T.C.

İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI ANABİLİM DALI

DOKTORA TEZİ

OKÇUZÂDE MEHMED ŞÂHÎ VE MÜNŞEÂTI: MÜNŞE'ÂTÜ'L-İNŞÂ' (İNCELEME-METİN)

İLKNUR ÖZER

2502150601

TEZ DANIŞMANI:

PROF. DR. ABİD NAZAR MAHDUM

İSTANBUL - 2022

ÖZ

OKÇUZÂDE MEHMED ŞÂHÎ VE MÜNŞEÂTI: MÜNŞE'ÂTÜ'L-İNŞÂ' (İNCELEME-METİN)

İLKNUR ÖZER

17. yüzyılın önemli münşîleri arasında sayılan Okçuzâde Mehmed Şâhî'nin münşeâtı Türk edebiyatında münşeât türünün zirve dönemi eserlerindendir. Okçuzâde ve münşeâtının ele alındığı bu tez, giriş ve beş bölümden oluşmaktadır. Çalışmada genel olarak münşeât türü hakkında bilgiler verilmiş, Okçuzâde'nin hayatı konu edilmiş ve Münşe'âtü'l-inşâ'nın edebî yönden incelemesi yapılmıştır.

Birinci bölümde tezde yararlanılan temel kaynakların yanında çalışmanın amacı ve yöntemi üzerinde durulmuştur.

İkinci bölümde münşeât türü ile ilgili mektup, nesir, inşâ, münşî gibi kavramlar teorik çerçevede ele alınmış, bu türlerin tarihsel gelişimi ve Türk edebiyatındaki yerleri üzerinde durulmuştur. Ardından konu ile bağlantısı sebebiyle kısaca Osmanlı münşeât geleneği ve diplomasisi hakkında bilgi verilmiştir.

Üçüncü bölümde Okçuzâde Mehmed Şâhî'nin hayatı; ilmî, tasavvufî, edebî şahsiyeti ele alınmıştır. Bu bölümde Münşe'âtü'l-inşâ'nın mukaddimesinde yer alan biyografik bilgilerin ışığında tezkire türü eserler ve konu ile ilgili farklı kaynaklar taranmış ve ipuçları yakalanmaya çalışılmıştır.

Dördüncü bölümde eserin dil, üslup ve muhteva yönünden incelemesi yapılmıştır. Münşe'âtü'l-inşâ'nın litaretürdeki yerinin de bir irdelemesi sayılabilecek bu bölümde dil ve şekil özellikleri incelenmiş; kaynakları, ıstılahları, âyet ve hadîs-i şerîflerden yapılan iktibaslar tespit edilmeye çalışılmıştır. Münşeâtın muhteva yönünden de bir incelemesi yapılarak literatürdeki yeri ortaya koyulmuştur. Eserin Türkiye ve dünyadaki nüshaları ayrıntılı bir biçimde incelenmiş, kataloglarda Okçuzâde münşeâtı olarak kayıtlı olan ancak Münşeâtü'l-inşâ'nın dışında değerlendirilmesi gereken eserler tespit edilmiştir. Tezde eserin nüshaları incelenerek toplam 96 adet mektup olduğu tespit edilmiş, bu mektupların nüshalardaki başlıkları ve sıralamaları tablolar hâlinde verilmiştir.

Beşinci ve son bölümde ise münşeâtın en kâmil üç nüshası olarak tespit edilen İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi 3105, Tire Necip Paşa Kütüphanesi 372 ve Mısır Milli Kütüphanesi Edebi Türkî Talat 149 nüshaları ele alınarak mukayeseli metin ortaya koyulmaya çalışılmıştır. Bu üç nüshanın yeterli gelmediği durumlarda diğer nüshalara da başvurulmuştur. Metnin daha rahat anlaşılabilmesi adına tezin sonuna bir sözlük ilavesi de yapılmıştır.

Anahtar kelimeler: Okçuzâde, münşeât, inşâ, mektup, nesir.

ABSTRACT

OKÇUZÂDE MEHMED ŞÂHÎ AND HIS *MÜNŞEAT*: MÜNŞE'ÂTÜ'L-İNŞÂ' (ANALYSIS-TEXT)

ILKNUR OZER

The münşeât of Okçuzade Mehmed Şahî -who is considered as one of the important writers of the 17th century- is one of the works of the peak period of the *münşeât* genre in Turkish literature. This thesis, which deals with Okçuzade and his *münşeât*, consists of an introduction and five chapters. In the study, information about the type of Münşeât was given in general, Okçuzade's life was discussed and *Münşe'âtü'l-inşâ* was examined in terms of literature.

In the first chapter, besides the main sources used in the thesis, the aim and method of the study are emphasized.

In the second part, the concepts such as letter, prose, construction, and *münşî* about the *münşeât* genre are discussed in the theoretical framework, and the historical development of these genres and their place in Turkish literature are emphasized. Then, as it is related to the subject, brief information about the Ottoman *münşeât* tradition and diplomacy is given.

In the third chapter, the life of Okçuzade Mehmed Şahî; scientific, mystical and literary personality are discussed. In this section, in line with the biographical information contained in the introduction of *Münşe'âtü'l-inşâ*, the works of the *tezkire* type and different sources related to the subject were searched and the clues were tried to be caught.

In the fourth chapter, the work is analysed in terms of language, style and content. In this section, which can be considered as an examination of the place of *Münşe'âtü'l-inşâ* in literature, language and morphological features are examined; sources, terms, quotations from verses and hadiths were tried to be determined. An examination of the *münşeât* in terms of its content has been made and its place in the literature has been revealed. Manuscripts of the work in Turkey and in the world were examined in detail, and the works that were registered as *Okçuzâde's Münşeât* in the catalogues but that should be evaluated outside of *Münşeâtü'l-inşâ* were

determined. Manuscripts of the work in Turkey and in the world were examined in detail, and the works that were registered as *Okçuzâde's Münşeât* in the catalogues but that should be evaluated outside of *Münşeâtü'l-inşâ* were determined. By examining the copies of the work, it has been determined that there are 96 letters in total, and the titles and sequences of these letters in the copies are given in tables.

In the fifth and last part, the comparative text has been tried to be revealed by considering the Istanbul University Library 3105, Tire Necip Paşa Library 372 and Egyptian National Library 149 copies, which are determined as the three largest copies of the manuscript. In cases where these three copies were not sufficient, other copies were also applied. A dictionary has been added to the end of the thesis in order to make the text easier to understand.

Key words: Okçuzâde, münşeât, inşâ, letter, prose.

ÖNSÖZ

Osmanlı devlet adamlarının bürokratik mertebelerinin ilmî ve bedîi ehliyetlerine göre şekillendiği muhakkaktır. Osmanlı bürokrasisinde makam sahibi bir idareci, evvela ilmî ve edebî seviyesine göre itibar görmekteydi. Osmanlı Devleti'nin XVI. yüzyıl sonları ve XVII. yüzyıl başlarında yetişmiş ve eserler vermiş olan Okçuzâde Mehmed Şâhî muteber bir devlet adamı olmakla birlikte klasik Türk edebiyatı tarihi için önemli bir münşîdir. Bu vasıfları yanında şair, âlim ve hattat bir zât olan Okçuzâde, hezarfen diyebileceğimiz çok yönlü bir Osmanlı entelektüel kişiliğini anlamak adına önemli bir numûnedir.

Mehmed Şâhî'nin konumuz olan Münşe'âtü'l-inşâ'sı, süslü nesrin bir ürünü olup siyasî ve sosyal tarih açısından da ufuk açıcı bir yerde konumlanmaktadır. Özellikle eserin mukaddimesinde verilen dönemin siyasi uygulamaları ile ilgili ipuçları ve Okçuzâde ile ilgili biyografik bilgiler açısından oldukça kıymetlidir. Ayrıca Okçuzâde'nin inşâ hakkındaki bilgi ve görüşleri de dikkate şâyândır.

Gerek inşâ sahasında gerekse Okçuzâde Mehmed Şâhî özelinde yapılan çalışmaların henüz kâmil seviyeye ulaşmış olduğu söylenemez. Bu tez çalışması hem hem Okçuzâde'nin inşâ kabiliyetini en açık şekilde ortaya koyabilecek hem de Osmanlı nesrinin genel hatlarının çizilebilmesine yardımcı olacak bir metni literatüre kazandırma ihtiyacına binâen ortaya çıkmıştır. Çalışılmış olan münşeât metni aynı zamanda Osmanlı tarihi araştırmalarına da kaynak teşkil edebilecek bir muhtevaya sahiptir.

Çalışmam esnasında gece gündüz demeden her daim desteklerini hissettiğim, bu konuyu birlikte çalışma konusunda kendimi çok şanslı hissettiğim kıymetli danışman hocam Prof. Dr. Abid Nazar Mahdum'a göstermiş olduğu özveriden dolayı en içten teşekkürlerimi sunarım.

Rehberlikleri ve desteklerinden ötürü çok değerli hocalarım Prof. Dr. Fikret Turan, Doç. Dr. Ahmet Karataş, Doç. Dr. Mehmet Yalçın Yılmaz ve Prof. Dr. Mustafa Balcı'ya hususen teşekkür etmek boynumun borcudur.

Nüsha araştırmalarımda yardımcı olan kıymetli ağabeyim İbrahim Göksel Baykan'a; Mısır nüshasını elde etmem konusunda samimi yardımlarından dolayı Hassan Sahl'a, Avusturya nüshasına ulaşmamda çok değerli yardımları için Abdurrahman Düzcan'a gönülden teşekkür ederim.

Metnin oluşturulması esnasında azımsanamayacak yardımlarından dolayı Fatih Çil'e; Arapça metinlerin okunması ve tercümesi konusundaki katkılarından dolayı Dr. Ahmet İhsan Dündar'a da şükranlarımı sunarım.

Son olarak; bir bakıma bu çalışmanın vücuda gelmesinin müsebbibi olan, tez süresince ve her daim maddi manevî desteklerini benden esirgemeyen sevgili anneme, babama, eşime ve çocuklarıma nâmütenâhî teşekkürlerimi sunmak isterim.

Tüm arzu ve gayretimizle yürüttüğümüz, her aşamasını son derece titizlikle gerçekleştirdiğimiz çalışmamızda noksanlıklar ve hatalar çıkması muhtemel olsa da klasik Türk edebiyatı sahasındaki çalışmalara bir nebze olsun katkıda bulunabilmek en büyük temennimizdir.

İstanbul, 2022
İlknur Özer

İÇİNDEKİLER

ÖZ ii
ABSTRACT iv
ÖNSÖZ vi
TABLOLAR LİSTESİ xii
ÇEVİRİ YAZI HARFLERİ xiii
KISALTMALAR LİSTESİ xv
GİRİŞ 1

BİRİNCİ BÖLÜM
AMAÇ, YÖNTEM VE KAYNAKLAR

1.1. Çalışmanın Amacı 3
1.2. Çalışmanın Yöntemi 3
1.3. Kaynaklar 5
1.3.1. Kavramsal Araştırma Kaynakları 5
1.3.2. Müellif Hakkında Başvurulan Kaynaklar 6
1.3.3. Metnin Oluşturulmasında Başvurulan Kaynaklar 9

İKİNCİ BÖLÜM
MÜNŞEÂT İLE İLGİLİ KAVRAMLAR

2.1. Mektup 11
2.1.1. Mektup Nedir, Nasıl Ortaya Çıkmıştır? 11
2.1.2. Arap ve İran Edebiyatında Mektup 12
2.1.3. Türk Edebiyatında Mektup 13
2.1.3.1. Eski Türk Edebiyatında Mektubun Bölümleri 14
2.1.3.2. Eski Türk Edebiyatında Mektup Türleri 14
2.2. Nesir 15
2.2.1. Eski Türk Edebiyatında Nesir 15

2.2.2. Türk Edebiyatında Nesrin Tarihî Gelişimi 17
2.2.3. Eski Türk Edebiyatında Nesir Türleri 21

2.4. İnşa, Münşî ve Münşeât Kavramları 22

2.4.1. İnşâ Nedir? 22
2.4.2. Arap Edebiyatında İnşa 24
2.4.3. İran Edebiyatında İnşa 27
2.4.4. Türk Edebiyatında İnşa 30
2.4.5. Osmanlı Münşeât Geleneği ve Diplomatiği 33
2.4.6. Münşî Kime Denir? 36
2.4.7. Münşeât Nedir? 37

2.4.7.1. Türk Edebiyatında Münşeât Geleneği 38
2.4.7.2. Münşeât Mecmuaları Hakkında 41
2.4.7.3. Münşeât Mecmualarının Osmanlı ve Edebiyat Tarihi İçin Önemi 44

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
OKÇUZÂDE MEHMED ŞÂHÎ'NİN HAYATI VE ESERLERİ

3.1. Hayatı 47

3.1.1. Doğumu, Adı ve Ailesi 47
3.1.2. Tahsili 49
3.1.3. Meslek Hayatı 51
3.1.4. Vefatı 54

3.2. İlmî Şahsiyeti 55
3.3. Tasavvufî Hayatı 57
3.4. Hattatlığı 58
3.5. Edebî Şahsiyeti 58

3.5.1. Şairliği 60
3.5.2. Münşîliği 62

3.6. Eserleri 65

3.6.1. Ahsenü'l-hadîs 65

3.6.2. Câmi‘ü'l-gâyât 66
3.6.3. Dîvân 66
3.6.4. el-Makâmu'l-Mahmûd 66
3.6.5. en-Nazmü'l-mübîn fî Âyâti'l-erba'în 67
3.6.6. Kânûn-ı Cedîd-i Arâzî 68
3.6.7. Muhtâru'l-ahyâr 68
3.6.8. Münşe’âtü'l-inşâ’ 69
3.6.9. Risâletü’ş-Şâhî fî Tezyîfi Selîmnâme 69
3.6.10. Tercüme-i Tuhfetü's-salavât li'l-Kâşifî 69

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM
MÜNŞE'ÂTÜ'L-İNŞÂ’NIN İNCELEMESİ

4.1. Eserin Tanıtımı 70

4.1.1. Eserin Adı 70
4.1.2. Eserin Takdimi ve Telifi 70
4.1.3. Eserin Önemi 74

4.2. Metnin İncelemesi 75

4.2.1. Dil ve Şekil Özellikleri 75
4.2.2. Edebî Sanatlar 78

4.2.2.1. Mecazlar 79
4.2.2.2. Anlamla İlgili Edebî Sanatlar 81

4.3. Eserin Kaynakları 86

4.3.1. Zikredilenler 86
4.3.2. Atıf Yapılanlar 93

4.4. Âyet-i Kerîmeler 95
4.5. Hadîs-i Şerîfler 104
4.5. Darb-ı Meseller 106
4.6. Istılahlar 108

4.6.1. Dinî-Tasavvufî Istılahlar 108

4.6.2. Edebî Istılahlar 116
4.6.3. İlmî Istılahlar 120
4.6.4. Sosyal ve Kültürel Unsurlar 123

4.7. Şiirler 126

4.7.1. Arapça Şiirler 127
4.7.2. Farsça Şiirler 149
4.7.3. Türkçe Şiirler 172
4.7.4. Mülemmâlar 178

4.8. Kıssalar 179
4.9. Eserin Muhtevası 181

4.9.1. Mektup Türleri 195
4.9.2. Başlık Tablosu 196

4.10. Eserin Nüshalarının İncelenmesi 252

4.10.1. Yurt İçi Nüshaları 254
4.10.2. Yurt Dışı Nüshaları 263
4.10.3. İçinde Münferit Okçuzâde Mektupları Bulunan Eserler 266

4.11. Metnin Oluşturulmasında İzlenen Yöntem 269
4.12. Mektup-Nüsha Tablosu 271

BEŞİNCİ BÖLÜM
MÜNŞE'ÂTÜ'L-İNŞÂ'

TENKİTLİ METİN 289
SONUÇ 718
SÖZLÜK 721
KAYNAKÇA 803
EKLER 836
ÖZGEÇMİŞ 851

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 1 - Farklı yazılan âyetler 98
Tablo 2 - Âyetlerin Dağılımı 102
Tablo 3 - Mektup Türleri 194
Tablo 4 - Mektup Başlıkları 197
Tablo 5 - Mektup - Nüsha Tablosu 272

ÇEVİRİ YAZI HARFLERİ

ا	A, a, E, e, ʾ
آ	Ā, ā, a
ب	B, b
پ	P, p
ت	T, t
ث	Ṯ, ṯ
ج	C, c
چ	Ç, ç
ح	Ḥ, ḥ
خ	Ḫ, ḫ
د	D, d
ذ	Ẕ, ẕ
ر	R, r
ز	Z, z
ژ	J, j
س	S, s
ش	Ṣ, ṣ
ص	Ṣ, ṣ
ض	Ż, ż, Ḍ, ḍ
ط	Ṭ, ṭ
ظ	Ẓ, ẓ
ع	ʾ
غ	Ġ, ġ

ف	F, f
ق	Ķ, ķ
ك	K, k, G, g, Ň, ñ
ل	L, l
م	M, m
ن	N, n
و	V, v, O, o, Ö, ö, U, u, Ü, ü, Ū, ū, Ō, ō
ه	H, h, A, a, E, e
ى	Y, y, İ, i, Ī, ī

KISALTMALAR LİSTESİ

a.e.	:	aynı eser
a.g.e.	:	adı geçen eser
a.g.m.	:	adı geçen makale
a.g.t.	:	adı geçen tez
a.y.	:	aynı yer
AD	:	Adet
Bk.	:	bakınız
c.	:	Cilt
DTCF	:	Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi
Ed.	:	Editör
G	:	gazel
Haz.	:	Hazırlayan
İÜ	:	İstanbul Üniversitesi
K	:	kaside
No	:	numara
Nşr.	:	Neşreden
s.	:	sayfa
S.	:	sayı
Sad.	:	Sadeleştiren
SBE	:	Sosyal Bilimler Enstitüsü
TDEDA	:	Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi
TDK	:	Türk Dil Kurumu
TDVİA	:	Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi

Ter.	:	Tercüme
Thk.	:	Tahkik
TTK	:	Türk Tarih Kurumu
v.	:	vefatı
vr	:	varak
Yay.	:	Yayınları

Nüsha Kısatmaları:

AHO	:	Avusturya, Milli Kütüphane, Türkçe Yazmaları, H.O. 166
AÜ	:	Ankara, Ankara Üni. DTCF,Yazma Eser Kataloğu, Üniversite B 33/I
HS	:	İstanbul, Hacı Selim Ağa Kütüphanesi, 999
M	:	Mısır, Milli Kütüphane, Türkçe Yazmaları, Edebi Türkî Talat 149
MH	:	Manisa İl Halk Kütüphanesi, 45 Hk 5275
MK1	:	Ankara, Milli Kütüphane, 06 Mil Yz B 224
MK2	:	Ankara, Milli Kütüphane, 06 Mil Yz A 963
NEK1	:	İstanbul, İÜ Nadir Eserler Kütüphanesi, NECTY03105
NEK2	:	İstanbul, İÜ Nadir Eserler Kütüphanesi, NECTY03171
NEK3	:	İstanbul, İÜ Nadir Eserler Kütüphanesi, NECTY01526
NEK4	:	İstanbul, İÜ Nadir Eserler Kütüphanesi, NECTY01192
NP	:	İzmir, Tire Necip Paşa Kütüphanesi, Yazma Eser, NP 372 / B6728
SE1	:	İstanbul, Süleymaniye Kütüphanesi, Esad Efendi, 3330-01
SE2	:	İstanbul, Süleymaniye Kütüphanesi, Esad Efendi, 3294-1
SH	:	İstanbul, Süleymaniye Kütüphanesi, Halet Efendi, 775-06
SHZ	:	İstanbul, Süleymaniye Kütüphanesi, Hz. Nasuhi Dergahı, 249
SNK	:	İstanbul, Süleymaniye Kütüphanesi, Nuruosmaniye, 34 Nk 4976/8
SR	:	İstanbul, Süleymaniye Kütüphanesi, Reisülküttap, 921/5

GİRİŞ

Okçuzâde Mehmed Şâhî'nin çalışmamıza konu olan Münşe'âtü'l-inşâ adlı eseri hem diplomatik, hem tarihî hem de edebî açıdan önemlidir. Zira çok disiplinli kapılar açan bir metin olarak karşımıza çıkmaktadır.

İfade güzelliği her ne kadar bedîî açıdan bir letafet ve kabiliyet eseri olsa da bunun kişisel iletişim ve konumuzu özel olarak ilgilendiren kitlesel iletişim (diplomasi) ile bağlantısı olduğu bir hakikattir. Bu bağlamda münşeât metinleri kişisel ve diplomatik açıdan ifadenin en tesirli ve güçlüsünü barındırmaktadır.

Edebiyatımızda ehliyet ve kabiliyetin bir sonucu olarak karşımıza çıkan münşeât geleneği ve münşîlik, köklerini Arap ve Acem coğrafyasından almıştır. Literatürümüzde bulunan çok sayıda inşâ metni ve münşeât mecmuaları birincil olarak Osmanlı edebiyat tarihinde form olarak karşımıza çıkmakla birlikte diğer yandan tarihî ve sosyal pek çok anekdotu barındırmak suretiyle bu ilim sahalarında da ele alınmayı beklemektedir. Böylece telif ve tertip edildikleri dönemin resmî ve hususî yazışma usulleri, edebî tavırları, ilim ve kültür seviyeleri, kimi şair, edib veya nüfuzlu kişilerin bilinmeyen yönleri yahut başka kitaplarda adına rastlayamayacağımız önemli kimseler hakkında bilgiler gibi birçok husus da ortaya çıkmaya devam edecektir. Dahası tarih kitaplarında şahit olduğumuz vakıaların bu kitaplarda yazmayan sebep ve sonuçlarına da ulaşma imkânı sağlayacaktır.

Biz eseri mümkün olduğunca edebî sahanın dışına çıkmadan değerlendirmeye çalıştık. Ancak Münşe'âtü'l-inşâ'nın ilahiyat, tasavvuf, tarih disiplinleri gibi açılardan da tetkik edilmesi, gerek müstakil olarak esere ve müellife gerekse dönemin edebî ve siyasal perspektifine bütüncül bir bakış sağlayacaktır. Öte yandan bahsi geçen ilim dallarına bu metnin yeni analiz ve bilgiler kazandıracağı da muhakkaktır.

Münşe'âtü'l-inşâ'nın, ifade güzelliğinin ilmî müktesebatla birleştiği noktadan zuhûr etmiş olduğunu söylemek abartı olmaz. Zira Okçuzâde Mehmed Şâhî, kendini her yönüyle geliştirmeyi başarabilmiş bir Osmanlı insanıdır. Bu sebeple eseri incelerken çok yönlü bir araştırma yapma gerekliliği doğmuştur. Ancak bu araştırmayı yaparken amacımız daha çok Okçuzâde'nin ve çalışmamıza konu olan münşeâtının ne derece derin ve muhkem bir kimliğe sahip olduğunu ortaya koyabilmektir. Bu sebeple disiplinler arasındaki bağlantıyı ortaya koyacak derecede

bir sınırlandırmaya gidilmiş ve her disiplinin bu metni kendi prensiplerine göre analiz etmesi için bir yol açma gâyesi güdülmüştür.

Doktora tezinin birinci bölümünde çalışmamızın amacı ve literatüre kazandıracakları zikredilmeye çalışılmış ayrıca çalışma esnasında başvurduğumuz yöntem ve kaynaklar tetkiklerle ifade edilmeye çalışılmıştır. Tezin ikinci kısmında yer alan bilgilerde edebiyatımızda nesir türü ve münşeât geleneği hakkında belirli bir düzeyde bilgiler verilmeye çalışılmıştır. Bu bağlamda Münşe'âtü'l-inşâ'nın, inşâ türünün en nadide eserleri arasında olduğunu bir hakikattir. Üçüncü kısımda hayatı hakkında bilgiler verilen ve güçlü bir münşî ve devlet adamı olan Okçuzâde Mehmed Şâhî hakkındadır. Bu konuda birinci bölümde zikredilen kaynakların yanında konu ile ilgili olabileceği düşünülen kaynaklara da başvurulmuş ve literatürde yer alan bilgilere birtakım eklemeler yapılmaya çalışılmıştır. Ayrıca zaman zaman Münşe'âtü'l-inşâ'da yer alan bazı bilgilerin kaynaklardaki bilgilerle karşılaştırılmasına gidilmiş ve yeni tespitler ortaya koyulmaya çalışılmıştır. Okçuzâde Mehmed Şâhî hakkında sadece edebiyat tarihi sahasında değil siyasal tarih ve ilahiyat sahalarında da çalışmalar yapılması, hezarfen diye nitelendirilebilecek bu Osmanlı aydınını daha iyi anlamamızı sağlayacaktır. Eserin tenkitli metninin ve incelemesinin yapılmaya çalışıldığı, bir bakıma çalışmanın temelini oluşturan dördüncü ve beşinci bölümler dönemin karakteristik inşâ anlayışı ile ilgili ipuçları vermesi bakımından önemlidir. Ayrıca Türk edebiyatında inşâ türü ve yazışma gelenekleri hakkındaki bulgulara bir yenisi daha eklenerek, devâsâ bir bütünün bir parçası daha aydınlatılmış sayılabilir. Tezin bütününde yer yer ifade edilen tetkik ve bulgularla birlikte Okçuzâde Mehmed Şâhî ve münşeâtı hakkındaki çalışmalarda rastlanılan eksik veya hatalı bilgiler ise tashih edilmiştir.

Okçuzâde Mehmed Şâhî ve münşeâtı hakkındaki bu doktora tezinden hareketle, parçadan bütüne gidilmek sûretiyle, gerek devlet meseleleri gerekse edebî sahada yeni bulgulara ulaşılması kaçınılmazdır. Zira kütüphanelerimizde bulunan münşeât türündeki birçok eser, içinde barındırdığı hususi bilgilerle birlikte keşfedilmeyi beklemektedir.

BİRİNCİ BÖLÜM

AMAÇ, YÖNTEM VE KAYNAKLAR

1.1. Çalışmanın Amacı

Bu çalışma, 1562-1630 yılları arasında yaşamış olan Okçuzâde Mehmed Şâhî'nin hayatı, edebî kişiliği; münşeâtının incelemesi ve tenkitli metninden oluşmaktadır. Okçuzâde'ye ait olduğu tespit edilen Münşe'âtü'l-inşâ adlı eser mukaddime ve 96 adet mektuptan müteşekkildir.

Çalışmanın amacı reisülküttap, başdefterdar, beylerbeyi, nişancı, şair, münşî vasıflarını haiz Okçuzâde Mehmed Şâhî'nin münşeâtının karşılaştırmalı metnini ortaya koyarak edebî incelemesini yapmak ve Okçuzâde'nin edebî sahadaki kudretine dikkat çekmektir. Üzerinde çalışma gerekliliği devam eden Osmanlı nesri ve bilhassa Okçuzâde Mehmed Şâhî gibi önemli bir münşînin münşeâtını literatüre kazandırarak inşâ sahasındaki çalışmalara katkı sağlamak, bu vesileyle 17. yüzyılda münşeât türünün ana portresinin çizilmesinde bir parçayı daha tamamlamak gâyemizdir.

1.2. Çalışmanın Yöntemi

Okçuzâde'nin Münşe'âtü'l-inşâ'sını akademik ölçütlere göre ortaya koymak ve klasik Türk edebiyatı araştırma yöntem ve teknikleri ile analizini yapmak tezin kapsamını oluşturmaktadır.

Tezin araştırma kısmında belgesel tarama yöntemi kullanılmıştır. Öncelikle Münşe'âtü'l-inşâ'nın Türk edebiyatındaki yerini ve önemini tespit maksadıyla, muhtevasından da yola çıkılarak ilgili olduğu kavramlar hakkında bir araştırmaya gidilmiştir. Bu noktada edebiyatın temel kaynak kitapları ve ansiklopedi maddeleri yol gösterici olmuştur. Mektup, nesir, inşâ, münşî ve Osmanlı bürokrasisi gibi konular tetkik edilerek eser bu bilgiler ışığında incelenmeye çalışılmıştır.

Biyografi bölümü için Okçuzâde Mehmed Şâhî hakkında yapılmış evvelki çalışmaları taramak suretiyle bir kaynak araştırması yöntemine gidilmiş, akabinde araştırmayı zenginleştirmek amacıyla ilgili olabileceği düşünülen eserlere başvurulmuştur. Okçuzâde Mehmed Şâhî'nin çok yönlü kişiliği doğrultusunda bir araştırma sahası belirlenmiştir. Şuara tezkirelerinin yanında tarihî kaynaklar, münşîliği, hattatlığı gibi konularla ilgili kaynaklar araştırılmıştır. Osmanlı'nın 17. yüzyıl sonrası öğretici mahiyetteki münşeât türü eserleri ve çeşitli belâgat kitapları

da incelenerek Okçuzâde Mehmed Şâhî hakkında buralarda yer alan ipuçları da ele alınmıştır. Münşînin biyografisi hususunda en aydınlatıcı ve yol gösterici kaynak, bizzat kendi kaleminden çıkmış olan, eserin mukaddimesidir. Buradaki bilgiler ışığında da bir kaynak çalışması yapılmıştır.

Nüshaların tespiti ve tavsifi konusunda da aynı şekilde belgesel tarama yöntemine başvurulmuştur. Öncelikle yurt içi ve yurt dışındaki kütüphanelerde bulunan Türkçe yazma eser katalogları taranarak nüsha tespitine gidilmiştir. Ardından isimsiz kaydedilmiş münşeât mecmualarının da tarih ve muhtevaları göz önüne alınarak incelemeleri yapılmış, Okçuzâde Mehmed Şâhî'ye aidiyeti veya içerisinde ona ait bir mektup olup olmadığı tespit edilmeye çalışılmıştır. Bunlarla birlikte yine Okçuzâde Mehmed Şâhî, inşâ, münşeât, mektup gibi ilgili konularda yapılmış kıymetli çalışmalarda bilgileri verilen nüshalar ile de karşılaştırma çalışmaları yapılmıştır. Bu şekilde Okçuzâde'nin münşeâtını en geniş şekliyle ele almış olmak amaçlanmıştır. Ardından ulaşılması mümkün olan tüm nüshalar incelenerek analiz ve tespitler yapılmış, nüsha aileleri belirlenmiş ve eserin karşılaştırmalı metni ortaya koyulmuştur. Karşılaştırmalı metin oluşturulurken tek nüshaya bağlı kalınmamış; evvelâ en kâmil üç nüshanın tenkitli metni yapılarak anlama en uygun kelime metne alınıp diğerleri dipnotta belirtilmiştir. Bunların dışındaki nüshalara ise hem metnin sağlamasını yapmak hem de tespit edilen üç nüshanın yetersiz kaldığı durumlarda en doğru kelimeyi bulabilmek maksadıyla başvurulmuştur. Tenkitli metnin ortaya koyulmasında İsmail Ünver'in "Çeviriyazıda Yazım Birliği Üzerine Öneriler" başlıklı makalesi esas alınmıştır. Mektupların sıralaması her nüshada major farklılıklar gösterdiği için bu noktada NEK1 nüshasındaki sıralamaya tâbî kalınmış, onda olmayan mektuplar sonuna eklenerek her mektuba bir numara verilmiştir. Arapça ve Farsça ifadelerin tercümeleri tenkitli metinde dipnot olarak gösterilmiştir. Bütünüyle Arapça yazılmış olan mektupların Türkçe tercümeleri ise tek dipnotta yer almaktadır.

Eserin tenkitli metni ortaya koyulduktan sonra incelemeleri yapılmış; dil ve şekil özellikleri ayrıntılı biçimde ele alınmıştır. Metnin dil özelliklerinin yanı sıra edebî sanatların kullanımı; iktibas edilen âyet, hadîs-i şerîf ve darb-ı mesellerin tespiti; Türkçe, Arapça ve Farsça şiirlerin vezinleriyle birlikte tespit edilerek ulaşılabilenlerinin şairleri hakkında bilgiler verilmesi; dinî, edebî, ilmî ıstılahlar

yanında sosyal ve kültürel hayattan izlerin tespit edilerek açıklanması ve metinde kullanıldığı biçimleri ortaya koyulması inceleme kısmında ele alınan konulardır.

Münşeâtta yer alan mektupların nüshalardaki varak numaraları, başlıkları, mektup türleri tablolar hâlinde gösterilerek bir bütünlük sağlanmaya çalışılmıştır. Ayrıca. her mektubun hangi konudan bahsettiği, mektup numarasıyla birlikte kısaca ifade edilmiştir.

1.3. Kaynaklar

1.3.1. Kavramsal Araştırma Kaynakları

Eserin türü açısından ele alınmış olan kavramlar klasik Türk edebiyatı sahasında temel kaynaklardan, sözlüklerden ve bu sahada çalışılmış müşahhas tez, kitap ve makalelerden yararlanılarak ele alınmıştır. Nesir, mektup, inşa, münşî, münşeât, Osmanlı diplomasisi gibi kavramlar üzerinde uzun yıllar boyunca çok kıymetli çalışmalar yapılmıştır. Tezin ilgili bölümü araştırılırken bu konulardaki farklı çalışmalardan yararlanılarak bir sentez ortaya çıkarmaya ve buradan hareketle Münşe'âtü'l-inşâ'nın tür olarak da Türk edebiyatında kapsadığı alan ortaya koyulmaya çalışılmıştır.

Eski Türk edebiyatında nesir ile ilgili bilgiler için genel itibarıyla Fahir İz, Mine Mengi, Harun Tolasa, Mertol Tulum, İsmail Durmuş, İsmet Uzun ve Hasibe Mazıoğlu'nın çalışmaları ile eski Türk edebiyatı tarihi üzerine yapılmış çalışmalardan faydalanılmıştır.[1]

Çalışmamızın mensubu bulunduğu mektup türü hakkındaki araştırmalarımızda Ömer Çakır'ın kapsamlı bir şekilde çalışmış olduğu "Türk

[1] Mustafa İsen, Osman Horata v.d., **Eski Türk Edebiyatı El Kitabı**, Ed. Mustafa İsen, Ankara, Grafik Yay., 2015; Ahmet Atilla Şentürk, Ahmet Kartal, **Üniversiteler İçin Eski Türk Edebiyatı Tarihi**, İstanbul, Dergâh Yay., 2007; Ahmet Mermer, Sebahar Deniz v.d., **Eski Türk Edebiyatına Giriş**, Ankara, Akçağ Yay., 2016; Hasibe Mazıoğlu, "Türk Edebiyatı, Eski", **Türk Ansiklopedisi**, M.E.B. Devlet Kitapları, Ankara, Milli Eğitim Basımevi; Fahir İz, Günay Kut, "Divan Edebiyatında Nesir", **Büyük Türk Klâsikleri**, İstanbul, 1986, c. 1, s.238-255; Mine Mengi, **Eski Türk Edebiyatı Tarihi**, Ankara: Akçağ Yay., 2003; Fahir İz, **Eski Türk Edebiyatında Nesir (XIV. Yüzyıldan XIX. Yüzyıl Ortasına Kadar Yazmalardan Seçilmiş Metinler)**, c. I, "Önsöz", İstanbul, 1964, s. v-xxii; Mine Mengi, "Eski Türk Edebiyatında Nesir: Gelişimi ve Kaynakçası", **Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi**, c. 5, S. 10, 2007, s. 43-76; Serhan Alkan, "XIII-XV. Asırlarda Divan Nesrine Genel Bir Bakış", **Yedi İklim,** Haziran 1994, c. VII, s. 8-11; Ali Rıza Özuygun, "XVI. ve XVII. Yüzyıl Divan Edebiyatında Nesir",**Yedi İklim**, Temmuz 1994, c. VII, s. 11-16; Nihad Sami Banarlı, **Resimli Türk Edebiyatı Tarihi II**, İstanbul, Milli Eğitim Basımevi, 1983; Harun Tolasa, "Divan Nesri", **TDEDA**, İstanbul, 1997b, c. II, s. 340-344; Fahir İz, Günay Kut, "Divan Edebiyatında Nazım Türleri", **Büyük Türk Klasikleri**, c.1, İstanbul, Ötüken Neşriyat, 2002, s. 247-252.

Edebiyatında Mektup" başlıklı doktora tezi ile Hasan Gültekin'in *Türk Edebiyatında İnşa* adlı çalışması yol gösterici niteliğindedir. Ayrıca *Tercüme, Hece* ve *Türk Dili* dergilerinin mektup özel sayılarından da faydalanılmıştır.[2]

Münşeâtın Türk edebiyatındaki tarihî gelişimi, münşeât mecmuaları hakkındaki bilgiler ve münşeâtların tarih ilmi açısından önemine dair konularda Halil İbrahim Haksever'in "Eski Türk Edebiyatında Münşeâtlar ve Nergisî'nin Münşeâtı" ve Abdurrahman Daş'ın "Osmanlılarda Münşeât Geleneği, Hoca Sadeddin Efendi'nin Hayatı, Eserleri ve Münşeâtı" başlıklı doktora tezleri; Halil İbrahim Haksever'in "Münşeâtlarda Yer Alan Tarihî Bilgiler" ve Abdurrahman Daş'ın "Türkiye Selçukluları ve Osmanlı Dönemi Hakkında Tarihî Kaynak Olarak Münşeât Mecmualarının Değerlendirilmesi" adlı makaleleri yararlanılan başlıca kaynaklar arasındadır.

Münşeâtta yer alan mektupların incelemesini yaparken Osmanlı paleografya ve diplomasisi ile ilgili temel kaynaklara da başvurma gereği duyulmuştur. Bu konuda da bize Nejdet Gök'ün "Beylikler Döneminden İtibaren Osmanlı Diplomatikasında Berat Formu" başlıklı doktora tezi temel olarak kaynaklık etmiş; Osmanlı belgeleri hakkındaki araştırmalarımız için ise *Osmanlı-Türk Diplomatikası El Kitabı, Osmanlı Paleografya ve Diplomatik İlmi* ve *Osmanlı Belgelerinin Dili (Diplomatik)* adlı çalışmalar büyük ölçüde yol gösterici olmuşlardır.[3]

Yararlanılan diğer kaynaklar ilgili kısımda dipnotlarda yer almaktadır.

1.3.2. Müellif Hakkında Başvurulan Kaynaklar

Okçuzâde'nin çok yönlü kişiliği dolayısıyla araştırma sırasında farklı alanlardaki kaynaklara başvurulmuştur. Evvelen Nev'îzâde Atâyî'nin *Hadâ'ikü'l-hakâ'ik fî Tekmileti'ş-şakâ'ik*'i, Katib Çelebi'nin *Keşfü'z-zünûn* ve *Fezleke*'si ile

[2] Ömer Çakır, "Türk Edebiyatında Mektup", Yayımlanmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2005; Hasan Gültekin, **Türk Edebiyatında İnşâ: Tarihî Gelişim-Kuram-Sözlük ve Münşeât-ı Koca Râgıb Paşa**, Ankara, Atatürk Kültür Merkezi, 2015; **Tercüme Mektup Özel Sayısı**, Ankara, MEB Yay., 1964, c. XVI, S. 77-80; **Türk Dili Mektup Özel Sayısı**, Ankara, 2008, TDK Yay.,Yıl. 24, c. XXX, S. 274, 1 Temmuz 1974; **Hece Mektup Özel Sayısı**, 2006, Yıl. 10, S. 114/115/116.

[3] Nejdet Gök, "Beylikler Döneminden İtibaren Osmanlı Diplomatikasında Berat Formu", Yayımlanmamış Doktora Tezi, İstanbul, Marmara Üniversitesi, SBE, 1997; Jan Reychman, Ananiasz Zajaczkowski, **Osmanlı-Türk Diplomatikası El Kitabı**, Ter. Mehmet Fethi Ay, İstanbul, Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü, 1993; Tayyib Gökbilgin, **Osmanlı Paleografya ve Diplomatik İlmi**, İstanbul, Enderun Kitabevi, 1992; Mübahat Kütükoğlu, **Osmanlı Belgelerinin Dili (Diplomatik)**, İstanbul, Kubbealtı Neşriyat, 1998.

Müstakimzâde'nin Türk-İslam dünyasının meşhur şahsiyetlerinin hâl tercümelerini kaleme aldığı *Mecelletü'n-nisâb*'ı[4]; dönemin şu'arâ tezkirelerinden Kınalızâde, Riyâzî ve Beyânî tezkireleri[5]; reisülküttap biyografilerini yazmış olan Ahmed Resmî Efendi'nin *Halîkatü'r-rüesâ*[6] 'sı; Selânikî Mustafa Efendi'nin 1563-1600 yılları arasındaki olayları tafsilatlı bir biçimde anlattığı *Târih-i Selânikî*[7] adlı eseri, hattatlığına binaen Müstakimzâde'nin *Tuhfe-i Hattâtîn*'i[8] Okçuzâde'nin biyografisini oluşturmada başvurulan en eski ve temel kaynaklar olarak sayılabilir.

19. yüzyıl sonrasında kaleme alınmış olan biyografik ve ansiklopedik nitelikli eserler arasında Bağdatlı İsmail Paşa'nın *Hediyyetü'l-ârifîn*'i, Mehmed Süreyya'nın *Sicill-i Osmanî*'si, Mehmed Nailî Tuman'ın *Tuhfe-i Nâilî*'si, Bursalı Mehmed Tâhir'in *Osmanlı Müellifleri* yararlanılan kaynaklardır.[9] Daha yakın zamana geldiğimizde ise, çok kıymetli çalışmalarla karşılaşmaktayız. Hür Mahmud Yücer ile Mehmed Rûzî'nin Arapçadan Türkçeye tercüme ettiği *el-Makâmü'l-Mahmûd* ve ardından Yılmaz Öksüz'ün "Okçuzâde Mehmed Şâhî'nin Ahsenü'l-Hadîs"i başlıklı doktora tezi yararlandığımız diğer önemli kaynaklardır. Yakın zamanda ise Uğur Boran'ın "Okçuzâde Mehmed Şâhî'nin Manzum-Mensur Kırk Âyet Tefsiri: en-Nazmü'l-

[4] Nev'îzâde Atâyî, **Hadâ'iku'l-Hakây'ik fî Tekmîleti'ş-Şakâ'ik**, c. II, Haz. Suat Donuk, İstanbul, Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı, 2017; Hacı Halife Mustafa b. Abdullah Katib Çelebi, **Keşfü'z-Zünûn An Esâmi'l-Kütübi Ve'l-Fünûn**, c.I-II Ter. Rüştü Balcı, İstanbul, Tarih Vakfı Yurt Yay., 2007; Kâtib Çelebi, **Fezleke**, c. I-II İstanbul, Çamlıca Yay., 2016,; Müstakimzâde, **Mecelletü'n-nisâb**, Süleymaniye Ktp., Hâlet Efendi, nr. 628.

[5] Kınalızâde Hasan Çelebi, **Tezkiretü'ş-şuarâ**, Haz. Aysun Sungurhan, Ankara, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yay., 2017. https://ekitap.ktb.gov.tr/Eklenti/55834,kinalizade-hasan-celebipdf.pdf?0; Beyânî Mustafa b. Cârullah, **Tezkiretü'ş-şu'arâ**, haz. Aysun Sungurhan Ankara: 2017, https://ekitap.ktb.gov.tr/Eklenti/55835,beyani-tezkiresipdf.pdf?0 (E.T. 01.11.2020); Riyâzî Muhammed Efendi, **Riyazü'ş-Şu'arâ**, Haz. Namık Açıkgöz, Ankara, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yay, 2017. https://ekitap.ktb.gov.tr/Eklenti/54137,540229-riyazu39s-suarapdfpdf.pdf?0 (E.T. 01.11.2020)

[6] Ahmed Resmî, **Halîfetü'r-rüesâ**, İBB Atatürk Kitaplığı, M. Cevdet Kitapları, no: 0/24. Ahmed Resmî Efendi eserin adını dibacede Halîkatü's-Rüesâ şeklinde kaleme almış olmakla birlikte kapağında Hadîkatü'r-Rüesâ şeklinde yer almıştır. Ayrıca eserin bir nüshası kendisine sunulan Koca Râgıb Paşa ise esere Sefînetü'r-Rüesâ denmesini uygun bulmuş ve bu isim yaygınlık kazanmıştır. Bk. Bekir Kütükoğlu, "Halîkatü'l-Rüesâ", **TDVİA**, İstanbul, 1997, c. XV, s. 304-305.

[7] Selânikî Mustafa Efendi, **Târîh-i Selânikî**, c. I-II. Haz. Mehmet İpşirli, İstanbul, İÜ Edebiyat Fakültesi Yay., 1989.

[8] Müstakimzâde Süleyman Sa'deddin, **Tuhfe-i Hattatîn**, Haz. Mustafa Koç, İstanbul, Klasik Yay., 2014.

[9] Babanzâde Bağdatlı İsmail Paşa, **Hediyyetü'l-Ârifîn Esmâü'l-Müellifîn ve Âsârü'l-Musannifîn**, c. I İstinsah ve Tsh: Kilisi Rıfat Bilge-İbnülemin Mahmud Kemal İnal, Ankara, MEB Yay., 1951; Mehmed Süreyya, **Sicill-i Osmanî**, c. IV-V, Haz. Nuri Akbayar, İstanbul, Tarih Fakfı Yurt Yay., 1996; Mehmet Nâil Tuman, **Tuhfe-i Nâilî**, c. I-II Haz: Cemal Kurnaz-Mustafa Tatcı, Ankara, Bizim Büro Yay., 2001; Bursalı Mehmed Tâhir, **Osmanlı Müellifleri**, c. II, Haz: A. Fikri Yavuz-İsmail Özen, İstanbul, Meral Yayınevi, 1972.

Mübîn Fi'l-âyâti'l-erbaîn (İnceleme-Metin)" başlıklı doktora tezi Okçuzâde ile ilgili önemli çalışmalar arasına katılmıştır. [10]

Okçuzâde'nin, hayatı boyunca bulunduğu vazifeler ve münasebeti olduğu kişiler dolayısıyla biyografisi oluşturulurken pek çok temel kaynağa başvurulmuş olmakla birlikte, doğrudan yararlanılan bazı akademik makaleleri ayrıca zikretmek gereklidir. Bunların başında Okçuzâde ile ilgili ilk araştırmaları yapmış olan Christine Woodhead'ın "Ottoman Inşa and The Art of Letter-Writing Influences Upon The Career of The Nişancı and Prose Stylish Okçuzâde" ve "Okçuzâde Mehmed Şâhî", Âlim Yıldız'ın "Okçuzâde Mehmed Şâhî ve Manzum Kırk Hadis Tercümesi: Ahsenü'l-hadîs", Ahmet Sevgi'nin "Okçuzâde'nin Manzum Kırk Ayet Tercümesi", Yılmaz Öksüz'ün "Şair Bir Osmanlı Münşîi: Okçuzâde Mehmed Şâhî" ve "Okçuzâde Mehmed Şâhî'nin Nesri", Bekir Kayabaşı'nın "Okçuzâde'nin Özel Bir Mektubu Üzerine", Sadık Yazar'ın Okçuzâde'nin bir risâlesini ilim dünyasına kazandırdığı "Okçuzâde Mehmed Şâhî'nin (1562-1630) Kanûnî Devri Nişancısı Celâlzâde Mustafa Çelebi'nin (ö.1567) İnşasına Yönelik Tenkitleri" ve Uğur Boran'ın "Okçuzâde ve en-Nazmu'l-Mübîn fi'l-âyâti'l-erba'în Adlı Türkçe Kırk Ayet Tefsiri," başlıklı makaleleri gelmektedir.[11]

Biyografi ele alınırken yukarıda zikrettiğimiz kaynakların yanında, Okçuzâde'nin hayatında yer edinmiş şahsiyetlerin biyografilerine de başvurulmuş ve

[10] Okçuzâde Mehmed Şâhî Bey, **el-Makâmü'l-Mahmûd**, Ter: Hür Mahmud Yücer-Mehmed Râzî, İstanbul, Darülhadis Yay., 2006; Yılmaz Öksüz, "Okçuzâde Mehmed Şâhî'nin Ahsenü'l-Hadis'i (İnceleme-Metin)" Yayınlanmamış Doktora Tezi, Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sivas, 2016; Uğur Boran, "Okçuzâde Mehmed Şâhî'nin Manzum-Mensur Kırk Âyet Tefsiri: en-Nazmü'l-Mübîn Fi'l-âyâti'l-erbaîn (İnceleme-Metin)", Yayımlanmamış Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi SBE, İstanbul, 2021.

[11] Christine Woodhead, "Ottoman Inşa and The Art of Letter-Writing Influences Upon The Career of The Nişancı and Prose Stylish Okçuzâde", **Osmanlı Araştırmaları/The Journal of Ottoman Studies VII-VIII**, İstanbul, 1988, s. 143-159; Christine Woodhead, "Okçuzâde Mehmed Şâhî", **TDVİA**, c. XXXIII, Ankara, 2007, s. 335-336; Âlim Yıldız, "Okçuzâde Mehmed Şâhî ve Manzum Kırk Hadis Tercümesi: Ahsenü'l-Hadis", **Geleneğin İzinde**, İstanbul, 2013, s. 277; Âlim Yıldız, "Okçuzâde Mehmed Şâhî ve Manzum Kırk Hadis Tercümesi: Ahsenü'l-Hadis", **D.E.Ü. İlahiyat Fakültesi Dergisi**, İzmir, 2003, s. 91-124; Ahmet Sevgi, "Okçuzâde'nin Manzum Kırk Ayet Tercümesi", **Türkiyat Araştırmaları Dergisi**, S. 1, Konya, 1994, s. 145-155; Yılmaz Öksüz, "Şair Bir Osmanlı Münşîi: Okçuzâde Mehmed Şâhî", **Cumhuriyet İlahiyat Dergisi-Cumhuriyet Theology Journal,** 22/1, Sivas, 2018, s. 467-488; Yılmaz Öksüz, "Okçuzâde Mehmed Şâhî'nin Nesri", **Gaziosmanpaşa Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi** 4/2, Aralık 2016, s. 139-164; Bekir Kayabaşı, "Okçu-zâde'nin Özel Bir Mektubu Üzerine", **Turkish Studies**, Volume 11/21, 2016, s. 719-728; Sadık Yazar, "Okçuzâde Mehmed Şâhî'nin (1562-1630) Kanûnî Devri Nişancısı Celâlzâde Mustafa Çelebi'nin (ö.1567) İnşasına Yönelik Tenkitleri", **Kanûnî Sultan Süleyman Ve Dönemi - Yeni Kaynaklar, Yeni Yaklaşımlar**, İstanbul 2020, s.215-245; Uğur Boran, "Okçuzâde ve en-Nazmu'l-Mübîn fi'l-âyâti'l-erba'în Adlı Türkçe Kırk Ayet Tefsiri," **Şarkiyat Mecmuası / Journal of Oriental Studies**, S. 37, İstanbul, 2020, s. 65-108.

tarih/mekân karşılaştırması üzerinden bir sebep-sonuç ilişkisi kurulmaya çalışılmıştır. Bu biyografiler yanında, müstakilen, vazifede bulunduğu yıllar içerisinde vuku bulan hadiselerin de tarihî bir araştırması yapılmış ve Okçuzâde'nin içinde bulunduğu ahval ile ilgili birtakım kanaatler oluşturulmaya çalışılmıştır.

1.3.3. Metnin Oluşturulmasında Başvurulan Kaynaklar

Klasik Türk edebiyatı araştırma teknikleri ile kurulmaya çalışılan eserde, sözlükler ve temel kaynaklar başta olmak üzere klasik Türk edebiyatı sahasında daha önce yapılmış çalışmalara da başvurulmuştur. Karşılaştırmalı metin kurulurken İsmail Ünver'in "Çeviriyazıda Yazım Birliği Üzerine Öneriler"[12] başlıklı makalesi dikkate alınmıştır.

Münşeâtü'l-inşâ Okçuzâde gibi âlim bir kişinin elinden çıkması ve yazıldığı dönemin inşâ sanatının özelliklerini yoğun olarak barındırması hasebiyle oldukça ağır bir metindir. Mektuplarda birçok ıstılah doğrudan kullanılmakla birlikte müellif telmih yoluyla da pek çok konuya atıf yapmıştır. Bunları tespit edip metni doğru kurabilmek adına kelimelerin ilk anlamları ile yetinmeyip farklı anlamları üzerine düşünmek kaçınılmaz olmuştur. Bu sebeple eserde Türkçe kaynakların yanında Arapça ve Farsça sözlükler ile tarih, hadis, tasavvuf, tefsir, edebiyat gibi alanlardaki kaynak eserlerden faydalanmak elzem olmuştur.

Metni kurarken başvurduğumuz kaynakların başında *Lugâtnâme* gelirken *Kubbealtı Lugatı, Vankulu Lugatı, Kâmusul-Muhît, Kâmûs-i Türkî, Kâmûs-i Osmânî, Lugat-i Nâcî, Lugât-i Remzî, Burhân-ı Kâtı', Lehce-i Osmânî, Lügat-ı Cûdî, Ferheng-i Şu'ûrî*, Mehmet Kanar'ın Farsça ve Arapça sözlükleri, Vajehyab ve Mertol Tulum'un *Osmanlı Türkçesi Sözlüğü* gelmektedir.[13] Zaman zaman bazı farklı Arapça

[12] İsmail Ünver, "Çeviriyazıda Yazım Birliği Üzerine Öneriler", **Türkoloji Dergisi**, c.XI, S1, 1993, s. 0-0, s. 51-89.

[13] Ali Ekber Dihhoda, **Lugatnâme** (Çevrimiçi) https://www.parsi.wiki; İlhan Ayverdi, **Kubbealtı Lugatı**, (Çevrimiçi), http://lugatim.com/; Vankulu Mehmed Efendi, **Vankulu Lugatı**, Türkiye Yazma Eserler Kurumu, (Çevrimiçi) http://www.kamus.yek.gov.tr/; Mütercim Âsım Efendi, **El-Okyânûsu'l-Basît fî Tercemeti'l-Kâmûsu'l-Muhit**, Türkiye Yazma Eserler Kurumu, (Çevrimiçi) http://www.kamus.yek.gov.tr/; Şemsettin Sami, **Kâmûs-ı Türkî,** İstanbul, Çağrı Yay., 2006; Mehmed Salâhî, **Kâmûs-ı Osmanî**, Haz. Prof. Dr. Ali Birinci, İstanbul, Türkiye Yazma Eserler Kurumu Yay., 2019; Muallim Nâcî, **Lugat-ı Nâcî**, Haz. Prof. Dr. Ahmet Kartal, Ankara, TTK Yay., 2021; Hüseyin Remzî**, Lugât-ı Remzî**, Haz. Prof. Dr. Ali Birinci, İstanbul; Türkiye Yazma Eserler Kurumu Yay., 2018; Mütercim Âsım Efendi, **Burhân-ı Kâtı,** Haz. Mürsel Öztürk-Derya Örs, İstanbul, TDK Yay., 2009; Ahmed Vefik Paşa, **Lehce-i Osmânî**, İstanbul, Mahmud Bey Matbaası, 1308; İbrahim Cûdî Efendi, **Lugat-ı Cûdî**, y.y., 1332; Şu'ûrî Hasan Efendi, **Ferheng-i Şu'ûrî,** I-IV, Haz. Ozan Yılmaz, İstanbul, Yazma Eser Kurumu Başkanlığı Yay., 2019; Mehmet Kanar, **Farsça Türkçe Sözlük**,

ve Farsça sözlükler[14] yanında edebiyat, tarih, tasavvuf gibi konulardaki kavram sözlüklerine de başvurmamız gerekmiştir. Bunlardan İslâmî ıstılahları tespit edebilmek için el-İsfahânî'nin *Müfredât*'ı, Ekrem Buğra Ekinci'nin *Dinî Lugat*'ı, Cürcânî'nin *Tarîfât*'ı, Süleyman Uludağ'ın *Tasavvuf Terimleri Sözlüğü*, Kâşânî ve elbette *İslam Ansiklopedisi* başvurduğumuz kaynakların başında gelmektedir.[15] Edebî ve tarihî terimler için ise Tâhirü'l-Mevlevî'nin *Edebiyat Lugatı*, *Eski Türk Edebiyatı Terimler Sözlüğü*, Muallim Nâcî'nin *Istılahât-ı Edebiyye*'si, *Osmanlı Tarih Lugatı*, Pakalın'ın *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü*, Cürcânî'nin *Arapça-Türkçe Terimler Sözlüğü* başlıca yararlandığımız kaynaklardandır.[16]

İstanbul, Say Yay., 2010; Mehmet Kanar, **Arapça Türkçe Sözlük**, İstanbul; Say Yay., 2012; http://www.vajehyab.com/; Mertol Tulum, **Osmanlı Türkçesi Büyük El Sözlüğü**, İstanbul, Kapı Yay., 2013.

[14] Serdar Mutçalı, **Arapça-Türkçe Sözlük**, İstanbul, Dağarcık Yay., 1995; Ziya Şükûn, **Farsça-Türkçe Lûgat: Ferheng-i Ziyâ Gencîne-i Güftâr**, Maarif Matbaası, 1944; Şemseddin Sâmî, **Kamusu'l-A'lam**, Kaşgar Neşriyat, 1996; Ahterî Mustafa Efendi, **Ahterî-i Kebîr**, Haz. H. Ahmet Kırkkılıç-Yusuf Sancak, Ankara, Türk Dil Kurumu Yay., 2009; Numan Yazıcı, **Arapça-Türkçe/Türkçe-Arapça Atasözleri ve Deyimleri**, İstanbul, Rağbet Yay., 2003; Diyarbekirli Said Paşa, **Mesel Kitabı-Nuhbetü'l-Emsâl**, Haz. Uğur Boran, İstanbul, Büyüyenay Yay., 2017.

[15] Râğıb el-İsfâhânî, **Müfredât-Kuran Kavramları Sözlüğü**, Haz. Yusuf Türker, İstanbul, Pınar Yay., 2018; Ekrem Buğra Ekinci, **Dinî Lügat İzahlı Misalli Metinlerle**, İstanbul, Arı Sanat Yay., 2018; Seyyid Şerif Cürcânî, **Tarîfât: Arapça-Türkçe Terimler Sözlüğü**, Haz. Arif Erkan, İstanbul, Bahar Yay., 1997; Süleyman Uludağ, **Tasavvuf Terimleri Sözlüğü**, İstanbul, Kabalcı Yay., 2005; Abdurrezzak Kâşânî, **Tasavvuf Sözlüğü**, Haz. Ekrem Demirli, İstanbul, İz Yay., 2015.

[16] Tahirü'l Mevlevî, **Edebiyat Lugatı**, Haz. Kemal Edip Kürkçüoğlu, İstanbul, Enderun Kitabevi Yay., 1994; Ahmet Mermer, Neslihan Koç Keskin, **Eski Türk Edebiyatı Terimleri Sözlüğü**, Ankara, Akçağ Yay., 2020; Muallim Nâci, **Istılahat-ı Edebiyye**, Haz. Prof Dr. Yekta Saraç, Ankara, Türk Dil Kurumu Yay., 2017; Mithat Sertoğlu, **Osmanlı Tarih Lügatı**, Kurtuba Yay., 2015; Mehmet Zeki Pakalın, **Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü I**, İstanbul, Milli Eğitim Basımevi, 1971; Mehmet Zeki Pakalın, **Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü II**, İstanbul, Milli Eğitim Basımevi, 1993; Mehmet Zeki Pakalın, **Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü III**, İstanbul, Milli Eğitim Basımevi, 1972; Abdülkadir el-Khalaf, **Arapça Deyimler Sözlüğü**, İstanbul, İsar Yay., 2017.

İKİNCİ BÖLÜM

MÜNŞEÂT İLE İLGİLİ KAVRAMLAR

2.1. Mektup

2.1.1. Mektup Nedir, Nasıl Ortaya Çıkmıştır?

Arapça "yazmak" mânâsına gelen "ketebe" kökünden türemiş olan "mektûb" kelimesi, "yazılan şey" demektir. Bunun dışında Türkçede "bitig", Arapçada "risâle", Farsçada "nâme" kelimeleriyle karşılanmış olsa da anlam olarak hepsi "yazılmış şey" paydasında buluşmaktadır.[17] Hatta bu payda tüm dünya dilleri için müşterektir ki bu kanaat, mektubu yazının başlangıcına kadar tarihler.

Mektubu edebî bir tür veya ürün olarak değerlendirmeden önce onu yazanın şahsiyeti, içinde bulunduğu ahvali ve duygu dünyasını apaçık bir şekilde ortaya koyduğunu düşünmek gereklidir. Zira mektup sanatsal kaygılar ile yazılmadan önce, yani amaç olarak kullanılmadan önce, bir meramı dile getirmek için kullanılan araç olarak değerlendirilmelidir.

Eski Mısır'da kâtiplerin hem özel hem diplomatik mektuplar yazdıkları bilinmektedir. Antik Yunan'da sayıları fazla olmasa da Platon, Sokrates, Epikuros gibi filozofların; daha sonra Latinlerde özellikle Cicero'nun; uzun bir boşluğun ardından İtalya'da Dante, Petrarca, Machiavelli ve Almanya'da Luther'in hatırı sayılır mektupları bulunmaktadır. Mektuplar İlk Çağ ve Orta Çağ'da genellikle beş bölümden oluşurlardı: selamlama, dostluk dilekleri, anlatılacak konu, mektubun kabul dileği ve sonuç.[18] Başlangıçtan beri insanlar arasında iletişimi sağlayan bir enstrüman iken zamanla edebî bir tür hâline gelmiştir.

Mektup, edebî bir tür olarak Doğu'nun aksine bütün Avrupa'da 17. yüzyılda gelişmeye başlamıştır. O zamana dek sadece bir haberleşme aracıdır ve tarihî bir belge niteliğinde kalmıştır; bu mektupların neredeyse hiçbirinde duyguya rastlamak

[17] Çakır, "a.g.t.", s. 4.
[18] Akşit Göktürk, "İngiliz Yazınında Mektup", **Türk Dili Mektup Özel Sayısı**, 1974, c. XXX, S. 274, s. 513.

imkânı bulunmamaktadır. Ancak 17. yüzyıldan sonra şahitlik edebildiğimiz mektuplarda, onu yazanın duygu dünyasına bütün bütün girebilmek mümkündür.[19]

Mektup Batı edebiyatında 18. yüzyıl itibarıyla gelişmiş; Arap ve İran edebiyatlarında bu gelişim daha erken dönemlere tarihlenmiştir.

2.1.2. Arap ve İran Edebiyatında Mektup

Arap edebiyatında mektup karşılığında en yaygın kullanılan kelime "risâle", İran edebiyatında ise "nâme" olmuştur. "Göndermek" anlamına gelen "irsâl" kelimesinden türemiş olan risâle, "elçilik" mânâsında da kullanılmış,[20] daha sonraları *"yazılı belge, yazılı mesaj"* anlamlarını karşılamış ve *"belli bir konuda yazılmış küçük kitaplara"*[21] da risâle denmiştir.

İslam öncesi Arap nesrinde, "mürasele" ve "mükâtebe" belirli bir edebî tür olarak göze çarpmamaktadır. İslâmiyet'in ilk yıllarında ve Emevîler döneminde de mektup, hatları belli bir edebî tür olarak karşımıza çıkmamakla birlikte bu dönem mektuplarında sade ve açık bir dil kullanılmıştır. Ancak Abbasîler döneminde, İran kültürünün tesiriyle mektubun Arap edebiyatında başlı başına bir belâgat türü olarak neşet ettiği hissedilmektedir.[22]

Emevîler döneminde mektup her ne kadar edebî bir tür olarak kendini göstermese de gelişim sürecine girmiş sayılmaktadır. Daha sonra Abdülhamîd el-Kâtib (v. 132/750) kendine has bir üslup geliştirmiş ve Arapların mürâsele üslubunun da kurucusu sayılmıştır. Onun sayesinde klasik risâle tarzı, kaideleri belli bir belâgat türü olmuştur.[23]

İran'da ise mektup yazımının kurallarının Sâmânîler döneminden itibaren oluşmaya başladığı bilinmektedir. Mahmûd-ı Gaznevî resmî ve idârî mektuplaşmalarda Arapçanın yerine Farsça kullanmaya başlanmış; 9. ve 10. yüzyıllarda İran'ın doğusunda mahallî hânedanlıklar kurulması ve Farsçanın da saray ve edebiyat dili olarak kullanımının yaygınlaşmasıyla resmî yazışmalarda Farsça

[19] Bedrettin Tuncel, "Mektup Türü Üzerine", **Tercüme Mektup Özel Sayısı**, Ankara, 1964, c. XVI, s. 77-80, s. I-X.
[20] **Kâmusü'l Muhit**, "er-risâle", (Çevrimiçi) E.T. 10.01.2021
[21] **Kubbealtı Lugatı,** "Risâle" (çevrimiçi) E.T. 10.01.2021
[22] M. Nuri Gencosman, "Şark-İslam Edebiyatında Mektup", **Tercüme Mektup Özel Sayısı**, Ankara, 1964, c. XVI, S. 77-80, s. 73.
[23] Rahmi Er, "Risâle", **TDVİA**, c. XXXV, İstanbul, 2008, s. 112; Ali Şakir Ergin, "Abdülhamîd el-Kâtib", **TDVİA**, c. I, İstanbul, 1988, s. 225.

ağırlık kazanmıştır. Böylece Dîvân-ı Risâlât müesseseleri kurulmaya başlanmış ve mektup beliğ bir hüviyetle gelişmeye başlamıştır.[24]

Mektup Arap edebiyatında "ihvâniyyât" ve "dîvâniyyât", İran edebiyatında ise "ihvâniyyât" ve "sultâniyyât" olmak üzere iki türde karşımıza çıkmaktadır. Diyebiliriz ki, Arapların teressül edebiyatı, İran'ın mübalağalı ve sanatlı üslûbuyla birleşerek asırlar boyu sürecek bir "inşâ" geleneğini temellerini atmıştır. Her iki edebiyatta da resmî ve hususî mektupların ortak özellikleri mukaddime, metin ve hâtime kısımlarından oluşmasıdır. Ayrıca seci‘, istiare, leff ü neşr ve mübalağalı ifadelere sıklıkla başvurulmuş; bu üslup zaman içerisinde birtakım değişikliklere uğrasa da (özellikle taklit yoluyla devam etmesinden dolayı) ana hatlarıyla aynı şekilde devam etmiştir. Arap ve İran edebiyatlarında temeli atılan mektup (inşâ) türü Türk edebiyatına da hemen hemen aynı özelliklerle intikal etmiş ve tekâmülünü sürdürmüştür.[25] Biz konumuz itibarıyla bu türün Türk edebiyatındaki neşv ü nemâsı üzerinde duracağız.

2.1.3. Türk Edebiyatında Mektup

Türkçede mektup anlamına gelen "bitig" kelimesi *"defter, mektup, kitap"* mânâlarını karşılamaktadır.[26] Bitig ayrıca *"mektup ve tahrirat yerine"* de kullanılır. Uygur lehçesindeki *"bitki"* sözcüğünden kısaltılarak meydana gelmiş olup, Kanunî Sultan Süleyman dönemine kadar kullanılmıştır.[27]

İslamiyet öncesi Türk edebiyatında her ne kadar mektup örneklerine rastlansa da mektubu bu zaman dilimi içerisinde edebî bir form olarak değerlendirmek mümkün değildir. Ancak İslamiyet sonrasında Arap ve Fars edebiyatlarının Türk edebiyatına aksi ile mektup bir form olarak edebiyatımıza girmiştir, diyebiliriz.

Mektup Arap ve Türk edebiyatında biçimsel olarak büyük ölçüde İran edebiyatının kaideleri içerisinde varlığını korumuştur. Öte yandan bu tür her ne kadar nesir edebiyatının bir şubesi olsa da klasik Türk edebiyatında mektup şekil

[24] Rıza Kurtuluş, "Mektup-Fars Edebiyatı", **TDVİA**, Ankara, 2004, c. 29, s. 16-17.
[25] Rıza Kurtuluş, **a.y.**; İsmail Durmuş, "Mektup-Arap Edebiyatı", **TDVİA**, c. XXIX, Ankara, 2004, s. 16.
[26] **Derleme Sözlüğü**, Ankara, 1965, TTK Yay., c. II, s. 710.
[27] Pakalın, **a.g.e.**, c. I, s. 237.

bakımından üç gruba ayrılmıştır: 1. Manzum Mektuplar, 2. Mensur Mektuplar, 3. Manzum-Mensur Mektuplar.[28]

İslamiyet'ten sonra mektup türü edebiyatımızda zengin örneklerle varlığını hep sürdürmüştür. Ancak sosyal, siyasi ve edebî muhitin zaman içerisinde dönüşümü mektubun niteliğini de etkilemiştir. İslamiyet sonrası Türk edebiyatında mektup genel olarak "inşâ"nın bir çeşidi sayılmaktadır. Dolayısıyla inşâ için gerekli kabul edilen bütün kurallar, klasik dönemde mektup için de geçerlidir.[29] İnşâ, Tanzimat ile birlikte klasik dönemdeki itibarını bir ölçüde kaybetmiş olsa da 20. yüzyılın başlarına kadar varlığını sürdürmüştür. Tanzimat'tan sonra ise, nesir türü çeşitlenmiş olmakla birlikte makale, seyahatnâme, roman ve hikâye türündeki eserlerin zaman zaman mektup tarzında kaleme alındığı görülmektedir.[30]

2.1.3.1. Eski Türk Edebiyatında Mektubun Bölümleri

Belgelerdeki yazı bölümlerinin her bir düşünce parçasına, ihtiva ettiği unsurlara rükün (erkân) denir. Belgenin niteliği bu unsurların sayılarını ve şeklini de etkiler; belgenin önemi itibarıyla rükünler de daha basit veya karmaşık bir hâl alırdı. Mektup metinleri ne türlü olursa olsun genel hatlarıyla üç bölümden oluşmaktadır: 1. Giriş, 2. Metin, 3. Sonuç. Bu üç ana bölüm de kendi içerisinde bölümlere ayrılmıştır. Bu konuda çeşitli tarihlerde yapılmış çalışmalar ile bazı belâgat kitaplarından faydalanılarak en anlaşılır ve pratik tasniflemeyi ortaya koyma yoluna gidilmiştir. Buna göre giriş kısmı dâvet (tahmid veya temcid), unvan, elkab, ibtida, dua ve tahallüs; metin kısmı taleb; sonuç kısmı ise intiha, dua, tarih ve imzadan meydana gelir.[31]

2.1.3.2. Eski Türk Edebiyatında Mektup Türleri

[28] Manzum mektuplar şekil olarak tamamen nazımdan oluşur. Mensur mektuplar ise içerisinde beyit, rubai, mısra gibi nazım biçimleri barındırmakla birlikte mensur özelliğini kaybetmez. Ancak manzum-mensur mektuplarda metnin bütününde belirgin biçimde nazım-nesir ayrımı söz konusudur. Çoğunlukla mektup ya manzum başlayıp mensur biter yahut mensur başlayıp manzum biter. Çakır, "a.g.t.", s. 80-105.

[29] İnşâ ile ilgili ayrıntılı bilgi çalışmanın ilgili bölümünde verilmiştir.

[30] Ayrıntılı bilgi ve örnekler için Bk. Fevziye Abdullah Tansel, "Türk Edebiyatında Mektup", **Tercüme Mektup Özel Sayısı**, Ankara, 1964, c. XVI, S. 77-80, s. 386-413.

[31] Ayrıntılı bilgi için Bk. Gökbilgin, **a.g.e.,** s. 53-78; Gültekin, **a.g.e.**, s. 318-323; Fatma Yıldız, "Mebâni'l-İnşâ: Cild-i Evvel", Yüksek Lisans Tezi, Aydın, Adnan Menderes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2016, s. 178-180; Çakır, "a.g.t.", s. 68-79.

Türk edebiyatında mektup, tıpkı Arap ve İran edebiyatlarında olduğu gibi özel ve resmî mektuplar olarak ayrılmıştır. Bu bağlamda özellikle resmî mektupların kaidelerinin belli olması ve taklit yoluyla aktarılmaları sebebiyle herhangi bir değişiklik ve yeniliğe açık olmadıkları görülür. Ancak hususî mektuplarda durum daha değişkendir. Bu türde de belirli kalıplar bulunmakla birlikte nisbeten samimi bir hava sezilir. Bu sebeple mektupların gerek muhtevaları gerekse ifade şekilleri, bazı türleri birbirlerinin içine girift hâle sokmuş ve kesin çizgilerle türleri ayırmayı zorlaştırmıştır. Bu noktada belirleyici unsur muhtevanın hangi maksat üzere yoğunlaşmış olduğudur. Ancak yine de özellikle çoğu zaman mektup başlarında yer alan bilgilerden hareketle bir tasniflemeye gidilebilir.

Resmî Mektuplar: Adından da anlaşılacağı gibi devlet dairelerinde ya iki kişinin birbirine yazdığı yahut halk tarafından devlet dairesine veya bir devlet adamına yazılan mektuplar bu sınıfa girer. Bu tür mektuplarda ifade biçimini ve tasnifi belirleyen temel faktör taraflar arasındaki makam farkıdır. Ayrıca hususî mektuplara göre resmî mektuplarda biçim oldukça belirleyici bir faktördür. Resmî mektuplar hem biçimsel hem de muhteva açısından şu şekilde tasniflenmiştir: ferman, nâme-i hümâyun, hatt-ı hümâyun, berat, menşur, mülk-nâme, ahd-nâme, irade/takrîr, telhis, ruk'a, buyuruldu, tezkire, tarhaniyet-nâme, âriza, kâime, temessük, arz, arz-ı hâl, arz-ı mahzar, tahrîrat, şukka.

Husûsî mektuplar: İki kişi arasında herhangi bir sebeple yazılan şahsî mektuplardır. Bu tür mektuplarda şeklî yapı belirli kalıplara sahip olsa da resmî mektuplar kadar belirleyici değildir. Husûsî mektupları sınıflandırmada belirleyici faktör olarak muhteva ağır basmaktadır. Muhtevalarına göre husûsî mektuplar şunlardır: taziyetnâme, teyniyetnâme, talepnâme, şükürnâme, şefkatnâme, şikâyetnâme, tesliyetnâme, ubûdiyetnâme, dâvetnâme, duânâme, iştiyaknâme, ilamnâme, irsalnâme, ıyâdetnâme, muhabbetnâme, aşk mektubu, cevâb-nâme. [32]

2.2. Nesir

2.2.1. Eski Türk Edebiyatında Nesir

[32] Gültekin, **a.g.e.**, s. 254-315.

Arapça "neşr" kelimesinden Türkçeye geçmiş olan "nesir", sözlüklerde "saçmak ... bir nesneyi çoğaltmak";[33] "ve bir nesneyi nefesle dağıtmak";[34] "yaymak"[35] demektir. Istılâhî olarak ise "belli bir ölçü ve âhenge bağlı olmaksızın söz dizimi kurallarına uygun anlatım şekli, manzum olmayan yazı, düz yazı",[36] "manzum olmaksızın derli toplu söz söylemek ve tabii konuşma tarzındaki söz"[37] mânâlarına gelmektedir. "Naẓm" ise "inciyi ipliğe dizmek",[38] "sözü ölçülü ve âhenkli söylemek"[39] anlamlarındadır. Şu hâlde edebî sahada nazım mücevher taneleri gibi olan kelimeleri nizâmî olarak ipe dizmeye benzetilirken nesir aynı mücevher tanelerinin dağınık hâlde kalmasını temsil etmektedir. Öte taraftan her ahenkli söz nazım sayılamayacağı gibi -nesrin de kendine has belirli kuralları olmasından dolayı- gelişigüzel yazılan veya çeşitli bilim dallarında kullanılan dil de edebî bir değeri haiz nesir sayılmamaktadır.[40]

Edebiyatımızda nesrin, nazım kadar rağbet görmemiş olduğu, ikinci planda kaldığı yaygın bir anlayıştır. Sanatını göstermek isteyen bir edibin bunu en iyi şekilde teşhir edebileceği türün nazım olduğu düşüncesi, klasik Türk edebiyatının adeta bütününe yayılmıştır.[41] Kaldı ki nesrin gelişimi de başlangıçtan itibaren nazma göre oldukça yavaş ilerlemiş, en hızlı dönemini yine nazmın etkisi altında geçirmiştir.[42] Hatta nesirde anlamı güçlendirmek ve daha etkili kılabilmek için nazımdan faydalanılmış; mensur metinlerin mısra, beyit, dörtlük, gazel gibi manzumelerle süslenmesi gelenek olmuştur.[43] Yüzyıllar boyunca kalem ehlinin adeta nazım ve nesir arasındaki üstünlük mücadelesi hususunda fikir ve beyanları olmuştur. Örneğin;

"Tenezzül eylemem inşâya eylesem belki
Müsebbihân-ı felek vird ederdi inşâmı"[44]

"Yazaruz la'l-i lebün yâdına rengîn gazeli

[33] **Vankulu Lügati**, (Çevrimiçi) http://www.kamus.yek.gov.tr, 20.11.2020.
[34] **Kâmûsu'l-Muhit Tercümesi**, (Çevrimiçi) http://www.kamus.yek.gov.tr, 20.11.2020
[35] Abdullah Yeğin, **Yeni Lûgat**, İstanbul, Hizmet Vakfı Yay., 1997, s. 541.
[36] **Kubbealtı Lugatı**, (Çevrimiçi) http://lugatim.com/s/nesir, 20.11.2020.
[37] Tahirü'l-Mevlevî, **a.g.e.** s. 116.
[38] **Vankulu Lügati**, (Çevrimiçi) http://www.kamus.yek.gov.tr, 20.11.2020.
[39] Tahirü'l-Mevlevî, **a.e.** s. 115.
[40] İsmail Durmuş, "Nesir", **TDVİA**, c. XXXIII, İstanbul, 2007, s. 6.
[41] Sait Okumuş, "Klâsik Türk Edebiyatında XV. ve XVI. Yüzyıl Nesir ve Nâsirlerine Bakış", **Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi / The Journal of Social Research**, 2011, c. 4, S. 18, s. 87.
[42] Tolasa, "a.g.m.", c. II, s. 341.
[43] Deniz, "a.g.m.", s. 451.
[44] Metin Akkuş, **Nef'î Dîvânı**, Ankara, Akçağ Yay., 1993, s. 116.

Diyicek şi'r dirüz biz begüm inşâ dimezüz"[45]

sözleriyle, nesrin en sanatkârâne hâlini dahi beğenmeyen şairler karşısında Sinan Paşa mensur kaleme aldığı ilk Türkçe eserinde nazım ile nesri birbirinden ayırmaz:

"Nazm ü nesri ke-ennehû emsâl
Sihr-i mutlak velî mübâh u helâl"

...

Ol sebebden düzmüşüm ben de bunu
Dürr-i meknûn gibi nazm u nesrini"[46]

XIX. yüzyılda Diyarbakırlı Said Paşa ise şu sözlerle nesri övmektedir:

"... Nesr ile nazmın şerâfetçe yek-dîgere rüchânı bahsinde beyne'l-bülegâ ihtilâf cereyân etmiş ve rüchân nesrde olduğu teslîm olunmuştur. Zîrâ ma'lûmdur ki her asrda pek çok şâ'ir gelmiş, lâkin her asrda az münşî zuhûr etmiştir. Devlet-i Aliyye'nin bidâyet-i teşekkülünden bugüne kadar a'sâr-ı sâbıkayı birer birer nazar-ı teftîşe aldığımız hâlde her asrda. nice şâ'ir görebiliriz. Şimdiye kadar kesb-i iştihâr eden münşîler ise ma'dûddur. Menâfi'-i umûmiyye cihetine gelince eş'âr inşâya nisbet bile kabûl etmez."[47]

2.2.2. Türk Edebiyatında Nesrin Tarihî Gelişimi

Türklerin en eski yazılı metinleri olan ve 8. yüzyılda dikildiği tahmin edilen *Orhun Yazıtları*, aynı zamanda Türk nesrinin de ilk örnekleri kabul edilmektedir. Türklerin İslamiyet'i kabulünden öncesine tarihlenen dönemdeki nesir edebiyatı daha çok Budizm ve Maniheizm'in etkisinde gelişmiş; lirik, didaktik, destânî ve dinî muhtevalı bu metinler romantik ifadelerin yanında atasözü ve deyimlerle süslenmiştir. İslamiyet sonrası Türk edebiyatında ise, Orta Asya sahasında *Dîvânu Lugâti't-Türk*'teki örnek metinler ile *Kutadgu Bilig*'in mensur mukaddimesi ilk nesir örnekleri olarak kabul edilmektedir. XIV. yüzyılda Seyf-i Serâyî'nin *Gülistan Tercümesi* Orta Asya Kıpçak sahasında yazılmış ilk mensur eser olurken Ebu Hayyan tarafından yazılan *Kitâbu İdrâk Li Lisâni'l-etrâk* da bilinen ilk Türkçe dilbilgisi kitabıdır. Anonim bir eser olan *Codex Cumanicus* ise bu sahanın önemli bir

[45] Necati Sungur, **Âhî Dîvânı (İnceleme-Metin)**, Ankara, KBY, 1994, s. 114.
[46] Sinan Paşa, **Tazarru'-nâme**, Haz. Mertol Tulum, İstanbul, Yazma Eser Kurumu Başkanlığı Yay., 2014, s. 141, 185.
[47] Diyarbakırlı Said Paşa, **Mîzânü'l-Edeb**, Haz. Saliha Aydoğan, İstanbul, Kitabevi Yay., 2009, s. XV.

diğer eseridir. Orta Asya Harezm sahasında ise Rabguzî'nin *Kısasü'l-enbiyâ*'sı ile *Nehcü'l-ferâdis* önemli eserlerdir. XV. yüzyıla geldiğimizde Orta Asya sahasında Ali Şîr Nevâî'nin mensur eserler döneme damgasını vurmaktadır.[48] Dolayısıyla Orta Asya sahası Türk nesrinde Arapça ve Farsçanın nüfuzu görülebilmekle birlikte tür olarak Kur'ân tercümeleri, tefsirler, dinî-didaktik eserler, tercümeler ve sözlükler dikkati çekmektedir.

Anadolu sahasına geldiğimizde ise nesrin İslamiyet'le birlikte zenginleştiği görülmektedir. Ancak klasik Türk nesrinin bu sahadaki ilk örneklerinin, nazımda da olduğu gibi acemi bir tarafı bulunmaktadır. Çoğu dinî-didaktik muhtevalı bu eserlerde yer yer sanatlı ifadelere rastlansa da bu ifadeler *"metne yetkin ve olgun bir hava vermezler."*[49] XIV. yüzyıla kadar nesir türü Farsçada kendini göstermiş, Türkçe açısından verimsiz bir ilerleme kaydetmiştir. Anadolu'da kaleme alınan ilk Türkçe mensur eserler olarak tıp ilmine dair yazılan *Tuhfe-i Mübârizî* ve XIII. yüzyılda *Behcetü'l-hadâik* tespit edilmiştir.[50] XIV. yüzyılda Kul Mes'ud'un *Kelile ve Dimne Tercümesi*, Şeyhoğlu Mustafa'nın *Marzubannâme* ve *Kâbusnâme* tercümeleri ile *Kenzü'l-kübera*'sı, Erzurumlu Darîr'in *Sîretü'n-Nebî* ve *Yüz Hadis Tercümesi* önemli çeviri eserler arasındadır. XV. yüzyılda *Dede Korkut Hikâyeleri*, *Battalnâme* gibi halk tarafından okunan eserler ve Ahmed-i Dâi'nin mensur tercümeleri önemli bir yer tutmaktadır. Ayrıca tarih konulu eserler arasında Âşık Paşazâde'nin *Tevârih-i Âl-i Osman*'ı ile Neşrî'nin *Cihânnümâ*'sı; tasavvuf konulu eserlerde de Ahmed-i Bîcan'ın *Envârü'l-Âşıkîn*'i ile Kaygusuz Abdal'ın *Budalanâme*'si zikredilebilir.

İslamiyet'in kabulünden itibaren geçen dört yüz yıllık süre zarfında Türkçe, manzum eserlerde tercih edilmiştir. İlmî ve kültürel eserlerde İslam dünyasının rakipsiz ilim dili olan Arapça, bazen de Farsça tercih edilmiştir. XIV. yüzyıl itibarıyla Anadolu'da Arapça ve Farsçadan çevirilerle birlikte halk hikâyeleri; dinî-didaktik, tarih, tıp, tabiat konulu eserler; mektuplar ve resmî yazışmalar göze

[48] Mustafa Uzun, "Nesir (Türk Edebiyatı)", **TDVİA**, İstanbul, 2007, c. XXXIII, s.9; Mengi, "a.g.m.", s. 44, 45, 47.
[49] Gencay Zavotçu, "Şiirsel Klasik Türk Nesrinin Özellikli Yapısı", **Klasik Edebiyatımızın Dili (Bildiriler)**, Haz. Mustafa İsen, Ankara, Atatürk Kültür Merkezi Yay., 2017, s. 273.
[50] Anadolu'da yazılan ilk Türkçe mensur eser Behcetü'l-Hadâik'in 1270'te yazılmaya başlanış 1286'da bitirildiği Mustafa Koç tarafından tespit edilmiştir. Ancak Ahmet Kartal, Hekim Bereket tarafından telif edilmiş olan Tuhfe-i Mübârizî'nin XIII. yüzyılın ilk yarısında kaleme alınmış olma ihtimalinin daha yüksek olduğunu ifade etmektedir. Ayrıntılı bilgi için Bk. Ahmet Kartal, "Anadolu'da Nesir Edebiyatı", **Sivrihisarlı Sinan Paşa ve Nesir Edebiyatı**, Ed. Ahmet Kartal-Zafer Soylu, İstanbul, Sivrihisar Belediyesi Kültür Yay., 2017, 354; Mustafa Koç, "Anadolu'da İlk Türkçe Telif Eser", **Bilig/ Türk Dünyası Sosyal Bilimler Dergisi**, 2011, S. 57, s. 159-174.

çarpmaya başlar. Türk edebiyatında nesir türü için İslâmiyet'in kabulünden XV. yüzyıla kadar Anadolu ve Orta Asya sahasındaki mensur eserlerin genelinde, dil ve üslup açısından sadelik ve konuşma diline yakınlık söz konusudur. Cümleler kısa ve anlaşılırdır. Bu durum dönem itibarıyla edebî muhitin sanatkârâne nesir için hem kültürel hem de sanatsal birikim açısında yeterli tecrübeye sahip olmamasına bağlanır. [51]

XV. yüzyıldan Tanzimat'a kadar olan dönemde artık Osmanlı nesrinde ciddi bir hareketlilik görülmektedir. Neşv ü nemâ bulması dört asırlık bir süreye yayılmış olan klasik nesrimiz, aslında bu gelişimini nispeten daha muteber sayılan nazım türünün etkisi altında göstermiş olsa da yüksek sanat zevkini haiz eserler vermeyi başarmıştır. XV. yüzyılda şiir alanında üslup ve konu itibarıyla şahit olunan gelişme, nesirde de takip edilebilmektedir. Osmanlı nesri XV. yüzyıldan Tanzimat'a kadar geçirdiği ikinci dört asırlık süreç içerisinde birtakım karakteristik özelliklere sahip olmuştur. Artık bir Osmanlı "inşâ"sı teşekkül etmeye başlamış ve gerek sanatta gerekse muhtevada büyük bir zenginlik tezahür etmiştir. Ahmed-i Dâi'nin *Teressül*'ü münşeât türünde verilen ilk örnek olarak kabul edilmektedir. Ahmed-i Dâi bu eseri ve Yahyâ b. Mehmed Kâtib'in *Menâhicü'l-İnşâ*'sı sade ve öğretici bir üslup kullanmış olmalarına rağmen kendisinden sonra gelen münşeât kitaplarındaki yazışma kurallarının ve örneklerin ilk bilgilerini içermektedir. [52] Sinan Paşa'nın *Tazarrunâme*'si ise gelişen sanatlı Osmanlı nesrinin ilk örneği kabul edilir.

XVI. yüzyılda sanatlı nesir dili bütün bütün varlığını hissettirmektedir. Bu yüzyılın mensur eserleri arasında tarih kitapları, şuara tezkireleri, dinî-tasavvufî muhtevalı eserler, biyografik eserler, lugatler ve şerhler geniş yer tutmaktadır. Bu durum nesir edebiyatında tür olarak da çeşitliliğin arttığını göstermektedir. Taşköprülüzâde'nin Arapça kaleme aldığı biyografik eseri olan *Şakâiku'n-Numâniyye*'si ve sonradan bu esere yazılmış tercüme ve zeyller; Sehî Bey'in *Heşt Behişt*'i, *Latifî Tezkiresi*, Ahdî'nin *Gülşen-i Şu'arâ*'sı, Kınalızâde ve Beyanî tezkireleri ile Aşık Çelebi'nin *Meşâ'irü'ş-şu'arâ*'sı; Kemalpaşazâde'nin *Tevârih-i Âl-i Osman*'ı, *Tarih-i Selânikî*, *Hoca Tarihi; Mesnevî*, *Hâfız Dîvânı*, *Gülistan* ve *Bostan*'a yazılmış mensur şerhler 16. yüzyıl Anadolu sahasının önemli mensur eserlerindendir.

[51] Tolasa, "a.g.m.", c. II, s. 341.
[52] Halil İbrahim Haksever, "Ahmed-i Dâî'nin Teressülü", **Journal of Turkish Studies**, 2011, S. 6/1, s. 1265, 1266.

XVII. yüzyıla gelindiğinde nesir alanında edebî eserlerin sayısının artmış olduğu göze çarpar. Osmanlı sahasında kendini gösteren şuara tezkireleri bu yüzyılda da fazlaca yazılmaya devam etmiş ancak artık tezkireler şairlerin biyografilerinden daha çok şiirlerinden örnekler vererek antolojik bir hüviyete bürünmüşlerdir. Riyâzî, Fâizî, Rızâ, Yümnî tezkireleri; Nev'izâde Atâî'nin *Zeyl-i Şakâik*'i; *Evliyâ Çelebi Seyahatnâmesi;* Hasan Beyzâde Ahmed'in *Târih-i Âl-i Osman*'ı ve onu takip eden Solakzâde, Peçevî ve Nâimâ tarihleri bu dönemin ünlü mensur eserleri arasında zikredilebilir. XVII. yüzyılın en ünlü mensur eserlerinden olan, Katib Çelebi'nin bibliyografik sözlük niteliği haiz *Keşfü'z-zünûn*'u ve hem tarih hem de biyografik bir muhtevaya sahip olan *Fezleke*'si Arapça telif edilmiş olmalarına rağmen oldukça fazla rağbet görmüş; bu eserlere Türkçe tercüme ve zeyller kaleme alınmıştır. Ayrıca İsmail Rüsûhî Ankaravî'nin ve Sarı Abdullah Efendi'nin Mesnevî şerhleri ile diğer tasavvufi muhtevalı eserler; Veysî ve Nergisî'nin eserleri, özellikle Nergisî'nin mensur *Ham*se'si XVII. yüzyılın önemli eserleri arasında zikredilebilir. Münşeât geleneği ise, bu yüzyılda nesir türünde majör bir yer tutmaktadır. Bu konu ile ilgili ilgili başlık altında daha tafsilatlı bilgi yer almaktadır.

XVIII. yüzyıla gelindiğinde Safâyî, Sâlim, Râmiz tezkireleri; Esrar Dede'nin *Tezkire-i Şu'arâ-yı Mevleviyye*'si; Şakâik zeylleri; Müstakimzâde'nin *Mecelletü'n-nisâb* ve *Tuhfe-i Hattâtîn*'i ile Resmî Efendi'nin çeşitli türlerdeki mensur eserleri; tarih kitapları, sûrnâmeler, sefâretnâmeler ve siyâsetnâmeler, dinî-ahlâkî ve tasavvufî konulu eserler ile sözlükler göze çarpmaktadır. Bu yüzyıl da münşeât mecmuaları açısından oldukça verimli bir dönemdir.

XIX. yüzyılda da nesir, geleneksel ağdalı yapısını sürdürmüş, secili ve uzun cümleler kullanılmaya devam etmiştir. Ancak özellikle gazetecilik bu yüzyılda nesrin sadeleşmesi yönünde oldukça etkili olmuş; bu sadeleşme resmî dilde ve gazete dilinde başlamıştır.[53] Yine de farklı türlerde mensur eserler kendini göstermektedir. Önceki yüzyıllar kadar doyurucu biyografik bilgiler içermese de tezkireler ve öncekilere yazılmış zeyller; tarih sahasında Ahmed Cevdet Paşa'nın *Târih-i Cevdet*'inin yanında *Tayyarzâde Atâ Tarihi* ve Hafız Hızır İlyas'ın *Letâif-i Enderûn*'u bu dönemin önemli tarih kitaplarındandır. Sefâretnâmeler, seyahatnâmeler ve münşeâtlar da bu yüzyılda tesirini sürdüren diğer nesir türlerindendir.

[53] Mengi, "a.g.m.", s. 65.

Eski Türk edebiyatında nesir türünde yazılmış eserler şu başlıklar altında toplanmıştır: Dinî metinler (tefsir, hadîs, akâid, fıkıh, tasavvuf), menkabevî İslam tarihi (siyer, kısas-ı enbiyâ, tezkiretü'l-evliyâ, maktel-i Huseyn, tarih), dinî-destânî metinler (destânî hikâyeler, menâkıb-nâmeler), hikâye, halk hikâyeleri, destânî eserler, destânî tarihler, tarihler, vak'a-nüvîsler, tezkire-i şu'arâlar, münşeât, hiciv, seyahat-nâmeler, sefâret-nâmeler, ahlâk ve siyaset kitapları, resmî yazışmalar.[54]

2.2.3. Eski Türk Edebiyatında Nesir Türleri

Eski Türk edebiyatında nesri birtakım kaidelere tâbi tutmak ve tasniflemek çabaları olmuştur. Bu konudaki hükümlerin bazılarını örneklemek gerekirse klasik dönemin içerisinden bir isim olan Âşık Çelebi'den (v. 1572) başlayabiliriz. Âşık Çelebi, *Meşâ'irü'ş-şu'arâ*'sında nesri "alâ" ve "ednâ" olarak iki türe ayırmıştır:

> *"...neṯr daḫı iki ḳısmdur; bir ḳısmı aʿlā ve bir ḳısmı ednādur ve ḳısm-ı aʿlāsı beyānıla müsemmādur..."*[55]

Recâizâde Mahmud Ekrem (v. 1914) ise nesri "üslûb-ı sâde", *"üslûb-ı müzeyyen"* ve *"üslûb-ı âlî"* şeklinde sınıflandırmıştır.[56]

Agâh Sırrı Levend ise telif edilen eserin maksadına göre şekillendiğini ifade ederek nesri iki türe ayırmıştır. Levend'e göre nesir ya hüner ya da fayda gâyesi güder; dolayısıyla dili de ona göre iki türlüdür:

> *"Sanat kaygısının üstün olduğu zamandan beri, şair ve bilginler birbirinden iki ayrı maksat gütmüşlerdir. Sanat ve fayda. Hüner ve marifet göstermek istedikleri zaman bu yapma sanat diline, öğretmek ve faydalı olmak istedikleri zaman da açık Türkçeye başvurmuşlardır. Birincisinde fikir araç, deyiş amaç; ikincisinde ise deyiş araç, fikir amaçtır."*[57]

Bu hususta yapılmış ve kabul görmüş bir tasnifleme de Fahir İz'e aittir. İz başlangıcından itibaren Tanzimat'a kadar nesrin birbirine paralel üç koldan devam ettiğini söylemektedir. Bunlar: a) Sade Nesir, b) Süslü Nesir, c) Orta Nesir. Sade nesir; halk diliyle yazılmış, yakın ifadelere sahiptir. Kur'ân tefsirleri, hadis kitapları,

[54] İz, Kut, "a.g.m", c. 1, s.238-255.
[55] Âşık Çelebi, **Meşâ'irü'ş-Şu'arâ**, c. I, Haz. Filiz Kılıç, İstanbul, İstanbul Araştırmaları Enstitüsü Yay., 2010, s. 120.
[56] Recâîzâde Mahmûd Ekrem, **Ta'lîm-i Edebiyyât**, İstanbul, Mihran Matbaası, 1299, s. 192-208.
[57] Agâh Sırrı Levend, **Türk Dilinde Gelişme ve Sadeleşme Evreleri**, Ankara, TTK Basımevi, 1960, s.21.

halk hikâyeleri, ahlâk kitapları gibi eserler çoğunlukla bu türde kaleme alınmıştır. Süslü nesir (inşâ); halk dilinden tamamen kopmuş, hüner gösterme maksadıyla süslü, ağdalı ve yapmacıklı bir nesir dilidir ve dar bir çerçeveye sahiptir. Orta nesir; eski edebiyatın yüksek topluluktan yetişen yazarlarının çoğunlukla izlemiş oldukları yoldur. Halkın konuşma dilinden ayrılmış bir üsluba sahip olsa da sanat gâyesi birinci planda değildir.[58]

Sabahat Deniz ise Türk edebiyatında nesrin başlangıcından Tanzimat'a kadar dört paralel şekilde geliştiğini söylemektedir: "Sade nesir (üslûb-ı sâde), orta nesir (üslûb-ı mutavassıt), süslü nesir (üslûb-ı müzeyyen), ağdalı nesir (üslûb-ı âlî). Deniz, kendinden önceki araştırmacıların aksine Sinan Paşa'yı süslü nesre dâhil ederken Veysî ve Nergisî'yi ondan ayrı tutarak ağdalı nesirde zikretmiştir. Buna rağmen süslü nesir (inşâ) ve ağdalı nesrin sade ve orta nesirden kolaylıkla ayırt edilebilecek olmasına rağmen sade ve orta nesir için bunun zor olduğunu söylemektedir.[59]

Tüm bu tasniflemelerle birlikte Atabey Kılıç klasik Türk edebiyatında nesri tasniflemek için metinlerin tümünü tedkik etmeden hüküm verilmemesi gerekliliğini, nesir üslûbunun Sinan Paşa ekolü, Veysî ekolu, Nâbî ekolü gibi kollara ayrılabileceğini belirtmektedir.[60]

Nesrin tasnif çalışmalarına getirilen bir başka yorum ise Mustafa İsen'e aittir. İsen nesri türlerine göre dört gruba ayırmıştır: folklorik üslup, ilmî üslup, bedii üslup, resmî üslup.[61]

2.4. İnşa, Münşî ve Münşeât Kavramları

2.4.1. İnşâ Nedir?

Arapça neş'et kökünden gelen inşâ' kelimesi sözlüklerde genel olarak *"yaratma; ortaya çıkarma, ilk kez yapma; kurma, tesis, yapılandırma; [bina vb] dikme, inşa etme; imal etme, üretme",*[62] *"halk etmek; ...mürtefi' kılmak;...ibtidâ'",*[63]

[58] İz, **a.g.e.**, c. I, s. V-XVI.
[59] Deniz, "a.g.m.", s. 451, 452.
[60] Atabey Kılıç, "Klasik Türk Edebiyatında Tarz-ı Nesir Üç Müdür?", **Hikmet-Akademik Edebiyat Dergisi**, 2016, c. 2, S. 18, s. 71-59.
[61] Mustafa İsen, "XVI. Yüzyılda Nesir", **XVI. Yüzyıl Türk Edebiyatı**, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Yay., 2011, s. 149.
[62] Mutçalı, **a.g.e.,** s. 883.
[63] **Vankulu Lugatı**, (Çevrimiçi) http://www.kamus.yek.gov.tr, 20.01.2021.

"yapma, yapılma, kurma, kurulma"[64] anlamlarıyla yer almaktadır. Istılahî olarak ise, *"[makale, kitap vb] yazma, telif etme; kompozisyon, tahrir, makale, yazı";*[65] *"dîvan edebiyatı sanatlarına çok fazla yer veren, Arapça, Farsça kelimelerle yüklü, süslü, secîli nesir",*[66] *"yazış, yazıya dökme, güzel nesir yapma";*[67] *"İyi yazmak usulü yerinde kullanılır bir tâbirdir. İyi yazılmış yazı örneklerini ihtiva eden eserler",*[68] *"güzel nesir yazmak ve güzel nesir"*[69] anlamlarıyla karşımıza çıkmaktadır. Çalışmamızın önceki bölümünde süslü/estetik nesir için inşâ tâbirinin kullanıldığını zikretmiştir. Ancak inşâ, zamanla resmî ve özel yazışmalardaki usul ve kaiedeler ile mektup yazma sanatını da ifade etmiştir.[70]

Hasan Gültekin, inşâyı ıstılâhî olarak *"belirli kurallara uyularak mektup yazma işi, mektup yazma üslûbu ve sözü belâgata uygun söyleme sanatı*" şeklinde tanımlamaktadır. Mektup haricindeki sanatlı nesirle yazılmış yazılar da inşâ şeklinde tanımlandığından Gültekin, inşânın ıstılahî tanımını şu şekilde tespit etmek gerektiğini söyler: 1. Resmî ve hususî yazışmaların üslûbu, 2. Resmî ve hususî yazışmaların belirli kurallar içerisinde kaleme alınması, 3. Seci gibi belirli kurallar ile belâgat ve fesâhat ölçülerine göre düzenlenmiş estetik nesir yazıları.[71]

Mektup yazma ve inşâ ile ilgili zikredilmesi gereken bir diğer terim ise teressüldür. *"Mektup yazma sanatı"* demek olan teressül, Araplarda inşânın bu anlama gelmesinden önce kullanılmıştır.[72] Öte taraftan teressül, yazışmaların hitap kısımlarını ifade etmiş ve en önemli öğesi olmuştur.[73] İnşâyı ise terim olarak *"belli usule göre mektup yazımı"* mânâsında ilk kez Kudame b. Ca'fer 288/901 yılında *Kitâbü'l-harâc ve Sınâ'ati'l-kitâbe* adlı eserinde kullanmıştır.[74]

İnşânın, ortaya çıkışından itibaren çeşitli anlamlandırmalara tâbi tutulmuş olduğu ortadadır. Bunların bir kısmı sanatlı nesir anlamını taşırken bir kısmı da -resmî ve husûsî- mektup yazımını ve bununla ilgili kuralları karşılamaktadır. İnşânın

[64] **Kubbealtı Lugatı**, (Çevrimiçi) http://lugatim.com/s/inşa, 20.01.2021.
[65] Mutçalı, **a.y.**
[66] **Kubbealtı Lugatı**, (Çevrimiçi) http://lugatim.com/s/inşa, 20.01.2021.
[67] İskender Pala, **Ansiklopedik Divan Şiiri Sözlüğü**, İstanbul, Kapı Yay., 2011, s. 246.
[68] Pakalın, **a.g.e.**, c. II, s. 74.
[69] Tahirü'l-Mevlevî, **a.g.e.** s. 66.
[70] İsmail Durmuş, "İnşâ", **TDVİA**, c. XXII, İstanbul, 2000, s. 334.
[71] Gültekin, **a.g.e.**, s. 244.
[72] Mutçalı, **a.g.e.,** s. 321; İsmail Durmuş, "Mektup (Arap Edebiyatı)", **TDVİA**, c. XXIX, Ankara, 2004, s. 14-16.
[73] Hasan Gültekin, **a.e**, s. 1.
[74] Gültekin, **a.e.,** s. 5.

her iki anlamı da karşılıyor olmasının sebebi, her iki alanda da fesâhat ve belâgat şartlarının söz konusu oluşudur. Ayrıca toplum ve devlet yönetiminin iç içe oluşuyla yazışma üslubunun günlük hayata sirayet etmesi, söz ustalarının devlet eliyle onurlandırılması gibi sebepler de inşâyı estetik nesir anlamına yaklaştırmıştır. İnşanın tüm bu dönüşüm ve gelişim evreleri sırasında değişmeyen en önemli özelliği ise, formülizasyonudur. Zira maksat daima muhatabın makam ve durumuna göre hitap şekillerini seçebilmek ve meramı en doğru biçimde aktarabilmektedir.[75] Sözünü ettiğimiz formülizasyon, kalıplaşmış ifade ve kaidelerden oluşmaktadır. Kişi veya devletlerin kendi kudretlerini ifade aracı olarak kullanmalarının yanında, Hz. Muhammed'in (SAV) çeşitli devlet başkanlarına gönderdiği mektuplarındaki üslup farklılıkları da geniş bir alana yayılmaya başlayarak nesrin sanatlı her türüne sirayet etmiştir.[76] Dolayısıyla inşânın ıstılâhî olarak mektup ile ilgili anlamı başlangıç olarak kabul edilebilir. Buradan yola çıkarak estetik nesrin teressül edebiyatının bir uzantısı olduğunu söylemek yanlış olmaz. Ancak bugün mektup nesirle yapıldığı için inşânın bir dalı olarak kabul edilmektedir.

2.4.2. Arap Edebiyatında İnşa

İnşânın Arap edebiyatında nasıl neşv ü nemâ bulduğunu ifade edebilmek için öncelikle İslamiyet öncesi Araplardaki hitâbet geleneğine kısaca değinmek gereklidir. İslam öncesi dönemde Arapların hitâbete ne kadar önem verdikleri ve büyük hatipler yetiştirmiş oldukları bilinmektedir. Câhiliye devri olarak adlandırılan İslam öncesi dönemde Arapların hitâbetinde en temel hususlardan biri karşılıklı övgü veya yergi idi. Öte taraftan bu dönem hitâbetinin en zengin örneklerini de kabileler arasındaki savaşlarda yapılan intikam konuşmaları, nişan ve düğün törenlerindeki konuşmalar, elçi kabulleri, hükümdar meclisleri veya panayır gibi çeşitli kalabalık yerlerde yapılan konuşmalar teşkil etmektedir. Bu dönem hitâbetlerinin karakteristik özellikleri arasında kısa ve bol secili cümlelerden oluşmaları, atasözü ve vecizelerle süslenmiş olmalarının yanında mukaddime ve hâtimelerinin bulunmaması özellikle sayılabilir.[77]

İslamiyet'le birlikte, Câhiliye dönemi hitâbeti (secî hariç) aynen muhafaza edilmiş, yalnızca muhtevalarında değişikliğe gidilmiştir. Bu dönemde hitâbet

[75] Gültekin, **a.e.**, s. 244-246.
[76] Gültekin, **a.e.**, s. 2.
[77] Hüseyin Elmalı, "Hitâbet (Arap Edebiyatı)", **TDVİA**, c. XVIII, İstanbul, 1998, s. 158.

sanatının, zaten tekâmülünü tamamlamış olduğundan yola çıkarak şeklî bir gelişime ihtiyaç duymamış olacağı sonucu çıkarılabilir. Hitâbet sanatı, sözlü edebî türlerden olmakla birlikte nesrin bir dalı sayılmaktadır. Dolayısıyla bu alt yapı İslam'ın gelişiyle, Kur'ân-ı Kerîm'in de etkisiyle inşânın ortaya çıkışını hazırlamıştır, denebilir.

İnşânın başlangıcı Hz. Muhammed (SAV)'in resmî yazışmalarına dayandırılmaktadır. Bu yazışma üslûbu daha sonraları birbirini taklit ederek bütün İslam devletlerine yayılmış ve geliştirilmiştir.[78] Bu yazışmalar yalnızca yabancılara gönderilen mektuplar olarak düşünülmemeli, civar şehir ve ülkelerde görevli âmillere yazılan mektuplar da gözardı edilmemelidir. Yazının artık siyâsî sahada da kullanılmayan başlandığı Asr-ı Saâdet döneminde yazışmaların muhtevaları genel olarak İslâm'a davet, antlaşma metinleri, görevlilerin atanması ve görev tanımları, ıktaların verilmesi, eman ve tavsiyeler, Hz. Peygamber'in mektuplarına gelen cevaplardan oluşmaktaydı. [79] Hz. Peygamber (SAV) tarafından gönderilen mektuplarda anlaşılırlık ve buna bağlı olarak lafzî tekrarların çok oluşu, Kur'ân âyetlerinden yapılan iktibaslar dikkat çekmektedir. Kur'ân-ı Kerîm'den yapılan iktibaslar sadece lafzî olarak kalmamış, anlamları itibarıyla da mektuplara üslup olarak yön vermişlerdir. Hz. Peygamber'in mektuplarının usul ve metodu genel olarak şu şekildedir: besmele, unvan, selam, ana konuya giriş (اما بعد), muhatabın Müslüman olup olmamasına göre bir selam ve dua.[80] Resulullâh (SAV)'ın ilerleyen dönemlerdeki mektuplarında ise, basit üslup değişiklikleri ve sanatlı söyleyişler kendini göstermiştir. [81]

Hulefâ-yı Raşidîn dönemine geldiğimizde ise, mektuplarda Hz. Peygamber'in (SAV) sünnetine uyulduğu, beyan esaslı nisbeten basit bir dil tercih edildiği görülse de birtakım farklılıklar söz konusudur. Hz. Ebû Bekir döneminde secîye rağbet edilmemişse de Hz. Ömer döneminde fetihlerin artması ve devlet işlerinde idarenin önem kazanması ile *dîvân* adı verilen kurum oluşturulmuştur. Dîvân zamanla devlete ait bilgilerin kaydedildiği, yazışmaların yürütüldüğü bir kurum olması açısından Emevîler döneminde devlet içi ve devletler arası ilişkilerde

[78] Gültekin, **a.e.**, s. 8.
[79] Osman Keskiner, "Arap Edebiyatında İnşa Sanatının Gelişmesi", Yayımlanmamış Doktora Tezi, Samsun, 19 Mayıs Üniversitesi, SBE, 1996, s. 27.
[80] Kasım Kurtulan, "Arap Dili ve Edebiyatında Hz. Muhammed'in Mektupları", Yayımlanmamış Doktora Tezi, Konya, Selçuk Üniversitesi, SBE, 2004, s. 102-108.
[81] Keskiner, "a.g.t.", s. 34-63.

kullanılacak kurumların ve kâtipler sınıfının ortaya çıkmasına zemin hazırlamıştır. Hz. Osman döneminde ise hâlâ mânâya önem verilmekle birikte sözün süslenmeye başladığı görülmektedir. Hz. Ali'nin mektuplarının ise kendinden öncekilere göre daha uzun olduğu, secili ve sanatlı ifadelerin daha fazla kullanıldığı bilinmektedir.[82]

Emevîler döneminde karşımıza Muaviye tarafından kurulan *Dîvânü'r-resâil* çıkmaktadır. Devlet kurumları içerisinde resmî yazışmaların halife adına yapılması için kurulan bu kurumda aynı zamanda yazışmaların nasıl yapılacağını gösteren risaleler de kaleme alınmıştır. Dîvânü'r-resâil'de vasıflı katiplerin bulunmasına dikkat edilmiş ve zamanla kâtiplik önemli bir meslek hâline gelmiştir. Bu katiplerin başkanı sayılan Abdülhamîd el-Kâtib'in (v. 132/750) *Risâile ile'l-küttâb*'ı bu risalelerin en eskisi kabul edilmektedir.[83] Abdülhamîd el-Kâtib klasik risale tarzının kaidelerini yeniden düzenlemiş ve inşâyı (özellikle resmî yazışmaları) bir sanat dalı hâline getirmiş olmasıyla, klasik Arap risale üslûbunun kurucusu sayılmaktadır.[84]

Abbâsîler dönemine geldiğimizde inşâ üzerinde İran kültürünün etkisi görülmektedir. Özellikle mevâlinin yönetimde etkin oluşu, Abbâsîlerin Rumlar, Farslar, Hintliler ve Türklerle irtibata geçmesi bu dönem inşâsını çok büyük oranda etkilemiştir. İran, Hint ve Yunan kültüründen yapılan tercümeler, kelamî tartışmalar, hitabet ve vaizlerin katkılarıyla Abbâsî devri inşâsı daha süslü ve ağır bir üsluba bürünmeye başlamıştır. Bu dönemde cümleler uzamış, sanatlı ifadeler ön plana çıkmış, anlam ikinci planda kalmıştır. Abbâsîlerin son dönemindeyse anlamın tamamen geri planda kaldığını, cümlelerin sanatlarla dolup taştığını söylemek mümkündür.[85]

Bu dönemde hitap şekillerine dayanan, sanatlı ifadeler ve hayallerle süslü tasvir ve şiirlerin yer aldığı; kalıp cümlelerle mübalağalı ve uzayıp giden unvanların görüldüğü bir *teressül üslûbu*nun yaygınlaşmış olduğunu söylemek gereklidir. Abbâsîlerin son döneminde İbn Âmid ve Sahih b. Abbâd tarafından kitabet sahasında vücûda gelmiş olan ekol, inşâ diye tâbir edilen mektup yazma sanatının klasik şekline ulaşmasını sağlamıştır.[86]

---

[82] Gültekin, **a.g.e.**, s. 10, 11.
[83] İsmail Durmuş, "İnşâ", **TDVİA**, İstanbul, 2000, c. XX, s. 335.
[84] Ergin, "a.g.m.", s. 225; Keskiner, "a.g.t.", s. 145-180.
[85] Gültekin, **a.g.e.,** s. 17, 18; Keskiner, "a.g.t.," s. 181-189.
[86] Gültekin**, a.g.e.,** s. 18.

Literatürde sanatlı nesir anlamındaki kullanımının yaygın olmasının yanında inşâ, İslam edebiyatındaki gelişimi ile aslında teressül üslûbu ile bütünlük göstermektedir. İnşâ kelimesini terim olarak "belli usule göre mektup yazımı" mânâsında ilk kez Abbâsî dîvân kâtibi Kudame b. Ca'fer (v. 337/948?) *Kitâbü'l-Harâc ve Sınâ'ati'l-Kitâbe* adlı eserinde kullanmıştır.[87] Abbâsî döneminde nesre yön veren kâtiblerin başında ise İbnü'l-Mukaffâ, Sehl b. Hârun, Kâbûs b. Veşmgîr, el-Câhiz, İbü'l-'Amîd, Ebû Bekir el-Harizmî, es-Sâhib b. 'Abbâd, el-Harirî, Ebû İshâk es-Sâbî, el-Hemedânî, Ebû el-'Alâ el-Me'arrî gelmektedir.

Eyyûbîler (1171-1348), Fâtımîlerin *Dîvân-ı İnşâ* olarak değiştirdikleri *Dîvân-ı Resâ'il*'i, tekrar eski ismiyle adlandırmıştır. Eyyûbîler devrinde de sanatlı, uzun cümleler ve gerek ilmî gerek hayalî ifadelerle gelişimini sürdüren Arap nesri Memlukler döneminde de aynı üslûbu kullanmıştır. Ancak hem Eyyûbîler hem de Memlukler ile inşânın öneminin daha da artarak kurumsallaşma açısından da ciddi gelişmeler kaydettiğini belirtmek gerekir. *Dîvân-ı İnşâ*'ya fazla önem vermiş olan Memlukler döneminde artık nesir, şiirin önüne geçmiştir. Kur'ân üslûbunun etkisinin arttığı açıkça görülen nesirde hayale dayalı tasvirlerin yanı sıra tabiat güzelliklerinin, Nil Nehri, Kahire gibi yerleşim yerlerinin güzelliğinin uzun tasvirleri ve hüner gösterme hevesinin en üst seviyeye çıkmış olması dikkat çekicidir.[88]

Dîvân kâtipliği yanında kazâ makamının da yazışmalarını kendi imzaları ile yapan kadılar ve çeşitli belgeleri hazırlamakla yetkili bir tür noterler bulunurdu. Bu kişiler olayların şahitleri ortadan kalktığında verilen kararların doğruluğunu ortaya koydukları için, şürût metinleri de fıkıh, gelenekler, inşâ ve resmî işlerle yakından alakalıdır. Şürût her ne kadar fıkhın bir alt dalı olarak kabul edilse de ortaya çıkardığı *ilmü'ş-şürût* disiplini inşânın gelişimi içerisinde zikredilmesi gereken bir oluşumdur.[89]

2.4.3. İran Edebiyatında İnşa

[87] Gültekin, **a.g.e.,** s. 5; Cengiz Kallek, "Kudâme b. Ca'fer", **TDVİA**, c. XXVI, Ankara, 2002, s. 311-312.
[88] Gültekin, **a.g.e**., s. 19-20.
[89] İsmail Durmuş, "İnşâ", **TDVİA**, İstanbul, 2000, c. XX, s. 337.

Arapça bir kelime olan inşânın Pehlevî dilindeki karşılığı *nâmenevîsî* olup "mektup yazma" anlamına gelmektedir. İran'ın İslamlaşmasıyla bu kelime zaman içerisinde "mektup yazma sanatı" anlamında kullanılmıştır.[90]

İnşânın Fars edebiyatında ortaya çıkışı, Abbâsî hilâfetinin zayıfladığı 9. yüzyılın ikinci yarısına tarihlenmektedir. Siyâsi gelişmelerin de etkisiyle İran edebiyatındaki inşâ, Arapları taklitle başlamıştır. Çoğu İranlı âlimlerin eserlerini Arapça kaleme alması Farsça inşâ türünün oluşumunu geciktirse de zaman içerisinde Farsça, orijinal inşâ eserleri verebilmiştir.[91]

İran'ın İslamiyet sonrasında kurulan ilk milli devleti olan Tâhirîler (198-253/813-873), ardından ilk müstakil devleti olan Saffârîler (248-393/862-1003) ve Sâmânîler (260-387/874-998) dönemlerinde İran edebiyatında Arapçaya karşı güçlü bir direniş sağlanmış; Fars dil, kültür ve özellikleri ön plana çıkarılmıştır. Özellikle Sâmânîler dönemi, Fars nesrinin temellerinin atıldığı dönem sayılmaktadır.[92] Bu üç devlet döneminde ihvâniyât ve sultâniyât türündeki mektuplar sâde, didaktik metinler ise sanatlı ve şiirsel bir dile sahiptir. Gazneliler dönemindeki sultâniyât türü mektuplarda ise bazen sanatlı bazen sade bir özellik görülür.[93] Gazneliler dönemi (387-431/998-1040) sonlarında Muhammed b. Hüseyin el-Beyhâkî'nin mektuplarında ilk Farsça inşâ örnekleri görülmüş ve Farsça inşâ Beyhâkî (v. 470/1077) sâyesinde önemli gelişmeler göstermiştir. Nasrullah Münşî'nin (v. VI./XII. yüzyılın ikinci yarısı) etkisiyle de Farsçada adeta bir Arapça istilâsı başlamış; Arapça kelime ve ıstılahlar Farsçaya girmiş, cümleler uzamaya başlamıştır. Bu üslup, resmî yazışmalara da sirâyet ederek resmî ve husûsî mektuplar mecmualarda toplanmaya başlamıştır. [94] Bu mecmualar münşeât mecmualarının İran edebiyatındaki ilk örnekleri sayılabilir.

Selçuklu Devleti (431-552/1040-1158) Türkler tarafından kurulmuş olmasına rağmen Farsçanın resmî dil olmasından dolayı İran edebiyatının en parlak dönemini yaşadığı yıllardır. Ancak özellikle Nizâmülmülk'ün (v. 485/1092) İslâmî ilimleri yayma çabasıyla Farsçada karşı koyulamaz bir Arapça tesiri yeniden kendini göstermiş ve bu üslup sonraki yıllarda da varlığını sürdürmüştür. Moğol ve

[90] Mehmet Kanar, Rıza Kurtuluş, "İnşâ (Fars Edebiyatı)", **TDVİA**, c. XXII, İstanbul, 2000, s. 337.
[91] Gültekin, **a.g.e**., s. 25.
[92] Gültekin, **a.g.e**., s. 26.
[93] Kanar, Kurtuluş, "a.g.m.", s. 337.
[94] Gültekin, **a.g.e.,** s. 27, 28.

Timurluların tahripleri neticesinde âlim, yazar ve şairlerin içlerine kapanarak tasavvufun da etkisiyle kapalı remizlere yönelişleri ve dile Arapçanın yanında Türkçenin de girişiye Fars dili sadeliğini tamamen kaybetmiştir. Necmeddîn-i Dâye'nin (v. 654/1256) Anadolu'da kaleme alarak Alâeddin Keykubad'a sunmuş olduğu *Mirṣâdü'l-ʿibâd* adlı mensur tasavvufî eser, bu döneme ait yazılmış önemli eserlerden biridir.

Selçuklular dönemindeki sade *Horasan üslûbu*, daha sonra yerini *Irak üslûbu*na bırakmış, Safevîler dönemindeyse *Hind üslûbu* Farsça nesirde kullanılmaya başlanmıştır.[95] Kaçarlar dönemi nesrinde önceki dönem örneklerini taklide gidilmiş ve yeniden Horasan üslubuna dönülmüştür.[96] Dolayısıyla değişen tüm sosyal ve siyasi şartlardan nesir de payına düşeni almıştır, denebilir.

Safevîler (907-1135/1501-1722) döneminde ise âlim ve yazarlara yönelik baskıcı tavırlar bu kişileri Hindistan ve Osmanlı'ya göçe mecbur bırakmış; bu dönem Fars edebiyatında *Sebk-i Hindî*[97] akımı kendini göstermiştir.[98] Bu dönemde Şah İsmail'il şehzadesi olan Saffî (v. 1534), İbrahim Gülşenî (v. 1534), Şâhî (v. ?) gibi Osmanlı'ya göç etmiş birçok edip ve şair bulunmaktadır.[99]

İnşâ türü Fars döneminde estetik açıdan en üst seviyeye ulaşmış, İslâmi edebiyat geleneğindeki yerini almış, türün kuralları tam olarak oturmuştur. İran edebiyatında inşâ ile ilgili çok sayıda eser telif edilmiş olmasına rağmen ne yazık ki günümüze gelebilenlerin sayısı oldukça azdır.[100] İran edebiyatında inşâ türündeki en eski eser Selçuklular döneminde Muhammed b. Abdülhalık el-Meyhenî (17. yy) tarafından kaleme alınan *Destûr-ı Debîrî*'dir. Ayrıca İran edebiyatının önemli inşâ örnekleri arasında Gazneliler döneminde Ebü'l-Fazl el-Beyhâkî'nin *Târîh-i Beyhâkî*'si, Gazâlî'nin (v. 505/1111) *Fezâ'ilü'l-enâm min Resâ'ili Hücceti'l-İslâm*'ı, el-Hemedânî'nin (v. 525/1131) *Nâmehâ-yı Aynü'l-Kudât-ı Hemedânî*'si ve Ahmed el-Gazâlî'nin (v. 520/1126) mektupları; Harizmşahlılardan Atsız'ın (v. 551/1156) *Resâ'il-i Sâhib-dîvân*'ı, Reşidüddin Vatvât'ın (v. 573/1177) *Nâmehâ-yı Reşidüddin*

[95] A. Naci Tokmak, "İran (Edebiyat), **TDVİA**, c. XX, İstanbul, 2000, s. 418.
[96] Yûsuf Nâbî, **Münşeât-ı Nâbî (Nâbî'nin Mektupları)**, Haz. Adnan Oktay, İstanbul, 2017, Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı Yay., s. 46. 47.
[97] Halil Toker, "Sebk-i Hindî (Hind Üslûbu)", **İlmî Araştırmalar**, c. 0, S. 2, 1994, s. 141.
[98] Gültekin, **a.g.e.,** s. 30.
[99] Ziver Hüseynli, "Osmanlı İstanbulunda Safevî Edipleri", **Uluslararası Osmanlı İstanbulu Sempozyumu** – 3, 25 Mayıs – 26 Mayıs 2015, s. 749-460.
[100] Gültekin, **a.g.e.,** s. 37.

Vatvât'ı, Bahâeddîn-i Hârizmî'nin (v. 588/1192) *et-Tevessül ile't-Teressül*'ü; Selçuklu döneminde Hasan b. Abdülmü'min el-Hûî'nin *Nüzhetü'l-küttâb ve Tuhfetü'l-ahbâb*, *Gunyetü'l-kâtib ve Rüsûmü'r-resâ'il* adlı eserleri, Ebû Bekir İbnü'z-Zekî'nin *Ravzatü'l-küttâb ve Hadîkatü'l-elbâb*'ı, Mevlânâ Celâleddîn-i Rûmî'nin *Mektûbât*'ı sayılabilir.[101]

2.4.4. Türk Edebiyatında İnşa

Önceki bölümlerde süslü, ağdalı nesrin "inşâ" şeklinde ifade edildiğinden bahsetmiştik. Osmanlı bürokrasisine bağlı olarak ve özel bir hazırlık gerektiren resmî inşâ üslûbu, aslında karşımıza çıkan sanatlı Osmanlı nesrinin bizatihi kendisidir.[102] İnşâ, adı *"inşâü'n-nesr"* olan *"eskilerden başlayarak son zamanlara değin bir bilim dalı"* şeklinde anılmıştır.[103]

İnşânın ortaya çıkışından itibaren ıstılâhî olarak çeşitli anlamlandırmalara tâbî tutulduğunu ifade etmiştik. Türk edebiyatında da bir dil bilimi terimi, resmî yazışmaları konu alan bir disiplin, güzel yazı yazma sanatı, bir tür kompozisyon tekniği, kelimelerin cümle içinde söz dizimi (terkîb-i kelâm) kurallarına göre sıralanması gibi anlamları karşılamıştır.[104] Ancak tüm bu tanımlamalarla birlikte mektup ve nesir önemli bir noktada kesişmekte ve mektup türü inşânın içerisinde özel bir yer edinmektedir.

Genel mânâda resmî ve husûsî yazışmaları içine alan bir ilim olduğunu söyleyebileceğimiz inşâ sanatı, belâgat erbabının elinde zamanla hüner gösterme merakına bağlı olarak fesih ve beliğ her türlü yazıyı içine alır olmuştur. Türk edebiyatında sanatlı nesrin İslâmî edebiyat geleneğinin etkisi altında geliştiği bir gerçektir. Farsça ve Arapçadan yapılan tercümeler, devletin büyümesine bağlı olarak gelişen kültürel ve sosyal ortam yanında tahsil için İran'a giden şair ve yazarların bu edebiyat geleneğini ve sanat ekollerini öğrenerek geri dönmesi estetik nesrin de temellerini atmıştır. Sanatlı nesir, özellikle resmî yazışmalarda devletin ihtişamını

[101] Kanar, Kurtuluş, "a.g.m.", s. 337-338.
[102] Halil İnalcık, **Has-bağçede Ayş u Tarab,** İstanbul, İş Bankası Yay., 2015, s. 413.
[103] Orhan Şaik Gökyay, "Tanzimat Dönemine Değin Mektup", **Türk Dili Mektup Özel Sayısı**, 2008, Öncü Basımevi, S. 274, c. XXX, s. 17.
[104] Mustafa İsmet Uzun, "İnşa (Türk Edebiyatı)", **TDVİA**, İstanbul, 2000, c. XXII, s. 338.

göstermek maksadıyla da, bir maharet gösterme aracına dönüşmüştür. Devlet adamlarının pek çoğunun kalem ehli olması da bu durumu kaçınılmaz kılmıştır.[105]

İnşânın Türk edebiyatındaki gelişim süreci incelendiğinde XV. yüzyıl önemli bir dönüm noktası olarak görülmektedir. Her ne kadar güçlü nesir başlangıçtan itibaren makbul sayılmış olsa da XIV. yüzyıla kadar inşâ türüne dair elimizde edebî mahsül sayılabilecek eser sayısı yok denebilecek kadar azdır.[106] Bağdat ve İran'da gelişmiş bir bürokrasinin yaratmış olduğu resmî üslup, kendinden sonra gelen imparatorluklara bir model teşkil etmiştir. Resmî yazılarda kullanılan inşâ dili konuşulan Türkçe değil, yüksek saray kültürünün bir parçasıdır. Timurlular dönemi Farsça münşeâtlarda örnekleri görülen inşâ dili, Osmanlılarda XV. yüzyılda kendini göstermiştir. Bu yüzyılın başlarında ilk örneklerini gördüğümüz münşeâtlar, Fatih döneminde Şiraz'dan Osmanlı'ya gelen Cezerî Kâsım Paşa (Sâfî) ve Câfer Çelebi tarafından geliştirilmiş, Koca Nişancı Celâlzâde tarafından da klasik hâlini almıştır.[107]

XV. yüzyılın başlarında Ahmed-i Dâî'nin *Teressül*'ü ilk olmak üzere, Yahyâ b. Mehmed el-Kâtib'in (v. 1479-80'den sonra?) *Menâhicü'l-inşâ*'sı ve Mesîhî'nin (v. 918/1512'den sonra) *Gül-i Sadberg*'i inşânın başlangıç dönemi eserleri arasında sayılabilir.[108] Bu eserler muhteva ve üslup açısından Arap ve Fars inşâ geleneğinin devamı niteliğindedirler. *"Fârisî inşâ örneklerini Türkçeleştiren"* Menâhicü'l-İnşâ'yı Halil İnalcık *"dönemin genel akımına uygun bir eser"* olarak nitelendirirken Tekin eseri yeni bir resmî yazışma üslûbunun oluşturulma çabasının bir ürünü olduğunu söyler.[109]

Yalın bir yapı olan aşiret düzeninden karmaşık ve hiyerarşik olan imparatorluğa geçişte de kurumlar ve kişiler arasında kurulan bürokratik ilişkiler

---

[105] Gültekin, **a.g.e**., s. 47,48.
[106] Fuad Köprülü, "Anadolu Selçukluları Tarihi'nin Yerli Kaynakları", **BELLETEN**, Ankara, TTK Yay., 1943, c. VII, S. 27, s. 415.
[107] İnalcık, **a.g.e.**, s. 413-414.
[108] Eserler hakkında bilgi için Bk. İ. Çetin Derdiyok, "Ahmed-i Dâînin Teressülü", **Toplumsal Tarih,** S.6, Haziran 1994, s.56-59; Halil İbrahim Haksever, "Ahmed-i Dâî'nin Teressül'ü", **Turkish Studies Turkish Studies** 6/1, 2011, s.1265-1273; Fahri Unan, **Menâhicü'l-İnşâ**, Ankara, TTK Yay., 2014; Ayşe Erol, "Menâhicü'l-İnşâ Transkripsiyon ve Tenkitli Metin (Konya Nüshası)", Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Konya, Selçuk Üniversitesi, SBE, 2019; İ. Çetin Derdiyok, "XV. Yüzyıl Şairlerinden Mesîhî'nin Gül-i Sadberg'i", Yayımlanmamış Doktora Tezi, Çukurova Üniversitesi, SBE, Adana, 1994.
[109] İnalcık, **a.g.e.,** s. 106; Gönül Tekin, "Fatih Devri Türk Edebiyatı", **Fetih ve Fatih**, Haz. Mustafa Armağan, İstanbul, 2012, s. 237.

ağında kimin kime nasıl hitab edeceği birtakım kurallara bağlanmak durumundaydı.[110] XV. yüzyılda Fatih Sultan Mehmed'in *Kânûn-nâme-i Âl-i Osmân*'da yazışmalarla ilgili kanunlar koydurması ve kitabet dairesindeki memurlar için kimlere nasıl hitap edeceklerini belirten formülizasyonlar yer alması bu ihtiyacın bir uzantısı sayılabilir.[111] Bu tarihten itibaren kaleme alınmış eserlerin birçoğunun Kânûn-nâme'de belirtilen kurallar çerçevesinde kaleme alındığı görülmektedir. Ayrıca artık kâtipler ve meraklıları için telif edilen nazarî eserlerin yerini derleme münşeât mecmualarının aldığı görülür.[112] Öte taraftan eserlerin isimlerindeki değişiklik de dikkat çekicidir. İnşâ türündeki eserlerin isimlerinin XV. yüzyıldan sonra çoğunlukla münşeât mecmuası anlamına gelen isimlerle adlandırıldığı görülmektedir.

Devletin resmî yazışmalarının yürütüldüğü -Selçuklular'da *Dîvân-ı İnşâ*, Osmanlılarda *Dîvân-ı Hümâyun* denilen- dairelerde hükümdar adına kaleme alınan hatt-ı hümâyun, irâde-i seniyye, menşur, emirnâme gibi resmî yazılar ile buyruldu, telhis, takrir, tahrirat, tezkire, kāime, temessük, sened, ilmühaber, müzekkire, mazhar, mazbata, lâyiha, fetva, i'lâm, hüccet ve vakfiyeler de inşânın konusu içine dâhildir.[113]

Selçuklulardaki Dîvân-ı İnşâ veyahut Dîvân-ı Tuğrâ'nın görevini ifa eden Osmanlı nişancıları, 16. yüzyıl başlarına kadar ilmiye sınıfı arasından ve inşâsı güçlü olanlardan seçilmiştir. Hatta Cezerî'nin küçük oğlu Mehmed Asgar'ın Mısır'dan Osmanlı hizmetine geldiğinde kendisine inşâdaki kudretinden dolayı nişancılık verildiği bilinmektedir. Bu yüzyılın başlarından itibaren ise dîvân kalemi heyeti arasından yetişmiş olanlardan nişancılık yapabilecek resiülküttab varsa onlar nişancı olur, yoksa nişancı müderrisler arasından seçilmiştir.[114]

Tâcizâde Ca'fer Çelebi (v. 921/1515) ve Koca Nişancı lakaplı Celâlzâde Mustafa Çelebi (v. 975/1567) başta olmak üzere yetişmiş münşîler kendinden sonraki yüzyılları büyük ölçüde etkilemiştir. XVI. yüzyılda Feridun Ahmed Bey (v.

[110] Hayati Develi, "Söze Boğulan Tarih: Osmanlı Tarih Yazıcılığının Dili", **Eski Türk Edebiyatı Çalışmaları V, Nesrin İnşâsı: Düzyazıda Dil, Üslup ve Türler**, İstanbul, 2010, s. 110.
[111] Ahmet Akgündüz, **Osmanlı Kanunnâmeleri ve Hukukî Tahlilleri: Osmanlı Hukukuna Giriş ve Fatih Devri Kanunnameleri**, c. I, İstanbul, Fey Vakfı, 1990, s. 330-332.
[112] Haksever, "Münşeât Mecmuaları ve Edebiyat Tarihimiz İçin Önemi", **İlmî Araştırmalar**, 2014, S. 10, s. 66-67.
[113] Mustafa İsmet Uzun, "İnşa (Türk Edebiyatı)", **TDVİA**, İstanbul, 2000, c. XXII, s. 338.
[114] İsmail Hakkı Uzunçarşılı, **Osmanlı Devleti'nin Merkez ve Bahriye Teşkilâtı**, Ankara, TTK Yay., 2020, s. 215; Yûsuf Nâbî, **a.g.e.,** s. 49-50.

991/1583), Lâmîi Çelebi (v. 938/1532), Kınalızâde Ali Efendi (v. 979/1572) gibi birçok âlim ve şâir ile Osmanlı inşâsı ivme kazanmış; XVII. yüzyılda Okçuzâde Mehmed Şâhî, Veysî (v. 1037/1628), Nergisî (v. 1044/1635) gibi münşîlerle hem bedîî olarak hem de nicelik bakımından zirveye ulaşmıştır. XVIII. yüzyılda ise inşânın yer yer günlük konuşma diline yaklaşmış olduğu görülmektedir. [115]

Önce Tâcizâde Ca'fer Çelebi ve Celâlzâde, sonra Okçuzâde ve Ramazanzâde (v. 979/1571) gibi münşîlerin ihdas ettikleri yazışma usulleri kendilerinden sonra da uzun süre takip edilmiştir. Tanzimat döneminde ihdas edilen yeni yazışma ve kitabet usüllerinde ise Reşid Paşa ve Âli Paşa'nın önemli rolü olmuştur. Tanzimat'tan sonra ise yazışmada elkab, dua ve bitiş formüllerinin ifade biçimlerinde ve uzunluklarında önemli değişiklikler söz konusudur. Ancak eserlerin ne konulara yaklaşımı ne de muhtevaları klasik Osmanlı geleneğinden uzaklaşmıştır.[116]

Tanzimat'la birlikte dilde yeniden yapılanma çabaları neticesinde kitabetle ilgili eserler de iki kısma toplanmıştır: Resmî kitabet, husûsî kitabet. Bazı yazarlar her ikisini birlikte de incelemişlerdir. İlkokuldan itibaren hemen her mektepte bu dersler okutulmuş, bu tür eserler ders kitabı olarak kullanılmıştır. Evvelki yüzyıllarda bu tür eserlere *münşeât* veya *inşâ eseri*, yazarlarına da *münşî* denilirken yeni düzenlemeyle birlikte yazışmalara *kitâbet*, bu işle iştigal edenlere de *kâtib* denilmeye başlanmıştır. Bu alanda kaydedilen gelişme ve uzmanlaşmanın neticesi olarak XIX. yüzyılda artık resmî ve husûsî yazışmalar dışında farklı yazışma türleri de baş göstermiştir. Adlî ve hukukî yazışmalar için *kitabet-ı adliyye*, askerî yazışmalar için *kitabet-i askeriyye*, diplomatik yazışmalar içinse *kitabet-i (muhâberât-ı) hariciye* terimleri kullanılmaya başlanmıştır.[117]

2.4.5. Osmanlı Münşeât Geleneği ve Diplomatiği

[115] İznikli Musa b. Hacı Hüseytin, Ahmed bîcan, Eşrefoğlu Abdullah Rûmî, Mercimek Ahmed, Sinân Paşa, Adnî Mahmud Paşa, Nişancı Mehmed Paşa, Molla Lütfî, Âşık Paşazâde, Oruç Bey, Kıvâmî, Neşrî, Mehmed el-kâtib, Küçük Abdal, İbn-i Arabşah XV. yüzyılın; Zenbilli Ali Efendi, Abdülganî Efendi, Fuzûlî, Sehi Bey, Zâtî, Ebüssuûd Efendi, Pîrî Reis, Birgivî Mehmed Efendi, Bâkî, Latifî, Selânikli Mustafa Efendi, Surûrî, Kemalpaşazâde Şemseddin Ahmed XVI. yüzyılın; Nâbî, Nev'îzâde Atâyî, Nef'î, Dahkî, Atâyî, Nâdirî, Vânî Mehmed Efendi XVII. yüzyılın; Râgıb Paşa, Kânî, Zeynîzâde Hüseyin, Vehbî, Neş'et, Ahmed Resmî, Âtıf Mustafa, Nevres, İbrahim Vehbî XVIII. yüzyılın önemli münşîlerinden bazılarıdır.

[116] Mehmet İpşirli, "Osmanlılarda Kitâbet-i Resmiyyeye Dair Eserler Hakkında Bazı Gözlemler", **Osmanlı-Türk Diplomatiği Semineri, 30-31 Mayıs 1994**, İstanbul, 1995, s. 2-4.

[117] İpşirli, "a.g.m.", s. 3-5. İnşâ ile iligli yazılmış Türkçe kuramsal eserler ve münşeât mecmuaları için Bk. Gültekin, **a.g.e.**, s. 53-242.

Diploma Grekçe asıllı bir kelime olup "ikiye katlanmış şey, katlanmış kâğıt" anlamına gelmektedir. Fransızcada "şehâdetnâme, berat, imtiyaz" anlamlarına gelen bu kelimeden türemiş olan *diplomatik* ise "hukukî ve idarî önem taşıyan belge ve resmî kayıtları malzeme ve muhteva yönünden inceleyen bilim dalı" şeklinde karşılık bulmaktadır. *Diplomatika* şeklinde de kullanımı olan diplomatik, çeşitli belgelerin yazılma üslup ve şekillerini, kullanıldığı yerleri, muhtevalarını ve zaman içerisinde belgelerde meydana gelen değişiklikleri inceler.[118] İslam ülkelerinde *ilm-i inşâ* adı da verilen diplomatika, en geniş anlamıyla *paleografya veya epistolografya*'yı da kapsar.[119]

İslam tarihinde ise diplomatik Hz. Muhammed (SAV) zamanına kadar gitmektedir. Hz. Peygamber'in Bizans ve Sâsânîlerle yazışmalar yapması ve İslam'a davet mektupları ile büyük bir yoğunluk kazanan yazışmalar Arap dünyası için bir yazışma ilmi ortaya çıkarmıştır. Bu ilim kalem ve mürekkebin kullanılış biçiminden yazının tertibine, hitabet şekillerinden mektupların besmele, selam ve dua gibi bölümlerinin ifade biçimlerine kadar modern diplomatik ilmine temel teşkil edecek birçok hususla bizzat ilgilenmiştir. Evrak ve defterlerin nasıl tutulması gerektiği konusunda kaleme alınmış el kitaplarının bir metodolojiye sahip olması hicrî ilk asırlara dayanmakta olup hepsi birer diplomatik kitabı kabul edilmektedir. Kalkaşendî'nin (v. 821/1418) *Subhu'l-a'şâ* adlı eseri on dört ciltten meydana gelmiş bir İslam diplomatik ansiklopedisi olup inşâ sanatının da en mükemmel ansiklopedisi kabul edilmektedir. Bu eserinde kendinden önceki birçok eserden faydalanılmış olması ve belgelerinin çoğunun esere aynen alınmış olması da bu sahadaki birikime ışık tutmaktadır.[120]

Devlet yazışmalarında, tırâz ve sikkelerde Arapçalaştırma politikasını başlatan ilk halife Emevî halîfesi Abdülmelik b. Mervân (65-86/685-705) ile daha evvel farklı bölgelerde Farsça, Grekçe ve Kıptî dilinde tutulan resmî kayıtlar tamamen Arap şekil ve üslûbuna bürünmüştür. Bu geçiş 78/697'den itibaren Irak divanlarından başlayarak Suriye, Mısır ve Horasan divanlarında etkili olmuştur. Emevîlerden sonra Abbâsîler de onların divan sistemini geliştirip yaygınlaştırmış ve

[118] Mübahat S. Kütükoğlu, "Diplomatik", **TDVİA,** c. IX, İstanbul, 1994, s. 360.
[119] Gök, "a.g.t.", s.11.
[120] Mübahat S. Kütükoğlu, "Diplomatik", **TDVİA**, İstanbul, 1994, c. IX, s. 360. El-Kalkaşendî'nin eseriyle ilgili Bk. Ramazan Kazan, "El-Kalkaşandî'nin Subhu'l-a'şâ Adlı Eseri ve Edebî Özellikleri", **NÜSHA**, 2003, YIL: III, S: 8, s. 107-128.

merkezî bir bürokratik sistem vücuda getirmişlerdir. Abbâsîlerde kurulan divanlardan biri olan *dîvânü's-resâil*, doğrudan vezir veyahut onun görevlendirdiği bir katib kontrolünde teşekkül etmiştir. Emir doğrultusunda başkâtib tarafından hazırlanan mektup ve resmî belgeler, halîfe veya vezir tarafından tasdik olunduktan sonra bir sûreti çıkarılarak kaydedilip *el-Hizânetü'l-uzmâ* (Osmanlı'da Hazine-i Evrâk) adı verilen devlet arşivine gönderilirdi. Abbâsîlerdeki Dîvânü'r-resâil'e benzer şekilde Fâtımîlerde de *dîvânü'l-inşâ* resmî yazışmaları yürütmüştür. Dîvânü'r-resâile XI-XIII. yüzyıllarda Büveyhîler devrini takiben *dîvânü'l-inşâ*, kâtibine de *kâtibü'l-inşâ* denmiştir. Eyyûbîler ve Memkûklerde dîvânü'l-inşâ, bürokrasinin merkezi hâline gelmiş ve her türlü yazışma burada hazırlanmıştır. Bu divanın başkanına, Osmanlılarda *nişancı* ismini taşıyan *kâtibü's-sır* denmiştir.[121]

İslamiyet'in doğuşuyla birlikte Arap diplomatikası olarak ortaya çıkıp gelişen ilmü'l-inşâ, İslamiyet'in yayılmasına paralel olarak diğer Müslüman coğrafyalara da yayılmış ve kabul görmüştür. Özellikle İran sahasında, Farsçanın resmî dil olmasının etkisiyle de majör gelişmeler göstermiş ve Selçuklularla birlikte Osmanlı inşâ sanatını ve diplomatikasının temellerini oluşturmuştur.

Osmanlı'ya geldiğimizde *belge* veya *diploma* anlamına gelen çok sayıda kelime ile karşılaşmaktayız. Bununla birlikte en genel anlamıyla *belge* karşılığındaki kelime *yazı*dır. Osmanlı-Türk belgelerinde çeşitli etkenlere göre yazı için *nâme, mektup, kitap, kütüp, biti* kelimeleri de kullanılmıştır. Sadece padişahın yazışmaları için de *Hatt-ı Hümâyun* ve *tevki'* kelimelerine rastlanır. Osmanlı devlet belgelerinde ayrıca *ferman, emir, hüküm, buyuruldu, berât, yarlık, nişan, menşur* gibi farklı türdeki "diplomalar" da bulunmaktadır.[122]

Osmanlı'daki diplomatik kaidelerin esaslarının Uygurlara kadar uzandığı görülür. Ayrıca Osmanlı Devleti'nin İslam devletlerinin diplomatik kaidelerinin de tesirinde kaldığı ve bu kaideleri zaman içerisinde geliştirmiş olduğu bilinmektedir. Osmanlı'nın bu diplomatik kaideleri, bazı münşeât mecmualarında yerini almıştır. Çoğu inşâ örneklerinden müteşekkil olan bu münşeât mecmuaları, kâtiplere yol

[121] Gök, "a.g.t", s.11-13.
[122] Osmanlı belgelerinin ayrıntılı tasnif ve tanımlamaları için Bk. Reychman, Zajaczkowski, **a.g.e.**, s. 155-158; Gökbilgin, **a.g.e.**, s. 53-78; Kütükoğlu, **a.g.e.**, s. 99-369.

gösterici mahiyette hazırlanmış olup ferman, name, fetihname, ahidname, berat, menşur, telhis, buyruldu gibi belgelerin kaidelerini ihtiva eder.[123]

Osmanlı münşeât geleneğinin 19. yüzyıl itibarıyla Batı'daki diplomatik yazışma geleneğinin etkisi altında kaldığı; kurumların işleyişleri ve buralarda kullanılan lakap, unvan ve hitap şekillerinin de değişikliğe uğradığı bilinmektedir.[124]

Türk-İslam geleneğinde yazılı kâğıda gösterilen saygı neticesinde, özellikle devlet işlerine ait yazılı belgeler, müsveddeleri de dahil olmak üzere muhafaza edilmiştir. Osmanlı Devleti'nde de sabit olan arşivleme geleneği ile vesikalar bugüne dek gelebilmiştir. Buradan hareketle Türkiye, Osmanlı'dan devraldığı zengin tarihî mirası ile dünyanın en zengin arşivlerine sahip sayılı ülkelerden birisidir.[125]

2.4.6. Münşî Kime Denir?

Münşî eski edebiyatımızda güzel nesir yazan kişiye denir.[126] Bunun yerine zaman zaman "nâsir" veya "kâtib" de kullanılır. Ancak münşî kâtibe nispetle daha bilgili ve mâhirdir. Ayrıca kâtib devlet dairelerinde, muharrir gazetelerde, yazıcı ise esnaf dükkân ve loncalarında yazı yazanları ifade ederdi. Bu sebeple her ne kadar yaptıkları eylem benzer olsa da kâtib, muharrir, yazıcı gibi sıfatlar münşînin kudretini dile getirmekte yetersiz kalmaktadır.[127]

Diyarbakırlı Said Paşa münşînin özelliklerini şöyle ifade eder:

> *"Fenn-i inşâda meleke vü mahâret, ilm-i belâgate vukûf-ı tâmm ile ber-â-ber kesret-i mütâla'a, tekrîr-i mürâca'ât, halk ile muhâlatat, kütüb-i fünûn ve resâil-i kesîreye vukûf, hutebânın nutk u hitâbetlerini ve meşâhir-i şu'arânın dîvânlarını ve her türlü mektûbât-ı edebiyyeyi kırâ'at gibi ahvâle devâm ile hâsıl olur.*
>
> *...*
>
> *Münşî olmak isteyen zât her türlü tecribeyi, her türlü terbiyeyi ma'lûmât-ı hâsılasıyla tevhîd ve tasarruf etmedikçe münşî-i kâmil olamaz. Ve o terbiyeyi, o tecribeyi tahsîl yolunda sû'-i isti'mâle de tesâdüf edecek olsa kuvve-i*

[123] Mübahat S. Kütükoğlu, "Diplomatik (Osmanlılar'da Diplomatik)", **TDVİA,** c. IX, İstanbul, 1994, s. 365.
[124] Abdurrahman Daş, "Osmanlılarda Münşeât Geleneği ve Hoca Sadeddin Efendi'nin Hayatı, Eserleri ve Münşeâtı", (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Ankara Üniversitesi, SBE, 2003, s. 35.
[125] Reychman, Zajaczkowski, **a.g.e.**, s. VI-VII.
[126] Gökyay, "a.g.m.", s. 18.
[127] Pakalın, **a.g.e.**, c. II, s. 520.

kelâmiyyesini sû'-i ter[tî]bine ve sû'-i ifâdeye mağlûb olmaktan men' edemez."[128]

Süleyman Hüsnü Paşa'nın ise kâtib ve münşîyi bir arada tutarak özelliklerini birlikte sıralamıştır:

"...kātib ve münşī olan kimse lisānına maḫṣūṣ edebiyāt ile ʿulūm ve fünūn-ı mütedāvileye ve biraz da tevārīḫ ve muḥādarāta vuḳūf ve ıṭṭılāʿ ḥāṣıl ederek lāzım gelen biżāʿayı edinmelidir ki ḳavlinde metānet, fikrinde selāmet, sözünde reṣānet, ḳarīḥasında vüsʿat ḥāṣıl olsun da māliki oldıġı ḥüsn-i ṭabīʿatıŋ mevżūʿında ḫıdmet etsin. Demek isterim ki ḥüsn-i ṭabīʿat cevāhir-i maʿrifetle de tezyīn ve taḥliyye ḳılınmalıdır."[129]

2.4.7. Münşeât Nedir?

Vankulu Lugati'nde *"yelken açmış gemiler"*[130] anlamı bulunan münşeât kelimesi, edebî ıstılah olarak ise *"münşîler tarafından yazılıp bir araya toplanan yazı örnekleri"* [131] demektir. Arapça "inşâ'" masdarından türemiş olan "menşe'" kelimesinin çoğulu olan "münşeât", "*devlet teşkilâtı bünyesindeki divan, kalem ve ketebe gibi resmî dairelerde çalışan nişancı, tevkīî yahut küttâbların yazdığı çoğu musanna resmî yazılarla mektuplar yanında şair ve edebiyatçıların kaleme aldığı her çeşit sanatlı düz yazıya ve bu yazıların toplandığı kitaplara ad olmuştur."*[132]

15. yüzyılın sonlarından itibaren bir tür olarak edebiyatımızda yerini almış olan münşeâtlar hem bilgilendirici hem de "*dîvân nesrinin bütün hususiyetlerini gösteren"*[133] eserlerdir. Büyük dîvân muhaberelerini idare etmiş bir münşînin münşeâtı mukaddime, ithâfiye, edebî nesir ve bilhassa resmî üslub hakkında mülâhazalar gibi bölümlerden sonra sultâniyât adı verilen resmî vesikaları ve ayrıca ihvâniyât denilen -müellifin şahsına ait- hususi mektupları ihtiva eder. Kâtibin edebî kudretini göstermek ve dîvân hizmetinde bulunanlar ile edebiyata meraklı olanlara yol gösterici olmak bu münşeât mecmualarının tertibinde gözetilen başlıca iki gayedir.[134]

---

[128] Diyarbakırlı Said Paşa, **a.g.e.**, s.33.
[129] Fatma Yıldız, "a.g.t.", s. 66.
[130] **Vankulu Lugati,** http://www.kamus.yek.gov.tr/ E.T. 07.02.2021
[131] Pakalın, **a.g.e.**, c. II, s. 620.
[132] Mustafa İsmet Uzun, "Münşeât", **TDVİA,** c. XXXII, İstanbul, 2006, s. 18.
[133] Agâh Sırrı Levend, **Divan Edebiyatı**, İstanbul, Enderun Kitabevi, 1984, s. 632.
[134] Fuad Köprülü, "a.g.m.", s. 415.

2.4.7.1. Türk Edebiyatında Münşeât Geleneği

Eski Türk edebiyatında Farsçanın ve İran edebiyatının tesiri altında 14. yüzyıldan itibaren görülmeye başlanan münşeâtlar, 20. yüzyıla kadar gelenek hâlinde varlığını sürdürmüştür. Bu süreç içerisinde hem genel mânâda süslü nesri hem de bu nesirlerin toplandığı mecmua anlamını taşımışlardır. Daha ziyade mecmua anlamını taşıyan münşeâtlar, zaman içerisinde üslup ve muhteva açısından gelişme göstermiş; şiirlerin toplandığı kitaplara dîvân denildiği gibi inşâ metinlerinin toplandığı eserler de münşeât denilmiştir.[135]

Türkiye Selçukluları döneminde, içerisinde münşeât mecmuaları da bulunan inşâ metinlerinden dönemin sosyo-ekonomik ve siyasi durumu ile devlet kurumlarının işleyişleri hakkında önemli bilgilere ulaşılabilmektedir. Osmanlı dönemine gelindiğinde ise münşeât mecmualarının sayısının çok büyük oranda artmış olduğu görülmektedir. Bu döneme ait münşeât mecmuaları, içerisinde barındırdığı resmî mektup, vesîka, fetihnâme, berat gibi birçok inşâ metni açısından oldukça önemli kaynaklardır.[136]

Osmanlılarda ilmî olarak ilk diplomatik çalışmaları, 1909'da Tarih-i Osmânî Encümeni'nin kuruşulu ve 1914'te Tarih-i Osmânî Encümeni Mecmuası (TOEM)'nın yayınlanmasıyla başlamıştır. Osmanlı'nın diplomatik kaidelerinin yer aldığı münşeât mecmuaları ise, bu konuya ışık tutar nitelikteydi. Bu mecmuaların bir kısmı yalnızca belgelerin derlenmesinden müteşekkil olup bir kısmı diplomatik kaidelere de yer vermiştir. *Öğretici mahiyetteki* münşeât mecmualarında yazışmaların hangi rükün ve şartlara sahip olacağı, muhataba ne şekilde hitap edileceği gibi bilgilerle katiplere yol göstermek amaçlanmıştır. *Derleme* münşeât mecmualarında ise birbirleri arasında farklılıklar bulunmakla birlikte bu yazışma örnekleri yer almaktadır. Ancak bu tür münşeât mecmualarında örneklerin tamamının hakiki olmadığı, muhayyel olabileceği gibi daha önce yazılmış bir metnin ufak değişikliklerle bir başkasına mâl

[135] Halil İbrahim Haksever, "Eski Türk Edebiyatında Münşeâtlar ve Nergisî'nin Münşeâtı", Yayımlanmamış Doktora Tezi, Malatya, İnönü Üniversitesi, SBE, 1995, s. 17.
[136] Abdurrahman Daş, "Türkiye Selçukluları ve Osmanlı Dönemi Hakkında Tarihî Kaynak Olarak Münşeât Mecmualarının Değerlendirilmesi", **Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi**, 2004, c. 45, S. 2, s. 207-208.

edilebildiği bilinmektedir. Örneğin Feridun Ahmed Bey'in *Münşe'âtü's-selâtin*'inde bu gibi örnekler tespit edilmiştir.[137]

Edebiyatımızda Selçuklular'a kadar uzanan münşeât geleneğinin gelişiminde Farsçanın ve İran geleneğinin etkisinden bahsetmiştik. Dolayısıyla Anadolu'da tertip edilen ilk münşeât mecmuaları da Farsçadır.[138] *Düstûrü'l-debir, Rüsûmu'r-resâil* gibi eserlerden oluşan bu dönem münşeâtlarının dikkat çekici özelliği devletin resmî yazışmalarından oluşmasıdır. Bu dönemde Anadolu sahasında Türkçe ile yazılan mensur eserler olarak karşımıza daha sade bir dille telif edilmiş olan din, ahlak kitapları gibi eserler çıkmaktadır. 14-15. yüzyıllara geldiğimizde Anadolu'da Türkçe ile telif edilmiş ilk münşeât olarak Ahmed-i Dâî'nin *Teressül*'ünü görmekteyiz. Gerek Türk nesrinin önemli bir numunesi olması, gerekse mektup türünün üslup ve kaidelerini ortaya koyması bakımından Teressül oldukça önemli bir eser olarak literatürümüzde yerini almıştır. Bu yüzyılda Yahyâ b. Mehmed el-Kâtib tarafından kaleme alınmış olan *Menâhicü'l-inşâ* da ilk münşeâtlarımızdan olması bakımından önemlidir. Şeyh Mahmud b. Edhem'in (15. yy) *Gülşen-i İnşâ*'sı, Hüsamzâde Mustafa Efendi'nin (v. 893/1488'den sonra) *Mecmûa-i İnşâ*'sı, Ali Şir Nevâî'nin (v. 906/1501) münşeâtı, Mesîhî'nin *Gül-i Sad-Berg*'i bu yüzyılın diğer münşeâtları olarak sayılabilir.[139]

16. yüzyılda dil ve edebiyattaki olgunluk münşeât türünde de kendini göstermiştir. Geniş bir ifade kabiliyeti kazanan Osmanlı Türkçesi ve sanatlı nesrin beğenilip yaygınlaşması ile bu yüzyılda münşeât mecmuaları hem sayıca ciddi bir artış göstermiş hem de öğretici nitelikten uzaklaşıp daha çok edebî yönü ağır basan bir nitelik kazanmışlardır. Feridun Ahmed Bey'in *Münşeâtü's-selâtin*'i, Lâmîi Çelebi'nin *Nisâbü'l-belâga*'sı, *Münşeât-ı Tâcizâde Ca'fer Çelebi*, *Münşeât-ı Sa'di Çelebi*, *Münşeât-ı Kınalizâde Ali Çelebi*, *Münşeât-ı Ebüssu'ud Efendi*, Gelibolulu Mustafa Âlî'nin *Menşeü'l-inşâ*'sı, Dükâginzâde'nin *Gülzâr-ı Münşeât*'ı, Koca Nişancı

[137] Kütükoğlu, **a.g.e.**, s. 5-6.
Feridun Bey Münşeâtı ile ilgili tespitler için Bk. Friedrich von Krealitz, "İlk Osmanlı Padişahlarının Isdâr Etmiş Oldukları Bazı Beratlar", TOEM, 1332, S. 24, s. 242; Mükrimin Halil Yinanç, "Feridûn bey Münşe'âtı", TOEM, 1340, XI/XIII/63-77, s. 164.
[138] Selçuklu dönemi münşeât mecmuaları hk. Bk. Osman Turan, **Türkiye Selçukluları Hakkında Resmî Vesikalar - Metin, Tercüme ve Araştırmalar**, Ankara, TTK Yay., 1958.
[139] Haksever, "a.g.t.", s. 74-84.

lakabıyla anılan Celâlzâde Mustafa Çelebi ve kardeşi Celâlzâde Salih Çelebi'nin münşeâtları gibi birçok münşeât bu dönemde yazılmıştır.[140]

17. yüzyıla gelindiğinde süslü ifadelerle bezenmiş bir nesir dilinin yanında ilmî yönü öne çıkan eserler de göze çarpmaktadır. Bu yüzyılda da pek çok münşeât tertip edilmiş olup alışılagelmiş resmî ve özel mektupların yanında inşâ ilmi ve kitabet konulu yazılar, vakfiye suretleri, uzun fetihnameler ve bazı ilim dalları hakkında bilgi verici yazılar münşeât kitaplarında yer almıştır. *İnşâ-i Sâdî,* Süheyli Ahmed b. Hemdem'in (v. 1632) *Münşeât-ı Latîfe*'si, *Münşeât-ı Abdülkerim*, *Münşeât-ı Veysî*, *Münşeât-ı Ganizâde*, Okçuzâde Mehmed Şâhî'nin *Münşeâtü'l-inşâ*'sı, *Münşeât-ı Azmizâde Hâletî*, *Münşeât-ı Nergisî*, *Münşeât-ı Nef'î*, *Münşeât-ı Atâyî*, *Münşeât-ı Zuhûrî*, Sarı Abdullah Efendi'nin *Düstûru'l-inşâ*'sı, *Münşeât-ı Cevrî, Münşeât-ı Nâbî* ve daha birçok münşeât bu yüzyılda telif ve tertib edilmiştir.[141]

18. yüzyılda münşeât mecmuaları derleme ve telif olarak artış göstermiş; farklı inşâ örnekleri içeren zengin muhtevalı eserler ortaya çıkmıştır. *Münşeât-ı Ta'ib*, Hüseyin Murtaza'nın (v. 1722) tertip ettiği *Dürretü't-tâc*, Hafidî'nin derlediği *Nümûne-i İnşâ*, *Münşeât-ı Râşid*, *Münşeât-ı Nahifî*, *Münşeât-ı Nefi'a*, *Münşeât-ı Çelebizâde Âsım, Münşeât-ı Sünbülzâde Vehbî*, *Münşeât-ı Râgıb* gibi birçok münşeât bu yüzyılda telif ve tertip edilmiştir.[142]

19. yüzyılda ise münşeât mecmuaları yeniden didaktik bir yapıya bürünmektedir. Kimi mekteplerde okutulmak üzere kimiyse kitabete başlayacak olanlara faydalı olmak maksadıyla çok sayıda münşeât yazılmıştır. *Münşeât-ı İzzet Mehmed*, *Münşeât-ı Enverî, Münşeât-ı Ahmed Âsım*, *Münşeât-ı Celâl Paşa* gibi münşeâtlar bu yüzyılda yazılmış münşeâtlara örnek teşkil eder.[143]

Tanzimat'tan sonra yazışma şekillerini öğreten ders kitaplarına münşeât isminin verildiği görülmektedir. Ayrıca hukuk ve askerlik gibi alanlarda yapılacak yazışmalar yanında belli bir alana ait yazışma kural ve örneklerini ihtiva eden mecmualar için de münşeât ismi kullanılmıştır. Muhyiddin Bey'in *Münşeât ve Muâmelât-ı Askeriyye* (Edirne 1308), Türkzâde Hâfız Mehmed Ziyâeddin'in *Münşeât ve Muâmelât-ı Umûmiyye yâhud Mükemmel ve Mufassal İnşâ-yı Mülkî ve*

[140] Haksever, "a.g.t.", s. 84-104.
[141] Haksever, "a.g.t.", s. 104-131.
[142] Haksever, "a.g.t.", s. 131-154.
[143] Haksever, "a.g.t.", s. 155-194.

Askerî (İstanbul 1314), Hasan Hıfzı'nın *Münşeât-ı Hukūk* (İstanbul 1300), Abdülahad Nûri'nin *Münşeât-ı Kavânîn* (İstanbul 1305), Ahmed Erib'in *Hanımlara Münşeât*'ı ise (İstanbul 1309) gibi eserler Tanzimat sonrasının farklı türlerdeki münşeâtlarıdır.[144]

2.4.7.2. Münşeât Mecmuaları Hakkında

Münşeât mecmualarını salt bir edebî eser olarak değerlendirmek yeterli olmadığı gibi sadece tarihî bilgiler vermeyi amaçlayan bir tarih kitabı olarak ele almak da mümkün değildir. Osmanlı devlet adamlarının çok büyük oranda edib veya sanatçı olduğu göz önünde bulundurulduğunda, inşâ metinlerinin her iki alanı da ne derece etkilediği netleşmiş olur. Öte taraftan devletler arasındaki resmî yazışmaların dilinin dahi bir kudret göstergesi olduğu bir ortamda inşâ metinlerinin sanattan uzak olması beklenemez.

Osmanlı telif geleneği içerisinde bir mecmua türü olan münşeât mecmuaları, mektuplar dâhil her türlü mensur yazıyı bir araya getiren eserlerdir. Bizzat münşîler tarafından (Lâmîi Çelebi, Veysî, Nergisî gibi) derlenmiş münşeât mecmuaları olduğu gibi müellifinin vefatından sonra (Râgıb Paşa, Kânî, Âkif Paşa gibi) başkaları tarafından derlenmiş olanları da bulunmaktadır.[145] Münşeâtların meydana getirilme amaçlarındaki farklılıklar ve derleniş biçimleri fizikî özelliklerine de yansımıştır. Varak itibarıyla hacimli münşeâtlar olduğu gibi yalnızca birkaç sayfadan ibaret olanlar, bunun yanında birkaç münşeâtın bir araya getirilmesiyle oluşturulmuş münşeât mecmuaları veya farklı kişilerin kalemlerinden çıkmış mektuplardan müteşekkil münşeât mecmuaları da bulunmaktadır. Ayrıca yazı çeşidi, bezeme, cilt, fihrist gibi özellikleri açısından da münşeâtları bir standarda bağlamak mümkün değildir.

Mukaddimelerinden çıkarılan bilgilere dayanılarak münşeâtlar, sebeb-i teliflerine göre dört gruba ayrılmıştır:

> *"a. Kâtiplik mesleğine yeni giren müptedîlere, ihtiyaç duyanlara ve mektep talebesine faydalı olma düşüncesiyle yazılanlar.*

[144] Mustafa İsmet Uzun, "Münşeât", **TDVİA,** c. XXXII, İstanbul, 2006, s. 20.
[145] Mustafa İsmet Uzun, "a.g.m.", s. 18.

b. Hâtiften sesler duyarak mânâ âleminde zuhûr eden bazı büyük zâtlardan gelen telkinler sonunda yazılanlar.

c. Mevki sahiplerinin ya da dost ve ahbabın emir ve istekleriyle yazılanlar.

d. Sanat ve hüner ortaya koyma düşüncesiyle ve daha başka sebeplerle yazılanlar."[146]

Münşeât mecmualarının içerisinde bulunan resmî yazıların, asıl nüshanın bir sureti olduğunu dikkate almak gereklidir. Dolayısıyla asıl belgede bulunun tuğra, pençe, mühür, imza ve tasdik alametleri münşeâtlarda bulunmaz.[147]

Münşeât yazarları için sosyo-kültürel yapı önemlidir. Yüksek zümreye mensup olan siyasi, idarî ve ilmî otoriteleri bulunan *a'lâ* (üst) ve bu kategoride olmayanlar için kullanılan *ednâ* (alt) yanında münşeâtlarda üçüncü bir terim olarak *akran* da kullanılmıştır. Bu terim münşeâtlarda kategorik bir ayrımı değil üst tabakada aynı kategoride olan kişilerin denkliğini vurgulamaktadır. Bu terim aynı kategoride bulunan *akranlar* arasındaki yazışmayı ifade etmekle birlikte kendine özgü dili ve üslûbu açısından edebî bir kategori olarak da kabul görmüştür. Ayrıca Osmanlı toplum yapısı içindeki *müslim* veya *gayrimüslim* tebaaya mensubiyet de münşeât geleneğindeki dil ve üslubu etkileyen bir unsurdur. Gayrimüslim tebaa da münşeâtlarda kendi içinde yönetici olan gayri müslimler, ticaretle meşgul olan gayrimüslimler ve sıradan yurttaş olan gayrimüslimler olarak sınıflandırılmıştır.[148]

Bir münşî, gerek göndermek için gerekse telif etmek için kaleme aldığı mektupta hem bedîiyyattaki ustalığını göstermek, hem ilmî birikimini ortaya koymak hem de muhatabının makamına uygun bir şekilde ifadeleri inşâ etmek durumundadır. Bu vaziyet zaman zaman mektubun kime niçin yazıldığının ötesine geçip yazma ustalığı örneklerinin verilmesi şeklini de almıştır. Dolayısıyla zaman zaman münşeâtlarda yer alan mektupların gerçekten birine gönderilmekten ziyade sadece yazma örneği oluşturmak için telif edilmiş olduğu da göz önünde bulundurulmalıdır.[149]

---

[146] Halil İbrahim Haksever, "Münşeât Mecmualarında Sebeb-i Te'lif", **Afyon Kocatepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Dergisi**, 3, 1999, s. 57.
[147] Abdurrahman Daş, "a.g.t.", s. 39.
[148] Ömer İnce, "Toplumsal Hayatın Münşeât Geleneğindeki İzleri", **Journal of Turkish Studies**, 4/2, 2009, s. 604-605, 613.
[149] İbrahim Kutluk, "Münşeâtlar ve Günümüze Dek Gelen Mektup Betikleri Üzerine", **Türk Dili Mektup Özel Sayısı**, Yıl. 24, S. 274, c. XXX, 1 Temmuz 1974, Öncü Basımevi, 2008, s. 367.

Sanatlı nesir münşeâtların hem konusu hem de malzemesidir. Didaktik münşeâtlarda inşâ ilminin talimi yapıldığından öğretime yönelik bölümlerinde dilin sade olduğu görülmektedir. Derleme niteliğinde olanlarda da edebî niteliği bulunmayan mektup ve yazı suretlerine rastlanır.[150] Ancak folklorik açıdan değerlendirmeye tâbi tutulduğunda münşeâtların bu üslup çerçevesinde bir ilerleme kaydetmediği; Arap ve İran edebiyatı kaynaklı gelişimine bağlı olarak baştan beri sanatkârâne üslupla kaleme alındığı zikredilmektedir.[151]

Münşeâtların dil özellikleri incelendiğinde öncelikle cümlelerin uzun terkiplerle örüldüğü ve süslü ifadelerle bezendiği göze çarpar. Bunun yanında çok miktarda Arapça ve Farsça kelime ve kelime gruplarına da rastlanmaktadır. Türkçeye mâl olmuş olanlarının yanında yüksek kültür seviyesine sahip kişilerin bilebileceği ifadelerin münşeâtlarda yer almış olması da ayrıca önemlidir. Zira bu derinlik dildeki sanat kudretinin yanında ilmî kudretin de bir nevi ifadesidir. Ayrıca hadîs-i şerîf ve âyet-i kerîmelerden doğrudan yapılan iktibaslar yanında atıflar da göze çarpar. Bu durum da münşeâtın ve münşînin, kıymetine kıymet katan diğer bir hüneri sayılır. Arapça ve Farsça manzumeler, atasözü ve deyimler, söz kalıpları, zarflar, dua ifadeleri gibi söz grupları da metni süsleyen diğer unsurlar arasındadır.[152]

Çeşitli yönleriyle ele alınarak birtakım gruplandırmalara tâbî tutulmuş olan münşeât mecmuaları, konularına göre dört gruba ayrılmışlardır:

1. Resmî yazıların toplanmış olduğu mecmualar: Yahyâ b. Mehmed Kâtib'in Menâhicü'l-inşâ'sı, Feridun Ahmed Bey'in Münşeâtü's-selâtin'i, Sarı Abdullah Efendi'nin Düstûru'l-inşâ'sı gibi.

2. Yalnız bir şairin mektuplarının toplanmış olduğu mecmualar: Lâmîi Çelebi, Ali Şîr Nevâî, Gelibolulu Âlî, Nâbî gibi.

3. Münşeât ya da mecmua adı altında "ümerâ, hükemâ, havâtîn, sadaât, şuarâ, ulemâ, guzât, kuzaât, meşâyih, vüzerâ" için yazılacak yazılar, başlıkları, hâtimeleri, bu yazılara uygun düşecek cümleler ve örnekler: Nâbî, Râşid, Râzî, Fasih Ahmed Dede'nin münşeâtları gibi.)

[150] Haksever, "a.g.t.", s. 48.
[151] Tuba Işınsu Durmuş, Mehmet Gürbüz, "Osmanlı Nesrinin Folklorik Üslup Özellikleri", **BİLİG**, 2018, S. 87, s. 107.
[152] Münşeâtları dil ve üslup özellikleri hakkında ayrıntılı bilgi için Bk. Haksever, "a.g.t.", s. 48-71.

4. Başka başka şairlerin mecmualarının toplanması suretiyle oluşturulan mecmualar (Veysî, Nergisî, Şerif, Sabrî gibi.)[153]

Münşeâtlar muhteva bakımından ise üç gruba ayrılmışlardır:

1. Edebî Münşeâtlar (Nevâî, Lâmîi Çelebi, Abdülkerim Efendi, Veysî, Nergisî münşeâtları)

2. Tarihî Münşeâtlar (Münşeât-ı Selâtin, Düstûrü'l-inşâ, Münşeât-ı Münif, Münşeât-ı Âsım, Münşeât-ı Cevrî vs.)

3. Didaktik Münşeâtlar: a) Teorik Bilgi Veren Münşeâtlar (Teressül, Menâhicü'l-inşâ, Münşeât-ı Süheyl, Behcetü'l-inşâ vs) b) Örnek Metinlerin Toplandığı Kısmen Didaktik Münşeâtlar (Gül-i Sad-berg, Münşeât-ı Abdülhalim, Usûl-i Kitâbet ve İnşâ vs).

Münşeâtlar yazılış tarzlarına göre incelendiğinde de şu gruplara ayrılmışlardır:

1. Telif Münşeâtlar: a) İnşâ metinlerini telif ve tertip eden aynı kişidir (Teressül, Münşeât-ı Kınalızâde Hasan Çelebi, Münşeât-ı Lâmîi, Münşeât-ı Veysî, Münşeât-ı Nergisî vs) b) İnşa suretlerini bir kişi yazıp derleme ve tertibini başkasının yaptığı münşeâtlar (Münşeât-ı Abdülkerim Çelebi, Münşeât-ı Nef'î, Münşeât-ı Âsım, Münşeât-ı Kânî vs).

2. Derleme Münşeâtlar: a) Derleyeni Belli Olanlar (Menâhicü'l-inşâ, Münşeâtü's-selâtin, Münşeât-ı Âlî vs) b) Derleyeni Belli Olmayanlar [154]

2.4.7.3. Münşeât Mecmualarının Osmanlı ve Edebiyat Tarihi İçin Önemi

[153] Agâh Sırrı Levend, **Türk Edebiyatı Tarihi**, c. I, Ankara, 1988, s. 113-114. (Bu sınıflandırmada Okçuzâde Mehmed Şâhî'nin Münşeâtü'l-inşâ'sı dördüncü gruba dahil edilmiş ancak eser farklı münşilerin mektuplarının bir araya getirilmesinden müteşekkil olmadığı gibi eserin incelenmesi neticesinde bu konudaki görüş de kuvvetli bulunmamıştır. Ancak kütüphanelerde Okçuzâde'ye ait olduğu kayıtlı olan bir derleme münşeât mecmuası daha bulunmakta, bu mecmua bu gruba dahil olabilmektedir. Sözü geçen münşeât için Bk. Alim Uyanık, "Okçuzâde Muhammed Şâhî'nin Münşeâtı", Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Aydın Adnan Menderes Üniversitesi SBE, Aydın, 2021.

[154] Münşeâtların tasnifi ile ilgili ayrıntılı bilgi için Bk. Haksever, "a.g.t.", 1995, s. 195-261; Abdurrahman Daş, "a.g.t.", s. 62-68.

Gerek hususî gerekse resmî yazışmalarda, tarih ve edebiyat kitaplarında rastlanamayacak bilgilere rastlarız. Bu bilgiler, şahısların kişisel özellikleri, ikili ilişkileri, dünya görüşleri, başlarından geçen hadiseler ve bu hadiselerin onların üzerinde oluşturduğu etkiler gibi birçok konuda olabilir. Adeta tarihin satır aralarında kalmış, münşeâtlarda yer alan tüm bu bilgiler tarih ve edebiyat araştırmacıları için parçaları birleştirmede önemli bir unsurdur. Örneğin; Okçuzâde'nin, Münşeâtü'l-inşâ'nın mukaddimesinde bahsettiği Hocazâdelilerle olan münakaşaları dönemin hem siyasi hem edebî gelişmelerine ışık tutmaktadır. Nitekim yakın ilişkilerde bulunduğu Şeyhülislam Yahyâ Efendi de Hocazâde Abdülaziz Efendi'nin etkisiyle kadılıktan azledilmişti.[155] Dönemin ünlü hiciv ustası Nef'î'nin Sîhâm-ı Kazâ'sında ise hem Okçuzâde hem de Yahyâ Efendi'nin hiciv oklarına hedef olduğu görülmektedir.[156] Münşeât mecmuaları resmî yazışma niteliği yanında bizzat müellifin kaleminden çıkmış bilgileri ihtiva etmesi bakımından tarih araştırmaları için son derece önemli kaynaklardır.

Öte taraftan münşeât mecmuaları dönemin protokol yazışmaları için önemli birer vesika olması bakımından da oldukça önemlidir. Hükümdarların birbirlerine yazmış oldukları mektuplar ve bu mektupların konuları (cülus, sünnet gibi), dönemin askerî ve sosyal alanlarla eğitim hususundaki birçok meselesinde birinci ağızdan bilgiler vermektedir.[157] Ayrıca mektupların elkab bölümlerinin incelenmesiyle de merkezî teşkilatlanma açısından oldukça önemli bilgi ve kıyaslamalara varmak mümkündür. Türk edebiyatının ilk inşâ eseri olarak kabul edilen, Ahmed-i Dâî'nin didaktik bir muhtevayla kaleme aldığı Teressül ve onu takip eden bu türlü eserler, mektup ile ilgili usul ve kaideleri anlatmış olması bakımından önemli metinlerdir. Farklı makam sahiplerine nasıl hitap edileceğinin bilgisini veren, muhtevanın üsluba etkisini gösteren bu tür metinler aynı zamanda yazıldığı dönemlerde güzel yazı yazmanın ne derece muteber tutulduğunun ve geniş bir kültür gerektirdiğinin de birer delili sayılabilir.[158]

---

[155] Bayram Ali Kaya, "Yahyâ Efendi, Zekeriyyâzâde", **TDVİA**, c. XXXXIII, İstanbul, 2013, s. 245.
[156] Nef'î, **Sihâm-ı Kazâ (Eleştirel Basım)**, Haz. Furkan Öztürk, İstanbul, DBY Yay., 2020, s. 131.
[157] Abdurrahman Daş, "a.g.m.", s. 206. Münşeât mecmualarının edebiyat tarihimiz açısından önemi ile ilgili örnekler için Bk. Halil İbrahim Haksever, "Münşeât Mecmuaları ve Edebiyat Tarihimiz İçin Önemi", **İlmî Araştırmalar**, 2014; 0(10), s. 65-76.
[158] Halil İbrahim Haksever, "Münşeâtlarda Yer Alan Tarihî Bilgiler", **Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, 2009, 2/1, s. 25.

"Münşeâtlar Türk edebiyatındaki mensur eserler arasında ayrı bir yere sahiptir. Şairlerin gerek kendileriyle gerekse çevreleriyle ilgili bilgiler veren önemli eserlerdir. Türk edebiyatının kaynakları arasında zikredilmelidirler. Münşeâtlardaki kimi bilgiler de tarihî belge değerindedir."[159] Bu açıdan Osmanlı'nın sosyal, kültürel, bedii ve siyasi açıdan birçok kör noktasına da ışık tuttuğu kabul edilebilir. Feridun Bey Münşeâtı, Tâcîzâde Sâdî Çelebi Münşeâtı, Düstûrü'l-inşâ gibi münşeât mecmuaları da devletler arası yazışmalar açısından satır aralarında birçok siyasi anekdot barındırmaktadır. Ayrıca Osmanlı'nın kurumlar arası yazışmaları ve padişah ile paşalar veya diğer bürokratlar arasındaki yazışmalar da bürokrasi tarihimiz açısından dikkate değer notlar barındırmaktadır.

Münşeâtlarda yer alan yazışmalardan bilgi veya fikir sahibi olabileceğimiz diğer meseleler de ast-üst ilişkileri, idari makamlardan birtakım istekler gibi durumlar yanında *"devletin taşra bölgelerindeki durumları, merkezin taşraya emirleri, tayinler, aziller"*[160] gibi durumlardır.

Münşîlerin dönemleriyle ilgili yaptığı eleştirileri, inşâ sahasına girişleri, kendi resmî görevlerindeki durumları, tahsilleri ve diğer devlet adamlarıyla olan ilişkileri gibi meselelerle ilgili bilgileri de münşeâtlarda bulmak mümkündür. Okçuzâde Mehmed Şâhî'nin Münşe'âtü'l-inşâ'nın mukaddimesinde yer verdiği bu hususstaki ayrıntılı bilgileri eserin inceleme bölümünde verilmiştir.

Münşeâtlarda tarihî şahsiyetlere ait yazışmaların suretleri de yer almaktadır. Bu mektuplar kişiler arasında yazılmış özel konuları barındırırlar. Bu özel meseleler istinsah edilerek kitaplara girmişlerdir. Böylece derleme türü münşeât mecmuaları, tarih araştırmaları için ayrıntılı bilgilere kaynaklık etmektedirler.[161]

---

[159] Hasan Ali Esir, "Klasik Edebiyatımızda İnşâ ve Lâmîi Çelebi'nin Münşeât'ı", **Eski Türk Edebiyatı Çalışmaları V - Nesrin İnşâsı: Düzyazıda Dil, Üslup ve Türler**, İstanbul, Turkuaz Yay., 2010, s. 144.
[160] Halil İbrahim Haksever, "Münşeâtlarda Yer Alan Tarihî Bilgiler", **Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, 2009, 2/1, s. 27.
[161] Abdurrahman Daş, "a.g.m.", s. 210.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

OKÇUZÂDE MEHMED ŞÂHÎ'NİN HAYATI VE ESERLERİ

3.1. Hayatı

3.1.1. Doğumu, Adı ve Ailesi

Okçuzâde Mehmed Şâhî, hicrî 970 yıllarının sonlarında (1562-63) İstanbul'da doğmuştur.[162] Kaynaklarda Mehmed Bey, Okçuzâde Mehmed Şâhî, Mehmed, Mîr Mehmed Şâhî, Mehmed Şâh Efendi, Mehmed Şâhî, Okçuzâde Muhammed Şâhî Bey, Okçuzâde Mehmed Şâh Efendi, Mehmed Bey, Mehmed Efendi, Okçuzâde Mehmed Bey, Okçuzâde Efendi, Şâh Mehmed Efendi isimleriyle anılmıştır.[163]

Münşeâtının bazı nüshalarında, yüzük nakışında adıya ilgili şu ifadeler yazılıdır:

> "Münşeʾāt-ı Oḳcı-zāde Efendi biñ otuz ṭoḳuz senesi ḫılālinde hedef-i tīr-i ecel olub riyāż-ı Cinān'a istiʿcāl eyledi. Bu mışrāʿ-ı maṭbūʿ naḳş-ı nigīnidür.
> Mışrāʿ: Oḳcı-zāde Muḥammed Şāhī'"[164]

Ailesi hakkındaki malumatımız babası ve oğlundan ibarettir. Babası Okçuzâde Mehmed Paşa (v. 995/1587) Dîvân-ı Hümâyun'a kâtip olarak girmiş 986/1578'de Anadolu defterdarlığına getirilmiştir. [165] 989/1581 yılında reisülküttap,[166] 990/1582 yılında ise başdefterdar olmuştur. Bu sırada Cüce Nasuh

---

[162] Atâyî, **a.g.e.,** c. II, s. 1792; Woodhead, "a.g.m.", 2007, s. 336; Şemseddin Sâmi, **Kâmûsü'l-a'lâm**, Mihran Matbaası, İstanbul, 1306, c. IV, s. 2839; Kınalızâde, **a.g.e.,** s. 470; Resmî, **a.g.e.,** s. 23; Haluk İpekten, vd, **Tezkirelere Göre Divan Edebiyatı İsimler Sözlüğü**, Ankara, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yay., 1988, s. 462; Kâtib Çelebi, **a.g.e.**, c. II, 2016, s. 699.

[163] Süreyya, **a.g.e.**, c. IV, s. 1065, 1079; Müstakimzâde, **a.g.e.,** s. 79; Riyâzî, **a.g.e.,** s. 191; Resmî, **a.g.e.,** s. 23, Selânikî, **a.g.e.**, c. II, s. 808, Atâyî, **a.g.e.**, c. II, s. 1792; Kâtib Çelebi, **a.g.e.**, c. II, 2016, s. 699.

[164] AHO, vr. 1b; SE2, vr. 1b; SHZ, vr. 2a.

[165] Şemseddin Sâmi, **Kâmûsü'l-a'lâm**, Mihran Matbaası, İstanbul, 1306, c. IV, s. 2839, Süreyya, **a.g.e.**, c. IV, s. 1079; Bursalı, **a.g.e.,** s. 293; Riyâzî, **a.g.e.,** s. 191; İpekten, vd, **a.g.e.,** s. 462.
*Makâmü'l-Mahmûd çevirisinde Okçuzâde'nin babası Mehmed Paşa'nın Şecaatname yazarı Dal Mehmed Paşa (v.1598) olduğu yazılı olsa da bu bilgi doğru değildir. Bu bilginin yanlışlığının haritası Uğur Boran'ın kayda değer tespitleri neticesinde anlaşılmaktadır. Okçuzâde Mehmed Paşa ile ilgili yanılgının kaynağı Franz Babinger'dir. Daha sonra bu hatayı Cornell H. Fleischer tashih etmiş olsa da Babinger'in yanılgısı kendinden sonraki bir kısım eserlerde devam etmiştir. Ayrıntılı bilgfi için Bk. Okçuzâde, **a.g.e.,** s. 15; Boran, "a.g.m.", s. 75; "Asâfî, Dal Mehmed Bey", **TDEDA**, c. I, İstanbul, Dergâh Yay., s. 172; Franz Babinger, **Osmanlı Tarih Yazarları ve Eserleri**, Ter. Coşkun Üçok, Ankara, Kültür Bakanlığı Yay., 1992, s.130-131; Cornell H. Fleischer, **Tarihçi Mustafa Âlî Bir Osmanlı Aydın ve Bürokratı**, İstanbul, Tarih Vakfı Yurt Yay., 1996, s. 84.

[166] Selânikî, **a.g.e.**, c. I, s. 128. (Selânikî Okçuzâde Mehmed Paşa'nın reisülküttap oluşunu 988 yılı olayları içerisinde zikretmektedir.)

Ağa ile karıştığı rüşvet skandalından dolayı azledilerek tevkif edilmiştir.[167] Daha sonra affedilerek 992/1584'te Kıbrıs beylerbeyliği ve 993/1585'te Haleb beylerbeyliği vazifelerine getirilmiştir.[168] Bu görevi esnasında 21 Eylül 1585'teki Alivar Muharebesi'ne katılmış olduğu bilinmektedir.[169] 995/1587'de azledilmiş ve ardından vefat etmiştir. Kaynaklarda kendisinden ilim ve fazilet sahibi bir zât olarak bahsedilmektedir.[170]

Okçuzâde Mehmed Bey'in oğlunun adı ise, kaynakların çoğunda Ahmed Vak'î Efendi olarak geçmektedir.[171] Rızâ Tezkiresi'nde ve Münşe'âtü'l-inşâ'nın 28. mektubunda Okçuzâde'nin, oğlunun rü'ûs defterine kaydı talebiyle yazdığı bir mektubundaki *"...nev-bāve-i ḫulud-ı ḫalad-ı bende-zāde Muḥammed'üñ..."* ifadelerinden Muhammed adında bir oğlu daha olma ihtimali söz konusudur. Ancak kaynaklarda bu konu ile ilgili başka bir bilgiye rastlanmamıştır. Sülüs, nesih, tevkî'i ve ta'lik hatta babası Okçuzâde Mehmed Şâhî'den icazetli bir hattat olan Ahmed Vak'î Efendi (v. 1060/1650),[172] ilmiye sınıfına mensup olmakla birlikte Şeyhülislâm Bahâyî Efendi'nin (v. 1064/1654) tezkirecisidir. Ebû Sâ'id Efendi'den medrese icazetini aldıktan sonra önce Rahîkî Medresesi'ne, daha sonra sırasıyla Mehmed Ağa, Yahya Efendi, Sahn-ı Seman, Siyavuş Paşa, Kara Mustafa Paşa, Süleymaniye medreseleriyle taltif olunmuştur. Süleymaniye Medresesi'ne tayin edildiği yıl vefat etmiş, Şeyh Vefâ Camii haziresine defnedilmiştir. Vak'î Ahmed Efendi faziletli, iyi amel sahibi, güzel ahlaklı biri olarak zikredilmekle birlikte ulemanın önde gelenlerinden sayılmakta; şiir ve inşâda beğenilmektedir. Vefatına Tuhfe-i Hattâtîn'de "gânî" (1060) tarihi düşürülmüştür.[173] Kaynaklarda yeterli bilgi

[167] Christine Woodhead, "Scribal Chaos? Observations on The Post of Re'isülküttab in The Late Sixteenth Century", **The Ottoman Empire: Myths, Realities and 'Black Holes'. Contributions in Honour of Colin Imber**, İstanbul, Isis, 2006, s. 156; Selânikî, **a.g.e.**, c. I, s. 136.
[168] Beyânî, **a.g.e.,** s. 100; Resmî, **a.g.e.** s. 23; Orhan Kılıç, "Kıbrıs Beylerbeyileri: Sistematik Bir Analiz", **Tarihte Kıbrıs I**, Ed. Osman Köse, KKTC, Akdeniz Karpaz Üni., 2017, s. 279; Woodhead, "a.g.m.", 1988, s. 148.
[169] Turgay Koçak, "Osmanlı-Safevî Mücadelesinde Askerî Harekât Alanı ve Muharebeler (1578-1590)", Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 29 Mayıs Üniversitesi, SBE, 2016, s. 62.
[170] Süreyya, **a.g.e.**, c. IV, s. 1065; Kınalızâde**, a.g.e,** s. 470; Kâtib Çelebi, **a.g.e.**, c. II, 2016, s. 699.
[171] Rızâ Tezkiresi'nde *"Otcı-zâde'nüñ ferzend-i ercümendi Mehmed Çelebi Efendi'dür."* şeklinde yer almaktadır. Zehr-i mâr-zâde Seyyid Mehmed Rızâ, **Rızâ Tezkiresi**, Haz. Gencay Zavotçu, Ankara, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yay., 2017, s. 222, https://ekitap.ktb.gov.tr/Eklenti/73320,riza-tezkiresi2020pdf.pdf?0.
[172] Müstakimzâde, **a.g.e.,** s. 79. (Eserde Mîr Ahmed-i Ref'î bin Mîr Mehmed bin Mehmed Paşa [Ref'î] şeklinde kaydedilmiştir.)
[173] Süreyya, **a.g.e.**, c. V, s. 1650; Uşşâkîzâde İbrâhîm Hasîb Efendi, **Zeyl-i Şakâ'ik**, Haz. Ramazan Ekinci, İstanbul, Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı Yay., 2017, s. 396; Şeyhî Mehmed Efendi, **Vekâyi'ü'l-Fuzalâ**, Haz. Ramazan Ekinci, İstanbul, Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı Yay., 2018, c. 1, 648-649; Müstakimzâde, **a.g.e.,** s. 79.

bulunmasa da Ahmed Vak'î Efendi'nin, Evliya Çelebi'nin (v. 1095/1684 [?]) 1640'ta birlikte gizlice Bursa'ya gittiği eski dostu Okçuzâde Ahmed Çelebi[174] olma ihtimali de düşündürücüdür.

3.1.2. Tahsili

Tahsili ile ilgili kaynaklarda mahdut bilgiler bulunan Okçuzâde'nin iyi bir tahsilden geçtiği anlaşılmaktadır. Tabiatının hiddeti ve zekâsının şiddeti ile[175] akranları arasında temayüz etmiş olan Mehmed Şâhî, Mâlûlzâde Mehmed Nâkîb Efendi (v. 993/1585) gözetiminde yetişmiş [176] ve on sekiz yaşında dersini tamamlamıştır.

Okçuzâde'nin hocası bulunan Mâlûlzâde Mehmed Efendi, uzun süre Ebüssu'ûd Efendi (v. 982/1576)'nin mülazımlığını yapmıştır.[177] Daha sonra Bursa'da Kasım Paşa, İstanbul'da Pîrî Paşa medreselerine müderris olmuş ardından Edirne'de Hâlebiye haricine, Bursa'da ise Sultânî pâyesine nail olmuştur. Ardından Sahn-ı Semân ve Sultan Selim medreselerine tayin olmuş ve kadılığa geçmiştir. Halep, Şam, Mısır, Bursa ve Edirne kadılıklarında bulunduktan sonra 981/1573'te Anadolu kazaskeri olmuş, iki sene sonra kazaskerlikten ayrılarak "vazife-i emsâl ile" uzlete çekilmiştir. 984/1576'da nakîbüleşrâflığa, 987/1579'da Rumeli kazaskerliğine ve bir yıl sonra da şeyhülislamlığa getirilmiştir. 1582'de kendi isteğiyle şeyhülislamlıktan ayrılmıştır.[178]

Mehmed Şâhî'nin, Mâlûlzâde'nin eğitimi altına girdiği yılların, hayatının hangi dönemine denk geldiği tam olarak bilinmese de 988/1580 yılında dersini

---

[174] Ülkü Çelik Şavk, **Sorularla Evliya Çelebi**, Ankara, Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Yay., 2011, s. 12.
[175] Kınalızâde**, a.g.e.,** s. 470.
[176] Riyâzî**, a.g.e.,** s. 191;
[177] Mehmed Efendi, Ebüssu'ûd Efendi'nin aynı zamanda damadı olmuştur. Diğer taraftan Hoca Sadeddin (v. 1008/1599) de Ebüssu'ûd Efendi'nin mülazemet almış; kendisi ve daha sonraki yıllarda oğulları şeyhülislam ve devlet yönetiminde söz sahibi olmuşlardır. Malûlzâde Mehmed Efendi ile Hoca Sâdeddin arasında zaman zaman birtakım husumetler olduğu ve Malûlzâde'nin bazı fetvalarının yanlış olduğunu Hoca Sadeddin'in padişaha bildirerek, şeyhülislamlıktan azline yol açtığı zikredilmektedir. Woodhead, Okçuzâde'nin meslek hayatındaki mazuliyetlerini, bu aile ile rekabet olan gruba dahil olmasına bağlamıştır. Ancak anlaşıldığı üzere sözü edilen rekabet daha eskiye dayanıyordu. Okçuzâde de münşeâtının mukaddimesinde bu konuda bahsetmektedir. Tahsin Özcan, "Mâlûlzâde Mehmed Efendi", **TDVİA**, c. XXVIII, Ankara, s. 456,457; Şerafettin Turan, "Hoca Sâdeddin Efendi", **TDVİA**, c. XVIII, Ankara, s. 196-198; Ahmet Akgündüz, "Ebüssuûd Efendi", **TDVİA**, c. X, s, 365-371.
[178] Özcan, "a.g.m.", s. 456, 457.

tamamladığı bilinmektedir.[179] Bu da Nakîb Efendi'nin Rumeli kazaskerliğinden, Kadızâde Ahmed Şemseddin Efendi'nin yerine şeyhülislâmlığa tayin edildiği yıla denk gelir. Okçuzâde aynı yıl, Dîvân-ı Hümâyun kâtipliğine geçerek resmî görevine başlamıştır.[180] Bazı tezkireler, onun ilmiyyenin meşakkatine daha fazla tahammül edemeyip zeametle müteferrikalık pâyesine geçtiğini belirtmektedir.[181]

Kınalızâde Hasan Çelebi (v. 1012/1604) tezkiresinde Okçuzâde'den şu sözlerle bahseder:

> *"Hâlâ vâsıl-ı sinn-i şebâbdur. Ümmîddür ki yevven-feyevmen ma'ârif ü kemâlât-ı bî-hisâbı iktisâb idüp mûcibât-ı nakîsat u rezîletden ihtirâz u ictinâb üzre ola."*[182]

Okçuzâde Mehmed Şâhî, münşeâtının mukaddimesinde Dîvân-ı Hümâyun katipliğine gelişini kaderin bir cilvesi olarak gördüğünü söyler. Bu sebeple akran ve dostları tarafından gıpta edildiğini, hatta belki de kıskanıldığını da ekler. Ardından kabiliyetinin emsallerinden üstün olmasa da onlardan aşağı da olmadığını, tahsilinin ise dilediğince parlak olmasa da onu kıskananların kınamaları ile yerle bir de olmadığını söyler:

> "Bu bende-i āzāde Muḥammed bin Muḥammed Oḳçı-zāde meḥāfil-i emāṣil-ṣudūrda bu vechle beṣṣ-i şekvā ve nefṣetü'l-maṣdūr ider ki iḳtiżā-i sevḳ-i ḳażā ile neżāret-i reyḥān-ı reyʿān-ı sinn ü sālde kitāb-ı dīvān-i felek-miṣālden maʿdūd ve teleffüt-i ulemā-i zamān ile beyne'l-ekfāʾ ve'l-aḥdān maġbūṭ belki maḥsūd idüm. Rūz u şeb dest-i saʿy u ṭalebi binā-i ḳaṣr-ı maʿārife ḳaṣr ve bünyād-ı ḥiṣār-ı ʿavārife ḥaṣr idüp mişkāt-ı fażl-ı ulemādan cezve-i dāniş ve hüneri iḳtibās ve ḥasbe'l-imkān muḫālaṭa-i ebnā-i zamāndan iḥtirāz ve iḥtirās iderdüm. Pāye-i istiʿdād u istīhālüm aḳrān u emṣālümden vālā olmadı ise anlardan dūn u pest degül idi ve secencel-i taḥṣīlüm mışḳala-i tekmīl ile incilā bulmadı ise seng-i ṭaʿn-ı ḥasūdān ile bi'l-külliye şikest degül idi. Egerçi vaşmet-i cehāletden taḫlīṣ-i nefs-i ẕelīl içün sebīl-i taḥṣīlde taḥammül-i kedd ü taʿb ve ḳavāʿid-i mecelle-i taḥḳīḳ ü tafsīlde iḫtiyār-ı vaṣab u naṣab olunurdı. Ammā kālā-yı vālā-yı maʿrifet bī-ḳadr ü iʿtibār ve dūce-i bülend-i faẓīlet bī-berg ü bār

[179] İpekten, vd, **a.g.e.,** s. 462.
[180] Halit Karatay, **Hattat Divan Şairleri**, Ankara, Akçağ Yay., 2008, s. 412; Atâyî, **a.g.e.**, c. II, s. 1793.
[181] Atâyî, **a.g.e.,** c. II, s. 1739; Beyânî, **a.g.e.,** s. 100; Kınalızâde**, a.g.e.,** s. 470; Kâtib Çelebi, **a.g.e.,** 2016, c. II, s. 699. (Kâtib Çelebi Nakîb Şeyhî Efendi'den mülâzemet aldığını söylemekteyse de diğer kaynaklar Malûlzâde Mehmed Efendi konusunda ittifak içerisindedir.)
[182] Kınalızâde**, a.g.e.,** s. 470.

iken bī-fāʾide tażyīʿ-i ʿömr-i ʿazīz ve irtikāb-ı ʿanāʿ-i ġarīz olınduġına cerīḥü'l-cinān ve bu rübāʿī ile teʾessüf-künān idüm. Rubāʿī:

Bisyār taḥammul-i veḳāyiʿ kerdem
Āvāze-i ʿilm u faẕl şāyiʿ kerdem
Çun nīst kesī ki ḳadr-i ān b'işnāsed
Efsūs ki rūzgār żāyiʿ kerdem" [NEK1-1b]

3.1.3. Meslek Hayatı

Malûlzâde Mehmed Efendi'nin Kadızâde Ahmed Şemseddin Efendi'nin (v. 988/1580) vefatı üzerine şeyhülislamlığa tayin edilmesi üzerine Mehmed Şâhî, Dîvân-ı Hümâyun kâtipliğinde resmî görevine başlamış ve kendisine zeâmetle[183] müteferrikalık[184] pâyesi verilmiştir.[185] Celâlzâde Mustafa Çelebi ile başlayan, nişancılıktan çekilen zâtlara müteferrikabaşılık pâyesi verilmesi âdeti, kendisinden sonra Okçuzâde ve Ramazanzâde ile devam etmiştir.[186]

1004/1596'da Damad İbrahim Paşa (v. 1010/1601), Sinan Paşa'nın vefatından sonra (1596) yerine veziriazam olmuştur. Okçuzâde Mehmed Şâhî bu tarih itibarıyla Damad İbrahim Paşa'nın baştezkirecisi ve sır kâtibi olmuş, vefatına kadar himayesinde kalmıştır.[187]

1005/1596'da Musa Çelebi yerine reisülküttâb[188] ve başdefterdar oldu. 1006/1597'de Defterhâne-i Hümâyun emîni oldu, iki ay sonra azledilerek sefere çıkan kâtipler arasına dahil edildi.[189] Bu sırada izinsiz İstanbul'a geldiği için tatbikata uğradı ve hapsi istendi.[190] 1007/1599'da Hamza Paşa'nın yerine nişancılığa[191]

[183] "Osmanlı askerî teşkilâtı terminolojisinde genel olarak askerî hizmette bulunanlara verilen, 20.000 ile 100.000 akçe arasındaki dirlikleri ifade eder." Erhan Afyoncu, "Zeâmet", **TDVİA**, c. XXXIV, s. 162.
[184] "Osmanlı sarayında çeşitli işler yapmakla görevli kimselerin genel bir adlandırması olup diğer hizmetlilerden farklı olarak soy ve mevki açısından seçkin şahıslardan seçilenler ve muayyen bir işle değil değişik hizmetlerde görevlendirilenler için kullanılır. Ayrıca vezir ve beylerbeyilerin maiyetindeki hizmetlilere de müteferrika denilmiştir." Erhan Afyoncu, "Müteferrika", **TDVİA**, c. XXXII, Ankara, 2006, s. 183.
[185] Atâyî, **a.g.e.**, c. II, s. 1793.
[186] Uzunçarşılı, **a.g.e.,** 2020, s. 225-226.
[187] Woodhead, "a.g.m.", 2007, s. 335; Atâyî, **a.g.e.**, c. II, s. 1793; Süreyya, **a.g.e.**, c. IV, s. 1079; Kâtib Çelebi, **a.g.e.**, c. II, 2016, s. 699.
[188] Selânikî'ye göre bir ay sonra reisülküttaplıktan azledilmiş, yerine tekrar Musa Çelebi getirilmiş, Okçuzâde sonra geri alınmıştır. Selânikî, **a.g.e.,** c. II, s. 636, 650, 655; Kâtib Çelebi, **a.g.e.**, 2016, c. II, s. 699.
[189] Woodhead, "a.g.m.", 2007, s. 335; Atâyî, **a.g.e.**, c. II, s. 1793; Selânikî, **a.g.e.**, c. II, 705, 719.
[190] Selânikî, **a.g.e.,** c. II, s. 739.

getirildi ve sefere gitmekle görevlendirildi.[192] 1008/1600'de nişancılık görevinden azledildi, bir ay sonra yeniden geri alındı.[193] 1010/1601'de tekrar azledildi ve kendinden önce tuğrakeş olan Hamza Paşa göreve iade olunurken Okçuzâde'ye bu sırada bir görev verilmedi.[194] Zira 9 Muharrem 1010 (10 Temmuz 1601)'da, himayesinde bulunduğu Damad İbrahim Paşa vefat etmişti, Okçuzâde de yaklaşık bir ay sonra görevinden azledilmiş oldu.

Damad İbrahim Paşa'nın vefatı ile azledilen Okçuzâde Mehmed Şâhî, aradan geçen uzun süre sonunda 1013/1605'te, Murad Efendi'nin yerine Mısır defterdârı olarak Kahire'ye gitti. Azledikdikten sonra sâlyâne[195] ile Mısır sancak beylerinden oldu.[196] Bu vazife onun gibi eski bir nişancı için alışılmadık hatta belki bir sürgün sayılmakla birlikte, Okçuzâde Mısır'daki dönemlerinden, çektiği maddî sıkıntıların yanında bir de Kâbe ziyaretinden söz etmektedir. Ancak bu ziyaretin gerçekten

---

[191] Berat, ferman ve sair tura çekilen kâğıtlara tuğra çeken yerinde kullanılır bir tâbirdir. Bu vazifeyi gören memura "Tuğrâî", "Nişancı", "Tevkî'i" de denilirdi. Pakalın, **a.g.e.**, c. III, s. 530.

[192] Woodhead, "a.g.m.", 2007, s. 335. Nişancıların saltanat kapısından ayrılmalarının ve sefere görevlendirilmelerinin alışılmış bir durum olmadığını söyleyen Selânikî bu durumu eleştirir. Selânikî, **a.g.e.,** c. II, s. 808.

[193] Atâyî, **a.g.e.**, c. II, s. 1793; Kâtib Çelebi, **a.g.e.**, c. II, 2016, s. 699; Selânikî, **a.g.e.**, c. II, s. 848.

NP nüshasının 31b numaralı sayfasında, 22. mektubun bitip bittiği yerde, Okçuzâde'nin yerine riyâsete Yaycızâde Hamza Paşa'nın gelmesi ile ilgili müstensih tarafından şu satırlar kaydedilmiştir. Yaycızâde de 1600'de getirildiği vazifesinden, bir yıl sonra azledilmiştir.

"Oḳçı-zāde merḥūm riyāsetden maʿzūl ve yerine Yaycı-zāde mevsūlde buyurduḳları ḳıṭʿadur:

Raġbet olmaz cihānda ṭoġrıya hīç
Egridür dehrden alan behre
Oḳçı-zāde gibi vücūdı atup
Çekdiler Yaycı-zāde'yi ṣadre
velehu
Bir belā gelse itme ġam iẓhār
Vardur anda ẓāhirā iki şer
velehu
Aġniyāyı görüp ḥased ḳılma
Ḳısmet-ı Ḥaḳ hemīşe ʿādiledür
Bunda Şeddād'ı ḳaṣr iden bünyād
Āḫiretde Şemūd u ʿĀd iledür
velehu
Zamān ʿuzlet ü ʿazlinde ehl-i maʿrifetüñ
Daḫı ziyāde olur tār-ı fikreti bārīk
Ne deñlü olsa fer ü ter maḳāmı Ġavvāṣ'ın
O deñlüdür girān-māyeye olur nezdīk"

[194] Atâyî, **a.g.e.**, c. II, s. 1793; Woodhead, "a.g.m.", 2007, s. 335.

[195] "Osmanlı malî teşkilâtında bazı görevlilere yıllık yapılan ödemeler ve taşra teşkilâtında gelirleri yıllık olarak hazineye aktarılan eyaletler hakkında kullanılan terim." İdris Bostan, "Sâlyân", c. XXXVI, **TDVİA**, Ankara, 2009, s. 59.

[196] Atâyî, **a.g.e.**, c. II, s. 1793; Woodhead, "a.g.m.", 2007, s. 335.

gerçekleşip gerçekleşmediği ile ilgili farklı kaynaklarda bir bilgiye rastlanmadığı gibi Okçuzâde'nin adı da herhangi bir yerde "Hacı" lakabıyla zikredilmemiştir.[197]

1016/1608'de Mısır Beylerbeyi Kara Mehmed Paşa'nın, sâlyâneli beylikleri kaldırması üzerine emekli olup 1017/1609'da İstanbul'a avdet etti.[198]

Mısır'dan İstanbul'a dönüşünün ardından, on iki yıl gibi uzun bir süre herhangi bir vazifede bulunmadı.[199] Ardından tekrar 1029/1620'de defter emîni, 1030/1621'de de nişancı oldu.[200] Kendisi münşeâtının girişinde bu görevini şu cümlelerle ifade etmektedir:

> "Nāgāh bezm-ārā-yı laṭīfe-i ġaybiyye meşāʿil-i ittifāḳāt-ı ḥaseneyi ināre ve *ke'sün nüdāvilühā* beyne'n-nāsı idāre idüp zümre-i küttāb-ı maʿārif-intisāba reʾīs baʿdehu zamān-ı yesīrde dīvān-ı felek-mesīrde ṭuġrā-nüvīs oldum." [NEK1-2a]

Ancak bu görevi de uzun sürmedi ve üç ay sonra, II. Osman'ın Lehistan seferi sırasında azledildi ve yerine Mustafa Paşa nişancı oldu.[201]

Sultan I. Mustafa (1622-1623) zamanında son kez nişancı oldu, bir yıl kadar bu görevini ifa ettikten sonra 1033/1623 senesinde emekli edildi[202] ve vefatına kadar herhangi bir görev üstlenmedi. Christine Woodhead, Okçuzâde'nin bu görevi yakın arkadaşı Şeyhülislâm Yahyâ Efendi vasıtasıyla elde etmiş olabileceğini bildirmektedir. Ayrıca uzun mâzuliyet yıllarının da Hoca Sâdeddin Efendi'nin oğullarının şeyhülislam olduğu döneme denk geldiğini, dolayısıyla Okçuzâde'nin aslında bu aile ile rekabet içerisinde olan tarafta bulunmasının hayatında bu yönlü bir etkiye sebep olabileceğini söylemektedir.[203] Okçuzâde Mehmed Şâhî, münşeâtının mukaddimesinde bu durumu şu sözlerle ifade etmektedir:

> "Taḫt-gāh-ı ferāʿine-i dūzaḫ-penāhda mekīn ve gūyā-yı ene Rabbikümü'l-aʿlā'ya cā-nişīn olduḳda Ḥasan-cānīler gibi bu faḳīr-i cānīnüñ ḥaşm-ı cānı olup

[197] Woodhead, "a.g.m.", 1988, s. 151; NEK1-3a.
[198] Süreyya, **a.g.e.**, c. IV, s. 1079; Kâtib Çelebi, **a.g.e.,** c. II, 2016, s. 699.
[199] Woodhead, bu süreçte onun hacc farizasını yerine getirmek üzere Mekke'ye gitmiş olabileceğinden söz eder. Woodhead, "a.g.m.", 1988, s. 151.
[200] Resmî, **a.g.e.,** s. 23-24.
[201] Atâyî, **a.g.e.**, c. II, s. 1793; Woodhead, "a.g.m.", 2007, s. 335-336; Kâtib Çelebi, **a.g.e.**, c. II, 2016, s. 699.
[202] Süreyya, **a.g.e.**, c. IV, s. 1079; Bursalı, **a.g.e.,** s. 293. (Bursalı Mehmed Tâhir, onun vefatının Sultan III. Mehmed'in saltanatına (1595-1603) denk geldiğini söylemişse de tarihler göz önüne alındığında bu ifade mümkün görünmemektedir.)
[203] Woodhead, "a.g.m.", 2007, s. 336; Woodhead, "a.g.m.", 1988, s. 153.

bī-sebeb ü ʿillet nāvek-i ʿazl ü ihānete āmāc ve esbāb-ı āsāyiş ü rāḥatumı tārāc eyledi. " [NEK1-3a]

Diğer yandan Okçuzâde, söz konusu hizipleşme dolayısıyla muhalif kısımda olduğunu tahmin ettiğimiz, Nef'î'nin de taaruzuna uğramıştır. Nef'î, Sihâm-ı Kazâ'sında Mehmed Şâhî ile ilgili "Der Hakk-ı Yahyâ Efendi ve gayrihî" kısmında şu sözleri söyler:

"Gelicek ġıybet ü mesāvīye
Oḳçıoġlınuñ erẕeli görinür

Kendidür Oḳçı-zāde ancaḳ anuñ
Burnı bir pāre çengelī görinür" (Nef'î K 12: 24-25)

Nef'î ayrıca aynı eserin 45. kıtasında "Der-Hakk-ı Mezbûr", 108. kıt'asında ise "Der-Hakk-ı Oḳçı-zāde" başlıkları ile Okçuzâde hakkında şunları söylemiştir:

"Köhnedükçe ortaya düştüñ sen ey Kirli Nigār
Tāze ḳız oġlān ḳadar şūrīdelik itdüñ yine

Ġāfil olma döndürürler bir gün ey forḳ-ı cihān
Ḍarb-ı kīr ile ṭılaġuñ Oḳçı-zāde yüzine" (Nef'î: Kıt'a: 45)

"Oḳçı-zāde nice itdünse beni āzürde
S..eyin ben de seni öyle şikest itmez isem

Egri oḳ gibi şikest ola benān-ı fikrüm
Fiske-i hecv ile ger burnuñı pest itmez isem" (Nef'î: Kıt'a: 108)[204]

3.1.4. Vefatı

Okçuzâde 1033/1623 yılında beşinci kez getirildiği nişancılık vazifesinden azledildikten sonra mâzuliyet hayatı yaşamış ve 1039/1630 yılında, 69 yaşında iken İstanbul'da vefat etmiştir.[205] Kaynaklarda kabrinin Sünbül Efendi civarında, Ekmekçizâde dairesinin yanında[206] bulunmakta olduğu belirtilse de söz konusu yerde

[204] Nef'î, **Sihâm-ı Kazâ (Eleştirel Basım)**, Haz. Furkan Öztürk, İstanbul, DBY Yay., 2020, s. 131, 133, 191, 223.
[205] Atâyî, **a.g.e.**, c. II, s. 1794; Süreyya, **a.g.e.**, c. IV, s. 1079 (Mehmed Süreyya onun, vefat ettiğinde yetmiş yaşında olduğunu söylese de doğum-ölüm tarihlerine bakıldığında altmış dokuz yaşında vefat ettiği anlaşılmaktadır.); Bursalı, **a.g.e.,** s. 293; Kâtib Çelebi, **a.g.e.,** c. II, 2016, s. 700.
[206] Süreyya, **a.g.e.**, c. IV, s. 1079.

mezar taşına rastlanmamıştır. Tuhfe-i Hattâtîn'de vefatına "azîmet etkıyâ" (1039) tarihi düşülmüştür.[207]

Doğumu Kanûnî Sultan Süleyman (1520-1566)'ın saltanatının son yıllarına tekabül eden Mehmed Şâhî, yaşamı boyunca yedi padişah gördü. 1580 yılında getirildiği ilk resmî vazifesi III. Murad (1574-1595) zamanındadır. Vefatına kadar himayesinde bulunduğu, baş tezkirecisi ve sır kâtibi olduğu Damad İbrahim Paşa'nın sadrazamlığı da III. Mehmed (1595-1603) devrindedir. Yine onun saltanatında (mâzuliyetler yaşamış olsa da) reisülküttab, başdefterdar, Defterhâne-i Hümâyun emîni, nişancı oldu. I. Ahmed'in saltanatında (1603-1617) Mısır defterdarı oldu ancak sâlyâneli sancak beylikleri kaldırılınca İstanbul'a geri döndü. II. Osman (1618-1622) tahtta iken ikinci kez defter emini ve nişancı oldu ancak kısa süre sonra bu görevinden de azledildi. I. Mustafa'nın ikinci saltanatında (1622-1623) ise beşinci ve son kez nişancılık vazifesine getirildi ancak IV. Murad zamanında (1623-1640) bu görevinden de azledilerek emekliye ayrıldı. Vefatı IV. Murad'ın saltanatı sırasındadır.

3.2. İlmî Şahsiyeti

Mehmed Şâhî, Osmanlı devlet adamlarının genelinde olduğu gibi yüksek bir tedrisattan geçmiştir. Ebüssu'ud Efendi'nin talebesi ve damadı olan Mâlûlzâde Mehmed Efendi'den dersini tamamlamış ve kendisinden mülâzemet almıştır. Malûlzâde Nakîb Efendi, Kadızâde Efendi yerine şeyhülislam olduğunda ise müteferrikalık pâyesi ile Dîvân-ı Hümâyun'a girmiştir. Nev'îzâde Atâyî bu konuda şöyle demektedir:

> "*...enva'-i ulûm u ma'ârife meclâ oldukda tarîk-ı sa'âdet-refîk-ı 'ilme sülûk ve kurs-ı i'tibârın sikke-i sultânu'l-'ulemâ ile meskûk eyleyüp efâzıl-ı 'asr mecâlis-i 'ilmiyyelerini dâ'ir ve mâh-ı serî'u's-seyr gibi menâzil-i istifâzayı sâ'ir olmagın misâl-i câm-ı safâ-encâm Nakîb Efendi hidmetlerinde devresin itmâm itmiş idi. Molla-yı merkûm tokuz yüz seksan sekiz Rebı'u'l-âhir'inde Kazî-zâde Efendi yirine müftî-i müşkil-güşâ-yı Rûm oldukda şeref-i i'adeleri ile kam-revâ ve o hidmet-i 'aliyyeden mülâzemetle menşûr-ı ikbâline revnak-pîrâ olup şedâ'id-i tarîk-i tahammül-fersâya gerden-nihâde ve keşmekeş-i kullâb-ı cefâya kepâde olmakdan nefs-i ebiyyesi ibâ ve meyl-i tarîka-i âbâ idüp küttâb-ı dîvân-ı*

[207] Müstakimzâde, **a.g.e.,** s. 404.

sultânî zümresine iltihâk ve ze'âmetle müteferrikalık pâyesine isbât-ı istihkâk itmiş idi."[208]

Beyânî, onun sayılamayacak derecede faziletlere sahip olduğunu söyler.[209] Katip Çelebi ise *Fezleke*'sinde Okçuzâde'nin ilmî şahsiyetini ve vasıflarını özetleyen şu sözleri sarf eder: *"...fenn-i hadîs-i şerîfde senedi âlî, lugât-ı garîbe-i Arabiyye'de fâ'ik-i ahâlî..."*[210]

Okçuzâde Mehmed Şâhî'nin ilmî yönünü mesleğinden iz sürerek de anlamak mümkündür. Zira o dönemde reisülküttâb ve nişancılık vazifeleri, ilmî yönden kâmil olmayan birinin yapabileceği vazifeler değildir. Bu tarafıyla Okçuzâde'nin bu makamlarda mukim olacak kadar ilmî yeterliliğe sahip olduğunu söylemek gerekir. Kaldı ki nişancılık vazifesinden defalarca azledilip geri alınmış olması da onun kâbiliyetinin bir diğer göstergesi olarak zikredilebilir. Diğer yandan *"nişancılar Arapça ve Farsça olarak İslam devletlerinden gelen nâmeleri tercüme ederek takdim ederlerdi."*[211] Dolayısıyla Okçuzâde'nin bu açıdan da mezkur dillere olan vukufiyeti göz ardı edilemeyecek seviyededir.

Ayrıca nişancıların kânunnâmeleri hazırlama vazifelerinden dolayı da İslam hukukuna vâkıf olmaları ve yüksek seviyede müderrisliklerde bulunmaları da gerekliydi. Zira temel kaynaklarda çözümü bulunamayan meselelerin hükme bağlanmasını sağlayan kânunnâme metinlerinin hazırlanması onların göreviydi. Bu bağlamda Okçuzâde'nin yüksek ehemmiyeti haiz bir makamda bulunmuş olması kaçınılmazdır. Nitekim XVII. asra ait bir kânunnâmenin başında Şeylühislam Yahyâ Efendi ile dönemin nişancısı Okçuzâde'nin metni birlikte hazırladığını doğrular ifadeler bulunmaktadır.[212]

Okçuzâde'nin ilmî şahsiyeti ile ilgili kaynakların hemen hemen hepsi aynı fikirlerde ittifak etmekte iken bu konuda en müşahhas bilgiyi bize bizzat kendi eserleri ve eserlerinde yararlanmış olduğu kaynaklar vermektedir. Buradan yola çıkarak iyi derecede Arapça ve Farsça bilmesinin yanında tefsir, hadis, fıkıh, belâgat, tarih gibi ilim dallarına da vâkıf olduğu rahatlıkla söylenebilir.

---

[208] Atâyî, **a.g.e.**, c. II, s. 1793.
[209] Beyânî, **a.g.e.,** s. 100.
[210] Kâtib Çelebi, **a.g.e.** c. II, 2016, s. 700.
[211] Uzunçarşılı, **a.g.e.**, 2020, s. 221.
[212] Murat Akgündüz, "Osmanlı Devletinde Nişancılık Müessesesi", **Harran Üni. İlahiyat Fakültesi Dergisi**, Şanlıurfa, 1998, s. 227. İlgili kânunnâme için Bk. İÜ, 4107, vr. 11a.

Okçuzâde'nin, eserlerinde hadis ilmi mühim bir yer tutar. Ünlü eseri Ahsenü'l-hadis ise bu müktesebatın önemli bir ürünüdür. Temel hadis kaynaklarından Buhârî başta olmak üzere Suyûtî, İmam Mâlik, İbn Mâce, Teberânî ve Ebû Dâvud gibi hadis âlimlerinden nakiller görülür. Eserlerinde yararlandığı başlıca tasavvufî kaynaklar arasında şunlar da zikredilmektedir: Kuşeyrî'nin *er-Risâle*'si, İbnü'l-Arabî'nin Fütühât ve Müsâmere'si, Şa'rânî'nin *el-Tabakâtü'l-kübrâ*'sı, İmam Gazâlî'nin *İhyâ'ü Ulûmi'd-dîn*'i, Kâşifî'nin *Ahlâk-ı Muhsinî*'si ve *Sevâkıbu'l-Menâkıb* gibi başlıca temel tasavvuf kaynaklarından nakiller yaptığı bilinmektedir.[213]

Tüm bunların ötesinde manzum kırk hadis şerhi ve kırk âyet tefsiri telif edebilecek kadar temel İslam ilimlerine dair geniş bir vukufiyetinin bulunduğu muhakkaktır. Ayrıca telif ettiği Arapça eserlerin yanında, çalışmamıza konu olan metnin ihtiva ettiği Arapça ve Farsça şiirler ile âyet ve hadis ihtibasları, tasavvufî, edebî ve tarihî ıstılahlar da Okçuzâde'nin ilmî şahsiyetinin seviyesini açıkça gösteren bir diğer bilgidir.

3.3. Tasavvufî Hayatı

Okçuzâde Mehmed Şâhî'nin *"Ahsenü'l-hadis ve Âyât-ı Erbain mukaddimesindeki medihlerden Hüdaî hazretlerine tam bir ihlas ile bağlı bağlı olduğu anlaşılmaktadır."*[214]

Okçuzâde Mehmed Şâhî'nin tasavvufî intisabının Aziz Mahmud Hüdâyî (v. 1038/1628) hazretlerinden olduğu zikredilmektedir. Diğer taraftan onu Hüdâyî'nin muhibleri arasında zikreden kaynaklar da mevcuttur.[215] Tüm bu bilgilerin ışığında Okçuzâde'nin kendi eserlerinde Aziz Mahmud Hüdâyî'yi methetmesi ve kendisine karşı beslediği muhabbet ve bağlılığı dile getirmiş olması da aralarındaki manevî bağın ve Celvetiyye yolunda oluşunun önemli bir işaretidir. Mekâkıb-ı Kethüdâzâde'de Emin Efendi onu Aziz Mahmud Hüdâyî'nin halifeleri arasında zikreder.[216]

---

[213] Ayrıntılı bilgi için Bk. Okçuzâde, **a.g.e.,** s. 23-24; Yılmaz Öksüz, "a.g.t.", s. 49-56;
[214] Bursalı, **a.g.e.,** s. 294.
[215] Hasan Kâmil Yılmaz, **Aziz Mahmûd Hüdâyî ve Celvetiyye Tarikatı**, İstanbul, Erkam Yay., 1982, s. 146.
[216] Emin Efendi, **Menâkıb-ı Kethüdâzâde el-Hac Mehmed Ârif Efendi, Osmanlı Hayatından Kesitler**, Haz. Hasan Gürkan-Hür Mahmud Yücer, İstanbul, İnsan Yay., 2009, s. 414.

Makâmu'l-Mahmûd'un mukaddimesinde Aziz Mahmûd Hüdâyî'den "şeyhim" diye bahseden Okçuzâde, eserinin adını da şeyhine duyduğu muhabbetin bir nişanesi olarak "Makâmu'l-Mahmûd" koyduğunu belirtmiştir.[217] Ayrıca Kırk Âyet Tefsiri'nin mukaddimesinde de Aziz Mahmûd Hüdâyî'ye olan muhabbetini dile getirmiş ve eserini *"Beyân-ı iftikâr u müstemendî/Be pîş-i Hazret-i Mahmûd Efendi"* sözleriyle Hüdâyî hazretlerine ithaf ederken kendisinden de bir takriz beklentisi içerisine girmiştir. Aralarındaki yakınlığın ifadesi olarak aynı eserin müellif hattında Aziz Mahmûd Hüdâyî'nin takriz metni de tarihî bir vesika olarak kayıtlıdır.[218]

Okçuzâde aynı zamanda Ahsenü'l-hadis'i de Aziz Mahmûd Hüdâyî hazretlerine atfetmiş ve eserin mukaddimesinde kendisinden övgüyle bahsetmiştir. Hüdâyî hazretlerinin bu esere de kendi el yazısıyla bir takriz kaleme almış olması aralarındaki bağın kuvvetinin bir başka delilidir.[219]

3.4. Hattatlığı

Kaynaklarda hattalığı ile ilgili bilgiler mahdut olsa da Okçuzâde'nin hüsn-i hattın her nev'ine hâkim bir hattat olduğu aşikârdır. *Tuhfe-i Hattâtîn*'de kendisine yer veren Müstakimzâde, onun *"her kalemde alem ve fazlı müsellem"* olduğunu söyler. Müstakimzâde, ayrıca kendi gibi hattat olan oğlu Ahmed Vak'î (Ref'î) Efendi'yi anlattığı bölümde, kendisinin sülüs, nesih, tevkî'i ve ta'lik hattı babası Mehmed Şâh Efendi'den öğrenerek tuğra kalemine girdiğini zikreder.[220]

Evliyâ Çelebi ise *Seyahatnâme*'sinde, Melek Ahmed Paşa'nın Bitlis Kalesi'ne girmesiyle sonuçlanan Abdal Han seferini anlattığı bölümde, firar eden Abdal Hân'ın hazinesinden çıkan "çok değerli" eşyalar arasında Okçuzâde'nin dîvânî hattını da zikretmiştir.[221]

Okçuzâde *"günün geçer akçesi hüsn-ı hattın her çeşidine mâhir; ilim ve fazilet ehli olarak herkes tarafından sevilirdi."*[222]

3.5. Edebî Şahsiyeti

[217] Okçuzâde, **a.g.e.,** s. 19.
[218] Boran, "a.g.m.", s. 78.
[219] Öksüz, "a.g.t.", s. 9, 10.
[220] Müstakimzâde, **a.g.e.**, s. 79, 404.
[221] Evliya Çelebi, **Günümüz Türkçesiyle Evliya Çelebi Seyahatnâmesi: İstanbul 4. Cilt 1. Kitap**, Haz. Seyit Ali Kahraman-Yücel Dağlı, İstanbul, Yapı Kredi Yay., 2010, s. 335-226.
[222] Karatay, **a.g.e.,** s. 412.

Okçuzâde Mehmed Şâhî'nin şiir yazmaya genç yaşlarında başlamış olduğu kaynaklardan anlaşılmaktadır. Kendisiyle aynı dönemde yaşamış olan Kınalızâde Hasan Çelebi, tezkiresinde ondan,

> *"Mahlası Zeynî iken ba'z kimesne ile şirketden muhalles olmagiçün tebdîl-i mahlas itmişdür. Kemân-ı bâlinden halâs bulan sihâm-ı kelâmı hedef-i kabûl-i erbâb-ı kemâle vusûl bulmışdur. Hâlâ vâsıl-ı sinn-i şebâbdur."*

sözleriyle bahsetmektedir. Bu sözlerden Okçuzâde'nin henüz yirmili yaşlarında iken edebî sahada maharet göstermeye başladığı anlaşılmaktadır. Öte yandan muhtemelen yakın arkadaş olmalarından dolayı Kınalızâde (v. 1012/1604) Mehmed Şâhî için son derece iyi dileklerde de bulunmuştur. Ayrıca Kınalızâde, mahlasını "Zeynî" iken başkalarıyla karıştırılmamak için değiştirdiğini de zikretmektedir ki buradan Okçuzâde'nin mahlasını da erken yaşlarda tebdil eylediği sonucu çıkarılabilir.[223] Bursalı'nın ifadeleri ise nesrinin nazmından daha kuvvetli olduğunu yönündedir.[224]

Okçuzâde Mehmed Şâhî üslup sahibi bir sanatçının, tek bir meseleyi birbirinden çok farklı imaj ve telmihlerle defalarca işleyebileceğini savunur.[225] Kâtib Çelebi kendisinden *"Mîr-i mezbûr Hâce-i Cihân-ı şi'r ü inşâ, ... fıkarât-ı inşâsı mümtâz u müsellem, kelimât-ı fesâhat-ı esâsı metîn ü muhkem, müferrid-i zemâne, vâdisinde yegâne idi."*[226] sözleri ile bahsetmiş; Riyâzi Muhammed Efendi ise hakkında *"Pâdişâhumuz 'asrında olan erbâb-ı nazm u inşâdandur"*[227] demiştir. Menâkıb-ı Kethüdâzâde'de ise kendisinden *"ehl-i dil arasında kitapları makbul bir zât"*[228] olarak bahsedilmektedir.

Evliyâ Çelebi, *Seyahatnâme*'de, Sultan Murad zamanındaki reisülküttapları ve kalem ehlini anlattığı bölümünde Okçuzâde'den "*Temiz şiirlerinden başka edebî yazı yazmada şah idi, yazdıkları ok gibi menzile varır."* sözleriyle bahsetmektedir. Evliyâ Çelebi ayrıca Trabzon şehrinin şairlerini anlatırken de onları *"fesâhat ve belâgat sahibi Okçuzâde gibi pak dilli"* şairler olarak niteler.[229]

---

[223] Kınalızâde, **a.g.e.,** s. 470.
[224] Bursalı, **a.g.e.,** s. 293.
[225] Woodhead, "a.g.m.", 1988, s. 143.
[226] Kâtib Çelebi, **a.g.e.** c. II, 2016, s. 700.
[227] Riyâzî, **a.g.e.,** s. 191.
[228] Emin Efendi, **Menâkıb-ı Kethüdâzâde el-Hac Mehmed Ârif Efendi, Osmanlı Hayatından Kesitler**, Haz. Hasan Gürkan-Hür Mahmud Yücer, İstanbul, İnsan Yay., 2009, s. 228.
[229] Evliya Çelebi, **Günümüz Türkçesiyle Evliya Çelebi Seyahatnâmesi: İstanbul 1. Cilt 2. Kitap**, Haz. Seyit Ali Kahraman-Yücel Dağlı, İstanbul, Yapı Kredi Yay., 2008, s. 668; Evliya Çelebi, **Günümüz**

Okçuzâde'nin edebî sahada şiirden çok nesir ile ün saldığı aşikârdır. Kendisi de münşeâtının mukaddimesinde inşayı nazımdan üstün tuttuğunu ve münşîliğin şairlikten daha fazla hüner isteyen bir iş olduğunu ifade etmektedir. O, ilm-i inşâyı ulûm-ı âliyyeden (tefsîr, usûl-i kelâm, kelâm, usûl-i hadîs, ilm-i hadîs, usûl-i fıkh, fıkh, ilm-i tasavvuf) bir ilim kolu kabul edip zamanın edibleri arasında nadir bir tarz olarak görmektedir. İmâdüddin Mahmûd b. Muhammed Gîlânî'nin (v. 1481) *Menâzirü'l-inşâ*'da inşâyı şiirden daha üstün gördüğünü dile getirerek kendi görüşüne dayanak etmektedir. Ayrıca her ülkede yüzlerce maharetli şair bulmak mümkünken "hakiki bir münşî"ye ancak asırda bir denk gelmek mümkündür.[230]

3.5.1. Şairliği

Şemseddin Sâmî tarafından "şuarâ-yı Osmaniye'den"[231] sayılan Okçuzâde Mehmed Şâhî'nin şairlik kabiliyetinin derecesini, dîvânındaki şiirleri görmeden isabetli bir bir görüş ile ifade etmek mümkün değildir. Ancak özellikle Ahsenü'l-hadis, Âyât-ı Erbaîn ve Münşe'âtü'l-inşâ incelendiğinde nazmı, nesrin içerisindeki âhenge ve muhtevaya son derece uygun; rahat bir şekilde kullanabilmiş olduğu söylenebilir. Dolayısıyla sadece manzum bir eserde, yani sadece şiir yazmak için kalem oynattığında ortaya çıkabilecek sanat gücü beklenmedik derecelere varabilir.

Tezkirelerde yer alan bilgilere göre mahlası "Zeynî" iken -diğer bazı kişilerle karıştırılmamak için- daha sonra "Şâhî"ye tebdil etmiştir.[232] Münşeâtında geçen şu dizeler de mahlası konusunda ayrıca dikkat çekicidir. Okçuzâde bu şiiri belli ki kendisi gibi kabiliyetli bir münşîye göndermiş ve onun iltifatıyla Şâhî olan mahlasını Tuğrâyî olarak değiştirmesinin garip olmayacağını belirtmiştir. Ancak Mehmed Şâhî'nin Tuğrâyî mahlasıyla yazmış olduğu herhangi bir şiirine rastlanmamıştır.

"Terbiyet eyleseñ ey dāver-i iḳlīm-i süḫan
Niçe olurmış göre erbāb-ı ḥüner inşāyı
İltifātuñla ʿaceb midür eger Şāhī ḳuluñ
Devr-i ʿadlüñde ide maḫlaṣını Ṭuġrāyī" [NP-88b]

Türkçesiyle Evliya Çelebi Seyahatnâmesi: İstanbul 2. Cilt 1. Kitap, Haz. Seyit Ali Kahraman-Yücel Dağlı, İstanbul, Yapı Kredi Yay., 2008, s. 101.

[230] NEK1-5b

[231] Şemseddin Sâmi, **Kâmûsü'l-a'lâm**, Mihran Matbaası, İstanbul, 1306, c. IV, s. 2839;

[232] Beyânî, **a.g.e.,** s. 100; Şemseddin Sâmi, **Kâmûsü'l-a'lâm**, Mihran Matbaası, İstanbul, 1306, c. IV, s. 2839; Atâyî, **a.g.e.**, c. II, s. 179; Müstakimzâde, **a.g.e.**, s. 404; Kâtib Çelebi, **a.g.e.,** c. II, 2016, s. 699; Kınalızâde**, a.g.e.,** s. 470.

Münşeâtının mukaddimesinde geçen bir kıta için zikrettği "Fużalāʾ-i ʿAcem'den bir şāʿir-i bedāyiʿ-raḳam bu ḳıṭʿanuñ ridāʾ-i ʿArabānesin dībāʾ-i ʿAcemāneye tebdīl ve zīver-i terceme ile tencīd ü tebcīl eylemiş." [NP-11a] cümlesinden de Okçuzâde'nin yalnızca Türk şiirine değil Arap ve Acem şiirine olan hakimiyetini de anlayabilmek mümkündür. O, Arap ve Acem şiirine mukayese edecek derecede hâkim olmakla yetinmemiş; bir kıt'a özelinde tercih dahi yaparak Acem şiirini Arap şiirinde üstün görmüştür.

Mehmed Şâhî, kendisinden yüzyıllar sonra bile şairleri üslûbuyla etkilemeyi başarmıştır. Encümen-i Şu'arâ üyelerinden Mazlûmzâde Mehmed Memdûh Paşa (1839-1925) *Dîvân-ı Eş'âr*'ının başında "Kıtâñ'atü'l-cinân" adını verdiği bölümde Okçuzâde'nin en-Nazmü'l-mübîn'inden etkilendiğini ifade ederek onu "sâha-i fasîh-i belâgatte taş dikmiş" olarak nitelemektedir. Ardından en-Nazmü'l-mübîn'de yer verilmediğini belirttiği *ḥūrun maḳṣūrātün fī'l-ḫıyām* (Rahman/72) âyetinden hareketle şu beyti bir nazire olarak sarf etmiştir:

"Görse âsârımı reşk eyleyip Okçu-zâde
Yay-ile kalır idi çille-geh-i ukbâda"[233]

Diyarbakırlı Said Paşa, *Mîzânü'l-edeb*'in "Eş'âra Dair Mülâhazat" kısmının eski kudretli şairlerin şiirlerini derlediği bölümünde Okçuzâde'yi de Fuzûlî, Rûhî-i Bağdâdî, Necâtî, Nâbî gibi usta şairlerle bir arada zikretmiştir. Ayrıca şiirlerin dîvânlardan derlendiğini belirtmesi, Okçuzâde Mehmed Şâhî'nin bir yerlerde, henüz gün yüzüne çıkamamış bir dîvânının olduğu fikrini de kuvetlendirmektedir.[234]

Kendisinin tezkirelerde yer almış bazı şiirleri şunlardır:

"Berg-i gül ʿārıẓ -ı dil-dāre dime oldı naẓīr
Ter düşer sana ruḫ-ı āli olur reng-peẕīr

Gör duʿāyı ḳadeḥi niçe mücerrebdür kim
Ne ḳadar serd ise dil-berlere eyler teʾṯīr

Benden ırag̀ olursa ʿaceb mi o meh-cebīn
Şakk itdi ḳulı oldıġuma gelmedi yaḳīn"[235]

[233] Fatih Odunkıran, "Mehmed Memdûh Paşa ve Dîvân-ı Eş'ârı (İnceleme-metin)", Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Edirne, Trakya Üniversitesi, SBE, 2011, s. 28.
[234] Diyarbakırlı Said Paşa, **a.g.e.**, s. 40-41.
[235] Beyânî, **a.g.e.,** s. 100-101.

"Dil-i cāhilde olmaz nûr-ı ʿirfān
Ki nādānın olur ḳalbi de nādān"[236]

"Medḥ-i maḥlūḳ ile ṭabʿuñ niçe bir
Süḫan-ārālık u ḫod-rālık ide

Dem-be-dem ṭūṭī-i gūyā-yı ḳalem
Şükr-hālıkda şeker-ḫālık ide"[237]

Kınalızâde Okçuzâde'nin aşağıdaki şiiri tezkireye koymak üzere kaleme aldığını söylemektedir:

"Berg-i gül 'ârız-ı dildâra dime oldı nazîr
Ter düşüp çünki ruh-ı âli olur rengîn-pezîr

Gör du'â-yı kadehi niçe mücerrebdür kim
Nakddür serd ise dil-berlere eyler te'sîr

Velehû:
Benden ırag olursa 'aceb mi o meh-cebîn
Şakk itdi kulı olduguma gelmedi yakîn

Velehû:
Dimiş pây-ı rakîbi bend idüp cevr eylerüm ammâ
Dil-i dîvâna kat'en i'timâd itmez o pâ-bende"[238]

3.5.2. Münşîliği

Nev'îzâde Atayî, inşâ sahasında Okçuzâde Mehmed Şâhî'yi ikinci bir Tâcîzâde Ca'fer Çelebi saymakta ve bu ikisine muadil münşînin bir daha yetişmemiş olduğunu vurgulamaktadır.[239] Riyâzî onu belâgat sahasında adeta sihirler yapan bir münşî olarak görmekte ve renkli lafzlarını cennet bahçelerine, mânâlarını ise *"Tecrî min-tehtiha'l enhâru"* (Mâide 85) cennetlerin altından akan ırmaklara benzetmektedir. Riyâzî'ye göre belagatin şâhı olan Okçuzâde'nin nazmı da nesri gibi değerlidir. [240]

[236] Bursalı, **a.g.e.,** s. 293.
[237] Riyâzî, **a.g.e.,** s. 191-192.
[238] Kınalızâde**, a.g.e.,** s. 470-471.
[239] Atâyî, **a.g.e.**, c. II, s. 1794;
[240] Riyâzî, **a.y.**

Kâtib Çelebi ise onun Ahsenü'l-hadîs ve Âyât-ı Erbaîn eserleriyle ilgili bilgi verirken *"İnşâsı metîn ve elfâzı rasîn, ehl-i ilmâne eserlerdür"*[241] diyerek münşîliğini de övmektedir.

Uzunçarşılı'nın da inşasını fazla sanatlı bulduğu[242] Okçuzâde'nin nesirdeki süslü üslûbunun sadece Münşe'âtü'l-inşâ ile sınırlı kalmadığını söylemek gerekir. Münşeâtın, türü ve döneminin gerektirdiği süslü ve külfetli bir dile sahip olması gerekir ancak Okçuzâde'nin benzer üslûbu Ahsenü'l-hadis'te de görülmektedir.[243]

Okçuzâde Mehmed Şâhî, kendisinden yüzyıllar sonra bile belâgat kitaplarında yer almış güçlü bir münşîdir. Tanzimat Dönemi belâgat eserleri arasında önemli bir yeri olan, Süleyman Hüsnü Paşa (1838-1892), Mebâni'l-inşâ'sında Okçuzâde'den örnek alıntılar yapmıştır. Seci'-i mütevâzin sanatını anlattığı bölümde Okçuzâde'nin şu inşa cümleleri misal olarak verilmektedir:

> *"Miṣāl-i Diger: "Şol duʿā ve ṣenā ki uṣūl ve fuṣūl-i kelimātından fürūg-i fürūʿ mużāfāt-i münşaʿib ve zülāl-i ʿibāret-i kevṣer-i selāseti teşne-gān-ı temmūz-i hicrānıŋ teskīn-i … aḥzān için yenābīʿ-i vāridāt-ı ezeliyyeden münfecir ve münbaʿiṣ ola" (Oḳçu-zāde Meḥmed Şah). (Oḳçu-zāde)"*

Tecnîs sanatını tarif ettiği bölümde ise, Okçuzâde inşasından bir bölümü tecnîs-i mutarraf sanatına misal olarak nakletmiştir:

> *"Miṣāl: "Ḳalem-i merfūʾü-lʿilm ki rubʿ-i meskūn nāme-i muḥabbet-ṭırāzıŋ nişīb ü firāzını devr ve dirāz-ı seyre āġāz etmiş idi. Vürūd-i meʾal-ḥayāt-ı iʿcāz için ġayāhib-i ẓulümāt-ı devātda **dāʾim** ve **dāʾir** ol meslek bī-rehberde nīl-i ümīd-i nā-maḳdūr için ḥāʾim ve hāʾir olmayıp…" (Oḳçu-zāde)"*[244]

Aynı eserin ikinci cildinde de iktibas sanatından bahsettiği bölümde de Okçuzâde'den bir metin nakletmiştir:

> *"Miṣāl-i dīger "Ol silsile peyvend-i bedāyiʿ-i ʿavārif-i ṣanʿat-ı tecahülü'l-ʿārife māʾil ve mirʾāt-ı ṭabʿ-ı zi-dūdeleri ṣüret-i teġāfül ve ṣadūde muḳābil*

[241] Kâtib Çelebi, **a.g.e.**, c. II, 2016, s. 700.
[242] İsmail Hakkı Uzunçarşılı, **Osmanlı Tarihi**, c. IV, Ankara, TTK Yay., 1988, s. 530.
[243] Öksüz, "a.g.t.", s. 13.
[244] Fatma Yıldız, "a.g.t.", s. 184, 198.

oldığından gurūh-ı dūn-ı 'Elā innehüm hümü'l-müfsidūne' pes perde-i veşāyetde ihtiyār-ı temekkün…" (Oḳcu-zāde)"[245]

Süleyman Hüsnü Paşa, eserinin "Âsâr-ı Edibâne" kısmında ilk sırada Münşe'âtü'l-inşâ'nın mukaddimesini nakletmiştir.[246]

Evliya Çelebi, Gınâyî'nin vefatını anlattığı bölümde, onun Okçuzâde ve Veysî kadar iyi bir münşî olarak zikretmiştir. Bu vesileyle de Gınâyî'nin münşîliğini *"ıstılah bilir ve kanuna aşina bir serî kalem idi, sanki vahiy kâtibi idi"* şeklinde tarif etmektedir.[247]

Okçuzâde Mehmed Şâhî'nin münşîliği yaşadığı dönemden yüzyıllar sonrasına kadar itibar görmüştür. O her ne kadar bu mahareti dolayısıyla kendine bir hâmî bulamamış olmanın ve dönemin uygulamaları ile Hasancanzâde ailesinin yönetimdeki etkisinden dolayı yaşadığı zorlukların etkisiyle kıymeti bilinmemiş bir münşî olduğunu söylese de ilm-i inşâdaki kabiliyeti konusunda hiç mütevazı değildir. Yaşadığı ortamda inşâ ilminin kıymetinin bilinmemiş ve özellikle kitabete kabiliyetsiz kişilerin kalem ehli olarak atanmış olması bir yana (kendisinin de ifade ettiği üzere) Okçuzâde Mehmed Şâhî Osmanlı inşasında bir otorite sayılabilir. Celâlzâde'nin *Selimnâme*'sini tenkit ettiği "Risâletü'ş-Şâhî fî Tezyîf-i Selîmnâme" adlı risalesinde bunu daha iyi anlamaktayız. Okçuzâde risalesinde, başkaları tarafından başarılı görülmüş olan Celalzâde'nin nesrini tenkit ederken bir yandan da ideal bir inşa metninin nasıl olması gerektiği ve bir münşînin sahip olması gereken özellikleri belirtmiştir. Ona göre usta bir münşî Arap ve Fars şairlerinden iktibaslar yapar ve bunları metne ustalıkla yedirir. Eserinde münşî sadece kendi şiirlerine yer vermez; geçmiş şairlerin şiirlerine geniş bir şair yelpazesi ve birçok bahirde yer vererek bir bakıma edebî sahadaki birikimini de ortaya koyar. Kendinden önce yazılan kitaplardan asla çalıntı yapmaz, özgün bir üslupta yazar. Usta bir münşî eserinde secî ve kafiyeyi kullanma hünerini gösterir, kelimeleri itinayla seçer ve kenar köşede kalmış tuhaf, tatsız kelimeleri kullanmaktan imtina eder. Hem nazım

[245] Nazife Benzer, "Mebâni'l-İnşâ Cild-i Sânî", Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Aydın, Adnan Menderes Üni., SBE, 2016, s. 134.
[246] Nazife Benzer, "**a.t.",** s. 178-192.
[247] Evliya Çelebi, **Günümüz Türkçesiyle Evliya Çelebi Seyahatnâmesi: İstanbul 3. Cilt 2. Kitap**, Haz. Seyit Ali Kahraman-Yücel Dağlı, İstanbul, Yapı Kredi Yay., 2008, s. 539.

hem de nesir sahasında aynı derecede usta olmak zor bir iştir ve nâdir rastlanır bir yetenektir.[248]

Okçuzâde Mehmed Şâhî, nesrin nazımdan daha üstün ve zor olduğunu münşeâtının mukaddimesinde birçok delil ile ifade etmektedir. Bunlardan belki de en önemlisi Hâce-i Cihân İmâdüddîn Mahmûd b. Muhammed Gîlânî'nin, kendisinin de aynı şekilde düşündüğü, görüşleridir. Hâce-i Cihân, Menâzirü'l-inşâ'da inşayı şiire tercih etmekte ve hünerli bir şairi her asırda her ülkede yüzlerce bulmak mümkünken hakîkî bir münşînin her asırda en fazla tane bulunabileceğini söylemekte ve bu pâyeyi dokuzuncu felek mertebesinde telakki etmiştir. Okçuzâde burada hakîkî ve mecâzî münşî kavramlarını ele alır. "Münşî-i hakîkî" sağlam bir düşünce kuvvetiyle belagat suyunu menbaından akıtır ve içindeki cevherlerle yeni bir üslup icad eder. Bu mertebeye kâdir olmayan "münşî-i mecâzî" ise daha önce duyulmamış güzel söz ve düşüncelerden acizdir. Kendinden önceki münşîlerin sözlerinden kopya ederek - adeta hamamda terennüm eder gibi- kelâm eder ancak onların sözleri örümcek ağı gibi ince ve yok olmaya mahkumdur. Hakîkî münşî bir düşünceyi birbirinden çok farklı on ifade biçimiyle söyleyebilirken mecâzî münşî bunu ancak çalıntı laflarla yapabilir. Okçuzâde ayrıca Rum'un münşîlerinin her zaman Acem ve Arab münşîlerinden daha üstün olduğunu düşünmektedir.[249]

3.6. Eserleri

Okçuzâde Mehmed Şâhî'nin bilinen on adet eseri bulunmaktadır. Ancak kütüphane kataloglarında tespit ettiğimiz üzere Münşe'âtü'l-inşâ dışında bir inşa kitabının daha olması muhtemeldir. Zira kataloglarda Okçuzâde'nin münşeâtı olarak kaydedilmiş olan eserin muhtevası Münşe'âtü'l-inşâ'dan farklıdır. Bu derleme münşeâtın, gerçekten Okçuzâde'ye ait bir eser olarak zikredilmebilmesi için, nüshalarının tamamı incelenmeye muhtaçtır.[250]

3.6.1. Ahsenü'l-hadîs

[248] Okçuzâde mâhir bir münşinin sahip olması gereken özellikleri yedi başlıkta toplamış ancak yazmadaki kopmalardan dolayı son iki maddeye ulaşılamamıştır. Bk. Yazar, “a.g.m.”, s.227.
[249] [NEK1-5b, 6a]
[250] Eserin nüshalarından bazıları: Fransa, Milli Kütüphane, Arsenal, Turc 78; Manisa İl Halk Kütüphanesi, 6671/4; Mısır, Milli Kütüphane, Türkçe Yazmaları, el-Edebüu't-Timuriyye, 633; İstanbul, Süleymaniye Kütüphanesi, Yazma Bağışlar, 3495; Fransa, Ulusal Kütüphane, Türkçe Yazmalar, 101; Fransa, Ulusal Kütüphane, Türkçe Yazmalar, 221.

Okçuzâde'nin en muteber eserlerinden biri sayılabilecek Ahsenü'l-Hadîs, manzum bir kırk hadis tercümesi ve bu hadislerin mensur şerhlerinden oluşmaktadır. Müellif farklı muhtevalardan kırk adet hadîsi dörtlükler hâlinde Türkçeye tercüme etmiş, sonra çeşitli ıstılahlara başvurarak bunları şerh etmiştir. Eser ile ilgili bir doktora tezi bulunmaktadır.[251]

Yurt içi ve yurt dışında çok sayıda nüshası bulunan eserin manzum kısmı "*en-Nazmü'l-mübîn fî Âyâti'l-Erba'în"* ile birlikte yayınlanmış;[252] tamamı ise 1313/1895'te İstanbul İkdam Matbaası tarafından basılmıştır.[253]

3.6.2. Câmi‘ü'l-gâyât

Bursalı Mehmed Tâhir böyle bir eseri olduğundan bahsetmişse de kütüphane kayıtlarında bulunamamıştır.[254]

3.6.3. Dîvân

Kütüphane kayıtlarında Okçuzâde'nin dîvânına rastlanamamıştır. Ancak Müstakimzâde, Tuhfe-i Hattâtîn'de *"dîvân-ı eş'ârı vardır"*[255] diyerek eserin varlığına işaret etmiştir. Ayrıca Diyarbakırlı Said Paşa da Mîzânü'l Edeb'de *"Kudemâ-yı şu‘arâmızın dîvânlarından müntehab âsâr-ı manzûme"* diyerek eski şairlerin dîvânlarından seçilmiş şiirleri sıraladığı bölümde Okçuzâde'nin de bir manzumesini zikretmiştir[256] Bu ifade de Okçuzâde'nin bir dîvân kaleme almış olduğu bilgisini güçlendirmektedir.

3.6.4. el-Makâmu'l-Mahmûd

Arapça kaleme alınmış olan eser, hadîs ilmi üzerinedir. Amellerin faziletine dair olan hadislerin derlenmesinden müteşekkil olan eserde 300'ü aşkın rivayet kaydedildiği ve çok sayıda atıf yapıldığı dikkat çeker.

---

[251] Eserle ilgili ayrıntılı bilgi için Bk. Yılmaz Öksüz, "a.g.t.", s. 19.
[252] Okçuzâde Mehmed Şâhî, **Âyât-ı Erba'în ve Ehâdîs-i Erba'în**, Neş: Mekteb-i Sultânî Muallimlerinden el-Hâfız Refî', Dârü't-Tabâtü'l-Âmire, İstanbul, 1311.
[253] Süleymaniye Kütüphanesi, H. Hayri - Abd. Ef, No: 48, 225, Hacı Reşit Bey, No: 28, İzmirli İ. Hakkı, No: 444, Tahir Ağa Tekke, No: 485, Tırnovalı, No: 297, Zühdü Bey, No: 56; Hacı Selim Ağa Kütüphanesi, Hüdai Ef., No: 1208...
[254] Bursalı, **a.g.e.,** s. 293.
[255] Müstakimzâde, **a.g.e.**, s. 404.
[256] Diyarbakırlı Said Paşa, **a.g.e.,** s. 40-41.

Okçuzâde Mehmed Şâhî bu eseri, uzun seneler süren memuriyet hayatından sonra, emeklilik yıllarında yazmıştır. Eserin mukaddimesinde Rum âlimlerinin hadîs ilminde çok kısır kaldıklarını, bu eseri de bu sebeple kaleme aldığını belirtmiştir. Farklı bir metot kullanarak eser kaleme almak maksadıyla telif ettiği el-Makâmü'l-Mahmûd'u on bab üzerine bina edeceğini söylemişse de altı bab ile yetinmiştir.[257]

Mukaddime bölümünde Allah'a hamd ve Hz. Muhammed (SAV)'e salavattan sonra Aziz Mahmud Hüdâyî'ye övgüler sıralamıştır. Ayrıca hem "şeyhine" olan muhabbetinin bir nişânesi olarak hem de kıyamet gününde Makâm-ı Mahmûd'a[258] ulaşma duası ile eserinin adını *el-Makâmü'l-Mahmûd* koymuştur.[259]

Hür Mahmud Yücer ve Mehmed Rûzî tarafından tercüme edilen eserin müellif hattı Süleymaniye Kütüphanesi, Hacı Mahmud, No: 2058'de kayıtlıdır.[260] Rik'a hatla yazılmış olan eser, 157 varaktan müteşekkildir.

3.6.5. en-Nazmü'l-mübîn fî Âyâti'l-erba'în

Kur'ân-ı Kerîm'den farklı konularda seçilen kırk âyetin manzum tercümesi ve mensur şerhlerinden oluşmaktadır. Âyetlerin tercümesinde kıt'a nazım biçimi tercih edilmiş, ilk üç mısrada tercüme, son mısrada ise âyet metni verilmiştir. Ele aldığı âyetlerin manzum tercümelerinin akabinde Arapça, Farsça ve Türkçe yapılan diğer manzum tercümeler hakkında bilgi vererek, mensur biçimde âyetin tefsir ve şerh kısmına geçilmiştir. Burada da manzum nakillere yer vermiştir.[261]

Eserde tercih edilen âyetler bütün olarak alınmamış, yalnızca vezne uygun olan kısımlarıyla kullanılmıştır. Eser, âyet-i kerimelere uygun olarak peygamberler ve erenlere ait kırk bölümden meydana gelmiştir.[262]

Eser edebiyatımızda "Âyât-ı Erbaîn" türündeki ilk eser olması bakımından oldukça önemlidir. Okçuzâde, eserin mukaddimesinde daha evvel kaleme almış olduğu Ahsenü'l-hadîs adlı kırk hadis tercümesinin gördüğü büyük ilgiden cesaret

---

[257] Okçuzâde Mehmed Şâhî Bey, **el-Makâmü'l-Mahmûd**, Ter: Hür Mahmud Yücer-Mehmed Râzî, İstanbul, Darülhadis Yay., 2006, s. 21.
[258] Hz. Muhammed (SAV)'in kıyamet gününde bulunacağı yüce manevi konumdur. İlyas Üzüm, "Makâm-ı Mahmûd", **TDVİA**, c. XXVII, Ankara, 2003, s. 413-141.
[259] Okçuzâde, **a.e.,** s. 19.
[260] Eserin nüshalarından bazıları: Köprülü Yazma Eser Kütüphanesi, Fazıl Ahmed Paşa Koleksiyonu, 291; Kayseri Raşid Efendi Kütüphanesi, No: 150.
[261] Atâyî, **a.g.e.**, c. II, s. 1794.
[262] Yıldız, "a.g.m.", 2013, s. 17, Sevgi, "a.g.m.", s. 146.

alarak bu eseri yazdığını ve kendisinin bu türde eser veren ilk müellif olduğunu belirtir.[263] Ne var ki Okçuzâde'den evvel iki müellifin daha manzum kırk âyet tefsiri kaleme aldığı tespit edilmiştir. *"Müellif ya bugün için tespit edebildiğimiz iki manzum kırk ayet tefsirinden habersizdi ya da (söz konusu iki eserden haberli olduğu varsayılırsa) kendi eserini tür, üslup, yöntem ve muhteva açısından bu ikisinden farklı görmekteydi."*[264]

Eserin manzum kısmı Ahsenü'l-hadîs'in manzum kısmıyla birlikte basılmıştır.[265] Ayrıca eser, yakın zamanda doktora tezi olarak çalışılmıştır.[266]

Eserin yurt içi ve yurt dışında çok sayıda yazma nüshası bulunmaktadır.[267]

3.6.6. Kânûn-ı Cedîd-i Arâzî

Eser, kütüphanelerde *"Kânunnâme-i Sultân Süleymân", "Kânunâme", "Kânunnâme-i Cedîd"* ve *"Kânun-ı Cedîd-i Arazi"* isimleriyle kayıtlıdır.[268] Arazi hükümleri ve taksimleri, mülkiyet meseleleri ve Kanunî Sultan Süleyman'ın fermanlarının bir kısmından müteşekkildir.[269]

3.6.7. Muhtâru'l-ahyâr

[263] Sevgi, "a.y.".
[264] Boran, "a.g.m.", s. 80.
[265] Okçuzâde Mehmed Şâhî, **Âyât-ı Erba'în ve Ehâdîs-i Erba'în**, Neş: Mekteb-i Sultânî Muallimlerinden el-Hâfız Refî', Dârü't-Tabâtü'l-Âmire, İstanbul, 1311.
[266] Uğur Boran, "Okçuzâde Mehmed Şâhî'nin Manzum-Mensur Kırk Âyet Tefsiri: en-Nazmü'l-Mübîn Fi'l-âyâti'l-erbaîn (İnceleme-Metin)", Yayımlanmamış Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi SBE, İstanbul, 2021.
[267] Eserin nüshalarından bazıları: Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi, Türkçe Yazmaları, No: E.H. 612, K. 609; Mevlânâ Müzesi, Türkçe Yazmaları, No: 5495; Mısır Hidiv Kütüphanesi, Türkçe Yazmaları, No: 8613, 9078/1; Mısır Milli Kütüphanesi, Türkçe Yazmaları, No: Mevâiz-i Türkî 6, Tefsîr-i Türkî Talat 1, Mecâmî Türkî 1; Kayseri Raşid Efendi Kütüphanesi, No: 601; İstanbul Yapı Kredi Sermet Çifter Araştırma Kütüphanesi, Türkçe Yazmaları, No: 990; İstanbul Âtıf Efendi Kütüphanesi, No: 34 Atf Ek 253; Kütahya Vâhid Paşa Kütüphanesi, No: 45 Va 2521; Süleymaniye Kütüphanesi, Nuruosmaniye, No: 34 Nk 2639/1, 34 Nk 2640/1, 34 Nk 117, H. Mahmud Ef., No: 243, 4527, 4533, Halet Ef., No: 30, Manisa İl Halk Kütüphanesi, No: 45 Hk 4967; Köprülü Yazma eser Kütüphanesi, Fazıl Ahmed Paşa, No: 34 Fa 217.
[268] Eserin nüshalarından bazıları: "Kânunnâme-i Sultan Süleyman": Süleymaniye Kütüphanesi, A. Tekelioğlu, No: 806, Serez, No: 2728; "Kânunnâme": Süleymaniye Kütüphanesi, Denizli, No: 155, Yazma Bağışlar, No: 3535, Millet Yazma Eser Kütüphanesi, Ali Emiri Şry, No: 96, 97, 98, 99, 100, 114, 135; "Kanunnâme- Cedid": Süleymaniye Kütüphanesi, Erzincan, No: 144; "Kanun-ı Cedid-i Arazi": Süleymaniye Kütüphanesi, Yazma Bağışlar, 3562/1; Millet Yazma Eser Kütüphanesi, Ali Emiri Şry., 95.
[269] Bursalı, **a.g.e.,** s. 294.

Bursalı'da Muhtârü'l-ahbâr olarak kayıtlıdır.[270] İlim ve ilim adamlarının faziletleri hakkında yazılmış olan eser, Arapça olarak kaleme alınmış ve IV. Murad'a sunulmuştur.[271] Bir mecmuanın 73b-81a varakları arasındadır.[272]

3.6.8. Münşe'âtü'l-inşâ'

Okçuzâde'nin Dîvân-ı Hümâyun hizmetindeyken yazmış olduğu saltanat mektupları ile çeşitli türde mektuplarını içeren eser, çalışmanın dördüncü bölümünde tafsilatlı biçimde ele alınacaktır.

3.6.9. Risâletü'ş-Şâhî fî Tezyîfi Selîmnâme

Bilinen tek nüshası müellif hattıyla Süleymaniye Kütüphanesi Şehid Ali Paşa Koleksiyonu 128 numarada bulunan mecmuanın 56a-69a varakları arasındadır. Okçuzâde'nin, Kanunî devrinin ünlü nişancısı Celâlzâde Mustafa Çelebi'nin *Selimnâme*'sine tenkitlerini ihtiva eder. Okçuzâde eserinde bir inşâ metninin nasıl olması gerektiğine dair fikirlerini Selimnâme tenkidi üzrinden ifade etmektedir. Şimdiye kadarki çalışmalarda adına rastlanmayan bu risale, Sadık Yazar tarafından yakın zamanda ilim dünyasına kazandırılmıştır.[273]

3.6.10. Tercüme-i Tuhfetü's-salavât li'l-Kâşifî

Hüseyin Vâiz Kâşifî'nin (v. 910/1504-1505) Farsça kaleme aldığı ve 889/1485 yılında tamamladığı Tuhfetü's-Salavât adlı risalenin Türkçeye tercümesidir. Kâşifî'nin bir mukaddime, sekiz bölüm ve bir hâtimeden müteşekkil[274] telif ettiği eser, Okçuzâde'nin tercümesinde bir mukaddime, on iki bölüm ve bir hâtimeden oluşmaktadır. Okçuzâde Mehmed Şâhî eseri 1021/1612 yılında[275] tamamlamıştır.[276]

---

[270] Bursalı, **a.e.,** s. 293.
[271] Öksüz, "a.g.t.", s. 18; Babanzâde**, a.g.e.,** c. I., s. 276.
[272] Manisa İl Halk Kütüphanesi, No: 45 Ak Ze 668/5.
[273] Yazar, "a.g.m.", s.215-245.
[274] Kâtib Çelebi, **Keşfü'z-Zünûn,** c.I, s. 333.
[275] Woodhead, "a.g.m.", 2007, s. 336; Hüseyin Vâiz Kâşifî, **Ahlâk-ı Muhsinî**, Haz. Murat Demirkol, İstanbul, Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı Yay., 2009, s. 19. Eserin başka bir nüshası: Kayseri Raşid Efendi Kütüphanesi, No: 150.
[276] Eserin nüshalarından bazıları: Ankara Milli Kütüphane, Yazmalar, No: 06 Mil Yz A 8554/1, 06 Mil Yz A 143; Çorum Hasan Paşa İl Halk Kütüphanesi, No: 19 Hk, 3211; Erzurum İl Halk Kütüphanesi, No: 25 Hk 24066; İzmir Milli Kütüphanesi, Türkçe Yazmaları, No: 1484/8, 1484/4; Almanya Milli Kütüphanesi, Türkçe Yazmaları, No: Ms.or.oct 3015 Staatsbibliothek, Berlin; İBB

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

MÜNŞE'ÂTÜ'L-İNŞÂ'NIN İNCELEMESİ

4.1. Eserin Tanıtımı

4.1.1. Eserin Adı

Eser, kütüphane kayıtlarında "Münşe'ât", "Menşeü'l-inşâ", "Münşe'ât-ı Okçuzâde" isimleriyle yer almaktadır. Okçuzâde Mehmed Şâhî mukaddimesinde eserinin *Münşe'âtü'l-inşâ'* adıyla şöhret bulduğunu şu sözlerle ifade etmektedir:

> "...Belki ḫılsān-ı muḫlisānuñ nevʿ-i istiḥsānları terġīb ü teşvīḳ ve ḥükm-endāz-ı ḳażāʾ-i sehmü'l-ġayb-ı tevfīḳi tefvīḳ itmegin şikeste-beste ol kelimāt-ı ḫod-reste tertīb ü imlā ve ḳulzüm-i bī-kerān-ı beyānda cereyān eyleyen sefāʾīn-i evrāḳ-ı belāġat-defāʾīn **Münşeʾātü'l-inşā** ile nāmver ü müsemmā ḳılındı..." [NEK1-5b]

NEK1 ve SE1 nüshalarında eserin adının beyan edildiği cümle mevcut olmakla birlikte, "Münşeʾātü'l-inşā" ifadesi yazılmamıştır. AÜ nüshasında ise eserin adı kırmızı mürekkeple "Neşʾetü'l-inşā'" olarak yazılmıştır. Bunlarla birlikte -kimisinde kırmızı mürekkeple olmak üzere- NEK3(74b), NEK4(6a), MH(7b), HS(8a), NP(12b), SHZ(12b), MK2(10b) nüshalarında "Münşeʾâtü'l-inşā" ifadesi yukarıdaki cümle içerisinde yer almaktadır. Ayrıca Kâtib Çelebi, Okçuzâde Mehmed Bey'in eserinin adına "Münşe'(ât)ü'l-inşâ" dediğini kaydetmiş; Bursalı ise "Menşe'ü'l-İnşâ" şeklinde kaleme almıştır.[277]

Tüm bu bilgiler ışığında eserin *Münşe'âtü'l-inşâ'* ismiyle anılması yerinde olacaktır.

4.1.2. Eserin Takdimi ve Telifi

"Denizde akıp giden dağlar gibi yüksek gemiler de O'nundur." (Rahmân 55/24) âyetinden de yola çıkarak Kur'ân-ı Kerîm'de "münşeât" kelimesinin gemi anlamına tekabül ettiğinden mülhem Okçuzâde Mehmed Şâhî de münşeâtını takdim ederken bu âyet-i kerimeye atıf yapmıştır. Ayrıca eserini takdim ederken hiç de

---

Atatürk Kitaplığı, Osman Ergin Türkçe Yazmaları, 967; Kayseri Raşid Efendi Kütüphanesi, No: Eki 451/3; İÜ Nadir Eserler, No: 2215, 1479.

[277] Kâtib Çelebi, **a.g.e.,** c. II, 2016, s. 700; Bursalı, **a.g.e.,** s. 293.

alçakgönüllü olmayıp münşeâtının Hâce-i Cihân'ın *Menâzirü'l-inşâ* ve Vassâf lakabıyla meşhur Şerefüddin Abdullah b. İzzeddin'in (v. 730/1329-30) *Târih-i Vassâf* adlı beş ciltlik eseri mertebesinde kıymetli olduğunu dile getirmektedir.

> "...Meḳāṭil-i ḫāme-i ʿAbbāsī-cāmem olan nāmeler dest-be-dest ehl-i inṣāf ve baḥr-ı süḫan-güẕārīde cevārī olan münşeʾāt'um maḥāżır-ı nāḳıdān-ı pākīze-ṣıfātda reşkīn-sāz-ı Ḫˇāce-i Cihān ve Vaṣṣāf olup gil-endā-yı āf-tāb-ı faż̈l u hüner olan ḥāsid-i kūtāh-naẓara maʿraż̈-i iʿtiẕārda bu vechle pāsıḫ-güẕār olurdum..." [NEK1-2a]

Tezkirelerin bir kısmında Münşe'âtü'l-inşa zikredilmezken Bursalı eserle ilgili diğerlerine nazaran daha tafsilatlı bilgiler vermiştir. Eserin adını "Menşe'ü'l-inşâ" olarak kaydeden Bursalı Mehmed Tâhir, *"komşu hükümdarlara gönderilen yazıları toplamış olup otuz cüz kadardır"* diyerek mektupların Okçuzâde tarafından derlenmiş olduğuna dikkat çekmektedir.[278]

Christine Woodhead, bu eserin 12'si resmî olmak üzere yaklaşık 80 adet mektuptan müteşekkil olduğunu ifade etmektedir.[279] Biz araştırma esnasında Woodhead'in sözünü ettiği NEK1 nüshasında toplam 90 adet, diğer nüshalardaki mektuplar bir araya getirildiğinde ise 96 adet mektup tespit ettik. Bu mektupların sıralamalarında nüshalara göre farklılıklar bulunmakta; bazılarında başlıklar bulunup bazılarında bulunmamakta; başlık bulunanlarında ise farklılıklar göze çarpmaktadır.

Münşeâtların büyük bir kısmı genellikle, tıpkı dîvânlarda olduğu gibi mukaddime içerir ve münşîler bu bölümlerde, özellikle otobiyografik bilgiler olmak üzere, birtakım konulara değinirler.[280] Münşe'atü'l-inşâ bir mukaddime ve mektuplardan müteşekkil olup eserin hâtime bölümü bulunmamaktadır. Okçuzâde münşeâtının özellikle mukaddimesi, Woodhead'in de zikrettiği üzere hem otobiyografik bilgiler içermesi hem de dönemin yönetim anlayışındaki aksaklıkları eleştirmesi bakımından oldukça önemlidir.[281]

Okçuzâde mukaddimeye önce Arapça hamdele ve salvele ile başlamıştır. Bu girişin ardından kendini tanıtmaya geçer. İlim tahsilinden ve meslekî hayatından

---

[278] Bursalı, **a.g.e.,** s. 293.
[279] Woodhead, "a.g.m.", 1988, s. 147.
[280] Esir, "a.g.m.", s. 143.
[281] Woodhead, "a.g.m.", 2007, s. 336.

müşteki bir eda ile söz ettiği bu bölümde Okçuzâde bir hâmî bulamamış olmanın üzüntüsünü de dile getirmektedir:

> "Bisyār taḥammul-i veḳāyiʿ kerdem
> Āvāze-i ʿilm u faż̀l şāyiʿ kerdem
> Çun nīst kesī ki ḳadr-i ān b'işnāsed
> Efsūs ki rūzgār żāyiʿ kerdem" [NEK1-1b]

Mukaddimesine devam ederken bir uzlet hayatının ardından getirildiği reisülküttaplık ve nişancılık vazifeleri sırasındaki mektuplarının insaf ve söz ehli arasında beğenildiğini dile getirmektedir. İnşâ sahasında kendini Hâce-i Cihân ve Vassâf ile bir mertebede tutan Okçuzâde, bu yeteneğinin münekkitler tarafından çok kıskanıldığını; döneminde inşâ ehli kimsenin artık bulunmadığı ve kitabet sahasındaki taklitçi yeniyetmeler yüzünden zirvede yalnız kaldığını da sözlerine ekler. Daha sonra nişancılık gibi yüce bir pâyeyi hakkıyla ifâ ederken sadarete gelen "adı güzel kendi çirkin bir vezir"[282] yüzünden yaşadığı zorlukları hiciv dolu ifadelerle anlatmaya başlar. Bundan sonra, kendisi için düşük bir pâye olan Mısır defterdârlığına getirildiğini ancak burada da Hasancânîler yüzünden azledildiğini belirtir. Okçuzâde bu bölümde Kâbe'yi ziyaret ettiğinden bahsetse de bu konuda başka hiçbir kaynakta malumat bulunmamakta, hatta adı hiçbir kayıtta "Hacı" olarak dahi geçmemektedir. Bu ziyaret Woodhead'in de belirttiği gibi gerçek bir hac değil manevî bir yolculuk da olabilir.[283] Sözlerine, İstanbul'a dönüşü ve burada da Celâlî isyanları ve Hocazâde Mehmed'in meşihatı dolayısıyla yine zor yıllar geçirdiği ile devam eder. Ancak I. Mustafa'nın ikinci saltanatı ve Şeyhülislâm Yahyâ'nın tekrar meşihata gelmesi ile Okçuzâde de nişancılık vazifesini tekrar geri alır. Bu rahat günler yine uzun sürmez ve Hocazâde Esad'ın yeniden atanmasıyla azledilerek emekli olur. Mehmed Şâhî bu olayları da müşteki ve mahzun ifadelerle dile getirmektedir.

> "Bu aḥvāl-i pür-melālüñ ġilālinde sāʾıḳ-ı ḳażā-i reh-nümūn ve ġazā-i küffār-ı dūzaḫ-ḳarāra nehżet-ı hümāyūn olup bu faḳīr-i perīşān-ḥāl daḫı terk-i vaṭan u ʿıyāl ile iḫtiyār-ı taʿb u gezend ve iḫrācāt-ı zāʾide ile bī-fāʾide ʿazm-i sefer-i saḳar-mānend eyledüm." [NEK1-4a]

[282] Damad İbrahim Paşa'nın vefatından sonra Ayşe Sultan'la evlendirilerek sadarete getirilen getirilen Yemişçi Hasan Paşa olması muhtemeldir.
[283] Woodhead, "a.g.m.", 1988, s. 151.

Münşeâtın mukaddimesi aslında baştan sona Hasan Can ailesine sitem ve yer yer hakaretâmiz ifadelerle doludur. Bu ailenin tesiriyle emekli olmak zorunda kaldığı yıllarda inşâ ilminin de itibar kaybettiğini belirten Okçuzâde Mehmed Şâhî, kendisi gibi ehil münşîlerin yerini bu dönemden sonra artık iyice ehliyetsiz, yalaka ve mizacı bozuk kişilerin aldığını söylemektedir.

Okçuzâde bu otobiyografik bilgilerin ardından inşâ ile ilgili fikirlerini anlatmaya başlar. Ona göre nesir şiirden daha zor ve hüner isteyen bir sahadır. Bu düşüncesini Menâzirü'l-İnşâ'dan delillerle dile getirdikten sonra inşânın ne derece önemli bir iş olduğunu anlatan hikâyelerle bu düşüncesini kuvvetlendirmektedir. Burada Hüseyin Baykara'nın, Nûşirevân'ın vasiyetini yerine getirerek marifet hissesinden nasibini almamış kişileri etrafında tutmadığını; kitabet rütbesine heves eden birisine, bunun için önce imtihana tutularak Tarih-i Vassaf'tan bir bölüm okutulup ona göre karar verildiğini; büyük münşî Abdullah Mürvârid'in Şah İsmail karşısında inşa sahasındaki hüneriyle nasıl iltifat kazandığını ve son olarak da Tâcîzâde Ca'fer Çelebi'nin Arapları kıskandıracak nesri ile Sultan Selim'in kahrından kurtulup iltifatına mazhar oluşunu anlatmaktadır.

Mehmed Şâhî inşânın ne derece önemli ve haddizâtında hayat kurtarıcı bir ilim olduğunu tafsilatlı biçimde örneklerle açıkladıktan sonra eserini takdim etmeye geçer. Gençliğinin ilk yıllarından beri inşâ ilmine karşı büyük bir alaka beslediğini ve belagat sırlarını çok iyi bildiğini ifade etmektedir. Eserini nişancı iken yazdığı mektupların dostları tarafından çok beğenilmiş olması üzerine derleyerek oluşturduğunu söyleyen Okçuzâde, bu derlemeye "Münşe'âtü'l-inşâ" adını verdiğini zikreder. Bu derleme azil yıllarına denk gelmiş olacak ki, artık manzum ve mensur hoş sözlerinin bir kıymetinin olmadığından dem vurmaktadır. Ona göre nesir, artık kaidelerini ve muntazam ölçülerini, muhtevasındaki derinliği kaybetmiştir. Bu yüzden müellif gelecek yıllara makbul bir eser bırakmak ve eserine bakanların kendi kusurlarını da görerek düzeltmeleri için bu derlemeyi yapmıştır.

> "Cāy-ı recā vü tevekküfde medd-i eküff olınur ki ḫāme-i siḥr-kāruñ raḳṣ-ı nā-hemvārı īḳāʿ-ı zamānuñ ḳuṣūr u noḳṣānına maḥmūl ve pūziş-i faḳd-ı merām ʿinde'l-kirām maḳbūl olmaġla bu ṣaḥāʾif-i münşeʾātuñ mā-biʾẕ-ẕātı mermūḳ u manẓūr ve ʿavārī-i vaṣmet-i ʿavārı pūşīde vü mestūr ola." [NEK1-8a]

Okçuzâde mukaddimesinin hâtime bölümünde ise bu eseri okuyanların kendisine yapılan haksızlıkları ve başına gelenleri düşünmeden eseri okumalarını ve

dua etmelerini istemektedir. İnşâ alanında mâhir biri olduğunu her fırsatta dile getirmiş olan müellif, sözlerini oldukça mütevazı ifadelerle sona erdirmekte; hatalarının hoş görülmesini dilemektedir.

4.1.3. Eserin Önemi

Klasik Türk edebiyatının en parlak dönemi addedilen 17. yüzyıl, inşâ açısından da zengin bir dönemdir. Mehmed Nâdirî (v. 1627), Veysî (v. 1628), Azmizâde (v. 1631), Nergisî (v. 1635) gibi meşhur münşîlerin en çok eser verdiği 17. yüzyılın en önemli münşîlerinden biri de şüphesiz Okçuzâde Mehmed Şâhî'dir. Okçuzâde dönemin diğer münşîleri gibi, kendisi de münşî olan ve bu yüzyılda gelişmekte olan nesir sanatının belki de hâmîsi addedilen Şeyhülislâm Yahyâ'nın himâyesi altında sayılabilmektedir. [284]

Şeyhülislâm Yahyâ için derlenmiş olan bir münşeât mecmuasında Azmizâde, Ganizâde Nâdirî, Veysî, Nergisî ve Akhisarlı Abdülkerîm Efendi'nin münşeâtları bulunmaktadır. Bu altı kişinin Şeyhülislâm Yahyâ'nın hakimiyeti altındaki çemberde bulunduğu ve Okçuzâde hâriç diğer bütün münşîlerin kadılık pâyesini haiz olmaları dikkat çekicidir. İçlerinde yalnızca Okçuzâde eski bir nişancıdır.[285] Münşe'âtü'l-inşâ'nın mevcut nüshaları incelendiğinde eserin doğrudan Şeyhülislâm Yahyâ'ya atfedildiğine dair bir anekdota rastlanmasa da yer yer onu öven cümlelere ve Şeyhülislam için yazılmış mektuplara da denk gelinmiştir. Mecmuada bütün yazarların ulemâ sınıfından olması Okçuzâde'nin -şahsında ve Münşe'âtü'l-inşa özelinde- Yahyâ'nın himâyesi altına girmiş olan çemberde bulunduğunu ve muteber bir seviyede olduğunu ifade etmektedir.

Bursalı, Münşe'âtü'l-inşâ'yı Feridun Bey Münşeâtı tarzında bir eser olarak görmüş ve bu sebeple edebî ve tarihî öneminin izaha gerek olmadığını söylemiştir.[286] Ayrıca Feridun Ahmed Bey'in, 1574'te telifini bitirdiği *Münşe'âtü's-selâtîn* adlı derleme münşeâtının matbu nüshalarında Okçuzâde inşası ile yazılmış mektuplara rastlanmaktadır. Bunlar mukayeseli metinde yer alan, III. Mehmed'den Şah Abbas'a

[284] Ahmet Kılıç, "Unulmuş Bir Münşi, Akhisarî Abdülkerîm Çelebi, Münşeâtı ve Şeyhülislam yahyâ Efendi'ye Bayram Tebriği Vesilesiyle Gönderdiği Mektubu", **Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi/The Lournel of International Social Research,** İstanbul, 2015, s. 107.
[285] Christine Woodhead, "Yazışma Çevreleri: On yedinci Yüzyıl Başlarında Osmanlı Mektup Yazımı", **Eski Türk Edebiyatı Çalışmaları V - Nesrin İnşâsı: Düzyazıda Dil, Üslup ve Türler**, İstanbul, Turkuaz Yay., 2010, s. 217; Woodhead, "a.g.m.", 1988, s. 147. Şeyhülislam Yahyâ için derlenmiş olduğu ifade edilen mecmua için Bk. **Münşeât Mecmuası**, İÜ Kütüphanesi, TY 1526.
[286] Bursalı, **a.g.e.,** s. 293.

gönderilen 1 ve 2 numaralı mektuplardır.[287] Ancak Okçuzâde'nin ilk resmî vazifesinin 1580 yılına tekâbül ettiği göz önüne alındığında bu mektupların Münşe'âtü's-selâtîn'e sonradan eklendiği düşünülmektedir.

4.2. Metnin İncelemesi

4.2.1. Dil ve Şekil Özellikleri

Münşeâtta Arapça ve Farsça kelimeler, Türkçeye nazaran oldukça yoğundur. Türkçe kelimelerin çoğunlukla fiillerde tercih edildiği görülmektedir. Metin sadece AHO ve MK2 nüshalarında harekeli, diğerlerinde harekesizdir. Harekesiz nüshalarda sadece şedde kullanılmış ve karıştırılabilecek kelimeler ile Arapça metinlerin bazılarında zaman zaman hareke görülmektedir.

Münşeâtta kısa ve basit cümleler yok denecek kadar azdır. Okçuzâde çoğunlukla zarf-fiil, zincirleme isim tamlamaları ve bağlaçlardan yararlanarak uzun cümleler kullanmıştır. Ki'li birleşik cümleler metinde oldukça fazladır. Özellikle Farsça cümle yapısına ait ki'li ara cümlelerle ifade zenginleşmiştir.

Müellif zaman zaman meramına ulaşmak için Kur'ân-ı Kerîm'den, hadîs-i şerîflerden, İslâm'ın emir ve yasaklarından deliller getirmiştir:

> "...Eşhür-i ḥurumda taʿaṭṭuf u teraḥḥum emr-i ṣavāb ḥuṣūṣan leyāl-i ʿaşerde ṭūmār-ı efḍāli neşr ve ʿiẓām-ı nāḫire-i āmāli ḥaşr eylemek bāʿiṣ-i taẓʿīf-i ṣevāb olmaġın cevāhir-i belāġat-ı bī-kerāna itḥāf ve bu meʾmūlüñ ḥuṣūlinde *inne'llāhe yuḥibbu'l-muliḥḥīne fi'd-duʿā* maġzā-yı ruḫṣat-fezāsı üzre tecvīz-i ilḥāḥ u ilḥāf olındı..." [NP-45a]

İnşâ örneklerinde maksat zamanla ne söylendiğinden çok nasıl söylendiği üzerine yoğunlaştığı için dil ve üslup da buna paralel olarak ağırlaşmıştır.[288] Okçuzâde de âhengi ön planda tutan bu münşîlerden olması hasebiyle Türkçe ifade edebileceği kelimeler yerine Arapça ve Farsça karşılıklarını tercih etmiştir. Metinde Türkçe olarak karşımıza en sık çıkan kelimeler fiillerdir.

Günümüzde 'd' (د) harfi ile okunan bazı kelimeler metinde 'ṭ' (ط) harfi ile istinsah edilmiştir: ṭoḳuz, Anaṭolı, ṭoġrı... Karşılaştırmalı metinde 'ç' ünsüzünün

[287] Feridun Ahmed Bey, **Münşe'âtü's-Selâtîn**, c. II, İstanbul, 1275, c. 200, 286.
[288] İnce, "a.g.m.", s. 606.

yazıldığı yerler nüshalarda hem 'ç' (چ) hem de 'c' (ج) ile; 'p' ünsüzünün yazıldığı yerler ise 'b' ile (ب) istinsah edilmiştir.

Bazı kelimelerde ünlü düşmesi söz konusudur: vechle, üzre...

Eklerin Yazımı

XVII. yüzyıl başlarında kaleme alınmış olan metin, Eski Anadolu Türkçesinin kaidelerinin varlığını koruduğu ancak ünlü uyumlarının da dile yerleşmeye başladığı bir ara dönem[289] olmanın özelliklerini barındırmaktadır. Ayrıca Çağatay sahası kalıplarından olan "-mAdIn" ekinin de bir yerde kullanıldığı tespit edilmiştir: ḳılınmadın.

Düzlük yuvarlaklık açısından bazı kelimelerde belirleyici bir harf ve hatta harekeli metinlerde bu eklerin üzerinde hareke bulunmadığından karşılaştırmalı metinde Eski Anadolu Türkçesinde olduğu gibi yuvarlak şekli yazılmıştır.

1. tekil şahıs iyelik eki, Eski Anadolu Türkçesindeki gibi yuvarlak yazılmıştır: iḥsānum, sulṭānum, istīhālüm, taḥṣīlüm...

III. tekil şahıs bildirme eki, Eski Anadolu Türkçesinde olduğu gibi -dUr şeklinde yuvarlak yazılmıştır: budur, muġlaḳdur, revāndur, nāmedür...

Akuzatif ekinin zamirlerden ve iyelik eklerinden sonra gelen hâlleri -nI şeklinde istinsah edilmiştir: şūmlarını, kifāyetini, dāstānını...

Sıfat-fiil eki olan -dUk, -dUg, -dIk, -dIg Eski Anadolu Türkçesindeki gibi yuvarlak istinsah edilmiştir: olduġına, itdügi, itdükleri...

-Ip, -Up zarf fiil eki Eski Anadolu Türkçesindeki gibi yuvarlak istinsah edilmiştir: -idüp, verilüp, olınup, diyüp, eyleyüp...

-dIr, -dUr bildirme eki yuvarlar yazılmıştır: olmışdur, müstaḳarrdur, müṣbitdür, münbitdür...

Emir kipinin birinci tekil ve üçüncü çoğul hâli kaynaştırma harfi olmadan istinsah edilmiştir: olam, buyurasız...

[289] Halil İbrahim Tuğluk, "17. Yüzyıla Ait Harekeli İki Metinde Bazı İmlâ Özellikleri", **Turkish Studies International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic**, S.3/6, 2008, s. 614.

İsimden sıfat yapma eli olan -lU eki metnin tamamında yuvarlak kullanılmıştır: saadetlü, marifetlü...

İsimden isim yapma -lIk, lUk eki, metinde dar kullanılmıştır: İkilik, birlik, efendilik..

Tamlamaların Yazımı

Türkçe tamlamalar çoğunlukla Arapça ve Farsça tamlamalar ile birlikte kullanılmıştır: "ecdād-ı incādları zamānında", *"lā yaʿbeʾu bikum Rabbī levlā duʿāʾukum* feḥvāsı", "*men ühdiye ileyhi şeyʾün fe'lyeteḳabbel* ḥadīṯ-i mürseli"; "ḫavāḳīn-i bā-ʿadl ü dāduñ salṭanat-ı felek-bünyādları", "muḳaddemü'l-ḫaber ḥażretlerinüñ merḳad-i ferḳad-āṣārlarına", "anuñ verāsında"...

Farsça tamlamalar bazı nüshalarda esre (ِ) ile, bazen hemze (ﺀ, ء) ile, bazen ye (ی) harfi kullanılarak, bazen de hiçbiri kullanılmadan yapılmıştır.

Metinde uzun uzadıya zincirleme tamlamalar bulunmaktadır: ferş-i gül-rīz-i mesned-i ʿarş-pāye, şeref-yāb-ı kirişme-i çeşm-i ḳabūl, sebḥ-i kār-gāh-ı ʿankebūt-ı zāviye-i tendür, netīce-i taḥrīk-i aḳlām-ı müstaḳīm-endām-ı bedīʿu'l-beyāndur, cān-güdāz-ı cevşen-güẕāruñ şiddet-i teʾṣīr-i eṣīr-mānendinden...

Farsça sıfat ve isim tamlamaları çoğunlukla birbirine girift ve ön ek yahut son eklerle yapılmıştır: kemīne-i niyāz-mend...

Farsça isim tamlamalarının sıfat tamlamalarıyla birlikte yapıldığı da görülmektedir: ḫıred-mend-i ḥikmet-yāb...

Farsça ve Arapça iç içe tamlamalara da sıklıkla yer verilmiştir: peyām-ı ıṣlāḥ-ı ẕātü'l-beyn, baʿż-ı şürūṭ-ı lāzımetü'l-ittibāʿ, feḥvā-yı isticābet-şümūl-i müteyaḳḳınü'l-ḳabūl, meṣel-i ricʿü'l-ḳahḳarī...

Edat ve Zarflar

Mektuplarda Türkçe zarflar yoğun olarak fiil köklüdür: olmaġla, olmaġın, iderek, itmekle, -den girü, olduḳça, olınmayup...

Farsça edat ve zarflar metinde oldukça zengin bir biçimde kullanılmıştır: nāgāh, her-çend, nāgehān, gāh u bī-gāh, egerçi, belki, be-her-ḥāl, hemvāre, gün-ā-gün, tā ki, içün, hemvāre tā ki...

Arapça edat ve zarflar da Türkçeye oranla fazladır: baʿdehu, lā-cerem, bi'ż-żarūre, ʾale'l-ittiṣāl, fi'l-cümle, vāḥiden baʾde vāḥid, ḫuṣūṣan, -dan māʾadā, bi-ʾināyetu'llāhi'l-müsteʾān, biʾaynihā, yevmen-fe-yevmen, min ġayri ṭaleb, ilā yevmi'l-ḳarār, bināʾen ʾalā ẕālik, müttefiḳü'l-lafẓ ve'l-feḥvā, ḥaḳḳā, baʾde'l-yevm, dāʾimā, ʾan-ḳarīb, ʾale't-tevālī, ammā...

Metinde Arapça-Türkçe edat ve zarfların bir arada kullanıldığı da görülmektedir: min baʾd daḫı, lā-şekke fīh ... daḫı, itmekle ebedü'd-dehr...

Bir cümlede Arapça, Farsça ve Türkçe edat ve zarfların bir arada bulunduğu ifadelere de rastlanmaktadır:

> "...Hem-vāre ẕāt-ı ṣalāḥ-pīşe-i felāḥ-endīşeleri süllem-i silme ṣuʿūd ve iʿtilā-i kāḫ-ı rifʿat u süʿūd idüp keʾs-ı dihāḳ-ı ṭıbāʿ-ı ehl-i vifāḳ zülāl-i beḳāʾ-i ʿahd ü mīṣāḳ ile el-ān melʾān olduġı gibi min baʿd daḫı māʾü'l-ḥayāt-ı ṣulḥ-i ʿamīmü'l-berekāt ile ṭāfiḥ ü leb-rīz ve dārü'l-emān-ı peymān-fiten-i āḫirü'z-zamānda ḥırz-ı ḥarīz olmaḳdan mā teʿāḳubü'l-yaḳīn ve'l-şekkü münfekk olmaya..." [NP-150a]

Arapça Dua İfadeleri

Hz. Peygamber (SAV) başta olmak üzere İslam'ın ileri gelenleri ile padişah, şeyhülislam gibi devlet erkânından birinin adı zikredildiğinde Arapça dua ve övgü ifadeleri göze çarpmaktadır. Örneğin;

> "...ḥażret-i risālet-penāh sulṭān-ı serīr *li meʿallāhi ʿaleyhi efḍalü ṣalevāti'l-müṣallīn ve ʿalā iḫvetihī mine'l-enbiyāʾi ve'l-mürselīn* ..." [NEK1-9b]

> "...merḥūm Sulṭān Murād Ḫan *beşşeru'llāhü teʿālā bi-raḥmetihi minhu ve rıḍvān* ḥażretlerinüñ..." [NP-98a]

> "...eslāf-ı selāṭīn-i ʿOṯmāniyye *ḫuffet merāḳıdühüm bi'l-envāri'r-raḥmāniyye* ..." [M-122a]

> "... ḫamīle-i cemīle-i salṭanatda serv-i āzādemüz olan birāder-zādemüz Sulṭān ʿOṯmān *Raḥima'llāhu ṣebābehū bi-ʿamīmi'l-ġufrān* ..." [NEK1-18b]

> "... İlḳāʾ-i mesāmiʿ-i ʿaliyye *ṣānehāʾu'llāhu ʿani'l-beliyye* ḳılınup..." [M-4a]

4.2.2. Edebî Sanatlar

Klasik edebiyatımızda sanatsız bir metne rastlamak imkansız derecesinde olup söz sanatları edebî metinlerin doğru anlaşılıp yorumlanmasına büyük önem arz etmektedir. Şairler veya münşîler bir metni, sanat yapma kaygısı ile anlamdan uzak ve tatsız bir hâle sokabildikleri gibi anlatımdaki yakınlığı ve dengeyi yakalayarak yeni üsluplar da ortaya koyabilmişlerdir.[290] Edebî sanatların birçoğu nazım ve nesir sahası için ortaktır.

Münşeâtta bulunan edebî sanatlar ele alınırken Okçuzâde'ye ait olmadığı kesin olan manzumeler, münşînin edebî sanatları kullanımındaki zenginliğini ifade açısından bir karşılığı olmaması sebebiyle inceleme dışında bırakılmıştır. Bu bölümde münşeâtta kullanılan edebî sanatlar üç ana başlık altında ele alınmıştır:

4.2.2.1. Mecazlar

Teşbih

Sözü etkili kılmak için sıkça başvurulan bir sanat dalı olan teşbihte, birbirleriyle ilgi kurulabilen iki öğeden benzerlik bakımından güçsüz durumda olan nitelikçe üstün olana benzetilir. Teşbih, esasında bir mecaz sanatı sayılmaz zira burada sözcükler gerçek anlamlarında kullanılır.[291]

> "...sevād-ı ḥurūf-ı meʿālī-i ẓurūfı ḥicāb-ı şeb-i müşgīn-niḳāb gibi ārām-baḫş u ṭarab-fezā ve beyāż-ı maʿnā-yı raʿnāsı şuʿāʿ-i ḫurşīd-i cihān-tāb gibi nūr-feşān ve ʿālem-ārādur..." [NEK1-9a]

İstiare

Bir şeyi kendi adının dışında, çeşitli yönleriyle benzediği başka bir şeyin adıyla anarak yapılan söz sanatıdır. Benzetme öğelerinden yalnızca benzetenin yer aldığı istiareye *açık istiare*; yalnız benzetilenin yer aldığı istiareye *kapalı istiare*; benzetme öğelerinin yalnız birinin zikredildiği ancak çok sayıda benzerliğin sıralandığı istiareye ise *yaygın istiare* denir.[292] Aşağıdaki cümleler sırasıyla kapalı ve açık istiareye örnek teşkil etmektedirler.

> "...sedīr-i cedīr-i muḥabbet miʿmārī-i seyyidü'l-aḥkām ile iḥkām olına..." [NEK1-14a]

[290] Cem Dilçin, **Örneklerle Türk Şiir Bilgisi**, TDK Yay., Ankara, 2004, s. 405.
[291] Cem Dilçin, a.y.
[292] Cem Dilçin, **a.g.e.,** s. 412-414.

"...Ol perr-i ṭāvūs ve ferr-i Kāvūs gibi müzeyyen..." [NEK1-66a]

Bu cümlede ise Okçuzâde hem kapalı istiare hem de teşbih sanatını kullanmıştır. "pīrāye-i sāḥil-i ʿanberīn-i çemen-i sevād olan leʾālī-i naẓm-ı s̱üreyyā-intiẓāmları" ifadesi ile teşbih yapılırken "Nihāl-i ʿişve-zār-ı müjgān-ı çeşm-i iltifātları hemīşe nev-bāde-rīz-i dāmen-i ṣad-çāk-ı ümmīd olup" ifadesi ile de kapalı istiare yapılmıştır.

"...Nihāl-i ʿişve-zār-ı müjgān-ı çeşm-i iltifātları hemīşe nev-bāde-rīz-i dāmen-i ṣad-çāk-ı ümmīd olup deryā-yı sitāre-i gevher-i ṭabʿ-ı nādire-perdāzlarından pīrāye-i sāḥil-i ʿanberīn-i çemen-i sevād olan leʾālī-i naẓm-ı s̱üreyyā-intiẓāmları ile şiken-pīrā-yı külāh-ı kūşe-i dil ü cān olalar..." [NEK2-142b]

Mecâz-ı Mürsel

Sözü gerçek anlamının dışında benzetme maksadı gütmeden kullanmaktır. Aşağıdaki ifadede Okçuzâde, Mısır Beylerbeyi Kara Mehmed Paşa'nın gaddarlığı yüzünden kendisini dergâhtan sürülen İblis'e benzetmektedir. Bu cümledeki "dergâhtan sürülmek" ifadesi mecâz-ı mürsel sanatına açık bir örnek teşkil etmektedir.

"...nāgāh ġayret-i saḫaṭ-ı İlāh ile İblīs-i rū-siyāh gibi dergāhdan sürüldi..." [NEK1-3b]

Kinaye

Bir cümlede sözcüğün gerçek anlamından bir sonuç çıksa da, asıl geçerli olan mecaz anlamını kastetmektir. Günlük hayatta sıkça kullandığımız deyimler bu sanata en iyi örneklerdir.[293]

Münşeâtta geçen "...dest-bürd-i hādimü'l-leẕẕāta muntaẓır iken..." [NP-41a] ifadesindeki "hādimü'l-leẕẕāt" ölümden kinayedir.

"Hemīşe tā be-beyāż-ı nehār mī-yārend
Musevvedāt-ı leyāl ez-berā-yı żabṭ-ı ḥisāb"

beytinde ise gecenin karanlığını gündüzün aydınlığı üzerine koymaktan bahsederken aslında beyaz kâğıt üzerine siyah mürekkeple yazı yazmak ifade edilmek istenmiştir.

[293] Cem Dilçin, **a.e.,** s. 416.

4.2.2.2. Anlamla İlgili Edebî Sanatlar

İham

Birden çok anlamı olan bir sözcüğü, bütün anlamlarını kastederek kullanma sanatıdır. Burada önemli olan sözcüğün bütün anlamlarının ifadeye uygun olmasıdır.[294] Okçuzâde aşağıdaki cümlede münşeât kelimesini, hem bir edebî tür hem de gemi anlamına uygun şekilde kullanmıştır.

"...ṭarz-ı inşāda iṣbāt-ı ḳudret ü tüvān cevārī-i münşeʾātını lücce-i bī-sāḥil-i iʿcāza revān eylemişdür..." [NP-12a]

Tevriye

İki veya daha fazla anlamı olan biz sözcüğü yakın anlamıyla değil uzak anlamıyla kullanma sanatıdır.[295] Okçuzâde aşağıdaki örnekte "ḥüsni'l-ḫitām" ifadesini "güzel son" anlamında değil "îmânla ölmek" anlamında kullanmıştır.

"...ʿunvān-ı maḳāl-i münāsibü'l-maḳām zīver-i ḥüsnü'l-ḫitām ile müẕehheb ḳılınduḳdan ṣoñra..." [NEK1-118b]

Tenâsüp

Bir konu ile ilgili kelimeleri bir beyit veya cümlede, sıralama amacı gütmeden kullanmaktır. Ancak bu sanatı yaparken kelimeler arasında tezatlık olmamasına dikkat edilir. Okçuzâde mektuplarında bu sanata sıkça başvurmuştur. Bunu yaparken bazen astrolojik, sanatsal veya belâgat ile ilgili terimleri; bazen hac fârizası ile ilgili kelimeleri art arda sıraladığı görülmektedir.

"...taḫt-nişīn-i ṭārem-i çārüm olan āfitāb-ı gerdūn-tāb ḥişār-ı rūyīn-i diz-i eflākden ʿarż-ı cemāl-i tābnāk idüp..." [NP-169a]

"...Bāḳī ol ẕāt-ı saʿādet-merāḳı ʿurefāt-ı maʿrifetde vāḳıf ve Minā-yı münāda ʿākif olup hemvāre Merve-i mürüvvetde ḳāʿid ve Ṣafāʾ-i vefāya ṣāʿid olalar..." [NP-29a]

"...Baʿd-ı iẓhār levʿati'l-eşvāḳ ṭabʿ-ı nevvār-ı āfitāb-işrāḳlarına ki maṭraḥ-ı eşiʿʿa-i *yekādu zeytuhā yuḍīʾu velev lem temseshu nār* ve pertev-i mirʾāt-ı

[294] Cem Dilçin, **a.e.,** s. 421.
[295] Cem Dilçin, **a.e.,** s. 427.

yekādu senā berḳıhi yeẕhebu bi'l-ebṣār olduġı kenārin ʿalā-menār kenār-ı ufḳ-ı ḥissī-i yaḳīnde [NP-62a] meşhūd-ı hūşmendān-ı dūr-bīndür..." [NEK1-101a]

Leff ü Neşr

Genellikle şiirde başvurulan bu sanatı icra ederken şair birinci dizede en az iki şeyi söyleyip ikinci dizede de bunlarla ilgili benzerlik arz eden kelimeleri sıralar.[296] Okçuzâde'nin aşağıdaki cümleleri nesirde bir leff ü neşr örneği sayılabilir.

"...**Kaʿbe**-i kūy-ı murādātuñ eṭrāfını **ṭavāf** ve **Mescid-i Aḳṣā**-yı ḥuṣūl-i ricāda **iʿtikāf** müyesser ola..." [M-14b]

"Be-tedrīc u ḳarār u intiẓār u terbiyet gerded
Meh-i nev bedr u bārān durr u ḫūn muşg u ḥacer gevher"[297] [NEK1-83b]

Hüsn-i Ta'lil

Gerçek bir olayın meydana gelmesini, hayalî ve güzel bir nedene bağlama sanatıdır.[298] Münşeâtta bu sanata çok rastlanmasa da örnekleri mevcuttur.

"...mehebb-i dil-i ṣadāḳat-maṣḥūbdan hübūb iden nesīm-i duʿāʾ-i keşīrüñ sürʿat-i teʾşīri ile leb-i ġonçe-i ṭaleb ḍāḥik ü müstebşir..." [NEK1-99a]

Mübâlağa

Sözü daha etkili ve güçlü kılmak için bir şeyi abartı yoluyla, olduğundan daha üstün veya alçak gösterme sanatıdır. Bu sanat mektuplarda seci, cinas, tenasüp, teşbih gibi sıklıkla kullanılmıştır. Örneğin Revân Kalesi'ni tasvir ettiği bölümde geçen aşağıdaki cümle mübalağalı bir benzetme içermektedir:

"...Küngüre-i burūc-ı felek-ʿurūcı eyvān-ı keyvāna berāber belki ḳalʿa-i gevher-nigīn felek-i şevābitden ber-terdür..." [NP-170a]

Mektupların özellikle elkâb bölümlerinde, karşıdaki kişiyi övmek maksadıyla uzun mübâlağalı cümleler bulunmaktadır.

"...Cenāb-ı Keyūmerş-saṭvet Ṭahmūreş-şevket Cemşīd-bezm Erdeşīr-rezm Keyḳubād-ṣıfat Nūşirevān-naşfet Dārāb-temkīn İskender-āyīn Peşeng-ceng

[296] Cem Dilçin, **a.e.,** s. 437.
[297] Far: Yeni ay bedr olur, bârân inci olur, kan misk olur, hacer gevher olur; tedric, karar, sabır ve terbiye ile...
[298] Cem Dilçin, **a.e.,** s. 443.

Hūşeng-āheng Sührāb-tevān Küştāsb-mekān maẓhar-ı şeref-i bī-ḳıyās şāh bin şāh Keyūmerş--neseb Şāh ʿAbbās..." [NEK1-16a]

Bazı yerlerde ise Okçuzâde haddi aşan, aşırı mübâlağalarda bulunmuştur. Örneğin aşağıdaki cümlede sıradan birinin sözünü "vahy-i Rabbânî" diyerek mümkün olmayacak derecede bir abartıya başvurmuştur.

"...Be-sān-ı ṣuḥf-ı İlāhī vu vaḥy-i Rabbānī nāzil ve kelimāt-ı meserret-simātından..." [NP-66a]

Tezâd

İki düşünce, duygu ve hayal arasında, birbirine zıt nitelikleri bir arada söylemektir.[299]

"...**ḥüsn**ü'l-ism **ḳabīḥ**ü'l-müsemmā bir vezīr-i vizr-intimā..." [NEK1-2a]

Nidâ

İfadede coşkuyu artırmak için veya şairin çok heyecanlanması sonucu "ey, hey" gibi ünlemleri kullanmasıdır.[300]

"Terbiyet eyleseñ **ey** dāver-i iḳlīm-i süḫan
Niçe olurmış göre erbāb-ı ḥüner inşāyı
İltifātuñla ʿaceb midür eger Şāhī ḳuluñ
Devr-i ʿadlüñde ide maḫlaşını Ṭuġrāyī" [NP-88b]

İstifham

Gerçekten bir yanıt amacı gütmedeni sözü soru biçiminde söylemektir. Burada maksat anlamı güçlendirmek, bir duruma dikkat çekmek yahut dikkati bir nokrada sürekli kılmaktır.[301]

"Vaʿde-i luṭf u vefā ger baña hep lāf mıdur
Bu ḳadar cevr ü cefā eylemek inṣāf mıdur"[M-114a]

"Ḫūbān içinde ben saña ʿāşıḳ degül miyin
Aḳrān içinde devlete lāyıḳ degül miyin" [NEK1-44b]

Telmih

[299] Cem Dilçin, **a.e**., s. 449.
[300] Cem Dilçin, **a.e.,** s. 453.
[301] Cem Dilçin, **a.e**., s. 456.

Söz arasında herkesçe bilinen, tarihteki bir olayı veya bir kimseyi hatırlatmak maksadıyla o konuyla ilgili bir iki kelimeyi zikretmektir.[302] Okçuzâde hakîkî bir münşînin sağlam bir müktesebata sahip olması gerektiğini düşünen bir münşî olduğundan dolayı mektuplarında bu sanata da sıklıkla yer vermiştir.

"Sen itme anları şāhā ki itdi Mustaʿṣım
Ṭapan zer āteşine ḳır geçür Mecūsī'dür
Ṣaḳın vezīr-i münāfıḳdan ibn-i ʿAlḳamī'dür
Gider o müftī-i mülḥid Naṣīr-i Ṭūsī'dür..." [NEK1-2b]

"...Mefāṭır-i ḫāme-i ʿAbbāsī-cāmem olan nāmeler dest-be-dest ehl-i inṣāf..." [NEK1-2a]

"...Ḫalvet-serā-yı dil-i pür-velāsı cārūb-ı lā ile ġubār-ı mülāḥaẓa-i āġyārdan refte ve ġonçe-i dil-i ṣanavberīsi ki tünd-bād-ı riyādan berīdür...." [M-57b]

İrsâl-i Mesel

Söylenen bir sözü pekiştirmek maksadıyla bir atasözü veya atasözüne eşdeğer bir sözden örnek vermektir. Bu ifade Arapça veya Farsça bir atasözü yahut kelâm-ı kibar olabilir.[303] Aşağıdaki örnekte Okçuzâde, işin ehline teslim edilmesi gerektiğini ifade etmek maksadıyla "Hurmalık sahibini tanıdı." anlamına gelen "ʿarafe'n-naḫlu ehlehū" meselini zikretmiştir.

"...bu taḳlīd-i cedīdden *ʿarafe'n-naḫlu ehlehū* meṣeli ṣuʿāʿ-i mihr-i raḫşān gibi şeş-cihāt-ı cihānı iḥāṭa eyledi..." [M-18b]

İktibas

Münşeâtta en sık başvurulan sanatların başında gelen iktibas, irsal-i mesel gibi anlamı pekiştirmek maksadıyla âyet-i kerîme ve hadîs-i şerîflerden veya bunlardan parçalar zikretmek koşuluyla gerçekleşmektedir. [304] Okçuzâde mektuplarında çok sayıda iktibas yapmıştır. Âyet ve hadislerin tamamını zikrettiği gibi sadece sözün gelişine uygun kısımları zikrettiği bölümler de oldukça fazladır.

"...Ṣāniyen dehān-ı gevher-bār-ı Resūl-i emīnden ṣallā'l-lāhu teʿalā ʿaleyhi ve's-sellem niçe eḥādīṯ-i muʿciz-ḳarīn ile ol ġayret-i bāġ-ı cinānuñ rücḥānı işʿār ḫuṣūṣan ***ḳusimeti'l-bereketu ʿaşarate eczā'in fe ceʿale'llāhu tisʿaten minhā fī***

[302] Cem Dilçin, **a.e.,** s. 461.
[303] Cem Dilçin, **a.e.,** s. 464.
[304] Cem Dilçin, **a.e.,** s. 465.

Mışra ve cüz'en fī sā'iri'l-emṣār ḥadīṣ-i ṣıḥḥat-medārı ile meziyyet-i bī-meriyyeti iḫbār olınmışdur..." [NP-43a]

"...Bārgāh-ı ***ve lā tey-'esū min ravḥi'llāhi***[305]den mütevaḳḳiᶜ ve menşūr-ı duᶜā'-i meysūr ṭuġrā-yı nevīd-i bī-ḫıdāᶜ-ı ***ucību daᶜvete'd-dāᶜi***[306] ile muvaḳḳiᶜdür..." [NP-109b]

4.2.2.3. Sözle İlgili Edebî Sanatlar

Cinas

Söyleniş ve yazılışları aynı ancak anlamları farklı olan sözcüklerin bir arada kullanılması ile meydana gelen söz sanatıdır.[307] Münşeâtta cinas en sık başvurulan sanatlardan biridir. Aşağıda sırasıyla cinas-ı tam, cinas-ı lâhık ve cinas-ı muharrefe metinden örnekler verilmiştir.

"...cenāb-ı celādet-nejādları aᶜdā'-i bed-nihāduñ revānı meṣābesinde olan Revān'a revān olmaḳ..." [M-134b]

"...ki maḳbūl-i maḳūl-i faṣīḥ ve ṣadr-ı fesīḥ ile ṣānī-i iṣneyn-i dem-i Mesīḥ'dür..." [M-56a]

"...ol kerīm-i ṣaḥīḥü'r-rivāya ve ḥüsnü'r-rüvāya revā budur..." [NP-71b]

Kalb

Bir sözcüğün harflerinin yerlerinin değişmesiyle yapılan cinas sanatıdır.[308] Okçuzâde aşağıdaki örnekte "menāḥic" ve "menāciḥ" kelimeleri ile kalb sanatına başvurmuştur.

"...faḳr u iᶜsār fevā'id-i küber ü menāfiᶜ-i uḫerden rāciḥ ü sebeb-i sülūk-i menāḥic-i menāciḥdür..." [M-37a]

Secî

Nesirdeki kâfiye olarak niteleyebileceğimiz secî münşeâtta en çok rastladığımız sanattır. Müellif bazen âyet veya hadis metinlerini de secîye dâhil etmiştir.

[305] Ar: "Allah'ın rahmetinden ümit kesmeyin." (Yûsuf 12/87)
[306] Ar: "Dua edenin dileğine karşılık veririm." (Bakara 2/186)
[307] Cem Dilçin, **a.e.**, s. 467.
[308] Cem Dilçin, **a.e.,** s. 481.

"...Ol āḫıẕ-ı nevāṣī-i birr ü **nedā** ve fātiḥ-i meġālıḳ-ı cūd u c**edā** rūḥü'l-ḳuds-i esrār-bel**āġat** lisānü'l-ġayb-ı ḥüsn-i sebk ü ṣıy**āġat** ġıbṭa-resān-ı cān-ı Cuveyn**ī** ve İbn-i Eşīr reşk-fezā-yı ẕihn-i Ẕehebī ve İbn-i Keşīr nāḳıd-ı maḳālāt-ı Vāki**dī** vü Cer**īrī** ḥarf-gīr-i maḳāmāt-ı Bed**īʿ** ü Ḥar**īrī** cānib-i celiyyü'l-menāḳıblarından eymen-i mev**āsim**de aḥsen-i mer**āsim** ile..." [NP-35a]

"...Cānib-i ṣafā-cāẕiblerinden reşḥa-i kilk-i münşiyān-ı mürvārīd-**rīz** ve raḳam-zede-i mizber-i berāʿat-bār-ı ʿabīr-**bīz** olan mecille-i mücelle-i Sāmirī-sem**er** āṣār-ı eṣer mışdāḳ-ı *in hāẕā illā siḥrun yuʾṯer* cevāhir-i gencīne-i em**ālī vü** em**ānī** şüẕūr-ı maʿden-i meʿ**ālī vü** meʿ**ānī** nümūdār-ı sehl-i mümteniʿ ü siḥr-i ḥel**āl** feẕleke-i tefāṣīl-i muḳteżā-yı maḳām u ḥ**āl**..." [M-121b]

4.3. Eserin Kaynakları

4.3.1. Zikredilenler

Ahkâmü'l-vakf (Evkâf), Hassâf

Ebû Bekr Ahmed b. Ömer b. Müheyr el-Hassâf eş-Şeybânî'nin (v. 261/875) Hanefi literatürününün oluşmasında büyük rolü olan kitaplarından biridir. Hanefî âlimlerinden Nâsıhî, Cemâleddîn el-Konevî ve Burhâneddîn et-Trablusî Hilâl er-Re'yî'in aynı adlı eseriyle Hassâf'ın Vakf'ını birlikte ihtisar etmişlerdir.[309]

"... Tāriḫ-i Vaṣṣāf ve Vaḳf-ı Ḥaṣṣāf'dan eşher..." [NEK1-82b]

Câmiü's-sahîh, Müslim

Ünlü hadis âlimlerinden birisi olan Müslim'in (v. 261/875) kaleme aldığı asıl adı Asıl adı *el-Câmiü's-sahîh* olmakla birlikte halk arasında Sahîh-i Müslîm diye zikredilen temel hadîs kitaplarından birisidir. İçerisinde dört binden fazla hadîs kaydı olması dolayısıyla en önemli hadîs kaynakları arasında zikredilir.[310]

"... *men deʿā ilā huden kāne lehū mine'l-ecri miṣlu ucūri men tebiʿahū lā yenḳuṣu ẕālike min ucūrihim şeyʾen* ḥadīṯ-i müsellemi -ki Ṣaḥīḥ-i Müslim'de vaşmet ü reybetden sālimdür-..." [NP-65b]

Câmi'ü's-sahîh, el-Tirmizî

[309] Abdülvehhab Öztürk, "Hassâf", **TDVİA**, c. XVI, İstanbul, 1997, s. 395.
[310] Yaşar Kandemir, "el-Câmiü's-Sahîh", **TDVİA**, c. VII, İstanbul, 1993, s. 124-129.

Ebû Îsâ Muhammed b. Îsâ b. Sevre et-Tirmizi'nin (v. 279/892) kaleme aldığı ünlü hadîs kaynaklarından birisidir. Eser çeşitli bablardan meydana getirilerek o konudaki ilgili hadislerin kaydedilmesi şeklinde tanzim edilmiştir. Kütüb-i Sitte'ye dahil edilmiş en önemli hadis kaynaklarından birisi olduğundan İslam âleminin son derece önem verdiği temel kaynaklar arasında yerini almıştır.[311] Okçuzâde, mektuplarında yer verdiği hadîslerin kaynaklarını zikretmezken eserin mukaddimesinde râvisine kadar bildirdiği hadiste bu eseri "Sünen-i Tirmizî" şekliyle ifade etmiştir.

> "...Erbāb-ı baṣāʾire ẓāhir ola ki Sünen-i Tirmizī'de Ḥażret-ı Ḥuẕeyfe raḍıyallāhu teʿālā anh rivāyet itdügi ḥadīṯ-i ṣaḥīḥ-i *Lā teḳūmu's-sāʿatü ḥattā yekūne esʿade'n-nāsi fi'd-dünyā lekaʿ bin lekaʿ...*" [NEK1-4b]

el-Câmiʿu'l-müsnedü's-sahîhu'l-muhtasar, İmam Buhârî

Literatürde genellikle "Sahîh-i Buhârî" olarak zikredilen bu eser, İmam Buhârî tarafından sahih hadîslerin toplandığı ilk eser olarak tanımlanmaktadır. Üç bin dokuz yüze yakın hadîs, senetleri ile rivayet edilmiştir. Okçuzâde'nin zikrettiği onlarca hadis içerisinden kaynağını belirttiği ikinci hadis de Sahih-i Buhârî'dendir.

> "... Zīrā kütüb-i ṣiḳāt-ı iṣbātda taḫrīc ü iṣbāt olınan eḥādīṯ-i ṣıḥḥat-āyātdan *ebliġū ḥācete men lā yesteṭīʿu iblāġa ḥācetihī, fe men ebleġa sulṭānen ḥācete men lā yesteṭīʿu iblāġahā ṣebbeta'llāhu ḳademeyhi ʿala'ṣ-ṣırāṭi yevme'l-ḳıyāmeti* ḥadīṯ-i maḳbūli -ki Ṣaḥīḥ-i Buḫārī'de ḥażret-i Ebī Derdā'dan menkuldür- ẕāt-ı feżāʾil-simātlarına düstürü'l-ʿamel [NEK1-40a]..."

el-Egânî, Ebû Ferec el-İsfahânî

Ebû Ferec el-İsfahânî'ye (v. 356/967) ait olduğu bilinen bu eser yazarın kendisinden daha fazla şöhret bulmuştur. Emevî devrinde ve Abbâsîlerin ilk dönemlerinde yaşayan şarkıcı ve bestekârlarla bunların şarkı ve bestelerini konu edinmiştir. Ebü'l-Ferec şarkıların güftesi, bestesi ve bestekârı hakkında bilgi verir. Daha sonra şiirin vezni, bestekârı, şarkının kimin için bestelendiği, hangi şarkıcılar tarafından okunduğu gibi hususları da kayıt altına almıştır.[312]

> "...ḫayret-fezā-yı ṣāḥib-i Eġānī'nüñ ṣavb-ı bā-ṣavāblarından..." [NP-32a]

[311] İsmail Lütfi Çakan, "el-Câmiü's-Sahîh", **TDVİA**, c. VII, İstanbul, 1993, s. 129-132.
[312] Hulusi Kılıç, "Ebü'l-Ferec el-İsfahânî", **TDVİA**, c. X, İstanbul, 1996, s. 317.

el-Ferâizü's-sirâciyye, Muhammed es-Secâvendî

Hanefî fâkihi Muhammed b. Muhammed es-Secâvendî'nin (v. 596/1200) İslâm miras hukukuna dair eseridir. *el-Ferâ'izü's-Secâvendiyye* adlarıyla da anılan eser ferâiz ilminde en çok başvurulan kaynaklardan biridir. Üzerinde yapılan birçok şerh ve hâşiye ile miras hukuku alanında geniş bir literatürün meydana gelmesine vesile olmuştur. Eserde bahsi geçen manzum eser ise bu eserin Muhammed b. Mes'ûd el-Kayserî (v. 755/1354) tarafından *Nazmü's-Sirâciyye* isminde yazılmış manzum tercümesidir. [313]

Taʿlîku Şerhi Câmiʿi'd-dürer, Şeyhülislam Yahyâ

Şeyhülislam Yahyâ'nın (v. 1053/1644) kaleme aldığı, Muhsin-i Kayserî'nin bahsi geçen Secâvendî'ye ait el-Ferâʾizü's-sirâciyye'yi manzum hâle getirdiği Câmiʿu'd-dürer adlı eserine yine kendisinin yazdığı şerhe yapılan bir ta'liktir.[314]

> "... Muḥsin-i Ḳayṣerī'nüñ Ferāʾiż Manẓūmesi'ni bir zībā şerḥ ve raḥbe-i taḥḳīḳ-i fende ṭarḥ-ı ṣarḥ idüp her taḥḳīḳ-i ġāmıżları ġayāhib-i müşkülāt-ı ferāʾiżde bir şeb-çerāġ-ı ʿālem-efrūz ve ẕāt-ı keşīrü'l-ḥilmleri temellük-i nışf-ı ʿilm ile gūyā mālik-i mülk-i Nīm-rūz'dur..." [NP-14b]

el-Kâfiye, İbnü'l-Hâcib

İbnü'l-Hâcib'in (v. 646/1249) Arap nahvine dair muhtasar eserinin adıdır. Arap gramerine dair kaleme alınmış üç temel eserin sonuncusudur.[315]

> "...zanbaḳ-ı zībā-yı gülzār-ı feṣāḥat desten-bū-yı keff-i Kāfī-yi belāġat..." [NP-159b]

Fütûhâtü'l-Mekkiyye, İbn Arabî

el-Fütûhât olarak da anılan eserin tam adı *el-Fütûhâtü'l-Mekkiyye*'dir. Muhyiddin İbnü'l-Arabî'nin (v. 638/1240), en geniş tasavvufî açıklamalarını yaptığı eseridir. Beş yüz altmış bölümden oluşan geniş bir hacmi vardır.[316]

---

[313] Ferhat Koca, " el-Ferâizü's-Sirâciyye", **TDVİA**, c. XII, İstanbul, 1995, s. 367-368.
[314] Bayram Ali Kaya, "Zekerriyâzâde Yahyâ Efendi", **TDVİA**, c. XXXIII, İstanbul, 2013, s. 245-246; Mengi, **a.g.e.**, s. 205.
[315] Hulusi Kılıç, "el-Kâfiye", **TDVİA**, c. XXIV, İstanbul, 2001, s. 153-154.
[316] Mahmud Erol Kılıç, "el-Fütûhâtü'l-Mekkiyye", **TDVİA**, c. XIII, İstanbul, 1996, s. 251-258.

Fütûhi'ş-Şâm, Muhammed el-Vâkıdî

Vâkıdî ismiyle şöhret olan Muhammed b. Ömer b. Vâkıd el-Vâkıdî el-Eslemî el-Medenî'ye (v. 207/823) ait olan *Kitâbü't-târîhi'l-kebîr* ismindeki büyük eserinin, Hazret-i Peygamber'in (SAV) doğumundan sonraki bir bölümünün adıdır.[317]

"...Ḥāfıẓ-ı cārī-zebān-ı kilk-i muʿciz-beyān dārü'l-ḳurrāʾ-i berāʿat u iftilāḳda bu vechle ġatm-i muṣḥaf-ı ʿubūdiyet ü iʿtilāḳ ider ki ḥālā maḥż-ı mevhibe-i behiyye-i İlāhiyye'den ol ḥāʾiz-i fażl-ı ġayr-ı ʿadīde iʿṭāʾ-i manṣıb-ı cedīd ve ġazāne-i ṭāliʿ-i mesʿūdda mevdūʿ u mevʿūd olan fażl-ı medīd bedīd olup edīb-i baḫt-ı nīkū-fālleri Fütūḥāt-i Mekkiyye'yi ʿale'l-icmāl ikmāl baʿdehu müṭālaʿa-i Fütūḥ-ı Şām'a ihtimām yaʿnī ḳażāʾ-i Mekke'den ḳażāʾ-i dārü's-selām-ı Şām inʿām olındugı ġaber-ı nüzhet-eṣeri ile kāşāne-i Ḥāfıẓ'a pür ve bu tebşīr -ki ṣūret-i tenşīr-i teysīrdür- dāfiʿ-i ʿārıża-i ḍurr oldı...." [NP-75b]

Havliyyât-ı Züheyr, Züheyr b. Ebî Sülmâ

Ebû Sülmâ (Ebû Büceyr) Züheyr b. Ebî Sülmâ (Rebîa) b. Riyâh el-Müzenî'nin (v. 609/1213), bazen bir yılı bulan sürelerde, ince bir eleştiri süzgecinden geçirerek yazdığı şiirleridir. Bu tür şiirleri "Havliyyâtü'l-Züheyr" (Züheyr'in yıllıkları) diye anılmış ve uzun süre devam eden şeyler için darbımesel şeklinde kullanılmıştır.[318]

"... tehẕīb-i ʿibārāt-ı keṣīretü'l-ġayrı Ḥavliyyāt-ı Züheyr gibi müstevdiʿ-i leṭāʾif-i iʿcāz u ibdāʿ ola..." [NP-26b]

Hüsnü'l-muhâdara, İmam Suyûtî

İmam Suyutî'ye ait olduğu bilinen bu eser, Mısır tarihi ve kültürü ile ilgili geniş bilgiler vermektedir. Eserde Mısır'ın firavunlar dönemi, Müslümanlar tarafından fethi, Müslümanlaşması süreci, kurulan devletler, sultanlar, ileri gelen âlimler, şairler, hekimler ve Mısırlıların âdetleri zikredilmektedir.[319]

"...ġuṣūṣan tārīḫ-i Ḥüsnü'l-muḥāżarāt'da -ki maḳbūl-i erbāb-ı münāẓaradur- tedḳīḳ ü tebyīn olduġı üzre..." [NP-135b]

İhvânü's-safâ Risaleleri

[317] Mustafa Fayda, "Vâkıdî", **TDVİA**, c. XXXII, İstanbul, 2012, s. 471-475.
[318] Süleyman Tülücü, "Züheyr b. Ebû Sülmâ", **TDVİA**, c. XXXXIV, İstanbul, 2013, s. 540-542.
[319] Halit Özkan, "Süyûtî", **TDVİA**, c. XXXIIX, İstanbul, 2010, s. 198.

Abbâsî Devleti'nin son zamanlarına rastlayan dönemde İslam toplumuna, yozlaşması karşısında yeniden bir çekidüzen vermeyi planlayan İhvânü's-Safâ aslen bir felsefe topluluğunun adıdır. Dönemin siyasi kovuşturmaları dolayısıyla risâlelerin yazarlarının kimler olduğu konusunda eserde herhangi bir isim bulunmamaktadır. Risaleler ahlak, bilim ve felsefe gibi konulara halkın anlayabileceği bir seviyede değinir.[320]

"...Ẓāhir ü müstebīn ola ki nāḳıl-ı Resāʾilü İḫvānü'ṣ-ṣafā kātib-i ṣafā ki secencel-i celī ṭabʿ-ı zekī ve ẕihn-i ẕekāsı mışḳala-i jeng-zidāʾ-i selāmet-i fıṭrat ile pür-ṣafā ve küttāb-ı dīvān-ı felek-cenābuñ āb-rūy-ı maʿrifet-cūyı olduġı ʿadīmü'l-ḫafā olup bu faḳīre telmīẕ-i ḫāṣ ve zamān-ı riyāsetümüzden berü kemāl-i teyaḳḳuẓ u kiyāset ile muḳīm-i kūy-ı iḫlāṣdur..." [NP-62a]

Kitâb-ı Erjeng, Mani-i Nakkāş

İran kültürünün önemli ressamlarından birisi olan Nakkaş Manî'nin tasvir ettiği çizimleri içerisinde barındıran bir eserdir. Minyatür sanatının en özel eserleri arasında yer almaktadır. III. yüzyılda İran'da yaşayan Maniheizm'in kurucusu Mezopotamya kökenli Mani-i Nakkāş'a ait olan bu eser metinde "Nakş-ı Erjeng, kitab-ı Engelyun" gibi isimlerle kullanılmıştır. Bu aynı zamanda genel bir mazmun olduğundan esere telmih de söz konusudur.[321]

"... ve raḳam-zede-i münşiyān-ı nādire-kār olan naḳş-ı Erjeng-āyīn..." [NP-105b]

Menāẓirü'l-inşā, İmâdüddin b. Muhammed Gilânî

Okçuzâde, inşayı şiirden daha üstün tuttuğuna dair görüşlerine delil olarak Hâce-i Cihân'ın fikirlerine yer vermiş ve bunları bildiren Menâzirü'l-inşâ adlı eserinin de adını zikretmiştir. Ası adı İmâdüddin b. Muhammed Gilânî (v. 1481) olan Hâce-i Cihân'ın, mektuplarını topladığı eserinin adı Menâzirü'l-inşâ'dır. Bu esere Nev'î'nin tercüme yazdığı bilinmektedir.[322]

"...Ḫᵛāce-i Cihān Manāẓırü'l-inşā'da şiʿrden inşāyı tercīḥ ve birḳaç delīl-i celīl ile müddeʿāsın iṡbāt ve taṣḥīḥ eylemişdür..." [NEK1-5b]

Mahrûse-i İstanbul Fetihnâmesi, Tâcizâde Ca'fer Çelebi

[320] Enver Uysal, "Resâilü İhvâni's-Safâ", **TDVİA**, c. XXXIV, İstanbul, 2007, s. 576-579.
[321] Yasemin Yaylalı, "Klasik Fars Şiirinde Ressam Mani", **Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi**, (Yaz 2018) 13/1, s.170.
[322] Zeynep Buçukcu, "Nev'î'nin Tercüme-i Münşeât-ı Hâce-i Cihân'ı", **Akademik Dil ve Edebiyat Dergisi**, 3 (1), 2019, s. 156, 158.

Bir şair, münşî ve devlet adamı olan Tâcîzâde Câfer Çelebi (v. 921/1515) tarafından, İstanbul'un fethine dair kaleme alınmış bir eserdir. Oldukça sanatlı bir metin olarak kaynaklarda zikredilmektedir.[323]

Münşeât, Tâcizâde Ca'fer Çelebi

Okçuzâde Tacizâde'yi öven cümleleri arasında onun bir de münşeâtını zikretmektedir. Tâcîzâde Câfer Çelebi'ye ait olduğu metinde de geçen eserin varlığı ile ilgili yeterli bilgi ve belge bulunmamaktadır. Bazı münşeât mecmualarının bu münşeât olduğu ifade edilmiş fakat orijinal metin tespit edilememiştir.[324] Tacizâde Ca'fer Çelebi'ye ait olan Fetihnâme ve münşeât eserde şu cümlelerle zikredilmiştir:

> "...Tāc-zāde Caʿfer Çelebi -ki devlet-i medīde-i ʿOṯmāniyye'de anuñ gibi münḳatıʿ ü'l-ḳarīn bir muvaḳḳıʿ-ı siḥr-āferīn gelmemişdür- sefer-i Çaldıran'da -ki ʿalem-i ʿālem-gīr-i ʿOṯmāniyān-ı ḫāfıḳ ve nebehre-i ṭāliʿ-i rafaża-i bed-kār bāzār-ı idbārda nāfıḳ olmış idi- Sulṭān Mıṣr'a inşā eyledügi ʿArabī feṭḥ-nāme-i muʿciz-ʿalāme reşkīn-sāz-ı ḥarīrī vü ʿallāme olup cezālet-i edāsından meṣāḳıʿ-ı ʿArab-ı ʿUrebā ebkem ü dem-beste ve şīşe-i endīşe-i mübārāt u mücārātları şikeste olmış idi ve niçe sūr-ı mufaṣṣalayı ʿale't-tertīb baʿż-ı mekātibīnde iḳtibās ve ḥavrāʾ-i ʿibārete sündüs-i feṣāḥat ve istebraḳ-ı belāġat ilbās itmekle ṭarz-ı inşāda iṣbāt-ı ḳudret ü tüvān cevārī-i münşeʾātını lücce-i bī-sāḥil-i iʿcāza revān eylemişdür..." [NP-12a]

Meşâriku'l-envâri'n-nebeviyye, Radiyuddîn es-Sagânî

Okçuzade'nin "Ehâdis-i Sâğâni" olarak zikrettiği bu eser, Ebü'l-Fezâil Radıyyüddîn Hasen b. Muhammed b. Hasen es-Sâgânî'ye (v. 650/1252) ait ünlü bir hadîs eseridir. Osmanlı medreselerinin temel kaynağı olmuş bu eserin yazarı olan Radiyüddîn, Arap dilinin otoritelerinden birisi olarak kabul edilmiştir.[325] Okçuzâde mektubunun elkab bölümünde bu eserin adını muhatabını överken zikretmiştir.

"...naḳḳād-ı Eḥādīṯ-i Ṣaġānī..." [NP-32a]

Mihr ü Vefâ Mesnevîsi

Kaynağı İran edebiyatı olan Mihr ü Vefâ mesnevîsi, âşıkların türlü engeller yüzünden birbirlerine kavuşamamalarını konu edinmektedir. Nizâmî'nin (ö.

[323] İsmail E. Erünsal, "Tâcîzâde Câfer Çelebi", **TDVİA**, c. XXXIX, İstanbul, 2010, s. 354.
[324] İsmail E. Erünsal, "a.g.m.", s. 355.
[325] Mehmet Görmez, "Radıyyüddin Sâgânî", **TDVİA**, c. XXXV, İstanbul, 2008, s. 489.

611/1214 [?]) Hüsrev ü Şîrîn'ine nazire olarak olarak yazılmıştır. Türk edebiyatında bilinen ilk Mühr ü Vefâ, Ümmî İsâ tarafından 15. yüzyılda kaleme alınmıştır. Bununla birlikte Türk edebiyatında yüzyıllar içerisinde manzun ve mensur Mihr ü Vefâ hikâyeleri yazılagelmiştir.[326] Mihr ü Vefâ, Engelyun ve Nesrü'l-Leâlî aynı cümlede zikredilmiştir.

Nesrü'l-Le'âlî, Ebû Ali Tabersî

Ebû Ali Tabersî (v. 548/1154) tarafından, Hz. Ali'nin sözlerinin alfabetik olarak sıralanıp kaydedildiği bir risale olan Nesrü'l-Leâlî'nin Türk edebiyatında Mâtemî, Lâtifî gibi şairler tarafından tercümeleri yapılmıştır.[327]

> "...Ol mufāvaża-i siḥr-āferīn ve muḥabbet-nāme-i muʿciz-ḳarīn ki ser-ā-pā Mihr ü Vefā dāstānını ḥākī ve nuḳūş-ı muḥabbet-i gūn-ā-gūn ile ṣaḥīfe-i Engelyūn'a muḥākī olup elfāẓ-ı muraṣṣaʿa-i ḥikmet-meʾāli fuḳarāt-ı ciyād-ı Neṣrü'l-Leʾālī gibi güzīde ve kelimāt-ı ḫayret-fezāsından engüşt-i müteṣaddiyān-ıfenn-i inşā isnān-ı taʿaccüb ve istiḥsān ile gezīdedür..." [M-87a]

Münşe'ât, Abdullah Mürvârid

Hüseyin Baykara döneminde yaşamış olan Abdullah Mürvârid (v. 922/1516) dönemin önemli münşîlerinden birisi olarak kabul edilmektedir.[328] Metinde münşeâtı hakkında yüceltici anlatımlar geçmektedir.

> "...münşī-i ferīd ʿAbdullāh Mürvārīd ki diyār-ı Īrān'da münşī-i dīvān u miyān-ı münşiyānda *müşārü'n-ileyh bi'l-benān* idi. Münşeʾātı sehlü'l-meʾāḫiẕ ve sehm-i fehmi āmācgāh-ı işābet-i maʿnāya nāfiẕ olup tesennün ile meşhūr ve raḳḳ-ı varaḳ-ı ḥüsn-i ʿaḳīdesi menşūr idi...." [NEK1-6b]

Münşe'âtü's-selâtîn, Feridun Ahmed Bey

Feridun Ahmed Bey'in (v. 991/1583) kaleme aldığı ve münşeât literatüründeki en geniş eser olarak kabul edilen bu eser, geniş bir giriş bölümünden sonra birbirinden önemli inşâ metinlerini içerisinde barındırmaktadır. Çeşitli

[326] Volkan Karagözlü, "Türk Edebiyatında Mihr ü Vefâ Mesnevileri ve Yazarı Bilinmeyen Bir Mihr Ü Vefâ Mesnevisi", Yüksek Lisans Tezi, Nevşehir Üniversitesi, SBE, Nevşehir, 2011, s. 4-10.
[327] Feridun Hakan Özkan, "Mâtemî'nin Nesrü'l-le'âlî Tercümesi", **Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Velî Araştırmaları Dergisi**, S. 91, 2019, s. 108-110.
[328] Mehmet Nuri Çınarcı, "Safevî Sarayında Türkçe Şiir Yazan Bir Şehzâde İbrahim Mîrzâ (Câhî), **Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi**, YIL: 19 S: 3, Aralık 2015, s. 165.

zamanlarda taş baskıları yapılmış olan bu eser alanının başucu kitabı hükmündedir.[329]

> "...ḥālā baʿż umūr-ı mühimme ve şüʾūn-ı müḥimmede ṣuver-ı Münşeʾāt-ı Selāṭīn-i pīşīn ve süver-ı mekātīb-i kübrāʾ-i Firdevs-nişīne mürācaʿat lāzım ve bu maʿnāya dil-i ḥāzim cāzim olmaġın merḥūm Ferīdūn Begʾüñ -ki miyān-ı erbāb-ı berāʿatde ṣāḥib-i nām u nişān ve mā-beyn-i aṣḥāb-ı berāʿatde ẕī-ḳadr ü ʿunvān idi- ʿale't-tafsīl ve't-tebvīb cemʿ ü tertīb itdügi ṣuver-ı mekātīb-tefaḫḫuṣ u taṭallub ve esbāb-ı taḥassüs-i bī-ḥisāb cemʿ ü teʾellüb olınduḳdan soñra..." [M-96b]

Neyyir-i Necāt, Aḥmed-i Būnī

Vefk ilmi ile uğraştığı bilinen Ahmed-i Bûnî'ye ait olduğu zikredilen bu eserler ilgili kaynaklarda herhangi bir bilgi bulunmamaktadır.

> "...ḫāṭır-ı bülend-menāẓırlarına -ki fikr-i pāyān-bīn-i bisyār-dānī ḫaber-i ʿiber-fezāy ve dāstān-ı bāstānī Kāʿb-āsā şināsā olup Neyyir-i Necāt ṭabʿ-ı füsūn-sāz-ı ġarāʾib-perdāzınuñ Aḥmed-i Būnī zebūnıdur- nihān-ḫāne-i żamīr kilīd ḥüsn-i taḳrīr ile küşāde..." [NP-154b]

Târih-i Vassâf

Asıl adı *Tecziyetü'l-emsâr ve Tezciyetü'l-a'sâr* olarak kaynaklarda zikredilmektedir. "Vassâf" lakabıyla ünlenmiş ünlü tarihçi Şerefüddîn Abdullāh b. İzziddîn Fazlillâh b. Ebî Naîm-i Yezdî (v. 730/1329) tarafından beş cilt olarak kaleme alınmıştır. Eser aslen İlhanlı devlet adamı Atâ Melik el-Cüveynî'nin "Târîh-i Cihângüşâ"sına zeyil olarak hazırlamıştır ve büyük bölümüyle ona atıflar içermektedir.[330] Okçuzâde eserin mukaddimesinde kitabet yoluna azmetmiş birinin bu yoldaki imtihanlarından biri olarak Tarih-i Vassâf'tan bir bölümün okunmasını teklif ettiklerini söylemektedir.

> "... bir meclis-i ġāṣṣ ve nādī-i keşīrü'l-ḫavāṣṣda emr-i iḫtiyārı taḳdīm ü teslīf ve Tārīḫ-i Vaṣṣāf'dan bir ṣafḥanuñ ḳırāʾatini teklīf iderler imiş..." [NP-11b]

4.3.2. Atıf Yapılanlar

İhsâü'l-ulûm, Fârâbî

[329] Abdülkâdir Özcan, "Münşeâtü's-Selâtîn", **TDVİA**, c. XXXII, İstanbul, 2006, s. 20-22.
[330] Osman Gazi Özgüdenli, "Vassâf", **TDVİA**, c. XLII, İstanbul, 2012, s. 558-559.

Fârâbî'nin (v.339/950) ilimlerin tasnifine dair eserinin adıdır. Eser beş bölümden oluşmaktadır. Bunlar sırasıyla; dil, mantık, matematik, fizik ve metafizik, medenî ilimlerdir.[331]

"... neżāret-baḫş-ı riyāż-ı riyāżiyyāt-ı Fārābī..." [NP-105b]

Usûlü'l-hendese, Öklid

Ünlü matematikçi Öklid'e ait olan Doğu literatüründe elementler ismiyle anılan unlu kitabıdır. Öklid'in çalısması hem içeriği hemde tasnif türü bakımından kendisinden sonraki tüm bilim adamlarının başucu kitabı olmuştur.[332]

"... ıḳlīd-i fikr-i Öḳlides-güşā ile küşāyende-i eşkāl-i hendesiyye-i işkāldür..." [M-117b]

Avesta

Zerdüştlüğün kutsal metni olarak kabul edilmektedir. Araştırmalara göre eldeki yazılı Avesta metninin milâttan sonra IV. yüzyıl öncesine gitmediğini göstermektedir. Büyük bir kısmının sözlü gelenekle kayda alındığı öngörülmektedir.[333]

"... Zīrā ʿahd-i ḳadīm-i Pīşdādiyān'dan ilā hāẕa'l-ān intiẓām-ı şüʾūn-ı milel ve niḥal-i ḫüsrevān-ı bülend-ḳadr-i zuḥal-maḥallüñ ḥüsn-i irtibāṭ u iʾtilāf ile ittişāflarına menūṭ..." [NP-156a]

Leylâ vü Mecnûn

Asıl kaynağı Arap edebiyatı olan Leylâ ile Mecnûn hikâyesinde Kays henüz Mecnun lakabunu almamıştır. Sözlü edebiyatın bir ürünü olarak ortaya çıkan eser, Kays'ın Leylâ için söylediği şiirler ile bu şiirlerin açıklama ve yorumlarından oluşmaktadır. İran edebiyatında Nizâmî-i Gencevî (ö. 611/1214 [?]) bu kıssayı manzum ve büyük bir aşk hikâyesi hâline getirmiş ve en meşhur Leylâ ile Mecnûn hikâyesini kaleme almıştır. Türk edebiyatında ise Fuzûlî'nin (v. 963/1556) Leyla vü Mecnûn mesnevîsini en güzel hâliyle kaleme alan şair olduğu kabul edilir. Fuzûlî ve

[331] Mahmut Kaya, "İhsâü'l-Ulûm", **TDVİA**, c. XXI, İstanbul, 2000, 549-550.
[332] Hüseyin Gazi Topdemir, "Öklid", **TDVİA**, c. XXXIV, İstanbul, 2008, s. 24,25.
[333] Nurettin Albayrak, "Cem", **TDVİA**, c. VII, İstanbul, 1993, s. 279; Şinasi Gündüz, "Mecûsîlik", **TDVİA**, c. XXIIX, Ankara, 2003, s. 280.

Gencevî dışında bu mesnevîyi kaleme aldığı bilinen, içlerinde Ali Şîr Nevâî de olmak üzere 28 şairden söz edilmektedir.[334]

> "Bundan ziyāde dıraḫt-ı bār-āver-i ḳalem leyle-i ḳadr-i sevād-ı raḳamda rūʾyet-i envār-ı feṣāḥat ile sācid ve Ḳays-ı dil-ı şūrīde-dimaġ necd-i kelimāt-ı belāgat-iblaġda sevdā-yı leylā-yı nükāt-ı ḫıred-fezā ile vācid olmadı." [NP-56b]

Şehnâme, Firdevsî

Ünlü İran şairi Firdevsî'nin (v. 411/1020) manzum destanın adıdır. İran'ın milli destanı olarak kabul edilir. Bütün dünya klasikleri arasında da eşsiz bir yere sahiptir. İlk insanın yaratılışından başlayarak yarı destan-yarı tarihî bilgileri okuyucu ile paylaşır.[335]

> "... Ki refīʿ-i miḳdār-ı menīʿ-i iḳtidār tīregī-resān-ı mihr-i Mihrāb bīdārī-baḫş-ı seher-i Sührāb destān-zen-i bāstān-ı Zāl-i zer tedbīr-āmūz-ı Kāvūs u Ṭūs-ı Nevẕer Keşende-i kemān-ı Rüstem şikende-i berz-i bürzī ve nīrū-yı bezm-i Ḫüsrev-i Bījen-fiken Āreş-i Kisrā-ṣıfat neyrem-i Dārāb dil-i Behmen-i Rüstem tevān Ercāsb ṣalābet-i Sāsān-ı Küştāb mehābet-i Sām-ı Sāmān gūş pīç-i ḳāhir-i Perī-zād rāḥat-baḫş-ı revān-ı Nūşirevān u Keyḳubād-ı Sāmm ṣarṣar-ışarāmet Sām-süvār-ı nāverdgāh-ı şehāmet..." [M-127b]

> "...Bināʾen ʿalā ẕālik bülend-mekān güher-kān-ı imkān cā-nişīn-i mesned-i sāmī-i siyāmıñ mīrāṣ-sitān-ı Erdeşīr Bābek-i nāmūs-şiken Ṭahmureṣ-i Dīvbend ve pençe-ber-pīç Behrām-ı Gūr-ı zūr-mend rūyīn-ten tenhā-maṣaff neberd-āmūz-ı Şāpūr-ı Ẕü'l-ektāf Sām-süvār-ı mıżmār-ı dilīrī-i Keyū nīze-güzār-ı sebbāḳ-ı kişver-gīrī Ḳahramān-ḳahr-ı Kāvūs-kūs Behmen-himmet-i Ḳābūs-būs..." [M-121b]

4.4. Âyet-i Kerîmeler

Okçuzâde Mehmed Şâhî'nin mektuplarında yer verdiği Arapça unsurlardan en yoğun olanları âyet-i kerîmelerdir. Her mektubunda mutlaka âyet-i kerîmelerden iktibas yapmış olan Mehmed Şâhî, bu âyetlere sözünde farklı amaç ve üsluplarla yer vermiştir. Münşeâtta anlamı kuvvetlendirmek, daha belirgin kılmak için, merâmı daha etkili dile getirmek gibi maksatlarla âyetlere yer verildiği görülmüştür. Bunlarla birlikte âyetlerin zikredildiği tüm ifadelerde, Allah'ın kelâmı olan Kur'ân-ı Kerîm'in,

[334] Nazir Akalın, "Nizâmî-yi Gencevî ile Fuzûlî-yi Bağdâdî'nin Leyli u Mecnun Mesnevilerinin Tartışmalı Mukayesesi", **Türkiyat Araştırmaları Dergisi**, S. 3, Konya, 1997, s. 201-205.
[335] Mehmet Kanar, "Şehnâme", **TDVİA**, c. XXXIIX, İstanbul, 2010, s. 290.

söze getirilecek en yüce delil olduğu aşikârdır. Münşeâtta 400'den fazla defa âyet-i kerîmeye yer verilmiştir. Tüm âyetler transkripsiyonlu metinde bold-italik şekilde ve sûre/âyet numarası ile birlikte ifade edilmiştir. Bu sebeple burada, listelemek uzun bir yer kaplayacağı için müellifin âyet-i kerîmeleri nasıl iktibas ettiğine dair örnekler vermekle iktifa edilmiştir.

Münşeâtta Okçuzâde âyet metinlerini zaman zaman tümüyle iktibas etmiş olmakla birlikte çoğu zaman tamamını zikretmemiş, anlama uygun olan kısmı ile kifayet etmiştir. Örneğin cümle içinde sadece "*Le-ḳad naṣarakumu'llāhu fī mevāṭine keṯīratin"* kısmı yazılan Tevbe Sûresi'nin 25. âyetinin tamamı *"Le-ḳad naṣarakumu'llāhu fī mevāṭine keṯīratin ve yevme ḥuneynin iẕ aʿcebetkum keṯratukum felem tuġni ʿankum şeyʾen veżāḳat ʿaleykumu'l-arżu bimā raḥubet ṯümme velleytum mudbirīn."* şeklindedir.

Müellif seçtiği âyetin anlattığı konu ile bütünlüğüne de dikkat etmiştir. Örneğin Vezir Yusuf Paşa'nın katlinin anlatıldığı bölümde Yûsuf Sûresi'nden iktibas yapılmıştır.

> "...Nāgāh āẕān-ı ehl-i intibāh bir leceb-i ḳarīnü'l-ʿaceb istimāʿ ve her ṭarafdan lemʿa-i ṣadā-yı ***yā esefā ʿalā Yūsuf***[336] iltimāʿ idüp bu ḫaber-i vaḥşet-eṯer ile gūş-āzād-ı ḥurr-i pür ve bu emr-i ʿucābdan her ḫıred-mend-i ḥikmet-yāb ġarīḳ-i baḥr-ı taḥayyür oldı..." [M-77a]

Okçuzâde âyetleri metin içinde kullanırken kafiyeye de özen göstermiş, iktibasları hem konu hem de âhenk bütünlüğü içerisinde yapmıştır.

> "... żamīr-i münīr-i āfitāb-ı vamīḍa ki muḳtebes-i aḍvāʾ-i ***nūrun ʿalā nūr***[337] ve mükteseb-i beḍāyiʿ ve ḍāyiʿ-i ***ticāratin len tebūr***[338]dır..." [NP-90b]

Bazen de bir cümle veya sayfada bir âyetin bölünerek cümlenin akışına uygun şekilde ifadeyle bütünlük içinde zikredildiği görülmektedir.

> "...Lā-cerem ***faḥkum beyne'n-nāsi bi'l-ḥaḳḳı***[339] kelām-ı mışdāḳı üzre naḳż u ibrām-ı aḥkāma mübāderet ***ve lā tettebiʿi'l-hevā***[340] feḥvāsı üzre şevāġil-i

[336] "Vah! Yusuf'a yazık oldu." (Yûsuf 12/84)
[337] "Nur üzerine nur." (Nur 24/35)
[338] "asla zarara uğramayacak bir kazancı" (Fâtır 35/29)
[339] "İnsanlar arasında hak ile hüküm ver." (Sâd 38/26)
[340] "Nefsin arzusuna uyma!" (Sâd 38/26)

menāhī vü melāhīyi terk ü müġāderet idüp zamān-ı ābā vü ecdādumuzda teʾkküd ü inʿiḳād bulan emr-i ṣulḥ u ṣalāḥ..." [NP-149a]

"...Nümūẕec-i ḥikmet-i meskūt-ı ʿanhā ve her lafẓ-ı müsteʾşer-i muʿcize-eşeri müfessir-i āyet-i ***fe-ḥayyū bi-aḥsene minhā***[341] ola. Tuḥfe-i ʿatebe-i zākiye *lā ẕāle ġubāru sāḥatihā ismiden li'l-ʿuyūni'l-bākiyeh ve mev'ilen li'l-ḳulūbi'ş-şākiyeh* ḳılınduḳdan ṣoñra ol güzīde-i muḥibbāna inhāʾ-i muḥibbāne olınan oldur ki bu çāker-i şenā-güster muḫdaʿ-i fuʾādında aʿlāḳ-ı vedādı iddiḫār ve engīz-i muḥabbete bādī olan resm-i ʿādī mütemādī olmasıyla tebaḫḫur u iftiḫār eyleyüp refʿ-i ruḳʿa-i żarāʿat ile bārgāh-ı felek-mertebetlerine taḳarrüb ve fermūde-i ***ev ruddūhā***[342]ya iḳtidā vü iḳtifā ile teraḳḳub olınmışken redd-i selām redd-i selāma tebdīl ve şāhid-i zūr-ı cefā dārü'l-mülk-i istiġnāda terk-i taʿdīl olınmaġla dil-i cerīḥa ẓulm-i ṣarīḥ olındı..." [NP-23a]

Kimi yerlerde de bir cümlede âyetler Kur'ân-ı Kerim'deki sıralamasına uygun şekilde iktibas edilmiştir. Bu şekilde yapılan iktibaslarda bazen âyet metinleri tümüyle iktibas edilip bazen de ilgili sadece ilgili kısmı zikredilmiştir.

"...ferādīs-i ḳarāṭīsde müfessir-i āyet-i bā-hidāyet-i ***yulaḳḳavne fīhā teḥiyyeten ve selāmā***[343] ve ḥavzā-yı maʿnā-yı belāġat-ẓurūfı serer-i maṣfūfe-i ḥurūfda mışdāḳ-ı fermūde-i ***ḥasunet musteḳarran vemuḳāmā***[344] ola..." [NP-148a]

"... Ḥālen riyāż-ı riyāżetden iştimām-ı vird-i tebtīl ve āyet-i hidāyeti tertīl idüp ḫāne-i fuʾādı sükkān-ı rüşd ü sedād ile ʿāmir ve dāḫil-i idād-ı ***ye'tūke ricālen ve ʿalā kulli ḍāmirin***[345] olmaġla medḥ-i emākin-i Ḥicāz'da lisān-ı şevḳ ü niyāzı fetīḳ ve ʿāzim-i şāh-rāh-ı ***ṣümme meḥilluhā ilā'l-Beyti'l-ʿAtīki***[346] olmışdur..." [NEK1-31b]

Bazı yerlerde farklı sûrelerden anlamca cümleye uygun olan âyet-i kerîmeleri büyük bir ustalıkla iktibas etmiştir.

"...Vāhibü'l-āmāl olan Īzed-i müteʿāl dergāhından bāb-ı recā küşāde dūst-ı niyāz dāʾimā duʿādadur ki ***ucību daʿvete'd-dāʿi iẕā deʿāni***[347] muḳaddime-i

[341] "Ondan daha güzeli ile selamlayın." (Nisâ 4/86)
[342] "Yahut aynı ile karşılık verin." (Nisâ 4/86)
[343] "Orada hürmet ve selamla karşılanacaklardır." (Furkân 25/75)
[344] "Orası ne güzel bir yerleşme ve ikamet yeridir." (Furkân 25/76)
[345] "gerek yaya olarak, gerek yorgun develer üzerinde sana gelenler" (Hac 22/27)
[346] "Onların varacakları yer Beyt-i Atik (Kâbe)'dir." (Hac 22/33)
[347] "Bana dua ettiği vakit dua edenin dileğine karşılık veririm." (Bakara 2/186)

beşāret-ʿunvānını ***fe'stecābe lehum rabbuhum***[348] netīce-i ṣavāb-nişānını müntic ve nüḳūd-ı ricāʾ-i mercüvvü'l-ḥuṣūl bāzār-ı ḳabūlde rāʾic olup bu ẓafer-i saʿādet-eşer ***leʿalla'llāhe yuḥdiṯu baʿde ẕālike emran***[349] fütūḥāt-ı muntaẓırasını müstetbiʿ ü müteʿāḳıb ve ḳadḥ-i aṣḥāb-ı güzīn iden ḳavm-i bed-āyīn imlāʾ-i naṣṣ-ı ***le-ḳad ci'te şey'en imran***[350] ile maẕīḳ-i merāde-i murāda irüşmedin her biri ẓāhir-i ḥāsir ü ḫāʾib ola..." [NEK1-119a]

"...Lā-şekke fīh ẕāt-ı nebīh-i bī-şebīhleri daḫı ***ve lā tenḳuḍū'l-eymān***[351] peymānını şedd ve ***evfū bi'l-uḳūd***[352] teḳavvurunıʿadd idüp zīr-i fermān-ı iṭāʿat-ḳarīnüñüzde olan sipeh-sālārān-ı ser-ḥadd-nişīne tenbīh ü taḫẕīr ve ḳışṣa-güzār-ı kilk-i ḫoş-nüvīs kerāsī-i kerārīsde ***ve ellefe beyne ḳulūbiküm***[353] āyet-i bā-hidāyetin tefsīr itmekle ebedü'd-dehr iḳlīm-i muḥabbet ve maʿmūre-i ṣadāḳat ṭavārıḳ-ı müdāḫale-i ecānibden maḥmiyyü'l-cevānib olmaḳ muḥaḳḳaḳ u muṣaddaḳdur..." [M-88a]

Okçuzâde'nin bazı mektuplarda mânâyı etkilemeyecek şekilde lafzen değişiklikler yaptığı da görülmektedir.[354] Bu değişiklik zaman zaman müstensih hatası olabilse de müellifin bunu bilerek yaptığı da anlaşılabilmektedir. Tespit edilebilen bu âyetler şu şekildedir:

Tablo 1 - Farklı yazılan âyetler

Âyet No	Kur'ân'da	Metinde
Âl-i İmrân 3/41, Mü'min 40/55	"bi'l-ʿaşiyyi ve'l-ibkāri"	"fi'l-ʿaşiyyi ve'l-ibkāri" [M-124b]
Ankebût 29/64	"ve-inne-ddāra'l-āḫirate lehiye'l-ḥayevānu"	"ve-inne'l-āḫirate le-hiye'l-ḥayevānu" [NP-93a]
A'râf 7/23	"rabbenā ẓalemnā enfusenā"	"Rabbenā ẓalemnā" [NP-40a]
Bakara 2/198	"fe-iẕā efaḍtum min ʿarafātin"	"ve-iẕā efaḍtum min ʿarafātin" [NP-137b]

[348] "Bunun üzerine Rableri, onların dualarını kabul etti." (Âl-i İmrân 3/195)
[349] "Olur ki Allah, bundan sonra bir durum ortaya." Talâk 65/1.
[350] "Gerçekten sen büyük bir iş yaptın!" (Kehf 18/71)
[351] "yeminleri bozmayı." (Nahl 16/91)
[352] "Akitleri yerine getirin." (Mâide 5/1)
[353] "O, kalplerinizi birleştirmişti". (Âl-i İmrân 3/103)
[354] Aynı üslup Ahsenü'l-Hadis'te de söz konusudur. Bk. Öksüz, "a.g.t.", s. 59.

Bakara 2/256	"bi'l-ʿurveti'l- vuṯḳāʾ"	"ʿurve-i vuṯḳāʾ" [M-77a]
Bürûc 85/16, Hûd 11/107	"faʿʿālun li-mā yurīd"	"faʿʿālu mā yurīd" [M-77a]
Enfâl 8/1	"fetteḳū'llāhe ve aṣliḥū ẕāte beynikum"	"etteḳū'llāhe ve aṣliḥū ẕāte beynikum" [M-129a]
Furkân 25/77	"mā yaʿbeʾu bikum Rabbī levlā duʿāʾukum"	"lā yaʿbeʾu bikum Rabbī levlā duʿāʾukum" [NP-155a]
Kâf 50/16	"aḳrabu ileyhi min ḥabli'l-verīd"	"aḳrabu min ḥabli'l-verīd" [M-77a]
Nisâ 4/6 Ahzâb 33/39	"ve kefā billāhī ḥasīben"	"Ve kefā bi-hī ḥasībān" [NEK1-98a]
Nûr 24/55	"ve'l-eyubeddilennehum min baʿdi ḫavfihim emnāen"	"ve'l-enubeddilennehum min baʿdi ḫavfihim emnāen" [M-76a]
Sâd 38/7	"in hāẕā illa'ḫtilāḳ"	"mā hāẕā iḫtilāḳ" [NEK1-112a]
Sâd 38/47	"ve innehum indenā le mine'l-muṣṭafeyne'l-aḫyāri"	"innehū le mine'l-muṣṭafeyne'l-aḫyāri" [NEK1-48a]
Sebe' 34/3	"lā yaʿzubu ʿanhu miṯḳālu ẕerrātin fi's-semāvāti ve lā fi'l-arḍi ve lā aṣġaru min ẕālike"	"lā yaʿzubu ʿanhu miṯḳālu ḥubbele ẕerrātin fi'l-arḍi ve lā fi's-semāʾi ve lā aṣġaru min ẕālike"
Tekvîr 81/24	"ve mā huve ʿalā'l-ġaybi bi-żanīn"	"ve mā huve ʿalā'l-ġaybi bi-ẓanīn" [NEK1-19a]
Zuhruf 43/32, En'am 6/165	"ve rafaʿnā baʿḍahüm fevḳa baʿḍin"	"ve rafaʿnā baʿḍaküm fevḳa baʿḍin" [NEK1-42a]

Metinde bâzı âyetlere birden fazla kere denk gelinmiştir. Örneğin Kâri'a Sûresi'nin 5. Âyeti, 5. ve 33. mektupta mükerreren zikredilmiştir.

> "...hemvāre ṣaḥāʾif-i mecārī-i aḥvāle raḳam-ı ḥüsn-i fiʿāl menḳūş ve bināʾ-i mekāʾid-i bed-endīşān recfe-i bīm-i rest-ḫīz-nişān ile ***ke'l-ʿihni'l-menfūş***[355] ola..." [NP-156a]

> "...ṣıḥḥat-i daʿvāmuz ṣaḥīfe-i ẓuhūr u incilāda [M-86a] menḳūş ve cibāl-i rāsiyāt-ı iştibāh hübūb-ı ʿavāṣıf-ı intibāh ile ***ke'l-ʿihni'l-menfūş***[356] olur..." [NP-104b]

Furkân Sûresi'nin 77. âyeti de aynı şekilde 2 mektupta zikredilmiştir. Hatta müellif bu âyet-i kerîmeyi Kur'ân'daki "mā yaʿbeʾu bikum" şeklinde değil "lā yaʿbeʾu bikum" şeklinde yazmıştır:

> "...ecdād-ı necābet-nijāduñuz eṣerine teheddī vü iḳtidā idüp ***lā yaʿbeʾu bikum Rabbī levlā duʿāʾukum***[357] feḥvāsı üzre cünūd-ı ġaybiyye-i duʿā ile leşker-i żafer-iʿtiyādı imdāda taʿahhüd ü iltizām ve bu niyyet-i ḫayr-emniyyet içün..." [NP-155a]

> "...Deʾb-i iḫlāṣ u edebe enseb olmaġın cānib-i iḫtitām-ı kelāma ṣarf-ı zimām-ı dil-i pür-teʾellüm ber-ḥaseb-i fermūde-i ***lā yaʿbeʾu bikum rabbī levlā duʿāukum***[358] güş-ı baḫt-ı sedīdlerine ḳurṭa-i teʾyīd mengüş ve livāʾ-i ṭāliʿ-i aʿdāʾ-i nā-sütūde-rāları menkūs olmaḳ duʿāʾ-i bī-riyāsına saʿy u ihtimām olındı..." [M-29b]

Okçuzâde Mehmed Şâhî'nin bazı âyetlere telmih yoluyla yer verdiği de tespit edilmiştir. Örneğin aşağıdaki iki alıntıda Müzemmil Sûresi'nin 20. âyetine[359] telmih vardır.

---

[355] "atılmış renkli yünler gibi." (Kâri'a 101/5)
[356] "atılmış renkli yünler gibi." (Kâri'a 101/5)
[357] "Yalvarmanız olmasa, Rabbim size ne diye değer versin?" (Furkân 25/77)
[358] "Yalvarmanız olmasa, Rabbim size ne diye değer versin?" (Furkân 25/77)
[359] "(Ey Muhammed!) Şüphesiz Rabbin, senin, gecenin üçte ikisine yakın kısmını, yarısını ve üçte birini ibadetle geçirdiğini biliyor. Beraberinde bulunanlardan bir topluluk da böyle yapıyor. Allah, gece ve gündüzü düzenleyip takdir eder. Sizin buna (gecenin tümünde yahut çoğunda ibadete) gücünüzün yetmeyeceğini bildi de sizi bağışladı (yükünüzü hafifletti.) Artık, Kur'an'dan kolayınıza geleni okuyun. Allah, içinizde hastaların bulunacağını, bir kısmınızın Allah'ın lütfundan rızık aramak üzere yeryüzünde dolaşacağını, diğer bir kısmınızın ise Allah yolunda çarpışacağını bilmektedir. O hâlde, Kur'an'dan kolayınıza geleni okuyun. Namazı dosdoğru kılın, zekâtı verin, Allah'a güzel bir borç verin. Kendiniz için önceden ne iyilik gönderirseniz, onu Allah katında daha üstün bir iyilik ve daha büyük mükâfat olarak bulursunuz. Allah'tan bağışlama dileyin. Şüphesiz Allah çok bağışlayandır, çok merhamet edendir." (Müzemmil 73/20)

"...Her şülüş-i āḫīr-i ḫayr-nişān ve her bāmdād-ı imdād-resānda türāb-ı bāb-ı ʿabīr-bīz-i ʿanber-āmīzlerine dest-āvīz ḳılınup sāḥa-i felek-mesāḥalarına..." [M-114b]

"...Deʿavāt-ı bī-reyb ü riyā ve taḥiyyāt-ı ʿanber-būy u ʿabīr-reyyā ki bezm-i ʿahd-i elest ile hem-dest olan kelimāt-ı iḫlāṣ-simātı ḫulāṣa-i evrād-ı şülüş-i aḫīr ve żamīme-i āh-ı seḥergāh u niyāz-ı şebgīr olup..." [NP-27b]

Okçuzâde'nin zaman zaman âyet-i kerimeyi, âyet metnini zikretmeden de ifade ettiği görülmektedir. Örneğin;

"Zi-iltifāt-ı tu bā-sāʾilān buved meşrūḥ
Ki çun şeved be-ʿiẓām-ı ramīm iʿāde-i rūḥ" [NEK1-56a]

beytinde Yâ-sîn Sûresi'nin 78. âyeti ifade edilmektedir. Buna benzer şekilde,

"...sālik-i şaṭṭ-ı reh-i *eyne-mā tekūnū fe-vellū vucūhekum şaṭrahū*[360] olmışdur..." [NP-141a]

cümlesindeki Arapça ifade ise anlamını Bakara Sûresi'nin 144 ve 150. âyetlerinden almaktadır. "... ṭarīr ü ṭarī ve ṣafā-yı dem-i ʿİsā-āsā ile nüzhet ü nezāhet-i encümen-i çemen reşk-fezā-yı *refrefin ʿabḳariyyin*[361] ola..." [NEK1-74b] cümlesinde ise Rahmân Sûresi'nin 76. âyetine atıf yapıldığı görülmektedir.

Münşeâtta toplam 403 defa âyet iktibas edildiği tespit edilmiştir. Bu âyetler toplam 74 sûreden yapılmıştır. Okçuzâde Mehmed Şâhî'nin âyet iktibas ettiği sûreler ise şu şekildedir:

[360] "Nerede olursanız yönünüzü ona doğru dönün!"
[361] "yastıklar veya yüksek yerler/harikulade güzel işlemeli döşekler" Rahmân Sûresi 76. âyete atıf vardır.

Tablo 2- Âyetlerin Dağılımı

Sûre	Tekrar
A'lâ	1
A'râf	10
Ahkâf	2
Ahzâb	6
Âl-i İmrân	27
Ankebût	5
Bakara	43
Beyyine	1
Bürûc	1
Câsiye	1
Cumâ	1
Duhân	1
En'am	7
Enbiyâ	8
Fâtır	8
Felâk	1
Fetih	3
Fetih	3
Furkân	4
Fussilet	2
Hac	11
Hadîd	6
Hâkka	2
Haşr	2
Hicr	2
Hucurât	3
Hûd	9
İbrahim	8
İnsan	2
İnşikâk	1
İsrâ	5
Kâf	2
Kalem	1
Kamer	1
Kâri'a	4
Kasas	5
Kehf	7
Kıyâme	2
Kureyş	1
Leyl	1

Lokman	2
Mâide	15
Meâric	1
Meryem	6
Muhammed	1
Mutaffifîn	3
Mü’min	7
Mü’min’un	1
Mücâdele	1
Müddessir	2
Mülk	3
Mümtehine	1
Müzemmil	1
Nahl	6
Nâzi'ât	1
Necm	6
Neml	13
Nisâ	13
Nûr	13
Ra'd	7
Rahman	8

Rûm	5
Sâd	15
Sâffât	8
Sebe’	2
Şu’arâ	3
Şûrâ	4
Tâ-Hâ	6
Talâk	2
Târık	2
Tekvîr	1
Tevbe	12
Vâkı'a	7
Yûnus	9
Yûsuf	13
Zuhruf	4
Zümer	4
TOPLAM	**403**

4.5. Hadîs-i Şerîfler

Hz. Peygamber'in (SAV) "mübârek sözleri, işleri ve görüp de mânî olmadığı"[362] şeylere hadîs-i şerîf denmektedir.

Okçuzâde Mehmed Şâhî, başta Ahsenü'l-hadis adlı kırk hadis şerhi olmak üzere diğer eserlerinden de anlaşılacağı üzere, hadîs ilminde söz sahibi birisidir.

Okçuzâde mektuplarında yüz civarı hadis-i şerîften yararlanmıştır. İktibas yaptığı bu hadîs-i şerîfler incelendiğinde oldukça geniş bir literatür bilgisine sahip olduğu anlaşılmaktadır. Müellif Hanbelî mezhebinin imamı Ahmed b. Hanbel (v. 290/903), İmam Buhârî (v. 256/870), Celâleddin es-Suyûtî (v. 911/1505), Bezzâr (v. 292/905), Ebû Davud el-Sicistânî (v. 275/889), İbn Hacer el-Askalânî (v. 852/1449), Müslim b. Haccâc (v. 261/875), et-Tirmizî (v. 279/892), İbn Mâce (v. 273/887), Abdullah b. Mübârek (v. 181/797) gibi birçok hadis âliminden iktibas yapmıştır.

Okçuzâde iktibas ettiği hadisleri kimi zaman belirtecek bir ifadede bulunmamış kimi zaman da sözün hâdis-i şerîf olduğunu özellikle belirtmiştir.

> "...Hemvâre ẕāt-ı melekī-melekātları ***tūbā li-men tāle umruhū ve hasune ameluhū***[363] ḥadīṯ-i şerīfine medlūl ve seyf-i ḳāżıb-ı tedbīr-i cihāngīrleri meslūl olup..." [NEK1-33a]

> "...Ṣāniyen dehān-ı gevher-bār-ı Resūl-i emīnden ṣallā'l-lāhu teʿalā ʿaleyhi ve's-sellem niçe eḥādīṯ-i muʿciz-ḳarīn ile ol ġayret-i bāġ-ı cinānuñ rücḥānı işʿār ḫuṣūṣan ***ḳusimeti'l-bereketu ʿaşarate eczā'in fe ceʿale'llāhu tisʿaten minhā fī Mışra ve cüz'en fī sā'iri'l-emṣār***[364] ḥadīṯ-i ṣıḥḥat-medārı ile meziyyet-i bī-meriyyeti iḫbār olınmışdur...." [M-32a]

> "...miʿmār-ı Sinimmār-mahāret-i luṭf u efḍāllerini binā'-i ḳaṣr-ı intiẓām-ı ḥāline maḳṣūr idüp ***men ferrace ʿan aḫīhi kürbeten min kürabi'd-dünyā ferrace'llāhu ʿanhu kürbeten min kürabi'l-āḫirati***[365] maʿnāsı ile istiṯābe vü i'ticār..." [M-63b]

---

[362] Ekinci, **a.g.e.**, s. 186.
[363] "Ömrü uzun, ameli güzel olana müjdeler olsun." (Müsned-i Ebi Davud et-Tayalisi, 2/194 no. 905)
[364] "Bereket on parçaya ayrılmıştır. Allah bunlardan dokuzunu Mısır'a; birini de diğer beldelere vermiştir."
[365] "Kim kardeşinin dünyalık sıkıntılarından birini giderirse, Allah da onun ahiret sıkıntılarından birini giderir." es-Sünenü'l-(Kübra li'n-Nesai, 6/466 no. 7247)

Okçuzâde Mehmed Şâhî hadîs-i şerîflere sözlerine delil göstermek ve sağlamlaştırmak maksadıyla yer vermiştir.

"...emāneti bir ehl-i ḫıyānete taḳlīd ve eşrāṭ-ı sāʿatden olan ***iẕā'tüminel-ḫā'inu ve ḫuvvine'l-emīn***[366] ḥadīṯ-i ṣıḥḥat-ḳarīnini ṣaḥīfe-i rūzgārda taḫlīd eyledi..." [NP-9a]

"...bu niyyet-i ḫayr-emniyyet içün ḫāk-i pāk-i ḫıṭṭa-i Ḫorāsān'a -ki mülemmaʿ-ı eżvāʾ-i rūḥ u reyḥāndur- teveccüh ü iʿtizām olınduġı ifāde vü icmāl ve riʿāyet-i tehādī vü teḥābb ve ihdāʾ-i tefārīḳ-ı bī-ḥisāb ile ***tehādev fe-inne'l-hediyyete tüẕhibü veḥara'ṣ-ṣadr***[367] ḥadīṯ-i ʿālī-ḳadrine teʾessī vü imtiṯāl olınmış..." [M-122b]

Müellif çoğu yerde iktibas ettiği hadîslerin kaynağını ve râvîsini belirtmezken birkaçında bu alışkanlığının dışına çıkmıştır.

"...Zīrā kütüb-i ṣiḳāt-ı iṯbātda taḫrīc ü iṯbāt olınan eḥādīṯ-i ṣıḥḥat-āyātdan ***ebliġū ḥācete men lā yesteṭīʿu iblāġa ḥācetihī, fe men ebleġa sulṭānen ḥācete men lā yesteṭīʿu iblāġahā ṯebbeta'llāhu ḳademeyhi ʿala'ṣ-ṣırāṭi yevme'l-ḳıyāmeti***[368] ḥadīṯ-i maḳbūli -ki Ṣaḥīḥ-i Buḫārī'de ḥażret-i Ebī Derdā'dan menkuldür- ẕāt-ı feżāʾil-simātlarına düstürü'l-ʿamel..." [NEK1-40a]

"...reşḥ-i selsāl-i efḍālleri ile īḳāẓ ve ẓulmet-serā-yı faḳr u iftiḳārda mişkāt-ı envār-ı cūd-ı bī-şümārlarını īḳād idüp ***men deʿā ilā huden kāne lehū mine'l-ecri miṯlu ucūri men tebiʿahū lā yenḳuṣu ẕālike min ucūrihim şey'en***[369] ḥadīṯ-i müsellemi -ki Ṣaḥīḥ-i Müslim'de vaṣmet ü reybetden sālimdür- pīş-nihād-ı ḫāṭır..." [M-53b]

"...Erbāb-ı baṣāʾire ẓāhir ola ki Sünen-i Tirmizī'de Ḥażret-ı Ḥuẕeyfe raḍıyallāhu teʿālā anh rivāyet itdügi ḥadīṯ-i ṣaḥīḥ-i ***Lā teḳūmu's-sāʿatü ḥattā yekūne esʿade'n-nāsi fi'd-dünyā lekaʿ bin lekaʿ***[370] ḥāl-i müftī-i [NEK1-5a] pür-ṭamaʿa işāret-i ẓāhire ve āḫir zamān-i ḳıyāmet-nişānda ism-i meẕkūr ile

[366] "Hain olana güvenildiğinde ve emin olan hain sayıldığında" (Taberânî, el-Mu'cemü'l-Kebîr, XXIII, 314; Heysemî, VII, 283)
[367] "Hediyeleşin. Zira hediye gönüldeki kini (düşmanlığı) giderir." (Müsned Ebî Davud et-Tayalisi, 4/95 rakam 2453)
[368] "İhtiyacını bildiremeyenin ihtiyacını bildirin. Kim ihtiyacını bildiremeyen birinin ihtiyacını bir yöneticiye iletirse, Allah onun ayaklarını kıyamet gününde sırat üzerinde sabit kılar." (eş-Şifa bi Ta'rifi Hukuki'l-Mustafa, 1/272)
[369] "Bir kimse doğru bir yola davet ederse, ona tâbi olanların ecirleri kadar kendisi için ecir olur. Bu, tâbi olanların ecrinden bir şey eksiltmez." (Müsnedü Ahmed, er-Risale, 15/83 no. 9160)
[370] "Dünyada alçak oğlu alçaklar en mutlu kimseler oluncaya kadar kıyamet kopmayacaktır." (Tirmizî, Fiten 37/2210)

müteʿārif ü meşhūr olan leʾīm-i maġrūruñ ẓuhūruna ʿaceb muʿcize-i bāhiredür..." [NP-10a]

Bazı hadîslerin farklı mektuplarda mükerreren iktibas edildiği tespit edilmiştir. Örneğin; *"...küllün müyesseru li-mā ḫuliḳa leh..."*[371] hadîs-i şerifi 26 ve 30. mektuplarda, "...*el-muʾminu li'l-muʾmini ke'l-bunyāni yeşuddu baʿḍuhum baʿḍan..."*[372] hadîs-i şerîfi ise 78 ve 90. mektuplarda zikredilmiştir. "...*in nesiye ẕekkerahū ve in ẕekera eʿānehū..."*[373] hadîs-i şerîfinin ise 32. mektupta iki kere zikredildiği görülmüştür.

Okçuzâde'nin, âyet-i kerîmeleri iktibas ederken yaptığı gibi hadîs-i şerîfleri de cümle içerisinde bölerek zikrettiği tespit edilmiştir.

"...ḥażretlerine ki ***es-sulṭān ẓıllu'llāhi fi'l-arḍi fe men ekramehū ekramehu'llāhu***[374] ḥadīṯ-i dil-ḫᵛāhı üzre iṭāʿat-i sulṭān-ı İslām ḫuṣūsan ḫādim-i Ḥaremeyn-i vācibü'l-iḥtirāmı ʿāmme-i enām ve kāffe-i ḫavāṣṣ u ʿavāma ḫaṣṣ u terġīb ve cādde-i sünnet ü cemāʿatden şüẕūẕ u iʿrāż iden ehl-i bidʿat u iʿtirāzı ***ve men ehānehū ehānehu'llāhu***[375] vaʿīd-i cān-kāhı ile terhīb ü terġīb buyurmışlardur..." [M-127a]

4.5. Darb-ı Meseller

Darb-ı mesel en basit anlamıyla "atasözü"[376] demektir. "Örnek, benzer, denk, delil" gibi anlamlara gelen meṯel kelimesi kuvvetli tasvir ve mecazlar içermesi, az ve basit sözlerle çok şey ifade etmesi, kulağa hoş gelmesi, genel kabul görmesi gibi sebeplerle yüzyıllardır kalıplaşmış ve değişmeyen lafızlardır. Her mesel için bir ilk defa kullanılmış aslî hâl bir de sonradan meydana gelen ve ilk hâle benzeyen hâl söz konusudur. İkinci hâlin ilk hâl ile irtibatlandırılması ile "darb-ı mesel" oluşur.[377]

Okçuzâde mektuplarında zikredeceği âyet ve hadis-i şerîfleri çoğu zaman bildirmemekle birlikte darb-ı mesellerde bildirmeyi daha fazla tercih etmiş, sözünü mesellerle süslediği yerlerde bunu bildiren ifadeler kullanmıştır. Okçuzâde

[371] "Ne için yaratıldı ise herkes için o kolaydır." (Sahih-i Buhari, 9/159 no. 7551)
[372] "Mümin mümin için, birbirini sıkıca tutan bina gibidir." (Sahih-i Buhari, 1/103 no. 481)
[373] "Unutursa, ona hatırlatır; hatırlarsa, yardım eder." (Sünen Ebî Davud, 3/131 no. 2932)
[374] "Sultan Allah'ın yeryüzündeki gölgesidir. Kim ona ikramda bulunursa / değer verirse Allah da ona ikram eder / değer verir." (es-Sünnetü li İbn Asım, 2/492 no. 1024)
[375] "Kim de onu basite alırsa, Allah da onu basite alır." (es-Sünnetü li İbn Asım, 2/492 no. 1024)
[376] Tâhirü'l-Mevlevî, **Edebiyat Lügatı**, Enderun Kitabevi, İstanbul, 1994, s. 34.
[377] Yakup Kızılkaya, "Arap Dilinde Meselin Darbı", **Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi**, S.42, Erzurum, 2014, s. 282, 283.

mektuplarında meselleri bazen ifadesini güçlendirmek için kullanmış, bazen de daha akıcı ve âhenkli kılmak adına mesellere başvurmuştur.

"ḳad veḳaʿa'l-ḥimāru fi'l-vaḥal"[378] [NEK1-6a]

"tesmeʿu bi'l-Muʿaydī ḫayrun min en terāhu"[379] [NEK1-8a]

"rubbe melūmin lā ẕenbe lehū"[380] [M-13b]

"el-veledü'l-ḥürr yaḳtedī bi-ābāʾihi'l-ġur"[381] [NEK1-13b]

"el-eṣāġiru yehfūn ve'l-ekābiru yaʿfūn"[382] [NEK1-22a]

"rubbe kelimetin teḳūlu li-ṣāḥibihā daʿnī"[383] [NEK1-28a]

"raḍıytu mine'l-ġanīmeti bi'l-iyāb"[384] [NEK1-31b]

"ʿāde'l-emru ilā nisābihī"[385] [NP-30b]

"ʿarafe'n-naḫlu ehlehū"[386] [NP-30b]

"ittisaʿü'l-ḫarḳ ʿale'r-rāḳıʿ" [M-23a]

"in ʿāşe keddenī ve in māte heddenī"[387] [NEK1-41a]

"hāẕā min bereketi'l-berāmike"[388] [M-115b]

"eşġalu min ẕāti'n-niḥyeyni"[389] [NEK1-50b]

"irḥamū ʿazīze ḳavmin ẕelle dustūru'l-ʿamel"[390] [NEK1-52b]

"ke-mustebḍiʿi't-temri ilā Hecer ve'l-kāfūri ila Ḳayṣūr"[391] [NEK1-54a]

"inne fi'l-merteʿati li-külli kerīmin menfeʿah"[392] [M-108a]

[378] Merkep balçığa saplandı.
[379] Muaydî'yi görmektense, duyman daha iyi.
[380] Nicesi suçsuz yere yerilir.
[381] Hür evlat, şerefli atalarının izinden gider.
[382] Küçükler hata işler, büyükler affeder.
[383] Sahibine bırak beni diyen nice söz vardır.
[384] Ganimet yerine salimen dönmeye razı oldum.
[385] Erbabı işin başına geçti.
[386] Hurmalık, sahibini tanıdı.
[387] Yaşarsa beni yorar. Ölürse beni yıkar.
[388] Bu Bermekîlerin bereketindendir.
[389] Elleri yağ tulumuyla dolu kadından daha meşgul.
[390] Zelil olmuş topluluğun ulu kişisine merhamet edin.
[391] Hecer'e hurma, Kaysur'a kafur satan.

"meʾrūbe lā ḥafāve"[393] [NEK1-63b]

"üẕkur gāʾiben terahū"[394] [NEK1-68a]

"eş-şiblu yuʾsid ve'l-hilālu yubdir"[395] [M-96b]

"ma'l-ʿuṣfūr ve mā vesmuhū"[396][M-66b]

"lā tekün murran fe-tusḳaṭ ve hulven fe-tublaʿ "[397] [NEK1-90a]

"iẕā lem testeṭıʿ emrā"[398] [M-56a]

"aḥsen ve ente meʿān" [NP-72a]

4.6. Istılahlar

Bu bölümde münşeâtta tespit edilmiş olan ıstılahlar açıklanmış ve metinde nasıl kullanıldıkları gösterilmiştir. Münşe'âtü'l-inşâ'daki ıstılahların tümünü tespit etmek ve incelemek ayrıca bir araştırma konusu olacağından, bu bölümde ıstılahların tamamına yer verme gâyesinden ziyâde metnin zenginliğini ve Okçuzâde'nin bilgi birikimi ile ifade kudretini ortaya koyabilecek ölçüde bir inceleme yoluna gidilmiştir. Bir cümle içerisinde birden fazla ıstılaha yer verildiği durumlarda önce sırayla ıstılahların anlamları verilmiş, ardından metinde geçen cümle eklenmiştir.

4.6.1. Dinî-Tasavvufî Istılahlar

Metinde çok yerde dinî-tasavvufî ıstılah geçmektedir. Bunların açıklamaları için *Dinî Sözlük, Tarifât, Tasavvuf Terimleri Sözlüğü* ve *Tasavvuf Sözlüğü*'ne başvurulmuştur.[399] Okçuzâde zaman zaman bir cümle içerisinde birden fazla ıstılah kullandığı için bir alfabetik sıralama metodu kullanılamamıştır. Bir cümlede birden çok ıstılah yer alan örneklerde ise önce ıstılahların açıklamaları verilmiş, sonra metinde nasıl kullanıldığı eklenmiştir.

---

[392] Bereketli alanlarda, her cömert kişi için, menfaati bol olduğu gibi bir kazanç bulunmaktadır.
[393] Muhabbet değil maslahat.
[394] Yanında bulunmayanı an ki onu göresin.
[395] Şibl aslan, hilal dolunay olur.
[396] Serçe ne? İşareti ne?
[397] Acı olma düşürülürsün(atılırsın), tatlı olma yutulursun.
[398] Bir işi yapamıyorsan [bırak].
[399] Ekrem Buğra Ekinci, **Dinî Sözlük**, İstanbul, Arı Sanat Yay., 2018; Ali ibn Muhammed es-Seyyid eş-Şerîf Cürcânî, **Tarifat (Arapça-Türkçe Terimler Sözlüğü)**, Trc. ve Şerh: Arif Erkan, İstanbul, Bahar Yay., 1997; Süleyman Uludağ, **Tasavvuf Terimleri Sözlüğü**, İstanbul, Kabalcı Yay., 2016; Abdürrezzak Kâşânî, **Tasavvuf Sözlüğü - Letâ'ifü'l-a'lâm fî işarâtı ehli'l-ilhâm**, İstanbul, İz Yay., 2004.

Cevâmi'ü'l-kelîm: Az kelime ile çok şey söylemek demektir. Bu tür ifadeler âyet-i kerîme ve hadîs-i şerîflerde yer alır. Cevâmi'ü'l-Kelîm aynı zamanda Hz. Peygamber'in (SAV) veciz sözlerini ve konuşma özelliğini ifade eder. Rasulullâh (SAV) diğer peygamberlerden farklı olarak sadece kendisine mahsus özellikleri zikrettiği bir hadisinde "Ben cevâmiu'l-kelim ile gönderildim" (Buhârî, "Cihâd", 122, "Taʿbîr", 22, "İʿtiṣâm", 1; Müslim, "Mesâcid", 6); "Bana cevâmiu'l-kelim verildi" (Müslim, "Mesâcid", 5, 7-8, "Eşribe", 71) buyurmuşlardır.[400]

"...bir nâme-i siḥr-edâ iǧtirāʿ ü ibdāʿ eyledi ki lafẓ-ı muʿciz-nişânı ṣânī-i kelâm-ı kelîm ve maʿnâ-yı ḥikmet-beyânı dil-nişîn-i ṭabʿ-ı selîm oldı..." [NEK1-7b]

Dârü's-selâm: "Selamet yurdu" mânâsına gelir. Sekiz Cennet'ten üçüncüsü için kullanılan bir tâbirdir.

"...Müşārün-ileyhüñ nümūne-i Dārü's-selām olan ḫıṭṭa-i Ḳubbetü'l-İslām'a duḫūl ü rücūʿı ne zamānda vuḳūʿ bulmışdur..." [NP-99a]

İlliyîn: Mü'minlerin, öldükten sonra rûhlarının, nîmetler ve lezzetler içinde bulunduğu yer; göklerin ve Cennet'in en yüksek tabakasıdır.

"...ervāḥ-ı ʿilliyyīn-āşiyānlarına envāʿ-ı rūḥ u reyḥān vāṣıl ve medīü'l-aḥḳāb rūzgār-ı aḫlāf u aʿḳāblarına füyūżāt-ı behiyye-i İlāhiyye ḫāṣıl olmış idi..." [NEK1-13b]

Sekaleyn: İnsanlar ve cinler demektir. Ayrıca kıymetlerini bildirmek için, Kur'ân-ı Kerîm ve Ehl-i Beyt'e de bu isim verilmiştir. Beyne's-Sekaleyn ise insanlar ve cinler arasındakiler için kullanılan bir tâbirdir.

Kitâbü'l-mubîn: Her şeyin kendisinde apaçık yazıldığı kitap anlamında kullanılmıştır. Kur'ân-ı Kerîm kastedilmektedir.

Sâni-i İsneyn: İkincinin ikincisi anlamındaki bir kelimedir. Aynı zamanda Hz. Ebubekir'in Kur'an'da geçen lakabıdır.[401]

Farz-ı 'Ayn: Her bir mümin için yerine getirmesi zorunlu ve birisinin icrasıyla diğerinden düşmeyen farzlara verilen isimdir.

[400] Yaşar Kandemir, "Cevâmiu'l-kelîm", **TDVİA**, c. VII, İstanbul, 1993, s. 440.
[401] Bk. Tevbe 9/40.

"...yed-i teʾyīd ile ṭūmār-ı daʿvet-i ʿāmme ve hidāyet-i ḫāṣṣa-i ḥāmmeyi beyneʾş-şaḳaleyn basṭ u tenşīr eyledi ve āl-i seyādet-meʾāline ki *kitābullāhi ve ʿitratī* vaṣiyyet-i pür-ʿibreti üzre ġār-ı dem-i bāz-pesīnde her biri Kitāb-ı Mübīn ile şānī işneyn ve aṣḥāb-ı saʿādet-meʾābına ki *Allāhe Allāhe fī aṣḥābī* ḥadīş-i ṣıḥḥat-istiṣḥābı üzre ḥüsn-i şenā vü muḥabbetleri ḳāṭıbeten ümmet-i icābete farż-ı ʿayn olmışdur. " [M-121a]

Hüccetü'l-İslâm: Dinde söz sahibi, üç yüz bin hadîs-i şerîfi senetleriyle birlikte ezbere bilen anlamında; İmam-ı Gazalî'nin lakabıdır.

Beytü'l-Haram: Bazı fiilerin yapılmasının haram olduğu, "hürmete şâyân, muhterem ev" manasında, Kâbe-i Muazzama'nın bir adıdır.

"...feḫvāsı üzre Ḥüccetü'l-İslām ve ziyāret-i Beyt-i Ḥarām müyesser ve müntehā-yı himmet-i dile vāṣıl olmaḳ muḳadder olmaġın..." [NEK1-3a]

Merâsim-i Tefes: Hacc'da sakal ve bıyık kesmeye verilen addır.

Menâsik: Haccın yerine getirilmesi zorunlu fiil ve davranışlarının adıdır. Okçuzâde metinde haccın sahih olabilmesi için gerçekleşmesi gereken dört şartı aşağıdaki cümlede, iktibaslar yaparak sıralamıştır.

"...ʿIyān ola ki ol ṭaraf-ı maḥrūsü'l urafdan rāh-ı Ḥarameyn-i Muḥteremeyn ḥüccāc-ı ẕevī'r-reşāda küşāde olup merāsim-i tefeş ve menāsik-i ḥacc ve mevāsim-i *efḍalu el-ḥaccü'l ʿacc ve'ş-şec*de iḥyāʾ-i meʿālim-i *ye'tīne min külli feccin ʿamīḳın* ve icrāʾ-i emr-i *ve'lyaṭṭavvefū bi'l-beyti-lʿatīḳı* olınmaḳ ḫuṣūṣı ki mürāsele-i ḥikmet-nümāda īmā olınmış idi..." [NP-110b]

Sâbıkîn-i Mukarrebîn: Mekruhlardan kendisini koruyup yakında olan ve öne geçenler manasına kullanılan terimdir. Kıyamet gününde "ashâbü'l-meymene", "ashâbü'l-meş'eme" ve "sâbıkûn" şeklinde sınıflandırılacak üç gruptan en yüksek derecede olan sâbikûnun "mukarrebîn" oldukları müjdelenmiştir. Onların Naîm cennetinde bulunacakları, bu mertebeye ulaşanların güzel rızık ve nimetlerle donatılacağı bildirilmiştir. Ayrıca Hz. İsâ'nın (AS) da Allah katındaki değerinin büyüklüğüne, Kur'ân'da onun mukarrebîn arasında yer aldığı vurgulanarak dikkat çekilmiştir.[402]

[402] Hülya Alper, "Mukarrebîn", **TDVİA**, c. XXXI, İstanbul, 2006, s. 128.

Ashâb-ı Yemîn: Yapmamaya yemin ettikleri kötü fillere bulaşmamış, verdikleri sözde duranlar anlamında kullanılan, ahirette amel defterleri sağ elinden verilecek olan Cennet ehli kimselere denir.

"...bu raḳḳ-ı bī-riyā ki teḳādüm-i ʿahd-i ḫullet-ciheti ile ṣaff-ı sābıkīn-i muḳarrebīnde mekīn olmaz ise bārī dāḫil-i aṣḥāb-ı yemīn olmaġa ḳamīndür..." [NP-20b]

Dehr-i Fânî: Geçici dünya anlamında kullanılan bir tabirdir.

"...ārzū-yı nām-ı nīkū -ki dehr-i fānīde ʿömr-i ṣānī belki maḥż-ı zindegānī-i cāvidānīdür- *ve'cʿal lī lisāne ṣıdḳin fī'l-āḫirīne* naṣṣ-ı ḥikmet-ḳarīni üzre cins-i inse emr-i nā-güzīr..." [M-33b]

Ömr-i Sânî: İkinci hayat anlamında ahiret hayatına verilen isimdir.

"...Tā ki her edīb-i muḥnik u hūş-mend-i zīrek zāde-i ṭabʿ-ı ẕükā-ẕekā olan nikāt-ı berāʿat-nümā ile āfitāb-gerdiş-i dünyāda mükteseb ʿömr-i ṣānī ve..." [M-35a]

Eşhürü'l-hurum: Hürmete lâyık, haram aylara verilen addır. Araplar arasında ticaret ve seyahat emniyeti için savaşın yasak olduğu bu aylar zilkâde, zilhicce, muharrem ve receb aylarıydı.

Leyâl-i Aşer: Zilhicce'nin ilk ön gününe verilen isimdir.

"...Eşhür-i ḥurumda taʿaṭṭuf u teraḥḥum emr-i ṣavāb ḫuṣūṣan leyāl-i ʿaşerde ṭūmār-ı efḍāli neşr ve ʿiẓām-ı nāḫire-i āmāli ḥaşr eylemek bāʿiṣ-i taż'īf-i ṣevāb olmaġın cevāhir-i belāġat-ı bī-kerāna itḥāf ve bu meʾmūlüñ ḫuṣūlinde *inne'llāhe yuḥibbu'l-muliḥḥīne fī'd-duʿā* maġzā-yı ruḫṣat-fezāsı üzre tecvīz-i ilḥāḥ u ilḥāf olındı..." [M-34a]

İsm-i A'zâm: Allah'ın, "en büyük isim" mânâsındaki, bütün sıfatlarını içine alan ism-i şerîfidir.

"...Gül-i ṣad-berg-i teslīmāt-ı feṣāḥat-bār ve ġonçe-i nev-ḫīz-i deʿavāt-ı muʿcize-āṣār ki reyyāʾ-i kelimāt-ı bī-riyāsı dimāġ-ı müstenşiḳān-ı müştāḳı taʿṭīr ve maʿṣara-i imʿān-ı bī-ḥaşrda ʿaşr olınan virād-ı kelimāt-ı daḳīḳasından gül-āb-ı nikāt-ı raḳīḳa taḳṭīr idüp her kelām-ı munaẓẓamı ki nāʾil-i ḫāṣiyyet-i ism-i aʿẓāmdur..." [NP-23a]

Mu'an'an: Bir ravinin hangi yollarla aldığını belirtmeksizin yalnız -ân lafzıyla rivayet ettiği hadisler için kullanılır.

> "... Seyelān-ı enhār-ı żūʾ-i nehārdan insiḥāb-ı ẕeyl-i sevād-ı leyle dek ricālü'l-ġayb riyāḥ-ı mübārek-enfās ile ol maẓhar-ı luṭf-ı bī-ḳıyāsa mutḥaf ü mürsel ve ḥadīṯ-i ḳaviyyü'l-esnād-ı muḥabbetüñ rivāyeti dārü'l-ḥadīṯ-i dehān-ı belāġat-beyānda muʿanʿan u müselsel ḳılınup..." [M-15a]

Hadîs-i Müfterî: Peygamberlik iddiasında bulunmuş olan Müseylemetü'l-Kezzâb'ın ve ondan sonra gelen münâfıkların uydurduğu hadislere denir.

> "...Ḥālā ṭūmār-ı rūzgārda aḳlām-ı ḥaḳ ile merḳūm u münemmaḳ olan erḳām-ı ṣıḥḥat-meʾālden istidlāl olındı ki mürtekib-i durūġ-ı bī-maṣlaḥat olan ḥussād-ı bed-sīret mizāc-ı muʿtedil-i velāyı serd-i ḥadīṯ-i müfterī ile tebrīd ve ġazāl-ı bī-āhū-yı muvāfātı dām-ı rüsūḫ u şebātdan teşrīd itmekle bende-i niyāz-mende muʿādī olmaġa sebeb-i ʿādī olmışlar..." [M-13a]

Sidretü'l-Müntehâ: Cebrail Aleyhisselâm'ın Hz. Peygamber'e (SAV) refakatinin son bulduğu yedinci kat semâda, Arş'ın sağında bulunan ağaca denir.

> "...Südde-i sidre-miṣāllerine -ki temcīd ü iclāli aṣḥāb-ı ṣafāya farż-ı kifāye belki bī-reyb ü meyn farż-ı ʿayndur-..." [M-40b]

Mel'e-i 'Alâ: Yüksek ve şerefli bir topluluk anlamındadır. Melek topluluklarına verilen bir ad olarak Kur'ân'da zikredilmektedir.

> "...serā-yı ʿuḳbāda mürāfaḳat-i melʾe-i ʿalā ile müşāhede-i *niʿamun mā lā ʿaynun raʾet* olalar..." [NP-51a]

Yed-i Beyzâ: Hz. Musa'nın mucize ile bembeyaz hâle dönüşmüş eline verilen bir addır.

> "...ẓulmet-ābād-ı devr-i bī-bünyādda iẓhār-ı yed-i beyżāʾ-i ʿadl ü dād itmekle..." [NEK1-91b]

Ulî-Ecnihâ: Dört kanat anlamında, meleklerin üstünlükleri hakkında kullanılan bir terimdir. Kur'ân'da Fâtır Sûresi'nin ilk âyetinde geçmektedir.

> "...mehbiṭ-i murġān ūlī-ecniḥa-i luṭf u efḍāl olan bāb-ı mekārim-ittiṣāllerine īṣālde isrāʿ u iḥfād olınur..." [NEK1-95a]

Âlem-i Mülk ü Berzâh: Görünen ve görünmeyen bütün âlemler anlamında kullanılan bir tâbirdir.

Yevm-i Nuşûr: Kıyamet günü için kullanılan bir tâbirdir.

"V'āllāh ki me-rā nīst be-ġayr-ı tu penāh
Der-ʿālem-i mulk u berzaḫ u yevm-i nuşūr" [NP-63b]

Bürhân-ı İnnî: Tümden gelim tabirinin karşılığıdır. Eserden eseri yapana ulaştıran bir delil şeklidir. Çoğunlukla akâid ilminde kullanılır.

Bürhân-ı Limmî: Limeli, yani niçinci delil demektir. İlletten illetin bulunduğu şeye, eseri yapandan esere, sanatkârdan sanata; sebepten neticeye ulaştıran delilidir.

"...Bedāyiʿ-i teslīmāt-ı vācibetü'l-icābe ve ẕerāyiʿ-i tekrīmāt-ı vāṣıbetü'l-işābe ki kelimāt-ı tāmmāt-ı cāmiʿiyyet-āyātınuñ sūz-ı ʿālem-fürūzından eṣer-i şevḳ-i bī-zevāle istidlāl-i netīce-i bürhān-ı innī ve ʿibārāt-ı bā-berāʿati maẓhar-ı sırr-ı āyet-i ḥikmet-sirāyet-i *ve elḳaytu ʿaleyke meḥabbeten minnī* ola..." [NP-65b]

"...felāsife-i ḥikmet-beyān -ki mehere-i ʿilm-i mīzān ve seḥere-i cedel-i bürhāndur- keffeteyn-i berāhīn-i innī vü limmī ile miḳdār-ı künüh-i levʿat-ı cevīye şuʿūr ʿamel-i ġayr-ı muḥtemel..." [NP-53b]

Hacc-ı Ekber: Hac türlerinden birisidir. "Büyük Hac" anlamında Tevbe Sûresi'nin 3. âyetinde zikredilmektedir. "Haccetü'l-İslâm" da denir. Bayramın birinci günü cumaya denk geldiğinde de "hacc-ı ekber" olur.

"...Ḥacc-ı ekber ne-şud heme ʿarefe..." [NEK1-106a]

Rûhü'l-emîn: Dostluğuna güvenilen mânâsında, Hz. Cebrail (AS) için kullanılan bir terimdir.

"…Ḳalāʾid-i ʿıḳyān-ı deʿavāt-ı fāʾizatü'l-berekāt ve ʿuḳūd-ı cümān-ı teslīmāt ġāmızatü'n-nikāt ki ṣadāḳat u neḳāvetde hem-nefes-i Rūḥü'l-emīn…"[NEK1-34b]

Tavaf: Kâbe etrafında dönme şeklinde yapılan ibâdete verilen addır.

İtikâf: Bir mescitte ibadet kastı ile yalnız kalmaya verilen addır.

"...Kaʿbe-i kūy-ı murādātuñ eṭrāfını ṭavāf ve Mescid-i Aḳṣā-yı ḥuṣūl-i ricāda iʿtikāf müyesser ola..." [M-14b]

Bezm-i Elest: "Elest Meclisi" mânâsına gelir. Allah'ın ruhları yarattıktan sonra onlara "Elestü bi-rabbiküm?" diye sorduğu, ruhların da "Belâ" (evet) diye cevap verdiği meclise denir.

"...Deʿavāt-ı bī-reyb ü riyā ve taḥiyyāt-ı ʿanber-būy u ʿabīr-reyyā ki bezm-i ʿahd-i elest ile hem-dest olan kelimāt-ı iḫlāṣ-simātı ḫulāṣa-i evrād-ı ṣülüṣ-i aḫīr ve żamīme-i āh-ı seḥergāh u niyāz-ı şebgīr olup..." [NEK1-114a]

Kâlû Belâ: Allah'ın kullarına "Ben sizin rabbiniz değil miyim?" diye sual ettiğinde, kulların "evet "anlamında verdiği cevaptır.

"...zīrā mevʿid-i ḳālū belāda -ki maḳsem-i rāḥat u belādur- ruḳūm-ı teʾellüf-i ervāḥ elvāḥ-ı tevāfuḳ-ı eşbāḥa muḥarrer olduġı..." [M-26a]

Seb'-i Şîdâd: Kur'ân'da "yedi semâ" anlamında kullanılan bir tâbirdir.

"...Tā ki mühendis-i esās-ı bī-indirās-ı Sebʿ-i Şidād olan vāḥid-i ber-kemāl farṭ-ı ʿināyet ü efḍāli ile..." [NP-170b]

Çâr-yâr-ı Güzîn: Hz. Muhammed'den (SAV) sonraki dört halîfeye verilen isimdir. Hz. Ebûbekir, Hz. Ömer, Hz. Osman ve Hz. Ali'ye verilen bu ortak isme "Hulefâ-yı Râşidîn" de denir.

"... nāmūs-ı çār-yār-ı güzīni *rıḍvānu'llāhi teʿalā ʿaleyhim ecmaʿīn* ḥimāyet olmaġla..." [NP-175b]

Ashâb-ı Şimâl: Cehennem ehli için kullanılan bir tâbirdir. Bu kişilerin amel defterleri ahirette şimal (sol) tarafından verilecektir.

"... ve kendüyi dāḫil-i Aṣḥāb-ı Şimāl eyleyen tāʾib-i bī-tāb ve sākin-i keremgāh-ı ʿitābı ẓıll-ı memdūd-ı maġfiretde temkīn..." [NP-18a]

Tehlîl: Kelime-i tevhîdi, "Lâ ilâhe illallah" sözünü söylemeye denir.

"...dem-sāz-ı terāne-i tehlīl-i ḳudsiyān..." [HS-125a]

Seb'u'l-mesânî: Kelime anlamı "tekrarlanan yedi" olan bu ifade, namazların her rekâtında okunan ve yedi âyetten oluşan Fâtihâ Sûresi için kullanılır.

"...Vāsıṭatü'l-ʿaḳd-i merām ve beytü'l-ḳaṣīde-i kelām budur ki ol reh-nişīn-i iḥsān-ı maġbūṭü'l-aḳrān āʾib ü āʾil ve māʾide-i nidāʾ-i bī-nedīdlerinden cedy-i cüdā-yı cedīde nāʾil olmaḳ ġāyet-i baġıyyetümüz olduġı mānend-i fecr-i ṣānī rütbe-i iḥtiyāc-ı beyyineden ʿālī ve miṣāl-i sebʿu'l-meṣānī pīrāye-i ṣıdḳ ile ḥālīdür..." [NP-90a]

İlme'l-yakîn: Eserden eseri yapana varmak, delil ile elde edilen bilgi demektir. İşi görerek yapanı tanımaktır.

Derviş: Kelime anlamı "kapı eşiği" demek olan bu kelime, kalbinde Allah sevgisinden başka hiçbir şey bulundurmayan, tüm âzâlarıyla İslam'ın emir ve yasaklarına uyan kişiye denir.

"…ʿİlme'l-yaḳīn vāżıḥ u müstebīn ola ki bu dervīş-i dil-rīşe …"[M-19b]

Minâ: Mekke ile Müzdelife arasında, Mescid-i Haram'a 7 kilometre uzaklıkta ve Harem sınırları içerisinde bulunan Mina, hac menâsiklerinin yapıldığı yere verilen addır.[403]

Safâ ve Merve: Hac ve umre esnasında aralarında sa'y yapılan iki tepenin adıdır.

"...Bāḳī ol ẕāt-ı saʿādet-merāḳı ʿurefāt-ı maʿrifetde vāḳıf ve Minā-yı münāda ʿākif olup hemvāre Merve-i mürüvvetde ḳāʿid ve Ṣafāʾ-i vefāya ṣāʿid olalar..." [NP-29a]

Hazarât-ı Hams: Mutlak varlığın zâhir oluşunun beş küllî mertebesini ifade eden bir tâbirdir. Bu mertebeler "gayb-ı mutlak", "gayb-ı izâfî", "tecellî-i sânî", "şehâdet-i mutlak", âlem-i insan"dır.[404]

"...bedāyiʿ-i taḥiyyāṭ-ı iṣābet-ʿunyān-ı iṣābet-bünyān ki maġzā-yı maġz-ı iḫlāṣ-ı bī-intiḳāṣı netīce-i tenezzülāt-ı ḫażarāt-ı ḫams ola..." [M-56a]

Seyyidü't-tâ'ife: Bazı evliyânın lakaplarındandır. Özellikle Bağdat tasavvuf ekolünün kurucusu Cüneyd-i Bağdâdî bu lakapla anılır.[405]

"...keṣret-i mücāhedāt u riyāżātda ṣānī-i iṣneyn-i Seyyidü'ṭ-Ṭāʾife olup ..." [NP-76b]

ʿAmel-i Sekaleyn: Çeşitli hadîs rivayetlerinde "insan ve cinler" mânâsına gelen "sekaleyn", bazı hadislerde de "Allah'ın kitabı ve Resûlullah'ın Ehl-i beyt'i (itret)" şeklinde anlamlandırılmıştır.[406]

"...iġtirāf-ı menāhil-i aẕebe-i ceẕbe ile nāʾil-i bende-nevāzī-i tevāzī-i ʿamelü'ṣ-ṣeḳaleyn olmışdur..."[NEK1-79a]

Akl-ı Fa''âl: İşrâkiyye felsefesinde ukûl-ı aşere denen on aklın sonuncusudur.

[403] Mehmet Şener, "Mina", **TDVİA**, c. XXX, İstanbul, 2005, s. 96.
[404] Süleyman Ateş, "Hazarât-ı Hams", **TDVİA**, c. XXVII, İstanbul, 1998, s. 115-116.
[405] Süleyman Ateş, "Cüneyd-i Bağdâdî", **TDVİA**, c. VIII, İstanbul, 1993, s. 119.
[406] Mustafa Öz, "Sekaleyn", **TDVİA**, c. XXXVI, İstanbul, 2009, s. 325.

"...cānib-i Rabbü'l-erbāb ve'l-meʾrebden baʿde'l-istiḫāre ve mürşid-i ʿaḳl-ı faʿʿālden ġıbbü'l-isticāza bāb-ı mecmaʿu's-saʿādātlarından iḳtibās-ı cedva-i [NEK1-103b] ceẕve-i ʿināyāta ictirā ve yenābīʿ-i faẕl-ı berīʿlerinden tefeccür-i āb-ı luṭf-ı bī-ḥisāb irticā olınup..." [M-53a]

Hâdimü'l-lezzât: Dünya lezzetlerini yok eden anlamında, "ölüm" için kullanılmaktadır.

"... bu bende-i nāşād pister-i āfātda muḥtażır ve dest-bürd-i hādimü'l-leẕẕāta muntaẓır iken tecrīʿ-i semm-i ġam ile żaʿfı iżʿāf ve ḥasede vü şunātınuñ mebġātı isʿāf olınup..." [NP-41a]

Hullet Makâmı: Halîlullâh olan Hz. İbrâhim'in makamına denir. "Makâm-ı İbrahim" denilen bu yer İbrahim Aleyhisselâm'ın Kâ'be'yi inşa ederken veya insanları hacca davet ederken üzerine çıktığı, Mescid-i Haram içindeki Kâ'be kapısı karşısındaki yerdir. Allah Kur'ân'da "Biz, Beyt'i insanlar için toplanma ve emniyet yeri kıldık. Siz de makâm-ı İbrahim'i namaz yeri edinin." (Bakara 2/125) buyurmaktadır.

"Reh-revān-ı Kaʿbe-i Ḫulletden Bir Ṣıddīḳ-i Bī-ʿillete Ḥurḳat-i Firḳat ü Cevādan Beşşi Şekvā Olınmışdur." [NEK1-22a]

Hâviye: Cehennemin en şiddetli olan yedinci tabakasıdır.

"...Hemvāre meʾāzīb-i enāmil-i gevher-niṣārları mefārıḳ-ı teşne-lebān-ı vādī-i iftiḳāra cārī ve teʾşīr-i nār-ı ḥased ile maḥrūrü'l-cesed olan ḥussād-ı bā-nedem derekāt-ı Hāviye-i ʿademde mütevārī olmaḳdan ʿale't-tevālī ḫālī olmaya..." [NEK1-47b]

4.6.2. Edebî Istılahlar

Metinde geçen edebî ıstılahların açıklamaları için Tahirü'l-Mevlevî'nin *Edebiyat Lügatı* ve Agâh Sırrı Levent'in *Divan Edebiyatı* adlı eserlerinden faydalanılmıştır.[407] Yararlanılan diğer eserler dipnotlarda ayrıca belirtilmiştir.

İstiâre: Beyân tâbirlerinden olan istiare, edebî terim olarak "bir kelimenin mânâsını muvakkaten diğer bir kelime hakkında kullanmak" demektir.

[407] Tahirü'l-Mevlevî, **Edebiyat Lügatı**, İstanbul, Enderun Kitabevi, 1994; Agâh Sırrı Levend, **Divan Edebiyatı**, İstanbul, Enderun Kitabevi, 1984.

Îhâm: Bedîî sanatlardan olan îhâm, bir ifadenin kastedilenin dışında bir anlama gelmesi demektir.

> "...Bundan ziyāde aşḳar-ı kilk-i dilden naẓīr-i ṣahīl-i ṣarīr ile yek-süvārān-ı mıżmār-ı ḥüsn-i beyānuñ ḥalbe-i rehān-ı imtiḥānlarında mücellā ve şāhid-i maḥbūbü'l-küll-i istiʿāre vü īhām ki ḥacle-nişīn-i varaḳ-ı ṣafā-encāmdur..." [M-7a]

Tarsî': Bir beytin mısrâları ile bir yazının cümlelerindeki sözleri vezin ve kāfiye bakımından denk getirmek[408] demektir.

Tevşîh: Sözlük anlamı "birine mücevher gerdanlık" takmak olan tevşihin ıstılah anlamı bir eseri, büyük bir kişinin adıyla tezyin etmektir. Bir kitabı bir zâta ithaf ederek eseri süslemek gibi...

Tenkît: Bir eserin iyi ve kötü olduğuna dair hüküm vermek mânâsına gelir.

Cinâs (Envâ'-i Cinâs): yazılış ve okunuşları bir, anlamları farklı olan iki kelimeyi bir arada bulundurmak demektir. Lafız itibarıyla birbirine uyanlara "cinas-ı tam", az çok değişmiş bulunanlara da "cinas-ı gayr-ı tam" denir. Tam cinaslar "basit" ve "mürekeb" olurlar. Mürekkeb cinasların da yazılışları birbirine benzer olanlarına "cinas-ı müteşâbih", imlası farklı lafzı aynı olanlara ise "cinas-ı mefruk" denir.

Tevriye: Bedîî sanatlardan olup birçok anlamı olan bir kelimeyi en uzak anlamını kastederek kullanmak demektir.

Tevhim: Îhâm sanatı için kullanılan bu tâbir, Emir İbn Münkız tarafından "söz içinde muhatap veya dinleyicinin bir başka kelime hakkında yanılmasına yol açacak bir ifadenin kullanılması" şeklinde tarif edilmiştir.[409]

Hüsn-i Nesâk: Bir sözü söylerken kelimeleri hem mânâ hem de lafız yönünden birbiriyle uyumlu ve güzel biçimde kullanmak demektir.

Ferâid: Bir belâgat terimi olan ferâid, cümlede yerine başka bir kelime konulamayacak kadar güzel ve eşsiz kelimeler demektir. "Ferd" kökünden türemiş olan bu kelime "ferîd"in çoğulu olup *"çok kıymetli cevherler; inci gerdanlıkta inci*

[408] Kubbealtı Lugatı, http://www.lugatim.com/s/tarsi (E.T. 17.11.2021)
[409] İsmail Durmuş, "Îhâm", **TDVİA**, c. XXI, İstanbul, 2000, s. 525.

tanelerinin arasına dizilmiş altın, zebercet, yakut ve büyük taneli inciler; gerdanlığın ortasındaki en değerli ve en büyük mücevher" mânâlarına gelmektedir.[410]

Mümâsele: Bir beytin ilk mısraındaki hece ve vezinlerin diğerine uygunluğudur.

Mukâbele: Aralarında herhangi bir sûretle ilişki bulunan şeylerin bir ibârede bulunmasında (tıbâk), birinci ibâreye "tezâd" denirken ikincisine "mukâbele" denir.

Leff ü Neşr: Kelime anlamı "dürüp bükmek ve sonra dağıtmak"tır. "Müretteb" ve "gayr-i müretteb" olan şeff ü neşrde önce bir veya birkaç kelime söylenir, ardından onu karşılayacak olan kelimeler sıralanır.

Kinâye: Bir fikri kapalı söylemek demek olan kinâyede asıl maksad uzak anlamı dile getirmektir.

Telmîh: Söz arasında meşhur bir vakıa, fıkra veya mûtâd bir usûle işaret etmektir.

Teshîl: Bir kıraat terimidir. Hemzenin yumuşatılarak "he" harfine yaklaştırılmasına denir.

Teşbih (Teşâbihü'l-etrâf): Benzetme demektir. Beyân tâbirlerinden olan teşbih, aralarında mecâzen veya hakîkaten ilgi bulunan şeyleri birbirine benzetmektir.

Tenâsüb: Aralarında anlam bakımından ilgi bulunan iki veya daha fazla kelimeyi bir arada kullanmak anlamına gelen edebî sanatlardandır.

Tecâhül-i Ârif: Edebî sanatlardan olup, bir nükte gözetilerek bilinmiyormuş veya anlamıyormuş gibi davranmaktır.

Tevcîh: Bir sözü hem övme hem yerme anlamı vererek kullanmaktır.

Taʿrîz: Söylenmek istenen ifadenin nükteli biçimde tam tersini söylemektir.

> "...Bundan ziyāde dest-puḫt-ı ẕıʾr-ı aḳlām olan duḫterān-ı ʿişve-kār-ı kelām-ı tarṣīʿden efser tevşīḥden kemer tenkītden ḫāl ḥüsnü'l-ḫitāmdan ḫalḫāl envāʿ-ı cināsdan reng-ā-reng libās taʿaṭṭuf u iltifātdan luṭf u īnās iftināndan iftitān-ı gün-ā-gün tevriye vü tevhīmden delāl ü füsūn ḥüsnü'n-nesaḳdan meḥāmid-i

[410] Tevfik Rüştü Topuzoğlu, "Ferâid", **TDVİA**, c. XII, İstanbul, 1995, s. 360-361.

ḫışāl ferāʾid ü tesmīṭden ʿaḳd-i leʾāl mümāṣele vü muḳābeleden mirʾāt-ı pür-ṣafā leff ü neşrden tertīb-i vefā vü cefā kināyet ü telmīḥden ġamz u işāret basṭ u teshīlden nevāziş ü beşāret teşābihü'l-etrāfdan tenāsüb-i aʿżā tecāhülü'l-ʿārifden teġāfül ü aġżā tevcīh ü taʿrīżden kirişme-i çeşm münāḳaża vü ʿitābdan nāz u ḫaşm ile müzeffe-i elfāẓ-ı belāġat-beyān ve şebistān-ı sevād-ı nūr-feşānda ḫāṭibān-ı nev-ʿarūs-ı fażl u kemāle ʿarż-ı cemāl eylemeyüp câme-ḫˇāb-ı ḫatm-i kelāmda istirāḥat ü ārām eyledi..." [NP-23b]

Kâfiye-i Şâyegân: Farsça çokluk bildiren -ân eki ile yapılan kafiyelere denir.

"Ḳaldum ayaḳda ḳāfiye-i şāyegān gibi
Yaġmā günindeki güher-i rāyegān gibi" [M-13b]

Tenâfür: Sözlük anlamı "ürkmek" demek olan tenâfür, bazı harflerin (tenâfür-i hurûf) veya kelimelerin (tenâfür-i kelimât) yan yana gelmesinden veya birbirine yakın bulunmasından telaffuzun zorlaşması demektir.

Belâgat: İfadenin kusurdan uzak, yerinde, hâl ve makama mütabık olarak; düzgün ve süslü söylenebilmesidir.

Fesâhat: Bir sözü oluşturan kelimelerin her birinin laf, mânâ ve âhenk itibarıyla kusurdan uzak olmasıdır. "Fesâhat kelimede, kelâmda, mütekellimde bulunur; belâgat ise ancak kelâm ile mütekellimde görülür."

"...Meḥāsin-i eḥādīṣ-i ṣaḥīḥatü'l-esnād ve meyāmin-i deʿavāt-ı ṣadāḳat-īrād ki żaʿf-ı teʾlīf ve taʿḳīd-i meʾāl ve tenāfür-i kelimāt-ı ġayr-ı meʾnūsetü'l-istiʿmālden ḫulūs bulan ʿibārāt-ı belāġat-nuṣūṣı maʿa feṣāḥatü'l-kelām muṭābıḳ-ı muḳteżā-yı ḥāl ü maḳām ve müstevʿib-i aḳsām-ı tevriye vü īhām olmaġla feṣāḥat-i elfāẓ ve belāġat-i meʿānī-i meʿān ve gülzār-ı dil-i iḫlāṣ-perverde perverde olan devḥa-i nāzik-endāmı kelimāt-ı bedāyiʿ-encāmı müşmir-i nev-bāde-i ***ucību daʿvete'd-dāʿi iẕā deʿāni*** ola..." [NEK1-29b]

Beytü'l-kaside: Kasidenin en güzel beytine denir.

"…ol beytü'l-ḳaṣīde-i mekārim-i bī-mirā vilāyet-i Anaṭolı'ya emīrü'l-ümerā olduḳları ḫaber-i beşāret-resānlarını gūş-ı cān müstemiʿ…"[NEK1-32b]

"...Vāsıṭatü'l-ʿaḳd-i merām ve beytü'l-ḳaṣīde-i kelām budur ki ol reh-nişīn-i iḥsān-ı maġbūṭü'l-aḳrān āʾib ü āʾil ve māʾide-i nidāʾ-i bī-nedīdlerinden cedy-i cüdā-yı cedīde nāʾil olmaḳ ġāyet-i baġıyyetümüz olduġı mānend-i fecr-i ṣānī

rütbe-i iḫtiyāc-ı beyyineden ʿālī ve miṣāl-i sebʿu'l-meṣānī pīrāye-i ṣıdḳ ile ḥālīdür..."[NP-90a]

Îcâz: Az sözle çok mânâ ifade etmektir.

İtnâb: Mânânın az, lafzın çok olduğu ifadedir.

İbhâm: Sözü, mânâsı kolay anlaşılamayacak derecede kapalı ifade etmektir.

Mübâlağa: Bir şeyi tarif ve tasvir ederken, ifadeyi kuvvetlendirmek için niteliklerini abartarak söyleme sanatıdır. Yapılan mübâlağa âdeten ve akleb mümkünse "tebliğ", âdeten imkansız ama aklen mümkünse "iğrak", âdeten ve aklen imkansızsa "gulüvv" denir.

İğrak: Âdeten imkansız ama aklen mümkün olan mübâlağadır.

Mecâz: İfadeyi güçlendirmek ve ifadeye güzellik katmak için bir sözü çeşitli cihetlerden gerçek anlamı dışında kullanmaktır.

"...rāḥle-i iştiyāḳ-ı istibāḳ ve ṭayf-ı ḫayāl-i ẕāt mülk-i ḫiṣālleri ile -ki nāʾib-i menāb-ı viṣaldür- müşevvār-ı şevḳ-i bī-şümārda istibāk olınur ki iṭnāb ü īcāz -ki ʿilm-i beyān-ı belāġat-ṭırāzda her biri āḫirine ḳasīm ve muḥāl-i mütenāsibe ve mütenāsiḳada teʾattī ve istiʿmāli ile vücūh-ı maḳāl-i ṭarī vü ḳasīmdur- vaḳt-i iḫtār-ı ʿidde vü incāzda iḫtişār ü īcāz-ı maḳbūli müteraḳḳıbān-ı ḥadd-i iʿcāz olduġı gibi hengām-ı beşş-i cevā vü ġarāmda icrā-yı ḳavāʿid-i īhām u ibhām ile iḫtiyār-ı ishāb ü ishām-ı memdūḥ olduġı ġayr-ı maḳdūḥdur ve bedāʾiʿ-i ṣanāʾiʿden mübālaġa vü iġrāk -ki pesendīde-i hūş-mendān-ı ṭayyibetü'l-iʿrāḳdur- mādām ki ʿaḳlen ve naḳlen müstaḥīl ü ʿinān-ı beyānī ṭaraf-ı ʿulüvv vü ġulüvve müstemil olmaya. Īrād u ityānı meyān-ı mutaṣarrıfān-ı fenn-i beyānda müsevvaġ u mücāz ve bāʿiş mezīd-i luṭf-i istiʿāre vü mecāzdur...." [NP-46a]

Muʿallaḳât-ı Sebʿa: Cahiliye Araplarının Kâbe duvarına astıkları meşhur yedi kasideye denir.

"...Kaʿbe-i dil-i ṣadāḳat-nişānda āvīzān olan kelimāt-ı bedāyiʿ-simātı şümūl ve iḫāṭat-ı aḳsām-ı belāġat cihetinden sebʿa-i muʿallaḳaya ṣāmin ola..." [NEK1-18a]

4.6.3. İlmî Istılahlar

Okçuzâde mektuplarında felsefe, astronomi, mantık gibi ilimler yanında İslamî ilimlere dair de çok sayıda terim kullanmıştır. Metnin zenginliğini ortaya

koyabilmek maksadıyla bunlardan tespit edilebilenler, cümle içerisinde kullanıldığı şekilleriyle belirtilmiştir. Istılahların anlamları için ise Kubbelatı Lugatı ve *Dinî Lugat*'tan faydalanışmış olup istifade edilen diğer kaynaklar dipnotta verilmiştir.[411]

İlmü'l-kef: Taşköprizâde'ye göre firaset ilminden doğmuş olan diğer ilimlerdendir. "İlmü'l-esârîr" de denen ilmü'l-kef kişinin el, ayak ve yüz hatlarına bakarak onun şahsiyeti hakkında fikir sahibi olmak demektir.[412]

> "...eżdād u endādları ʿilm-i kāf ve sākin-i ḳāf gibi mevcūdü'l-ism ve maʿdūmü'l-cism olmaḳdan..." [NP-88b]

Ma'kulât-ı Saniyye: Mantık ilminde karşısında ve haricinde bir şey olmayan yaratılmışlara verilen isimdir.

Ma'kulât-ı Ûlâ: Mantık ilminde karşısında alternatif bir mahlukat ile tarif edilebilen şeylere verilen isimdir. İnsan, hayvan gibi.

> "…cevelān-ı ṭabʿ-ı berḳ-sürʿatine nisbet ile maʿḳūlāt-ı ṣāniye maʿḳūlāt-ı ūlādur…" [NEK1-33b]

Ukûl-i Tis'a: İnsanın mutlak varlıktan ayrıldıktan sonra inişe geçtiğinde sırasıyla uğradığı mertebelerden biridir. Kişi *"sırayla küllî akıl, dokuz akıl, dokuz nefis, dokuz felek, dört tabiat ve dört unsur seviyesine kadar düştükten sonra yükselişe geçerek yine sırayla madde, maden, bitki, hayvan, insan ve kâmil insan seviyesine kadar çıkar."*[413]

Külliyât-ı Hams: Bir mantık terimi olan külliyât-ı hams, İslam mantık literatüründe "el-külliyyâtü'l-hams", "el-elfâzü'l-hamse", "el-asvâtü'l-hamse" veya "el-hamsetü'l-müfrede" şeklinde de adlandırılmıştır. Cins, nevi, fasıl, hassa ve araz-ı âm şeklinde adlandırılan tümel kavramları ve bunlar arasındaki ilişkiyi ifade eder.[414]

İlm-i Ledünnî: Allah'ın ihsanı olan ve çalışmadan kazanılan ilimdir. Bu ilme kavuşan bazı gizli şeyleri ve ilâhî sırları kalp gözüyle görür.

> "...benān-ı sürʿat-idrākle girih-küşā-yı maḳūle-i tisʿ ve külliyāt-ı ḥams ve ʿilm-i ledünnī şanʿatına iżāfet ile *veḳāiʿi ġaden kevāʾini emsi*dür..."[NP-35a]

---

[411] **Kubbealtı Lugatı** (Çevrimiçi) E.T. 02.10.2021; E. B. Ekinci, **a.e.**
[412] Süleyman Uludağ, "Firâset", **TDVİA**, c. XIII, İstanbul, 1996, s. 117.
[413] Süleyman Uludağ, "Devir", **TDVİA**, c. IX, İstanbul, 1994, s. 231.
[414] M. Nâci Bolay, "Beş Küllî", **TDVİA**, c. V, İstanbul, 1992, s. 545.

Ekâlîm-i Seb'a: Eskiden yeryüzünün ayrıldığı ve farklı yıldızların etkisi altında bulunduğu kabul edilen yedi iklim, yedi bölgeye denirdi.

"...Heft-ḫˇān-ı eḳālim-i sebʿada manşūrü'l-livā..." [NEK1-99a]

Ufk-ı Hissî: Dört ufuktan biridir. Görülen yeryüzü parçasını sınırlayan eğri alanın göründüğü ufuktur. Gerçek ufukla arasında yer yarıçapı kadar mesafe bulunur.[415]

"...Baʿd-ı iẓhār levʿati'l-eşvāḳ ṭabʿ-ı nevvār-ı āfitāb-işrāḳlarına ki maṭraḥ-ı eşiʿʿa-i *yekādu zeytuhā yuḍīˀu velev lem temseshu nār* ve pertev-i mirˀāt-ı *yekādu senā berḳıhi yeẕhebu biˀl-ebṣār* olduġı kenārin ʿalā-menār kenār-ı ufḳ-ı ḥissī-i yaḳīnde [NP-62a] meşhūd-ı hūşmendān-ı dūr-bīndür..." [M-50b]

Ulûm-i Akliyye: Aklî ilimler de denir. His uzuvları ile duyularak, akıl ile tetkik edilerek, tecrübe ve hesap ile elde edilir.

Ulûm-i Nakliyye: Tecrübe, müşâhede ve akıl ile değil önceliklerin bildirilmesi ile anlaşılan ilimdir. Kur'ân-ı Kerîm, hadîs-i Şerîf, icmâ ve kıyas olan, edille-i şeriyye denilen dinin dört esas kaynağından elde edilir.

"...ʿUlūm-ı ʿaḳliyye vü naḳliyyede ṭūl-i bāʿ-ı vüsʿat-i ıṭṭılāʿları ḥadd-i ʿadedden efzūn..." [AÜ-11b]

Ulûm-i Âliyye: Ulûm-i ibtidâilyye de denilen, şer'î ilimlerin elde edilmesine vasıra olan sarf, nahv ve mantık gibi ilimlere denir.

Ulûm-i ʿĀliyye: Yüksek din bilgileridir. Bunlar tefsir, usûl-i kelâm, kelâm, usûl-i hadîs, hâdis, usûl-i fıkıh, fıkıh ve tasavvuftur.

"...Fünūn-ı āliyye vü ʿāliyyede Sulṭānu'l-ʿUlemā olduḳları gibi naẓm-ı eşʿār-ı berāʿat-işʿārda daḫī melikü'ş-şuʿarā olduḳları müsellemdür..." [AÜ-11b]

Ahlat-ı Erbaa: Eski Yunan filozoflarının, vücûdu meydana getirdiğine ve karaktere tesir ettiğine inandıkları dört sıvıdır. Bunlar dem, lenf, safra ve sevdâdır. Bu salgılar İslam dünyasında mizaç teorilerinin geliştirilmesine de yol açmıştır.[416]

[415] Yavuz Onat, "Ufuk", **TDVİA**, c. XXXXII, İstanbul, 2012, s. 42.
[416] Ayşegül Demirhan Erdemir, "Ahlât-ı Erbaa", **TDVİA**, c. II, İstanbul, 1989, s. 24.

"...Ḥāl-i ve lā mucmelen budur ki vücūd-ı miḥnet-nişānenüñ emzice-i çehār-gānesi ki dem-i demʿ-i dem-ā-dem ve balġam-ı belā ve ġam u sevdā-yı ʿaşḳ u derd ve ṣafrā-yı rūy-ı zerddür..." [NEK1-114a]

Târem-i Çârüm: Gök katları içindeki dördüncü feleğe denir. Güneş dördüncü kattadır. Hz. Îsâ da göğe yükseltildiğinde burada kalmıştır.

"...taḫt-nişīn-i ṭārem-i çārüm olan āfitāb-ı gerdūn-tāb ḥiṣār-ı rūyīn-i diz-i eflākden ʿarż-ı cemāl-i tābnāk idüp..." [NP-169a]

Muaddelü'n-nehâr: Gökyüzünü yarıya bölen daire, yani meridyendir.

"...sevāṭıʿ-ı eżvāʾ-i büdūr-ı eşniye ki muʿaddel-i nehār-ı sipihr-i mihr ü muḥabbetden sāṭıʿ ola..." [NEK1-120b]

Ferkad: Yolcuların yollarını tayin ettikleri, Küçük Ayı burcundaki parlak iki yıldızdan biridir.

"... āgāh-ı ṭaybe-i ṭayyibe-i resūl-i rāşid ü mehdīye biżāʿat-ı müzcāt-ı münācātı mehdī olmaġla ol merḳad-i ferḳad-sādan müstekfī vü müstaʿīn olup her ʿāḳıl-ı reşīdüñ ṣavāb-dīd-i sedīdi ile..." [M-88b]

Meşşâiyûn: Çok yürüyen demek olan bu kelime, Aristo felsefesini benimseyenler için kullanılır.

İşrâkiyûn: 13. yüzyılda Yahyâ es-Sühreverdî tarafından kurulan ve hakikatin yalnızca bilginin kalbe doğuşu yoluyla elde edilebileceğini savunan felsefe ekolüne mensup olanlara denir.

"...ḫıred-i mebdeʾ-bīn ü ẕihn-i işābet-ḳarīnlerine ki mıżmār-ı mużāhāt u mübāhātında ḥükemāʾ-i Meşşāʾiyān kemiyet-i buraḳ-seyr-i beyāndan rācil ve eẕhān-ı nūr-pāş-ı İşrāḳiyān rūşenāyī-i rūḥ-ı müdebbirden tārik-nāy-ı ʿaḳl-ı müdbire rāhildür...." [M-15a]

Heft-evreng: Büyük Ayı ve Küçük Ayı yıldız kümelerini meydana getiren yedi yıldıza denir.

“...Ol çār-bāliş-nişīn-i serīr-i süḫan-verī ve mesned-ārā-yı heft-evreng-i hüner-perveriyle ḥall-kārī-i lūle-i gencīne-i zīr-i kilk-i iʿcāz-pīşeleri...” [HS-24a]

4.6.4. Sosyal ve Kültürel Unsurlar

Mehmed Şâhî kültürel unsurlardan, sanat terimlerinden ve halk içerisinde süregelen inanışlardan da eserinde geniş bir yelpazede beslenmiştir.

es-Sınāʿat-i Hams: İlk defa Farâbî tarafından bu isimle ifade edilen beş sanat, mantığın en önemli bölümünü olan kıyas türleridir. Kıyasta öncüller farklı olduğu için bu beş sanat da birbirinden farklıdır. Bunlar burhan, cedel, hitâbet, şiir ve safsatadır.[417]

> "...miḳyās-ı żūʾ-i şems ve mıḳyās-ı ṣınāʿāt-i ḫams olan envār-ı fikr-i ṣavāb-şiʿārı ʿaks-peẕīr-i mirʾāt-ı fe huve ʿalā nūrin min rabbihi ve tecārib-i aḫbār-ı rūzgārda ḫaclet-resān-ı revān-ı İbn-i Münebbih'dür..." [NP-55b]

Bilâd-ı Selâse: 20. yüzyıl başlarına kadar sıkça kullanılmış olan bu tâbir özel bir terimdir. Bazen İstanbul'a bağlı üç kaza olan Galata, Üsküdar ve Eyüp için; bazen de İstanbul, Edirne, Bursa gibi birbirine yakın üç büyük şehre mahsus olmak üzere benzer özellikleri taşıyan kadılıklar için kullanılmıştır.[418]

> "... ḳażāʾ-i Ġalaṭa bilād-i ṣeleṣeye rābiʿ ve resm-i müjdesi anlara ṭābiʿdür..." [NEK1-90a]

Kubbetü'l-İslam: İslâm'ın kubbesi demek olan bu tâbir din, ilim, kültür ve sanatta önemli kişilerin yetiştiği şehirlere verilen unvandır. Türkiye'de Ahlat, Afganistan'da Belh ve Özbekistan'daki Buhara "Kubbetü'l-İslâm" unvanıyla anılan şehirlerdir.

> "...Müşārün-ileyhüñ nümūne-i Dārü's-selām olan ḫıṭṭa-i Ḳubbetü'l-islām'a duḫūl ü rücūʿı ne zamānda vuḳūʿ bulmışdur..." [NP-99a]

Beled-i Emîn: "Emin şehir" anlamında, Mekke için kullanılan bir tâbirdir.

> "...sāʾir-i büldāndan rücḥāna ḳamīn olan ḳażāʾ-i Beled-i Emīn'üñ bereket ü meymeneti ẕāt-ı müşterī-naẕīrlerinde cāygīr ve kevkeb-i saʿādet-i ebedī nediyy-i yediyylerinde bāhirü't-teʾṣīr olup..." [M-62a]

Âsitâne-i Saâdet: İstanbul veya Osmanlı sarayı için kullanılmış bir tâbirdir.

> "...Yānice ḳażāsından yedi ay maʿdūriyetümüz ve Āsitāne-i Saʿādet'e ṭoḳuz ay mülāzemetümüz inhā olunup..." [NEK2-144a]

---

[417] M. Naci Bolay, "Beş Sanat", **TDVİA**, c. V, İstanbul, 1992, s. 546-547.
[418] Mehmet İpşirli, "Bilâd-ı Selâse", **TDVİA**, c. VI, İstanbul, 1992, 151, 152.

Penc Nevbet: Selçuklular döneminde namaz vakitleri günde beş vakit vurulan nevbet ile halka duyurulmuştur. Aynı zamanda askerî bir musiki olan nevbeti, vasal hükümdarlar tâbî oldukları hükümdarların izniyle günde sadece üç vakit vurdurabilmiş, bu sayının artması isyan anlamına gelmiştir.[419]

"Penc nevbet-zen-i şerīʿat-i pāk
Çār bāliş-nih-i vilāyet-i ḫāk
Ḳum fe enzir ḥadīṯ-i ḳāmet-i u
Fe'staḳim şerh-i istiḳāmet-i u" [NP-162b]

Baykuşun Uğursuz Sayılması: Ömer Fuâdî Efendi, Bülbülnâme'sinde baykuşun görünümünün çirgin ve şekilsiz olduğunu belirtir. Eserde bülbül onu iri gözleri ve ürpertici bakışlarıyla riyakâr olarak niteler. Ancak baykuş hırkaya benzeyen tüyleri ve tâcı andıran başındaki uzuvları ve harabeleri mesken tutmasıyla ilâhî sırlara ermiş bir kâmil olarak da vasıflandırılmaktadır.[420]

"...kişver-i cism-i kerībi şeʾāmet-i būm-ı hicr ü meẕmūm ḫarāb u yebāb ve fermān-revā-yı revānı mübtelā-yı dāhiye-i tebāb ide..." [NEK1-92b]

Hânût: Ölü kefenine serpilen kokulu bir maddenin adıdır.

"...ḥānūt-ı miḥnet-i cāvidānīde biżāʿat-i iżāʿat-i zindegānī endūḫte olup..." [M-10a]

Çevgân: At üzerinde değnekle yerdeki topa vurmak sûretiyle oynanan eski bir oyunun adıdır.

"...miḥcen-i ihtimām ile mıżmār-ı muḳteżā-yı maḳāmdan gūy-ı bedāyiʿ-kelām rubūde ḳılınup..." [NEK1-28a]

Yemek Kültürü: Eserde yemeğin başında tere, sonunda da tatlı yendiğine dair bir ifade yer almaktadır.

"Tere evvel buved u āḫir-i ḫˇān şīrīnī" [NP-24b]

Kalem-i Vâsıtî: Vâsıt, Bağdat'la Basra arasında bir şehirdir. Eski kamış kalemler Vâsıt'ta yatiştiği için kalem-i Vâsıtî adını almıştır.[421]

"Eger ne vāsıṭa-i kilk-i vāsıtī būdī"

[419] Emin Erden Kaya, "Türk Ordu Geleneğinde Askerî Müzik Olgusu", **İdil Dergisi** 1 (3), 2012, s. 97.
[420] Gencay Zavotçu, **Klasik Türk Edebiyatı Sözlüğü**, Kocaeli, Umuttepe Yay., 2018, s. 101-102.
[421] Ahmet Talat Onay, **Eski Türk Edebiyatında Mazmunlar ve İzahı,** MEB Yay., İstanbul 2004, s. 300.

İcâbet Saati: Mübarek cuma günü ve bu günde duaların kabul edileceği gizli bir anın bulunduğu hadîs-i şerîfte bildirilmiştir.

> "...ġayret-i ġazā-yı sāʿat-i icābet-i yevm-i cumʿa ve feḥvā-yı isticābet-şümūl-i müteyaḳḳınü'l-ḳabūli sebeb-i icāle-i izāle-i reyb ü sümʿa ola..." [NEK1-36a]

Bihzâd: İranlı meşhur bir tasvir sanatkârının adı olan Bihzâd, "ressam, nakkaş" gibi anlamlara da gelmektedir.

Nakş: Resim, tasvir, sûret, işleme gibi anlamlara gelmektedir.

Tasvir: Bir şeyi resmeder gibi ayrıntılarıyla anlatmak demek olduğu gibi resmini yapmak anlamına da gelir.

Tezhip: Hususiyetle hat sanatıyla birlikte yer alan; fırça, altın ve boya kullanılarak icra edilen geleneksel Türk İslam sanatlarından biridir.

Tahrîr: Özellikle tezhip sanatında, boya veya altınla işlenen motiflerin etrafına çekilen ince çizgiye denir.

> "...Bihzād-ı ṭabʿ-ı siḥr-bāf ile naḳş u taṣvīr ve yārī-i ḫāme-i mū-şikāf ile teẕhīb ü taḥrīr olınmış Şehnāme-i muḥabbet u velā yaʿnī nāme-i ṣıdḳ u vefā..." [NP-97b]

Yeni Gelinlerin Süslenmesi: Eserde yeni gelinlerin kaşlarına rastık gözlerine sürme çekmesi gibi sosyal hayattan izlere de rastlanmaktadır.

> "...yaʿnī māşiṭe-i mā-fī-ḳarīb ḫāme-i seḥer-i ebnīleri hem-vāre vesme-ṭırāz-ı ebrū-yı nev-ʿarūsān-ı ḫayāl ve sürme-keş çeşm-i şāhidān maḳāl maḳāmā bende-zāde-i ṭabʿ-ı şāf-ı iẖlāṣ olan şāh-beyt-i edʿiyye-i icābet-nümūn nigāşte-i cerīde-i mülemmaʿ-ı evrāḳ-ı çarẖ-ı buḳalemūn ḳılınduḳdan..." [NEK2-142a]

Hamamda Şarkı Terennüm Etmek: Okçuzâde, kitabet sahasında ehil olmayan "mecâzî münşî"lerin önceki münşilerin sözlerini tekrar etmesini, hamamda şarkı terennüm etmeye benzetir. Hamamda kötü sesli birinin sesi kulağa hoş gelse de dışarı çıkınca aslında sesinin kötü olduğu anlaşılır.

> "...Münşī-i mecāzī egerçi bu mertebeye ġayr-ı ḳādir ve iẖtirāʿ-ı fuḳarāt-ı nā-şinīdeden ḳāṣırdur ammā kelimāt-ı münşiyān-ı pīşīnden fıḳra-bīn olup ḥammām-ı kelāmda āġāz-ı sürūd ve ʿankebūt-ı ṭabʿ-ı bī-şübūtı nesc-i tār u pūd ider..." [NP-11a]

4.7. Şiirler

Metinde geçen şiirler hangi dilde olursa olsun anlamı tamamlayacak şekilde kullanılmıştır. Metinde en çok Farsça şiire yer verilmiş olup onu çok sayılmayacak bir farkla Arapça şiirler takip etmektedir. Türkçe manzumeler ise Arapça ve Farsçaya nazaran oldukça az sayıdadır. Arapça şiirlerin sayısı nicelik olarak az görünse de daha fazla şairden iktibas yapılmış olduğu tespit edilmiştir.

4.7.1. Arapça Şiirler

Eserde Okçuzâde'nin İslâmî ilimler, İran edebiyatı ve mitolojisi, tarih ve Türk edebiyatına hâkimiyeti yanında Arapçaya ve Arap edebiyatına da ne derece hâkim olduğu açıkça görülmektedir. Münşeâtta yer alan Arapça mektuplar yanında Türkçe mektuplarda da Okçuzâde'nin, Arapça şiirleri konuya uygun olarak ustalıkla kullandığı görülmektedir. Eserdeki tüm Arapça şiirlerin kaynaklarına ulaşabilmek mümkün olmasa da tespit edilebildiği kadarı Okçuzâde Mehmed Şâhî'nin Arap edebiyatına ileri derecede vâkıf olduğu hakkında bir fikir verebilmektedir.

Münşeâtta 300 civarı Arapça manzume yer almaktadır. Bunlardan şiirlerine yer verilen 41 adet Arap şairi tespit edilebilmiştir. Arapça şiirlerde de Farsça ve Türkçe şiirlerde olduğu gibi şairi tespit edilememiş şiirler bulunmaktadır. Ancak bunların da Farsça manzumelerdeki gibi Okçuzâde'ye ait olup olmadıklarına dair nüshalarda herhangi bir ifade bulunmamaktadır.

Eserde şairleri tespit edilebilen Arapça şiirler ve şairleri şu şekildedir:

Mütenebbî (v. 354/965)

Meşhur bir Arap şair olan Mütenebbî, Kûfe'de dünyaya gelmiştir. Şöhreti günümüze kadar varlığını sürdürmüş ve bütün Arap şairlerini etkisi altına almıştır. Eğitimine doğduğu şehir olan Kûfe'de başlamış daha sonra Karmatî istilasından dolayı Semâve çölüne göç etmek durumunda kalmış ve Bedevî hayatı yaşayarak lûgat, şiir, hikmet, emsal ve dil yeteneğini geliştirme fırsatı yakalamıştır. Daha sonra Kûfe'ye dönmüş ve kendisini şiire vermiştir. Gezgin bir şair olarak Suriye bölgesinde dolaştığı ve methiyeler yazdığı da hakkında bilinen bir başka anekdottur. Şiirlerinde birçok kültürden izlerin göze çarpması onun âlim ve aydın bir şair olduğunu göstermektedir. Ayrıca verdiği eserler Suriye, Irak ve Mısır'da yaşanan tarihî olayların bir yansıması hükmündedir. Herhangi bir felsefî ekol ya da mezheple bağı olmamasına karşın birçok akımdan ve üsluptan bahsetmiştir. İfadelerindeki zarif ve güçlü anlatım onu Şam ekolünün en önemli temsilcisi yapmıştır. Francesco

Gabrieli, Bohlen, Hammer-Purgstall, Régis Blachère, E. García Gómez gibi şarkiyatçılar tarafından hakkında eserler kaleme alınan Mütenebbî'nin birçok eseri mevcuttur.[422] Okçuzâde'nin, mektuplarında böylesi bir şairden iktibas yapmış olması son derece tabii bir durumdur.

"Ve'l-ḥurrü mümteḥinün bi-evlādi'z-zinā"[423] [NEK1-2a]

"Fī siʿati'l-ġāfiḳayni mużṭarab
Ve fī bilādin min uġtihā bedel"[424] [NP-8a]

"Men ʿalleme'l-esvede'l-maġṣıyye mekrume"[425] [NEK1-4b]

"Ve in ente ekramte'l-leʾīme temerredā"[426] [NEK1-11b]

"Yerā ḳalbuhū fī yevmihī mā yerā ġāden"[427] [NP-20a]

Ebû Mansûr es-Se'âlibî (v. 429/1038)

Nişabur'da dünyaya gelmiştir. Ailesi tilki kürkü terziliği yaptığı için "Ferrâ" lakabıyla anılmışlardır. Ebû Bekir el-Harizmî'den edebiyat, şiir ve Arapça öğrenmiş, kürkçülüğün yanı sıra eşraftan olan ailelerin çocuklarına öğretmenlik yapmıştır. Gördüğü himaye ve maddî destek sayesinde kendini yetiştirme fırsatı bulmuş; saraylarda karşılaştığı tanınmış âlim, edib ve şairlerin bilgi ve birikimlerinden faydalanmıştır. Eserlerini devlet adamlarına ithaf ederek aldığı ihsanlarla geçimini sağlamıştır. Bir dönem Buhara'ya gitmiş, sonra Cürcan'a geçerek Ebû Saîd Muhammed'in sarayında Yetîmetü'd-dehr'i tamamlayıp eserini ilk defa ona okumuştur. Emîrlerin zengin kütüphanelerinden faydalanarak verimli çalışmalar gerçekleştirmiştir. Bir ara Gazne'ye geçerek Sultan Mahmud'un sarayında Firdevsî ve Gürgenç'ten davet edilen Bîrûnî ile görüşmüştür. Bir müddet Gazne'de ikâmet ederek birkaç eserini burada kaleme almıştır. *En-Nihâye fî Fenni'l-kinâye* Ebû Mansûr'un en önemli eserlerinden birisidir. Eserini Nîşâbur'da Hârizmşah Me'mûn b. Me'mûn'a ithaf etmiştir. Çok defa seçmelere konu olmuş bu çalışmanın

[422] İsmail Durmuş, "Mütenebbî", **TDVİA**, c. XXXII, İstanbul, 2006, s. 195-200.
[423] https://al-maktaba.org/book/32266/10
[424] https://www.aldiwan.net/poem10113.html
[425] https://www.aldiwan.net/poem9555.html
[426] https://www.aldiwan.net/poem9529.html
[427] https://www.aldiwan.net/poem9529.html

Resâʾilü's-Seʿâlibî isminde bir seçmesi de bulunmaktadır.[428] Mektuplarda Resâʾilü's-Seʿâlibî ve Yetîmetü'd-dehr adlı eserlerinden manzumeler tespit edilebilmiştir.

"Ke-ennī ḳad eẕnebtü mā leyse yuġferu"[429] [NEK1-3b]

"El-yevme encezeti'l-āmālu mā veʿadet
Ve edrake'l-mecdu aḳṣā mā temennāhu

El-yevme esfera vechu'l-ʿizzi mubtesimen
Ve aḳbelet bi-berīdi's-saʿdi buşrāhu[430]" [M-96a]

Muhammed b. Aydemir el-Müsta'sımî (v. 710/1313)

Bağdat'ta dünyaya gelmiştir. Edebiyat ve hat sanatı ile ilgili tedrisattan geçmiş; hat sanatında Yâkut el-Musta'sımî gibi önemli bir hattattan ders alma şansını yakalamıştır. En önemli eseri *ed-Dürrü'l-ferîd ve Beytü'l-kasîd* adlı çalışmasıdır.[431] Müellif nüshası Süleymaniye Kütüphanesi'nde korunan bu eser Arap edebiyatının en iyi şiir derlemelerinden birisi olarak kabul edilmektedir.

"İnne'z-zemāne ʿala'ḫtilāfi mürūrih
Mā zāle yaḫliṭu ḥüznehū bi-sürūrih

Fe'l-ʿākılü'n-niḥrīrü yülzemü nefseh
Ṣabran ʿaleyhi fī cemīʿi ümūrih"[432] [NP-9b]

İbnü'l-Ebbâr (v. 658/1260)

Valensiya'da dünyaya gelmiştir. İlk tahsilini babasından almış, daha sonra çeşitli âlimlerden kıraat, nahiv, tarih ve edebiyat okumuştur. Hocaları arasındaki en önemli kişilerden birisi Kelâî'dir. Yirmi yıl boyunca kendisinden ders okumuş ve *et-Tekmile* adlı eserini Kelâî'nin teşviği ile yazmıştır. Yönetimin değişmesinin ardından Belensiye'de katipliğe getirilerek uzun yıllar çeşitli hükümdarlar döneminde bu görevde kalmayı başarmıştır. İbnü'l-Ebbâr, Belensiye'nin Hıristiyan işgali esnasında da bu duruma şahitlik etmiştir. İbn Merdenîş şehri İspanyollara teslim etmek zorunda kalmış ve teslim şartlarını içeren antlaşma metni İbnü'l-Ebbâr tarafından

[428] Tevfik Rüştü Topuzoğlu, "Ebû Mansûr Seâlibî", **TDVİA**, c. XXXVI, İstanbul, 2009, s. 236-239.
[429] Ebû Mansûr es-Se'âlibi, **Resâʾilü's-Seʿâlibî**, https://al-maktaba.org/book/623/22
[430] http://www.shiaonlinelibrary.com/
[431] Fuat Sezgin, **1984 Yılından 2011 Yılına Kadar Arap-İslâm Bilimleri Tarihi Enstitüsü Yayınlarına Yazılan Avrupa Dillerindeki Önsözler**, Timaş Yay, İstanbul, 2014, s.414,415.
[432] Muhammed b. Aydemir el-Müstasımi, **Ed-Dürrü'l-Ferid ve Beytü'l-Kasid, https://al-maktaba.org/book/33637/1852**

hazırlanmıştır. Bu dönemden sonra Tunus'a yerleşen İbnü'l-Ebbâr, burada Dîvân-ı İnşâ kâtipliğinde görevlendirilmiştir. Bu görevleri esnasında dedikodular neticesinde Bicâye'ye sürüldükten bir süre sonra affedilerek tekrar Tunus'a dönse de bir rivayete göre şiirleri arasında sultanı kötüleyen bir beytin, diğer bir rivayete göre ise tarihe dair bir eserinde aynı mahiyetteki bilgilerin dikkat çekmesi üzerine idam edilmiştir. Cesedi ele geçirilebilen kitaplarıyla birlikte yakılmıştır. Pek çok eseri bulunan İbnü'l-Ebbâr'ın *Kitâbü'l-hulleti's-siyerâ* isminde şiirle uğraşan 217 önemli ismin biyografilerinin yer aldığı eşsiz bir temel kaynak eseri bulunmaktadır. Magrib usülü alfabetik sırayla dizilmiş bir de dîvânı bulunmaktadır.[433]

"Fe-lev kāne rumḥan vāḥiden le'tteḳaytühū
Ve lākinnehū rumḥun ve ṣānin ve ṣāliṣu"[434] [NP-10a]

Zemahşerî (v. 538/1144)

Ünlü *el-Keşşâf* adlı tefsirin müellifi olan Zemahşerî, Türkmenistan'ın Zemahşer kasabasında dünyaya geldiği için bu isimle anılır. Bazı kaynaklarda Türk olduğuna dair bilgiler bulunmaktadır. Gençlik yıllarında önce terzilik yapmış olsa da sonrasında ilmî istidâdı dolayısıyla Hârizm, Buhara ve Bağdat gibi şehirlerde âlimlerin derslerine katılmıştır. Devlet adamlarına yazdığı methiyelerle coğrafyada tanınmış olan Zemahşerî, yaşlılık döneminde hacca gitmiş ve sonrasında Özbekistan sınırları içindeki Cürcâniye'de vefat etmiştir. Arap asıllı olmamasına rağmen "Şeyhü'l-Arabiyye" ismiyle anılan Zemahşerî'nin bu konuda da *el-Mufassal* isminde bir eseri bulunur. Kur'an ve hadîs ile ilgili pek çok eseri bulunmakla birlikte Arap dili ile alakalı önemli çalışmalar da kaleme almıştır. Bunlardan en önemlisi, Arapça öğrenmek isteyen hükümdar Atsız bin Muhammed'e yazdığı *Mukaddimet'ül-edeb* ismindeki eser ile *Esasü'l-belagâ* ismindeki Arapça mecaz sözlüğüdür. Bunun yanında 5000'den fazla beytinin bulunduğu *Dîvânü'l-edeb* isminde bir dîvânı da bulunmaktadır.[435] Okçuzâde'nin mektuplarında Zemahşerî'nin Rebîʿu'l-ebrâr ve Nuṣûṣü'l-aḫbâr adlı eserinden iki şiir tespit edilebilmiştir. Zemahşerî'nin bu eseri muhâdarat sahasındaki en önemli eserlerden kabul edilmektedir.

[433] Mehmet Özdemir, "İbnü'l-Ebbâr", **TDVİA**, c. XXI, İstanbul, 2000, s. 19-21.
[434] İbnü'l-Ebbâr, **Kitâbü'l-hulleti's-siyerâ**ʾ, https://al-maktaba.org/book/6630/6
[435] Mustafa Öztürk, M. Suat Mertoğlu, "Zemahşerî", **TDVİA**, c. XLIV, İstanbul, 2013, s. 235-238.

"İllā ʿadāvete men ʿādāke min ḥasedin"[436] [NEK1-5a]

"İnne'l-mekārime küllehā lev ḥuṣṣılet
Raceʿat bi-cümletihā ila'ş-şeyʾeyn

Taʿẓīmü emri'llāhi celle celālühū
Ve's-saʿyü fī ışlāḥi ẕāti'l-beyn"[437] [NEK1-15b]

Abdülkâdir el-Bağdâdî (v. 1093/1682)

Arap dili ve edebiyatında şöhret yapan Abdülkâdir el-Bağdâdî, ilk eğitimini doğduğu şehir olan Bağdat'ta almış, burada Farsça ve Türkçe öğrenmiştir. Osmanlı-Safevî savaşlarıyla Bağdat'ta oluşan iç karışıklık onun Şam'a gitmesine ve orada ünlü âlimlerden dersler almasına vesile olmuştur. Daha sonra Kahire'ye giden Bağdâdî İslâmî ilimler, mantık, felsefe ve edebiyat alanlarında çeşitli okumalar yapmıştır. Devrin önemli bilge kişileriyle ve özellikle Şehâbeddin el-Hafâcî ile ünsiyet kurmuştur. İstanbul ve Edirne'ye yolculuklar yapan Bağdâdî, bir Edirne seyahatinde tanıştığı Sadrazam Köprülü Fâzıl Ahmed Paşa ile yakın dost olmuş ve *Şerhu Şevâhidi Şerhi't-tuhfeti'l-verdiyye* adlı eserini ona ithaf etmiştir. Fars dili ve edebiyatında da üstün bir yeteneği olan Abülkâdir el-Bağdadî'nin yüksek şöhrete erişmesinde Arap dili ve edebiyatında ilgilendiği nesir ve nazım alanları rol oynamıştır. Kendisi Arap dili ve edebiyatında bir otorite sahibi konumundadır. En meşhur eseri *Hizânetü'l-edeb*'dir. 1682 yılında Kahire'de vefat etmiştir.[438]

"Lillāhi derrü Nūşirevān min racül
Mā kāne aʿrafehu bi'd-dūni ve's-sifel

Nehāhüm en yemessū baʿdehū ḳalemen
Ve en yezelle benu'l-aḥrāri bi'l-ʿamel"[439] [NEK1-6a]

Muhammed Abdürrauf Münâvî (v. 1031/1622)

Kahire'de dünyaya gelmiştir. Âlim bir aileye mensuptur. Kendisi de çocuklarını bu şekilde yetiştirmiştir. Kendi zamanının en önemli hadîs âlimlerinden birisi olmuştur. Tasavvufî terbiyesini Abdülvehhâb b. Ahmed eş-Şa'rânî'den tahsil ederek ondan icazet almıştır. Hayatının son döneminde evinde uzlete çekilerek telif

[436] Zemahşerî, **Rebiü'l-Ebrar ve Nususü'l-Ahbar**, https://al-maktaba.org/book/10512/258 - p8
[437] Zemahşerî, **Rebiü'l-Ebrar ve Nususü'l-Ahbar,** https://al-maktaba.org/book/10512/253
[438] Nazif Hoca, "Abdülkâdir el-Bağdâdî", **TDVİA**, c. I, İstanbul, 1988, s. 230, 231.
[439] Abdülkâdir el-Bağdâdî, **Hızânetü'l-Edeb**, https://al-maktaba.org/book/12732/1222 - p3

eserleri ile meşgul olmuştur. Sâlihiyye Medresesi'nde bir dönem hocalık yapmıştır. Kahire'de vefat etmiş ve babasının yanına defnedilmiştir. Hadis, fıkıh, felsefe, tıp, tefsir, tasavvuf alanlarında onlarca eser kaleme almış olan Münâvî, edebî alanda *Şerhu Hutbeti'l-kâmûs* adında, Fîrûzâbâdî'nin *el-Kâmûsü'l-muhît* adlı eserine bir şerh yazmaya başlamış fakat bunun tamamlayamamıştır. Münşeâtta, Münâvî'nin Süyûtî'ye ait eserin şerhleri arasında en çok kabul göreni olan *Feyzü'l-kadîr* adlı, hadîsleri râvîleriyle birlikte şerh ettiği eserinden bir beyit tespit edilebilmiştir.[440]

"Leyse'l-fetā bi-fetā lā yüstedā'ü bihī
Ve lā yekūnu lehū fi'l-arżi āṣārun"[441] [NP-12b]

Ebû Firâs el-Hamdânî (v. 357/968)

Menbic ya da Musul'da doğduğu düşünülen Ebû Firâs el-Hamdânî, küçük yaşta yetim kalmış ve Rum asıllı annesiyle birlikte Âmid, Rakka, Meyyâfârik ve Mardin çevresinde uzun bir müddet dolaştıktan sonra Halep'e gitmiştir. Halep'te Melik Seyfüddevle el-Hamdânî'nin himayesine girerek İbn Hâleveyn gibi meşhur âlimlerden ders almış ve kendisini geliştirme fırsatı yakalamıştır. Seyfüddevle el-Hamdânî tarafından Menbic ve Harran şehirlerine vali olarak atanmasından sonra çeşitli devlet görevlerinde bulunmuştur. Yaşadığı ve yetiştiği dönem onu önemli bir nesir ustasına dönüştürmüştür. *Râiyye* adlı eseriyle Şam ekolünü izliyor gibi görünse de bazı şiirleri Bağdat ekolünden de etkilendiğini destekler niteliktedir. Ehl-i Beyt'i öven kasideleri ve Abbâsîleri eleştirel şekilde yaklaşımı ile döneminin tarihî olayları yansıtan şiirlerine örnekler vermiştir. Bizans'a esir düştüğü dönemde kaleme aldığı eseri *Rûmiyyât* ile şöhretine şöhret katmıştır. Şairin vefatından sonra hocası İbn Hâleveyh, onun dîvânını büyük bir incelikle derlemiştir.[442]

"E-küllü ḫalīlin hakeẕā ġayra munṣıf
Ve küllü zemānin bi'l-kirāmi baḫīlü"[443] [NEK1-8a]

"Kānet meveddetu Selmāne lehū raḥimen
Ve lem yekun beyne Nūḥin ve'bnihī raḥim"[444] [NP-29b]

Firuzâbâdî (v. 817/1415)

[440] Yaşar Kandemir, "Muhammed Abdürraûf Münâvî", **TDVİA**, c. XXXI, İstanbul, 2006, s. 572-575.
[441] Muhammed Abdürrauf Münâvî, **Feyzü'l-Kadîr**, https://al-maktaba.org/book/21660/8621
[442] Mustafa Kılıçlı, "Ebû Firâs el-Hamdânî", **TDVİA**, c. X, İstanbul, 1994, s. 125, 126.
[443] Ebû Firâs el-Hamdânî, https://www.aldiwan.net/poem25177.html
[444] Ebû Firâs el-Hamdânî, https://www.aldiwan.net/poem25156.html

Şiraz'a bağlı Kâzerûn kasabasında doğan Fîrûzâbâdî'nin küçük yaşta hafız olduğu ve Şiraz'ın merkezine eğitim için gittiği biliniyor. Şiraz'da hadîs, kıraat ve edebiyat dersleri almıştır. Bir müddet Şam'da kalan Fîrûzâbâdî'nin Halep, Kudüs, İran ve Hindistan'a seyahatleri olduğu biliniyor. Daha sonra Yemen kadılığına tayin olmuş ve hayatının uzun bir kısmını bu görevde geçirmiştir. Yaşadığı dönemdeki hükümdarlardan büyük ilgi ve alaka görmüş olan Fîrûzâbâdî, özellikle I. Beyazid'in ilgisine mazhar olmuştur. Fîrûzâbâdî 1415 yılında Zebid'de vefat etmiştir. Kabri Cebertiyye pîri Şeyh İsmail el-Cebertî'nin türbesindedir. Tefsir ve hadîs ilminde pek çok önemli eser kaleme almış olan Fîrûzâbâdî'nin edebî konudaki en önemli eseri *el-Kamus'ül-Muhit* adlı sözlüğüdür. Münşeâtta Firuzâbâdî'nin *Besâʾiru Zevi't-temyîz fî letâ'ifi'l-kitâbi'l-'azîz* adlı eserinden alıntı yapıldığı anlaşılmaktadır. Melikü'l-Eşref'nin tasarladığı geniş kapsamlı bir ansiklopedinin bir bölümü olan bu eser, Kur'ân ilimleriyle ilgilidir.[445]

"Ve kādet meʿānīhi ḫilāle suṭūrihī
Bi-ḥusni mebāni'l-lafẓi en tetekellemā"[446] [NP-154a]

İbn Fazlullâh el-Ömerî (v. 749/1349)

Benî Fazlullah ailesinden gelmesi dolayısıyla bu isimle anılmaktadır. Şam'da doğmuştur. İlk öğrenimini burada tamamladıktan sonra Kahire'de eğitimine devam etmiştir. Babası sultanın sır katipliğini yaptığı için devlet kademesinde önemli çevrelerde yetişmiştir. Öğrenimini tamamlayınca kendisine Kahire'de kadılık görevi verilmiş daha sonra Dîvân-ı İnşâ'nın başkanlığı da tevdi edilmiştir. Fakat sert üslûbu dolayısıyla kısa sürede sultanla arası açılmış ve azledilmiştir. Hatta bir müddet hapsedilmiştir. Hayatının son döneminde Şam'da yaşamış olan Fazlullâh, hac için seyahate çıkmış fakat eşinin Kudüs'te vefat emesi üzerine geri dönmüştür. Kendisi de kısa süre sonra yakalandığı veba salgınından hayatını kaybetmiştir. Çok sayıda eseri bulunan Fazlullah'ın edebî sahadaki en önemli eseri *et-Taʿrîf bi'l-mustalahi'ş-şerîf*'tir. Bu çalışma katiplik yapan kişilere bir rehber niteliğindedir. Bununla birlikte *Mesâlikü'l-ebsâr fî Memâliki'l-emsâr* adında coğrafya ve tarih konusunda çok şöhret bulmuş bir eseri daha mevcuttur.[447]

"İnne'l-medāʾiḥa lā tehdī li-nāḳıdihā

[445] Hulusi Kılıç, "Fîrûzâbâdî", **TDVİA**, c.XIII, İstanbul, 1996, s. 142-145.
[446] Firuzâbâdî, **Beṣâʾiru zevi't-temyîz fî leṭâʾifi'l-kitâbi'l-ʿazîz**, https://al-maktaba.org/book/9856/800
[447] Abdülazîz el-Alevî, "İbn Fazlullah el-Ömerî", **TDVİA**, c.IXX, İstanbul, 1999, s. 483, 484.

İllā ve elfāẕuhā aṣfā mine'ẕ-ẕehebi"[448] [M-122a]

İbn Hamdûn (v. 562/1167)

Bağdat'ta âlim yetiştiren asil bir ailenin üyesi olarak dünyaya gelmiştir. Ünlü hocalardan ders aldı. Abbâsî halifesi Muktefî-Liemrillâh zamanında sâhib-i dîvân-ı arz vazifesi ile görevlendirilmiş, nedîmi olduğu Müstencid-Billâh devrinde sâhib-i dîvâni'z-zimâm olarak hizmet etmiştir. Halife tarafından kendisine "Kâfi'l-küfât" lakabı verilmiş ve *et-Tezkiretü'l-Hamdûniyye* adlı eserini bu zamanda kaleme aldı. Fakat halife bu kitapta yer alan bazı hikâyelerden haberdar olunca, kendisini aşağılayıcı nitelikte bir şeyler olacağı vehmine kapılıp İbn Hamdûn'u görevinden azlettirerek hapse attırmıştır. Hapiste ölen İbn Hamdûn İmam Mûsâ el-Kâzım'ın yanına defnedilmiştir.[449]

"Ve iẕā telāʾemeti'l-ümūru fe-ʿindehā
Yürcā'ṣ-ṣalāḥu ve teḥsunu'l-aḥvāl"[450] [M-123b]

Abbas bin Ahnef (v. 192/808)

Bağdat'ta dünyaya gelen Abbas bin Ahnef, genç yaşta şiir yazmaya başlamış ve Halife Harun Reşid'in gözde şairlerinden olmuştur. Bağdat'ta vefat eden şairin şiirleri sarayın bestekârları tarafından bestelenmiş ve okunmuştur. Genelde dünyevî aşkı anlatan şiirler kaleme almıştır. Dîvânı toplanmış ve İstanbul'da basılmıştır. Çoğunlukla gazel türünde şiir yazmış ve gazel formunda Endülüs şiirinin ilham kaynağı olmuştur. Şiirleri sade ve akıcıdır.[451] Okçuzâde'nin mektuplarında Ahnef'in iki gazelinden birer beyit tespit edilebilmiştir.

"Teḥammel ʿaẓīme'ẕ-ẕenbi mimmen tuḥibbüh
Ve in künte maẓlūmen fe-ḳul ene ẓālimu"[452] [M-5a]

"Yā men şekā şevḳahū min ṭūli firḳatin
Fa'ṣbir leʿalleke telḳā men tuḥibbu ġaden"[453] [NP-168a]

Ali b. Muhassin Tenûhî (v. 447/1055)

---

[448] İbn Fazlullâh el-Ömerî, **Mesâlikü'l-ebṣâr fî memâliki'l-emṣâr**, https://al-maktaba.org/book/11790/4501
[449] İnci Koçak, "İbn Hamdûn", **TDVİA**, c. XX, İstanbul, 1999, s. 21, 22.
[450] İbn Hamdûn, et-Teẕkiretü'l-Ḥamdûniyye, https://al-maktaba.org/book/10646/1552
[451] Süleyman Tülücü, "İbnü'l-Ahnef", **TDVİA**, c. XX, İstanbul, 1999, s. 481, 482.
[452] Abbas bin Ahnef, https://www.aldiwan.net/quote150.html
[453] Abbas bin Ahnef, https://www.aldiwan.net/poem26417.html

Basra'da dünyaya gelmiştir. Dede ve babası dönemin önemli âlimlerindendir. Bağdat'a giderek dönemin en seçkin âlimlerinden Alemülhüdâ Şerîf el-Murtazâ'dan faydalanmış ve onunla dost olmuştur. Ailesi gibi kadılık mesleğini icra etmiş ve çeşitli bölgelerde bu vazifesini sürdürmüştür. Şia akımını kabul ettiği kaynaklarda zikredilmektedir. Çeşitli konularda zikredilen eserleri bulunmakla birlikte, Hz. Ali ile Hz. Hasan ve Hüseyin'i öven şiirlerinin olduğu bilinmektedir.[454]

"Eve leyse min iḥdā'l-ʿacāibi ennenī
Fāraḳtühū ve ḥayyeytü bʿade firāḳıhī

Yā men yüḥākī'l-bedra ʿinde temāmihī
İrḥam feten yaḥkīhi ʿinde meḥāḳıhī"[455] [NEK1-23b]

Cerîr b. Atıyye (v. 110/728 [?])

Çocukluk yıllarını Bedevî kabileleri arasında çobanlık yaparak geçirmiştir. Fakir bir ailenin çocuğu olsa da kavmi ve şiirleri ile hep övünmüştür. Belirli zamanlarda Basra'ya gidip gelişlerinde hemşehrisi olan Ferazdak ile tanışmış ve onun övgüleri sayesinde şiirlerine olan ilgi artmıştır. Fakat sonraları bu ilişki büyük bir mücadeleye dönüşmüş ve birbirlerini hicvetmişlerdir. Uzun süren bu hicivleşme büyümüş ve diğer şairlere de sıçramıştır. Cerîr daha sonra Basra'ya yerleşmiş ve burada Halife Abdülmelik b. Mervân'ın sarayına girmiştir. Pek çok Emevî halifesi için medhiyeler düzmüştür. Bunlardan en önemlisi Halife Ömer b. Abdülazîz'e yazdığı medhiyelerdir. Yemâme'de vefat etmiştir. Kabri burada bulunmaktadır. Bütün hicviyelerinin ve eserlerinin bir arada toplandığı dîvânı, tarihî açıdan da önemli bilgiler barındırmaktadır.[456] Münşeâtta kendisine ait bir beyte rastlanmıştır.

"İnnī le-ercū minke ḫayran ʿācilen
Ve'n-nefsu mūleʿatun bi-ḥubbi'l-ʿācili"[457] [M-34b]

Kays b. Zerîh (v. 68/687)

İmam-ı Hüseyn'in sütkardeşi olarak şöhret bulmuş bir Arap şairidir. Rivayete göre Kays, bir gün Kâ'b b. Huzâa kabilesinin yaşadığı bölgeden geçerken su istemek üzere bir çadırın kapısına girmiş ve o sırada gördüğü Hubâb el-Kâ'biyye'nin kızı

[454] Mustafa Öz, "Ali b. Muhassin Tenûhî", **TDVİA**, c.XL, İstanbul, 2011, s. 470.
[455] Ali b. Muhassin Tenûhî, https://www.aldiwan.net/poem87448.html
[456] Zülfikar Tüccar, "Cerîr b. Atıyye", **TDVİA**, c. VII, İstanbul, 1993, s. 412-413.
[457] Cerîr b. Atıyye, https://www.aldiwan.net/poem5948.html

Lübnâ'ya bir anda âşık olmuştur. Bu aşk sonraları karşılıklı olsa da babası kızını Kays'a vermemiş, Kays da bu aşktan dolayı yaşadığı duygusal hâlleri şiirlere dökmüştür. Bu şiirlerin dilden dile dolaştığı zikredilmektedir. Daha sonra Hz. Hüseyn bu duruma el koymuş ve araya girmesiyle Lübnâ ile Kays evlenmişlerdir. Fakat bu evlilik uzun sürmemiş; çocukları olmadığı gerekçesiyle Kays ve Lübnâ boşanmışlardır. Lübnâ başkası ile evlendirilince Kays, daha da alevlenen aşkının etkisiyle yine şiirler söylemeye başlamıştır. Rivayete göre kendisinden önce ölen Lübnâ'nın kabri başında şiirler söyleyerek kendinden geçmiş ve evine getirilerek burada vefat etmiştir. Bu hikâyenin hayâlî bir aşk hikâyesi değil tarihî bir vakıa olduğu kaynaklarda zikredilmektedir.[458]

"Ve küllü razīʾāti'z-zemāni raʾeytuhā
Sivā furḳati'l-aḥbābi heyyinete'l-ḫaṭbi"[459] [NEK1-50a]

Beşşâr b. Bürd (v. 167/783-84)

İran'a bağlı Tohâristan'dan gelen köle bir ailenin çocuğu olan Beşşâr'ın doğumdan itibaren iki gözü de kördür. Bu sebeple sahibesi tarafından azad edilmiştir. Benî Ukayl kabilesi içinde büyüyüp sağlam bir dil öğrenen Beşşâr, on yaşlarında şiir söylemeye başlamıştır. Basra'ya giderek buradaki ilim meclislerinde bulunmuştur. Beşşâr şiirlerinde zerdüştlük izleri barındırdığı gerekçesiyle iki defa Basra'dan sürülmüştür. Abbâsîler döneminde itibar görmeye başlamış fakat bu da uzun sürmemiş; kendisine sarhoş olduğu için verilen had cezası esnasında ölmüştür. Cenazesine sadece bir siyahi cariye katılmış, halk ölümüne adeta sevinmiştir. Şiirleri kendisinden sonra iki defa toplanarak dîvân hâline getirilmiştir.[460]

"Eẓallet ʿaleynā minke yevmen seḥābetun
Eḍāʾet lenā berḳan ve rāse raşāşehā

Fe lā ġaymuhā yuṣḥā fe yeyʾese ṭāmiʿun
Ve lā gaysuhā yeʾtī fe yurvā ʿişāşuhā"[461] [NP-129b]

Ebû İshak Sâbî (v. 384/994)

[458] Hüseyin Tural, "Kays b. Zerîh", **TDVİA**, c. XXV, Ankara, 2002, s. 93-94.
[459] Kays b. Zerîh, https://www.aldiwan.net/poem4869.html
[460] Cemal Muhtar, "Beşşâr b. Bürd", **TDVİA**, c. VI, İstanbul, 1992, s. 8-9.
[461] Beşşâr b. Burd, https://www.aldiwan.net/poem62356.html

Babası doktor olan Ebû İshak'ın doğum yeri Bağdat'tır. Ailesi aslen Harranlıdır. Geometri ve astronomide yüksek bir ilim okumuş olmasına rağmen daha sonra edebiyat ile ilgilenmeye karar vermiştir. Sarayda başkatiplik görevini sürdürmeye başlayan Sâbî, Bahtiyâr ile Adudüddevle arasındaki yazışmalarda katiplik görevinde bulunmuştur. Adudüddevle Bahtiyar'ı öldürüp Bağdat'ı ele geçirince Sâbi'yi öldürtmeye karar verdiyse de sonra bundan vazgeçerek Büveyhî hanedanının tarihini yazmasını emretmiştir. Sâbî bu eseri bizzat tutuklu hâlde tamamladıktan sonra serbest bırakılmış fakat aciz bir hayat içerisinde Bağdat'ta vefat etmiştir. Kur'ân'ı çok iyi bilmesine, oruç tutmasına rağmen bir Müslüman olmadığı ve atalarının dinini yaşadığı rivayet edilmektedir. Çeşitli eserleri bulunan Sâbî'nin *Münşeʾâtü's-Sâbî* isminde bir münşeâtının olduğu bilinmektedir.[462]

"Leḳad ẓamiʾet ʿayni'lletī ente nūruhā
İlā naẓratin min vechike'l-muteʾelliḳı

Fe yā ferḥatī in niltuhā ḳable meniyyetī
Ve yā ḥasratā in mittu ḳable nelteḳī"[463] [NP-134a]

İbn Reşîk el-Kayrevânî (v. 456/1064)

Babası azatlı bir köle olan Kayrevânî, küçük yaşta şiire karşı olan merakı dolayısıyla Kayrevan'a giderek buranın önemli âlimlerinden ders okumuş ve aynı zamanda ticaretle meşgul olmuştur. Kayrevan'da dönemin hükümdarı Zîrî emîri Muiz b. Bâdîs'in takdirini kazanarak sarayda hizmet etmeye başlamıştır. Saraydaki bir diğer şair olan İbn Şeref ile birbirlerini tutarsızca hicvetmişlerdir. *el-Umde* isminde, edebî sanatlar ile ilgili bir eseri bulunan şairin günümüze ulaşamamış bir de dîvânı olduğu bilinmektedir.[464]

"İnnī uḥibbuke ḥubben leyse yebluġuh
Fehmun ve lā yentehī ileyhi vaṣfī ilā ṣıfatih

Aḳṣā nihāyeti ʿilmī fīhi maʿrifetī
Bi'l-ʿaczi minnī ʿan idrāki maʿrifetihī"[465] [NEK1-51b]

Ebü'l-Feth Büstî (v. 400/1010)

[462] Rahmi Er, "Ebû İshak Sâbî", **TDVİA**, c. XXXV, İstanbul, 2008, s. 339-340.
[463] Ebû İshak Sâbî, https://al-maktaba.org/book/33637/2610
[464] Zülfikar Tüccar, "İbn Reşîk el-Kayrevânî", **TDVİA**, c. XX, İstanbul, 1999, s. 247-249.
[465] İbn Reşîk el-Kayrevânî, https://al-maktaba.org/book/10768/10

Arapça ve Farsça şiirler kaleme almasından dolayı "Zü'l-lisâneyn" lakabıyla anılmıştır. Afganistan'ın Büst şehrinde dünyaya gelmiştir. Aslen Arap'tır. İlk öğrenimini bu şehirde tamamlamış; hadîs ve fıkıh ilmi yanında edebiyatla da ilgilenmiştir. Hadîs hafızı olan Büstî, önceleri hocalık yapmış daha sonra Büst emîrinin sarayına girerek burada katiplik hizmetinde bulunmuştur. Saraydaki anlaşmazlıklar neticesinde buradan ayrılarak Buhara civarında vefat etmiştir. Büyük bir şair olan Büstî'nin ilk dönem şiirlerinin daha dünyevi olduğu görülür. Zâhidliğe heves ettiğinden şiirlerindeki bu dünyevilik yerini tevekkül ve nasihatlere bırakır. Bir dîvânı ve *el-Kasidetü'n-nûniyye* isminde altmış üç beyitlik bir de eseri günümüze ulaşmıştır.[466]

"Yā men eʿāde ramīme'l-ʿadli menşūrā
Ve ḍamme bi'r-raʾyi emran kāne menşūrā

Ve'l-emru baʿdeke en taʿtemide şūrā
Ente'l-vezīru ve in lem tuʾti menşūrā"[467] [NEK1-54a]

"Erāni'llāhu vecheke külle yevmin
Li-üsʿade bi'l-emāni ve bi'l-emānī

Fe-vechüke ʿıyne elḥaẓuhū bi-ʿaynī
Yürīni'l-bişre fī vechi'z-zamāni"[468] [NP-16b]

Serî er-Reffâ (v. 362/973 [?])

Kaynaklarda asıl mesleğinin terzilik olduğu zikredilmektedir. Şiir ve edebiyat bahsinde kendi kendini yetiştirmiştir. Şiirdeki kabiliyeti dolayısıyla Halep'teki Hamdânî sarayına insitap etmiştir. Seyfüddevle'nin saray şairleri arasına girmiş ve kendisi için sayısız medhiye kaleme almıştır. Fakat daha sonra araları açılmış ve Bağdat'a gitmişse de burada kendisine bir yeni hâmî bulamayarak yoksulluk içerisinde vefat etmiştir. Günümüze ulaşmış bir dîvânı ve konularına göre derlenmiş bir şiir antolojisi bulunmaktadır.[469]

"Ve'l-faḍlu mā şehidet bihi'l-aʿdā"[470] [NP-135b]

"İnne'l-medāʾiḥa lā tuhdā li-nāḳıdihā

[466] Hüseyin Elmalı, "Ebü'l-Feth Büstî", **TDVİA**, c. EK-1, İstanbul, 2016, s. 226-228.
[467] Ebü'l-Feth Büstî, https://www.aldiwan.net/poem49929.html
[468] Ebü'l-Feth el-Büstî, https://www.aldiwan.net/poem49731.html
[469] İsmail Durmuş, "Serî er-Reffâ", **TDVİA**, c. XXXVI, İstanbul, 2009, s. 563-564.
[470] Serî Er-Reffâ, https://www.aldiwan.net/poem51833.html

İllā ve elfāẓuhā aṣfā mine'ẕ-ẕehebi"[471] [NEK1-70b]

Ebû Temmâm (v. 231/846)

Câsim kasabası civarında dünyaya gelmiştir. Babasının Tedus isminde bir Hıristiyan olduğu rivayet edilir. Tay kabilesine mensuptur. Fakir bir ortamda büyümüştür. Babasının da şiirle ilgisi bulunmaktadır. Ailesi ile birlikte küçük yaşta Şam'a göç etmiş ve orada bir dokumacının yanında çalışırken bir yandan da şiirle meşgul olmaya başlamıştır. Daha sonra önce Humus'a ardında da Mısır'a giderek şiirlerini büyük şairlere göstermiş ve onlardan feyz almaya çalışmıştır. Mısır'da yazdığı şiirler sanat çevrelerinde ilgi görmeye başladıktan sonra Halife Me'mun'a da şiirler sunmuş fakat Halife sesini çirkin bulduğu için kendisine iltifat etmemiştir. Daha sonra Horasan Valisi Abdullah b. Tâhir'in yanına gitmiş ve kendisinden yakın alaka görmüştür. Seyahat etmeyi seven Temmâm, zaman zaman seyahatlere çıkarak devlet adamlarına kasideler sunmuştur. Biraz kekeme olan Temmâm, Musul'da posta katipliği yaptığı dönemde vefat etmiştir. Abbâsî döneminin en ünlü şairleri arasında yer almış olan Temmâm'ın birkaç şiirinin Zemahşerî'nin tefsirinde de geçtiği görülmektedir. Dîvânı ve hamsesi bulunan şairin çok sayıda eseri vardır.[472]

"Tilke'l-ḳalību mubāḥatun ercāʾuhā
Ve'l-ḥavḍu munteẓarun vurūdu'l-vāridi"[473] [M-113a]

"Ve leyse yaʿrifu ṭībe'l-vaṣli ṣāḥibuhū
Ḥattā yuṣābe bi-neʾin ev bi-hicrāni"[474] [NP-125a]

"İnne'btidāʾe'l-ʿurfi mecdun bāsiḳun
Ve'l-mecdu külle'l-mecdi fi'stitmāmih

Hāẕa'l-hilālu yerūḳu ebṣāra'l-verā
Ḥusnen ve leyse ke-ḥusnihī temāmuh"[475] [NEK1-75b]

El-Buhturî (v. 284/897)

Menbic şehrinde dünyaya gelen Buhturî aslen ünlü Tay kabilesine mensuptur. Gençliğinden beri şiire kabiliyeti olan Buhturî, şair meclislerinde şiirlerini okuma imkânı bulmuştur. Ebû Temmâm kendisini himaye ederek şiir konusundaki

[471] Serî Er-Reffâ, https://www.aldiwan.net/poem51799.html
[472] Hüseyin Elmalı, "Ebû Temmâm", **TDVİA**, c. X, İstanbul, 1994, s. 241-243.
[473] Ebû Temmâm, https://www.aldiwan.net/poem30549.html
[474] Ebû Temmâm, https://www.aldiwan.net/poem30338.html
[475] Ebû Temmâm, https://www.aldiwan.net/poem30350.html

bilgilerini ona aktarmıştır. Yirmili yaşlarında Bağdat'a giderek burada meşhur *el-Hamâse*'sini kaleme almış ve vezir Feth b. Hâkan'a takdim etmiştir. Dîvânı bulunan Buhtûrî'nin en önemli eseri ise el-Hamâse isimli antolojisidir.[476]

"Şerafun tetābeʿa kābiran an kābirin
Ke'r-rumḥi enbūben ʿalā enbūbin

Ve tela'n-nucūmu'z-zuhra min eslāfihī
Ke'l-ġaysi şuʾbūben ʿalā şuʾbūbin"[477] [NP-116a]

"Dāmet le-ke'l-aʿyādu mesrūran bi-hā
Fi'l-ʿizzi min-ke ve fi'l-beḳāʾi'l-eṭvali

Ve cuziyte aʿlā rutbetin meʾmūle
Fī cenneti'l-Firdevsi ġayra muʿacceli"[478] [NEK1-118a]

"Ḥaleftu bi-men edʿūhu rabben ve men
Lehū ṣalātī ve nusukī ḫālişan ve ṣıyāmī

Le-ḳad ḥuṭṭe dīna'llāhi ḫayra ḥıyāṭatin
Ve ḳumte bi-emri'llāhi ḫayra ḳıyāmi"[479] [NEK1-121b]

Küseyyir (v. 105/723)

Huzaa kabilesine mensup bir çocuk olarak dünyaya gelmiştir. Babasının erken ölümü dolayısıyla amcasının himayesinde büyümüştür. Medine civarında çobanlık yaparak yaşamıştır. Bir gün hayvanları otlattığı sırada bir kabileden su sormak için yanlarına yaklaştığında gördüğü Azze isminde bir kıza âşık olmuş ve ona şiirler yazmıştır. Ailesi ise kızı ona vermek yerine yaşlı bir adama vermeyi tercih etmiştir. Kız ve kocası Mısır'a göç etmişlerdir. Halife Abdülmelik b. Mervân bu olayı duymuş ve Azze'nin vefat eden kocasından sonra Küseyyir ile evlenmesine olanak sağlamış, bunun için onu davet etmiştir. Fakat Küseyyir, acı bir tesadüfle Azze'nin cenazesine yetişmiş ve derin bir mersiye söyleyerek oradakileri etkilemiştir. Medine'de son günlerini yaşayan Küseyyir burada vefat etmiştir. Geç dönemde derlenmiş bir dîvânı bulunmaktadır.[480] Okçuzâde bir mektubunda

[476] Zülfikar Tüccar, "Buhtürî", **TDVİA**, c. VI, İstanbul, 1992, s. 381-383.
[477] el-Buhturî https://www.aldiwan.net/poem11038.html
[478] el-Buhturî, https://www.aldiwan.net/poem65538.html
[479] el-Buhturî, https://www.aldiwan.net/poem65670.html
[480] Mustafa Çuhadar, "Küseyyir", **TDVİA**, c. XXVI, Ankara, 2002, s. 575-576.

Küseyyir'in dîvânından iktibas yapmış ancak şiirdeki kelimeleri değiştirerek kullanmıştır.

"İẕā ẓanneti'l-uẕunāni ḳültü ẕekertinī
Ve in ḫalecet ʿayneyye racevtu't-telāḳıyā"[481] [NEK1-65a]

İbnü'r-Rûmî (v. 283/896)

Bağdat'ta dünyaya gelen Rûmî aslen Bizanslı bir Hıristiyan aileye mensuptur. Babasının Müslüman olmasıyla İslam üzere büyümüştür. Annesi ise İran asıllıdır. Şiirlerinde anne ve baba soyunu kullanır. Babasının erken yaşta ölümü dolayısıyla büyük kardeşi tarafından yetiştirilmiştir. Hafızlık yapmış, hadîs ve fıkıh konusunda dönemin önemli hocalarından dersler almıştır. Kısa bir müddet memurluk yapmış olsa da hayatını şiirden kazanmaya gayret etmiştir. Çocukken babasını, genç yaşta hanımını ve art arda üç çocuğunu kaybetmiştir. Hep Bağdat'ta bulunmuş ve burada ölmüştür. Bir dîvânı bulunmaktadır.[482]

"Berākumu'llāhu min ḥazmin ve keremin
Ezkā mine'l-māʾi bel eẕkā mine'ş-şuʿali

Telūḥu fī devleti'l-eyyāmi devletukum
Ke-ennehā milletu'l-islāmi fī'l-mileli"[483] [NP-120b]

Tuğrâî (v. 515/1121)

Isfahan'da dünyaya gelmiştir. Arap ya da İran kökenli olduğu konusunda ihtilaflar bulunmaktadır. Küçük yaşta edebî eğitime başlamış, bunun yanında kimya ve felsefe gibi ilimlerde de uzun okumalar yapmıştır. Selçuklu veziri Muînülmülk Muhammed b. Fazlullâh'ın hizmetine girmiş ve onunla yakın bir münasebet kurmuştur. Bu sayede Nizâmülmülk ile tanışıp Selçuklu sarayında dîvânî'l-inşâ kaleminde başkatiplik yapmıştır. Görevlerinden azledildikten sonra Isfahan'a yerleşip kimya ilmiyle uğraşmıştır. Sonraki yıllarda tekrar bu göreve getirilmiş fakat entrikalar dolayısıyla tekrar görevden uzaklaştırılmış, bu sefer Musul'a giderek orada rakip hükümdarın vezirliğini yapmıştır. Sonunda kendisini büyük bir rakip gören Nizâmeddin es-Sümeyrimî tarafından Şii olması ve simya ile uğraşması nedeniyle

[481] Küseyyir, https://www.aldiwan.net/quote113.html
[482] İsmail Durmuş, Mustafa Çuhadar, "İbnü'r-Rûmî", **TDVİA**, c.XXI, İstanbul, 2000, s. 186-188.
[483] İbnü'r-Rûmî, https://www.aldiwan.net/poem65993.html

idam edilmiştir. Birçok konuda ilmî kitapları olan Tuğrâî'nin bir de dîvânı bulunmaktadır.[484]

"Naʿimnā zemānen ṣumme ferraḳa beynenā
Yedu'd-dehri tubdī tāraten ve tuʿīdu

Ve in lem yekün beynī ve beyne firāḳıḳüm
Sivā ʿumri yevmin innehū baʿīdu"[485] [NP-121b]

"Uʿallilu'n-nefse bi'l-āmāli erḳubuhā
Mā aḍyeḳa'l-ʿayşu levlā fusḥatu'l-emeli"[486] [NEK1-101a]

Şemseddin es-Sehâvî (ö. 902/1497)

Kahire'de dünyaya gelmiş olan Sehâvî çocuk yaşta İbn-i Hacer'den ilim tahsil etmiştir. Sehâvî, çok saygı duyduğu İbn Hacer için pek çok kitap istinsah ettiği gibi bazı kitaplarını ikmal ve şerh etmiş bazılarına da zeyiller yazmıştır. İbn-i Hacer'in vefatından sonra Halep, Kudüs, Dımaşk, Hama'ya giderek önemli hadîs âlimleri ile görüşmüş ve Kahire'ye dönerek vefatına kadar burada kalmıştır. Hadîs ilimleri konusunda önemli eserleri bulunan Sehâvî'nin halk arasında en bilinen eseri *el-Makâsıdü'l-hasene*'dir.[487]

"Mā ġayyera'n-neʾye vudden künte teʿahhedehū
Ve lā tebeddelte baʿde'ẕ-ẕikri nisyānen

Ve lā ẕekertu ḥamīmen küntu ālifuhū
İllā ceʿaltuke fevḳa'l-külli ʿunvānen"[488] [NEK1-67a]

Tabersî (v. 548/1154)

Tefriş'te dünyaya gelmiştir. Hayatının önemli bir kısmını Meşhed'de geçirmiştir. Döneminin önemli hocalarından ilim tahsil etmiştir. İmamiye şiasının önemli müfessirleri arasında girmiştir. Hayatının son yirmi yılını Sebzevâr'da geçirmiş ve burada vefat etmiştir. Tefsir alanında son derece önemli çalışmaları bulunmaktadır. Bununla birlikte *İʿlâmü'l-verâ bi-aʿlâmi'l-hüdâ* isminde Hz. Peygamber'in (SAV), Hz. Fatıma'nın ve on iki imamın faziletlerine dair kaleme

[484] Rahmi Er, "Tuğrâî", **TDVİA**, c. XXXXI, İstanbul, 2012, s. 339-341.
[485] Tuğrâyî, https://www.aldiwan.net/poem52441.html
[486] Tuğrâyî, https://www.aldiwan.net/quote238.html
[487] Cengiz Tomar, "Şemseddin Sehâvî", **TDVİA**, c. XXXVI, İstanbul, 2009, s. 313-316.
[488] https://al-maktaba.org/book/23177/186#p2

aldığı önemli bir kaynak eseri daha bulunmaktadır.[489] Okçuzâde mektubunda İʿlâmü'l-verâ bi-aʿlâmi'l-hüdâ'dan şu beyte yer vermektedir.

"Fe-mā yudriku'l-meddāḥu ednā ḥuḳūḳıhī
Bi-iġrāḳı manẓūmi'l-kelāmi ve neṣrihī"[490] [NEK1-70a]

İbnü'l-Fârız (v. 632/1235)

Kahire'de dünyaya gelmiştir. İlk eğitimini kadılık yapan babasından tahsil etmiştir. Genç yaşında tasavvufa yönelmiş ve Mukattam dağında uzun yıllar inziva hayatı yaşamıştır. Tasavvufta istediği feyzi çok arayan Fârız sonunda Şeyh Bakkal'dan gelen işaretle Mekke'de uzun yıllar kalarak çileli bir inziva hayatı yaşamıştır. Daha sonra Şeyh Bakkal'ın kendisine gönderdiği işaretle Kahire'ye dönerek onu ölüm döşeğinde görmüş ve cenazesine katılmıştır. Son yıllarını Ezher Camii'inde inzivada geçiren Fârız, Kahire'de vefat etmiştir. Derlenmiş bir dîvânı bulunmaktadır.[491]

"Kemulet meḥāsinuhū fe-lev ehda's-senā
Li'l-bedri ʿinde temāmihī lem yuḥsefi

Veʿalā tefennuni vāṣıfīhi li-faḍlihī
Yefna'z-zemānu ve fī-hi mā lem yāṣafi"[492] [NEK1-80b]

"Le-ke'l-ḥukmu fī emrī fe-mā şīʾte fe'ḥkum
Fe-lem yeku illā fīke lāʿanke raġbetī

Ve küllu'lleẕī terḍāhu ve'l-mevtu dūnehū
Bi-hī ene rāḍin ve'ṣ-ṣabābetu erḍat"[493] [M-74b]

Muhammed b. Hâzim el-Bâhilî (öv. 231/846)

Doğum yeri ve hayatı ile ilgili bilgiler son derece sınırlıdır. Abbâsî döneminin hiciv şairlerinden biri olduğu yazdıklarından ve kaynaklardan anlaşılmaktadır. Bağdat'ta yaşadığı ve burada vefat ettiği zikredilse de bu da belirsizdir.[494]

"Yā rāḳıde'l-leyli mesrūran bi-evvelihī

[489] Mustafa Öz, "Tabersî", **TDVİA**, c. IXXXX, İstanbul, 2010, s. 324-325.
[490] http://www.shiaonlinelibrary.com/
[491] Süleyman Uludağ, "İbnü'l-Fârız", **TDVİA**, c. XXI, İstanbul, 2000, s. 40-43.
[492] İbnü'l-Fârız, https://www.aldiwan.net/poem1510.html
[493] İbnü'l-Fârız, https://www.aldiwan.net/poem1560.html
[494] Mehmet Talu, "Ahmed b. Hâtim Bâhilî", **TDVİA**, c. IV, İstanbul, 1991, s. 484.

İnne’l-havādiṣe ḳad yeṭruḳne eshārā

Lā tefraḥanne bi-leylin ṭābe evveluhū
Fe rubbe āḫiri’l-leyli eccece nārā" [495] [NEK1-74a]

İmâm Şâfî (v. 204/820)

Gazze'de doğan ünlü mezhep imamı İmâm Şâfî, çok küçük yaşta babasını kaybetmiştir. Annesi ile iki yaşında Mekke'ye gitmiştir. Mina Dağı yakınlarında mahrumiyet içinde bir çocukluk geçirmiştir. Zor bir eğitim hayatı geçirerek yedi yaşlarında Kur'ân'ı ezberlemiştir. Mekke'deki eğitimi sonrasında Benî Huzey kabilesine katılıp önce binicilik sonra da Arap şiiri ve edebiyatı konusunda tahsil görmüştür. İmâm Şâfî'nin Mâlik b. Enes ile tanışması onun hayatının dönüm noktasıdır. Vefatına kadar yanında durmuş, sonrasında Mekke'ye dönmüştür. Aldığı bir davet üzerine Yemen'e giderek orada kamu hizmetinde bulunmuştur. Daha sonra Mekke'ye dönen İmâm Şâfî iki defa Bağdat seyahatinde bulunmuş ve burada pek çok münazaraya katılmıştır. Son olarak yaşlılık dönemini Mısır'da geçirmiş, burada önemli dersler verdikten sonra 820 tarihinde vefat etmiştir. Mezhep imamı olmasından ötürü ilmî konularda pek çok eser kaleme almış olan İmâm Şâfî'nin Arap dili ve şiirinde mâhir olduğundan dolayı çeşitli vesilelerle söylediği şiir ve hikmetli sözleri Ahmed el-Âcemî tarafından *Dîvânü'l-Şâfî* adıyla derlenmiştir.[496]

"Ve eddi zekāte’l-cāhi veʿ lem bi-ennehā
Ke-miṣli zekāti’l-māli temme niṣābuhā"[497] [NEK1-75b]

Mahmûd b. Hasan el-Verrâk (v. 240/854)

Abbâsî döneminin önemli şairlerinden olan Mahmûd Verrâk, ilk zühd dönemi Arap şairleri arasında yer almaktadır. Dönemin dünyevîleşme hastalığına bir tepki olarak doğan "zühd" temalı şiir yazma geleneğinin ilk temsilcilerindendir.[498]

"Ed-dehru lā yebḳā ʿalā ḥālihī
Lā budde en yuḳbile ev yudbirā

Fe-in teleḳḳāke bi-mekrūhihī

[495] https://referenceworks.brillonline.com/entries/encyclopaedia-of-islam-2/muhammad-b-hazim-b-amr-al-bahili-SIM_5353
[496] Bilal Aybakan, "Şâfiî", **TDVİA**, c. XXXVIII, İstanbul, 2010, s. 223-233.
[497] İmâm Şâfî, https://www.aldiwan.net/poem24732.html
[498] Adnan Arslan, "Verrâk'tan Gençlere Öğütler", **Tasavvur: Tekirdağ İlahiyat Dergisi**, 4/2 (Aralık 2018), s. 829.

Fe’ṣbir fe-inne’d-dehra lem yaṣbirā"[499] [NP-86a]

Safiyüddin Hillî (v. 749/1348)

Zengin bir ailenin çocuğu olarak Hille şehrinde dünyaya gelmiştir. Genç yaşında şiirle ilgilenmeye başlamış, dayısının öldürülmesi dolayısıyla kabilesini savaşa sürükleyen şiirler kaleme almıştır. Daha sonra rakiplerini hicveden şiirler de kaleme almaya başlamıştır. Artuklular’ın hizmetine girme amacıyla Mardin’e göç ederek bir yandan ticaretle de uğraşmıştır. Hac dönüşü uğradığı Mısır'da kasideleri ile ün kazanmıştır. Şiirlerinden Şia mezhebine ilgi duyduğu anlaşılmaktadır. On binin üzerinde beyit içeren bir dîvânı bulunmaktadır. Bununla birlikte Artuklu hükümdarına yazdığı kasidelerin toplandığı *el-Kasâ'idü'l-Artukıyye* isminde meşhur bir eseri daha bilinmektedir.[500]

"İleyke iştiyāḳī lā yuḥaddu li-ennehū
İẕā ḥudde lā yulfā li-ḍābiṭihī aṣlu

Ve keyfe yuḥaddu’ṣ-ṣevḳu fiyye bi-ḍābıṭin
Ve leyse lehū cinsun ḳarībun ve lā faṣlu"[501] [NEK1-92a]

Mansûr el-Hallâc (v. 309/922)

Ünlü sûfî Hallâc-ı Mansur, İran’ın Fars bölgesinde dünyaya gelmiştir. Asıl adı Hüseyin’dir. İlk öğrenimini Vâsıt’ta tamamlamış, ardından Basra’da ikamet etmiştir. Burada ünlü mutasavvıfların sohbet halkalarından istifade etmiştir. Uzun bir hac yolculuğunun ardından Cüneyd-i Bağdâdî’nin sohbetlerine geri dönmüştür. Tekrar uzun bir yolculukla ikinci haccını ifa ettikten sonra şirk sahiplerini irşad amacıyla deniz yoluyla Hindistan’a gitmiştir. Dönüşte üçüncü defa haccetmiş ve son olarak Bağdat’ta bir ev satın alıp farklı bir hayata adım atmıştır. Sözleri dolayısıyla bir kısım müridinin tutuklandığını duyunca Ahvaz’a gitse de yakalanıp Bağdat’ta hapsedilmiştir. Uzun zaman hükümdarın kendisini öldürtme isteğine rağmen kadılar bu ceza konusunda çekinceli davranmış ama sonunda idam fermanı verilmiştir. Önce kol ve ayakları, ardından başı kesilerek yakılmış, külleri Dicle nehrine savrulmuştur. Vahdet-i vücûd hakkındaki ifadeleri ile ünlenen Hallâc’ın tasavvufî eserleri

[499] Mahmud b. Hasan el-Verrâk, https://www.aldiwan.net/poem68767.html
[500] Mustafa Kılıçlı, "Safiyüddin Hillî", **TDVİA**, c. IIXX, İstanbul, 1998, s. 41-44.
[501] Safiyüddin Hillî, https://www.aldiwan.net/poem40327.html

bulunmaktadır. Bununla birlikte söylediği ve çeşitli kaynaklarda bulunan şiirleri de toplanarak divân hâline getirilmiştir.[502]

"Vallāhi mā ṭalaʿat şemsun ve lā ġarabet
İllā ve ente minnī ḳalbī ve visvāsī

Ve lā celestu'l-aḳvāme uḥaddiṯuhum
İllā ve ente ḥadīṯī beyne cullāsī

Ve lā hemimtu bi-şurbi'l-māʾi min ʿaṭaşin
İllā raʾeytu ḥayālen minke fi'l-kāsi

Ve lā teneffestu maḥzūnen ve feraḥan
İllā ve ẕikruke maḳrūnun bi-enfās"[503] [NP-53a]

Ebû Nüvâs (v. 198/813 [?])

Yanında çalıştığı bir attar vasıtasıyla Kûfeli şair Vâlibe b. Hubâb ile tanışarak ondan şiir sanatıyla ilgili temel bilgileri öğrenmiştir. Bağdat'ta Hârûnürreşîd'in hizmetinde çalışırken birkaç defa kusurları dolayısıyla hapsedilmiştir. Daha sonra kurtularak Mısır'a gitmiş, orada da içkiye aşırı düşkünlüğü dolayısıyla emin tarafından hapsedilmiştir. Dil ve edebiyat konusundaki maharetiyle meşhur olan Nüvâs'ın şiirleri Ebû Bekir es-Sûlî tarafından derlenerek dîvân hâline getirilmiştir.[504]

"Lā ferrace'llāhu ʿannī in mededtu yedī
İleyhi usāʾiluhū min ḥubbike'l-feracā"[505] [NP-60b]

Di'bil (v. 246/860)

Kûfe'de dünyaya gelen Di'bil, Hüzâa kabilesine mensup bir ailenin çocuğudur. Ailesi şairlik konusunda şöhretiyle tanınır. Bu sebeple erken yaşta şiir sanatının içinde büyümüştür. Bağdat'ta Harûnreşîd tarafından kendisine ikramlarda bulunulduğu rivayet edilmektedir. Buradan Toharistan'a geçmiş valinin büyük takdirini kazanarak kendisine Simincan amilliği verilmiştir. Fakat daha sonra tekrar Bağdat'a dönmüştür. Di'bil, hac dönüşü Mısır'a geçerek burada uzun süre sakin bir hayat içinde şiirlerini kaleme almıştır. Sonrasında İmam Ali er-Rızâ'ya "Tâiyye" kasidesini sunmuştur. Büyük ihsanlara nail olan Di'bil, İmam'ın vefatından sonra,

[502] Süleyman Uludağ, "Hallâc-ı Mansûr", **TDVİA**, c. XV, İstanbul, 1997, s. 377-381.
[503] Mansûr el-Hallâc, https://www.aldiwan.net/poem67558.html
[504] Nasuhi Ünal Karaarslan, "Ebû Nüvâs", **TDVİA**, c. X, İstanbul, 1994, s. 205-207.
[505] Ebû Nüvâs, https://www.aldiwan.net/poem62489.html

ağır şekilde hicvettiği Abbâsî emîrlerinden Mâlik b. Tavk tarafından idam edilmiştir. Kuvvetli bir Şia olan Di'bil'in kendi döneminde hicvetmediği bir devlet adamı yok gibidir. Sanat açısından değeri çok yüksek kasideleri bulunmakla birlikte Di'bil daha çok hicivleriyle ün yapmıştır. Bununla birlikte önemli edebî eserler kaleme almış, dîvânı ise kendisinden sonra derlenmiştir. [506]

Huve'l-baḥru min eyyi'n-nevāḥī eteyteh
Fe luccetuhū'l-maʿrūfu ve'l-cūdu sāḥiluh

Terāhu iẕā mā ciʾtehū mutehellilen
Ke-enneke tuʿtīhi'lleẕī ente āmiluhū

Teʿavvede beşṭa'l-keffi ḥattā lev enneh
Şenāhā li-ḳabḍın lem tuʿṭıhī enāmiluh

Ve lev lem yekün fī keffihī ġayru nefsih
Le-cāde bihā fe'lyetteḳı'llāhe sāʾiluh[507] [NEK1-101a]

Ebû Medyen (v. 594/1198)

Medyeniyye tarikatının kurucusu olan Ebû Medyen Endülüs'te İşbîliye yakınlarında doğdu. Küçük yaşta yetim kaldı ve tahsil arzusu dolayısıyla Sebte ve Marakeş'e gitti. Daha sonra Fas'a geçti ve Karavviyyin'de fıkıh okumaya başladı. Daha sonra tasavvufa merak saldı ve İbn Hirzihim'in sohbetlerine devam etti. Ebû Medyen hac için gittiği Mekke'de birçok âlim ve sûfî ile buluşup onlardan feyizlendi. Arafat'ta görüştüğü Abdülkādir-i Geylânî'den hırka giydi. Hac dönüşü Bicâye'ye yerleşen Ebû Medyen, burada halkı irşada devam etti. Muvvahhid hükümdarının talimatıyla Marakeş'e sürüldüğü sırada çok beğendiği Ubbâd köyünde vefat etti ve vasiyeti gereğince aynı köyde toprağa verildi. Kendisine nispet edilen bazı şiirleri bir dîvânda toplanmıştır.[508]

"Yaḥyā bi-küm küllü arḍin tenzilūne bi-hā
Fe-inneküm li-buḳāʿi'l-arḍi amṭāru

Ve yenẓuru'l-ʿaynu min-küm manẓaran aḥsenā
Li-enneküm li-ʿuyūni'n-nāsi ebṣāru"[509] [NP-74b]

[506] Hüseyin Elmalı, "Di'bil", **TDVİA**, c. IX, İstanbul, 1994, s. 280-281.
[507] Di'bil , https://www.aldiwan.net/poem27346.html
[508] Tahsin Yazıcı, "Ebû Medyen", **TDVİA**, c. X, İstanbul, 1994, s. 186-187.
[509] Ebû Medyen, https://www.aldiwan.net/poem46356.html

Sâhib bin Abbâd (v. 385/995)

Kazvin'e bağlı Tâlekân'da doğmuş, ilk eğitimini babasından tahsil etmiştir. Büveyhî veziri edib ve şair Ebü'l-Fazl İbnü'l-Amîd'in derslerine devam etmiştir. Dil ve edebiyat alanında yetişmesinde en büyük pay İbn Fâris'indir. Hadîs toplamayı ve yazmayı teşvik ettiği ve "Hadis yazmayan kimse İslâm'ın tadını bulamaz" dediği rivayet edilmektedir. On sekiz yıllık vezirlik devrinde elli kale fetheden Sâhib b. Abbâd Rey'de vefat etmiş, cenazesi İsfahan'a nakledilerek orada defnedilmiştir. Nazım ve nesir mecmuaları ve şiirleriyle şöhret bulmuş olup önemli dilciler arasında zikredilmektedir. Kelam ve tarih konusunda pek çok eseri bulunmakla birlikte bir de sözlük kaleme almıştır. [510]

"Ve lev meḍa'l-küllü minnī lem yekün ʿacebā
Ve innemā ʿacebī li'l-baʿḍi keyfe yebḳā

Edrik baḳıyyete rūḥin fīke ḳat telefe
Ḳable'l-firāḳı fe-hāẕā āḫiru'r-ramaḳı"[511] [NP-168a]

Hassân bin Sâbit (v. 60/680 [?])

İslam literatüründe Hz. Peygamber'in (SAV) şairi olarak tanınan sahâbî Hassân bin Sâbit, Medine'nin yerleşik iki önemli Arap kabilesinden biri olan Hazrec'in Neccâroğulları kolundandır. Abdülmuttalib'in annesinin Neccâroğullarından olması sebebiyle Hassân'ın Hz. Peygamber'e (SAV) soy yakınlığı bulunmaktadır. Babası da kendisi gibi şair bir kişi olarak tanınmıştır. Cahiliye döneminde şiir okuyarak geçimini sağlamıştır. Onun İslâmiyet'i kabul etmesiyle Müslümanlar, şöhreti Hicaz bölgesini aşıp diğer Arap topraklarına yayılmış olan güçlü bir şair kazanmışlardır. Hassân'ın bundan sonraki hayatı tamamıyla Resûl-i Ekrem'in yanında geçmiş, en güzel şiirlerini onun için söylemiş, artık fahriyyelerinde Allah'ın resûlünü savunmakla kendisini övmüştür. Hz. Muhammed (SAV) onun şahsına ve sanatına çok değer vermiştir. Şiirlerini okuması için kendisine Mescid-i Nebevî'de bir minber tahsis edilen Hassân bin Sâbit'in hayatının son zamanlarında görme kaybı yaşadığı nakledilmektedir.[512]

"Ve in ḳāle fī yevmin meḳālete ġāʾibi

[510] İlyas Çelebi, "Sâhib b. Abbâd", **TDVİA**, c.XXXV, İstanbul, 2008, s. 512-515.
[511] Sâhib bin Abbâd, https://www.aldiwan.net/poem53479.html
[512] Hüseyin Elmalı, "Hassân b. Sâbit", **TDVİA**, c. XVI, İstanbul, 1997, s. 399-402.

Fe-taṣdīḳuhā fi'l-yevmi ev fī ḍuḥa'l-ġadi"[513] [NP-173a]

4.7.2. Farsça Şiirler

Eserde çeşitli şairlere ait 430 adet Farsça şiir tespit edilebilmiştir. Bu şiirler kıt'a, beyit, rubâ'i ve mısra şeklindedir. Şiirlerden bir kısmının şairi tespit edilebilmiştir. Türkçe şiirlerde bazı nüshalarda "li-müellifihi" ifadesi bulunmasına rağmen Farsça ve Arapça şiirlerde böyle bir ifadeye yer verilmediğinden şairi tespit edilemeyen şiirlerin Okçuzâde'ye ait olup olmadığı bilinmemektedir. Okçuzâde Mehmed Şâhî, şiirlere eserinde yer verirken zaman zaman vezni bozmadan kelimelerin yerini değiştirmiş veya vezne uygun farklı kelimeler kullanmıştır. Ayrıca bazen bir gazel, kaside veya mesnevinin beyitlerini metne dahil ederken orijinal metindeki sırasını takip etmemiş, sözünün akışına göre uygun gördüğü beyitlere yer vermiştir.

Araştırmalarımız neticesinde eserde Farsça şiirine yeri verilen 27 adet şair tespit edilebilmiştir. Tespit edilebildiği kadarıyla bu şiirler ve şairleri şu şekildedir:

Hâkânî-i Şirvânî (v. 595/1199)

İranlı kaside şairi Hakânî, amcası tarafından himaye edilerek Arapça, Arap edebiyatı ve dönemin iltifat edilen ilimlerini öğrenmiştir. İran edebiyatının en büyük şairlerinden kabul edilen Hâkânî şiire getirdiği yenilikler, başvurduğu sanatlar ve geniş ölçüde yer verdiği İslâmî unsurlar ile henüz ber-hayat iken ün kazanmıştır. Hz. Mevlânâ'nın birçok gazelinde de onun etkisi görülmektedir. Kendisi şiirde olduğu kadar düz yazıda da mâhir biri olduğunu söylese de günümüze sadece münşeât mecmuası ve *Tuhfetü'l-Irakeyn* adlı eserinin önsözü gelebilmiştir.[514] Okçuzâde mektuplarında Hâkânî'nin iki kıtası tespit edilmiştir.

"Eger merā tu nedānī ʿUṭāridem dāned
Ki men kiyem zi-ser-i kilk-i men çi kār āyed"[515] [NEK1-2a]

"Gīrem ki mārçopa kuned ten be-şekl-i mār
Kū zehr behr-i duşmen u kū muhre behr-i dūst"[516] [NEK1-6a]

Hâcû-yı Kirmânî (v. 753/1352)

[513] Hasan bin Sâbit, https://www.aldiwan.net/poem21554.html
[514] Tahsin Yazıcı, "Hakânî-i Şirvânî", **TDVİA**, c. XV, Ankara, 1997, s. 168-170.
[515] https://ganjoor.net/khaghani/divankh/ghetekh/sh96/
[516] https://ganjoor.net/khaghani/divankh/ghetekh/sh70

Yazdığı şiirler karşılığında aldığı caizelerle geçinen Hâcû-yı Kirmânî, yüzü aşkın kişiye kaside yazmıştır. Bunlar arasında hükümdarlar yanında Mürşidiyye tarikatı kurucusu Ebû İshak el-Kâzerûnî ve Seyfeddin el-Bâharzî gibi sûfîler de bulunmaktadır. Aynı zamanda hicivleri de bulunan şair, usta bir gazel şairi olarak bilinmektedir. Gazel türünün zirve ismi olan Hâfız-ı Şirâzî dahi ondan etkilenmiş, bu sebeple Hâcû-yı Kirmânî, Sa'dî ile Hâfız arasında bir köprü vazifesi görmüştür.[517]

"Ẓulm u sitem gerçi zi-derbān buved
Ez eṣer-i ġaflet-i sulṭān buved"[518] [NEK1-2b]

Sa'dî-i Şirâzî (v. 691/1292)

Fars edebiyatının en büyük şairlerinden olan Sa'dî-i Şirâzî, henüz hayatta iken büyük bir şöhret kazanmıştır. Şiir ve nesrinde akıcılık ve sehl-i mümteni dikkat çekicidir. Döneminde gazel türünü müstakil bir edebî tür olarak zirveye taşımış olan Sa'dî'nin etki alanı sadece Fars edebiyatıyla sınırlı kalmamış; Türk, Urdu edebiyatlarını ve Batı dünyasını da önemli ölçüde etkilemiştir.[519] Okçuzâde'nin mektuplarında Sa'dî'nin *Dîvân'ı, Bostan, Gülistan* ve *Kasâyid-i Farsî*'sinden alıntılara rastlanmıştır.

"Riyāset be-dest-i kesānī ḫaṭā-st
Ki ez-dest-i şān desthā ber-Ḫudā-st" [520] [NEK1-3b]

"Cuz be-ḫıred-mend me-fermā ʿamel
Gerçi ʿamel kār-ı ḫıred-mend nīst" [521] [NEK1-4a]

"Ān sust-vefā ki yār-ı dil-i saḫt-ı men-est
Şemʿ-i digerān bār dil-i raḫt-ı men-est

"Ey bā-heme kes be-ṣulḥ u bā-mā be-ḫilāf
Curm ez tu nebāşed güneh ez baḫt-ı men-est" [522] [NEK1-30a]

"Ḥācet hemīşe pīş-i kerīmān buved revā" [523] [NEK1-39a]

"Īn henūz evvel-i āṣār-ı cihān-efrūz-est" [524] [NEK1-83b]

[517] Naci Tokmak, "Hâcû-yı Kirmânî" **TDVİA**, c. XIV, İstanbul, 1996, s. 520-521.
[518] Hâcû-yi Kirmânî, **Dîvân-ı Eşʿâr-ı Hâcû-yi Kirmânî**, Nşr. Ahmed-i Süheylî Hânsârî, Tahran, hş. 1369.
[519] Mustafa Çiçekler, Sa'dî Şirâzî", **TDVİA**, c. XXXV, İstanbul, 2008, s. 405-407.
[520] https://ganjoor.net/saadi/boostan/bab1/sh1
[521] https://ganjoor.net/saadi/golestan/gbab8/sh6
[522] https://ganjoor.net/saadi/divan/robaees/sh19/
[523] https://ganjoor.net/saadi/mavaez/ghasides/sh1/

"Zi-nāʾibāt-ı felek der-emān-ı Ḥaḳ bāşī
Zi-ḥādiṯāt-ı ḳırān der-ḥimāyet-i Ḳurʾān

Zamān musāʿid u iḳbāl yār u baḫt muʿīn
Ten-et durust u umīd-et revā vu ḥukm revān" [525] [NEK1-83b]

"Āşufte-ḥāl-rā ne-buved muʿteber suḫan"[526] [NEK1-100a]

"Be-żaʿīfān naẓar ez-behar-i Ḫudā nīz kunend"[527] [NEK1-114b]

Ubeyd-i Zâkânî (v. 772/1370'ten önce)

Hicivleriyle tanınan Ubeyd-i Zâkânî, gazelde Sa'dî-i Şîrâzî, kasidede Enverî ve Muizzî'den etkilenmiştir.[528] Eserde Okçuzâde Ubeyd-i Zâkânî'nin dîvânından alıntı yapmıştır.

"Binger ki rūzgār çi manṣūbe-i numūd
Nikbet çi gūne devlet-i ū-rā ʿinān girift

Der kār-ı rūzigār u cihān-ı sitīze-kār
ʿİbret hezār-bār ez-ʾīn mī-tevān girift" [529] [NEK1-4a]

Nizâmî-i Gencevî (v. 611/1214 [?])

Nizâmî, şöhreti İran coğrafyasını aşmış; İranlı, Azerbaycanlı ve Avrupalı âlimler tarafından adeta edebî sahada dâhî olarak kabul görmüş bir şairdir. Destansı şiiri Firdevsî'nin bıraktığı yerden zirveye taşımış, İran edebiyatında hamse türünün kurucusu olmuştur. Firdevsî ve Senâyî-i Gaznevî'den etkilenmiş olmakla birlikte kendisi de Türk ve İran edebiyatlarında Mevlânâ, Sa'dî, Hâfız, Fuzûlî, Molla Câmî, Emîr Hüsrev-i Dihlevî gibi birçok şairi etkilemiştir.[530] Okçuzâde, mektuplarında Nizâmî'nin *Leylâ vü Mecnûn* ile *Hüsrev ü Şîrîn* mesnevîlerinden, *Şerefnâme*, *Mahzenü'l-esrâr* ve *Heft Peyker*'inden beyitler iktibas etmiştir.

"Men sikke zenem be-ṭāliʿ-i ḫūb

[524] https://ganjoor.net/saadi/mavaez/ghasides/sh25
[525] https://ganjoor.net/saadi/mavaez/ghasides/sh46
[526] https://ganjoor.net/saadi/divan/ghazals/sh462
[527] https://ganjoor.net/saadi/divan/ghazals/sh250
[528] Hasan Çiftçi, "Ubeyd-i Zâkânî", **TDVİA**, c. XXXXII, İstanbul, 2012, s. 16-17.
[529] https://ganjoor.net/obeyd/divan-obeyd/gheteo/sh2/
[530] Nazir Akalın, "Nizâmî-i Gencevî'nin Hayatı, Edebî Şahsiyeti ve Eserleri", **BİLİG**, S. 7, Ankara, 1998, s. 67-91; Mehmet Kanar, "Nizâmî-i Gencevî", **TDVİA**, c. XXXIII, İstanbul, 2007, s. 183-185.

Ū nīz zened velīk maḳlūb”[531] [NEK1-6a]

“Huner her kucā yāft ḳadrī tamām
Be-devlet-Ḫudāyī ber-āverd nām”[532] [NEK1-7b]

“Be-rūzī ki nīk aḫterī yār būd
Numūdār-ı devlet pedīdār būd”[533] [NEK1-9a]

“Binā kerden-i nīkī ez men buved
Bedī rā bidāyet zi duşmen buved

…

ʿUḳūbet kunem ḫaşm rā ber-gunāh

Nevāziş kunem çūn şeved ʿoẕr-ḫˇāh”[534] [NEK1-10b]

“Dest-i vefā der-kemer-i ʿahd kun
Tā neşevī ʿahd-şigen cehd kun”[535] [NEK1-11b]

“Vilāyet zi-ʿadleş pur-āvāze geşt
Be-dū tāc u taḫt-ı felek tāze geşt

….

Zi-bes nāz u niʿmet k’ez ū rānde-end

Velī niʿmet-i ʿālemeş ḫˇānde-end”[536] [NEK1-16b]

“Żamān-ı dār-ı ʿālem siyeh tā sepīd
Şefāʿat kun rūz-ı bīm u umīd

…

Siyāhī-dih-i ḫāl-i ʿAbbāsiyān
Sepīde ber-çeşm-i şemmāsiyān”[537] [NEK1-17a]

“Penc nevbet-zen-i şerīʿat-i pāk
Çār bāliş-nih-i vilāyet-i ḫāk”[538] [NEK1-86b]

[531] https://ganjoor.net/nezami/5ganj/leyli-majnoon/sh8/ “Men sikke zenem be-ḳālibī ḫūb / Ū nīz zened velīk maḳlūb”
[532] https://ganjoor.net/nezami/5ganj/sharafname/sh13/
[533] https://ganjoor.net/nezami/5ganj/sharafname/sh40
[534] https://ganjoor.net/nezami/5ganj/sharafname/sh30/ (51 ve 49. Beyitler)
[535] https://ganjoor.net/nezami/5ganj/makhzanolasrar/sh33/
[536] https://ganjoor.net/nezami/5ganj/sharafname/sh9/
[537] https://ganjoor.net/nezami/5ganj/sharafname/sh3/ (5. ve 9. beyitler) "Şefāʿat ger rūz-ı bīm u umīd"

“Dıraḫt efgen buved kem-zindegānī” [539] [NEK1-125b]

Abdurrahman Câmî (v. 898/1492)

"Molla Câmî" unvanıyla tanınan Abdurrahman Câmî, babasının yanında ilk tahsilini aldıktan sonra babasının Nizamiye Medresesi'ne müderris olmasıyla birlikte öğrenimini medresede sürdürmüştür. Edebiyattan riyâziyyâta, matematikten astronomiye kadar döneminin bütün ilimlerine vâkıf olmuş ancak tatmin olamamıştır. Nakşibendî şeyhlerinden Sadeddîn-i Kaşgârî'ye, onun vefatından sonra da Hâce Ubeydullah Ahrâr'a intisab etmiştir. Yaşadığın dönemde sultanlar ve sarayın ileri gelenleri kendisine daima sonsuz hürmet göstermiş olsa da onun hiçbir zaman hükümdarlara hoş görünmek gibi bir çabası olmamıştır. Ünü Hindisan'dan Balkanlara kadar uzanan Molla Câmî, daima öğrenmeyi ve öğretmeyi maksat edinmiş, bunun yanında İran şiirinin en büyük üstatlarının sonuncusu sayılmıştır. Onun ilmi ve tasavvuftaki derin vukûfiyeti şiirlerinde kendini bütünüyle göstermiştir. Molla Câmî aynı zamanda Sebk-i Hindî akımının da ilk temsilcisi olup Farsça yanında Arapçaya da son derece hâkim bir şairdir.[540]

Metinde Abdurrahman Câmî'den iktibas edildiği tespit edilen şiirler, kendisinin dîvânı yanında *Heft Evreng* adlı eserinde de yer almaktadır.

“Ṭuġrā-keş-i perniyān-nāme
Īn reşḥa birūn dehed zi-ḫāme” [541] [NEK1-6b]

“Be-her şikeste-dilī mī-kunī be-luṭf nigāh
Be-baḫt-ı mā çu resed īn heme teġāful çī-st”[542] [NEK1-29a]

“Tā der-īn kār geh ki būḳalemūn her çi ḳalem
Mī-kuned ṣebt heme ḥukm-i ḳażā vu ḳader-est
Ber tu ez-ḥukm-i ḳażā bād museccel şeb u rūz
Ān ḳadar luṭf ki endāze-i ṭabʿ-ı beşer-est”[543] [NEK1-32a]

“Tā behr-i ṣayd-ı murġ-ı icābet hemī-nehed
Her ṣubḥ u şām ehl-i ṣafā dāmī ez-duʿā
Bādā hemīşe murġ-ı icābet şikār-ı tu

[538] https://ganjoor.net/nezami/5ganj/7peykar/sh2
[539] https://ganjoor.net/nezami/5ganj/khosro-shirin/sh113
[540] Ömer Okumuş, "Abdurrahman Câmî", **TDVİA**, c. VII, İstanbul, 1993, s. 94-99.
[541] https://ganjoor.net/jami/7ourang/kh7/kh7-6/sh20/
[542] https://ganjoor.net/jami/divanj/fateha-shabab/ghazal-jf/sh170/
[543] https://ganjoor.net/jami/divanj/khatema-hayat/ghaside-kj/sh5/

Dāmeş duʿā-yı dāme leke'l-ʿizzu ve'l-beḳā"[544] [NEK1-53b]

"Māyīm be-rāh-ı ʿışḳ pūyān heme ʿomr
Vaṣl-ı tu be-cidd u cehd cūyān heme ʿomr

….

Yek çeşm zeden ḫayāl-i tu pīş-i naẓar
Bihter zi-cemāl-i ḫūb-rūyān heme ʿomr"[545] [NEK1-60a]

"Hemīşe tā ki der-īn kār-geh ne-y-ārāmend
Vufūd-ı ġayb zi āmed şud-i vurūd u ṣudūr

….

Maḳarr-ı ʿizz-i tu taḫt-ı saʿādetī bādā
Ki dem-be-dem resedeş tāze devletī be-ṣudūr"[546] [NEK1-63b]

"Denet menāzilu men kunte fīhi bi'l-eşvāḳ
Guẕeşt muddet-i hicrān u rūzgār-ı firāḳ
Ber-āmed ez meded-i baḫt u yārī-i tevfīḳ
Murād-ı ḫāṭır-ı mecrūḥ u ʿāşıḳ-ı muştāḳ"[547] [NEK1-68a]

"Çeşm-i umīd-i ḫalḳ heme gerçi sūy-ı ū'st
Çeşm-i şuhūd-ı ū zi-heme ḫalḳ ber-Ḫudā'st
Der-mezraʿ-ı sulūk zi-bārān-ı feyż-i ū
Tuḫm-ı irādet-i heme der-neşv u der-numā'st"[548] [NEK1-79a]

"Tā ber-mes-i vucūd-ı murīd-i kemāl-cūy
Ferr-i ḥużūr-ı pīr-i mukemmil çu kīmyā'st
Memdūd bād sāye-i ferr-i ḥużūr-ı tu
Ber-farḳ-ı her ki rūy-ı dileş der-reh-i Ḫudā'st"[549] [NEK1-80a]

"Hemīşe tā buved aḥkām-ı ʿālem
Be-vefḳ-i vażʿhā-yı āsmānī
Ḳażā dūzed be-ḳad-i devlet-i tu
Ḳabāy ez beḳā-yı cāvidānī"[550] [NEK1-81a]

[544] https://ganjoor.net/jami/divanj/fateha-shabab/ghaside-fj/sh1/
[545] https://ganjoor.net/jami/divanj/fateha-shabab/robaee-jf/sh54/
[546] https://ganjoor.net/jami/divanj/khatema-hayat/ghaside-kj/sh4/
[547] https://ganjoor.net/jami/divanj/khatema-hayat/ghazal-jk/sh208/
[548] https://ganjoor.net/jami/divanj/fateha-shabab/ghaside-fj/sh3/
[549] https://ganjoor.net/jami/divanj/fateha-shabab/ghaside-fj/sh3/

“Nevīd āmeden-et mī-dehend her rūzem
Tu fāriġī vu men ez-intiẓār mī-sūzem
Çerāġ-ı ʿayş-ı men ez-tund-bād-ı hicr-i tu murd
Biyā biyā ki zi-şemʿ-i ruḫ-et ber-efrūzem”[551] [NEK1-92b]

“Ṣıyt-ı iḥsān-ı keff-i dur-pāş-eş
Ṭaʿn-ı Maʿn-est u mātem-i Ḥātem”[552] [NEK1-101b]

Kemâleddîn-i İsfahânî (v. 638/1240 [?])

Büyük Selçuklular ve Harizmşahların son dönem kaside şairlerinden olan Kemâleddin-i İsfahânî, babası Cemâleddîn-i İsfahânî ile birlikte Irak üslubunun öncülerindendir. Şiirlerinde yer verdiği ince mânâlar dolayısıyla kendisine "Hallâkulmeânî" unvanı verilmiştir. Şiirlerinde toplum hayatıyla ilgili bilgiler, dinî çekişmeler ve tasavvuf yanında Moğol istilasının yarattığı huzursuzlukları yansıtan Kemâleddin-i İsfanânî'nin dîvânında Şâfiî mezhebine mensup Âl-i Hucend ile Hanefî mezhebine mensup Âl-i Sâid aileleri ile Hârizmşahlardan Alâeddin Tekiş ve Celâleddin Hârizmşah, Salgurlulardan Atabeg Sa‘d b. Zengî, Ebû Bekir ve Hüsâmüddevle Erdeşîr-i Bevendî hakkındaki kasideler önemli bir yer tutar.[553] Metinde Okçuzâde'nin Kemâleddin İsfahânî'den iktibas ettiği tespit edilen manzumeler, bir terkib-bend ve bir kıt'a haricinde tamamıyla kasidelerdendir.

"Nīst ʿıyāl-i kesī ṭabʿ-ı rehī der-i suḫan

"Naḳd-i żamīreş bi-bīn ber mihek-i imtiḥān"[554] [NEK1-7b]

"Bedīʿ-nāme ki her yek zi lafẓ-ı cān-baḫşeş
Zi rūy-ı luṭf-ı sezā-yı hezār taḥsīn-est

Daḳīḳ-hā-yı meʿānīş der libās-ı ḥurūf
Çu der siyāhī-i şeb rūşenī-i pervīn-est"[555] [NEK1-13a]

"Selāmī çu aḫlāḳ-ı tu muşg-būy
Selāmī çu elfāẓ-ı tu zer-feşān

Selāmī ki bī-zaḥmet-i guft u gūy

[550] https://ganjoor.net/jami/divanj/vaseta-eghd/ghaside-vj/sh22/
[551] https://ganjoor.net/jami/divanj/fateha-shabab/ghazal-jf/sh598/
[552] https://ganjoor.net/jami/7ourang/7-1/sd1/sh153/
[553] Adnan Karaismailoğlu, "Kemâleddîn-i İsfahânî", **TDVİA**, c. XXV, İstanbul, 2002, s. 233.
[554] https://ganjoor.net/kamal/ghasidek/sh150/
[555] https://ganjoor.net/kamal/ghetek/sh54/

Be-semʿ-i mubārek resed her zamān[556] [NEK1-21b]

"Gunāh bāşed u ʿoẕr-i gunāh hem-bāşed
Ve līk ʿillet nā-ḫˇāst-rā devā çi kunem"[557] [NEK1-28a]

"Tere evvel buved u āḫir-i ḫˇān şīrīnī"[558] [NEK1-28b]

"Çeşmem be-ḫˇāb-ı tīz neyār-est dīde hem
Kārī çunīn şigerf ki ū rā ʿıyān resīd

Dānī ki çun resed be-cihān nūr-ı āftāb
İnʿām-ı ʿām-ı ū be-cihān hem-çunān resīd"[559] [NEK1-35b]

"Be-rāh-ı medḥ-i tu çun pāy-ı fikr-i ābile şud
Merā be-dest çi bāşed be-cuz duʿā kerden"[560] [NEK1-35b]

"Ey ān ki der-żamāʾir-i erbāb-ı naẕm u neşr
Endīşe-i zi-medḥ-i tu ḫoş-ter ne-yāmed-est

De'r men be-çeşm-i luṭf-ı niger gerçi ḫod turā
Der-çeşm çīzhāʾ-i muḥaḳḳar ne-yāmed-est"[561] [NEK1-41a]

"Be-dān Ḫudāy ki der-bāġ-ı şunʿ-ı ū her dem
Gul-i vucūd zi-ḫār-i ʿadem şugufte şeved

Ki şevḳ-i men be-liḳā-y-et ziyādet-est ez-ān
Ki şerḥ-i ān be-teşāvīr-i ḫāme gufte şeved"[562][NEK1-59b]

"Hemīşe tā ki suveydā buved maḥall-i ḥayāt
Hemāre tā ki dimāġ-est musteḳarr-ı ḫayāl

Mebād māh-ı celāl-i turā ufūl u muḥāḳ
Mebād mihr-i beḳā-yı turā kusūf u zevāl"[563] [NEK1-61a]

"Şehbāz-ı devlet-i tu ki pervāz mī-kuned
Ḫod ṣabr kun ki çeşm kunūn bāz mī-kuned"[564] [NEK1-64a]

"Zihī sutūde-ḫişālī ki ez-ṣudūr-ı kirām

[556] https://ganjoor.net/kamal/ghasidek/sh151/
[557] https://ganjoor.net/kamal/ghasidek/sh71/
[558] https://ganjoor.net/kamal/ghasidek/sh189/
[559] https://ganjoor.net/kamal/ghasidek/sh80/
[560] https://ganjoor.net/kamal/ghasidek/sh156/
[561] https://ganjoor.net/kamal/ghasidek/sh12/
[562] https://ganjoor.net/kamal/ghetek/sh176/
[563] https://ganjoor.net/kamal/ghasidek/sh125/
[564] https://ganjoor.net/kamal/tarkibatk/sh7/

Cuz ez-tu der-heme āfāḳ yādigār nemānd

Kudām dīde ki āṣār-ı reʾfet-i tu nedīd
Kudām dil ki zi luṭf-ı tu şerm-sār nemānd"[565] [NEK1-72a]

"Zihī ḫacel zi-meʿālī-i tu raḳīʿ-i refīʿ
Zihī rehīn-i eyādī-i tu şerīf u vażīʿ

Ber-i şemāʾil-i ḫulḳ u kifāyet-i reʾyet
Kudām faṣl-ı rebīʿ u çi cāy-ı fażl-ı rebīʿ

Muʿāşırān-ı turā bā-tu çun ḳıyās kunem
Ve keyfe yulḫaḳu fi' ṣenāʾi ṭāliʿun fi-dalīʿin"[566] [NEK1-81b]

"Zihī şigerf-i nevālī ki ber-kerem farż-est
Be-sunnet-i dil u dest-i tu iḳtidā kerden

Çu der-ḥużūr-ı tu tevfīḳ-i medḥ dest ne-dād
Be-ġaybet-et çi tevāned be-cuz duʿā kerden

Penāh-ı ḥıfẓ-ı İlāhī ḥafīr-i rāh-ı tu bād
Ki vācib-est duʿā-yı tu dāʾimā kerden"[567] [NEK1-83a]

"Ez-īn beşāret-i ḫurrem ki nāgehān āmed
Hezār cān-ı ġamīn keşte şādmān āmed

Gumān berī ki sūy-ı cān ḫucestegān-ı firāḳ
Nesīm-i bād-ı seḥer-geh zi-gül-sitān āmed"[568] [NEK1-83b]

"Ey dīde gūşmāl zi-cūd-ı tu mālhā
Pāyende bād devlet-i tu dīr sālhā

Ānī ki ʿāciz-est zi naḳż-ı ʿazāʾim-et
Gerdūn ki muvellaʿ-est be-tebdīl ḥālhā"[569] [NEK1-89a]

"Hemīn şeref zi-cihān bes buved duʿā-gū-rā
Ki ḳaṣr-ı dil be duʿā-yı şumā muʿaṭṭar kerd"[570] [NEK1-91b]

"Zihī zi-rifʿat-i tu ḫorde āsmān teşvīr

[565] https://ganjoor.net/kamal/ghasidek/sh60/
[566] https://ganjoor.net/kamal/ghasidek/sh114/
[567] https://ganjoor.net/kamal/ghasidek/sh157/
[568] https://ganjoor.net/kamal/ghasidek/sh57/
[569] https://ganjoor.net/kamal/tarkibatk/sh7/
[570] https://ganjoor.net/kamal/ghasidek/sh48/

Zihī nedīde turā çeşm-i rūzgār naẓīr

Kihīne pāye-i ḳadr-i tu āsmān-ı bulend
Kemīne şuʿle-i rāy-ı tu āfitāb-ı munīr"[571] [NEK1-93a]

"Zi-kunh-i vaṣf-ı tu çun ḳāṣır-est ġayet-i nuṭḳ
Bihīne ḫıdmet-i men iḫtişār mī-āyed"[572] [NEK1-99a]

"Tuyī ki bā-şeref-i nisbet-i tu ez-ṭarafeyn
Hemī-kunend mubāhāt-ı Ādem u Ḥavvā"[573][NEK1-105a]

"ʿAṭā-yı ʿām-ı tu muḥtāc-ı istimāḥat nīst
Ki şarṭ nīst zi-ḫūrşīd iltimās-ı żiyā"[574] [NEK1-108a]

"Şukrāne-rā tu nīz kunūn bā-cihāniyān
Ān kun ki bā-tu kerd zi-luṭf u kerem Ḫudāy"[575] [NEK1-108b]

"Hemīşe tā ki ḥekīmī be-ḫˇān-ı dāniş-ber
Ġıdā-yı cān dihed ez loḳmahā-yı loḳmānī

Be-gulsitān-ı vefā ġonçehā-yı āmālet
Şugufte bād zi-enfās-ı luṭf-ı Raḥmānī" [576] [NEK1-109a]

"Muḳāvemet ne-tevānend bā-tu ger be-meṣel
Tu ferd bāşī vu ʿadā-yı tu hezār hezār

Sitāre gerçi firāvān buvend munhezim-end
Çu mihr yek tene rūy āvered sūy-ı peykār"[577] [NEK1-117b]

"Sırrī ki ez-sipihr nihān dāştī ḳażā
Yā munhiyān fikr-i tu ender-miyān nihād"[578] [NEK1-118b]

"Be-tu çi gūne dest-i her sitem-gārī
Ḫudā-yı ʿazze ve cell çu musteʿān āmed

Çi bāyedeş zi-sitem-pīşe-gān ḥarāsīden
Kesī ki ḥıfẓ-ı Ḫudāyeş nigeh-bān āmed"[579] [NEK1-118b]

[571] https://ganjoor.net/kamal/ghetek/sh194
[572] https://ganjoor.net/kamal/ghasidek/sh29/
[573] https://ganjoor.net/kamal/ghasidek/sh1/
[574] https://ganjoor.net/kamal/ghasidek/sh1/
[575] https://ganjoor.net/kamal/tarkibatk/sh5/
[576] https://ganjoor.net/kamal/ghasidek/sh186/
[577] https://ganjoor.net/kamal/ghasidek/sh86/
[578] https://ganjoor.net/kamal/ghasidek/sh40/

"Īnest u bes tevaḳḳuᶜ-ı dāᶜī ki luṭf-ı tu
Der-ḥāl-i men be-çeşm-i ᶜināyet kuned naẓar"[580] [NEK1-123b]

"Her saᶜādet ki der-eczā-yı felek şud mużmer
Kull u cuzᵓveş heme bā-devlet-i tu bād mużāf

Sāl-i ᶜomr-i tu berīn taġte-i ḫākī çendān
Ki buved nisbet-i ān ḍarb-ı miᵓin der-ālāf"[581] [NEK1-124a]

Enverî (v. 585/1189 [?])

İran edebiyatının bir diğer büyük kaside şairi olan Enverî, geniş hayal gücü ve edebî sanatları ustalıkla kullanmasının yanında şiirlerini konuşma diline yakın akıcı bir dille kaleme alır. Abdurrahman Câmî bir rubaisinde şiirin üç peygamberi olarak tavsifte Firdevsî ve gazelde Sa'dî'yi zikrederken kasidede ise temayüz eden ismin ise Enverî olduğunu söylemiştir. Türk edebiyatında kaside türünün usta ismi olan Nef'î de Enverî'den etkilenmiştir.[582] Okçuzâde'nin münşeâtında Enverî'nin bir kıt'ası yanında tespit edilen diğer şiirlerinin tümü kasidelerinden alınmıştır.

"Ey dirīġā nīst maᶜşūḳī sezā-vār-ı ġazel
Ve'y dirīġā nīst memdūḥī sezā-vār-ı medīḥ"[583] [NEK1-8a]

"Āḫir murād-ı mulk revā kerd rūzgār
İḳbāl-rā be-vaᶜde vefā kerd rüzgâr

Her şādīyī ki fitne zi-mā fevt kerde būd
Ān-rā be-yek laṭīfe ḳażā kerd rūzgār"[584][NEK1-87b]

"Hemīşe tā ki ne-y-āyed yaḳīn naẓīr-i gumān
Hemāre tā ki ne-bāşed fenā ᶜadīl-i beḳā

Gumān-ı ḫāṭır-et ez-ṣıdḳ bād cuft-i yaḳīn
Beḳā-yı ḥāsid-et ez-renc bād ḥabs-i fenā"[585] [NEK1-99a]

"Eger tefāḫur-i deryā be-dest-i tu ne-buved
Be-cāy-ı durr u guher der-dil-i ṣadef ḫūn bād

[579] https://ganjoor.net/kamal/ghasidek/sh57/
[580] https://ganjoor.net/kamal/ghasidek/sh63/
[581] https://ganjoor.net/kamal/ghasidek/sh116/
[582] Abdülkâdir Karahan, "Evhadüddîn Enverî", **TDVİA**, c. XI, İstanbul, 1995, s. 267-268.
[583] https://ganjoor.net/anvari/divan-anvari/ghetea/sh326/
[584] https://ganjoor.net/anvari/divan-anvari/ghaside-anvari/sh89 (5
[585] https://ganjoor.net/anvari/divan-anvari/ghaside-anvari/sh2/

Ḫarābe'ī ki żarūrīst ber-basīṭ-i zemin
Zi bes ʿimāret-i ʿadlet çu rubʿ-ı meskūn bād"[586] [NEK1-116b]

Hüseyin Vâiz-i Kâşifî (v. 910/1504-1505)

Vaazlarıyla tanındığı için lakabı "Vâiz", şiirlerinde kullandığı için mahlası da "Kâşifî"dir. Abdurrahman Câmî vasıtasıyla Nakşibendî tarikatına intisap eden Kâşifî, bir süre sonra Hüseyn Baykara ve Ali Şîr Nevâî'nin himayesine girmiş ve onların teşvikleriyle kitaplar telif etmeye başlamıştır. Tefsir, tasavvuf, edebiyat ve gizli ilimler başta olmak üzere çeşitli konularda eserler vermiştir.[587] Münşeâtta Kâşifî'nin eserlerinden *Ahlâk-ı Muhsinî*, *Envâr-ı Süheylî* ve *Risâle-i Hâtimiyye*'sinden iktibaslar tespit edilmiştir.

"Her ḫār ki ser bi-zened ez-gulşen-i mulk
Fi'l-ḥāl sereş be-tīġ bī-rubāyed dāşt"[588] [NEK1-12a]

"Her ki zi-devlet-eṣerī yāftest
Ez dil-i ṣāḥib-naẓarī yāftest

Himmet-i merdān çu der-āyed be-kār
Berg-i gul-i tāze bi-rūyed zi-ḫār"[589] [NEK1-79a]

"Ey ān ki be-kār-ı ḫalḳ geştī meşġūl
Ḫˇāhī ki hemīşe bāşed-et ʿizz vuṣūl

Ber ṣafḥa-i rūzgār resmī bi-gużār
K'ān pīş-i Ḫudā vu ḫalḳ bāşed maḳbūl"[590] [NEK1-89a]

"Naḳd-i revān niṣār-ı tu kerdem egerçi nīst
Der-ḫord-ı ḥażret-i tu niṣār-ı ḫaḳīr-i mā"[591] [NEK1-92a]

"Ey ān ki be-kār-ı ḫalḳ geştī meşġūl
Ḫˇāhī ki hemīşe bā-şedet ʿizz vuṣūl

Ber-ṣafḥe-i rūzgār resmī bugẕār

[586] https://ganjoor.net/anvari/divan-anvari/ghaside-anvari/sh50
[587] Adnan Karaismailoğlu, "Hüseyin Vâiz-i Kâşifî", **TDVİA**, c. IXX, İstanbul, 1999, s. 16-18.
[588] Hüseyin Vâiz Kâşifî, Ahlâk-ı Muhsinî, Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı, e-kitap, İstanbul, 2019, s. 366. http://ekitap.yek.gov.tr/Uploads/ProductsFiles/_138.%20Ahlak-%C4%B1%20Muhsini.pdf
[589] Hüseyin Vâiz Kâşifî, **Envâr-ı Süheylî**, Austin, 1805, s. 12.
[590] Hüseyin Vâiz Kâşifî, **Ahlâk-ı Muhsinî**, Haz. Murat Demirkol, Türkiye Yazma Eser Kurumu Başkanlığı Yay., İstanbul, 2019, s. 620.
[591] Vâiz Kâşifî, **Risâle-i Hâtimiyye**, Ed. Bakır Kurbani Zerrin, Mirâs Mektûb, 2019, s. 7.

K'ān pīş-i Ḫudā vu ḫalḳ bāşed maḳbūl"[592] [NEK1-126a]

Zâhir-i Fâryâbî (v. 598/1201)

"Sadrü'l-hükemâ" ve "Melikü'l-kelâm" unvanları ile tanınan şair, şiirlerinde "Zâhir" mahlasını kullanmıştır. Maharetini kasidelerinde göstermiş olan Zâhir, aşırı mübalağaları ve yeni mazmun ve mânâları ile kendine has bir üslûba sahiptir. Kasideleri yanında gazel türünde de mâhir olan şair, Hâfız ve Molla Câmî gibi şairler tarafından taklit edilmiştir.[593] Okçuzâde'nin mektuplarında Zâhir-i Fâryâbî'nin bir kıt'ası ve üç kasidesinden alıntı yapıldığı tespit edilebilmiştir.

"Hemīşe tā ki be taḳdīr-i ḳādir-i bī-çūn
Buved ferāḫte īn çār-ṭāḳ-ı Sebʿ-i Şidād"[594] [NEK1-12a]

"Tā ez-berāy-ı naẓm-ı meṣāliḥ der-īn cihān
Kes-rā derūn-ı perde-i taḳdīr nīst bār

Devrān-ı āştī ki niẓām-ı cihān ez-ūst
Bādā çu fażl-ı Ḥaḳ ebedu'd-dehr pāyidār"[595] [NEK1-19b]

"Celāl-i ḳadr-i turā ġāyetī muʿayyen nīst
Ki ber-ṣenā-yı tu kes rā ḳarār-gir-ed rāy

Be-pāye ki resed tā esās-ı medḥ nihed
Firāz-ı pāye-i dīger nihāde bāşed pāy"[596] [NEK1-40a]

"Mulk-i tu hemçu niʿmet-i Firdevs-i bī-zevāl
ʿOmr-i tu hemçu muddet-i ervāḥ-ı bī-şumār"[597] [NEK1-47a]

Şâh Kâsım-ı Envâr (v. 837/1433 [?])

İranlı bir mutasavvıf şair olan Kâsım-ı Envâr, genç yaşta Şeyh Sadreddîn-i Erdebilî'nin müridi olmuştur. Rivayete göre şeyhi bir gece rüyasında onun elindeki ışığı başkalarıyla bölüştüğünü görmüş ve bu yüzden kendisine "Kâsım-ı Envâr" adını vermiştir. Şiirlerinde sade bir dil kullanmış olan şairin, dili ve üslûbu açısından Hz.

[592] Hüseyin Vâiz Kâşifî, **Ahlâk-ı Muhsinî**, Türkiya Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı, e-kitap, İstanbul, 2019.
[593] Mehmet Atalay, "Zâhir-i Fâryâbî", **TDVİA**, c. XXXXIV, İstanbul, 2013, s. 87-88.
[594] https://ganjoor.net/zahir/ghasidez/sh16/
[595] https://ganjoor.net/zahir/ghasidez/sh37/
[596] https://ganjoor.net/zahir/ghetez/sh95/
[597] https://ganjoor.net/zahir/ghasidez/sh37/

Mevlânâ'nın etkisi altında kaldığı görülmektedir.[598] Eserde şaire ait bir adet beyit tespit edilebilmiştir.

"Yuḥibbühüm ve yuḥibbūnehū çūnīn fermūd
Ki inʿiḳād-ı muḥabbet zi cānib-i mā būd"[599] [NEK1-13b]

Hâfız-ı Şirâzî (v. 792/1390 [?])

Asıl şöhretini gazelleriyle yakalamış olan Hâfız-ı Şirâzî kaside, rubai ve kıtalar da kaleme almıştır. Gazellerinde kendinden önceki bütün üstatların meziyetlerini toplamış olduğu için, onun şiirleri Fars edebiyatında bu türün en gelişmiş örnekleri sayılmaktadır. Dilinin sade ve veciz olması ile birlikte söyleyişindeki akıcılık ve âhenk ile ün kazanmıştır. Hâfız her ne kadar şiirlerinde zaman zaman başka şairlerin etkisi altında kalmışsa da mutlaka kendi damgasını şiirlerine vurmuştur. Bilinmeyen veya görülmeyen dillere ve sırlara tercüman olduğu için kendisine "Lisânü'l-gayb" ve "Tercümânü'l-esrâr" lakapları da verilen Hâfız'ın dîvânı İran dışında Ortadoğu, Hindistan, Türkiye ve bazı Avrupa ülkelerinde de tanınmıştır. [600] Okçuzâde münşeâtında diğer İran şairlerinin çoğunlukla kasidelerinden alıntı yapmışken, eserde Hâfız'ın gazellerine rastlanmaktadır.

"Ey ḳabā-yı pādişāhī rāst ber-bālā-yı tu
Zīnet-i tāc u nigīn ez-gevher-i vālā-yı tu"[601] [NEK1-16a]

"Eger gunāh bi-baḫş-end şerm-sārī hest

"Yā kār be-kām-ı dil-i mecrūḥ şeved
Yā mālik-i ten yā melik-i rūḥ şeved

Ummīd çunāne-st be-dergāh-ı Ḫudā
K'ebvāb-ı saʿādet heme meftūḥ şeved"[602] [NEK1-22a]

Curm ne-kerde ʿafv kun u mācerā me-purs"[603] [NEK1-27b]

"Ber-ḥasb-i ārzūst heme kār u bār-ı dūst" [604] [NEK1-32b]

"Ten-et be-nāz ṭabībān niyāz-mend me-bād

[598] Adnan Karaismailoğlu, "Kâsım-ı Envâr", **TDVİA**, c. XXIV, İstanbul, 2001, s. 542-543.
[599] https://www.noormags.ir/view/ar/articlepage/1420/67/text
[600] Tahsin Yazıcı, "Hâfız-ı Şirâzî", **TDVİA**, c. XV, İstanbul, 1997, s. 103-106.
[601] https://ganjoor.net/hafez/ghazal/sh410/
[602] Hâfız-ı Şirâzî, **Dîvân**, Maṭbaʿa-i Bāb-i Ḥaḍrat-i Sarʿaskarīya, 1839, s. 644.
[603] https://ganjoor.net/hafez/montasab/sh14/
[604] https://ganjoor.net/hafez/ghazal/sh60

Vucūd-ı nāzik-et āzurde-i gezend me-bād

Selāmet-i heme aḥbāb der-selāmet-i tust
Be-hīcʿ ārıża şaḥṣ-ı tu derdmend me-bād”[605] [NEK1-39b]

“Dīde nā-dīde bā-ḥisān-ı tu iḳrār āvered
Merḥabā ey be-çunīn luṭf-ı Ḫudā erzānī

Gerçi dūrīm be-yād-ı tu varaḳ ger dānīm
Buʿd-ı menzil nebuved der-sefer-i rūḥānī” [NEK1-44a]

“Ān peyk-i nāme-ber ki resīd ez-diyār-ı dūst
Āverd ḥırz-ı cān zi-ḫaṭ-ı muşkbār-ı dūst

Dil-dādem-eş be-mujde vu ḫaclet hemī berem
Z’īn naḳd-i ḳalb-i ḳalb̆īş ki kerdem nişār-i dūst”[606] [NEK1-60a]

“Kuḥlu’l-cevāhirī be-men ār ey nesīm-i şubḥ
Z’ān ḫāk-i nīk-baḫt ki şud reh-guẕār-ı dūst”[607] [NEK1-74b]

“Zihī ḥuceste-zamānī ki yār bāz āyed
Be-kām-ı ġam-zedegān ġam-gusār bāz āyed

Muḳīm ber-ser-i rāheş nişeste-em çun gerd
Be-d-ān heves ki be-d-īn reh-guẕār bāz āyed” [608] [NEK1-81a]

“Der-kār-ı ḫayr ḥācet-i hīç istiḫāre nīst”[609] [NEK1-100b]

“Yā Rab mebād kesrā maḫrūm bī-ʿināyet”[610] [NEK1-103a]

“Ān ki tāc-ı ser-i men ḫāk-i kef-i pāy-eş būd
Ez-Ḫudā mī-ṭalebem tā be-ser āyed bāz-em”[611] [NEK1-114a]

“Yūsuf-ı gum-geşte bāz āyed be-Kenʿān ġam ne-ḫūr” [612] [NEK1-117b]

Şems-i Münşî (v. 777/1375’ten önce)

[605] https://ganjoor.net/hafez/ghazal/sh106
[606] https://ganjoor.net/hafez/ghazal/sh60
[607] https://ganjoor.net/hafez/ghazal/sh60
[608] https://ganjoor.net/hafez/ghazal/sh235
[609] https://ganjoor.net/hafez/ghazal/sh72
[610] https://ganjoor.net/hafez/ghazal/sh94
[611] https://ganjoor.net/hafez/ghazal/sh236
[612] https://ganjoor.net/hafez/ghazal/sh255

Soylu bir aileden gelmiş olan Şemsüddîn Muhammed b. Hindûşâh b. Sencer Nahcuvânî'nin lakabı Şems-i Münşî'dir. Aile çevresinden aldığı iyi eğitim ile maliye ve vilâyetlerin yönetiminde tecrübe sahibi olmuş; İlhanlı sultanı Ebû Said Bahadır Han ile veziri Gıyâseddin Muhammed'in hizmetinde münşî olarak görev yapmış ve dîvân-ı inşâdaki hizmetleriyle itibar sahibi olmuştur.[613] Şâir, musikişinas ve hattat bir âlim olan Şems-i Münşî, inşâda hitap kurallarını belirttiği, kitabet mevzularını ihtivâ eden *Düstûrü'l-kâtib* adlı eserini Şeyh Üveys'e sunmuştur.[614] Münşeâtta Şems-i Münşî'nin bir manzumesi tespit edilmiştir. Okçuzâde beytin ilk mısraını şairden iktibas edip ikinci mısraını kendi yazmış olabilir.

"Resmī-st ḳadīm u ʿādetī maʿhūd-est[615]
Pursīden-i kihterān miḥnet-fersūd-[est]" [NEK1-26b]

Unsurî (v. 431/1039-40)

İranlı bir şair olan Unsurî ticaretle uğraşmış, elindeki tüm serveti bir sefer esnasında haydutlara kaptırdıktan sonra ise ilim yoluna girmiştir. Gazneli Mahmud'un kardeşi olan Belh emiri Nasr'ın takdirini kazanmış, bu sayede Gazneli sarayı ile yakın bir irtibat yakalayarak melikü'ş-şuaralığa kadar yükselmiştir. Gazneli sarayındaki pek çok kumandan ve hanedan üyesi hakkında kasideler kaleme almış olması onun şöhretini arttırmıştır. Firdevsî gibi bir isimle dönemdaş olan Unsurî şiirde hatrı sayılır bir mertebe elde etmiştir. Günümüze büyük kısmı intikâl edememiş bir dîvânı bulunan Unsurî'nin *Vamık u Azra* ve *Hing Büth ü Sürh Bût* isminde iki mesnevisinin yannında *Şâd Bahr ü 'Aynü'l-hayat* isminde konusu Yunan mitolojisinden alınma bir başka mesnevisi daha bulunmaktadır.[616] Münşeâtta Unsurî'nin bir rubâisinin ve gazmeli Mahmud'a yazdığı kasidenin de iki beytinin iktibas edildiği tespit edilmiştir.

"Hemīşe tā ki zi-devrān-ı çarḫ-ı āyine-gūn
Meh-i munīr buved gāh bedr u gāh hilāl[617]

Tu bedr bāş be-devlet-i ʿadū hilāl zi ġam

[613] Rıza Kurtuluş, "Şems-i Münşî", **TDVİA**, c. XXXVIII, İstanbul, 2010, s. 509.
[614] Abdullah Dodangeh, "Celâyirî Hükümdârı Şeyh Üveys'e Sunulan Destûrü'l-Kâtib fî Ta'yini'l-Merâtib Adlı Eser Üzerine Bir Değerlendirme", **Sosyal ve Kültürel Araştırmalar Dergisi**, C. II, S. 4, 2016, s. 167, 175, 176.
[615] Şems Münşî (Muhammed b. Hindûşâh), **Düstûrü'l-Kâtib fî Ta'yînü'l-Merâtib**, Ed. Ali Ekber Ahmedî Dârânî, Leiden; Boston: Brill, 2017, s. 198.
[616] Mehmet Atalay, "Unsurî", **TDVİA**, c. XXXXII, İstanbul, 2012, s. 162-163.
[617] https://ganjoor.net/onsori/oghas/sh20/

Tu der-kemāl u ḥasūd-ı tu der-muḥāḳ-ı zevāl" [NEK1-27b]

"Çūn mī-guẕered kār çi āsān u çi saḫt
V'īn yek dem-i ʿāriyet çi idbār u çi baḫt

Çūn cāy-ı diger keşīd mī-bāyed raḫt
Nezdīk-i ḫıred-mend çi tābūt u çi taḫt"[618] [NEK1-107b]

Reşîdüddin Vatvât (v. 573/1177)

Belh'te doğan Reşîdüddin Vatvat, eğitimini Nizamiye medresesinde tamamlamıştır. Kendisine "Vatvat" yeni yarasa denmesinin sebebi keskin üslubu dolayısıyladır. Eğitimi için Harezm bölgesine gitmiş olan Reşîdüddin, daha sonra inşâ ilmi konusundaki kabiliyeti sayesinde Sultan Atsız bin Muhammed'in sarayında göreve başlamıştır. Burada kısa sürede dîvân-ı inşâ reisliğine kadar yükselmiştir. Atsız'dan sonra da İlarslan'a hizmet etmiştir. Kaynaklarda sünni olduğu zikredilen Reşîdüddin'nin keskin dili dolayısıyla hem edebiyat sahasında hem de bürokraside çok düşmanı olduğu da belirtilmektedir. Dîvânı günümüze ulaşmış olup bunun yanında pek çok mesnevisi ve Arapça-Farsça manzum eseri bulunmaktadır.[619]

"Bādā muḫālif-i tu der-idbār müstemend
Bādā muvāfıḳ-ı tu be-iḳbāl şādmān"[620] [NEK1-28b]

"Tā ʿayān-est mihr rā tābiş
Tā nihān-est çarḫ rā esrar"[621] [NEK1-89a]

"Merdum be-faẕl-ı sūd-ı du-ʿālem ṭaleb kunend
Baḫşāy ber-kesī ki zi faẕl-eş resed ziyān"[622] [NEK1-102b]

"Tā buved der-cihān ṣalāḥ u fesād
Tā buved der-felek nuḥūs u suʿūd

Dūstān-ı tu muḳbil u maḳbūl
Duşmenān-ı tu mudbir u merdūd"[623] [NEK1-112b]

Hilâlî-i Çağatâyî (v. 936/1529-30)

[618] https://ganjoor.net/onsori/oro/sh6/
[619] Derya Örs, "Reşîdüddin Vatvât", **TDVİA,** c. XXXXII, İstanbul, 2012, s. 573, 574.
[620] https://ganjoor.net/vatvat/ghasv/sh156/
[621] https://ganjoor.net/vatvat/ghasv/sh90/
[622] https://ganjoor.net/vatvat/ghasv/sh153/
[623] https://ganjoor.net/vatvat/ghasv/sh63/

Ali Şir Nevaî'nin yakın talebelerinden birisi olan Hilâlî-i Çağatâyî Esterâbâd şehrinde doğmuştur. Çağatay Türklerinden olduğu için "Çağatâyî" olarak şöhret bulmuştur. Hocası vasıtasıyla Hüseyn Baykara'nın himayesine girmiş olan Hilâlî, sonrasında Ubeydullah Han'ın yanında yer almıştır. Hakkında Şîi olduğuna dair dedikodular çıkmış ve sonunda idam edilmiştir. Müretteb dîvânı yanında *Şâh u Dervîş* ve *Sıfâtü'l-ʿâşıkîn* isminde iki mesnevisi bulunmaktadır.[624] Eserde Hilâlî'nin bir gazelinden iktibas edildiğine rastlanmıştır.

"Her şebī gūyem ki ferdā terk-i īn sevdā kunem
Çunki ferdā mī-şeved imrūz rā ferdā kunem"[625] [NEK1-36b]

Emir Hüsrev-i Dihlevî (v. 725/1325)

Delhi'nin Müminpûr kasabasında 651 yılında doğmuştur. Türk asıllıdır. Küçük yaşlarda babasını kaybedince dedesi İmâdülmülk'ün himayesine girmiştir. Burada edebî ve ilmî sohbetleri yakından takip etme fırsatı yakalamış ve kendisini yetiştirmiştir. On dokuz yaşında ilk dîvânı olan *Tuhfetü's-sıgār*'ı ortaya koymuştur. Tasavvuf, ilim ve sanatla iç içe bir hayat yaşayan Emir Hüsrev Türkçe, Arapça, Farsça ve Hint dili ve edebiyatında oldukça yetkindir. Dîvânları, tarihî mesnevileri, hamsesi ve mensur eserleri bulunmaktadır.[626]

"Bedān māned hemī zīnsān ḫiṭābī
Ki kes ber gul-sitān rīzed gulābī" [NEK1-39a]

Selmân-ı Sâvecî (v. 778/1376)

İran'ın Sâve şehrinde doğmuştur. Şiirleri İlhanlı hükümdarının dikkatini çektiyse de devletin yıkılmasıyla Bağdat'a gitmiştir. Bağdat'ta Celâyirli Devleti'nde çeşitli devlet görevlerinde bulunmuştur. Selmân mahlasını kullanan şairin 12 Safer 778'de (1 Temmuz 1376) vefat ettiği bilinmektedir.[627] Okçuzâde bir mektubundan çok nadir yaptığı üzere Selmân-ı Sâvecî'nin ismini zikrederek şu kıtasını zikretmiştir:

"Der-devr-i devlet-i tu ki bā-devr-i āsmān
Her vaż' rā ki guft çunān ān çunān nihād

Aḥvāl-i memleket heme nīkū nihāde-end

[624] H. Ahmet Sevgi, "Hilâlî-i Çağatâyî", **TDVİA**, c. XVIII, İstanbul, 1998, s. 21,22.
[625] https://ganjoor.net/helali/ghazalh/sh254/
[626] Rıza Kurtuluş, "Emîr Hüsrev-i Dihlevî", **TDVİA**, c. XI, İstanbul, 1995, s. 135, 137.
[627] Adnan Karaismailoğlu, "Selmân-ı Sâvecî", **TDVİA**, c. XXXVI, İstanbul, 2009, s. 446, 447.

Cuz ḥāl-i men ki bihter ez īn mītevān nihād" [NEK1-41b]

Bu kıt'a dışında da gazel, kaside ve kıt'alarından alıntı yaptığı tespit edilmiştir:

"Peyveste tā buved sebeb-i ṣıḥḥat-i beden
Bīmārī-i nesīm-i revān-baḫş der-bahār

Ẓāt-ı mubāreket zi heme renc u āfetī
Maḥrūs bād der-kenef-i luṭf-ı Kirdigār"[628] [NEK1-42a]

"Firāḳ-ı rūy-ı tu ez-şerḥ u basṭ u bīrūn-est
Zi-nāme purs ki ḥāl-i derūn-ı men çū nest

Ne-mī-kunem suḫan-ı iştiyāḳ k'ān taḳrīr
Zi-ẓarf-ı ḥarf u zi-ḥadd-i ʿibāret efzūn-est"[629] [NEK1-49b]

"Hemīşe tā be-beyāż-ı nehār mī-yārend
Musevvedāt-ı leyāl ez berā-yı żabṭ-ı ḥisāb

Ḥisāb-ı ʿomr u beḳā-yı tu bād çendānī
Ki der-muḥāsebe ʿāciz şevend kilk u kitāb"[630] [NEK1-62b]

"Tā dihed şeb zi-zīver-i encum
Ṭāḳhā-yı sipihr-rā tezyīn

Ber serīr-i surūr u mesned-i cāh
Tā ḳıyāmet-i be-kām-ı dil bi-nişīn"[631] [NEK1-65b]

"ʿOmr-i māżī çu ḫaber yāft be-istiḳbāl-eş
Ḥālī ez-kūy-ı ʿadem sūy-ı vucūd āmed bāz[632] [NEK1-65b]

Şeyh Kucuc-i Tebrîzî (v. ?)

Sultan Üveys ve oğlu Hüseyin devrini idrak eden Kucucî, Tebrîz'de şeyhülislamlık makamına getirilmiş, döneminin en önemli mutasavvıf simalarından biri olmuştur. Sultan Ahmed'in hâkimiyetinden sonra inzivaya çekilen şairin bilinen

[628] https://ganjoor.net/salman/divanss/ghasidess/sh43/
[629] https://ganjoor.net/salman/divanss/ghazalss/sh57/
[630] https://ganjoor.net/salman/divanss/ghasidess/sh10/
[631] https://ganjoor.net/salman/divanss/ghetess/sh143/
[632] https://ganjoor.net/salman/divanss/ghazalss/sh176?pinterest_url=manual

tek eseri, tasavvufî şiirlerinden oluşan dîvânıdır.[633] Okçuzâde'nin mektuplarından birinde bu dîvândan bir beyte rastlanmıştır.

"V'ān ḳuṭb-ı maʿdelet ki sipihr-i kemāl rā
Peyveste gird-i merkez-i luṭfeş buved medār"[634]

Mevlânâ Celâleddîn-i Rûmî (v. 672/1273)

Türk tasavvuf tarihinin en önemli simalarından birisi olan ve kendinden sonra teşekkül etmiş Mevlevîliğin kurucusu Mevlânâ Celâleddîn-i Rûmî, Horasan'ın Belh şehrinde dünyaya geldi. Babası Bahâeddin Veled vaktin önemli âlimlerinden birisiydi. Mevlânâ babasının uzun Hicaz yolculuğunda kendisine eşlik etmiş ve sonunda Konya'ya göç etmiştir. Şems-i Tebrizî ile tanışmasından sonra hayatı tamamen değişmiş ve zâhirî ilimlerden çok tasavvufa meyletmiştir. Eserleri içerisinde en meşhur olanı *Mesnevî* ismi ile anılan büyük eseridir. Bunun yanında *Dîvân-ı Kebîr*, *Fihî mâ fih*, *Mecâlis-i Sebʿa* ve *Mektûbât* isminde eserleri bulunmaktadır.[635] Mektuplardan birinde Hz. Mevlânâ'nın bir rubâisinden iktibas edildiğine rastlanmıştır.

"Mihr-et be-kudām ẕerre-peyvest demī
K'ān ẕerre bih ez-hezār ḫūrşīd ne-şud"[636] [NEK1-103b]

Ebû Sa'îd-i Ebü'l-Hayr (v. 440/1049)

Horasan'da dünyaya gelen Ebû Sa'îd'in babası tasavvuf meclislerine devam eden bir sûfî olduğundan çocukluğu dervişlerin arasında geçmiştir. Gençliğinde ilim tahsili için Merv'e gitmiş, ilmî tahsil hayatı sonrasına tasavvufa yönelmiştir. Uzun bir riyazet hayatı yaşadıktan sonra pek çok kez sefer etmiştir. Sonunda şeyhinin tavsiyesi ile Nişabur kentine gidip burada Ebû Abdurrahman es-Sülemî'den icazet almıştır. Sonrasında kendisine tekke kuran Ebû Sa'id'in, tasavvufun gelenekleşmesinde önemli kuralları koyduğu kaynaklarda zikredilmektedir. Ayrıca İbn Sînâ ile mektuplaştığı da bilinmektedir. Doğduğu yer olan Meyhene'de vefat eden Ebû Sa'id'in bizzat kaleme aldığı herhangi bir eser olmamakla birlikte

[633] İsa Akpınar, "Klasik Türk Şiirinde Tevhîd (Başlangıçtan XVI. Asrın Sonuna Kadar)", (Basılmamış Doktora Tezi), Marmara Üni. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul, 2017, s. 112.
[634] Hâce Gıyâsüddîn-i Kucucânî (Tebrizî), **Dîvân-ı Gıyâsüddîn Kucucî**, Haz. Mesûd Râstî-pûr, İhsân Pûr-ibrişîm, Mîrâs Mektûb, Tahran, 1395, s. 26.
[635] Reşat Öngören, "Mevlânâ Celâleddîn-i Rûmî", **TDVİA**, c. IXXX, Ankara, 2004, s. 441-448.
[636] https://ganjoor.net/moulavi/shams/robaeesh/sh525

sohbetlerinde söylediği şiirlerin ve sözlerin daha sonraları ona atfedilerek kayda geçirildiği görülmektedir.[637] Mektuplarda Ebû Sa'îd'in iki rubaisi tespit edilmiştir.

"Ger rūy-ı zemīn be-cumle ābād kunī
Bih z'ān ne-buved ki ḫāṭırī şād kunī
Ger bende kunī be-luṭf āzādī-rā
Bih-ter ki hezār bende āzād kunī"[638] [NEK1-52b]

"Ger der-ʿamel-em ānçi tu-rā şāyed nīst
Ender-kerem-et ānçi merā bāyed hest"[639] [NEK1-123b]

Gıyâsüddin Handmîr (v. 881/1553)

Timur Hânedanlığı döneminde Hüseyn Baykara'nın hâkimiyet devrinde dünyaya gelmiş olan Gıyâsüddin Handmîr, kaynaklarda büyük bir tarihçi olarak zikredilmektedir. Herat'ta köklü bir ailenin üyesi olarak dünyaya gelmiştir. Ali Şîr Nevâî'den dersler aldığı, devlet kademesinde önemli görevlerde bulunduğu kaynaklarda zikredilmektedir. Delhi'de hayatını kaybeden Handmîr'in tarihî açıdan büyük bir külliyatı ve inşâ ilmine dair önemli temel kaynaklar arasında yer alan eserleri de bulunmaktadır.[640]

"El-ḳıṣṣa be-ṭūl-hā eger ʿomr dırāz
Der-mulk-i suḫaverī revem şīb u ferāz

Nā-kerde zi-vaṣf-ı ān yekī menzil ṭayy
Āḫir be-ḳarārgāh-ı ʿacz āyem bāz"[641] [NEK1-65b]

Şeyh Bahâî (Bahâeddin Âmilî) (v. 1031/1622)

Lübnan'ın Balebek şehrinde dünyaya gelmiştir. Daha sonra babası ile birlikte Kazvin'e göç etmiştir. İlimle uğraşan bir ailenin çocuğudur. Bir müddet Kudüs'te ilim tahsil ederek Kazvin'e geri dönmüştür. I. Şah Abbas'ın kendisini taltif ettiği bilinmektedir. Irak, Suriye, Mısır ve Anadolu'ya seyahatleri olmuştur. Bu seyahatlerin sonunda Isfahan'a yerleşmiş ve burada vefat etmiştir. Tefsir, fıkhî konular ve Arapça başta olmak üzere çeşitli eserleri bulunan Bahâî'nin, Farsça şiirle

[637] Tahsin Yazıcı, "Ebû Saîd-i Ebü'l-Hayr", **TDVİA**, c. X, İstanbul, 1994, s. 220-222.
[638] https://ganjoor.net/abusaeed/robaee-aa/sh692?pinterest_url=manual,manual
[639] https://ganjoor.net/abusaeed/robaee-aa/sh50
[640] Farishtamo Khomushoca, "Giyasüddîn Handmîr'in Hayatı, Eserleri ve Tarihçiliği", Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Bursa Uludağ Üniversitesi, SBE, Bursa, 2020, s. 38-47.
[641] Gıyâseddin Handmir, **Mekârimü'l-Ahlâk**, Muhammed Ekber Aşik Merkez-i Neşr-i Miras-ı Mektub, Tahran 1378 (1999), s. 283.

meşgul olduğu bilinmektedir. *Şîr ü Şeker*, *Nân ü Penîr*, *Mûş u Gürbe*, *Nân ü Halvâ* adında dört mesnevisi bulunmaktadır.[642] Bahâî, Okçuzâde ile çağdaş bir Fars şairidir.

"Heme biżāʿat-ı ḫod ʿarża mī-dehed ān cā
Ḳabūl-i ḥażret-i tu tā kudām ḫˇāhed şud"[643] [NEK1-78a]

"Hest der-dīde-i men ḫūb-ter ez-rūy-ı sefīd
Rūy-ı ḥarfī ki be-nūk-i ḳalem-et geşt siyah

ʿAzm-i men bende çunān-est ki tā ʿāḫir-i ʿumr
Dārem ez-behr-i şeref-ḫaṭṭ-ı şerīf-i tu nigāh"[644] [NEK1-98a]

Fahreddin Es'ad Gürgânî (v. ?)

Hayatı hakkında yeterli derecede bilgi sahibi olmadığımız Gürgânî ile ilgili tek anekdot Ebü'l-Feth Muzaffer'in himayesini gördüğü ve İsfahan'da bulunduğudur. Günümüze ulaşmış tek eseri *Vîs ü Râmîn* adındaki mesnevîsidir. Dîvânı olduğu kaynaklarda zikredilse de bu eseri ile ilgili bir bilgi yoktur.[645]

"Şeker her çend ḫoş dāred zebān-rā
Ne-bāşed teşne-rā çūn āb der-cūy"[646] [NEK1-91a]

Fahreddîn-i Irâkî (v. 688/1289)

Ünlü bir mutasavvıf şair olan Irakî, Hemedan'da dünyaya geldi. Genç yaşında ilimle meşgul oldu ve çok erken yaşta hocalığa yükseldi. Bir dersi esnasında tanıştığı Kalenderîlerden çok etkilenen Irakî, onlarla seyahat etmeye karar verdi. Uzun yolculuklar sonucunda Şehâbeddin es-Sühreverdî'nin halifesi Bahâeddin Zekeriyyâ'ya intisâb etti. Yirmi beş yıl Hindistan'ın Mültan şehrinde şeyhine hizmet ederek inzivâ hayatı yaşadı. Şeyhinin vefatından sonra bir müddet onun yerine tekkede posta geçse de dedikodular neticesinde Mültan'dan ayrılıp önce Umman'a oradan hac farizasını yerine getirmek üzere Hicaz'a vardı. Ardından Konya'ya gelerek burada Sadreddin Konevî'nin hizmetine girdi. Konya'da Mevlânâ'nın çevresinde iyi bir konum elde eden Irâkî'nin en önemli dervişi Muînüddin Süleyman Pervâne'dir. Pervâne'nin Moğol istilası esnasında öldürülmesi neticesinde, önce

[642] Ömer Okumuş, "Bahâeddin Âmilî", **TDVİA**, c. III, İstanbul, 1991, s. 60-61.
[643] https://ganjoor.net/bahaee/kashkool/d5b2/sh7/
[644] https://ganjoor.net/bahaee/kashkool/d2k/sh6/
[645] A., Naci Tokmak, "Fahreddin Es'ad Gürgânî", **TDVİA**, c. XIV, İstanbul, 1996, s. 321.
[646] https://ganjoor.net/asad/veysoramin/sh63

Sinop tarafına ardından da Mısır'a geçti. Buradan hayatının son günlerini geçirmek üzere Şam'a geçen Irâkî, Şam'da vefat etti. Tasavvufî literatür için son derece önemli bir eser olan *Lemaʿât*'ı kaleme alan şairin dîvânı ile *Istılâhat-ı Sûfîyye* ve *Uşşaknâme* isimlerinde iki eseri bulunmaktadır.[647] Münşeâtta Uşşâknâme'den bir beyit bulunduğu tespit edilmiştir.

"Nūr-ı ḫūrşīd der-cehān fāş-est
Guneh ez-dīde-hā-yı ḫuffāş-est"[648] [NEK1-95b]

Kemâl-i Hucendî (v. 803/1401)

Hucend kasabasında dünyaya geldiği için bu isimle anılır. Tasavvufa bağlı bir insan hatta bir şeyh olduğu kaynaklarda zikredilmektedir. Genç yaşında hacca gitmiş ve buradan dönüşte Herat'a yerleşmeye karar vermiştir. Sultan Hüseyin bin Üveys tarafından kendisine yaptırılan tekke ve vakıf akarları ile birçok mürid yetiştirmiştir. Dîvânı günümüze ulaşmıştır.[649]

"Īn nīz hem ez ṭāliʿ-i şūrīde-i māst"[650] [NEK1-98a]

Ezrâkî-i Herevî (XI. yy)

Sebk-i Hindî akımının öncülerinden olduğu kabul edilen Ezrakî, Herat şehrinde dünyaya gelmiştir. Eserlerinden iyi bir eğitim gördüğü anlaşılmaktadır. Babası sahaf olduğundan dönemin nüfuzlu insanları arasında yetişmiştir. Şiirlerinden sûfi meşrep birisi olduğu anlaşılan Herevî'nin günümüze eserlerinden yalnızca dîvânı ulaşabilmiştir.[651]

"Laṭīf zūd peẕīred taġayyur-i aḥvāl"[652] [NEK1-111b]

Ebu'l Atâhiye (v. 210/825?)

Kûfe'nin batısındaki Aynüttemr'de dünyaya geldi. Asıl ismi Ebu'l İshâk olup "çılgın" anlamına gelen Ebü'l-Atâhiye lakabı ile anılmaktadır. Şiirleri sayesinde ünü yayılmaya başlayınca sarayda ilim, kültür ve sanat adamları arasına girme ümidiyle Muhammed el-Mehdî döneminde (775-785) Bağdat'a gitti. Hîre kasabasına inzivâya

[647] Orhan Bilgin, "Fahreddin-i Irâkî", **TDVİA**, c. XII, İstanbul, 1995, s. 84-86.
[648] https://ganjoor.net/eraghi/oshaghname/aghazo/sh3
[649] M. Nazif Şahinoğlu, "Kemâl-i hucendî", **TDVİA**, c. XXV, Ankara, 2002, s. 226.
[650] https://ganjoor.net/khojandi/ghazalkk/sh120/
[651] A. Naci Tokmak, "Ezrakî-i Herevî", **TDVİA**, c. XII, İstanbul, 1995, s. 69-70.
[652] https://ganjoor.net/azraghi/aghas/sh34/

çekildi ve burada yazdığı şiirlerle adını duyurdu. Daha sonra sarayda Utbe adlı bir câriyeye gönül verdi ve ona şiirler yazdığı için hapsedildi. Bu dönemden sonra zühd hayatına geçti ve daha çok bu hâle ait şiirler kaleme aldı. Bağdat'ta vefat etti ve buraya defnedildi. Şiirleri kendi döneminde çok dağınık hâlde iken daha sonraları hem dünyevî hem de zühde dair olarak iki şekilde toplandı.[653] Okçuzâde'nin, şiirine yer verirken adını zikrettiği tek Fars şairi Ebü'l Atâhiye'dir.

"E-lem tera enne'l-faḳra yurcā lehu'l-fenā
Ve enne'l-ġınā yuḫşā ʿaleyhi mine'l-faḳri" [NEK1-90a]

4.7.3. Türkçe Şiirler

Münşeâtta yer verilen manzum bölümlerde Türkçe şiirler nicelik bakımından Arapça ve Farsça olanlara nispetle büyük oranda azdır. Eserde kıt'a, beyit ve mısra biçimlerinde toplam 38 adet Türkçe manzume bulunmaktadır. Nüshalar tarandığında Münşe'âtü'l-inşâ'da bulunan 11 adet şiirde "li-müellifihi" yazılıdır. Bu şiirlerden bazıları daha önce birtakım çalışmalarda[654] zikredilmiş olsa da bazıları ilk defa gün yüzüne çıkmıştır. Ayrıca eserde "li-müellifihi" ibaresi ile Okçuzâde'ye ait olduğu belirtilen bir beyit ise aslında Gelibolulu Mustafa Âlî'ye aittir. Münşe'âtü'l-inşâ'daki Türkçe şiirlerden "li-müellifihi/li-muharririhi" ibaresi bulunmayanların sekiz ayrı şaire ait olduğu tespit edilmiştir. Eserde Okçuzâde Mehmed Şâhî'ye ait olduğu belirtilen şiirler şunlardır:

"Ey rüşvet ile ṣadra geçen āṣaf-ı ḫod-reʾy
Ādemlerüñi yapmaġa saʿy eyleme yāb yāb
Etbāʿına meyl itdügiçün ḥażret-i ʿOṣmān
Ḳatlinde sükūt eylediler āl ile aṣḥāb" [NP-7b]

"ʿAcem ferzendi oldı müftī-i ʿaṣr
Anuñçün başını ḳaldurdı evbāş
ʿAceb ḥikmet degül mi pādişāhum
Ola ṭārīḫ müftīmüz Ḳızılbāş" [NP-7b]

"Ḳaldum ayaḳda ḳāfiye-i şāyegān gibi
Yaġmā günindeki güher-i rāyegān gibi" [M-13b]

[653] Erol Ayyıldız, "Ebü'l Atâhiye", **TDVİA**, c. X, İstanbul, 1994, s. 294-295.
[654] Bk. Öksüz, "a.g.m.", 2018, s. 467-488; Kayabaşı, "a.g.m.", s. 719-728; Öksüz, "a.g.m.", 2016, s. 139-164 .

"Ḫūbān içinde ben saña ʿāşıḳ degül miyin
Aḳrān içinde devlete lāyıḳ degül miyin" [NP-143a]

"Terbiyet eyleseñ ey dāver-i iḳlīm-i süḫan
Niçe olurmış göre erbāb-ı ḥüner inşāyı
İltifātuñla ʿaceb midür eger Şāhī ḳuluñ
Devr-i ʿadlüñde ide maḫlaşını Ṭuġrāyī" [NP-88b]

"ʿAcem ferzendi oldı müftī-i ʿaṣr
Anuñçün başını ḳaldurdı evbāş
ʿAceb ḥikmet degül mi pādişāhum
Ola ṭārīḫ müftīmüz Ḳızılbāş" [NEK1-2b]

"Sen itme anları şāhā ki itdi Mustaʿṣım
Ṭapan zer āteşine ḳır geçür Mecūsī'dür
Ṣaḳın vezīr-i münāfıḳdan ibn-i ʿAlḳamī'dür
Gider o müftī-i mülḥid Naṣīr-i Ṭūsī'dür" [NEK1-2b]

"Gözine ṭoġrı olan ḫār-ı töhmeti ṣoḳmaz

Bahār faṣlı daḫı kimsenüñ gülin ḳoḳmaz" [NEK1-41b]

"Ḳatl idüp merdūdı virme düşmen-i mülke emān
Ey olan dehrüñ Keyūmerṣ'i vü Cemşīd'i gibi
Ol ḳara yüzli ʿArab mülkine başarsa ḳadem
Mıṣr sulṭānı olur Kāfūr-ı İḫşīdī gibi" [NEK1-3b]

"Ṭaġılup ʿārıż-ı dildāra o zülf-i ser-keş
Milket-i Rūm'ı ḫarāb eyledi sulṭān-ı Ḥabeş" [NP-8b]

"Ey gelüp dünyāyı bizden ṣoñra seyrān eyleyen
Siḥr-i ṭabʿ-ı mū-şikāfı ḫalḳı ḫayrān eyleyen
Ġāʾibāne bir duʿāʾ-i ḫayrdur ancaḳ murād
ʿĀlem-i berzaḫdaki ervāḥı şādān eyleyen" [NP-13b]

"Dārü's-saʿāde olmış iken Kaʿbe-i murād
Ḥayfā ki aña bir Ḥabeşī'den irişdi şeʾn
Eşrāṭ-ı sāʿat oldı meger k'eyledi ẓuhūr
Āḫir zamānda Kaʿbe-i ẕevi's-süvey ḳatīn" [NEK1-4b]

Okçuzâde'ye ait olmayanların bazıları Mesîhî, Taşlıcalı Yahyâ, Gelibolulu Mustafa Âlî, Bâkî, Necâtî, Şeyhülislam Yahyâ, Fuzûlî ve Emrî'ye aittir. Bu şiirler aşağıda belirtilmiş olup belirtilmemiş olanların ise şairlerine ulaşılamamıştır.

Mesîhî (v. 918/1512'den sonra)

Âşık Çelebi tarafından, şiire kazandırdığı taze ruh vesilesiyle "İsâ'ya" benzetilen Mesîhî'nin şiirinde Arapça ve Farsça ifadeler mahdut olsa da bunların şiir ve nesir diline girmeye başlaması onun dönemine denk gelmektedir.[655] Okçuzâde Mehmed Şâhî, münşeâtında Mesîhî'nin dîvânında yer alan bir ramazannâme beytinin mısraını iktibas etmiştir.

"Degülem ṭıfl ki ḫāyide idinem ifṭār"[656] [NEK1-5b]

Taşlıcalı Yahyâ (v. 990/1582)

Hamse şairi olan Taşlıcalı Yahyâ Bey, yaşadığı devrin dinî, tasavvufî, sosyal, siyasal, askerî özelliklerinin birçoğunu eserlerine aksettirmiş bir şairdir. Şiirler -gerek ahlâkî olsun, gerek aşkı anlatsın, gerekse sosyal bir konuyu ele alsın- mutlak suretle ilâhî aşka çıkar.[657] Okçuzâde mektuplarında, Taşlıcalı Yahyâ'nın, yaşadığı devrin şartları göz önüne alındığında büyük bir cesaret eseri olan *Şehzâde Mersiyesi*'nden ve dîvânındaki iki gazelinden iktibas yapmıştır.

"Ḫaṭāsı ġayr-ı muʿayyen günāhı nā-maʿlūm"[658] [NEK1-22b]

"Mābeynümüzde olmaz ise tañ mı ittiḥād
Sen pādişāh-ı ʿālem ü ben *eżʿafu'l-ʿibād*"[659] [M-114a]

"Nitekim Aḥmed-i Muḫtārī Üveys-i Ḳarānī"[660] [NEK1-55a]

Gelibolulu Mustafa Âlî (v. 1008/1600)

[655] Mine Mengi, "Mesîhî'nin Hayatı, Şairliği ve Eserleri", **Türkoloji Dergisi**, c. 6, S. 1, 1974, s. 112.
[656] "Almazam agzuma ben ma 'ni-i hâyîdeyi hîç / Degülem tıfl ki hâyîde idinem iftâr" (Mesîhî: K: 8/45)
[657] Ayşe Sağlam, "Taşlıcalı Yahyâ Bey ve Hamse'si", Dicle Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Basılmamış Doktora Tezi, Diyarbakır, 2016, s. 13.
[658] Ahmet Atillâ Şentürk, **Taşlıcalı Yahyâ Beğ'in Şehzâde Mustafa Mersiyesi yahut Kanunî Hicviyesi**, İstanbul, Büyüyenay Yay., 2014, s. 158.
[659] Mehmed Çavuşoğlu, **Yahyâ Bey: Dîvân (Tenkidli Basım)**, İÜ Edebiyat Fakültesi Yayını, 1977, s. 310.
[660] Mehmed Çavuşoğlu, **Yahyâ Bey: Dîvân (Tenkidli Basım)**, İÜ Edebiyat Fakültesi Yayını, 1977, s. 592.

Klasik edebiyatın hem nazım hem de nesir sahasında hüner sahibi olan Gelibolulu Mustafa Âlî, genç yaşta Surûrî ve Hayâlî gibi dönemin önde gelen üstatlarından edebî terbiye almıştır. Şiir vadisinde çağdaşlarına nispetle daha serbest bir yol izleyen Gelibolulu Âlî, çeşitli muhteva ve türlerde birçok eser kaleme almıştır.[661] Okçuzâde'nin bir mektubunda kendisine ait olan aşağıdaki beyit, müstensihler tarafından "li-muharririhi" notuyla kaydedilmişse de bu beytin Gelibolulu Âlî dîvânında olduğu tespit edilmiştir.

"Ḫūbān içinde ben saña ʿāşıḳ degül miyin
Aḳrān içinde devlete lāyıḳ degül miyin"[662] [NEK1-44b]

Bâkî (v. 1008/1600)

"Sultânu'ş-Şu'arâ" lakabıyla anılan Bâkî dört hükümdar görmüş, Kanunî Sultan Süleyman zamanında çağının en büyük şairi olarak şöhret bulmuştur. Şiire kazandırdığı yeniliklerin yanında dil kusurlarını da asgariye indirmiştir. Çağdaşı olan Fuzûlî'de gördüğümüz ıstıraplı ruh hâli Bâkî'de yerini zevk ve eğlenceye, ince hayal ve nüktelere bırakmıştır. Bâkî temiz ve âhenkli üslûbu, şiirdeki ifade kudreti ve rahatlığı ile asırlar boyu üstat olarak benimsenmiş ve her çağda kendisine nazireler yazılmıştır.[663] Okçuzâde, Bâkî'nin dîvânından iktibas ettiği bir mısrayı kendi ifadesine göre değiştirerek kullanmıştır.

"Ki naẓar farḳ idecek mertebeden aʿlādur"[664] [NEK1-69a]

Fuzûlî (v. 963/1556)

Klasik edebiyatımızın en büyük şairlerinden biri olan Fuzûlî, âlimliğinin yanı sıra şiirdeki samimiyeti, coşkun ruh hâli, sadeliği ve en önemlisi ifade kudreti ile şöhret bulmuştur. Arapça, Farsça ve Türkçede ustalıkla şiir yazmış olması onun İslam dünyasının büyük bir kısmında benimsenmesini sağlamıştır. Her üç dilde eserleri bulunan Fuzûlî'nin manzum ve mensur on beş civarı eseri olduğu

[661] Ömer Faruk Akün, "Gelibolulu Mustafa Âlî – Edebî Yönü", **TDVİA**, c. II, İstanbul, 1989, s. 416-421.
[662] İ. Hakkı Aksoyak, Gelibolulu Mustafa Âlî ve Divanlarının Tenkitli Metni, I, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, Ankara 1999, s. 315.
[663] Mehmet Çavuşoğlu, "Bâkî", **TDVİA**, c. IV, İstanbul, 1991, s. 539.
[664] "Ki nazar fark idecek mertebeden a'lâyem" Bâkî, **Bâkî Dîvânı,** Haz. Sabahattin Küçük, TC Kültür Bakanlığı, e-kitap, s. 214.

bilinmektedir.[665] Okçuzâde Mehmed Şâhî, mektubunda onun Türkçe bir gazelinden ve *Hadîkatü's-sü'edâ*'sından iktibas yapmıştır.

"Ey çeken ġayrıla pinhān bezm idüp mey gāh gāh
Yād kıl andan ki bezmüñ yād idüp hasret çeker"[666] [NEK2-143b]

"...ṣubbet ʿaleyye meṣāʾib..."[667]

Necâtî (v. 914/1509)

Dîvân şiirinin temelini atan en büyük sanatkârlardan Necâtî Bey, sade bir dille ancak kendine has güçlü, etkileyici ve yer yer mahallî bir üslupla şiir yazmıştır. Dile hâkimiyeti yanında aruzu da başarıyla şiirlerine uygulamıştır. Gerek kendi döneminde gerekse daha sonra birçok şair tarafından şiirlerine nazîreler yazılmış olan Necâtî Bey'in günümüze ulaşabilmiş tek eseri dîvânıdır.[668]

"Sen baña gelmek baʿīd ü ben saña varmaḳ muḥāl
Kim Hümā inmez yere ḳonmaz kebūter Kaʿbe'ye"[669] [NEK1-98b]

Şeyhülislam Yahyâ (v. 1053/1644)

İstanbul'da doğan Yahyâ Efendi, Şeyhülislâm Mâlûlzâde Mehmed Efendi'den mülâzemet almıştır. Müderrislik ve kadılık görevlerinin yanı sıra IV. Murad ve Sultan İbrahim dönemlerinde şeyhülislâmlık yapmıştır. Hayatının en rahat dönemi IV. Murad'ın şeyhülislâmlığını yaptığı dönemdir. Bağdat ve Revan seferlerine katılmıştır. Aynı zamanda klasik Türk edebiyatının önemli gazel şairlerinden biridir. Şiirlerinde Bâkî etkisi göze çarpma, hiciv ve nüktelerinde Nef'î'den etkilendiği görülmektedir. Şeyhülislâm Yahyâ'nın kaleme aldığı şiirlerinden bazıları bestelenmiştir.[670] Okçuzâde, yakın arkadaşı Yahyâ Bey'in aşağıdaki beyitlerini iktibas etmiştir:

"Olmaz mı bir laṭīfe-i ġaybiyye āşkār

[665] Abdülkâdir Karahan, "Fuzûlî", **TDVİA**, c. XIII, İstanbul, 1996, s. 240-246.
[666] Ali Nihat Tarlan, **Fuzûlî Dîvânı Şerhi**, Akçağ Yay., Ankara, 1981, s. 253.
[667] Fuzûlî, **Hadîkatü's-Süedâ - Ermişlerin Bahçesi - Kerbelâ Şehitleri**, Sad. Faruk Gürtunca, İstanbul, Huzur yay., 2003, s. 175.
[668] Bayram Ali Kaya, "Necâtî Bey", **TDVİA**, c. XXXII, İstanbul, 2006, s. 477-478.
[669] Necâtî, **Necâtî Dîvânı (Gazeller Kısmı)**, Ed: Ali Nihad Tarlan; G: 456/4.
[670] Bayram Ali Kaya, "Zekeriyyâzâde Yahyâ Efendi", **TDVİA**, c. 43, Ankara, 2007, s. 245, 246.

Bezm-i belāda bu dil-i nālānımı güldürür"[671] [HS-126b]

"Gören cemālüñi müştāḳ görmeyen müştāḳ[672]

Emrî (v. 983/1575)

Edirneli olan Emrullah Emrî'nin, meşrebi gereği memurluk hayatında pek başarılı olamadığı bilinmektedir. Çağdaşları tarafından edebî kişiliği oldukça konuşulmuştur. Şiirleri güçlü anlatıma sahip ve ince fikirli olarak değerlendirilmiştir. Kınalızâde Ali Çelebi ve Mîr Hüseyin Nîşâbûrî'nin muamma risaleleri üzerinde çalışan Emrî, muammada önemli bir isim olarak zikredilmektedir. Tarih düşürmedeki maharetiyle adından oldukça söz ettirmiştir.[673] Okçuzâde Mehmed Şâhî, mektuplarında yaptığı iktibasların çoğunda olduğu gibi Emrî'nin şiirini de ufak değişiklikler yaparak zikretmiştir:

"Ehl-i riyā mecāzī ṣanurlar maḥabbetüm
Ḥayfā ki kimse bilmedi gitdi ḥaḳīḳatüm"[674] [HS-126b]

"Bir gevherem ki ḫāk-i siyāh içre ḳalmışam
Ṣarrāf-ı dehr bilmez ise [NP-13b] n'ola ḳıymetüm"[675] [NP-13a]

Misâlî (v. 948/1541)

Asıl adı Gül Baba olan Misâlî, Evliya Çelebi'ye göre Merzifon'da, Tahir Erdem'e göre ise Isparta'da doğmuştur. Padişahın daveti üzerine katıldığı Budin seferinde şehit olmuş ve Budin'e defnedilmiştir. Cenâze namazı 200 bin asker ve Kanunî Sultan Süleyman'ın da katılımı ile Ebüssuud Efendi tarafından kıldırılmıştır. Misâlî mahlasıyla manzum ve mensur eserler kaleme alan Gül Baba'nın müretteb bir dîvânı, *Feyznâme* adlı bir mesnevîsi yanında *Risâle-i Besmele* ve *Miftahü'l-gayb* adlı eserleri bulunmaktadır. Eserlerinin muhtevası dolayısıyla Hurûfî olduğu kanaatine varılmış olan Misâlî bir Bektâşî dervişidir.[676] Okçuzâde'nin, biyografisine yer

[671] "Olmaz mı bir latîfe-i gaybiyye âşikâr / Bezm-i belâda `âşık-ı nâlânı güldürür" Şeyhülislam Yahyâ, Divân, Haz. Hasan Kavruk, TC Kültür ve Turizm Bakanlığı, e-kitap, s. 120.
[672] "Gamunla dîde eğer dil çeker belâ-yı firak/Gören cemâlüni müştâk görmeyen müştak" Şeyhülislam Yahyâ, **a.e.**, s. 509.
[673] Yekta Saraç, "Emrullah Emrî", **TDVİA**, c. 11, İstanbul, 1995, s. 164.
[674] Emri Divanı; M. A. Yekta Saraç; Eren Yayıncılık, Klasik Türk Edebiyatı Dizisi No. 1; İstanbul 2002, s. 370. "Sûfî mecâz añladı yâra mahabbetüm 'Âlemde kimse bilmedi gitdi hakîkatüm"
[675] Emri Divanı; M. A. Yekta Saraç; Eren Yayıncılık, Klasik Türk Edebiyatı Dizisi No. 1; İstanbul 2002, s. 181.
[676] Deva Güneş, "Misâlî Dîvânı (İnceleme-Metin)", Yayımlanmamış Yüksek lisans Tezi, Dumlupınar Üni., SBE, Kütahya, 2011, s. 10, 11, 15, 21, 22.

verdiğimiz Misâlî'den iktibas ettiğini düşündüğümüz mısraına, Misâlî dîvânında yer almamakla birlikte İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi'nde kayıtlı bir şiir mecmuasının içerisinde Cinânî tarafından tahmis yazılmış olan bir şiirinde rastlanmıştır.

"Gönül ḳalsun velī yol ḳalmasun dirler meşeldür bu"[677] [M-38a]

4.7.4. Mülemmâlar

Bir mısraı yahut mısraının bir kısmı başka bir dilde yazılmış manzumeye mülemmâ denir.[678] Münşeâtta mülemmâ türünde şiirler mevcut olup bunlardan biri Türkçe-Arapça, diğerleri Farsça ve Arapça dillerinde yapılmıştır. Bazen de Farsça bir şiirin Arapça kısmı âyet-i kerîmede oluşmaktadır.

"Be-ān muḥabbet-i ūlā ki der-ezel kerd-est
Yuḥibbihum ve yuḥibbūnehu bi-dān iṣʿār" [M-122b]

"Duʿāhāyī ki bāşed her seḥer-gāh
Pezīrā-yı nevīd-i festecebnāh

Şenāhāyī ki bā-ān hest rūşen
Ḫurūc ez-ʿuhde-i **ḥayyū bi-aḥsen"** [NEK1-21a]

"Muttehem mī-kunī merā tu hemī
İtteḳū min mevāḍıʿi't-tühem" [NP-20b]

"Ḫıdemātī ki bāşed elfāẓ-eş
Munbaʿiş ez-ser-i vefā vu vifāḳ
Deʿavātī ki muḫliṣān sāzend
Vird-i cān **bi'l-ʿaşiyyü ve'l-ibkār ve'l-işrāḳ"** [NEK1-25b]

"Ḳademeş rā ki āsmān-maḥal-est
Pāye-i ḫaṭveteyn ḳad vuṣāl-est

Şeref-i ādem ez nikū-ḫalefī
Nāʾib-i Muṣṭafā be-vaḥy-i ḫafī

Ve hüve meʿakum berāʾet ḥāṣıl ev
Küntu kenzen ḫizāne-i dil-i ū" [M-62b]

[677] Khairullah Ortaq, "İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler T3560 Numarada Kayıtlı Mecmû'atü'l-Eş'âr (139-197)", Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi, SBE, 2019, s. 62.
[678] Tahirü'l-Mevlevî, **a.g.e.,** s. 106.

"Penc nevbet-zen-i şerīʿat-i pāk
Çār bāliş-nih-i vilāyet-i ḫāk

Ḳum fe enzir ḥadīṯ-i ḳāmet-i u
Fe'staḳim şerh-i istiḳāmet-i u" [NP-162b]

"Şām k'ū ḫāl-i ruḫ-ı ʿarṣa-i gītīst tāmām
Ḫoş sevād-īst bi-nih dil ki **ʿaleykum bi'ş-şām"** [NEK1-108a]

"Umīd-i ḫilʿat-i **ṣumme'ctibāhü** mī-dārem
Ki rūz u şeb şude-em **Rabbenā ẓalemnā**-ḫˇān" [NEK1-112a]

"Ḥişārī muşeyyed be-çendīn burūc
Ber-ū ziynet-i **mā le-hā min furūc**

Muraṣṣaʿ be-gevher der-ū durc-hā
Muzeyyen ber-eṭrāf-ı ū burc-hā" [NEK1-120a]

"Ḳavm-i Leh'e eyle ʿināyet-i şehā
İn ceneḥū li's-selmi fecnaḥ lehā" [NP-151b]

4.8. Kıssalar

Metinde aşağıdaki şu kıssalara yer yer atıflar yapıldığı tespit edilebilmiştir:

Zülkarneyn ve Hızır ile İlyas Kıssası

"...Bundan ziyāde Ẕülḳarneyn-i ḳalem-i merfūʿü'l-ʿilm ki rubʿ-ı meskūn-ı nāme-i muḥabbet-ṭırāzuñ nişīb ü firāzını dūr u derāz seyre āġāz itmiş idi ve rūd-ı māʾü'l-ḥayāt-ı iʿcāz içün ġayāhib-i ẓulemāt-ı derūn-ı devātda dāʾim ü dāʾir ve ol meslek-i bī-rehberde neyl-i ümmīd-i nā-muḳadder içün ḥāʾim ü ḥāʾir olmayup çeşme-i zindegānī-i īcād-ı meʿānī ol biḥār-ı naẓm-ı dil-küşānuñ Ḫızır-ı ledünnī-i ʿilm ve şaḥārī-i neşr ü inşānuñ İlyās-ı vāfirü'l-ḥilmine muḳadder olduġı muḳarrer olıcaḳ ʿaynü'l-ḥayāt-ı muʿcīzāt-ı bedīʿatü'l-beyānuñ derk ü vicdānı pīrāmün-i cinândan müntefī ve ol teng-nā-yı ẓulmetden iḫrāc-ı cevāhir-i kem-yāb-ı belāġat ile müktefī oldı...." [NP-21b]

"...Erbāb-ı tedḳīḳ ḥicāb-ı irtiyābı taḥrīḳ ve münşī-i ḥaḳīḳī ile mecāzīyi bu vechle temyīz ü tefrīḳ eylemişler ki meşelā iki kātib-i mübdiʿ ve debīr-i muḫteriʿ ü muʿarrıż-ı *ʿinde'l-imtiḥān yükrimü'l-merʾu ev yuhān*da ḳaṣd-ı temeyyüz-i rüchān idüp maḳṣad-ı vāḥidde āzmāyiş-i ṭabʿ ve rekiyye-i ḳarīḥa-i ẕekiyyeden ẕülāl-i belāġati nebʿ itseler..." [NEK1-5b]

Yusuf Kıssası

"...Tā ki her ser-i sālde ṣubḥ-ı Yūsuf-cemālüñ nesīm-i enfās-ı ʿĪsā-hemāli fertūt-ı dehr-i deyr-bünyāna Züleyḫā-sān tecdīd-i ʿahd-i şebāb u ṣabā ve dūşīze-i gül-i pākize-evṣāf kemāl-i setr ü ʿifāfından ʿāşıḳ-ı nā-ḫıfāẕ ʿandelīb-i şürīde-mizāc ile imtizācdan ibāʾ eyleye. Hemvāre züleyḫā-yı baḫt-ı merġūbü'l-küll ol Yūsuf-ı mışr-ı tevekkül ile mā-ṣadaḳ *ve le-ḳad hemmet bihī ve hemme bihā* ve gül-i nev-demīde-i ümmīdleri ġayṣ-ı münhemir-i nevīd ile nāʾil-i mezīd-i ḫüsn ü behā ola...." [NP-33a]

"... ol Yūsuf-ı Mışr-ı cemālüñ ḫamīle-i medāʾiḥ-i cemīlelerinde şekker-i şükr-i mezīd-i inʿāmları ile teferrüd ü terennüm..." [NEK1-54a]

"... Mültemes-i kemīne-i bī-kes budur ki biżāʿat-i müzcāt-ı deʿavāt ol Yūsuf-ı Mışr-ı meḫāsin-ṣıfātuñ maḫżar-ı sütūde-muḫbirlerinde ḫayyiz-i irtiżāda vāḳıʿ ve dārū-yı ḫüsn-i iltifāt u irtifākları dāʾ-i ʿayāʾ-i ʿuṣāʾ-i firāḳa devāʾ-i nāfiʿ-i nāḳıʿ ola...." [NEK1-37a]

"...Hemvāre ẕāt-ı Yūsuf-ṣıfātları ʿazīz-i Mışr-ı cihān ve nār-ı āzār ile sūzān olan emākin ü büldān ve cūd-ı ḫalīl-āsāları ile gülistān olup Nīl-i neyl-i mürādāt ʿalā vefḳi'l-irādāt cārī ve aʿdā vü şünāt dāʾimü'l-evḳāt zevāyāʾ-i ẕillet ü zelletde mestūr u mütevārī ola..." [NEK1-118a]

İsa ve İdris Kıssaları

"... Hemvāre ol ẕāt-ı Ḫıżr-ṣebāt İlyās-simāt ve vücūd-ı īsā-ṣıfāt ve İdrīs-derecātuñ bināʾ-i meḫāsin-i meḫāmid ü vürūdları vech-i ḫulūd üzre ḳāʾim ve devrān-ı felek-i ʿizz ü cāvidānları naḳīże-i imtināʿ-ı devr-i dāʾim ola...." [M-22a]

Süleyman Kıssası

"... Ḳāfile-i şevḳ ü nüzūʿ ile ol kaʿbe-i faẓl u bürūʿa iblāġ u irsāl ve vücūd-ı müşterī-suʿūdlarına taḫaḳḳuḳ-peẕīr olan rabṭ-ı ḳalb ve meyelān-ı żamīr ile teẕyīl-i ḳıṣṣa-i dilsūz-ı Selāmān u İbsāl olınur...." [NEK1-37a]

Harut Kıssası

"... Tā ki Hārūt-ı ḳalem-i cādū-ḫarekāt çāh-ı Bābil-i devātda ser-nigūn ve müteʿallimān-ı füsūn-ı fünūn-ı süḫan-verīyi girīve-i siḥr-i kelām-ı Tāzī vü Derī'ye reh-nümūn ola...." [NP-36a]

İskender Kıssası

"... Żamīr-i ġayb-dān-ı mihr-lemeʿānlarına ki -mānend-i āyīne-i İskenderī vaṣmet-i küdūretden berīdür- *ke'n-necmi'z-zāhir* ẓāhir ola ki..." [NP-135b]

Musa ve Meryem Kıssaları

"... bu seḳām-ı ʿaḳāmuñ bürʾ-i tāmmı dest-i āsīʾ-i Mesīḥ-āsā-yı vaṣl-ı Mūsā'ya maḳṣūrdur...." [NP-94a]

"... ẕeyl-i ʿişmet-i Meryem-i ʿadl ü dādları levṣ-i isnād-ı evzār u bīdād ile ālūde itmege ṭamaʿ-ı ḫām ve saʿy-ı nā-fercām ideler..." [NP-54b]

Davud Kıssası

"... kemend-i iḥāṭatı küngüre-i istiḳṣāya endāḫte ve pāymerdī-i fikr-i dūr-bīn ile rāyet-i istīfā-yı beyānı efrāḫte olmaḳ dīde-i ḍarīr ile taʿrīf-i yed-i beyżāʾ-i Mūsā'ya müşākil ve elḥān-ı ṣarīr ile tavṣīf-i sürūd-ı Dāvūd'a muʿādildür...." [NP-28a]

Yahyâ (AS) Kıssası

"...mażmūnından ẕāhil ve pister-i ġafletde mütesāhil olup mebīt-i refāhetde hāciʿ ve cāme-ḫᵛāb-ı refāġate rāciʿ iken ḫavāṣṣ-ı ġılmān u ḳarābīninden birḳaç müfsid-i ġavāyet-ḳarīn terk-i Ḥaḳḳ-ı īlāf ve veliyy-i niʿmetlerinüñ vücūd-ı bā-niʿmetini ʿarża-i tīġ-i itlāf idüp vaḳt-i isfār-ı esḥārda ki dāver-i dilāver-i ṭārem-i çārüm ser-bürīde-i ḫūn-ālūd gibi kenār-ı ṭaşt-ı felek-i dūd-endūdda meşhūd oldı..." [NEK1-74a]

Zünnûn-ı Mısrî

"ve şevḳ ü żarāʿatde Ẕü'n-nūn-ı Mışrī berḳ-i cihān-sūz-ı başīret-i ḫāṭır-fürūzı münevver-i ġayāhib-i sırr-ı Ḥāfī ve āmed-şüd-i ḳafr-ı faḳrda Bişr-i Ḥāfī nebālet ü aşāletde ṣāḥib-i neseb-i ʿIşāmī ve keşf-i sevāniḥ-i ġaybiyye vü ʿayniyyede Bāyezīd-i Bisṭāmī'dür...." [NP-7]

4.9. Eserin Muhtevası

Münşe'âtü'l-inşâ'nın mukaddimesinden sonra mektupların kısaca nelerden bahsettikleri hakkındaki bilgiler aşağıda verilmiştir. Mektupların hiçbirinde tarih bilgisine ulaşamadığımız gibi birkaç tanesi hariç mektubun kime gönderildiği de net biçimde belirtilmemiştir. Münşeâtta yer alan 96 adet mektuptan 44, 54, 58 ve 63 numaralı mektupların tamamı Arapça kaleme alınmıştır.

1. mektup: Sultan III. Mehmed'den İran şahı Şah Abbas'a gönderilmiş olan mektup bir nâme-i hümâyundur. Mektupta, Han Ahmed Geylânî'nin Sultan Murad'a sığındığı ve Necefkulu'nun Bağdat'ta Vezir Hasan Paşa[679] tarafından etraflıca araştırıldığı bildirilmektedir. Ayrıca sınırların Gürcistan'dan korunması için asker görevlendirildiği, Vezir Hasan Paşa'nın Emir Mübarek'i bozguna uğrattığı bildirilmektedir.

2. mektup: Sultan III. Mehmed tarafından Han Ahmed Geylânî ve diğer bazı işler için Şah Abbas'a gönderilmiş bir nâme-i hümâyûndur. Şah Abbas tarafından gelmiş olan bir muhabbetnâmeye cevâbnâme olup, mektuba mübalağalı övgüler yapmaktadır. Şah Abbas'a gönderilen bu mektup sulh için yazılmış; Şah'ın, aralarındaki muhabbetin bozulmaması için hilekârlara rağbet etmemesi, yoldan çıkmaması tenbihlenmiştir.

3. mektup: Sultan I. Mustafa'nın tahta cülusunda Şah Abbas'a gönderilen nâme-i hümâyûndur.

4. mektup: Sultan I. Mustafa'nın cülusunu bildirmek üzere Sadrazam Davud Paşa'dan Şah Abbas'a gönderilmiştir. Nâme-i hümâyûn olan mektup, İran ile olan dostluğu pekiştirmek maksadıyla kaleme alınmıştır.

5. mektup: Sultan I. Mustafa'dan Şah Abbas'a gönderilen bu nâme-i hümâyûn, muhabbet dolu bir mektubun cevâbıdır. Belâgat açısından oldukça zengin olan mektubun sonunda cevap beklendiğini ifade eden cümlelere yer verilmiştir.

6. mektup: Başlığından makamca yüksek birine gönderildiği anlaşılan mektup, bağlılık bildiren bir ubûdiyetnâme örneğidir.

7. mektup: Kemâl sahibi bir dosta gönderilmiş olan mektupta Okçuzâde, ayrılıktan şikayet etmektedir. Mektup bir iştiyâknâme örneğidir.

8. mektup: Sâdık ve iyi huylu bir dosta yazılmış olan mektup, muhatabı için hayır dilekler içeren bir şevknâme örneğidir.

9. mektup: Sadık ve şefkatli bir dosta gönderildiği başlığından anlaşılan mektup, bir özürnâme özelliği göstermektedir. Okçuzâde mektubunda yapmadığı bir hatası veya unuttuğu bir iş için af dilemektedir.

[679] Feridun Emecen, "Eyüplü Hasan Paşa", **TDVİA**, c. XVI, İstanbul, 1997, s. 336-337.

10. mektup: Şevknâme örneği sayılabilecek bu mektup, samimi bir dosttan ayrı kalmanın ortaya çıkardığı hasretten şikayet etmektedir.

11. mektup: Bir ubûdiyetnâme örneği sayılabilecek bu mektup, sadık bir dosta gönderilmiştir. Nüshalardaki başlıklarda yer alan "ısdâr olınmışdur" ifadesi ferman veya berât olma ihtimalini akla getirse de mektubun üslubu ve muhtevası göz önüne alındığında "ısdâr" kelimesinin mektup başlığında "çıkarmak, meydana getirmek" anlamında kullanıldığı anlaşılmaktadır.

12. mektup: Dua cümleleriyle başlayan mektup müşfik bir dosta yazılmıştır. Mektupta Okçuzâde içinde bulunduğu hâlden sitayiş etmekte; hasetçi ve dedikoduculardan yüreğinin ne kadar sıkıldığını, tahammülünün kalmadığını anlatmaktadır.

13. mektup: Muhabbet duyulan sadık bir dosta yazılan özürnâme mahiyetindeki mektup, görevini yerine getirirken fesatçılar ve kıskananlar yüzünden bir hataya düştüğünü dile getirerek af dilemek üzere kaleme alınmıştır.

14. mektup: Sadık bir dosta yazılmış olan mektup, ayrılıktan şikayet ve özlem içerisinde kaleme alınmış bir iştiyaknâme örneğidir.

15. mektup: Bir şevknâme örneği olan mektup, ayrılığın acısından şikayet etmede ve müellifin, kavuşma gününün gelmesini sabırsızlıkla beklediğini dile getirmektedir.

16. mektup: Müellif sanatlı ve yine övgü dolu bir girişin ardından mektubun muhatabına karşı bir siyatiş içine girer. Selamının tekrar tekrar reddedildiği ve bundan duyduğu üzüntü ve özürlerini dile getirmektedir.

17. mektup: Ayrılıktan şikayet ve muhabbet dolu ifadeler içeren mektup müellifin, cevapların kesilmesinden muzdarip olduğunu ve kavuşma ümidini ifade etmektedir.

18. mektup: Vefasız bir dosta muhabbetle yazılmış olan mektupta bu ayrılığın sebebi sual edilmekte, bir kusuru olup olmadığı sorulmakta ve kusur varsa özür dilenmektedir.

19. mektup: Ulemâdan bir zâta yazılmış olan mektup belâgat açısından oldukça zengin ve sanatlıdır. Mektupta gizli bir meramdan ötürü yardım dilenmektedir.

20. mektup: Sadakat dolu ifadeler içeren mektup ahbabdan birine gönderilmiştir. Bir şevknâme örneği sayılan metin, ayrılıktan duyulan acıyı dile getirmektedir.

21. mektup: Belâgat dolu ifadelerle süslü olan bu mektup, bir dosta gönderilmiştir. Şefkatnâme örneği olan metinde Mevlânâ Abdullah adında ulemâdan bir zât övülmekte ve müşkül durumda olduğundan dolayı yardım talep edilmektedir.

22. mektup: Bir tehniyetnâme örneği olan mektup, Anadolu beylerbeyliğine atanan bir zâtı tebrik maksadıyla kaleme alınmıştır.

23. mektup: Fazilet sahibi bir zâta muhabbeti ifade etmek ve bir noksanlığı düzeltmek maksadıyla kaleme alınmış olan mektupta Okçuzâde, müşkülde olduğunu belirtmekte ve icab ettiği söylenen göreve getirilmek istemektedir.

24. mektup: Belâgat açısından tenasüp sanatının çokça kullanılmış olduğu bu mektup, bir dosta gönderilmiş muhabbetnâme örneğidir. Mektupta, birtakım kişiler tarafından meydana gelmiş bazı hataların düzeltilmiş olduğu da anlatılmaktadır.

25. mektup: Sadık bir dosta muhabbet bildiren, ubûdiyetnâme türünde bir mektupdur.

26. mektup: Mektup Damad İbrahim Paşa'ya, Mısır valisi olduğunda yazılmış bir tehniyetnâmedir. Bazı nüshalarda Hâfız Ahmed Paşa'nın Mısır valiliğine atanmasını tebrik için yazılmış olduğu kayıtlıdır.

27. mektup: Bir iyâdetnâme örneği olan bu mektup, yazılan kişinin sıhhate kavuşmasına duyulan sevinç üzerine yazılmıştır.

28. mektup: Başındaki ifadelerden anlaşıldığı kadarıyla mektup yüksek mertebeli birine yazılmış, dostluk göstergesi bir talebnâmedir. Dua ve övgülerle başlayan mektup, bir üst makama yazıldığı belirtilmiş olup oldukça mütevazı ifadeler içermektedir. Okçuzâde'nin, "...nev-bāve-i ḫulud-ı ḫalad-ı bende-zāde Muḥammed'üñ..." kelimeleriyle Muhammed adında bir evlâdı olduğunu anladığımız mektupta, oğlunun ikbâlinin türlü hile, bahane ve tehirlerle önüne geçildiğinden bahsedilmektedir. Mektubun yazıldığı kişiden, oğlu Muhammed'in ru'ûs defterine (üst kademedeki görevliler dışında kalan devlet memurlarının tayin işlemlerinin kayıtlarının bulunduğu defter) kaydedilmesi talep edilmektedir. Son satırlara doğru

Okçuzâde'nin, bu mektubu hizmetinde bulunduğu paşaya (Damad İbrahim Paşa olması muhtemeldir) yazmış olduğu anlaşılmaktadır.

29. mektup: Bir mülknâme-i hümâyûn olan bu mektup sultanın övgü dolu sözleriyle başlar. Öncelikle çeşitli âyet ve hadîslerden deliller ile Allah'ın yer ve göklerin sahibi olduğu, ardından saltanat makamının yüceliği ifade edilmiş; bu yücelik için Allah'a hamd cümleleri sarf edilmiştir. Daha sonra sultan tarafından Çerkes nesli bir zâta sözü edilen mülkün (münşeâtta mektup sûretten ibaret olduğu için nüshalarda belirtilmemektedir) tahsis edildiği belirtilmiş, hiçkimsenin bu mülke tecavüz etmemesi emredilerek mektup sona ermiştir.

30. mektup: Sultan IV. Murad Hân'ın cülusunda çevre kazalara gönderilmiş bir hükm-i hümâyun sûretidir. Metinde belirtilen 14 Zilkâde 1032 (9 Eylül 1623) tarihi IV. Murad'ın, amcası I. Mustafa yerine tahta cülûs ettiği tarihtir.[680] Fermânda I. Mustafa'nın devlet idaresindeki kusurlarından, IV. Murad'ın tahta cülusundan, bu vesileyle sikke bastırıp hutbe okutmasından ve memlekete artık adalet geleceğinden söz edilmektedir.

31. mektup: Mütevazı bir biçimde yazılmış olan bu mektup, saltanata yakın olan birine yazılıp gönderilmiştir.

32. mektup: Nasuh Paşa'nın veziriazamlığa getirilmesinin ardından tebrik etmek için yazılmış bir tehniyyetnâme sûretidir.[681]

33. mektup: Bir darâatnâme ve iştiyaknâme örneği olan mektupta Seyfullah Efendi'nin[682] ilim ve faziletlerinden bahsedilmektedir.

---

[680] Sultan IV. Murad, amcası I. Mustafa'nın aklî dengesinin yerinde olmaması sebebiyle bu tarihte tahta çıktığında yaşı oldukça genç olduğundan idare dokuz yıl boyunca annesi Kösem Sultan'ın etkisi altındaki devlet adamlarında kalmıştır. Bu kişiler arasında -Okçuzâde'nin de iyi ilişkiler içerisinde bulunduğu- Şeyhülislâm Yahyâ Efendi vardı ki IV. Murad döneminde nüfûzu oldukça artmıştı. (Bk. Ziya Yılmazer, "Murad IV", **TDVİA**, c. XXXI, İstanbul, 2006, s. 177; Bayram Ali Kaya, "Zekeriyyazâde Yahyâ Efendi", **TDVİA**, c. XXXXIII, İstanbul, 2013, s. 245.)

[681] Uzunçarşılı, Nasuh Paşa'nın da Hocazâdeliler ile arasının iyi olmadığını, bu yüzde de hükûmet erkânının kendisinden yüz çevirdiğini kaydetmektedir. Ayrıca Paşa, Kuyucu Murad Paşa'nın vefatı üzerine 1611 Ağustos'unda veziriazam olduğuna göre, bu mektup da aynı tarihte yazılmış olmalıdır. Uzunçarşılı Nasuh Paşa'yı " müşekkel, ilim ve fazilet sahibi, iyi görüşlü, zeki, natuk ve aynı zamanda cesur ve cömert idiyse de hiddetli ve kalp kırıcı ve garezkâr olması ve değerli ve tecrübeli devlet adamlarını tahkir ederek işten uzaklaştırıp yerlerine kendi adamlarını yerleştirmesi aleyhinde bir cereyan uyandırdı" şeklinde anlatmaktadır. Bk. Uzunçarşılı, **a.g.e.,** c. IV, 1988, s. 366.

[682] Seyfullah Efendi diye bahsedilen zâtın Seyyid Nizamoğlu olması muhtemeldir. Bk. Necdet Tosun, "Seyyid Nizamoğlu", **TDVİA,** c. XXXVII, İstanbul, 2009, s. 73-74.

34. mektup: Okçuzâde bu mektupta, icra ettiği nişancılık vazifesinde uğradığı haksızlıklar karşısında sabrettiği, kanunlara uygun hareket etmeye çalıştığından söz etmektedir. Metin bir darâatnâme örneği sayılabilir.

35. mektup: Okçuzâde bu mektupta bir dostundan ayrı kalmış olmanın sitayişi içerisindedir. Muhabbet ve özlem dolu selamlama cümlelerinin ardından mektubu gönderdiği kişiden bir haber alamamanın üzüntüsü içerisinde kolunun kanadının kırıldığından bahseder. Mektubun kime yazıldığı belli olmasa da "...bu çāker-i dil-dāde birāder-zādeñüz ile eṣ-ṣadīḳu'ṣ-ṣefīḳu ercaḥu mine'ṣ-ṣaḳīḳı feḥvāsı üzre pāy-ı daʿvā-yı muḥabbetden ẕirve-i ḳurbet ü ḳarābete teraḳḳī vü taʿallī..." [NP-128a] sözlerinden mektubun muhatabının, müellifin çok yakın bir dostunun amcası olduğu anlaşılmaktadır. Bu vesileyle mektubunda zeytin yağı veya sade yağ arzu etmektedir. Mektubun sonunda ise "iki ölçek yağ" derecesiyle yetinmemeleri ve istenmiştir.

36. mektup: NP ve AHO nüshalarında 35. mektubun devamı şeklinde yazılmış olsa da muhteva açısından bir birliktelik görülmemektedir. Mektupta daha önce Muhlis-zâde adında bir zâta zeâmet verilmiş olduğundan cesaretle Abdülbâkî adındaki zât için de zeamet talebinde bulunulmaktadır.

37. mektup: Dua ve övgü ifadeleriyle başlayan mektup içinde bulunulan müşkül bir durumdan dolayı Allah'tan afiyet ve şifa niyazıyla devam etmektedir. Talep kısmında, daha önce gönderilmiş olan ihsanın kalanı ısrar ile dilenmekte ve bu dileğin geri çevrilmemesi ümit edilmektedir. Mektup yine dualarla sona ermiştir.

38. mektup: Âlâdan birine yazılmış olan bu mektup, bir cevâb-nâmedir. Daha önce muhataptan kendisine gelmiş olan mektubun kalbini ne denli mesrur ettiğinden bahsettikten sonra lafz ve mânâ açılarından mektup baştan sona övülmüştür. Dua kısmında husûsan Seyfullah Efendi adında bir zâtın adı zikredilmiştir.

39. mektup: Övgü ve dualarla başlayan mektup, ayrı kalınmış bir dost için kaleme alınmıştır. Mektupta Okçuzâde, ayrılık ateşi ile yanmakta iken gelen bir mektup ile kalbinin sevinç bulduğunu ifade ettikten sonra faziletin önemli bir özellik olduğundan söz edilir. Daha sonra Mısır ülkesinden, övgülerle söz edilmiştir. İmam-ı Suyûtî'nin Hüsnü'l-Muhâzarât'ında ve Kur'ân-ı Kerîm'de otuzdan fazla yerde ve âlimler arasında sayısız kere adının zikredilmiş olduğu gibi delillerle Mısır'ın

mübarekliği sağlamlaştırılmıştır. Mektupta belirtilmese de muhatabın Mısır ile bir münasebeti olduğu muhakkaktır.

40. mektup: Bir şefkatnâme örneği olan bu mektup, Abdullah Efendi adında âlim ve ârif bir zâtı takdim etmektedir. Abdullah Efendi uzun uzadıya övülmüş ve kendisinin yüksek makamlara getirilmesi talep edilmiştir.

41. mektup: Şefkatnâme türünde kaleme alınmış olan mektup, nebevî soyundan gelme bir zât olan Mevlânâ Abdullah adında genç biri hakkında yazılmıştır. Genç yaşına rağmen takva ehli, manevî mertebesi yüksek biri olduğundan bahsedilmekte; ilim ve edebiyatta "cihân sultanının mualliminin" ihsanlarından nasiplenmiş biri olduğu ifade edilmektedir.

42. mektup: Abdullah Efendi adındaki âlim zâtın, çalışkanlığı ile ilim ve fende ileri mertebelere ulaştığı, medrese derslerine azmetmiş ve pâye-i erbaini geçmiş biri olduğu anlatılmaktadır. Mektupta ihsanların artırılması talep edilmektedir.

43. mektup: Yine şefkatnâme türünde olan bu eser, daha önceki mektuplarda da adı zikredilen, genç yaşında ilim ve irfan mertebelerini çıkmış olan Mevlânâ Abdullah adındaki zât ile ilgilidir. Önceki mektupların da yazılış sebebi olan ancak açıkça belirtilmeyen merâmın acilen yerine getirilmesi maksadıyla yazılmıştır.

44. mektup: Baştan sona Arapça kaleme alınmış olan bu mektup Mekke-i Mükerreme şerîfine[683] gönderilmiş bir talepnâme örneğidir. Uzun övgülerle başlayan mektup, Abdullah isimli zâtın Mekke'ye vâsıl olduğunu belirtmekte ve Mekke şerîfinden bu zâta destek olması istenmektedir.

45. mektup: Mektup yazıldığı kişiye olan özlemi dile getirmekte ve kavuşma arzusu ile yazılmıştır. Bir mecliste otururken mektup geldiğinde gönlünün nasıl titrediğini ve mutlu olduğunu ifade ettikten sonra bir cevap ve kavuşma arzusu ile nihayete ermiştir.

46. mektup: Gönderilen kişinin önceki mektubuna cevapnâme olarak kaleme alınmış bu mektup da mutluluk ve özlem dolu bir giriş ile başlamaktadır. Muhataptan gelen mektubun belagât açısından değeri mübalağalı ifadelerle dile getirilmekte ve

[683] Hz. Peygamber (SAV) Efendimizin torunu Hz. Hasan'ın neslinden gelen kişiler "şerîf" unvanı ile anılır. E. B. Ekinci, **a.g.e.** s. 580.

kişiler arasında zuhur eden dedikoduları bertaraf etmek için elinden geleni yaptığı ancak buna muktedir olamadığı için yardım talep ettiği belirtilmektedir.

47. mektup: Bir talebnâme örneği olan bu mektupta müellif gam ve darlık içinde bulunduğunu ve önemli bir işte istihdam edilmek istediğini belirtmektedir.

48. mektup: Bir talebnâme örneği olan mektupta, muhatabın elinde Feridun Ahmed Bey'in Münşeât-ı Selâtîn'inin olduğu ve o dönemde bu eserin nâdir bulunduğu belirtilmektedir. Okçuzâde, eserin kendisine ivedilikle gönderilmesini arzu etmektedir.

49. mektup: Mektup bir muhabbetnâme örneğidir. Yazıldığı kişinin faziletlerini ve ona duyulan muhabbeti ifade eden cümlelerle doludur.

50. mektup: Dua ve övgüler dolu bir selamlamanın ardından beylerbeyiliğinde bulunan bir zâta yazılmış nevâzişnâme örneğidir.

51. mektup: Bir muhabbetnâme örneği olan mektubun muhatabı belli değildir. Metinde bir dosta duyulan özlem abartılı benzetmelerle dile getirilmiş ve mektuba cevap talep edilmiştir.

52. mektup: Uzun zamandır görüşülmemiş bir dosta duyulan özlem cümleleriyle başlayan mektup, daha sonra bir talep ile devam eder. Tuğra hizmetinde dâim olan bir kişinin (Mektupta usûlen üçüncü şahıs olarak dile getirilmiş olsa da bu kişi bizzat Okçuzâde'nin kendisi de olabilir.) maaşının iyileştirilmesi talep edilmektedir. Uzun övgülerle başlayan mektup, telebin ardından kısa bir dua ile son bulmaktadır.

53. mektup: Bir darâatnâme örneği olan mektup, yüksek dereceli bir memuriyet elde etmiş birini tebrik etmek maksadıyla yazılmıştır. Sadrazamlık makamında bulunun bir zât için kaleme alınmış olduğu başlığından anlaşılmaktadır.

54. mektup: Tamamı Arapça kaleme alınmış olan bu mektubun aziz dostlardan şânı yüce birine gönderilmiş olduğu başlığından anlaşılmaktadır. Bir cevâbnâme örneği olan mektup uzun övgü ve dua cümleleri ile doludur.

55. mektup: Mertebece yüksek, vefâ sahibi bir sadık dosta gönderilmiş olan mektup, bir ricânâme örneğidir. NEK1 nüshasındaki başlıktan anlaşıldığı üzere Rumeli valisinden hastalanmış olan bir tımar sahibinin hizmetlerinin devamı rica edilmektedir.

56. mektup: Mektup, Vezir Yûsuf Paşa'nın bir gece uykusunda hizmetçilerinden birkaçı tarafından başı kesilerek şehit edilişini anlatarak başlamıştır. Rahmetli Paşa'nın oğlu Abdülbâkî Efendi için zeâmet talebiyle kaleme alınmış olan mektup, yine bir paşaya yazılmıştır.

57. mektup: Bir önceki ile aynı kişiye gönderilmiş olduğu tahmin edilen bu mektupta da Okçuzâde zeâmet rica etmiştir. Daha önce defalarca bu ricasını dile getirdiğini, bir cevap bulamadığını; dolayısıyla kısa zamanda hayırlı haberler beklediğini dile getirmektedir.

58. mektup: Mekke şerîfine yazılmış olan mektubun tamamı Arapçadır. Hz. Muhammed (SAV)'e ve Ehl-i Beyt'e uzun övgülerle başlayan mektup bir cevâbnâme örneğidir. Muhabbet ve özlem dolu ifadeler içermektedir.

59. mektup: Dönemin Şam kadısına gönderilmiş olan mektup, beliğ açıdan oldukça zengindir. Bir muhabbetnâme örneği olan metin, Şeyḫ Muḥammed مرزناتی adındaki zâtı övmekle başlamış sonra da Şam'a ve muhataba olan özlemi ifade eden cümlelerle tamamlanmıştır.

60. mektup: Dönemin Mısır valisine gönderilmiş olan bu mektup tebrik için gönderilmiştir. Mektubun sonlarında valinin, Mahmud Çelebi adında bir zâtın vefatının ardından gönderdiği taziyenâmeden üvey oğlu ve dadısının duyduğu memnuniyet dile getirildikten sonra, merhumun oğlunun hacetinin yerine getirildiği bildirilmiştir. adında sütbir zâtın hacetinin giderilmesi talebiyle yazılmıştır.

61. mektup: Muallim Nevâlî Efendi'nin darâatnâme türündeki mektubuna cevâbnâmedir.

62. mektup: Mertebece yüksek birine gönderilmiş olduğu nüshalardaki başlıklardan anlaşılan mektupta hâl hatır sorduktan sonra merama geçilmiştir. Birisinden tahsil edilecek bir mebla olduğu, borçlu kişinin hoş sözlerle kendilerini oyaladığı ve borcunu ödemeden kaçtığı anlatılmaktadır. Tahsil için birini gönderdiklerinde de eli boş dönmüş olduğundan sonsuz derecede çaba sarf ederek borcu tahsil edeceğini bildirmektedir.

63. mektup: Tamamen Arapça kaleme alınmış olan mektup Mekke şerifine gönderilmiştir. Hz. Peygamber (SAV)'e ve Ehl-i Beyt'e uzun dua ve övgülerle başlayan mektup hasret ifadeleri ile devam etmektedir.

64. mektup: Sultan IV. Murad'ın cülusunda İran şahı Şah Abbas'a gönderilen mektuptur.

65. mektup: Muhabbet dolu cümlelerle başlayan mektupta Okçuzâde, borçlarının çokluğundan ve fakirlik içine düştüğünden bahsetmektedir. Hasetçiler yüzünden düştüğü bu durumdan kurtulmayı arzu etmektedir.

66. mektup: Bir dosta gönderilmiş olan mektup dua cümleleriyle başlamakta ve bitmektedir. Hem tehniyetnâme hem de muhabbetnâme örneği sayılabilecek olan metin, rütbece yüksek bir vazifeye getirilmiş olan birini tebrik etmek maksadıyla yazılmıştır.

67. mektup: Vefalı bir dosta gönderilmiş olan mektup dua cümleleriyle süslenmiş bir iştiyaknâmedir. Dosttan ayrı kalmanın hüznünü ifade etmektedir.

68. mektup: Mevâlîden[684] bir dosta gönderilmiş olan mektup bir iştiyaknâme örneği olup mektupta babası merhum olduktan sonra zor durumda kalmış birisi için de ihsan talep edilmektedir.

69. mektup: Dönemin Mısır valisi olan paşaya (Muhtemelen İbrahim Paşa) gönderilen mektup daha önce ricada bulunulmuş olan bir hususu hatırlatmaktadır. Bir talebnâme ve muhabbetnâme örneğidir.

70. mektup: Okçuzâde'nin, yakın olduğu bir şeyh efendiye yazmış olduğu bu mektup bir muhabbetnâme örneğidir. Mektup NP nüshasında 69. mektubun devamı olarak yazılmış olsa da aralarında konu olarak bir bağlantı bulunmamaktadır.

71. mektup: Mertebece yüksek biri için kaleme alınmış olan mektup hasret dolu cümlelerle dolu bir şevknâme örneğidir.

72. mektup: Yüksek bir makama yazılmış olan mektupta Okçuzâde, düşmanlarının çokluğundan dem vurarak onlara karşı gelebilmek için kudret sahibi olması gerektiğinden söz etmekte ve bir hizmetle istihdam edilmeyi arzulamaktadır.

73. mektup: Bir vezire, birisini överek ona dîvân-efendiliği hızmetinin istihdam edilmesi talep edilmektedir. Bir tavsiye mektubu niteliğini taşıyan mektupta

[684] Mevâlî: Osmanlı devlet teşkîlâtında mevleviyet pâyesine erişmiş üst seviyedeki ilim adamları, mollalar, büyük kadılar. http://lugatim.com/s/mevali

övülen zâtın, Okçuzâde'nin reisülküttâblık zamanından beri tanıdığı biri olduğu anlaşılmaktadır.

74. mektup: Mertebece yüksek birine yazılmış olan mektubun muhatabı sadık bir dosttur. Okçuzâde mektubunda perişan hâlinden, ilminin ve yeteneklerinin karşılık bulamadığından, bir geliri olmadığından; akranları yüksek mertebelere gelmişken kendisinin perişan hâlde kaldığından bahsetmektedir.

75. mektup: Yüksek bir makamdaki birine gönderilen mektupta bir seyahate karar verildiğini, bunun için de bazı yakın dostlardan borç aldığını belirterek mektubu gönderdiği kişiden de borç istemektedir.

76. mektup: Müellif, sevdiği bir dostuna gönderdiği bu mektupta hasbihâl etmektedir. Hediyeleşmekle ilgili âyet ve hadislerden deliller getirdikten sonra muhataba, mektubunun kâfî olduğunu ifade etmektedir.

77. mektup: Bir dosta gönderilmiş olan mektup Şeyh Ebulbekâ adında bir zâtı övmektedir. Metin bir şefâatnâme örneğidir.

78. mektup: Şeyh Muhammed مرزناتی adında bir zâtı öven mektup bir şefâatnâme örneğidir. Kişinin zühd ehli, kanâatkâr ve çalışkan biri olduğundan uzun uzun bahsedilmekte ve ihsan niyaz edilmektedir.

79. mektup: Bir darâatnâme örneği olan mektup baştan sona dua ve övgü cümleleri ile dolu beliğ bir metindir.

80. mektup: Yakın bir dostuna içinde bulunduğu kederli durumu anlatmak maksadıyla yazılmıştır.

81. mektup: Bir talebnâme örneği olan bu mektupta Okçuzâde, düşmanlarının türlü hileleri yüzünden müşkül durumda olduğunu ve az bir iaşe ile geçinmek zorunda olduğunu belirterek hâlini arz etmektedir.

82. mektup: Nüshalardaki başlıklardan şeref sahibi birine yazıldığı anlaşılan bu mektupta Okçuzâde, ayrılıktan duyduğu üzüntü ve özlemini dile getirmektedir.

83. mektup: Bir şefâatnâme örneği olan mektupta, İlyas adından bir zât önemli bir hizmette istihdam edilmesi için övülmektedir.

84. mektup: Diğerleri gibi dua cümleleriyle başlayan mektupta, ayrılıktan duyulan hüzün dile getirildikten sonra Hasan Paşa[685] hakkında daha önce bildirildiği anlaşılan terfi yazısının isabetli bir durum olduğu ifade edilmiştir.

85. mektup: Revan Kalesi'ni öven mektupta kalenin sağlamlığından bahsedilmekte ve zeval görmemesi için dua edilmektedir.

86. mektup: Revan Kuşatması'nı[686] konu edinen bir îlâmnâme olan mektup, dua cümleleri içermektedir.

87. mektup: Özdemiroğlu Osman Paşa (v. 993/1585) komutasındaki ordunun Şirvan'ın merkezi Şımahi'yi ele geçirmesini konu edinen ve Osman Paşa'nın kahramanlıklarını anlatan mektup bir îlâmnâmedir.

88. mektup: Osmanlı-Safevî savaşlarını, Osmanlı'nın Şirvan'a doğru yola koyulmuşken olanları konu edinen mektup İslam askerlerinin muvaffakiyetini dileyen ifadelerle doludur. Mektup bir cevâbnâme örneğidir.

89. mektup: Mertebece yüksek birine yazılan bu mektubun yanında bir de armağan olduğu anlaşılmaktadır.

90. mektup: Tunus ve Cezayir elçileri arasındaki çekişmeyi sonlandırmak ve onları sakinleştirmek üzere kaleme alınmış bir nasihatnâmedir.

91. mektup: Cevâbnâme özellikleri gösteren mektup, sadece iki nüshada bulunmaktadır. Bu mektubu içeren HS ve NEK2 nüshaları birer mecmua olup metnin tümünün mukayesesi için başvurulan nüshalar olmamaktadır. Daha önce gönderilmiş şiirlerin hüsn-i kabul gördüğünden duyulan memnuniyet ifade edildikten sonra cevaben aralarındaki muhabbetin nişanesi bir mektup talep edilmektedir. Ayrıca Rumeli'de daha önce bulunanlardan şeklinde bahsedilen Ganizâde Nâdirî[687]'nin himmetleri niyaz edilmekte; Yenice kazasından yedi ay mağduriyet ve İstanbul'a dokuz ay bağlanması bildirilmiş olduğu belirtilmektedir. Ancak talihsizliği neticesinde maksadına eremediğinden yardım beklemektedir.

---

[685] Sözü geçen zâtın Sokulluzâde Hasan Paşa olması muhtemeldir. Bk. Erhan Afyoncu, "Sokulluzâde Hasan Paşa", **TDVİA,** c. XXXVII, İstanbul, 2009, s. 366-368.
[686] Revan Kuşatması hakkında Bk. Mustafa Aydın, "Revan", **TDVİA**, c. XXXV, İstanbul, 2008, s. 26-29.
[687] Ganizâde Nâdiri Şeyhülislam Yahyâ'nın ardından (1619'da) Rumeli kazaskerliğine atanmıştır. Bk. Mustafa İsmet Uzun, "Ganîzâde Mehmed Nâdirî", **TDVİA**, c. XIII, İstanbul, 1996, s. 355-356.

92. mektup: Girişte liyakatsiz kişilerin mevki sahibi olmasından dolayı yaşanan ümitsizlikle bu mektubun da uzletteyken dağınık şekilde kaldığı bildirilmektedir. Çünkü baştaki yeniyetme kişiler naziklikten anlamadığı için kendisi gibi birçok kişi de bu devrin geçeceği umuduyla beklemektedir. Daha sonra iki büyük vezirin helak kuyusunu düştüğü ve bu ilâhi nimete şükretmeyen mağrur kişinin (sultan veya bu vezirlerin kendisinden bahsediyor olabilir) de helak olduğu, yani azledildiği bildirilmiştir. Bu arada Şeyhülislam Yahyâ'nın fetvasından söz edilmekte ve kendisi ile ilgili bir ihsanın çok görüldüğünü ifade edildikten sonra bir kusurdan dolayı özür dilenmektedir. Ardından uzun uzadıya Şeyhülislam Yahyâ'yı öven cümleler sıralanmıştır.

93. mektup: Kuyucu Murad Paşa'nın İran üzerine seferi konu edilen mektupta, Tebriz yakınlarında karşı karşıya gelmiş iki ordunun savaş olmadan anlaştığı anlatılmıştır.

94. mektup: Hükm-i Hümâyun sureti olan bu mektup Sultan II. Osman'ın 1621'deki Hotin seferini anlatan bir îlâmnâmedir.[688]

95. mektup: Mektup, ferman ulaştıran bir elçiden söz etmekte olup muhabbeti sağlamlaştırmak üzere yazılmıştır.

96. mektup: Kendisine gönderilen bir kitaba teşekkürnâme olduğu anlaşılan mektupta müelllif, laf arasında müşkül durumda olduğunu ve kısa zamanda ferahlık bulmayı ümit ettiğini bildirmektedir.

[688] Hotin Seferi hakkında Bk. Kadir Kazalak, Tufan Gündüz, "II. Osman'ın Hotin Seferi (1621)", **OTAM Ankara Üniversitesi Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi** , 14 (14), 2003, s. 129-144.

Tablo 3- Mektup Türleri

ŞEFKATNÂME	10
TALEBNÂME	14
İRSALNÂME	1
ŞEVKNÂME	24
TEHNİYETNÂME	6
ÖZRNÂME	5
İLÂMNÂME	6
ŞİKÂYETNÂME	4
CEVÂBNÂME	9
ŞÜKRÂNNÂME	1
IYÂDETNÂME	1
DARÂATNÂME	4
UBÛDİYETNÂME	2
NASİHAT-NÂME	1
NÂME-İ HÜMÂYUN	7
TEMLİKNÂME	1
TOPLAM	96

4.9.1. Mektup Türleri

Münşeâttaki mektuplar, muhtevaları ve biçimleri açısından çeşitlilik göstermektedir. Mektupların, inceleme sonucunda aşağıdaki türlerde oldukları anlaşılmaktadır. Bu türleri bazen birbirinden net çizgilerle ayırmak mümkün olamadığı için, mektuplarda baskın olan özelliğe uygun biçimde bir tasnifleme yoluna gidilmiştir. Münşeâtta, aşağıda kısaca bahedilen mektup türleri yer almaktadır. Bu açıklamalar için İ. Çetin Derdiyok'un çalışmasından faydalanılmıştır:

Şefkatnâme: Dönemin devletli kişilerine gönderilen bu tür mektuplar, talepnâmelerde olduğu gibi çoğu kez bir görev veya geçimini sağlayabilecek bir yer istemek maksadıyla yazılırlar. Yaşanan bir haksızlık neticesinde görevinden alınmış kişilerin de tekrar göreve geri getirilmesi için yazdıkları yazılar da şefkatname türüne girmektedir.

Talebnâme: Talepnâmeler çoğunlukla rütbece yüksek kişilere, tâlibin bizzat kendisi tarafından yazılırlar. Genellikle bağış, maaş, kâtiplik veya başka bir görev ya da tımar istemek için yazılmaktadırlar.

İrsalnâme: Firistade sözcüğünün kullanıldığı mektuplardır. Çoğu kez yanında bir şeyle gönderilir ve talep mektuplarına bir cevap niteliğindedir.

Şevknâme: İştiyaknâme veya muhabbetnâme de denir. Genellikle rütbece büyük veya yakın kişilere gönderilir. Konu olarak çoğunlukla sevgi bağlılık duyguları içerir.

Tehniyetnâme: Tebrik mektuplarıdır. Genel olarak rütbece küçük olandan büyük olanlara gönderilmişir.

İlamnâme: Bildirme, anlatma, mahkeme hüküm sureti gibi mektuplardır. Genellikle rütbece yüksekte olan kişilere gönderilir. Meydana gelen bir olay veya durum hakkında bilgi verir; bir yerin fethi gibi.

Şikâyetnâme: Genellikle uğranılan bir haksızlığı anlatır. Rütbece küçük olanlardan büyük olanlara gönderilir. İlamnâmeye benzer ancak şikayetnâmeler bir haksızlığı bildirmek maksadıyla yazılırlar.

Cevâbnâme: Mutlaka bir mektuba karşılık olarak yazılan cevabnâmeler, îlâmnamelere veya muhabbetnâmelere benzese de ayırt edici özellik olarak bir mektuba cevap olarak yazılması dikkat çekicidir.

Şükrnâme: Mektubun gönderildiği kişi tarafından görülen iyi bir hareket veya gönderilen bir hediyeye teşekkür bâbında yazılırlar. Çoğunlukla rütbece yüksek kişilere yazılan şükrnâmeler, cevapnâmelere ve şevknâmelere de benzerler.

Taziyetnâme: Umumiyetle rütbece yüksek olan birine gönderilen taziye için yazılmış mektuplardır.

Iyâdetnâme: Hasta olan bir kişiye hastalığından dolayı duyulan üzüntüyü ve sağlığına kavuşmuş olmasından dolayı duyulan sevinci ifade etmek maksadıyla yazılır. [689]

Nâme-i Hümâyun: Osmanlı padişahları tarafından yabancı ülkelerin hükümdarlarına, imtiyazlı bölgelerdeki idarecilere ve koruması altında bulunan beylere gönderilen mektuplara nâme-i hümâyun denmektedir. Dîvân-ı Hümâyun Kalemi'nde düzenlenen her mektup nâme-i hümâyun defterlerine kaydedilse de bunlardan sadece padişah tarafından gönderilenler için nâme-i hümâyun adı kullanılmıştır. Pâdişah mektupları genel itibarıyla nâme-i hümâyun olarak adlandırılmakla birlikte yazılış sebeplerine göre bunlar da farklı isimlerle ifade edilmektedir.[690] Cülûs, sulh, elçi gönderilmesi, ticârî konular, yardım talebi gibi meseleler nâme-i hümâyunların yazılmasına sebep olan başlıca hususlardır.[691]

Temliknâme: Hz. Peygamber döneminden itibaren İslam devletlerinde hükümdarların, kamu otoritesinin tasarrufundaki arazi ve taşınmazların mülkiyet, işletme ve faydalanma hakkını kişilere tahsis ettiği ve bunu gösteren belgeler verdiği bilinmektedir. İslam devletlerinde de özellikle devlet hizmetinde bulunmuş kişilere hükümdar tarafından mülk olarak verilen yerlerin belgesine mülknâme veya temliknâme denmektedir. Padişaha ait belgelerden bir berat cinsi olan mülknâmeler birtakım farklılıklar gösterir.[692]

4.9.2. Başlık Tablosu

[689] İ. Çetin Derdiyok, "Osmanlı Devrinde Mektup Yazma Geleneği", **Osmanlı**, Yeni Türkiye Yay., 1999, s.736-740.
[690] Zeynep Tarım Ertuğ, "Nâme-i Hümâyun", **TDVİA**, C. EK-II, Ankara, 2019, s. 345-346.
[691] Kütükoğlu, **a.g.e.**, s. 153.
[692] Mehmet İpşirli, "Temliknâme", **TDVİA**, c. XXXX, İstanbul, 2011, s. 430,431.

Münşeâtta yer alan mektupların hepsinde başlık bulunmamaktadır. Bazı mektupların başlıkları ise sadece bazı nüshalarda yer almaktadır. Tablo-4'te mektupların, bulundukları nüshalardaki başlıkları belirtilmiştir.

Tablo 4 - Mektup Başlıkları

1		
NEK1	8b	Sulṭān Meḥmed bin Murād Ḫān'dan Melik-i Īrān Şāh ʿAbbās'a Gönderilen Nāmedür.
NEK2	27b	Bu Mektūb-ı Celīl Merḥūm Nābī Efendi'nüñ Ṣadr-ı Aʿẓam Ḥażretlerine ʿUbūdiyyetdür.
NEK4	7b	Ṣūret-i Nāme-i Berāʿat-esāsdur ki Şāh ʿAbbās'uñ Nāmesine Cevāb-ı Ṣavāb-Encām ve Meclis-i Edībān-ı Zamānda İdāre-i Cām u İnsicāmdur.
NEK3	76b	Ṣūret-i Nāme-i Berāʿat-Esāsdadur ki Şāh ʿAbbās'uñ Nāmesine Cevāb-ı Ṣavāb-encām ve Meclis-i Edībān-ı Zamānda İdāre-i Cām-ı İnsicāmadur.
AÜ	12a	Ṣūret-i Nāme-i Berāʿat-Esāsdadur ki Şāh ʿAbbās'uñ Nāmesine Cevāb-ı Ṣavāb-encām ve Meclis-i Edībān-ı Zamānda İdāre-i Cām-ı İnsicāmadur.
SE2	70b	Ṣūret-i Nāme-i Berāʿat-Esās ki Şāh ʿAbbās'uñ Nāmesine Cevāb-ı Ṣavāb-encām ve Meclis-i Edībān-ı Zamānda İdāre-i Cām-ı İnsicāmadur
HS	8b	Başlık yok.
SHZ	13b	Şāh-ı Īrān Ṭarafına Cānib-i Cihān-dārīden Cevāb Olaraḳ Keşīde-i Silk-i Masṭūr-i ʿĪnāyet-nüşūr Olan Nāme-i Hümāyūn
MH	8a	Başlık yok.
NP	97a	Ṣūret-nāme-i Berāʿat-esāsīdur ki Şāh ʿAbbās'uñ Nāmesine Cevāb-ı Ṣavāb-Encām ve Meclis-i Edībān-ı Zamānda İdāre-i Cām u İnsicāmdur.
MK1	9a	Başlık yok.
SE1	8a	Şāh ʿAbbās'a İrsāl Olınan Nāme-i Bedīʿ-Üslūbdur.

SNK	42a	Merḥūm Sulṭān Muḥammed Ḫān Ḥażretlerinüñ Ṭaraf-ı Ḳarīnü'ş-Şereflerinden Ḫān Aḥmed Gīlānī ve Baʿż-ı Umūr İçün Oḳçı-zāde'nüñ İnşāsıyla Şāh-ı Īrān-zemīn ʻAbbās-i ʿAhd-i Nā-şināsa İrsāl Olınmışdur.
AHO	49a	Ṣūret-i Nāme-i Berāʿat-ı Esāsdur ki Şāh ʿAbbās'ıñ Nāmesine Cevāb-ı Ṣavāb-encām ve Meclis-i Edībān-ı Zamānda İdāre-i Cām-ı İnsicāmdur.
M	80a	Ṣūret-i Nāme-i Berāʿat-ı Esāsdur ki Şāh ʿAbbās'uñ Nāmesine Cevāb-ı Ṣavāb-encām ve Meclis-i Edībān-ı Zamānda İdāre-i Cām-ı İnsicāmdur.
2		
NEK1	12a	Ṣūret-i Nāme-i Hümāyūn
NEK2	31b	Başlık yok.
NEK4	10b	Daḫī - Bu Daḫī Şāh-ı Gümrāh Şāh ʿAbbās'a İrsāl Olınan Nāme-i Bedīʿü'l-Üslūbdur. - Daḫī
NEK3	80a	Bu Daḫī Şāh-ı Gümrāh Şāh ʿAbbās'a İrsāl Olınan Nāme-i Bedīʿü'l-Üslūbdur.
AÜ	17a	Bu Daḫī Şāh-ı Gümrāh Şāh ʿAbbās'a İrsāl [Olınan] Nāme-i Bedīʿü'l-Üslūbda
SE2	76a	Başlık yok.
HS	12b	Başlık yok.
SHZ	19b	Bu Daḫī Ṭaraf-ı Hümāyūn-ı Şevket-maḳrūndan Şāh ʿAbbās Cānibine Taḥrīr Buyurulan Nāme-i Belāgat-i ʿAllāme.
MH	12a	Başlık yok.
NP	104b	Bu Daḫī Cānib-i Meḥmedet-Ḳarīn Sulṭānü'd-Dünyā Ve'd-Dīn Ṭarafından Fermān-Revā-yı Īrān-zemīne Nāme-i Muḥabbet-raḳam ve Raṭb-ı Cennī Vālā-yı İḳtiṭāf u İctinā İçün Hezz-i Naḫle-i Ḳalemdür.
SR	212a	Taḥrīr-i Oḳcı-zāde Berāy-ı Firistāden-i Şāh 'Abbās, Şāh-ı Surḥ-ser.

SE1	11a	Bu Daḫī Şāh-ı Gümrāh Şāh ʿAbbās'a İrsāl Olınan Nāme-i Bedīʿü'l-Üslūbdur.
AHO	53a	Bu Daḫī Cānib-i Sulṭān-ı Meḥmedet-Ḳarīnden Fermān-Revā-yı Īrān-zemīne Nāme-i Muḥabbet-raḳam ve Raṭb-ı Cennī Vālā-yı İḳtiṭāf u İctinā İçün Hezz-i Naḫle-i Ḳalemdür.
M	86a	Başlık yok.
		3
NEK1	14b	Sulṭān Muṣṭafā Cülūsında Şāh-ı ʿAcem ʿAbbās Şāh'a Gönderilen Nāmedür.
NEK2	33b	Başlık yok.
NEK4	12a	Bu Daḫī Şāh ʿAbbās'a İrsāl Olınan Nāme-i Hümāyūndur.
NEK3	82a	Bu Daḫī Şāh ʿAbbās'a İrsāl Olınan Nāme-i Hümāyūndur.
AÜ	20a	Bu Daḫī Şāh ʿAbbās'a İrsāl Olınan Nāme-i Hümāyūndur.
SE2	105b	Ṣūret-i Nāmedür Ki Sulṭān Muṣṭafā Ḫān Merre-i Ṣāniyyede Cālis-i Evreng-i Oṣmānī ve Mesned-Nişīn-i Cihān-bānī Olduḳda Şāh-ı ʿAcem'e Taḥrīk-i Aḳlām ve Tecdīd-i Süllem-i Selāmet-encām Olınmış idi.
HS	15a	Başlık yok.
SHZ	23a	- Ṣūret-i Nāmedür Ki Sulṭān Muṣṭafā Ḫān Merre-i Ṣāniyyede Cālis-i Evreng-i Oṣmānī Olduḳda Şāh-ı ʿAcem'e Taḥrīk-i Aḳlām ve Tecdīd-i Süllem-i Selāmet-encām Olınmış idi.
MH	14a	Başlık yok.
NP	147b	Ṣūret-i Nāmedür Ki Sulṭān Muṣṭafā Ḫān Merre-i Ṣāniyyede Cālis-i Evreng-i Oṣmānī ve Mesned-Nişīn-i Cihān-bānī Olduḳda Şāh-ı ʿAcem'e Taḥrīk-i Aḳlām ve Tecdīd-i Süllem-i Selāmet-encām Olınmış idi.
SE1	13a	Başlık yok.
SNK	46b	Bu Nāme-i Müşkīn-Ḫitāme Daḫī Merḥūm Sulṭān Muḥammed Ḥażretleri'nüñ Zamān-ı Salṭanatlarında Oḳçı-zāde İnşāsıyla Taḥrīr

		Olup ‘Abbās'a İrsāl Olınmışdur.
AHO	79b	Ṣūret-i Nāmedür Ki Sulṭān Muṣṭafā Ḫān Merre-i Ṣāniyyede Cālis-i Evreng-i Oṣmānī ve Mesned-Nişīn-i Cihān-bānī Olduḳda Şāh-ı ʿAcem'e Taḥrīk-i Aḳlām ve Tecdīd-i Süllem-i Selāmet-encām Olınmış idi.
M	117a	Ṣūret-i Nāmedür Ki Sulṭān Muṣṭafā Ḫān Merre-i Ṣāniyyede Cālis-i Evreng-i Oṣmānī ve Mesned-Nişīn-i Cihān-bānī Olduḳda Şāh-ı ʿAcem'e Taḥrīk-i Aḳlām ve Tecdīd-i Süllem-i Selāmet-encām Olınmış idi.
4		
NEK1	16a	Sulṭān Muṣṭafā Cülūsunda Ṣadr-ı Aʿẓām Dāvud Pāşā’dan Şāh ʿAbbās’a Gönderilen Mektūbdur.
NEK2	35a	Başlık yok.
NEK4	13a	Bu Daḫī Şāh ʿAbbās’a Nāme-i Hümāyūndur.
NEK3	83b	Bu Daḫī Şāh ʿAbbās’a Nāme-i Hümāyūndur.
AÜ	22a	Bu Daḫī Şāh ʿAbbās’a Nā me-i Hümāyūndur.
SE2	104b	Ṣūret-i Nāmedür Ki Salṭanat-ı Muṣṭafā Ḫānī’de Nāẓım-ı Menāẓım-ı Dīvānī Olan Ṣāḥib-i Ḫātem ü Destūr-ı Aʿẓam Ṭarafından Şāh-ı Īrān-zemīne Tecdīd-i Ṣulḥ-nişīn Olınmış İdi.
HS	16b	Başlık yok.
SHZ	25b	Ṭaraf-ı Hażret-i Ṣadāret-penāhīden Cānib-i Şāh bin Şāh Keyūmerş Şāh ʿAbbās Ṭarafına Taḥrīr Olınan Mektūbdur.
MH	15b	Başlık yok.
NP	145b	Ṣūret-i Nāmedür ki Sulṭān Muṣṭafā Ḫānī’de Nāẓım-ı Menāẓım-ı Dīvānī Olan Ṣāḥib-i Ḫātem ve Destūr-ı Aʾẓam Ṭarafından Şāh-ı Īrān-zemīne Tecdīd-i Ṣulḥ-nişīn Olınmışdur.
SE1	14a	Başlık yok.
AHO	78b	Ṣūret-i Nāmedür Ki Salṭanat-ı Muṣṭafā Ḫānī’da Nāẓım-ı Menāẓım-ı Dīvānī Olan Ṣāḥib-i Ḫātem ü Destūr-ı Aʿẓam Ṭarafından Şāh-ı Īrān-Zemīne Tecdīd-i Ṣulḥ-nişīn Olınmış idi.

M	116a	Ṣūret-i Nāmedür ki Salṭanat-ı Muṣṭafā Ḫānī'de Nāẓım-ı Menāẓım-ı Dīvānī Olan Ṣāḥib-i Ḫātem ve Destūr-ı Aʿẓam Ṭarafından Şāh-ı Īrān-Zemīne Tecdīd-i Ṣulḥ-nişīn Olınmış idi.
5		
NEK1	17a	Sulṭān Muṣṭafā Ḫān'dan Şehriyār-ı ʿAcem Olan Şāh ʿAbbās bin Muḥammed-i Ḫudā-bendeye İrsāl Olınan Nāmedür.
NEK2	36b	Başlık yok.
NEK4	14a	Başlık yok.
NEK3	84b	Bu Daḫī Şāh ʿAbbās'a Yazılan Nāme-i Hümāyūndur.
AÜ	23b	Bu Daḫī Şāh ʿAbbās'a Yazılan Nāme-i Hümāyūndur.
SE2	109b	Ṣūret-i Nāmedür ki Ṭaraf-ı Şarḳdan Vārid Olan Ḳāṣıd-ı Ḫayr-meḳāṣıda Cevāb-ı Ṣavāb İṣr ü Īrād İtdügi Nāme-i Muḫādenet-nihād Muḳābelesinde Menmūḳ u Muḥarrerdür.
HS	17b	Başlık yok.
SHZ	27a	Ṣūret-i Nāmedür ki Ṭaraf-ı Şarḳdan Vārid Olan Ḳāṣıd-ı Ḫayr-meḳāṣıda Ṣavāb-ı Cevāb-ı İṣr ü Īrād İtdügi Nāme-i Muḫādenet-nihād Muḳābelesinde Menmūḳ u Muḥarrerdür.
MH	16b	Başlık yok.
NP	153a	Ṣūret-i Nāme-i Hümāyūn'dur ki Ṭaraf-ı Şarḳdan Vārid Olan Ḳāṣıd-ı Ḫayr-meḳāṣıda Cevāb-ı Ṣavāb İṣr ü Īrād İtdügi Nāme-i Muḫādenet-nihād Muḳābelesinde Menmūḳ u Muḥarrerdür.
SE1	15a	Başlık yok.
AHO	82b	Ṣūret-i Nāme-i Hümāyūn'dur ki Ṭaraf-ı Şarḳdan Vārid Olan Ḳāṣıd-ı Ḫayr-meḳāṣıda Cevāb-ı Ṣavāb İṣr ü Īrād İtdügi Nāme-i Muḫādenet-nihād Muḳābelesinde Menmūḳ u Muḥarrerdür.
M	120b	Ṣūret-i Nāmedür Ki Ṭaraf-ı Şarḳdan Dādār Olan Ḳāṣıd-ı Ḫayr-Meḳāṣıda Cevāb-ı Ṣavāb-ı İṣr ü Īrād İtdügi Nāme-i Muḫādenet-Nihād Muḳābelesinde Menmūḳ u Muḥarrerdür.
6		

NEK1	19b	Ecille-i İḫvândan Bir Ẕī-ḳadr ü ʿUnvāna Berdāşte Ḳılınmışdur.
NEK2	39a	Başlık yok.
NEK4	17b	Ṣūret-i Mektūb-ı Muḥabbet-Üslūbdur Ki Cevāhir-i Meʿānī-i Ḥurūfı ʿĀrif ü Muḥriz Ḳaṣebü's-sebḳ-i Mıżmār-ı Fünūn-i Meʿārif Olan Merḥūm Oḳçı-zāde Efendi Münşeʾātından Olub Ecille-i İḫvândan Bir Ẕī-ḳadr ü ʿUnvāna Berdāşte Ḳılınmışdur.
NEK3	88b	Ṣūret-i Mektūb-ı Muḥabbet-Üslūbdur Ki Cevāhir-i Meʿānī-i Ḥurūfı ʿĀrif ü Muḥriz Ḳaṣebü's-sebḳ-i Mıżmār-ı Fünūn-i Meʿārif Olan Merḥūm Oḳçı-zāde Efendi Münşeʾātından Olub Ecille-i İḫvândan Bir Ẕī-ḳadr ü ʿUnvāna Berdāşte Ḳılınmışdur.
AÜ	28a	Ṣūret-i Mektūb-ı Muḥabbet-Üslūbdur Ki Cevāhir-i Meʿānī-i Ḥurūfı ʿĀrif ü Muḥriz Ḳaṭebü's-Sebḳ Mıżmār-ı Fünūn-i Meʿārif Olan Merḥūm Oḳçı-zāde Efendi Münşeʾātından Olub Ecille-i İḫvândan Bir Ẕī-ḳadr ü ʿUnvāna Berdāşte Ḳılınmışdur.
SE2	1b	Ṣūret-i Mektūb-ı Muḥabbet-üslūbdur ki Ecille-i İḫvândan Bir Ṣıddīḳ-i Suḫan-dāne Tesvīd ve Emr-i Ḳabūl ü Redd Ehl-i Dāniş ü Ḫırada Tevsīd Olınmış idi.
HS	21b	Başlık yok.
SHZ	56a	Ṣūret-i Mektūb-ı Muḥabbet-Üslūbdur Ki Ecille-i İḫvândan Bir Ṣıddīḳ-i Suḫan-dāne Tesvīr ü Emr-i Ḳabūl ü Redd Ehl-i Dāniş ü Ḫırada Tevsīd Olınmış İdi. Raḥmetullāhi ʻAleyh.
MH	19b	Başlık yok.
NP	14b	Ṣūret-i Mektūb-ı Muḥabbet-üslūbdur ki Ecille-i İḫvândan Bir Ṣıddīḳ-i Suḫan-dāne Tesvīd ve Emr-i Ḳabūl ü Redd Ehl-i Dāniş ü Ḫırada Tevsīd Olınmış idi.
SE1	17a	Başlık yok.
AHO	1b	Ṣūret-i Mektūb-ı Muḥabbet-üslūbdur ki Ecille-i İḫvândan Bir Ṣıddīḳ-i Suḫan-dāne Tesvīd ve Emr-i Ḳabūl ü Redd Ehl-i Dāniş ü Ḫırada Tevsīd Olınmış idi.
M	1b	Ṣūret-i Mektūb-ı Muḥabbet-Üslūbdur ki Ecille-i İḫvândan Bir Ṣıddīḳ-i Suḫan-dāne Tesvīd ü Emr-i Ḳabūl ü Redd Ehl-i Dāniş ü Ḫırada Tevsīd Olınmış İdi. Raḥmetullāhi ʿaleyh ve raḥmetihi

		vāsiʿaten.
7		
NEK1	20b	Eʾizze-i Ḫullāndan Bir Müşfiḳ-i Ṣāḥib-i Kemāle Firistāde Olınmışdur.
NEK2	40a	Başlık yok.
NEK4	18a	Eʿizze-i Ḫullāndan Bir Müşfiḳ-i Ṣāḥib-Kemāle Firistāde Olınmışdur.
NEK3	89a	Eʿizze-i Ḫullāndan Bir Müşfiḳ-i Ṣāḥib-Kemāle Firistāde Olınmışdur.
AÜ	28b	Eʿizze-i Ḫullāndan Bir Müşfiḳ-Kemāle Firistāde Olınmışdur.
SE2	2a	Ṣūret-i Mektūb-ı Ṣadāḳat-nişāndur Ki Eʿizze-i Ḫullāndan Bir Müşfiḳ-i Ṣāḥib-i Kemāle İrsāl Olınmış İdi.
HS	22a	Başlık yok.
SHZ	57a	Ṣūret-i Mektūb-ı Ṣadāḳat-nişāndur ki eʿizze-i Ḫullāndan Bir Müşfiḳ-i Ṣāḥib-i Kemāle İrsāl Olınmış İdi.
MH	20a	Başlık yok.
NP	15b	Ṣūret-i Mektūbdur ki Eʾizze-i Ḫullāndan Bir Müşfiḳ-i Ṣāḥib-i Kemāle İrsāl Olınmış idi.
SE1	17b	Başlık yok.
AHO	1b	Ṣūret-i Mektūb-ı Ṣadāḳat-nişāndur ki Eʿizze-i Ḫullāndan Bir Müşfiḳ-i Ṣāḥib-i Kemāle İrsāl Olınmış İdi.
M	2a	Ṣūret-i Mektūb-ı Ṣadāḳat-nişāndur ki eʿizze-i Ḫullāndan Bir Müşfiḳ-i Ṣāḥib-i Kemāle İrsāl Olınmış İdi.
8		
NEK1	21a	Ḫullaṣ-ı Aḥbāb-ı Ḫullet-intisābdan Bir Ṣıddīḳ-i Bī-ġıll u Ġışş ve Yār-ı İḫlāṣ-revişe Semt-i Güẕāriş Bulmış idi.
NEK2	40b	Başlık yok.
NEK4	18b	Ṣūret-i Mektūbdur Ki Ḫullaṣ-ı Aḥbāb-ı Ḫullet-intisābdan Bir Ṣıddīḳ-i Bī-Ġıll u Ġışş ve Yār-ı İḫlāṣ-Revişe Semt-i Güẕāriş

		Bulmış İdi.
NEK3	89b	Ṣūret-i Mektūbdur Ki Ḫullaṣ-ı Aḥbāb-ı Ḫullet-intisābdan Bir Ṣıddīḳ-i Bī-Ġıll u Ġışş ve Yār-ı İḫlāṣ-revişe Semt-i Güẕāriş Bulmış İdi.
AÜ	29b	Ṣūret-i Mektūbdur Ki Ḫullaṣ-ı Aḥbāb-ı Ḫullet-intisābdan Bir Ṣıddīḳ-i Bī-Ġıll u Ġışş ve Yār-ı İḫlāṣ-revişe Semt-i Güẕāriş Bulmış İdi.
SE2	2b	Ṣūret-i Mektūbdur Ki Ḫullaṣ-ı Aḥbāb-ı Ḫullet-intisābdan Bir Ṣıddīḳ-i Bī-Ġıll u Ġışş ve Yār-ı İḫlāṣ-revişe Semt-i Güẕāriş Bulmış İdi.
HS	22b	Başlık yok.
SHZ	58a	Ṣūret-i Mektūbdur Ki Aḫlaṣ-ı Aḥbāb-ı Ḫullet-intisābdan Bir Ṣıddīḳ-i Bī-Ġıll u Ġışş ve Yār-ı İḫlāṣ-Revişe Semt-i Güẕāriş Bulmış İdi.
MH	21a	Başlık yok.
NP	16a	Ṣūret-i Mektūbdur ki Aḫlaṣ-ı Aḥbāb-ı Ḫullet-intisābdan Bir Ṣıddīḳ-i Bī-ġıll u Ġışşa Taḥrīrdür.
SE1	18a	Başlık yok.
AHO	2a	Ṣūret-i Mektūbdur ki Ḫullaṣ-ı Aḥbāb-ı Ḫullet-intisābdan Bir Ṣıddīḳ-i Bī-ġıll u Ġış ve Yār-ı İḫlās-revişe Semt-i Güzāriş Bulmış idi.
M	3a	Ṣūret-i Mektūbdur Ki Aḫlaṣ-ı Aḥbāb-ı Ḫullet-intisābdan Bir Ṣıddīḳ-i Bī-Ġıll u Ġışş ve Yār-ı İḫlāṣ-Revişe Semt-i Güẕāriş Bulmış İdi.
9		
NEK1	21b	Aṣdaḳ-ı Eḥimmā ve Eṣfaḳ-ı Eḥibbādan Bir Ḥamīm-i ʿAmīmü'l-İrfāda İfād Olınmışdur.
NEK2	41a	Başlık yok.
NEK4	19a	Ṣūret-i Mektūbdur Ki Aṣdaḳ-ı Eḥimmā ve Eṣfaḳ-ı Eḥibbādan Bir Ḥamīm-i ʿAmīmü'l-İrfāda İfād Olınmışdur.

NEK3	90a	Ṣūret-i Mektūbdur Ki Aṣdaḳ-ı Eḥimmā ve Eṣfaḳ-ı Eḥibbādan Bir Ḥamīm-i ʿAmīmü'l-İrfāda İfād Olınmışdur.
AÜ	30b	Ṣūret-i Mektūbdur Ki Aṣdaḳ-ı Eḥimmā ve Eṣfaḳ-ı Eḥibbādan Bir Ḥamīm-i ʿAmīmü'l-İrfāda İfād Olınmışdur.
SE2	3a	Ṣūret-i Mektūbdur ki Aṣdaḳ-ı Eḥimmā ve Eṣfaḳ-ı Eḥimmādan Bir Ḥamīm-i ʿAmīmü'l-irfāda İrsāl ü İfād Olınmış idi.
HS	23a	Başlık yok.
SHZ	59a	Ṣūret-i Mektūbdur Ki Aṣdaḳ-ı Eḥimmā ve Eṣfaḳ-ı Eḥibbādan Bir Ḥamīm-i ʿAmīmü'l-İrfāda İfād Olınmışdur.
M	3b	Ṣūret-i Mektūbdur ki Aṣdaḳ-ı Eḥibbā ve Eṣfaḳ-ı Eḥimmādan Bir Ḥamīm-i ʿAmīmü'l-irfāda İfād Olınmış idi.
10		
NEK1	22a	Reh-revān-ı Kaʿbe-i Ḫulletden Bir Ṣıddīḳ-i Bī-ʿillete Ḥurḳat-i Firḳat ü Cevādan Beşşi Şekvā Olınmışdur.
NEK2	42a	Başlık yok.
NEK4	19b	Reh-revān-ı Kaʿbe-i Ḫulletden Bir Ṣıddīḳ-i Bī-ʿillete Ḥurḳat-i Firḳat ü Cevādan Beşş ü Şekvā Olınmışdur.
NEK3	90b	Reh-revān-ı Kaʿbe-i Ḫulletden Bir Ṣıddīḳ-i Bī-ʿillete Ḥurḳat-i Firḳat ü Cevādan Beşşi Şekvā Olınmışdur.
AÜ	31b	Reh-revān-ı Kaʿbe-i Ḫulletden Bir Ṣıddīḳ-i Bī-ʿillete Ḥurḳat-i Firḳat ü Cevādan Beşşi Şekvā Olınmışdur.
SE2	4a	Ṣūret-i Mektūbdur ki Reh-revān-ı Kaʿbe-i Ḫulletden Bir Ṣıddīḳ-i Bī-ʿİllete Ḥurḳat-i Firḳat ü Cevādan Beşşi Şekvā Olınmış idi.
HS	23b	Başlık yok.
SHZ	60a	Ṣūret-i Mektūbdur Ki Reh-revān-ı Kaʿbe-i Ḫulletden Bir Ṣıddīḳ-i Bī-ʿillete Ḥurḳat-i Firḳat ü Cevādan Beşşi Şekvā Olınmış idi.
MH	22a	Başlık yok.
NP	17b	Ṣūret-i Mektūbdur ki Reh-revān-ı Kaʿbe-i Ḫulletden Bir Ṣıddīḳ-i Bī-ʿİllete Ḥurḳat-i Firḳat ü Cevādan Beşşi Şekvā Olınmış idi.

SE1	19a	Başlık yok.
AHO	3a	Ṣūret-i Mektūbdur ki Reh-revān-ı Kaʿbe-i Ḫulletden Bir Ṣıddīḳ-i Bī-ʿillete Ḥurḳat-i Firḳat ü Cevādan Beşşi Şekvā Olınmışdı.
M	4b	Ṣūret-i Mektūbdur ki Reh-revān-ı Kaʿbe-i Ḫulletden Bir Ṣıddīḳ-i Bī-ʿillete Ḥurḳat-i Firḳat ü Cevādan Beşşi Şekvā Olınmış idi.
11		
NEK1	23a	Başlık yok.
NEK2	42b	Başlık yok.
NEK4	20a	Nāhicān-ı Menāhic-i Vidād Olan Dostān-ı Ṣāfī-Nihāddan Bir Yār-ı Vefādāra Iṣdār Olınmışdur.
NEK3	91b	Nāhicān-ı Menāhic-i Vidād Olan Dostān-ı Ṣāfī-Nihāddan Bir Yār-ı Vefādāra Iṣdār Olınmışdur.
AÜ	32b	Nāhicān-ı Menāhic-i Vidād Olan Dostān-ı Ṣāfī-nihāddan Bir Yār-ı Vefādāra Iṣdār Olınmışdur.
SE2	4b	Ṣūret-i Mektūbdur ki Nāhicān-ı Menāhic-i Vidād Olan Dostān-ı Ṣāfī-Nihāddan Bir Yār-ı Vefādāra Iṣdār Olınmışdur.
HS	24b	Başlık yok.
SHZ	61a	Ṣūret-i Mektūbdur ki Nāhicān-ı Menāhic-i Vidād Olan Dostān-ı Ṣāfī-Nihāddan Bir Yār-ı Vefādāra Iṣdār Olınmışdur.
MH	23a	Başlık yok.
NP	18a	Ṣūret-i Mektūbdur ki Nāhicān-ı Menāhic-i Vidād Olan Dostān-ı Ṣāfī-Nihāddan Bir Yār-ı Vefādāra Iṣdār Olınmış idi.
SE1	19b	Başlık yok.
AHO	3b	Ṣūret-i Mektūbdur ki Nāhicān-ı Menāhic-i Vidād Olan Dostān-ı Ṣāfī-nihāddan Bir Yār-ı Vefādāra Iṣdār Olınmış idi.
M	5b	Ṣūret-i Mektūbdur ki Nāhicān-ı Menāhic-i Vidād Olan Dostān-ı Ṣāfī-Nihāddan Bir Yār-ı Vefādāra Iṣdār Olınmışdur.
12		

NEK1	23b	Başlık yok.
NEK2	43b	Başlık yok.
NEK4	20b	Sālikān-ı Girīve-i Cefā-yı ʿAdīmü'l-Ḫafādan Bir Refīḳ-i Şefīḳa Tenmīḳ Olınmış idi.
NEK3	92a	Sālikān-ı Girīve-i Cefā-yı ʿAdīmü'l-Ḫafādan Bir Refīḳ-i Şefīḳa Tenmīḳ Olınmış idi.
AÜ	33b	Sālikān-ı Girīve-i Cefā-yı ʿAdīmü'l-Ḫafādan Bir Refīḳ-i Şefīḳa Tenmīḳ Olınmışdı.
SE2	5a	Ṣūret-i Mektūbdur ki Sālikān-ı Girīve-i Cefā-yı ʿAdīmü'l-ḫafādan Bir Refīḳ-i Şefīḳa Ketb ü Tenmīḳ Olınmış idi.
HS	25a	Başlık yok.
SHZ	62b	Ṣūret-i Mektūbdur Ki Sālikān-ı Girīve-i Cefā-yı ʿAdīmü'l-Ḫafādan Bir Refīḳ-i Şefīḳa Ketb ü Tenmīḳ Olınmış İdi.
MH	23b	Başlık yok.
NP	19a	Ṣūret-i Mektūbdur ki Sālikān-ı Girīve-i Cefā-yı ʿAdīmü'l-ḫafādan Bir Refīḳ-i Şefīḳa Ketb ü Tenmīḳ Olınmış idi.
SE1	20a	Başlık yok.
AHO	4a	Ṣūret-i Mektūbdur ki Sālikān-ı Girīve-i Cefā-yı ʿadīmü'l-Ḫafādan Bir Refīḳ-i Şefīḳa Ketb ü Tenmīḳ Olınmış idi.
M	6b	Ṣūret-i Mektūbdur ki Sālikān-ı Girīve-i Cefā-yı ʿAdīmü'l-ḫafādan Bir Refīḳ-i Şefīḳa Ketb ü Tenmīḳ Olınmış idi.
13		
NEK1	24b	Başlık yok.
NEK2	44a	Başlık yok.
NEK4	21a	Ṭayy-i Sütūr-i Muḥabbet Ṣudūrunda Taḳrīr-i ʿÖẕr-i Taḳṣīr ve Yārān-ı Nükte-güẕār-ı Nādire-kārdan Bir Ṣıddīḳ-i Bī-Naẓīre Güẕārīş-peẕīr Olmışdur.
NEK3	92b	Ṭayy-i Sütūr-i Muḥabbet Ṣudūrunda Taḳrīr-i ʿÖẕr-i Taḳṣīr ve Yārān-ı Nükte-güẕār-ı Nādire-kārdan Bir Ṣıddīḳ-i Bī-Naẓīre

		Güẕārīş-peẕīr Olmışdur.
AÜ	34b	Ṭayy-i Sütūr-i Muḥabbet Ṣudūrunda Taḳrīr-i ʿÖẕr-i Taḳṣīr ve Yārān-ı Nükte-güẕār-ı Nādire-kārdan Bir Ṣıddīḳ-i Bī-Naẓīre Güẕārīş-peẕīr Olmışdır.
SE2	6a	Ṣūret-i Mektūbdur ki Ṭayy-i Sütūr-i Muḥabbet Ṣudūrunda Taḳrīr-i ʿÖẕr-i Taḳṣīr ve Yārān-ı Nükte-güẕār-ı Nādire-kārdan Bir Ṣıddīḳ-i Bī-Naẓīre Güẕārīş-peẕīr Olmış İdi.
HS	25b	Başlık yok.
SHZ	63b	Ṣūret-i Mektūbdur ki Ṭayy-i Süṭūr-i Muḥabbet Ṣüṭūrunda Taḳrīr-i ʿÖẕr-i Taḳṣīr ve Yārān-ı Nükte-güẕār-ı Nādire-kārdan Bir Ṣıddīḳ-i Bī-Naẓīre Güẕārīş-peẕīr Olmış İdi.
MH	24b	Başlık yok.
NP	19b	Ṣūret-i Mektūb-ı Sadāḳat-üslūbdur ki Ṭayy-i Süṭūr-i Muḥabbet-süṭūrında Taḳrīr-i ʿÖẕr ü Taḳṣīr ve Yārān-ı Nükte-güẕār-ı Nādire-kārdan Bir Ṣıddīḳ-i Bī-naẓīre Güẕārīş-peẕīr Olmış idi.
SE1	20b	Başlık yok.
AHO	4b	Ṣūret-i Mektūbdur ki Ṭayy-i Süṭūr-i Muḥabbet Ṣudūrında Taḳrīr-i ʿÖẕr-i Taḳṣīr ve Yārān-ı Nükte-güẕār-ı Nādire-kārdan Bir Ṣıddīḳ-i Bī-naẓīre Güẕārīş-peẕīr Olmış idi.
M	7a	Ṣūret-i Mektūbdur ki Ṭayy-i Süṭūr-i Muḥabbet Ṣüṭūrında Taḳrīr-i ʿÖẕr-i Taḳṣīr ve Yārān-ı Nükte-güẕār-ı Nādire-kārdan Bir Ṣıddīḳ-i Bī-naẓīre Güẕārīş-peẕīr Olmış idi.
14		
NEK1	25a	Başlık yok.
NEK2	44b	Başlık yok.
NEK4	22a	Sāʿid-i Şevḳ-i Müsāʿid İle Livāʾ-i Velāʾ-i Aʿlā ve Levāʿic-i Ġarām u Firḳatden Şikāyet İçün Bir Ṣıddīḳ-i Ṣāmī Ṭaviyyete İmlā Olınmışdur.
NEK3	93b	Sāʿid-i Şevḳ-i Müsāʿid İle Livāʾ-i Velāʾ-i Aʿlā ve Levāʿic-i Ġarām u Firḳatden Şikāyet İçün Bir Ṣıddīḳ-i Ṣāfī Ṭaviyyete İmlā

		Olınmışdur.
AÜ	36a	Sāʿid-i Şevḳ-i Müsāʿid İle Livāʾ-i Velāʾ-i Aʿlā ve Levāʿic-i Ġarām u Firḳatden Şikāyet İçün Bir Ṣıddīḳ-i Ṣāfī Ṭaviyyete İmlā Olınmışdur.
SE2	7a	Ṣūret-i Mektūbdur Ki Sāʿid-i Şevḳ-i Müsāʿid İle Livāʾ-i Velāʾ-i Aʿlā ve Levāʿic-i Ġarām u Firḳatden Şikāyet İçün Bir Ṣıddīḳ-i Ṣāfī Ṭaviyyete İmlā Olınmışdur.
HS	26a	Başlık yok.
SHZ	65a	Ṣūret-i Mektūbdur Ki Ṣāʿid-i Şevḳ-i Müsāʿid İle Livāʾ-i Velāʾ-i Aʿlā ve Levāʿic-i Ġarām u Firḳatden Şikāyet İçün Bir Ṣıddīḳ-i Ṣāfī-Ṭaviyyete İmlā Olınmış İdi.
MH	25a	Başlık yok.
NP	21a	Ṣūret-i Mektūbdur ki Sāʿid-i Şevḳ-i Müsāʿid ile Livāʾ-i Velāʾ-i Aʿlā ve Levāʿic-i Ġarām u Firḳatden Beşş ü Şikāyet İçün Bir Ṣıddīḳ-i Ṣāfīye Taḥrīr Olınmışdur.
SE1	21b	Başlık yok.
AHO	5b	Ṣūret-i Mektūbdur ki Sāʿid-i Şevḳ-i Müsāʿid ile Livāʾ-i Velāʾ-i Aʿlā ve Levāʿic-i Ġarām u Firḳatden Şikāyet İçün Bir Ṣıddīḳ-i Ṣāfī-ṭaviyyete İmlā Olınmış idi.
M	8b	Ṣūret-i Mektūbdur ki Sāʿid-i Şevḳ-i Müsāʿid ile Livāʾ-i Velāʾ-i Aʿlā ve Levāʿic-i Ġarām u Firḳatden Şikāyet İçün Bir Ṣıddīḳ-i Ṣāfī-ṭaviyyete İmlā Olınmış idi.
15		
NEK1	26a	Başlık yok.
NEK2	45b	Başlık yok.
NEK4	22b	Ḳażā-yı Vāsiʿu'l-ercāʾ-ı Muḥabbetde Rāyet-i Niyyet Efrāşte ve Bir Ḫull-i Bī-ġılle Taṣāvīr-i Şevḳ u Meyelān-ı Minḳāş Kilk-i Gevher-feşān İle Nigāşte Ḳılınmışdur.
NEK3	94b	Ḳażā-yı Vāsiu'l-ercā-yı Muḥabbetde Rāyet -i Ḫulūṣ-niyyet Efrāşte ve Bir Ḫull-i Bī-ġılle Taṣvīr-i Şevḳ u Meyelān-ı Minḳāş Kilk-i Gevher-feşān İle Nigāşte Ḳılınmışdur.

AÜ	37a	Ḳażā-yı Vāsiu'l-ercā-yı Muḥabbetde Rāyet -i Ḫulūṣ-niyyet Efrāşte ve Bir Ḫull-i Bī-ġılle Taṣvīr-i Şevḳ u Meyelān-ı Minḳāş Kilk-i Gevher-feşān İle Nigāşte Ḳılınmışdur.
SE2	7b	Ṣūret-i Mektūbdur Ki Ḳażā-yı Vāsiu'l-ercā-yı Muḥabbetde Dāit-i Ḫulūṣ-niyyet Efrāşte ve Bir Ḫull-i Bī-ġılle Taṣvīr-i Şevḳ u Meyelān-ı Minḳāş Kilk-i Gevher-feşān İle Nigāşte Ḳılınmışdı.
HS	27a	Başlık yok.
SHZ	66b	Ṣūret-i Mektūbdur ki Ḳażā-yı Vāsiʿ u'l-ercā-yı Muḥabbetde Rāyet-i Ḫulūṣ-niyyet Efrāşte ve Bir Ḫıll-i Bī-ġılle Taṣāvīr-i Şevḳ ve Meyelān-ı Minḳāş-ı Kilk-i Gevher-feşān Taḥrīr Olınmışdur.
MH	26a	Başlık yok.
NP	22a	Ṣūret-i Mektūbdur ki Ḳażā-yı Vāsiʿ u'l-ercā-yı Muḥabbetde Rāyet-i Ḫulūṣ-niyyet Efrāşte ve Bir Ḫıll-i Bī-ġılle Taṣāvīr-i Ġarām u Şevḳ ve Meyelān-ı Minḳāş-ı Kilk-i Gevher-feşāna Taḥrīr Olınmışdur.
SE1	22a	Başlık yok.
AHO	6a	Ṣūret-i Mektūbdur ki Ḳażā-yı Vāsiʿ u'l-ercā-yı Muḥabbetde Rāyet-i Ḫulūṣ-niyyet Efrāşte ve Bir Ḫıll-i Bī-ġılle Taṣāvīr-i Şevḳ ve Meyelān-ı Minḳāş-ı Kilk-i Gevher-feşān Nigāşte Ḳılınmışdur.
M	9b	Ṣūret-i Mektūbdur ki Ḳażā-yı Vāsiʿ u'l-ercā-yı Muḥabbet Rāyet-i Ḫulūṣ-niyyet Efrāşte ve Bir Ḫıll-i Bī-ġılle Taṣāvīr-i Şevḳ ve Meyelān-ı Minḳāş-ı Kilk-i Gevher-feşān Nigāşte Ḳılınmışdur.
16		
NEK1	27a	Başlık yok.
NEK2	46b	Başlık yok.
NEK4	23a	İdrāc-ı Sütūr-ı Suṭūrunda Faẓl-ı Bārī İle Īdāʿ -i Meʿ ānī-i Yāriñ ve Bir Ḫalīl-i Celīlü'n-niʿ āme-i Silsile-i Şeġaf u Ġarām-ı Taḥrīk Olındı.
NEK3	95a	İdrāc-ı Sütūr-ı Suṭūrunda Faẓl-ı Bārī İle Īdāʿ -i Meʿ ānī-i Yāriñ ve Bir Ḫalīl-i Celīlü'n-niʿ āme Silsile-i Şeġaf u Ġarām-ı Taḥrīk Olındı.

AÜ	38a	İdrāc-ı Sütūr-ı Suṭūrunda Fażl-ı Bārī İle Īdāʿ-i Meʿānī-i Yāriñ ve Bir Ḫalīl-i Celīlü'n-niʿāme Silsile-i Şeġaf u Ġarām-ı Taḥrīk Olındı.
SE2	8b	Ṣūret-i Mektūbdur ki İdrāc-ı Sütūr-ı Suṭūrunda Fażl-ı Bārī ile Īdāʿ-i Meʿānī-i Bārīk ve Bir Ḫalīl-i Celīlü'l-inʿāme-i Silsile-i Şeġaf u Ġarām-ı Taḥrīk Olınmış idi.
HS	27b	Başlık yok.
SHZ	67b	Ṣūret-i Mektūbdur ki İdrāc-ı Süṭūr-ı Suṭūrunda Fażl-ı Bārī İle İbdāʿ-i Meʿānī-i Bārīk ve Bir Ḫalīl-i Celīlü'n-niʿāme -i Silsile-i Şeġaf u Ġarām Taḥrīk Olınmış idi.
MH	27a	Başlık yok.
NP	22b	Ṣūret-i Mektūb-ı Sadāḳat-üslūbdur ki İdrāc-ı Suṭūrunda Sütūr-ı Fażl-ı Bārī ile Īdāʿ-i Meʿānī-i Bārīk ve Bir Ḫalīl-i Celīlü'l-inʿāme-i Silsile-i Şeġaf u Ġarām Taḥrīk Olınmış idi.
SE1	22b	Başlık yok.
AHO	6b	Ṣūret-i Mektūbdur ki İdrāc-ı Sütūr-ı Suṭūrunda Fażl-ı Bārī ile Īdāʿ-i Meʿānī-i Bārīk ve Bir Ḫalīl-i Celīlü'l-inʿāme-i Silsile-i Şeġaf u Ġarām-ı Taḥrīk Olınmış idi.
M	10b	Ṣūret-i Mektūbdur ki İdrāc-ı Suṭūrunda Sütūr-ı Fażl-ı Bārī ile Īdāʿ-i Meʿānī-i Bārīk ve Bir Ḫalīl-i Celīlü'l-inʿāme-i Silsile-i Şeġaf u Ġarām Taḥrīk Olınmışdur.
17		
NEK1	27b	Başlık yok.
NEK2	47a	Başlık yok.
NEK4	23b	Teżāʿīf-i Süṭūr-ı İstiḳāmet-nişānında Şikāyet-i Şikāyet-i Hicrāna İşāret ve Bir Ṣıddīḳ-ı Ḫāṣṣa Ḫaber-i Muḥabbet ü İẖlāṣ İşāret Olınmışdur.
NEK3	95b	Teżāʿīf-i Süṭūr-ı İstiḳāmet-nişānında Şikāyet-i Hicrāna İşāret ve Bir Ṣıddīḳ-ı Ḫāṣṣa Ḫaber-i Muḥabbet ü İẖlāṣ İşāret Olınmışdur.
AÜ	39b	Teżāʿīf-i Süṭūr-ı İstiḳāmet-nişānında Şikāyet-i Hicrāna İşāret ve Bir Ṣıddīḳ-ı Ḫāṣṣa Ḫaber-i Muḥabbet ü İẖlāṣ İşāret Olınmışdur.

SE2	9b	Ṣūret-i Mektūb-ı Sadāḳat-üslūbdur ki Teżāʿīf-i Suṭūr-ı İstiḳāmet-nişānında Şikāyet-i Nikāyet-i Hicrāna İşāret ve Bir Ṣıddīḳ-ı Ḫāṣṣa Ḫaber-i Muḥabbet ü İḫlāṣ İşāret Olınmışdur.
HS	28b	Başlık yok.
SHZ	69a	Ṣūret-i Mektūbdur ki Teżāʿīf-i Suṭūr-ı İstiḳāmet-nişānında Şikāyet-i Nikāyet-i Hicrāna İşāret ve Bir Ṣıddīḳ-ı Ḫāṣṣa Ḫaber-i Muḥabbet ü İḫlāṣ İşāret Olınmışdur.
MH	27b	Başlık yok.
NP	23b	Ṣūret-i Mektūb-ı Sadāḳat-üslūbdur ki Teżāʿīf-i Suṭūr-ı İstiḳāmet-nişānında Şikāyet-i Nikāyet-i Hicrāna İşāret ve Bir Ṣıddīḳ-ı Ḫāṣṣa Ḫaber-i Muḥabbet ü İḫlāṣ İşāret Olınmışdur.
AHO	7b	Ṣūret-i Mektūbdur ki Teżāʿīf-i Suṭūr-ı İstiḳāmet-nişānında Şikāyet-i Nikāyet-i Hicrāna İşāret ve Bir Ṣıddīḳ-ı Ḫāṣṣa Ḫaber-i Muḥabbet ü İḫlāṣ İşāret Olınmışdur.
M	11b	Ṣūret-i Mektūbdur ki Teżāʿīf-i Suṭūr-ı İstiḳāmet-nişānında Şikāyet-i Nikāyet-i Hicrāna İşāret ve Bir Ṣıddīḳ-ı Ḫāṣṣa Ḫaber-i Muḥabbet ü İḫlāṣ İşāret Olınmışdur.
18		
NEK1	28b	Başlık yok.
NEK2	48a	Başlık yok.
NEK4	24b	Ṭāʾir-i Ẕī-bāl-i Maḳāl Bir Yār-i Ḳalīlü'l-Vefānuñ Cevv-i Hevā-yı Cevāsında İṭāre ve Meclīs-i Üns-i Muḥabbetde Deʿavā-yı Ṣadāḳat İdāre Olınmışdur.
NEK3	96b	Ṭāʾir-i Ẕī-bāl-i Maḳāl Bir Yār-i Ḳalīlü'l-Vefānuñ Cevv-i Hevā-yı Cevāsında İṭāre ve Meclīs-i Üns-i Muḥabbetde Deʿavā-yı Ṣadāḳat İdāre Olınmışdur.
AÜ	40b	Ṭāʾir-i Ẕī-bāl-i Maḳāl Bir Yār-i Ḳalīlü'l-Vefānuñ Cevv-i Hevā-yı Cevāsında İṭāre ve Meclīs-i Üns-i Muḥabbetde Deʿavā-yı Ṣadāḳat İdāre Olınmışdur.
SE2	10b	Ṭāʾir-i Ẕī-bāl-i Maḳāl Bir Yār-i Ḳalīlü'l-Vefānuñ Cevv-i Hevā-yı Cevāsında İṭāre ve Meclīs-i Üns-i Muḥabbetde Kelām-ı Deʿavā-yı

		Ṣadāḳat İdāre Olınmışdur.
HS	29a	Başlık yok.
SHZ	70b	Ṣūret-i Mektūbdur ki Ṭāʾir-i Ẕī-bāl-i Maḳāl Bir Yār-i Ḳalīlü'l-Vefānuñ Cevv-i Hevā-yı Cevāsında İṭāre ve Meclīs-i Üns-i Muḥabbetde Deʿavā-yı Ṣadāḳat İdāre Olınmışdur.
MH	28b	Başlık yok.
NP	24b	Başlık yok.
SE1	24a	Başlık yok.
AHO	8a	Ṣūret-i Mektūbdur ki Ṭāʾir-i Ẕī-bāl-i Maḳāl Bir Yār-i Ḳalīlü'l-vefānuñ Cevv-i Hevā-yı Cevīsinde İṭāre ve Meclīs-i Üns-i Muḥabbetde Kelām-ı Daʿvā-yı Ṣadāḳat İdāre Olınmışdur.
M	12b	Ṣūret-i Mektūbdur ki Ṭāʾir-i Ẕī-bāl-i Maḳāl Bir Yār-i Ḳalīlü'l-vefānuñ Cevv-i Hevā-yı Cevīsinde İṭāre ve Meclīs-i Üns-i Muḥabbetde Kelām-ı Daʿvā-yı Ṣadāḳat İdāre Olınmışdur.
19		
NEK1	29b	Başlık yok.
NEK2	49a	Başlık yok.
NEK4	25a	ʿUlemāʾ-i Kirāmdan Bir Fāżıl-ı Nīk-nāme ʿArż u Şevḳ ü Ġarām ve Żımnında İstiʿṭāf-ı Ümniyye vü Merām Olınmış İdi.
NEK3	97b	ʿUlemāʾ-i Kirāmdan Bir Fāżıl-ı Nīk-nāme ʿArż u Şevḳ ü Ġarām ve Żımnında İstiʿṭāf-ı Ümniyye vü Merām Olınmış İdi.
AÜ	42a	ʿUlemā-yı Kirāmdan Bir Fāżıl-ı Nīk-nāme ʿArż u Şevḳ ü Ġarām ve Żımnında İstiʿṭāf-ı Ümniyye vü Merām Olınmış İdi.
SE2	11a	Ṣūret-i Mektūbdur ki ʿUlemā-yı Kirāmdan Bir Fāżıl-ı Nīk-nāme ʿArż u Şevḳ ü Ġarām ve Żımnında İstiʿṭāf-ı Ümniyye vü Merām Olınmış İdi.
HS	30a	Başlık yok.
SHZ	72a	Ṣūret-i Mektūbdur ki ʿUlemāʾ-i Kirāmdan Bir Fāżıl-ı Nīk-nāma ʿArż-ı Şevḳ u Ġarām ve Żımnında İstiʿṭāf-ı Ümniyye vü Merām

		Olınmış idi.
MH	29b	Başlık yok.
NP	25b	Ṣūret-i Mektūbdur ki ʿUlemāʾ-i Kirāmdan Bir Fāżıl-ı Nīk-nāma ʿArż-ı Şevḳ u Ġarām ve Żımnında İstiʿṭāf-ı Ümniyye vü Merām Olınmış idi.
MK2	14a	Başlık yok.
SE1	24b	Başlık yok.
AHO	8b	Ṣūret-i [Mektūbdur ki] ʿUlemāʾ-i Kirāmdan Bir Fāżıl-ı Nīk-nāma ʿArż-ı Şevḳ u Ġarām ve Żımnında İstiʿṭāf-ı Ümniyye vü Merām Olınmış idi.
M	14a	Ṣūret-i Mektūbdur ki ʿUlemāʾ-i Kirāmdan Bir Fāżıl-ı Nīk-nāma ʿArż-ı Şevḳ u Ġarām ve Żımnında İstiʿṭāf-ı Ümniyye vü Merām Olınmış idi.
		20
NEK1	30a	Başlık yok.
NEK2	49b	Başlık yok.
NEK4	25b	Aḥbābdan Birine İrsāl Olınmışdur.
NEK3	98a	Aḥbābdan Birine İrsāl Olınmışdur.
AÜ	43a	Aḥbābdan Birine İrsāl Olınmışdur.
SE2	12a	Başlık yok.
HS	30b	Başlık yok.
SHZ	73b	Başlık yok.
MH	30b	Başlık yok.
NP	26b	Ṣūret-i Mektūbdur ki Ṭāʾir-i Zī-bāl-maḳāl yār-i Ḳalīlü'l-vefānuñ Cevv-i Hevā-yı Cevīsinde İṭāre ve Meclīs-i Üns-i Muḥabbetde Kelām-ı Daʿvā-yı Ṣadāḳat İdāre Olınmışdur.
MK2	15a	Başlık yok.

SE1	25b	Başlık yok.
AHO	9b	Başlık yok.
M	14b	Başlık yok.
21		
NEK1	31a	Başlık yok.
NEK2	51a	Başlık yok.
NEK4	27a	Bu Mektūb-ı Belāġat-üslūb Bir Ẕī-ḳadre İrsāl Olınmışdur.
NEK3	99b	Bu Mektūb-ı Belāġat-üslūb Bir Ẕī-ḳadre İrsāl Olınmışdur.
AÜ	45a	Bu Mektūb-ı Belāġat-üslūb Bir Ẕī-ḳadre İrsāl Olınmışdur.
SHZ	76a	Başlık yok.
SE2	13b	Başlık yok.
HS	32a	Başlık yok.
MH	31a	Başlık yok.
NP	28b	Başlık yok.
MK2	16b	Başlık yok.
SE1	26a	Başlık yok.
M	16b	Başlık yok.
22		
NEK1	32a	Başlık yok.
NEK2	52a	Başlık yok.
NEK4	27b	Bir Kerīm-i Bülend-maḥalle Tehniyet-i Eyālet İçün Kitābet ve Żımnında Ḫulūṣ-ı Ṭaviyyet Telvīḥ ü Kināyet Olınmış İdi.
NEK3	100a	Aṣḥāb-ı Düvelden Bir Kerīm-i Bülend-Maḥalle Tehniyet-i Eyālet İçün Kitābet ve Żımnında Ḫulūṣ-ı Ṭaviyyet Telvīḥ ü Kināyet Olınmış İdi.
AÜ	46a	Aṣḥāb-ı Düvelden Bir Kerīm-i Bülend-Maḥalle Tehniyet-i Eyālet İçün Kitābet ve Żımnında Ḫulūṣ-ı Ṭaviyyet Telvīḥ ü Kināyet

		Olınmış İdi.
SE2	14b	Başlık yok.
HS	32b	Başlık yok.
SHZ	77a	Ṣūret-i Mektūbdur ki Aṣḥāb-ı Bir Kerīm-i Bülend-maḥalle Tehniye-i Eyālet İçün Kitābet ve Żımnında Ḫulūṣ-ṭaviyyet Telvīḥ ü Kināyet Olınmış idi.
MH	32a	Başlık yok.
NP	29a	Ṣūret-i Mektūbdur ki Aṣḥāb-ı Düvelden Bir Kerīm-i Bülend-maḥalle Tehniyet-i Eyālet İçün Kitābet ve Żımnında Ḫulūṣ-ṭaviyyet Telvīḥ ü Kināyet Olınmış idi.
MK2	17b	Ṣūret-i Mektūbdur ki Aṣḥāb-ı Divelden Bir Kerīm-i Bülend-maḥalle Tehniye-i Eyālet İçün Kitābet ve Żımnında Ḫulūṣ-ṭaviyyet Telvīḥ ü Kināyet Olınmış idi.
SE1	26b	İnşāʾ-i Tehniye-nāme.
AHO	10a	Ṣūret-i Mektūbdur ki Aṣḥāb-ı Divelden Bir Kerīm-i Bülend-maḥalle Tehniye-i Eyālet İçün Kitābet ve Żımnında Ḫulūṣ-ṭaviyyet Telvīḥ ü Kināyet Olınmış idi.
M	17b	Başlık yok.
		23
NEK1	33b	Başlık yok.
NEK2	53b	Ṣūret-i Mektūbdur Ki Kibār-ı Kirāmdan Bir Ẕāt-ı Müfīżü'l-Merāma İẓhār u Şevḳ u Ġarām İçün Zebr ve Mürūr-ı Ḥadeṣān İle ʿIyān Olan Noḳṣān Cebr Olınmış İdi.
NEK3	101b	Kibār-ı Kirāmdan Bir Ẕāt-ı Müfīżü'l-Merāma İẓhār u Şevḳ u Ġarām İçün Zebr ve Mürūr-ı Ḥadeṣān İle ʿIyān Olan Noḳṣān Cebr Olınmış İdi.
NEK4	28b	Kibār-ı Kirāmdan Bir Ẕāt-ı Müfīżü'l-Merāma İẓhār u Şevḳ u Ġarām İçün Zebr ve Mürūr-ı Ḥadeṣān İle ʿIyān Olan Noḳṣān Cebr Olınmış İdi.
NEK3	101b	Kibār-ı Kirāmdan Bir Ẕāt-ı Müfīżü'l-Merāme İẓhār u Şevḳ u

		Ġarām İçün Zebr ve Mürūr-ı Ḥadeṣān İle ʿIyān Olan Noḳṣān-ı Cebr Olınmış İdi.
AÜ	48b	Kibār-ı Kirāmdan Bir Ẕāt-ı Müfīżü'l-Merāma İẓhār u Şevḳ u Ġarām İçün Zebr ve Mürūr-ı Ḥadeṣān İle ʿIyān Olan Noḳṣān Cebr Olınmış İdi.
SE2	16a	Ṣūret-i Mektūbdur Ki Kibār-ı Kirāmdan Bir Ẕāt-ı Müfīżü'l-Merāma İẓhār-ı Şevḳ u Ġarām İçün Zebr ve Mürūr-ı Ḥadeṣān İle ʿIyān Olan Noḳṣān Cebr Olınmış İdi.
HS	34a	Başlık yok.
SHZ	80a	Ṣūret-i Mektūbdur Ki Kibār-ı Kirāmdan Bir Ẕāt-ı Müfīżü'l-Merāma İẓhār-ı Şevḳ u Ġarām İçün Zebr ve Mürūr-ı Ḥadeṣān İle ʿIyān Olan Noḳṣān Cebr Olınmış idi.
MH	33b	Başlık yok.
NP	32a	Ṣūret-i Mektūbdur ki Kibār-ı Kirāmdan Bir Ẕāt-ı Müfīżü'l-merāma İẓhār-ı Şevḳ u Ġarām İçün Zebr ve Mürūr-ı Ḥadeṣān ile ʿIyān Olan Noḳṣān Cebr Olınmışdı.
MK2	19b	Ṣūret-i Mektūbdur ki Kibār-ı Kirāmdan Bir Ẕāt-ı Müfīżü'l-merāma İẓhār-ı Şevḳ-ı Ġarām İçün Zebr ve Mürūr-ı Ḥadeṣān ile ʿIyān Olan Noḳṣān Cebr Olınmış idi.
SE1	28a	Başlık yok.
M	19b	Ṣūret-i Mektūbdur ki Kibār-ı Kirāmdan Bir Ẕāt-ı Müfīżü'l-merāma İẓhār-ı Şevḳ u Ġarām İçün Zebr ve Mürūr-ı Ḥadeṣān ile ʿIyān Olan Noḳṣān Cebr Olınmışdı.
24		
NEK1	34b	Başlık yok.
NEK2	54b	Başlık yok.
NEK4	29b	Bir Yār-i Ṣıddīḳa Tenmīḳ ve Meknūn-ı Dürc-i Sīne Olan Meveddet-i Dīrīne-i Ḫılāl-i Maḳālde Telfīḳ ü Termīḳ Olınmış İdi.
NEK3	102b	Bir Yār-i Ṣıddīḳa Tenmīḳ ve Meknūn-ı Dürc-i Sīne Olan Meveddet-i Dīrīne-i Ḫılāl-i Maḳālde Telfīḳ ü Termīḳ Olınmış İdi.

AÜ	50a	Bir Yār-i Ṣıddīḳa Tenmīḳ ve Meknūn-ı Dürc-i Sīne Olan Meveddet-i Dīrīne-i Ḫılāl-i Maḳālde Telfīḳ ü Termīḳ Olınmış İdi.
SE2	17a	Ṣūret-i Mektūbdur ki Bir Yār-i Ṣıddīḳa Tenmīḳ ve Meknūn-ı Dürc-i Sīne Olan Meveddet-i Dīrīne-i Ḫılāl-i Maḳālde Telfīḳ ü Termīḳ Olınmış idi.
HS	34b	Başlık yok.
SHZ	82a	Ṣūret-i Mektūbdur ki Bir Yār-i Ṣıddīḳa Tenmīḳ ve Meknūn-ı Dürc-i Sīne Olan Meveddet-i Dīrīne-i Ḫılāl-i Maḳālde Telfīḳ ü Termīḳ Olınmış idi.
MH	34b	Başlık yok.
NP	33a	Başlık yok.
MK2	21a	Ṣūret-i Mektūbdur ki Bir Yār-i Ṣıddīḳa Tenmīḳ ve Meknūn-ı Dürc-i Sīne Olan Meveddet-i Dīrīne-i Ḫılāl-i Maḳālde Telfīḳ ü Termīḳ Olınmış idi.
SE1	28b	Başlık yok.
M	20b	Ṣūret-i Mektūbdur Ki Bir Yār-i Ṣıddīḳa Tenmīḳ ü Meknūn-ı Dürc-i Sīne Olan Meveddet Dīrīne-i Ḫılāl-i Maḳālde Telfīḳ ü Termīḳ Olınmışdur.
25		
NEK1	36a	Başlık yok.
NEK2	56a	Başlık yok.
NEK4	30b	Bir Yār-i Ṣıddīḳa Sülāf-ı Muḥabbet-i Sālife Tervīḳ ve Eṣnā-yı Kelāmda Muḳaddemāt-ı Şevḳ ü Udām Taḥbīr ü Tervīḳ Olınmış İdi.
NEK3	103b	Bir Yār-i Ṣıddīḳa Sülāf-ı Muḥabbet-i Sālife Tervīḳ ve Eṣnā-yı Kelāmda Muḳaddemāt-ı Şevḳ ü Udām Taḥbīr ü Tervīḳ Olınmış İdi.
AÜ	51b	Bir Yār-i Ṣıddīḳa Sülāf-ı Muḥabbet-i Sālife Tervīḳ ve Eṣnā-yı Kelāmda Muḳaddemāt-ı Şevḳ ü Udām Taḥbīr ü Tervīḳ Olınmış İdi.

SE2	18b	Bir Yār-i Ṣıddīḳa Sülāf-ı Muḥabbet-i Sālife Tervīḳ ve Eṣnā-yı Kelāmda Muḳaddemāt-ı Şevḳ ü Udām Taḥbīr ü Tervīḳ Olınmışdur.
HS	35b	Başlık yok.
SHZ	84a	Ṣūret-i Mektūbdur ki Bir Yār-i Ṣıddīḳa Tenmīḳ ve Meknūn-dürc-i Sīne Olan Meveddet-i Dīrīne-i Ḫılāl-i Maḳālde Telfīḳ ü Termīḳ Olınmışdur.
MH	36a	Başlık yok.
NP	34b	Başlık yok.
MK2	22a	Ṣūret-i Mektūbdur ki Bir Yār-i Ṣıddīḳa Sülāf-ı Muḥabbet-i Sālife Tervīḳ ve Eṣnāʾ-i Kelāmda Muḳaddemāt-ı Şevḳ u Udām Taḫbīr ü Tezvīḳ Olınmışdur.
SE1	29b	Başlık yok.
M	22a	Ṣūret-i Mektūbdur Ki Bir Yār-i Ṣıddīḳa Sülāf-ı Muḥabbet-i Sālife Tervīḳ ve Eṣnāʾ-i Kelāmda Muḳaddemāt-ı Şevḳ ü Üdām Taḥbīr ü Tezvīḳ Olınmışdur.
26		
NEK1	37a	Başlık yok.
NEK3	139b	İbrāhīm Paşa Vālī-i Mışr Olduḳda Tehniyet-nāmedür.
AÜ	104a	İbrāhīm Paşa Vālī-i Mışr Olduḳda Tehniyet-nāmedür.
SE2	25a	Ṣūret-i Mektūbdur ki Ḥāfıẓ Aḥmed Paşa Vālī-i Ümmü'd-dünyā Olduḳda [Tenmīḳ ü] Tehniye ve Mülimmāt-ı Meveddet Tehiyye Olınmış idi.
SHZ	52a	Ṣūret-i Mektūbdur ki Ḥāfıẓ Aḥmed Paşa Vālī-i Ümmü'd-dünyā Olduḳda Tenmīḳ ü Tehniye ve Mülimmāt-ı Meveddet Tehiyye Olınmış idi.
MH	37a	Başlık yok.
NP	42a	Ṣūret-i Mektūbdur ki Ḥāfıẓ Aḥmed Paşa Vālī-i Ümmü'd-dünyā Olduḳda Tenmīḳ ü Tehniye ve Mülimmāt-ı Muḥabbet ü Meveddet Tehiyye Olınmış idi.

SE1	30b	Başlık yok.
AHO	12a	Ṣūret-i Mektūbdur ki Ḥāfıẓ Aḥmed Paşa Vālī-i Ümmü'd-dünyā Olduḳda [Tenmīḳ] ü Tehniye ve Mülimmāt-ı Meveddet Tehiyye Olınmış idi.
M	30b	Ṣūret-i Mektūbdur ki Ḥāfıẓ Aḥmed Paşa Vālī-i Ümmü'd-dünyā Olduḳda [Tenmīḳ] ü Tehniye ve Mülimmāt-ı Meveddet Tehiyye Olınmış idi.
27		
NEK1	39a	Başlık yok.
NEK2	57a	Başlık yok.
NEK4	31a	Tehniyye-i Ṣıḥḥat İçün Bir Ṣāḥib-i Mekrümete Ketāʾib-i Efānīn-i Kitābet Tektīb ve Muḳaddemāt-ı Ṣadāḳat Tertīb Olınmış idi.
NEK3	104b	Tehniyye-i Ṣıḥḥat İçün Bir Ṣāḥib-i Mekrümete Ketāʾib-i Efānīn-i Kitābet Tektīb ve Muḳaddemāt-ı Ṣadāḳat Tertīb Olınmışdur.
AÜ	53b	Tehniyye-i Ṣıḥḥat İçün Bir Ṣāḥib-i Mekrümete Ketāʾib-i Efānīn-i Kitābet Tektīb ve Muḳaddemāt-ı Ṣadāḳat Tertīb Olınmış idi.
SE2	19b	Ṣūret-i Mektūbdur ki Tehniyye-i Ṣıḥḥat İçün Bir Ṣāḥib-i Mekrümete Ketāʾib-i Efānīn-i Kitābet Tektīb ve Muḳaddemāt-ı Ṣadāḳat Tertīb Olınmış idi.
HS	36b	Başlık yok.
SHZ	87b	Ṣūret-i Mektūbdur ki Tehniyye-i Ṣıḥḥat İçün Bir Ṣāḥib-i Mekrümete Ketāʾib-i Efānīn-i Kitābet Tektīb ve Muḳaddemāt-ı Ṣadāḳat Tertīb Olınmış idi.
MH	39b	Başlık yok.
NP	36a	Başlık yok.
MK2	23b	Ṣūret-i Mektūbdur ki Tehniye-i Ṣıḥḥat İçün Bir Ṣāḥib-i Mekrümete Ketāʾib-i Efānīn-i Kitābet Tektīb ve Muḳaddemāt-ı Ṣadāḳat Tertīb Olınmış idi.
SE1	32a	Başlık yok.

M	23b	Ṣūret-i Mektūbdur Ki Tehniye-i Ṣıḥḥat İçün Bir Ṣāḥib-i Mekrümete Ketāʾib-i Efānīn Kitābet-i Tektīb ü Muḳaddemāt-ı Ṣadāḳat Tertīb Olınmış İdi.
28		
NEK1	40b	Başlık yok.
NEK2	65a	Başlık yok.
NEK3	142a	Başlık yok.
AÜ	107a	Başlık yok.
SE2	27b	Ṣūret-i Mektūbdur ki Aṣḥāb-ı ʿAḳd ü Ḥalden Bir Ṣıddīḳ-i Bülend-Maḥalle Taḥrīr ü Tenmīḳ [ve] İẓhār-ı Ḫulūṣ ü Vemḳ Olınmış idi.
HS	43b	Başlık yok.
SHZ	90a	Ṣūret-i Mektūbdur ki Aṣḥāb-ı ʿAḳd ü Ḥalden Bir Ṣıddīḳ-i Bülend-Maḥalle Taḥrīr ü Nemḳ ve İẓhār-ı Ḫulūṣ ü Vemḳ Olınmış idi.
MH	40b	Başlık yok.
NP	44a	Ṣūret-i Mektūbdur ki Aṣḥāb-ı ʿAḳd ü Ḥalden Bir Ṣıddīḳ-i Bülend-Maḥalle Taḥrīr ü Tenmīḳ ve İẓhār-ı Ḫulūṣ ü Vemḳ Olınmış idi.
SE1	33a	Başlık yok.
AHO	13b	Ṣūret-i Mektūbdur ki Aṣḥāb-ı ʿAḳd ü Ḥalden Bir Ṣıddīḳ-i Bülend-maḥalle Taḥrīr ü Nemḳ ve İẓhār-ı Ḫulūṣ u Vemḳ Olınmış idi.
M	33a	Ṣūret-i Mektūbdur ki Aṣḥāb-ı ʿAḳd ü Ḥalden Bir Ṣıddīḳ-i Bülend-maḥalle Taḥrīr ü Nemḳ ve İẓhār-ı Ḫulūṣ u Vemḳ Olınmış idi.
29		
NEK1	42a	Mektūb-ı Ṣūret-i Mülk-nāme-i Hümāyūn
NEK2	66b	Başlık yok.
NEK3	143b	Mülk-nāme Ṣūretidür.
AÜ	109b	Mülk-nāme Ṣūretidür.
SE2	112b	Ṣūret-i Mülk-nāmedür ki Maḳarr-bān-ı Devlet ve Ḳarābīn-i Salṭanatdan Birine Ber-serā-yı Dil-küşā Temlīk ü İʿṭā Olınduḳda Taḥrīr ü İnşā Olınmış idi.

HS	45a	Başlık yok.
SHZ	32a	Ṣūret-i Mülk-nāmedür ki Maḳarr-bān-ı Devlet ve Ḳarābīn-i Salṭanatdan Birine Ber-serā-yı Dil-küşā Temlīk ü İʿṭā Olınduḳda Taḥrīr ü İnşā Olınmış idi.
MH	41b	Başlık yok.
NP	157b	Ṣūret-i Mülk-nāmedür ki Maḳarr-bān-ı Devlet ve Ḳarābīn-i Salṭanatdan Birine Ber-serā-yı Dil-küşā Temlīk ü İʿṭā Olınduḳda Taḥrīr ü İnşā Olınmışdur.
SE1	34b	Başlık yok.
AHO	85a	Ṣūret-i Mülk-nāmedür ki Maḳarr-bān-ı Devlet ve Ḳarābīn-i Salṭanatdan Birine Ber-serā-yı Dil-küşā Temlīk ü İʿṭā Olınduḳda Taḥrīr ü İnşā Olınmışdur.
M	124a	Ṣūret-i Mülk-nāmedür ki Maḳarr-bān-ı Devlet ve Ḳarābīn-i Salṭanatdan Birine Ber-serā-yı Dil-küşā Temlīk ü İʿṭā Olınduḳda Taḥrīr ü İnşā Olınmış idi.
30		
NEK1	43b	Ṣūret-i Fermānü'l Maṣdūk-i Cülūs-ı Hümāyūn
NEK2	68a	Başlık yok.
NEK3	145a	Cülūs-ı Hümāyūn-ı Emri Ṣūretidür ki Eṭrāf-ı Ḳażāya İrsāl Olınmışdur.
AÜ	111b	Cülūs-ı Hümāyūn Emri Ṣūretidür Ki Eṭrāf-ı Ḳażāya İrsāl Olınmışdur.
SE2	115a	Ṣūret-i Ḥükm-i Hümāyūn'dur ki Cülūs-i Murād-ı Ḫānī'de Müjde-i Salṭanat ve Ḍarb-ı Ṭabl-ı Beşāret İçün Gümāştegān-ı Ṣūġūra İrsāl ve Müteṣaddiyān-ı Umūra Ketb ü İmlā Olınmış idi.
HS	46b	Başlık yok.
MH	42b	Başlık yok.
NP	160b	Ṣūret-i Ḥükm-i Hümāyūn'dur ki Cülūs-i Murād-ı Ḫānī'de Müjde-i Salṭanat ve Ḍarb-ı Ṭabl-ı Beşāret İçün Gümāştegān-ı Ṣūġūra İrsāl ve Müteṣaddiyān-ı Umūra Ketb ü İmlā Olınmışdur.

SE1	35b	Cülūs-ı Hümāyūn-ı Emri Ṣūretidür Ki Eṭrāf-ı Ḳażāya İrsāl Olınmışdur.
AHO	86b	Ṣūret-i Ḥükm-i Hümāyūn'dur ki Cülūs-i Murād-ı Ḫānī'de Müjde-i Salṭanat ve Ḍarb-ı Ṭabl-ı Beşāret İçün Gümāştegān-ı Ṣūġūra İrsāl ve Müteṣaddıyān-ı Umūra Ketb ü İmlā Olınmış idi.
M	126a	Başlık yok.
31		
NEK1	44a	Başlık yok.
NEK2	69a	Başlık yok.
NEK3	145b	Başlık yok.
AÜ	112b	Başlık yok.
SE2	102a	Ṣūret-i Mektūb-ı Żarāʿat-Üslūbdur ki Küberāʾ-i Vüzerāʾ vü Muḳarrebān-ı Salṭanat-ı ʿUlyādan Birine ʿArż-ı Ḥāl İçün Ketb ü İrsāl Olınmış idi.
HS	47a	Başlık yok.
SHZ	35a	Ṣūret-i Ḥükm-i Hümāyūndur Ki Cülūs-i Murād Ḫān'ın Mürde-i Salṭanat ve Żarb-ı Ṭabl-ı Beşāret İçün Gümāştegān-ı Ṣūġūra İrsāl Müteṣaddıyān-ı Umūra Ketb ü İmlā Olınmış idi.
MH	43b	Başlık yok.
NP	142b	Ṣūret-i Mektūb-ı Żarāʿat-Üslūbdur ki Küberāʾ-i Vüzerāʾ vü Muḳarrebān-ı Salṭanat-ı ʿUlyādan Birine ʿArż-ı Ḥāl İçün Ketb ü İrsāl Olınmış idi.
SE1	36a	Başlık yok.
AHO	76b	Ṣūret-i Mektūb-ı Żarāʿat-Üslūbdur ki Küberāʾ-i Vüzerā vü Muḳarrebān-ı Salṭanat-ı ʿUlyādan Birine ʿArż-ı Ḥāl İçün Ketb ü İrsāl Olınmış idi.
M	113b	Ṣūret-i Mektūb-ı Żarāʿat-Üslūbdur ki Küberāʾ-i Vüzerā vü Muḳarrebān-ı Salṭanat-ı ʿUlyādan Birine ʿArż-ı Ḥāl İçün Ketb ü İrsāl Olınmış idi.
32		

NEK1	44b	Tehniyet-nāme-i Vezāret Ez-cānib-i Ḫˇīş
NEK2	69b	Başlık yok.
NEK3	146a	Başlık yok.
AÜ	113b	Başlık yok.
SE2	102b	Ṣūret-i Mektūbdur ki Ḳażāʾ-i ʿAsker-i Pīrūzī-Meʾālden Bir Ehl-i Kemāl Ṭarafından Nāʾil-i Ṣadāret-i ʿAẓmī olan Naṣūḥ Paşa'ya Tehniye-i Vezāret İçün Kitābet Olınmış idi.
HS	47b	Başlık yok.
MH	44a	Başlık yok.
NP	143b	Ṣūret-i Mektūbdur ki Ḳażāʾ-i ʿAsker-i Pīrūzī-Meʾālden Bir Ehl-i Kemāl Ṭarafından Nāʾil-i Ṣadāret-i ʿAẓmī olan Naṣūḥ Paşa'ya Tehniye-i Vezāret İçün Kitābet Olınmışdur.
SE1	36b	Başlık yok.
AHO	77a	Ṣūret-i Mektūbdur ki Ḳażāʾ-i ʿAsker-i Pīrūzī-Meʾālden Bir Ehl-i Kemāl Ṭarafından Nāʾil-i Ṣadāret-i ʿAẓmī Olan Naṣūḥ Paşa'ya Tehniye-i Vezāret İçün Kitābet Olınmış idi.
M	114a	Ṣūret-i Mektūbdur ki Ḳażāʾ-i ʿAsker-i Pīrūzī-Meʾālden Bir Ehl-i Kemāl Ṭarafından Nāʾil-i Ṣadāret-i ʿAẓmī Olan Naṣūḥ Paşa'ya Tehniye-i Vezāret İçün Kitābet Olınmış idi.
33		
NEK1	46a	Başlık yok.
NEK2	70b	Başlık yok.
NEK3	147b	Başlık yok.
AÜ	115a	Başlık yok.
SE2	74b	Başlık yok.
HS	49a	Başlık yok.
MH	45b	Başlık yok.
NP	103a	Başlık yok.

SE1	37b	Başlık yok.
AHO	52a	Başlık yok.
M	84b	Başlık yok.
34		
NEK1	47b	Başlık yok.
NEK2	72a	Başlık yok.
NEK3	148b	Başlık yok.
AÜ	117a	Başlık yok.
SE2	78a	Başlık yok.
HS	50b	Başlık yok.
MH	46b	Başlık yok.
NP	108a	Başlık yok.
SE1	38b	Başlık yok.
AHO	55a	Başlık yok.
M	88b	Başlık yok.
35		
NEK1	49b	Başlık yok.
NEK2	74a	Başlık yok.
SE2	91a	Başlık yok.
HS	52b	Başlık yok.
MH	48b	Başlık yok.
NP	127a	Başlık yok.
AHO	65b	Başlık yok.
M	102a	Başlık yok.
36		

NEK1	50b	Başlık yok.
NEK2	75a	Başlık yok.
HS	53b	Başlık yok.
MH	50a	Başlık yok.
NP	129a	Başlık yok.
AHO	67b	Başlık yok.
37		
NEK1	51b	Başlık yok.
NEK2	76b	Başlık yok.
SE2	93b	Başlık yok.
HS	54b	Başlık yok.
MH	51a	Başlık yok.
NP	130b	Başlık yok.
AHO	68b	Başlık yok.
M	104b	Başlık yok.
38		
NEK1	52b	Başlık yok.
NEK2	77b	Başlık yok.
HS	55b	Başlık yok.
MH	52a	Başlık yok.
NP	132a	Başlık yok.
AHO	69b	Başlık yok.
M	105b	Başlık yok.
39		
NEK1	53b	Başlık yok.

NEK2	78b	Başlık yok.
SE2	96a	Başlık yok.
HS	57a	Başlık yok.
MH	53a	Başlık yok.
NP	134a	Başlık yok.
AHO	70b	Başlık yok.
M	107a	Başlık yok.
40		
NEK1	55a	Ṣūret-i Mektūb
NEK2	80a	Başlık yok.
SE2	97b	Tavṣiye
HS	58b	Başlık yok.
MH	54b	Başlık yok.
NP	136b	Başlık yok.
AHO	73a	Başlık yok.
M	109a	Başlık yok.
41		
NEK1	56a	Ṣūret-i Mektūb
NEK2	81a	Başlık yok.
SE2	98b	Tavṣiye
HS	59a	Başlık yok.
MH	55b	Başlık yok.
NP	138a	Başlık yok.
AHO	73b	Başlık yok.
M	110a	Başlık yok.

42		
NEK1	56b	Mektūb Ṣūretidür.
NEK2	81b	Başlık yok.
SE2	99b	Tavṣiye
HS	60a	Başlık yok.
MH	56a	Başlık yok.
NP	139a	Başlık yok.
AHO	74b	Başlık yok.
M	110b	Başlık yok.
43		
NEK1	57b	Ṣūret-i Mektūb
NEK2	82b	Başlık yok.
SE2	100a	Tavṣiye
HS	60b	Başlık yok.
MH	56b	Başlık yok.
NP	140a	Başlık yok.
AHO	75a	Başlık yok.
M	111b	Başlık yok.
44		
NEK1	58a	Mekke-i Mükerreme Şerīfine
NEK2	83a	Başlık yok.
SE2	100b	Başlık yok.
HS	61a	Başlık yok.
MH	57b	Başlık yok.
NP	141a	Başlık yok.

AHO	75b	Başlık yok.
M	112a	Başlık yok.
45		
NEK1	59a	Ṣūret-i Mektūb
NEK2	84a	Başlık yok.
SE2	80b	Başlık yok.
HS	62b	Başlık yok.
MH	58b	Başlık yok.
NP	111a	Başlık yok.
AHO	57a	Başlık yok.
M	91a	Başlık yok.
46		
NEK1	60a	Başlık yok.
NEK2	85a	Başlık yok.
SE2	81b	Başlık yok.
HS	63b	Başlık yok.
MH	60b	Başlık yok.
NP	112a	Başlık yok.
AHO	58a	Başlık yok.
M	92a	Başlık yok.
47		
NEK1	61b	Başlık yok.
NEK2	86a	Başlık yok.
SE2	82b	Başlık yok.
HS	64b	Başlık yok.

MH	61b	Başlık yok.
NP	114a	Başlık yok.
AHO	59a	Başlık yok.
M	93b	Başlık yok.
47		
NEK1	61b	Başlık yok.
NEK2	86a	Başlık yok.
SE2	82b	Başlık yok.
HS	64b	Başlık yok.
MH	61b	Başlık yok.
NP	114a	Başlık yok.
AHO	59a	Başlık yok.
M	93b	Başlık yok.
48		
NEK1	62b	Başlık yok.
NEK2	87a	Başlık yok.
SE2	84a	Başlık yok.
HS	65b	Başlık yok.
MH	62b	Başlık yok.
NP	116a	Başlık yok.
AHO	60a	Başlık yok.
M	94b	Başlık yok.
49		
NEK1	63b	Başlık yok.
NEK2	88a	Başlık yok.

SE2	85a	Başlık yok.
HS	66b	Başlık yok.
MH	63b	Başlık yok.
NP	118a	Başlık yok.
AHO	61a	Başlık yok.
M	96a	Başlık yok.
50		
NEK1	64b	Başlık yok.
NEK2	89a	Başlık yok.
SE2	86a	Başlık yok.
HS	67b	Başlık yok.
MH	64b	Başlık yok.
NP	119b	Başlık yok.
AHO	61b	Başlık yok.
M	97a	Başlık yok.
51		
NEK1	65b	Başlık yok.
NEK2	89b	Başlık yok.
SE2	87a	Başlık yok.
HS	68b	Başlık yok.
MH	65b	Başlık yok.
NP	120b	Başlık yok.
AHO	62b	Başlık yok.
M	98a	Başlık yok.
52		

NEK1	67a	Başlık yok.
NEK2	91b	Başlık yok.
SE2	89a	Başlık yok.
HS	70a	Başlık yok.
MH	67b	Başlık yok.
NP	124a	Başlık yok.
AHO	64a	Başlık yok.
M	100a	Başlık yok.
53		
NEK1	69a	Başlık yok.
NEK2	93a	Başlık yok.
NEK3	133a	Mesned-nişīn-i Ṣadāret Bir Ṣāḥib-i Saʿādet-i Der-i Devletlerine Żarāʿat-nāmedür.
AÜ	94b	Mesned-nişīn-i Ṣadāret Bir Ṣāḥib-i Saʿādet-i Der-i Devletlerine Żarāʿat-nāmedür.
SE2	61b	Başlık yok.
HS	72a	Başlık yok.
MH	69a	Başlık yok.
NP	87b	Başlık yok.
AHO	40a	Başlık yok.
M	71a	Başlık yok.
54		
NEK1	69b	Mektūb-ı Merġūb-ı ʿArabī
NEK2	94a	Başlık yok.
NEK3	133b	Eʿizze-i İḫvāndan Bir Celīlü'ş-Şāna Gönderilmişdür.

AÜ	95b	Eʿizze-i İḫvāndan Bir Celīlü'ş-Şāna Gönderilmişdür.
SE2	62b	Başlık yok.
HS	73a	Başlık yok.
MH	70a	Başlık yok.
AHO	40b	Başlık yok.
M	72a	Başlık yok.
55		
NEK1	72a	Rūmili Vālīsine Bir Tīmāruñ Ṣāḥibi Maʿẕūr Olduḳda İbḳāsına Ricā-nāmedür.
NEK2	96a	Başlık yok.
NEK3	136a	Ḫullān-ı Vefādan Bir Melcāʾ-i Meveddetü'l-Tecāya Berdāşte Kılınmışdur.
AÜ	99a	Ḫullān-ı Vefādan Bir Melcāʾ-i Meveddetü'l-Tecāya Berdāşte Kılınmışdur.
SE2	65a	Başlık yok.
HS	75a	Başlık yok.
MH	72b	Başlık yok.
NP	88b	Başlık yok.
AHO	44a	Başlık yok.
M	75a	Başlık yok.
56		
NEK1	73b	Merḥūm-ı Merḳūmuñ Maḫdūmına Zeʿāmet Ricāsıyla Paşa'ya Gönderdigi Mektūbdur.
NEK2	97b	Başlık yok.
NEK3	137a	Aṣḥāb-ı Devletden Bir Ṣāḥib-i Saʿādetedür.
AÜ	100b	Aṣḥāb-ı Devletden Bir Ṣāḥib-i Saʿādetedür.

SE2	66b	Başlık yok.
HS	76a	Başlık yok.
MH	73b	Başlık yok.
NP	90b	Başlık yok.
AHO	45a	Başlık yok.
M	76a	Başlık yok.
57		
NEK1	75a	Başlık yok.
NEK2	99a	Başlık yok.
NEK3	138b	Eşref-i Kibārdan Bir Ẕī-Vaḳāra Berdāşte Ḳılınmışdur.
AÜ	102b	Eşref-i Kibārdan Bir Ẕī-Vaḳāra Berdāşte Ḳılınmışdur.
SE2	67b	Başlık yok.
HS	78a	Başlık yok.
MH	75a	Başlık yok.
NP	93a	Başlık yok.
AHO	46b	Başlık yok.
M	78a	Başlık yok.
58		
NEK1	76a	Şerīf-i Mekke-i Mükerreme'ye Mektūbdur Bi'l-ʿArabī
NEK2	100a	Başlık yok.
SE2	68b	Başlık yok.
HS	78b	Başlık yok.
MH	76a	Başlık yok.
NP	94b	Başlık yok.
AHO	47a	Başlık yok.

M	79a	Başlık yok.
59		
NEK1	78a	Şām-ı Şerīf Ḳāḍīsi Efendiye İrsāl Ḳılınan Mektūb-ı Belāġat-Maṣḥūbdur.
NEK2	101b	Başlık yok.
NEK3	124b	Ecille-i İḫvāndan Bir Yār-i Ṣıddīḳ ve Eʿizze-i Ḫullāndan Bir Şefīḳ-i Şaḳīḳ Ḥaḳḳında Kümeyt-i Siyeh-i Zānū-yı Ḳalem Vādī-i Muḥabbete Muṭlaḳü'l-ʿİnān Ḳılınmışdur.
AÜ	82b	Ecille-i İḫvāndan Bir Yār-i Ṣıddīḳ ve Eʿizze-i Ḫullāndan Bir Şefīḳ-i Şaḳīḳ Ḥaḳḳında Kümeyt-i Siyeh-i Zānū-yı Ḳalem Vādī-i Muḥabbete Muṭlaḳü'l-ʿİnān Ḳılınmışdur.
SE2	53a	Başlık yok.
HS	80b	Başlık yok.
MH	77b	Başlık yok.
NP	75a	Başlık yok.
AHO	33b	Başlık yok.
M	61b	Başlık yok.
60		
NEK1	80a	Vālī-i Mıṣr Paşa'ya Tehniye-i Vezāret ü Aḥbābdan Birinüñ Ḥuṣūl-i Merāmına Şefāʿat-i Kevn
NEK2	103b	Başlık yok.
NEK3	126b	Erkān-ı Devletden Bir Rükn-i Rekīn ve Ṣadr-nişīn-i Sāḥib-i Temkīn Ḥaḳḳında Tenmīḳ-i Taḥrīr Olınmışdur.
AÜ	85b	Erkān-ı Devletden Bir Rükn-i Rekīn ve Ṣadr-nişīn-i Sāḥib-i Temkīn Ḥaḳḳında Tenmīḳ-i Taḥrīr Olınmışdur.
SE2	55a	İḳlīm-i ʿAẕīm-i Ümmü'd-dünyāda Fermān-revā Olan Bir Müşīr-i Ṣadāret-mesīre Ḫilʿat-i Vezāreti Tehniye ve Anıñ Żımnında Bir Ṭālib-i Teberrük İncāḥ-ı Ḥāceti İçün Esbāb-i Şefāʿat ü Żarāʿati

		Tehiyyedür.
HS	82b	Başlık yok.
NP	78a	İḳlīm-i ʿAẕīm-i Ümmü'd-dünyāda Fermān-revā Olan Bir Müşīr-i Ṣadāret-mesīre Ḫilʿat-i Vezāreti Tehniye ve Anıñ Żımnında Bir Ṭālib-i Teberrük İncāḥ-ı Ḥāceti İçün Esbāb-i Şefāʿat ü Żarāʿati Tehiyyedür.
AHO	35a	İḳlīm-i ʿAẕīm-i Ümmü'd-dünyāda Fermān-revā Olan Bir Müşīr-i Ṣadāret-mesīre Ḫılʿat-i Vezāreti Tehniyye ve Anıñ Żımnında Bir Ṭālib-i Teberrük İncāḥ-i Ḥāceti İçün Esbāb-i Şefāʿat ü Żarāʿati Tehiyyedür.
M	64a	İḳlīm-i ʿAẕīm-i Ümmü'd-dünyāda Fermān-revā Olan Bir Müşīr-i Ṣadāret-mesīre Ḫilʿat-i Vezāreti Tehniye ve Anıñ Żımnında Bir Ṭālib-i Berk İncāḥ-i Ḥāceti İçün Esbāb-i Şefāʿat ü Żarāʿati Tehiyyedür.
61		
NEK1	81b	Mektūb-ı Belāġat-Meşḥūndur
NEK2	105a	Başlık yok.
NEK3	128a	Başlık yok.
AÜ	87b	Başlık yok.
SE2	56a	Muʿallim-i Şeh-zāde-i Salṭanat-Meʾāl Ustād-ı Sulṭān-ı Maḥmedet-ḫısāl Olan Nāʾil-i Faż̧l u Ercmendī Merḥūm Nevālī Efendi'nüñ Mektūb-ı Berāʿat-Üslūbuna Baʿz-ı Ehālī-i Mecd ü Meʿālī Cenābından Cevāb-ı Muḥabbet-nümādur.
HS	83b	Başlık yok.
NP	80a	Muʿallim-i Şeh-zāde-i Salṭanat-Meʾāl Ustād-ı Sulṭān-ı Maḥmedet-ḫısāl Olan Nāʾil-i Faż̧l u Ercmendī Merḥūm Nevālī Efendi'nüñ Mektūb-ı Berāʿat-Üslūbuna Baʿz-ı Ehālī-i Mecd ü Meʿālī Cenābından Cevāb-ı Muḥabbet-nümādur.
AHO	36a	Muʿallim-i Şeh-zāde-i Salṭanat-Meʾāl-i Üstāẕ-ı Sulṭān-ı Maḥmedet-Ḫısāl Olan Nāʾil-i Faż̧l u Ercmendī Merḥūm Nevālī Efendi'nüñ Mektūb-ı Berāʿat-Üslūbuna Baʿz Ehālī-i Mecd ü Meʿālī Cenābından Cevāb-ı Muḥabbet-menābdur.

M	65a	Muʿallim-i Şeh-zāde-i Salṭanat-Meʾāl Ustād-ı Sulṭān-ı Maḥmedet-Ḫısāl Ol Nāʾil-i Faẕl u Ercmendī Merḥūm Nevālī Efendi'nüñ Mektūb-ı Berāʿat-Üslūbuna Baʿz-ı Ehālī-i Mecd ü Meʿālī Cenābından Cevāb-ı Muḥabbet-menābdur.
62		
NEK1	83a	Başlık yok.
NEK2	106b	Başlık yok.
NEK3	129b	Eʿizze-i İḫvāndan Bir Ẕāt-ı Kerem-nihāda Berdāşte Ḳılınmışdur.
AÜ	89b	Eʿizze-i İḫvāndan Bir Ẕāt-ı Kerem-nihāda Berdāşte Ḳılınmışdur.
SE2	58a	Başlık yok.
HS	85b	Başlık yok.
AHO	37b	Başlık yok.
M	67a	Başlık yok.
63		
NEK1	84a	Mekke-i Mükerreme Şerīfine İrsāl Olınan Mektūb-ı ʿArabī'dür.
NEK2	107b	Başlık yok.
NEK3	130b	Erbāb-ı Devletden Bir Ṣadr-ı ʿĀlī-ḳadrüñ Āsitān-ı Ḳuds-Āşiyānlarıyla Berdāşte Ḳılınmışdur.
AÜ	91a	Erbāb-ı Devletden Bir Ṣadr-ı ʿĀlī-ḳadrüñ Āsitān-ı Ḳuds-Āşiyānlarıyla Berdāşte Ḳılınmışdur.
SE2	59a	Başlık yok.
HS	86b	Başlık yok.
NP	84a	Başlık yok.
AHO	38b	Başlık yok.
M	68b	Başlık yok.
64		

NEK1	86b	Sulṭān Murād-ı Rābiʿ Cülūsında ʿAbbās Şāh'a İrsāl Olınan Nāmedür.
NEK2	109b	Başlık yok.
SE2	116a	Başlık yok.
HS	88b	Başlık yok.
SHZ	36b	Başlık yok.
NP	162a	Başlık yok.
AHO	87b	Başlık yok.
M	127a	Başlık yok.
65		
NEK1	89a	Başlık yok.
NEK2	58a	Başlık yok.
NEK4	32a	Başlık yok.
NEK3	105b	Aḥbāb-ı Ṣadāḳat-nişābdan Bir Ẕī-ḳadr ve Ṣāḥib-i Ṣadre Muḥabbet ü İştiyāḳı Müteżammin Nāme-i ʿAnberīn-Cāmedür.
AÜ	55a	Aḥbāb-ı Ṣadāḳat-nişābdan Bir Ẕī-ḳadr ve Ṣāḥib-i Ṣadre Muḥabbet ü İştiyāḳı Müteżammin Nāme-i ʿAnberīn-Cāme
SE2	31b	Başlık yok.
HS	38a	Başlık yok.
NP	47a	Başlık yok.
AHO	16a	Başlık yok.
M	37a	Başlık yok.
66		
NEK1	90a	Başlık yok.
NEK2	59a	Başlık yok.
NEK4	33a	Bu Ṣāḥīfe-i Laṭīfe Yārān-ı Ḥaḳīḳat-şiʿārdan Birine İrsāl

		Olınmışdur.
NEK3	106b	Bu Ṣaḥīfe-i Laṭīfe Yārān-ı Ḥaḳīḳat-Şiʿārdan Birine İrsāl Olınmışdur.
AÜ	56b	Bu Ṣaḥīfe-i Laṭīfe Yārān-ı Ḥaḳīḳat-Şiʿārdan Birine İrsāl Olınmışdur.
SE2	32b	Başlık yok.
HS	38b	Başlık yok.
MH	79b	Başlık yok.
NP	48b	Başlık yok.
AHO	17a	Başlık yok.
M	38b	Başlık yok.
67		
NEK1	92a	Başlık yok.
NEK2	60b	Başlık yok.
NEK3	108a	Bu Nāme-i Ṣadāḳat-nümā vü Ḫulūṣ-intimā Bir Yār-ı Vefādāra İtḥāf ü İhdā Olınmışdur.
AÜ	58b	Bu Nāme-i Ṣadāḳat-nümā vü Ḫulūṣ-intimā Bir Yār-ı Vefādāra İtḥāf ü İhdā Olınmışdur.
NEK4	34a	Başlık yok.
SE2	34a	Başlık yok.
HS	40a	Başlık yok.
MH	81a	Başlık yok.
NP	49b	Başlık yok.
AHO	18a	Başlık yok.
M	40a	Başlık yok.
68		

NEK1	93a	Mevālīden Birine Gönderilen Mektūbdur.
NEK2	62a	Başlık yok.
NEK4	35a	Bu Mektūb-ı Siḥr-Üslūb Bir Maḥbūbü'l-Ḳulūba İrsāl Olınmışdur.
NEK3	109a	Bu Mektūb-ı Siḥr-Üslūb Bir Maḥbūbü'l-Ḳulūba İrsāl Olınmışdur.
AÜ	60b	Bu Mektūb-ı Siḥr-Üslūb Bir Maḥbūbü'l-Ḳulūba İrsāl Olınmışdur.
SE2	35b	Başlık yok.
HS	41a	Başlık yok.
SHZ	40b	Başlık yok.
MH	82a	Başlık yok.
NP	51a	Başlık yok.
AHO	19a	Başlık yok.
M	41b	Başlık yok.
		69
NEK1	94b	Vālī-i Mışr Paşa'ya İrsāl Olınmışdur.
NEK2	63b	Başlık yok.
NEK4	36a	Bu Ṣaḥīfe-i Girāmī Bir Ṣāḥib-i Devlete Berdāşte Ḳılınmışdur.
NEK3	110b	Bu Ṣaḥīfe-i Girāmī Bir Ṣāḥib-i Devlete Berdāşte Ḳılınmışdur.
AÜ	62b	Bu Ṣaḥīfe-i Girāmī Bir Ṣāḥib-i Devlete Berdāşte Ḳılınmışdur.
SE2	37a	Başlık yok.
HS	42a	Başlık yok.
MH	83b	Başlık yok.
NP	53a	Başlık yok.
AHO	20b	Başlık yok.
M	43b	Başlık yok.

	70	
NEK1	96b	Meşāyıḫdan Birine Gönderilmişdür.
NEK2	116b	Başlık yok.
NEK4	37a	Aṣḥāb-ı Devletden Birine İrsāl Olınmışdur.
NEK3	112a	Aṣḥāb-ı Devletden Birine İrsāl Olınmışdur.
AÜ	64b	Aṣḥāb-ı Devletden Birine İrsāl Olınmışdur.
SE2	38b	Başlık yok.
HS	96b	Başlık yok.
MH	85a	Başlık yok.
NP	55a	Başlık yok.
AHO	21b	Başlık yok.
M	45b	Başlık yok.
	71	
NEK1	97b	Başlık yok.
NEK2	117b	Başlık yok.
NEK4	37b	Berdāşte Ḳılınmışdur.
NEK3	112b	Bir Ẕī-Ḳadre Berdāşte Ḳılınmışdur.
AÜ	65b	Bir Ẕī-Ḳadre Berdāşte Ḳılınmışdur.
SE2	39b	Başlık yok.
HS	97b	Başlık yok.
MH	86a	Başlık yok.
NP	57a	Başlık yok.
AHO	22a	Başlık yok.

M	46b	Başlık yok.
72		
NEK1	99a	Başlık yok.
NEK2	119a	Başlık yok.
NEK4	39a	Aḥbābdan Bir Ṣāḥib-i Devlete Berdāşte Ḳılınmışdur.
NEK3	114a	Aḥbābdan Bir Ṣāḥib-i Devlete Berdāşte Ḳılınmışdur.
AÜ	68a	Aḥbābdan Bir Ṣāḥib-i Devlete Berdāşte Ḳılınmışdur.
SE2	41a	Başlık yok.
HS	99a	Başlık yok.
MH	87b	Başlık yok.
NP	59a	Başlık yok.
AHO	23b	Başlık yok.
M	48a	Başlık yok.
73		
NEK1	100a	Vüzerādan Birine Bir Kimesnenüñ Dīvān-Efendilik Ḫıdmetiyle İstiḫdām Olınmasını Ricā-güne Mektūbdur.
NEK2	119b	Başlık yok.
NEK4	39b	Aṣḥāb-ı Cāh u Celālden Bir Ṣāḥib-i Devlet ü İḳbāle Tecdīd-i Muḥabbet-i Tāmma ve Ber-Ṭālib-i Ḫˇāhiş-gerüñ Ḳażā vü Ṭarī İçün Şefāʿat-Nāmedür.
NEK3	115a	Aṣḥāb-ı Cāh u Celālden Bir Ṣāḥib-i Devlet ü İḳbāle Tecdīd-i Muḥabbet-i Tāmma ve Ber-Ṭālib-i Ḫˇāhiş-gerüñ Ḳażā vü Ṭarī İçün Şefāʿat-Nāmedür.
AÜ	69a	Aṣḥāb-ı Cāh u Celālden Bir Ṣāḥib-i Devlet ü İḳbāle Tecdīd-i Muḥabbet-i Tāmma ve Ber-Ṭālib-i Ḫˇāhiş-gerüñ Ḳażā vü Ṭarī İçün Şefāʿat-Nāmedür.

SE2	42a	Başlık yok.
HS	100a	Başlık yok.
MH	88b	Başlık yok.
NP	60b	Başlık yok.
AHO	24b	Başlık yok.
M	49b	Başlık yok.
74		
NEK1	102a	Başlık yok.
NEK2	121b	Başlık yok.
NEK4	41a	Aḥbābdan Bir Yār-i Vefādāra Berdāşte Ḳılınmışdur.
NEK3	117a	Aḥbābdan Bir Yār-i Vefādāra Berdāşte Ḳılınmışdur.
AÜ	71b	Aḥbābdan Bir Yār-i Vefādāra Berdāşte Ḳılınmışdur.
SE2	44a	Başlık yok.
HS	102a	Başlık yok.
MH	90a	Başlık yok.
NP	63b	Başlık yok.
AHO	26a	Başlık yok.
M	51b	Başlık yok.
75		
NEK1	103b	Başlık yok.
NEK2	123a	Başlık yok.
NEK3	118b	Bu Nāme-i Girāmī Bir Ẕī-Ḳadre Berdāşte Ḳılınmışdur.
AÜ	73b	Bu Nāme-i Girāmī Bir Ẕī-Ḳadre Berdāşte Ḳılınmışdur.
SE2	45b	Başlık yok.
HS	103b	Başlık yok.

MH	91b	Başlık yok.
NP	65b	Başlık yok.
AHO	27b	Başlık yok.
M	53b	Başlık yok.
76		
NEK1	105a	Başlık yok.
NEK2	124a	Başlık yok.
NEK3	119b	Bu Ṣāḥife-i Duʿā Eʿazz-i Eḥibbādan Bir Ẕī-Ḳadre Gönderilmişdür.
AÜ	75b	Bu Ṣāḥife-i Duʿā Eʿazz-i Eḥibbādan Bir Ẕī-Ḳadre Gönderilmişdür.
SE2	47a	Başlık yok.
HS	104b	Başlık yok.
MH	93a	Başlık yok.
NP	67b	Başlık yok.
AHO	28b	Başlık yok.
M	55a	Başlık yok.
77		
NEK1	107a	Başlık yok.
NEK2	125b	Başlık yok.
NEK3	121a	Bir Yār-i Vefādāruñ Ḥużūr-ı Şeref-Şiʿārına İrsāl Olınmışdur.
AÜ	78a	Bir Yār-i Vefādāruñ Ḥużūr-ı Şeref-Şiʿārına İrsāl Olınmışdur.
SE2	48b	Başlık yok.
HS	106b	Başlık yok.
MH	94b	Başlık yok.

NP	70a	Başlık yok.
AHO	30a	Başlık yok.
M	57a	Başlık yok.
78		
NEK1	109a	Başlık yok.
NEK2	127a	Başlık yok.
NEK3	122b	Başlık yok.
AÜ	80a	Başlık yok.
SE2	50b	Başlık yok.
HS	108a	Başlık yok.
MH	96a	Başlık yok.
NP	72a	Başlık yok.
AHO	31b	Başlık yok.
M	59a	Başlık yok.
79		
NEK1	111a	Başlık yok.
NEK2	129a	Başlık yok.
SE2	22a	Başlık yok.
HS	110b	Başlık yok.
MH	98a	Başlık yok.
NP	39a	Başlık yok.
M	27a	Başlık yok.
80		
NEK1	112a	Başlık yok.
NEK2	130a	Başlık yok.

SE2	23b	Başlık yok.
HS	111b	Başlık yok.
MH	99a	Başlık yok.
NP	40a	Başlık yok.
AHO	11a	Başlık yok.
M	28a	Başlık yok.
81		
NEK1	113b	Başlık yok.
NEK2	131a	Başlık yok.
SE2	24b	Başlık yok.
HS	112b	Başlık yok.
MH	100a	Başlık yok.
NP	41a	Başlık yok.
AHO	11a	Başlık yok.
M	29b	Başlık yok.
82		
NEK1	114b	Başlık yok.
NEK2	50b	Başlık yok.
NEK4	26b	Bir Ẕī-Şerefe İrsāl Olınmışdur.
NEK3	99a	Bir Ẕī-Şerefe İrsāl Olınmışdur.
AÜ	44b	Bir Ẕī-Şerefe İrsāl Olınmışdur.
SE2	13a	Başlık yok.
HS	31b	Başlık yok.
SHZ	75a	Başlık yok.
MH	100b	Başlık yok.

NP	27b	Başlık yok.
MK2	15a	Başlık yok.
M	16a	Başlık yok.
	83	
NEK1	115a	Mektūb
NEK2	132b	Başlık yok.
SE2	21a	Başlık yok.
HS	114a	Başlık yok.
NP	37b	Başlık yok.
MK2	13b	Başlık yok.
M	25b	Başlık yok.
	84	
NEK1	116b	Mektūb
NEK2	133b	Başlık yok.
SE2	119a	Başlık yok.
HS	115b	Başlık yok.
MH	102b	Başlık yok.
NP	166b	Başlık yok.
AHO	89b	Başlık yok.
M	130a	Başlık yok.
	85	
NEK1	118a	Başlık yok.
NEK2	135a	Başlık yok.
SE2	120b	Başlık yok.
HS	116b	Başlık yok.

SHZ	42b	Başlık yok.
MH	104a	Başlık yok.
NP	168b	Başlık yok.
AHO	90b	Başlık yok.
M	131a	Başlık yok.
86		
NEK1	119a	Başlık yok.
NEK2	136a	Başlık yok.
SE2	121b	Başlık yok.
HS	118a	Başlık yok.
SHZ	44b	Başlık yok.
MH	105a	Başlık yok.
NP	170b	Başlık yok.
AHO	91b	Başlık yok.
M	132b	Başlık yok.
87		
NEK1	120b	Başlık yok.
NEK2	137a	Başlık yok.
SE2	123a	Başlık yok.
HS	119a	Başlık yok.
NP	172b	Başlık yok.
AHO	92b	Başlık yok.
M	133b	Başlık yok.
88		
NEK1	121b	Başlık yok.

NEK2	138a	Başlık yok.
SE2	124b	Başlık yok.
HS	120a	Başlık yok.
SHZ	46a	Başlık yok.
MH	107a	Başlık yok.
NP	174b	Başlık yok.
AHO	92b	Başlık yok.
M	135a	Başlık yok.
89		
NEK1	123a	Başlık yok.
NEK2	139b	Başlık yok.
SE2	126a	Başlık yok.
HS	121b	Başlık yok.
SHZ	48a	Başlık yok.
MH	108b	Başlık yok.
NP	176b	Başlık yok.
AHO	94a	Başlık yok.
M	136b	Başlık yok.
90		
NEK1	124a	Başlık yok.
NEK2	140a	Başlık yok.
HS	122b	Başlık yok.
MH	109a	Başlık yok.
MK2	11b	Meyān-ı Vüfūd-ı Tūnus ü Cezāʾir'de Olan Müşācerāt ü Cerāʾiri İzāle ve Ol Fiʾeteyn ʿAẓīmetini Cādde-i Iṣlāh-ı Ẕātü'l-Beyne

		İmāle İçün Neṣāyiḥ-güne Kelimāt-ı Mevʿiẓet-i Numūnedür.
91		
NEK2	142a	Başlık yok.
HS	124a	Başlık yok.
92		
NEK4	6b	Tertīb-i İn Kelīmāt-ı Bī-İntiẓām Be-Nām-ı Müftiyyü'l-Enām Şeyḫu'l-İslām İbn Şeyḫu'l-İslām. Elleẕī Hüve Min Külli Sūʾi Ḥayyī ve Sümmī Min Leyse Lehū Sümmī. İḥyāllāhü Ḳalbehu Berūḥü'l-ḳuds ve Refiʿ Ḳadre ʿİnde Külli Şehüm Nedes.
AÜ	10a	Tertīb-i İn Kelīmāt-ı Bī-İntiẓām Be-Nām-ı Müftiyyü'l-Enām Şeyḫu'l-İslām İbn Şeyḫu'l-İslām. Elleẕī Hüve Min Külli Sūʾi Ḥayyī ve Sümmī Min Leyse Lehū Sümmī. İḥyāllāhü Ḳalbehu Berūḥü'l-ḳuds ve Refiʿ Ḳadre ʿİnde Külli Şehüm Nedes.
NEK3	74b	Tertīb-i İn Kelīmāt-ı Bī-İntiẓām Be-Nām-ı Müftiyyü'l-Enām Şeyḫu'l-İslām İbn Şeyḫu'l-İslām. Elleẕī Hüve Min Külli Sūʾi Ḥayyī ve Sümmī Min Leyse Lehū Sümmī. İḥyāllāhü Ḳalbehu Berūḥü'l-ḳuds ve Refiʿ Ḳadre ʿİnde Külli Şehüm Nedes.
NP	13a	Tertīb-i İn Kelīmāt-ı Bī-İntiẓām Be-Nām-ı Müftiyyü'l-Enām Şeyḫu'l-İslām İbn Şeyḫu'l-İslām. Elleẕī Hüve Min Külli Sūʾi Ḥayyī ve Sümmī Min Leyse Lehū Sümmī. İḥyāllāhü Ḳalbehu Berūḥü'l-ḳuds ve Refiʿ Ḳadre ʿİnde Külli Şehüm Nedes.
SE1	6b	Başlık yok.
SH	177b	Tertīb-i İn Kelīmāt-ı Bī-İntiẓām Be-Nām-ı Müftiyyü'l-Enām Şeyḫu'l-İslām İbn Şeyḫu'l-İslām. Elleẕī Hüve Min Külli Sūʾi Ḥayyī ve Sümmī Min Leyse Lehū Sümmī. İḥyāllāhü Ḳalbehu Berūḥü'l-ḳuds ve Refiʿ Ḳadre ʿİnde Külli Şehüm Nedes.
93		
SE2	104a	Başlık yok.
NP	145a	Başlık yok.
AHO	78a	Başlık yok.

M	115b	Başlık yok.
94		
SE2	107b	Ṣūret-i Ḥükm-i Hümāyūndur Ki Leh Seferinden Ber-ḥaseb-i Rażyet-i Mine'l-ġanīmete Bālāyāb-ı Ricʿat-i Bā-ṣavāb Olınduḳda ʿAvdet-i Sulṭānī-i Memālik ü Büldāna İʿlām İçün Taḥrīk-i Aḳlām Olınmış İdi.
SHZ	49b	Ṣūret-i Ḥükm-i Hümāyūndur Ki Leh Seferinden Ber-ḥaseb-i Rażyet-i Mine'l-ġanīmete Bālāyāb-ı Ricʿat-i Bā-ṣavāb Olınduḳda ʿAvdet-i Sulṭānī-i Memālik ü Büldāna İʿlām İçün Taḥrīk-i Aḳlām Olınmış İdi.
NP	150a	Ṣūret-i Ḥükm-i Hümāyūndur Ki Leh Seferinden Ber-ḥaseb-i Rażyet-i Mine'l-ġanīmete Bālāyāb-ı Ricʿat-i Bā-ṣavāb Olınduḳda ʿAvdet-i Sulṭānī-i Memālik ü Büldāna İʿlām İçün Taḥrīk-i Aḳlām Olınmış İdi.
AHO	81a	Ṣūret-i Ḥükm-i Hümāyūndur Ki Leh Seferinden Ber-ḥaseb-i Rażyet-i Mine'l-ġanīmet-i Bālāyāb-ı Ricʿat-i Nā-ṣavāb Olınduḳda ʿAvdet-i Sulṭānī-i Memālik ü Büldāna İʿlām İçün Taḥrīk-i Aḳlām Olınmış İdi.
M	119a	Başlık yok.
95		
SE2	114a	Başlık yok.
NP	159b	Başlık yok.
AHO	86a	Başlık yok.
M	125b	Başlık yok.
96		
NP	45b	Başlık yok.
AHO	15a	Başlık yok.
M	35a	Başlık yok.

4.10. Eserin Nüshalarının İncelenmesi

Münşe'âtü'l-inşâ'nın yurt içi ve yurt dışındaki kütüphanelerde kayıtlı toplam 16 nüshasının bulunduğu tespit edilebilmiştir. Bunlardan bazıları yalnızca bir veya birkaç mektup içermekte; bazıları eserin mukaddimesine yer vermeden sadece mektuplardan oluşmakta; bazıları müstakil bir eser mahiyetinde, bazıları ise münşeât mecmualarının içerisinde yer almaktadır.

Konya Mevlânâ Müzesi'nde bulunduğu bilinen nüshaya ne yazık ki ulaşılamamış, aynı demirbaş numarasında Sultan Veled'in *İbtidâ-nâme* adlı eserinin bulunduğu tespit edilebilmiştir. Milli Kütüphane, A 3811'de kayıtlı olan mikrofilm ise İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi 4097 envanter numarasıyla kayıtlı olan mecmuadan Mayıs 1963 tarihinde alınmıştır.

Eserin müellif hattına ulaşılamamasının yanında bir derleme olmasından mütevellit nüshalar arasında hacim farklılıklarının yanı sıra imlâ, sıralama ve hat yönüyle de belirgin farklılıklar söz konusudur. Bu sebepten metin kurulurken belirli bir nüshaya bağlı kalmak yerine, mukayese yoluna gidilerek en doğru ve kapsamlı metni ortaya çıkarmaya çalıştık.

Kütüphânelerde Okçuzâde Mehmed Şâhî'ye ait olduğu ifade edilen bazı inşa örnekleri bulunmaktadır. Bunlar "İnşâ, Kitâb-ı İnşâ, Münşe'ât-ı Okçuzâde" gibi isimlerle kaydedilmişlerdir. Çoğunlukla "Kitâb-ı İnşâ'-i Okcı-zâde" adıyla kayıtlı olan bu münşeâtın, yurt içi ve yurt dışında tespit edilebilen bütün nüshalarında siyâkat veya dîvânî hat tercih edilmiştir. Bu minvalde Konya Mevlânâ Müzesi İhtisas Kütüphanesi'nde olduğu ifade edilen "Münşe'ât" başlıklı eserin de bu muhtevaya sahip olduğu tahmin edilmektedir. Abdülbâkî Gölpınarlı'nın, hazırlamış olduğu kütüphane kataloğunda[693] eserin başını ve sonunu bildirmiş olması da bu tahminimizi kuvvetlendirmektedir. Münşe'âtü'l-inşâ ile karıştırılmakla birlikte bu metinler Münşe'âtü'l-inşâ'ya ait değildir. Bu sebeple karşılaştırmalı metne de dahil edilmemiştir.[694] Kaldı ki üslup olarak da bu eserin üslûbuna uygunluk arz

[693] Abdülbaki Gölpınarlı, **Mevlânâ Müzesi Yazmalar Kataloğu**, c. III, Ankara, TTK Basımevi, 1972, s. 361-362.

[694] 2021 yılında hazırlanmış olan "Okçu-zâde Muhammed Şâhî'nin Münşeâtı" başlıklı yüksek lisans tezinde çalışılmış olan ve müellif hattı olduğu söylenen Süleymaniye Kütüphanesi'nde Yazma Bağışlar, 3495 demirbaş numarası ile kayıtlı olan Münşeât-ı Okçuzâde adlı eser de aslında Münşeâtü'l-inşâ'nın değil sözü edilen derleme münşeâtın bir nüshasıdır. Tezde müellif hattı olduğunun düşünüldüğü söylenen ve bu konuda kaynak gösterilen Christine Woodhead'in makalesinde belirtilen

etmemektedir. Öte taraftan bu nüshaların ilk mektuplarının başlıklarında "...İnşâ'-ı Okcu-zâde..." veya "... Kitâb-ı İnşâ'-ı Okcu-zâde Efendi..." ifadeleri yer almakla birlikte sonraki mektupların ise muhtelif kişiler tarafından yazıldığı, yani eserlerin mecmûa olduğu tespit edilmiştir. Okçuzâde inşâsı olan ancak Münşe'âtü'l-inşâ metnine dâhil olmayan bu metinlerin tespit edilebilen kütüphane kayıtları şu şekildedir: Süleymaniye Ktp, Kadızade Mehmed, 430, Yazma Bağışlar 3495; Manisa Yazma Eser Ktp., 6671/4; Milli Ktp., A 2387, A 10140; Fransa Milli Ktp., Arsenal Turc 92, Turc 101, Turc 221, Mısır, Milli Kütüphane, el-Edebü't-Teymuriyye 633. Bunların dışında Okçuzâde'nin münşeâtı olarak kaydedilmiş[695] ancak görme imkânı olmamış şu nüshaların da hacim ve hatları dikkate alınarak Münşe'âtü'l-inşâ'ya dahil olmadığı tahmin edilmektedir: K.U.K. Hoftbibliothek Zu Wien, Nr: LXXXVIII; Vatikan Ktp. Borg. Turco. 25 (21 vr, 11 st, dîvânî), Borg. Turco 16 (30 vr, 11 st, dîvânî).

Eserin topluca veya dîbâce ile bir veya birkaç mektubun olduğu nüshalarının yanında bazı mecmûalarda, Münşe'âtü'l-inşâ'da bulunan nâme-i hümâyunlardan birkaçı da münferit olarak yer almaktadır. Bunlar "İçinde Münferit Okçuzâde Mektupları Bulunan Eserler" başlığı altında ayrıca zikredilmiştir.

Nüshaların birçoğunda tarih bulunmaması tasnif yapmayı güçleştiren etkenlerden biri olmuştur. Ancak NEK1 nüshasının, tarihi itibarıyla Okçuzâde Mehmed Şâhî tarafından görülmüş olabileceği varsayılmaktadır. Nüshaların bütününde hacim ve sıralama açısından farklılıklar görülmesi, eserin zaman içerisinde derlenmeye devam edilmiş olabileceği fikrini de ortaya çıkarmaktadır. 1205 tarihli NP nüshası, 92 adet mektup içermesi bakımından ulaşılabilen en geniş hacimli nüsha olmakla birlikte Okçuzâde Mehmed Şâhî'ye ait olan manzumelerden bazılarını "li-muharriri" notuyla ifade etmesi açısından da diğerlerine göre daha sağlıklı kabul edilmektedir. NP nüshasının ardından en hacimli nüshalar olarak M(92), HS(90), NEK1(90), NEK2(90), SE2(89) ve MH(82)'yi sayabiliriz. AHO, AÜ, MH, NEK4, MK2 nüshaları en okunaklı nüshalardır. Bunlardan AHO ve MK2 harekelidir. Nüshaların genelinde çoğunlukla karıştırılacak kelimeler harekelenmiş, bazen şedde kullanılmış, bazen de Arapça ifadeler harekeli yazılmıştır. MK2 ve

nüsha ise, mukayeseye dahil edilmiş olan, İÜ Nadir Eserler 3105'te kayıtlı olan nüshadır. Bk. Uyanık, "Okçu-zâde Muhammed Şâhî'nin Münşeâtı", Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Aydın Adnan Menederes Üniversitesi, SBE, Aydın, 2021.

[695] Gültekin, **a.g.e.**, s. 127-128.

NEK4 nüshalarının yarım kaldığı tespit edilmiştir. MK2 nüshasında ise (muhtemelen restorasyon sırasında) sayfaların dikiminde hata söz konusudur.

Süleymaniye Kütüphanesi, Esad Efendi Bölümünde yer alan, 3293 numaralı eser ise Okçuzâde münşeâtı olarak kaydedilmiş, zahriye sayfasında da Okçuzâde'nin kaydı düşülmüş olmasına rağmen eserin muhtevasında Münşe‘âtü'l-inşâ'ya dair bir metin bulunmamaktadır. Bu sebeple çeşitli yazışma örnekleri, fevaid ve şiirlerin kaydedildiği bu yazma eserin nüshaları arasında zikredilmemiştir.

Nüshaların sıralama, hacim ve imlâ farklılıklarına dayanarak bir nüsha şeceresi oluşturulmuştur. Buna göre;

I. Grup (Mukaddimesi olan ve olmayan hacimli nüshalar):

AHO, AÜ, HS, MH, NEK1, NEK2, NP, SE2, M.

II. Grup (Başı ve sonu aynı olanlar):

NEK1, MH

III. Grup (Başı aynı sonu farklı nüshalar):

AÜ, HS, MH, MK1, MK2, NEK1, NEK2, NEK3, NEK4, NP, SE1, SH, SHZ.

IV. Grup (Mukaddimesi olmayan nüshalar):

AHO, SE2, M.

III. Grup (Mektup sıralaması aynı olan nüshalar):

AHO, SE2; HS, NEK2.

4.10.1. Yurt İçi Nüshaları

Ankara, Milli Kütüphane, 06 Mil Yz B 224

Adı: Münşe’âtü'l-inşâ’

Tarih: -

Müstensih: -

Ölçü: 330x190 - 230x120 mm

Yaprak: 11

Satır: 25

Yazı Türü: Rik'a

Kâğıt Türü: Taç Filigranlı

Cildi çehargûşe kahverengi meşin, kapakları yeşil pandizot kaplı ve miklebli mukavva bir cilttir. Söz başları kırmızı mürekkeple, metin siyah mürekkeple yazılıdır. Eserin yalnızca mukaddimesi ve bir adet mektubunu ihtiva etmektedir.

Baş (1b): حمدا لمن خلق الحور العين للسعدآء و قال ...

Son (10b): زتندبادعنايزمانهبادمصون اساس ممتنع الاندراسقصروداد ...

Ankara, Milli Kütüphane, 06 Mil Yz A 963

Adı: Münşe'ât-ı Okcı-zâde

Tarih: -

Müstensih: -

Ölçü: 206x145 - 152x78 mm

Yaprak: 28

Satır: 23

Yazı Türü: Nesta'lik

Kâğıt Türü: Abadî

Ebru kaplı, mukavva ciltlidir. Söz başları ve mektup başlıkları kırmızı, metin kısmı siyah mürekkeple yazılmıştır. 1b'de metnin başına "Münşe’ât-ı Okcuzâde" şeklinde başlık atılmıştır. Yazı harekelidir. Derkenârlarında bazı kelimelerin anlamı verilmiş olup bu kelimeler de kırmızı mürekkeple yazılmıştır. Eserin dîbâcesi ile birlikte dokuz adet mektup yer almaktadır. Son mektup 24a'da yarım bırakılmıştır. 27a'ya kadar olan sayfalar boştur, 27b'de latife ve beyitler kaydedilmiştir. 28a'da, 9b'den sonra gelmesi gereken sayfa bulunmakta olup o da yarım bırakılmıştır.

Baş (1b): حمدا لمن خلق الحور العين للسعدآء و قال ...

Son (28a): منع مجرد و اهل فضلگ قول فصلنى اعتراض بى اصل ايله ردايدرلر...

Manisa İl Halk Kütüphanesi, 45 Hk 5275

Adı: Münşe'ât

Tarih: -

Müstensih: -

Ölçü: 315x185-220x110 mm

Yaprak: 110

Satır: 25

Yazı Türü: Ta'lik

Kâğıt Türü: Taç arma filigranlı

Cildi çeharkûşe bordo meşin, yaldızlı zencirekli, ebru kaplı, miklepli, mukavva kaplıdır. Söz başları ve cetveller kırmızı, metin siyah mürekkeple yazılıdır. 1b'de altın bezemeli serlevha bulunmaktadır. Metin tashihleri derkenarlarda kırmızı mürekkeple belirtilmiştir.

Baş (1b): حمدا لمن خلق الحور العين للسعدآء و قال ...

Son (110b): كان پيش خدا و خلق باشد مقبول...

İzmir, Tire Necip Paşa Kütüphanesi, Yazma Eser, NP 372

Adı: Münşeât-Divan

Tarih: 17 Safer 1205/26 Ekim 1790

Müstensih: -

Ölçü: 220x140 - 155x90 mm

Yaprak: 177

Satır: 21-24 arası muhtelif

Yazı Türü: Nesih

Kâğıt Türü: Filigranlı

Zahriyesinde Necip Paşa Vakfiyesi'ne ait olduğunu bildiren temellük kaydı ve vakıf mührü ile bir mektup giriş cümlesinin karalaması bulunmaktadır. Siyah mürekkeple yazılmıştır; söz başları ve mektup başlıkları kırmızıdır. Sayfa formları farklıdır. Baş ve son kısımda sekizer varak boş bırakılmış, sonradan baş tarafındaki boş sayfalara kısa mektup örnekleri ilave edilmiştir. Bazı Arapça cümleler ile okunuşu karıştırılabilecek kelimeler kırmızı mürekkep ile harekelenmiştir. Okçuzâde Mehmed Şâhî'ye ait bazı manzum bölümlerin başına kırmızı mürekkeple "li-muharriri" ifadesi yazılmıştır.

Baş (6b): حمدا لمن خلق الحور العين للسعدآء و قال ...

Son (178a): سال عمر تو برین تختهٔخاکی چندان که بوود نسبت آن ضربمأتین درآلاف.....

İstanbul, Süleymaniye Kütüphanesi, Esad Efendi, 3330-01

Adı: Münşe'âtü'l-inşâ

Tarih: -

Müstensih: -

Ölçü: 227x129 – 170x75 mm

Yaprak: 1-39 yk

Satır: 27 st

Yazı Türü: Ta'lik

Kâğıt Türü: Aharlı

Cildi mukavva üzerine kenarları vişne renginde, kahverengi kaplıdır. Şirazesi hafif dağınıktır. Yaldız şemseli ve salbekli olup arka kapaktaki salbekler kopuktur. Kapak içleri mavi renklidir. Nohudî ve krem rengi ince bir kâğıdı vardır. Yer yer haşerat izleri bulunmaktadır. 1b ve 2a'daki yazılar yaldız cetvelli, diğer sayfalar kırmızı cetvellidir. Söz başları ve mektup başlıkları kırmızı mürekkeple; metin siyah mürekkeple yazılmıştır. Zahriyesinde çeşitli şiir örnekleri ve Esad Efendi vakıf mührü bulunmaktadır. Bir münşeât mecmuası olan bu eserde Okçuzâde'nin münşeâtı 1b-39b sayfaları arasındadır. Okçuzâde'nin adı zahriyede (1a) geçmektedir.

Mecmuada ayrıca Abdülkerîm Çelebi,[696] Nergisîzâde, Veysî, Azmizâde, Şerh-i Kasîde-i Urfî ve Terceme-i Kasîde-i Urfî ve birtakım farklı mektup çeşitleri de yer almaktadır.

Baş (1b): حمدا لمن خلق الحور العين للسعدآء و قال ...

Son (39b): قوّت متفكره ايله طرق مدلهمّه ظلمات هجره دن اغتراف ماء الحيات استيفا ايتمشدر ...

İstanbul, Süleymaniye Kütüphanesi, Esad Efendi, 3294-1

Adı: Münşe'ât-ı Okcı-zâde Muhammed Şâhî

Tarih: -

Müstensih: Zuhûrî

Ölçü: 240x135 177x80 mm

Yaprak: 1-127

Satır: 31

Yazı Türü: Ta'lik

Kâğıt Türü: Nohudî renkli, dikey filigranlı

Cildi çehargûşe vişne çürüğü deri kaplı, kapakları ve miklebi ebru kaplı bir cilttir. Kırmızı cetvelli, söz başları ve mektup başlıkları kırmızı mürekkeple, metin siyah mürekkeple yazılmıştır. Okçuzâde ve Ali Efendi inşâlarını ihtiva etmektedir. Okçuzâde'nin münşeâtı mecmuanın birinci bölümündedir. 1a'da silinmiş bir mühür ve iki adet temellük kaydı ile Esad Efendi vakıf mührü yer almaktadır. Zahriyede Okçuzâde hakkında "Meydân-ı belâgatin yeke-süvârı Okçı-zâde Efendi'nin Münşe'ât-ı belâgat-simâtıdur" ifadesi bulunmaktadır. Ayrıca aynı sayfada "Okçızâde ve Âli Efendilerin inşalarıdır. On altı cüzdür." kaydı düşülmüştür.

[696] Abdülkerîm Efendi münşeâtının, kataloglarda ve şimdiye dek yapılmış çalışmalarda bu nüshanın içinde yer aldığı bilgisine rastlanmamıştır. Ancak Ahmet Kılıç'ın makalesinde ve Muhammed Ülgen tarafından hazırlanan doktora tezinde yer alan çeviri metinden hareketle Süleymaniye Kütüphanesi, Esad Efendi Bölümü 3330 demirbaş numaralı eserin içerisinde de Abdülkerîm Çelebi münşeâtının bir nüshasının bulunduğu tespit edilmiştir. Bk. Ahmet Kılıç, "Unutulmuş Bir Münşî, Akhisârî Abdülkerîm Çelebi, Münşeâtı ve Şeyhülislâm Yahyâ Efendi'ye Bayram Tebriği Vesilesiyle Gönderdiği Mektubu", **Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi/The Journal of International Social Research,** c. 8, S. 40, s. 106; Muhammed Ülgen, "Münşeât-ı Abdülkerîm Çelebi", Basılmamış Doktora Tezi, Fırat Üniversitesi SBE, Elazığ, 2021.

Baş (1b): صورت مکتوب محبت اسلوبدر که اجلّه اخواندن بر صدیق...

Son (127b): سال عمر تو برین تخته خاکی چندان که بود نسبت ان ضرب مأتین در الاف...

İstanbul, Süleymaniye Kütüphanesi, Hz. Nasuhi Dergâhı, 249

Adı: Münşeât-ı Okçuzâde

Tarih: Cemâziyelevvel 1200 / Mart 1786

Müstensih: Hacı Mustafa

Ölçü: 235x150 – 176x80 mm

Yaprak: 92

Satır: 23

Yazı Türü: Rik'a

Kâğıt Türü: Dikey suyolu filigranlı

Cildi deri kaplı, kabartma şemseli, bordürlüdür. Kapak içi sarı renklidir. Söz başları ve mektup başlıkları kırmızı mürekkeple, metin siyah mürekkeple yazılmıştır. Kırmızı cetvellidir. 1a'da "Münşe'ât-ı Okcı-zâde Efendi biñ otuz dokuz senesi ḫılâlinde hedef-i tîr-i ecel olub riyâz-ı Cinân'a isti'câl eyledi. Bu mısrâ'-ı matbû' nakş-ı nigînidür. Mısra': Okcı-zâde Muhammed Şâhî" yazılıdır.

Baş (2b): ... حمدا لمن خلق الحور العین للسعدآء و قال (Besmele ile başlamaktadır.)

Son (92b): ذات مبارک ز همه رنج و افتی محروس باد در کنف لتف کردکار...

İstanbul, Hacı Selim Ağa Kütüphanesi, 999

Adı: Münşeât-ı Okçı-zâde

Tarih: -

Müstensih: -

Ölçü: 217x117 – 165x75 mm

Yaprak: 126

Satır: 27

Yazı Türü: Ta'lik - Nesih

Kâğıt Türü: Dikey suyolu filigranlı

Deri ciltli, şirazesi kopuktur. 1a'da "Okcı-zâde merhûmun münşe'âtı" yazılıdır. 21a'da tekrar "Münşe'ât-ı Okcı-zâde merhûm" yazısı ile küçük bir fihrist yer almaktadır. 21b-42a arası nesih hatla yazılıdır. Zahriyesinde "Mehmed Sâlih ibn el-Hâc Halîl" kaydı ve Refi' Efendi'nin kaydı bulunmaktadır.

Baş (1b): حمدا لمن خلق الحور العين للسعدآء و قال ...

Son (126b): نقل مرحط عالی افندی برد‌الله مصخبه الی یوم القیام...

Ankara, Ankara Üniversitesi Yazma Eser Kataloğu, Üniversite B 33/I

Adı: Münşe'ât-ı Okcı-zâde

Tarih: -

Müstensih: -

Ölçü: 317x210 - 215x115 mm

Yaprak: 1b-118b

Satır: 19

Yazı Türü: Nesih

Kâğıt Türü: Aharlı-Filigransız

Cildinin sırtı ve kenarları bordo meşin, deffeleri ve miklebi yazma (fırça işi) tabir edilen bezeme işlenmiş kaplama ile kaplı mukavvadır. Söz başları ve mektup başlıkları kırmızı mürekkeple yazılmıştır. Metin kısmı ise siyah mürekkeple yazılmış, bordo mürekkeple tashih edilmiştir. 120a'dan itibaren Abdülkerim Efendi münşeâtı başlamaktadır. Bu kısımda Veysî'den ve onunla aynı dönemde yaşamış olan Ganizâde Nâdirî'den "merhûm" notuyla bahsedilmesi, bu nüshanın Okçuzâde'nin vefatından sonra istinsah edildiğini göstermektedir.

Baş (1b): حمدا لمن خلق الحور العين للسعدآء و قال ... (Besmele ile başlamaktadır.)

Son (118b): طریق مدلهمةظامات محیره دن اغتراف ماالحیوة استیفا ایتمشدر...

İstanbul, İÜ Nadir Eserler Kütüphanesi, NECTY01192

Adı: Münşe’ât-ı Okcı-zâde

Tarih: -

Müstensih: -

Ölçü: 297x170 - 217x95 mm[697]

Yaprak: 41

Satır: 29

Yazı Türü: Ta'lik

Kâğıt Türü: Filigranlı, aharlı

Cildi kahverengi meşin üzerine ebru kaplı ve mikleblidir. 1a ve 1b'de "Münşe'ât-ı Okcı-zâde" yazılıdır. Söz başları kırmızı mürekkeple yazılmıştır. Yazının etrafına kırmızı cetvel çekilmiştir. 16b ve 17a boştur. Nüshanın yazımı yarım kalmıştır.

Baş (1b): حمدا لمن خلق الحور العين للسعدآء و قال ...

Son (41b): مهملرینی تلافیء وافی لازم و لازبدر...

<u>İstanbul, İÜ Nadir Eserler Kütüphanesi, NECTY03171</u>

Adı: Münşeât-ı Okçuzâde vesâire

Tarih: 1148 / 1735

Müstensih: -

Ölçü: 209x140 mm

Yaprak: 274 (20b-144b)

Satır: 29

Yazı Türü: Ta'lik

Kâğıt Türü: Filigransız

[697] Eser kütüphanede iki farklı ebat ile kayıtlıdır. Demirbaş numaraları aynı fakat yer numaraları farklı şekilde mükerreren kaydedilen bu eserin 894.35-1 yer numaralı kaydında ebadı 166x299 mm'dir.

Cildi kahverengi meşin üzerine ebru kaplıdır. 145a'da bir falnâme bulunmaktadır. 157a'da bir fihrist yer almaktadır. Buna göre eserde Veysî, Ünsî, Abdülkerîm Çelebi, Âlî, Zekî, Okcı-zâde, Zuhûrî, Mantıkî, ve Nâzım'ın münşeâtlarından bölümler ile Yahyâ Efendi'nin Sultan Murad için yazdığı risalesi ve müteferrika mektupları yer almaktadır. Ancak mecmua söz konusu sayfadaki sıralamaya uygun biçimde dizilmemiştir. Nüshada yer alan

"استحبه الفقير مصطفى بحجت القاضى بمدينة ازمير سابقا را سنه ٢٤"

ifadesi, söz konusu mecmûanın 1024 yılında Kadı Mustafa Behcet Efendi (1774-1834) tarafından İzmir'e getirildiğini ifade etmektedir. Ancak ne 1024 tarihi ne de nüshanın istinsah tarihi bu bilgi ile tutarlılık göstermektedir. Kayıtlı tarihin 1224 (1809) olma ihtimali dahi Mustafa Behcet Efendi'nin İzmir kadısı olduğu döneme denk gelmemektedir. Zira Behcet Efendi, III. Selim'in tahttan indirilmesiyle (1807) bu görevinden azledilmiştir.[698]

Baş (20b): حمدا لمن خلق الحور العين للسعدآء و قال ...

Son (144b): نقل مرحط عالى افندى برد الله مصخبه الى يوم القيام...

İstanbul Üniversitesi, Nadir Eserler Kütüphanesi, NECTY03105

Adı: Menşeü'l-inşâ

Tarih: Evâil-i Şaban 1038 / 26 Mart-4 Nisan 1629

Müstensih: -

Ölçü: 256x153 - 196x93 mm[699]

Yaprak: 128

Satır: 23

Yazı Türü: Ta'lik

Kâğıt Türü: Filigranlı, aharlı

Cildi sonradan yapılmış, Avrupâî tarzdadır. Sırtı bordo meşin, kısmen aşınmış, kapakları kâğıttır. Sırt kısmında altın yaldızla "Münşe'ât-ı Okcı-zâde"

[698] Nil Sarı, "Behcet Mustafa Efendi", **TDVİA**, c. V, 1992, İstanbul, s. 345.
[699] Eser kütüphanede iki farklı ebat ile kayıtlıdır. Demirbaş numaraları aynı fakat yer numaraları farklı şekilde mükerreren kaydedilen bu eserin 894.35-1 yer numaralı kaydında ebadı 251x241 mm'dir.

yazmaktadır. 1a'da iki adet tevellüd kaydı, biri "Derviş İbrahim 1135" yazılı 3 adet temellük kaydı ve "Muhammed Sâdık" yazılı bir mühür vardır. Ayrıca Kâtib Çelebi'nin Fezleke'sinden nakille Okçuzâde'nin biyografisi bu sayfaya kaydedilmiştir. 126b-128b sayfaları arasında fevâid bulunmaktadır. Metin 1b'den başlamakta, söz başları ve mektup başlıkları genellikle turuncu, kırmızı ve yeşille yazılmış, Arapça cümlelerin üzerine bazen turuncu, kırmızı veya yeşille çizgi çekilmiştir. Bazı mektup başlıkları ise siyah mürekkep ile yazılmıştır.

Baş (1b): حمدا لمن خلق الحور العين للسعدآء و قال ...

Son (126a): كان پيش خدا و خلق باشد مقبول...

İstanbul, İÜ Nadir Eserler Kütüphanesi, NECTY01526

Adı: Münşe'ât Mecmû'ası

Tarih: -

Müstensih: -

Ölçü: 286-156 mm

Yaprak: 330 (68a-150a)

Satır: 29

Yazı Türü: Ta'lik

Kâğıt Türü: Filigransız

Cildi bordo meşin üzeri kahverengi deri kaplıdır. Üst-alt kapak ve miklebindeki şemseleri ile sertâb ve kapaklarındaki zencirekleri yaldızlıdır. Şemse kalıpları nadirdir. 1a'da "Muhammed Râşid" yazılı bir mühür ve temellük kaydı bulunmaktadır. 1b'de yaldızlı bir ser-levha bulunmaktadır. Sayfalar kırmızı cetvelli, mektup başlıkları ve söz başları kırmızı mürekkeple yazılıdır. Mecmuada Münşe'ât-ı Azmizâde, Münşe'ât-ı Okçuzâde, Münşe'ât-ı Nâdirî, Münşe'ât-ı Nergisîzâde ve Münşe'ât-ı Veysî yer almaktadır.

Baş (68b): حمدا لمن خلق الحور العين للسعدآء و قال ...

Son (150a): طريق مدلهمه ظامات هجردن اغتراف ماءالحيوةاستيفا ايتمشدر...

4.10.2. Yurt Dışı Nüshaları

İngiltere, Milli Kütüphane, Türkçe Yazmaları, Or. 1139/1[700]

Adı: Münşe'ât

Tarih: -

Müstensih: -

Ölçü: 254x127 mm

Yaprak: 120 (1-79)

Satır: 29

Yazı Türü: Nesih

Kâğıt Türü: -

Mecmuanın 1-79 varakları arasında Okçuzâde'nin, 80-120 varakları arasında Abdülkerîm Efendi'nin münşeâtı yer almaktadır.

Baş (1b): حمدا لمن خلق الحور العين للسعدآء و قال ...

Avusturya, Milli Kütüphane, Türkçe Yazmaları, H.O. 166[701]

Adı: Mecmû'a-i Mekâtîb-i İnşâ'-i Okcı-zâde Efendi

Tarih: 1085?/1630?

Müstensih: -

Ölçü: 254x153 mm

Yaprak: 93

Satır: 31

Yazı Türü: Nesih

Kâğıt Türü: Aharlı, filigransız

[700] Charles Rieu, **Catalogue of The Turkish Manuscripts in The British Museum,** London, 1888, s. 97, 98.
[701] Flügel, L. Gustav (1865). **Die arabischen, persischen und türkischen Handschriften der Kaiserlich-Königlichen Hofbibliothek zu Wien**, c.1, Dr. und Verl. der K. K. Hof- und Staatsdruckerei, Viyana, 1865, s. 285.

Ciltsizdir; kütüphaneye ait gri karton dosya cilt içerisinde muhafaza edilmektedir. Mektup başlıkları ve söz başları kırmızı mürekkeple yazılıdır. Dar yapraklıdır. 1b, 3b arasındaki sayfaların derkenarında ta'lik hatla "Münşe'ât-ı Âlî Efendi"; 10b-12a arasında ise çeşitli inşa örnekleri yazılıdır. 11a'nın derkenarında 1085 tarihi yazılı olmakla birlikte bu bir ferağ kaydı olmadığı için istinsah tarihi olarak yorumlamak doğru olmaz. Ancak yine de nüshanın istinsahı ile ilgili fikir vermesi açısından önemlidir.

Baş (1b): صورت مکتوب محبت اسلوبدر که اجلّهۀ اخواندن بر صدیق ...

Son (92b): سال عمر تو برین تختهءِ خاکی چندان که بود نسبت آن ضرب ماءیندر آلاف...

Mısır, Milli Kütüphane, Türkçe Yazmaları, Edebi Türkî Talat 149

Adı: Münşe'ât

Tarih: -

Müstensih: -

Ölçü: 212x135 mm

Yaprak: 168 (1-137)

Satır: 25

Yazı Türü: Ta'lik

Kâğıt Türü: Aharlı, filigranlı

Münşeât mecmuasının 1-137 varakları arasında Okçuzâde Mehmed Şâhî'nin münşeâtı, 149-168 varakları arasında İshakzâde Zuhûrî'nin münşeâtı bulunmaktadır. 1b'de altın ağırlıklı bir serlevha bulunmakta olup sayfalar altın cetvellidir. Mektup başlıkları ve söz başları kırmızı mürekkeple yazılı olup metin kısmı siyah mürekkeple yazılmıştır.

Baş (1b): صورت مکتوب محبت اسلوبدر که اجلّهۀ ... (Besmele ile başlamaktadır.)

Son (137a): سال عمر تو برین تختهءِ خاکی چندان که بود نسبت آن ضرب ماءیندر آلاف...

4.10.3. İçinde Münferit Okçuzâde Mektupları Bulunan Eserler

İstanbul, Süleymaniye Kütüphanesi, Reisülküttap, 921/5

Adı: Münşeât

Tarih: -

Müstensih: -

Ölçü: 223x123 - 156x66 mm

Yaprak: 281 (212a-214a)

Satır: 27

Yazı Türü: Ta'lik

Kâğıt Türü: Aharlı, filigransız

Koyu kahverengi, yaldız zencirekli, miklepli, zilbahar bir cildi vardır. Altın ağırlıklı bir serlevhası vardır. Sayfaların tamamı altın cetvellidir. Konu başlıkları kırmızı mürekkeple yazılıdır. Mecmûada Nergisîzâde, Abdülkerîm Çelebi, Veysî Efendi, Hoca Sadeddin, Okçuzâde, Sabrî Efendi, Emir Kisedâr ve Ali Efendi münşeâtları bulunmaktadır. Mecmuanın 212a-214a varakları arasında 2 numaralı mektup yer almaktadır.

İstanbul, Süleymaniye Kütüphanesi, Hâlet Efendi, 775/6

Adı: Münşeât

Tarih: -

Müstensih: -

Ölçü: 250x138 - 180x89 mm

Yaprak: 178 (172b-178b)

Satır: 27

Yazı Türü: Ta'lik

Kâğıt Türü: Aharlı, filigransız

Çehârgûşe kumaş ciltlidir. Münşe'âtü'l-inşâ'ın mukaddimesi ve 92 numaralı mektup bu mecmûanın sonunda yer almaktadır.

İstanbul, İÜ Nadir Eserler Kütüphanesi, NECTY04097/15

Adı: Mecmu'âtü'l-resâ'il, Cilt 1

Tarih: Evâil-i Rebiülevvel 1045 / 15-24 Ağustos 1635

Müstensih: -

Ölçü: 297x200 mm

Yaprak: 281 (136a)

Satır: 31

Yazı Türü: Talik

Kâğıt Türü: Su yolu filigranlı

Kahverengi meşin bir cilt içerisinde muhafaza edilmektedir. Sayfalar kırmızı cetvellidir. Söz başları ve mektup başlıkları kırmızı mürekkeple yazılmıştır. 136a'da yer alan "Sûret-i Emr-i Cülûs-i Sultan Murâd Han İnşâ'-i Okçı-zâde" başlıklı bölüm tenkitli metindeki 30 numaralı mektuptur.

Ankara, Milli Kütüphane, A 3811

Adı: Münşe'ât-ı Okçuzâde, Gani-zâde, Nâdirî, Abdülkerîm Azmî-zâde.

Burada kayıtlı olan mikrofilm, İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi 4097 envanter numarasıyla kayıtlı olan mecmuadan Mayıs 1963 tarihinde alınmıştır.

Ankara, Milli Kütüphane, 06 Mil Yz A 542/2

Adı: Hükm-i Şerîf

Ölçü: 210x145 - 150x79 mm

Tarih: 18--

Yaprak: 30 (25a-26b)

Satır: 19

Yazı Türü: Nesih

Kâğıt Türü: Suyolu filigranlı

Desenli kâğıt kaplı mukavva bir cilt içerisindedir. Şirâzesi dağınıktır. Sözbaşları, duracakları ve cetvelleri kırmızı, yaprakları rutubet lekelidir. 1961 yılında Mustafa Kayhan isminde birinden kütüphane tarafından satın alındığı kayıtlıdır. Eser, Osmanlı padişahlarının anlatıldığı bir risaledir. IV. Murad'ın cülusunun anlatıldığı bölümde, 25a-26b sayfaları arasında, "Ol Esnâda Okcı-zâde'nün Yazdığı Hükm-i Şerîf Suretidür" başlıklı bir Okçuzâde inşası yer almaktadır. Bu inşa tenkitli metindeki 30 numaralı mektuptur.

İstanbul, Nuruosmaniye Yazma Eser Kütüphanesi, Nuruosmaniye, 34 Nk 4976/8

Adı: Mecmû’atü'l-celîle

Tarih: -

Müstensih: -

Ölçü: -

Yaprak: 350 (42a-49a)

Satır: 23

Yazı Türü: Ta'lik

Kâğıt Türü: Aharlı

Cildi kahverengi deri, şemsesi ve bordürleri yaldızdan, şirazesi dağınıktır. Klasik tezhipli bir serlevhası bulunup sayfa kenarları altın cetvellidir. Söz başları kırmızı mürekkeple yazılmıştır. Mecmûada 49 risale olduğu kayıtlıdır; mecmûada Münşe’âtü'l-inşâ'dan iki adet mektup sûreti yer almaktadır. Bunlar 1 ve 2 numaralı mektuplardır.

Fransa, Milli Kütüphane, Arsenal, Turc 78

Adı: Kitâb-ı İnşâ’-i Okcu-zâde Muhammed Efendi

Tarih: 16--

Müstensih: -

Ölçü: 315x175 mm

Yaprak: 215 (52a-56a)

Satır: 27

Yazı Türü: Nesih

Kâğıt Türü: -

Deri, Avrupâî tarzda bir cilt içerisinde bulunan bir inşâ mecmûasıdır. İçerisinde İran ile yapılmış yazışmalar ve çeşitli inşa örnekleri bulunmaktadır. 52a-56a sayfaları arasında 1 numaralı mektup yer almaktadır.

4.11. Metnin Oluşturulmasında İzlenen Yöntem

Tenkitli metin hacim, hat, imlâ ve tarih açısından en kâmil nüshalar olarak tespit edilen NEK1, NP ve M nüshaları esas alınarak oluşturulmuştur. Münşeâtta yer alan ilk 90 mektup NEK1 nüshasındaki sıralamaya göre tertiplenmiştir. Sonraki altı mektup NEK1'de bulunmamaktadır. 91. mektup sadece NEK2 ve HS nüshalarında bulunduğu için bu ikisinin mukayesesi şeklindedir. 92. mektup NP ve AÜ; 93, 94, 95 ve 96. mektuplar ise NP ve M nüshaları esas alınarak kurulmuştur. Tenkitli metinde NEK1 nüshasındaki başlıklar verilmiş olup NP VE M nüshalarındakiler dipnotta belirtilmiştir. Mektupların başladığı varak numaraları ise NEK1 nüshasına metnin içerisinde belirtilmiş, mektupların NP ve M'de başladığı varak numaraları dipnotta belirtilmiştir. Metnin devamındaki varak numaraları ise bu üç nüsha üzerinden köşeli parantez [ ] ile belirtilmiştir. Nüsha farkları belirtilirken en doğru ifade metne dahil edilmiş, diğer iki nüshadaki ifadeler dipnotta belirtilmiştir.

Metin kurulurken yukarıda belirtilen nüshalar dışında AHO, AÜ, MK2, HS, MH, NEK2, NEK2, NEK4, SE2 nüshalarından da faydalanılmıştır. Bunlar dışında anlam itibarıyla metne oturtulamayan veya yek diğerinde daha doğru ifade bulunduğu düşünülen kelimeler için de tüm nüshalar incelenmiştir. Eserin müellif

hattına ulaşılamamış olmasından ve her nüshanın kendine göre birtakım eksiklikleri bulunmasından dolayı metnin kurulmasında böyle bir yönteme başvurulmuştur.[702]

Metinde Arapça ve Farsça olan bölümler italik yazılmış, eğer Arapça ise dipnotta başına "Ar.", Farsça ise başına "Far." yazılarak Türkçesi belirtilmiştir. Âyet ve hadîs metinlerinin Türkçe çevirileri tırnak işareti " " içerisine alınmıştır. Âyet-i kerîme ve hadîs-i şerîfler italik-bold şeklinde gösterilmiştir. Âyet-i kerîme veya hadis-i şerîf gibi genel değişmez ifadelerde zaman zaman farklılıklar bulunmaktadır. Bunların doğru yazılışları dipnotlarda verilmiştir.

Türkçe cümlelerde özel isim sıklıkla geçtiğinden dolayı, karışıklığa mahal vermemek için özel isimlerde büyük harf kuralına riayet edilmiş, kelimelere getirilen ekler kesme işareti (') ile ayrılmış; cümleler büyük harfle başlanmıştır.

Metinde yer alan naẓm, neṯr gibi kırmızı mürekkeple yazılmış kelimeler, cümlenin akışını bozmamak için parantez içerisinde gösterilmiştir: (Ḳıṭʿa), (neṯr), (naẓm) gibi.

"Baṣāʾir, żamāʾim, dāʾim, kāʾinat" gibi nüshalarda farklı şekillerde yazılan kelimeler hemzeli olarak tercih edilmekle birlikte mukayeseye dâhil olan tüm nüshalarda "ye" harfi ile yazılmışsa bunlar aynen muhafaza edilmiştir.

NEK1 nüshasında sıkça "ḫ" şeklinde noktasız yazılan "ḫ" harfi mukayesede belirtilmemiştir.

Vâv-ı maʻdûleler "ḫˇāce, ḫāṭır-ḫˇāh, ḫˇāhiş..." şeklinde gösterilmiştir.

"Pedīdār" gibi Farsçada p harfi ile kullanılan kelimeler metnin içerisinde Türkçe bölümlerde yazıldığı gibi, Farsça bölümlerde p'li şekilde yazılmıştır. Ayrıca Farsça metinlerde ü sesine yer verilmemiş, u olarak yazılmıştır.

Metnin içerisinde bulunan şiirlerin vezinleri, köşeli parantez [ ] içerisinde başında yazılmış, vezin hatası var ise dipnotta belirtilmiştir.

İçerisinde “dad” harfi bulunan kelimeler Osmanlı Türkçesi ile yazılmış bölümlerde “ż”, Arapça bölümlerde ise sadece “ḍ” ile ifade edilmiştir.

[702] Okçuzâde Mehmed Şâhî'nin en-Nazmü'l-Mübîn adlı eserini doktora tezi olarak çalışmış olan Uğur Boran'a, (tezini henüz tamamlamamış olduğu dönemde) Mısır'da bulunan müellif hattını benimle paylaşma nezaketini gösterdiği için bâ-husus teşekkür ederim.

Arapça-Farsça ön ve son ekler kelime ile arasına (-) işareti konularak yazılmıştır: Fe-lemmā, zi-luṭf, be-şekl...

Muzaf ile muzafun ileyhin yer değiştirmesi sonucu meydana gelen Farsça tamlamalar da kelimelerin arasına (-) konularak yazılmıştır: ẕükā-ẕekā, āḫir-zamān, dil-sitān gibi.

Farsça ikili tekrarların yazımında, tekrarlanan kelimelerin arasındaki ek veya edatlar kısa çizgi arasına alınmıştır: "ser-â-ser, dem-â-dem, ser-be-ser" gibi.

Allah lafzı, muzafun ileyh olduğu durumlarda kesme işaretiyle (') ayrılarak yazılmıştır: Ātāniya'llāhu, emri'llāhi, dīni'llāhi gibi.

Rû[y], cû[y] sû[y], berâ[y] gibi kelimeler, tamlama oluşturduğunda kelimenin aslına sadık kalınarak yazılmıştır: "rûy-ı, sûy-ı, cûy-ı" gibi.

Metnin tamamında çeviriyazı alfabe sistemi kullanılmış olup Prof. Dr. İsmail Ünver'in "Çeviriyazıda Yazım Birliği Üzerine Öneriler"[703] makalesinde belirttiği hususlara riayet edilmiştir.

4.12. Mektup-Nüsha Tablosu

[703] İsmail Ünver, "Çeviriyazıda Yazım Birliği Üzerine Öneriler", **Türkoloji Dergisi**, C.11, S1, 1993, s. 0-0, s. 51-89.

Tablo 5 - Mektup - Nüsha Tablosu

	AHO	AÜ	HS	MH	M	MK 1	MK2	NEK 1	NEK2	NEK3	NEK 4	NP	SE1	SE2	SH	SH Z	SN K	SR
M[704]	-	1b-10a	1b-8b	1b-8a	-	1b-8a	1b-9b	1b-8b	20b-27b	68b-74b	1b-6b	6b-14b	1b-6b	-	172b-177b	2b-13b	-	-
1	-	12a-17a	8b-12b	8a-12a	80a-84b	8a-11b	-	8b-12a	27b-31b	76b-80a	7b-10b	97a-103a	8a-11a	70b-74b	-	13b-19b	42a-46b	-
2	53a-55a	17a-20a	12b-15a	12a-14a	86a-88b	-	-	12a-14b	31b-33b	80a-82a	10b-12a	104b-108a	11a-13a	76a-78a	-	19b-23a	-	212a-214a
3	79b-81a	20a-22a	15a-16b	14a-15b	117a-119a	-	-	14b-16a	33b-35a	82a-83b	12a-13a	147b-150a	13a-14a	105b-107b	-	23a-25b	46b-49a	-
4	78b-79b	22a-23b	16b-17b	15b-16b	116a-117a	-	-	16a-17a	35a-36a	83b-84b	13a-14a	145b-147b	14a-	104b-	-	25b-	-	-

[704] M: Mukaddime

													15a	105b		27a		
5	82b-85a	23b-27b	17b-20b	16b-19b	120b-124a	-	-	17a-19b	36b-39a	84b-87a	14a-16a	153a-157b	15a-17a	109b-112b	-	27a-31b	-	-
6	1b-1b	28a-28b	21b-22a	19b-20a	1b-2a	-	-	19b-20b	39a-39b	88b-89a	17b-18a	14b-15a	17a-17b	1b-2a	-	56a-57a	-	-
7	1b-2a	28b-29b	22a-22b	20a-20b	2a-3a	-	-	20b-21a	40a-40b	89a-89b	18a-18b	15b-16a	17b-18a	2a-2b	-	57a-58a	-	-
8	2a-2b	29b-30b	22b-23a	21a-21b	3a-3b	-	-	21a-21b	40b-41a	89b-90a	18b-19a	16a-16b	18a-18b	2b-3a	-	58a-59a	-	-
9	2b-3a	30b-31b	23a-23b	21b-22a	3b-4b	-	-	21b-22a	41a-41b	90a-90b	19a-19b	16b-17b	18b-19a	3a-4a	-	59a-60a	-	-
10	3a-3b	31b-32b	23b-24b	22a-23a	4b-5b	-	-	22a-23a	42a-42b	90b-91b	19b-20a	17b-18a	19a-	4a-4b	-	60a-	-	-

													19b			61a		
11	3b-4a	32b-33b	24b-25a	23a-23b	5b-6b	-	-	23a-23b	42b-43a	91b-92a	20a-20b	18a-19a	19b-20a	4b-5a	-	61a-62b	-	-
12	4a-4b	33b-34b	25a-25b	23b-24a	6b-7a	-	-	23b-24b	43b-44a	92a-92b	20b-21a	19a-19b	20a-20b	5a-6a	-	62b-63b	-	-
13	4b-5b	34b-35b	25b-26a	24b-25a	7a-8b	-	-	24b-25a	44a-44b	92b-93b	21a-22a	19b-20b	20b-21b	6a-7a	-	63b-65a	-	-
14	5b-6a	36a-37a	26a-27a	25a-26a	8b-9b	-	-	25a-26a	44b-45b	93b-94b	22a-22b	21a-22a	21b-22b	7a-7b	-	65a-66b	-	-
15	6a-6b	37a-38a	27a-27b	26a-27a	9b-10b	-	-	26a-27a	45b-46b	94b-95a	22b-23a	22a-22b	22a-22b	7b-8b	-	66b-67b	-	-
16	6b-7b	38a-39b	27b-28b	27a-27b	10b-11b	-	-	27a-27b	46b-47a	95a-95b	23a-23b	22b-23b	22b-	8b-9b	-	67b-	-	-

													24a			69a		
17	7b-8a	39b-40b	28b-29a	27b-28b	11b-12b	-	-	27b-28b	47a-48a	95b-96b	23b-24b	23b-24b	-	9b-10b	-	69a-70b	-	-
18	8a-8b	40b-42a	29a-30a	28b-29b	12b-14a	-	-	28b-29b	48a-49a	96b-97b	24b-25a	24b-25b	24a-24b	10b-11a	-	70b-72a	-	-
19	8b-9b	42a-43a	30a-30b	29b-30a	14a-14b	-	14a-14b	29b-30a	49a-49b	97b-98a	25a-25b	25b-26b	24b-25a	11a-12a	-	72a-73b	-	-
20	9b-10a	43a-44b	30b-31b	30b-31a	14b-16a[705]	-	15a-16a	30a-31a	49b-50b	98a-99a	25b-26b	26b-27b	25b-26a	12a-13a	-	73b-75a	-	-
21	-	45a-46a	32a-32b	31a-32a	16b-17b	-	16b-17b	31a-32a	51a-52a	99b-100a	27a-27b	28b-29a	26a-26b	13b-14b	-	76a-77a	-	-

[705] Bu mektup 82. mektupla birlikte yazılmıştır. 16a-16b arasında 82. mektup bulunmaktadır.

22	10a-11a	46a-48b	32b-34a	32a-33b	17b-19b	-	17b-19b	32a-33b	52a-53b	100a-101b	27b-28b	29a-31b	26b-28a	14b-16a	-	77a-80a	-	-
23	-	48b-50a	34a-34b	33b-34b	19b-20b	-	19b-21a	33b-34b	53b-54b[706]	101b-102b	28b-29b	32a-32b	28a-28b	16a-17a	-	80a-82a	-	-
24	-	50a-51b	34b-35b	34b-36a	20b-22a	-	21a-22a	34b-35b	54b-55b	102b-103b	29b-30b	33a-34b	28b-29b	17a-18b	-	82a-83b	-	-
25	-	51b-53a	35b-36b	36a-37a	22a-23b	-	22a-23b	36a-37a	56a-57a	103b-104b	30b-31a	34b-36a	29b-30b	18b-19b	-	84a-87b	-	-
26	12a-13b	104a-107a	-	37a-39a	30b-33a	-	-	37a-39a	-	139b-142a	-	42a-44a	30b-32a	25a-27b	-	52a-56a	-	-
27	-	53b-	36b-	39b-	23b-	-	23b,	39a-	57a-	104b-	31a-	36a-	32a	19b-	-	87b	-	-

[706] Aynı mektup yazmanın 194b-195a sayfaları arasında da münferit olarak yer almaktadır. Ancak bu bölüm Okçuzâde münşeâtının olduğu bölüm değil çeşitli yazışma örneklerinin yer aldığı bölümdür.

		55a	38a	40b	25b		10a-11b [707]	40b	58a	105b	32a	37b	-33a	21a		-90a		
28	13b-15a	107a-109b	43b-45a	40b-41b	33a-35a	-	-	40b-42a	65a-66b	142a-143b	-	44a-45b	33a-34b	27b-29b	-	90a-92b	-	-
29	85a-86a	109b-111b	45a-46b	41b-42b	124a-125b	-	-	42a-43b	66b-68a	143b-145a	-	157b-159b	34b-35b	112b-114a	-	32a-34a	-	-
30	86b-87b	111b-112b	46b-47a	42b-43b	126a-127a	-	-	43b-44a	68a-69a	145a-145b	-	160b-162a	35b-36a	115a-116a	-	-	-	-
31	76b-77a	112b-113a	47a-47b	43b-44a	113b-114a	-	-	44a-44b	69a-69b	145b-146a	-	142b-143b	36a-36b	102a-102b	-	35a-36b	-	-
32	77a-	113b	47b-	44a-	114a-	-	-	44b-	69b-	146a-	-	142b-	36b-	102b-	-	-	-	-

[707] Yazmada sayfa kopması ve kopan yaprakların yanlış dikilmesi nedeniyle mektubun başı 23b'de, diğer kısımları ise 10a-11b varakları arasında bulunmaktadır.

	78a	-115a	49a	45b	115b			46a	70b	147b		143b	37b	104a				
33	52a-53a	115a-117a	49a-50b	45b-46b	84b-86a	-	-	46a-47b	70b-72a	147b-148b	-	103a-104b	37b-38b	74b-76a	-	-	-	-
34	55a-57a	117a-118b	50b-52b	46b-48b	88b-91a	-	-	47b-49b	72a-74a	148b-150a	-	108a-110b	38b-39b	78a-80b	-	-	-	-
35	65b-67b	-	52b-53b	48b-50a	102a-104b	-	-	49b-50b	74a-75a	-	-	127a-129a	-	91a-93b	-	-	-	-
36	67b-68b [708]	-	53b-54b	50a-51a	-	-	-	50b-51b	75a-76b	-	-	129a-130b [709]	-	-	-	-	-	-
37	68b-69b	-	54b-55b	51a-52a	104b-105b	-	-	51b-52b	76b-77b	-	-	130b-132a	-	93b-96a	-	-	-	-
38	69b-70b	-	55b-	52a-	105b-107a	-	-	52b-	77b-	-	-	132a-134a	-	-	-	-	-	-

[708] Bu mektup 65b-67b'deki mektupla birlikte yazılıdır.
[709] Bu mektup 127a-129b'deki mektupla birlikte yazılıdır.

	[710]		56b	53a	[711]			53b	78b			[712]						
39	70b-73a	-	57a-58b	53a-54b	107a-109a	-	-	53b-55a	78b-80a	-	-	134a-135b	-	96a-97b	-	-	-	-
40	73a-73b	-	58b-59a	54b-55b	109a-110a	-	-	55a-56a	80a-81a	-	-	136a-138a	-	97b-98b	-	-	-	-
41	73b-74b	-	59a-60a	55b-56a	110a-110b	-	-	56a-56b	81a-81b	-	-	138a-139a	-	98b-99b	-	-	-	-
42	74b-75a	-	60a-60b	56a-56b	110b-111b	-	-	56b-57b	81b-82b	-	-	139a-140a	-	99b-100a	-	-	-	-
43	75a-75b	-	60b-61a	56b-57b	111b-112a	-	-	57b-58a	82b-83a	-	-	140a-141a	-	100a-100b	-	-	-	-
44	75b-76b	-	61a-62b	57b-58b	112a-113b	-	-	58a-59a	83a-84a	-	-	140a-142b	-	100b-102a	-	-	-	-

[710] Bu mektup 68b-69b ile birlikte yazılmıştır.
[711] Bu mektup 37 numaralı mektupla birlikte yazılmıştır.
[712] Bu mektup 130b-132a ile birlikte yazılmıştır.

45	57a-58a	-	62b-63b	58b-59b	91a-92a	-	-	59a-60a	84a-85a	-	-	111a-112a	-	80b-81b	-	-	-	-
46	58a-59a	-	63b-64b	60b-61b	92a-93a	-	-	60a-61a	85a-86a	-	-	112a-114a	-	81b-82b	-	-	-	-
47	59a-60a	-	64b-65b	61b-62b	93b-94b	-	-	61b-62b	86a-87a	-	-	114a-116a	-	82b-84a	-	-	-	-
48	60a-61a	-	65b-66b	62b-63b	94b-95b	-	-	62b-63b	87a-88a	-	-	116a-117b	-	84a-85a	-	-	-	-
49	61a-61b	-	66b-67b	63b-64b	96a-97a	-	-	63b-64b	88a-89a	-	-	118a-119b	-	85a-86a	-	-	-	-
50	61b-62b	-	67b-68b	64b-65b	97a-98a	-	-	64b-65b	89a-89b	-	-	119b-120b	-	86a-87a	-	-	-	-
51	62b-64a	-	68b-70a	65b-67b	98a-100a	-	-	65b-67a	89b-91b	-	-	120b-124a	-	87a-89a	-	-	-	-
52	64a-65b	-	70a-72a	67b-68a	100a-102a	-	-	67a-69a	91b-93a	-	-	124a-127a	-	89a-91a	-	-	-	-
53	40a-	94b-	72a-	69a-	71a-	-	-	69a-	93a-	133a-	-	87b-	-	61b-	-	-	-	-

	40b	95b	72b	70a	72a			69b	94a[713]	133b		88b		62b				
54	40b-44a	95b-99a	73a-75a	70a-72b	72a-74b	-	-	69b-72a	94a-96a	133b-136a	-	-	-	62b-65a	-	-	-	-
55	44a-44a	99a-100b	75a-76a	72b-73b	75a-76a	-	-	72a-73a	96a-97b	136a-137a	-	88b-90b	-	65a-66a	-	-	-	-
56	45a-46b	100b-102b	76a-77b	73b-75a	76a-78a	-	-	73b-75a	97b-99a	137a-138b	-	90b-93a	-	66a-67b	-	-	-	-
57	46b-47a	102b-104a	78a-78b	75a-76a	78a-78b[714]	-	-	75a-76a	99a-100a	138b-139b	-	93a-94b	-	67b-68b	-	-	-	-
58	47a-49a	-	78b-80b	76a-77b	79a-80a[715]	-	-	76a-77b	100a-101b	-	-	94b-97a	-	68b-70b	-	-	-	-
59	33b-35a	82b-85b	80b-82b	77b-79b	61b-64a	-	-	78a-80a	101b-103b	124b-126b	-	75a-78a	-	53a-55a	-	-	-	-

[713] Aynı mektup, yazmanın 218a-218b sayfaları arasında da münferit olarak yer almaktadır. Ancak bu bölüm Okçuzâde Münşe'ât'ının olduğu bölüm değil çeşitli yazışma örneklerin yer aldığı bölümdür.
[714] 78b'de mektup yarım kalmış ve sayfanın kopuk olduğu tespit edilmiştir.
[715] Sayfa kopmuş olduğu için mektup yarısından başlamaktadır.

60	35a-36a	85b-87b	82b-83b	-	64a-65a	-	-	80a-81a	103b-104b	126b-128a	-	78a-80a	-	55a-56a	-	-	-	-
61	36a-37b	87b-89b	83b-85a	-	65a-67a	-	-	81b-83a	105a-106b	128a-129b	-	80a-82b	-	56a-58a	-	-	-	-
62	37b-38b	89b-91a	85b-86b	-	67a-68b	-	-	83a-84a	106b-107b [716]	129b-130b	-	-	-	58a-59a	-	-	-	-
63	38b-40a	91a-94b	86b-88b	-	68b-71a	-	-	84a-86b	107b-109b	130b-133a	-	84a-87b	-	59a-61b	-	-	-	-
64	87b-89b	-	88b-91b	-	127a-129b	-	-	86b-89a	109b-111b	-	-	162a-166b	-	116a-119a	-	36b-40b	-	-
65	16a-17a	55a-56b	38a-38b [717]	-	37a-38b	-	-	89a-90a	58a-59a[718]	105b-106b	32a-33a	47a-48a	-	31b-32b	-	-	-	-

[716] Aynı mektup yazmanın 216b-218a sayfaları arasında da münferit olarak yer almaktadır. Ancak bu bölüm Okçuzâde Münşe'ât'ının olduğu bölüm değil çeşitli yazışma örneklerinin yer aldığı bölümdür.
[717] Aynı mektup 91b-92b'de tekrar yazılmıştır.
[718] Aynı mektup 111b-112b'de tekrar yazılmıştır.

66	17a-18a	56b-58b	38b-40a [719]	79b-81a	38b-40a	-	-	90a-91b	59a-60b[720]	106b-108a	33a-34a	48b-49b	-	32b-34a	-	-	-	-
67	18a-19a	58b-60b	40a-41a [721]	81a-82a	40a-41b	-	-	92a-93a	60b-62a[722]	108a-109a	34a-35a	49b-51a	-	34a-35a	-	-	-	-
68	19a-20a	60b-62b	41a-42a [723]	82a-83b	41b-43b	-	-	93a-94b	62a-63b[724]	109a-110b	35a-36a	51a-53a	-	35b-37a	-	40b-42b	-	-
69	20b-21b	62b-64b	42a-43b	83b-85a	43b-45b	-	-	94b-96a	63b-65a	110b-112a	36a-37a	53a-55a	-	37a-38b	-	-	-	-
70	21b-22a	64b-65b	96b-97b	85a-86a	45b-46b	-	-	96b-97a	116b-117b [725]	112a-112b	37a-37b	55a-57a	-	38b-39b	-	-	-	-

[719] Aynı mektup 92b-94a'da tekrar yazılmıştır.
[720] Aynı mektup 112b-114a'da tekrar yazılmıştır.
[721] Aynı mektup 92a-95a'da tekrar yazılmıştır.
[722] Aynı mektup 114a-115a'da tekrar yazılmıştır.
[723] Aynı mektup 95a-96b'de tekrar yazılmıştır.
[724] Aynı mektup 115a-116b'de tekrar yazılmıştır.

71	22a-23b	65b-67b	97b-99a	86a-87b	46b-48a	-	-	97b-99a	117b-118b	112b-114a	37b-38b	57a-59a	-	39b-41a	-	-	-	-
72	23b-24b	68a-69a	99a-100a	87b-88b	48a-49b	-	-	99a-100a	119a-119b	114a-115a	39a-39b	59a-60b	-	41a-42a	-	-	-	-
73	24b-26a	69a-71b	100a-102a	88b-90a	49b-51b	-	-	100a-102a	119b-121b	115a-117a	39b-41a	60b-63b	-	42a-44a	-	-	-	-
74	26a-27a	71b-73b	102a-103b	90a-91b	51b-53b	-	-	102a-103b	121b-123a	117a-118b	41a-41b	63b-65b	-	44a-45b	-	-	-	-
75	27b-28b	73b-75b	103b-104b	91b-93a	53b-55a	-	-	103b-105a	123a-124a	118b-119b	-	65b-67b	-	45b-46b	-	-	-	-
76	28b-30a	75b-78a	104b-106b	93a-94b	55a-57a	-	-	105a-107a	124a-125b	119b-121a	-	67b-69b	-	47a-48b	-	-	-	-
77	30a-	78a-	106b	94b-	57a-	-	-	107a-109a	125b-	121a-	-	70a-	-	48b-	-	-	-	-

[725] Aynı mektup yazmanın 218b-219b sayfaları arasında da münferit olarak yer almaktadır. Ancak bu bölüm Okçuzâde Münşe'ât'ının olduğu bölüm değil çeşitli yazışma örneklerinin yer aldığı bölümdür.

	31b	80a	-108a	96a	59a				127a	122b		72a		50b				
78	31b-33b	80a-82b[726]	108a-110b	96a-98a	59a-61b	-	-	109a-111a	127a-129a	122b-124b[727]	-	72a-75a	-	50b-52b	-	-	-	-
79	-	-	110b-111b	98a-99a	27a-28a[728]	-	-	111a-112b	129a-130a	-	-	39a-40a	-	22a-23b	-	-	-	-
80	11a-11b	-	111b-112b	99a-100a	28a-29b	-	-	112b-113b	130a-131a	-	-	40a-41a	-	23b-24b	-	-	-	-
81	11b-12a	-	112b-113b	100a-100b	29b-30b	-	-	113b-114b	131a-132a	-	-	41a-42a	-	24b-25a	-	-	-	-
82	-	44b-45a	31b-32a	100b-	16a-16b[730]	-	15a-16a	114b-115a	50b-51a[731]	99a-99b	26b-27a	27b-28a	-	13a-13b	-	75a-	-	-

[726] Bu mektup 78a-80a'daki mektup ile birlikte yazılmıştır.
[727] Bu mektup 121a-122b'deki mektup ile birlikte yazılmıştır.
[728] Bu mektup 83 numaralı mektup ile birlikte yazılmıştır.

			[729]	102b												76a		
83	-	-	114a-115b	-	25b-27a[732]	-	13b-13b	115a-116b	132b-133b	-	-	37b-39a	-	21a-22a	-	-	-	-
84	89b-90b	-	115b - 116b	102b - 104a	130a-131a	-	-	116b-118a	133b-135a	-	-	166b-168b	-	119a - 120a	-	-	-	-
85	90b-91b	-	116b -118a	104a - 105a	131a-132b	-	-	118a-119a	135a-136a	-	-	168b-170b	-	120b - 121b	-	42b - 44b	-	-
86	91b-92b	-	118a-119a	105a - 107a	132b-133b	-	-	119a-120b	136a-137a	-	-	170b-172b	-	121b - 123a	-	44b - 46a	-	-
87	92b-93b	-	119a-120a	-	133b-135a	-	-	120b-121b	137a-138a	-	-	172b-174b	-	124b - 126a	-	-	-	-

[730] Bu mektup 20. mektubun devamı olarak, birlikte yazılmıştır.
[731] Aynı mektup 132a-132b'de tekrar yazılmıştır.
[729] Aynı mektup 113b-114a'da tekrar yazılmıştır.
[732] Bu mektup 79 numaralı mektup ile birlikte yazılmıştır.

88	92b-93b	-	120a-121b	107a-108b	135a-136b	-	-	121b-123a	138a-139b	-	-	174b-176b	-	126a-127a	-	46a-48a	-	-
89	94a-94b	-	121b-122b	108b-109a	136b-137a	-	-	123a-124a	139b-140a	-	-	176b-178a	-	-	-	48a-49b	-	-
90	-	-	122b-124a	109a-110b	-	-	11b-13b	124a-126a	140a-142a	-	-	-	-	-	-	-	-	-
91	-	-	124a-126b	-	-	-	-	-	142a-144b	-	-	-	-	-	-	-	-	-
92	-	10a-12a	-	-	-	-	-	-	-	74b-76a	6b-7b	13a-14b	6b-8a	-	177b-178b	-	-	-

93	78a-78b	-	-	-	115b-116a[733]	-	-	-	-	-	-	145a-145b	-	104a-104b	-	-	-	-
94	81a-82b	-	-	-	119a-120b	-	-	-	-	-	-	150b-153a	-	107b-109b	-	49b-52a	-	-
95	86a-86b	-	-	-	125b-126a	-	-	-	-	-	-	159b-160b	-	114a-115a	-	-	-	-
96	15a-16a	-	-	-	35a-37a	-	-	-	-	-	-	45b-47a	-	-	-	-	-	-
AD	**84**	**60**	**90**	**82**	**92**	**1**	**11**	**90**	**90**	**60**	**38**	**92**	**34**	**89**	**1**	**38**	**2**	**1**

[733] Bu mektubun başında 32. mektup bulunmaktadır. Birlikte yazılmışlardır.

BEŞİNCİ BÖLÜM

MÜNŞE'ÂTÜ'L-İNŞÂ'

TENKİTLİ METİN

M.

[NEK1-1b] [NP-6b] *Ḥamden li-men ḫalaḳa'l-hüre'l-ʿıyne li'süʿadāi ve ḳāle* ***innā enşe'nāhünne inşā'ā*** *ve aġşā ʿalā beṣā'iri'l-eşḳıyā'i setā'ira ʿammā el-ġafletu iġşā'ā.* ***Ve hüvelleẕī enşe'eküm min nefsin vāḥidetin fe-müsteḳarrun ve müstevdeʿ*** *ve evdeʿa fī külli şey'in mine'l-eşyā'i mā hüve*[1] *müstebʿadün ve müstebdaʿ. Ve eżā'e cevhere'n-nāri ve ḳāle* ***E entüm enşe'tüm şeceratehā em nahnü'l-münşi'ūn****. Ve eẕhera mine't-türābi külle yevmin bedāyiʿa'l-ekvāni ve'ş-şü'ūn. Ve ṣalāten ʿalā men ḫuṣṣa bi'l-feṣāḥati ve iḫtiṣāri'l-kelām ve ḥażża ümmetehū bi-iṭʿāmi'l-ṭaʿāmi ve ifşāi's-selām ve üyyide bi'l-muʿcizāti'l-bāhirāti*[2] *ve'l-kelimi'l-cevāmiʿ ve ḥufiẕe dīnühū bi-telaḳḳuni'l-ḫalefi ʿani's-selef. Fe-rubbe mübelleġin evʿā min sāmiʿ. Ve ʿalā ālihī ẕevi'l-ḳurbā veṣahbihi'l-müntemīne ilā cenābihi'l-aḳdesi baʿuden ev ḳarube. Emmā baʿdu:*[3] Bu bende-i āzāde Muḥammed bin Meḥmed Oḳçı-zāde meḥāfil-i emāṯil-ṣudūrda bu vechle[4] beṯṯ-i şekvā ve nefṯetü'l-maṣdūr ider ki iḳtiżā-i sevḳ-i ḳażā ile neżāret-i reyḥān-ı reyʿān-ı sinn ü sālde küttāb-ı dīvān-i felek-miṯālden maʿdūd ve teleffüt-i ulemā-i zamān ile beyne'l-ekfā'i ve'l-aḫdān maġbūṭ belki maḥsūd idüm. Rūz u şeb dest-i saʿy u ṭalebi binā-i ḳaṣr-ı maʿārife ḳaṣr ve bünyād-ı ḥiṣār-ı ʿavārife ḥaṣr idüp mişkāt-ı faẕl-ı ulemādan cezve-i dāniş ü hüner-i iḳtibās ve ḥasbe'l-imkān muḫālaṭa-i ebnā-i zamāndan iḫtirāz ü iḫtirās iderdüm. Pāye-i istiʿdād u istīhālüm aḳrān u emṯālümden vālā olmadı ise anlardan dūn u pest degül idi ve

[1] mine'l-eşyā'i mā hüve: NP'de yok.
[2] bāhirāti: NP'de yok.
[3] Ar: Bahtiyar kimseler için güzel gözlü hurileri yaratan ve "Biz onları (hurileri) yepyeni bir yaratılışta yarattık." (Vâkıa 56/35) diyen, bedbaht kimselerin gözlerine gafletten perdeleri iyice indirene hamd olsun. "O, sizi bir tek candan yaratandır. Sizin bir karar kılma yeriniz, bir de emanet bırakılma yeriniz var.." (En'am 6/98) Her bir şeye uzak görülen ve eşsiz sayılan [özellikler] yerleştirmiştir. Ateşin aslını ışıldatmış ve "Onun ağacını siz mi yarattınız, yoksa yaratan biz miyiz?" (Vâkıa 56/72) buyurmuştur. Topraktan her gün eşsiz varlıklar ve işler ortaya çıkarmıştır. Kendisine fesahati ve özlü söz söyleme özelliğini bahşettiği, ümmetini yemek yedirmeye, selamı yaymaya teşvik eden, açık mucizelerle, az sözle çok mana ifade etme kabiliyetiyle desteklediği, halefin seleften tebellüğ etmesi suretiyle dinini muhafaza ettiği zata salât olsun. Kendisine tebliğ edilen nice insan vardır ki işitenden daha iyi anlayıp kavrar. Onun yakın akrabaları olan ailesine, mukaddes makamının müntesibi olan uzak veya yakın ashabına da salât olsun. Bu girişin ardından:
[4] bu vechle: NP'de yok.

secencel-i taḥṣīlüm mışḳala-i tekmīl ile incilā bulmadı ise seng-i ṭaʿn-ı ḥasūdān ile bi'l-külliye şikest degül idi. Egerçi vaşmet-i cehāletden taḫlīṣ-i nefs-i ẕelīl içün sebīl-i taḥṣīlde taḥammül-i kedd ü taʿb ve ḳavāʿid-i mecelle-i taḥḳīḳ ü tafsīlde iḫtiyār-ı vaşab u naşab olunurdı. Ammā kālā-yı vālā-yı maʿrifet bī-ḳadr ü iʿtibār ve devḥa-i bülend-fażīlet bī-berg ü bār iken bī-fāʾide tażyīʿ-i ʿömr-i ʿazīz ve irtikāb-ı ʿanāʿ-i ġarīz olındugına[1] cerīḥü'l-cinān ve bu rubāʿī ile teʾessüf-künān idüm. (Rubāʿī)

[mefʿûlü mefâʿilün mefâʿîlün fâʿ] Ahreb
Bisyār taḥammul-i veḳāyiʿ kerdem
Āvāze-i ʿilm u fażl şāyiʿ kerdem
Çun nīst kesī ki ḳadr-i ān b'işnāsed
Efsūs ki rūzgār żāyiʿ kerdem[2]

[NP-7a] (Neşr[3]) Mirʾāt-ı cihān-nümā-yı başīret müncelī ve şāhid-i devlet minaşşa-i zevālde mütecellī olduḳda kūşe-i vaḥdetde[4] tūşe-i bülġat ile ḳāniʿ [NEK1-2a] ve seyf-i şārim-i vaḳt rişte-i ḫulṭeyi ḳātıʿ olup mīzāb-ı dīde-i ḫūnbārdan sirişk-i nedāmeti rīzān ve muʿtekef-i sükūt u sükūna girīzān oldum. (Rubāʿī)

[mefʿûlü mefâʿîlün mefʿûlü feʿûl] Ahreb
Yā mulk-sitān be-yārī-i devlet u baḫt
Yā ḫud me-ṭaleb-ı cihān be-dīn kūşiş-i saḫt
Kūteh-naẓarī me-kun ki cāy-i merdān
Yā gūşe-i mescid-est yā gūşe-i taḫt[5]

(Neşr[6]) Nāgāh bezm-ārā-yı laṭīfe-i ġaybiyye meşāʿil-i ittifāḳāt-ı ḥaseneyi ināre *ve keʾsün nüdāvilühā*[7] beyne'n-näsı idāre idüp zümre-i küttāb-ı maʿārif-intisāba reʾīs baʿdehu zamān-ı yesīrde dīvān-ı felek-mesīrde ṭuġrā-nüvīs oldum. (Beyt[8])

[feʿûlün mefâʿîlün feʿûlün mefâʿîlün] Ta'vîl
Fe-kem ġāyetin edrektühā ġayra cāhidun

[1] olındugına: olduġına NP.
[2] Far: Çok hadiselere tahammül ettim, ilim ve faziletin sesini yaydım, onun kıymetini bilecek bir kimse olmadığı için yazık ki zamanımı zâyî ettim.
[3] Neşr: NEK1'de yok.
[4] vaḥdetde: vaḥdet ve NP.
[5] Far: Ya bahtın ve tahtın yardımı ile mülk sahibi ol yahut bu çetin çatışmalarla dünyayı isteme. Kısa görüşlülük etme çünkü mertlerin yeri ya mescit köşesi ya da bir tahtın köşesidir.
[6] Neşr: NEK1'de yok.
[7] Ar: elden ele dolaştırdığımız bardak.
[8] Beyt: Naẓm NP.

Ve kem rütbetin ḳad niltühā ġayra ṭālibun[1]

(Neṯr[2]) Mefāṭır-ı ḫāme-i ʿAbbāsī-cāmem[3] olan nāmeler dest-be-dest ehl-i inṣāf ve baḥr-ı süḫan-güẕārīde cevārī olan münşeʾātum maḥāżır-ı nāḳıdān-ı pākīze-ṣıfātda reşkīn-sāz-ı Ḫˇāce-i Cihān ve Vaṣṣāf olup gil-endā-yi āf-tāb-ı faẕl u hüner olan ḥāsid-i kūtāh-naẕara maʿraż-i iʿtiẕārda bu vechle pāsıḫ-güẕār olurdum. (Beyt)

[mefâʻilün feʻilâtün mefâʻilün feʻilün] Müctes
Eger merā tu nedānī ʿUṭāridem dāned
Ki men kiyem zi-ser-i kilk-i men çi kār āyed[4]

Ve ṭırf-ı taḳlīd-i ṣarfa süvār olan nev-hevesān-ı ḫām-kāruñ żaʿf-ı terkīb ve kelimāt-ı bī-tertībleri meşhūd-ı naẕar-ı ḥaḳīḳat-bīn olduḳda meslek-i münşīyān-ı pīşīni küşād ve hezār şerm ü ḫacel ile bu ferd-i beyt-i bī-bedeli inşād iderdüm. (Beyt)

[mütefâ'ilün mütefâ'ilün mütefâ'ilün] Kâmil
Ḥaleti'd-diyārü fe-südtü ġayra müsevvedā
Ve mine'l-ʿanā'i teferrüdī bi's-süʾdedī[5]

(Neṯr[6]) Pāye-i tevḳīʿ-i refīʿü'ş-şān ki bālā-terīn-i merātib-i kitāb-ı[7] maʿrifet-nişāndur. Bu ʿabd-i kemtere rūzī ve müyesser olduḳda ġālib-i ẓann ve eḳall-i müteyaḳḳan bu idi ki ṣahbā-yı emniyyetüm mışfāt-ı ṭūl-i müddet ile mürevvaḳ[8] ve cīd-i cāh-ı cedīdüm ḳayd-ı ḥayāt ve teʾbīd ile muṭavvaḳ[9] olmaz ise felā eḳall ḳażā-i vaṭar ve emel idünce mekṯ ü ārām ve sāʿid-baḫt-ı müsāʿid ile kāşāne-i kām tarşīş u iḥkām olına. (Beyt[10])

[fâʻilâtün fâʻilâtün fâʻilâtün fâʻilün] Remel
Tā tevān ber-mesned-i ʿizzet nihāden pāy-ı ḫˇīş
Ez-çi bāyed kerd ber-ḫāk-i meẕellet cāy-ı ḫˇīş[11]

[1] Ar: Nice gayeye erişmişimdir emeksiz, nice rütbeye nail olmuşumdur isteksiz.
[2] Neṯr: NEK1'de yok.
[3] HAŞİYE: Ḥâmeyi ʿAbbāsī-cāmelik ile tavsīf siyāh renginden kināyedir ki şiʿār-ı ʿAbbāsiyān siyāh reng idi.
[4] Far: Benim kim olduğumu ve elimden ne geldiğini sen anlayıp bilmesen de Utarid anlar, bilir.
[5] Ar: Boş kaldı diyarlar, lider oldum kimse yokken; tek başıma liderliğim de ayrı bir cefadır.
[6] Neṯr: NEK1'de yok.
[7] kitāb-ı: NP'de yok.
[8] mürevvaḳ: mervūḳ NP.
[9] muṭavvaḳ: maṭvūḳ NP.
[10] Beyt: Naẓm NP.
[11] Far: Ayağını izzet makamına koyabilmek için alçaklık toprağındaki yerini neden yapmak gerekir?

(Neṯr[1]) Bu eṯnāda şikāf-ı serā-perde-i ḳażādan ʿārıż-ı sırr-ı ḥikmet-iḳtiżā āşikār (mışrāʿ)

[mefʿûlü fâʿilâtün mefʿûlü fâʿilâtün] Muzâriʿ
Ve'l-ḫurrü mümteḥinün bi-evlādi'z-zinā[2]

[NP-7b] maʿnāsı der-kār olup ḥüsnü'l-ism ḳabīḥü'l-müsemmā bir vezīr-i vizr-intimā ki ifsād-ı ḳābiliyyet-i sulṭānda hem-reng-i Hāmān ve evżāʿ-ı nā-puḫte ile sālār-ı gürūh-ı ḫāmān idi. Dest-i ṣadāreti telvīṯ ü nā-pāk ve sīne-i ehl-i maʿrifeti tīġ-i zehr-āb-dāde-i sitem ü maʿarreti [NEK1-2b] ile çāk çāk eyledi. Kendü bāb-ı denāʾet-meʾābına livāẕ u intisāb iden ehl-i fesād u tuġyānı ṣadr-ı sürādıḳ-ı iḫsānda bülend-pāye ve bī-gāne ʿidādında olan erbāb-ı istiʿdādı ḳaṣr-ı zemīn-i kahrda pest ü bī-vāye itdükde hātif-i ġaybī-beyān zebānından (ḳıṭʿa[3])

[mefʿûlü mefâʿîlü mefâʿîlü feʿûlün] Hezec
Ey rüşvet ile ṣadra geçen āṣaf-ı ḫod-reʾy
Ādemlerüñi yapmaġa saʿy eyleme yāb yāb

Etbāʿına meyl itdügiçün ḥażret-i ʿOṯmān
Ḳatlinde sükūt eylediler āl ile aṣḥāb

ḳıṭʿası dāhil-i dehlīz-i semʿ ve meʾmen-i dil-i Ḫudā-şināsdan ecānib-i vesvās[4] izāle vü ḳamʿ olurdı. (Beyt[5])

[müfteʿilün müfteʿilün fâʿilün] Serîʿ
Ẓulm u sitem gerçi zi-derbān buved
Ez-eṯer-i ġaflet-i sulṭān buved[6]

(Neṯr[7]) Ol vezīr-i sūʿ-i bī-muvāsā ki maẓhar-ı tāmm-ı kelām-ı *küllü vezīrin Mūsā illā vezīre Mūsā*[8] idi. Ol hengāmda bālā-nişīn-i müttekā-yı meşīḫat-i İslām olan bir müftī-i nā-sütūde-kirdār ve mışdāḳ-ı fermūde-i *ecrüʾküm ʿale'l-fütyā ecrüʾküm*

[1] NEK1'de yok.
[2] Ar: Veled-i zinalarla sınanır hür olan.
[3] ḳıṭʿa: li-muḥarririhi NP.
[4] ecānib-i vesvās: NP'de yok.
[5] Beyt: Naẓm NP.
[6] Far: Zulüm ve eziyet her ne kadar kapıcı tarafından edilse de aslında sultanın gafletinin eserindendir.
[7] Neṯr: NEK1'de yok.
[8] Ar: Musa'nın vezirinden başka bütün vezirler Musa'dır.

ʿale'n-nār[1] ile ki zuʿm-ı bāṭılı üzre fermān-revā-yı ins ü cin ammā fi'l-ḥaḳīḳa ibṭāl-i ḥaḳ ve iḥḳāḳ-ı bāṭılda müftī-i mācin idi. (Beyt[2])

[mefâʻilün feʻilâtün mefâʻilün feʻilün] Müctes
Maʿārif ehli zamānında nīm-küşt oldı
Liʾām-ı nāsa vücūdı penāh u püşt oldı

(Neṣr[3]) Ol şāyeste-i ḫiṣlān ü tevānuñ sāl-i fetvāsına bu vechle tārīḫ ve bu ḳıṭʿanuñ her ḥarf-i ser-tīzi ser-i perestīzine bir mīḫ-ı tevbīḫ olmış idi. (Ḳıṭʿa[4])

[mefâʻîlün mefâʻîlün feʻûlün] Hezec
ʿAcem ferzendi oldı müftī-i ʿaṣr
Anuñçün başını ḳaldurdı evbāş

ʿAceb ḥikmet degül mi pādişāhum
Ola ṭārīḫ müftīmüz Ḳızılbāş

Dest-i mīṣāḳı ferāhem ve eẕiyyet-i erbāb-ı istiḥḳāḳa[5] ḳaṣd ü hemm idüp muḳīm-i serā-perde-i iḫticāb olan dāver-i bülend-cenābı iġvā vü tesvīl ve şāh-rāh-ı inṣāfdan girīve-i iʿtisāfa naḳl ü taḥvīl itdüklerinde hātif-i ġaybī-nihād merāsim-i ehl-i bī-dādı tehcīn ü taḳbīḥ ve vāḳıʿa-i bāḳıʿa-i Baġdād'a[6] bu hicv-i melīḥ ile telmīḥ iderdi. (Ḳıṭʿa[7])

[mefâʻilün feʻilâtün mefâʻilün feʻilün] Müctes
Sen itme anları şāhā ki itdi Mustaʿṣım
Ṭapan zer āteşine ḳır geçür Mecūsī'dür

Ṣaḳın vezīr-i münāfıḳdan ibn-i ʿAlḳamī'dür
[NP-8a] Gider o müftī-i mülḥid[8] Naṣīr-i Ṭūsī'dür

Baʿdehu tezāḫum-ı şürekādan nefret ve kemāl-i ʿacz ü infiʿāl ile (ʿArabiyye[9])

[müfte'ilün fâ'ilün müfte'ilün] Münserih

[1] Ar: Fetvanızın ödülü ateştir.
[2] Beyt: Naẓm NP.
[3] Neṣr: NEK1'de yok.
[4] Ḳıṭʿa: li-muḥarririhi NP.
[5] istiḥḳāḳa: istiḥḳāḳda NP.
[6] Baġdād'a: NEK1'de yok.
[7] Ḳıṭʿa: li-muḥarririhi NP.
[8] mülḥid: mācid NP.
[9] ʿArabiyye: Naẓm NP.

Fī siʿati'l-ẖāfiḳayni mużṭarab
Ve fī bilādin min uẖtihā[1] bedel[2]

feḥvāsı üzre ümmü'd-dünyāya hicret idüp ancaḳ bir sancāḳ ile iḳtināʿ u sedd-i remaḳ iẖtiyār [NEK1-3a] ü iḳtinā olınmış iken bir āẖer vezīr-i şeḳāvet-peẕīr -ki[3] istiḥlāʾ-i rüşvet ile bār-gāh-ı nübüvvetden laʿnete maẓhar ve perestiş-i sīm ü zer ile mışdāḳ-ı *ütlü ʿalā men vezera* ***kellā lā vezer***[4] idi- taẖt-gāh-ı ferāʿine-i dūzaḫ-penāhda mekīn ve gūyā-yı ***ene Rabbikümü'l-aʿlā***[5]ya cā-nişīn olduḳda Ḥasan Cānīler gibi bu faḳīr-i[6] cānīnüñ ḥaşm-ı cānı olup bī-sebeb ü ʿillet nāvek-i ʿazl ü ihānete āmāc ve esbāb-ı āsāyiş ü rāḥatumı tārāc eyledi. (Beyt[7])

[mefâʿîlün mefâʿîlün mefâʿîlün] Hezec
İẕā kāne'l-edībü ḳalīle'l-ẖaẓẓin
Fe-mā[8] ḥasenātühū illā ẕünūbe[9]

(Neşr[10]) bī-iẖtiyār (mışrāʿ)

[mefâʿilün feʿilâtün mefâʿilün feʿilün] Müctes
Tu bed-kunende-i ẖod rā be-Kirdigār sipār[11]

(Neşr[12]) diyüb cānib-i[13] Ḥaḳ'dan intiẓār-ı ferec ü devāʾ mürrü'l-meẕāḳ-ı ṣabr ile ʿilāc-ı dāʾ-i ḥarec eyledüm. (Şiʿr[14])

[müfâ'aletün müfâ'aletün] Vâfir
E-teyʾesü en terā ferecā
Fe-eyne'r-Rabbü ve'l-ḳaderu[15]

[1] uẖtihā: uctihā.
[2] Ar: Doğudan batıya tüm genişliği ıstırap; her beldenin bir benzeri, bir muadili var.
[3] ki: NP'de yok.
[4] Ar: Kaçıp sığınmana "Hayır, sığınacak bir yer yoktur!" (Kıyâme 75/11) [âyetini] oku.
[5] Ar: "Ben sizin en yüce Rabbinizim!" (Nâzi'ât 79/24)
[6] faḳīr: ḥaḳīr NP.
[7] Beyt: Naẓm NP.
[8] fe-mā: ve-mā NP.
[9] Ar: Edibin bahtı kara olursa hasenatı da günahtan başka bir şey olmaz.
[10] Neşr: NEK1'de yok.
[11] Far: Sana kötülük edeni, Allah'a havale et.
[12] Neşr: NEK1'de yok.
[13] cānib: cenāb NP.
[14] Şiʿr: Mışrāʿ NP.
[15] Ar: Kurtuluşa ermekten ye'se mi düşersin? Peki ya nerede Allah, nerede kader?

(Neşr[1]) Egerçi ẕehāb u iyābda[2] inā'-i vücūd-ı bī-tābum telḫ-ābe-i żarar-ı mālī ile lebrīz ü mālī oldı ammā[3] (mışrāʿ)

[mefâ'ilün fe'ilâtün mefâ'ilün fe'ilün] Müctes
Besī murād ki der żımn-ı nā-murādī-hā-st[4]

(Neşr[5]) feḫvāsı üzre Ḥüccetü'l-İslām ve ziyāret-i Beyt-i Ḥarām müyesser ve müntehā-yı himmet-i dile vāṣıl olmaḳ muḳadder olmaġın verā'-i perde-i *ʿasā en tekrehū şey'en*[6]den ḫayr-ı keşīr lāmiḥ ve ḫilāl-i seḥāb-ı kerāhetden berḳ-i nefʿ ü kerāmet lāyıḥ oldı. (Beyt[7])

[müstef'ilün fâ'ilün müstef'ilün fâ'ilün] Basît
Sükyen li-eyyāminā mā kāne aṭyebehā
Vellet ve lem aḳżi min eyyāmihā veṭarā[8]

(Neşr[9]) Lā-cerem diyār-ı Rūm'a ki -mışdāḳ-ı *lā-yedḫulu'l-maʿşūm*dur- ʿavd-ı żarūrī vāḳıʿ ve kemā fi'l-evvel giriftār-ı fevāḳır u fevāḳıʿ olduḳda devlet-i cāhile-i ʿOşmāniyān'da zamān-ı ʿazl ü ḥırmānum mütemādī ve füşüvv-i ġaraż ve rişvet teʾḫīr mebġāt ü ümniyyetüme bādī-i ʿādī olup menāṣıb-ı bülend-merātib-i kār-künān-ı nāmüstaʿid ve ḫod-pesendān-ı müstebidde maḫṣūṣ ve zamān-ı bī-emānlarında [NP-8b] ḳadr-i ehl-i hüner maḥṭūṭ u manḳūṣ oldı. (Ḳıṭʿa[10])

[mefâ'îlün mefâ'îlün fe'ûlün] Hezec
Çi bāyed devlet-i dunyā sutūden
Ki cuz bā-cāhil-ān-eş nīst peyvend

Tu miḫnet-rā sitāyiş kon be-her ḥāl
Ki hergiz dūr ne-buved ez ḫıred-mend[11]

[1] Neşr: NEK1'de yok.
[2] ẕehāb u iyābda: iyāb u ẕihābda NP.
[3] ammā: NP'de yok.
[4] Far: Birçok murada kavuşmak nâmurad olma hâlinin içinde gizlidir.
[5] Neşr: NEK1'de yok.
[6] Ar: kötü gördüğünüz şeylerde
[7] Beyt: Naẓm NP.
[8] Ar: En güzelleri gidersin susuzluğunu günlerimizin. Geçip gitti o günler meramız hâsıl olmadan.
[9] Neşr: NEK1'de yok.
[10] Ḳıṭʿa: Rubāʿi NP.
[11] Far: Dünya devletini övmenin ne gereği var? Onun cahillerden başkasıyla bir bağı yoktur. Sen her durumda mihneti öv ki bu akıl sahiplerinden uzak değildir.

(Neṣr[1]) Ol zamān-ı ḳıyāmet-nişānda ki rūy-ı memālik-i Rūm-ı behcet-lüzūm ẓulm-i ẓulemāt-encām ile tīre-fām ve ġalebe-i cüyūş-ı Sūdān ve cūş[2] ile maġlūb-ı ẓalām-ı melām olmış idi. (Beyt[3])

[fe‘ilâtün fe‘ilâtün fe‘ilâtün fe‘ilün] Remel
Ṭaġılup ʿārıż-ı dildāra o zülf-i ser-keş
Milket-i Rūm’ı ḫarāb eyledi sulṭān-ı Ḥabeş

Müfterī-i bī-reʾyüñ ıżlāl u iġvāsıyla bu nedīm-i *nedem ke’l-ʿademe ḫaṣımun ḫiḍḍam*[4] olup -mādām ki ḥarem-i übbehet-ḳarīnde muḳīm ü mekīn idi- bu ẕerre-i nābūde vücūd virmedi ve girīve-i ġadr [NEK1-3b] ü icḥāfdan çıḳmayup ṭarīḳ-i mehyaʿ-i inṣāfa girmedi. (ʿArabiyye)

[müfte'ilün fâ'ilün müfte'ilün] Münserih
ʿAcibtü min buḫlihī ʿaleyye ve mā
Yeẕküruhu’n-nāsü min tekerrümih[5]

Bi’ż-żarūre ḥussād-ı[6] münāfıḳīne muntaẓır ve bī-kerāmet ẓuhūr-ı fitneye nāẓır iken nāgāh ġayret-i saḫaṭ-ı[7] İlāh ile İblīs-i rū-siyāh gibi dergāhdan sürüldi ve bu ḳıṭʿa-i bī-hemāl ḥasb-i ḥāli olmaḳ münāsib görildi. (Ḳıṭʿa[8])

[fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilün] Remel
Ḳatl idüp merdūdı virme düşmen-i mülke emān
Ey olan dehrüñ Keyūmerṣ'i vü Cemşīd'i gibi

Ol ḳara yüzli ʿArab mülkine başarsa ḳadem
Mışr sulṭānı olur Kāfūr-ı İḫşīdī gibi

(Neṣr[9]) Fi’l-cümle baḫtum küşād ve bāzār-ı fesād kesād buldı. Lākin şürekā-i ḫasīse -ki beden-i iḫtilāl-i zemene meṣābe-i aʿżā-i reʾīse idiler- bu faḳīr-i kem-biżāʿti ḫıdmet-i riyāsete ṭālib ve kendülere şerīk-i ġālib olmaḳ[10] ẓannı ile ġayābe-i cübb-i

[1] Neṣr: NEK1'de yok.
[2] ġalebe-i cüyūş-ı Sūdān ve cūş: ġalebe-i cüyūş NEK1.
[3] Beyt: Naẓm NP, li-müʾellifihi MK2.
[4] Ar: Pişmanlık, yokluk gibi keskin bir düşman.
[5] Ar: Anlatırken insanlar onun ikramlarını, bana karşı gösterdiği cimriliğe şaşırdım.
[6] ḥussād: ḥaşād NP.
[7] saḫaṭ: saḫt NEK1.
[8] Ḳıṭʿa: li-müʾellifihi MK2.
[9] Neṣr: NEK1'de yok.
[10] olmaḳ: NP'de yok.

ihānete ilḳā ve kendüler pister-i nā-güster-i ʿizzetde istilḳā eylediler. Her-çend bu kemīne-i niyāz-mend (beyt[1])

[feʻûlün feʻûlün feʻûlün feʻûlün] Mütekârib
Riyāset be-dest-i kesānī ḫaṭā-st
Ki ez-dest-i şān desthā ber-Ḫudā-st[2]

(neṣr[3]) feḥvāsı ile serzeniş ü tevbīḫ *ve'l-berāṭīlü türevvücü'l-ebāṭīl*[4] bünyānını istīṣāl ü tedvīḫ eyledüm. Ḳaṭʿā sāmiʿa-i ḳabūle duḫūl itmedi ve hīç biri menṣaf-ı inṣāfa gitmedi. (ʿArabī[5])

[mefʻûlü mefâʻîlü mefâʻîlü feʻûl] Ahreb
Ke-ennī ḳad eẕnebtü mā leyse yuġferu[6]

Mışdāḳ-ı *lā yaʿrifü ḳabīlen min debīr*[7] olan debīrleri bī-tedebbür[8] ü tedbīr ve terḥīb ü terfīh ve ḳābil-i ʿilm ü ṣanʿat-ı kitābet olmayan erbāb-ı ḫıyāneti mesned-i riyāsete iʿlā vü terfīʿ idüp bu faḳīr-i kemteri emānet defteri[9] ile maḥṭūṭu'l-ḳadr ve ol pāye-i sefālet-vāye ile ʿurża-i ġaddāre-i ġadr eylediler. [NP-9a] (Şiʿr[10])

[müstef'ilün fâ'ilün müstef'ilün fâ'ilün] Basît
El-ḥükmü lillāhi inne'l-emre leyse lenā
Ve mā yüfīdü siva't-teslīmi li'l-ḳader[11]

(Neṣr[12]) Bu faḳīr-i bī-riyā daḫı *ṣāḥībü'r-riyāseti lā yüfliḥu ebeden*[13] ile nefsümi tesliye ve kāşāne-i derūnı hücūm-ı ıṭmāʿ-ı gūn-ā-gūndan taḫliye idüp ol nān-pāre ile tebelluġ ve meḥāżir-ı kibārda temelluḳ belki temelluġ itmiş iken kemāl-i ʿutüvv ü istikbārlarından ānı daḫı istikṣār ve maʿraż-ı ġarażda istibdād u istīṣār eylediler. (Şiʿr[14])

---

[1] Beyt: Naẓm NP.
[2] Far: Reisliğin o kimselerin elinde olması hatadır, çünkü zalim reisten eller Allah'a açılır, ona sığınılır.
[3] Neṣr: NEK1'de yok.
[4] Ar: Rüşvetler batıl işlerin revaç bulmasını sağlar.
[5] ʿArabī: Mışrāʿ NP.
[6] Ar: Sanki bağışlanmayacak bir suç işledim.
[7] Ar: Önünü ardını bilmez.
[8] bī-tedebbür: tedebbür NP.
[9] emānet defteri: emānet-i defter NP.
[10] Şiʿr: Naẓm NP.
[11] Ar: Allah'ındır hüküm, yok bizim emir yetkimiz. Kadere teslim olmaktan başkası faydasız.
[12] Neṣr: NEK1'de yok.
[13] Ar: Riyaset sahibi ebediyen kurtuluşa eremez.
[14] Şiʿr: Naẓm NP.

[mefʿûlü mefâʿîlün mefâʿîlün fâʿ] Ahreb
Der-ser heme şekl-hā-yı muşkıl dārem
Der-dil heme renc u derd ḥāṣıl dārem
Dil-hā-yı heme cihāniyān ḫūn gerded
Ger şerḥ dihem[1] her ān çi der-dil-dārem[2]

(Neṣr[3]) Ol ʿaṣr-ı keşīrü'l-ışrda olan vezīr-i pür-tezvīrüñ ḳālıb-ı nā-ḳabūline şeyāṭīn-i ins-i nā-cins [NEK1-4a] ḥulūl itmekle kendü şākilesinde olan edānī vü esāfile māʾil ve ʿillet-i cinsiyyet ile (beyt[4])

[müfteʿilün müfteʿilün fâʿilün] Serîʿ
Cuz be-ḫıred-mend me-fermā ʿamel
Gerçi ʿamel kār-ı ḫıred-mend nīst[5]

(neṣr[6]) feḥvāsınuñ ḫilāfı ile ʿāmil olup emāneti bir ehl-i ḫıyānete taḳlīd ve eşrāṭ-ı sāʿatden olan[7] ***iẕā'tüminel-ḫā'inu ve ḫuvvine'l-emīn***[8] ḥadīṣ-i ṣıḥḥat-ḳarīnini ṣaḥīfe-i rūzgārda taḫlīd eyledi ve bu faḳīr-i vaḳīr-i bī-tevḳīre -ki şākird-i resen-tāb gibi pes-rev-i maḥbūsān-ı tīhā-i tīh olan ḳavm-i bī-tāb gibi beyhūde-devdür- yigirmi seneden muḳaddem mümteḥan ü mübtelā olduġum ḫıdmet-i ṭuġrāyı -ki taʿb u renci cezīl ve menfaʿat ü rebḥi eḳallü mine'l-ḳalīldür- ṣūret-i tecmīlde taḥmīl eylediler. (Beyt[9])

[fe'ûlün mefâ'îlün fe'ûlün mefâ'îlün] Ta'vîl
Ve mā miṣlühū illā ke-fāriġi ḥimmaṣin
Ḫaliyyün mine'l-maʿnā ve lākin yüferḳıʿ[10]

(Neṣr[11]) Bu aḥvāl-i pür-melālüñ ḫilālinde sāʾıḳ-ı ḳażā-i reh-nümūn ve ġazā-i küffār-ı dūzaḫ-ḳarāra nehżet-ı hümāyūn olup bu faḳīr-i perīşān-ḥāl daḫı terk-i vaṭan u ʿıyāl ile iḫtiyār-ı taʿb u gezend ve iḫrācāt-ı zāʾide ile bī-fāʾide ʿazm-i sefer-i saḳar-mānend eyledüm. (Mıṣrāʿ)

---

[1] dihem: dehed NP.
[2] Far: Başımda hep zor şekiller taşıyorum, gönlümde hep kırgınlık ve dert var. Gönlümdekileri anlatacak olsam, dünyadaki herkesin kalbi kanla dolar.
[3] Neṣr: NEK1'de yok.
[4] beyt: naẓm NP.
[5] Far: Amel her ne kadar akıllı işi olmasa da [yine] akıllıdan başkasına amel buyurma.
[6] Neṣr: NEK1'de yok.
[7] olan: NEK1'de yok.
[8] Ar: "Hain olana güvenildiğinde ve emin olan hain sayıldığında." (Hadîs-i Şerîf: Taberânî, el-Mu'cemü'l-Kebîr, XXIII, 314; Heysemî, VII, 283)
[9] Beyt: Naẓm NP.
[10] Ar: Benzemez o içi boş [yeşil] nohuttan başkasına; anlamdan yoksundur lakin gümbürtüyle patlar.
[11] Neṣr: NEK1'de yok.

[fâʿilâtün fâʿilâtün fâʿilâtün fâʿilün] Remel

Kīse-i ummīd ḫālī dest-i istiġnā tehī[1]

(Neṯr[2]) Eslāf-ı selāṭīnüñ deyden ü āyīnleri üzre ibtidā-ı ġazālarında ḥāżır u mevcūd olan ḫavāṣṣ-ı cünūd metāʿib-i nevāʾibden muʿāf ü terḫān belki her biri bir ḫān olurken eṯnā-i sefer-i bī-ẓaferde ezel-i azli vaʿṣā-yı taʿb u ʿanādan serbārī[3] vü ʿilāve ve bu faḳīr-i keṯīrü's-seyyiʾe [NP-9b] ʿadīmü'l-ḥaseneyi ṣülüṯ-i senede ol manṣıb-ı ʿadīmü'l-ḥalāveden Fālic bin Ḫalāve eylediler. (Mıṣrāʿ)

[Fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilün] Hezec

Ḫaber-em nīst ki çun[4] *āmedem u çun reftem*[5]

(Neṯr[6]) Niçe zamān bevādī-i nā-murādī vü ḥirmānda merāḥ-ı ṣıḥḥat-mizācdan dūr ve mülāl-i endūh u melāl ile rencūr olup merāġ-ı ferāġda beyhūde tekāpū[7] oldum. (Şiʿr[8])

[mef'ûlü fâ'îlâtü mefâ'îlü fâ'ilün] Muzâri'

İnne'z-zemāne ʿala'ḫtilāfī mürūrih

Mā zāle yāḫliṭu ḥüznehū bi-sürūrih

Fe'l-ʿākılü'n-niḥrīrü yülzemü nefseh

Ṣabran ʿaleyhi fī cemīʿi ümūrih[9]

(Neṯr[10]) Bu eṯnāda devr-i dīger ve ʿālem-i āḫer olup teʾṯīr-i ẓıllü'ẓ-ẓālim ḳaṣīr ile dāver-i bī-yāver maḳṭūʿü'd-dābir ve eşedd-i ʿuḳūbet ile ḫulʿ-i ḫilʿat-i salṭanatı ʿibret-i ḥāl ü ġābir oldı. (Beyt[11])

[mef'ûlü fâ'ilâtü mefâ'îlü fâ'ilün] Hezec

Binger ki rūzgār çi manṣūbe-i numūd

Nikbet çi gūne devlet-i ū-rā ʿinān girift

---

[1] Far: Ümit cebi de tokluk eli de boş.
[2] Neṯr: NEK1'de yok.
[3] serbārī: serbāre NP.
[4] ḫaber-em nīst çun: ḫaber kem nīst ki çun NEK1, M.
[5] Far: Benim nasıl gelip nasıl gittiğime dair az söz yok.
[6] Neṯr: NEK1'de yok.
[7] tekāpū: tek u pūde NP.
[8] Şiʿr: Rubāʿi NP.
[9] Ar: Geçip gidiyorken zaman, karışır durur hüznü sürûruna. Akıllı mâhir kişi her işinde sabır göstermeye kendini mecbur tutar.
[10] Neṯr: NEK1'de yok.
[11] Beyt: Naẓm NP.

Der kār-ı rūzgār u cihān-ı sitīze-kār
ʿİbret hezār-bār ez-ʾīn mī-tevān girift[1]

(Neşr[2]) Aʿvān u enṣārı olan esāfil ü eşrār daḫī uḍhūke-i ʿavām *ve men şāreke'ş-sulṭāne* [NEK1-4b] *fī izzi'd-dünyā şārekehū fī ẕülli'l-āḫireh*[3] feḥvāsı üzre tīġ-i intiḳām olup (şiʿr[4])

[fâ'ilâtün müstef'ilün fâ'ilâtün] Hafîf
Leyte şiʿrī e-evvelü'l-herci hāẕā
Em zemānün min fitnetin ġayri herc[5]

maʿnāsı hüveydā oldı. Ḫıdmet tevḳīʿi gerü bu faḳīr-i vażīʿa tevcīh ü iḥsān ve inḳırāż-ı aḳrān ile bu kemīne-i bī-nām u nişānı refīʿü'ş-şān itdiler. Bu faḳīr daḫı ḫıdmet-i meʾmūrü'n-bihāda tehāvün ü taḳṣīr ve meṣāliḥ-i yevmiyye-i fuḳarāyı ferdāya teʾḫīr itmeyüp ʿuhde-i ḫıdmetden bīrūn ve ʿalā ḥasebi'l-vüsʿ aṣḥāb-ı ḥācātı maḥacce-i ḳānūna reh-nümūn olurdum. Nāgehān taḳallübāt-ı devr-i āḫir-zamān ile maṭrūḥ u maṭrūd olan esved-i bī-sūd mesned-i nuḫustīne iʿāde ve dāḫil-i dārü's-saʿāde olup cenāb-ı sulṭāna atabeg ve perde-giyān-ı ḥaremden cüzʾ-i lā-yenfek oldı. (Hicv[6])

[mef'ûlü fâ'îlâtü mefâ'îlü fâ'ilün] Muzâri'
Dārü's-saʿāde olmış iken Kaʿbe-i murād
Ḫayfā ki aña bir Ḫabeşī'den irişdi şeʾn

Eşrāṭ-ı sāʿat oldı meger k'eyledi ẓuhūr
Āḫir zamānda Kaʿbe-i[7] ẕevi's-süvey ḳatīn

(Neşr[8]) Çoḳ zamān geçmeden gerü bāb-ı rüşvet ü āzı bāz ve pes-i perdeden şuʿbede-bāzlıġa āġāz idüp bāzār-ı istidrāc revnaḳ u revāc buldı. ***Ve lev ruddū le-mā ʿādū li-mā nuhū ʿanhü***[9] mışdāḳı meşhūr-ı āfāḳ oldı. (Mışrāʿ[1])

[1] Far: Bak, bu rüzgar nasıl bir oyun oynadı. Onun devletinin dizginini nikbet nasıl yakaladı? Şu çekişme dolu dünya ve zamanın işleri içerisinde bu hadiseden bin tane ibret çıkarılabilir.
[2] Neşr: NEK1'de yok.
[3] Ar: Kim dünyanın izzetinde hükümdara ortak olursa, o da ahiretin zilletinde ona ortak olur.
[4] Şiʿr: Naẓm NP.
[5] Ar: Keşke bilsem, bu ilk kargaşa mıdır yoksa kargaşasız bir fitne zamanı mıdır?
[6] Hicv: li-muḥarririhi NP.
[7] Kaʿbe-i: Kaʿbe yıkan NP.
[8] Neşr: NEK1'de yok.
[9] Ar: "Eğer (dünyaya) geri gönderilseler yine kendilerine yasak edilen şeylere döneceklerdir." (En'âm 6/28)

[müstef'ilün fâ'ilün müstef'ilün fâ'ilün] Basît
Men ʿalleme'l-esvede'l-maḥṣıyye mekrume[2]

(Neşr[3]) Tābiʿ-i cehcāḥ-ı cāh olan fetvā-penāh[4] ile -ki seyf-i ṣārim-i ʿudvānı mefārıḳ-ı ehl-i ʿirfān üzre [NP-10a] meslūl ve müdācāt u mümāẕaḳada ş̱ānī-i ibn-i Selūl'dür- ʿahd-i pīşīni tecdīd ve remḥ-i kīne vü ġadrı ṣadr-ı hünerverān-ı kem-ḳadre tesdīd eyledi. (Beyt[5])

[fe'ûlün mefâ'îlün fe'ûlün mefâ'îlün] Ta'vîl
Fe-lev kāne rumḥan vāḥiden le'tteḳaytühū
Ve lākinnehū rumḥun ve ş̱ānin ve ş̱āliş̱u[6]

(Neşr[7]) Her rāʿī raʿiyyetinden mesʾūl ve dārü's-selām-ı Müselmānī'de ʿöẕr-i cehl ü nādānı nā-maḳbūl[8] olduġından maḫdūm-ı ḥalīyyü'l-bāllerini iġfāl ve ***ve men ḳallede insānen ʿamelen***[9] ḥadīş̱-i ṣıḥḥat-iştimālini terk ü ihmāl ile *el-ḳānūnu emrun külliyyün munṭabiḳun ʿalā cemīʿi cüzʾiyyātihī elletī teteʿarrafu aḥkāmühā minhu*[10] taʿrīfinden bī-ḫaber bir düstūr-ı bī-hüneri bilā-mürecciḥ tercīh ve bu faḳīr-i nā-tüvānı şemş̱īr-i ʿazl ü hevān ile tecrīḥ eylediler. (Mışrāʿ)

[fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilün]
Dād ẓālimlerüñ elinden dād

(Neşr[11]) Erbāb-ı başāʾire ẓāhir ola ki Sünen-i Tirmizī'de Ḥażret-ı Ḥuẕeyfe raḍıyallāhu teʿālā anh rivāyet itdügi ḥadīş̱-i şaḥīḥ-i[12] ***Lā teḳūmu's-sāʿatü ḥattā yekūne esʿade'n-nāsi fi'd-dünyā***[13] ***lekaʿ bin lekaʿ***[14] ḥāl-i müftī-i [NEK1-5a] pür-ṭamaʿa işāret-i ẓāhire ve āḫir zamān-i ḳıyāmet-nişānda ism-i meẕkūr ile müteʿārif ü meşhūr olan leʾīm-i maġrūruñ ẓuhūruna ʿaceb muʿcize-i bāhiredür. Elli sāldür ki

---

[1] Mışrāʿ: Beyt NEK1.
[2] Ar: Kim öğretmiş bu enenmiş siyahiye onuru.
[3] Neşr: NEK1'de yok.
[4] fetvā-penāh: fetvā NEK1.
[5] Beyt: Naẕm NP.
[6] Ar: Tek olaydı mızrak kendimi korurdum ama mızrağın biri, ikisi, üçü var.
[7] Neşr: NEK1'de yok.
[8] nā-maḳbūl: maḳbūl NEK1.
[9] Ar: "Kim bir insana bir işle görevlendirirse." (Hadîs-i Şerîf: el-Mebsut, li's-Serahsi, 1/172)
[10] Ar: Kanun, cüzlerinin tamamına uygun olan ve bu cüzlerin hükümlerinin kendisinden hareketle bilindiği küllî bir emirdir.
[11] Neşr: NEK1'de yok.
[12] şaḥīḥ-i: NP'de yok.
[13] fi'd-dünyā: NP'de yok.
[14] Ar: "Dünyada alçak oğlu alçaklar en mutlu kimseler oluncaya kadar kıyamet kopmayacaktır." (Hadîs-i Şerîf: Tirmizî, Fiten 37/2210)

ʿale'l-ittiṣāl muḥarrib-i devlet-i ʿOṯmāniyān olan āl-i Ḥasan Cān ṣūret-i Ḥaḳḳ-ı reşāddan maẓhar bāṭıl-ı ġayy ve ol dūdmān-ı bī-emāndan müşāhed olan sitem-i bī-ḥad pey der-peydür. (ʿArabiyye[1])

[fe'ûlün mefâ'îlün fe'ûlün mefâ'îlün] Ta'vîl
ʿAreftu'l-leyālī ḳable mā ṣanaʿat binā
Fe-lemmā dehetnā lem tezidnā bihā ʿilmā[2]

(Neṯr[3]) Ġālibā sebeb-i ḥıḳd u taʿaṣṣub ve mādde-i düşmenī vü taġażżub budur ki miyān-ı Rūmiyān'da ifşāʾ-ı sırr-ı inşāya ḳādir bir münşī-i māhir olduġına ḥased ü tenāfüs *ve ʿaddūke men yaʿmelü bi-ʿilmik*[4] feḥvāsı üzre inṣāf ile ittiṣāfdan teḳāʿüd ü taḳāʿüs iderler. (Mışrāʿ)

[mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün] Hezec
Besā miḥnet ki ū-rā nīst çīzī cuz[5] *huner-bāʿiṯ*[6]

(Neṯr[7]) Her kimde ki ṭarz-ı inşāya istiṭāʿatün-mā ola ḥançer-i ser-tīz-i ḥased ve sitīz ile cerīḥü'l-ḫaled ve ġāyet-i ġavāyet ile (mışrāʿ[8])

[müstef'ilün fâ'ilün müstef'ilün fâ'ilün] Basît
İllā ʿadāvete men ʿādāke min ḥasedin[9]

caḥīminde muḥalled olur. Diyār-ı ʿAcem'den gelen nāme-i berāʿat-raḳamuñ terceme vü cevābı muvaḳḳıʿ-ı dīvān-ı felek-cenāb olanlara maḫṣūṣ u müfavveż ve mühr-i ṭabʿ-ı ser-be-mührleri miżmār-ı inşādan müẕellel ve muravvaż olup üç yüz yıldan ziyāde zamān -ki müddet-i salṭanat-ı ʿOṯmāniyān'dur- bu minvāʿ ü[10] minvāl üzre iʿmāl olınmaḳ ḳānūn-ı müstemirr ve her kātib-i cāhil -ki zīver-i maʿrifet ü hünerden ʿāṭıl ola.- mesned-i tevḳīʿe terfīʿ olınmamaḳ deʾb-i müsteḳarr iken bir ṣāḥib-i ḥayṯiyyet ü ẕekānuñ müttekā-yı ṭuġrāda olması yanında küfre berāber ve bir cāhil-i baḥtuñ müsāʿade-i baḫt ile mışṭaba-i dīvānda ṣāhib-i ʿunvān olması emr-i muʿteberdür. Diyār-ı Īrān'dan bir ḳāṣıd-ı nāme-resān geldükde (mışrāʿ)

[1] ʿArabiyye: Naẓm NP.
[2] Ar: Bu yaptıklarından önce de tanırdım ben geceleri. Başımıza getirdikleri belâ, bilgimizi arttırmadı.
[3] Neṯr: NEK1'de yok.
[4] Ar: Seni ilmiyle amel ediyor, addederler.
[5] cuz: NEK1'de yok.
[6] Far: Çok mihnetler vardır ki sebebi sadece hünerdir.
[7] Neṯr: NEK1'de yok.
[8] mışrāʿ: NP'de yok.
[9] Ar: Hasedinden sana düşmanlık edenin düşmanlığı hariç.
[10] minvāʿ ü: NEK1'de yok.

[fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün] Remel

Būy-i yār-i dil-sitān āyet hemī[1]

[NP-10b] feḥvāsı üzre meslūbü'l-iḫtiyār ve maḳām-ı fetvādan teseffül ve ḫıdmet-i kitābete teṭaffül ile[2] tārik-i nāmūs u ʿār olup ṭuġrā-keş-i dīvān-ı ʿUṭārid-menzilet olanları ol ḫıdmetden isḳāṭ ve kendüyi mevrid-i töhmet ve varṭa-i nehmete īrād u īrāṭ itmekle żımn-ı cevāb-ı nā-ṣavābda devlet-i beşīʿa-i Rafż ü Şīʿa'ya meyl-i rūḥānī *ve küllü şey'in yaḥınnü ilā aṣlihī ve yüserru bi-vaṣlihī*[3] iḳtiżāsı ile iṣbāt-ı münāsebet-i nihānī ider. Ḥuṣūṣan ki ṭabʿ-ı [NEK1-5b] ʿaḳīmi mizāc-ı ẓāhirīsi gibi saḳīm ve nihād-ı bāṭınīsi gibi nā-müstaḳīm olmaġın imlāl itdügi cevāb-ı pür-iḫlāl ne bir mecmūʿada istinsāḫ ve ne bir mecmaʿda dāḫil-i sūrāḫ-ı şımāḫ olur. (Şiʿr[4])

[mef'ûlü mefâ'îlün fe'ûlün] Hezec

İnşā ki buved zi-luṭf-i sāde

Māned heme sāle yek sevāde[5]

(Neṣr[6]) Cenāb-ı Ḥaḳ -ki müheymin-i muṭlaḳ ve fātiḥ-i her-bāb-ı muġlaḳdur- ʿināyet-i ezeliyyesini ṣebāt-ı salṭanat-ı ʿaliyyeye kefīl ü żamīn ve tehekkümen żıddı ile müsemmā olan enḥas-ı ṣāḥib-i riyānuñ firīb-kelām-ı pür-ġavāʾilinden -ki mışdāḳ-ı *kelimetü ḥaḳ ürīde bihā bāṭıl*[7] dur- muġaffelān-ı devlet-i ʿOṣmāniye'yi sālim ü emīn eyleye.

Ḥasb-i ḥāl ve basṭ-ı maḳāl

ʿArż-ı ʿaṣabiyyet ü ġarażdan sālim olan ṭabʿ-ı selīm erbābına ḫabī vü müsterāb degüldür ki ʿilm-i inşā ʿulūm-ı āliyye-i iṣnāʾ-ʿaşeriyyeden bir fenn-i şerīf ve miyān-i üdebāʾ-i zamānda bir ṭarz-ı ṭarīfdür. Ḫˇāce-i Cihān Manāẓırü'l-İnşā'da şiʿrden inşāyı tercīḥ ve birḳaç delīl-i celīl[8] ile müddeʿāsın iṣbāt ve taṣḥīḥ eylemişdür. Vücūh-ı tercīḥden biri -ki tezyīf ü tecrīḥden berī ola- budur ki iḫtirāʿ-ı bedāyiʿ ü nevādire ḳādir şāʿir-i māhir her iḳlīmde belki her şehr-i ʿaẓīmde mevcūd ve vāfirdür. Ammā

[1] Far: Gönül isteyen/alan sevgilinin kokusu gelmekte.
[2] ile: NEK1'de yok.
[3] Ar: Her şey özlem duyar aslına; sevinir erdi mi vuslata.
[4] Şiʿr: Naẓm NP.
[5] Far: Düz bir zülf olan inşa bütün yıl aynı seviyede kalır. zi-luṭf-i: zulf-i NEK1.
[6] Neṣr: NEK1'de yok.
[7] Ar: Batılın kastedildiği hak söz.
[8] celīl: NP'de yok.

münşī-i ḥaḳīḳī -ki ḳudret-i inşā nihādında selīḳi ola- her ʿaşrda vāḥiden baʿde vāḥid ve bu maʿnāya nedret-i vücūd-ı münşiyān delīl ü şāhiddür. Aña bināʾen "zamān-ı devlet-i İslāmiyān'da[1] niçe yüz şāʿir-i sāḥir bulunmaḳ cāʾiz ve münşī-i ḥaḳīḳat-perdāz -ki müctāz-ı rütbe-i mecāz ola- ʿuḳūd-ı ʿaşerātdan ʿaḳd-i evveli ġayr-ı mütecāvizdür" diyüp taḥcīr-i vāsiʿ ve pāye-i inşāyı müvāzī-i felek-i tāsiʿ eylemişdür. Erbāb-ı tedḳīḳ ḥicāb-ı irtiyābı taḥrīḳ ve münşī-i ḥaḳīḳī ile mecāzīyi bu vechle temyīz ü tefrīḳ eylemişler ki meṣelā iki kātib-i mübdiʿ ve debīr-i muḫteriʿ ü muʿarrıż-ı[2] *ʿinde'l-imtiḥān yükrimü'l-merʾu ev yuhān*[3] da ḳaṣd-ı temeyyüz-i rüchān idüp maḳṣad-ı vāḥidde āzmāyiş-i ṭabʿ ve rekiyye-i ḳarīḥa-i ẕekiyyeden ẕülāl-i belāġati nebʿ itseler münşī-i ḥaḳīḳī-şiʿār (mışrāʿ)

[fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilün] Remel
Degülem ṭıfl ki ḫāyīde idinem iftār[4]

diyüp cebīn-i ḫāṭırını taʿrīḳ ve defīn-i żamīrini tefrīḳ ile bir ṭarz-ı cedīd īcād u iẓhār teferrüd ü istibdād ider. (Şiʿr[5])

[mef'ûlü mefâ'ilün mefâ'îlü fe'ûl] Ahreb
Bā-māye-i ḫud bi-sāz u çun bī-hunerān
Sermāye be-ʿāriyet me-ḫˇāh ez-diger-ān[6]

[NP-11a] (Neṣr[7]) Münşī-i mecāzī egerçi bu mertebeye ġayr-ı ḳādir ve iḫtirāʿ-ı [NEK1-6a] fuḳarāt-ı nā-şinīdeden ḳāṣırdur ammā kelimāt-ı münşiyān-ı pīşīnden fıḳra-bīn[8] olup ḥammām-ı kelāmda āġāz-ı sürūd ve ʿankebūt-ı ṭabʿ-ı bī-ṣübūtı nesc-i tār u pūd ider. (Şiʿr[9])

[mef'ûlü fâ'ilâtü mefâ'îlü fâ'ilün] Muzâri'
Gīrem ki mārçobe kuned ten be-şekl-i mār
Kū zehr behr-i duşmen u kū muhre[10] *behr-i dūst*[1]

[1] zamān-ı devlet-i İslāmiyān'da: devlet-i ʿOṣmaniyān'da NP.
[2] muḫteriʿ ü muʿarraż-ı: muḫteriʿ-i miʿraż-ı NP.
[3] Ar: İmtihanda insan ya mükafatlandırılır veya zelil olur.
[4] "Almazam agzuma ben ma 'ni-i hâyîdeyi hîç / Degülem tıfl ki hâyîde idinem iftâr" (Mesîhî: K: 8/45)
[5] Şiʿr: Naẓm NP.
[6] Far: Kendi sermayenle (mayanla) yetin, işini yürüt ve hünersizler gibi sermayeyi başkalarından borç isteme.
[7] Neṣr: NEK1'de yok.
[8] fıḳra-bīn: fıḳra-çīn NP.
[9] Şiʿr: Naẓm NP.
[10] Muhre: Mihr NEK1.

(Neṯr[2]) Egerçi bādī-i naẓarda (mıṣrāʿ)

[mef'ûlü mefâ'îlü mefâ'îlü fe'ûl] Ahreb
Ber-reste diger bāşed u ber-beste diger[3]

(neṯr)[4] lākin bu mertebe ile emr-i ḥaḳīḳat-i ḥāl[5] mütebeyyin ü mütemeyyiz ve mekān-ı tefavvuḳ u rüchānda mütemekkin ü müteḥayyiz olmaz. (Şiʿr[6])

[mefâ'ilün fe'ilâtün mefâ'ilün fe'ilün] Müctes
Çu nīst keys-i mumeyyiz ḳuṣūr-ı ʿaḳl çi naḳṣ
Çu nīst merd-i mubaṣṣır vufūr-ı faẓl çi sūd[7]

(Neṯr[8]) Belki ʿırḳ-ı nizāʿı ḥasm bu resmle[9] olur ki ġaraż-ı vāḥidde on ʿaded mektūb feṣāʿiden imlā ve rāyet-i ḥüsn-i ʿibārātı ḳuvvet-i bāzū-yı belāġat ile iʿlā ideler. Şol şarṭ ile[10] ki berende olan fıḳarāt-ı āḫerinde mükerrer ve muʿād u münsāḳ olan elfāẓ-ı berāʿat-ittisāḳ ḫilāf-ı muʿtād olmaya. Temḥīṣ-i[11] ʿibārāt-ı ṣarīḥada bu vechle itʿāb-ı ḳarīḥa itdüklerinde ***lā raybe fīh***[12]i bināʾ-i inşāda muzdūr-ı bī-müzd olan fıḳra-i düzdek-i tensīḳ-i murādda īrād itdügi lafẓ-ı müntaḥil-i nā-maḥal ve mażrab-ı meṯel-i *ḳad veḳaʿa'l-ḥimāru fi'l-vaḥal*[13] olup münşī-i ḥaḳīḳīnüñ her kelām-ı ẕelāḳat-encāmı meḥazz-ı işābete muṭābıḳ *ve mā tecellallāhu fī süratin vāhidetin li-şahsayni ve lā fī süratin vāhidetin merrateyn*[14] feḥvāsı üzre meydān-ı teferrüd ü iʿtilāda muṣallī ve sābıḳ olur. (Şiʿr[15])

[mef'ûlü mefâ'ilün fe'ûlün] Hezec
Men sikke zenem be-ṭāliʿ-i ḫūb

---

[1] Far: Diyelim ki, marçopa otunun (zehre karşı kullanılan bir ot) şekli yılana benziyor. Peki düşman için zehir nerede, dost için mühre nerede?
[2] Neṯr: NEK1'de yok.
[3] Far: Kendi yetişmiş olan başka, başkasına bağlı olan başka.
[4] Neṯr: NEK1'de yok.
[5] ḥāl: NEK1'de yok.
[6] Şiʿr: Naẓm NP.
[7] Far: Ayırt edici zeka olmayınca akıl azlığından ne zarar gelir? İnsan faziletli olmayınca fazlın çokluğundan ne fayda?
[8] Neṯr: NEK1'de yok.
[9] resmle: resm ile NP.
[10] şarṭ ile: şartla NP.
[11] Temḥīṣ-i: Temḥīż-i NP.
[12] Ar: "Bu, kendisinde şüphe olmayan kitaptır." (Bakara 2/2)
[13] Ar: Merkep balçığa saplandı.
[14] Ar: Allah iki kişiye aynı surette tecelli etmez ve aynı surette de iki defa tecelli etmez.
[15] Şiʿr: Naẓm NP.

Ū nīz zened velīk maḳlūb[1]

(Neṯr[2]) Muʿteberān-ı veḳāyiʿ emṣār u bilāddan naḳl-i ṣaḥīḥu'l-isnāddur ki ḥükümetrān-ı ḫıṭṭa-i Ḥorāsān olan Ḥüseyn Bayḳara -ki ittifāḳ-ı ʿuḳalā üzre Nüzhet-ābād kişverini iḫtifāl-i ehl-i hüner ile reşk-i beyt-i maʿmūr ve zamān-ı salṭanatında mātemserā-yı ʿālemi sūr itmiş idi- behre-i maʿrifetden bī-vāye olan her fürū-māyeyi ḫıdmet-i kitābetde istiḫdām ve her bed-tebār-ı sifle-kār daʿvā-yı tefavvuḳ u istiḳdām itmeyüp gūyā vaṣiyyet-i Nūşirevān -ki her lafẓ u ʿibāretinden cūy-ı ḥikmetden bir cūy-ı revāndur[3]- pīş-nihādī ve şāh-rāh-ı intibāha hādī olmış idi. (ʿArabiyye[4])

[müstef'ilün fâ'ilün müstef'ilün fâ'ilün] Basît
Lillāhi derrü Nūşirevān min racülen
Mā kāne aʿrafehu bi'd-dūni ve's-sifel

Nehāhüm en yemessū baʿdehū ḳalemen
Ve en yezelle benu'l-aḥrāri bi'l-ʿamel[5]

(Neṯr[6]) Fużalāʾ-i ʿAcem'den bir şāʿir-i bedāyiʿ-raḳam bu ḳıṭʿanuñ ridāʾ-i[7] ʿArabānesin dībāʾ-i [NEK1-6b] ʿAcemāneye tebdīl ve zīver-i terceme ile tencīd ü tebcīl eylemiş. (Ḳıṭʿa)

[mef'ûlü fâ'ilâtü mefâ'îlü fâ'ilün] Muzâri'
Nūşirevān ki ṭanṭana-i ṣīt-i ʿadl-i ū
Tā bāşed īn cihān heme cā dāstān buved

Hergiz revā ne-dāşt ki bed-aṣl u sifle-rā
Der-hīç kişverī ḳalem ender-benān buved[8]

[NP-11b] Ṭullāb-ı maʿārif ü ādābdan biri ḫoş-nüvīslige raġbet ve meyl-i rütbe-i kitābet eylese ṭarīḳ-i imtiḥān u āzmūne bu vechle reh-nümūn olurlar imiş ki bir

[1] Far: Ben iyi talihim sayesinde para basarım, sikke vururum. O da basar, fakat onunki maklup, sahte!
[2] Neṯr: NEK1'de yok.
[3] bir cūy-ı revāndur: ḥikmet revāndur NP.
[4] ʿArabiyye: Naẓm NP.
[5] Ar: Ne adam şu Nuşirevân! Ne iyi tanır alçağı, ayak takımını! Kendinden sonra hür evlatları çalıştırmakla, kaleme dokunmalarını yasakladı.
[6] Neṯr: NEK1'de yok.
[7] ridāʾ-i: rüvāʾ-i NEK1.
[8] Far: O Nuşirevân ki, onun adaletinin çıkardığı ses bu cihan durdukça destan olarak kalır. Asla özünde kötü ve alçak kimselerin hiçbir memlekette eline kalem almasını reva görmedi.

meclis-i ġāṣṣ ve nādī-i keşīrü'l-ḫavāṣṣda emr-i iḫtiyārı taḳdīm ü teslīf ve Tārīḫ-i Vaṣṣāf'dan bir ṣafḥanuñ ḳırā'atini teklīf iderler imiş. (Mışrāʿ)

[mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün] Hezec
Şeved maʿlūm-ı kār-ı herkesī çun vaḳt-i kār āyed[1]

Eger vaṣf-ı terkībī ve iżāfetlerini ḳırā'at-i bī-reviyyetde ṣavābı ekşer ise teslīm-i ḳalem-i kitābet ile terbiye vü terşīḥ ve vişāḥ-ı birr ü semāḥ ile tevşīḥ idüp ve illā ḫaṭāsı aġleb ü vāfir ise cārihа-i redd ü ḫaybet ile tecrīḥ ve mażīḳ-i ḥırmānda taḥrīc olınur imiş. (Beyt[2])

[Mef'ûlü mefâ'ilün fe'ûlün] Hezec
Ṭuġrā-keş-i perniyān-nāme
Īn reşḥa birūn dehed zi-ḫāme[3]

(Neşr[4]) ki münşī-i ferīd ʿAbdullāh Mürvārīd -ki diyār-ı Īrān'da münşī-i dīvān u miyān-ı münşiyānda *müşārü'n-ileyh bi'l-benān*[5] idi- münşe'ātı sehlü'l-me'āḫiẕ ve sehm-i fehmi āmāc-gāh-ı işābet-i maʿnāya nāfiẕ olup tesennün ile meşhūr ve raḳḳ-ı varaḳ-ı ḥüsn-i ʿaḳīdesi menşūr idi. Ḥākim-i Erdebīl Şāh İsmaʿīl -ki sefk-i dimā'-i Müslimīn'de Ḥaccāc ve şatranc-ı sitem ü lecācda Leclāc idi- mülk-i Ḫorāsān'a vech-i āsān üzre mālik ve sūḳa vü leşkerini hālik olup Mürvārīd gibi bir ṣāḥib-i ḥayşiyyetüñ ifnā vü iżāʿatına nā-rāżī ammā gāh u bī-gāh mülāḥaẓa-i sünniyyeti ḳatlini müteḳāżī idi. Bu eşnāda ḥükkām-ı Māverā'ü'n-nehir ü Hünūd'dan bir dāver-i bisyār-cünūd bir nāme-i muḫtaṣar inşāsında istiʿcāl ve Mürvārid daḫı bī-müsvedde bir nāme-i dil-küşā irticāl idüp mevḳif-i ʿarżda beyne'l-ḫavfı ve'r-recā muntaṣıb u pā-ber-cā oldı. Beyne's-suṭūr müşāhed[6] ü manẓūr olan fürecāt bed-nümūn-ı endāzeden efzūn olmaġla şāh-ı bī-kerem bahāne-cū ve tevaḳḳud-ı leheb-i ġażab ile tünd-ḫū olduḳda Mürvārid rūy-ı süḫanı tevrīd idüp didi ki (mışrāʿ)

[mef'ûlü mefâ'ilün mefâ'îlü fe'ûl] Ahreb
Me-ştāb be-ḳatl-i men ki der-dest-i tu'em[7]

[1] Far: Herkesin işi, işin zamanı geldiğinde belli olur.
[2] Beyt: Naẓm NP.
[3] Far: O ipek mektubun üzerine tuğra çeken kişi, kalemiyle bu damlayı (satırları) bu şekilde yazar.
[4] Neşr: NEK1'de yok.
[5] Ar: parmakla gösterilen
[6] müşāhed: şāhid NEK1.
[7] Far: Beni öldürmek için acele etme, çünkü zaten senin elindeyim.

(Neşr[1]) Eger irāde-i şāh-ı Cem-naẓīr taʿalluḳ-peẕīr olursa beyne’s-süṭūr birer saṭr-ı berāʿat-ẓuhūr[2] ilḥāḳ u ilṣāḳ ve naḳd-i intiẓāmı sūḳ-ı sevḳ-i kelāmda infād[3] u infāḳ itmekle *vaṣmetu furcihī mundefiʿ ve hucnetu mezāhī eṣtur mürtefiʿ*[4] olur. Bu müddeʿā-yı bedīʿ [NEK1-7a] ḥużżār-ı meclis-i refīʿi iʿcāb ve iṯbāt-ı daʿvāyı īcāb itmegin fi’l-ḥāl zānū-yı edeb üzre cāṯim ve iẓhār-ı hünere cāzim olup żamāʾim-i süṭūr-ı mülḥaḳaya bir vechle ḥüsn-i intiẓām ve mezīd-i rabṭ u iltiʾām[5] virdi ki süṭūr-ı nāme yek-laḫt u hemvār ve[6] kemāl-i iḳtidār-ı münşī vāżıḥ u pedīdār oldı. (Mışrāʿ)

[fe'ûlün fe'ûlün fe'ûlün fe'ûlün] Mütekârib
Hākeẕā hākeẕā ve illā fe-lā lā[7]

[NP-12a] (Neşr[8]) Ḳışṣa-i meşrūḥaya müşākil ü naẓīr bir nādire-i ġarābet-peẕīr daḫı merzbūm-ı diyār-ı Rūm’da ẓāhir ü bāhir olmışdur ve erkān-ı devlet-i ʿOṯmāniyān miyānında vuḳūʿ u şüyūʿ bulmışdur. Ol mücmelüñ mufaṣṣalı ve ol ḳażiyyenüñ muḥaṣṣalı budur ki fāṭiḥ-i Mışr u Şām ve ḳāhir-i Aʿrāb u Aʿcām olan Sulṭān Selīm Ḫan zamānında muvaḳḳıʿ-i dīvān ve müttekā-yı ṭuġrāda ṣāḥib-i ʿunvān olan nāʾil-i ʿilm-i vehbī ve müktesebī Tāc-zāde Caʿfer Çelebi -ki devlet-i medīde-i ʿOṯmāniyye’de anuñ gibi münḳatıʿü’l-ḳarīn bir muvaḳḳıʿ-ı siḥr-āferīn gelmemişdür- sefer-i Çaldıran’da -ki ʿalem-i ʿālem-gīr-i ʿOṯmāniyān-ı ḫāfıḳ ve nebehre-i ṭāliʿ-i rafaża-i bed-kār bāzār-ı idbārda nāfıḳ olmış idi- Sulṭān-ı Mışr’a inşā eyledügi ʿArabī Feṯḥ-nāme-i muʿciz-ʿalāme reşkīn-sāz-ı Ḥarīrī vü ʿAllāme olup cezālet-i edāsından meṣāḳıʿ-ı ʿArab-ı ʿUrebā ebkem ü dem-beste ve şīşe-i endīşe-i mübārāt u mücārātları şikeste olmış idi ve niçe sūr-ı mufaṣṣalayı ʿale’t-tertīb baʿż-ı mekātibīnde iḳtibās ve ḥavrāʾ-i ʿibārete sündüs-i feṣāḥat ve istebraḳ-ı belāġat ilbās itmekle ṭarz-ı inşāda iṯbāt-ı ḳudret ü tüvān cevārī-i münşeʾātını lücce-i bī-sāḥil-i iʿcāza revān eylemişdür. Sulṭān Selīm-i ḳahhārıñ deyden ü kirdārı bu vechle cereyān ve istiḳrār bulmış idi ki aḳṭār-ı memālik ü emṣārda bir ṣāḥib-i nāmūs u nāme ḳaṣd-ı irsāl-i nāme eylese ṭuġrā-nüvīs-i dīvānı kāinen men kān ḫilʿat-i daʿvet ile ser-efrāz ve fermān-ı inşāʾ-i nāme ile meknūn-ı żamīrini ibrāz idüp bir hafta temhīl ve tenfīs ü

[1] Neşr: NEK1'de yok.
[2] berāʿat-ẓuhūr: belāġat-ẓuhūr NP.
[3] infād: infāẕ NP.
[4] Ar: Aralık olmasındaki ayıp giderilmiş, satırlarının birbirinden uzaklığındaki çirkinlik ortadan kalkmış.
[5] ve mezīd-i rabṭ u iltiʾām: NP'de yok.
[6] hemvār ve: hemvāre NEK1.
[7] Ar: Öyle öyle. Yoksa, değil değil.
[8] Neşr: NEK1'de yok.

imhāl[1] ile ol emr-i ṣaʿbü'l-menāli[2] teshīl ider idi. Ḥikmet-i Ḫudā ve iḳtiżā-yı ***mā nensaḫ min āyetin ev nünsihā***[3] isvidād-ı inşāyı insā idüp baʿd-ı mażiyyü'l-üsbūʿ ol kār-ı bī-şürūʿ içün tekrār şeref-i daʿvet ile beyt-i derūnı maʿmūr ve ḳırāʾat-i sevād-ı nāme ile meʾmūr oldı. Münşī-i sālifü'l-beyān bīm-i cān ile[4] kef-i nā-ümīdine bir kāġıd-ı sefīd alup varaḳ-ı nā-nüvişteden ʿarż-ı ḫˇāhiş ü niyāz [NEK1-7b] ve ẓahr-ı ḳalb-i ġayb-şināsdan inşāʾ-i nāme-i belāġat-esāsa āġāz eyledi ve bī-teleclüc ü teleʿşüm ve bī-hemheme vü taġamġum bir nāme-i siḥr-edā iḫtirāʿ ü ibdāʿ eyledi ki lafẓ-ı [NP-12b] muʿciz-nişānı ṣānī-i kelām-ı kelīm ve maʿnā-yı ḥikmet-beyānı dil-nişīn-i ṭabʿ-ı selīm oldı. (Mışrāʿ)

[mefâ'îlün fe'ilâtün mefâ'îlün fe'ilün] Müctes
Çunīn kunend şiger-fān çu kerd bāyed kār[5]

Mū-şikāfān-ı siḥr-kāra münkeşif ü āşikārdur ki bu iki nādire-i raḳīḳatü'l-mebānīnüñ ṣānīsi ebdaʿ u aġrab ve evvelinden ṣad bār edaḳḳ u aʿcebdür. Zīrā pākīze-gūy-ı ʿAcem'üñ ḥüsn-i sanīʿi ancaḳ bir kelām-ı mücmeli vech-i mufaṣṣal üzre irāddur. Ammā nāzük-nihād-ı Rūm'uñ kār-ı menīʿi bir şeyʾ-i maʿdūmı inşā vü īcāddur. (Mışrāʿ)

[mefâ'îlün mefâ'ilün mefâ'ilün fe'ilün] Hezec
Bi-bīn tefāvut-ı reh ez kucā-st tā be-kucā[6]

Bu faḳīr mebādī-i ʿahd-i ṣıbādan fenn-i inşāya mūlaʿ u menhūm ve[7] esrār-ı belāġat ü delāʾil-i iʿcāz vech-i īcāz ile maḫfūẓ u mefhūm olup müsellem-i refīʿ-i tevḳīʿe zamān-ı iʿtilāda ve ol ḫıdmet-i kem-menfaʿate hengām-ı ibtilāda baʿż-ı ṣuver-i nāme ki şāh-ı Aʿcām-ı fitne-encāma cānib-i salṭanat ve ṭaraf-ı vükelāʾ-i devletden ketb ü tenmīḳ ve leʾālī-i ʿibārāt sedl-i istiʿārātda tanẓīm[8] u tensīḳ olmış idi ve ḳısm-ı

[1] tenfīs ü imhāl: tenfīs-i imhāl NEK1.
[2] ṣaʿbü'l-menāli: ṣaʿbü'l-menāl NEK1.
[3] Ar: "Biz herhangi bir âyetin hükmünü yürürlükten kaldırır veya onu unutturur (ya da ertelersek), [yerine daha hayırlısını veya mislini getiririz.]" (Bakara 2/106)
[4] ile: NEK1'de yok.
[5] Far: Büyük, muhterem kişiler hıçkırarak ağlasınlar. Çünkü işi gerçekleştirmek gerekir. (Büyükler bir işi olması gerektiği gibi yaparlar.)
[6] Far: Yolun farklılığına olduğuna bak.
[7] menhūm ve: menhūm-vār NEK1.
[8] tanẓīm: naẓm NEK1.

iḫvāniyyātdan baʿż-ı mekātīb-i ḥullet-simāt ki gāh u bī-gāh aṣḥāb-ı faẕl u dānişe semt-i güẕāriş bulmış idi. (Beyt[1])

[müfte'ilün fâ'ilün müfte'ilün fâ'ilün] Serî'
Nīst ʿıyāl-i kesī ṭabʿ-ı rehī der-i suḫan
Naḳd-i żamīreş bi-bīn ber[2] mihek-i imtiḥān[3]

Ne ān ki ḫarzāt-ı elfāẕ-ı bī-ṭāʾili ḳabūle ḳābil ola. (Mışrāʿ[4])

[mefâ'îlün fe'ilâtün mefâ'îlün fe'ilün] Müctes
Fe-keyfe yulḥaḳu bi'ş-şāʾi ve ḍāiʿun bi-ḍalīʿī[5]

(Neṯr[6]) Belki ḫulsān-ı muḫlisānuñ nevʿ-i istiḥsānları terġīb ü teşvīḳ ve ḥükm-endāz-ı ḳażāʾ-i sehmü'l-ġayb-ı tevfīḳi tefvīḳ itmegin şikeste-beste ol kelimāt-ı ḫod-rüste tertīb ü imlā ve ḳulzüm-i bī-kerān-ı beyānda cereyān eyleyen sefāʾīn-i evrāḳ-ı belāġat-defāʾīn Münşeʾātü'l-İnşāʾ ile nāmver ü müsemmā ḳılındı. (ʿArabiyye[7])

[müstef'ilün fe'ilün müstef'ilün fe'ilün] Basît
Leyse'l-fetā bi-fetā lā yüstedāʾü bihī
Ve lā yekūnu lehū fi'l-arżi āṯārun[8]

(Neṯr[9]) Maʿlūm-ı kirām-ı nās ve nümūde-i müteʿayyinān-ı rū-şinās ola ki her müʾellifüñ şüyūʿ u iştihārı bir bülend-himmetüñ ḫüsn-i ḳabūl ü raġbetine menūṭ ve her müʾellifüñ temeyyüz ü iʿtibārı bir ṣāḥib-i ṣavletüñ mezīd-i terşīḥ ü terbiyyetine vā-beste vü merbūṭdur. (Beyt[10])

[Fe'ûlün fe'ûlün fe'ûlün fe'ûl] Mütekârib
Huner her kucā yāft ḳadrī-i tamām
Be-devlet-ḫudāyī ber-āverd nām[11]

---

[1] Beyt: Naẓm NP.
[2] ber: der NP.
[3] Far: Edebiyat, şiir yolunda kimsenin peşinden giden değildir; imtihan ölçüsüyle onun kalbindeki nakde bak.
[4] Mışrāʿ: NEK1'de yok.
[5] Ar: Nasıl katılsın koyunlara ve aç olan gücü yerinde olana?
[6] Neṯr: NEK1'de yok.
[7] ʿArabiyye: Naẓm NP.
[8] Ar: Çevresini aydınlatmayan ve yeryüzünde hiçbir eseri olmayan delikanlı, delikanlı değildir.
[9] Neṯr: NEK1'de yok.
[10] Beyt: Naẓm NP.
[11] Far: Hüner nerede tam bir kıymet bulduysa, orada devlet sahibi olmak ile adını çıkardı.

Niçe fāżıl u müteṭalliʿ zemzem-i feżāʾīl-i cemmeden [NP-13a] müteżalliʿ iken bir mürebbī-i ḥātem-i kereme müṣādif ve bir fāris-i meyṭān-ı iḥsāna mürādif [NEK1-8a] olmaġla (beyt[1])

[fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün] Remel
Ey dirīġā nīst maʿşūḳī sezā-vār-ı ġazel
Ve'y dirīġā nīst memdūḥī sezā-vār-ı medīḥ[2]

Feryād-ı bī-sūdı mülāṣıḳ-ı çarḫ-ı kebūd olup āṣār-ı aḳlām-ı[3] pesendīde-kelāmı dest-ḫoş-i eydi sebā ve manẓūmı perākende ve menṣūrı hebā olmışdur. (Mışrāʿ)

[müstef'ilün fe'ilün müstef'ilün fe'ilün] Basît
Lā yekmülü'l-ḥasenü illā baʿde taḥsīn[4]

(Neṣr[5]) Ḫuṣūṣan iḫvān-ı āḫir-zamānuñ nihād-ı ġıbṭa-resānlarına āfet-i ẓarāfet ġālib ve ʿadem-i iḫtiyār ʿinān-ı iḫtiyārlarını sālib olup meʾṣer-i muʿāṣırını envāʿ-ı ḳadḥ ü tehcīn ile menʿ-i mücerred ve ehl-i fażluñ ḳavl-i faṣlını iʿtirāż-ı bī-aṣl ile redd iderler. (ʿArabiyye[6])

[fe'ûlün mefâ'îlün fe'ûlün mefâ'ilün] Ta'vîl
E-küllü ḫalīlin hakeẕā ġayra munṣıfun
Ve küllü zemānin bi'l-kirāmi baḫīlü[7]

(Neṣr[8]) Lā-cerem ol maḳūle sitem-i ẓarīf-i ḥarīflerden -ki kāl-büd-i bedleri dendān-ı dirān-ı ḥased ile midved ve kāşāne-i dil-i reşk-āyīnleri żabāb-ı tenāḳus-ı ʿaṣriyyīn ile pür-dūd olmışdur- aġmāż u teḥāmī ve redd ü ḳabūl-i muḳallidānelerinden taṣāmum u teʿāmī[9] olınup zamān-ı istiḳbālde gelecek ehl-i dāniş ü kemāle[10] ḥiṣṣe-i ġāʾib ve

[1] beyt: naẓm NP.
[2] Far: Yazık ki gazele layık olan bir maşûk yok. Ve yine yazık ki, o övgülere layık kimse de yok.
[3] aḳlām-ı: ḳılām-ı NEK1.
[4] Ar: İyi, iyileştirildikten sonra ancak kemâle erer.
[5] Neṣr: NEK1'de yok.
[6] ʿArabiyye: Naẓm NP.
[7] Ar: Her dost insafsız mı böyle ve her zaman, cimri mi cömertlere?
[8] Neṣr: NEK1'de yok.
[9] ki kāl-büd-i bedleri dendān-ı dirān-ı ḥased ile midved ve kāşāne-i dil-i reşk-āyīnleri żabāb-ı tenāḳus-ı ʿaṣriyyīn ile pür-dūd olmışdur. Aġmāż u teḥāmī ve redd ü ḳabūl-i muḳallidānelerinden taṣāmum u teʿāmī: redd ü ḳabūlünden iʿtirāż u ʿudūl ve nükūb u nükūl NP.
[10] dāniş ü kemāle: ḥāle NP.

ḥavāṣṣ-ı āyende-gān belki maḥremān-ı Mehdī-i āḫir zamāna[1] ġāʾibāne iʿdād-ı reġāʾib ḳılınmışdur. (ʿArabiyye[2])

[mütefâ'ilün mütefâ'ilün mütefâ'ilün] Kâmil
Ve iẕā'l-fetā lāḳa'l-menūne vecedtehū
Lev-lā'ṣ-ṣenāʾü ke-ennehū lem yuḫlaḳı[3]

(Neṣr[4]) Cāy-ı recā vü tevekküfde medd-i eküff olınur ki ḫāme-i siḥr-kāruñ raḳṣ-ı nā-hemvārı īḳāʿ-ı zamānuñ ḳuṣūr u[5] noḳṣānına maḥmūl ve[6] pūziş-i faḳd-ı merām ʿinde'l-kirām[7] maḳbūl olmaġla bu ṣaḥāʾif-i münşeʾātuñ mā-bi'ẕ-ẕātı[8] mermūḳ u manẓūr ve ʿavārī-i vaṣmet-i ʿavārı pūşīde vü mestūr ola. (Beyt)

[fe'ûlün fe'ûlün fe'ûlün fe'ûl] Mütekârib
Men īn ṭavr-ı nādir ki ārāstem
Ne iḥsān ne taḥsīn zi-kes ḫˇāstem[9]

Reved yekserān seyr-i çarḫ-ı kuhen
Velī tā cihānest māned suḫan[10]

Çünki āyende-gān-ı bī-ġaraż kaʿbe-i inṣāfa rū-be-rāh ve mışdāḳ-ı fermūde-i *tesmeʿu bi'l-Muʿaydī ḫayrun min en terāhu*[11] olmışlardur. Bu faḳīr-i ẕerre-sānuñ ḥaḳāret-i şānına baḳmayup zamān-ı cāhiliyyet-i cehlāda giriftār-ı ṣoḥbet-i cühelā olan ġarīb-i diyār-ı hüner nīm-nigāh nevāziş-i eṣer ile naẓar-yāfte ve ġāʾibāne ḳabr-i münderis-i ṣāḥib-i fesāneye nūr-ı āfitāb-ı duʿāya tāfte ola. Bu faḳīr çünki kendü ʿacz ü taḳṣīrüme iʿtirāf ve gülistān-ı beyāndan ṣemār-ı iʿtiẕārı ictinā vü iḫtirāf üzreyim. Mekārim-i aḫlāḳ-ı kibāra ḫalīḳ u sezā-vār budur ki *el-ʿafvü ʿani'l-muḳır lā ʿani'l-muṣır*[12] feḥvāsı üzre ḥalbe-i ışlāḥ-ı manṭıḳda İbn-i Sekiyyet olmayup belki Sükeyt ve mıżmār-ı kemiyyet-i biżāʿatde rācil ü bī-kümiyyet olan muḥtāc-ı ṣafḥ u ʿaṭānuñ

[1] ḥavāṣṣ-ı āyende-gān belki maḥremān-ı Mehdī-i āḫir zamāna: NP'de yok.
[2] ʿArabiyye: Naẓm NP.
[3] Ar: Delikanlığı ölümle burun buruna gelince görürsün. Şayet övgüler hiç yaratılmamış gibidir.
[4] Neṣr: NEK1'de yok.
[5] ḳuṣūr u: NP'de yok.
[6] ve: NEK1'de yok.
[7] faḳd-ı merām ʿinde'l-kirām: ʿadem-i iltifāt ü īnās ve ʿinde'l-kirāmü'n-nās NP.
[8] mā-bi'ẕ-ẕātı: bi'ẕ-ẕātı NP.
[9] Far: Ben ki bu nadir tavırla (sözü) süsledim, kimseden ihsan da istemedim, tahsin de istemedim.
[10] Far: Bu köhne dünyanın seyri kendi hızında durmadan akar. Ancak dünya durdukça söz durur.
[11] Ar: Muaydî'yi görmektense, duyman daha iyi.
[12] Ar: Israr eden değil, ikrar eden affedilir.

zellet [NEK1-8b] ü ḫaṭāsından iġżā ve ḥüsn-i müsāmaḥa[1] ve luṭf-ı mümāsaḥa ile irżā buyuralar. (Naẓm[2])

[fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün] Remel
Ey gelüp dünyāyı bizden ṣoñra seyrān eyleyen
Siḥr-i ṭabʿ-ı mū-şikāfı ḫalḳı ḫayrān eyleyen

Ġāʾibāne bir duʿāʾ-i ḫayrdur ancaḳ murād[3]
ʿĀlem-i berzaḫdaki ervāḥı şādān eyleyen

1. Sulṭān Meḥmed bin Murād Ḫān'dan Melik-i Īrān Şāh ʿAbbās'a Gönderilen Nāmedür.[4]

ʿĀlī-ḥażret sāmī-rütbet hūşenk-hūş Dārā-dirāyet[5] Siyāvūş-veş[6] key-kiyāset Ḫüsrev-rū Sencer-cürʾet Ferīdūn-fer Efrāsiyāb-ferāset bālā-nişīn-i evreng-i Dārāyī[7] vālā-nişān-ı serīr-i memleket-ārāyī dürr-i şāh-vārī deryā-yı serverī Hüdhüd-i tācdār-ı gülzār-ı hüner-perverī şāh-ı naṭʿ-ı şehāmet ü şehr-yārī iklīlü'l-mülk gülşen-i mülk ü tāc-dārī (naẓm[8])

[fâ'ilâtün mefâ'ilün fa'lün] Hafîf
Şāh-beyt-i ḳaṣīde-i iclāl [M-80b]
Durretu't-tāc efser-i iḳbāl

Şāh ʿAbbās-ı mekremet-āyīn
Dāme fī menheci'l-hedyi ve'd-dīn[9]

(neşr[1]) ṭaraf-ı ḳarīnü'ş-şereflerine leṭāʾif-i taḥiyyāt-ı [NP-97b] müşādaḳat-nümā ve şerāʾif-i teslīmāt-ı muḫālaṣat-intimā -ki ***ve elḳaytü ʿaleyke meḥabbetem minnī***[2]

[1] müsāmaḥa: müḥāmaḥa NEK1.
[2] ola. ... buyuralar. Naẓm: li-müʾellifihi NP.
[3] murād: hemān NEK1.
[4] NP 97a: Başlık NEK1: "Ṣūret-nāme-i berāʿat-ı esāsıdur ki Şāh ʿAbbās'ıñ nāmesine cevāb-ı ṣavāb-encām ve meclis-i edībān-ı zamānda idāre-i cām u inscāmdur." M 80a: Başlık M: "Ṣūret-i nāme-i berāʿat-ı esāsdur ki Şāh ʿAbbās'ıñ nāmesine cevāb-ı ṣavāb-encām ve meclis-i edībān-ı zamānda idāre-i cām-ı inscāmdur."
[5] Dārā-dirāyet: dār-ı dirāyet M.
[6] Siyāvūş-veş: Siyāvūş M.
[7] Dārāyī vālā: Dārā-yı vālā M.
[8] Naẓm: NEK1'de yok.
[9] Far-Ar: Hikmet etme ve ululama kasidesinin şah beyti, ikbal tacının altına konulan mücevher taşı, mekremet-âyîn olan Şâh Abbas! Hidayet ve din yolunda daim olsun.

maṭlaʿından nümāyān olan kelimāt-ı berīʿa-i belāġat-encāmı ṭulūʿ-ı ehille-i edille-i muḫabbete berāʿat-i istihlāl[3] ***ve ceʿale beyneküm meveddeten ve raḥmeh***[4] menbaʿından cereyān iden ʿibārāt-ı bedīʿa-i[5] selsebīl-insicāmı tefeccür-i ʿuyūn-ı mevādd-ı meveddete bāʿiṣ-i istidlāl ola- envāʿ-ı tekrīm ile taḳdīm ve şerāʾiṭ-i inhāʾ-i ***fe-ḥayyū bi-aḥsene minhā***[6] tekmīl ü tetmīm olınup ḥāṭır-ı dūr-bīn-i daḳīḳa-şinās ve ṭabʿ-ı ṣavāb-endīş-i ḥikmet-istināslarına[7] -ki her fikr-i müşkil-küşāsı tevḳīʿ-i menşūr-ı āgāhī ve her reʾy-i işābet-inşāsı ʿunvān-ı ṣaḥīfe-i şāhīdür- nāme-i ser-be-mühr-i rāz bu vechle ibrāz olınur ki tevfīḳ-i Hādī-i ezel ve fażl-ı bī-müntehā-yı Feyyāż-ı[8] lem-yezel ile merciʿ-i selāṭīn-i gerdūn-cenāb ve mışdāḳ-ı ***müfetteḥaten lehümü'l-ebvāb***[9] olan pīşgāh-ı salṭanat-ı rūz-efzūn ve südde-i saʿādet-ʿidde-i hümāyūnumuza -ki ḳıble-gāh-ı gerden-keşān-ı nām-dār ve muḳsim-i ezrāḳ-ı ṣanādīd-i felek-medārdur[10]- bihzād-ı ṭabʿ-ı siḥr-bāf ile naḳş u taṣvīr ve yārī-i ḫāme-i mū-şikāf ile teẕhīb ü taḥrīr olınmış Şehnāme-i muḥabbet u velā yaʿnī nāme-i ṣıdḳ u vefā (naẓm[11])

[mef'ûlü mefâ'ilün fe'ûlün] Hezec
Fihrist-i ṣaḥāʾif-i berāʿat
ʿUnvān-ı meḥāsin-i ʿibāret[12]

Enmūẕec-i kār-gāh-ı Mānī
Ser-nāme-i fevz u şādmānī[13]

Neṣr:[14] ki ʿayn-ı ʿibāret-i leṭāfet[15]-fezāsından māʾü'l-ḥayāt-ı ṣadāḳat [NEK1-9a] u ṣafā çekīde ve ḥüsn-i siyāḳ-ı berāʿat-ittisāḳı müceddid-i muḥabbet-i ekīde olup sevād-ı ḥurūf-ı meʿālī-i[16] ẓurūfı[1] ḥicāb-ı şeb-i müşgīn-niḳāb gibi ārām-baḫş u ṭarab-

[1] Neṣr: NEK1'de yok.
[2] Ar: "Sevilesin ve gözetimimizde yetiştirilesin diye tarafımızdan bir sevgi bırakmıştım." (Tâ-Hâ 20/39)
[3] berāʾat-i istiḥlāl: berāʾete istiḥlāl M.
[4] Ar: "ve aranızda bir sevgi ve merhamet var etmesi [de onun (varlığının ve kudretinin) delillerindendir.]" (Rûm 30/21)
[5] cereyān iden ʿibārāt-ı bedīʿa-i: cereyān-ı ʿibārāt-ı berīʿa-i M.
[6] Ar: "[Size bir selâm verildiğinde] ya daha güzeli ile veya dengi ile karşılık verin." (Nisâ 4/86)
[7] istināslarına: istinās NEK1.
[8] Feyyāż-ı: fażl-ı Feyyāż-ı NEK1.
[9] Ar: "Kapıları kendilerine ardına kadar açılmış olarak [Adn cennetleri vardır.]" (Sâd 38/50)
[10] felek-medārdur: felek-medār M.
[11] naẓm: NEK1'de yok.
[12] ʿibāret: belāġat NP.
[13] Far: Berâat sahifesinin fihristi, güzel ibarelerin başlığı, Mânîlerin yaptığı nakışların bir numunesi, muvaffakiyet ve sevinç yazılarının başlığı.
[14] Neṣr: NEK1'de yok.
[15] leṭāfet: leṭāḳat NEK1.
[16] ḫurūf-ı meʾālī: ḫurūf-ı maʿānī M.

fezā[2] ve beyāż-ı maʿnā-yı raʿnāsı [NP-98a] şuʿāʿ-i ḫurşīd-i cihān-tāb gibi nūr-feşān ve ʿālem-ārādur. (Şiʿr[3])

[fe'ûlün fe'ûlün fe'ûlün fe'ûl] Mütekârib
Be-rūzī ki nīk[4] aḫterī yār būd
Numūdār-ı devlet pedīdār būd

Be-vaḳtī ki ṭāliʿ peẕīrende būd
Nigīn-i şeref muhr gīrende būd[5]

(Neṯr[6]) Vürūd u nüzūl ve ol tercemān-ı esrār-ı muḥabbet ḫalvet-serāy-ı İrem-miṣālde müṣūl idüp[7] mażmūn-ı ṣadāḳat-żımānına tevcīh-i bāl[8] ile iḳbāl ve sevḳ-i kelām-ı şevḳ-encāmından cenāb-ı vālā-menziletlerinüñ ṣafā-yı ṭaviyyetine istidlāl olındı. (Rubāʿī[9])

[mef'ûlü mefâ'îlü mefâ'îlü fe'ûl] Ahreb
İn nāme ki māye-i neşāṭ u ṭarabī-st
Efzūnī-i ḥusn-i ʿahd rā ḫoş sebebī-st
Z'īnsān ki buved muḫtaṣar u pur-maʿnā
Gūyī zi-cevāmiʿu'l-kelim munteḫabī-st[10]

(Neṯr[11]) Ol nāme-i bedāyiʿ-ẓuhūruñ teżāʿīf-i süṭūr-ı belāġat-ṣudūrında esās-ı bī-indirās-ı ṣulḥ u velā miʿmārī-i kilk-i mülk-ārā ile teşyīd ve iṯbāt-ı daʿvā-yı muṣādeḳa içün niçe muḳaddemāt-ı ṣādıḳa temhīd olınduḳdan soñra mebādī-i ṣulḥ-üstüvārda ṭarafeynden firār iden bergeşte-rūzgārlaruñ reddi meşrūṭ ve ser-rişte-i ʿahd-i veṯīḳ bu ṭarīḳ ile mübrem[12] u mażbūṭ iken şarṭ-ı sālife muḫālif Ḫan Aḥmed Geylānī nāʾil-i emān u emānī olınduġı telvīḥ ve Necefḳulınuñ cānib-i mekārim-ḥāllerine[13] irsāli taṣrīḥ olınmış. Ẕihn-i āfitāb iżāʾet-i deryā-ifāżetlerine hüveydā ve naḳş-ı nigīn-i

[1] meʿālī-i ẓurūfı: meʿānī ẓurūf-ı NEK1.
[2] Ṭarab-fezā: Ṭaraf-fezā M.
[3] Şiʿr: Naẓm NP.
[4] nīk: līk M.
[5] Far: Talihin yaver gittiği günlerde devlet apaçık kendini gösteriyordu. Talihin önünü açtığı zaman şeref yüzüğü mühr alıcı gibiydi.
[6] Neṯr: NEK1'de yok.
[7] idüp: NP'de yok.
[8] tevcīh-i bāl: teveccüh-i bāl M.
[9] Rubāʿī: Beyt NEK1, Naẓm NP.
[10] Far: Sevinç ve neşenin mayası olan bu mektup, zamanın güzelliğinin artması için güzel bir sebeptir. Öylesine öz ve mana doludur ki, sanki kelimeleri cevāmiʿü'l-kelîmden seçilmiş gibidir.
[11] Neṯr: NEK1'de yok.
[12] mübrem: müberrem NP, müteberrem M.
[13] ḫallerine: fallarına M.

süveydā ola ki müşārün-ileyh Ḫan Aḥmed peder-i emcedümüz merḥūm Sulṭān Murād Ḫan *beşşeru'llāhü teʿālā*[1] *bi-raḥmetihi minhu ve*[2] *rıḍvān* ḥażretlerinüñ zamān-ı bā-emānlarında nüzhet-ābād-ı Rūm'a ḳudūm idüp güncişk-i [NP-98b] żaʿīf-bünyet gibi zīr-i cenāḥ-ı hümā-yı ḥimāyetlerine ilticā ve fużāla-i inʿām-ı ʿāmlarından kūşe-i inzivāda zevāde-i ḳanāʿat ricā itdükde bu maḳūle çār-bāliş-i ʿizzet-i salṭanatdan dūr olmış pīr-i maġẕūr[3] ber-ḥaseb-i kelām-ı bī-bedel-i ***irḥamū aʿzīze ḳavmin ẕelle***[4] maṭraḥ-ı eşʿʿa-ı inşāf ve melḥuẕ-ı ʿayn-ı ināyet ü elṭāf olmaḳ şīme-i kerīme-i eşrāf-ı eslāf olduġından māʿadā ʿırḳ-ı ṭāhir-i āl-i hidāyet-meʾāle daʿvā-yı ittişāli müheyyic-i reʾfet-i Ḫüsrevāne ve gülzār-ı ḥāline cūy-ı şefḳat u efżāl revāne olmış idi. Fi'l-ḥaḳīḳa kef ü cūdı [NEK1-9b] sermāye-i istiṭāʿatden[5] nehy ve āfitāb-ı rūḥı[6] maġrib-i zemīn-i erzel-i ʿömre müntehī olup ***li-key lā yaʿleme baʿde ʿilmin şeyʾen***[7] peyġūlesinde ʿuzlet-güzīn ve teng-nāy-ı tevānī vü nā-tevānīde[8] kūşe-nişīn olmaġla bir vechle kem-nām u düşmen-kāmdur -ki aḫẕ-i intiḳāma nā-revā ve vücūd u ʿademi ʿale's-sivādur-ol maḳūle dāḫil-i ḥarem-i herem olan müsteḥaḳḳān-ı[9] kereme ifāża-i birr ü iḥsānuñ istiḥsānında ʿaḳl ü naḳl muṭābıḳ[10] ve bu maʿnā şerīʿat-i şerīfeye muvāfıḳ olup ḥażret-i risālet-penāh sulṭān-ı serīr[11] *li meʿallāhi ʿaleyhi efḍalü ṣalevāti'l-müṣallīn ve ʿalā* ***iḫvetihī*** *mine'l-enbiyāʾi ve'l-mürselīn*[12] şemşīr-i āfitāb-ı berḳ ile miyān-ı ḥaḳ u bāṭılı farḳ[13] ve tesḫīr-i memālik-i ġarb u şarḳ idüp tiġ-i zebān-ı[14] muʿciz-beyān ile ḳaṭʿ-ı ʿırḳ-ı nizāʿ ve tāc u taḫt-ı Keyānī dest-i tasalluṭ-ı pīşīniyāndan intizāʿ itdüklerinde sākin-i şiʿāf-ı cibāl olan pīrān-ı kühen-sāli taʿarruż-ı aṣḥāb-ı ḳıtālden [NP-99a] viḳāyet ve cünd-i ġālib-i ẓafer-mevākiblerine ***leyse minnā men lem yuvaḳḳır kebīranā***[15] maʿnāsı üzre tevḳīr-i kebīr ile vaṣiyyet buyurduḳları kütüb-i eḥādīṯ-i ṣaḥīḥada masṭūr ve miyān-ı ʿālemiyānda müstefīż ü meşhūrdur. Bu taḳdīr-i

[1] Teʿālā: NEK1'de yok.
[2] minhu ve: NP'de yok ve M'de yok.
[3] pīr-i maġẕūr: Pür-maġdūr NP, M.
[4] Ar: "Zelil olmuş topluluğun ulu kişisine merhamet edin." (Hadîs-i Şerîf: ed-Dürrü'l-Ferid ve Beytü'l-Kasîd, 4/539 rakam: 5251)
[5] sermāye-i istiṭāʿatden: sermā-yı istiṭāʿatden M.
[6] nehy ve āfitāb-ı rūḥı: nehy-i vefiyāt-ı rūḥı M.
[7] Ar: "İçinizden kimileri de, bilgili olduktan sonra hiçbir şeyi bilmesin diye" (Nahl 16/70; Hac 22/5)
[8] nā-tevānīde: tevānīde M.
[9] müsteḥaḳḳān-ı: müstaḥḳāḳ-ı NEK1.
[10] muṭābıḳ: mütetābıḳ M.
[11] serīr: serīre NEK1.
[12] Ar: Allah ile, salavat getirenlerin en üstün salavatları onun üzerine, nebi ve resul kardeşleri üzerine olsun.
[13] farḳ: M'de yok.
[14] zebān-ı: NP'de yok.
[15] Ar: "Büyüğümüze saygı göstermeyen bizden değildir." (Hadîs-i Şerîf: Tirmizî, Birr, 15/1920)

lāzımü't-taḳrīr üzre Ḫan Aḥmed'i ṣıyānet lāzıme-i diyānet olduġı ẓāhir[1] ve mezīd-i merḥamet ü inṣāf ile ittiṣāfumuza delīl-i bāhirdür[2] ve Necefḳulı ḥaḳḳında fermān-ı āfāḳ-gīrümüz bu vechle güzāriş-peẕīr oldı ki rāḥat-ābād-ı ḫıṭṭa-i Baġdād'da vālī-i kişver-küşā olan Vezīr Ḥasan Paşa muʿtemedān-ı diyār ve muʿteberān-ı rūzgārdan tefaḥḥuṣ u suʾāl ve bu emr-i mühimde muḫbirān-ı mevṯūḳ-bihimden istiṭlāʿ-ı ḥāl ide. Müşārün-ileyhüñ nümūne-i Dārü's-selām olan ḫıṭṭa-i Ḳubbetü'l-islām'a duḫūl ü rücūʿı ne zamānda vuḳūʿ bulmışdur, ṣulḥ-ı ṣalāḥ-ı eṯerden muḳaddem midür[3] muʾahher midür ḥaḳḳ u insāf ile istiḳṣā vü istikṣāf idüp mūcibi ile ʿamel ve viche-i ṣavāba tevcīh-i emel eyleye. Egerçi bu cānibden daḫı ṣunūf-ı riʿāyet ü reġāʾib ile ḫukerde ve ḫˇān-ı yaġmā-yı naʿmā-yı firāvānumuz ile perverde olanlardan Bāyezīd Beg tevsen-i bed-rām-ı nefs-i ḫod-kāmından ḫalʿ-i ʿiẕār-ı aʿẕār ve bilā-mūcib ol cānibe iḫtiyār-ı[4] firār idüp ve bundan māʿadā pes-māndegān-ı ḳāfile-i ***ve sīḳa'lleẕīne keferū ʿilā cehenneme zümerā***[5]dan niçe [NEK1-10a] ümerā iẓhār-ı ʿuḳūḳ u sitīz ve ol ṭarafa rücūʿ u gürīz eylemişlerdür. Lākin bizüm şāh-bāz-ı ḫāṭır-ı ṣavāb-perdāzumuz ol mertebeden bülend-pervāzdur -ki [NP-99b] bu maḳūle cüzʾiyyāt-ı umūr-ı[6] nā-hencāruñ nişīb-i ẕikr ü iẓhārına mütenezzil[7] ola- ve mebānī-i vedād-ı ṣābitü'l-eṯerümüz ol ṭabaḳadan rāsiḫ-terdür -ki ***lev büsseti'l-cibālü***[8] ***ve'nṣaḳḳati's-semāʿü***[9] [10] tünd-bād-ı eḳāvīl-i nā-sezā ile mütezelzil ola- ve nāme-i ṣadāḳat-ʿunvānda ḥükkām-ı Gürcistān ḫuṣūṣan Simun-ı süst-peymāna müteʿallıḳ baʿż-ı ḫuṣūṣ-ı bāʿiṣü'l-ḫulūṣ iʿlām u īẕān ve ol ser-defter-i aṣḥāb-ı şimālüñ gūş-māline istīẕān olınmış ṭabʿ-ı ṣafā maṣḥūblarına pūşīde ve maḥcūb degüldür ki ol ġaddār-ı sitīze-kār şīrān-ı leşker-i düşmen-şikārumuzuñ zīr-i çengāl-ı nigālinden rūbāh-miṣāl hezār mekr ü dehā ile rehā bulmış ṣayd-ı nīm-mürde ve şikār-ı zaḫm-ḫūrde olup maḳām-ı ʿacz ü istislāmda ilḳāʾ[11]-i silāḥ ve engüşt-i żarāʿat ile ḳarʿ-ı bāb-ı silm ve ṣalāḥ itmiş idi. Niçe şuhūr u sinīnden berü ʿatebe-i ʿaliyye-i übbehet-ḳarīnümüze ḫarāc-güzār ve evāmir-i ḳader-ḳadr-i ḳażā-i meżāmuza fermān-ı ber-dār olup her ān ser-pençe-i ehl-i īmāndan

[1] ẓāhir: NEK1'de yok.
[2] delīl-i bāhirdür: delīl ü bāhirdür M.
[3] muḳaddem midür: muḳaddemidür M.
[4] iḫtiyār-ı: NP'de yok.
[5] Ar: "İnkar edenler grup grup cehenneme sevk edilirler." (Zümer 39/71)
[6] cüzʾiyyāt-ı ʿumūr: cüzʿiyyāt-āmūz M.
[7] mütenezzil: tenezzül M.
[8] Ar: "dağlar parça parça dağılıp saçılmış toz olduğu [zaman]" (Vâkıa 56/5)
[9] Ar: "Gök yarılır" (Hâkka 69/16)
[10] Neṯr: NP ve NEK1'de yok.
[11] ilḳāʿ: ilḳā M.

istīmān itmegin gümāştegān-ı ṣuġūr-ı velāt-ı[1] ser-ḥadd-i manṣūremüze tenbīh ü tehdīd ve ol eṭrāf u ḥudūdda mevcūd olan vufūd-ı ẓafer-i vürūdumuza[2] taḳdīm-i vaʿīd olınmış idi ki ol gebr-i pür-kibrüñ miḳdār-ı şibr-i vilāyet ü memleketine taʿarruż u taʿaddīye taṣaddī itmeyeler. Muḥafaẓa-i beyża-i millet-i beyżā iden ser-bāzān ʿarṣa-i heycā-fermān-ı ḳażā-miṣālümüze iṭāʿat ü imtiṣāl idüp dāmān-ı memleket-i bī-sāmānından ḳaṣr-ı yed ve dervāze-i ceng ü āşūbı sedd [NP-100a] itmekle dār u diyārınuñ her cānibini eydī-i ecānibden ḥimāyet ve her gāh dergāh-ı selāṭīn-penāhumuzdan[3] ḫılaʿ-i fāḫire[4] vü niʿam-ı ẓāhire ile nevāziş ü riʿāyet olınurdı[5]. Çünki muḳābele-i iḥsānda iẓhār-ı küfrān ve ol eṭrāf u inḥāda ***ʿalā ḥīni ġafletin min ehlihā***[6] nasb-ı rāyet ʿişyān eyledi. Bi-ʿināyetu'llāhi'l-müsteʿān aḳreb-i ezmānda pādāş-ı kār ve cezā-yı kirdār-ı nā-hencārını dest-bürd-i erbāb-ı mücāhededen müşāhede idüp kālbud-i bedī ṭuʿme-i mūr u mār ve cīd-i vücūdı giriftār-ı kemend-i dimār olmaġla ***fe-men nekeṣe fe-innemā yenküṣü ʿalā nefsihi***[7] **vaʿīd-i şedīdine**[8] maẓhar olmaḳ muḳarrerdür. (Meṣnevī[9])

[fe'ûlün fe'ûlün fe'ûlün fe'ûl] Mütekârib
Binā kerden-i nīkī[10] *ez-men buved* [NEK1-10b]
Bedī-rā bidāyet zi-duşmen buved

ʿUḳūbet kunem ḫaşm-rā ber-gunāh
Nevāziş kunem çūn şeved ʿoẕr-ḫˇāh[11]

(Neṣr[12]) Egerçi bāʿiṣ-i iḫtilāl ü teşvīş olan müteġallibe-i muḥāl-endīşi pirāmen-i mülk-i pür-emnümüzden iḫrāc ve raḳabe-i bī-devletlerine vażʿ-ı cizye vü ḫarāc itmekde sāʾir aṣḥāb-ı taḥt u tāca iḫtiyācumuz yoḳdur ammā çünki Sīmūn-ı ḥadīʿat[13]-nümūnuñ sevālif-i[14] ezmāndan dūdmān-ı bā-emānuñuza āmed-şudı ḫuṣūṣān cenāb-ı

[1] ṣuġūr-ı velāt-ı : ṣuġūr ve velāt-ı M.
[2] ẓafer-i vürūdumuza: ẓafer-i dūdumuza NEK1, NP.
[3] penāhumuzdan: penāhumuzda NP.
[4] ḫılaʿ-i fāḫire: ḫalʿ-i fāḫire M.
[5] olunurdı: olunur ki M.
[6] Ar: "halkın habersiz olduğu bir sırada [şehre girdi]" (Kasas 28/15)
[7] Ar: "Verdiği sözden dönen kendi aleyhine dönmüş olur." (Fetih 48/10)
[8] vaʿīd-i şedīdine: vaʿd-i şedīdine M.
[9] Meṣnevī: Naẓm NP, M.
[10] nīkī: yekī NP.
[11] Far: İyiliği bina etmek benden, kötülüğü başlatmak da düşmandandır. Düşmanımın günahının cezasını veririm. Özür istediğinde de onu nevaziş ederim; okşar gönlünü alırım.
[12] Neṣr: NEK1'de yok.
[13] ḥadīʿat: ḫadīḳat NP.
[14] sevālif-i: sālif-i NP, M.

fütüvvet-menābuñuza mezīd-i tereddüd ü teveddüdi olup maḥżā daʿvā-yı[1] ṣadāḳati iṣbāt ve zemīn-i dil-i ḫullet-żamīnde mihr-i kiyā-yı muḥabbet-i bī-riyāyı inbāt içün ol bād-peymā-yı tīmā-yı fesād-ı muḳriʿa-i neṣāyıḥ-ı mülūkāne[2] ile teʾdīb ü taḳrīʿ ve ġalebe-i dem-i ʿiṣyāndan ṣeverān iden mādde-i ʿinād u kīnini[3] teskīn içün devāʾ-i merr-i pend-i sūdmend tecrīʿ olınmış. Bu vażʿ-ı muḥabbet-iḳtiżā maḥall-i irtiżāda cāy-gīr ve mirʾāt-i ḥüsn-i ḳabūlde ṣūret-peẕīr olup bāʿiṣ-i istiḥkām-ı esās u dād ve sebeb-i ṣebāt-ı ʿahd-i ḳarār-dād [NP-100b] olmışdur ve ḥākim-i Ḥuveyze ve Kemāl-ābād olan Mübārek menḥūs[4]-sīret-i bed-nihāduñ eslāf-ı vālā-ensābuñuza sābıḳa-i ʿalāḳa vü intisābı ifāde ve cānib-i şeref-ittisālüñüzden ol bed-sikālüñ[5] istīṣāli irāde olunmış żamīr-i ḥikmet-semīrlerine ki (mışrāʿ)

[mef'ûlü mefâ'îlün mef'ûlü mefâ'îlün] Hezec
Āyīne-i Sikender u cām-ı cihān-numāst[6]

Ke'ş-şems fī'ẓ-ẓahā'iri [M-83a] *ẓāhir*[7] ola ki ʿIrāk-ı ʿArab ki bedāyiʿ-i sunʿ-ı Rabb ile reşk-i ʿIrāk-ı ʿAcem belki güzīde-i memālik-i Cem'dür. Ecdād-ı emcādumuzuñ silk-i meliklerinde munaẓẓam[8] ve memālik-i malik-i maḥrūse-i mevrūṣelerine munżamm[9] olduḳda ol ḥavālīde vālī olan Seccād ve[10] seccāde-i iṭāʿatde iḳāmet-i farż u reʾs cādde-i ḫıdmetde ʿarīża-i żarāʿati ʿarż idüp baʿdehu mezbūr Mübārek sevḳ-i ḳader ile cā-nişīn-i peder olduḳda dıraḫt-ı devlet-i süst-bünyādı ṣarṣar-ı ṣavlet-i Ḫudā-dādumuz ile berbād olmaḳ ḫavfından cevf-i dimāġından iḫrāc-ı sevdā-yı istibdād ve her ān hükkām-ı Baġdād'a mürācaʿat u istimdād itmekle ḳalem-rev-i ḥükūmeti ṭavārıḳ-ı şebīḫūn-ı[11] āfetden maḥfūẓ ve ẓıll-ı devḥa-i emānda[12] ṣemār-ı bī-şümār-ı ʿāṭıfet ü iḥsānumuz ile maḥẓūẓ idi. Ḥālā merāsim-i ḥüsn-i cevārī[13] terk ve ḥazān-ı ʿözr ü küfrān[14] şāḥ-sār-ı dil-i bā-ḥisārını bī-[15]bār u berg idüp[16] [1] tüccār u

[1] daʿvā-yı: deʿavāt-ı NP.
[2] mülūkāne: mülūkā M.
[3] ʿinād u kīnīni: ġubār-ı kīnini M.
[4] menhūs: M'de yok.
[5] sikālüñ: şikālüñ NP, M.
[6] Far: İskender'in aynası ve dünyayı gösteren kadehtir.
[7] Ar: Gün ortasındaki güneş gibi belirgindir.
[8] munaẓẓam: munżamm M.
[9] munżamm: munaẓẓam M.
[10] ve: M'de yok.
[11] şebīḫūn-ı: şeb-ḫūn-ı NP.
[12] ẓıll-ı devḥa-i emānda: ḥalel-i devḥa-i emānda M.
[13] ḥüsn-i cevārī: ḥüsn ü civārī NEK1.
[14] ʿözr ü küfrān: ġadr u küfrān M.
[15] bī-: NP'de yok.
[16] bī-bār u berg idüp: bī-berg ü bār idüp M.

sevdā-gerāna dest-i ẓulm-gerānı derāz[2] [NEK1-11a] ve emvāl-i erbāb-ı ticāreti nehb ü ġārete āġāz itmegin ʿacze ve zīr-i destān dāstān[3]-ı ẓulm ü nikāyetinden şikāyet idüp muḳteżā-yı ġayret-i salṭanat üzre fermān-ı ḳadr-tevānumuz şeref-nefāẕ u cereyān bulmış idi ki[4] dāver-i zūr-āver-i zevr[5] olan müşārün-ileyh Ḥasan Paşa meẕkūr Mübārek'ün [NP-101a] mübārek metāyā-yı āmāli olan berārī vü cibāli nişāne-i tīr-i tārāc ve vücūd-ı bī-ṣebātını dārü'l-mülk-i ḥayātdan iḫrāc idüp ser-keşān-ı bādiye-i ḍalālete tilāvet içün ***fe-sā'e ṣabāḥu'l-münzerīn***[6] naṣṣ-ı ʿibret-ḳarīni ezber ve leşker-i cihān-gerdüñ ḥavāfir-i ḥuyūl-i ṣaḥrā-neverdleri berd-i būm-ı şūmlarını zīr ü zeber ide çünki cenāb-ı vālā-menziletleri bu mühimmüñ kifāyetini ʿuhde-i ḥimmet-i vālā-nehmetlerine alup sāḳ-ı ʿazīmetleri teşmīr ve ol müsteḥaḳḳ-ı süʾü'l-cezā olan mürtekib-i efʿāl-i nā-sezā ḳaṣd-ı izāle vü tedmīr olundı. Şāyeste-i dūstī vü fütüvvet ve münāsib-i ḥullet-i bī-ʿillet budur ki -bu ḫuṣūṣ bir vechle edā ve bir ṭarīḳle[7] imāta-i eẕā olına- ki ḥıyṭa-i memālik-i maḥrūsetü'l-memālikümüze[8] dāḫil ve Baṣra vü Laḥsa diyārına muttaṣıl olan emākin ü mesākini ḥaşem-i [M-83b] bā-ḥaşmetümüzüñ ḳabża-i taṣarruf u ḥükūmetlerinde ḳalup leşker-i ġanīmet-yābumuz ẕehāb u iyābda leṣūṣ-ı ʿArab-ı bī-erebüñ kemīninden emīn ve ol mesālik-i pür-mehālike şedd-i raḥl-i raḥīl iden ebnā-i sebīl-i mekān-ı refāhet ü emānda mekīn olmaġla nāme-i ḥaḳīḳat-nümāda īmā olınduġı üzre āsitān-ı melāʾik-meṭāfumuza mezīd-i ṣadāḳat u inʿiṭāfuñuzdan ṣanādīd-i ṣayd ve eşrāf-i eṭrāf-ı engüşt-gezān ve hemvāre mehebb-i ittiḥād-ı cān-bīnden[9] nesīm-i āsāyiş ü ārām gülzār-ı ḥāl-i enāma vezān ola ve bi'l-cümle nāme-i bedīʿü'l-beyānuñ vürūd u ityānı izdiyād-ı ḫulūṣ u dāda bādī ve serā-perde-i serāʾirde aʿyün-i māsivādan mestūr u nā-peydā olan muḥabbet-i ḫafiyye-i ḥāṭır-fürūzuñ bürūzuna [NP-101b] sebeb-i ʿādī olup merābıṭa-i ser-ḥadd-i İslām iden vülāt-ı manṣūretü'l-iʿlāma bā-ser-i hem *bi-esrihim*[10] tenbīh ü iʿlām olınmışdur ki ḳavāʿid-i ʿahd ü mīṣāḳuñ ḥüsn-i ittisāḳı bābında aḳṣāyü'l-ġāye[11] cühd-i müsteṭāʿ ve ḥıfẓ-ı ser-rişte[12] maṣāliḥ-i muṣālaḥada imtiṣāl-i fermān-ı cihān-muṭāʿ ideler. Bu nāme-i

---

[1] ve: NP ve NEK1'de yok.
[2] derāz: derāze NEK1.
[3] dāstān: destān NEK1.
[4] ki: NP'de yok.
[5] zevr: zevrā NP, M.
[6] Ar: "O uyarılmış olanların sabahı ne kötü olur!!" (Sâffât 37/177)
[7] ṭarīḳle: ṭarīkiyle M.
[8] memālikümüze: mesālikümüze NP, M.
[9] mehebb-i ittiḥād-ı cān-bīnden: muḥabbet-i ittiḥād cānibinden M.
[10] Ar: onların hepsi/hepsine. NP'de yok.
[11] aḳṣāyü'l-ġāye: aḳṣaʾü'l-ġāyete M.
[12] ser-rişte: ser-rişte-i M.

hümāyūn-ı ṣadāḳat-āṣār tesvīd ve kāşāne-i muḥabbet-i pāy-dār teşyīd olınduḳdan ṣoñra Ḥasan Paşa-yı müşārün-ileyhden[1] -murābıṭa-i[2] vālī-i muʿavvelün-ʿaleyhdür-[3] mektūb-ı ṣıḥḥat-üslūb [NEK1-11b] gelüp maẕmūn-ı veḳāyiʿ-nümūñunda mezbūr[4] Mübārek'üñ tārik-i bī-devleti reh-güẕer-i meẕelletde sūde ve pīşānī-i ḳadr-i bī-şānı ḫāk-i ḫużūʿ u meskenetde fersūde olup teʾkīd-i inḳıyād-ı bī-vehn içün ʿalā ṭarīḳü'r-rehn baʿż-ı eṭbāʿ-ı ḳarībetü'l-ittiṣālini irsāle taşmīm ve maʿraż-ı ʿacz-i nā-güzīrde[5] şerāʾiṭ-i ilḳāʾ-i maʿāẕīri tetmīm itmegin[6] semt-i mekārim-simātuñuzdan terk-i māliş ü cezā ve mücerred pend ü naṣīḥat ile iktifā vü ictizā olınmaġın (mışrāʿ)

[fe'ûlün mefâ'îlün fe'ûlün mefâ'îlün] Ta'vîl
Ve in ente ekramte'l-leʾīme temerredā[7]

(neşr[8]) müʾeddāsı üzre ḫulbe-i dehān-ı ʿahd ü insāfdan inṣırāf ve zemīn-i lāf-ı īlāfda ġars-ı bīd-i ḫilāf itdügine müteʿallıḳ basṭ-ı maḳāl[9] ve ol ḫāʾin-i müdārā-medāra ışdār olınan naṣīḥat-nāme-i berāʿat-inhāyı biʿaynihā irsāl eylemiş girībān-ı maṭlaʿ-ı kelāmından dāmān-ı maḳṭaʿ-ı merāmına dek naẕar-ı imʿān u şuʿūr ile manẕūr olduḳda ḫāṣılü'l-feḥvā-yı ḥikmet-iḥtivāsı ʿahd-i sābıḳa-i nā-muṭābıḳ ve ẓāhir-i aḳvāl[10]-i sābıḳa bāṭın-ı efʿāl-i lāḥiḳaya [M-84a] ġayr-ı muvāfıḳ olduġından māh-ı nūr-feşān-ı iṭminān verā-yı ġumām-ı rībet ü gümānda nühüfte ve ḫadīḳa-i bālde[11] ezhār-ı taʿaccüb şüküfte [NP-102a] oldı. Ḫüsrevān-ı hidāyet-i refīḳa sezā-vār u ḫalīḳ budur ki (mışrāʿ[12])

[müstef'ilün fe'ilün müstef'ilün fe'ilün] Basît
İnne'l-ʿuhūde ledā ehli'n-nühā ẕimemü[13]

(neşr[1]) feḥvāsı üzre ʿuhde-i ʿahdden bīrūn ve vaʿd-i cemīlleri incāza maḳrūn olup fī mā beynehüm riʿāyet-i haḳ-ādāb[2] ve gülzār-ı meveddeti bārān-ı bahār-ı[3] ṣadāḳat ile şādāb ideler. (Meşnevī[4])

---

[1] ki: NP ve NEK1'de yok.
[2] murābıṭa-i: NP'de yok.
[3] vālī-i muʿavvelün ʿaleyhdür: vālī-i maʿḳūl ʿaleyhdür M.
[4] mezbūr: mezkūr NP.
[5] nā-güzīrde: nā-girīz M.
[6] itmegin: itmiş iken NP, itmiş iken M.
[7] Ar: Onurdan yoksun olana değer verirsen, iyice haddini aşar.
[8] Neşr: NEK1'de yok.
[9] bast-ı maḳāl: baṭṭ-ı maḳāl M.
[10] aḳvāl: aḥvāl M.
[11] ḫadīḳa-i bālde: ḫadīkā-i beyān-ı bālde M.
[12] mışrāʿ: NP'de yok.
[13] Ar: Aklı başında olanlar nezdinde ahitler, boyun borcudur.

[fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün] Remel
Dest-i vefā der-kemer-i ʿahd kun
Tā neşevī ʿahd-şigen cehd kun

[müfte'ilün müfte'ilün fâ'ilün] Serî'
Dūstī bāyed ez-ān gūne cust
Kāne ebed dehri bi-māned durust[5]

(Neṣr[6]) Ol maḳūle faṭīr-i fıṭratı āb-ı tīre-i ḥıyānet ile sirişte ve cebīn-i istiʿdādına raḳam-ı fitne ve fesād nüvişte olan bed-ḫˇāh-ı rū-siyāh-ı himāyet[7] ve düşmen-i dūstān-ı ṣadaḳat-nişān ṣıyānet olınmaḳ selāṭīn-i nıṣfet-āyīne nā-mülāyim belki sebeb-i levme-i lāʾimdür. (Beyt[8])

[mef'ûlü fâ'ilâtü mefâ'îlü fâ'ilün] Muzâri'
Rūy-ı dil ez-du ṭāʾife ber-tāften nikūst
Ez dūstān-ı duşmen u ez-duşmenān-ı dūst[9]

(Neṣr[10]) O pīş-āhenk-i ***el-eʿrābu eşeddu kufran venifāḳan***[11] ve reʾs-i ḥaṭṭıyye-i şiḳāḳ u şaḳānuñ fesād-ı gūn-ā-gūnı ol mertebeden efzūndur ki teġāfül ü aġmāża ḳābil ve ṣūret-i maʿẕereti āyīne-i ḳabūle muḳābil ola. Bu mertebe ḫasārete cesāretden ṣoñra ṣafḥa-i ʿafv ve ṣafḥa-i naḳş-ı raḳam-ı merḥamet muḫill-i nāmūs-ı[12] salṭanat ve mevżīʿ-ı redāda vażʿ-ı nidā muḫālefet-i uṣūl[13]-i ḥikmet olmaġın be-her-ḥāl [NEK1-12a] ***faʿtedū ʿaleyhi bimişli mā-ʿtedā ʿaleyküm***[14] fermān-ı cihān-mutāʿına ittibāʿ lāzım u lāzib ve żabṭ-ı erkān-ı dīn ü düvel içün cezāʾ-i seyyiʾe ile ʿamel farż u vācib olmışdur. Şöyle ki ol yek-süvāre-i[15] ʿarṣa-i ʿışyāna irḫāʾ-i ʿinān olına. Aḳreb-i

---

[1] Neṣr: NP ve NEK1'de yok.
[2] riʿāyet-i haḳḳ-ı ādāb: NEK1'de yok, ḥaḳḳ-ı ādāb M.
[3] bahār: bahā NEK1.
[4] Meṣnevī: Naẓm NP, M.
[5] Far: Vefa ehlini aht kemerine at. Sen sözünden dönen olmamak için çalış. Öylelerinde dostluk arama. O sonsuza dek doğruca, dürüstçe kalmalı.
[6] Neṣr: NEK1'de yok.
[7] himāyet: NEK1'de yok.
[8] Beyt: Naẓm NP, M.
[9] Far: İki topluluktan gönlünün yüzünü çevirmek iyidir: dostların düşmanından ve düşmanların dostundan.
[10] Neṣr: NEK1'de yok.
[11] Ar: "Bedevîler inkâr ve nifak bakımından daha ileri[dirler]." (Tevbe 9/97)
[12] muḫill-i nāmūs-ı: maḥall-i nāmuñ M.
[13] muḫālefet-i uṣūl: muḫālif uṣūl M.
[14] Ar: "O halde kim size saldırırsa, size saldırdığı gibi siz de ona saldırın, (fakat ileri gitmeyin)." (Bakara 2/194)
[15] yek-süvāre: yek-süvār M.

aḥyānda ser-menzil-i farṭ-ı ṭuġyāna irişüp iḫtimāldür ki [NP-102b] bārū-yı ḳulle-i fesād u żalālde naṣb-ı rāyet[1] ʿadvā-yı ʿadāveti ṭarafına[2] sirāyet ide. Ol bed-ḫişāli nişāne-i niṣāl-i istiṣāl itmekden nihāyet-i āmāl ḳaṣr-ı muḥabbet-i bī-ḳuṣūrı ilā-intihāʾi'l-ābād maʿmūr u ābād idüp dem-serdī-i müfsidān-ı bed-sīre[3] ile tīre olan mirʾāt-ı pür-ṣafā-yı muḥabbeti miṣḳale-i ṣıdḳ-ı niyyet ile zidūde vü tāb-nāk [M-84b] ve rāh-ı gülzār-ı vifāḳı ḫār-ı fitne vü şiḳāḳdan pāk eylemekdür. Çünki nāme-i pīşīnde taʿyīn olındugı üzre īḳāʾ-i ʿahde[4] cehd olınmadı. Ġayret-i düşmen-güdāz-ı āteş-tābumuz iḳtiżā vü īcāb eyledi ki vālī-i dārü'l-ḫilāfe-i Bagdād leşker-i bī-taʿdād ile ol bādiye-nişīn vādī-i ʿināduñ ḳaṭʿ ve ebr-i fesādına ḥavāle ve ḫırmen-i ʿömr-i bī-ṣebātları mūrçe-i şemşīr-i ġuzāta nevāle olup sipāh-ı rū-siyāhın ʿarża-i tīġ-i[5] tebāb ve seyelān-ı seyl-āb-ı intiḳām ile menzil ü maḳāmların ʿibret-i ulü'l-elbāb ideler. (Mışrāʿ[6])

[mef'ûlü mefâ'îlü mefâ'îlü fe'ûl] Ahreb
Her ḫār ki ser bi-zened ez-gulşen-i mulk
Fi'l-ḥāl sereş be-tīġ[7] bī-rubāyed dāşt[8]

(Neṣr[9]) Bundan ziyāde cāme-i nāme-i nīkū-ṭarz-ı belāġat-ṭırāz teẕyīl ve ḳāmet-i bā-iʿtidāl-i muḳteżā-yı ḥāle ilbās-ı ḥilʿat taṭvīl olınmayup meydān-ı ḥüsn-i beyānda iḫtiyār-ı ḫayrü'l-kelām ve incāz-ı vaʿd-i īcāz ile mürāʿāt ḥüsni'l-ḫitām olındı.[10] Hemvāre ṣalāḥ-endīşān-ı dīn ü devlet maẕhar-ı faẕl-i Deyyān ve gülzār-ı ḥüsn-i ḥavāṭır-ı[11] ehl-i ṣadāḳat reşaḥāt-ı seḥāb-ı feyż-i bī-hisāb ile ser[12]-sebz ü reyyān olup şecer-i ṣābitü'l-aṣl-ı vidād ḥadīḳa-i ẕāt-ı behce-i fuʾādda bürū-mend ve terbiyyet-i bāġbān-ı muḥabbet-i ezeliyye ile mülāṣıḳ-ı çarḫ-ı bülend olmaḳdan [NP-103a] *mā-taʿāḳabe'l-ġudüvvü ve'l-āṣāl*[13] ḫālī vü zāʾil olmaya. (Ḳıṭʿā[14])

[mefâ'ilün fe'ilâtün mefâ'ilün fe'ilün] Müctes

[1] ve: NP ve NEK1'de yok.
[2] ṭarafına: ṭarafeyne M.
[3] bed-sīre: sīre NP.
[4] īḳāʾ-i ʿahde: īfā-i ʿahde M.
[5] ʿarża-i tīġ-i: M'de yok.
[6] Mışrāʿ: Naẓm NP, Nazm M.
[7] be-tīġ: tīġ NP, tīġ M.
[8] Far: Gül bahçesinde boy atan her dikenin derhâl başını almak gerekir.
[9] Neṣr: NP ve NEK1'de yok.
[10] olındı: olınup NP, M.
[11] gülzār-ı ḥüsn-i ḫavāṭır-ı: gülzār-ı ḥavāṭır-ı NEK1, NP.
[12] ser: M'de yok.
[13] Ar: sabah ile akşam birbirini takip ettiği sürece. āṣāl: aṣāʾil M.
[14] Ḳıṭʿā: NP ve NEK1'de yok.

Hemīşe tā ki be-taḳdīr-i ḳādir-i bī-çūn
Buved ferāḫte īn çār-ṭāḳ-ı Sebʿ-i Şidād

Zi-tund-bād-ı ʿanā-yı zamāne bād maṣūn
Esās-ı mumteniʿu'l-indirās-ı ḳaṣr-ı vedād[1]

2. Şūret-i Nāme-i Hümāyūn[2]

Vālā-cenāb maʿālī-menāb Erdeşīr-şīr-i ʿazm Cemşīd-şīd-i bezm Dārā-yı dār u gīr İsfendiyār-diyār-ı [NEK1-12b] ḥüsn-tedbīr Rüstem-i sitem-güdāz Ferīdūn-ı dūn-endāz şāhbāz-ı bülend-pervāz evc-i istiʿdād şāhīn-i terāzū-yı nışfet ü dād şeh-süvār-ı mıżmār-ı şehāmet[3] ü ser-bülendī şehr-yār-ı kişver-i nebāhet ü ercmendī (meşnevī[4])

[mef'ûlü mefâ'ilün fe'ûlün] Hezec
Zībende-i taḫt-ı baḫtyārī
Gīrende-i bāc-ı[5] *tācdārī*

Ḍaḥḥāk-i zamāne Şāh ʿAbbās
Bādā be-rıżā-yı Ḫālıḳu'n-nās[6]

(neşr[7]) semt-i mekārim-simātlarına cevāmiʿü'l-kelim-i deʿavāt-ı şāfī-i şafaḥāt ve nevābiġü'l-ḥikem-i taḥiyyāt ḳudsī-nefeḥāt ki medlūl-i *iẕā duʿiye bihī [M-86b] ecābe*[8] ve mışdāḳ-ı *leyse beynehū ve beyne'llāhi ḥicāb*[9] olan kelimāt-ı tāmmātı[10] cāmiʿiyyet-i āyātı sürʿat-i teʾsīr ü icābetde hemdem ve enfās-ı ʿĪseviyye belki her

[1] Far: Hiçbir benzeri olmayan Allah'ın takdiri ile, Sebʿ-i Şidād gibi bu yapı ferahta dikili kalsın. Zamanın belâlarının sert rüzgârından zarar görmeden kalsın. Bu kasr-ı vedadın yok olmayacak olan esası, zamanın belâlarından zarar görmeden kalsın.
[2] NP: 104b; M: 86a. Başlık: "Bu Daḫī Cānib-i Meḥmedet-Ḳarīn Sulṭānü'd-Dünyā Ve'd-Dīn Ṭarafından Fermān-Revā-yı Īrān-zemīne Nāme-i Muḥabbet-raḳam ve Raṭb-ı Cennī Vālā-yı İḫtiṭāf u [NP-105a] İctinā İçün Hezz-i Naḫle-i Ḳalemdür." NP; M'de yok.
[3] şehāmet: sehāmet NEK1.
[4] meşnevī: naẓm NP, M.
[5] bāc-ı: tāc-ı NP.
[6] Far: Bahtiyarlık tahtına yakışan, taç sahibi olmanın (padişahlık) ve bâc vergisininin alıcısı, zamanın Dahhâk'ı Şah Abbâs! Allah'ın rızasını elde ede.
[7] Neşr: NEK1'de yok.
[8] Ar: Çağrıldığı/dua edildiği zaman icabet eder.
[9] Ar: Onunla Allah arasında hiçbir perde yoktur.
[10] kelimāt-ı tāmmātı: kelimā-ı tāmmāt-ı M.

ḥarf-i belāġat-ẓarfı ḳıbel-i irtidādü'ṭ-ṭaraf mülāṣıḳ-ı küngüre-i ʿarşdan berīn[1] olmaḳda nefes-i pāk-i rūḥü'l-emīn ile ʿales-seviyye ola. (Beyt[2])

[mefâ'ilün fe'ilâtün mefâ'ilün fe'ilün] Müctes
Taḥiyyetī ki buved ez-teleʾluʾu'l-fāẕ
Miṣāl-i ḫāṭır rūşen-dilān ṣaf-ṣıfāt

Taḥiyyetī ki buved ez-ṭarāvet u ḫūbī
Çu gulbunī ki demed ber-kenār-ı āb-ı ḥayāt[3]

(Neṣr:[4]) Taḳdīm ü temhīd ve iʿrāż-ı muḥabbet-i ẕātiyye ānen-fe-ānen tecdīd olınduḳdan soñra ẕihn-i ṣāḳıb-ı rūz-efrūz[5] ve ḫāṭır-ı ʿāṭır-ı rumūz-āmūzlarına -ki nādiyāt-ı ẕātü'ṣ-ṣudūrdan ḫavātīm-i ḥaḳāyıḳ-ı umūrı bīnā[6] ve suṭurlāb-ı fikr-i ṣavāb ile raṣad-sāz-ı felek-i mīnā olmaḳda İbn-i Sīnā'dur- cemāl-i şāhid-i icmāl bu vechle irāʾet ve sūre-i İḫlāṣ u Mīṣāḳ bu siyāḳ üzre ḳırāʾat [NP-105b] olınur ki güẕāriş-yāfte-i kilk-i ġarāʾib-bār ve raḳam-zede-i münşiyān-ı nādire-kār olan naḳş-ı Erjeng-āyīn nümūdār-ı ***in hāẕā illā siḥrun mübīn***[7] reşḥa-i māʾ-i muʿīn meʿānī-i revnaḳ-ı müşgīn[8] kelimāt-ı ḥısān-ı Ḥassānī kitābe-i ṭāḳ-ı mekārim ü eyādī müdhiş-i hūş-ı Ḳuss-ı İyādī bāzū-bend-i sāʿid-i mevzūn-ı berāʿat ġonçe-i ser-beste-i gülzār-ı bedāʿat -ki ṭūmār-ı Sāmirī-i esmārdan ʿibāret ve nāme-i merġūbü'l-istiʿāreden kināyetdür- ol mīrāṣ-sitān-ı[9] devlet-i Dārāyī neżāret-baḫş-ı riyāż-ı riyāżiyyāt-ı Fārābī cüyende-i faźl-ı Ṣamedānī teşvīr-resān-ı bedīʿ-i Hemedānī şīr-i bīşe-i Ṣīrāz ser-cerīde-i şāhān-ı gerden-firāz fermān-dih-i sipāh-ı sipāhān ziynet-fezā-yı kāşāne-i kāşān *elleẕī kānet lefeẓātü kelāmihī*[10] *fī ʿayni'l-berāʿati büʾbüʾen ve neḳāṭatü*[11] *eḳlāmihī fī ʿıḳdi'l-*

[1] ʿarşdan berīn: ʿarş-berīn NP, M.
[2] Beyt: Naẓm NP, M.
[3] Far: Öylesine inci lafızlarıyla süslenmiş bir tahiyyet ki sıfatları saf olan aydınlık gönüllülerin kalbine benziyor. Bir tahiyyet ki taravet ve güzellik gözüyle, âb-ı hayât etrafındaki gül bahçesi gibi. İlk beyit NEK1'de yok.
[4] Neṣr: NEK1'de yok.
[5] rūz-efrūz: rūz-efzūn NP, M.
[6] bīnā: NEK1'de yok.
[7] Ar: "Bu ancak açık bir büyüdür." (Mâide 5/110; En'âm 6/7; Yûnus 10/76; Hûd 11/7; Sebe' 34/43; Sâffât 37/15.)
[8] revnaḳ-ı müşgīn: revnaḳ-şiken NP, M.
[9] esmārdan ... mīrāṣ-sitān-ı: NP'de ve M'de yok.
[10] kelāmihī: kelimātihī NP.
[11] neḳāṭatü: ve leḳātihī M.

belāġati lüʾlüʾen ceʿalehu'llāhu teʿālā[1] *ʿalā mefāriḳı mülūki'ş-şarḳı iklīlen ve neẕara men yermüḳuhu bi-ʿayni'l-kemāli ebeden iklīlem*[2] ḳıbelinden (mışrāʿ[3])

[mefâ'ilün fe'ilâtün mefâ'ilün fe'ilün] Müctes
Be-sāʿatī ki tevellā kuned be-dū taḳvīm
Be-ḥāletī ki ṭarāvet dehed be-ṭabʿ-ı selīm[4]

(neṯr[5]) vārid ü vāṣıl [NEK1-13a] ve bir nāme-dār-ı nāmdar ve ḳāṣıd-ı ḥikmet-medār vesāṭati ile ḥarem-serā-yı salṭanat ve serā-perde-i şād-ı revān-ı ḫilāfete dāḫil oldı. (Ḳıṭʿa[6])

[mefâ'ilün fe'ilâtün mefâ'ilün fe'ilün] Müctes
Bedīʿ-nāme ki her yek zi-lafẓ-ı cān-baḫşeş
Zi-rūy-ı luṭf-ı[7] *sezā-yı hezār taḥsīn-est*

Daḳīḳ-hā-yı meʿānīş der libās-ı ḥurūf [M-87a]
Çu der siyāhī-i şeb rūşenī-i pervīn-est[8]

(Neṯr[9]) Ol mufāvaża-i siḥr-āferīn ve muḥabbet-nāme-i muʿciz-ḳarīn ki ser-ā-pā Mihr ü Vefā dāstānını ḥākī ve nuḳūş-ı muḥabbet-i gün-ā-gün ile ṣaḥīfe-i Engelyūn'a muḥākī olup elfāẓ-ı muraṣṣaʿa-i ḥikmet-meʾāli fuḳarāt-ı ciyād-ı Neṯrü'l-Leʾālī gibi güzīde ve kelimāt-ı ḫayret-fezāsından engüşt-i müteṣaddiyān-ı [NP-106a] fenn-i inşā isnān-ı taʿaccüb ve istiḥsān ile gezīdedür. Cevāhir-i ḥurūf-ı nūrāniyyesi enfüs ü āfāḳ-ı ʿālem-i vifāḳı tenvīr ve ḫavāṣṣ-ı mezāyā-yı terkībi gül-i ter gibi dimāġ-ı müstenşiḳāna nesīm-i muḥabbeti taʿṭīr idüp müşkū-yı ʿibārāt müşk-[10]būyından cūy-ı şīr-i leṭāfet cereyān ve meṭāliʿ-i kelimāt-ı pür-nükātından ***fe-mā teʿārefe minhā i'telef***[11] meʿānī-i lāzime illā meʿānī-i lemeʿān eyledi. Varaḳ-ı pür-ʿiber ve raḳḳ-ı

[1] teʿālā: NEK1'de yok.
[2] Ar: Allah, sözlerinde kullandığı lafızlar söz sanatının göz bebeği olan, kaleminin vuruşları belagat gerdanında birer inci olan zâtı şark hükümdarlarının başına taç yapsın; kemal nazarıyla ona gözünü dikip bakanın görüşünü ebediyen zayıf eylesin.
[3] mışrāʿ: naẓm NP, M.
[4] Far: Takvimin, kendisine dost edindiği bir saat için; selim tabiatın kendisine tazelik verdiği halet için.
[5] neṯr: NEK1'de yok.
[6] Ḳıṭʿa: Naẓm NP.
[7] rūy-ı luṭf-ı: luṭf-ı rūy-ı NP.
[8] Far: Öyle edebî bir mektup ki, onun can veren her bir lafı lutf ile bakılacak olursa binlerce tahsine layıktır. Onun manalarındaki incelikler, karanlık gecenin içinde harflerin elbisesini gümüş bir Pervin (Ülker) yıldızı gibi aydınlatır.
[9] Neṯr: NEK1'de yok.
[10] gül-i ter ... ibârât müşk-: NEK1'de yok.
[11] Ar: "Birbirini tanımış [ruhlar] ısınıp kaynaşırlar." (Hadîs-i Şerîf: Sahih-i Müslim, 4/2031 no. 2638)

muʿteberine imrār-ı naẓar olduḳça şekker-i mükerrer-i elfāz-ı ḥalāvet-resānı meẕāḳ-ḫāne-i[1] çāşnī-i tāze ve leẕẕet-i bī-endāze virüp müṭālaʿa-i ṭalʿat-i melālet-zidāsından (mışrāʿ[2])

[Vezin bulunamadı]
Yezīdüke vechühū ḥüsnen
İẕā mā zidtehū naẓaran[3]

(neşr[4]) ḥāleti müşāhid ü muʿāyin[5] ve sevād-ı midād-ı ʿıṭr-sā ve melek-āsāsından (mışrāʿ)

[fe'ûlün mefâ'îlün fe'ûlün mefâ'îlün] Ta'vîl
Hüve'l-miskü mā kerrertehū yeteḍavvaʿu[6]

(neşr[7]) medlūli ẓāhir ü muʿayyen oldı. (Rubāʿī[8])

[mef'ûlü mefâ'ilün mefâ'îlü fe'ûl] Ahreb
Kilket ki be-kām-ı dūstān gām nihād
Ber ġurre-i ṣubḥ ṭurre-i şām nihād
Nī nī ki zi-caʿd-ı ḥūr ber-ṣafḥa-i nūr
Murġān-ı evvelī ecniḥa-rā dām nihād[9]

(Neşr[10]) Ḫilāl-i suṭūr-ı bī-fütūrında ki mirʾāt-i ṣuver-nümā-yı ***hel terā min fuṭūr***[11]dur. Niçe şühūr u dühūrdan berü mābeynümüzde mütevāriş[12] ve meşhūr olan ḥubb-ı bī-riyā vü ṣadāḳatü'l-ābā eblaġ-ı vücūh üzre taḳrīr ü tefennün ʿibārāt-ı şettā ile tekrīr olınup ser-bāzān-ı ʿarṣa-i vaġāya cünd-i duʿā ile iʿānet ve türbe-i muḳaddese-i

[1] meẕāḳ-ḫāne: meẕāḳ-ı cāne M.
[2] mışrāʿ: naẓm M.
[3] Ar: Güzelliğini arttırır yüzü senin, ona ne kadar çok bakarsan.
[4] neşr: NP ve NEK1'de yok.
[5] muʿāyin: muʿayyen NP, M.
[6] Ar: Misk kokusudur o, tekrarladıkça etrafa yayılır.
[7] neşr: NP ve NEK1'de yok.
[8] Rubāʿī: Naẓm NP.
[9] Far: Senin parmağın ki, dostların istekleri üzere adım atmıştır. Sabahın en aydınlık yerine akşamın saç gibi karanlığını yerleştirdi. Hayır hayır! Kanatlı melâikelere hurilerin kıvrım kıvrım saçları ile nur sayfasına tuzak kurmuştur.
[10] Neşr: NEK1'de yok.
[11] Ar: "Hiçbir çatlak (ve düzensizlik) görüyor musun?" (Mülk 67/3)
[12] mütevāriş: mütevātir NP.

raḍaviyye *ʿalā sākinihā er-rıḍvānü ve't-taḥıyye*[1] ḳaṣd-ı ziyāret olındugı īmā ve sene-i sābıḳada sünūḥ iden veḳāyiʿ ü fütūḥa işāret-i mā olınmış[2] (mışrāʿ)

[mefâ'ilün fe'ilâtün mefâ'ilün fe'ilün] Müctes
Çu dūstī be-nihāyet resed çunīn bāşed[3]

[NP-106b] (neşr[4]) cām-ı cihān-nümā-yı ḫāṭır āfitāb-ı naẓīrlerine inʿikās-peẕīr ola ki berāhīn-i müselleme-i ḳāṭıʿa ile[5] müberhen ve edille-i yaḳīniyye-i sāṭıʿa ile müṣbit ü müteyaḳḳındür ki [M-87b] taḫt-gāh-ı dehr-i nā-fercāmda naṣb-ı vülāt u ḥükkāmdan maḳṣūd u merām terfīh-i ḥāl-i ʿaceze ve mesākīn ü terfīʿ-i ḳadr-i [NEK1-13b] rehnişīnān-ı bī-temkīndür ve bu maʿnānıñ ḥükm-i ḥafādan cilvegāh-ı bürūz u incilāya gelmesi ittiḥād-ı mülūk hidāyet-i sülūka vā-beste vü menūṭ-ı[6] ***ve teʿāvenū ʿalā'l-birri***[7] sırrına maẓhariyyetlerine meşrūṭdur. Ecdād-ı vālā-nejād-ı ṭavīlü'l-necādumuz bu maʿnāya mühtedī ve şīme-i kerīme-i ḳudemāya muḳtedī olup nādī-i muṣādaḳatda ṣadr-ı ḫulūṣ u ḫulleti şerḥ ve ʿarṣa-i tevāfuḳ u muvāsātda esās-ı ṣulḥ-ı ʿarş-şebātı ṭarḥ itmekle ʿāmme-i żaʿafe vü yetāmā ve kāffe-i erāmil ü eyāmā eyyām-ı ʿadālet-ʿunvānlarında pister-i refāhet ü emānda ġunūde-i vaṣiyyet-i[8] āsāyiş-veri mesāmiʿ-i mecāmiʿ-i meleʾ-i aʿlāda şünūde olup ervāḥ-ı ʿilliyyīn-āşiyānlarına envāʿ-ı rūḥ u reyḥān vāṣıl ve medīü'l-aḥḳāb rūzgār-ı aḫlāf u aʿḳāblarına füyūżāt-ı behiyye-i İlāhiyye ḥāṣıl olmış idi.[9] (Beyt[10])

[mefâ'ilün fe'ilâtün mefâ'ilün fe'ilün] Müctes
Hezār cān-ı muḳaddes fedā-yı ān dil bād
Ki dest-bāz ne-dāred zi-dāmen-i iḫlāṣ[11]

(Neşr[12]) Cenāb-ı şehāmet-meʾābuñuz daḫı *el-veledü'l-ḥürr yaḳtedī bi-ābāʾihi'l-ġur*[13] silkine[14] sālik ve ser-rişte-i ḥazm-i[1] maḥmūdü'l-ʿāḳıbete[2] mālik olup taḫt u tāc ve[3]

[1] Ar: (Türbe-i mukaddese-i) radaviyye, o türbenin sakininden hoşnut olsun, ona selam olsun.
[2] işāret-i mā olınmış: işāret olınmış M.
[3] Far: Dostluk zirveye çıkınca böyle olur.
[4] neşr: NEK1'de yok.
[5] ile: NEK1'de yok.
[6] menūṭ-ı : menūṭ u M.
[7] Ar: "İyilik ve takva (Allah'a karşı gelmekten sakınma) üzere yardımlaşın." (Mâide 5/2)
[8] ġunūde-i vaṣiyyet: ġafūre-i vaṣīyyet M.
[9] olmış idi: olmuşdur NP.
[10] Beyt: Naẓm NP, M.
[11] Far: İhlas eteğinden elini çekmeyen o gönüllere binlerce mukaddes can fedadır. cān-ı muḳaddes: cān-ı sūziş M.
[12] Neşr: NEK1'de yok.
[13] Ar: Hür evlat, şerefli atalarının izinden gider.
[14] silkine: meslegine NP, M.

vücūd-ı saʿādet-intihācuñuz ile ziynet ü ibtihāc bulalı pederān-ı nīkū-kāruñuzdan ziyāde ser-pūş-ı ṭabaḳ-ı mürāselātı güşāde ve fākihe-i kelām-ı müfākehet-encāmı[4] [NP-107a] eṭbāḳ-ı evrāḳa[5] nihāde idüp her bār lafẓ-ı ʿaẕb ile ceẕb-i ḫāṭır-ı dūstāna ihtimām ve tevcīh-i ḳalb ile celb-i muḥabbet-i bī-kerāna saʿy-ı tām[6] itmekle bu cānibden daḫı mevādd-ı ṣadāḳat ve vedād-ı iżʿāf-ı mużāʿife ve hem-vāre muḳarriḥāt u dil-ḫᵛāhuñuz pīşgāh-ı erīke-i ḫilāfet-penāhumuzda karīn-i incāḥ ü müsāʿife olup imdād-ı ḫullet-i Ḫudādād yevmen-fe-yevmen efzūn ve ilā-intihāʾi'l-ḳurūn devām u ṣebāte[7] maḳrūn olmaḳdadur belki naḳş-ı perākendeden sāde ve ḳabūl-i raḳam-ı feyże āmāde olan levḥ-i żāmīr-i ilhām-peẕīrümüzde (beyt[8])

[mefâ'ilün fe'ilâtün mefâ'ilün fe'ilün] Müctes
Yuḥibbühüm ve yuḥibbūnehū *çūnīn fermūd*
Ki inʿiḳād-ı muḥabbet zi-cānib-i mā būd[9]

(neṣr[10]) maʿnāsı [M-88a] iclā-yı vücūh üzre merʾiyy ve resm-i pīşīne-i muvālāt bārgāh-ı semā-simātumuzdan ekmel-i cihāt üzre merʿiyy olup nihāl-i ser-sebz-i ülfet-i bī-zevāl -ki ḥadīḳa-i dil-i ḫullet-nişāndadur- teʾṣīr-i bahār-ı ṣadāḳat ile ḳarīn-i neşv ü nemā ve ābyārī-i teveccüh-i ḫāṭır-ı deryā-maḳāṭırumuz ile ***aṣluhā ṣābitun ve ferʿuhā fi'ṣ-semā***[11] olmışdur. Min baʿd daḫı ʿazm-i dürüst ü rāst ile der-ḫᵛāst olınur ki ol diyār-ı bā-iʿtibārda iştihār [NEK1-14a] bulan ṣuleḥā-i mübārek-enfās-ı pāk-iʿtiḳād müşāhid-i melāʾik-istīnās-ı meymenet-muʿtādda ḥumāt-ı[12] beyża-i İslām ve ġuzāt-ı menşūretü'l-iʿlāmı cünūd-ı ġaybiyye-i edʿiyye ile imdād ve muḳābele-i mekīde-i ekīde-i aʿdāda siper-i himmet-i bülend-i[13] düşvār-pesendi iʿdād idüp ḥükm-i aḳdār ile ol iḳtār u aḳṭārda ẓuhūr bulan levāzım-ı[14] umūr vāsıṭa-i vāsıṭī-i ḫoş-ḫırām ile iʿlām ve sedīr-i cedīr-i [NP-107b] muḥabbet miʿmārī-i seyyidü'l-aḥkām ile iḥkām olına. Sülūk-ı arāżī-i marāżī-i hümāyūnumuza şitābende ve āsitān-ı ahālī medār-ı

[1] ḥazm-i: ḥarem-i NEK1.
[2] ʿāḳıbete: ʿavāḳıbe NP.
[3] ve: NP'de yok.
[4] encāmı: encām NP.
[5] evrāḳa: evrāda NP.
[6] tām: tamām NP, M.
[7] ṣebāte: iṣbāta M.
[8] beyt: mıṣrāʿ NP, naẓm M.
[9] Far: Şöyle buyurdu: "Allah onları sever, onlar da Allah'ı severler." (Mâide 5/54) Çünkü muhabbet bağlarının bağlanması bizim tarafımızdan idi.
[10] neṣr: NEK1'de yok.
[11] Ar: "Kökü sabit, dalları gökte." (İbrahim 14/24)
[12] kümāt-ı NEK1.
[13] bülend-i: NP'de yok, siper-i bülend-himmet M.
[14] levāzım: M'de yok.

melāʾik-maṭārumuzda ṣayf u şitābende olan ṭaraf-dārān-ı memālik-i meşhūre ve serḥadd-nişīnān-ı ṣuġūr-ı manşūremüze raḳam-ı[1] tenbīh ü sipāriş[2] bu vechle güzāriş bulmışdur ki şāh-rāh-ı deʾb-i ādābdan girīve-i rīve-i inṣirāf ve rıżā-yı muṣālaḥatcūyuñuzdan yek ser-i mū taḫallüf ü inḥirāf itmeyeler. Lā-şekke fīh ẕāt-ı nebīh-i[3] bīşebīhleri daḫı ***ve lā tenḳuḍū'l-eymān***[4] peymānını şedd ve ***evfū bi'l-uḳūd***[5] teḳavvurunı[6] ʿadd idüp zīr-i fermān[7]-ı iṭāʿat-ḳarīnüñüzde olan sipeh-sālārān-ı serḥadd-nişīne tenbīh ü taḥẕīr ve ḳışṣa-güzār-ı kilk-i ḫoş-nüvīs[8] kerāsī-i kerārīsde ***ve ellefe beyne ḳulūbiküm***[9] āyet-i bā-hidāyetin tefsīr itmekle ebedü'd-dehr iḳlīm-i muḥabbet ve maʿmūre-i ṣadāḳat ṭavārıḳ-ı müdāḫale-i ecānibden maḥmiyyü'l-cevānib olmaḳ muḥaḳḳaḳ u muṣaddaḳdur. Mesfūr-ı sefīr-i ḥāżır-cevāb -ki[10] mālik-i ḥüsn-i edā vü ādābdur- bisāṭ-būs-ı ʿatebe-i saʿādet-meʾnūsumuz ile şeref-yāfte ve farḳ-ı ḥāline āfitāb-ı ẕerre-perver-i iltifāt u efḍālümüz tāfte olup pīşgāh-ı ʿizz ü celālümüzde -ki zebān-ı āvrān-ı mehābet-bīn ʿuḳde-i ***ve lā yekādu yubīn***[11] ile lāl ve dehişt-i dāḫiliyye ile tīġ-i ser-tīz-i [M-88b] nāṭıḳaları ʿarża-i kelāldür- merāsim-i sefāret ü risāleti beyn-i tafṣīl ü icmāl edā vü ikmāl itdükden soñra ḫilʿat-i ḥüsn-i icāzet ile teşrīf ve ʿinān-ı yekrān-ı teveccüh ü ʿazīmeti cānib-i vālā-menziletlerine taṣrīf olındı. Bundan ziyāde dürc-i kān-ı dür-çekān-ı belāġatdan gevher-i şeb-efrūz-ı [NP-108a] esrār-ı muḥabbet ibrāz ve ḫızāne-i revāḳ-ı evrāḳda seyr ṣayrefyān-ı bāzār-ı ʿahd ü mīṯāḳ içün iḥrāz olınmayup tekāvür-i kilk-i ḫoş-reftār-ı mecālī-i bī-pāyān-ı iṭnāb u ikṯārda terk-i icāle ve ligām-ı kelām cānib-i ḥüsnü'l-ḫitāma imāle olındı. (mışrāʿ)

[mefâ'ilün fe'ilâtün mefâ'ilün fe'ilün] Müctes
Ki iḫtiṣār be-her-ḥāl mī-şeved maṭlūb[12]

[NEK1-14b] (Neṣr[1]) Hemvāre kişt-zār-ı ḫullet-i ezelī peyvend-i şeʾābīb-i füyūżāt-ı īzed-i bī-mānend ile memṭūr ve levḥ-i bā-rūḥ-ı ḳalb-i selīme raḳam ***ke-ennehū***

[1] raḳam: raḳīm M.
[2] ü sipāriş: NP'de ve M'de yok.
[3] nebīh-i: bünye M.
[4] Ar: "Yeminlerinizi bozmayın." (Nahl 16/91)
[5] Ar: "Akitlerinizi yerine getirin." (Mâide 5/1)
[6] teḳavvurunı: nuḳūdını M.
[7] zīr-i fermān: vezīr-i fermān M.
[8] nüvīs: Yūnus M.
[9] Ar: "O, kalplerinizi birleştirmişti." (Âl-i İmrân 3/103)
[10] ki: M'de yok.
[11] Ar: "nerede ise maksadını anlatamayacak durumda olan bu adam[dan daha hayırlı değil miyim?]" (Zuhruf 43/52)
[12] Far: Kısaltmak her hâlde talep edilendir.

veliyyun ḥamīm[2] masṭūr olup rūzgār-ı ṣadāḳat-fezā-yı cennāt ***tecrī taḥteha'l-enhār***[3] gibi dāʾim nehār u gülzār-ı muḥabbet-i serv-i bā-istiḳāmet ve çenār-ı menār-ḳāmet gibi her dem bahār ola. (Ḳıṭʿa)

[mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün fe'ûlün] Hezec
Hemīşe tā ki ez-īn ḳaṣr zer-nigār-ı felek
Be-resm-i vārid u ṣādır resed ṣabā vu debūr

Ṣadā-yı emn u emān bād der-ṣımāḫ-ı cihān
Çunānçi naġme-i Dāvūd der-edā-yı Zebūr[4]

3. Sulṭān Muṣṭafā Cülūsında Şāh-ı ʿAcem ʿAbbās Şāh'a Gönderilen Nāmedür.[5]

[M-117a] Sāmī-maḳām sipihr-iḥtişām dāver-i ḥāver-zemīn ḫidivv-i Geyū-temkīn Güstehem-sehm Erdevān-tüvān Tehemten-ten Nerīmān-mān [NP-148a] Ferāmerz-ṭarz Ḳaren-ḳarīn Ferībürz-gürz Gürgīn-kīn Selm-silm Dārā-dārāt tūr-ı[6] ṭavr-ı īrec-müdārāt [M-117b] zībende-i dīhīm ü gāh ve[7] bürāzende-i müttekā-yı ʿizz ü cāh bānī-i mebānī-i cihāniyānī vāriṣ-i tāc u taḫt-ı Keyānī

[fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün] Remel
Maẓhar-ı mekremet u maẓhar-ı bās
Yel-i Ṭahmāsıb-neseb Şāh ʿAbbās[8]

veffeḳa'llāhu sübḥānehū li-mā yuḥibbü ve yerḍā ve eḳāme ʿalā tāʿatihi neflen ve farḍā[9] ṣavb-ı bā-ṣavāblarına hedāyā-yı teḥāyā-yı merīḥatü'n-nesemāt ve dest-āvīz-i teslimāt-ı isticābet-simāt[10] ki her lafẓ-ı muʿteberi kāşif-i sırr-ı ***yuḥibbihum ve***

---

[1] Neşr: NEK1'de ve M'de yok.
[2] Ar: "kesinlikle sıcak bir dost" (Fussilet 41/34)
[3] Ar: "altından ırmaklar akan [cennetler]" (Tevbe 9/100) tecrī taḥteha: tecrī min taḥteha M.
[4] Far: Feleğin bu altın süslemeli kasrından daima saba rüzgârı ve esintiler gelip geçsin. Hz. Davud'un Zebur okurken gelen sesi gibi dünyanın kulağına eminlik sesi gelsin.
[5] NP: 147b; M: 117a. Başlık: " Ṣūret-i Nāmedür Ki Sulṭān Muṣṭafā Ḫān Merre-i Ṣāniyyede Cālis-i Evreng-i Oṣmānī ve Mesned-Nişīn-i Cihān-bānī Olduḳda Şāh-ı ʿAcem'e Taḥrīk-i Aḳlām ve Tecdīd-i Süllem-i Selāmet-encām Olınmış idi." NP;
[6] tūr-ı: NEK1'de yok.
[7] ve: M'de yok.
[8] Far: Mekremet ve eskiliğe mazhar olan, Neseb-i Tahmasıb'a giden cesur Şah Abbâs!
[9] Ar: Ve Yüce Allah onu sevdiği, razı olduğu şeylerde muvaffak eylesin. Nafilesi ve farzıyla itaati üzere daim eylesin. ferḍā: ferḍan M.
[10] simāt: semāḥat M.

yuḥibbūne[1] ve her ʿibāret-ı berāʿat-eṣeri ***taḥiyyetuhum yevme yelḳavnehū selām***[2] kelāmından nümūne olup ṣūret-i kitābeti -ki ḥāʾiz-i aḳsām-ı mecāz u kināyetdür- ferādīs-i ḳarāṭīsde müfessir-i āyet-i bā-hidāyet-i ***yulaḳḳavne fīhā teḥiyyeten ve selāmā***[3] ve ḥavzā-yı[4] maʿnā-yı belāġat-ẓurūfı serer-i maṣfūfe-i ḥurūfda mışdāḳ-ı fermūde-i ***ḥasunet musteḳarran vemuḳāmā***[5] ola.[6] Kemāl-i[7] ḫulūṣ-ı bāl ile itḥāf u ihdā ve merāsim-i ʿahd-i veṯīḳ vech-i cedīr ü ḫalīḳ üzre iẓhār u ibdāʾ olınup ḫāṭır-ı melekūt-menāẓırlarına -ki ıḳlīd-i fikr-i Öḳlides-güşā ile küşāyende-i eşkāl-i hendesiyye-i işkāldür- (beyt[8])

[mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün] Serî'[9]
Be-sālhā ne-resed āfitāb-ı rūşen-dil
Bedān daḳīḳa ki ān rāy-ı dūr-bīn dāred[10]

(neṯr[11]) *ke'ḍ-ḍavʾi beyne'l-ʿanān*[12] vāżıḥ u ʿıyān[13] [NP-148b] ola ki ḫızāne-i ġuyūb u aḳdār ve ḳısmet-ḫāne-i ***ve küllü şeyʾin***[14] ***indehu bi-miḳdār***[15]dan aʿyān-ı benī-nevʿ-i[16] insāna naṣāʾib-i erzāḳ ve merātib-i tevzīʿ ü taḳsīm ve ṭurūs-ı eṭvār u şuʾūnlarına süṭūr-ı tertīb-ter-i[17] terbiyyet-i gün-ā-gün tenmīḳ ü tersīm olınduḳda benüm ẕāt-ı baḫtiyārumı[18] ḫilʿat-i fāḫire-i ***ve rabbuke*** [NEK1-15a] ***yaḫluḳu mā yeşāʾu ve yaḫtār***[19] ile teşrīf ü iʿzāz leṭāʾif-i[20] elṭāf-ı [21]celiyye-i ezeliyye ile mümtāz u ser-efrāz idüp muʿtekif-i ferāġ u ʿuzletde inzivā vü inḳıṭāʿ ve naʿīm-i dāʾim-i ṭāʿat u ʿibādet ile tebelluġ u iḳtināʿ itmiş iken nā-gāh miyān-ı ḫāristān-ı ʿusrdan ġonçe-i nev-ḫīz-i yüsr şüküfte ve zebān-ı zamāndan ***inne'l-arḍa lillāhi yūrişuhā men yeşāʾu***[22] nüvīd-i

---

[1] Ar: "O onları sever, onlar da onu severler." (Mâide 5/2)
[2] Ar: "Allah'a kavuşacakları gün mü'minlere yönelik esenlik dileği "Selam" dır." (Ahzâb 33/44)
[3] Ar: "Orada esenlik dileği ve selamla karşılanacaklardır." (Furkân 25/75)
[4] ḥavzā-yı: ḥavrā-yı NEK1, ḥavāzī M.
[5] Ar: "Orası ne güzel bir durak ve ne güzel bir konaktır!" (Furkân 25/76)
[6] ola: ol M.
[7] kemāl-i: M'de yok.
[8] beyt: naẓm NP, M.
[9] İlk mısra vezne uymamaktadır.
[10] Far: Güneş, o uzağı gören düşüncenin sahip olduğu dakikaya (inceliğe) yıllar geçse de ulaşamaz.
[11] neṯr: NEK1'de yok.
[12] Ar: Bulutlar arasındaki ışık gibi.
[13] ʿıyān: M'de yok.
[14] şeyʾin: şeyʾ M.
[15] Ar: "Her şey onun katında bir ölçü iledir." (Ra'd 13/8)
[16] nevʿ-i: NP ve M'de yok.
[17] ter-i: NP ve M'de yok.
[18] baḫtiyārumı: baḫtiyārī NEK1.
[19] Ar: "Rabbin, dilediğini yaratır ve seçer." (Kasas 28/68)
[20] leṭāʾif-i: ve NP.
[21] iʿzāz u elṭāfı: izāz u elṭāf M.
[22] Ar: "Şüphesiz ki yeryüzü Allah'ındır. O, kullarından dilediğini oraya mirasçı kılar." (A'râf 7/128)

cāvīdi şünüfte olup mesned-i müşeyyed-i salṭanat-ı kübrā[1] -ki maḥż-ı mevhibe-i Ḫudā'dur- min ġayri ṭaleb tevfīḳ ü ʿināyet-i Rabb ile muḳadder ü muḳarrer ve Yūsuf-ṭāliʿ-i saʿd-ı meṭāliʿ [M-118a]-ġayābe-i cübb-i ibtilādan ḫurūc ve serīr-i ʿarş-ı maṣīr-i iʿtilāya ʿuruc ile mübeşşer olmaḳ müyesser oldı. (Mışrāʿ)

[fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilün] Remel
ʿİzzet u salṭanat ānest ki Allāh dehed[2]

(Neṯr[3]) *El-ḥamdü lillāhi ʿalā hazi'n-niʿmeti'l-celiyyeti'lletī lā yuḥṣā ʿadedühā ve lā yenḳaḍī mededühā ve lā yeblā cedīdühā ve lā yenbū ḥadīdühā*[4] ḥulūṣ-ı niyyet ile der-ḫˇāst u meseʾlet olınur ki her ḥālde tevfīḳ-i Feyyāż-ı müteʿāl refīḳ-i vefīḳ-i *ve men vülliye bi-ġayri ṭalebin feyyeḍa'llāhu lehū meleken yüseddidühū fī ümūrihī*[5] medlūl-i maḳbūli üzre rehber-i hidāyet [NP-149a] bedraḳa-i ṭarīḳ ola. Merzbūm-ı ḫıṭṭa-i Rūm'da olan ʿāmme-i meşāyiḫ ü ʿulemā ve kāffe-i mütecennide vü reʿāyā iṭbāḳ u icmāʿ-i ***ve ḳalbu'l-ʿibādi beyne ışbaʿayni min eṣābiʿi'r-Raḥmāni yüḳallibühā keyfe yeşā***[6] iḳtiżāsı üzre müttefiḳü'l-lafẓ ve'l-feḥvā bu maʿnā üzre ittifāḳ u izmāʿ itmegin bār-ı girān-ı emānet-i ʿuẓmāya taḥammül ve ḫıdmet-i Ḥarameyn-i şerefeyni[7] taḳabbül ile istisʿād u tecemmül olınup bārān-ı ʿaṭāʾü'l-beyʿa ile gülzār-ı ḥāl-i ʿasker-i ẓafer[8]-meʾāl şādāb u şādān ve destyārī-i şümūl-i inʿām ile vīrānī-i ḫavāṭır-ı ḫavāṣṣ u ʿavāmm āhel ü ābādān oldı. (ʿArabiyye[9])

[müstef'ilün fâ'ilün müstef'ilün fâ'ilün] Basît
El-ḥamdü lillāhi ḥamden dāʾimen ebedā
Ātāniya'llāhu mā lem yüʾtih eḥadā[10]

(Neṯr[11]) Lā-cerem ***faḥkum beyne'n-nāsi bi'l-ḥaḳḳı***[12] kelām-ı mışdāḳı üzre naḳż u ibrām-ı aḥkāma mübāderet ***ve lā tettebiʿi'l-hevā***[1] feḥvāsı üzre şevāġil-i menāhī vü

[1] kübrā: kübrā-yı M.
[2] Far: İzzet ve saltanat odur ki Allah vere.
[3] Neṯr: NEK1'de yok.
[4] Ar: Bu apaçık nimetten ötürü Allah'a hamd olsun ki sayıyla tespit edilemez, ardı arkası kesilmez, yeniliği sona erip eskimez, keskinliği kaybolup körelmez.
[5] Ar: Talep etmeden kendisine bir sorumluluk yüklenen kimse için Allah, işlerini doğrultacak bir melek görevlendirir.
[6] Ar: "Kulların kalbi Rahmân'ın parmaklarından iki parmağı arasındadır. Onları dilediği gibi evirip çevirir." (Hadîs-i Şerîf: İbn Mâce, Sünen 3834/7147)
[7] şerefeyni: şerīfeyni M.
[8] ẓafer: NEK1'de yok.
[9] ʿArabiyye: Naẓm NP, M.
[10] Ar: Hamd Allah'a olsun, edebiyen daima! Başkalarına vermediğini bahşetsin Allah bana.
[11] Neṯr: NEK1'de yok.
[12] Ar: "İnsanlar arasında hak ile hüküm ver." (Sâd 38/26)

melāhīyi terk ü müġāderet idüp zamān-ı ābā vü ecdādumuzda teʾkküd ü inʿiḳād bulan emr-i ṣulḥ u ṣalāḥ -ki nümūdār-ı[2] ***in urīdu illā-l-iṣlāḥ***[3]dur- ilā yevmi'l-ḳarār rāsiḫ ü üstüvār olmaġa ʿazīmet ü taṣmīm ve şarṭ-ı farṭ-ı muhādene ve ʿadem-i mudāhene basṭ u taḳdīm olındı. Naṣb-ı imāmetde sırr u ḥikmet ve refʿ-i livāʾ-i salṭanatdan ġāyet-i biġyet budur ki selāṭin-i nāmdāruñ maṭmaḥ-ı enẓār-ı bā-iʿtibārları tensīḳ-i şüyʾūn-i[4] ʿibād ve tenẓīm-ı umūr-ı bilād olup ṣūret-i ṣulḥ-ı ṣalāḥ-nümā mirʾāt-i [NP-149b] ***in yurīdā*** [NEK1-15b] ***iṣlāḥan yuveffiḳi'llāhu beynehumā***[5]dan vefḳ-i maʿhūd üzre merʾī vü meşhūr olmaġla reʿāyā vü reʿāʿü'n-nās bister-i istirāḥat u istīnāsda müsterīḥ ü ārāmīde[6] ve her zamān çemen-i emn ü emān bārān-ı bahārī-i faẓl-ı Bārī ile nābit ü demīde ola. (ʿArabiyye[7])

[Vezin bulunamadı]
İnne'l-mekārime küllehā lev ḥuṣṣılet
Raceʿat bi-cümletihā ila'ş-şeyʾeyn [M-118b]

Taʿẓīmü emri'llāhi celle celālühū
Ve's-saʿyü fī ıṣlāḥi ẕāti'l-beyn[8]

(Neşr[9]) Bināʾen ʿalā ẕālik maṣāliḥ-i ḥudūd u mesāliḥde beẕl-i maḳdūr ve sedd-i ṣülme-i ṣuġūr iden mürābıṭān-ı bīdāra tenbiyye vü inẓār olınmışdur ki[10] riʿāyet-i ḥazm ü iḥtiyāt ve tevşīḳ-i ʿurve-i ʿittiḥād ü irtibāṭda aḳṣe'l-ġāye kūşiş-i bī-nihāye idüp ve[11] ṭarīḳa-i meslūke-i eslāfa teʾessī vü iʾtimām ve iḥkā-i[12] merāʾir-i ṣıdḳ-ı serāʾire saʿy u ihtimām ideler. Cenāb-ı kerem-intisāblarına daḫı her ān ḥaḳīḳ u sārbān[13] olan[14] budur ki maḳām-ı müsāleme-i selāmet-encāmda pā-ber-cā ve peyām-ı silm ü istislām vāṣıl-ı aḳṭār u ircā olup ḳaṣabü'l-ceyb-i şekeristān-ı feṣāhat ve dürbīn-i mellāḥ-ı baḥr-ı belāġat olan ṭūmār-ı ḫullet-i aḥbār ile dāʾimā aḥkām-ı meveddet-i

---

[1] Ar: "Nefsin arzusuna uyma!" (Sâd 38/26)
[2] nümūdār-ı: NP'de yok.
[3] Ar: "Sadece [gücümün yettiğince] sizi düzeltmek istiyorum." (Hûd 11/88)
[4] şüyʾūn-i: şünūn M.
[5] Ar: "Düzeltmek isterlerse Allah onları uzlaştırır." (Nisâ 4/35)
[6] müsterīḥ ü ārāmīde: ārāmīde vü müsterīḥ NEK1.
[7] ʿArabiyye: Naẓm NP, M.
[8] Ar: Güzel ahlakî özelliklerin tamamı elde edilecek olsa, genel olarak iki şeye dayanırlar: Allah'ın (cc) emrine tazim göstermek ve insanların arasını düzeltmek.
[9] Neşr: NEK1'de yok.
[10] beẕl-i maḳdūr ... olınmışdur ki: NEK1'de yok.
[11] ve: NEK1'de yok.
[12] iḥkā-i: iḥkām-ı NP, M.
[13] sārbān: şāyān M.
[14] ideler...olan: NP'de yok.

dīrīne tecdīd ve şerāʾiṭ-i[1] ṣulḥ u müvādaʿatı rıʿāyet içün ser-ḥad-nişīn olan ṭaraf-dārān-ı ḥazm[2]-āyīne sipārīş ü teʾkīd olına. Tā ki ṭarafeynden sevdā-gerān ve ebnā-i sebīl bī-münāzaʾat-ı ḳāl ü ḳīl āmed şud ve efvāh-ı nāsdan iḫbār-ı selāmet-i īnāsı teneşşüd[3] idüp ẕehāb u iyābda [NP-150a] emn-i ṭarīḳ ve cādde-i ṣavāb ḥāṣıl ve merāʿa-i mesāʿī-i reʿāyā ***fece'alehu ġuṣā'en aḥvā***[4] feḥvāsı üzre heşīm ü zāʾil olmış iken emṭār-ı ʿadālet ü iʿtidāl ile ıḥżırār u ıḫżılāle vāṣıl ola. Bundan ziyāde ḫıyām-ı kelāma medd-i ṭınāb ıṭnāb olınmayup gülzār-ı zübūl-yāfte-i ʿahd-i pīşīn bārān-ı iḫlāṣ u temkīn ile ser-sebz u ṭarī ve hübūb-ı ṣabāʾ-i ṣabābet ü velā ile maẓhar-ı nedāvet ü terī olmaḳ iltimās-ı ṣadāḳat-intimāsı[5] ile iḫtiyār-ı iḫtişār u meʾmen ḥüsnü'l-ḫitāma iʿtişār olındı. Hem-vāre ẕāt-ı ṣalāḥ-pīşe-i felāḥ-endīşeleri süllem-i silme ṣuʿūd ve iʿtilā-i kāḫ-ı rifʿat u süʿūd idüp keʾs-ı dihāḳ-ı ṭıbāʿ-ı ehl-i vifāḳ zülāl-i beḳāʾ-i ʿahd ü mīṯāḳ ile el-ān melʾān olduġı gibi min baʿd daḫı māʾü'l-ḥayāt-ı ṣulḥ-i ʿamīmü'l-berekāt ile [6]ṭāfiḥ ü leb-rīz ve dārü'l-emān-ı peymān-fiten-i āḫirü'z-zamānda[7] ḥırz-ı ḥarīz olmaḳdan mā teʿāḳubü'l-yaḳīn ve'l-şekkü münfekk olmaya. (Ḳıṭʿa[8])

[mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün fe'ûlün] Hezec
Hemīşe tā ki buved seyr-i māh-ı cunbiş-i çarḫ
Hemāre tā ki [M-118b] zemīn-rā buved ḳarār u sukūn

Hilāl-i ṣulḥ ki ez-bi-demīd maşrıḳ-ı şeref[9]
Buved be-faẓl-ı Ḫudā tā-be-ḥaşr rūz-efzūn[10] [NEK1-16a]

4. Sulṭān Muṣṭafā Cülūsunda Ṣadr-ı Aʿẓām Dāvud Pāşā'dan Şāh ʿAbbās'a Gönderilen Mektūbdur.[11]

[1] şerāʾiṭ-i: serāʾiṭ-i NP.
[2] ḥazm: ḫarem M.
[3] teneşşüd: teşennüd M.
[4] Ar: "sonra da onları çürüyüp kararmış çörçöpe çevirendir." (A'lâ 87/5)
[5] intimāsı: intimā NP, M.
[6] ile: NEK1'de yok.
[7] āḫirü'z-zamānda: āḫirü'z-zamān NEK1.
[8] Ḳıṭʿa: Naẓm M.
[9] Hilāl-i ṣulḥ ki ez-maşrıḳ-ı şeref bi-demīd: Hilāl-i ṣulḥ ki ez-bi-demīd maşrıḳ-ı şeref NEK1.
[10] Far: Bereketli gökyüzünde Ay'ın görüntüsü var oldukça, yerdeki sükunet ve kalıcılık oldukça, daima şerefli Doğu tarafından doğan sulh hilali, Allah'ın fazlı ile mahşere kadar her gün artarak ve daha da güzelleşerek devam etsin.
[11] NP: 145b; 116a. Başlık: "Ṣūret-i nāmedür ki Sulṭān Muṣṭafā Ḫānī'de nāẓım-ı menāẓım-ı Dīvānī olan ṣāḥib-i ḫātem ve destūr-ı aʾẓam ṭarafından Şāh-ı Īrān-zemīne tecdīd-i ṣulḥ-nişīn olınmışdur." NP;

Cenāb-ı Keyūmerş-saṭvet Ṭahmūreş-şevket Cemşīd-bezm Erdeşīr-rezm Keyḳubād-şıfat Nūşirevān-naşfet Dārāb-temkīn[1] İskender-āyīn Peşeng-ceng Hūşeng-āheng Sührāb-tevān Küştāsb-mekān maẕhar-ı şeref-i bī-ḳıyās şāh bin şāh Keyūmerş[NP-146a]-neseb Şāh ʿAbbās (beyt[2])

[mefâ'ilün fe'ilâtün mefâ'ilün fe'ilün] Müctes
Her ān mubālaġa k'ender ḫayāl-i dil guẕer-ed
Hezār pāye furū-ter zi-ḳadr-i ʿālī-i tust[3]

Lā zālet yedühū'l-mebsūṭa bi-nevāṣī'l-eʿācimi āḫiẕete ve lā beriḥat menāşīru evāmirihī fī aḳṭāri aḳṭāʿi'ş-şarḳı nāfiẕeten[4] nādī-i mīnū-eyādīlerine ḳaṭīfe-i laṭīfe-i selām-ı selāmet-encām -ki ṭayy-ı kelimāt-ı meserret seyrinden maʿnā-yı ***ḳul ışlāhun lehüm ḫayr***[5] müstefād ve ʿibārāt-ı şaḥīḥatü'l-irtibāṭından istinbāṭ olınan ḥavāṣṣ-ı bī-şümār-ı ʿadīmetü'l-inḥişārı medlūl-i naṣṣ-ı ***mā lehu min nefād***[6] ola- hezār terḥīb ü iʿzāz ile pāy-endāz ḳılınduḳdan ṣoñra ṭabʿ-ı mülhemü'ṣ-ṣavāb ve ẕihn-i ḥāżır-cevāblarına -ki (mışrāʿ[7])

[mef'ûlü mefâ'îlün mef'ûlü mefâ'îlün] Hezec
Ki şemʿ-i mihr ez-ū iḳtibās-ı nūr kuned[8]

Pūşīde vü müsterāb olmaya ki irādet-i Ḫālıḳ-ı arż u semā ve iḳtiżā-yı teḳābül-i şıfāt u esmā ile evreng-i ḫılāfet-i ʿuẓmā ve müttekā-yı salṭanat-ı kübrā ḥādimü'l-Ḥaremeynü'l-muḥteremeyn sulṭānü'l-berri ve'l-bahr bilā-reyb ü meyn fermān-revā-yı Mışr u Ḥaleb ḫükūmet-rān-ı Ḥicāz u ʿIrāk-ı ʿArab[9] żiyā-resān-ı Maġrib-zemīn ü Şām meymenet-baḫş-ı yümn-i ḳubbetü'l-İslām ḳuṭb-ı dāʾire-i āsāyiş ü emān neḳāve-i dūdmān-ı āl-i ʿOṯmān Sulṭān-ı Muṣṭafā[10] siyer-i İskender-zamān (mışrāʿ)

[mef'ûlü fâ'ilâtü mefâ'îlü fâ'ilün] Muzâri'

[1] Dārāb-temkīn: Dāru'l-mekīn NP.
[2] beyt: naẓm NP.
[3] Far: Gönül ve hayalde geçen her türlü mübalağa, senin yüksek kıymetinden bin defa daha aşağıda kalır!
[4] Ar: Acemlerin perçemlerini hâlâ yakalamaya devam eden açık (cömert) olan eli; Doğu'nun dört bir yanında hâlen geçerli olan fermanları.
[5] Ar: "De ki: 'Onların durumlarını düzeltmek hayırlıdır." (Bakara 2/220) "ḳul ışlāhun ḫayr lehüm" NEK1.
[6] Ar: "İşte bu bizim verdiğimiz rızıktır. Ona asla tükenme yoktur.." (Sâd 38/54)
[7] mışrāʿ: NP'de yok.
[8] Far: Güneş mumu ondan nur iktibas eder.
[9] ʿArab: NEK1'de yok.
[10] Muṣṭafā: NP'de yok.

Dārā-yı berr u baḥr[1] *-guzīn-i Ḫudāyegān*

ḥażretlerinüñ ẕāt-ı[2] Ḫudā-perverlerine rūzī vü müyesser olup [NP-146b] icmāʿ-i ümmet-i münʿaḳid ve ḥabl-i metīn-i tevāfuḳ-ārā müteʿekkid olmaġla bir sāʿat-i saʿd-ı meymenet-ḳarīnde serīr-i felek-temkīne kemāl-i übbehet ü iḳtidār ile cülūs-ı istiḳrār buyurdılar ve ***ẕālike faḍlu'llāhi yu'tīhi men yeşā'****. Rabbi ke-mā ceʿaltehū fī ḥavzi kifāyetike mekluvvā ve ṣayyerte inā'e binā'i vücūdihi bi-feyḍı terbiyetike memlū'ā belliġ aʿvāmü ʿumrihī meʿa's-salṭanati ilā mi'eti ve ʿışrīna vecʿal eyyāme ḫilāfetihī aṭvele min en yuḥāsebe bi-eylūle ve tişrīna.*[3] Şeş-cihāt-ı cihāndan (beyt[4])

[fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün] Remel
Ey ḳabā-yı pādişāhī rāst ber-bālā-yı tu
Zīnet-i tāc u nigīn [NEK1-16b] *ez-gevher-i vālā-yı tu*[5]

(neṣr[6]) nidā-yı ġam-zidāsı şünüde ve ẕāt-ı mülk-i melikātları meḥāmid-i ʿadl u dād-ı Ḫudā-dād ile sütūde olmaġın āfitāb-ı ʿālem-ārā gibi mütecennide vü ʿulemāya direm-rīz ü dür-pāş[7] ve[8] ʿāmme-i meḥāvīc ü reʿāyāya sebeb-i ifāża-i intiʿāş olup berr-i meded-ārā ile istiʿbād-ı aḥrār ve basṭ-ı kef-i saḫā-bār ile ***hāẕā ʿaṭā'unā f'emnun ev emsik bi-ġayri ḥisāb***[9] naṣṣ-ı muʿciz-nişābın iẓhār buyurdılar. (Meṣnevi[10])

[fe'ûlün fe'ûlün fe'ûlün fe'ûl] Mütekârib
Vilāyet zi-ʿadleş pur-āvāze geşt
Be-dū tāc u taḥt-ı felek tāze geşt

Zi-bes nāz u niʿmet k'ez ū rānde-end
Velī niʿmet-i ʿālemeş ḫ'ānde-end[11]

---

[1] berr u baḥr: baḥr u berr NP.
[2] ẕāt-ı: NP'de yok.
[3] Ar: "Bu, Allah'ın, dilediğine verdiği lütfudur." (Hadîs-i Şerîf: Mâide 5/54; Hadîd 57/21; Cum'a 62/4) Ya rabbi, her şeyine yettiğin sahana onu alıp koruduğun gibi, varlığının binasını verdiğin terbiyenin feyziyle doldurduğun gibi onun ömür yıllarını saltanatla birlikte yüz yirmilere ulaştır! Hilafet günlerini aylarla hesap edilmekten daha uzun eyle!
[4] beyt: naẓm NP.
[5] Far: Ey padişahlık elbisesi üzerine çok uygun düşen kimse! Senin yüksek cevherin tac ve yüzüğe güzellik, ziynet verir.
[6] neṣr: NEK1'de yok.
[7] dür-pāş: zer-pāş NP.
[8] ve: NEK1'de yok.
[9] Ar: "İşte bu bizim ihsanımızdır. Artık sen de (istediğine) hesapsızca ver yahut verme." (Sâd 38/39)
[10] Meṣnevi: Naẓm NP.
[11] Far: Vilayet onun adaletinin şöhretiyle doldu. Onunla feleğin taht u tacı daha tazelik kazandı. Naz u nimeti ondan uzaklaştırdıkları hâlde onun nimetleriyle nimetlendikleri için ona dünyanın velinimeti demişler.

Ẕāt-ı Kerrūbī-ṣıfātları her ḥālde ʿıṭāf-ı elṭāf-ı Īzed-i [NP-147a] müteʿāl ile müteʿaṭṭıf ve fikr-i ṣavāb-endīşleri terfīh-i ḥāl-i reʿāyā-yı dil-rīşe müteveccih ü münʿaṭıf olmaġın ābāʾ-i emcād ve ecdād-ı incādları zamānında olan merāʾir-i ʿahd ü peymānı[1] kemākān muḳarrer ü ber-ḳarār ve evāṣīr-ı mevāṣīḳ u īmānı ṣābit ü üstüvār ṭutup celle-himmet-i vālā-nehmetleri terfīh-i ḥāl-i ʿibād ve taʿẓīm-i şān-ı ṣuleḥā vü ʿibbād olmaġla uḥdūṣe-i ẕikr-i cemīli ṣaḥīfe-i rūzgārda taḫlīd ve mebādī-i cülūs-ı saʿādet-meʾnūslarında[2] bu kemīne-i ṣadāḳat-intimāya ḫıdmet-i ṣadāret-i ʿuẓmāyı taḳlīd buyurup mülūk-ı aḳṭār u eṭrāf ḫuṣūṣan cenāb-ı nıṣfet-ittiṣāfları ile aḥkām u īṣāḳ olınan şerāʾiṭ-i ʿahd ü mīṣāḳı riʿāyete tevṣīḳ-i tavṣıyet ve ḫāme-i ʿAbbāsī-cāme ile tenmīḳ u tasṭīr olınmış bir nāme-i dil-pezīr ile cenāb-ı nebāhet-intisāblarına tecdīd-i merāsim-i ḫullet buyurdılar. Lā-cerem fermān-ı ḳażā-cereyānları üzre sedd-i ṣuġūr-ı İslām iden murābıṭān u ḥükkāma ḫiṭāb-ı müsteṭāb bu vechle tevcīh ve teʾkīd ü tenbīh olınmışdur ki cānibeynden izāle-i naḳḳād u beyn içün sāḳ-ı ictihādı teşmīr ve bāb-ı ḫasāret[3] ü tebābı mismār-ı saʿy-i bī-şümār ile tesmīr ideler. Ol ẕāt-ı Bercīs-naẓardan daḫı mesʾūl ü munṭaẓır budur ki bisāṭ-ı ṣulḥ-i ekīd bir vechle [NP-147b] basṭ u temhīd olına ki ḫavāṣṣ u ʿavām ilā-intihāʾi'l-aʿvām ***lev enfaḳte mā fi'l-arḍi cemīʿan mā ellefte beyne ḳulūbihim***[4] seḥāb-ı ṣiḳālinüñ[5] ḫılālinden ***ve lākinna'llāhe ellefe beynehum***[6] bāriḳa-i nūr-ı sāṭıʿü'ẕ-ẕuhūrına nigerān ve ***ʿasa'llāhu en yecʿale beyneküm ve beyne'lleẕīne ʿādeytum minhum meveddeh***[7] vaʿde-gāhında muntaẓır-ı faẓl-ı Yezdān olalar. Gāh u bī-gāh [NEK1-17a] vefḳ-i dil-ḫˇāh üzre irsāl-nāme-i ḫullet-ḳarīn sebeb-i istiḥkām-ı ʿahd-i pīşīn olduġı żamīr-i āfitāb-naẓīrlerine pūşide vü setīr olmayup ol bābda ikṣār u iṭnāb-ı taḥṣīl ḥāṣıl ve taṭvīl-i bilā-ṭāʾil olmaġın bundan ziyāde cevād-ı ḳalem-i serīʿ-raḳama miyān-ı meydān-ı ḥüsn-i beyānda irḫāʾ-i ʿinān olınmadı. (Ḳıṭʿa:)

[fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün] Remel
Tā buved nūr-feşān peyker-i ḥūrşīd-i sipihr
Tā buved gerd-zemīn gerdiş-i gerdūn-ı bulend

[1] peymānı: peymān NEK1.
[2] meʾnūslarında: meʾnūsları olduḳda NP.
[3] ḫasāret: ḫasār NP.
[4] Ar: "Sen yeryüzünde bulunan her şeyi verseydin, yine onların gönüllerini birleştiremezdin." (Enfâl 8/63)
[5] şiḳālinüñ: maḳālinüñ NP.
[6] Ar: "Fakat Allah onların aralarını bulup kaynaştırdı." (Enfâl 8/63)
[7] Ar: "Olur ki Allah sizinle düşman olduklarınız arasında yakında bir dostluk meydana getirir." (Mümtehine 60/7)

Muddet-i ṣulḥ u ṣalāḥat be-beḳā-yı ebedī
Bād-ı bā-muddet-i devrān-ı felek hem-peyvend[1]

5. Sulṭān Muṣṭafā Ḫān'dan Şehriyār-ı ʿAcem Olan Şāh ʿAbbās bin Muḥammed-i Ḫudā-bendeye İrsāl Olınan Nāmedür.[2]

[M-121a] Sipās-ı[3] bī-iltibās cenāb-ı Mālik-i Ḥaḳīḳī'ye ḥaḳīḳ ve sitāyiş-i bī-ālāyiş[4] ḥażret-i mübdiʿ-i ḫalīḳate ḫalīḳdur ki fermān-revāyān-ı[5] ṭavāʾif-i ʿibād olan ḫavāḳīn-i bā-ʿadl ü dāduñ salṭanat-ı felek-bünyādları iḳtiżā-yı teferrüd ü istibdād iderken *ʿareftü'llāhe bi-cemʿihi'ḍ-ḍıyyeni*[6] kelām-ı bī-reyb ü reyni üzre mābeynlerine[7] ittiḥād u imtizāc ve ṣayf u şitāda ḳulūb-ı şettālarına ***fe-ellefe beyne ḳulūbiküm***[8] dārūsı ile iʿtidāl-i mizāc virüp yümn-i āmīziş ü ittisāḳları sebeb-i maʿmūrī-i keyhān ve ḥüsn-i iʾtilāf u ittifāḳları bāʿis-i āsāyiş-i mihān u kihān olmışdur ve ṣılāt u eṣlāt (meṯnevī[9])

[fe'ûlün fe'ûlün fe'ûlün fe'ûl] Mütekârib
Żamān-ı dār-ı ʿālem siyeh tā sepīd
Şefāʿat kun rūz-ı bīm u umīd

Siyāhī-dih-i ḫāl-i ʿAbbāsiyān
Sepīde ber-çeşm-i şemmāsiyān[10]

(neṯr[11]) resūl-i memdūḥ maḥmūdü'l-eṯer ve mübtedā-yı muʾaḫḫar muḳaddemü'l-ḫaber ḥażretlerinüñ merḳad-i ferḳad-āṯārlarına niṯār olsun ki pes-māndegān-ı ṣāff-ı niʿāl-i āḫir zamānī nüvīd-i cāvīd-i *vā şevḳāh ilā iḫvānī*[12] ile tenşīṭ u tebşīr ve yed-i

---

[1] Far: Gökyüzünün güneşi ortalığı aydınlattıkça, yüksek gökyüzü yerin çevresinde döndükçe, senin sulh ve salah zamanının müddeti bu gökyüzünün dönüşü ile birlikte kalıcı olsun. ṣalāḥat: ṣāḥat NP.
[2] NP: 153a; M: 120b. Başlık: " Ṣūret-i Nāme-i Hümāyūn'dur Ki Ṭaraf-ı Şarḳdan Vārid Olan Ḳāṣıd-ı Ḫayr-meḳāṣıda Cevāb-ı Ṣavāb İṯr ü Īrād İtdügi Nāme-i Muḫādenet-nihād Muḳābelesinde Menmūḳ u Muḥarrerdür." NP;
[3] Sipās-ı: Sipāriş-i M.
[4] bī-ālāyiş: ālāyiş M.
[5] revāyān-ı: revā-yı NP.
[6] Ar: Allah'ı iki zıddı bir araya getirmesiyle tanıdım.
[7] mābeynlerine: mābeynleri NP, M.
[8] Ar: "O, gönüllerinizi birleştirmişti." (Âl-i İmrân 3/103)
[9] meṯnevī: naẓm NP, M.
[10] Far: Siyahtan beyaza kadar âlemin bütün derdini üstüne alan, Abbâsîlerin beninin siyahlığını artıran Şemmâsîlerin de yüzüne beyazlık veren! Korku ve ümit gününde şefaat eyle. tā sepīd: pāşīd M; rūz-ı bīm u: rūzīm u M; ber: ter NP.
[11] neṯr: NP ve NEK1'de yok.
[12] Ar: Ah kardeşlerime duyduğum özlem!

teʾyīd ile ṭūmār-ı daʿvet-i ʿāmme ve hidāyet-i ḫāṣṣa-i ḥāmmeyi beyne'ş-şaḳaleyn basṭ u tenşīr eyledi ve āl-i seyādet-meʾāline ki ***kitābullāhi ve ʿitratī***[1] vaṣiyyet-i pürʿibreti üzre ġār-ı dem-i bāz-pesīnde[2] [NP-153b] her biri Kitāb-ı Mübīn ile ṣānī işneyn ve aṣḥāb-ı saʿādet-meʾābına ki ***Allāhe Allāhe fī aṣḥābī***[3] ḥadīṣ-i şıḥḥat-istişḥābı üzre ḥüsn-i ṣenā vü muḥabbetleri ḳāṭıbeten ümmet-i icābete farż-ı ʿayn olmışdur.[4] *Ṣalla'llāhu teʿālā*[5] *ʿaleyhi ve ʿalā ālihi'l-aḫyāri ve ṣaḥbihi'l-aḫbāri ḥuṣūṣan ʿala'ṣ-ṣıhreyni'l-aṭhereyni ve'l-ḥaseneyni'l*[6] *-ezhereyni ve ʿalā baḳıyyeti'l-aşereti'l-mübeşşereti'llezīne lem tezel elviyetü*[7] *menāḳıbihim müneşşereh.*[8] (Mışrāʿ[9])

[fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün] Remel

Baʿd-ı ḥamd-i Ḫudā vu medḥ-i Resūl[10]

Müsteṭliʿān-ı emr-i meşrūʿ vu maʿḳūle-ı vāżıḥ [NEK1-17b] u ʿıyān ve müstaġn ʿani'l-beyāndur ki intiẓām-ı eşāt-i esbāb-ı ʿālem ve ratḳ-ı fatḳ-ı umūr-ı benī-ādem meẓāhir-i ***elleẕīne cāhedū***[11] ve meṣādīḳ-ı ***ve'l-mūfūne bi-ʿahdihim iẕā ʿāhedū***[12] olan selāṭīn ve mülūk-ı hidāyet-i sülūkuñ ḥüsn-i mürāfāṭ-ı müvāfātlarına[13] vābeste vü mevḳūf [M-121b] ve ārāʾ-i işābet-ārāları ile vedāyiʿ-i bedāyiʿ-i[14] Ḫālıḳ-ı berāyā olan żaʿafe-i zīr-destān u reʿāyādan hemvāre ṣunūf-ı meşāḳ ve ṣurūf-ı maṣrūf olagelmişdür. Bināʾen ʿalā ẕālik bülend-mekān güher-kān-ı imkān cā-nişīn-i mesned-i sāmī-i siyāmıñ mīrāṣ-sitān-ı[15] Erdeşīr Bābek-i nāmūs-şiken Ṭahmureṣ-i Dīvbend ve pençe-ber-pīç Behrām-ı Gūr-ı zūr-mend rūyīn-ten tenhā-maṣaff neberd-

[1] Ar: "Allah'ın kitabı ve ehl-i beytim / sünnetim"
[2] bāz-pesīnde: bāz-pesīn M.
[3] Ar: "Ashabım hakkında Allah'tan sakının, Allah'tan!" (Hadîs-i Şerîf: Tirmizî, Menâkıb:59, no:3862, 5/696; Ahmed ibni Hanbel, no:20578, 34/185; İbni Hibbân, es-Sahîh, no:7256, 16/244)
[4] Baʿd-ı ḥamd-i Ḫudā ve medḥ-i Resūl: NP'de ve NEK1'de salât ü selâmdan sonra yazılıdır.
[5] teʿālā: M'de yok.
[6] şıhreyni'l-aṭhereyni ve'l-ḥaseneyni: şıhreyni'ẕ-ẕahreyn ve'l-ḫaşīn M.
[7] elviyetü: elveddetü M.
[8] Ar: Yüce Allah onun seçkin ailesine, bilgili ashabına, özellikle de o pâk iki dünürüne, pırıl pırıl olan Haseneyn'e (Hasan ve Hüseyin'e) ve diğer aşere-i mübeşşereye -ki onların menkıbe sancakları hâlen dalgalanmaktadır- salât ve selam eylesin. NP'de mışrāʿdan sonra yazılıdır.
[9] Mışrāʿ: M'de yok.
[10] Far: Allah'a hamd ve Resul'e övgüden sonra. M'de yok.
[11] Ar: "Cihat edenler" (Âl-i İmrân 3/142; Tevbe 9/16; Ankebût 29/69)
[12] Ar: "Antlaşma yaptığı zaman sözlerini yerine getirir." (Bakara 2/177)
[13] mürāfāṭ-ı müvāfātlarına: mürāfāṭlarına NEK1, M.
[14] bedāyiʿ-i: M'de yok.
[15] ẕālik bülend-mekān güher-kān-ı imkān cā-nişīn-i mesned-i sāmī-i siyāmıñ mīrāṣ-sitān-ı: sitān-ı NEK1.

āmūz-ı Şāpūr-ı Ẕü'l-ektāf Sām-süvār-ı mızmār-ı dilīrī-i Keyū nīze-güzār-ı sebbāḳ-ı kişver-gīrī Ḳahramān-ḳahr-ı Kāvūs-kūs Behmen-himmet-i Ḳābūs-būs (meṣnevī[1])

[fâ'ilâtün mefâ'ilün fa'lün] Cedîd
Ḫalef-i ṣıdḳ-ı dūde-i Yāfeṯ
Şāh ʿAbbās ibn Ḫudā-bende

Ber ser-i sākinān-ı mulk-i ʿAcem
Mihr-i şāhīş bād tābende[2]

(neṯr[3]) Cānib-i ṣafā-cāẕiblerinden reşḥa-i kilk-i münşiyān-ı mürvārīd-rīz ve raḳam-zede-i mizber-i berāʿat-bār-ı ʿabīr-bīz olan [NP-154a] mecille-i mücelle-i[4] Sāmirī-semer āṯār-ı eṯer[5] mışdāḳ-ı ***in hāẕā illā siḥrun yu'ṯer***[6] cevāhir-i gencīne-i emālī vü emānī şüẕūr-ı maʿden-i meʿālī vü meʿānī nümūdār-ı sehl-i mümteniʿ ü siḥr-i ḥelāl feẕleke-i tefāṣīl-i muḳteżā-yı maḳām u ḥāl (naẓm[7])

[fe'ûlün mefâ'îlün fe'ûlün mefâ'îlün] Ta'vîl
Ve kādet meʿānīhi ḫilāle suṭūrihī
Bi-ḥusni mebāni'l-lafẓi en tetekellemā[8]

(neṯr[9]) müstecmiʿ-i fıḳarāt-ı ciyād ḥayret-fezā-yı ḫuṭebāʾ-i eyād (beyt[10])

[mef'ûlü mefâ'ilün fe'ûlün] Hezec
Ser-cūş-ı ḫulāṣa-i meʿānī
Ser-çeşme-i āb-ı zindegānī[11]

(neṯr[12]) reşkīn-sāz-ı süḫanān-ı Vāʾil ḥaclet[13]-resān-ı cehābeẕe-i ḳudemā vü evāʾil peyker-i ḳālib-i Engelyūn bī-reng-i naḳş-ı Erjeng-nümūn (ḳıṭʿa[14])

---

[1] meṣnevī: Naẓm NP, M.
[2] Far: Yafes hanedanının doğru, sadık halefi olan Şah Abbâs ibn Hudâbende, onun padişahlık güneşi Acem mülkünün sakinlerinin başı üzerinde parlasın. şāhīş: şāhīşi M.
[3] Neṯr: NEK1'de yok.
[4] mecille-i mücelle: mecelle-i maḥalle M.
[5] āṯār-ı eṯer: eṯīr-i eṯer M.
[6] Ar: "Bu (Kur'an) dedi, olsa olsa (sihirbazlardan öğrenilip) nakledilen bir sihirdir." (Müdessir 74/24)
[7] naẓm: NEK1'de yok.
[8] Ar: Neredeyse mânâları satırları arasında, lafızların hoş yapısıyla konuşuverecekti.
[9] Neṯr: NEK1'de yok.
[10] beyt: naẓm NP, M.
[11] Far: Mânâ ilminin özünün en saf, en başında geleni, en özü, hayat suyunun kaynağı, ilk çeşmesi.
[12] neṯr: NEK1'de yok.
[13] ḥaclet: ḥacel NP.
[14] ḳıṭʿa: naẓm NP, M.

[mefâ'ilün fe'ilâtün mefâ'ilün fe'ilün] Müctes
ʿİbāretī ki ne-bāşed zi-nuktehāş bedīʿ
Bedīʿ eger ʿaraḳ-ı şerm der-cebīn āred

Ḫaṭī çunānki eger ibn-i Muḳle zinde şeved
Tırāşe-i ḳalem-i ū be-mıḳle berdāred[1]

(neşr[2]) ki ʿibārāt-ı selsebīl-i selāsetinüñ meʿārıż-ı muʿārażasında tecnīsāt-ı Ebu'l-fetḥ Bustī nişāne-i sūstī ve ḥurūf-ı ṭūbī-i reşāḳatinüñ pīşgāh-ı müfāvażasında tenāsüb-i ḥikemiyyāt-ı Ebū Temmām nā-tamām olup niḳāṭ-ı ḫaṭṭ-ı daḳīḳi ruḫsāre-i raḳḳ-ı raḳīḳde ʿanberīn şāmme ve pīçīde-ṭūmār-ı ġonçe-sānı keff-i pesend ü istiḥsānda bir ḫoş-bū şemāmedür. (Beyt[3])

[mefâ'ilün fe'ilâtün mefâ'ilün fe'ilün] Müctes
Zi-dest-i ḳāṣıd-ı ḫoş lehçe-i reşīd resīd
Gul-i murād-ı dil[4] *ez-ravża-i umīd-demīd*[5]

(Neşr[6]) ***İnne li-cevābi'l-kitābi ḥaḳḳan ke-reddi's-selām***[7] kelāmı [NEK1-18a] üzre ol nāme-i ḫullet-fezānuñ muḳābele vü ḥiżāsında şerāʾif-i [M-122a] leṭāʾif-i taḥiyyāt-ı rāʾiḳa ve bedāyiʿ-i revāyiʿ-i teslīmāṭ-ı fāʾiḳa ki ḫulāṣa-i evrād u ezkār ve neḳāve-i inṣāf-ı leyālī ve evāʾil-i esḥār olan kelimāt-ı muḫāleṣet-ʿunvānı enfās-ı ṭayyibe-i rūḥāniyān gibi vaşmet-i riyā ve ʿavār-ı [NP-154b] noḳṣāndan muʿarrā vü mücerred ve her lafẓ-ı berāʿat-āşārı iʿāde vü tekrār olduḳça nümūdār-ı ***lā yeḫlaḳu an kesrati'r-red***[8] olup (ʿArabiyye[9])

[fâ'ilâtün mefâ'ilün fe'ilün] Basît[10]
Kelimātün lev ennehā li'd-dehri semʿā
Māl emin ḥüsnihā ila'l-ışġā[1]

[1] Far: O öyle eşsizdir ki karşısındakinin alnına utanç teri gelir. Öylesine güzel bir yazı ki, İbn Mukle dirilse, onun kaleminden çıkan (kalemini açdıktan sonra) çöpleri göz kasesiyle alırdı.
[2] neşr: NEK1 ve NP'de yok.
[3] Beyt: Naẓm NP, M.
[4] murād-ı dil: ez-dilī NP, gul-i ez-dil M.
[5] Far: Gönlümün muradının gülü, o lehçesi hoş olan ve doğru yola giden ulağın eliyle ümit bahçesinde açıldı.
[6] Neşr: NEK1'de yok.
[7] Ar: "Selâmı almakta olduğu gibi mektubun da cevap hakkı vardır." (Hadîs-i Şerîf: Müsned eş-Şihab el-Kudai, 2/119 rakam 1010)
[8] Ar: "Çok tekrar edilmekle yıpranmaz."
[9] ʿArabiyye: Naẓm NP, M.
[10] İlk mısra vezne uymamaktadır.

(neṣr[2]) mażmūn-ı rāʾiḳine muṭābıḳ olan elfāẓ-ı dürer-bār gevher-niṣārınuñ bārgāh-ı ḳabūle sürʿat-i vuṣūline nuṣūʿ-ı niyyet ve ḫulūṣ-ı ṭaviyyet żāmin ve Kaʿbe-i dil-i ṣadāḳat-nişānda āvīzān olan kelimāt-ı bedāyiʿ-simātı şümūl ve iḥāṭat-ı aḳsām-ı belāġat cihetinden sebʿa-i muʿallaḳaya ṣāmin ola. (ʿArabiyye[3])

[müstef'ilün fâ'ilün müstef'ilün fâ'ilün] Basît
İnne'l-medāʾiḥa lā tehdī li-nāḳıdihā
İllā ve elfāẓuhā aṣfā mine'ẕ-ẕehebi[4]

(Neṣr[5]) Peyk-i nīki-pey-i[6] sebük-pāy-ı bād ve ḥamāme-i nāme-i ber-i bāmdād-ı feyż-imdād ile irsāl ü iblāġ ve muḳaddemāt-ı netāʾic-i vefā vü vifāḳ -ki netāʾic-i muḳaddemāt-ı ḥüsn-i ʿahd ü mīṣāḳdur- ikmāl ü isbāġ olınup ḫāṭır-ı bülend-menāẓırlarına -ki fikr-i pāyān-bīn-i bisyār-dānī ḫaber-i ʿiber-fezāy ve dāstān-ı bāstānī Kāʿb-āsā şināsā olup Neyyir-i Necāt ṭabʿ-ı füsūn-sāz-ı ġarāʾib-perdāzınuñ Aḥmed-i Būnī zebūnıdur- nihān-ḫāne-i żamīr kilīd ḥüsn-i taḳrīr ile küşāde ve peyām-ı[7] ḫullet-beyān bu vechle ibrāz u işāde[8] olınur ki ṭayy-ı nāme-i pür-beşāretde telvīḥ ü işāret olınduġı üzre miyān-ı dūstān-ı felek-ṣebātda teceddüd-i vesāʾil-i[9] resāʾil ü mükātebāt istiḥkām-ı evāṣır-ı ṣadāḳate bāʿiṣ-i taḳavvī ve gülzār-ı heşīm-i ḫullete sebeb-i neḍāret ü terevvī olup eslāf-ı [NP-155a] selāṭīn-i ʿOṣmāniyye *ḥuffet merāḳıdühüm bi'l-envāri'r-raḥmāniyye*[10] ġazve-i küffār-ı dūzaḫ-mesāḳa teşmīr-i sāḳ idüp ser-bāzān-ı ʿarṣa-i gīr u dār aḳdām-ı[11] saʿy-ı bī-şümār üzre ḳıyām-ı dārü'l-ḥarb-ı müşrikīn-i bed-nihādda nīrū-yı bāzū-yı cehd ü cihād ile naṣb-ı aḫbiye vü ḫıyām itdüklerinde ecdād-ı nebālet-nişānuñuzdan ol ʿaṣr u ʿibbānda mesned-nişīn-i erīke-i şāhī ve evreng-i Īrān-zemīnde [M-122b] āmir ü nāhī olan şāhān-ı nīkū-kār-ı[12] ṣadāḳat-ẓuhūr ervāḥ-ı ehl-i ḳubūrdan istimdād u istiʿāne ḫuṣūṣan ʿıtret-i ṭāhirenüñ[13] rūḥāniyyet-ı bāṭıne [NEK1-18b] vü ẓāhirelerinden[14] istişfāʿ u istiġāṣe eylemek deʾb-i

[1] Ar: Öyle sözlerdir ki zamanın kulakları olsaydı, güzelliğini işitebilmek için kulak kesilirdi.
[2] Neṣr: NEK1'de yok.
[3] ʿArabiyye: Naẓm NP, M.
[4] Ar: Lafızlar altından daha saf olmadıkça, medhiyeler tenkitçisine yol göstermez.
[5] Neṣr: NEK1'de yok.
[6] nīki-pey-i: nīk-pey-i NP.
[7] peyām-ı: kelām-ı NP.
[8] işāde: irşāda M.
[9] vesāʾil-i: vesāʾil ü NP.
[10] Ar: Rahmanî nurlarla çevrelensin kabirleri.
[11] aḳdām-ı: aḳdem-i M.
[12] nīkū-kār-ı: nīkū-ḫār-ı M.
[13] ṭāhirenüñ: ẓāhirenüñ M.
[14] bāṭıne vü ẓāhirelerinden: ẓāhire vü bāṭınelerinden NP.

meʾlūfe[1] ve resm-i muʿtād-ı meslūfları olmaġla ḫamīle-i cemīle-i salṭanatda serv-i āzādemüz[2] olan birāder-zādemüz Sulṭān ʿOṯmān *Raḥima'llāhu şebābehū bi-ʿamīmi'l-ġufrān*[3] daḫı sinīn-i sālifede cemʿ-i kümāt-ı ricāl ve diyār-ı kefere-i bed-tebāra şedd-i riḥāl idüp meżāʾiḳ-i dürūb-ı ḥurūba iḳtiḥām ve surre-i memleketlerini taḫrīb ü ġārete ʿazīmet ü intiḥām eyledükleri aḫbār-ı ṣıḥḥat-āṯārları[4] güş-güẕār-ı nevvāb-ı[5] ṣadāḳat-şiʿār olduḳda cenāb-ı nebāhet-intisāb-ı şehāmet-iktisābuñuz daḫı ridāʾ-i himmet-i şāhāne ile irtidā ve[6] ecdād-ı necābet-nijāduñuz eṯerine teheddī vü iḳtidā idüp ***mā yaʿbeʾu bikum Rabbī levlā duʿāʾukum***[7] feḥvāsı üzre cünūd-ı ġaybiyye-i duʿā ile leşker-i żafer-iʿtiyādı[8] imdāda taʿahhüd ü iltizām ve bu niyyet-i ḫayr-emniyyet içün ḫāk-i pāk-i ḫıṭṭa-i Ḫorāsān'a -ki mülemmaʿ-ı eżvāʾ-i [NP-155b] rūḥ u reyḥāndur- teveccüh ü iʿtizām olınduġı ifāde vü icmāl ve riʿāyet-i[9] tehādī vü teḥābb ve ihdāʾ-i tefārīḳ-ı bī-ḥisāb ile ***tehādev fe-inne'l[10]-hediyyete tüẕhibü veḥara'ṣ-ṣadr[11]*** ḥadīṯ-i ʿālī-ḳadrine teʾessī vü imtiṯāl olınmış. Ḫaḳḳā ki ol müşerrife-i ṣadāḳat-bünyān-ı berāʿat-tibyānuñ vürūd u ityānından naḳāʾ-i serīret ü ṣafāʾ-i bāllerine istidlāl ve şerāʾiṭ-i meveddet-pīşīne ki lāzıme-i inşirāḥ-ı sīne-i bī-kīnedür. (Beyt[12])

[mefâ'ilün fe'ilâtün mefâ'ilün fe'ilün] Müctes
Be-ān muḥabbet-i ūlā ki der-ezel kerd-est
Yuḥibbihum ve yuḥibbūnehu *bi-dān iṣʿār*[13]

(Neṯr[14]) Bu cānibden etemm-i vücūh üzre istikmāl olınup kevkeb-i dürrī-i vedād u muḥabbet-i Ḫaḳ vasaṭ-ı semāʾ-i ḥaḳīḳatden şārıḳ u lāmiʿ ve itḥāf u ihdā olınan nütef-i hedāyā ***men ühdiye ileyhi şey'ün fe'lyeteḳabbel***[15] ḥadīṯ-i mürseli üzre muḫarrir-i ḥüsn-i ḳabūlde vāḳıʿ oldı. Żamīr-i neyyir-i tīr-i tedbīrlerine pūşīde vü setīr olmaya ki

[1] meʾlūfe: meʾlūf NEK1, NP.
[2] āzādemüz: āzāde: NEK1.
[3] Ar: Allah gençliğine umum mağfiretle merhamet eylesin.
[4] āṯārları: āṯārı NP, M.
[5] nevvāb-ı: ṣevāb-ı NEK1.
[6] irtidā ve: irtidād-ı NEK1.
[7] Ar: "Yalvarmanız olmasa, Rabbim size ne diye değer versin?" (Furkân 25/77) (Ayette "mâ"; metinde "lâ" şeklinde yazılmıştır.)
[8] iʿtiyādı: iʿtibārı M.
[9] riʿāyet-i: riʿāyeten NP, M.
[10] fe-inne'l: ve emāne'l M.
[11] Ar: Hediyeleşin. Zira hediye gönüldeki kini (düşmanlığı) giderir." (Hadîs-i Şerîf: Müsned Ebî Davud et-Tayalisi, 4/95 rakam 2453)
[12] Beyt: Naẓm NP, M.
[13] Far: O, ezelde ettiği ilk muhabbetle, "Allah, sevdiği ve kendisini seven müminlere [karşı]" (Mâide 5/54) [âyetini] kendine şiar kabul etti'et!
[14] Neṯr: NEK1'de yok.
[15] Ar: "Kendisine herhangi bir şey hediye edilen kimse kabul etsin." (Hadîs-i Şerîf: Tirmizî, Birr ve Sıla, 34)

iḳtiżāʾ-i ḳażāʾ-i fāʿil-i muḫtār ve taḳallübāt-ı edvār eṭvār-ı rūzgār ile dest-i nişān-ı İlāhī ve maẓhar-ı *erinā'l-eşyāʾe ke-mā hiye*[1] olan ẕāt-ı salṭanat-simātumuz mālik-i efser ü dīhīm ve evreng-nişīn-i güzīde-i eḳālīm olduḳda [M-123a] terfīh-i ʿaceze-i ʿibād-ı pīş-nihād ve tanẓīm-i ḥāl-i bilād naṣbü'l-ʿayn-ı fuʾād olup ser-ḥadd-i memālik-i maḥrūsetü'l-cevānibüñüze mütenāḥim ü müteḳārib olan ser-ḥad-nişīnān-ı fermān-peẕīre irsāl-i emr-i neẕīr ve teʾkīd ü taḥẕīr olınmışdur ki menhec-i[2] müsālemeden intikāb ve muġāyir-i [NP-156a] ṣulḥ-ı [NEK1-19a] üstüvār ber-vaż'-ı nā-hencār irtikāb itmeyüp hemvāre ṣaḥāʾif-i mecārī-i aḥvāle raḳam-ı ḥüsn-i fiʿāl menḳūş ve bināʾ-i mekāʾid-i bed-endīşān recfe-i bīm-i rest-ḫīz-nişān ile ***ke'l-ʿihni'l-menfūş***[3] ola. Dānāʾ-i süṭūr-ı ***yaʿlemu ḫā-ʾinete'l-aʿyuni ve mā tuḫfi'ṣ-ṣudūr***[4] şāhid-i ḥāl ve sulṭān-ı mālikü'l-memālik-***i lā yaʿzubu ʿanhu miṣḳālu ẕerrātin fi's-semāvāti ve lā fi'l-arḍi ve lā aṣġaru min ẕālike***[5] vāḳıf-ı sıdḳ-ı maḳāldür ki taḳallüd-i bār-ı emānet-i kübrādan ḳaṣvā-yı mā fi'l-bāl ve taḥammül-i eṣḳāl-i salṭanat-ı ʿuẓmādan ḳuşārā-yı āmāl-i zamān-ı ʿadālet-żımānumuzda vedāʾiʿ-i cenāb-ı Ḫallāḳ āsūde vü müsterīḥ ve efʾide-i ẓaleme ve ehl-i nifāḳ *ke-rīşetin fī mehebbi'r-rīḥ*[6] olup āvāze-i ḫaber-i ittiḥād-eṣer ile ṭās-ı ser-nigūn-ı çarḫ-ı nīl-gūn pür-ṭanīn ve daʿvā-yı ṣadāḳat iden dūstān-ı ṣāfī-ṭaviyyet mışdāḳ-ı ***ve mā huve ʿalā'l-ġaybi bi-żanīn***[7] olmaḳdur. Zīrā ʿahd-i ḳadīm-i Pīşdādiyān'dan ilā hāẕa'l-ān intiẓām-ı şüʾūn-ı milel ve niḥal-i ḫüsrevān-ı bülend-ḳadr-i zuḥal-maḥallüñ ḥüsn-i irtibāṭ u iʾtilāf ile ittişāflarına menūṭ ve gülzār-ı rāḥat u emān-ı ʿālemiyān perçīn-i müdārāt ve terk-i mübārātları ile maḥūṭ olup ġars-ı ḫilāf-ı tebāyün ü iḫtilāf ile emr-i reʿāyāʾ-i żiʿāf-ı muḫtell ve enāmil-i tedābīr-i işābet-ẓuhūrları ile ʿuḳde-i pīç-ā-pīç ʿavīṣāt-ı umūr münḥall olagelmişdür. Lā-cerem ol server-i sırrīye daḫı şāyeste vü ḥarrī budur ki sedd-i ṣuġūr u ḥudūda[8] saʿy-ı nā-maḥdūd ide. Vükelāʾ-i bī-hemāle tenbīh ü güş-māl olına ki (Rubāʿī[9])

[mef'ûlü mefâ'îlü mefâ'îlü fe'ûl] Ahreb
Bāher ki futuvvet u kunī ān tu şeved [NP-156b]

---

[1] Ar: Eşyayı bizlere olduğu gibi göster.
[2] menhec-i: nehc-i M.
[3] Ar: "atılmış renkli yüne dönüştüğü" (Kâri'a 101/5)
[4] Ar: "(Allah,) gözlerin hain bakışını ve kalplerin gizlediğini bilir." (Mü'min 40/19)
[5] Ar: "Göklerde ve yerde zerre miktarı bir şey bile O'ndan gizli kalmaz. Bundan daha küçük..." (Sebe 34/3) Metinde: "lā yaʿzubu ʿanhu miṣḳālu ḥubbele ẕerrātin fi'l-arḍi ve lā fi's-semāʾi ve lā aṣġaru min ẕālike" ẕerrātin: NEK1'de yok.
[6] Ar: rüzgârın önündeki tüy gibi.
[7] Ar: "O, gaybın bilgilerini esirgemez." (Tekvîr 81/24) Metinde: "ve mā huve ʿalā'l-ġaybi bi-ẓanīn"
[8] ḥudūda: ḥudūdda NP.
[9] Rubāʿī: Naẓm NP, M.

Ān der-heme vaḳt medḥ-ḫ ̌ān tu şeved
Bā-duşmen-i ḫ ̌īş eger vefā pīşe kunī
Şek nīst ki yār-ı mihribān-ı tu şeved[1]

(neşr[2]) mażmūn-ı muḥabbet-peyvendi ile kār-bend olup ṭarafeynden resm-i nā-üstüvār-ı bīgānegī vü iḫtilaf irtifāʿ ve ebnāʾ-i sebīl ü müctāzān-ı şüyūʿ-ı yegānegī [M-123b] vü iʾtilāf ile intifāʿ bulup intişār-ı beşāʾir-i ʿadl ü dād ile mebāsim-i şuġūr-ı İslāmiyye ḫandān ve mürāʿāt-ı daḳāʾiḳ u şevānīde ʿadem-i tehāvün ü tevānī ile merāsim-i şıdḳ u vedād[3] şad çendān ola. (ʿArabiyye[4])

[mütefâ'ilün mütefâ'ilün mütefâ'ilün] Kâmil
Ve iẕā telāʾemeti'l-ümūru fe-ʿindehā
Yürcā'ṣ-ṣalāḥu ve teḥsunu'l-aḥvāl[5]

(Neşr[6]) Resānende-i risāle-i risālet-i Āġā Rıżā zīde ḳadruhu ve şerḥ-i ṣadruhu taḳbīl-i aʿtāb-ı gerdūn-cenābumuza bār-yāfte vü meʾẕūn ve raḳam-zede-i ḫāme-i ʿAbbāsī-cāme[7] olan[8] nāme naẓar-kerde-i iltifāt-ı Hümāyūn olup ol ḳāṣıd-ı ṣadāḳat-[NEK1-19b]sülūk ve mübelliġ-i risālet ü ülūk sifr-i sefāreti kemāhu ve ḥaḳḳāhu tilāvet ve teʾdiye-i peyām-ı muḥabbet-encāmda iẓhār-ı lesen ü ṭalāvetden ṣoñra ḫilʿat-i ḥüsn-i icāzet ile girāmī vü muḫtaṣṣ ve cevāz-ı ruḫṣat u mürācaʿat ile mücāz u muraḫḫaṣ ḳılındı. Lāyıḳ-ı daʿvā-yı meveddet ve şāyeste-i dūstī vü fütüvvet budur ki baʿde'l-yevm merāsim-i ḥubb-ı mütevāriş tecdīd ve ḫulūṣ-ı ḳadīm-i ġayr-ı muḥdiş ānen-fe-ānen temhīd olınup ol ḫıṭaṭ u żavāḥīde ḥudūş u vuḳūʿ ve ol aṣḳāʿ u nevāḥīde istifāża vü şüyūʿ bulan sāniḥāt-ı eṭvār-ı lāzımetü'l-iẓhār ḥikmet-āmūz-ı Fārābī vü Kindī ve ġalaṭ-ı Kirdevānī vü Hindī olan mehere-i münşiyān [NP-157a] ve naḥārīr-i fenn-i bedīʿ ü beyānuñ ḫāme-i rāst-reftārı[9] dürüst-güftār ve kilk-i ġarāʾib-bār-ı ṣaḥīḥ-encāmları[10] ile imlā vü imlāl ve cānib-i Hümāyūn-ı muḫālaṣat-nümūnumuza īfād u irsāl olına ki tekerrür-i mecīʾ ü vürūdı istiḥkām-ı vüdd-i nā-maʿdūda bādī ve muḥabbet-i ḳadīme-i ḳavīmeye sebeb-i izdiyād u temādīdür. Bundan ziyāde zimām-ı

[1] Far: Birine bir cömertlik yaptığında o her zaman seni methedici olur. Düşmanına vefalı davranırsan şüphe yok ki o senin mihriban dostun olur.
[2] neşr: NEK1'de yok.
[3] vedād: dād NEK1.
[4] ʿArabiyye: Naẓm NP, M.
[5] Ar: İşler arasında uyum olduğunda ahval güzelleşir, iyileşme umulur.
[6] Neşr: NEK1'de yok.
[7] ḫāme-i ʿAbbāsī-cāme: ʿAbbāsī-ḫāme NEK1.
[8] olan: M'de yok.
[9] reftārı: reftāruñ NEK1.
[10] ṣaḥīḥ-encāmları: ṣaḥīḥler NEK1.

efānīn-i kelām dest-i muḳteżā-yı maḳām ile cānib-i basṭ-ı āmāle imāle olınmayup keşret-i teşedduḳ u taṣalluf ḳāʿide-i *iẕā zāde't-teʾellüf zāle't-tekellüf*[1] den mücib-i taḫallüf olmaġın (mışrāʿ)

[mef'ûlü fâ'ilâtü mefâ'îlü fâ'ilün] Muzâri'
Evciz fe-beşṭuke fī'l-imlāli imlāl[2]

(neşr[3]) feḥvāsı üzre ***ve mā enā mine'l-mutekellifīn***[4] naẓm-ı mübīnine iḳtifā ve yekrān-ı ṣadāḳat-i ṭavʿü'l-cenāb ve ḳaṣr-ı bī-ḳuṣūr-ı ḫullet-i raḥībü'l-cenāb olmaḳ ümīdi ile iktifā olındı. Hemvāre tā ki İsfendiyār-ı mihr-i nūrānī-nihād heft-ḫᵛān-ı Sebʿ-i Şidādī [M-124a] yek-süvāre fetḥ ü tesḫīr ve direfş-i Kāviyānī eşiʿʿāt-ı ẓulemāt-ı şeş-cihāt-ı kāʾinātı[5] iżāʾet ü tenvīr ide. Caʿd-ı pür-pīç-i iḫtilāl-i zamān şāne-i tedbīr-i ṣavāb-endīşān ile meşīṭ ve intişār-ı emn ü emān ile ebnāʾ-i sebīl ü sevdā-gerān mübtehic ü neşīṭ olmaḳdan mādārü'l-eflāk infikāk bulmaya. (Ḳıṭʿa)

[mef'ûlü fâ'ilâtü mefâ'îlü fâ'ilün] Muzâri'
Tā ez-berāy-ı naẓm-ı meṣāliḥ der-īn cihān
Kes-rā derūn-ı perde-i taḳdīr nīst bār

Devrān-ı āştī ki niẓām-ı cihān ez-ūst
Bādā çu fażl-ı Ḥaḳ [NP-157b] *ebedu'd-dehr pāyidār*[6]

6. Ecille-i İḫvāndan Bir Ẕī-ḳadr ü ʿUnvāna Berdāşte Ḳılınmışdur.[7]

Ferāʾid-i fevāʾid-i deʿavāt-ı ḫuṣūṣiyyet-ḳarīn ve ḫarāʾid-i cerāʾid-i taḥiyyāt-ı ʿubūdiyyet-āyīn ki [NEK1-20a] insānü'l-ʿayn-ı ḫūbān-ı Çigil'e müşākil olan sevād-ı midād-ı rāḥat-imdādı maʿnā-yı muʿtād-ı[8] *en-nūru fi's-sevādi*[9] tefsīr ü tebyīn ve

[1] Ar: Ülfet artınca zorluk kalmaz.
[2] Ar: Kısa tut! Geniş geniş yazdırman bıkkınlık uyandırır.
[3] neşr: NEK1'de yok.
[4] Ar: "Ve ben olduğundan başka türlü görünenlerden de değilim." (Sâd 38/86)
[5] kāʾinātı: kāʾinānı NEK1.
[6] Far: Dünyaya iyilik getiren işler kimseye yük olmaz. Dünyanın nizamının kaynağı olan sulh zamanı Hak fazlı gibi dünya durdukça daim olsun.
[7] NP: 14b; M: 1b. Başlık: " Şūret-i Mektūb-ı Muḥabbet-üslūbdur ki Ecille-i İḫvāndan Bir Ṣıddīḳ-i Suḥan-dāne Tesvīd ve Emr-i Kabūl ü Redd Ehl-i Dāniş ü Ḫırada Tevsīd Olınmış idi." NP.
[8] muʿtād-ı: müfādu'n-nūr M.
[9] Ar: siyahlıktaki nur.

beyāż-ı ḫilāl-i süṭūrı ki nuḥūr-ı ḥūr gibi pür-nūrdur. Naṣṣ-ı dil-küşā-yı ***yehdi'llāhu li-nūrihi men yeşā***[1]yı taḳrīr ü taʿyīn eyleye. (Ḳıṭʿa[2])

[mef'ûlü fâ'ilâtü mefâ'îlü fâ'ilün] Muzâri'
Medḥī bedān meṣābe ki idrāk-i kunh-i ān
Ber-ter zi-pāye-i ḫıred-i ḫurde-dān buved

Medḥī ki çun zebān dehed-eş zīver-i beyān
Taḥsīn-i ḳudsiyān heme niʿme'l-beyān buved[3]

(Neṣr[4]) Esbāb-ı teʾdiye vü irsāli tertīb [NP-15a] ve dimāġ-ı ḫuşk-i āmāli[5] ṣahbā-yı ẕikr-i meḥāmid-fiʿālleri ile tarṭīb olınduḳdan ṣoñra żamīr-i ḥikmet-semīrlerine ki (mıṣrāʿ)

[mef'ûlü fâ'ilâtü mefâ'îlü fâ'ilün] Muzâri'
Āyīne-i Sikender u[6] *cām-ı cihān-numā-st*[7]

(neṣr[8]) rūy-ı irādet bu vechle irāʾet olınur ki eger bu çāker-i ḫūnīñ-cigere ruḫṣat-ı maḳāl ü istinṭāḳ mā fi'l-bāl olınursa[9] taḳbīl-i keff-i güher-bāre olan[10] levāʿic-i şevḳ-i bī-şümāruñ iẓhārı nāḳış-ı ḳāʿide-i devr ü teselsül ve mebānī-i imkān-ı ẕātīye mūcīb-i tezelzül olup tekāver-i[11] ḫāme-i siḥr-kāra ʿarṣa-i ferāḥ-nā-yı siyeh ü sefīd-i[12] leyl [M-2a] ü nehār teng ve çābük-süvār-ı yerāʿ-ı bedāyiʿ-iḫtirāʿ seng-lāḫ-ı iḥāṭa-i taḳrīr-i ferāḫande-leng olmaġın (beyt[13])

[mef'ûlü mefâ'îlün mefâ'îlün fâ'] Ahreb
Kārī ki be-cāyī ne-resed encām-eş

[1] Ar: "Allah dilediği kimseyi nûruna eriştirir." (Nûr 24/35)
[2] Ḳıṭʿa: Naẓm NP, M.
[3] Far: Öyle bir övgü ki onun gerçek mânâsını idrak edip anlamak, kılı kırk yaran aklın seviyesini bile aşar. Öyle bir övgü ki dil onu anlatım incileriyle süslemiştir. Kutsilerin beğendiği güzel bir beyandır. ki çun: NEK1'de yok.
[4] Neṣr: NEK1'de yok.
[5] āmāli: āmāl NP.
[6] u: M'de yok.
[7] Far: Hem İskender'in aynası hem de Cem'in kadehi vardır.
[8] neṣr: NEK1'de yok.
[9] olınursa: buyurılursa NP.
[10] taḳbīl-i keff-i güher-bāre olan: NEK1'de yok.
[11] tekāver-i: gülzār-ı NP.
[12] sefīd-i: sepīd-i NP.
[13] beyt: naẓm NP, M.

Bih z'ān nebūd ki muḫtaṣar ber-gīrend[1]

(neṣr[2]) medlūl-i maḳbūli icmāl-i şevḳ-i nihāna bahāne ve sürūd-ı iḫlāṣ-ı bī-kirāna terāne ḳılınup taṭvīl-i bilā ṭāʾilden ızrāb ve dil-i nā-kām-ı sülāf şevḳ-i müdām ile ıṭrāb olındı. Ḫallāḳ-ı ʿale'l-ıṭlāḳdan -ki elṭāf-ı cemmesinden bir şemme-i ṭıfl-ı raḍīʿ ġuṣūn-ı[3] sāmiyyeyi bī-ḥicr-ı ḥücre-i nāmiyede ḥadd-i bülūġ ve yefāʿ-ı irtifāʿa iblāġ ve misk-i eẕfer-i feyż-evferi taʿṭīr-i dimāġ-ı bāġ u rāġ eylemişdür- ḫulūṣ-ı niyyet ile refʿ-i eydī-i emniyyet olınur ki şüst-i ḥüsn-i iʿtiḳāddan küşād bulan nāvek-i murād hedef-i icābet ü teʾṣīrde cāy-gīr ve aḥsen-i vechle muṭālaʿa-i kitāb-ı cemāl-i bī-hemālleri teysīr-peẕīr olup mażmūn-ı behcet-ʿunvān-ı *devāmu's-sürūr bi-rüyʾeti'l-iḫvān*[4] muḫliṣān-ı şikeste-bāle ḥasb-i ḥāl ola. (Beyt[5])

[mefʿûlü mefâʾîlü mefâʾîlün feʾûl] Ahreb
Dīdār-ı şerīf-i tu ki maḳṣūd dile-st
Ber-aḥsen-i ḥālāt muyesser gerded[6]

(Neṣr[7]) Hemvāre āb-ı nāb-ı tevfīḳ-i Bārī -ki nāvdān-ı ʿizz-i cāvidāndan cārī olabāʿiṣ-i ser-sebzī-i çemenzār-ı emān u emānī ve duʿā-yı bī-riyā-yı zinde-dilān -ki ṣemere-i şecere-i reʾfet ü iḥsāndur- defʿ-i belā-yı āsmānī ve āşūb-ı zamānīye ḥırz-ı yemānī olmaḳdan *mā tenāvebe'l-süflü ve'l-ʿuluvv ve'l- ġarāmü ve's-sülüv*[8] ḫulüvv [NEK1-20b] bulmaya. (Beyt[9])

[mefâʾilün fe'ilâtün mefâʾilün feʾilün] Müctes
Hemīşe tā ki buved seyr-i māh u cunbiş-i çarḫ
Ḫemāre tā ki zemīn rā buved ḳarār u sukūn

Kemāl-i ḫaşm-ı tu bādā çu bedr der-noḳṣān
Cemāl-i baḫt-ı tu hem-çun hilāl-i rūz-efzūn[10] [NP-15b]

[1] Ar: Sonu bir yere varmayan iş, kısa kesilmesinden daha iyi değildir. Kısa kesilmesi, sonu neticeye varmayan bir iş için uğraşmaktan daha iyidir.
[2] neṣr: NEK1'de yok.
[3] ṭıfl-ı raḍī ġuṣūn-ı: ter ḍabʿ-ı ġuṣūn M.
[4] Ar: Sevincin devamlılığı kardeşleri görmek sebebiyledir.
[5] Beyt: Naẓm NP, M.
[6] Far: Gönlün arzusu olan senin şerefli yüzünü görmek, en güzel hâlde müyesser ola.
[7] Neṣr: NEK1 ve NP'de yok.
[8] Ar: Alçaklık ile yükseklik, aşk ile hicran birbiri yerine geçip durdukça.
[9] Beyt: Naẓm M.
[10] Far: Ay döndükçe, gökyüzünün hareketi devam ettikçe ve yeryüzündeki sükûnet hâli devam ettikçe, senin hasmının kemâli Bedr (Ay'ın küçülmesi) gibi eksilsin. Senin bahtının güzelliği ise, Hilal gibi günbegün artsın.

7. E’izze-i Ḫullāndan Bir Müşfiḳ-i Ṣāḥib-i Kemāle Ferestāde Olınmışdur.[1]

Teslīmāt-ı tesellī-nişān ve taḥiyyāt-ı hayat-resān[2] ki eşiʿʿa-i cevāhir-i ḥurūf-ı[3] muḥabbet-żurūfı ṭalʿat-ı ḥūrdan teleʾlüʾ-i bāriḳa-i nūr gibi nümāyān u tābān[4] ve kilem-i ṭayyib-i icābet-şümūli ṣuʿūd-ı semā-i ḳabūle şitābān [M-2b] belki selāset-i meʿānī-i selāmet-mebānīsi zīr-i eşcār-ı cennāt-ı Naʿīm’den inficār-ı cūy-ı selsebīl ü tesnīm gibi bāʿiṣ-i rūḥ-i bī-pāyān ve ḥavż-ı Kevṣer-i dāzār[5] gibi maẕhar-ı nidā-yı bānedā-yı ***men şeribe minhu lā yaẓme’u ebeden***[6] olmaġla şāyān ola. Dest-i niyāz ile ḥāşiye-i bisāṭ-ı mekārim-ṭırāzda merfūʿ ve ḫulūṣ-ı irṣī vü nesebīye ve dād-ı ʿārıżī vü mükteseb̄ maḳrūn u meşfūʿ ḳılınur. (ʿArabiyye[7])

[müstef’ilün fâ’ilün müstef’ilün fâ’ilün] Basît

E-tehcürūne feten uġriye biküm tīhen
Bi-ḥaḳḳı daʿveti ṣabin en tücībūhā

Ehdā ileyküm ʿalā neʾyin taḥıyyetehū
Ḥayyū bi-aḥsene minhā ev fe-ruddūhā[8]

(Neṣr[9]) Bu eḳall-i memlūkān -ki ḳalb-i ṣāfiyyü’l-velāsı cevāhir-i iḫlāṣ u vefā ile memlū-kāndur- bu vechle taḳrīr-i mā-fīʾż-żamīr ider ki eger bu refīḳ-i[10] ʿale’l-taḥḳīḳüñ -ki iştirāʾ-i silʿa-i muḥabbetde maġbūn ve çeşm-i zaḫm-ı felek-i bī-raḥm ile maʿyūndur- istikşāf-ı bāline[11] olınursa dūzaḫ-ı hicr ve infiṣāl-i behişt-i ḳurb u viṣālden biʾse’l-bedel ve ṣabr-ı taḥammül ü şekīb ġızā-yı müzevvir-i dil-i bī-cedel

[1] NP: 15b; M: 2a. Başlık: "Ṣūret-i Mektūbdur ki Eʾizze-i Ḫullāndan Bir Müşfiḳ-i Ṣāhib-i Kemāle İrsāl Olınmış idi." NP;
[2] taḥiyyāt-ı hayat-resān: taḥiyyāt-resān NEK1.
[3] ḥurūf-ı: NP'de yok.
[4] nümāyān u tābān: nümāyān NP.
[5] dāzār: rāz-dān M.
[6] Ar: “Ondan bir içen ebediyen susuzluk çekmez” (Hadîs-i Şerîf: Camiu’l-Usûl, 10/463 no. 7988)
[7] ʿArabiyye: Naẓm NP, M.
[8] Ar: Teşvikinize uymuş genci çölde bırakır mısınız? Hasretle yananın çağrısına cevap vermek hakkıdır. Uzaklardan esenlik dileğini hediye gönderdi size. Onu aynısıyla veya daha güzeliyle selamlayın.
[9] Neṣr: NEK1'de yok.
[10] refīḳ-i: raḳīḳ-i M.
[11] iḳbāl u dāmen-i iltifāt u işbāl-i isbāl: NP ve NEK1’de yok.

olaldan berü[1] leẕʿ-i ḥayye-i hicrān ile selīm ve tīġ-i zehr-ālūd-i endūh ile mecrūḥ u kelīm olup (beyt[2])

[mefâ'ilün fe'ilâtün mefâ'ilün fe'ilün] Müctes
Hezār sāl buved ger sinīn-i ʿomr be-farż
Be-ḳadr-i ʿomr-i ṭabīʿī buved derāzī-i sāl[3]

(neṣr[4]) muḳaddemāt-ı firāḳ-ı münticcü'l-memālik-i ikmāl-i icmāli muḥāl olmaġın ḫıred-i pīş-āheng ʿinān-gīr-i ḫāme-i sebük-seng oldı. (Beyt[5])

[mef'ûlü mefâ'îlü mefâ'îlü fe'ûl] Ahreb
Cān u dil-i men muʿtekif-i ḫıdmet-i tust
Şerḥ-i ġam-ı iştiyāḳ ez-īşān mī-purs[6]

ʿArṣa-i niyāz fesīḥ ve lisān-ı sūz u güdāz faṣīḥdür ki deyācīr-i şeb-i hicretden tebāşīr-i ṣubḥ-ı vuṣlat taʿvīż ve genc-i ḫamūlde müteḳāʿid ü maʿzūl olan dil-i perīşān-ḥāle manṣıb-ı bülend-pāye-i viṣāl tefvīż olınup bāz-yāft-ı bāb-ı merciʿü'l-verāʾ-ki anuñ verāsında[7] hīçbir maḳṣūd u recā mutaṣavver ve anuñ fevḳında hīçbir şevḳ levḥ-i ḥāṭır-ı fātırda[8] muṣavver degüldür- rūzī [NEK1-21a] vü[9] müyesser ve maḥcūbe-i ḳaṣvā-yı murād -ki ḥacle-nişīn-i şebistān-ı fuʾāddur- ḫalvet-ḫāne-i ġaybdan [NP-16a] menaṣṣa-i şehādetde cilve-ger ola. [M-3a] (Beyt[10])

[mef'ûlü mefâ'ilün mefâ'îlü fe'ûl] Ahreb
Tā men zi-ser-i niyāz yek-bār-ı diger
Der-dīde keşem çu surme ḥāk-i ḳadem-et[11]

(Neṣr[12]) Bāḳī-i kişt-zār-ı miknet ü iḳbālleri şeʾābīb-i feyż-i bī-zevāl ile memṭūr ve levḥ-i ṭāliʿ-i ercümendlerine raḳam-ı devlet-i ebed-peyvend mesṭūr olup şāhid-i

[1] berü: NP'de yok.
[2] beyt: naẓm NP, M.
[3] Far: Farz edelim ki yaşayacağım önür bir sene olsun. Yılın uzunluğu da bir ömür olsun.
[4] neṣr: NEK1'de yok.
[5] Beyt: Naẓm NP, M.
[6] Far: Benim can ve gönlüm devamlı senin hizmetindedir. İştiyak ve gam, kederin şerhini onlardan sor. ez-īşān: ez-şebān M.
[7] verāsında: verāsından M.
[8] ve anuñ fevḳında hīçbir şevḳ levḥ-i ḥāṭır-ı fātırda: NP'de yok.
[9] vu: M'de yok.
[10] Beyt: Naẓm NP, M.
[11] Far: Muhtaçlığımın çokluğu ile bir kere daha senin ayağının tozunu sürme gibi gözüme çekerim. surme: sīrme M.
[12] Neṣr: NP ve NEK1'de yok.

manṣıb-ı[1] bī-zevāl ve ṣamt-ı naḳīṣet-i ʿaynü'l-kemālden meʾmūn ve ẕāt-ı vāfirü'l-edebleri iʿtirāʾ-i ḥırfet-i edebden dāʾimā maṣūn ola. (Rubāʿī)

[mef'ûlü mefâ'ilün mefâ'îlün fe'ûl] Ahreb[2]
Yā Rab ki saʿādet-i tu rūz-efzūn bād
Pāy-i şeref-i tu ber-ser-i gerdūn bād
Ber-nīk u bedī-i zamāne çun ḥukm kunī
Ḥukm-i tu zi-taḳdīr be-yek-mażmūn bād[3]

8. Ḫullaṣ-ı Aḥbāb-ı Ḫullet-intisābdan Bir Ṣıddīḳ-i Bī-ġıll u Ġışş ve Yār-ı İḫlāṣ-revişe Semt-i Güzāriş Bulmış idi.[4]

[mefâ'îlün mefâ'îlün fe'ûlün] Hezec
Duʿāhāyī ki bāşed her seḥer-gāh
Pezīrā-yı nevīd-i festecebnāh

Ṣenāhāyī ki bā-ān hest rūşen
Ḫurūc ez-ʿuhde-i ***ḥayyū bi-aḥsen***[5]

Eẕkār-ı[6] mediḥāt-ı fāʾiḳa-i lāʾiḳa ve efkār-ı[7] deʿāvāt-ı rāʾiḳa-i şāʾiḳa ki mażmūn-ı ḫāṣṣ-ı kelimāt-ı bā-iḫlāṣı pāy-māl-i aḳdām-ı aḳlām ve dest-i ḫoş-efhām-ı enām olmaya ve ʿayyār-ı kem-ʿayār-ı şeb-rev-i riyā menāfiẕ-i ḫılāl-i ḥurūf-ı rāḥat-fezāsına ḥulūl ü duḫūle yol bulmaya. Rāh-ı āverd-i nādī-i keşīrü'l-eyādī ḳılınup żamīr-i nā-āmede beynlerine -ki endīşe-i işābet-ḳarīn ile manẓara-i ḥālden[8] kevāʾin-i ġābir ve

[1] manṣıb-ı: menaṣṣa-i NP.
[2] Üçüncü mısrada Ahreb kalıplarından "Mef'ûlü mefâ'ilün mefâ'îlü fe'ûl", son mısrada ise Mef'ûlü mefâ'ilü mefâ'îlün fâ'" kalıbı kullanılmıştır.
[3] Far: Ya Rab! Onun saadetini günbegün artır. Senin şerefli ayağın göklerin üzerinde olsun. (Allah senin şerefli ayağını göklerin üzerine yükseltsin.) Zamanın iyi ve kötüsü hakkında hüküm veriyorsun. Senin hükmün takdir ile, tek bir mazmun üzere olsun. Bu şiir NEK1'de 8. mektubun başında yazılıdır.
[4] NP: 16a; M: 3a. Başlık: "Ṣūret-i Mektūbdur ki İḫlaṣ-ı Aḥbāb-ı Ḫullet-intisābdan Bir Ṣıddīḳ-i Bī-ġıll u Ġışşa Taḥrīrdür." NP.
[5] Far: (Seher vakti edilen dualar Festecebnah? müjdesine kavuşan, nail olandır, kabul edilendir. Övgüler ki, "Ondan daha güzeliyle selamlayın (Nisa 86)"in uhdesinin dışında kalan, açıkça ondan çıkan senalar. ??)
[6] Eẕkār-ı: efkār-ı M.
[7] efkār-ı: ezhār-ı NEK1, M.
[8] manẓara-i ḥālden: NP'de yok.

istiḳbāli bī-teʾḡir ve īnā bīnādur- aḥvāl-i dil-i nā-şād bu vechle işāde vü inşād olınur ki bu kemīne-i rehī ber-ḥaseb-i (ʿArabiyye[1])

[mütefâ'ilün mütefâ'ilün mütefâ'ilün] Kâmil[2]
Mā ġibtü ʿan meġnāke illā mükrehen
Ve leḳad meḥa'r-Raḥmānu ẕenbe'l-mükrehī[3]

(neṣr[4]) nādī-i bādīʾü'l-hüdādan cüdā olalı āb-gīne-i vücūd-ı nā-tüvān żarbāt-i[5] eḥcār-ı ḥadeṣān ile mütefettet ve saʿīr-i hicr-i ʿasīrde mışdāḳ-ı *yeʾtīhi'l-mevtü min külli mekānin ve mā hüve bi-meyyit*[6] olup devām-ı şevḳ ü üvāmuñ iʿlām-ı müfżīyyü'l-īlāmı[7] bir vechle iḥāṭa-i kem-ḡaberiyyeden efzūn ve ḡāric-i ḥavza-i çend ü çūndur ki berīd-i sebük-pā-yı ḡāme-i meşiyen ʿale'r-reʾsi ve'l-hāme [M-3b] feżā-yı vaḥy ü ilhāma sāfir ü sāʾir olan[8] beyābān-ı istīfā-yı beyānında ḥayrān ve mezāliḳ-i iḥṣā[9] ve istiḳṣāsında eftān u ḫīzān olur. (Fārisiyye[10])

[mef'ûlü fâ'ilâtü mefâ'îlü fâ'ilün] Muzâri'
Ḥāṣā ki ẕikr-i şevḳ-i be-taḥrīr kem şeved
V'er baḥr-hā midād u dıraḫtān ḳalem şeved[11]

[NP-16b] (Neṣr[12]) Ṭıfl-ı insānü'l-ʿayn ḳaṣr-ı züccācī-i ḥadeḳadan nāẓır ve derāhim-dümūʿı naṭʿ-ı ṭaleb ü ḫużūʿ üzre nāṣirdür ki esraʿ-i aḥyānda [NEK1-21b] ḥıżr-ı tevfīḳ-ı Deyyān feryād-res ve bu dermānde-i bī-kes-i deryāft-ı ẕāt-ı aḳdesleri ile nāʾil-i mültemes olup ḳabāʾ-i ṣabr-ı firāḳ dest-i ḳurb-ı telāḳ ile memzūḳ ve rüʾyet-i cemāl-i[13] ferḫunde-fāl -ki feẕleke-i muḥāsebe-i āmāldir- mekāmin-i ġuyūbdan vech-i merġūb üzre merzūḳ olmaġla baḳıyyetü'l-ʿömr cārū-keşī-i ʿarṣa-i ʿarş-hemāl ile

[1] ʿArabiyye: Naẓm NP, M.
[2] İlk mısra vezne uymamaktadır.
[3] Ar: Bırakmadım senin terennümü zorunlu olmadan; zorluk altında kalanın günahını silmiştir Rahman. meḥa'r-Raḥmānu: muḫye'r-Raḥmānu M.
[4] neṣr: NEK1'de yok.
[5] żarbāt-i: żarbet-i NEK1.
[6] Ar: Ölüm her yerden gelir ona doğru ama o ölü değildir.
[7] īlāmı: īlāfı NP, M.
[8] olan: olsa NEK1.
[9] iḥṣā: iḥṣāda NEK1.
[10] Fārisiyye: Naẓm NP, M.
[11] Far: Bütün denizler mürekkep, bütün ağaçlar kalem olsa da haşa şevkimi azaltamaz.
[12] Neṣr: NP ve NEK1'de yok.
[13] cemāl-i: ḥāl-i NP, M.

beyne'l-etrāb ve'l-emṯāl mubāhī ve ṭāʾif-i beytü'l-maʿmūr olan gürūh-ı dāʾimü's-sürūra mużāhī olmaḳ ʿan-ḳarīb müyesser ü naṣīb ola. (ʿArabiyye[1])

[müfâ'aletün müfâ'aletün fe'ûlün] Vâfir
Erāni'llāhu vecheke külle yevmin
Li-üsʿade bi'l-emāni ve bi'l-emānī

Fe-vechüke ʿıyne elḥaẓuhū bi-ʿaynī
Yürīni'l-bişre fī vechi'z-zamānī[2]

(Neṯr[3]) Bāḳī ol neyyir-i aʿẓam-ı āsmān-ı meʾṯer ve gevher-i yek-dāne-i kān-ı mefāḫirüñ ẕihn-i ṣavāb-nümā ve ḫāṭır-ı[4] muʿammā-küşāları müṣtaliʿ-i esrār-ı[5] ġayb u şehāde ve pāy-ı iḳtidārları fevḳ-i farḳ-ı felek-i devārre nihāde olup ẕāt-ı müsteʾnisü'l-leẕẕātları kişver-i ʿizzet ü hezzete ʿale't-tevālī vālī ve netāyic-i saʿādāt-ı ātiye muḳaddemāt-ı ʿināyāt-ı māżiyyeye ʿale't-tetālī tālī olmaḳdan ḫālī olmaya. (Fārisiyye[6])

[mef'ûlü mefâ'îlün mefâ'îlün fâ'] Ahreb
Yā Rab be-tu çeşm-i baḫt rūşen bādā
Bezm-i ṭarab-et hemīşe gulşen bādā
Kāşāne-i devlet-et nişīmen bādā
V'ān cumle naṣīb-i dīde-i men bādā[7]

9. Aṣdaḳ-ı Eḥimmā ve Eşfaḳ-ı Eḥibbādan Bir Ḥamīm-i ʿAmīmü'l-İrfāda İfād Olınmışdur.[8]

Evrāḳ-ı duʿāʾ-i mürevviḥü'n-nesimāt ve evrād-ı şenāʾ-i isticābet-simāt -ki ḥayret-resān-ı erbāb-ı nühye vü iḫtibār olan cevdet-i ʿibāret-i[1] ʿabīr-iʿtibārı ġayret-i küll-i

[1] ʿArabiyye: Naẓm NP, M.
[2] Ar: Göstersin Allah, her gün yüzünü senin / Eman ve temennilerle bahtiyar olayım / Mahcemalini bir an görsem gözümle / Sevinci gösterir bana zamanın yüzünde. ʿıyne: ḥīne M.
[3] Neṯr: NEK1'de yok.
[4] ḫāṭır-ı: ẓāhir-i M.
[5] esrār-ı: envār-ı NP.
[6] Fārisiyye: Naẓm NP, M.
[7] Far: Ya Rab, onun bahtının gözünü aydın etsin! Senin sevinç meclisin daima gül bahçesi gibi olsun! Senin devletinin kaşanesi, kalıcı olsun ve bunun hepsi de benim gözüme nasip olsun! İkinci beyit NP'de yok.
[8] NP: 16b; M: 3b. Başlık: " Ṣūret-i Mektūbdur ki Aṣdaḳ-ı Eḥibbā ve Eşfaḳ-ı Eḥimmādan Bir Ḥamīm-i ʿAmīmü'l-irfāda İrsāl ü İfād Olınmış idi." NP.

süveri ve nüsḫa-i cāmiʿa-i kelimāt-ı lāmiʿası ki [M-4a] ṣavmaʿa-i pür-nūr-ı cinānda vird-i dil-i keṯīrü'l-cenāndur- cāmiʿ-i meḥāsin-i maʿnevī vü ṣuverī ola. (Fārisiyye[2])

[fe'ûlün fe'ûlün fe'ûlün fe'ûl] Mütekârib
Selāmī çu aḫlāḳ-ı tu muşg-būy
Selāmī çu elfāẕ-ı tu zer-feşān[3]

Selāmī ki bī-zaḥmet-i guft u gūy
Be-semʿ-i mubārek resed her zamān[4]

(Neṯr[5]) İlḳāʾ-i mesāmiʿ-i ʿaliyye *ṣānehāʾu'llāhu ʿani'l-beliyye*[6] ḳılınup ẕihn-i ṣāḳıb-ı tāb-dār ve reʾy-i ṣāʾib-i fetvā-şiʿārlarına (mıṣrāʿ)

[mef'ûlü fâ'ilâtü mefâ'îlü fâ'ilün] Muzâri'
K'ān maṭraḥ-ı eşiʿʿa-i envār-ı ḥikmet-est[7]

(neṯr[8]) ġonçe-miṯāl ḫūn-ı melāl ile māl-ā-māl olan dil-i ḫūn-bāruñ kār u bārı ḫāme-i misk-pāş-ı [NP-17a] gevher-feşān[9] ile levḥ-i beyāne bu resmle[10] taḥrīr ü taḥcīr ve ḥüsn-i taʿbīr ile bu vechle taḫbir olınur ki ḥālā ẕevāhir-i ḥālden istidlāl olındı ki aṣḥāb-ı fesād-ı sāʿid saʿy u ictihāda ḥibāl-i ḫayāli[11] temīme ve bezm-i Firdevs-sīmālarında -ki mışdāḳ-ı ***lā yesmeʿūne fihā laġven velā teʾṯīmā***[12]dur- [NEK1-22a] münāvele-i cām-ı nemīme itdüklerinde ol ẕāt-ı mekārim-meʾāb menhel-i ḥaḳāʾiḳ-i eşyādan sīr-āb iken bu ẕerre-i nā-būd-ı ḫāk-ālūdden muġabber ve āl-i vaḳʿa ile -ki ***ke-serābin bi-ḳīʿatin***[13]dür- muġattar olmışlar. Bu bende-i devlet-ḫˇāh (mıṣrāʿ)

[mefâ'ilün fe'ilâtün mefâ'ilün fe'ilün] Müctes

---

[1] ʿibāret-i: ʿibārāt-ı M.
[2] Fārisiyye: Naẓm NP, M.
[3] zer-feşān: dür-feşān M.
[4] Far: Senin ahlakın gibi misk kokulu olan selam! Senin lafızların, sözlerin gibi altın kelimeler saçan selam! Öyle bir selam ki, konuşma zahmeti olmadan mübarek kulağa daima ulaşır.
[5] Neṯr: NEK1 ve M'de yok.
[6] Ar: Allah onu/orayı belalardan korusun.
[7] Far: Ki o hikmet ışıklarının düştüğü yerdir.
[8] Neṯr: NEK1'de yok.
[9] feşān: nişān NEK1.
[10] bu resmle: NEK1'de yok.
[11] ḥibāl-i ḫayāli: ḫayāl-i ḥibāl-i NP.
[12] Ar: "Orada boş bir söz ve günaha sokan bir laf işitmezler." (Vâkı'a 56/25)
[13] Ar: "Issız çöllerdeki serap gibidir" (Nûr 24/39), bi-ḳīʿatin: bi-ḳīʿa M.

Egerçi pāk-ter ez-gurg-ı Yūsufem zi-gunāh[1]

ammā iddiʿā-yı ʿadem-i iḳtirāf mutażammın-ı naḫvet ü ṣalef ve günāh-ı nā-kerdeye iʿtirāf ve[2] müstedʿī-i[3] ʿafv-ı mā-selef olmaġın dil-i şetīt teẕekkür-i āyet-i ***lā tu'āḫiẕnī bimā nesītu***[4] ile ʿafāʾ-i istiʿfāda nālān ve maʿraż-ı iʿtiẕār u istiġfārda dest-mālān oldı. Ġayṣ-ı recā[5] arż-ı rıżāʾ-i Bārī'de[6] bārīde ve dāne-i duʿā kişt-zār-ı zārīde kārīdedür ki āyīne-i ṭabʿ-ı bī-kīnelerinden -ki[7] dem-serdī-i müfteriyāt-ı keṣīre ile tīre olmışdurmışḳale-i mışdāḳ-ı *el-eṣāġiru yehfūn ve'l-ekābiru yaʿfūn*[8] jeng-zidā[9] ve ecānib-i kelimāt-ı erācīf ḥalvet-serāy-ı dil-i naẕīflerinden cüdā olup bu kemīne-i bī-riyā ki maḥżā riʿāyet-i merāsim-ādāb[10] u rıżā içün ḫaṭāʾ-i maʿdūd-ı [11]nā-maʿlūma muḳırr ve ḫaṭṭ-ı rāstīde masṭar-āsā müstaḳarrdur. [M-4b] Merʿā-yı vücūd-ı nā-tevānī mehebb-i ʿavāṣıf-ı ʿuḳūbet ü tāvān ile maẕhar-ı feḥvā-yı *fecʿale ġaṣāʾen aḥvayi* olmış iken hübūb-ı mübeşşirāt-ı iʿtāb[12] ve ʿadem-i ʿitāb ile ser-sebz ü ṭarī (ʿArabiyye[13])

[fe'ûlün mefâ'îlün fe'ûlün mefâ'îlün] Ta'vîl
Ve men ẕa'lleẕī turḍī[14] *secāyāhu küllühā*
Kefā'l-merʾe faḍlen en tüʿadde meʿāyibüh[15]

(neṣr[16]) maġzāsı üzre iḳāle-i ʿaṣerāt u ḫaṭāya sezā-vār u ḥarrī ola. Bundan ziyāde berīd-i sebük-pāy-ı ḳuvvet-i fikriyye mesāfe-i baʿīde-i ṣanāyiʿ-i bedīʿiyyede seyr ü meşy ve Mānī-i ṭabʿ-ı muʿciz-nigār Erjeng-i kāġıd-ı sefīḍ-kāruñ der ü dīvārını minḳāş-ı kilk-i gevher-pāş ile naḳş u veşy itmeyüp seyyāḥ-ı serīʿü's-seyr-i ḫāme-i şebistān-ı mıḳlamede istirāḥat ü istilḳā ve mürşid-i kāmil-i ʿalleme'l-beyān semʿ-i

[1] Far: Gerçi Hz. Yûsuf'un kurdundan daha temizim.
[2] ve: NP'de yok.
[3] ve müstedʿī-i: müstebdiʿi M.
[4] Ar: "Unuttuğum şeyden dolayı beni muaheze etme." (Kehf 18/73)
[5] Ġayṣ-ı recā: Ġaybet-i recā M.
[6] Bārī'de: Bārī ki M.
[7] ki: NP'de yok.
[8] Ar: Küçükler hata işler, büyükler affeder.
[9] jeng-zidā: zeng-zidā NEK1.
[10] merāsim: mirʾāt NEK1.
[11] maʿdūd-ı: maʿdūm-ı M.
[12] iʿtāb: ʿitāb M.
[13] ʿArabiyye: Naẕm NP, M.
[14] turḍī: yurḍī M.
[15] Ar: Var mıdır tüm ahlakı memnun eden? Kişi için sayılı kusuru olmak erdemdir.
[16] Neṣr: NEK1'de yok.

cāna *en-nihāye rücūʿun ila'l-bidāye*[1] maʿnā-yı ḥikmet-iḥtivāsı [NP-17b] üzre iʿāde-i ders-i duʿāyı telḳīn ü ilḳā eyledi. (Fārisiyye[2])

[mef'ûlü mefâ'ilün mefâ'îlü fe'ûl] Ahreb
Yā kār be-kām-ı dil-i mecrūḥ şeved
Yā mālik-i ten yā melik-i rūḥ şeved
Ummīd çunāne-st be-dergāh-ı Ḫudā
K'ebvāb-ı saʿādet heme meftūḥ şeved[3]

10. Reh-revān-ı Kaʿbe-i Ḫulletden Bir Ṣıddīḳ-i Bī-ʿillete Ḫurḳat-i Firḳat ü Cevādan Beşşi Şekvā Olınmışdur.[4]

Şol duʿā vü şenā[5] ki muḫaddere-i ḥūrā-şemāʾil-i maʿnā-yı raʿnāsı ser-bāzān-ı kūçe-i ṣabābet ü velāya envāʿ-ı ġenc u nāz ile verāʾ-i menāẓir-i istiʿāre vü mecāzdan ʿarż-ı dīdār ve şol şenā vü peyām ki erbāb-ı ʿuhūd u ʿuḳūd ber-ḥaseb-i ***ve taḥsebuhum eyḳāẓan vehum ruḳūd***[6] giriftārān-ı ḫˇāb-ı Aṣḥāb-ı Kehf ve [NEK1-22b] ḫuftegān-ı bister-i inḳıbāż u lehf iken taḥrīk-i mirvaḥa-i evrāḳ ile ḫˇāb-ı ıżṭırāb-ı firāḳdan bīdār eyleye. (ʿArabiyye[7])

[fe'ûlün mefâ'îlün fe'ûlün mefâ'îlün] Ta'vîl
Selām ke-tercīʿi'l-ḳıyāni sücerah
Selām ke-cebri'l-ḥāṭıri'l-mütekessiri

Selām ve hel yuġnī's-selām müteyyemā
İẕā kāne veṣale'l-ḥubbu ġayra müyesseri[8]

(Neşr[9]) Bezm-i cennet-şebīhlerine teblīġ ve tevcīh olınup maḥfil-i münevver ve nādī-i żiyā-güsterlerinde ki[1] (mıṣrāʿ)

---

[1] Ar: Sona ermek başlangıca dönmektir.
[2] Fārisiyye: Naẓm NP, M.
[3] Far: İş ya yaralı gönlün isteği istikametinde olsun, ya vücudun sahibi olsun, ya da ruhun padişahı olsun. Ümidim şudur ki, bütün saadet kapıları tamamen açılsın.
[4] NP: 17b; M: 4b. Başlık: "Ṣüret-i Mektūbdur ki Reh-revān-ı Kaʿbe-i Ḫulletden Bir Ṣıddīḳ-i Bī-ʿİllete Ḫurḳat-i Firḳat ü Cevādan Beşşi Şekvā Olınmış idi." NP.
[5] şenā: selām NP, M.
[6] Ar: "Uykuda oldukları hâlde sen onları uyanık sanırdın." (Kehf 18/18)
[7] ʿArabiyye: Naẓm NP, M.
[8] Ar: Selam, şarkıcıların gür sesli nakaratı gibi. Selam, kırık gönülleri onarırcasına. Aşk ile yanana selam yeter mi? Hele aşka zorlukla varmışsa?
[9] Neşr: NEK1'de yok.

[mef'ûlü fâ'ilâtü mefâ'îlü fâ'ilün] Muzâri'

Mihr-i sipihr pīş-i vey ez-ẕerre kemter-est[2]

[M-5a] (neṣr[3]) ḥāʾik-i ḳalem-i būḳalemūn-raḳam -ki nessāc-ı perniyān-ı beyāndur- ḳāmet-ı ḥāle bu minvāl üzre ḥulle-bāf ve niḥrīr-i kilk-i pākīze-taḥrīr -ki[4] üstād-ı kāmil ve vāʿıẓ-ı kürsī-i se-pāye-i enāmildür- bu tarīḳ-i daḳīḳ ile mū-şikāf olur -ki ḥaylī rūzgārdur- ki ol sütūde-kirdār deʾb-i sālife muḫālif kār idüp bu ʿabd-i maẓlūmuñ (mışrāʿ)

[mefâ'ilün fe'ilâtün mefâ'ilün fe'ilün] Müctes

Ḫaṭāsı ġayr-ı muʿayyen günāhı nā-maʿlūm

(neṣr[5]) iken verāʾ-i ẓahr-ı nisyāna ṭarḥ ve şāhid-i ḫulūṣ-ı ḳadīmini dārü'l-ḳażāʾ-i ***ve'l-muḫliṣūne ʿalā ḫaṭarin ʿaẓīm***[6]de bilā-sebeb[7] cerḥ eylediler. (Mışrāʿ)

[müfte'ilün fâ'ilün müfte'ilün fâ'ilün] Münserih

Neʿūẕü-bi'llāh eger ḫod cināyetī būdī[8]

(Neṣr[9]) Gāh u bī-gāh (mışrāʿ)

[mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün] Hezec

Dilāver būd der[10]*-suḫan-ı bī-gunāh*[11]

diyüp dil-i pür-cerāḥat cerāʾet[12] ü berāʾet sāḥatını ḳasd-ı irāʾet eyledükçe ʿaḳl-ı ṣaḥīḥü'l-naḳl -ki (mışrāʿ[13])

[mefâ'îlün mefâ'îlün fe'ûlün] Hezec

Rāʾiż-i īn bāregī nuḳre-ḫink[14]

---

[1] ki: NEK1'de yok.
[2] Far: Gökyüzünün güneşi onun yanında zerreden daha az kalır.
[3] neṣr: NEK1'de yok.
[4] niḥrīr-i kilk-i pākīze-taḥrīr ki: taḥrīk ü taḥrīr-i pākīze NP, M.
[5] neṣr: NEK1'de yok.
[6] Ar: "İhlas sahipleri büyük bir tehlikeyle karşı karşıyadırlar." (Hadîs-i Şerîf: Resailü'l-Makrizi, 260)
[7] bilā-sebeb: NP'de yok.
[8] Far: Eğer ki bir cinayet varsa ondan Allah'a sığınırım.
[9] Neṣr: NEK1'de yok.
[10] der: ki NP, M.
[11] Far: Söz söylemekte cesurdu, başka günahı yoktu. bī-günāh: bā-günāh M.
[12] cerāʾet: cürʾet M.
[13] mışrāʿ: NP ve NEK1'de yok.
[14] ḫink: çeng M.

(neşr[1]) ve muḫāṭab-ı teşrīf-i ***mā ḫalaḳtü ḫalḳan efḍale minke***[2]dür- bu maʿnāyı ilḳā ider ki (ʿArabiyye[3])

[fe'ûlün mefâ'îlün fe'ûlün mefâ'îlün] Ta'vîl
Teḥammel aẓīme'ẕ-ẕenbi mimmen tuḥibbühu
Ve in künte maẓlūmen fe-ḳul ene[4] *ẓālimu*[5]

ve hātıf-ı beşāret-resān ol ẕāt-ı ʿaẕbü'l-beyānuñ zebānından bu ḳavl-i güzīni telḳīn ider ki (ʿArabiyye[6])

[müstef'ilün fe'ilün müstef'ilün fe'ilün] Basît
Aḳrir bi-neẕbike şümme'ṭlub tecāvüzenā
ʿAnhu fe-inne cüḥūde'ẕ-ẕenbi işnāni[7]

(Neşr[8]) Eger ol kerīm-i ʿāṭıfet-penāh aḫlāḳ-ı Allāh ile taḫalluḳ ve bende-i zār-ı keşīrü'l-evzāruñ ẓulmet-ābād-ı cürm-i cezīline āfitāb-ı şafḥ-ı cemīl teʾelluḳ idüp *el-ʿafvü ʿani'l-muḳırr lā ʿani'l-muṣırr*[9] ümīdine şevb-i maʿẕeret ile iştimāl [NP-18a] ve kendüyi dāḫil-i Aṣḥāb-ı Şimāl eyleyen tāʾib-i bī-tāb ve sākin-i keremgāh-ı ʿitābı ẓıll-ı memdūd-ı maġfiretde temkīn ve zülāl-i ḥüsn-i rıżā ile ḥarāret-i dil-i miskīni teskīn buyurılursa bilā-iştibāh sālār-ı zümre-i ***fe-men ʿafā ve aṣleḥa fe-ecruhū ʿala'llāh***[10] olup bu keẓm-ı ġayẓ -ki feyż-i ʿām-ı ḥilm ü inʿāmlarından meşābe-i ġayżdur- dīvān-ı ḥasenāt u meberrātlarında maḥsūb ve bu sebeb ile esbāb-ı ecr-i bī-ḥisāb meksūb olmaḳ mışdāḳ-ı ***ẕālike vaʿdun ġayru mekẕūb***[11]dur. [M-5b] (ʿArabiyye[12])

[fe'ûlün mefâ'îlün fe'ûlün mefâ'îlün] Ta'vîl
İẕā ma'mri'ün min [NEK1-23a] *ẕenbihī cā'e tā'iben*
İleyke ve lem taġfir fe-leke'ẕ-ẕenbu[13]

---

[1] neşr: NEK1'de yok.
[2] Ar: "Senden daha üstün birini yaratmadım." (Hadîs-i Şerîf: el-Camiu'l-Kebir, 6/818, Kenzü'l-Ummal, 3/383 no: 7056)
[3] ʿArabiyye: beyt NP, naẓm M.
[4] ene: M'de yok.
[5] Ar: Zalim de, mazlum da olsan sevdiğinin büyük suçuna katlan.
[6] Teḥammel ... ider ki (ʿArabiyye): NP'de yok, naẓm M.
[7] Ar: Önce suçunu kabul et, sonra affetmemizi iste. Zira suçunu inkâr etmek ikinci bir suçtur.
[8] Neşr: NEK1'de yok.
[9] Ar: Israr eden değil, ikrar eden affedilir.
[10] Ar: "Kim bağışlar ve barışı sağlarsa, onun mükâfatı Allah'a aittir." (Şûrâ 42/40)
[11] Ar: "Bu söz, yalanlanamayan bir tehdit idi." (Hûd 11/65)
[12] ʿArabiyye: Naẓm NP.
[13] Ar: Suçundan af dileyerek sana gelen insanı bağışlamazsan günahı sanadır. lehū: NP'de ve NEK1'de yok.

(Neṯr[1]) Bundan ziyāde ḥoḳḳa-i dil-i Ḥaḳ-şināsdan cevāhir-i şeb-efrūz-ı esrār-ı belāġat esās ibdāʾ ve eṭbāḳ-ı evrāḳ ile nādī-i ʿılliyyīn-revāḳa ihdāʾ olınmayup felek-i meşḥūn ḫāme-i bedāyiʿ-nümūn -ki baḥr-ı siyāh-ı midād-ı ḳīrgūnda destyārī-i keştībān-ı benān ile revān olmış idi- kenār-ı iḫtitām-ı kelāmda irsāʾ ve resūl-i şevḳ-i bāl -ki ṭālib-i şeb-i Miʿrāc-ı vişāldür- ol reh-nümā-yı maḳṣad-ı ***ve enne ilā Rabbike'l müntehā***[2] ile ümīd-i iltiḳā içün Mescid-i Aḳṣā[3] merām u ricāya isrāʾ olındı. (Ḳıṭʿa[4])

[mefâ'ilün fe'ilâtün mefâ'ilün fe'ilün] Müctes
Hemīşe tā ki serā-yı sipenc ḫālī nīst
Geh ez-ʿanāʾ u surūr gehī zi şiven u sūr

Ḥasūd-ı baḫt-ı tu bādā nedīm-i şīven u renc
Veliyy-i cāh-ı tu bādā ḳarīn-i sūr u surūr[5]

11. Şūret-i Mektūbdur ki Nāhicān-ı Menāhic-i Vidād Olan Dostān-ı Sāfī-Nihāddan Bir Yār-ı Vefādāra Işdār Olınmış idi.[6]

[mef'ûlü mefâ'ilün mefâ'îlün fâ'] Ahreb
Rūzī ki zi-tu selām bāşed mā-rā
Ān rūz felek ġulām bāşed mā-rā
Ez-tu ki kuned tevaḳḳuʿ-ı pursīden
Endīşe-i tu tāmām bāşed mā-rā[7]

(Neṯr[8]) Duʿāʾ-i mihr-iltimāʿ ve ṯenāʾ-i ṯüreyyā-ictimāʿ ki cevher-i ḳıymetī-i[9] kelimāt-ı ḫullet-simātı (mışrāʿ)

[mef'ûlü fâ'ilâtü mefâ'îlü fâ'ilün] Muzâri'
Bā eşrefī-i mihr-i żiyā-baḫş yek-ʿayār[1]

[1] Neṯr: NEK1'de yok.
[2] Ar: "Şüphesiz en son varış Rabbinedir." (Necm 53/42)
[3] Aḳṣā: Aḳṣā-yı M.
[4] Ḳıṭʿa: Naẓm M.
[5] Far: Daima bu dünya evi doludur; bazen sıkıntı ve sevinç, mazen de matem ve şenliklerle. Senin bahtını kıskananlar matem ve sıkıntının nedimi olsun, şevketinin dostu da şenlik ve sevincin yakınında olsun.
[6] NP: 18a; M: 5b. Başlık: NEK1'de yok;
[7] Far: Senden selam geldiği gün felek bizim kölemizdir. Sana bir şey sormayı kim bekler ki, çünkü senin düşünmen bizim için kâfîdir.
[8] Neṯr: NP ve NEK1'de yok.
[9] ḳıymetī-i: NP'de yok.

(neşr[2]) ve ḳısṭās-ı ḳıyāsda sebīke-i elfāẕ-ı belāġat-istīnāsı (mışrāʿ)

[mef'ûlü fâ'ilâtü mefâ'îlü fâ'ilün] Muzâri'

Ḫālī zi-her kudūret u ṣāfī zi-her ġubār[3]

(neşr[4])dur. Ṣaġr-ı mervārid-fām ***ḥūrun maḳṣūrātun fi'l-ḫıyām***[5]uñ bāzār-ı ḳadr ü iʿtibārın şikest ve ṣafvet-i āb-ı ḥayvān-ḫāṣiyyeti kūs-ı ʿanber-āgīn-i [NP-18b] behişt-i berīnüñ -ki ***beyḍā'e leẕẕetin li'ş-şāribīn***[6]dür- ḳadr-i melāset ü selāsetin pest ide. İhdāʾ u iblāġından taḥṣīl-i ferāġ olınduḳdan ṣoñra ṭabʿ-ı enver ve ẕihn-i ṣāʾib-naẓarlarına -ki ednā işāret ü īmā ve endek fikr-i simyā-sīmāsı ḥarf-gīr-i ṭabʿ-ı rūşen-i Senāʾī vü Enverī ve zinād-ı fikr-i veḳḳādı dest-i tevfīḳ-i süḫanveri ile verādur-nümūde-i çāker-i [M-6a] rübūde budur ki eger zülāl-i efḍālleri isāle ve pürsiş-i kemīne-i çend sāle[7] buyurılursa dil-i nā-tevān -ki ser-i kūfte-i hāven-i hevāndur-mıżrāb-ı nāḫun-ı ḥasret ü teġābün ile çeng-i ḳāmet-i ḫam-geşteyi nevāḫt ve dest-bürd-i ʿasker-i şevḳ maḥmiye-i ṣabr u taḥammüli ber-endāḫt idüp dil-i pür-hevā Siccīn-i firāḳ u nevāda dāḫil-i ʿidād-ı ***lā yuḳḍā ʿaleyhim feyemūtū***[8] ve nāle-i cān-güdāzuñ tīr-i sindān-güẕārı siper-i şikāf-ı felek-i nüh-tev olmaġla dil-i pür-ġam maraż-ı müzmin-i firḳat [NEK1-23b] ü elem ile ḫaste ve şādin-i şādī dām-ı kāmdan ceste olmışdur. (ʿArabiyye[9])

[fe'ûlün mefâ'îlün fe'ûlün mefâ'îlün] Ta'vîl

Eve leyse min iḥdā'l-ʿacāibi ennenī
Fāraḳtühū ve ḥayyeytü bʿade firāḳıhī

Yā men yüḥākī'l-bedra ʿinde temāmihī
İrḥam feten yaḥkīhi ʿinde meḥāḳıhī[10]

(Neşr[1]) Bu maḫlaṣ-ı ʿaẓīmü'l-ḫaṭaruñ ġāyet-i vaṭarı budur ki evvelā mıġnāṭīs-i ġarām ve ḥanīn-i ḳalb-i āhenīnlerini cāẕib ve şeb-çerāġ-ı ṭūmār-ı ġonçe-i āsāları żiyā-baḫş-ı

---

[1] Far: Işık yayan güneşin altını ile aynı ayarda.
[2] neşr: NEK1'de yok.
[3] Far: Her türlü kederden, sıkıntıdan uzak ve her türlü tozdan da temiz. (Keder gönül aynasının tozlanması anlamına geldiği için kuduret ve gubar arasında ilişki bulunmaktadır.)
[4] neşr: NEK1'de yok.
[5] Ar: "Otağlar içinde sahiplerine tahsis edilmiş hûriler vardır." (Rahmân 55/72)
[6] Ar: "Berraktır, içenlere lezzet verir." (Sâffât 37/46)
[7] sāle: NEK1'de yok.
[8] Ar: "Öldürülmezler ki ölsünler." (Fâtır 35/36)
[9] ʿArabiyye: Naẓm NP, M.
[10] Ar: Ayrılıp da ardından kendisini selamlayarak, "Ey göğü aydınlatan dolunayın benzeri! Karanlık gecede taklit eden genci bağışla!" demiş olmak ilginç bir şey, değil mi?

dil-i bī-mevāsā olmaġla her teng ḥavṣala-i kūtāh-naẓar daʿvā-yı[2] ʿadem-i vefāda kāẕib olup ṣaḥīfe-i ṣuḥuf-miṣālleri dāver-i viṣāle nāʾib-menāb ve mihmān-ḫāne-i dil-i meyyāl-i żaʿīf[3] ṭayf-ı ḫayāllerine mebīt ü metāb[4] ola. Ṣāniyen zimām-ı ḫāṭır-ı ṣavāb-endīşleri cānib-i nevaḫt-ı bende-i dil-rīşe maʿṭūf ve bākūre-i viṣāl ü şādmānī naḫl-i müstaṭīl-i zindegānīden mecennī vü maḳṭūf olup ġonçe-i dil-i ṣanavberi nesīm-i vuṣlat ile şüküfte ve leb-i rūḥ-perverlerinden envāʿ-ı nevāziş şünüfte ola. (Rubāʿī[5])

[mef'ûlü mefâ'îlü mefâ'îlü fe'ûl] Ahreb
Çun leşker-i ġam kişver-i cān-em bī-girift
Ez tengī-i dil dil ez-cihānem bī-girift
Guftem be-cihān-em zi-cihān esb-i ḥayāt
Ummīd-i viṣāl-i tu ʿinān-em bī-girift[6]

(Neṣr[7]) Bāḳī her pertev-i iḳbāl ü birr-i nev[8] ki nüzhet-gāh-ı meleʾ-i aʿlādan ḫāk-nişīnān-ı kūçe-i fenāya ṭarīḳa-i feyeżān üzre sereyān [NP-19a] ve her[9] selsāl-i beşṭat u iclāl[10] ki yenābīʿ-i imdād-ı ezelīden müteʿaṭṭışān-ı bevādī-i nā-murādīnüñ gülzār-ı dil-i zārlarına[11] cereyān ide. (Mışrāʿ[12])

[mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün] Hezec
Ve leyse ʿala'llāhi bi-müstenker[13]

(neṣr[14]) feḥvā-yı muḳarreri üzre bi-esrihā ẕāt-ı nikū-kār [M-6b] larına[15] niṣār olup ʿirāṣ-ı cennet-simātlarına -ki ***ke-ʿarḍı's-semāvāt***[16]dür- feyż-i fażl-ı[17] İlāhī mevfūr ve kevāhil-i gürūh-ı muʿānidān bār-ı muḳāsāt-ı ḥadeṣāndan mevḳūr ola. (Rubāʿī)

---

[1] Neṣr: NEK1'de yok.
[2] ġonçe-i...daʿvā-yı: NEK1'de yok.
[3] żaʿīf: ẓayf M.
[4] metāb: menāb M.
[5] Rubāʿī: Naẓm NP, M.
[6] Far: Gam ordusunun leşkeri can ülkemi aldığı için, gönül darlığı ile benim gönlümü de dünyamdan koparıp aldı. Dünyama dedim ki, hayat atı sana kavuşma ümidinin dizginlerini eline aldı. Son iki mısra NP'de ve M'de yok.
[7] Neṣr: NEK1'de yok.
[8] birr-i nev: pertev M.
[9] sereyān ve her: serāyān u gevher-i M.
[10] iclāl: iḥlāl M.
[11] zārlarına: rāzlarına NEK1,
[12] Mışrāʿ: NEK1'de ve M'de yok.
[13] Ar: Allah hakkında kötü görülür değildir.
[14] neṣr: NEK1 ve M'de yok.
[15] ẕāt-ı nikū-kārlarına: nikū-kār ẕātlarına NP, M.
[16] Ar: "genişliği gökle yerin genişliği kadar" (Hadîd 57/21)
[17] fażl-ı: NP'de yok.

[mef'ûlü mefâ'îlü mefâ'îlü fe'ûl] Ahreb

Yā Rab ki merā ṣoḥbet-i cān bī-tu me-bād

V'ez-hestī-i men nām u nişān bī-tu me-bād

Tertīb-i zemāne yek zemān bī-tu me-bād

Kūtāh kunem suḫan cihān bī-tu me-bād[1]

12. Ṣūret-i Mektūbdur ki Sālikān-ı Girīve-i Cefā-yı ʿAdīmü'l-ḫafādan Bir Refīḳ-i Şefīḳa Ketb ü Tenmīk Olınmış idi.[2]

[fe'ûlün mefâ'îlün fe'ûlün mefâ'ilün] Ta'vîl

Selāmün ke-īnāsin ʿalā ḳalbi ḫāʾifun

Ve celveti maʿşūḳın ʿalā ʿayni ʿāşıḳun

Selāmün ke-mā ḥebbet ṣaben ġayra ḳarrahun

Muʿaṭṭareten ke'l-miski fī enfī nāşıḳun[3]

(Neşr[4]) Neyyir-i duʿāʾ-i mihr-nümāyiş ki pertev-i eşiʿʿāt-ı kelimāt-ı feṣāḥat-bārı şeb-i tārı ḍaḥve-i nehār u senāʾ-i ṣenā vü siṭāyiş ki Ṭūr-ı suṭūrdan tecellī-i cemālī-i maʿnāsı kelīm-i dil-i muʿannāyı ġarḳ-ı envār idüp ne ḥāşiye-i bisāṭ-ı iḫlāṣ u vifāḳına [NEK1-24a] gerd-i keder-i müdāhene vü nifāḳ nişeste ve ne zücāc-ı riḳḳat ü diḳḳat-intisābı seng-i ruʿūnet-i temelluḳ ve şāʾibe-i irtiyāb ile şikeste ola. Her rūz u şeb müʾeddī vü müretteb ḳılınup tezerv-i ḫoş-ḫırām-ı ḫāme riyāż-ı beyāż-ı nāmede bu vechle gül-geşt ü ṭabʿ-ı vaḳḳād-ı ṣāʾib-ārālarına ki (mışrāʿ)

[mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün] Hezec

Hezārān ḫande-i ṭaʿne zened māh-ı şeb-ārā-rā[5]

(neşr[6]) ḫilāl-i ʿarż-ı ḫullet-i bī-iḫtilālde bu resmle beyān-ı ser-güẕeşt ider ki ḥālā ol ẕāt-ı ʿālī-ḳadr āṣār-ı ġadrı taḫlīd ve kār-ı rūzgāra taḳlīd idüp bu kemīne-i ʿizzet-

[1] Far: Ya Rabbi! Sensiz olan can sohbeti dahi olmasın ve benim varlığımın hiçbir nam u nişanı, zamanın tertibi bir an dahi sensiz olmasın. Kısaca söyleyeyim; dünya sensiz olmasın, senin anılmadığın bir dünya olmasın.

[2] NP: 19a; M: 6b. Başlık: NEK1'de yok.

[3] Ar: Bir selam; ürkenin gönlünü ısındıran; maşukun, aşığın gözündeki gibi parıldayan. Bir selam; saba yeli gibi soğuk olmayan, misk gibi hoş kokular taşıyan.

[4] Neşr: M'de yok.

[5] Far: Geceyi süsleyen Ay'a binlerce küçümseyen gülüş atar.

[6] neşr: NEK1'de yok.

ḫˇāhdan bī-günāh teberrüm ü teberrī ve sāʿiyān-ı pür-meynüñ -ki her[1] biri dü-zebān u ẕü'l-vecheyndür- kelimāt-ı siʿāyet-kūşların gūş eylemekde terk-i taḥarrī buyurmışlar *ve kefā bi'llāhi şehīden*[2] ki [NP-19b] bu kemīne-i bī-riyānuñ şecere-i ḫulūṣ-ı ḫulleti ʿarūż-ı nifāḳ u mümāżaḳatdan bir mertebe müşeẕẕeb ve meşreb-i tevḥīd-i[3] [M-7a] muḥabbeti ālāyiş-i şirk-i şirketden bir vechle müheẕẕebdür ki beden-i pür-elem sefāʾin-i ʿadū-yı siteme farażan furża ve siyāset-gāh-ı aḥzānda[4] tīġ-i imtiḥāna ṭūlen ve ʿarżan ʿurża olsa ***illā men ukrihe ve ḳalbuhū muṭme'innun bi'l-īmānī***[5] ruḫṣatına meyelān-ı ʿadīmü'l-imkān ve kelime-i tevḥīd-i iḫlāṣ zebān-ı iḫtişāṣdan kemākāne ẓāhir ü ʿıyān olur. Toḫm-ı sirişk-i āl mezraʿ-ı niyāz u suʾāle pāşīde ve cevāhir-i duʿāʾ-i lāzımü'l-iḫfā dürc-i dil-i ġayr-ı müteḥammilü'l-cefāda pūşīdedür ki iẓhār-ı kemāl-i istiġnā sebeb-i terāḫī-i tevāḫī ve aṣḥāb-ı vaḳīʿat u iftirāya[6] bāʿiṯ-i inbisāṭ u güstāḫī olmayup bu bende-i bī-sengüñ sīne-i tengi tīġ-i[7] ḫārḫār ile çāk çāk ve bu ġamdan ʿamden helāk olmadın mīzāb-ı şikāf-ı ḫāme-i dü-zebāndan zülāl-i nāb-ı nevāziş ü iḥsān bu memlūk-i yek-dil ü rūy[8] sūyına müteḳāṭır ve aṣḥāb-ı taḫlīṭi[9] taġlīṭ ve tebaʿāt-ı mütābaʿāt-ı hevāda taġlīẓ içün mā-ṣadaḳ-ı ***inne'ẓ-ẓann e lā yuġnī mine'l-ḥaḳḳi [şey'ā]***[10] pīş-nihād-ı ḫāṭır ola. (Beyt[11])

[mef'ûlü mefâ'îlü mefâ'îlü fa'il] Ahreb
Gīrem ki yād-ı dūstān mī-ne-kunī
Bārī dil-i duşmenān çunān şād me-kun[12]

(Neṯr[13]) Bundan ziyāde aşḳar-ı kilk-i dilden naẓīr-i ṣahīl-i ṣarīr ile yek-süvārān-ı mıżmār-ı ḥüsn-i beyānuñ ḥalbe-i rehān-ı imtiḥānlarında mücellā ve şāhid-i maḥbūbü'l-küll-i istiʿāre vü īhām ki ḥacle-nişīn-i varaḳ-ı ṣafā-[NEK1-24b] encāmdur. Ḫāṭıbān-ı nev-ʿarūs-ı faẕl u hünerüñ naẓarında mütecellī olmayup

[1] Her: NEK1 ve NP'de yok.
[2] Ar: Allah'ın şehadeti kafi değil midir?
[3] tevḥīd-i: tevḥīd ü NP.
[4] aḥzānda: iḫvānda NP, M.
[5] Ar: "Kalbi imanla dolu olduğu hâlde (inkâra) zorlanan kimse hariç." (Nahl 16/106)
[6] iftirāya: iḫtirāya M.
[7] tīġ-i: M'de yok.
[8] yek-dil ü rūy: yek-dil-i derdi M.
[9] taḫlīṭi: taḫlīṣi M.
[10] Ar: "Zan ise hiç şüphesiz hakikat bakımından bir şey ifade etmez." (Yûnus 10/36; Necm 53/28)
[11] Beyt: Naẓm NP, M.
[12] Far: Diyelim ki dostlarını yad etmiyorsun, bari düşmanlarının gönlünü böyle sevindirme.
[13] Neṯr: NEK1'de yok.

ḫayrü'l-kelām ile mürāʿāt-ı ṣanʿat-ı ḥüsnü'l-ḫitām ve maḳṣad-ı Kaʿbe-i tevfīḳ ü teʾyīdde zād-ı duʿāʾ-i teʾbīd ile ḫatm-i kelām olındı. (Ḳıṭʿa[1])

[mefâ'ilün fe'ilâtün mefâ'ilün fe'ilün] Müctes
Hemīşe tā gul-i sūrī be-būstān āyed
Zebān-ı bulbul-i şeydā kuned ṣenā-ḫ ʷānī

Sipihr-i saḫt-kemān tā ebed muṭīʿ-i tu bād
Egerçi ʿādet-i ū hest sust-peymānī[2]

13. Ṣūret-i Mektūb-ı Sadāḳat-üslūbdur ki Ṭayy-i Süṭūr-i Muḥabbet-süṭūrında Taḳrīr-i ʿÖẕr ü Taḳṣīr ve Yārān-ı Nükte-güzār-ı Nādire-kārdan Bir Ṣıddīḳ-i Bī-naẓīre Güzārīş-pezīr Olmış idi.[3]

[NP-20a] [M-7b] Levāzım-ı merāsim-i eṣniye-i fāyiḥa[4] ve rivāyet-i revātib-i edʿiye-i lāyiḥa ki mütemeşşiyān-ı mesālik-i tefennün-i ʿibāret ve münşiyān-ı esālīb-i mütenevviʿa-i istiʿāret cevāmiʿü'l-kilem elfāẕ-ı berāʿat-efzā ve ḍarāʿat-ifżāsını hengām-ı taʿrīf ü taḥsīnde menzil-i[5] nuḫustīnde ʿāciz ü lāl belki mübārizān-ı ṣaff-ı ḫaṣāfet ü feṣāḥat ve ṣadr-nişīnān-ı ṣuffe-i ẕelāḳat u ṭalāḳatuñ ṣārim-i lisān-ı ḫulvü'l-beyānları vaṣf-ı ḫurūf-ı cevherdār-ı muʿciz-medārında ʿarża-i kelāl ola. (Mışrāʿ[6])

[mefâ'ilün fe'ilâtün mefâ'ilün fe'ilün] Müctes
Taḥiyyatī ki zi-feyż-i revān-baḫş kerded
Şimāl-i ʿıṭr-furūş u cenūb-ı ʿanber-rīz

Taḥiyyatī zi-beyāż u sevād-ı vey bāşed
Ṣabāh-ı nūr-fezāy u ṣabā ʿabīr-āmīz[7]

(Neṣr[1]) Ḥarem-i[2] münezzehlerine mübellaġ ü müvecceh ḳılınup ol ẕāt-ı melekī-istiʿdād ve muvaffaḳ-ı bi'ṣ-ṣedāda ki (mışrāʿ)

[1] Ḳıṭʿa: Naẓm NP, M.
[2] Far: Kırmızı gül, gül bahçesine geldikçe bülbül-i şeyda ona devamlı övgüler dizer. Âdeti olduğu üzere yayı sert tutan dünya, sözünde durma konusunda gevşekliği olsa da daima sana itaatkar olsun.
[3] NP: 19b; M: 7a. Başlık: NEK1'de yok.
[4] fāyiḥa: fātiḥa M.
[5] menzil-i: nüzl-i M.
[6] Mışrāʿ: Naẓm NP, M.
[7] Far: Onun can veren feyzinden doğan tahiyyat ile kuzey tarafı ıtır satar, güney tarafı da anber döker. O kâğıt üzerine yazdığı siyah, güzel yazılardan hâsıl olan tahiyyat ile saba vaktinin nuru artar, saba rüzgârı da güzel kokularla donatılır. ʿıṭr-furūş: ʿıṭr-ı firdevs M.ʿādet-i: ʿāriyet-i NP.

[fe'ûlün mefâ'îlün fe'ûlün mefâ'îlün] Ta'vîl
Yerā ḳalbuhū fī yevmihī mā terā ġāden[3]

(neṯr[4]) ve ṭāʾir-i ḫāṭır-ı hümā-nümālarına menn-i bedāyiʿ-i şiʿr-i muʿciz-şiʿār ve selvā-yı meḥāsin-i neṯr-i belāġat-niṣār ʿışā vü ġıdādur. Bu bende-i bī-sāmān -ki nām-ı bī-nişānı ʿunvān-ı ṣaḥîfe-i nisyāndur- vücūd-ı bī-iʿtibārını ümīd-i iḫtār içün ḳıṣṣa-i velāʾ-i müstetbiʿü'l-belāsını vech-i iḫtişār üzre iḫtişāṣ ve nehc-i iḫtişār üzre ʿarż-ı iḫtişāṣ ider ki bu bende-i keṯīrü't-teʾellüf tevsen-i serkeş-i tekellüfden piyāde ve temḥīż-i ḫulletde sāʾir-i müddeʿiyyān-ı muḥabbetden ziyāde olmaġla tezāyüd-i nevāziş-i cedīde cedīr iken ḥaylī müddetdür ki aṣḥāb-ı siʿāyeti[5] riʿāyet ile terk-i mihribānī vü taḥannün ve ṭarīḳat-i muḥabbetde iḫtiyār-ı tefennün idüp sūḳ-i şevḳ-ber-ḳarārda germ-bāzār olan muḫliṣ-i ṣadāḳat-sitāya āfītāb-ı şitā gibi serd-i mihr ve ibrāz-ı cefā vü nāzda hem-reng-i sipihr oldılar. (Rubāʿī[6])

[mef'ûlü mefâ'îlü mefâ'îlü fe'ûl] Ahreb
Fermān-ı tu ger ber-dil u ber-cān bāşed
Īn her dū fedā kerdenem āsān bāşed
Līkīn çu merā ne-ḫ'āhī ey ḳıble-i cān
Nā-ḫ'āsten-i tu-rā çi dermān bāşed[7]

(Neṯr[8]) Ġālibā aṣḥāb-ı mekīde esbāb-ı mefāsid-i ekīdeyi şeml ve delāl ü istiġnāyı ḥaḳīḳat-i [M-8a] [NEK1-25a] şeʾāmet[9] ü cefāya ḥaml itmekle ilḳāʾ-i zuḥruf-ı ḳavl ve ẕāt-ı şeyṭanet-ṭıynetlerini [NP-20b] nişāne-i cemerāt-ı lā-ḥavl idüp ḳalb-i ṣāflarına bāʿiṯ-i inḥirāf olmışdur. (Beyt[10])

[mef'ûlü fâ'ilâtün mef'ûlü fâ'ilâtün] Muzâri'
Merā ʿazīz tu kerdī be-cust u cūy-ı yaḳīn
Kunūn ẕelīl me-gerdān be-guft u gūy-ı gumān[11]

---

[1] Neṯr: NEK1'de yok.
[2] Ḥarem-i: cürm-i M.
[3] Ar: Senin yarın göreceğini onun kalbi gününe görür. terā: yerā M.
[4] neṯr: NEK1'de yok.
[5] aṣḥāb-ı siʿāyeti: aṣḥāb-ı seġābeti M.
[6] Rubāʿī: Naẓm NP.
[7] Far: Senin fermanın benim canım ve gönlüm üzerine olduğu için, canımı da gönlümü de feda etmem kolay olur. Ey can kıblesi! Lakin senin istememenin dermanı nedir?
[8] Neṯr: NEK1'de yok.
[9] şeʾāmet: seʾāmet M.
[10] Beyt: Naẓm NP, M.
[11] Far: Yakîni aramak yolunda beni sen aziz ettin. Şimdi de zan dedikodusuyla zelil etme.

(Neşr[1]) Eger bu maḥrem-i tāʾib ve ālūde-i meʿāyibüñ ʿuşerāt u lememini iḳāle ve şefāʿat-i ḥayāʾ-i kerem ile niʿmet-i maġfiret ināle buyurılursa ***lā raybe fīh***[2] ẕāt-ı nebīh-i[3] bī-şebīhleri temeşşül-i[4] fermūde-i ***ve en taʿfū aḳrabu li't-teḳvā***[5] ve bu ḥālet rıżā-yı ṣāniʿ-i bī-ālete maẓhariyyetlerine delīl-i aḳvā olur zīrā bu raḳḳ-ı bī-riyā ki teḳādüm-i ʿahd-i ḫullet-ciheti ile ṣaff-ı sābıkīn-i muḳarrebīnde mekīn olmaz ise bārī dāḫil-i aṣḥāb-ı yemīn olmaġa ḳamīndür[6]. Ve ān sellem ki süllem-i cirm-i maʿdūda şuʿūd eyleyüp keşret-i ʿaşrete maẓhar ve bu sebeb ile keffe-i mīzān-ı ḥasenātı pelle-i terāzū-yı seyyiʾātına berāber ola. Felā aḳall duḫūl-i aʿrāf-ı ʿafv u elṭāfa muḥil iken dūzaḫ-ı ʿitāb u āzārda muḫalled-i fi'n-nār olmaḳ ḳāʿide-i ʿadlden dūr ve fażīlet-i fażlden ḫod hezār merḥale mehcūr olmaġın iḫṭār-ı ḥadīş-i ***men lem yaḳbel min muʿteẕirin ṣādıḳan kāne ev kāẕiben lem yerid ʿala'l-havḍi***[7] ve ḫātime-i ilḳāʾ-i meʿāẕīrde duʿā-yı isticābet-peẕīre ḫavż olındı. (Beyt[8])

[fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün] Remel
Muttehem mī-kunī merā tu hemī
İtteḳū min mevāḍıʿi't-tühem[9]

(Neşr[10]) Bundan ziyāde ṣayyād-ı benān-ı belāġat-şikār bāz-ı ḫāme-i kebk-reftāruñ minḳār-ı nevk-i ʿabīr-nişār ile teẕevvürān-ı meʿānī-i muʿciz-medārı ışṭıyād[11] u iḳtināż[12] ve ḳışṣa-güẕār-ı nāṭıḳa -ki rāvī-i ṣaḥīḥü'l-isnād aḫbār-ı ṣādıḳadur-[13] esmāʾ-i bī-şümārda[14] medd-i bāʿ-i işbāʿ mūcib-i şeʾāmet ü ṣudāʿdur. Dīv-i[15] dāstān-ı muḥabbet-i bī-intiḳāṣı iḳtişāṣ itmeyüp miʿṣara-i ḫāme-i ʿUṭārid-mekāndan çekān olan fānīẕ-i leẕīẕ miskiyyü'l-ḫitām-ı iḫtitām ile tezyīn-i māʾide-i pür-fāʾide-i [M-8b]

[1] Neşr: NEK1'de yok.
[2] Ar: "Onda asla şüphe yoktur." (Bakara 2/2)
[3] nebīh-i: betīh-i M.
[4] temeşşül-i: mümeşşil-i M.
[5] Ar: "(Erkekler) affetmeniz (mehirden vazgeçmeniz), takvâya daha uygundur." (Bakara 2/237)
[6] ḳamīndür: żamīndür M.
[7] Ar: "Dürüst olsun veya olmasın, özür dileyenin özrünü kabul etmeyen kimse Havz-ı Kevser'e gelmez." (Hadîs-i Şerîf: el-İsabe fî Temyîzi's-Sahabe, 5/355)
[8] Beyt: Naẓm NP, M.
[9] Far-Ar: Sen beni hep hitam ediyorsun. "Töhmete sebep olacak yerlerden / konulardan kaçının." (Hadîs-i Şerîf: Şerhu Sünen-i İbn Mace, 184)
[10] Neşr: NEK1 ve M'de yok.
[11] ışṭıyād: ışṭıyāda M.
[12] iḳtināż: iḳtināş M.
[13] Esmāʾ-i: NP ve NEK1'de yok.
[14] bī-şümārda: zī-şumārda M.
[15] Dīv-i: ve bu NP.

ve fī ẕālike fe-l'yetenāfesi'l-mutenāfisūn[1] ve bezm-i iḫlāṣ-ı ṣabābet-füzūnda terk-i fesāne vü füsūn ḳılındı. (Fārsiyye[2])

[mefâ'ilün fe'ilâtün mefâ'ilün fe'ilün] Müctes
Hemīşe tā ki nesīm-i ṣabā be-girye-i ebr
Dehān-ı ġonçe-i sīr-āb-rā bi-ḫandān-ed

Leb-i murād-ı tu ez ḫande hīç beste me-bād
Ki ḥaşm-rā eşer-i ḫande-i tu giryān-ed[3]

14. Ṣūret-i Mektūbdur ki Sāʿid-i Şevḳ-i Müsāʿid ile Livāʾ-i Velā-aʿlā ve Levāʿic-i Ġarām u Firḳatden Beşş ü Şikāyet İçün Bir Ṣıddīḳ-i Şāfīye[4] Taḥrīr Olınmışdur.[5]

Şol selām u taḥiyyet ki efnān-ı elifāti ülfeti'l-fāsi kenār-ı cūy-bār-ı muḫabbet ü velāʾda [NEK1-25b] terbiyet-i nā-ṭavr-ı mihr ü vefā ile bālā-keşīde ve hübūb-ı nesīm-i enfās-ı ṣafā-istīnās ile verd-i muṭarrā-yı elfāẕ-ı muʿciz-sānı[6] gülbün-i lisān-ı feṣāḥat-resān üzre nev-demīde ola ve şol duʿāʾ vü ḫıdmet ki uṣūl-ı fuṣūl-i kelimātından fürūʿ-ı fürūġ-ı muṣāfāt münşaʿib ve zülāl-i ʿibāret-i kevşer-selāseti teşnegān-ı temmuz-i hicrānuñ teskīn-i levʿat-i aḥzānçün yebābīʿ-i vāridāt-ı ezeliyyeden münfecir ü münşaʿib ola.[7] (Fārisiyye[8])

[fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün] Remel[9]
Ḫıdemātī ki bāşed elfāẕ-eş
Munbaʿiş ez-ser-i vefā vu vifāḳ

Deʿavātī ki muḫliṣān sāzend
Vird-i cān ***bi'l-ʿaşiyyü ve'l-ibkār ve'l-işrāḳ***[10]

(Neşr[1]) Her zamān-ı rāḥat-nişānda ki meclā-yı mücellā-yı semada (mışrāʿ[2])

---

[1] Ar: "İşte yarışanlar ancak onda yarışsınlar." (Mutaffifîn 83/26)
[2] Fārisiyye: Naẓm NP, M.
[3] Ki ḥaşm-rā eşer-i ḫande-i tu giryān-ed: M'de yok.
[4] Ṣıddīḳ-i Şāfīye: Ṣıddīḳ-i şāfī M.
[5] NP: 21a; M: 8b. Başlık: NEK1'de yok.
[6] muʿciz-sānı: muʿciz-āsānī M.
[7] ola: NEK1'de yok.
[8] Fārisiyye: Naẓm NP.
[9] Son mısra vezne uymamaktadır.
[10] Far: Öyle hizmetler ki, onun lafızları vefa ve uyumluluktan neşet eder. Öyle dualar ki, muhlisler kendi canlarıyla devamlı vird ederler. Onlar şöyle dualardır: Vird-i cān "bi'l-ʿaşiyyü ve'l-ibkār "akşam sabah" (Âl-i İmrân 3/41; Mü'min 40/55) ve'l-işrāḳ"

[fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün] Remel

Murġ-ı zerrīn-per zumurrud-āşiyān-ı luʾlu-ġıdā

(neṣr[3]) ṭāvūs-ı cinān gibi cevelān ide. Bāb-ı Sidre-cenāblarına münsāḳ u niṣār pāy-ı ḳuṭb-ḳarārlarına lāyıḳ u sezāvār cevāhir-i kelām-ı ṣüreyyā-intiẓām iscāʿ u insāḳ olınup dil-i ḫürrem-āzmā ve ḫāṭır-ı ġayb-dān-ı müşkil-küşālarına ki dānā-yı mezāyā-yı ***ẕālike'l-kitābu lā*** raybe ***[fīh]***[4] ve ṭılsım-küşā-yı rikāz-ı[5] rāz-ı mefātiḥü'l-ġaybdur[6]. Maḥbuvāt-ı dil-i bī-inşirāḥ bu vechle īżāḥ u ifṣāḥ olınur ki[7] ḥālā dūstān-ı ṣadāḳat-icmāʿdan istimāʿ olındı ki[8] bu bende-i müteʿavvidü'l-eyādīnüñ nüket-yādı maḥfil-i melāʾik-medārlarında zebān-zede-i ḥużżār[9] olduḳda ol silsile-i peyvend-i bedāyiʿ-ʿavārif ṣanʿat-ı [M-9a] tecāhülü'l-ārife māʾil ve mirʾāt-i ṭabʿ-ı zidūdeleri ṣüret-i teġāfül ü sudūda muḳābil olduġından gürūh-ı[10] dūn-ı[11] ***elā innehum humu'l-mufsidūne***[12] pes-perde-i veşāyetde iḫtiyār-ı temekkün ve her güşeden bu bende-i ḫalḳa-be-güşa isnād-ı mā-lem-yekün itmişler. (Mışrāʿ)

[mef'ûlü mefâ'ilün mefâ'îlün fâ'] Ahreb

Yā Rab ki zebān-burīde bādā duşmen[13]

(Neṣr[14]) Egerçi ol meẓāhir-i ***in yettebiʿūne illa'ẓ-ẓanne***[15] olan gürūh-ı dürūġ-zen ḳaṣd-ı izāle-i silm ü ittibāʿ-ı ***mā lehum bi-hī min ʿilmin***[16] itdüklerine [NP-21b] Ḫudā-yı vāḥid şāhiddür ammā çünki bu bende-i sāfuñ tecennī vü iḫtirāf ile ittişāfı ḫāṭır-ı ḫaṭīrlerinde teḳarrür-pezīr olmışdur. Lā-cerem dil-i bī-ġıllı pūte-i tūnede[17] teẕvīb ü taṣvīb olınup temhīd-i[18] ʿöẕr ü pūziş ve maʿraż-ı istiġfār u iʿtiẓārda iẓhār-ı niyāz u sūziş olındı. Aṣḥāb-ı ʿirfāna ḫabī vü nihān degüldür ki sulṭān-ı ʿaliyyü'ş-şān ***külle***

---

[1] Neṣr: NEK1 ve M'de yok.
[2] mışrāʿ: NEK1'de yok.
[3] neṣr: NEK1'de yok.
[4] Ar: " O kitap (Kur'an); onda asla şüphe yoktur." (Bakara 2/2)
[5] rikāz-ı: NEK1'de yok.
[6] ġaybdur: ġaybda M.
[7] olınur ki: olındı ki M.
[8] ḥālā dūstān-ı ṣadāḳat-icmāʿdan istimāʿ olındı ki: M'de yok.
[9] ḥużżār: ḥuṣṣār M.
[10] gürūh-ı: kerde NP.
[11] dūn-ı: dūnı M.
[12] Ar: "Şunu bilin ki, onlar bozguncuların ta kendileridir." (Bakara 2/12)
[13] Far: Ya Rabbi! Düşmanın dili kesik olsun, konuşmasın.
[14] Neṣr: NEK1'de yok.
[15] Ar: "zandan başka bir şeyin ardına düşmüyorlar." (En'âm 6/116; Yûnus 10/66; Necm 53/23, 28)
[16] Ar: "Bu hususta hiç bilgileri yoktur." (Necm 53/28)
[17] tūnede: tevbede M.
[18] teḳarrür-pezīr ... temhīd-i: NEK1'de yok.

yevmin huve fī şe'nin[1] rūz-ı ʿarż-ı ***yevme tubeddelu'l-arḍu***[2]da giriftārān-ı ḫaṭā vü nisyāndan her ġabī vü ḳābile iẓhār-ı ṣıfāt-ı müteḳābile itmekle gāh ʿavāṣıf-ı ʿadl ü celāl ile ḫırmen-i āmāllerini [NEK1-26a] ***fe-aṣbeha heşīmen teẕrūhu'r-riyāḥu***[3] ve gāh ʿavāṭıf-ı fażl u cemāl ile eşcār-ı ḥāllerini müṯmir-i bākūre-i irtiyāḥ ider. Egerçi ʿale't-teʿāḳub ve't-tenāvüb bu iki naʿt-ı müteżādd fermān-revā-yı dehr-i süst-bünyād olduġı müṯbitdür. Lākīn keṯret-i meẓāhir ü mecārī iʿtibārı ile ṣıfat-ı fażl u raḥmetüñ daʿvā-yı sābıḳıyyet u efḍāliyyeti şevāhidā-yı bedr-i żiyā ile maḳṭūʿu'n-bih ve münbitdür. Bu düstūr-ı ġayr-ı mestūr üzre mefhūm-ı kemālāt-ı insāniyyeye mā-ṣadaḳ nām[4] ve cūyā-yı ḥayāt-ı nikū-nām olan ẕāt-ı necībe bedīʿ ü ʿacībdür ki maʿa vücūdi'l-fāżıl raġbet-i mefżūl ve sedene-i ḥarem-i pür-keremlerinüñ ednā ḫıdmeti ile müfāḫaret iden nā-şādı bu naẓmuñ inşādına meşġūl eyleyeler. (ʿArabiyye)[5]

[müstef'ilün fâ'ilün müstef'ilün fâ'ilün] Basît
İnne'l-meẓālime fi'd-dünyā bi-lā ʿadedun
Ve lā ke-zulmi'lleẕī vāṣalet fe'nṣurnā[6]

(Neṯr[7]) Bundan ziyāde Ẕülḳarneyn-i ḳalem-i merfūʿü'l-ʿilm ki rubʿ-ı meskūn-ı nāme-i muḥabbet [M-9b] -ṭırāzuñ nişīb ü fırāzını dūr u derāz seyre āġāz itmiş idi ve rūd-ı māʾü'l-ḥayāt-ı iʿcāz içün ġayāhib-i ẓulemāt-ı derūn-ı devātda dāʾim ü dāʾir ve ol meslek-i bī-rehberde neyl-i ümmīd-i nā-muḳadder içün ḥāʾim ü ḥāʾir olmayup çeşme-i zindegānī-i īcād-ı meʿānī ol biḥār-ı[8] naẓm-ı dil-küşānuñ Ḫıżr-ı ledünnī-i ʿilm ve ṣaḥārī-i neṯr ü inşānuñ İlyās-ı vāfirü'l-ḥilmine[9] muḳadder olduġı muḳarrer olıcaḳ ʿaynü'l-ḥayāt-ı muʿcīzāt-ı bedīʿatü'l-beyānuñ derk ü vicdānı pīrāmün-i[10] cinândan müntefī ve ol teng-nā-yı ẓulmetden iḫrāc-ı cevāhir-i kem-yāb-ı belāġat ile müktefī oldı. (Fārisiyye[11]) [NP-22a]

[mefâ'ilün fe'ilâtün mefâ'ilün fe'ilâtün] Müctes
Hemīşe tā ki buved ender cihān kevn u fesād

---

[1] Ar: "O, her an yaratma hâlindedir." (Rahmân 55/29)
[2] Ar: "Yer başka bir yer, [gökler de (başka gökler) haline getirildiği, (insanlar) bir ve gücüne karşı durulamaz olan Allah'ın huzuruna çıktıkları] gün" (İbrahim 14/48)
[3] Ar: "Ardından, rüzgârın savurduğu çerçöp hâline gelmiştir." (Kehf 18/45)
[4] nām: tām NP.
[5] ʿArabiyye: Naẓm NP, M.
[6] Ar: Dünyadaki haksızlıklar sayısızdır. Sürüp giden karanlığa benzemez, bize yardım et.
[7] Neṯr: NEK1'de yok.
[8] biḥār-ı: kār-ı M.
[9] vāfirü'l-ḥilmine: vāfirü'l-ḥükmüne M.
[10] pīrāmün-i: pīrāhen-i M.
[11] Fārisiyye: Naẓm NP, M.

Ṣabā naḳīż-i debūr u yemīn ḫilāf-ı şimāl

Ḫudā-yı ʿazze vu cell bād ḥāfiẓ-et şeb u rūz
Duʿā-yı zinde-dilān bād hem-dem-et meh u sāl[1]

15. Ṣūret-i Mektūbdur ki Ḳażā-yı Vāsiʿ u'l-ercā-yı Muḥabbetde Rāyet-i Ḫulūṣ-ı Niyyet Efrāşte ve Bir Ḫıll-i Bī-ġılle Taṣāvīr-i Ġarām u Şevḳ ve Meyelān-ı Minḳāş-ı Kilk-i Gevher-feşāna Taḥrīr Olınmışdur.[2]

Ṣunūf-ı deʿevāt-ı rindiyyetü'n-nefeḥāt ve ḍurūb-ı teslīmāt-ı[3] ṣafiyyetü'ṣ-ṣafaḥāt ki ecvāf-ı leʾālī-i cinândan ẓāhir ü nümāyān olan ḥūr-ı pür-nūr gibi verāʾ-i sürādıḳ-ı elfāẓ-ı reşīḳasından ebkār-ı meʿānī-i enīḳa ʿarż-ı mehçe[4] ve ḫazān-ı aḥzān-ı hicrān ile cefāf u ẕübūl bulan gülzār-ı ḳulūb-ı ehl-i ḳabūli terbiyet süḥub-ı terākīb-i belāġat-tertībi ḥadāʾiḳ-i ẕāt behce eyleye. (ʿArabiyye[5])

[fe'ûlün mefâ'îlün fe'ûlün mefâ'îlün] Ta'vîl
Nesīme'ṣ-ṣabā belliğ selāmī ileyhim
Bi-faḍlike ve'rfuk bi-l-hubūbi ʿaleyhim

Fe-kul lehum efī ve in küntü gāiben [NEK1-26b]
Fe-rūhī ve kalbī hādırāni ledeyhim[6]

(Neṣr[7]) Ḳavādim-i ***ūlī ecniḥatin meṣnā veṣülāṣe verubāʿ***[8] ile eşref-i emākin ü ribāʿ yaʿnī bezm-i felek-irtifāʿ maḥallü'l-intifāʿa pāy-endāz ve ṣaġīr-i ṣarīr-i rāḥat-resān ile nevā-sāz-ı beytü'l-ḥazen-i mehcūrān olan ḫāme-i ʿAlī-cāme[9] riyāż-ı beyāż-ı nāmede ṭūṭī-i süḫan-perdāz[10] ḳılınup [M-10a] żamīr-i pīş-endīşlerine ki suṭurlāb-ı

[1] Far: Saba rüzgârı ile batı rüzgarı birbirine muhalif. Sağ da şimalin muhalifi. Allah azze ve celle gece gündüz seni korusun. Kalbi diri olanları duası daima seninle olsun. meh: medd M. ki: NEK1'de yok.
[2] NP: 22a; M: 9b. Başlık: NEK1'de yok.
[3] teslīmāt-ı: taḥiyyāt-ı NP.
[4] mehçe: lehce NP, M.
[5] ʿArabiyye: Naẓm NP, M.
[6] Ar: Ey saba meltemi, onlara selamımı söyle! Lütfen yumuşak ol, nazikçe es üzerlerinde. De ki: Vefalıyım, aralarında olmasam da ruhum ve kalbim dailma yanlarında. selāmī: M'de yok. efī: ennī M.
[7] Neṣr: NP ve NEK1'de yok.
[8] Ar: "[melekleri] ikişer, üçer, dörder kanatlı elçiler yapan [Allah'a hamdolsun.]" (Fâtır 35/1)
[9] ʿAlī-cāme: ʿAselī-cāme NP, M.
[10] perdāz: pervāz NEK1.

aḳkām-ı Sebʿ-i Şidād ve delīl-i reh-revān ve Kaʿbe-i sedāddur. İnhāʾ-i bende-i ḫalḳa-be-gūş-ı ṣadāḳat-kūş budur ki eger (Fārisiyye[1])

[mef'ûlü mefâ'îlün mefâ'îlün fâ'] Ahreb
Resmī-st ḳadīm u ʿādetī maʿhūd-est
Pursīden-i kihterān miḫnet-fersūd-[est][2]

(neṣr[3]) medlūl-i pür-sūdı üzre bu āşüfte-i bī-nevā ve dest-zede-i nevāʾib-i nevādan ki bī-siper-i hicr-i lā-yuṭāḳ olmaġla ṭāḳati ṭāḳ olmışdur. İstinṭāḳ olınursa ṭalʿat-i pür-nūrlarından dūr olalı dīde-i sebel-resīde bāz-āsā ṣubḥ u mesā dūḫte ve ḫānūt-ı miḫnet-i cāvidānīde biżāʿat-i iżāʿat-i[4] zindegānī endūḫte olup dil-i bī-ḳarār -ki taḥammül-i bār-ı idbārda burdbārdur- zamān-ı ṣādmet-i hicr-i eḥibbāda bir vechle [NP-22b] nā-şekībādur ki gūyā beyābān-ı bī-ābda māhī ve miyān-ı ġarḳ-ābda ḍabb-ı vāhī yāḫūd germā-yı āfitāb-ı tābistānda revġan ve sermā-yı hevā-yı zemistānda meges-i żaʿīf-bedendür. (Fārisiyye[5])

[mef'ûlü fâ'ilâtü mefâ'îlü fâ'ilün] Muzâri'
Men ḫ ʿāhemī ki dest be-vaṣl-ı tu kerdemī
Tedbīr çī-st çun ne-dehed rūzgār dest[6]

(Neṣr[7]) Her şām u çāşt-ı çeşm-dāşt budur ki *lā teḫaf meʿa sebḳı'r-raḥmeti mine'l-ḥüsrāni fe-len yaġlibe'l-ʿusru yüsrayni*[8] ḥasebi üzre dil-i nā-ṣabūr revāʾ-i manẓar-ı[9] pür-nūra nāʾil ve ṭulūʿ-ı ṣubḥ-ı ḥużūr u īnās ile tārīkī-i şeb-i ġaybet ü iyās zāʾil olup saʿādet-i vaṣl-ı ẓāhir devām-ı müşāhede żamāʾire bir vechle meşfūʿ u munażżam ve mürvārīd-i ümīd-i samṭ semt-i taḥḳīḳde bir ṭarīḳ ile munażżad u munaẓẓam oldı[10] ki min baʿd küngüre-i ṭāḳ-ı ictimāʿa ġurābü'l-beyn-i verāʿ nişeste ve zeccāc-ı nāzük-mizāc-ı vuṣlat seng-i teferruḳa vü beynūnet ile şikeste olmaya. (ʿArabiyye[11])

[Vezin bulunamadı] Vâfir

---

[1] Fārisiyye: Naẓm NP, M.
[2] Far: Resim eskiden gelen meşhur ve kabul görmüş bir gelenektir. Küçüklerin hâlini sormak mihneti giderir.
[3] Neṣr: NEK1'de yok.
[4] biżāʿat-i iżāʿat-i: iżāʿat-i biżāʿat-i NP.
[5] Fārisiyye: Naẓm NP, M.
[6] Far: Ben sana kavuşmanın eline tutunuyorum. Tedbir nedir ki zaman el vermiyor.
[7] Neṣr: NEK1'de yok.
[8] Ar: Öncesinde rahmet varsa, korkma hüsrandan! Zorluk iki kolaylığın üstesinden gelemez .
[9] manẓar-ı: manẓara-i M.
[10] oldı: ola NP, M.
[11] ʿArabiyye: Naẓm NP.

Elā inne'l-firāḳa eẕābe cismī
Ve ḥammelenī humūmen lā tuṭāḳu

Elā leyte'l-viṣāle yeʿūdu yevmen
Fe-uḫbirahū bi-mā feʿale'l-firāḳu[1]

(Neşr[2]) Hemvāre [M-10b] muḥtāle-i dehr-i pür-mekāre vü[3] mekkāre[4] her rūz-ı gītī-fürūz isfīdāc-ı falaḳ[5] ve ġāze-i şafaḳ ile rūy-ı dil-cūyını pür-zīb ü zīver ve her şām-ı rāḥat-encām mınṭıḳa-i kehkeşānı füşūş ve cevāhir-i encüm-i raḫşān ile [NEK1-27a] mücevher itdükçe şeb-i ʿıyş-ı aḥbāb evdād-ı meşāʿil-i neyl-i murād ile rūz-ı rāḥat-efzūn ve rūz-ı devlet-i zūd-güẕer ʿadā terāküm żabāb-ı tebāb u irdā[6] ile şeb-i ḳīr-gūn ola. (Fārisiyye[7])

[mef'ûlü mefâ'ilün mefâ'îlü fe'ûl] Ahreb
Yā Rab ḳader-et yār u ḳażā yāver bād
Ber-çehre-i mulk-i devlet-et zīver bād
Her laḥẓa tenezzulī bed-endīş-i turā
Her rūz turā teraḳḳī-i dīger bād[8]

16. Ṣūret-i Mektūb-ı Sadāḳat-üslūbdur ki İdrāc-ı Suṭūrunda Sütūr-ı Fażl-ı Bārī ile Īdāʿ-i Meʿānī-i Bārīk ve Bir Ḫalīl-i Celīlü'l-inʿāme-i Silsile-i Şeġaf u Ġarām Taḥrīk Olınmış idi.[9]

[NP-23a] Gül-i şad-berg-i teslīmāt-ı feṣāḥat-bār ve ġonçe-i nev-ḫīz-i deʿavāt-ı muʿcize-āṣār ki reyyāʾ-i kelimāt-ı bī-riyāsı dimāġ-ı müstenşiḳān-ı müştāḳı taʿṭīr[10] ve maʿṣara-i imʿān-ı bī-ḥaşrda[11] ʿaşr olınan virād-ı kelimāt-ı daḳīḳasından gül-āb-ı nikāt-ı raḳīḳa taḳṭīr idüp her kelām-ı munaẕẕamı ki nāʾil-i ḫāṣiyyet-i ism-i aʿẓāmdur.

[1] Ar: Ayrılık eritip bitirdi bedenimi / Yükledi sırtıma çekilmez dertleri / Bir gün vuslat dönüp gelse keşke / Söylesem ayrılık neler etti diye.
[2] Neşr: NEK1'de yok.
[3] mekāre vü: NEK1'de yok.
[4] mekāre vü mekkāre: mekkāre-i mekāre M.
[5] falaḳ: ḫalaḳ M.
[6] irdā: redā NP.
[7] Fārisiyye: Rubāʿī NP, M.
[8] Far: Ya Rab! Dostun gücü ve kaza (kader) ona yardımcı olsun. Devletinin çehresine süs olsun, her an senin için kötü düşünenlerin tenezzülü senin için her gün başka bir ilerleme olsun. tenezzulī: tenzīl M.
[9] NP: 22b; M: 10b. Başlık: NEK1'de yok.
[10] taʿṭīr: taʿaṭṭur M.
[11] bī-ḥaşrda: bī-ḥaşrdan M.

Nümūẕec-i[1] ḥikmet-i meskūt-ı ʿanhā ve her lafẓ-ı müsteʾşer-i muʿcize-eşeri müfessir-i āyet-i ***fe-ḥayyū bi-aḥsene minhā***[2] ola. Tuḥfe-i ʿatebe-i zākiye *lā ẕāle ġubāru sāḥatihā ismiden li'l-ʿuyūni'l-bākiyeh ve mev'ilen li'l-ḳulūbi'ş-şākiyeh*[3] ḳılınduḳdan ṣoñra ol güzīde-i muḥibbāna inhāʾ-i muḥibbāne olınan oldur ki bu çāker-i şenā-güster muḫdaʿ-i fuʾādında aʿlāḳ-ı vedādı iddiḫār ve engīz-i muḥabbete bādī olan resm-i ʿādī mütemādī olmasıyla tebaḫḫur u iftiḫār eyleyüp refʿ-i ruḳʿa-i żarāʿat ile bārgāh-ı felek-mertebetlerine taḳarrüb ve fermūde-i ***ev ruddūhā***[4]ya iḳtidā vü iḳtifā ile[5] teraḳḳub olınmışken redd-i selām redd-i selāma tebdīl ve şāhid-i zūr-ı cefā dārü'l-mülk-i istiġnāda terk-i taʿdīl olınmaġla dil-i cerīḥa ẓulm-i ṣarīḥ olındı[6]. Egerçi bende-i mehcūrdan bir ẕillet [M-11a] ü ḳuṣūr ṣudūr bulmamışdur ki müddeʿā-yı ḫaṭāya sebeb-i iḳrār ve dil-i ġāfile müẕekkir-i vaʿīd-i *lā ṣaġīrate meʿa'l-ışrār*[7] ola. Ammā diʿāme-i cereyreti serīr-i sereyretden ḳamʿ-ı lāf-ı ilāf[8] ile māniʿatü'l-cemʿ ve temhīd-i iʿtiẕār u istiġfārda mübālaġa vü ġulüvv celb-i ḳalb ile māniʿatü'l-ḥulüvv olmaġın ümīd-i safḥ u reʾfet ile ʿuṣūr-ı ʿuṣrete iʿtirāf ve dıraḫt-ı pür-bār-ı tevāżuʿ u inkisārdan bevākīr-i meʿāẕīr iḫtirāf olındı. (Mışrāʿ)

[mef'ûlü fâ'ilâtün mef'ûlü fâ'ilâtün] Muzâri'
Kesī kucā-st ki ū dāmenī ne-yālūde[9]

(Neṣr[10]) Nisyān ki müştaḳ-ı minhi lafẓ-ı insāndur. Müstelzim-i tecāvüz ü ġufrān olduġına ***rufiʿa ʿan ümmetī'l-ḫaṭāʾu ve'n-nisyān***[11] delīl ü burhān ve ebānet-i inābet ile edānet-i nedāmet iden[12] aṣḥāb-ı ḫūba şāyeste-i nüvīd-i ***en-nedmu tevbeh***[13] olduġı kütüb-i eḥādīṣ-i muʿciz-beyānda [NEK1-27b] vāżıḥ u ʿıyāndur. Bu taḳdīr-i lāzımü't-taḳrīr üzre ol ẕāt-ı erīb ve nevāzende-i baʿīd ü ḳarībden bedīʿ ü ġarīb degüldür ki bu

[1] Nümūẕec-i: Enmūzec-i M.
[2] Ar: "Ondan daha güzeli ile selamlayın." (Nisâ 4/86)
[3] Ar: Onun dolaştığı yerlerin tozu toprağı hâlâ ağlayan gözlere sürmedir, sızlayan gönüllere sığınaktır.
[4] Ar: "Yahut aynı ile karşılık verin." (Nisâ 4/86)
[5] ile: NEK1'de yok.
[6] olındı: olaydı M.
[7] Ar: Israrla birlikte küçük günah yoktur. (Israr varsa, küçük günah küçük olarak kalmaz.)
[8] ilāf: ālāf NP.
[9] Far: Günahı olmayan, eteği kirli olmayan kim var?
[10] Neṣr: NEK1'de yok.
[11] Ar: Ümmetimden hata ve unutma [sorumluluğu] kaldırılmıştır." (Hadîs-i Şerîf: Keşşafü Istılahâtü'l-Fünun ve'l-Ulum, 2/1660)
[12] iden: idüp NP, M.
[13] Ar: "Pişmanlık tövbedir." (Hadîs-i Şerîf: Müsned-i Ebi Davud et-Tayalisi, 1/298 no. 380)

bende-i kerībi ki ḥarīḳ-i ḫırām-ı ġarām u veleh ve ẕünüb-i ṣāʾibden tāʾib olmaġla ***ke-men lā ẕenbe leh***[1]dur. (Mışrāʿ)

[fe'ûlün mefâ'îlün fe'ûlün mefâ'îlün] Ta'vîl
Ve in lem yekün ẕenbun le-mā ʿurife'l-ʿafvu[2]

(neṣr[3]) maʿrażında (mışrāʿ[4])

[mefâ'îlün mefâ'îlün fe'ûlün] Hezec
Fe-inne'l-ʿafve li'l-cānī ʿitābu[5]

(neṣr[6]) miḳraʿasıyla teʾdīb ü teṣrīb ve dil-ḫacel (mışrāʿ)

[mefâ'ilün fe'ilâtün mefâ'ilün fe'ilün] Müctes
Eger gunāh bi-baḫş-end şerm-sārī hest[7]

(neṣr[8]) [NP-23b] bezminde (mışrāʿ)

[mef'ûlü fâ'ilâtü mefâ'îlü fâ'ilün] Muzâri'
Curm-i ne-kerde ʿafv kun u mācerā me-purs[9]

(neṣr[10]) ṣaḥbāsıyla taṭrīb olınup ḫaṭāʾ-i mevhūm u nā-çīzi maḳāle-i iḳāle-engīz ile mütedārik ve tīr-bārān-ı büht ü nikāyetden viḳāyet içün mefḳar[11] u maġfireti zīb-i tārik ideler. Bundan ziyāde dest-puḫt-ı ẓıʾr-ı aḳlām olan duḫterān-ı ʿişve-kār-ı kelām-ı tarṣīʿden efser tevşīḥden kemer tenkītden ḫāl ḥüsnü'l-ḫitāmdan ḫalḫāl envāʿ-ı cināsdan reng-ā-reng libās taʿaṭṭuf u iltifātdan luṭf u īnās iftināndan[12] iftitān-ı gün-ā-gün tevriye vü tevhīmden delāl ü füsūn ḥüsnü'n-nesaḳdan meḥāmid-i ḫışāl ferāʾid [M-11b] ü tesmīṭden ʿaḳd-i leʾāl mümāṣele vü muḳābeleden[13] mirʾāt-ı pür-ṣafā[14] leff ü neşrden tertīb-i vefā vü cefā kināyet ü telmīḥden ġamz u işāret basṭ u teshīlden nevāziş ü beşāret teşābihü'l-etrāfdan tenāsüb-i aʿżā tecāhülü'l-ʿārifden teġāfül ü aġżā

[1] Ar: "Hiç günahı olmayan gibi." (Hadîs-i Şerîf: Sünen-i İbn Mace, 1/594, no. 1851)
[2] Ar: Hiçbir suç olmasaydı, af (affın değeri) bilinmezdi.
[3] neṣr: NEK1 ve M'de yok.
[4] mışrāʿ: NEK1'de yok.
[5] Ar: Affetmek, suçlu için itaptır (azarlamadır).
[6] neṣr: NEK1 ve M'de yok.
[7] Far: Günahın bağışlansa da utanç kalır.
[8] neṣr: NEK1 ve M'de yok.
[9] Far: Günah etmeden affet, macerayı sorma.
[10] neṣr: NEK1 ve M'de yok.
[11] mefḳar: miġfer NP, M.
[12] libās taʿaṭṭuf u iltifātdan luṭf u īnās iftināndan: NP'de yok.
[13] muḳābeleden: muʿātebeden M.
[14] ṣafā: elfā NP.

tevcīh ü taʿrīżden kirişme-i çeşm münāḳaża vü ʿitābdan nāz u ġaşm ile müzeffe-i elfāẓ-ı belāġat-beyān[1] ve şebistān-ı sevād-ı nūr-feşānda ġāṭibān-ı nev-ʿarūs-ı fażl u kemāle ʿarż-ı cemāl eylemeyüp[2] câme-ġˇāb-ı ġatm-i kelāmda istirāḥat ü ārām eyledi. (Fārisiyye[3])

[mefâ'ilün fe'ilâtün mefâ'ilün fe'ilün] Müctes
Hemīşe tā ki zi-devrān-ı çarḫ-ı āyine-gūn
Meh-i munīr buved gāh bedr u gāh hilāl

Tu bedr bāş be-devlet-i ʿadū hilāl zi ġam
Tu der-kemāl u ḥasūd-ı tu der-muḥāḳ-ı zevāl[4]

17. Şūret-i Mektūb-ı Sadāḳat-üslūbdur ki Teżāʿīf-i Suṭūr-ı İstiḳāmet-nişānında Şikāyet-i Nikāyet-i Hicrāne İşāret ve Bir Ṣıddīḳ-ı Ḫāṣṣa Ḫaber-i Muḥabbet ü İḫlāṣ İşāret Olınmışdur.[5]

Revābıṭ-ı żavābıt-ı duʿā vü niyāz ve vesāʾiṭ-i besāʾiṭ-i sūz u güdāz ki sāḥa-i dil-küşā-yı ʿibāreti ālāyiş-i küdūret-i riyā[6] vü ruʿūnet-i reybetden ʿārī ve ḥadāʾiḳ-i ḥurūf-ı mihr-i iʿtilāḳından[7] selsāl-i kevşer-eşer-i ṣıdḳ-iʿtilāk münhemir[8] ü cārī olup muʿallāḳ-ı ḥurūf-ı muḳavvesesi şerefāt-ı ġurefāt-ı ʿavālim-i muḳaddeseye kemend-endāz ve Yūsuf-ruḫān-ı kelimāt-ı rūḥ-perverine -ki Mışr-ı ḫulūṣ-ı muḳarrerde cilve-gerdür- ḫalvet-serāy-ı ḳabūl-i İzed-i bī-enbāz bāz ola. (ʿArabiyye[9]) [NEK1-28a]

[fe'ûlün mefâ'îlün fe'ûlün mefâ'îlün] Ta'vîl
Selām ke-eyyāmi'ş-şebābi ṭarāvehu
Ve ʿahide't-telāḳī ba'de ṭūli't-tehācür

ʿAlā ḥaḍratin ẓallet yuḳabbilu arḍahā

[1] elfāẓ-ı belāġat-beyān: elfāẓ-ı belāġat belāġat-beyān M.
[2] eylemeyüp: eyleyüp M.
[3] Fārisiyye: Naẓm NP, M.
[4] Far: Ayine gibi olan devranda, dünyayı aydınlatan Ay bazen hilal, bazen bedr şeklindedir. Bu böyle geçerken sen devletle dolunay ol, düşmanınsa gam ve üzüntüyle hilal gibi olsun. Sen kemal üzere ol, seni kıskananlar ise batışın üzere (karanlık) olsun.
[5] NP: 23b; M: 11b. Başlık: NEK1'de yok.
[6] riyā: riʿā NP.
[7] iʿtilāḳından: iʾtilāfından M.
[8] münhemir: müttehim M.
[9] ʿArabiyye: Naẓm NP, M.

Şefāhu'l-eʿālī raġbeten fi't-tefāḫur[1]

(Neṯr[2]) Der-i emāṯil-i maḳarrlarına envāʿ-ı şevḳ ile sevḳ ve teḳāṣīr-i ʿaşḳ-ı bī-taḳṣīr gerden-i dil-i fermān-peẕīre bilā-ʿavḳ ṭavḳ olınduḳdan ṣoñra ṭabʿ-ı nükte-yāb-ı nādire-perdāzlarına[3] ki her kelām-ı cāmiʿü'l-īcāzı[4] (mışrāʿ)

[Mefâ'ilün fe'ilâtün mefâ'ilün fe'ilün] Müctes
Beyān-ı maʿnī-i siḥr-est [NP-24a] *u ṣūret-i iʿcāz*[5]

[M-12a] çāk-i sīne-i sūzāndan ʿıyān olan esrār-ı muḥabbet-i üstüvār nümūde ve miḥcen-i ihtimām ile mıżmār-ı muḳteżā-yı maḳāmdan gūy-ı bedāyiʿ-kelām rubūde[6] ḳılınup nihāl-i ser-nigūn kilk-i Ṭūbā-nümūndan ki ābyārī-i midād-ı ḫoş-nümā ile neşv ü nemā bulmışdur. Eṣmār-ı yāniʿa vü ḥüsn-i maḳāl ḳaṭf ve ʿinān-ı tekāver-i tabʿ serīʿü'l-irticāl mecāl-i beyān-ı mā-fī'l-bāle ʿaṭf olınur ki miyān-ı dūstān-ı nikū-serāʾirde dāʾir olan müdāme-i muḥabbet-i ṭūl-müddet ile mütezāʾidü'ṣ-ṣafā olmaḳ deʾb-i ʿadīmü'l-ḫafā iken niçe eyyāmdur ki ol güzīde-i enām[7] terk-i şürūṭ-ı muvālāt ve ḳaṭʿ-i mirās-ı ülfet-istīnāsda ʿadem-i mübālāt idüp miḳrāż-ı iʿrāż ile faṣm[8]-ı rābıṭa-i peyām ve miyān-ı ikfā vü aḫdānda[9] bu bende-i dāʾimü'l-aḥzānı düşmen-i kām eylediler. (Beyt[10])

[Mefâ'ilün fe'ilâtün mefâ'ilün fe'ilün] Müctes
Gunāh bāşed u ʿoẕr-i gunāh hem-bāşed
Ve līk ʿillet nā-ḫ ̌āst-rā devā çi kunem[11]

(Neṯr[12]) Aġleb-i iḥtimāl budur ki aṣḥāb-ı keyd ü ḫabālüñ *rubbe kelimetin teḳūlu li-ṣāḥibihā daʿnī*[13] maʿnāsına maẕhar olan kelām-ı nā-muʿteberleri ferāgūş ve sevālif-i ḥuḳūḳ-ı velā resm-i vefā gibi ferāmūş olup ḥadd-i iltifāt-i bī-ḥadd taṣʿīr ve āteş-i

[1] Ar: Taze gençlik günleri gibi bir selam! Uzun ayrılıktan sonra buluşma vakti geldi. O yüce dudaklarıyla gözler önünde iftiharı arzulayarak toprağını öptü durdu.
[2] Neṯr: NEK1'de yok.
[3] pervāzlarına: perdāzlarına NEK1.
[4] īcāzı: īcādı NP.
[5] Far: Sihrin mânâsını ve icaz suretini beyan eder.
[6] rubūde: zübūde NEK1.
[7] enām: enāmıñ NP.
[8] faṣm: naṣm NP.
[9] aḫdānda: iḫvān M.
[10] Beyt: Naẓm NP, M.
[11] Far: Günah da vardır, günahın özrü de. Fakat elde olmayan illetin ilacını nasıl yapayım.
[12] Neṯr: NEK1'de yok.
[13] Ar: Sahibine bırak beni diyen nice söz vardır.

cefā-yı bī-ḫafā tesʿīr olınmışdur. ***Ve kefā bi'llāhi ʿalimān***[1] ki bende-i ṣadāḳat-sīmā isnād-ı töhmet ü reybden nāṣıḥü'l-ceyb olup farażan nevvāb-ı nīk-ḫūları bu kemīne-i rāst-gūyı ol fitne-cūlar ile rū-be-rū itseler her biri teng-nāy-ı ḥarb-i zebūnda maġlūb u zebūn ve levḥ-i cebīn-i pür-çīnleri naḳş-nümā-yı ***va'llāhu yeşhedu innehüm lekāẕibūne***[2] olmaġla tebeyyün-i[3] ḥāl şāhid-i ṣıdḳ-ı maḳāl olurdı. Meẕheb-i fütüvvetde[4] mendūb belki vāṣıl-ı derece-i vücūbdur ki iẓhār-ı ḥaḳḳ ve ızmār-ı bāṭıl meslekine sālik ammā fī'l-ḥaḳīḳa ***ve lehum aʿmālun min dūni ẕālike***[5] olan gürūh-ı ḥussāduñ engīz-i fesādı ışġā ve efʿāl-i ḳulūbdan olan ḥüsn-i ẓannuñ ʿameli bi-lā teʾhīri ilġā olınmayup liḳāḥ-ı berr ü işfāḳ ile naḫl-i müstaṭīl-i [M-12b] vifāḳı telḳīḥ ü ciẕʿ-i [NEK1-28b] ʿahd sālif ve esbāb-ı mekārim ü ʿavāṭıflarını tenḳīḥ ü terḳīḥ buyuralar. (ʿArabiyye[6])

[fe'ûlün mefâ'îlün fe'ûlün mefâ'ilün] Ta'vîl
E-lem tekü fī yümnā yedeyke ceʿaltenī
Fe-lā teceʿalnī baʿdü fī şemālikühā[7]

(neẕr[8]) ve bu raḳḳ-ı muḥterıḳ ki maṭmūre-i hicrde muḥtebes ve mişkāt-ı ümīd-i vaṣlden muḳtebesdür. Nevāziş-nāme-i fāʿizü'l-kirāme ile nāʾil-i ʿizz-i cāvidānī olmaḳ erzānī görilmez ise (beyt[9]) [NP-24b]

[mef'ûlü mefâ'îlün mefâ'îlün fâ'] Ahreb
Yārī ki be-nāme-i ne-yerzed bārī
Der-nāme-i dīgerān selāmī erzed[10]

(neẕr[11]) manṭūḳını yād ve murġ-ı bī-ṭāʾir-i ḫāṭırını dāne-i luṭf-ı bī-bahāne ile ışṭıyād itmekle dirhem-i zeyf-i ḥayfı reh-güẕār-i inṣāfda güm ve ẕāt-ı suʿūdet-simātlarını müʾtemir-i fermān-ı[12] ***ve lā tensevu'l-faḍle beynekum***[13] ideler. Bundan ziyāde nev-

[1] Ar: "Bilen olarak Allah yeter." (Nisâ 4/70)
[2] Ar: "Allah, onların kesinlikle yalancı olduklarına şahitlik eder." (Tevbe 9/107; Haşr 59/11)
[3] tebeyyün-i: tebyīn-i M.
[4] fütüvvetde: ḳatında M.
[5] Ar: "Onların bundan başka yapageldikleri birtakım işleri de vardır." (Mü'min'un 23/63)
[6] ʿArabiyye: Naẓm NP, M.
[7] Ar: Sağ eline koymamış mıydın beni / Bundan sonra alma sol eline beni! (Beni ikramlarına mazhar kılarken bundan sonra hor ve hakir eyleme!)
[8] neẕr: NEK1'de yok.
[9] beyt: Naẓm NP, M.
[10] Far: O dost ki, mektup yazmaya değmez. Bari başkalarının mektubu bir selam vermeye layık olsun. der-nāme: ez-nāme NP.
[11] neẕr: NEK1'de yok.
[12] fermān-ı: fermūde-i NP, M.
[13] Ar: "Aranızda iyilik ve ihsanı unutmayın." (Bakara 2/237)

ʿarūs-ı sehī-ḳāmet-i ıṭnāba gül-güne-i telvīn-i ḫiṭāb ve sepīde-i nūr-ı maʿnā-yı müsteṭāb ile zīnet ü zīb ve kelle-i tehẕīb ü teʾdībde endām-ı reşīḳ-i dil-firībine tertīb virilmeyüp āḫir-i māʾide-i beyānda ḥalāve-i[1] duʿāʾ-i isticābet-ʿunvān ile eḥibbāʾ-i ṣadāḳat-mesāḳ ḫulüvvü'l-meẕāḳ ḳılınmaḳ (mışrāʿ)

[fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilün] Remel
Tere evvel buved u āḫir-i ḫ ʿān şīrīnī[2]

(neşr[3]) kelām-ı maḳbūli üzre münāsib ü maʿḳūl olmaġın sırr-ı īmān-ı muḥabbet-i bī-şirket sīne-i ḥüsn-i ḫātimetde iktitām ve maḥall-i īcāz u iḫtiṣārda basṭ u ikṣār maḥmūl-i taṣannuʿ belki temettuʿ-ı biżāʿat-i meveddetden sebeb-i temennuʿ olmaġın cevāhir-i duʿā-i zīnet-efzā-yı dürc-i[4] iḫtitām ḳılındı. (Fārisiyye[5])

[mef'ûlü fâ'ilâtü mefâ'îlü fâ'ilün] Muzâri'
Tā kem şeved be-ṣafvet-i dāniş ġubār-ı cehl
Tā kem şeved be-nūr-ı yaḳīn ẓulmet-i gumān

Bādā muḫālif-i tu der-idbār mustemend
Bādā muvāfiḳ-ı tu be-iḳbāl şādmān[6]

18. Ṣūret-i Mektūbdur Ki Ṭāʾir-i Ẕī-bāl-maḳāl Bir Yār-i Ḳalīlü'l-vefānuñ Cevv-i Hevā-yı Cevīsinde İṭāre Ve Meclīs-i Üns-i Muḥabbetde Kelām-ı Daʿvā-yı Ṣadāḳat İdāre Olınmışdur.[7]

Esmāʾ-i selām-ı iḫlāṣ-mübtedā ve isticābet-ḫaber ü efʿāl-i duʿāʾ-i lāzımü'l-ḳabūl-i [M-13a] müteʿaddiyyü'l-eşer ki mezīd-i[8] teʾkīd-i şenā ile müsteşnā olan ḥurūf-ı bī-bedel-i feṣāḥat-ẓurūf ve kelime-i ṭayyibe-i muḥabbet-mevṣūfı her ḥālde mübeyyen-i heyʾet-i fāʿil ve cümle-i kelām-ı muʿciz-ṣıfat ve müfredāt-ı terkīb-i belāġat-iżāfeti -

[1] ḥalāve-i: ʿilāve-i NP.
[2] Far: Sofranın başında tere, sonunda da tatlı yenir.
[3] neşr: NEK1'de yok.
[4] dürc-i: rūḫ-i M.
[5] Fārisiyye: Naẓm NP, M.
[6] Far: Cehaletin tozunun temizlik ile kum olması (azalması) için, şüphe haramlığının yakîn (iman) nuru ile azalması için, senin muhaliflerin o talihsizlikte zavallı olsun. Sana muvafık olanlar da ikbal üzere şaduman olsun.
[7] NP: 24b; M: 12b. Başlık: NEK1 ve NP'de yok.
[8] mezīd-i: NEK1'de yok.

ki pendīde-i ehl-i temyīz[1] ü maʿrifetdür- tesḫīr-i[2] żamāʾir-i aṣḥāb-ı ḳabūl ve maʿmūl mā-hüve'l-meʾmūl[3] ʿāmil ola. (ʿArabiyye[4])

[fe'ûlün mefâ'îlün fe'ûlün mefâ'îlün] Ta'vîl
Selāmun ke-ezhā'r-rabīʿ ʿala'r-rubā
Yuṭarribu ẕikrāhu ḥamāmen muṭavveḳā

Selāmun meʿānīhi iẕ āmā tuʾummilet
Tuẕekkiru ḫayra'n-nāsi ʿabden muşevveḳ[5]

(Neşr[6]) Sāʿid-i ḫuşūʿ ile merfūʿ ve meclis-i fażīlet-mensūbda manṣūb ḳılınup dāmen-i aḥvāl-i dil-i maḥrūr mecrūr ve şebāt-ı vedād-ı melzūm meczūm[7] [NEK1-29a] ḳılınduḳdan şoñra żamīr-i münīrlerine ki bī-şerīṭa-i tefsīr-bāb-ı iştiġāl-i eḥibbāʾ-i nīk-endīş ve efʿāl-i nāḳıṣa-i muḫliṣān-ı [NP-25a] dil-rīşe vāḳıf ve efʿāl-i ḳulūb-ı bī-teḥāşī ve mübhemāt-ı kināyāt-ı ḥaşāʾ-i münkesirü'l-ḥavāşīden nāşī cümle-i inşāʾiyyeye ʿārifdür. Nefs-i emr bu resmle tavşīf ü taʿrīf ve emşile-i keşīre-i vedd-i[8] muḥaḳḳaḳ ki aṣl-ı vāḥidden müştaḳdur. Bu vechle taṣrīf olınur ki bu bende-i müstehāmuñ ġarām-ı bī-inṣırāmı serrā vü ḍarrāda ʿadīmü'l-iḫtilāf ve ḫāne-i muḥabbetde cürʿa-keş-i sülāf-ı iʾtilāf olmaġın reʾy-i ʿaşḳ-ı[9] ʿāmirī ve hevā-yı ʿöẕrīyi taʿaḳḳub[10] ve şeb-i tārīk-i firḳatde ṭulūʿ-ı bāmdād-ı ʿāṭıfetlerine teraḳḳub idüp eyyām-ı teġāfülüñ teṭāvüli ṣalāḥa maḥmūl ve aḫyānen ebnāʾ-i sebīl ile nüvīd-i peyām-ı cemīlleri meʾmūl idi. (Beyt[11])

[mefâ'ilün fe'ilâtün mefâ'ilün fe'ilün] Müctes
Be-her şikeste-dilī mī-kunī be-luṭf nigāh
Be-baḫt-ı mā çu resed īn heme teġāful çī-st[12]

---

[1] temyīz: temeyyüz NP; temīz NEK1.
[2] tesḫīr-i: şeḫīr-i, şecer-i M.
[3] meʾmūl: meʾālde NEK1.
[4] ʿArabiyye: Naẓm NP.
[5] Ar: Selam ki tepeler üzerindeki en parlak bahar gibi hatırası gerdanlı güvercini terennüm ettirir. Selam ki düşündüğün zaman taşıdığı mânâları özlem duyulan en hayırlı insanı hatırlatır. muşevveḳ: M'de yok.
[6] Neşr: NEK1'de yok.
[7] melzūm meczūm: meczūm melzūm M.
[8] vedd-i: vüdd-i M.
[9] ʿaşḳ-ı: ʿāşıḳ-ı NP.
[10] ʿöẕrīyi taʿaḳḳub: ʿöẕr-i bī-taʿḳīb M.
[11] Beyt: Naẓm NP, M.
[12] Far: Her kalbi kırığa lutf ile nazar ediyorsun, bizim bahtımıza gelince yapılan bütün tegafül nedir? resed: resīd NP; çīst: M'de yok.

(Neşr[1]) Ḥālā ṭūmār-ı rūzgārda aḳlām-ı ḥaḳ ile merḳūm u münemmaḳ olan erḳām-ı ṣıḥḥat-meʾālden istidlāl olındı ki mürtekib-i durūġ-ı bī-maṣlaḥat olan ḥussād-ı bed-sīret mizāc-ı muʿtedil-i velāyı serd-i ḥadīṯ-i müfterī ile tebrīd ve ġazāl-ı bī-āhū-yı muvāfātı[2] dām-ı rüsūḫ u ṣebātdan teşrīd itmekle bende-i niyāz-mende[3] muʿādī olmaġa sebeb-i ʿādī olmışlar. [M-13b] (Beyt[4])

[fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün] Remel
Men ḫaṭāyī ḫod ne-kerdem ve'r-ḫaṭāyī nīz reft
Hem-çunān ummīd ʿafv-em hest ez-ān pūziş peẕīr[5]

(Neşr[6]) Nāṣıye-i recā dest-i duʿā ile meʾḫūẕ ve tīg-i jengār-girifte-i āmāle müssene-i ilḥāḥ u suʾāl ile meşḫūẕdur ki ḥāsid-i ġaraż-gīrüñ ki deḳāʾiḳ-ı keyd ü tezvīri[7] bīnā ve her kelām-ı durūġ-encāmda mışdāḳ-ı ***fe-ḳadi'ḫtemele buhtānen ve-iṣmen mubīnen***[8]dür. Kirdār-ı nā-hencārları iḥmād ve şuʿelāt-ı ṣabābet bārān-ı bürūdet ile iḥsād[9] olınmayup bu bende-i bī-günehe mülāḥaẓa-i meşel-i *rubbe melūmin lā ẕenbe lehū*[10] ile terk-i ʿitāb u levm ü müsemmiʿ revān-ı nā-tüvāna ismāʿ-ı nüvīd-i ***lā teşrībe ʿaleykumu'l-yevme***[11] ideler ve bu ḫāk-sār-ı ḳarīnü'l-inkisār ki āfitāb-ı luṭf-ı nā-maḥṣūrlarından dūr olalı[12] (beyt[13])

[mef'ûlü fâ'ilâtü mefâ'îlü fâ'ilün] Muzâri'
Ḳaldum ayaḳda ḳāfiye-i[14] şāyegān gibi
Yaġmā günindeki[15] güher-i rāyegān gibi

(neşr[1]) evc-i ḳabūlden ḥażīż-i ḫumūle nüzūl itmişken tābiş-i mihr-i efḍāl ile şebnem-miṣāl girü[2] maḳām-ı nuḫustīn-i ʿizz ü temkīne ışʿād *ve ʿalā'r-raġmi'l-ḥussād*[3] manṣıb-ı celīl-i teleffüt ü irfād ile isʿād buyuralar. [NEK1-29b] (Mışrāʿ)

---

[1] Neşr: NEK1'de yok.
[2] muvāfātı: müdāfātı M.
[3] niyāz-mende: niyāz-mendi NEK1.
[4] Beyt: Naẓm NP.
[5] Far: Ben bir hata etmedim. Eğer bir hata olmuşsa yine de affedilmeyi ümid ediyorum. O yüzden özrümü kabul et.
[6] Neşr: NEK1'de yok.
[7] tezvīri: tezvīrleri M.
[8] Ar: "Büyük bir iftira ve apaçık bir günah yüklenmiş olur." (Nisâ 4/112)
[9] iḥsād: iḥmād M.
[10] Ar: Nicesi suçsuz yere yerilir.
[11] Ar: "Bugün sizi kınamak yok." (Yûsuf 12/92)
[12] olalı: olmalı M.
[13] beyt: li-muḥarririhi NP; li-müellifihi AHO, M.
[14] ḳāfiye-i: ḳāfile-i M.
[15] günindeki: güninde bir NP, güninde M.

[fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilün] Remel

Ki buved [NP-25b] *ʿādet-i ḫūrşīd cihān-efrūzī*[4]

(Neşr[5]) Bundan ziyāde ẓalām-ı siyeh-fām-ı müdād-ı nām ile ki sevād-ı dīde-miṣāl ḥadeḳa-i miḥbere-i bī-hemālde cāy-gīr ü müstemirr ve süveydā-sān[6] dil-i devāt-ı keşīrü'l-feyeżānda[7] ṣābit ü müsteḳarr ve sevād-ı aʿẓam-ı derūn-ı nūnda muḳīm kümūn-ı nūn[8] gibi rākin ve maʿber-i[9] teng ü tār-ı ẓulemātda çeşme-i revān-baḫş-ı āb-ı ḥayāt gibi sākin olmışdur. Rūy-ı sefīd-i mihr-i işrāḳ-ı evrāḳ tesvīd ve āyet-i tevriye vü īhām maʿraż-ı maʿārīż-i kelāmda tertīl ü tecvīd olınmayup miyān-ı aṣḥāb-ı teʾellüfden tekellüf-i meslūb *ve* ʿalā eyyi ḥāl[10] iḫtiṣār u iḳlāl maṭlūb olmaġın levḥ-i ṣadrı seng-i girān-ı ʿöẕr ile siyeh-pāre[11] olan bende-i cān-sipāra[12] ümmīd-i tevātür-i berr ü efḍālleri ile ḫatm-i muṣḥaf-ı maḳāl ḳılındı. (Ḳıtʿa[13])

[fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün] Remel

Tā der-īn kār ki buḳalemūn her çi ḳalem

Mī-kuned şebt be-aḥkām-ı ḳażā vu ḳadere-st

Pertev ez ḥukm-i ḳażā bād museccel şeb u rūz [M-14a]

Ān ḳadar ʿadl ki endāze-i ṭabʿ-ı beşere-st[14]

19. Ṣūret-i Mektūbdur ki ʿUlemāʾ-i Kirāmdan Bir Fāżıl-ı Nīk-nāma ʿArż-ı Şevḳ u Ġarām ve Żımnında İstiʿṭāf-ı Ümniyye vü Merām Olınmış idi.[15]

Meḥāsin-i eḥādīṣ-i ṣaḥīḥatü'l-esnād ve meyāmin-i deʿavāt-ı ṣadāḳat-īrād ki żaʿf-ı teʾlīf ve taʿḳīd-i meʾāl ve tenāfür-i kelimāt-ı ġayr-ı meʾnūsetü'l-istiʿmālden ḫulūs bulan ʿibārāt-ı belāġat-nuṣūṣı maʿa feṣāḥatü'l-kelām muṭābıḳ-ı muḳteżā-yı ḥāl ü

[1] neşr: NEK1'de yok.
[2] girü: gibi NP, M.
[3] Ar: Haset edenlere rağmen.
[4] Far: Çünkü güneşin âdeti dünyayı aydınlatmaktır. Ki: Īn NP, M'de yok.
[5] Neşr: NEK1'de yok.
[6] süveydā-sān: süveydā-i insān NP, M.
[7] keşīrü'l-feyeżānda: keşīretü'l-feyeżānda M.
[8] nūn: nümūn NP, M.
[9] maʿber-i: muʿteber-i NP, M.
[10] ḥāl: ḥāliñ M.
[11] siyeh-pāre: ser-pāre M.
[12] cān-sipāra: cān-ı bisyāra M.
[13] Ḳıtʿa: Naẓm NP, M.
[14] Far: Bu işte kalemin bukalemunu ne yazıyorsa kaza ve kader hükmüncedir. İnsan tabiatının üzerinde olan adalet, gece ve gündüz kader hükmünün ışığıyla tescil edilir.
[15] NP: 25b; M: 14a. Başlık: NEK1'de yok.

maḳām ve müstevʿib-i aḳsām-ı tevriye vü īhām olmaġla feṣāḥat-i elfāẕ ve belāġat-i meʿānī-i meʿān ve gülzār-ı dil-i iḫlāṣ-perverde perverde olan devḥa-i nāzik-endāmı[1] kelimāt-ı bedāyiʿ-encāmı müṣmir-i nev-bāde-i ***ucību daʿvete'd-dāʿi iẕā deʿānī***[2] ola. Mevāṭī-i pāy-ı ʿarş-fersāları olan maḥfil ü nediyyeye[3] hediyye ḳılınduḳdan ṣoñra ḫāṭır-ı melekūt-menāẕırına fikr-i daḳīḳa-şināş-ı dūrbīni ḫaber-i ʿiber-fezā-yı ḥavādiṣ-i pīşīni kaʿb-āsā-şināsa ve nīr-neccāt-ı ṭabʿ-ı füsūn-sāz-ı ġarāʾib-perdāzlarınuñ Aḥmed-i Būnī zebūnıdur.[4] Bu bende-i bī-lāf-ı keṣīrü'l-īlāf ḫāṭır-ı fāṭırı gibi perīşān olan ḥāl-i bī-sāmānını bu vechle icmāl ve tensīḳ-i ʿibārāt-ı ʿabḳariyyede edevāt-ı ḳuvvet-i fikriyyesini bu resmle iʿmāl ider ki eger ***fa'terafnā bi-ẕunūbinā***[5] bināsın tecdīd [NP-26a] ve dār-ı ṣadāḳat-medār-ı muḥabbetde şaʿre[6]-i ḫıdmeti taḥdīd iden kemīne-i bī-nām u nişānuñ ḥāl-i perīşānından eṣnāʾ-i taḥaddüṣde ṭaḥaddüs[7] olınursa girdāb-ı belāda bī-ser ü pā ve sirdāb-ı velāda nā-peydā olalı ger[8] ḳalb ve ger dīde cānib-i ebnāʾ-i dehrden gerdīdedür çünki medlūlāt-ı elfāẕ-ı tenāhī-[NEK1-30a]peẕīr muḥīṭ-i şevḳ-i nā-güzīr olmaḳ (mışrāʿ)

[fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün] Remel
Ḫāric-i dāʾire-i ḳudret u imkān bāşed[9]

(neṣr[10]) Lā-cerem bezm-i ġamda sāġar-ı kilk-i lāġaruñ[11] müdāvelesi müzāvele olınmayup (mışrāʿ)

[mef'ûlü mefâ'îlü mefâ'îlün fâ'] Ahreb
Z'ān bāb eger dem ne-zenem maʿẕūrem[12]

(neṣr[13]) eger tābiş-i envār-ı vuṣlat ile ümīd-i istiżāʾet olmasa keşākeş-i[14] ser-pençe-i hicrān ile[1] ceyb-i[2] cāme-i cān çāk [M-14b] ve keṣret-i ārzū vü inhimāk ile ġarḳ-ı girdāb-ı helāk olurdı ammā (şiʿr[3])

---

[1] endāmı: endām-ı NP, M.
[2] Ar: "Bana dua ettiği vakit dua edenin dileğine karşılık veririm." (Bakara 2/186)
[3] nediyyeye: nediyye NP.
[4] fikr-i... zebūnıdur.: NEK1'de yok.
[5] Ar: "Biz de günahlarımızı itiraf ettik." (Mü'min 40/11)
[6] şaʿre: süfre NP, M.
[7] taḥaddüṣde ṭaḥaddüs: ṭaḥaddüsde taḥaddüṣ NP.
[8] ger: NP'de yok.
[9] Far: Kudret ve imkan dairesi dışındadır.
[10] neṣr: NEK1'de yok.
[11] sāġar-ı kilk-i lāġaruñ: M'de yok.
[12] Far: O konudan hiç bahsetmezsem mazurum.
[13] neṣr: NEK1'de yok.
[14] keşākeş-i: küşāyiş-i NP.

[fe'ûlün mefâ'îlün fe'ûlün mefâ'îlün] Ta'vîl
Heli'ş-şevḳu illā en[4] *terā men tuḥibbuhū*
Ḳarīben ve lā yurcā ileyhi sebīlu[5]

(neşr[6]) feḥvāsı üzre her çend ki ḳahramān-ı hicr-i bī-emān dil-i ṣadāḳat-simāta[7] ṣıfat-ı imāta[8] ile iẓhār-ı celāl ider. Sulṭān-ı nīk-ḫaṣlet-i ümmīd-i vuṣlat -ki netīce-i muḳaddime-i sebaḳ-i Raḥmet'dür- bu bende-i keşīrü'l-istiḥyāya ṣanʿat-ı iḥyā ile ʿarż-ı cemāl ider. (Beyt[9])

[fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün] Remel
Farż-ı ʿayne-st tu-ı rā ṭāʿat u ḫıdmet-kārī
V'īn buved muʿteḳid-i her ki Muselmān bāşed

Her ki der-ḫıdmet-i dergāh-ı tu taḳṣīr kuned[10]
Ey besā rūz ez-kerde peşīmān bāşed[11]

(Neşr[12]) Vāhibü's-suʿālden[13] meʾmūldür ki derd-i derūn ile pīçān olan bende-i bī-cān tīcān-ı vuṣlat ile mütevvec ve silʿa-i recā bāzār-ı rūzgārda mürevvec olup ḫāne-i ümīd nūr-ı nüvīd ile münevver ve Kaʿbe-i kūy-ı murādātuñ eṭrāfını ṭavāf ve Mescid-i Aḳṣā-yı ḥuṣūl-i ricāda iʿtikāf müyesser ola. (Beyt[14])

[mefâ'ilün fe'ilâtün mefâ'ilün fe'ilün] Müctes
Hemān Ḫudāy ki mārā ṭarīḳ-i hicr numūd
Umīd hest ki āsān kuned ṭarīḳ-i viṣāl[15]

(Neşr[1]) Bāḳī şıyt u ṣadā-yı ʿadl ü nidāları ile inḥāʾ-ı cihān-ı vāsiʿ felek-i tāsiʿe dek el-ān meleʾen olduġı gibi zamān-ı istiḳbālde daḫı ol şāyeste-i ṣadr-ı istiḳlāl müttekā-

---

[1] ümīd-i istiżāʾet olmasa keşākeş-i ser-pençe-i hicrān ile: M'de yok.
[2] ceyb-i: ḥabīb-i M.
[3] şiʿr: naẓm NP, M.
[4] en: M'de yok.
[5] Ar: Özlem, ona ulaşma ümidi yok iken sevdiğini yakın görmekten başka bir şey midir?
[6] neşr: NEK1'de yok.
[7] simāta: simā M.
[8] imāta: emāne M.
[9] Beyt: Naẓm NP, M.
[10] V'īn buved muʿteḳid-i her ki Muselmān bāşed / Her ki der-ḫıdmet-i dergāh-ı tu taḳṣīr kuned: Bu mısralar NP'de ve M'de yok.
[11] Far: Sana itaat ve hizmet etmek farz-ı ayndır. Müslüman olan herkesin itikadı budur. Her kim ki senin dergâhına hizmette eksiklik gösterirse, bu işten dolayı pişman olur. ki: NP ve NEK1'de yok.
[12] Neşr: NEK1'de yok.
[13] Vāhibü's-suʿālden: Vāhibü'l-mesʾūlden M.
[14] Beyt: Naẓm NP, M.
[15] Far: Bize hicret yolunu gösteren o Huda, ümid ederim ki kavuşma yolunu da kolay eder.

yı ʿizz ü ʿalāda müstenid ü[2] müstebidd ve sāniḫāt-ı aḥvālde füyūżāt-ı cenāb-ı Faʿʿālden [NP-26b] müstemid olmaġa müstaʿid olup mencūḳ-ı āṣār-ı bā-iştihārları saḳf-ı felek-i devvāra efrāşte ve girīve-i rīv ü nifāḳda rifāḳ olan düşmenān-ı ḍalālet-vifāḳuñ rūy-ı saḫt-ı ṭāliʿ ü baḫtlarına ḥicāb-ı nuḥūset fürū-güẕāşte ola. (Ḳıṭaʿ[3])

[mef'ûlü mefâ'îlü mefâ'îlü fe'ûl] Ahreb
Mīḫ'āhem-et ey yegāne-i bende-nevāz
Şeş çīz pes ez-edā-yı īn penc namāz
ʿIyş-ı ḫoş u ḥukm-i nāfiẕ u baḫt-ı cevān
Feṭḥ-i nev u mulk-i ṣābit u ʿomr-i derāz[4]

20. Ṣūret-i Mektūbdur ki Ṭā'ir-i Zī-bāl-maḳāl Yār-i Ḳalīlü'l-vefānuñ Cevv-i Hevā-yı Cevīsinde İṭāre ve Meclīs-i Üns-i Muḥabbetde Kelām-ı Daʿvā-yı Ṣadāḳat İdāre Olınmışdur.[5]

[mef'ûlü mefâ'ilün mefâ'îlü fe'ûl] Ahreb
Ān sust-vefā ki yār-ı dil-i saḫt-ı men-est
Şemʿ-i digerān bār dil-i [NEK1-30b]*raḫt-ı men-est*

Ey bā-heme kes be-ṣulḥ u bā-mā be-ḫilāf
Curm ez-tu ne-bāşed guneh ez-baḫt-ı men-est[6]

(Neṣr[7]) Heyākil-i teslīmāt-ı mütesāviyetü'l-eḍlāʿ ve şevākil-i [M-15a] taḥiyyāt-ı mütenāsibetü'l-evżāʿ ki ecvāf-ı aṣdāf-ı ḥurūfda maẕrūf[8] olan ferā'id-i meʿānī-i leṭāfet-mebānīsi vāsıṭa-i ḳılāde-i ʿallame'l-beyān ve misk-i sevād-ı süṭūr ve kāfūr-ı beyāż-ı raḳḳ-ı menşūrından sırr-ı bā-sürūr-ı ***veceʿale'ẓ-ẓulumāti ve'n-nūra***[9] ʿıyān olup belki şeb-revān-ı ʿāmme-i kelimāt-ı tāmmesi ki mebīt-i süveydā'-i żamīrden

[1] Neṣr: NEK1'de yok.
[2] müstenid ü: NP'de ve M'de yok.
[3] Ḳıṭaʿ: Naẓm NP; Rubāʿī M.
[4] Far: Ey kullarına merhamet gösteren, tek olan zat! Beş vakit namazdan sonra altı şey isterim. İyi bir hayat, geçerli olan (uyulan) hüküm, gençlikte gelen baht, yeni fetihler, sabit olan mülk, uzun ömür.
[5] NP: 26b; M: 14b. Başlık: NEK1 ve M'de yok.
[6] Far: O vefası gevşek (vefasız) ki, benim gönlümün sevgilisidir. Başkalarının mumu olan, başkalarını aydınlatan ise benim gamlı gönlümün yüküdür. Ey herkes ile sulh içinde geçinen fakat bizimle ters düşen sevgili kişi; senin suçun yok, suç benim bahtımdadır.
[7] Neṣr: NEK1 ve M'de yok.
[8] maẕrūf: fıṭr u fesād M.
[9] Ar: "Karanlıkları ve aydınlığı var etti (eden)." (En'âm 6/1)

cilve-gāh-ı taḳrīre mesīr eylemişdür. Nışf-ı āḫīr-i şeb-i ṭalebde bār-yāfte-i ḫalvet-i ḫāṣ-ı ***hel min sā'ilin hel min dā'in***[1] ve evfer-i aḳsām-ı ḥüsn-i kelāma nā'il olmaġla şāyeste-i sitāyiş-i lillāhi derrü ḳā'il olan tehẕīb-i ʿibārāt-ı keşīretü'l-ḫayrı Ḥavliyyāt-ı Züheyr gibi müstevdiʿ-i leṭā'if-i iʿcāz u ibdāʿ ola. Seyelān-ı enhār-ı żū'-i nehārdan insiḥāb-ı[2] ẕeyl-i sevād-ı leyle dek ricālü'l-ġayb riyāḥ-ı mübārek-enfās ile ol maẕhar-ı luṭf-ı bī-ḳıyāsa mutḥaf ü mürsel ve ḥadīṣ-i ḳaviyyü'l-esnād-ı muḥabbetüñ rivāyeti dārü'l-ḥadīṣ-i dehān-ı belāġat-beyānda muʿanʿan u müselsel ḳılınup ḫıred-i mebde'-bīn ü ẕihn-i işābet-ḳarīnlerine ki mıżmār-ı mużāhāt u mübāhātında ḥükemā'-i Meşşā'iyān kemiyet-i buraḳ-seyr-i beyāndan rācil ve eẕhān-ı nūr-pāş-ı İşrāḳiyān rūşenāyī-i rūḥ-ı müdebbirden tārik-nāy-ı [NP-27a] ʿaḳl-ı müdbire rāhildür. ʿArż-ı rehī-i dest-i tehī budur ki bu kemīne-i müştāḳ tīġ-i zehr-āb-dāde-i firāḳ ile mecrūḥ ve mühlike-i zecr ü hicr ü ḥacra[3] maṭrūḥ olalı ṣahbā-yı ʿaşḳ u ṣabā ile bī-hūş u Mecnūn-āsā vecd ü esā[4] ile ṣubḥ u mesā medhūş olup bir nişīb ü firāz yoḳdur ki seyl-i eşk-i ġammāz ve āteş-i āh-ı āhen-güdāzumdan[5] ḫālī ola ve bir dil-dāde-i ser-endāz bulınmaz ki daʿvā-yı ġarām u niyāzda dil-i ṣadūḳuñ ḫulūṣ-ı sābıḳ-ı ġayr-ı mesbūḳına tālī ola. Beyān-ı şevḳ ü iltiyāʿ dāḫil-i ḳasem-i imtināʿ iken murġ-ı ḫānegī-i ḳalem-i muʿciz-raḳamda ne ḳadar ḳudret-i bāl ü yāl ola ki cevv-i hevā-yı cevīde pervāza āġāz ide. Yā ṭabʿ-ı füsūn-sāzda ne deñlü iḫtimāl-i iʿtimāl ola ki mevdūʿ-ı ḳalb-i vīrāne [M-15b] olan defā'in-i eşvāḳ-ı bī-kirāneyi ibrāz içün ṭılsım-ı meʿānī-i ġarībeyi bāz ide. (Naẕm[6])

[müstef'ilün fâ'ilün müstef'ilün fâ'ilün] Basît[7]
Leyse'l-fu'ādu maḥalle şevḳıke vaḥdeh
Küllü'l-cevāriḥi fī hevāke fu'ādu[8]

[NEK1-31a] (Neşr[9]) Ḫaylī zamāndur ki cenāb-ı celīlü'ş-şānları bu kemīne-i bī-nām u nişānı ʿidād-ı[10] ʿadāda idḫāl idüp[11] bu bende-i müteḫammilü'l-cefā ol sadr-nişīn-i evreng-i istiġnāyı resm-i vefāda incāl itmekle mābeynden tevārüd-i ḫaber-i kār-ı ehl-i

[1] Ar: Dilekte bulunan var mı? Dua eden var mı? fī: NP'de ve NEK1'de yok.
[2] insiḥāb-ı: isḥāb-ı NP.
[3] ḥacra: ḥacrda NP.
[4] esā: enīn NP, enīni M.
[5] güdāzumdan: güzārumdan M.
[6] Naẕm: NEK1'de yok.
[7] ikinci mısra vezne uymamaktadır.
[8] Ar: Özlemine makam yalnızca gönül değil. Tüm uzuvlar senin aşkına birer gönül.
[9] Neşr: NEK1'de yok.
[10] ʿidād-ı: ʿadā-i M.
[11] idüp: ve NP, ve M.

hüner gibi beste ve rūy-ı mirʾāt-i ṣafā-yı vefāya ġubār-ı nifār u niḳār nişeste oldı. (Naẓm[1])

[fe'ûlün mefâ'îlün fe'ûlün mefâ'îlün] Ta'vîl
Ḥurimtu munā lī minki in kāne ẕā'lleẕī
Teḳavvelehu'l-vāṣūne ḥaḳḳan kemā ḳālū[2]

(Neṣr[3]) Āyā bu çāker-i bī-riyādan ne maḳūle evżāᶜ-ı nā-maᶜḳūl[4] ṣādır u bādir oldı diyü her çend maḥfūẓ-ı ḫızāne-i ḥāfıẓa olan ṣuvere imᶜān-ı naẓar olınur. Muḥabbet-i müfriṭeden māᶜadā bir ẕillet ü cürm ki mūcib-i ḳaṭīᶜat u ṣarm ola sāniḥ ü lāyiḥ olmaz. (Mıṣrāᶜ[5])

[fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün] Remel
Ger gunāh īn-est netvān kerd istiġfār ez-ū[6]

(Neṣr[7]) Maᶜa haẓā günāh-ı nā-kerdeden istiġfār ḥaḳḳ-ı maᶜẕeret-istīfā olınup Fettāḥ-ı lā-yezālden suʾāl olınur ki *cuvāru'l-fuʾādi yerbū bi'ş-şerābi lā bi's-serāb*[8] vefḳi üzre iḥtiyāc-ı vesāṭet-i mürāselāt merfūᶜ ve icrā-yı şerᶜ-i viṣāl ile rüsūm-i bidᶜat-infiṣāl medfūᶜ ola. (Mıṣrāᶜ[9])

[mef'ûlü mefâ'îlü mefâ'îlü fe'ûl] Ahreb
Ṣad sāl bedīn umīd-i mī şāyed zī-st[10]

[NP-27a] (Neṣr[11]) Bāḳī ol ḫātemü'l-esḫiyānuñ enāmil-i şaᶜşaᶜa-żiyāları ile -ki Ḥātem-i cūd-ı bī-menn ile müzeyyendür- nāme-i ṣıyt-ı keremleri dürr-i nevişte ve āṣār-ı celīle-i cūd-ı mevfūrları saḳf-ı merfūᶜ u beyt-i maᶜmūra nebişte olup āvāze-i cūd-ı müstefīżleri rūy-ı baḫt-ı ercümendlerini tebyīż ve cenāb-ı müsebbibü'l-esbāb ẕāt-ı nebāhet-intisāblarına refīḳ-i şaḳīḳ-i tevfīḳin taḳrīn ü takyīż itmekle her ḥuṣūsda

[1] Naẓm: NEK1'de yok.
[2] Ar: Mahrum kalırım sana olan arzumdan; eğer dedikoducuların hakkımda geveledikleri, dedikleri gibiyse.
[3] Neṣr: NEK1'de yok.
[4] nā-maᶜḳūl: nā-maᶜḳūle NEK1, M.
[5] Mıṣrāᶜ: NEK1'de yok.
[6] Far: Eğer günah buysa bunun istiğfarı nasıl olur? (olmaz)
[7] Neṣr: NEK1'de yok.
[8] Ar: Gönlün yakınlığı serap ile değil şarap ile gelişip serpilir.
[9] Mıṣrāᶜ: NEK1'de yok.
[10] Far: Bu ümitle yüz yıl yaşamak mümkün!
[11] Neṣr: NEK1'de yok.

ḫayrü'l-umūra teveccüh ü iʾtimām ve ḥāḳḳ-ı vasaṭ-ı ʿadlde refʿ-i bīdād-ı vaʿdle[1] ihtimām buyuralar. (Rubāʿī[2])

[mefʾûlü mefâʾîlü mefâʾîlü feʾûl] Ahreb
Ey ān ki turā ber-heme fermān bāşed
Ḥukm-i tu revān ber-ser u ber-cān bāşed [M-16a]
Her rūz-ı tu ḫˇāhem ki buved ʿıyd[3] velī
ʿIydī ki der u ḥaşm-i tu ḳurbān bāşed[4]

21.[5]

[mefâʾilün fe'ilâtün mefâʾilün feʾilün] Müctes
Ṣaḥāʾif-i deʿavātī ki çun nesīm-i bahār
Dimāġ-ı rūḥ muʿaṭṭar kuned zi-nukhet-i ū

Veẕāʾif-i ḫıdemātī ki pertev-i iḫlāṣ
Çu nūr-ı mihr dıraḫşān şeved zi-ṭalʿat-i ū[6]

Şerāʾiṭ-i şerāʾif-i deʿavāt-ı meʾsūre ve leṭāʾim-i leṭāʾif-i teslīmāt-ı manẓūme vü menşūre[7] ki mübeyyin-i ṣıdḳ-niyyet olan cāẕibe-i elfāẓ-ı mıḳnāṭīs-ḫāṣiyyeti[8] bāʿiṣ-i ilāne-i ḳulūb-ı ḥaddād ve ḳavs-i fikr-i işābet-intimādan irtimā olınan sihām-ı kelimāt-ı nefāẕ-peẕīr-i ḳavī-teʾşīri ḫārıḳ-ı dürūʿ-ı Sebʿ-i Şidād ola. ***Bi'l-ʿaşiyyi*** [NEK1-31b] ***ve'l-ibkār***[9] vaẓīfe-i naẓīfe-i evrād u eẕkāra żamīme ve taʿvīẕ-i taʿvīd-i ḫulūṣ u nuṣūʿ bāzū-yı ẓarāʿat u ḫużūʿa temīme ḳılınduḳdan ṣoñra maʿraż-ı beşş-i işṭiyāḳda bu mesāḳ üzre iẓhār-ı mużmer ve nihānhāne-i cinānda meknūn olan rāz-ı ser-beste-i derūn bu vechle maẓhar[10] ḳılınur ki ḥamāʾil-i ʿibādeti ḫāmil ve ḥamāʾil-i ʿubūdetde ḫāmil olan ʿābid-i āgāh Mevlānā ʿAbdullāh meşāhīr-i fużalādan[11] telemmüẕ ve nefs-

[1] vaʿdle: vaḥdle NEK1, M.
[2] Rubāʿī: NEK1'de yok.
[3] ʿıyd: M'de yok.
[4] Far: Ey buyruğu herkese şani olan Allah'ım, senin hükmün canla baş üzeredir. Senin her gününü istiyorum ve o gün bayram olsun. Öyle bir bayram ki senin hasımların kurban edilmiş olsun.
[5] NP: 28b; M: 16b.
[6] Far: Bahar esintisi gibi olan, duaların bulunduğu sahifeler ruhu güzel kokusuyla kokulandırır. Öyle hizmet vazifeleri ki onların yüzünden ihlasın ışığı parlar. kuned: şeved NP.
[7] menşūre: meʾsūre NP.
[8] mıḳnāṭīs: mıġnāṭīs NP.
[9] Ar: "akşam sabah" (Âl-i İmrân 3/41; Mü'min 40/55)
[10] ve nihānhāne-i cinānda meknūn olan rāz-ı ser-beste-i derūn bu vechle maẓhar: NP'de yok.
[11] fużalādan: ʿulemādan NP.

i riyāżet iḫtivāsını mevāʾ-i muḳteżiyyāt-ı hevādan tenaḳḳuẕ idüp inficār-ı māʾ-i maʿīn fażl-ı Muʿīn[1] ile ḳaṭʿ-i pāye-i erbaʿīn ve ümīd-i idrāk-i bahār-ı evṭār ile taḥammül-i berzaḫ-ı ḫamsīn eylemişdür. Ḥālen riyāż-ı riyāżetden iştimām-ı vird-i tebtīl ve āyet-i hidāyeti tertīl idüp ḫāne-i fuʾādı sükkān-ı rüşd ü sedād ile ʿāmir ve dāḫil-i idād-ı ***ye'tūke ricālen ve ʿalā kulli ḍāmirin***[2] olmaġla medḫ-i emākin-i Ḥicāz'da lisān-ı şevḳ ü niyāzı fetīḳ ve ʿāzim-i şāh-rāh-ı ***ṣümme meḥilluhā ilā'l-Beyti'l-ʿAtīki***[3] olmışdur. Silk-i ḫuddām saʿādet-istidrāke insilāk ile muḫtaẕī vü müstesʿad ve duḫūl-i ḫarem-i kerem-i İrem-nümāları ile maẕhar-ı şeref-i bī-ʿadd olup ḫāşiye-i bisāṭ-ı bāʾiṣü'n-neşāṭlarını ṣunūf-ı terḫīb ü iclāl ile taḳbīl ü leṣem[4] ve ṣaff-ı niʿāl-i ʿarż-ı ḫālde zānū-yı edeb ü infiʿāl üzre ceṣem eyledükde[5] ḫavż-ı *mebsūṭü'r-riḥām* [NP-29a] *ve'l-meşrebi'l-ʿaẕbu keṣīru'z-ziḥām*[6] dan münfecir ü münhemir[7] olan selsāl-i luṭf u berrden tażarruʿ u teraḫḫī ve üküff-i tevekküf ile hezz-i eşcār[8] tesebbuḫī olınur ki ṣandūḳ-ı vücūd-ı ṣadūḳı cevāhir-i zevāhir-i ẓavāhir-i[9] irfāḳ ve infāḳ u işfāḳ ile māl-ā-māl ve cānib-i mürāʿāt u mürāfātına ʿināN-ı luṭf-i bī-nihānları[10] memāl olup kişţzār-ı āmāli ḳaṭār-ı şāmilü'l-aḳṭār-ı emṭār-ı efḍālüñüz ile muġīṣ olup ve her ḫālde Ḥātem-i cūd u nevālüñüz ol sergeşte-i vādī-i nā-murādīye muʿīn u muġīṣ ola[11] ve bi'l-cümle girān-bār-ı ʿināyetden girān-bār olmaz ise bārī naṣībe-i *raḍıytu mine'l-ġanīmeti bi'l-iyāb*[12]dan behre-yāb olup bu bābda müşāhede olacaḳ levāʾiḥ-i luṭf-ı bī-ḥadd ile bu faḳīr-i vaḳīre ilḳāʾ-i surūr-ı ***ve men ḳaḍāli-aḫīhi'l-muslimi ḫāceten kāne ke-men ḳuddime ʿumrahū***[13] zümresinden olmaġa saʿy-ı mevfūr olına. (Beyt[14])

[mefâ'ilün fe'ilâtün mefâ'ilün fe'ilün] Müctes
Ṭarīḳ nīst sipāriş be-āsumān kerden

[1] fażl-ı Muʿīn: NP'de yok.
[2] Ar: "Gerek yaya olarak gerekse nice uzak yoldan gelen yorgun argın develer üzerinde" (Hac 22/27)
[3] Ar: "Sonra bunların varacakları (biteceği) yer, Eski Ev'e (Kâbe'ye) kadardır." (Hac 22/33)
[4] leṣem: leṣīm NP.
[5] ceṣem eyledükde: ceṣīm eyledügi NP.
[6] Ar: mermer döşeli, suyu tatlı, gelip gideni kalabalık bir havuz.
[7] münfecir ü münhemir: münfec ü münhem NP.
[8] teraḫḫī ve üküff-i tevekküf ile hezz-i eşcār: tevaḫḫī ve ellaf-ı tevekküf ile isḥār NP.
[9] ẓavāhir-i: NP'de yok.
[10] bī-nihānları: bī-hemālleri NP.
[11] ola: NEK1'de yok.
[12] Ar: Ganimet yerine salimen dönmeye razı oldum.
[13] Ar: "Kim Müslüman kardeşinin bir ihtiyacını giderirse, ömrü uzatılmış gibi olur."
[14] Beyt: Naẓm NP.

Ki sāye-ber-ser sukkān-ı rubʿ meskūn ār[1]

(Neṣr[2]) Bāḳī ol ẕāt-ı saʿādet-merāḳı ʿurefāt-ı maʿrifetde vāḳıf ve Minā-yı münāda [NEK1-32a] ʿākif olup hemvāre Merve-i mürüvvetde ḳāʿid ve Ṣafāʾ-i vefāya ṣāʿid olalar. (Naẓm[3])

[fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün] Remel
Tā der-īn kār geh ki būḳalemūn her çi ḳalem
Mī-kuned ṣebt heme ḥukm-i ḳażā vu ḳader-est

Ber tu ez-ḥukm-i ḳażā bād museccel şeb u rūz
Ān ḳadar luṭf ki endāze-i ṭabʿ-ı beşer-est[4]

22. Ṣūret-i Mektūbdur ki Aṣḥāb-ı Düvelden Bir Kerīm-i Bülend-maḥalle Tehniyet-i Eyālet İçün Kitābet ve Żımnında Ḫulūṣ-ṭaviyyet Telvīḥ ve Kināyet Olınmış idi.[5]

[NP-29b]

[müstef'ilün fâ'ilün müstef'ilün fâ'ilün] Basît
Ḳad enceze'd-dehru bi'l-iḳbāli mā veʿadā
Cābe'l-mübeşşiru aḳṭāra'd-dünyā ve ʿadā[6]

(Neṣr[7]) Taḥiyyāt-ı zākiyyāt-ı ʿabīr-bār u[8] ʿanber-feşān ve deʿavāt-ı ḫālişāt-ı ṣadāḳat-āṣār-ı icābet-nişān ki ḥāṣiyyet-i ḥurūf-ı muʿciz-simātı müẕekkir-i naʿīm-i maḳām-ı maḥmūd ve kelimāt-ı tāmmāt-ı[9] cāmiʿiyyet-i āyātı müteżammın teʿāḳub-ı fażl-ı nā-maḥdūd ola. Ecvāf-ı evāʾil-i leyālī vü esḥārda -ki meẕānn-ı icābet-i duʿāʾ-i ʿarş-medārdur- dībāce-i kitāb-ı eẕkār ve her rūz u şeb münḳalib-i ṭalebde taḥrīk-i leb-i edeb ile teẕkār ḳılınup reh-rev-i[10] sebük-pāy-ı ṣabā ile -ki seyyāḥ-ı tīz-ḫīz-i ṭūl ü ʿarż ve maẓhar-ı kerāmet-i bāhire-i ṭayy-ı arżdur- nādī-i saʿādet-i mebādīlerine irsāl ü

[1] Far: Gökyüzüne sipariş etmek yol değildir. Sen gölgeni bu meskun yerlerde oturanların üzerine düşür. ār: rā NP.
[2] Neṣr: NEK1'de yok.
[3] Naẓm: NEK1'de yok.
[4] Far: Bu bukalemun gibi renk değiştiren, çeşitli renklere bürünen dünyada (iş yerinde), kalemin yazdığı her şey kaza ve kaderin hükmüne uygundur. İnsan tabiatının üzerindeki bir lütuf sana hükm-i kazada yazılmış /tescillenmiş olsun. geh: NP'de yok; ṣebt: şeb NEK1.
[5] NP: 29a; M: 17b. Başlık: NEK1 ve M'de yok.
[6] Ar: Zaman hayırlarla gelip sözünü tuttu. Müjdeci dünyaları dolaştı da geldi. Ḳad: müẕ NEK1.
[7] Neṣr: NEK1'de yok.
[8] ʿabīr-bār u: ʿabīr-bār-ı NP.
[9] muʿciz-simātı müẕekkir-i naʿīm-i maḳām-ı maḥmūd ve kelimāt-ı tāmmāt-ı: M'de yok.
[10] reh-rev-i: ve her NEK1.

iblāġ ve muḳaddemāt-ı müntece-i ṣadāḳat ikmāl ü isbāġ olınduḳdan ṣoñra żamīr-i münīrlerine -ki icmāl ü tafṣīl-i ʿālem-i ṣaġīr ü kebīre ḫabīrdür- nümūde-i bende-i āzmūda ḫıdmet-āmūde budur ki mücennede-i ervāḥ-ı bā-irtiyāḥa zeḥāʾir-i ***fe-mā teʿārefe minhā iʾtelef***[1] rūz-ı ʿarż ***fe-ḫalaḳtu'l[2]-ḫalḳa li-uʿrife***[3]de taḳsīm ve ol rūz-ı ḫaḳāyıḳ-bürūzda levḥ-i bāl-i bende-i müstehāma[4] ṣarf-ı[5] muḥabbet ü ġarām tersīm olınduḳda[6] iḫlāṣ -ki netīce-i tekvīn-i ḫavāṣdur- dil-i ṣabābet-nişāndan ʿıyān ve vüdd-i ʿadīmü't-telāşīden nāşī meyelān-ı ḳasrī-i ḫāṭır-ı pür-ḳuṣūruñ vüfūrından bu dūr-mānde-i bezm-i ḳurbet dāḫil-i maḥrūse-i ḳarābet olmaḳda (naẓm[7])

[müstef'ilün fâ'ilün müstef'ilün fâ'ilün] Basît
Kānet meveddetu Selmāne lehū raḥimen
Ve lem yekun beyne Nūḥin ve'bnihī raḥim[8]

(neşr[9]) maʿnāsı delīl ü bürhān olup mencūḳ-ı velāʾ-i maṣdūḳ sūy-ı [M-18a] ʿayyūḳa vāṣıl ve[10] irsāl-i resāʾil ile taṣdīʿ-i ẕāt-ı bāhirü'l-feżāʾil olınmaduġına bu mażmūn-ı şevḳ-nümūn ile ʿöẕr ḫāṣıldur. (Naẓm[11])

[mef'ûlü mefâ'ilün fe'ûlün] Hezec
Ḥāşā dil-i mustemend-i bende
Cuz tu be-kesī diger guzīned

Men nāme ez-ān ne-mī nuvīsem [NP-30a]
Tā bīşter ez-men-et ne-bīned[12]

(Neşr[1]) Sāʿāt-i leyl ü nehār tezāyüd-i levʿat-ı bī-şümār ile mürūr ve mülāḥaẓa-i hengām-ı firāḳ u telāḳ ile kesb-i ġam u sürūr idüp (beyt[2]) [NEK1-32b]

---

[1] Ar: "Birbirini tanımış [ruhlar] ısınıp kaynaşırlar." (Hadîs-i Şerîf: Sahih-i Müslim, 4/2031 no. 2638)
[2] ḫalaḳtu'l: muḫtelefe'l M.
[3] Ar: "Bilinmek için halkı yarattım."
Bu hadis-i kudsi "naklen sabit" değil ise de mutasavvıflarca "keşfen salih"tir. İsmail Hakkı Bursevî Kenz-i Mahvî'de bu hadis için İmam Suyûtî'nin 'aslı yoktur' dediğini ancak hadisin sened ile nakledilmediği halde ' fem-i nebeviyyeden (s.a.) bi'z-zât ahz edip' söylendiğini ifade eder. Ayrıntılı bilgi için bkz. Engin Söğüt, "İsmâil Hakkı Bursevî'nin Kenz-i Mahvî Risalesi Muhtevâ ve Tahlîli", Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üni., SBE, İstanbul, 2007, s. 42.
[4] müstehāma: müstehām M.
[5] ṣarf-ı: ḥarf-ı M.
[6] olınduḳda: olınduḳdan ṣoñra NP, M.
[7] Naẓm: NEK1'de ve M'de yok.
[8] Ar: Selman ile arasındaki sevgi soydan dolayı ama Nuh ile oğlu arasında hiç soy bağı olmadı.
[9] Neşr: NEK1'de ve M'de yok.
[10] ve: M'de yok.
[11] Naẓm: Ḳıṭʿa M, NEK1'de yok.
[12] Far: Haşa benim kederli gönlüm senden başkasını seçmez. Ben sana sık sık görünmeyeyim, seni meşgul etmeyeyim diye mektup yazmıyorum.

[fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün] Remel
Ne-şeved firḳat-i ṣūrī sebeb-i ḳaṭʿ-i viṣāl
Z'ān ki der-ʿālem-i dil buʿd-ı mekān ḥā'il nīst[3]

(neṯr[4]) mażmūn-ı ittiḥād-medārı her bār tekrār olınurken nāgāh maḫzen-i tevfīḳ-i İlāh'dan iʿānet ve bir laṭīfe-i ġaybiyye ibrāz u ibānet[5] olınup ol beytü'l-ḳaṣīde-i mekārim-i bī-mirā vilāyet-i Anaṭolı'ya emīrü'l-ümerā olduḳları ḫaber-i beşāret-resānlarını gūş-ı cān müstemiʿ ve sāḥa-i derūnda esbāb-ı neşāṭ-ı gün-ā-gün müctemiʿ oldı. (Naẓm[6])

[mef'ûlü fâ'ilâtü mefâ'îlü fe'ilün] Muzâri'
Şukr-i Ḫudā ki ez-meded-i baḫt-ı kār-sāz
Ber-ḥasb-i ārzūst heme kār u bār-ı dūst[7]

(Neṯr[8]) Mübeşşir-i müneşşirü'l-ifrāḥuñ ilḳā'-i mevādd-ı irtiyāḥından ber-ḥaseb-i naṣṣ-ı belāġat-peẕīr-i ***fe-lemmā en cā'e'l-beşīr***[9] ḫāṭır-ı vāfirü'l-vidad bir vechle şād oldı ki bu ʿaṭiyye-i ʿuẓmānuñ izāsında ***el-ḥamdu li'llāhi'lleẕi eẕhebe ʿannā'l-ḥazene***[10] naẓm-ı ḥaseni taḳrīr[11] ve semend-i baʿīdü'l-ḫatve-i beyānı ḥulbe-i ʿuhde-i şükr-i bī-pāyānında icāle-i vāṣıl-ı ḥadd-i istiḥāle olmaġla temhīd-i ʿöẕr-i taḳṣīr olındı. (Naẓm[12])

[fe'ûlün mefâ'îlün fe'ûlün mefâ'îlün] Ta'vîl
Mevāhibu lev ennī tekelleftu nesḫahā
Le-eflestu fī aḳlāmihā ve midādihā[13]

(Neṯr[14]) Aḳṭār-ı Yūnān-zemīn tābiş-i envār-ı naṣfet ü temkīnleri ile reşk-i ḳuṣūr-ı ḥūr ve dīde-i baḫt-ı sükkān-ı bilād eżvā'-i ʿadl ü dādları ile rūşen ü pür-nūr olduġı gibi

---

[1] Neṯr: NEK1'de yok.
[2] Beyt: Naẓm NP, M.
[3] Far: Suret olarak uzakta olmak kavuşmanın kesilmesine sebep değildir. Çünkü kalp âleminde mekân uzaklığı engel değildir.
[4] neṯr: NP ve NEK1'de yok.
[5] ibānet: inābet M.
[6] Naẓm: NEK1'de yok.
[7] Far: Allah'a şükür ki o iyi bahtın yardımı ile dostun bütün işleri bizim arzumuz üzeredir.
[8] Neṯr: NP ve NEK1'de yok.
[9] Ar: "Müjdeci geldiğinde." (Yûsuf 12/96)
[10] Ar: "Bizden tasayı gideren Allah'a hamdolsun." (Fâtır 35/34)
[11] ḥaseni taḳrīr: ḥüsn-i taḳrīri NEK1.
[12] Naẓm: NEK1'de yok.
[13] Ar: Öyle ihsanlar ki yazmaya kalksam kalemim, mürekkebim tükenir.
[14] Neṯr: NEK1'de yok.

ḥālā pāy-ı istīnāsları ile[1] mümāss olan[2] ribāʿ u riḳāʿ daḫı ber-ḥaseb-i ***li-külli şey'in devleten ḥatta'l-bikā***[3] pertev-i luṭf-ı bāriz ü kāminleri ile cirm-i nūrānī-i felek-i ş̱āmine-i maḥsūde ve reʿāyāʾ-i żaʿīf-ḥāliñ -ki vedāyiʿ-i Ḫālıḳ-ı ẕü'l-celāldür- ḫāme-i [M-18b] mübāhātları saḳf-ı zer-endūd-ı semevāta sūde olduġından zebān-ı zamān-ı [NP-30b] *ʿāde'l-emru ilā nisābihi*[4] meş̱eli ile süḫan-serā ve ʿale's-sevā elsine-i aʿdā vü eviddā *aʿṭı'l-ḳavs bār-ı bārīhā ve'd-dāra bānīhā*[5] maġzāsını gūyā olup bu ḫaber-i bā-ḫayr ḳulūb-ı pür-kürūb-ı ḫulleş̱ān-ı muḫliş̱āndan āş̱ār-ı endūh u eşcānı imāṭa ve bu taḳlīd-i cedīdden *ʿarafe'n-naḫlu ehlehū*[6] meş̱eli şuʿāʿ-i mihr-i raḫş̱ān gibi şeş-cihāt-ı cihānı iḥāṭa eyledi. (Naẓm[7])

[müstef'ilün fâ'ilün müstef'ilün fâ'ilün] Basît
Ġada'z-zemānu ḳarīra'l-ʿayni mubteḥicen
Ve aṣbeḥa'n-nāsu lā yaʿrūhumu'l-ye'su[8]

(Neş̱r[9]) Lā-şekk-i fīh bu tevcīh-i vecīh dār-ı ulāda bāʿiş̱-i yed-i ṭūlā olduġı gibi (naẓm[10])

[fe'ûlün mefâ'îlün fe'ûlün mefâ'îlün] Ta'vîl
Ve lā ʿilme bi'l-ġaybi illā ṭalīʿaten
Mine'l-ḥazmi lā yaḫfā ʿale'l-muġayyebi[11]

feḥvāsı üzre dil-i ḥāzim-i cāzimdür ki dār-ı uḫrāda -ki şeref-yāfte-i ***ve'l-āḫiretü ḫayrun ve ebḳā***[12]dur- [NEK1-33a] netāyic-i ʿadl ü iḥsānları müstelzim-i safḥ u ġufrān ve müstetmir-i devḥa-i raḥmet-i Raḥmān olup bināʾ-i māhir-i *el-ʿadlü*

[1] ile: NP ile M'de yok.
[2] olan: ola M.
[3] Ar: "Her şey hatta mekânlar bile birbiri yerine geçer." (Hadîs-i Şerîf: el-Fiten li Naîm bin Hamad, 1/243 no. 689)
[4] Ar: Erbabı işin başına geçti.
[5] Ar: Yayı yontucusuna, evi ustasına ver.
[6] Ar: Hurmalık, sahibini tanıdı.
[7] Naẓm: NEK1'de yok.
[8] Ar: İnsanlar ümitsizlikle karşılaşmadan zaman sevinç ve neşe içinde geldi.
[9] Neş̱r: NEK1'de yok.
[10] Naẓm: NEK1'de yok.
[11] Ar: Gayba dair bilgi yok, bir kıvılcımdan (iç doğuştan) başka; basiretten kaynaklanan, uzaktakine gizli kalmayan.
[12] Ar: " ahiret daha hayırlı ve daha devamlı olduğu hâlde [dünya hayatını tercih ediyorsunuz]." (A'lâ 87/17) ve: NP ve NEK1'de yok.

miʿmārü'l-arż[1] ṭūl ü ʿarżı emāret-i ʿimāret ü dād ile ābād ve her ṭarafdan mübeşşirānı devlet ve şeref-i merātib-i cedīde ile mübārek-bād ide. (Naẓm[2])

[Vezin bulunamadı]
Ve mine'l-ʿacā'ibi ennenī henne'tuhū
Ve ene'l-muhennā fīhi bi'n-naʿmā'i[3]

(Neṯr[4]) Īzid-i müteʿālden ġāyetü'l-āmāl budur ki bu pāye-i[5] bī-saʿādet-māyeyi[6] mübārek ü mes'ūd ve ʿāḳıbet-i kār-ı devletlerin maḥmūd idüp *inşā'allāhu'l-Mennān*[7] ḳarībü'z-zamānda dīvān-ı bülend-eyvānda istīzār[8] ve cevāhir-i ḫulūṣ u ʿubūdiyyet maḫzen-i derūn-ı dūstān-ı ṣāfī-ṭaviyyetde iḫrāz[9] u ibrāz olınmaġla dil ü dīde-i eviddā āṣār u envār-ı ṭalʿat ü nedīleri ile pür-nūr u mesrūr olmaḳ ḥuṣūle mevṣūl ve daʿavā-yı bī-faṣl-ı[10] hicr ü vaṣl ḥākim-i luṭf-ı nā-maḥṣūrları ḥużūrında mefṣūl ola. (Naẓm[11])

[mef'ûlü fâ'ilâtün mef'ûlü fâ'ilâtün] Muzâri'
Seḥer-gehān be-ser-i rāh mī-reved ḫāṭır
Ki bingered ki kesī z'ān diyār mī-yāyed

Ez-ū selāmetī-i dūstān hemī-pursid
Eger yekī vu ger ṣad hezār mī-yāyed[12]

[M-19a] (Neṯr[13]) Ẕihn-i ṣavāb-nümā vü müşkil-küşālarına ki żū'-i rāḫat-fezāsından bir ẕerresi rūy-ı ḳīr-endūd-ı şeb-i nā-ḫoş-liḳāya ilḳā' olınsa yevm-i ṣāḥī[14] vü şāmişden[15] rūşen ü envār[16] ve mihr-i cihān-ārā[17] ile hengām-ı muṭāraḥa-i [NP-31a]

[1] Ar: Adalet, yeryüzünün mimarıdır.
[2] Naẓm: NEK1'de yok.
[3] Ar: İlginçtir ki kendim zenginlikle tebrik edilirken ben onu tebrik etmiştim.
[4] Neṯr: NEK1'de yok.
[5] pāye-i: bādiye-i NP.
[6] bī-saʿādet: saʿādet NP.
[7] Ar: İhsanı bol olan Allah dilerse.
[8] istīzār: iştīzār NP.
[9] iḫrāz: iḫzān NP, M.
[10] faṣl: fażl NP.
[11] Naẓm: NEK1'de yok.
[12] Far: Gönül her seher vakti o diyardan kimler geliyor diye bakmak için yolun başına gidiyor. O gelen ister bir kişi olsun, ister yüz bin kişi; onlara dostun selametini, haberini soruyor. mī-yāyed: mī-āyed M; ger: eger M.
[13] Neṯr: NEK1'de yok.
[14] ṣāḥī: ṣāḥ M.
[15] şāmişden: şāmisden NEK1.
[16] envār: enver NEK1.
[17] cihān-ārā: cān-ārā NEK1.

ārāda tezyīf-i naḳd-i fikrin irāde eylese tenaḫḫī vü iʿrāżından rūy-ı beyāż-ı mihr-i feyyāż ġayāhib-i leyl-i dāmisden aẕlem ü tārik-ter olurdı. Lāyıḥ[1] u vāżıḥ ola ki bu sālik-i şāh-rāh-ı el-ḥubbü lillāh ve ḥamīm-i ḳadīm-i nīk-ḫˇāhuñ ki cevher-i muḥabbeti ʿarż-ı ġaraždan pāk ve mirʾāt-i mücellā-yı ṣadāḳati gerd-i küdūretden ṣāfī vü tāb-nākdür. (Naẓm[2])

[mef'ûlü mefâ'îlü mefâ'îlün fâ'] Ahreb
Nākes-ter ezū kes ne-buved der-ʿālem
K'ez dūst be-cuz dūst murādī ḫˇāhed[3]

(Neṯr[4]) Medlūl-i lāzımü'l-ḳabūli üzre sırr-ı muḥabbet ü velāsı beyne'l-melā münkeşif ü münḥasir ve ol mühbit-i melāʾike-i elṭāf-ı Ḫudā'dan ġāyet-i münāsı bu ḥuṣūṣa münḫaṣırdur ki māʾü'l-ḥayāt-ı şeref ü ʿunvān ile -ki ẓulemāt-ı devātda nihāndur- ifāża-i ḥayāt-ı ebed-i sürūr sermed ve irsāl-i mektūb-ı belāġat-esās ile ḥabāl-i mübrime-i ülfet ü īnās medd olınup bu ṣıddīḳüñ -ki nār-ı mevḳide-i intiẓārda ḥarīḳdir- ṣūret-i āteş-i firḳati bārān-ı ḫaber-i ṣıḥḥatleri müsekkin olmaġla żamīr-i muttaṣıl-ı ḳader-i [NEK1-33b] merfūʿları[5] taḥt-ı emr-i ḫulūṣ u ḫuşūʿda müstekinn ve ḥücre-i bī-ücre-i bālde şāhid-i dil-ārā-yı ṭayf-ı ḥayālleri mütemekkin ola. (Naẓm[6])

[mef'ûlü fâ'ilâtün mef'ûlü fâ'ilâtün] Muzâri'
Ḥarīf-i ġam dil-i mārā zi-ṣabr bi-rebūdī
Eger ne vāsıṭa-i kilk-i vāsıtī būdī[7]

(Neṯr[8]) Bundan ziyāde mişkāt-ı kelām-ı ẕī-bāl fānūs-ı[9] ḫayāl-i bālde efrūḫte ve ṭūṭī-i sürḫ-fām-ı aḳlāma pes-i āyīne-i ʿaḳl-ı müstefāddan kelimāt-ı basṭ-ı ġarām u vedād āmūḫte olmayup murġ-ı süḫan-ı belāġat-encām ʿarūż-ı fütūr-ı vesām ile seyr-i gülzār-ı cerr-i kelāmdan remīde ve lāne-i iḫtitāmda āremīde oldı. Hemvāre ẕāt-ı melekī-melekātları ***tūbā li-men tāle umruhū ve hasune ameluhū***[10] ḥadīṯ-i şerīfine medlūl ve seyf-i [NP-31b] ḳāżıb-ı [M-19b] tedbīr-i cihāngīrleri meslūl olup şecere-i

[1] Lāyıḥ: Lāʾiḥ M.
[2] Naẓm: NEK1'de yok.
[3] Far: Dünyada , dosttan bizatihi kendisi dışında bir şey isteyen kişiden daha alçağı yoktur.
[4] Neṯr: NEK1'de yok.
[5] merfūʿları: merfūʿ M.
[6] Naẓm: NEK1'de yok.
[7] Far: Gam bizim gönlümüzü sabırdan aldı, götürdü. Bu yüzden yazamıyoruz, yoksa güzel yazan kalemimiz oraya girerdi. Ḥarīf-i: Ḥarīḳ-i M.
[8] Neṯr: NEK1'de yok.
[9] fānūs-ı: meʾnūs-ı M.
[10] Ar: "Ömrü uzun, ameli güzel olana müjdeler olsun." (Hadîs-i Şerîf: Müsned-i Ebi Davud et-Tayalisi, 2/194 no. 905)

ṭayyibe-i murādları perveriş-i imdād-ı Rabb-i cevād ile bürümend ve ḳadr-i aṣḥāb-ı velā terbiyet-i luṭf-ı vālāları ile mülāṣıḳ-ı küngüre-i çarḫ-ı bülend olmaḳdan *mā ümile'l-iġrāk ve'l-guluv*[1] ḫuluv bulmaya. (Ḳıṭʿa[2])

[mef'ûlü fâ'ilâtün mef'ûlü fâ'ilâtün] Muzâri'
Tā lāzım-ı ḥayāt buved iʿtidāl-i ṭabʿ
Bādā resīde ṣıyt-ı celāl-i tu ḥay-be-ḥay

Ẕāt-ı mubāreket-et ki penāh-ı saʿādet-est
Āsūde der-penāh-ı cihān-āferīn-i Ḥayy[3]

23. Ṣūret-i Mektūbdur ki Kibār-ı Kirāmdan Bir Ẕāt-ı Müfīżü'l-merāme İẓhār-ı Şevḳ u Ġarām İçün Zebr ve Mürūr-ı Ḥadeṣān ile ʿIyān Olan Noḳṣān-ı Cebr Olınmışdı.[4]

Sevābiġ-i nevābiġü'l-ḥikem-i bisyār bedāyiʿ ü levāmiʿ-i cevāmiʿü'l-kilem-i[5] keşīretü'ṣ-ṣanāyiʿ ki maṭlaʿ-ı ehille-i iftinān u ibdāʿ ve maşrıḳ-ı şümūs-ı ḥüsnü'l-iḫtirāʿ olan terākīb-i muʿciz-esālībi muḥabbet-i ekīde-i ātiyyetü'l-beyān ve żımn-ı nāme-i ṣadāḳat-żımāna berāʿat-i istihlāl ve kelimāt-ı girāmīsi ki üslūb-ı ḥakīm ve meẕheb-i kelāmī üzre cereyān ve[6] ʿunvān-ı belāġat-idmācı ṣanʿat-ı bedīʿiyye-i terṣīʿ ü izdivācı ṭarz-ı ḥüsnü'l-beyān ile ʿıyān itmişdür. Hengām-ı muḥācce-i ḫavf u recāda müddeʿā-yı sebḳ-i raḥmet-i Ḫudā'ya tevfīr-i tevḳīr ü iʿzāz ve tefennün-i taḥannün ü niyāz ile basṭ u taḳdīm ve mebānī-i iḫtimāl-i lābe vü temelluḳ maḳāmiʿ-i ṣıdḳ-ı taʿalluḳ ile tehdīm olınduḳdan ṣoñra rāy-ı zerrīn ve ḫāṭır-ı güzīnlerine ki çeşm-i baṣīret-i baṣar-fürūz[7] ile derīçe-i ʿālem-i imrūzdan veḳāyiʿ-i ġaybiyye-i ferdāyı müşāhid ü bīnā olmaḳda ṣāḥib-i yed-i ṭūlā ve cevelān-ı ṭabʿ-ı berḳ-sürʿatine nisbet ile maʿḳūlāt-ı ṣāniye[8] maʿḳūlāt-ı ūlādur. ʿİlme'l-yaḳīn vāżıḥ u müstebīn ola ki bu dervīş-i dil-rīşe[9] -ki nevā'ib-i dehr-i pür-teşvīş ile pür-sehm ü belā-kīşdür- işābet iden sehmü'l-ġayb-i [NEK1-34a] firḳat-i derd-i bī-diremān gibi bī-deremān ve

[1] Ar: Abartı ve aşırılıkla muamele edildiği sürece.
[2] Ḳıṭʿa: NEK1'de yok.
[3] Far: Tabiatın itidali hayatın lazımlarından olduğu sürece, senin namın bütün dirilere ulaşsın. Saadetin sığınağı olan mübarek zâtın dünyayı yaratan o Hayy'ın korumasında rahattadır.
[4] NP: 32a; M: 19b. Başlık: NEK1'de yok.
[5] kilem-i: kelim-i M.
[6] cereyān ve: cereyān-ı NEK1.
[7] baṣar-fürūz: baṣar-füzūn NP, M.
[8] maʿḳūlāt-ı ṣāniye: NEK1'de yok.
[9] dil-rīşe: dil-rīş NEK1.

çerāgāh-ı devr-i süst-bünyāddan[1] āhū-yı dil-i bilā-iʿtiyād[2] [M-20a] remān iken nāgehān müsāʿide-i baḫt-ı[3] saʿādet-nişān ile ol faṣīḥ-zebān fesīḥ-lebān eşref-i mürebbiyān ehl-i beyān muḥaccel-revān İbn-i ʿUmeyd ü ʿİmād muʿabbir-i kelām Ebī ʿUbeyde ve İbn-i ʿUbbād *saḫiyyun raḥiyyu'l-bāl*[4] ʿAmīd-i ḥamīdu'l-ḥāl naḳḳād-ı Eḥādīṯ-i Ṣaġānī ḥayret-fezā-yı ṣāḥib-i Eġānī'nüñ ṣavb-ı bā-ṣavāblarından [NP-32b] bir nāme-i müsteṭāb -ki vecāzet-i elfāẕ-ı latīfesi nümūne-i ḥadīṯ-i ***ve uḥtusira liye'l-kelām***[5] ve maġzā-yı mebānī-i şerīfesi mışdāḳ-ı naṣṣ-ı ***yedʿu ilā dāri's-selām***[6] dur-dāḫil-i külbe-i aḥzān ve eżvāʾ-i kelimāt-ı iltifāt-simātı nūr-baḫş-ı dil-i ṣadāḳat-nişān oldı. Mażmūn-ı ṣaḥīfe-i dil-i naḥīfe bir vechle neşāṭ u şādīye bādī oldı ki evvelā pey-i[7] siper-i berīd-i nīkū-seyr olan reh-güzārda secde-i şükr-güzārda ḳılınup semend-i fikr-i tīz-tek mızmār-ı ***rabbi evziʿnī en eşkura niʿmeteke***[8]de cāʾil ve dil-i maḥzūn genc-i şāyegānī-i sürūr-ı gün-ā-gūna nāʾil oldı. (Naẓm[9])

[mef'ûlü mefâ'îlü mefâ'îlü fe'ûl] Ahreb
Destem çu be-būsīden-i dest-eş ne-resed
Bārī ḫaṭṭ-ı nām u nāme'eş mī-būsem[10]

(Neşr[11]) Ṣāniyen kelimāt-ı pür-ḥalāvet ü ṭalāveti tilāvet olınduḳda feḥvā-yı şevḳ-intimāsı -ki müẕekkir-i ʿuhūd u ḥamīdür- dil-i remīde-i nā-ümmīde istidrāk-i mā-fāt ve mücerrebāt-ı ḫavāṣṣ-ı terkībiyyesi refʿ-i mevādd-ı āfāt idüp müferriḥ-i yāḳūtī-i kelām-ı muʿasselinden[12] dil-i keşīrü'l-kesel vāṣıl-ı neşāṭ u tüvān ve istīlā-yı ʿaraż-ı maraż ile ḥaraż olmış iken mecārī-i eczā-yı aʿṣāb u aʿżāya rūḥ-ı ḥayvānī-i ravḥ-ı şādmānī revān oldı. (Naẓm[13])

[mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün] Hezec
Revān-ı refte bāz āyed zebān-ı beste bugşāyed

---

[1] bünyāddan: bīnādan M.
[2] iʿtiyād: īʿtibār M.
[3] baḫt-ı: NEK1'de yok.
[4] Ar: Eli açıktır, içi rahattır.
[5] Ar: "Benim için söz kısaltıldı." (Hadîs-i Şerîf: Nevadiru'l-Usul fî Ehâdîsi'r-Rasul, 3/130)
[6] Ar: " [Allah kullarını] esenlik yurduna çağırıyor." (Yûnus 10/25)
[7] pey-i: NP'de yok.
[8] Ar: "Rabbim! Nimetine şükretmeye (beni muvaffak kıl.)" (Neml 27/19; Ahkâf 46/15)
[9] Naẓm: NEK1'de yok.
[10] Far: Madem ki, onun elini öpmeye ulaşamıyorum; bari onun mektubundaki yazısını ve ismini öpeyim. ḫaṭṭ-ı: ḫaẓẓ-ı M.
[11] Neşr: NEK1'de yok.
[12] kelām-ı muʿasselinden: kelām-ı bī-ḳılletden M.
[13] Naẓm: NEK1'de yok.

Heme dil-hā be-yā sāyed heme cān şādmān gerded[1]

(Neşr[2]) Ol mecmūʿa-i pür-nevāzişde sipāriş buyurılan ümmehāt-ı mühimmāt ile bu ʿabd-i miḳdām istiḫdām buyurılmaġla dil-i rāḥat-cū nüvīd-i ***fe bi- ẕālike fe'lyefraḥū***[3] ile neşīṭ ü mübtehic ve sebīl-i müntehā-yı ümīde ḥuṭuvāt-ı şükr ü taḥmīd ile müntehic olup ḫilʿat-i ḫıdmet-i meʾmūrün-bihā [M-20b] naḳş-ı mesāʿī-i bī-intihā ile tevşīh ve rıżā-yı suʿūdet-peẕirleri üzre ol mühimm-i nā-güzīr icrā vü temşīh olınmışdur ve min baʿd bu nesḳ-i müttesiḳ üzre ʿimāme-i şıdḳ-ı niyyet-i ʿubūdiyyet ile iʿtimām [NP-33a] ve sevāniḥ-i [NEK1-34b] meşāliḥlerinde ihtimām bu gedā-yı muḥtācü'n-nedāya farż-ı vācibü'l-edādur. Rūzgār-ı bī-emān[4] -ki seng-endāz-ı mecmaʿ-ı dūstāndur- bu raḳīḳ-i ʿatīḳi kūy-ı semāḥat-ẓuḫūrlarından mehcūr ideli hedef-i cān-ı müştāḳa tīr-i dil-dūz-ı firāḳ ṣāʾib ve ten-i muṣāb-ı naṣab-ı nişāb maẓhar-ı *şubbet ʿaleyye meṣāʾib*[5] olmaġla cism-i pür-iʿtilāl-i bī-iʿtidāl gāh şiddet-i bürūdet-i dehr-i pür-gezend ile maḳrūr ve gāh sevret-i ḥarāret-i ʿaşḳ-ı pīşīne-peyvend ile[6] maḥrūr olup bārān-ı naṣab bir vechle munaṣṣabdur ki ʿuyūn-ı tedbīr-i ḥükemā-yı reviyet-i mecmuʿ-ı[7] devāda maḥsūr ve bu dāʾ-i müşerrefü'r-revānuñ telāfīsi şifāʾ-i telāḳīye[8] maḥṣūrdur. (Naẓm[9])

[fe'ûlün mefâ'îlün fe'ûlün mefâ'îlün] Ta'vîl
Nihāyetu āmālī liḳāʾuke şāniyen
Fe yā leyte şiʿrī hel yusāʿiduni'd-dehru[10]

(Neşr[11]) Bundan ziyāde hüdhüd-i kilk-i müselsel-i erḳām Sebāʾ-i kāġıd-ı sefīd-fāmda müşāhede-i Bilḳīs-i maʿnā-yı nefīs itmeyüp[12] ʿuşş-ı iḫtitām-ı kelāmda -ki nāẓır-ı gülşen-i muḳteżā-yı maḳāmdur- ḳarār u ārām eyledi. Tā ki her ser-i[13] sālde ṣubḥ-ı Yūsuf-cemālüñ nesīm-i enfās-ı ʿĪsā-hemāli fertūt-ı dehr-i deyr-bünyāna Züleyḫā-sān

[1] Far: Giden ruh geri gelir, tutulan dil açılır. Bütün gönüller rahatlar, bütün canlar sevinç dolar.
[2] Neşr: NEK1'de yok.
[3] Ar: "Yalnız bunlarla sevinsinler." (Yûnus 10/58)
[4] bī-emān: bī-imkān NP.
[5] Ar: Müşküller üzerime boca edildi. (Hz. Fatıma'nın babası Hz. Muhammed (SAV)'e mersiyesinden bir bölüm.)
[6] maḳrūr ve gāh sevret-i ḥarāret-i ʿaşḳ-ı pīşīne-peyvend ile: NP'de yok.
[7] reviyet-i mecmuʿ-ı: reviyet-i nücuʿ-ı NEK1, rüʾyet-i mecmūʿ-ı M.
[8] telāḳīye: telāfīye M.
[9] Naẓm: NEK1'de yok.
[10] Ar: Ümitlerimin sonu seninle ikinci defa karşılaşmak. Bir bilsem, zamanın yardımı olur mu bana.
[11] Neşr: NEK1'de yok.
[12] itmeyüp: müşāhede itmeyüp NP.
[13] ser-i: NP'de ve NEK1'de yok.

tecdīd-i ʿahd-i şebāb u ṣabā ve dūşīze-i gül-i[1] pākize-evṣāf kemāl-i setr ü ʿifāfından ʿāşıḳ-ı nā-ḥıfāẓ ʿandelīb-i şūrīde-mizāc ile imtizācdan ibāʾ eyleye. Hemvāre züleyḫā-yı baḫt-ı merġūbü'l-küll ol Yūsuf-ı mışr-ı tevekkül ile mā-ṣadaḳ ***ve le-ḳad hemmet bihī ve hemme bihā***[2] ve gül-i nev-demīde-i ümmīdleri ġayṣ-ı münhemir-i nevīd ile nāʾil-i mezīd-i ḥüsn ü behā ola. (Naẓm[3])

[fe'ûlün mefâ'îlün fe'ûlün mefâ'îlün] Ta'vîl
Baḳıyte beḳāʾe'd-dehri ġayṣen li-sāʾilin
Ve ġavṣen li-ma ẓlūmin veʿavnen li-ʿāʾilin[4]

24.[5]

Ḳalāʾid-i ʿıḳyān-ı deʿavāt-ı fāʾiżatü'l-berekāt ve ʿuḳūd-ı cümān-ı teslīmāt ġāmıżatü'n-nikāt ki ṣadāḳat u neḳāvetde hem-nefes-i Rūḥü'l-emīn ve hemdem-i ṣubḥ-ı āḫirīn olan feḥvā-yı icābet-penāhī imdād-ı kerīme-i ***emmen yucību'l-muḍṭarra iẕā deʿāhu***[6] ile subuḥāt-ı kerīm-i çāre-sāza ruḫṣat-ı cevāz [NP-33b] bulduḳda teysīr-i meʾmūl-i ṣaʿbü'l-ḥuṣūlde şāfiʿ-i müşeffaʿ ve gevher-i pāk-i kelimāt-ı sūz-nāki -ki fem-i ʿaḳīḳ-fām-ı māh-ruḫān-ı riyāż-ı cināna ṭaʿne-resāndur- ṣayrefyān-ı cevāhir-i fażl u hüner maḥżarında maġbūṭ-ı yetīme-i İbnü'l-Muḳaffaʿ ola. Bāb-ı saʿd-ı menāb-ı şeref-metābe -ki nümūdār-ı ***ve iẕ ceʿalna'l-beyte meşābeten***[7] dür- teblīġ ü īṣāl ve dıraḫt-ı ṣabr u şekīb nīrū-yı bāzū-yı ʿaşḳ-ı zāhid-ḳarīb ile [NEK1-35a] ḳalʿ ü istīṣāl olınduḳdan ṣoñra mesāmiʿ-i ʿaliyye-i nevvāb-ı ṣevāb-iktisāba *lā süllibet meyāminu işfāḳıhim an tefaḳḳudi'l-ʿufāti ve lā beriḥat leftetu nevāẓırihim ʿan terşīḥi'l-kufāti*[8] ḫibāyā-yı dil-i bī-riyā bu resm ile keşf ve[9] ġadīr-i ḳavl-i cedīrden bu vechle reşf olınur ki raḳam-zede-i kilk-i muʿciz-beyān ve āyet-i raḥmet-i muṣḥaf-iḥsān olan kitāb-ı mezbūr-ı Zebūr-iştihār maʿden-i tevriye-i Tevrat'a iʿtibārdan mirʾāt-i ṣuver-

[1] gül-i: dil-i NP.
[2] Ar: "Andolsun kadın ona (göz koyup) istek duymuştu. Eğer Rabbinin delilini görmemiş olsaydı Yûsuf da ona istek duyacaktı." (Yûsuf 12/24)
[3] Naẓm: NEK1'de yok.
[4] Ar: Dilekte olana yağmur, mazluma imdat, muhtaca destek olarak zaman gibi baki olasın! - temmet NP.
[5] NP: 33a. Başlık: NP'de yok, önceki mektubun devamı şeklinde yazılmıştır. "....." M.
[6] Ar: "Yahut kendisine dua ettiği zaman zorda kalmışa cevap veren (mi?)" (Neml 27/62)
[7] Ar: "Hani, biz Kâbe'yi insanlara toplantı ve güven yeri kılmıştık." (Bakara 2/125)
[8] Ar: Şefkat bereketleri affedenleri aramaktan alıkonulmasın. İhtiyaca yetenler ilgili bakışları aramaktan ayrı kalmasın.
[9] ve: NEK1'de yok.

nümā-yı ***ẕālike'l-kitābu lā raybe [fīh]***[1] mişkāt-ı[2] ḍavʾ-i fezā-yı ***ẕālike min enbāʾi'l-ġaybi***[3] Hümā-yı hevā-yı nevāziş ü ʿināyet ḥamāme-i āşiyān-ı mecāz u kināyet muḳaddime-i netīce-i iltiḳāʾ u vuṣlat minẓār-ı lehce-i ***kitābun uḥkimet āyātuhū ṯümme fuṣṣilet*** ṣuret-i temṯiliye-i ***in hāẕā illā siḥrun mübīn***[4] yaʿnī müfāvaża-i Sāmirī-esmār-ı muʿciz-āyīn ki ol ḥikmet-āmūz-i İbn-i Sīnā vü Ebherī ve muʿaddil-i esānīd-i Zührī vü Ezherī sālār-ı gürūh ***li'lleẕīne aḥsenū'l-ḥusnā***[5] fermān-berdār-ı ḫiṭāb-ı ***ve kūlū li'n-nāsi ḥusnen***[6] yenbūʿ-i cedāvil-i ʿilm-i ledün metbūʿ-i eşrāf-ı müdün bālā-nişīn-i ṣuffe-i ḥüsn-i ṣıfat [M-21b] vālā-nişīn-i semt-i luṭf-ı simet müstevfī-i dīvān-ı vefā müstevlī-i kişver-i velā müceddid-i ḳavāʿid-i divel-i bī-ḥivel nāẓır-ı veḳāyiʿ-i ʿālem-i müstaḳbel ḳıbelinden (naẓm[7])

[fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilâtün] Remel
Āmed u gerd-i ġam ez-dīde-i ḫūnbār bi-reft
V'ez nesīm-i kelimāt-eş gul-i iḳbāl şuguft[8]

(neṯr[9]) ol raḥmet-nāme-i ẓāhirü'l-kirāma -ki ẕeyl-i sevād-ı ḫaṭṭ-ı pür-ibtihācında[10] hezārān şeb-i miʿrāc mużmer ve ceyb-i beyāż-ı maʿnā-yı muʿteberinden niçe ḥacc-ı ekber maẓhardur- ḫaṭavāt-ı terḥīb ile istiḳbāl [NP-34a] ü telaḳḳī ve sipend-i dil-pesend-i ***ve in yekād***[11] ile çeşm-i zaḫm-ı ḥussāddan tevaḳḳī olınup sükker-i mükerrer-i iʿbārāt-ı bā-iʿtibārı her bār tekrār olduḳça meẕāḳ-ı cān-ı pür-eşcāna fākihe-i cinān gibi leẕẕet-i cedīde iẕāḳa ve dil-i ġayr-ı mudill ṣahbā-yı feḥvā-yı mübeşşirü'l-ḳurbını şürb ile dāʾ-i hicr ü nevādan taḥṣīl-i ifāḳa eyledi. (Naẓm[12])

[mütefâ'ilün mütefâ'ilün mütefâ'ilün] Kâmil
Fe ceʿaletu enẓuru fī ḫilāli suṭūrihī

---

[1] Ar: "Bu, kendisinde şüphe olmayan kitaptır." (Bakara 2/2)
[2] mişkāt-ı: şikāyet-i M.
[3] Ar: "Bu (kıssa) gayb haberlerindendir." (Yûsuf 12/102)
[4] Ar: "Bu Kur'an; âyetleri, hüküm ve hikmet sahibi (bulunan ve her şeyden) hakkıyla haberdar olan Allah tarafından muhkem (eksiksiz, sağlam ve açık) kılınmış, sonra da Allah'tan başkasına kulluk etmeyesiniz diye ayrı ayrı açıklanmış bir kitaptır." (Hûd 11/1)[âyeti] "Bu ancak açık bir büyüdür" (Mâide 5/110; En'âm 6/7; Yûnus 10/76; Hûd 11/7; Sebe' 34/43; Sâffât 37/15)
[5] Ar: "Güzel iş yapanlara (karşılık olarak) daha güzeli [ve bir de fazlası vardır.]" (Yûnus 10/26)
[6] Ar: "Herkese güzel sözler söyleyeceksiniz." (Bakara 2/83)
[7] naẓm: NEK1'de yok.
[8] Far: O geldi ve kan ağlayan gözün keder tozu kayboldu ve sözünün melteminden ikbal/talih gülü açıldı. gerd-i: keder-i M.
[9] neṯr: NEK1'de yok.
[10] ibtihācında: ibtihācda M.
[11] Ar: "Neredeyse" (Kalem 68/51) (Nazar âyeti)
[12] Naẓm: NEK1'de yok.

Naẓara'l-marīḍi ilā vucūhi'l-ʿuvvedi[1]

(Neṯr[2]) Ol ṣaḥīfe-i suḥuf-simāda īmā olınan evāmir-i şeref-meʾṣerüñ -ki *beyne'l-ludāti ve'l-ʿudāti*[3] bu kemīne-i keṯīrü'l-ʿāha ve ġam-zede-i pür-āha bāʿiṯ-i mübāhātdur- lübāb-ı mefhūmı müteyaḳḳin ü maʿlūm olduḳda eyvān-ı bülend-imtiṯāl miʿmārī-i iḫlāṣ-ı ebediyyü'l-ittiṣāl ile raṣf[4] ve gevher-i kemyāb-ı rıżā-yı bī-hemāllerinüñ istiḥṣālinde saʿy-ı zāʾidü'l-vaṣf [NEK1-35b] olınup temşiyet-i ḫıdmet-i ʿaliyyelerinde terk-i vaṣmet-i ihmāl ve telāfī-i mülimmāt-ı ḥariyyelerinde ḳuvā-yı beşeriyye iʿmāl olınmışdur. (Naẓm[5])

[mef'ûlü mefâ'îlün mef'ûlü fe'ûl] Ahreb
Her ḥukm ki ez-ān cenāb ṣādır gerded
Fi'l-ḥāl semiʿnā ve eṭaʿnā gūyem[6]

(Neṯr[7]) Ve min baʿd raḳam-ı ṭavāʿiyet levḥ-i ṭaviyyetde muḥarrer olmaḳ bu raḳīḳ-i muḥarrire emr-i muḳarrer olup mühimmāt-ı sābıḳalarında şerāʾiṭ-i ḫıdemāt-ı lāyıḳa tetmīm ve evāmir-i lāḥiḳalarında ibdāʾ-i mesāʿī-i ṣādıḳaya[8] taşmīm olınmışdur. Her çend ki ṭabʿ-ı heves-nāk iʿtiżād-ı ẕihn-i çālāk ile bī-bāk[9] iẓhār-ı şeġaf u inhimāk eyledi ki istīʿāb-ı ẕikr-i şevḳ ü iltiyāʿda beẕl-i cehd-i müsteṭāʿ eyleye ammā ṣemen-baḫş-ı [M-22a] ḳıllet-i biżāʿat ile Yūsuf-peykerān-ı meʿānī-i bī-kirānı iştirāya ictizā[10] olınmaḳ ḥadd-i imkāndan ḫāric ve ḳulle-i Ḳāf-ı istiḥāleye ʿāric olmaġın fāris-i yek-süvār-ı ʿaḳl-ı āgāh -ki ʿalem-i efrāz-ı ʿālem-i evvel-i mā-ḥalaḳa'llāhdur- mıżmār-ı şevḳ-i ṭavīlü'ẕ-ẕeylde rekżü'l-ḫayldan nükūb ve sefīne-i iʿtirāf-ı ʿacz [NP-34b] ü iḥcāfa rükūb eyledi. (Naẓm[11])

[mef'ûlü fâ'ilâtü mefâ'îlü fâ'ilün] Muzâri'
Çeşmem be-ḫʷāb-ı tīz neyār-est dīde hem
Kārī çunīn şigerf ki ū rā ʿıyān resīd

Dānī ki çun resed be-cihān nūr-ı āftāb

[1] Ar: Hastanın ziyarete gelenlerin yüzlerine bakması gibi satır aralarına bakıp incelemeye başladım.
[2] Neṯr: NEK1'de yok.
[3] Ar: Akranlarla düşmanlar arasında.
[4] raṣf: raṣīf M.
[5] Naẓm: NEK1'de yok.
[6] Far: O cenabdan sadır olan her hükm karşısında hemen "semiʿnā ve eṭaʿnā" derim. Her: Ber M.
[7] Neṯr: NEK1'de yok.
[8] ṣādıḳaya: ṣādıḳa NP.
[9] bī-bāk: bī-pāk NP.
[10] ictizā: ictirā NP.
[11] Naẓm: NEK1'de yok.

İnʿām-ı ʿām-ı ū be-cihān hem-çunān resīd[1]

(Neṣr[2]) Kānūn-ı āh-ı şebāneden zebāne çeken āteş-i duʿā mülāṣıḳ-ı saḳf-ı[3] semādur ki āfitāb-ı vaṣl-ı şādmānī-resān[4] ser-i vaḳt-i siyeh-rūzān-ı hicrāna baḫş-ı nūr ve ḫurūş-ı ḫurūs-ı seḥer viṣāl-i leyālī-i muẕlime-i āmālden intişār-ı şeyāṭīn-i melāli dūr eyleye. Bundan ziyāde ṭayr-ı ḫāme-i sebük-seyr cevv-i hevāʾ-i ġarām u hevāda iṭāre ve ekvāb-ı zencebīl-mizāc-ı belāġat meclis-i ḫāṣ-ı ṣadāḳatde idāre olınmayup maʿraż-ı hicr-i ṭavīl ve şevḳ-i ʿarīżde terk-i inşāʾ-i neṣr ü farīż ve ṣabr-ı ḥanẕal-meẕāḳ taḥammül-i firāḳ ile müdārāt-ı[5] ḳalb-i marīż olındı tā ki devrān-ı çarḫ-ı bāhirü'l-irtifāʿuñ işbāt-ı inḳıṭāʿına ḳażiyye-i külliye-i küll-i müteġayyir ḥādiṣün bāʿiṣ[6] ola. Hemvāre ol ẕāt-ı Ḫıżr-ṣebāt İlyās-simāt ve vücūd-ı Īsā-ṣıfāt ve İdrīs-derecātuñ bināʾ-i meḥāsin-i meḥāmid ü vürūdları vech-i ḫulūd üzre ḳāʾim ve devrān-ı felek-i ʿizz ü cāvidānları naḳīże-i imtināʿ-ı devr-i dāʾim ola. (Naẕm[7])

[mefâ'ilün fe'ilâtün mefâ'ilün fe'ilün] Müctes
Be-rāh-ı medḥ-i tu çun pāy-ı fikr-i ābile şud
Merā be-dest çi bāşed be-cuz duʿā kerden[8]

25.[9]

[NEK1-36a] Menāşīr-i medḥ ü ṣenā vü[10] dürūd[11] ve tebāşīr-i duʿāʾ-i serīʿü'l-vürūd ki menhel-i ʿaẕāb-ı[12] mevārid-i istiʿmāli cüfāʾ-i cefāʾ-i mümāẕaḳat u iḥtiyālden naẕīf [M-22b] ü ṣāfī ve cenūb-ı elfāż-ı muʿciz-siyāḳı meżāciʿ-i riḳḳat ü vifāḳdan ġayr-ı mütecāfī olup mażmūn-ı muḫāleṣet-nümūnı[13] ġayret-i ġazā-yı[14] sāʿat-i icābet-i

[1] Far: Onun bu yaptığı şaşılacak şeyler gözüme uyku getirmedi. Güneşin ışıklarının dünyaya nasıl ulaştığını bilirsin. Onun herkese eşit verdiği ihsanları da dünyaya aynen öyle ulaştı/ulaşır. Çeşmem: Çeşm M; neyār-est: niyāz-est M; Dānī: ẕātī M; resed: resīd M; ʿām-ı: M'de yok.
[2] Neṣr: NEK1'de yok.
[3] saḳf-ı: NP'de yok.
[4] āfitāb-ı vaṣl-ı şādmānī-resān: NP'de iki kere yazılıdır.
[5] müdārāt-ı: müdāvāt-ı M.
[6] ḥādiṣün bāʿiṣ: ḥādiṣ-i bāʿiṣ M.
[7] Naẕm: NEK1'de yok.
[8] Far: Seni övmek yolunda fikrimin ayağı yara oldu. Benim elimden dua etmekten başka ne gelir.
[9] NP: 34b; M: 22a. "Ṣūret-i Mektūbdur ki Bir Yār-ı Ṣadīḳa Selāf-ı(?) Maḥabbet Sālife Tervīḳ ve Eṣnā-i Kelāda Muḳaddemātı Şevḳ u Ārām Tecebbür ü Tezvīḳ Olunmuş idi." M.
[10] ṣenā vü: NP'de ve M'de yok.
[11] dürūd: vürūd M.
[12] ʿaẕāb: ʿaẕb NP, M.
[13] muḫāleṣet-nümūnı: muḫāleṣet-nümūn NP, M.
[14] ġazā-yı: fezā-yı M.

yevm-i cumʿa ve feḥvā-yı isticābet-şümūl-i müteyaḳḳınü'l-ḳabūli[1] sebeb-i icāle-i[2] izāle-i reyb [NP-35a] ü sümʿa ola. Taḳdīm ü tekmīli ẕimmet-i dil-i bī-delāl-i muḥabbet delīle melzūm ve bisāṭ-ı bārgāh-ı kürsī-pāye leb-i edeb-i bī-ġāye ile muḳabbel ü melsūm ḳılınup ẕihn-i pāk-i tāb-nāklerine -ki benān-ı sürʿat[3]-idrākle girih-küşā-yı maḳūle-i tisʿ ve külliyāt-ı ḥams ve ʿilm-i ledünnī şanʿatına[4] izāfet ile *veḳāiʿi ġaden kevāʾini emsī*[5]dür-[6] kilk-i bedāyiʿ-taḥrīr bu vechle güzāriş-peẕīr olur ki ḫaylī zamān idi ki berg-i zīr-i hicrān[7] gülzār-ı ḫazān-dīde-i cināna vezān ve beyne'l-eviddā evdāʾ-i sevdāʾ-i viṣālde Ḳays-miṣāl mütevāṣılü'l-fikr ve dāʾimü'l-aḫzān olup ġışāve-i mümānaʿat-ı ḳażā rüʾyet-i ṭalʿat-i münāya perde ve dil-i bī-reyn mażīḳ-i emārāt-ı ḥaynda iḥde'r-rāḥateyn ile ḫū-kerde idi[8]. Nāgāh rutāc-ı baḫt-ı āgāh münfetiḥ ve sāʾiḳ-i tevfīḳ-i sābıḳ sevḳ-i ittifāḳāt-ı ḥaseneye müftetiḥ[9] olup mirʾāt-ı cemāl-nümā-yı ***ve fī nusḫatihā huden ve raḥmetun***[10] mişkāt-i mühr-i żiyā-yı ***inne mine'ş-şiʿri le-ḥikmeten***[11] mefhūm-ı kelām ***innī ulḳiye ileyye kitābun kerīmun***[12] mā-ṣadaḳ-ı tāmm-ı ***ẕālike huve'l-fevẕu'l-ʿazīmu***[13] (naẓm[14])

[mef'ûlü mefâ'ilün mefâ'îlün fa'] Ahreb
Ger lafẓ-ı tu-rā nihend z'īn pes nāmī
Ger vaḥy ne-gūyend kem ez-ilhāmī[15]

(neşr[16]) ol āḫız-ı nevāṣī-i birr ü nedā ve fātiḥ-i meġālıḳ-ı cūd u cedā rūḥü'l-ḳuds-i esrār-belāġat lisānü'l-ġayb-ı ḥüsn-i sebk ü ṣıyāġat ġıbṭa-resān-ı cān-ı Cuveynī[17] ve İbn-i Eşīr reşk-fezā-yı ẕihn-i Ẕehebī ve İbn-i Keşīr nāḳıd-ı[18] maḳālāt-ı Vākidī vü

[1] ḳabūli: ḳabūl NP.
[2] icāle-i: NEK1'de yok.
[3] sürʿat-idrākle: NP'de yok.
[4] şanʿatına: şıfatına M.
[5] Ar: Yarının vakıaları dünün olmuşlarıdır.
[6] emsidür: emndür M.
[7] zīr-i hicrān: rīz-i hicrān M.
[8] idi: NP'de yok.
[9] müftetiḥ: münfetiḥ M.
[10] Ar: "Onların yazısında Rableri için korku duyanlara bir hidayet ve bir rahmet vardı." (A'râf 7/154)
[11] Ar: "Şiirin bir kısmı hikmettir." (Hadîs-i Şerîf: Sünen-i Ebi Davud, Arnaut, 7/359 no. 5012)
[12] Ar: "Bana çok önemli bir mektup atıldı." (Neml 27/29)
[13] Ar: "İşte bu büyük başarıdır." (Tevbe 9/72, 111; Yûnus 10/64; Mü'min 40/9; Duhân 44/57; Hadîd 57/12)
[14] naẓm: NEK1'de yok.
[15] Far: Eğer senin lütfuna bir ad verecek olurlarsa vahiyden demeseler de en azından ilham demeliler.
[16] neşr: NEK1'de yok.
[17] Cuveynī: Cevnī M.
[18] nāḳıd-ı: nāfiẓ-i M.

Cerīrī ḥarf-gīr-i maḳāmāt-ı Bedīʿ ü Ḥarīrī cānib-i celiyyü'l-menāḳıblarından eymen-i mevāsimde aḥsen-i merāsim ile (mışrāʿ[1])

[fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün] Remel
Be-sān-i vaḥy ki ez-āsmān şeved vāṣıl[2]

(neşr[3]) nāzil oldı. Ol ṣaḥîfe-i şerîfenüñ -ki elfāẓ-ı muṣaffāt-ı belāġat-ṣıfātı eḥādîṣ-i[M-23a] ḳudsiyye gibi güzīn ve āyet-i raḥmet gibi tesliyet-baḫş-ı ḳalb-i ḫazīndür-vürūd u ityānından bu kihter-i ḫādimān feraḫ-nāk u şādmān oldı. (Naẓm[4])

[Vezin bulunamadı.]
Cā'e'l-berīdu ve fī yedeyhi ṣaḥīfetun
Fī faḍlihā ke-ṣaḥā'ifi'l-Ḳurān

Feḳara'tu minhā külle lafzin sā'iġin
Ke'l-mā'i memzūcen [NP-35b] *bi-ṣafvi dinān*[5]

Ve fehimtu minhā külle maʿnen rā'ḳın[6] [NEK1-36b]
Yaḥfā lidıḳḳatehu ʿani'l-eẕhān[7]

(Neşr[8]) Bu sākin-i ḥarem-i ḥırmāna fermān olınan ḫıdemāt-ı şeref-simātdan evvelā destār-ı müfāḫaret sūy-ı simā'-i meserrete endaḫte ve livā'-i ḥamd-i sāʿid-i saʿy ile[9] efrāḫte ḳılınup ṣāniyü'l-ḥāl ol mühimm-i ṣaʿbü'l-menālüñ istiḥṣālinde[10] sāḳ-ı ṭavāʿıyyet ü imtiṣāl teşmīr[11] ve şāḫ-ı nevber-i ʿamel ābyārī-i leṭā'ifü'l-ḥiyel ile teşmīr olındı. (Naẓm[12])

[müstef'ilün fâ'ilün müstef'ilün fâ'ilün] Basît
Yā men emerte bi-maḥḍi'l-luṭfi mekrumeten

[1] mışrāʿ: NEK1'de yok.
[2] Far: Sanki gökten inen bir vahiy gibi.
[3] neşr: NEK1'de yok.
[4] Naẓm: NEK1'de yok.
[5] bi-ṣafvi: bi-ṣaʿūdinān M.
[6] maʿnen rā'ḳın: maʿnī rā'iḳ M.
[7] Ar: Postacı, elinde Kur'ân sayfaları gibi kıymetli bir sayfayla geldi. Bu sayfalardaki tatlı içecek karışımlı su gibi akıcı sözlerin hepsini okudum. Hassas olduklarından zihinlere gizli kalan her bir yüce manayı anladım.
[8] Neşr: NEK1'de yok.
[9] ile: eyleye NP.
[10] istiḥṣālinde: istiḥṣāline NEK1.
[11] teşmīr: tesmīr M.
[12] Naẓm: NEK1'de yok.

Feʾmur fe-innī bi-ṭavʿi'l-ḳalbi mumteşilun[1]

(Neşr[2]) İnfāẕ-ı emr ve temşiyet-i merāmda bir vechle cidd-i bī-ḥad ve ihtimām-ı tamām olınmışdur ki eḫzāb-ı ḫullaṣ-ı aḥbābuñ dehān-ı ġonçe-sān istiḥsānları ḫandīde ve naḳḳādān-ı aḥcār-ı ʿayb u hüner naẓarlarında pesendīde olmışdur. Müntehā-yı menī budur ki bu ḫuṣūṣ-ı bāʿiṣü'l-ḫulūṣda ṣavāb-dīd-i ẕāt-ı keşīrü't-teverrüdleri ile tevārüd vāḳıʿ ve devāʾ-i ḥüsn-i tedbīr izāle-i dāʾ-i taḳṣīrde nāfıʿ olup reʾy-i tevfīḳ-i ʿalāʾime mülāʾim ve fikr-i hidāyet-i mürāfaḳa muvāfıḳ olmış ola. Şemşīr-i firāḳ-ı müfżiyyü'l-helāk ile çāk çāk olan dil-i bī-ferḥa-i[3] pür-ḳarḥanuñ şerḥ-i şerḥası mażrub-ı meşel-i *ittisaʿü'l-ḫarḳ ʿale'r-rāḳıʿ* ve nesr-i neşr-i istīfā-yı beyānı felek-i lā-mekān ve ʿadem-i[4] imkānda vāḳıʿ olup ḳāfile-i intiḳālāt-ı ẕihniyye -ki müteveccih-i veche-i meṭālib-i seniyyedür- ḳaṭʿ-i beyābān-ı beyān-ı hicr-i medīd-i ümmīdine egerçi şeb tā seḥer iḫtiyār-ı kedd ü seher[5] ider ammā her bāmdād aṣḥāb-ı tīh-i ḥayret-nihād gibi menzil-i nuḫustīn-i şevḳ-i bī-murāda muttaṣıf-ı[M-23b] meşel-i ricʿü'l-ḳahḳarī olup zemīn-i pehnāver-i ʿarżda pes-māndegān-ı ***yetīhūne fi'l-arḍi***[6] gibi ḥāʾir ü bāʾir ve hāmūn-ı ḥayret ve ʿadem-i ḫibreti dāʾir ü sāʾir olur. (Naẓm[7])

[fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün] Remel
Her şebī gūyem ki ferdā terk-i īn sevdā kunem
Çunki ferdā mī-şeved imrūz-rā ferdā kunem[8]

(Neşr[9]) Bundan ziyāde ṣaded-i taḳdīm-i [NP-36a] ehemmde ishāb-ı ġayr-ı mültezem ile imrāġ ve māʾ-i maʿīn-i belāġat ekvāb-ı ḥüsn-i ʿibārete ifrāġ olınmayup şol ārzū vü niyāz -ki etemm-i meʾreb-i müştāḳān-ı serbāzdur- ve rāʾ-i sürādıḳāt-ı ḳaderden cilveger olmaḳ duʿāsıyla iktifā olındı. Tā ki Hārūt-ı ḳalem-i cādū-ḥarekāt çāh-ı Bābil-i devātda ser-nigūn ve müteʿallimān-ı füsūn-ı fünūn-ı süḫan-verīyi girīve-i[10] siḥr-i kelām-ı Tāzī vü Derī'ye reh-nümūn ola. Ervāḥ-ı büleġā-yı Sāmirī-esālībüñ -ki ***neffāṯātu*** [NEK1-37a] ***uḳad***[11] ana ʿaybdur[1]- neyr-i necāt-ı mezāyā-yı terākībi ol

[1] Ar: Ey mahza lütfu güzel ahlak olarak emreden! Emret, zira ben emrine gönülden amadeyim.
[2] Neşr: NEK1'de yok.
[3] bī-ferḥa-i: bī-ḳarḥa-i M.
[4] ʿadem-i: ʿadīm-i M.
[5] seher: sipihr M.
[6] Ar: "Yeryüzünde şaşkın şaşkın dönüp dolaşacaklar." (Mâide 5/26)
[7] Naẓm: NEK1'de yok.
[8] Far: Her gece derim ki, yarın bu sevdayı terk edeyim. Çünkü bugünü yarın ettiğim zaman, onun da yarını oluyor.
[9] Neşr: NEK1'de yok.
[10] süḫan-verīyi girīve-i: süḫan-verī bī-girīve-i M.
[11] Ar: "düğümlere üfleyenlerin kötülüğünden" (Felâk 113/4)

resūl-i ḳavm-i münşiyānuñ muʿcizāt-ı ḥüsn-i beyānı ile mensūḥü'l-ʿamel ve ḫavārıḳ-ı ʿādāt-ı kelimāt-ı kerāmet-eşer ve aḫbār-ı ġayb-ı mezāyā-yı rūḥ-perverleri maḥżarında çeşm-bendī-i büleġā-yı nīkū-elfāẓa [2] ṣarf-ı luġate-i liḥāẓ-ı ġayr-ı muḥtemel ola. (Naẓm[3])

[müstef'ilün müstef'ilün müstef'ilün] Recez
İbrām zi-ḥad guẕeşt hengām-ı duʿāst
Bādā heme kārhā be-kām-ı dil-i tu[4]

26. Ṣūret-i Mektūbdur ki Ḥāfıẓ Aḥmed Paşa Vālī-i Ümmü'd-dünyā Olduḳda Tenmīḳ ü Tehniye ve Mülimmāt-ı Muḥabbet ü[5] Meveddet Tehiyye Olınmış idi.[6]

(Naẓm[7])

[müstef'ilün müstef'ilün] Recez
Lā ensenī ʿan ḥubbikum
Mā dumtu ḥayyen lāfiẓan

Mā ẕiltu etlū fīkum
Fa'll'ahu ḫayrun ḥāfiẓan[8]

(Neşr[9]) Tā ki muʿammā-küşa-yı ḥaḳāyıḳ-ı eşyā olan her fāżıl-ı ṣāḳib-żamīr-i nükte-rübā (naẓm[10])

[fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün] Remel
Lāf-ı ʿışḳ-ı tust dersem līk der-ʿomr-i derāz
Gerçi fersāyed zebān yek şemme netuvān guft-bāz[11]

---

[1] ʿaybdur: bībdür NP, M.
[2] elfāẓa: elfāẓ-ı M.
[3] Naẓm: NEK1'de yok.
[4] Far: Israr, haddini aştı; şimdi dua vaktidir. Her iş gönlünce olsun.
[5] Muḥabbet ü: M'de yok.
[6] NP: 42a; M: 30b. Başlık: NEK1'de yok. "....." M.
[7] Naẓm: NP'de ve NEK1'de yok.
[8] Ar: "Allah en iyi koruyandır." (Yûsuf 12/64) sözünü okudukça sizi sevmekten geri durmam, hayatta olup konuştukça.
[9] Neşr: NEK1'de yok.
[10] naẓm: NEK1'de yok.
[11] Far: Dersim senin aşkını konuşmaktan ibaret, fakat bütün ömrümce benimdir. Gerçi bunu söylemek dilimi aşındırır ama yine az da olsa ondan bir şey anlatmak mümkün.

(neşr[1]) terkīb-i berāʿat-tertībinden müstaġric muʿammā-yı selāmün ʿaleyküm ve rābıṭa-i şeġaf u vidāduñ -ki beyne'l-vedīdeyn inʿiḳād bulmışdur- mehāvī-i ḥaḳīḳat-i idrākinde delīl-i bādiye-peymā-yı ḫıred-ı çālāk güm ola. Hemāre[2] ẕāt-ı şerīf[3]-emārelerini nigehbān-ı ***in küllü nefsin lemmā ʿaleyhā ḥāfiẓun***[4] lāhıẓ ve muḳābele-i iḥsān-ı bī-iḥsanlarında[5] inşād u inşā olınan medāʾiḥ ü enāşīd-i muʿciz-nümā ġıbṭa-resān-ı revān-ı Ḥāfıẓ u Cāḥıẓ ola. Ṣunūf-ı deʿavāt-ı ṣüreyyā-ictimāʿ mihr-i iltimāʿ ki bevāḳīyet-i şifāh-ı şifā-dih-i ḫūbān gibi mütelālīʿ-i dıraḫşān olan kelimāt-ı hemvār-ı selāset-medārı nihān-ḫāne-i ḳuvvet-ı ḥāfıẓada maḥfūẓ ve fünūn-ı ḫademāt-ı bī-ḥıḳd-ı cevz-i aʿḳad ki mānend-i sırr-ı mektūm ve dürr-i meknūn-ı meklūʾ u maḥzūn olan maġzā-yı iḫlāṣ-ḳarīni mecmaʿ-ı teẕkār-ı ʿahd-i dīrīnde lisān-ı nefs-i nāṭıḳa ile maḳrūʾ u melfūẓ ola. Ḳāfile-i şevḳ ü nüzūʿ ile ol kaʿbe-i faẕl u bürūʿa iblāġ u irsāl [M-31a] ve vücūd-ı müşterī-suʿūdlarına taḥaḳḳuḳ-peẕīr[6] olan[7] rabṭ-ı ḳalb ve meyelān-ı żamīr ile teẕyīl-i[8] ḳıṣṣa-i dilsūz-ı Selāmān u İbsāl olınur. Mültemes-i kemīne-i bī-kes budur ki biżāʿat-i müzcāt-ı deʿavāt ol Yūsuf-ı Mıṣr-ı meḥāsin-ṣıfātuñ maḥżar-ı sütüde-muḫbirlerinde ḥayyiz-i irtiżāda vāḳıʿ ve dārū-yı ḫüsn-i iltifāt u irtifākları dāʾ-i ʿayāʾ-i ʿuṣāʾ-i[9] firāḳa devāʾ-i nāfiʿ-i nāḳıʿ ola. Bu ḥamīm-i bī-tereddüd ve sālik-i ṣırāṭ-ı müstaḳīm-i teveddüd ki dergeh-i[10] māh-ı mihr ü ülfeti kelef-i külfetden berī ve farṭ-ı ḍarāʿat ü niyāzı -ki bevāḳī-i müddeʿiyān-ı muḥabbetden rüçḥān u imtiyāz bulmışdur- [NEK1-37b] maʿraż-ı ḳabūl-i vuṣūle ḥariyydür. Ṣenāʾ-i mārrü'[11]-t-taḳrīre şerḥ-i mā-fi'ż-żamīri teẕnīb ve ṣafḥa-i velāʾ-i sermedīyi levḥa-i ḥubb-ı ebedī ile teẕhīb ider ki ber-ḥaseb-i *el-muḥabbe ifrāṭü'l-meyl*[12] *bilā-neyl*[13] demʿ-i midrār-ı deryā-medār evdiye-i buʿd u zeyl-i ṭavīlü'ẕ-ẕeylde [NP-42b] seyl olduḳda ḫıred-i ḫurde-şinās ki reh-nümā-yı sergeştegān-ı feyfāʾ-i vesvāsdur. (Ḳıṭʿa[14])

[fe'ûlün mefâ'îlün fe'ûlün mefâ'îlün] Ta'vîl

Le-ʾin nezeḫte dāranbā ve tebāʿadte

---

[1] neşr: NEK1'de yok.
[2] Hemāre: Hemvāre NP.
[3] şerīf: şeref NP, M.
[4] Ar: "Hiçbir kimse yoktur ki, üzerinde koruyucu bulunmasın." (Târık 86/4)
[5] bī-iḫṣanlarında: bī-iḫṣālarında M.
[6] peẕīr: M'de yok.
[7] olan: bulan M.
[8] teẕyīl-i: teẕlī M.
[9] ʿuṣāʾ-i: ʿanāʾ-i NP.
[10] dergeh-i: NEK1'de ve M'de yok.
[11] taḳṣīre: NP'de ve NEK1'de yok.
[12] meyl: leyl M.
[13] Ar: "Muhabbet maksada ulaşılamayan bir meyldir."
[14] Ḳıṭʿa: NEK1'de yok.

Ve şuṭṭa mezāru beyninā ve teʿaẕẕerā

Fe innī ʿalā tilke'l-meveddeti lem ezel
Ve ḥāşā li-ẕālike'ş-şafvāni en yetekedderā[1]

(neṣr[2]) mışdāḳı[3] ile tesliye-baḫş-ı dil-i müştāḳ ve rāḥat-fezā-yı ḫāṭır-ı tevvāḳ[4] olmaġla nāçār (naẓm[5])

[fe'ûlün mefâ'îlün fe'ûlün mefâ'îlün] Ta'vîl
Ve men lem yecid bi-baḥri'l-ḥabībi ke-vaṣlihī
Fe mā ẕāḳa min ṭaʿmi'l-ġarāmi siva'd-daʿvā[6]

(neṣr[7]) feḥvāsı üzre sālik-i tārik-nāy-ı taḥammül ü şekīb ve nigīn-i ṣabr u cebr Ḫātem-i dil-i bī-ḫaberde rekīb olup āyā ol māh-ı āsmān-ı ʿizz ü cāhdan ne ṭarīḳla istişfāʾ-i dil-i ḥarīḳ[8] ve istitfād-ı ḳalb-i ġarīḳ olına diyü dīde-i eşk-bār derīçe-i intiẓār-ı[9] fażl-i Kirdgār'a gümāşte ve eküff-i evṭār cānib-i saḳf-ı sāde-i pür-kāra berdāşte iken nāgeh maḥzen-i ***küllün müyesseru li-mā ḫuliḳa leh***[10]den ol müsteʾhil-i ḳadr-i ʿālīye ilbās-ı ḫalʿ-i meʿālī yaʿnī fażl-ı Dādār-ı bī-hemtā ile vilāyet-i Ümmü'd-dünyā'ya vālī olduḳları ḫaber-i selvet [M-31b] -eṣeri ve cūyā-yı rifʿat ü cāhları olan dūstān-ı nīk-ḫˇāhuñ her biri[11] taraṣṣud-ı mezīd-i ʿizz-i cedīdde olduḳda şāhid-i[12] şevḳ-i meknūn buṭūn-ı kümündan cilvegāh-ı bürūzda meşhūd ve dil-i velehānda pinhān olan eşvāḳ-ı keṣīreden lemʿa-i yesīrenüñ iṣbāt u eṣbātına beẕl-i mechūd olındı. (Naẓm[13])

[mefâ'ilün fe'ilâtün mefâ'ilün fe'ilün] Müctes
Be-d'ān Ḫudāy ki ber-āsitān-ı ḳudret-i ū
Nihāde-end ʿuḳūl u nufūs pīşānī

[1] Ar: Diyarımızdan ayrı düşüp uzaklaşsan da, aramızdaki ziyaret zor ve imkansız olsa da ben o duruluğu bozan bir bulanıklık olmadıkça, o sevgiden vazgeçmem..
[2] neṣr: NEK1'de yok.
[3] mışdāḳı: mışdāḳ NEK1, NP.
[4] tevvāḳ: tevāʾiḳ M.
[5] Naẓm: NEK1'de yok.
[6] Ar: Sevgilinin deryasında olmayı vuslat olarak görmeyen kimse, iddiada olmaktan öte aşkın tadını almamıştır.
[7] neṣr: NEK1'de yok.
[8] ḥarīḳ: ḫarīḳ NP.
[9] intiẓār-ı: NEK1'de yok.
[10] Ar: "Ne için yaratıldı ise herkes için o kolaydır." (Hadîs-i Şerîf: Sahih-i Buhari, 9/159 no. 7551)
[11] her biri: NP'de yok.
[12] şāhid-i: müşāhid-i M.
[13] Naẓm: NEK1'de yok.

Ki bī-ḥużūr-ı tu duşvār mī-dihed dest-em
Ki tā ze-nem nefesī der-cihān be-āsānī[1]

(Neṣr[2]) Ḫudā-yı maʿbūd ol manṣıb-ı bihbūdı-i mübārek ü mesʿūd ve ḥavālī-i ḥarem-serā-yı behişt-nişāndan ṭarīḳ-i ṭavārıḳ-ı ḥadeṣānı mesdūd idüp ol belde-i bülend-i ʿAdn-mānende ẕāt-ı[3] ġayr-ı faẓẓları istīfāʾ-i ḥaẓẓ itdükden ṣoñra ġazāret-i feyż-i vezāret ile gülzār-ı merām u maṭlūbları maṭlūl ve müşrifī-i şeref-i ġayr-ı meslūbları meslūl olup[4] fażl-ı mufaḍḍil-i eḥad ile ber-ḥaseb-i *el-ʿavdü aḥmüde* dīvān-ı raşīnü'l-bünyāna ʿāʾid ve cenībet-keş-i iḳbāl-i cenāʾib-i necāʾib-i mecd ü celāli ḥużūr-ı mekremet-ẓuhūrlarında ḳāʾid ü rāʾid olmaḳ müyesser ü muḳadder ola. [NEK1-38a] Baʿd-ı mā ẕihn-i ġayb-nümālarına mānend-i nūr-ı yaḳīn vāżıḥ u müstebīn ola ki ebvāb u fuṣūl-i kütüb-i uṣūlde taʿyīn ü tebyīn olınduġı üzre meẕheb-ı taḥḳīḳ-i fürūʿa şürūʿ dört aṣl-ı raşīnü'l-esāse -ki kitāb ve sünnet ve icmāʿ ve ḳıyāsdur- mübtenī ve her müdaḳḳıḳ-i yegāne-i uṣūl-i çehārgānenüñ taḥṣīl ü teʾṣīline muʿtenī olup[5] [NP-43a] iṣbāt u ibṣātına eḥad-i uṣūl-i erbaʿa kāfī ve şevāʾib-i şübühātı nāfī iken her mādde-i nāddenüñ ki[6] mizāc-ı taḥḳīḳ-i bī-cidāli ʿanāṣır-ı uṣūl-i erbaʿa ile iʿtidāl bulup aḳsām-ı uṣūl-i şerʿiyyeyi -ki icrāʾ-i[7] aḥkām-ı ferʿiyyede merʿiyyedür-[8] bi-ḥaẕāfīrihā cāmiʿ ve maṭlaʿ-ı istinbāṭ-ı ṣaḥīḥinden bedr-i Ḫaḳḳ-ı ṣarīḥ lāmiʿ ola. Lā raybe fīh revāḳ-ı fażilet-vifāḳı[9] mülāṣıḳ-ı ḳımme-i īḳān u müstevʿib-i edille-i ʿaḳliyye vü naḳliyye olmaġla bünyād-ı vücūb-ı iʿtiḳādı ḳarīn-i itḳān olur. Bināʾenʿaleyh şehr-i müşārü'n-ileyhüñ meḥāsin-i bī-pāyānı mesbūḳ-ı bi'l-beyān olan [M-32a] dört aṣl-ı aṣīl ve rükn-i eṣīl ile muḳarrer ü ṣebīt ve her bürhān-ı mübīn şāhid-i maḥbūbü'l-ḳulūb-ı ḥaḳḳe'l-yaḳīna maḳīl ü mebīt olmışdur. Evvelā ol güzīde-i büldānı lisān-ı beyān-ı āyāt-ı Furḳān-ı müṣnī *ve iʿādetu'ş-şeyʾi ve tafsīluhū tedullu ʿalā şerefihī ve taf ḍīlihī*[10] vefḳi ve ṭarīḳi[11] üzre tenzīl-i Rabb-i celīlde efānīn-i taʿbīr ile tekrīri beyāndan muġnīdür. Ṣāniyen dehān-ı gevher-bār-ı Resūl-i emīnden ṣallā'l-

[1] Far: Akıllar ve nefslerin kudret eşiğine alınlarını koydukları Allah'ım. Senin huzurun olmadan nefes alıp vermek bile bana güç geliyor.
[2] Neṣr: NEK1'de yok.
[3] ẕāt-ı: ẓāy-ı M.
[4] gülzār-ı merām u maṭlūbları maṭlūl ve müşrifī-i şeref-i ġayr-ı meslūbları meslūl olup: M'de yok.
[5] olup: NP'de ve NEK1'de yok.
[6] ki: NP ve M'de yok.
[7] icrāʾ-i: icrām-ı NP, M.
[8] merʿiyyedür: merʿiyye M.
[9] fażilet-vifāḳı: fażilet ü füvāḳı NP, fażilet ü firāḳı M.
[10] Ar: Bir şeyin tekrar edilmesi ve detaylandırılması şerefli ve üstün olduğunu gösterir.
[11] ve ṭarīḳi: NEK1'de yok.

lāhu teʿalā ʿaleyhi ve's-sellem[1] niçe eḥādīṯ-i muʿciz-ḳarīn ile ol ġayret-i bāġ-ı cinānuñ rücḥānı işʿār ḫuṣūṣan ***ḳusimeti'l-bereketu ʿaşarate eczā'in fe ceʿale'llāhu tisʿaten minhā fī Mışra ve cüz'en fī sā'iri'l-emṣār***[2] ḥadīṯ-i ṣıḥḥat-medārı ile meziyyet-i bī-meriyyeti iḫbār olınmışdur. Ṯāliṯen icmāʿ-ı ümmet-i bülend-himmet bunuñ üzerine münʿaḳid ve her dānişver-i hüner-perver bu ḳavle muʿteḳiddür ki belde-i ṭayyibe-i Mışr u Fayyūm maṭraḥ-ı fażl-ı ḥayy-ı Ḳayyūm olup cemīʿ māyuḥtāc u feżāʾilde müstaḳill olmaġla meclūbāt-ı bevāḳī-i büldāna kāʾinen mā[3] kān ġayr-ı müfteḳir lākin sāʾir eḳālīm ü emākinüñ *meʿa keṯrati ṭarāʾiḳıhā ve vefrati ṭarāʾifihā*[4] ol şehr-i bāʿiṯü'l-ibtihāca şiddet-i iḥtiyācı ẓāhirdür. Ḥattā eyāletü'l-Mışr taʿadü'l-ḫilāfa kelām-ı ḥāṣṣī ʿAmr bin ʿĀṣ'dan mervī ve ḫaber-i ṣaḥīḥü'l-esnād-ı *ve levḍuribe beynehā ve beyne sā'ir ḳura'd-dünyā sūrun le'staġnā ehluhā bi-mā fīhā ʿalā sā'iri'l-bilād*[5] [NEK1-38b] zülāl-i bārid-i yaḳīn ile maḥrūrān-ı deşt-i ẓann u taḫmīni mürvīdür. Kütüb-i nāḳilān-ı veḳāyiʿ-aʿṣārda ol güzīde-i müdün ü emṣāruñ ḫaṣāʾiṣ-i bī-naḳāʾişi bir vechle olmışdur ki ser-cerīde-i muʿazẓamāt-ı memālik ü büldān [NP-43b] oldugı bi'l-bedāhe münkeşif ü ʿıyān olur. (Naẓm[6])

[fe'ûlün mefâ'îlün fe'ûlün mefâ'îlün] Ta'vîl
Le-ʿamruke mā Mışr bi-mışr ve innemā
Hiye cennetu'd-dünyā li-men yetebeṣṣar

Fe evlāduhuā'l-vildānu ve'l-ḥūru ʿıynuhā
Ve ravḍatuhā'l-miḳyāsu ve'n-nīlu kevṯer[7]

(Neṯr[8]) Rābiʿan aḳyās-ı ḳıyāsdan sehm-i fehm-i reşḳ ve şeẕāʾ-i istidlāl meşām-ı ḳarāʾin-i ḥāl ile neşḳ olınur ki ol maḳūle feżāʾil-i menḳūle ve nevādir-i maḳbūle-i maʿḳūleyekān olan [M-32b] mekān-ı ḫayrü'l-emākin[9] ve şol şehr-i şöhret-fezā ki Ümmü'd-dünyā ile müsemmā[10] ola. Aṭyeb-i mesālik ü mesākin[11] olup memerr-i

[1] ṣallā'l-lāhu teʿalā ʿaleyhi ve's-sellem: NP'de ve M'de yok.
[2] Ar: "Bereket on parçaya ayrılmıştır. Allah bunlardan dokuzunu Mısır'a; birini de diğer beldelere vermiştir."
[3] mā: min M.
[4] Ar: Yollarının çok, hoş taraflarının bol olması yanında.
[5] Ar: Onunla dünyanın diğer yerleşim yerleri arasında bir sur çekilecek olsa, oranın halkı kendi topraklarında bulunan şeyler sebebiyle diğer beldelere muhtaç olmaz.
[6] Naẓm: NEK1'de yok.
[7] Ar: Yemin olsun ki Mısır alelade bir belde değil. Gönül gözüyle bakan için dünya cennetidir. Evlatları, vildan ve iri gözlü huriler; ravzası Mikyâs, Nil'i de kevserdir.
[8] Neṯr: NEK1'de yok.
[9] ḫayrü'l-emākin: ḫayrü'l-imkān NP.
[10] müsemmā: tesmiye M.
[11] ü mesākin: M'de yok.

āẕāndan vāṣıl-ı dārü's-salṭanata cinān olan meḥāsin-i gün-ā-günı[1] -ki güncāyiş-i ḫīṭa-i iḥāṭadan bīrūndur- meziyyet mertebesine delīl-i ṣınāʿī ḫuṣūṣan siḥr-āferīnān-ı muʿciz-nümā ki meẓāhir-i *inne li'llāhi künūzen taḥte'l-ʿarşi mefātīḥuhā elsinetu'ş-şuʿarā*[2]dur. Medḥ ü ṣenāsında iġrāḳ u iṭrā itdükleri daḫı eşref-i mevāṭın ve elṭaf-ı medāʾin olduġına cevāb-ı iḳnāʿī olur. (Ḳıṭʿa[3])

[müstef'ilün müstef'ilün fâ'ilün] Serî'
Men şāhede'l-arḍa ve aḳṭārahā
Ve'n-nāse envāʿan ve ecnāsā

Ve lā raʾā Mıṣra ve lā ehlehā
Fe mā raʾā'd-dünyā ve la'n-nāsā[4]

(Neṣr[5]) Bu ḳīl ü ḳālden beytü'l-ḳasīde-i meʾāl budur ki ṭuruḳ-ı uṣūl-i erbaʿa ile daʿvā-yı meziyyeti müṣbit ve resen-i şübheti münbit olan belde-i iḳlīm-āsāda cālis-i evreng-i serverī ve zinād-ı belāhet ü[6] ʿalālārı verā olmaḳ bir ʿaṭiyyet-i kübrā ve mevhibet-i ʿuẓmādur ki *ʿızamu'ş-şükri ʿalā ḳadri ʿızami'l-mevhūbi leh*[7] maġzāsı üzre sāʾir ʿaṭāyā vü niʿamdan ecell ü aʿẓam ve bu raġībe-i bī-ḳıyāsuñ edāʾ-i vaẓīfe-i sipāsı cümleden aḳdem ü elzemdür. Lā-cerem ol hūşmend-i büzürgvāra cedīr ü sezāvār budur ki ṣayd-ı[8] remīde-i niʿmeti ḥıbāle-i şükr-i bī-ġāyet ile taḳyīd ve mebānī-i mecd ü rifʿati erkān-ı dād u nışfet ile teşyīd idüp her ḥālde rıżā-yı Ḥālıḳ'ı muḳteżā-yı ḫalāyıḳ üzre taḳdīm ve meḳāṣır-ı[9] sitem ü iʿtisāfı muʿādil-i ʿadl ü inṣāf ile tehdīm buyura. (Naẓm[10])

[mefâ'îlün mefâ'îlün fe'ûlün] Hezec
Çu devlet-mend mulhem bāşed ez ġayb
Naṣīḥat kerden-eş nevʿīst ez ʿayb

Bedān māned hemī zīnsān ḫiṭābī
Ki kes ber gul-sitān rīzed gulābī [NEK1-39a]

[1] gün-ā-günı: gün-ā-gün M.
[2] Ar: Allah'ın arşın altında, anahtarları şairlerin dilleri olan hazineleri vardır.
[3] Ḳıṭʿa: NEK1'de yok.
[4] Ar: Kim yeryüzünün dört bir yanını, çeşit çeşit insanlarını görse, Mısır'ı ve halkını görmeden dünyayı ve insanlarını görmemiştir.
[5] Neṣr: NEK1'de yok.
[6] belāhet ü: nebāhet NP, M.
[7] Ar: Şükrün büyüklüğü, kendisine bahşedilenin büyüklüğü kadardır.
[8] ṣayd-ı: ceyyid-i M.
[9] meḳāṣır-ı: ḫaḳādır M.
[10] buyura. (Naẓm): buyuralar. NEK1.

Ḥıred ne-b'ved be-maʿden zer figenden
Be-deryā dur be-kān gevher figenden

ʿİmāret kerden ender-Beyt-i Maʿmūr
Be-nūr endūden-i Ḫūrşīd ez dūr

Velīk ber nīkḫˇāhān gāh gāhī
Be-vācib şarṭ bāşed nīk-ḫˇāhī[1]

(Neṯr[2]) Ṭūmār-ı niyāz[3] dest-i sūz u güdāz ile pīçīde ve nihāl-i ibtihālden ġonçe-i [M-33a] nev-demīde-i āmāl çīdedür ki naḥl-i ʿaseli [NP-44a] câme-i ḫāmenüñ dehān-ı iblāġından ifrāġ olınan şehd-i şīrīn-i ḫaber-i ṣıḥḥat-ḳarīnleri ile meẕāḳ-ı muḫlişan-ı müştāḳı ḫulüvv ve laḥẓa-i teleffüt ü nevāzişleri ile bu güm-geşte-i peyġüle-i sūzişi vāṣıl-ı merāḳī-i ʿulüvv idüp kitāb-ı mübīn-i muʿciz-āyīn ile iẓhār-ı yed-i Kelīm ü dem-i Mesīḥ ve irsāl-i ḫiṭāb-ı faṣīḥ ile meydān-ı meveddeti fesīḥ ideler. (Mışrāʿ[4])

[mefʾûlü fâʾilâtü mefâʾîlü fâʾilün] Muzâriʾ
Ḥācet hemīşe pīş-i kerīmān buved revā[5]

(Neṯr[6]) Bundan ziyāde hezz-i[7] ceẕʿ-i ḳalem ile raṭb-ı ceniyy-i raḳam ile ictinā ve iṭnāb-ı mükābede-i firḳate iʿtinā olınmayup evḳāt-ı behicātda rivāyet-i dāstān-ı nāliş ü tebrīḥ ve zülf-i müstaṭīl-i ʿibārāt rūy-ı dil-firūz-ı kināyāt u istiʿārāta tesrīḥ olınmadı. Hemvāre ẕāt-ı ḫüceste-liḳāları ṭūl-i beḳā ile muʿammer ve iṭnāb-ı sürādıḳ-ı câh u celālleri mesāmīr-i ʿizz-i bī-zevāl ile müsemmer[8] olup ġāniye-i ʿişve-kār-ı iḳbāl-i şevḳ ʿatebe-i gerdūn-miṣāllerinden raḳṣ u müstevfī-i ḳażā-şenāt u aʿdālarınuñ ḳavāʾim-i iḳtidār ve veẕāʾif-i aʿmāların[9] dāʾimā naḳż u naḳṣ eyleye. (Ḳıṭʿa[10])

[mefʾûlü fâʾilâtü mefâʾîlü fâʾilün] Muzâriʾ

[1] Far: Devlet sahipleri gaybdan mülhem olunurlar. Onların nasihat etmeleri ayıptan bir çeşittir. Bunun gibi bir hitap, gülistana gül suyu dökmeye benziyor.Deryaya inci atmak, madene de gevher atmak akıllı işi değildir. Beyt-i Mamur imaret etmek ve güneşe ışık tutmak da öyle. Fakat iyi şeyler isteyenler için bazen hayırhahlık yapmak gereklidir, şarttır, elzemdir. Bedān: Hedān M; Velīk: Velī M.
[2] Neṯr: NEK1'de yok.
[3] Ṭūmār-ı niyāz: Ṭūmār ki bir NP.
[4] Mışrāʿ: NEK1'de yok.
[5] Far: Kerimlerin indinde her zaman hâcetlere cevap verilir.
[6] Neṯr: NEK1'de yok.
[7] hezz-i: menn M.
[8] müsemmer: muʿammer NP, M.
[9] aʿmāların: iʿmārların M.
[10] Ḳıṭʿa: NEK1'de yok.

Durc-i żamīr-i men ki pur ez[1]-medḥ-i tust
Īn çend dāne ḥālī ez-ān intiḫāb kerd

Kilk-i men ez-ʿacz-i suḫan der-zebān bi-mānd
Zīrā ki musriʿ-i tu firāvān şitāb kerd[2]

27.[3]

ʿArāʾis-i deʿavāt-ı muḫaddere ve nefāʾis-i teslīmāt-ı ġayr-ı mükeddere ki meşşāṭa-i ṭabʿ-ı ṣafā-enīs mūy-çīne-i kilk-i ḫoş-nevīs ile terbiyet ve çeşm ü ebrū-yı fitne-cūyına sürme ve vesme-i feṣāḥat u belāġat ile zīnet virdügi şāhidān-ı mevzūn-ḫırām-ı kelāmı şiʿār-ı ḳıllet-i lafẓ ve keşret-i maʿnā ile maʿraż-ı mezāyā-yı muʿciz-nümāda tezeyyün ü teberrüc ve maḳāʿid-i ʿarş-ı berīnde murabbaʿ-nişīn olmaġiçün pāy-ı ṣıdḳ-ı ʿazīmet [M-24a] ile selālīm-i çārṭāk-ı ḥüsn-i icābete teraḳḳī vü tederrüc eyleye. Berīd-i bād-ı seḥer-ḫīz ile ihdāʾ-i maḥfil-i ʿazīz-i ʿıṭr-āmīz olınur. (Mışrāʿ[4])

[mefʾûlü fâʾilâtün mefʾûlü fâʾilâtün] Muzâriʾ
Umīd hest ki der-maʿraż-ı ḳabūl ufted[5]

(Neşr[6]) Envāʿ-ı şevḳ ü iltiyāʿ ile temhīd-i [NEK1-39b] muḳaddime-i selām ve Ḥacer-i Esved-i āsitān-ı müşeyyedleri kef-i istislām ile istilām olınduḳdan ṣoñra eẕhān-ı selīme-i ḫuddām-ı kirāma *lā ẕāle ḥusne nesaḳıhim maḥsūden li-semṭı'l-cevzā ve lā beriḥa* [NP-36b] *yeḥūzūne'ş-şerefe ḥavzā*[7] ilkāʾi bende-i muteraṣṣıdi'l-liḳā budur -ki (mışrāʿ[8])

[feʾilâtün feʾilâtün feʾilâtün feʾilün] Remel
Ḥamd u ṣad-ḥamd be-dergāh-ı Cevād-ı muteʿāl[9]

---

[1] der: NP'de ve NEK1'de yok.
[2] Far: Benim kalbimin sandığı senin övgünle dopdoludur. Benim kalemim acizliğinden dolayı sözü dilde bıraktı, dışarı atamadı. Çünkü senin ulağın çok hızlı davrandı.
[3] NP: 36a; M: 23b. Başlık: "Ṣūret-i Mektūbdur ki Tehniye-i Ṣıḥḥat İçün Bir Ṣāḥib-i Mekremete Kitāʾib-i Efānīn-i Kināyet-i Tektīb ü Muḳaddemāt-ı Ṣadāḳat Tertīb Olunmuş idi" M.
[4] mışrāʿ: NEK1'de yok.
[5] Far: Ümit odur ki, kabul marazına düşsün, kabule layık olsun.
[6] Neşr: NEK1'de yok.
[7] Ar: Tertiplerindeki güzellik kıskanılıp durdu; buluşmayı gözleyenin elindeki bayrağı indirmesi gibi, cevzanın (ikizler burcu) düzeni gibi daim şerefe sahiptirler.
[8] mışrāʿ: NEK1'de yok.
[9] Far: Binlerce hamd Cevâd'ın (Allah'ın) dergâhına.

(neṣr[1]) -ki naẓīr-i bī-naẓīr-i ẕāt-ı ḥamīdü'l-fiʿālleri pūte-i iʿrāż-ı emrāżdan ḫalāṣ ve tengnāy-ı aḳsām-ı esḳāmdan[2] infilāṣ bulup yūḥ-ı rūḥ-ı pür-fütūḥları noḳṭa-i iʿtidāl-i rebīʿī-i ḳuvvet-i ṭabiʿīde ḳarār ve ṣaġr-ı[3] āmāl-i icābet-meʾāl nevīd-i ʿalāmet-i bürʾü selāmet ile ibtisām u iftirār[4] eyledi. (Naẓm[5])

[mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün fe'ûlün] Hezec
Ten-et be-nāz ṭabībān niyāz-mend me-bād
Vucūd-ı nāzik-et āzurde-i gezend me-bād

Selāmet-i heme aḥbāb der-selāmet-i tust
Be-hīc ʿārıża şaḥṣ-ı tu derd-mend me-bād[6]

(Neṣr[7]) Ẕāt-ı mekārim-simātları meḥāmid-i nuʿūt u ḫilāl ve meḥāsin-i melābis-i mecd ü celāl ile müteḫalliḳ-i beyżāʾ-i refd-i bī-şümārları müfārıḳ-ı sergeştegān-ı ḳıfār-ı[8] iḳtifāra[9] müteʾallıḳ olduġı cihetden esbāb-ı sıḥḥatleri intihāʾ-i āmāda dek āmāde olmaḳ duʿāsında mecmūʿ-ı[10] evrād u endād-ı ittifāḳ ve gerd-i keder-i iḫtilāl ü iʿtilāl mirʾāt-i ẕāt-ı sütūdeden zidūde olmaḳ içün naḳd-i nāfıḳ-ı duʿāʾ-i muvāfıḳ bu ebyāt-ı belāġat-meşḥūnuñ sūḳ-i[11] maẓmūnında infāḳ itmişlerdür. (Naẓm[12])

[müstef'ilün fâ'ilün müstef'ilün fâ'ilün] Basît
El-mecdu ʿūfiye iẕ ʿūfiyte ve'l-keramu
Ve zāle ʿanke ilā aʿdāike'l-elemu

Ve mā eḫuṣṣuke fī burʾin bi-tehniʾetin
İẕā selimte fe küllu'n-nāsi ḳad selimū[13]

[1] neṣr: NEK1'de yok.
[2] emrāżdan ḫalāṣ ve tengnāy-ı aḳsām-ı esḳāmdan: M'de yok.
[3] ṣaġr-ı: naẓar-ı NP, M.
[4] iftirār: iḳtirār NP.
[5] buyura. (Naẓm): buyuralar NEK1.
[6] Far: Senin vücudun tabiplerin nazını çekmek zorunda kalmasın. İnce, nazik vücudun zararlardan incinmesin. Bütün ahbapların selameti, senin selametindedir. Senin şahsın hiçbir hastalıkla dertli olmasın.
[7] Neṣr: NEK1'de yok.
[8] ḳıfār-ı: nifār M.
[9] iḳtifāra: iftiḳāra NP, M.
[10] mecmūʿ-ı: evdād-ı NP, M.
[11] sūḳ-i: şevḳ-i M.
[12] Naẓm: NEK1'de yok.
[13] Ar: Sen sıhhatli olursan şan ve onur da sıhhat bulur. Elemler senden kalkar, düşmana gider. Özellikle şifa buldun diye tebrik etmiyorum seni; sen iyi olursan, iyi olur insanların hepsi. ʿūfiye: ʿavnī M; iẕ: iẕā M.

(Neşr[1]) ve secencel-i recāda ṭalʿat-i neyl-i münā şūret-nümā -yaʿnī cism-i bī-dālarında peyda- olan inḥirāfün-mā ḳarīn-i ʿāfiyet ü şifā olduġından muḥarremān-ı Kaʿbe-i iġlāṣ -ki maḥremān-ı ḫalvet-serā-yı iġtişāṣdur- kilk-i nādire-kār ile bu kelimāt-ı berāʿat- [M-24b] şiʿārı naḳş-ı ṭāḳ-ı zer-nigār-ı[2] rūzigār itmişlerdür. (Naẓm[3])

[müstef'ilün fâ'ilün müstef'ilün fâ'ilün] Basît
Ṣaḥḥat bi-ṣıḥḥatike'l-mekārimu ve'l-ʿulā
Ve tebāşeret bi-ke muhcetu'l-İslāmi

Fe'lneşkuranne'llāhe celle celāluhū
Medde'l-kelāmi ve ṭāḳati'l-İslāmi[4]

(Neşr[5]) Zīrā kütüb-i ṣiḥāt-ı işbātda taḡrīc ü işbāt olınan eḥādīṣ-i ṣıḥḥat-āyātdan ***ebliġū ḥācete men lā yesteṭīʿu iblāġa ḥācetihī, fe men ebleġa sulṭānen ḥācete men lā yesteṭīʿu*** [NP-37a] ***iblāġahā ṣebbeta'llāhu ḳademeyhi ʿala'ṣ-ṣırāṭi yevme'l-ḳıyāmeti***[6] ḥadīṣ-i maḳbūli -ki Ṣaḥīḥ-i Buḫārī'de ḥażret-i Ebī Derdā'dan menkuldür- ẕāt-ı feżāʾil-simātlarına düstürü'l-ʿamel [NEK1-40a] ve ber-ḥaseb-i ḥadīṣ-i ṣıḥḥat-ʿunvān afḍalü'l-kelām-ı kelimetü[7] Ḥaḳḳ-ı ʿinde's-sulṭān mübtelā-yı curḥ-i ḥırmān olanlara fermān-ı dermān eylemek ol ṣāʿid-i ḥadeb-i ḥüsn-i edebe ḳuṣvā-yı emel olmaġla ḫavāṣṣ u ʿavām işāʿa vü iẕāʿa-i inʿām-ı ʿāmları ile ʿaẕbü'l-beyān ve şümūs-ı aʿmār-ı bī-şümārları ilā āḫirü'l-edvār fāʾizatü'l-envār olmaḳ ẓalām-ı ẓulāmetı defʿe maḥż-ı nefʿ olduġında yek-dil ü yek-zebān olup duʿā-yı ṣıḥḥat-ẕāt-ı feżāʾil-īnāsları mecmūʿ-ı nāsa vācib ü müteḥattim ve bīgāne vü āşinā Ḥātem-i müşāhede-i faẓl u nedāları ile müteḥattemdür. (Naẓm[8])

[mef'ûlü fâ'ilâtü mefâ'îlü fâ'ilün] Muzâri'
Ger ḳaṣd-ı yādigār kunī der-ḳażā-yı dehr

[1] Neşr: NEK1'de yok.
[2] zer-nigār-ı: NEK1'de yok.
[3] Naẓm: NEK1'de yok.
[4] Ar: Sen sıhhatli olunca, iyilikler, yücelikler de sıhhatlidir. İslam'ın gözbebeği senin sebebinle güler. Konuştukça, güç yettikçe mutlaka yüce Allah'a, Müslümanlığa şükretmeliyiz.
[5] Neşr: NEK1'de yok.
[6] Ar: "İhtiyacını bildiremeyenin ihtiyacını bildirin. Kim ihtiyacını bildiremeyen birinin ihtiyacını bir yöneticiye iletirse, Allah onun ayaklarını kıyamet gününde sırat üzerinde sabit kılar." (Hadîs-i Şerîf: eş-Şifa bi Ta'rifi Hukuki'l-Mustafa, 1/272)
[7] kelimetü: NEK1'de yok.
[8] Naẓm: NEK1'de yok.

Çun nām-ı nīk der-du-cihān yādigār nīst[1]

(Neṣr[2]) Beyne'l-enām nīk-nām olmaḳ bir ḫilʿat-i saʿādetdür ki her ehl-i siyādetüñ ḳāmet-i ḥāl-i nebāhet-meʾāline çesbān lā-siyyemā bu zamān-ı ḳıyāmet-sīmāda ol ẕāt-ı keṣīrü'n-nedādan māʿadā ehālī-i mecd ü meʿālī ḥaḳḳında taṣavvur u[3] ḥisbān olmayup inşāʾallāhu teʿalā dār-ı dünyāda ***va'llāhu fī ʿavni'l-ʿabdi mā kāne'l-ʿabdu fī ʿavni aḫīhi***[4] vaʿdinde münderic ve yevm-i nüşūrda ber-ḥaseb-i ḫaber-i meşhūr-ı ***el-muḳsiṭūne ʿalā menābira min nūrin***[5] ġumme-i ʿaḳabāt-ı ʿuḳbāʾ münferic olmaḳ faẕl-ı Ḥaḳ ile muḥaḳḳaḳdur. (Naẓm[6])

[mefâ'ilün fe'ilâtün mefâ'ilün fe'ilün] Müctes
Celāl-i ḳadr-i turā ġāyetī muʿayyen nīst
Ki ber-ṣenā-yı [M-25a] tu kes rā ḳarār-gir-ed rāy

Be-pāye ki resed tā esās-ı medḥ nihed
Firāz-ı pāye-i dīger nihāde bāṣed pāy[7]

(Neṣr[8]) Ḫuṣūṣan bu ḫadīn-i ṣadāḳat-intimā (naẓm[9])

[mef'ûlü mefâ'ilün mefâ'îlü fe'ûl] Ahreb
Şek nīst ki der-selāmet u ṣıḥḥat-i tu
Vābeste buved selāmet u ṣıḥḥat-i mā[10]

(neṣr[11]) feḥvāsı naḳş-ı kitābe-i cinān ve tevālī-i[12] niʿam-ı firāvānlarınuñ rāh-ı şükrānında (naẓm[13])

[mef'ûlü fâ'ilâtü mefâ'îlü fâ'ilün] Muzâri'

---

[1] Far: Bu dünya fezasında bir hatıra bırakmayı diliyorsan, iki cihanda güzel isim bırakmak gibi yadigar yoktur.
[2] Neṣr: NEK1'de yok.
[3] u: NEK1'de yok.
[4] Ar: "Kul, kardeşinin yardımında bulunduğu sürece Allah da onun yardımındadır." (Hadîs-i Şerîf: Müsned-i ibn el-Mübarek, 5 no. 6)
[5] Ar: "Adaletle davrananlar, nurdan minberler üzerindedirler." (Hadîs-i Şerîf: Müsnedü'l-Bezzar, 6/333 no. 2340)
[6] Naẓm: NEK1'de yok, Ḳıṭʿa M.
[7] Far: Senin büyüklüğünün bir sonu yoktur ki seni öven kişi de övmeyi bırakasın. Övgüsünün esasını oluşturmak için bir basamak çıktığı zaman, ayak başka bir basamakta olur. ḳarār-gir-ed rāy: ḳarār-gīr-dāri M; Be-pāye ki: Be-pāye-i M.
[8] Neṣr: NEK1'de yok.
[9] naẓm: NEK1'de yok.
[10] Far: Bizim sıhhat ve selametimiz, senin sıhhat ve selametine bağlıdır. ki: M'de yok.
[11] neṣr: NEK1'de yok.
[12] tevālī-i: nevāʾī-yi M.
[13] Buyura. Naẓm: buyuralar NEK1.

Men şukr çun kunem ki heme niʿmet tu'em
Niʿmet çi gūne şukr kuned ber-zebān-ı ḫ ̌īş[1]

(neşr[2]) maʿnāsını taʿvīẕ-i bāzū-yı cān itmekle sāʾir aḥbāb-ı ṣāfī-derūndan efzūn sırr-ı ser-be-mühr-i [NP-37b] mihrlerin gencīne-i sīnede ketm ve ẓahrü'l-ġaybdan muṣḥaf-ı ḫulūṣ-ı bī-reybi ḫatm itdügi müstaġin ʿani'l-beyān ve esārīr-i serāʾir-i aḳvāl ü efʿālinden muttażıḥ u ʿıyāndur ki[3] kevkeb-i nesemet-i saʿādet-simetleri ʿuḳde-i reʾs-i saḳāmdan evc-i burc-ı bürʾ-i tāmma meyl-i[4] ***ve iẕā meriḍtu fehuve yeşfīn***[5] şifā-ḫānesine neyl itdükde (naẓm[6])

[fe'ilâtün mefâ'ilün fe'ilün] Cedîd
Ḫaber-i żaʿf u mujde-i ṣıḥḥat
Ger ne maṣḥūb-ı yek-diger būdī

Bī-ḫaber māndegān-ı hicrān rā
Z'ān ḫaber-i cān u ten bi-fersūdī[7]

(neşr[8]) mażmūnı tekrār ve ile'l-ān nāʾil [NEK1-40b] ü rātib olduġum merātib-i bi-esrihā eşer-i ḥüsn-i terbiyetleri olmaġla veẓāʾif-i şükr-i niʿmetlerini ***men lem yeşkerü'n-nāse lem yeşküru'llāh***[9] kelām-ı dilḫˇāhı üzre ***bi'l-ʿaşiyyi ve'l-ibkār***[10] teẕkār idüp vücūd-ı bī-ʿaybları dārü'ş-şifāʾ-i ġaybdan bir mertebe mesrūr olmışdur ki ʿilāc-peẕīr ve maẓhar-ı faẕl-ı ġazīr[11] olduġından bu çāker-i pür-ḳuṣūrları bir mertebe mesrūr olmışdur ki istīfā-yı beyānı güncāyiş-i dāʾire-i imkāndan ḫāric ve müdrece-i istiḫāleye dāricdür. Cenāb-ı Ḫudā'dan isticdāʾ olınur ki bedraḳa-i tevfīḳ-i refīḳ ve müfāza-i taḥḳīḳde hādī-i ṭarīḳ olup vücūd-ı müfīżü'l-cūdları maẓhar-ı feyż-i aḳdes ve

[1] Far: Ben nasıl şükredeyim ki, benim her şeyim senin nimetin, ben zaten haddizatında senin nimetinim. Nimet kendi diliyle nasıl şükredebilir ki?
[2] neşr: NEK1'de yok.
[3] ki: NEK1'de yok.
[4] meyl-i: muʿīl-i NP.
[5] Ar: "Hastalandığımda da O bana şifâ verir." (Şu'arâ 26/80)
[6] Naẓm: NEK1'de yok.
[7] Far: Zayıflık, hastalık haberi ve sağlığa kavuşmanın müjdesi birlikte olmasaydı, ayrılık sebebiyle habersiz kalanların canı bu haber sebebiyle yıpranırdı. Ger: Ki M.
[8] neşr: NEK1'de yok.
[9] Ar: "İnsanlara teşekkür etmeyen, Allah'a da şükretmez." (Hadîs-i Şerîf: Sünen-i Tirmizî, 4/339 no. 1955)
[10] Ar: "akşam sabah" (Âl-i İmrân 3/41; Mü'min 40/55)
[11] ġazīr: ʿazīz M.

ḥażar-ı merḥametleri pesmāndegān-ı beriyye-i ḥācete feryad-res olmaḳdan *mā teʿāḳabe'l-ġadevātu ve'l-aṣāʾilu*[1] ḫālī vü zāʾil olmaya. [M-25b] (Naẓm[2])

[mefâ'ilün fe'ilâtün mefâ'ilün fe'ilün] Müctes
Merā ki dāʿī-i īn devletem furū me-guẕār
Çunānçi luṭf-ı İlāhī turā furū ne-guẕāšt[3]

28. Ṣūret-i Mektūbdur ki Aṣḥāb-ı ʿAḳd ü Ḥalden Bir Ṣıddīḳ-i Bülend-Maḥalle Taḥrīr ü Tenmīḳ ve İẓhār-ı Ḫulūṣ ü Vemḳ Olınmış idi.[4]

Hedāyāʾ-i teḥāyā ki senābil-i[5] ḥurūf-ı feṣāḥat-intimāsı kişt-zār-ı dil-i ḫullet-nümāda neşv ü nemā bulmaġla mışdāḳ-ı kerīme-i ***fī kulli sunbuletin miʾetu ḥabbetin***[6] ve teslīmāt-ı selīmāt ki meʿānī-i ṣabābet-mebānīsi medlūl-i ḫaber-i ***iẕā eḥabbe eḥadukum eḫāhu feʾlyuʿlimhu ennehū eḥabbehū***[7] olup şeb-çerāġ-ı elfāẓ-ı belāġat-iblāġı münevver-i ġayāhib-i endūh u zaḥma ve feḥvā-yı muʿciz-sān-ı [M-33b] selvet-resānı kāşif-i estār-ı esrār-ı ***ve ceʿale beyneküm meveddeten ve raḥmeh***[8] ola.[9] Nādī-i cezīlü'n-nedāya ihdā olınur. (Mışrāʿ[10])

[mefâ'ilün fe'ilâtün mefâ'ilün fe'ilün] Müctes
Zihī saʿādet u iḳbāl eger ḳabūl kunend[11]

(Neşr[12]) Żamīr-i rūşen ü[13] berrāḳlarına -ki ḥarf-gīr-i[14] lemeʿāt-ı[15] nūrāniyye ve Ḥikmetü'l-İşrāḳ'dur- inhāʾ-i muḫliṣ-i bī-nifāḳ-ı rāsiḫü'l-vifāḳ budur ki dār-ı miḥnet-medār-ı dünyāda niʿmet-i ḫulūd u beḳā ile intifāʿ dāḫil-i dāʾire-i müvessiʿa-i imtināʿ olmaġın ārzū-yı nām-ı nīkū -ki dehr-i fānīde ʿömr-i ṣānī belki maḥż-ı zindegānī-i

[1] Ar: Sabah ve akşam vakitleri birbirini takip ettiği sürece.
[2] Naẓm: NEK1'de yok.
[3] Far: İlahi lütuf seni geri bırakmadığı gibi sen de bu devleti isteyen beni geri bırakma.
[4] NP: 44a; M: 33a. Başlık: NEK1'de yok.
[5] senābil-i: sebābil-i NEK1.
[6] Ar: "her başakta yüz tane bulunan [bir tohum gibidir.]" (Bakara 2/261)
[7] Ar: "Biriniz kardeşini sevdiği zaman, onu sevdiğini ona bildirsin." (Hadîs-i Şerîf: Sahihü'l-Edebi'l-Müfred, 204)
[8] Ar: "ve aranızda bir sevgi ve merhamet var etmesi de" (Rûm 30/21)
[9] ola: olınsa NEK1.
[10] Mışrāʿ: NEK1'de yok.
[11] Far: Eğer kabul ederlerse bu ne büyük saadet ve ikbaldir.
[12] Neşr: NEK1'de yok.
[13] ü: M'de yok.
[14] ḥarf-gīr-i: ḥarf-i keşīr-i NEK1.
[15] lemeʿāt-ı: lemeʿān-ı M.

cāvidānīdür- ***ve'cʿal lī lisāne ṣıdḳin fī'l-āḫirīne***[1] naṣṣ-ı ḥikmet-ḳarīni[2] üzre cins-i inse emr-i nā-güzīr ve ekṣeriyā bu maʿnānuñ devām u ḳıvāmı ber-ḥaseb-i ***ve ceʿalnākum şuʿūben ve ḳabā-ile liteʿārafū***[3] tenāsül-i ferzendān-ı nīk-ḫˇāh ile ḥuṣūl-pezīr olup eflāẕ-ı ekbād ve ṣemerātu'l-fuʾād olan evlād-ı necābet-nihād [NP-44b] ḥaḳḳında -ki her biri beḳāʾ-i benī-nevʿ-i insāna bādī ve ẕikr-i cāvidāna[4] sebeb-i ʿādīdür- beẕl-i vüsʿ-i terbiyet ü tertīb [NEK1-41a] ve eştāt-ı esbāb-ı meʾünet ü maʿūnetleri tertīb-i[5] iḫtirāḫ-ı[6] bī-ḥisāb olınsa ʿind-i ulü'l-e'l-bāb muġtefer ü maʿẕūrdur. Lā-cerem (mışrāʿ[7])

[fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün] Remel
Zumre-i kuttāb maʿārif-i şiyem

(neṣr[8]) daḫı bu maʿnāya mühtedī ve aṣār-ı eslāf-ı sütūde-evṣāfa muḳtedī olmaġla her birinüñ evlād u aḥfādı belki itbāʿ u ʿibādı dīvān-ı Keyvān-ı eyvānda kātib ve muʿahid-i ʿulüvv-i merātibde dāʾim ü rātib olmışlardur. Bu kemīne-i nā-tevān ile'l-ān leged-kūb-ı ḥayf u ʿöẕr[9] ve dest-ḫoş-ı ḥussād-ı bülend-ḳadr olmaġla nev-bāve-i ḫulud-ı ḫalad-ı[10] bende-zāde Muḥammed'üñ Yūsuf-ı intiẓām-ı merāmı maḥbūs-ı ġıyābe-i cübb-i teʾḫīr ve şāhid-i dil-nevāz-ı emeli nīrencāt-ı leṭāʾifü'l-ḥiyel ile mümteniʿü't-teshīr olup taʿlīlāt-ı gün-ā-gün ile ġayr-ı meftūn olmaġla *in ʿāşe keddenī ve in māte heddenī*[11] maʿnāsı hüveydā ve bu ḳıṭʿa-i ġarābet-nümūnuñ mażmūnı ki ḳudemāʾ-i ḥukemānuñ mütercim-i kelām-ı ḥikmet-[M-34a]encāmıdır. Naḳş-ı nigīn-i süveydā olmışdur. (Ḳıṭʿa[12])

[mef'ûlü fâ'ilâtü mefâ'îlü fâ'ilün] Müctes
Dānī sebeb zi-çīst ki ferzend bā-peder
Minnet ne-dāred e'rçi firāvān dehed ʿaṭā

Yaʿnī der-īn cihān ki maḥall-i cevād-ı tust

[1] Ar: "Sonra gelecekler arasında beni doğrulukla anılanlardan kıl." (Şu'arâ 26/84)
[2] naṣṣ-ı hikmet ḥikmet-ḳarīni: naṣṣ-ı hikmet-ḳarīni M.
[3] Ar: "ve birbirinizi tanımanız için sizi boylara ve kabilelere ayırdık." (Hucurât 49/13)
[4] cāvidāna: cāvidānīye NP.
[5] tertīb olunmaḳ meḥāżır-ı aṣḥāb-ı meʾāṣirde kābiren ʿan-kābir deʾb-i ġayr-i maḥẕūr ve bābda ne deñlü: NEK1'de yok.
[6] ü tertīb ve eştāt-ı esbāb-ı meʾünet ü maʿūnetleri tertīb-i iḫtirāḫ-ı: olınmak meḥāżır-ı aṣḥāb-ı meʾāṣirde kābiren an-kābir deʾb-i ġayr-ı maḥẕūr ve bu bābda ne deñlü iḫtirāʿ-ı NP.
[7] mışrāʿ: NEK1'de yok, ḳıṭʿa M.
[8] neṣr: NEK1'de yok.
[9] öẕr: ġadr M.
[10] ḫalad-ı: M'de yok.
[11] Ar: Yaşarsa beni yorar. Ölürse beni yıkar.
[12] Ḳıṭʿa: NEK1'de yok.

Der-miḥnet-i vucūd-ı tu efgende-i merā[1]

(Neṯr[2]) Erbāb-ı dāniş ü kemālüñ tensīḳ-i ʿuḳūd-ı āmāli bu devr-i pür-cevrde ẕāt-ı bī-ḳuṣūrlarına maḳṣūr ve āsitān-ı müşeyyed-i ehālī-i mesnedlerinden müşāhed olan refd-i bī-ḥadd-i ḥişār-ı inḥişār ile ġayr-ı maḥṣūr olmaġın *veccihū āmālekum ilā men tuḥibbuhū ḳulūbukum*[3] fermān-ı bī-miṯāline imtiṯāl olındı. (Ḳıṭʿa[4])

[mef'ûlü fâ'ilâtü mefâ'îlü fâ'ilün] Müctes
Ey ān ki der-żamāʾir-i erbāb-ı naẓm u neṯr
Endīşe-i zi-medḥ-i tu ḫoş-ter ne-yāmed-est

De'r men be-çeşm-i luṭf-ı niger gerçi ḫod turā
Der-çeşm çīzhāʾ-i muḥaḳḳar ne-yāmed-est[5]

(Neṯr[6]) Ḥālā vesāʾil-i elṭāf-ı vālālarına teẕerruʿ ve bāb-ı bālāʾ-i[7] mecmaʿü'l-ālālarından taẕarruʿ olınur ki gülzār-ı dehr-i nüzhet-fezāda bī-ḳayd u āzāde olan bende-zādeyi ʿidād-ı küttāb-ı maʿrifet-meʾāle[8] idḫāl ile naḫcīr-i ecr-i keṯīri ṣayd ve ruʾūse -ki mıḳsem-i[9] erzāḳ-ı reʾis ü merūsdur- ḳayd idüp evlād küttāb-ı ʿUṭārid-intisāba muḳannen olan ḳānūn-ı muʿayyen[10] üzre ibtidā tīmāra emr-i celīlü'l-miḳdār ʿināyet ve bu deyr-i zūd-seyrde ibtikār-ı kār-ı ḫayra saʿy-ı bī-ġāyet buyurıla. (Naẓm[11])

[mütefâ'ilün mütefâ'ilün mütefâ'ilün] Kâmil
Ve iẕā ʿarafte li-ḫādimin leke ḫāceh
Fāʿlem bi-enne temāmehā taʿcīluhā[12]

(Neṯr[1]) Eşhür-i ḥurumda [NP-45a] taʿaṭṭuf u teraḥḥum emr-i ṣavāb ḥuṣūṣan leyāl-i ʿaşerde ṭūmār-ı efḍāli neşr ve ʿiẕām-ı[2] nāḫire-i āmāli ḥaşr [NEK1-41b] eylemek

[1] Far: Baba ne kadar çok ihsan ederse etsin, çocuğun babaya minnettar olmamasının sebebini bilir misin? Dünya senin ihsan cömertliklerinin mahallidir, beni bu varlık mihnetine atan da sensin. efgende-i: figende-i M.
[2] Neṯr: NEK1'de yok.
[3] Ar: Ümitlerinizi, kalplerinizin muhabbet duyduğu kişiye yönlendiriniz.
[4] Ḳıṭʿa: NEK1'de yok.
[5] Far: Ey nazım ve nesir ustlalarının kalbinden seni bulmaktan başka bir şeyin gelmediği kişi! Değersiz şeyler senin gözüne çok çarpmasa da bana lutf gözüyle bir bak. erbāb-ı: irtāb-ı M.
[6] Neṯr: NEK1'de yok.
[7] bālāʾ-i: NEK1'de yok.
[8] meʾāle: meʾāba NP.
[9] mıḳsem-i: münḳasim-i M.
[10] muʿayyen: taʿayyün M.
[11] buyurıla. (Naẓm): buyuralar. NEK1.
[12] Ar: Bilesin ki bir hizmetkârının ihtiyacı olduğunu öğrendiğinde onu eksiksiz gidermektendir acele.

bāʿiṣ-i taż῾īf-i ṣevāb olmaġın cevāhir-i belāġat-ı bī-kerāna[3] itḥāf ve bu me᾽mūlüñ ḥuṣūlinde ***inne'llāhe yuḥibbu'l-muliḥḥīne fi'd-duʿā'***[4] maġzā-yı ruḫṣat-fezāsı üzre tecvīz-i ilḥāḥ u[5] ilḥāf olındı. (Mışrāʿ[6])

[mef'ûlü fâ'ilâtü mefâ'îlü fâ'ilün] Müctes
Kārem be-sāz ez-kerem u muġtenim şumur
Her çend kār-sāz be-cuz Kirdigār nīst[7]

(Neṣr[8]) Bu maḳūle eyyām-ı meyāmin-encāmda iġtinām-ı fırṣat-ı meberrāt[9] ve muḳīmān-ı ḥarem-i ḥirmānuñ ḳulūb-ı perīşānına ilḳā᾽-i meserrāt[10] olınmaḳ *min mūcibāti'l-maġfireti idḫālu's-surūri* [M-34b] *fi'l-ḳulūbi*[11] ḫaber-i beşāret-üslūbı üzre bāʿiṣ-i muġfirāt-ı[12] İlāh olduġı maḥall-i[13] tereddüd ü iştibāh degüldür. (Naẓm[14])

[müstef'ilün müstef'ilün müstef'ilün] Recez
İnnī le-ercū minke ḫayran ʿācilen
Ve'n-nefsu mūleʿatun bi-ḥubbi'l-ʿācili[15]

(Neṣr[16]) Bisāṭ-ı mes᾽eletde secde-i taḥiyyet olınur ki bu çāker-i kemterīn eyyām-ı saʿādet-ḳarīnlerinde maḳāʿid-i neyl-i maḳāṣıdda ḳuʿūd ve maṣāʿid-i baḫt-ı müsāʿide ṣuʿūd ve mevāʿīd ʿurḳubiyye kemīninde kümūn u ibrāz mażmūn-ı *lā tecʿalūnī kekemmūn*[17] itmeyüp maḥżar-ı melā᾽ik-manẓarlarında (naẓm[18])

[müfâ'aletün müfâ'aletün fe'ûlün] Vâfir
Ve lem era fī ʿuyūbi'n-nāsi şey᾽en

---

[1] Neṣr: NEK1'de yok.
[2] ʿiẓām-ı: ʿiẓm-ı NP, M.
[3] bī-kerāna: NP'de yok.
[4] Ar: "Allah duada ısrarcı olanları sever." (Hadîs-i Şerîf: Müsnedü'ş-Şihab el-Kudai, 2/145 no. 1069)
[5] ilḥāḥ u: M'de yok.
[6] mışrāʿ: NEK1'de yok, Naẓm M.
[7] Far: Keremin ile işimi yap ve beni ganimete kavuştur. Gerçi Allah'tan başka yapacak işleri olmasa da. Kārem: Kār M.
[8] Neṣr: NEK1'de yok.
[9] meberrāt: berāt M.
[10] meserrāt: meserret M.
[11] Ar: Kalplere sevinç katmak, mağfireti gerektiren unsurlardandır. (Hadîs-i Şerîf: Müsnedü'ş-Şihab el-Kudai, 2/179 no. 1139)
[12] muġfirāt: maġfiret NP, M'de yok.
[13] maḥall-i: M'de yok.
[14] Naẓm: NEK1'de yok.
[15] Ar: Ben acil olan hayrı dilerim senden / Sevgisiyle yanar nefis acil olanın.
[16] Neṣr: NEK1'de yok.
[17] Ar: Kimyon gibi eylemeyin beni.
[18] naẓm: NEK1'de yok.

Ke-naḳṣı'l-kādirīne ʿala't-temām[1]

(neṯr[2]) kelāmı irticāl ve Ḫˇāce Selmān'uñ bu ḳıṭʿa-i muʿciz-beyānı ḥaseb-i[3] ḥāl-i bende-i bī-mecāl olmaya. (Ḳıṭʿa[4])

[mef'ûlü fâ'ilâtü mefâ'îlü fâ'ilün] Müctes
Der-devr-ī[5] *devlet-i tu ki bā-devr-i āsmān*
Her vaż-rā ki guft çunān ān çunān nihād

Aḥvāl-i memleket heme nīkū nihāde-end
Cuz ḥāl-i men ki bihter ez-īn mītevān nihād[6]

(Neṯr[7]) Bundan ziyāde rivāyet-i ḫaber-i *el-ibrām yuḥaṣṣılu'l-merām*[8] ḫāric-i muḳteżā-yı maḳām ve bāʿiṣ-i renciş ü sʾām[9] olmaġın terk-i teklīf-i bī-intihā ve kef-i iḳtidārdan ḥabl-i metīn-i taṭvil ü ikṯarhā ḳılındı. *Ṭā'iʿen lā kārihen*[10] (naẓm[11])

[mef'ûlü fâ'ilâtü mefâ'îlü fâ'ilün] Müctes
İbrām egerçi nīst pesendīde līk hest
Hem gāh gāh mūcib-i itmām-ı kārhā[12]

(neṯr[13]) ṯānī'ü'l-ḥāl (mışrāʿ)

[mef'ûlü mefâ'îlü mefâ'îlü fe'ûl] Ahreb
Gustāḫ şeved bende ki dīrīne buved[14]

(neṯr[15]) maḳāl-i maʿẕeret-meʾāli[16] üzre beṯṯ-i mā-fi'l-bāl olınur ki bu memlūk-i ṣafiyyü'l-ḥaşā saʿādetlü pāşā-yı memālik-küşānuñ[1] ḫıdmet-i menfaʿat-ḳarīnlerine

[1] Ar: Tam yapabilecekken bıraktıkları eksik gibisini insanların kusurları içinde görmedim.
[2] neṯr: NEK1'de yok.
[3] ḥaseb-i: cüst-i M.
[4] Ḳıṭʿa: NEK1'de yok, Naẓm M.
[5] devr-i: NP'de yok.
[6] Far: Senin devletinin devrinde göklerin devri, dönüşü sırasında, her şeyi şöyle vaz'et dediysen, öyle yapıldı, kondu. Memleketin ahvalini hep güzel tesis etmişler, sadece benim halim dışında, ki benim halim daha iyisi olabilir. devr-i: devvār-i M; nihāde-end: NP ve NEK1'de yok; Her vaż rā ki guft çunān ān çunān nihād Aḥvāl-i memleket heme nīkū nihāde-end: M'de yok.
[7] Neṯr: NEK1'de yok.
[8] Ar: Sürekli ısrar meramı temin eder.
[9] sʾām: şām M.
[10] Ar: Zoru zoruna değil gönüllü/istekli olarak.
[11] naẓm: NEK1'de yok.
[12] Far: Fazla ısrar gerçi iyi değildir ama bazen işlerin tamamlanmasına sebep olur.
[13] neṯr: NEK1'de yok.
[14] Far: Köle eski olunca küstah olur.
[15] neṯr: NEK1'de yok.
[16] meʾāli: māʾ M.

taʿyīn olınalı -Īzed-i müteʿāl şāhid-i hāldür ki- dāmen-i diyānet levṣ-i ḫıyānet ile ālāyiş-peẕīr ve hevācis-i ṭamaʿ-ı ḫām mekmen-i[2] dil-i nā-kāmda[3] cāygīr olmayup her ān *el-istiḳāme ʿilletu'l-istidāme*[4] maʿnāsı melḥūẓ ve her zamān ***lā yaḍurrukum men ḍalle iẕe'htedeytum***[5] feḥvāsı ḫazīne-i sīnede[6] maḥfūẓdur. (Beyt[7])

[mefâ'ilün fe'ilâtün mefâ'ilün fe'ilün] Müctes
Gözine ṭoġrı olan ḫār-ı töhmeti ṣoḳmaz
Bahār [NP-45b] faṣlı daḫı kimsenüñ gülin ḳoḳmaz

(Neṣr[8]) Ḥattā velī-i niʿmetümüz[9] ṣāḥib-i saʿādetüñ ḫuddām-ı ʿuẓẓām-ı ṣüreyyā-niẓāmlarınuñ teklīf-i şāḳ u ibrām-ı [NEK1-42a] mā-lā-yuṭāḳlarını bu bende-i ḳaṣīrü'l-bāʿ terk-i müsāmaḥa vü ittibāʿ itmekle *ḳavlu'l-ḥaḳḳı lem yedaʿ lī ṣadīḳan*[10] feḥvāsı üzre her biri rencīde-ḫāṭır ve ızmār-ı keyd ü intiḳām itdükleri [M-35a] mażmūn-ı kelām-ı müstaḥaḳḳü'l-melāmlarından ẓāhir olmışdur. Şemʿ-i ḍarāʿat ü ibtihāl fānūs-ı[11] ḫayāl-i bālde īḳād u işʿāl olınur ki serāren ve cehāren āzmāyiş u iḫtiyār (mıṣrāʿ[12])

[mefâ'îlün mefâ'îlün fe'ûlün] Hezec
Ve ʿinde'l-faḥṣ yenkeşifu'l-ġıṭā[13]

(neṣr[14]) maʿnā-yı raʿnāsın iḫtiyār eyleyüp (mıṣrāʿ[15])

[fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilün] Remel
Ḫoş buved ger miḥekk-i tecrube āyed be-miyān[16]

(neṣr[17]) medlūl-i[1] ḥikmet-beyānı ʿıyān ola tā ki zamān-ı bā-emānuñuzda kāmil ü cāhil hemsinüñ ve müstaḳim-i saḳīmi-i yek-renk olmayup herkesüñ[2] ḥāli beyyin ve

---

[1] küşānuñ: NEK1'de yok.
[2] mekmen: mümkin M.
[3] nā-kāmda: kāmda NP.
[4] Ar: İstikamet üzere olmak devamlılığın nedenidir.
[5] Ar: "Siz doğru yolda olursanız yoldan sapan kimse size zarar veremez." (Mâide 5/105)
[6] sīnede: seniyyede M.
[7] Beyt: NEK1'de yok; li-müʾellifihi AHO, M.
[8] Neṣr: NEK1'de yok.
[9] velī-i niʿmetümüz: ṣāmer-i ṣāḥib M.
[10] Ar: Hakkı söylemek hiç dost bırakmadı.
[11] fānūs-ı: meʾnūs-ı M.
[12] mıṣrāʿ: NEK1'de yok.
[13] Ar: Araştırınca, örtü/perde kalkar.
[14] neṣr: NEK1'de yok.
[15] mıṣrāʿ: NEK1'de yok.
[16] Far: Tecrübe mihengi devreye sokulursa güzel olur.
[17] neṣr: NP ve NEK1'de yok.

ṣıdḳ u kiẕb-i maḳāli müteʿayyin olmaġla ber-ḥaseb-i ʿinde'l-imtiḥān-ı *yukramu'l-merʾu ev yuhānu*[3] her emr-i nihān bāriz[4] ü ẓāhir ve her kimüñ cināyet-i ḫıyānet ile taḫalluḳı taḥaḳḳuḳ bulursa ***ve lā teʾḫuẕkum bi-himā raʾfetun fī dīni'llāhi***[5] naṣṣ-ı bī-iştibāhı ḫüsām-ı intiḳāmı şāhir ola. *El-işāra tuġnī ʿani'l-ʿibāra ve't-telvīḥ yuslī [yuġnī] ʿani't-taṣrīḥ*[6]. (Naẓm[7])

[mef'ûlü mefâ'îlü mefâ'îlü fa'il] Ahreb
Nev-mīd miyem[8] *henūz u mī-dārem çeşm*
G'ez gūşe-i ḫātırem furū ne-guẕārī[9]

(Neṣr[10]) Hemīşe ẕāt-ı saʿādet-ilticāları sālikān-ı rāh-ı recāyı mażīḳ-i maṭl u ircādan enḥā[11] eyleyüp ezhār-ı gülşen-i evṭārları emṭār-ı[12] fażl-ı Kirdigār ile şüküfte ve aʿdāʾ-i bed-rāları gürizgāh-ı ʿadem ü fenāda nühüfte olmaḳdan ʿale'l-ittiṣāl infiṣāl bulmaya. (Ḳıṭʿa[13])

[mef'ûlü fâ'ilâtü mefâ'îlü fâ'ilün] Muzâri'
Peyveste tā buved sebeb-i ṣıḥḥat-i beden
Bīmārī-i nesīm-i revān-baḫş der-bahār

Ẕāt-ı mubāreket zi heme renc u āfetī
Maḥrūs bād der-kenef-i luṭf-ı Kirdigār[14]

29. Mektūb-ı Ṣūret-i Mülk-nāme-i Hümāyūn[15]

---

[1] medlūl-i: melūl-i NEK1.
[2] bā-emānuñuzda kāmil ü cāhil hemsinüñ ve müstaḳim-i saḳīmi-i yek-renk olmayup herkesüñ: NEK1'de yok.
[3] Ar: Kişiye değer verilir veya kişi küçümsenir.
[4] bāriz: bāz M.
[5] Ar: "Allah'ın dini konusunda onlara acıyacağınız tutmasın." (Nûr 24/2)
[6] Ar: İşarette bulunmakla ifadeye ihtiyaç kalmaz. İma etmekle, açıkça belirtmeye gerek kalmaz.
[7] Naẓm: NEK1'de yok.
[8] miyem: nīm M.
[9] Far: Ümitsiz değilim ve hâlâ kalbinin bir köşesinden atlamanı bekliyorum.
[10] Neṣr: NEK1'de yok.
[11] enḥā: incā M.
[12] emṭār-ı: emṭārları NP.
[13] Ḳıṭʿa: NEK1'de yok, Rubāʿī NP.
[14] Far: Baharda can bahşeden esintinin hastalığa devamlı sıhhat verici olması için, senin mübarek zatın bütün hastalıklarda Allah'ın lütfunun himayesinde korunsun.
[15] NP: 157b; M: 124a. Başlık: "Ṣūret-i Mülk-nāmedür ki Maḳarr-bān-ı Devlet ve Ḳarābīn-i Salṭanatdan Birine Ber-serā-yı Dil-küşā Temlīk ü İʿṭā Olınduḳda Taḥrīr ü İnşā Olınmışdur." NP.

Çün ḥażret-i mālikü'l-emlāk ve ḫālıḳ-ı arazīn[1] ü eflāk *ʿalet medāriku ṣıfātihī ve ʿallet aʿyuni'l-kerūbiyyīne ʿan muşāhedeti ẕātihī*[2] meşiyyet-i ḳadīme-i ezeliyye ve irādet-i ḳavīme-i celiyyesi ile fermān-revāyān-ı ṭavāʾif-i ümem olan ḫüsrevān-ı bülend-himemi sükkān-ı *men yeşāʾu min ʿibādihī*[3] buḳʿa-i imkān miyānında celāʾil-i niʿam u feżāʾil ile ser-efrāz ve ***inne'l-arḍa lillāhi yūriṯuhā men yeşāʾu***[4] āyet-i bā-hidāyeti üzre memālik-i sāhire-i zemīnde temkīn ile beyne'l-berāyā ışṭıfā vü ifrāz itmekle beşāret-i naṣṣ-ı ṣarīḥ-i[5] ***ve rafaʿnā baʿḍahüm fevḳa baʿḍin***[6] ile peyām-ı miknet ü tüvānlarını şeş-cihāt-ı[7] cihāna ibşār u işāret ḥadīṯ-i ṣaḥīḥ-i ***es-sulṭānu ẓıllu'llāhi fi'l-arḍi***[8] ile emvāt-ı aḫbār-ı rūz-efzūnlarını çār kūşe-i rubʿ-ı meskūnda iḥyā vü inşār idüp [NEK1-42b] ḥuṣūṣan benüm ẕāt-ı ḫılāfet āyātıma ḥizāne-i ***yaḫluḳu mā yeşāʾu ve yaḫtāru***[9]dan ītāʾ-i ʿizz-i ṣüverī vü maʿnevī ve ḳısmet-ḫāne-i ***ve küllu şeyʾin ʿindehu bi-miḳdārin***[10]den sāʿid-i iḳbāl-i ebediyyü'l-ittiṣālümi metīn ü ḳavī idüp kemāl-i faźl u efḍālden zübde-i maʿmūre-i āfāḳ ve güzīde-i memālik-i Ḥicāz u ʿIrāḳ benüm vücūd-ı fāʾiżü'l-cūduma müsaḫḫar ve imdād-ı faźl-ı Ḫudādād ile aṣḥāb-ı ḥācāt-ver ü[11] meṭālibüñ[12] [NP-158a] naẓm-ı eştāt-ı meʾreblerini laḥẓa-i iltifāt-ı saʿādet-gāyātuma mufevvaż u muḳarrer ḳılmaġla gerden-keşān-ı maʿmūre-i [M-124b] cihān ʿatabe-i ʿaliyye-i felek-bünyānumda bisāṭ-būs ve ʿāmme-i ʿibādu'llāh mevāʾid-i ʿavāʾid-i merḥamet-i bī-iştibāhumdan ***bi'l-ʿaşiyyi ve'l-ibkāri***[13] behre-yāb u ḥiṣṣe-dār olmaġla[14] ḫū-kerde ü meʾnūs olmışlardur. *El-ḥamdu li'llāhi ʿalā hāẕihi'n-niʿmeti'lletī lā yuḥṣā ʿadīduhā ve lā yeblā cedīduhā*[15]. Lā-cerem bu ālāʾ-i vālāʾ-i bī-kerānenüñ şükrānesi içün ḥarem-i muḥterem-i ḥürmet-simātda sebaḳ-i ḫuḳūḳ-ı ḫademāt[16] ile iḫtişās u intimā ve nihāl-i ser-sebz-i istiʿdād u istīhālleri bārān-ı

[1] ḫālıḳ-ı arazīn: ḫālıḳu'l-arazīn NP.
[2] Ar: Sıfatları idrak edilmekten çok yücedir. Yakınındaki büyük melekler onun zatını müşahede etmekle mesrur olmuşlardır.
[3] Ar: Kullarından dilediği kimseler. NP'de ve M'de yok.
[4] Ar: "Şüphesiz ki yeryüzü Allah'ındır. Ona kullarından dilediğini mirasçı kılar." (A'raf 7/128). min ʿibāde: NPve NEK1'de yok.
[5] ṣarīḥ-i: ṣarīḥdür. M.
[6] Ar: "kimini kimine, derece derece üstün kıldık." (Zuhruf 43/32); En'âm 6/165) Metinde: "ve rafaʿnā baʿḍaküm fevḳa baʿḍin"
[7] cihāt-ı: NEK1'de yok.
[8] Ar: "Sultan Allah'ın yeryüzündeki gölgesidir." (Hadîs-i Şerîf: Müsnedü'ş-Şihab el-Kudai, 1/201 no. 304)
[9] Ar: "Dilediğini yaratır ve seçer." (Kasas 28/68)
[10] Ar: "Her şey onun katında bir ölçü iledir." (Ra'd 13/8)
[11] ver ü: M'de yok.
[12] ḥācāt-ver ü meṭālibüñ: ḥācāt-ı meṭālibüñ NP.
[13] Ar: "akşam sabah" (Âl-i İmrân 3/41; Mü'min 40/55) Metinde: "fi'l-ʿaşiyyi ve'l-ibkāri"
[14] olmaġla: olmaġa NP, M.
[15] Ar: Sayısı belirlenemeyen, yeniliği sona ermeyen bu nimetten ötürü Allah'a hamd olsun.
[16] ḫademāt: ḫiẕmet M.

midrār-ı berr ü nevālüm ile neşv ü nemā bulup niçe şühūr u sinīn farṭ-ı şarṭ-ı vaḳār u temkīn ile kesb-i marāżī-i ḫüsrevānemüzde teşmīr-i sāḳ-ı himmet *ve yevmen fe yevmen ızhāri mesāʿīʾ*[1] meşkūre-i mebrūre ile tecdīd-i merāsim-i ʿubūdiyyet iden muḳarribān-ı bā-ʿitimād ve ḫavāṣṣ-ı ḫademe-i mekremet-iʿtiyādım ber-ḥaseb-i ***inzālu'n-nāsi menāzilehum***[2] ifāża-i envāʿ-ı ışṭınāʿ ile terbiye vü terşīḥ ve miyān-ı ekfā vü aḳrānında viṣāḥ-ı eṣnāf-ı elṭāf ile ʿ*alā ḳadri ḳudratihim*[3] tezyīn ü tevşīḥ olınup dıraḫt-ı berūmend-i emānī vü āmālleri *ġayṣ muliṣṣ*[4] nevāziş ü efḍālüm ile bār-āverd her hālde ***bi'l-ġuduvvi ve'l-āṣāli***[5] ʿuyūn-ı iltifāt-ı gün-ā-günuma[6] manẓar olmaḳ eşrāf-ı eslāf-ı kirām ve ecdād-ı emcād-ı ʿiẓāmından[7] müstefīż ü meşhūr ve mütevāriṣ ü meʾṣūr [NP-158b] şīme-i kerīme-i şehriyārī ve şīve-i ḫaste-i[8] müstaḥsine-i tāc-dārīdendür. Bināʾenʿalā hāẕā düstūr-ı mükerrem ve Āṣaf-ı müfaḫḫam fülān *edāme'llāhu teʿālā*[9] ʿālī iclālehū ve ḍāʿafe ḳadrehū ve iḳbālehū[10] mebādī-i aʿmārından ḥużūr-ı übbehet-medārında muḳarrib ü maḳbūl ve ẕāt-ı istiḳāmete nihādı ḥiṣāl-i ḫamīde-i rüşd ü sedād üzre mefṭūr ü mecbūl olup her pāye-i vāye-i inʿām fāʾiżümden fāʾiz luṭf-ı[11] gün-ā-gün ve bāriḳa-i saʿy-ı meşkūrı hilāl-i müteżāʿifü'n-nūr gibi mütezāʾid[12] ü efzūn olup ṣunūf-ı riʿāyet ü eşfāḳa eḥaḳḳ-ı istiḥḳāḳ ile müsteḥaḳḳ u müsteʿidd[13] [NEK1-43a] ve meşreb-i ʿaẕb-i ʿināyāt-ı bī-ġāyātumdan dāʾimā müstefīż ü müstemidd olmaġla vāṣıl-ı ʿulüvv-i ḳadr ve āfitāb-ı luṭf-ı nā-maḥṣūrumdan iḳtibās-ı nūr itmekle hilāl-i istīhāli bedr olup [M-125a] istiḫdām olındugı umūr-ı ʿaẓāmda ḫüsn-i kifāye ve aṣālet-i reʾy-i işābet-pīrāyesi vāżıḥ u nümāyān ve her vechle celāʾil-i mekārim-i bī-pāyānuma sezā-vār u şāyān olduġından māʿadā ġaybūbet-i şems-i salṭanat-hengāmda[14] kevkeb-i dürrī-miṣāl aḳṭār-ı dihād-ı telāli izāʾet ve vedāʾiʿ-i ḫālıḳ-ı berāyā olan żeʿafe-i sūḳa ve reʿāyāya ṣūret-i żabṭ u rabṭı aḥsen-i vech üzre irāʾet idüp ḥaḳḳında mezīd-i ḫüsn-i ẓann ve nevāḫt-ı cedīdüm müteżāʿif ü mütezāʾid ve ānen-fe-ānen şāyeste-i keṣret-i ʿavāṭıf u

[1] Ar: Gün be gün çaba göstermek.
[2] Ar: "İnsanlara, sahip oldukları konuma göre davranmak." (Hadîs-i Şerîf: el-Âdâb li'l-Beyhaki, 97, no. 241)
[3] Ar: Güçleri oranında.
[4] Ar: Durmadan yağan yağmur.
[5] Ar: "sabah akşam" (A'râf 7/205; Ra'd 13/15; Nûr 24/36)
[6] gün-ā-günuma: gün-ā-güna NP.
[7] ʿiẓāmından: ʿiẓāmımdan M.
[8] ḫaste-i: ḥasene-i M.
[9] teʿālā: NP ve NEK1'de yok.
[10] Ar: Allah saygınlığını daim eylesin, değerini ve saadetini kat kat arttırsın.
[11] mefṭūr ü mecbūl olup her pāye-i vāye-i inʿām fāʾiżümden fāʾiz luṭf-ı: NEK1'de yok.
[12] mütezāʾid: tezāyüd M.
[13] u müsteʿidd: NEK1'de yok.
[14] hengāmda: evānında NP.

ʿavāʾid olmaġla bu maḳūle cādde-i icāde-i ḫıdmetde [NP-159a] ber-ḳarār ve meżāʾıḳ-ı muʿaẕẓamāt-ı umūrda cān-sipār olan ḫuddām-ı dīrīn ve sedene-i südde-i Sidre-ḳarīn emṣāl ü hem-seyyālinden mezīd-i ʿāṭıfet ü efḍāl ile tafżīl[1] ü tercīḥ ve isʿāf-ı meḳāṣıd u ḥācātı ile tenşīṭ ü tebcīḥ olınmaḳ ẕimmet-i himmet-i hümāyūn-ı hümā-himmetümüze[2] müteḥattim ü vācib ve ʿuhde-i salṭanat-ı ebed-peyvendümüze lāzib ü lāzım olmaġın ecdād-ı ʿiẓāmumuñ zamān-ı bā-intizāmlarında müttekā-yı zer-keş-i vezāretde ḳāʿid ve mesned-i Refref-feş-i[3] ṣadārete ṣāʿid olup Çerkesiyyü'n-nesl ve reḳīḳü'l-ferāʿ ve'l-aṣl olan fülānuñ ʿinde'l-eḳārib ve'l-ecānib maʿlūmü'l-ḥudūd ve'l-cevānib olan mülk-i mesken ve menzil-i muʿayyenī ki *el-ʿabdu ve mā lehū ve māluhū li-mevlāhu*[4] feḥvā-yı dil-ḫˇāhı üzre cānib-i salṭanat-ı ebediyyü'l-ittiṣālüme rücūʿ u intiḳāl eylemişdür. *Be-medāḫilihā ve maḫāricihā ve menāzilihā ve maʿāricihā*[5] müşārü'n-ileyhe hībe vü temlīk ve silsile-i enʿāmı enāmil-i müfīżü'l-enām ile taḥrīk idüp bu nişān-ı hümāyūn-ı ʿālī-şān ve mülk-nāme-i şeref-ʿunvānı virdüm ve buyurdum ki baʿde'l-yevm mesfūr-ı menzil-i meşhūr müşārü'n-ileyhüñ mülk-i ṣaḥīḥ ve ḥaḳḳ-ı ṣarīḥi olup *ilā en yerisa'llāhu'l-arḍa ve men ʿaleyhā keyfe mā şāʾe*[6] ʿāmme-i tevābiʿ ü levāḥıḳ ve cümle-i menāfiʿ ü merāfıḳı ile *mimmā ẕukira ev lem yuẕker*[7] temellük ü taṣarruf ve bu mülk-nāme-i hümāyūn-ı saʿādet-maḳrūn ile istisʿād u teşerrüf eyleye. [NP-159b] Dilerise [M-125b] vaḳf u tesbīl ve irāde iderse beyʿ ü tebdīl idüp ol bābda benüm evlād-ı emcād ve aḥfād-ı encād ve vüzerāʾ-i ʿiẓām ve ümerāʾ-i kirām ve müstevfīyān-ı emvāl [NEK1-43b] ve sāʾir mübāşirīn-i aʿmāl ve müftiyān ü ḳużāt ve nevvāb u vülātdan kāinen mā[8] kān taʿarruż u tebdīl ü taḥvīline şürūʿ u taṣaddī itmeyeler. Her kim naḳż u taġyīr ve riʿāyet-i şerāʾiṭ-i mülkiyyetde tehāvün ü taḳṣīr iderse ʿinde'llāhi'l-muʿīn[9] iʿdād-ı mücrimīn ü ʿidādan maʿdū ***ve men beddelehu baʿde mā semiʿahu fe innemā iṣmuhu ʿale'lleẕīne yubeddilūnehu inna'llāhe semīʿun ʿalīmun***[10] vaʿīd-i ʿaẓīmi ile raḥmet-i feyyāż-ı muṭlaḳdan maṭrūḥ ve maṭrūd u merdūd[11] ola.

---

[1] tafżīl: tafṣīl NP.
[2] himmetümüze: hemtāmuza M.
[3] Refref-feş-i: Refref-i ḫaşr-i M.
[4] Ar: Köle, köleye ait olan şeyler ve malı efendisinindir.
[5] Ar: Girdileriyle, çıktılarıyla, inişleriyle, çıkışlarıyla.
[6] Ar: Allah -dilediğince- yeryüzüne ve üzerindekilere mirasçı olana dek.
[7] Ar: Zikredilen veya zikredilmeyenlerden. yuẕker: teẕekkeru M.
[8] mā: men M.
[9] muʿīn: mütteḳīn M.
[10] Ar: "Her kim işittikten sonra vasiyeti değiştirirse, günahı ancak onu değiştirenlerin boynunadır. Şüphesiz Allah hakkıyla işitendir, hakkıyla bilendir." (Bakara 2/181)
[11] u merdūd: NEK1'de yok.

30. Ṣūret-i Fermānü'l-Maṣdūk-i Cülūs-ı Hümāyūn[1]

Çün[2] sulṭān-ı iḳlīm-i ezel ve Dādār-ı lā-yezāl u lem-yezel -ki īcād vü nezʿ-i mülk-i ʿālem ve iʿzāz u iẕlāl-i ṭavāʾif-i ümem ile her ān fermān-revā-yı ***külle yevmin hüve fī şeʾnin***[3] ve cenb-i āfitāb-ı [NP-161a] ʿaẓamet ü iḳtidārlarında gerden-keşān rūzgār-ı bī-ṭāḳat ve ẕerre-sāndur- ***iẕā erādeʾllāhu en yaḥluḳa ḫalḳan lliʾl-ḫilāfeti meseḥa nāṣıyetehū bi-yedihi***[4] ḫaber-i ḥikmet-eṣeri üzre benüm ẕāt-ı nıṣfet-ṣıfātumu istīhāl ve mevhibet-i salṭanat ile ser-efrāz ve cebīn-i mübīnümde[5] şaʿşaʿa-i ferre-i īzedī ve berīḳ-i fażl-ı Ṣamedī'yi pertev-endāz [M-126b] idüp iḳtiżāʾ-i taḳallübāt-ı ḳażā ile dāver-i dād-āverüm çeşende-i şehd-i şehādet u ġufrān Sulṭān Oṣmān Ḫān işābet-i ʿaynü'l-kemāl ve cevr-i devr-i muḥtāl ile salṭanat-ı ṣuveriyyeden cüdā ve rāḥat-güzīn-i civār-ı Ḫudā olduḳda ʿamm-ı büzürgvār-ı şeref-ʿunvānum Sulṭān Muṣṭafā Ḫān fermān-ı bī-dermān ***lā yusʾelu ʿammā yefʿalu***[6] ile evreng-i Zuḥal-maḥalle cülūs u istiḳrār ve retḳ ü fetḳ-ı umūr-ı cumhūra[7] beẕl-i vüsʿ ü iḳtidār idüp lakin ***küllün müyesseru li-mā ḫuliḳa leh***[8] medlūl-i żarūrīyyü'l-ḳabūli üzre kemā fi'l-evvel dekāʾiḳ-i umūr-ı dīn ü düvelde müsāhele vü ḳuṣūr ve icrā-yı aḥkām-ı salṭanatda tehāvün-i ḳuṣūr-ı buġāt u ehl-i şürūra sebeb-i istīlā vü ẓuhūr olduġı ***entum şuhedāuʾllāhi fiʾl-arḍi***[9] maṣādīḳ olan ʿasker-i nuṣret-refīḳa ʿayneʾl-yaḳīn rūşen ü müstebīn olduḳda ittifāḳ-ı ārā ile ḫilʿat-i ḫilāfet-i kübrāyı cenāb-ı hidāyet-meʾābuma ilbās ve bālā-yı taḫt-ı vālā üzre iclās idüp ʿavn-i Vāhib-i müteʿāl ve fażl-ı Yezdān-ı ẕi'l-celāl ile ḥālā tuḫūm-ı salṭanat-ı Rūm vücūd-ı [NP-161b] bihbūduma müyesser ve icmāʿ-i ʿulemāʾ-i ʿiẕām[10] ve ittifāḳ-ı ʿasākir-i fīrūzī-encām[11] ile zimām-i ẕimām-ı[12] enām [NEK1-44a] kef-i kifāyet-intiẕāmuma müfavvaż ü muḳarrir olup işbu sene iṣnā

---

[1] NP: 160b; M: 126a. Başlık: " Ṣūret-i Ḥükm-i Hümāyūn'dur ki Cülūs-i Murād-ı Ḫānī'de Müjde-i Salṭanat ve Ḍarb-ı Ṭabl-ı Beşāret İçün Gümāştegān-ı Şüġūra İrsāl ve Müteṣaddiyān-ı Umūra Ketb ü İmlā Olınmışdur." NP; M'de yok.
[2] Çün: M'de yok.
[3] Ar: "O, her an yeni bir ilahi tasarruftadır." (Rahmân 55/29)
[4] Ar: "Allah hilafet için birini yaratmak istediğinde perçemi üzerini eliyle sıvazlar." (Zahiretü'l-Huffaz, 1/273 no. 188)
[5] mübīnümde: beynimde M.
[6] Ar: "O, yaptığından dolayı sorgulanamaz." (Enbiyâ 21/23)
[7] cumhūra: cumhūrda M.
[8] Ar: "Ne için yaratıldı ise herkes için o kolaydır." (Sahih-i Buhari, 9/159 no. 7551)
[9] Ar: "Siz Allah'ın yeryüzünde onun şahitlerisiniz." (Hadîs-i Şerîf: Sahihu Camiu's-Sağir ve Ziyadetuhu, 2/1195 no. 7103)
[10] ʿiẕām: niẕām M.
[11] encām: ittiḥād NP.
[12] ẕimām-ı: rimām-ı NEK1.

vü ṣelāṯīn ve elf-i ẕi'l-ḳaʿdesinüñ on dördünci güni ki vamīż-i eyyām-ı bīż ile ẓalām-ı şeb-i tār müşābih-i rūşenāyī-i nehār idi. Gūyā eşeʿʿāt-ı salṭanat-ı ebed-ḳarīnüm zamān u zemīne teʾṣīr ve ẓalām-ı ẓulm ü ʿudvānı taġyīr itdügine fāl-ı ḫayr ve zebān-ı hātıfdan āẕān-ı eştāt-ı ṭavāʾif şinevā-yı nevā-yı lā-żayr olmışdur. Bir sāʿat-i saʿd-ı[1] meymenet-ḳarīnde dīhīm-i kürsī-i tezyīne cülūs u kuʿūd ve merāḳī-i eflāk-pāye-i salṭanat-ı ʿuẓmāya envāʿ-ı übbehet ü süʿūd ile irtiḳā vü ṣuʿūd idüp dil-i dānā *el-ḥamdu li'llāhi'lleẕī hedānā*[2] ile mütekellim ve hezār destān-ı zebān-ı ḳużbān yān-beyān üzre aġārīd-i şükr-i cedīd müstelzimü'l-mezīd ile müterennim oldı. Rüʾus-ı menābir-i ḫuṭeb[3] belīġa-i menāḳıb u meʾāṣirüm ile ziynet-peẕīr ve ʿuyūn-ı derāhim ü denānīr-i sikke-i nām-ı saʿādet-teʾṣīrüm[4] ile rūşen ü ḳarīr olduġı eṭrāf-ı memālik-i vesīʿatü'l-eknāfumda olan ʿāmme-i mütecennide vü berāyāya keşf ü īzān ve kāffe-i [M-127a] raʿāʿ u reʿāyāya neşr ü iʿlān olınmaḳ mühimmāt-ı dīn ü devlet ve levāzım-ı şüyūn-ı salṭanatdan olmaġın buyurdum ki[5] menşūr-ı vācibü'l-ḳabūlüm [NP-162a] vuṣūl bulduḳda āvāze-i kūs-ı cülūs-ı ʿizzet-meʾnūsumı ol aḳṭār u aṣḳāʿ ve enḥā vü ribāʿda olan ʿulemāʾ-i aʿlām ve ṣuleḥāʾ-i hidāyet-encām ve mīr-i mīrān[6] ümerā ve sāʾir cünūd u reʿāyāya ṣūret-i tenşīrde tebşīr idüp ol diyār-ı celīletü'l-āṣārda olan cevāmiʿ-i mecāmiʿde ḫuṭbe-i rūz-efzūnı nām-ı hümāyūnuma ḳırāʾat ve nüḳūd-ı şerīʿatü'n-nüfūẕı ism-i sāmī-i şeref-nümūnumla ziynet[7] itdürüp naṣb-ı[8] salṭanat ve emānet-i emānetde olan muḳteżā-yı sırr u ḥikmet üzre girībān-ı maẕlūmānı serpençe-i ẓālimān-ı bī-emāndan taḫlīṣ ü rehā içün ʿāmme-i ʿasākir ü reʿāyāya ifāża-i envār-ı[9] ʿadl ü dād ve devām-ı eyyām-ı ʿizz ü salṭanatum içün kūşe-nişīnān u ṣuleḥādan isticlāb-ı himmet ü istimdād ideler.

31. Ṣūret-i Mektūb-ı Żarāʿat-Üslūbdur ki Küberāʾ-i Vüzerāʾ u Muḳarribān-ı Salṭanat-ı ʿUlyādan Birine ʿArż-ı Ḥāl İçün Ketb ü İrsāl Olınmış idi.[10]

[fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilün] Remel

[1] sāʿat-i saʿd-ı: saʿd-ı sāʿat-ı M, sāʿat-ı NP.
[2] Ar: Bize hidayet eden Allah'a hamd olsun.
[3] ḫuteb: ḫaṭīb NP.
[4] teʾṣīrüm: teʾṣīr M.
[5] buyurdum ki: buyurdum NEK1.
[6] mīr-i mīrān: mīr-i mīrā bān M.
[7] ziynet: NP ve M'de yok.
[8] naṣb-ı: naṣīb-i NP.
[9] envār-ı: enver-i NEK1.
[10] NP: 142b; M: 113b. Başlık: NEK1'de yok; "...." M.

Dīde nā-dīde bā-ḥisān-ı tu iḳrār āvered
Merḥabā ey be-çunīn luṭf-ı Ḫudā erzānī

Gerçi dūrīm be-yād-ı tu varaḳ ger dānīm
Buʿd-ı menzil ne-buved der-sefer-i rūḥānī[1]

Saʿādetlü devletlü[2] sulṭānumuñ bu der-i ḫāk-i pāyine ʿarż-ı faḳīr ki eger cenāb-ı kerīmüñüzden tevzīʿ ü taḳsīm[3] olınan luṭf-ı ʿaẓīm [NEK1-44b] ve berr-i ʿamīm-i ʿibād-ı ʿināyet-muʿtādda olan ḫulūṣ u dāduñ miḳdār-ı rüsūḫ u izdiyādına göre olsa iʿtiḳādum bunuñ üzerinedür ki bu bende-i münḳāduñ naḳāʾ-i derūnı cümleden efzūn olmaġın [NP-143a] ***naḥnu'l-āḫirūne's-sābiḳūne***[4] mażmūnı üzre sāʾir bendegān-ı nīkū-serāʾirden aḳdem müşāhede-i faż̧l u kereme aḥvā vü eḥaḳ ve *men kāne külluhū leke kāne küllü ʿaleyke*[5] medlūline māṣadaḳ olam. (Li-müʾellifihi[6])

[mef'ûlü fâ'ilâtü mefâ'îlü fâ'ilün] Muzâri'
Ḫūbān içinde ben saña ʿāşıḳ degül miyin
Aḳrān içinde devlete lāyıḳ degül miyin

(Neṣr[7]) Ḫuṣūṣan ẓahrü'l-ġaybda bu çāker-i keṣīrü'l-ʿayb ḥaḳḳında mirāren ḥüsn-i şehādetüñüz ve envāʿ-ı ışṭınāʿ u terbiyetüñüz vuḳūʿ u şüyūʿ bulmaġla *kemālu'l-birri fī itmāmihī*[8] maʿnāsı üzre her ān dīde-i dil ü cān ẓuhūr-ı netīce-i iḥsānuñuza nigerāndur.

[mef'ûlü fâ'ilâtü mefâ'îlü fâ'ilün] Muzâri'
Bāşed ki refte refte be-mā mihribān şevī[9]

(Neṣr[10]) Her gāh ki [M-114a] dil-i nā-muʿtedil (beyt[11])

[fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilün] Remel
Vaʿde-i luṭf u vefā ger[1] baña hep lāf mıdur

[1] Far: Bize böyle karşılıksız olarak verilen Allah'ın bu lutfuna merhaba! Göz görmeden senin ihsanını tasdik eder, uzak da olsa seni hatırlayarak varakları çevririz. Ruhani seferde uzaklık söz konusu olmaz.
[2] devletlü: NP ve NEK1'de yok.
[3] tevzīʿ ü taḳsīm: tevzīʿ -i taḳsīm NEK1.
[4] Ar: "Bizler en son gelip en öne geçenleriz." (Hadîs-i Şerîf: Müsned-i İbn el-Mübarek, 65 no. 107)
[5] Ar: Her kim tamamıyla senin lehine ise tamamıyla senin aleyhinedir.
[6] Li-müʾellifihi: NEK1 ve NP'de yok.
[7] Neṣr: NP ve NEK1'de yok.
[8] Ar: İyiliğin mükemmelliği, eksik tamamlanmasındadır.
[9] Far: Ola ki git gide bize karşı mihriban olasın.
[10] Neṣr: NP ve NEK1'de yok.
[11] beyt: NP'de yok, naẓm M.

Bu ḳadar cevr ü cefā eylemek inṣāf mıdur

(neṯr[2]) feḥvāsı ile ḳāʾil olmaġa māʾil[3] olsa[4] ḫıred-i ḫurde-bīn -ki maḳsim-i maḳām-ı temkīndür- (beyt[5])

[mefʿûlü fâʾilâtü mefâʾîlü fâʾilün] Muzâriʿ
Mābeynümüzde olmaz ise tañ mı ittiḥād
Sen pādişāh-ı ʿālem ü ben *eżʿafu'l-ʿibād*[6]

(neṯr[7]) maġzāsı ile ḫiṭāba ḳābil ve maʿḳūle ḳāʾil olur. Bu ʿabd-i nā-şādda ol ḳader-i ḥayṯiyyet ü istiʿdād yokdur ki taʿyīn-i maṭlab u merāma cesāret ü iḳdām olına. Belki maḳṣad-ı Aḳṣā ve manṣıb-ı vālā-maḥżā ol maḳbūl-i ünās ve kerīm-i ḳadr-şināsuñ inciẕāb-ı ḫāṭır-ı ʿāṭır ve inʿiṭāf-ı ḳalb-i ṣafā meẕāhirleridür. (Beyt[8])

[fâʾilâtün fâʾilâtün fâʾilâtün fâʾilün] Remel
Ḫāk-pāyinden eger başuma manṣıb yerine
Bir avuç ṭopraḳ olursa daḫı maḳbūlümdür

(Neṯr[9]) Ammā bu maʿnā muḳarrer ve emr-i ġayr-ı muġayyerdür ki bi-faẓlu'llāh-ı sübḥānehū [10] bu faḳīr-i keṯīrü'l-cināyete her ne tevcīh ü ʿināyet olınsa evvelā kemāl-i istiḳāmet ü sedād üzre temşīt-i meṣāliḥ-i ʿibāda muvāẓabet ṯāniyen *şukru'l-munʿim vācibun*[11] muḳteżāsı üzre vaẓīfe-i duʿāʾ-i devletüñüze muvāżafet [NP-143b] idüp ḫıdemāt-ı nā-güzīrde tehāvün ü taḳṣīr olınmaz. (Beyt[12])

[feʾilâtün mefâʾilün feʾilün] Hafif
Rūbeh-i ḫˇīş ḫˇān[13] *u şīrī bīn*
İltifātī kun u dilīrī bīn[14]

---

[1] ger: NEK1'de yok.
[2] neṯr: NEK1'de yok.
[3] māʾil: ḳāʾil NEK1.
[4] olsa: ola M.
[5] beyt: NEK1'de yok, naẓm M.
[6] Ar: en zayıf kulum.
[7] neṯr: NP ve NEK1'de yok.
[8] Beyt: Naẓm M.
[9] Neṯr: NP ve NEK1'de yok.
[10] taʿālā: NP ve NEK1'de yok.
[11] Ar: Nimet verene teşekkür etmek vaciptir.
[12] Beyt: NEK1'de yok, Naẓm M.
[13] ḫˇān: ḫān NP.
[14] Far: Beni kendi tilkin olarak kabul et ve aslanlık gör. Bir iltifat et ve sonra benden cesaret gör.

32. Tehniyet-nāme-i Vezāret Ez-cānib-i Ḫᶜīş[1]

[mefʿûlü fâʾilâtü mefâʾîlü fâʾilün] Muzâriʾ
Ān baḥr-ı mekremet ki zi-imdād-ı dād-ı ū
Dāʾim ġarīḳ-i niᶜmet-i emn-est rūzgār

Vʾān ḳuṭb-ı maᶜdelet ki sipihr-i kemāl-rā
Peyveste gird-i merkez-i luṭf-eş buved medār[2]

Sulṭān-ı vüzerāʾ-i [NEK1-45a] āfāḳ bālā-nişīn-i erīke-i istiḥḳāḳ ṭırāz-ı ḫilᶜat-ı[3] cihān-bānī[4] ser-nāme-i menşūr-ı kişver-sitānī vezīr-i Arisṭo-naẓīr müşīrān-ı pīrān-ı tedbīr ṣadr-ı bülend-ḳadr-i Āṣaf-ṣıfāt ṣāḥib-i şeref-i muṣāḥib-i berāmike-berekāt Niẓāmüʾl-Mülk-i Büzürcmihr-āṣār ᶜİmādüʾd-devle-i faẕl-ı kirdār cenāb-ı dāver-i vālā-maḳām-ı ferzāne mışdāḳ-ı ***in nesiye ẕekkerahū ve in ẕekera eᶜānehū***[5] (naẓm[6])

[mefʿûlü mefâʾîlü feʾûlün] Hezec
Zībende-i mesned-i vezāret
ᶜUnvān-ı ṣaḥīfe-i ṣadāret

[M-114b] (neṣr[7]) ḥażretlerinüñ ruḫām-ı meclis-i keşīrüʾz-ziḥāmlarına veẓāʾif-i neẓāʾif-i deᶜavāt-ı rāʾiḳa ve bedāyiᶜ-i revāyiᶜ-i taḥiyyāt-ı rāʾiᶜa ki her lafẓ-ı muḥabbet-ibānesi dest-yārī-i niyāz-i şebāne ile vāṣıl-ı sübüḥāt-ı cenāb-ı İlāh belki tengnāy-ı meᶜber-i dehāndan cilvegāh-ı bāḥa-i beyāna ᶜubūr itmedin cānib-i Ḥayy-ı şekūrdan şinevā-yı nevid-i ***festecebnāh***[8] ola. Her ṣülüṣ-i āḫīr-i ḫayr-nişān ve her bāmdād-ı imdād-resānda türāb-ı bāb-ı[9] ᶜabīr-bīz-i[10] ᶜanber-āmīzlerine dest-āvīz ḳılınup sāḥa-i felek-mesāḥalarına -ki ***ᶜarḍuhā ke-ᶜarḍıʾs-semāʾi veʾl-arḍi***[11] ve terḥīb

[1] NP: 143b; M: 114a. Başlık: " Ṣūret-i Mektūbdur ki Każāʾ-i ᶜAsker-i Pīrūzī-Meʾālden Bir Ehl-i Kemāl Ṭarafından Nāʾil-i Ṣadāret-i ᶜAẓmī olan Naṣūḥ Paşa'ya Tehniye-i Vezāret İçün Kitābet Olınmışdur." NP; " Ṣūret-i Mektūbdur ki Ḳużāt-ı ᶜAsker-i Pīrūzī Meʾālden Bir Ehl-i Kemāl Ṭarafından Nāʾil-i ṣadāret-i ᶜAẓmī Olan Naṣūḥ Pāşāʾya Tehniye-i Vezāret İçün Kitābet Olunmış idi." M.
[2] Far: O cömertlik denizi ki, onun adalet yardımı ile zaman emniyet nimetine gark olmuş durumdadır. O adalet kutbu ki, onun lutfunun merkezi gökyüzünün yörüngesidir.
[3] ḫilᶜat-ı: ḫullet-i NP.
[4] cihān-bānī: cihān-yānī M.
[5] Ar: "Unutursa, ona hatırlatır; hatırlarsa, yardım eder." (Hadîs-i Şerîf: Sünen Ebî Davud, 3/131 no. 2932)
[6] naẓm: NP ve NEK1'de yok.
[7] neṣr: NP ve NEK1'de yok.
[8] Ar: "Biz de (duasını) kabul ettik." (Enbiya 21/88, 84)
[9] bāb-ı: nāb-ı M.
[10] ᶜabīr-bīz-i: ᶜabīr-ter-i M.
[11] Ar: "gökle yerin genişliği kadar olan (Allah)." (Hadîd 57/21)

ü tercībi eḳārib ü ecānibe vācib belki farżdur- ʿarż olınur ki ḫū-kerde-i nevāziş ü ḥibā olan ḫulleş-ı eḥibbā sahbā-yı merd-efken-i firāḳ ile ser-girān ve müfāza-i bī-pāyān-ı iştiyāḳda ser-gerdān iken [NP-144a] nāgāh müjde-i ḳudūm-ı behcet-lüzūmları müteʿaṭṭışān-ı ṣavm-ı viṣāle ʿıyd-ı ṣāliş ve envāʿ-ı meserret ü iḳbāle bādī vü bāʾiş oldı. (Beyt[1])

[mef'ûlü mefâ'ilün mefâ'îlü fe'ûl] Ahreb
Der-vaṣl-ı tu beste-em heme himmet-i ḫ ̌īş
Bāṣed ki be-muntehā-yı himmet biresem[2]

(Neş̲r[3]) Egerçi bu niʿmet-i bī-kerānenüñ şükrānesi içün[4] ḫuṭuvāt-ı taʿẕīm ü iclāl ile bi'l-leẕẕet istiḳbāl muḳteżā-yı ḫulūṣ-ı bāl idi lākin ḫıdmet-i meʾmūrün-bihāya iştiġāl ü müdāvemet ol saʿādete nāʾil olmaġa ḥāʾil olmaġın taḳdīm-i edʿiye-i ṣāliḥa ile iktifā ve bu bābda irtikāb olınan taḳṣīr-i nā-güzīrden istiʿfā olındı. Ḫudā-yı ḥamīdden ümmīddür ki hezār dāstān-ı dil-i perişanı (mışrāʿ[5])

[fe'ûlün mefâ'îlün fe'ûlün mefâ'îlün] Ta'vîl
E-lem yeʾni li'l-hicrāni en yeteraṣarramā[6]

(neş̲r[7]) feḥvāsı ile gūyā olmaḳdan bī-tesvīf ü[8] ircā taḫlīṣ ü incāʾ idüp aḳreb-i eḥāyīnde[9] mülāḳāt-ı ẕāt-ı meberret[10]-āyīnleri teysīr-peẕīr ola. (Naẓm[11])

[fe'ûlün mefâ'îlün fe'ûlün mefâ'îlün] Ta'vîl[12]
Fe mā ene mimmen[13] *yecmeʿu'llāhu beynenā*
Serīʿan ʿalā mā yertecīhi bāʾis[14]

(Neş̲r[1]) Muʿteberān-ı eṭvār-ı ʿāleme rūşen ü müteʿālimdür ki ḫaylī zamāndan berü ḳurā [NEK1-45b] vü[2] büldān dest-bürd-i ẓaleme-i bī-inṣāf ile ḫarāb ve leged-kūb-ı

[1] Beyt: NEK1'de yok, Naẓm M.
[2] Far: Bütün himmetimi sana kavuşmaya bağlamışım. Olur ki himmetin yüceliğinde son raddeye varırım.
[3] Neş̲r: NP ve NEK1'de yok.
[4] şükrānesi içün: şükrānesiçün NP.
[5] mışrāʿ: NP ve NEK1'de yok.
[6] Ar: Ayrılığın sona ereceği zaman hâlâ gelmedi mi?
[7] neş̲r: NP ve NEK1'de yok.
[8] bī-tesvīf ü: bī-teşvīḳ ü M.
[9] eḥāyīnde: eḥānīnde NP, M.
[10] meberret: müberrā M.
[11] Naẓm: NP'de ve NEK1'de yok.
[12] İkinci mısra vezne uymamaktadır.
[13] ene mimmen: enā min īn M.
[14] Ar: Zavallı bir kimsenin ümit etiği üzere Allah'ın hemen bir araya getireceği kimselerden değilim ben.

cevr ü icḥāf ile tūde-i türāb olup aḳṭār-ı memālik-i ʿOs̱māniyye kes̱ret-i nevāʾib-i dīvāniyye ile perīşān u derhem ve ceyb-i vücūd sekene-i bilād āmed-şüd-i ʿasākir ü ecnād ile bī-dīnār u dirhem olmış idi. Bu deñlü iḫtilāl-i ḥālden ṣoñra ʿuyūn-ı fiten-i [M-115a] gün-ā-günı ināmet ve saḳf-ı devlet-i felek-bünyādı diʿāme-i ʿadl ü dād ile iḳāmet -ki (mışrāʿ[3])

[mef'ûlü fâ'ilâtü mefâ'îlü fâ'ilün] Muzâri'
Sermāye-i saʿādet-i dunyā vu āḫiret

belki

[mef'ûlü fâ'ilâtü mefâ'îlü fâ'ilün] Muzâri'
Pīrāye-i cemāl-i kemāl-i müfāḫaret

'dür- ol z̲āt-ı Āṣaf-ṣıfātuñ ḥüsn-i tedbīr-i āfāḳ-gīrleri ile temşīt-pez̲īr olmaġla ***iz̲ā erāde'llāhu bi-melikin[4] ḫayran ceʿale lehū vezīran ṣāliḥan[5]*** [NP-144b] medlūl-i maḳbūline maẓhar-ı tām ve memdūḥ-ı mecmūʿ-ı enām olmışdur. (Beyt[6])

[fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün] Remel
Ez-vezīrī ki ū nikū-siyer-est
Mulk-rā zīb u zīnetī diger-est[7]

(Nes̱r[8]) Ḥaḳḳā ki cenāb-ı mekārim-menāblarına olan raġbet-i nās ve teveccüh-i bī-ḳıyās dāver-i ḫāver-i serīre müşterī-vezīr ü ʿUṭārid-i ṣāḥib-tedbīr debīr olaldan berü vüzerāʾ-i pīşīnden bir[9] düstūr-ı ṣāḥib-temkīne olmayup yevmen-fe-yevmen gerden-keşān-ı cihān zīr-i şemşīr-i tesḫīr ü taḫsīrlerinde münḳād ve intiẓām-ı bilād u ʿibād müjde-i dād ile müzdād[10] olmaḳdadur. Esāṭīn-i ḥikmetden naḳl ü rivāyet olınduġı üzre *lā tesʾel ʿani'l-emīr ve'nẓur ile'l-vezīr*[11] kelām-ı ḥikmet-fezāsınuñ iḳtiżāsı budur

---

[1] Nes̱r: NP ve NEK1'de yok.
[2] ḳurā vü: ḳurā-yı M.
[3] mışrāʿ: NP ve NEK1'de yok.
[4] bi-melikin: M'de yok.
[5] Ar: "Allah bir hükümdar hakkında hayır dilediğinde, ona salih bir vezir bahşeder." (Hadîs-i Şerîf: el-Letaif ve'z-Zaraif, 36, Mefatîhu'l-Gayb, 22/44)
[6] Beyt: NEK1'de yok, naẓm M.
[7] Far: Güzel siretli vezirden memlekete bambaşka bir ziynet gelir.
[8] Nes̱r: NP ve NEK1'de yok.
[9] bir: berü M.
[10] müzdād: dād NP.
[11] Ar: Emire (yöneticiye) sorma, vezire (yardımcısına) bak!

ki intiẓām-ı ḥāl-i enāmda mesāʿī-i vüzerāʾ-i nīkū-nāmuñ daḫl-i ʿaẓīm ü teʾşīr-i tāmmı ola. (Beyt[1])

[fe'ûlün fe'ûlün fe'ûlün fe'ûlün] Mütekârib
Heme kār-ı şāhān-ı gītī pejūh
Zi-reʾy-i vezīrān peẕīred şukūh

Her ān devletī k'ercumendī girift
Zi-reʾy-i vezīrān bulendī girift[2]

(Neşr[3]) Mebādī-i devlet-i ʿulyālarında şıyt u şadā-yı kişver-ārāları velvele-endāz-ı sebʿ-i şidād ve ʿilleti ġāʾiyye-i şadāret-i ʿuẓmā olan maʿnā-yı ***in nesiye ẕekkerahū ve in ẕekera eʿānehū***[4] āşinā ve bīgāneye pīş-nihād olmaġla baʿde'l-yevm ḥasede-i bī-inṣāf güm-nām-ı[5] maṭmūre-i ḫıẓlān ve muḫlişān-ı sīne-ṣāf terādüf-i ʿaṭiyyāt-ı behiyye-i İlāhiyye ile şād u ceẕlān olmalarına (mışrāʿ[6])

[mef'ûlü mefâ'îlün mefâ'îlün fa'] Ahreb
Sālī ki nikū-st ez-behāreş peydā-st[7]

feḥvā-yı ḫuceste-meʾāli ile istidlāl olınmışdur.[8] Raġbe-zā[9] ruḫṣat-ı taḥdīṯ-i niʿmet ile ʿarż-ı ḥācete cesāret olınur ki [NEK1-46a] bu faḳīr-i vaḳīr nüzhet-ābād-ı Rūm'da taḥḳīḳ-i [NP-145a] ʿavīṣāt-ı ʿulūm iden ʿulemānuñ ḳudemāsından olup efḍalü'l-müteʾaḫḫirīn ve ḫātimetü'l-müfessirīn mesned-ārā-yı müttekā-yı ercmendī merḥūm Ebū's-suʿūd Efendi'nüñ şeref-i mülāzemetleri ile teşerrüf ü müfāḫaret ḥālā bu faḳīre münḥaṣır [M-115b] ve dil-i nā-kām niçe sīnīn ü aʿvām tefsīr-i mümteniʿü'n-naẓīrlerini ḳırāʾat saʿādeti ile mübtehic ü müfteḫir[10] olup meclis-i ḳudsī-menāẓirlerinde ʿarż-ı ḫavāṭır olınduḳda ʿalā revişi'l-eşhād[11] bu dāʿī-i nā-şāda pesend ü istiḥsān ile ifāża-i berr ü iḥsān buyurduḳları mesmūʿ-ı mecmūʿ-ı ʿālemiyān olmış

[1] Beyt: NEK1'de yok, Naẓm M.
[2] Far: Bütün cihangir padişahlarının işi vezirlerin doğru kararlarıyla son bulur, yücelir. Her devlet, yüceliğini o vezirlerin doğru kararlarından alır.
[3] Neşr: NP ve NEK1'de yok.
[4] Ar: "Unutursa, ona hatırlatır; hatırlarsa, yardım eder." (Hadîs-i Şerîf: Müsned-i Ahmed, er-Risale 19/223 no. 12185, Sünen İbn Mace, el-Arnaut 3/408 no. 2309)
[5] güm-nām-ı: kem-nām-ı M.
[6] mışrāʿ: NEK1'de yok, beyt NP.
[7] Far: Güzel olacak yıl baharından belli olur.
[8] olınmışdur.: olınmış. M.
[9] Raġbe-zā: Ġıbbe-hāẕā NP, Raġbet-hāẕā M.
[10] mübtehic ü müfteḫir: müfteḫir ü mübtehic NP.
[11] revişi'l-eşhād: rüʾūsü'l-eşhād M.

idi. Ḫaylī zamāndan berü aḥdāṣ-ı şübbān müstenid-i çār-bāliş-i ṣadr ve bu dāʿīleri ʿarża-i ġaddāre-i ʿġadr olmış iken (mışrāʿ[1])

[müstef'ilün fâ'ilün müstef'ilün fâ'ilün] Basît
El-minnetü lillāhi teʿālā ve teḳaddes[2]

ki devlet-i meymenet-āṣārlarından[3] ḫişşe-dār olmaġla devām-ı devlet ü ṣavletleri edʿiyyesi ẕikr-i lisān ve *hāẕā min bereketi'l-berāmike*[4] meṣel-i bī-miṣli vird-i zebān olmışdur. Dil-i vāmıḳ vāṣıḳdur ki[5] (mışrāʿ[6])

[müstef'ilün fâ'ilün müstef'ilün fâ'ilün] Basît
Men eḥsene'ẓ-ẓanna bi'r-Raḥmāni lem yuḫayeb[7]

(neṣr[8]) feḥvāsı üzre envāʿ-ı nevāziş ü ışṭınāʿlarına maẓhar olmaḳ müyesser[9] olup eczāʾ-i müteferriḳa āmāl-i şīrāze-i faẕl u efḍālleri ile mücelled ve nām-ı memdūḥü'l-enāmları ṣaḥīfe-i rūzgārda ilā yevmi'l-ḳarār muḫalled ola. (Beyt[10])

[mef'ûlü fâ'ilâtü mefâ'îlü fâ'ilün] Muzâri'
Men beste-em miyān-ı irādet be-çākerī
Tā ḫıdmetī kunem ki pesend-i şumā buved[11]

33.[12]

[fe'ûlün mefâ'îlün fe'ûlün mefâ'îlün] Ta'vîl
Teḳaddemtu faḍlen in teʾaḫḫartu muddeten
Bi-vādi'l-Ḫayāṭılli ve ʿuḳbāhu vābilu

Ve ḳad cāʾe vitrun fi'ṣ-ṣalāti muʾaḫḫaran
Bihī ḫutimet tilke'ṣ-ṣufūʿu'l-evāʾilu[1]

[1] mışrāʿ: NP ve NEK1'de yok.
[2] ve teḳaddes: NEK1'de yok.
[3] āṣārlarından: āṣārlarında M.
[4] Ar: Bu Bermekîlerin bereketindendir.
[5] Dil-i vāmıḳ vāṣıḳdur ki: NP ve M'de yok.
[6] mışrāʿ: NP ve NEK1'de yok.
[7] Ar: Rahman hakkında hüsn-i zan besleyen ümitsizliğe itilmez. yuḫayyeb: yuḫibb M.
[8] neṣr: NP ve NEK1'de yok.
[9] müyesser: NP'de yok.
[10] Beyt: NEK1'de yok, Naẓm M.
[11] Far: Ta ki sizin beğeneceğiniz bir hizmeti yapmış olana dek bu irade belimi hizmetkârlık ile bağladım.
[12] NP: 103a; M: 84b. Başlık yok.

Ḫazāne-i ḫāne-i ġuyūb u aḳdār ve muḫdaʿ-ı ***ve küllü şey'in ʿindehu bi-miḳdārin***[2] den aʿyān-ı insān-ı meʾlūfü'l-iḥsāna ʿalā tebāyüni'l-evḳāt[3] naṣāʾib-i erzāḳ u aḳvāt taḳsīm ve ṭurūs-ı ḥāllerine suṭūr-ı terbiyet ü efḍāl tersīm olınduḳda ol ẕāt-ı naḳīyyü'l-ḥaşā ve mücellā-yı mirʾāt-ı ***ve rabbuke yaḫluḳu mā yeşā'u***[4] dürre-i ferīde-i aṣdāf-ı edvār ve ġurre-i [M-85a] cebhe-i meḥāsin-i eṭvār (naẓm[5])

[fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilün] Remel
Dāverī k'ez eṣer-i dāniş-i ū rūşen şud
Ān çi ber-ḫalḳ-ı cihān bed zi-ḥaḳāʾiḳ mesṭūr[6]

Bikr-i fikreş tutuḳ-ı sırr-ı ḳażā-rā maḥrem
Dil-i pāk-eş naẓar-ı luṭf-ı Ḫudā-rā manẓūr[7]

(neṣr[8]) ḥażretlerine iʿṭā olınan celāʾil-i niʿam ve ālāʾ-i vālā hendese-i evhām u [NEK1-46b] ẓunūndan efzūndur ki sevālif-i dühūr ve sevābıḳ-ı şühūrdan berü maṭmaḥ-ı enẓār-ı vükelāʾ-i nīk-nām ve maṭmaʿ-ı ḳulūb-ı ʿāmme-i enām olan emr-i muṣālaḥat-nümā ve feḥvā-yı ***in yurīdā işlāḥan yuveffiḳi'llāhu beynehumā***[9] ḥüsn-i tedbīr-i işābet-peẕīrleri ile vāṣıl-ı encām ve semāʾ-i iḫtilāl-i ḥāl -ki bāʿiṣ-i tevezzuʿ-i bāl idi- ḳarīn-i iḳṣāʿ ü encām[10] olup ol ẕāt-ı bī-ḥıḳd u maʿaż[11] ve pişvāʾ-i *faḍḍla'llāhu baʿḍakum alā baʿḍ in ʿala'd-devāmi*[12] [NP-103b] memdūḥ-ı ḫavāṣṣ u ʿavām olmaġa bādī ve rāḳī-i derecāt-ı cidd-i mütemādī olmışdur. Lā-cerem ol maḥrem-i ḥarem-i keremüñ medāyiḥ-i bī-iḥsānında istiḳṣā dāʾire-i ḳudret-i beşeriyyeden bīrūn ve ḥālet-i imtināʿ u istiḥālete[13] maṣḥūb u maḳrūn olmaġın (naẓm[14])

[fe'ûlün mefâ'îlün fe'ûlün mefâ'îlün] Ta'vîl

---

[1] Ar: Sonu iri taneli yağmur olan Hayâtıl vadisinde, zamanda geri olsam da erdemde ileriyim. Son olarak namazda vitir vardır ki çift olanlar onunla sona erer.
[2] Ar: "Her şey onun katında bir ölçü iledir." (Ra'd 13/8)
[3] tebāyüni'l-evḳāt: ḳabāyinu'l-evḳāt M.
[4] Ar: "Rabbin, dilediğini yaratır." (Kasas 28/68)
[5] naẓm: NEK1'de yok, ḳıṭʿa M.
[6] mesṭūr: menşūr M.
[7] Far: Öyle bir padişah ki, gizli olan hakikat ayı onun bilgisi ile bütün cihana aşikâr oldu. Onun fikrinin ulaşılamazlığı, orijinalliği kaza ve kaderin mahrem sırlarının perdesidir. Allah (cc) onun gönlüne lütuf nazarıyla bakmıştır.
[8] neṣr: NEK1'de yok.
[9] Ar: "İki taraf (arayı) düzeltmek isterlerse, Allah da onları uzlaştırır." (Nisâ 4/35)
[10] ve semāʾ-i iḫtilāl-i ḥāl ki bāʿiṣ-i tevezzuʿ-i bāl idi. Ḳarīn-i iḳṣāʿ ü encām: NEK1'de yok.
[11] maʿaż: maḳż NEK1.
[12] Ar: Allah devamlı olarak sizi birbirinize üstün kılmıştır.
[13] istiḥālete: istiḥāline M.
[14] naẓm: NEK1'de yok.

Ve eskütu ʿaczen ʿan umūrin keṣīrahu
Bi-nuṭḳī len tuḥṣā ve lev ḳültü ḳalleti[1]

(neṣr[2]) gürīzgāhına penāh ve lücce-i şevḳ ü güdāzda gedū-yı gedye vü niyāz ile şināh olup[3] niṣār-ı meclis-i behişt-āẕīn ve hediyye-i maḥfil-i firdevs-āyīn olmaġiçün (naẓm[4])

[mefâʾilün fe'ilâtün mefâʾilün feʾilün] Müctes
Taḥiyyetī çu hevā-yı riyāż-ı ḫuld-ı berīn
Taḥiyyatī çu ruḥ-ı dil-kuşā-yı ḥūruʾl-ʿayn

Taḥiyyetī ki kuned rūḥ-ı ḳudsīyeş taḳrīr
Taḥiyyetī ki kuned cān-ı ʿulvīyeş telḳīn[5]

(neṣr[6]) dest-āvīz-i muḥabbet-āmīzini tehye vü iḥżār ve vāsıṭa-i nesīm-i seḥer-i ḫoş-güẕer ile ihdāʾ-i bezm-i melāʾik-i muṭār ḳılınduḳdan ṣoñra bu aḳall-i ḫadem ki ġalebe-i dem-i nedem ile vücūdı müsāvī-i ʿadem ve sirişk-i ḫūn-āşāmı ve cennāt-ı zerd-fāmında miṣāl-i ʿandem-i der-āyāt-ı şevḳ u burḥāʾ-i pā-ber-cāyı tālī ve muḫaddire-i ḥāli-i[7] huliyy-i ṣıdḳ-ı celiyy ile ḫālīdür[8] ki bezm-i kālū belāda ol mīr-i meclis-i velāyet-i velānuñ dūstgānī-i merd-endāz-ı ʿaşḳ u muḥabbeti ile bu dürd-āşām-ı ḫum-ḫāne-i ḥayret mest-i müdām ve murġ-ı zīrek-i dil-i ʿarş-[M-85b] pervāza ḫayālāt-ı dūr u dırāz dām olalı rūz u şeb aʿmāl-i ḳalb ü ḳālıb ile evvelā ānye-i vücūd-ı āyīne-kirdārları[9] zülāl-i ṭūl-i aʿmār ile ġareż ve mışdāḳ-ı ***ve emmā mā yenfeʿu'n-nāse fe yemkuṣu fi'l-arḍi***[10] olmaḳ duʿāsına müṣāberet ü tevaġġul ṣāniyen ʿatebe-i mekremet-īnāsları dāʾimā maḥaṭṭ-ı ḥadāʾic-i ḥavāʾic-i [NP-104a] nās olmaḳ içün ḳulel-i cibāl-i ilḥāḥ-ı fi's-suʾāle ṣuʿūd u tevaġġul olınur. (Naẓm[11])

[mefâʾilün fe'ilâtün mefâʾilün feʾilün] Müctes
Żamīr-i pāk-i tu āyīneīst ġayb-numā

[1] Ar: Çoğu şeyi demiyorum yapamadığım için. Söylesem sayılamaz, desem az kalır.
[2] neṣr: NEK1'de yok.
[3] olup: olunup M.
[4] naẓm: NEK1'de yok.
[5] Far: Öyle bir tahiyyet ki Cennet bahçelerinin havası gibi, hurilerin gönül açan çehresi gibi. Öyle bir tahiyyet ki kutsi ruhu takrir eder, okur; ulvi olan canı telkin eder.
[6] neṣr: NEK1'de yok.
[7] ḥāli-i: cālī-i M.
[8] ḫālīdür.: cālīdür. M.
[9] ānye-i: āyīne-i NP.
[10] Ar: "İnsanlara yararlı olan ise yerde kalır." (Ra'd 13/17)
[11] Naẓm: NEK1'de yok.

Der-ān muşāhede kun şūret-i vidād-ı merā

Kunūn be-ḫātır-ı ʿātır teveccuhī fermā
Bibīn be-dīde-i dil ḥusn-i iʿtiḳād-ı merā[1]

(Neşr[2]) Kefā bihi-şehīdan ki bu çāker-i sīne-çāk ol müntehā-yı idrāk-i ʿaḳl-ı çālāküñ [NEK1-47a] neşr-i meḥāmid-i meşhūrelerinde beẕl-i iḳtidār ve işāʿa-i mesāʿī-i meşkūrelerine saʿy u ibtidār idüp işrāf-ı feżāʾil-i eşrāfı ḥāfile olan maḥāfile ismāʿ-ı menāḳıb-ı celīlelerini cehd ve pīşgāh-ı ḳurb-ı salṭanatda iḳāmet ü şevā ve nān-rīze-i māʾide-i iltifāt ile taḥṣīl-i berg ü nevā iden nüdemāʾ-i ḥażrete naḳl-i aḫbār-ı maʿdeletlerinde ne mertebe īfāʾ-i ʿahd olındugı cenāb-ı irşād-penāha[3] melāẕ u maʿāẕ-ı ehlu'llāh ser-ḥalḳa-i ***seyecʿalu lehumu'r-Raḥmānu vuddān***[4] ve mışdāḳ-ı ***li-tubeşşira bihi'lmutteḳīne ve tunẕira bihī ḳavmen ludden***[5] cehābiẕe-i ʿulemānuñ şāḥib-i ḳadr-i bülendi yaʿni Seyfu'llāh Efendi'nüñ *bi-tefāṣīlihā muḥāṭu*[6] ʿilm-i ʿālem-ārāları olup bu daʿvā-yı ṣıdḳ-iḥtivāya güvāh-ı bī-bedel ve basṭ-ı taḥḳīḳ olınan ġarām-ı veşīḳa şāhid-i müzekkī vü[7] muʿaddildür. (Naẓm[8])

[mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün fe'ûlün] Hezec
Be-ḥaḳḳ-ı ṣoḥbet-i dīrīn ki yād mī-kunemet
ʿAle'd-devām ne yādī pes ez-ferāmūşi[9]

(Neşr[10]) Egerçi erbābü'd-diveli[11] mülhimūn kelām-ı ḥikmet-nümūnı üzre ẕāt-ı[12] pesendīde-nuʿūtlarına bu[13] deʿāvā-yı beyniyyetü'ṣ-ṣübūt-ı ġayr-ı ḫāfī ve dirāset-i kitāb-ı ferāset ile maʿlūm-ı ẕihn-i ṣāfīdür. Ammā muḥāẕāt-ı başar-ı başīretden ḥicāb-ı ẓann u reybet külliyen münceliʿ ve nīrū-yı bāzū-yı īḳān ile bīḫ-i şekk ü gümān münḳaliʿ olmaġiçün bi-ʿināyetu'llāhi'l-müsteʿān [NP-104b] ḳudūm-ı meserret-

[1] Far: Senin temiz kalbin gaybı gösteren bir aynadır. Benim dostluğumun suretini orada müşahede et. Şimdi o feyz veren kalbinle bir teveccüh buyur. Kalp gözünle benim güzel itikadımı gör.
[2] Neşr: NEK1'de yok.
[3] irşād-penāha: irşād-penāh NP.
[4] Ar: "İnanıp salih ameller işleyenler için Rahmân, (gönüllere) bir sevgi koyacaktır." (Meryem 19/96)
[5] Ar: "Biz, Allah'a karşı gelmekten sakınanları Kur'an ile müjdeleyesin, inat eden bir topluluğu da uyarasın diye." (Meryem 19/97)
[6] Ar: Detaylarıyla kuşatılmış ilim.
[7] müzekkī vü: NEK1'de yok.
[8] Naẓm: NEK1'de yok.
[9] Far: Eski sohbetin hürmetine seni yad ediyorum ama bu unuttuktan sonraki hatırlama değil, devamlı hatırlıyorum.
[10] Neşr: NEK1'de yok.
[11] erbābü'd-diveli: erbābü'd-düvel-i M.
[12] ẕāt-ı: NP ve NEK1'de yok.
[13] bu: NEK1'de yok.

ʿunvānları ile dīvān-ı keyvān-ı eyvān-ı behcet-peẕīr ve ẕāt-ı rāsiḫü'l-müvālātları sitemkārān-ı bī-müvālāta-i mübālāta[1] neẕīr olduḳda nuṣūʿ-ı duʿā ve ṣıḥḥat-i daʿvāmuz ṣaḥīfe-i ẓuhūr u incilāda [M-86a] menḳūş ve cibāl-i rāsiyāt-ı iştibāh hübūb-ı ʿavāṣıf-ı intibāh ile ***ke'l-ʿihni'l-menfūş***[2] olur. Ḫuṣūṣan maẕānn-ı icābet-i duʿā olan eʿizze-i kūşe-nişīn ve mümtāzān u[3] murtāżān-ı ḫalvet-güzīni ziyāret ü iʿtimār-ı[4] ẕāt-ı maʿdelet-penāhlarına ***ve mā'n-naṣru illā min ʿindi'llāhi***[5] dergāhından ḫilʿat-i fevz ve fīrūzī rūzī[6] olmaġiçün istidʿāʾ-i duʿā-i icābet-āṣār idüp her zaman (mışrāʿ[7])

[fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün] Remel
Rūy-ı niyāz ber-zemīn u[8] *dest-i duʿā ber-āsmān*

dur ki caʿd-ı iḫtilāl-i cihān şāne-i tedbīr-i işābet-ʿunvānları ile meşīṭ ve ziyāret-i üsküffe-i bāb-ı raḥmet-nümūnları ile aḥbāb-ı ṣāfī-derūn mübtehic ü neşīṭ ola. Bundan ziyāde ṭūṭī-i āl-fām kilk-i dü-zebān ḳafes-i müşebbek-i benāndan naġamāt-ı [NEK1-47b] aẕbü'l-beyāna āġāz ve ibdāʾ-i taʿmiye ü ilġāz itmeyüp ümīd-i irtiḳāʾ-i medāric-i[9] iltiḳā ile iḫtitām ve siḫāʾet-nāme-i ḫullet-nümā ʿıṭr-ı[10] ḫulūṣ-ı duʿā ile miskiyyü'l-ḫitām ḳılındı. Hemvāre meʾāzīb-i enāmil-i[11] gevher-niṣārları mefārıḳ-ı teşne-lebān-ı vādī-i iftiḳāra cārī ve teʾṣīr-i nār-ı ḥased ile maḥrūrü'l-cesed olan ḫussād-ı bā-nedem derekāt-ı Hāviye-i ʿademde mütevārī olmaḳdan ʿale't-tevālī ḫālī olmaya. (Beyt[12])

[mef'ûlü fâ'ilâtü mefâ'îlü fâ'ilün] Muzâri'
Mulk-i tu hemçu niʿmet-i Firdevs-i bī-zevāl
ʿOmr-i tu hemçu muddet-i ervāḥ-ı bī-şumār[13]

34.[1] [M-88b]

[1] bī-müvālāta-i mübālāta: bī-mübālāta NEK1.
[2] Ar: "Atılmış renkli yünler gibi." (Kâri'a 101/5)
[3] mümtāzān u: NP ve M'de yok.
[4] iʿtimār-ı: iʿtimād-ı M.
[5] Ar: "zafer ancak mutlak güç sahibi, hüküm ve hikmet sahibi Allah katındadır." (Âl-i İmrân 3/126; Enfâl 8/10)
[6] rūzī: NP'de yok.
[7] mışrāʿ: NP ve NEK1'de yok.
[8] ber-zemīn ü: ber-zemīn-i NP, M.
[9] medāric-i: medāriḥ-i NP.
[10] ʿıṭr-ı: ʿaṣr-ı M.
[11] enāmil-i: enāmuñ M.
[12] Beyt: NEK1'de yok, Naẓm M.
[13] Far: Senin mülkün Firdevs gibi zevalsiz, ömrün ise ruhların müddeti gibi sayısız olsun.

[fe'ûlün mefâ'îlün fe'ûlün mefâ'îlün] Ta'vîl
Selāmun ke-mā ʾi'l-muzni ravveḳahu'ṣ-ṣabā
Ṣabāḥan ve ṭıybe'l-ʿayşi fī ravneḳı'ṣ-ṣıbā

Ve ḳaṭraṭi ṭalli'ṣ-ṣubḥi fī ʿayni ʿabherin
Ve rikḳati demʿi'l-vecdi fī ʿayni men ṣabā

ʿAlā erfeʿi'l-eşrāfi cāhen ve rütbeten
Ve aʿẓamihim ẕāten ve ḳadren ve manṣıben[2]

Tā ki müsteḳarr-ı ḫulefāʾ-i ḫunefā olan nüzhet-serā-yı sāhire-i şeri[3] kilāʾet-muḳtedir-i[4] hādī ile deʿāvī-i[5] mevbiḳāt-ı ʿavādīden meʾmūn[6] u emīn ve ḳāʾim-i bi-emri'llāh[7] olan her ḥākim-i muʿtaşım ve āgāh-ı ṭaybe-i[8] ṭayyibe-i resūl-i rāşid ü mehdīye biżāʿat-ı müzcāt-ı münācātı mehdī olmaġla ol merḳad-i ferḳad-sādan müstekfī [NP-108b] vü müstaʿīn olup her ʿāḳıl-ı reşīdüñ ṣavāb-dīd-i sedīdi ile (mışrāʿ[9])

[mefâ'ilün fe'ilâtün mefâ'ilün fe'ilün] Müctes
Çunānki daʿvet-i Mūsā be-şirket-i Hārūn[10]

(neṣr[11]) gürūh-ı muʿānidān ile[12] vāridine[13] [M-89a] ġālib ü ḳāhir ve nevāṣır-ı[14] feyż-i Melik-i ḳādir ü nāṣırdan inhimār iden miyāh-ı faźl-ı bī-nehmār ile neżāret-i ravżāt-ı emānī vü evṭār ẓāhir ola. Hemvāre ol ẕāt-ı muʿtezz ü müstencid ḥarb-i[15] manṣūr-ı ʿaḳl-ı müsterşide muḳtedī vü muḳtefī ve sevāniḥ-i aḥvālde viḳāyet-i melek-fiʿʿāle müstaʿṣım u müstanṣır ve envār-ı envāʿ-ı ʿināyāt-ı ezeliyyeden müstażī vü müstaẓhir olmaġla mühtedī vü müktefī olup cenāb-ı Ḫālıḳ'a mütevekkil ü vāṣıḳ olan her şaḫṣ

[1] NP: 108a; M: 88b. Başlık yok.
[2] Ar: Selam olsun, sabah vakti saba yelinin durulaştırdığı yağmur suyu gibi, yaşamın çocuk saflığındaki tatlılığı gibi, yasemin çiçeği ortasına sabah düşmüş damla gibi, özlem duyan kimsenin vecd hâlindeki gözyaşının yumuşaklığı gibi! Şereflilerin makam ve rütbece en yüksek olanına, zâtı, kadr u kıymeti ve konumu en yüce olanına. ravneḳı'ṣ-ṣıbā: ravneḳı'ṣ-żiyā M; ṭalli: külli M.
[3] şeri: şerā M.
[4] muḳtedir-i: muḳtedire NP, M.
[5] deʿāvī-i: devāʿī-i NEK1.
[6] meʾmūn: meʾlūf M.
[7] bi-emri'llāh: bi-emrāne M.
[8] ṭaybe-i: ṭabiyye-i NP.
[9] mışrāʿ: NEK1'de yok.
[10] Far: Musa'nın, Harun'u ile birlikte yaptığı davet gibi.
[11] neṣr: NEK1 ve M'de yok.
[12] ile: NEK1'de yok.
[13] vāridine: vārūne M.
[14] nevāṣır-ı: nevāżır-ı NP.
[15] ḥarb-i: ḥizb-i NP.

muntaşır u muʿtemid ola.[1] Ẕāt-ı müttaḳī vü muʿteżidüñ fermān-ı ḳader-i cereyānına rāżı vü ṭāʾiʿ[2] ve ḫavf-ı şaffāḥ-ı tīġ-i seffāḥlarından gerden-firāzān-ı ʿarṣa-i ġayy u şeffāḥ[3] muṭīʿ[4] ü lāyiʿ olmaḳdan ʿale't-tevālī ḫālī olmaya. Āyīne-i nuḳbe-i bī-niḳāb-ı emānī[5] ve āyīne-i māʾ-i maʿīn-i meʿānī maẓhar-ı āyet-i ***innī ulḳiye ileyye kitābun***[6] kerīm[7] ve maẓhar-ı ḥaḳīḳat-i ***ve mā yeẕẕekkeru illā ulu'l-elbāb***[8] [NEK1-48a]

[fe'ûlün mefâ'îlün fe'ûlün mefâ'îlün] Ta'vîl
Kitābun tecellā baʿde ṭūliʿ teṭallu'in
Ve heyyece şevḳan kāminen beyne aḍluʿin

Fe kāne mekānu'l-ʿayni mufriṭa[9] *ʿizzetin*
Ve ḥalli[10] *maḥalle'r-rūḥi min ḥusni mevḳıʿin*[11]

(neşr[12]) ki ol ser-defter-i cerāʾid-i ebrār ve ferīde-i viṣāḥ-ı ***ve innehum ındena le minel mustafeynel ahyar***[13] seyyāḥ-ı müfāza-i marżāt-ı İlāhī ve sebbāḥ-ı ṭamm-ı[14] faż̈l-ı nāmütenāhī *elleẕī tecāveze ḳadruhū ʿan meḳūleteyi'l-kemmi ve'l-eyni ve teraḳḳā yaḳīnuhū ʿan deraceti'l-ʿilmi ilā rutbeti'l-ʿayni. Rabbi ke-mā nevverte ʿuyūne'l-aḥimmāʾi bi-kuḥli sevādi meḳālātihī yessir lenā ʿalā eymeni'l-ḥāli ecinnāʾi ṣemerati mulāḳātihī*[15] ṭaraf-ı şeref-nümāsından *ke-vrūdi'l-māʾi ʿala'ẓ-ẓame'*[16] ṣādır [NP-109a] ve sehmü'l-ġayb-ı meʾmūl[17] hedef-i icābet ü ḳabūle ṣārıd oldı. Bu niʿmet-i müteʿaḳḳıbe ve niʿmet-i ġayr-ı müteraḳḳıbenüñ tevṭīd-i esās-ı şükr ü sipāsından ṣoñra her çend ki dil-i evvāh-ı evvāb muḳābele-i cevāb-ı bā-ṣavābda[18] taʿrīḳ-i cebīn-i

[1] ola: ol NEK1.
[2] ṭāʾiʿ: ṭāliʿ M.
[3] ṣeffāḥ: siffāḥ NP.
[4] muṭīʿ: maṭbaʿ M.
[5] güzīne: NP'de ve NEK1'de yok.
[6] Ar: "Bana çok önemli bir mektup atıldı." (Neml 27/29)
[7] kerīm: NP'de, NEK1'de yok.
[8] Ar: "Ancak akıl sahipleri düşünüp anlar." (Bakara 2/269; Âl-i İmrân 3/7)
[9] mufriṭa: men fart M.
[10] ve ḥall: NP'de ve NEK1'de yok.
[11] Ar: "Uzun mütalaalardan sonra ortaya çıkmış ve gönülde gizli olan özlemi depreştirmiş bir kitaptır (mektuptur). İleri derecedeki onuruyla göz, sahip olduğu güzel konumuyla ruhun yerini almıştır."
[12] neşr: NEK1 ve M'de yok.
[13] Ar: "Şüphesiz onlar, bizim katımızda hayırlı, seçkin kimselerdendir." (Sâd 38/47) Metinde: "innehū le mine'l-muṣṭafeyne'l-aḫyāri"
[14] mülteşim-i: NP ve NEK1'de yok.
[15] Ar: Sahip olduğu kadr u kıymet kemmiyet ve mekân kategorilerinin çok ötesinde olan, yakînî ilim derecesinden ayn derecesine yükselen. Ya rabbi! Can dostların göz bebeklerini kara sürmelerle nurlandırdığın gibi buluşma semeresini devşirenler olarak bizlere en bereketli hâli müyesser kıl.
[16] Ar: Aşırı susuzluğun ardından suya kavuşmak gibi.
[17] meʾmūl: meʾlūf M.
[18] bā-ṣavābda: bā-ṣavāb M.

fikr ü ḫayāl ile cerr-i eṣḳāl-i kelimāt-ı teng-mecāle saʿy u intiḥām ve şuʿāʿ-i ẕihn-i[1] ser-tīze-i kuvve-i ʿibārāt-ı firḳat-āmīze iḳtiḥām eyledi. Āḫir-i kār hezār ġayy[2] u ıżṭırār ile leʾālī-i mütelālīyye-i mütetālīyye-i[3] deʿavāt-ı vāfile ki cümān-ı ḥurūf-ı berāʿat-i tercemānı ḳalāʾid-i nüḥūr-ı ḥūr[4] olmaġa ḥariyy ü ḫalīḳ ve ʿalālī-i müteʿāliye-i mütevāliye-i teslīmāt-ı ḥāfile ki meġānī-i[5] meʿānī-i belāġat-ḫitāmı mücellā-yı ***ḥūrun maḳṣūrātun fi'l-ḫıyām***[6] olmaġa cedīr ü ḥaḳīḳ ola. [M-89b] *Lā ʿalā ṭarīḳı'l-muşābeheti ve'l-muşākeheti muḳābeleten ve muşāfeheten*[7] olınur. Eger bu çāker-i ṣenā-ger ḳıbelinden ki ceyd-i vücūd-ı pür-vecdi teḳāṣīr-i ʿadem-i taḳṣīr-i ḫıdmet ile muṭavvaḳ[8] ve sāġar-ı bāl-i pür-belbālinde sülāf-ı ilāf ü ḫullet-mürevvaḳdur. (Naẓm[9])

[müstef'ilün fâ'ilün müstef'ilün fâ'ilün] Basît
İnne'n-nufūse le-ecnādun mucennede
Bi'l-izni min rabbihā tecrī ve taḥtelif

Fe-mā tenākere minhā fe-huve muḥtelif
Ve mā heʿārafe minhā fe-huve muʾtelif[10]

(neṣr) feḥvā-yı ḥikmet-iḥtivāsı üzre[11] taḥaddüṣ ü teḥaddüs ve mecārī-i sāniḥāt-ı aḥvālinden ʿalā vechi'l-icmāl taḥabbür ü teneddüs olınursa sevḳ-i ḳażāʾ-i serīʿü'l-meżā ile āsitān-ı refīʿ[12] mānend-i raḳīʿde ḫıdmet-i tevḳīʿ-i veḳīʿ ile mümteḥin ü memkūr ve Zeyd ü ʿAmr'uñ emri ile meʾmūr olmaġın tefeccür-i enhār-ı nūr-ı nehārdan iḫtifāʾ-i żūʾ-i *baʿīdu'l-hevʾ*[13] e degin muṣāliḥ-i şekāt u mesākīnde muvāżebet [NP-109b] ü inşimār ve icrā-yı ḳavānīn-i ʿadl-āyīnde saʿy-ı bī-şümār idüp *el-ḳānūnu emrun külliyyun munṭabıḳun ʿalā cemīʿi cüzʾīyyātihi'lletī aḥkāmuhā*

[1] ẕihn-i: NEK1'de yok.
[2] ġayy: ʿayy NP, NEK1.
[3] mütetālīyye-i: NEK1'de yok.
[4] nüḥūr-ı ḥūr: nüḥūr-ı ḥor hor M.
[5] meġānī-i: meġābī-i NEK1.
[6] Ar: "Onlar, çadırlara kapanmış hurilerdir." (Rahmân 55/72)
[7] Ar: Benzeşme ve taklit yoluyla değil, karşı karşıya gelme ve yüz yüze konuşma.
[8] muṭavvaḳ: muṭarraf M.
[9] Naẓm: NEK1'de yok, Ḳıṭʿa M.
[10] Ar: İnsanların benlikleri toplu cemaatlardır. Rablerinin izniyle akıp gider ve farklılaşırlar. Onlardan birbirleriyle tanışmayanlar ayrılırlar, tanışanlar da kaynaşırlar.
[11] (Naẓm) ... feḥvā-yı ḥikmet-iḥtivāsı üzre: NEK1'de yok.
[12] refīʿ: NEK1'de yok.
[13] Ar: İhsanı uzaklara erişen.

minhu[1] taʿrīf-i bī-taḥrīfine mutażarrıʿ u mütenevviʿ olan cüzʾiyyāt-ı mesāʾil istinbāṭ u icrāʾ ve her ṭālib-i sāʾile evżaḥ-ı delāʾil ile tefhīm ü idrāʾ itmekle ḫalīfe-i ḫalīḳa-i cihān [NEK1-48b] ve *bāʿiṣu emni zemān elleẕī veriṣe'l-ġurra ʿan eslāfihi'l-ġurri kābiran ʿan kābirin ve fāḳa ḥasebe'l-vifāḳ ʿalā ṣurafāʾi'l-āfāḳı ve'l-ekābir*[2] hażretlerinüñ luġate-i elḥāẕ-ı meymenet-eṣerlerine maẓhar olmaḳ ümīdine ḫıdemāt-ı lāzımetü'l-iṭāʿada fevḳa'l-istiṭāʿa müṣāberet ve aṣḥāb-ı ḥavāʾic ü bevāʾicüñ faṣl-ı ḫuṣūmāt-ı müteşābihe vü müteşābikelerine muṣāberet olınur. Bārgāh-ı ***ve lā tey-'esū min ravḥi'llāhi***[3]den mütevaḳḳıʿ ve menşūr-ı duʿāʾ-i meysūr ṭuġrā-yı nevīd-i bī-ḫıdāʿ-ı ***ucību daʿvete'd-dāʿi***[4] ile muvaḳḳıʿdür ki Īzed-i Deyyān dāʾimü'l-uṣyān[5] hādī-i ṣırāṭ-ı tevfīḳ ve delīl-i delīʿ-i taḥḳīḳ olup her şāhid-i maḳṣūd-ı nā-güzīr -ki[6] hem-ḫʿābe-i şebistān-ı żamīrdür- verāʾ-i perde-i ġaybdan ẓuhūr u bürūz ve mınaṣṣa-i ʿālem-i şehādetde ʿarż-ı cemāl-i[7] gītī-firūz eyleye. Żamīr-i māh-ı iyā ve mihr-i żiyālarına -ki nāʾil-i rehādet-i ġayb [M-90a] u[8] şehādetdür- ẓāhir ü lāyiḥ ve gülzār-ı ḫāṭır-ı ʿāṭırlarına zülāl-i ḥaḳīḳat-i ḥāl şāyıḥ[9] ola ki vülāt-ı ʿulāta pīrāye-i faẓl u ʿadāletden ezyen ve sermāye-i ʿimāret-i cedāletden *aḥsen bir ḥulle ḥasene ve bulle mustaḥsene*[10] olduġı büṭūn-ı züber-i[11] eslāfda mezbūr ve mütūn-ı kütüb-i eşrāfda mebrūzdur. Bi-ḥamdi'llāhi sübḥānehū[12] teʿālā ṭavr-ı vücūd-ı bī-hemtāları tecellī-i cemāl-i ʿadālet meşhūd-ı sükkān-ı kevn ü mekān olduġı [NP-110a] gibi mescid-i Aḳṣā-yı ẕāt-ı saʿādet-iḳtiżālarında şuʿle-i[13] ḳanādīl-i fażīlet daḫı manẓūr-ı misāfirān-ı ʿālem-i imkān olmışdur. Lā-cerem bu fi'l-i raḍī muḳteżādur ki ***iʿdilū huve aḳrabu li't-taḳvā***[14] delīl-i aḳvāsı üzre ẕāt-ı saʿādet-muḫāẕātları nāʾil-i devlet-i dāreyn ve ẓılāl-i ḥaracāt-ı ***velleẕine ūtūl ʿilme derecāt***[15]da şifā-resān-ı dāʾ-i reyn olup dār-ı

[1] Ar: Kanun, cüzlerinin tamamına uygun olan ve bu cüzlerin hükümlerinin kendisinden hareketle bilindiği küllî bir emirdir.
[2] Ar: Zamana emniyet ruhu veren, şerefli seleflerinin büyükten küçüğe geçen asaletlerine varis olan, dünyanın dört bir yanında kendi dengi olan şeref sahibi, büyük kimselerden daha üstün olan. teteferraḳu: NP ve NEK1'de yok.
[3] Ar: "Allah'ın rahmetinden ümit kesmeyin." (Yûsuf 12/87)
[4] Ar: "Dua edenin duasına cevap veririm." (Bakara 2/186)
[5] uṣyān: aḥyān M.
[6] ki: NP ve NEK1'de yok.
[7] cemāl-i: kemāl-i NEK1.
[8] u: M'de yok.
[9] şāyıḥ: sāʾih M.
[10] Ar: Güzel bir kıyafet ve hoş akıcı bir dil.
[11] züber-i: zīr-i M.
[12] sübḥānehū: NP ve NEK1'de yok.
[13] şuʿle-i: meşʿale-i M.
[14] Ar: "Adil olun. Bu, Allah'a karşı gelmekten sakınmaya daha yakındır." (Mâide 5/8)
[15] Ar: "ve kendilerine ilim verilenlerin derecelerini yükseltsin." (Mücâdele 58/11)

ūlāda bi'ṭ-ṭarīḳı'l-evlā sālik-i cādde-i vifāḳ ve *beyne'l-iḫvāni ve'l-aḥdān*[1] tesāʿud[2] rabveʾ-i fevāḳ olduḳları gibi dār-ı ʿuḳbā-yı keşīretü'l-ʿuḳūbātda daḫı müttekī-i sürūr-i mevḍūne-i ḳurb u dünüvv müstened-i zerābbī-i mebşūşe-i müşāhede vü[3] rünüvv olalar. Ẕü'l-ḳarneyn-i ḳalem-i muʿciz-raḳam maʿūnet-i ḳuvvet-i mütefekkire ile ṭuruḳ-ı müdlehimme-i ẓulemāt-ı hicrden iġtirāf-ı māʾü'l-ḥayāt-ı istīfā-yı şevḳ ü iltiyāʿ vāṣıl-ı ḥadd-i istiḥāle vü imtināʿ olmaġın benāt-ı ḫüsn-i niyyāt kelel ü ekāʾil-i[4] taṣannuʿāt ile tezyīn ve vücūh-ı ġāniyāt mevādd-ı müveddet-i gül-güne-i fünūn-ı berāʿat ile [NEK1-49a] taḳyīn[5] olınmadı. (Naẓm[6])

[Vezin bulunamadı]
Ve levāʿicu'l-recāʾi aʿẓamu keşraten
Min en yuḥīṭa bihā belīġu ḫiṭābin

Ve bevāʾiḫu'l-eşvāḳı ekşeru cümleten
Min en tuḥadde yesīre-i bi-kitābin[7]

(Neşr[8]) Ṭavḳ-ı recā telīl-i dil-i muḥabbet-i delīle maʿḳūd ve naḳd-i duʿā-bāzār-ı zārī vü iftiḳārda menḳūddur ki sebeb-i selvet-i ilbāʾ-i eḥibbā ve bāʿiş-i neşāṭ-ı ḫulemāʾ-i ḫulemā olan küttāb-ı muʿciz-nişābları ile gāh u bī-gāh bu kemīne-i rifʿat-ḫᵛāh teşrīf ve legām-ı ḫüsn-i ʿibāret ü kelāmları bu şıddīḳ-i yār-ı[9] mücānib cānibine taşrīf buyurılmaḳdan seyf-i şārim-i şarīmetleri[10] müteşaddī-i şadʾ [M-90b] u külūl ve meşrefī-i şeref-ʿazīmetleri ḳarīn-i jeng ü fülūl olmaya. (Naẓm[11])

[mefʿûlü mefâʾîlü mefâʾîlü feʾûl] Ahreb
Ey men zi-ġam-ı hicr-i tu āzude be-cān
Bisyār firāḳ u dūrīyet burde be-cān
Muştāḳ u niyāz-mend-i [NP-110b] *dīdār-ı tu-em*

[1] Ar: Kardeşler ve dostlar arasında.
[2] tesāʿud: sāʿid NP, M.
[3] müşāhede vü: müşāhede-i NP.
[4] ekāʾil-i: ekālīl-i NP, M.
[5] taḳyīn: taʿyīn NP, M.
[6] Naẓm: NEK1'de yok.
[7] Ar: Ümidin gönül yakan hüzünleri etkili bir hatibin etraflıca ele alabileceğinden çok daha fazladır. Özlemin belirtileri küçük bir kitapla sınırlandırılamayacak kadar çoktur.
[8] Neşr: NEK1'de yok.
[9] yār-ı: riyā NP.
[10] şarīmetleri: żarīmetleri NP, M.
[11] Naẓm: NEK1'de yok, Rubāʿī M.

Çun teşne be-āb-ı ṣāfī vu murde be-cān[1]

(Neṣr[2]) Ḫātır-ı āfitāb-ı meẕāhire ki vāḳıf-ı āşikār u nihān-ı kār-ı cihān ve ḥalbe-i ḥilye-i celāʾil-i feżāʾilde sābıḳ-rehān-ı selāmet-i eẕhāndur. ʿIyān ola ki ol ṭaraf-ı maḥrūsü'l urafdan rāh-ı Ḥarameyn-i Muḥteremeyn ḥüccāc-ı ẕevī'r-reşāda küşāde olup merāsim-i tefeṣ ve menāsik-i ḥacc ve mevāsim-i ***efḍalu el-ḥaccü'l ʿacc ve'ṣ-ṣec***[3] de iḥyāʾ-i meʿālim-i ***ye'tīne min külli feccin ʿamīḳın***[4] ve icrāʾ-i emr-i ***ve'lyaṭṭavvefū bi'l-beyti-l'atīḳ***[5] olınmaḳ ḫuṣūṣı ki mürāsele-i ḥikmet-nümāda īmā olınmış idi. Bedr-i semāʾ-i semāḥat u kerem yaʿnī ṣadr-ı aʿẓam ile *kirāran ve mirāran cehran ve sirran*[6] muʾāmera ve bu bābda vech-i ṣavāb üzre meşāret-i şehd-i müşāvere olınduḳda muʿādil-i[7] tefekkür ile arż-ı tederrüb ü tedebbüri taḳvīb ve bu vech-i müvecceh üzre taṣvīb buyurdılar ki sefer-i müntecü'ẕ-ẕafer vāṣıl-ı encām ve semāʾ-i istīlāʾ-i ġuzāt ḳarīn-i encām olduḳda ẕāt-ı işābet-mekāsibüñüz vech ü münāsib gördügi üzre ṭarīḳ-i ḥacc-ı mebrūr mebrūz ve ol mehālik ü mesālik ḫāris-i şeb-zindedār-ı ḫurm-bīdāruñuz ile maḥrūs u maḫrūz olup ol ḫıdemāt-ı mühimme *bi-ḳaḍḍihā ve ḳaḍīḍihā ve ṭuraf-ı mudelheme bi-evcihā ve ḥaḍīḍihā*[8] cenāb-ı meʿānī-menābuñuza sifāriş ü tefvīż ve emākin-i ʿāṭılāt reş-i süḥub-ı hāṭılāt ile tervīż olına.[9] *İn şāʾallāhu teʿālā el-Melikü'l-Mennān*[10] bu kemīne-i naḳiyyü'l-cinān vaʿde-i cemīlelerini incāz u incāḥ vaʿide-i cezilelerini bilā-ircā īfā ve ircāḥa[11] beẕl-i cühd ü cehd ve bu emr-i sedīdi [NEK1-49b] ol ẕāt-ı mecīdüñ cīd-i vücūd-ı mecīdine taḳlīd içün teẕkīr-i isʿāf-ı ʿahd idüp sāʾir ol naḳiyyü's-serāʾirüñ ḥādiṣ ü sāniḥ olan mülemmāt u meşāliḥlerinde ḥasbe'l-imkān saʿy-ı firāvān eylemek[12] bu muḥibb-i ṣāfiye muḳteżā-yı vüdd-i ṣāfī[13] ve maḳāṣıd-ı nā-güzīrüñ taḥṣīl ü teysīrinde telvīḥ ü īmā ve işāret-i mā vāfī vü kāfīdür. Hemvāre eṭnāb-ı ḥisāb-ı sīnīn ü şühūrları evtār-ı

[1] Far: Senin ayrılığının gamından canına kadar incinmiş olan benim. Senin uzaklığının getirdiği ayrılık canımı çıkar hâle getirdi. Ben, seni görmenin müştakı ve muhtacıyım. Çok susuz olanın temiz suya, ölünün de cana duyduğu iştiyak gibi. āzude: āzurde M.
[2] Neṣr: NP ve NEK1'de yok.
[3] Ar: "Haccın faziletli olanı yüksek sesle telbiye getirilip, kurban kesilerek yapılandır." (Hadîs-i Şerîf: Müsned-i Ebî Ya'lâ, Hüseyin Esed, 9/19 no. 5086)
[4] Ar: "uzak yollardan gelen." (Hac 22/27)
[5] Ar: "Beyt-i Atik'i (Kâbe'yi) tavaf etsinler." (Hac 22/29)
[6] Ar: Birçok kere, defalarca, açık ve gizli olarak.
[7] muʿādil-i: maʿlūl M.
[8] Ar: Tamamıyla bütün önemli hizmetler, irisiyle ufağıyla yoğun yenilikler.
[9] sifāriş ü tefvīż ve emākin-i ʿāṭılāt reş-i süḥub-ı hāṭılāt ile tervīż olına.: NP ve M'de yok.
[10] Ar: İhsanı bol olan Allah dilerse. İn şāʾallāhu teʿālā el-Melikü'l-Mennān: İn şāʾallāhu'l-Mennān NEK1, NP.
[11] ircāḥa: ol bābda NP.
[12] ḥādiṣ ü sāniḥ olan mülemmāt u meşāliḥlerinde ḥasbe'l-imkān saʿy-ı firāvān eylemek: NP ve M'de yok.
[13] muḳteżā-yı vüdd-i ṣāfī: NP'de yok.

müntehā-yı edvār u dühūrda meşdūd [M-91a] ve taṣaddī-i taḥaddī-i mekātīb-i muʿciz-esālībleri ḳabīl-i ḥālāt-ı muḥālātdan maʿdūd olup ḥāṣıra-i şāhid-i meʾmūl viṣāḳ-ı veṣīḳ-i ḳabūl ile muvaşşaḥ ve ānen-fe-ānen ẕāt-ı bürūmend ü dānāları izdiyād-ı merātib-i ʿizz-i rātibe muraşşaḥ olmaḳdan rūz u şeb bir dem olmaya ḫālī. *Bi'n-nebīyi ve ilāhi'l-meʿānī.*[1]

35.[2]

[mefâ'ilün fe'ilâtün mefâ'ilün fe'ilün] Müctes
Firāḳ-ı rūy-ı tu ez-şerḥ u basṭ u bīrūn-est
Zi-nāme purs ki ḥāl-i derūn-ı men çū nest

Ne-mī-kunem suḫan-ı iştiyāḳ k'ān taḳrīr
Zi-ẓarf-ı ḥarf u zi-ḥadd-i ʿibāret efzūn-est[3]

Efnān-ı fünūn-ı taḥiyyet-i taḥabbüb-nümūdār ki (beyt[4])

[müstef'ilün fâ'ilün müstef'ilün fâ'ilün] Basît
Ve beynenā lev raʿeytum ḥaḳḳa maʿrifetin
İnne'l-meʿārife fī ehli'n-nuhā ẕimemu[5]

(neṣr[6]) feḥvāsınuñ riyāż-ı şıdḳ-iḫtivāsında neşv ü nemā bulmaġla mülāṣıḳ-ı felek-i sābiʿ ve tesnīm-i Teslīm-i selāmet-medār ki (beyt[7])

[fe'ûlün mefâ'îlün fe'ûlün mefâ'îlün] Ta'vîl
Şekevtu ve ma'ş-şekvā li-miṣlī ʿādetun
Ve lākin yefīḍu'l-ke'su ʿinde'mtilāihā[8]

(neṣr[1]) naẓm-ı dāfiʿü'l-keẓminüñ mecrā-yı mażmūnından ḥadīḳa-i derūna cārī vü nābiʿ[2] ola. Ol ḫarʿūb duʿā-yı merġūbdan çāşnī-i bākūre-i icābet kām-ı ḫāṭıra vāṣıl ve

[1] Ar: Peygamberle ve mânâların İlahıyla. ve ilāhi'l-meʿānī: ve ālihī'l-ʿālī M.
[2] NP: 127a; M: 102a. Başlık yok.
[3] Far: Senin yüzüne olan ayrılığım şerh edilemeyecek ve açıklanamayacak kadar geniştir. Sen onu mektuba sor, çünkü benim derunumun hâli böyledir (İçim mektup gibi karadır.) İştiyakımı ifade eden sözleri dile getirmiyorum, çünkü o harfin zarfı (görünüşü, dışı) ve ibaretin sınırlarından fazladır. Zi-ẓarf-ı: Zi-ṭarf-ı M.
[4] beyt: NEK1'de yok, naẓm M.
[5] Ar: Aramızda bir tanışıklık var, hakkıyla riayet etseniz / Akıl sahipleri için tanışıklık boyun borcudur [biliniz].
[6] neṣr: NP ve NEK1'de yok.
[7] beyt: NEK1'de yok, naẓm M.
[8] Ar: Benim gibisi için âdet değildir sızlanmak ama bardak dolunca taşıverir.

ol zülāl-i ricā-yı dāfiʿü'l-melālden gülzār-ı dil-i zāra[3] naẕret ü ḥażret ḥāṣıl olduḳdan ṣoñra medār-ı aliyye-i sākinān-ı ʿaliyye-i semā olan żamīr-i enver-i māh-sīmālarına ʿarż u inhā ve evānī-i ḥurūf-ı mebānīden āb-ı nāb-ı meʿānī [NP-127b] mecrā-yı beşş-i şekvāya[4] ṣabb u ibhāʾ olınur ki eger şerbet-i mürrü'l-meẕāḳ-ı [M-102b] firāḳı ẕāʾiḳ ve ḫayl-i fikr ü ḫayāli[5] cānib-i ümmīd-i viṣāle sāʾiḳ olan muḫliṣ-ı ḳadīm-i ʿadīmü'r-riyādan istinbāʾ ve çetr-i tefaḫḫuṣ-ı ḫaber-i bī-setr feżāʾ-i[6] istiḫbārda istiḫbā olınursa bi-ḥamdillāhi'l-müteʿāl kaʿbe-i ʿāfiyetde āmin ve faẕl-ı bī-zevāl-i ʿavn ü ṣavne żāmin[7] olup egerçi dil-i ẕell-nümā naʿīm-i [NEK1-50a] irtiyāḥ u insiyāḥa żāfir ve nāʾil-i rūḥ-ı vāfī vü vāfirdür. Lākin sāḥ-ı ḳarīnü'l-infisāḥ-ı ʿaşḳda rākin ü sākin olan eḥibbādan ḫuṣūṣan ol ẕāt-ı cezīlü'l-ḥibādan baʿīd ve maḳāʿid-i firāḳ-ı mālā-yuṭāḳda ḳaʿīd olalı. (naẕm[8])

[fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilün] Remel
Yaʿlemu'llāh ki merā ez-tu şekībāyī nīst
Ṭāḳat-ı rūz-ı firāḳ u şeb-i tenhāyī nīst[9]

(neşr[10]) feḥvāsı üzre ol menbaʿ-ı luṭf[11] u ḥacruñ īlām-ı renc-i hicri meẕāḳ-ı bāli mürr ve mezraʿ-ı āmāli ḳarīn-i ḳurr idüp leẕẕet-i ṣıḥḥat-i cismāniyyeyi insā ve süfün-i āsāyiş ü naʿīmi mükellāʾ-i teşevvüş[12] ü bīmde irsā eylemişdür. (Beyt)

[fe'ûlün mefâ'îlün fe'ûlün mefâ'îlün] Ta'vîl
Ve küllü razīʾāti'z-zemāni raʾeytuhā
Sivā furḳati'l-aḥbābi heyyinete'l-ḫaṭbi[13]

(Neşr[14]) Her çend ki şāhbāz-ı bülend-pervāz-ı fehm-i insānī ḳannāṣ-ı murġān-ı ulī ecniḥa-i beyān u meʿānīdür. Ammā hevā-yı beyān-ı ṣabābet-i bī-pāyānda imkān-ı ṭayerān ġayr-ı meysūr ve ḳuvvet-i ḳavādim ve ḫavāfī-i escāʿ u ḳavāfī meksūr

[1] neşr: NP ve NEK1'de yok.
[2] nābiʿ: tābiʿ M.
[3] zāra: zārda NP.
[4] beşş-i şekvāya: beşş ü şekvāya NP.
[5] ḫayāli: ḫayālini NP, M.
[6] feżāʾ-i: ḳaża-i M.
[7] żāmin: menāmın M.
[8] naẕm: NEK1'de yok.
[9] Far: Allah biliyor ki benim senden ayrı kalmaya sabrım yok. Ayrılığın gününe, gecesine ve yalnızlığa takatim yok.
[10] neşr: NP ve NEK1'de yok.
[11] luṭf: leb NP, M.
[12] teşevvüş: teşvīş M.
[13] Ar: Zamanın gördüğüm bütün musibetleri ahbabın ayrılığı yanında hafif kalır.
[14] Neşr: NP ve NEK1'de yok.

olmaġın bāl-i endīşe-i taḳrīr mıḳrāż-ı iʿtirāf-ı ʿacz ü taḳṣīr ile [NP-128a] maḳṣūṣ ve dil-i cesūruñ bünyān-ı ʿayy u ḥuṣūrı merṣūṣdur. (Beyt[1])

[fe'ûlün mefâ'îlün fe'ûlün mefâ'îlün] Ta'vîl
Leʿalle'lleẕī yucri'l-umurā bi-ḥukmihī
Seyecmeʿunā baʿde'l-firāḳı ke-mā künnā[2]

(Neṣr[3]) Ẕihn-i derrāklerine mānend-i mihr-i tāb-nāk rūşen ü lāyıḥ ve zülāl-i ḥasb-i ḥāl ḫażīle-i ḫāṭır-ı keṣīrü'l-fażīleye[4] sāyıḥ ola ki (beyt[5])

[fe'ûlün mefâ'îlün fe'ûlün mefâ'îlün] Ta'vîl
Li-men tuṭlabu'd-dünyā iẕā lem terid bihā
Sürūra muḥibbin ve isā'ete mücrimi[6]

(neṣr[7]) feḥvāsı üzre irtiḳā'-i selālīm-i ʿizz ü suʿūddan[8] maḳṣūd-ı aḫyāra iḥsān-ı bī-şümār ile tevcīh-i emel ü eşrāra cezā'-i seyyi'e ile ʿameldür. Lā-siyyemā sīmā'-i umūr-ı cüsām ile ittisām bulan ẕāt-ı bī-naẓīr bir cāy-ı nezīh ü dil-peẕīrde cāy-gīr ola ki me'reb-i erbāb-ı ḫācāt-ı ednā teveccüh ü iltifātları [M-103a] ile ḥuṣūle[9] mevṣūl olmaḳ mümkün ve mekān-ı imkānda mütemekkin ola. (Beyt[10])

[fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün] Remel
Her zamān dārem helākī bā-ḥayāt engīḫte
Z'ān teġāfül-hā ki kerdī iltifāt āmiḫte[11]

(Neṣr[12]) Ẕāt-ı ḥükm-endūzlarında meknūz[13] olan kemālāt-ı bī-reyb u reyn[14] mābeynümüzde cihet-i cāmiʿa ve envār-ı aḫbār-ı mekremetleri rūşenāyī-baḫş-ı revzene-i sāmiʿa olduġından māʿadā bu çāker-i dil-dāde birāder-zādeñüz ile *eṣ-*

[1] Beyt: NEK1'de yok, Naẓm M.
[2] Ar: Umarım hükmüyle her şeyi cari kılan, bizi de ayrılıktan sonra eskisi gibi birleştirecektir.
[3] Neṣr: NP ve NEK1'de yok.
[4] fażīleye: fażīlelerine NP, M
[5] beyt: NEK1'de yok, naẓm M.
[6] Ar: Sevenin sevinci, mücrimin kötülüğü yoksa / Yanında, kim için istenir ki bu dünya? Li-men: ke-men lā M.
[7] neṣr: NP ve NEK1'de yok.
[8] suʿūddan: suʿūrdan M.
[9] ḥuṣūle: ḥuṣūl-i M.
[10] Beyt: Naẓm M.
[11] Far: Senin iltifatla karışık tegafül etmen sebebiyle, her zaman hayatla harekete geçirilmiş helâk yaşıyorum. engīḫte: āmīḫte M.
[12] Neṣr: NP ve NEK1'de yok.
[13] meknūz: meknūn M.
[14] reyn: zeyn M.

ṣadīḳu'ş-şefīḳu ercaḥu mine'ş-şaḳīḳı[1] feḥvāsı üzre pāy-ı[2] daʿvā-yı muḥabbetden ẕirve-i ḳurbet[3] ü ḳarābete teraḳḳī vü taʿallī ve mücibāt-ı külfetden ki mebāyin-i zülfet ü ülfetdür. İʿrāż u tevellā itdügi [NEK1-50b] maʿlūm-ı ḫāṭır-ı [NP-128b] bārik-naẓar ve münteḳış-ı ẕihn-i nāfiẕ-baṣar iken (beyt[4])

[fe'ûlün mefâ'îlün fe'ûlün mefâ'îlün] Ta'vîl
Fe leyse aḫī men veddenī rā'ye ʿaynihī
Ve lākinne aḫī men veddenī fi'l-meġāyibi[5]

(neṣr[6]) maʿnāsı üzre ẕāt-ı büzürgvārlarına şāyeste vü sezāvār idi ki tevārüd-i mekātīb-i ḫullet-esālīb ile bevāʿiṣ-i teveddüdüñ taʿaddüd ü teceddüdine saʿy u ibtikār ve ol ṭaraf-ı müsteṭrafdan irsāl-i semen-i ḫāliṣ ile bu maḫlaṣı iddikār idüp pīşgāh-ı ḳalb-i āgāhlarında isdāl-i perde-i ġaflet ü reyn ve keṣret-i eşġāl-i ẕāt-ı felek-menāllerin *eşġalu min ẕāti'n-niḥyeyni*[7] itmeye. (Beyt[8])

[mef'ûlü fâ'ilâtü mefâ'îlü fâ'ilün] Muzâri'[9]
Mārā çu rūzgār ferāmūş kerde āyā
Şikāyet ez-tu kunem yā zi-rūzgār[10]

(Neṣr[11]) Ẕāt-ı melekī-melekātlarında müstevdiʿ olan refd-i ġayr-ı müstebdiʿden (beyt[12])

[mef'ûlü fâ'ilâtü mefâ'îlü fâ'ilün] Muzâri'
Āncā ki muntehā-yı kemāl-i irādet-est
Her çend cevr-i bīş muḥabbet ziyādet-est[13]

(neṣr[14]) feḥvāsı üzre ol pīşrev-i küberāʾ-i visāde irsāl-i revġan[1] istidʿā olınur ki maẓmūn-ı ṣaḫīfe-i laṭīfeye maḥmūl ve min baʿd ḫilʿat-i iḥsānları ḳāmet-i ḥāl-i

[1] Ar: Şefkatli dost, öz kardeşten yeğdir.
[2] pāy-ı: NEK1'de yok, pāye-i M.
[3] ḳurbet: ḳarābet M.
[4] beyt: NEK1'de yok, naẓm M.
[5] Ar: Kardeşim, gözünün önündeyken beni seven değil yanında olmadığım zamanlarda sevenimdir.
[6] neṣr: NP ve NEK1'de yok.
[7] Ar: Elleri yağ tulumuyla dolu kadından daha meşgul.
[8] beyt: NEK1'de yok, naẓm M.
[9] İkinci mısra vezne uymamaktadır.
[10] Far: Zaman da beni unutmuş, sen de unutmuşsun. Acaba senden mi şikayet edeyim zamandan mı?
[11] Neṣr: NP ve NEK1'de yok.
[12] beyt: NEK1'de yok, naẓm M.
[13] Far: Kemal derecesindeki bağlılığın son noktasında cevr ne kadar çoksa muhabbet de o kadar çoktur.
[14] neṣr: NP ve NEK1'de yok.

bende-i bī-sāmāna meşmūl olup narḫ-i cārī ve şiʿr-i[2] rāʾic ü sārī üzre ol pīşrev-i küberāʾ-i visāde irsāl-i revġan-ı sāde ile bu bende-i ṣāf-ı ḫullet-ittiṣāfı yād ve çerb ü şīrīn-i dünyāʾ-i nā-pāke ʿadem-i inhimāk ile ḳaṣr-ı tefaḳḳud-ı dūstānı bünyād ideler ve bi'l-cümle bu bābda (mışrāʿ[3])

[fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün] Remel
Çāre eknūn āb u revġan ker denīst[4]

(neṯr[5]) meṯeline iʿtizā ve *menevāni simnen*[6] [M-103b] mertebesiyle ictizā buyurmayup fetīle-i[7] dil-i bendegān-ı pür-şerm zīt-i nevāziş-i [NP-129a] kerem ile īḳād ve peyk-i peyām-ı nīk cānib-i ḫulṣān-ı memālike īfād olına. (Beyt[8])

[fe'ûlün mefâ'îlün fe'ûlün mefâ'îlün] Ta'vîl
Fe lā naḫnu naḫşā en yaḥībe racāʾunā
Ledeyke ve lākin ehneʾu'l-ḫayri ʿāciluh[9]

36.[10]

[mefâ'ilün fe'ilân mefâ'ilün fe'ilün] Müctes
Ne semte ʿaṭf-ı ʿinān-ı ʿazīmet eyler iseñ
Ola yemīn ü yesāruñda ʿizzle tevfīḳ

Yoluñda peyk-i hidāyet delīl ü rehber olup
Yanuñda Ḫıżır ʿaleyhi's-selām ola refīḳ

Tā ki zīr-i saḳf-ı mīnāda her cevād-ı ḫabīr ü bünyāna incāz-ı mevāṯīḳ ü vuʿūd ile ẕerāʾ-i merāḳī-i maḥmedet ü süʿūda ṣuʿūd lāzım ve muntaẓır-ı manẓara-i ***yenẓuru bi-nūri'llāh***[11] olan her erīb-i āgāh maḥall-i ifāde-i emr-i isʿāf u īfāda ṭarīḳat-i ḥaḳīḳate işrāf u īfāda ʿāzim ola. ʿAle'd-devām ol merciʿ-i ḫavāṣṣ u ʿavām ḳalāʾid-i ʿaṭāyā ile aʿnāḳ-ı berāyāyı pür-zīb ü zeyn ve sāḥaʾ-i [NEK1-51a] semāḥede *el-kerīmu lā*

[1] ol pīşrev-i küberāʾ-i visāde irsāl-i revġan: NP ve M'de yok.
[2] şiʿr-i: sū-i M.
[3] mışrāʿ: NP ve NEK1'de yok.
[4] Far: Şimdi çare âb u revgân (yemeğin alt tabanı) etmektir.
[5] neṯr: NP ve NEK1'de yok.
[6] Ar: İki ölçek katı yağ.
[7] fetīle-i: ḳatīle-i NP.
[8] Beyt: NEK1'de yok, naẓm M.
[9] Ar: Korkmayız boşa çıkmasından sendeki ümidimizin ama en mutlu eden iyiliğin çabuk olanıdır.
[10] NP: 129a, M'de yok. Başlık yok.
[11] Ar: "Allah'ın nuruyla bakar." (Hadîs-i Şerîf: Sünen et-Tirmizi, Şakir, 5/298 no. 3127)

yeḥūlu ʿammā yeḳūlu[1] kelām-ı menḳūlini naṣbü'l-ʿayn ideler. Naṭf-ı deʿavāt ki ḳaʿr-ı biḥār-ı muḥabbet ü mīṣāḳdan dest-yārī-i sitāre-i[2] ġavvāṣṣ-ı ṣabr-ı meşāḳḳ ile eḫrāc[3] u intiḥāb ve miyān-ı ṣayrefiyān-ı ḥüsnü'l-beyānda intiḳā vü intiḫāb olına. Ḥaḳḳāḳ-ı vefā vü ḥaḳīḳate mevżūʿ ve vādī-i ḫayr-ı vāfir-i vādī olan nediyy-i yediyyde eydī-i ṣadāḳat ile merfūʿ ḳılınup āvīze-i üẕn-i ḥüsn-i ḳabūl ve gūşvāre-i gūş-ı neyl-i[4] meʾmūl olmamaġçün hediyye-i bezm-i pür-sürūr ve *mā beriḥa maṣūnen ʿani'ş-şurūri*[5] ve sāḥa-i ʿanber-bārlarınuñ ʿaṣīr-i ʿabīr-i iʿtibārı [NP-129b] dīde-i remed-resīdeye ẕerūr ḳılınduḳdan ṣoñra inhāʾ-i bende-i ḫˇāhende budur ki bu kemīne-i maḥrūrü'l-fuʾād ol mifżal-ı cevāduñ beriyye-i hicr ü firḳatlerinde ʿarża-i hiyām u cevād iken *esʿadu sāʿātin ve eşrafu ānāin ve feynātin*[6] derīçe-i[7] dürce-i fażl-ı İlāhī münfetiḥ ve sīne-i ṭumaʾanīne ve sekīne münşeriḥ olup cānib-i kerrūbī-cenāblarından bir mecelle-i berāʿat-nişāb vürūd ve ol faṣṣ-ı ḫātem-i miskiyyetü'l-ḫitāmuñ fażż-ı ḫātem-i[8] ḫatm-i ḥikmet-iḫtitāmından derūn-ı maḥzūn bu mażmūn ile iẓhār-ı sürūr u sürūd eyledi. (Naẓm[9])

[Vezin bulunamadı]
E kitābuküm ve'l-vaḥyu min āyātihī
E ḫiṭābuküm ve'r-rūḥu fī kelimātihī

Ṭāliʿatun fe raʾeytu ṭalʿan ṭāliʿan
Min ġuṣni ṭūbā ṭāb ʿinde cenābihī

Ġafele'z-zemānu fe niltu minhu naẓraten
Yā leytehū lev dāme fī ġefalātihī[10]

Bundan aḳdem bu muḥibb-i ṣābit-ḳademüñ bünyād-ı ṣıdḳ u dādına bināʾen ārāb-ı mekārim-i bī-ḥisābları iḫtilāc ve baḥr-ı lüccī-i iḥsān-ı bī-kerānları iʿtilāc idüp gülzār-

[1] Ar: Onurlu kimse söylediğinden dönmez.
[2] sitāre-i: NEK1'de yok.
[3] eḫrāc: NP'de yok.
[4] neyl-i: NEK1'de yok.
[5] Ar: Kötülüklerden korunmaktadır daima.
[6] Ar: En mutlu saat, en şerefli vakit ne zaman?
[7] derīçe-i: NP'de yok.
[8] ḫātem-i: NEK1'de yok.
[9] Naẓm: NEK1'de yok.
[10] Ar: Kitabınız ve ayetlerinin vahyi, hitabınız ve kelimelerinin ruhu yükselmekte mi? Zaman gaflete düştü de bir an Tuba ağacının nezdindeki daldan sarkan bir salkım görüverdim. Ah keşke bitmeseydi, gafleti olsaydı daim.

ı reyʿān-ı aʿmārda āzāde olan Muḫliṣ-zāde'ye bir zeʿāmet ʿināyet itmek bābında vaʿd-i bāhirleri ẓāhir olmış idi. (Beyt[1])

[fe'ûlün mefâ'îlün fe'ûlün mefâ'îlün] Ta'vîl
Eẓallet ʿaleynā minke yevmen seḥābetun
Eḍāʾet lenā berḳan ve rāse raşāşehā

Fe lā ġaymuhā yuṣḥā fe yeyʾese ṭāmiʿun
Ve lā gaysuhā yeʾtī fe yurvā ʿişāşuhā[2]

[NP-130a] Reşḥa-i zeʿāmet-i maḥlūle ile gülistān-ı cinān-ı meblūle olmaḳ ṣaʿb u müteʿassir ve cenāḥ-ı neyl-i āmāl mıḳrāż-ı eşkāl ile mütekessir olmaġın filiẕẕe-i ekbād olan evlādumuzdan selālīm-i ẕihn-i selīme rāḳī ʿAbdu'l-bāḳī ol ẕāt-ı ser-efrāz-ı ifrāzdan bir zeʿāmet ile noḳṣānını tekmīl ve şāhid-i niyāzını zīver-i incāḥ u incāz ile tecmīl itmek içün cenāb-ı übbehet-menāblarına *ḫiṭāben ḫükmün muṭāʿ vācibu'l-ittibāʿ*[3] olınup ol cānibe irsāl ü tesrīḥ ve mā huve'l-murād ṭayy-ı nāme-i vidādda taṣrīḥ olındı. (Beyt[4])

[Vezin bulunamadı.]
Āyātu cūdike muḥkemun tenzīluhā [NEK1-51b]
Lā nāsiḫa fīhā ve lā mensūḫā

ʿĀmme-i ḫāṣ u ʿāmma kāmil ve ḫāmme-i müsteḥaḳḳān-ı inʿāma ḫāfil olan kerem-i mefṭūr u mecbūl ve cūd-ı vücūd-ı maḳbūllerinden muṭṭalib ü meʾmūldür ki livāʾ-i mesfūruñ efrāz-ı mevfūrından bir maḥṣūldār tīmār iḫtiyār idüp cīd-i şāhid-i ümmīd ḳılāde-i ʿadem-i taʿvīḳ ile taḳlīd ü taṭvīḳ olınmaġla bu ḫamīm-i ṣamīm-i luṭf-ı ġayr-ı memnūnları ile memnūn[5] ve dürc-i sīnede ʿıḳyān-ı muḥabbet-i dīrīneleri meknūn ola. (Beyt[6])

[mefâ'ilün fe'ilâtün mefâ'ilün fe'ilün] Müctes
Be-āfitāb ne-gūyed kesī ki rūşen bāş

[1] Beyt: NEK1'de yok.
[2] Ar: Senden bir bulut gölgeledi bizleri; saçtı kıvılcımları, aydınlattı şimşeği. Sisi dağılmıyor ki haris ümitsizliği yaşasın, yağmuru da gelmiyor ki yuvaları suya kansın. yevmen: NEK1'de yok.
[3] Ar: Hitap ederek, uyulması gereken, boyun eğilen bir hüküm.
[4] Beyt: NEK1'de yok.
[5] ile memnūn: NP'de yok.
[6] Beyt: NEK1'de yok.

Çerā ki rūşenī-i baḥr u berr-i zīr-i tu ūst[1]

Eger vaʿd-i kerīm ve mīşāḳ-ı veşīḳ-i ḳavīm üzre diʿāmet-i zeʿāmet ile beyt-i meʾārib ü mennānuñ bināsı müyesser ve bu ilḥāmuñ[2] incāḥı ġayr-ı muġayyer olursa fe bihā ve niʿme ol kerīm-i vāsiʿü'n-niʿmetüñ [NP-130b] maḥż-ı kerem ü iḥsān ve muḳteżāyı elṭāf-ı ḥasānīdür. *Ve illā muşāhede-i ālā ve lā nesaḳi meẕkūr*[3] üzre ġayr-ı meysūr olursa taḥrīr ü ibrāz olınan efrāzdan bir zeʿāmet ile riʿāyet olınmaġçün süddе-i saʿādet ʿ *uddetun lā zālet meşḥūne bi-evferi'l-budde ilā munteha'l-mudde*[4]ye ʿarż ve peymāne-i ʿahd ü peymān zülāl-i efżāl-i bī-pāyān ile ġarż olınmaġa ʿināyet-i bīġāyet buyurıla ki mūcib-i ʿarż-ı münīf ile bir ḥükm-i şerīf iḫrāc ve ḫāṭır-ı ʿāṭır[5] muşaʿʿab-ı taʿbdan ifrāc[6] olınup her ne maḥalde tevzīʿ ü temzīʿ olınursa cidār-ı cedīleri ḳarīn-i aḥkām ve ol reh-nişīn-i revzene-i ümīd ṣāʿid-i ākām-ı kām ola.

[fe'ilâtün mefâ'ilün fe'ilün] Hafîf
Tā be-cevher buved ḳıyām-ı ʿaraż
Tā heyūlā kuned ḳabūl-i ṣuver

Bād eymen celāl-i tu zi-zevāl
Bād fārig̱ kemāl-i tu zi-ḫaṭar[7]

37.[8]

[Vezin bulunamadı.]
İnnī uḥibbuke ḥubben leyse yebluġuh
Fehmun ve lā yentehī ileyhi vaṣfī ilā ṣıfatihī

Aḳṣā nihāyeti ʿilmī fīhi maʿrifetī
Bi'l-ʿaczi minnī ʿan idrāki maʿrifetihī[9]

[1] Far: Kimse güneşe aydınlık ol demez, çünkü senin ayağının altındaki karanın ve denizlerin aydınlığı ondandır.
[2] ilḥāmuñ: ilḥāḥuñ NP.
[3] Ar: Yoksa nimetlerin müşahedesi ve sözü edilen bir tertibin olmaması.
[4] Ar: Müddet sonuna dek bolca nasiplerle dolu olan hazırlıklar.
[5] ʿāṭır: meḫāṭır NP.
[6] ifrāc: ifrāḥ NP.
[7] Far: Cevherdeki özellikler gitmediği sürece, heyula suretleri kabul ettiği sürece senin celalin zeval bulmasın, kemalin de tehlikelerden uzak olsun.
[8] NP: 130b; M: 104b. Başlık yok.
[9] Ar: Öyle seviyorum ki seni hiçbir anlayış onu vasfa ulaşamaz. Onun hakkında en iyi bildiğim şey, onu tanımaktan aciz olduğumdur.

Muḥyī-i ḳānūn-ı muḥabbet[1] ü vefā olan *necebāt taḥıyyāt muteḍamminetu'l-ḥayāt*[2] ki kelimāt-ı rūḥ-baḫş-ı ʿĪsā-āsāsı müfessir-i sirāyet-i ḥikmet-sirāyet-i ***ve uḥyi'l-mevtā bi-iẕni'llāhi***[3] ve muḫbī-i kānūn-ı ruʿūnet ü cefā olan teslīmāt-ı selīmāt-ı tesellī-simāt ki meʿānī-i ledünnī-ḥikmet-i ḫızr-ḫāṣiyyeti gümgeştegān-ı felāt-ı ġuflāne bāʿiṣ-i teyaḳḳuẕ [NP-131a] u intibāh ola[4]. Kārvān-ı revān-ı melevān ve berīd-i bād-ı devān-ı ẕū-ʿadevān ile irsāl ü ihdā[5] ve ol mürşid-i kāmilüñ faẕl-ı şāmilinden deryūze-i ihtidā olınduḳdan ṣoñra żamīr-i āfitāb-teleʾlüʾ-i ʿUṭārid-tedbīrlerine ʿarż u inhāʾ ve şebdīz-i [NEK1-52a] duʿāʾ-i mercüvvü'l-ḥuṣūl mıżmār-ı ḥüsn-i ḳabūlde rekż ü imhā olınur ki eger ẕāt-ı mekārim-ebdāʿlarında [M-105a] ibdāʿ olınan meḥāsin-i berr ü ışṭınāʿ üzre cānib-i ḥamīm-i bī-tereddüd ṣamīmü't-teveddüdden istikşāf-ı ḥāl ve istinṭāḳ-ı mā-fi'l-bāl[6] olınursa hengām-ı şüḳūb-ı[7] tebāşīr-i ʿiyāmdan encām-ı vüḳūb-ı deyācīr-i şāma dek duʿāʾ-i ḳıyām-ı deʿāʾim-i ʿizzet ü şenā şebāt-ı bināʾ-i neşāṭ u hüzzetlerine müştaġil ve ẕübāl-i bāl ḳabes-i şevḳ ü heves ile müştaʿil olup dil-i āvāre hemvāre (naẓm[8])

[müstef'ilün fâ'ilün müstef'ilün fâ'ilün] Basît
Allāhu yaʿlemu ennī lestu eẕkuruküm
Ve keyfe eẕki uruküm iẕ lestu ensaküm[9]

(neẕr[10]) feḥvāsını ẕākir ve seḥāʾib-i reġāʾibden evdiye-i ümmīd-i münşaʿibe münşaʿib olan cūd-ı cedā-vücūddan dil-i mekrūb ve mencūd-ı şākirdür. Ḳaṭarāt-ı nisyān-ı iḥsān ile iḥyā-yı arż-ı mevāt ve ṣārim-i ḳażā-yı mübrem ile ḳaṭʿ-i vesāʾil ü mevāt iden ḥażret-i Bārī-i Bārr ve Ḳādir-i Cabbār'dan tażarruʿ ve zerīʿa-i ilḥāḥa teẕerruʿ olınur ki aḳrabu ānā ve enātda[11] ẕāt-ı meʿālī-āyātları mānend-i ʿunḳūd-ı ʿuḳūd-ı şüreyyā *Mecemmiʿu elibbā ve miṣālu nāficeʾ nāfiḥaṭi'r-riyā muʿaṭṭıru edmiġati aḥibbā*[12] olup işküffe-i[13] bāb-ı ʿālīleri mürtecī vü mürteciʿ-i [NP-131b]

[1] muḥabbet: M'de yok.
[2] Ar: Hayat dolu en iyi esenlikler.
[3] Ar: "Allah'ın izni ile ölüleri diriltirim." (Âl-i İmrân 3/49)
[4] ola: olsa NEK1.
[5] ẕū: M'de yok; ẕū-ʿadevān ile irsāl ü ihdā: ʿadevān ile ihdā NP.
[6] mā-fi'l-bāl: mā-fi'l-bālden NEK1.
[7] şüḳūb-ı: nüḳūb-ı M.
[8] naẓm: NEK1'de yok.
[9] Ar: Allah biliyor benim sizi hatırlamadığımı. Nasıl olur hatırlamak? Ben sizi hiç unutmadım.
[10] neẕr: NEK1'de yok.
[11] enātda: enāt NEK1.
[12] Ar: Akılları toplayan, görüşleri yüceltip güzel koku misali savuran, sevenlerin zihinlerini mis kokularına boğan.
[13] işküffe-i: eskefe-i NEK1.

āhālī olmaġla ṣadā-yı luṭf u cedāları aḳṭār-ı aḳānīm-i[1] ṣülüṣe[2] ve eḳālīm-i[3] sebʿa-i ġabrā ve aḳtār-ı şeş-cihet-i rubʿı meskūn-ı terbāya vāṣıl ve revāʾ-i neyl-i ḫallāḳ ḥüsn-i talāḳ ile evṣāb u inṣāb-ı ḫāṭır-ı müsteḳāma[4] bürʾ-i tām ḥāṣıl ola. (Beyt[5])

[mefâ'ilün fe'ilâtün mefâ'ilün fe'ilün] Müctes
Tu ber-kenār-ı Fırātī nişeste ḫoş sīr-āb
Zi-sūz-ı cān-ı ciger-teşnegān tu-rā çi ḫaber[6]

(Neṣr[7]) Ġıbbe hāẕā ḥimāh-ı[8] ḥimāyetlerinde[9] raʿy-ı kelāʾ-i kilāʾet iden fulānuñ ḫıyām-ı ḳıyām-ı manṣıbı bārān-ı naṣb-ı munaṣṣab olmaġla tefvīż ve ḫaṭṭ-ı hümāyūn-ı saʿādet-eṣerleri[10] ile āḫire tevcīh ü tevfīż olınup ṣūḳ-ı ʿadem-i sevḳ[11] maṭārib-i meṭālibde ṣıfrü'l-yed ve bünyān-ı ḫaybet ü ḥaremānī müşeyyed olmaġın māḥī-i āṣār-ı āṣām ve muʿaddil-i meḳādīr-i enām olan ṣadr-ı ʿaẕamet maṣīr ü müṣīr naṣfet-i mesīr *lā zāle evāvīnu'd-devāvīni muneccede*[12] bu şey ve vücūdetü'l-kebīr ü vücūdetü'l-keṣīr-i cenāb-ı müsteṭābınıza ḫiṭāben mektūb-ı celīlü'l-miḳdārların ışdār itmişlerdür ki ol şikeste-bālüñ[M-105b] ḥālini ʿatebe-i āsmān ṭūl-i zemīn-i ʿarża ʿarż ve şiʿr-i murād-ı bedīʿini ʿarūż-ı luṭf-ı berīʿde[13] ḳarż ideler. Ḫāṭır-ı feyż-maḳāṭırlarına ki manẓara-i ḥālden feżāʾ-i ʿālem-i istiḳbāle nāẓırdur. *Ke'ş-şemsi fi'ẓ-ẓahāʾir*[14] ẓāhir ola ki şol ẕevāt-ı[15] kerrūbī-simāta ki niseb-i nesebde eṣīl ve miyān-ı iḫvān u aḫdānda bī-naẓīr ü miṣīl olalar. Ṣevb-i riʿāyeti isdāl ve ẕeyl-i [NEK1-52b] ʿināyeti isbāl[16] bāʿiṣ-i fevz-i emel ve bu bābda erbāb-ı elbāba kelām-ı bī-bedel-i [NP-132a] *irḥamū ʿazīze ḳavmin ẕelle*[17] dustūru'l-ʿameldür. Merḳūm-ı şaḫṣ-ı mevḳūmuñ recāḥat-ı şānı envāʿ-ı ışṭınāʿ u iḥsāna müstaʿidd ve bāb-ı[18] berr ü nevāllerinden lisān-ı ḥāl ile müstemidd olmaġın raḳīm-i fıṭratlarında masṭūr olan kerem-i meftūrdan irticā ve

[1] aḳānīm-i: aḳāʾīm-i NP, aḳālīm-i M.
[2] ṣülüṣe: ṣelāṣe M.
[3] eḳālīm-i: eḳānīm-i NEK1.
[4] müsteḳāma: müsḳāma NEK1.
[5] Beyt: NEK1'de yok.
[6] Far: Sen bir Fırat kenarında güzel ve suya doymuş olarak oturmuşsun. Ciğeri susuz olanların canının yandığını nereden bileceksin?
[7] Neṣr: NP ve NEK1'de yok.
[8] ḥimāh-ı: NP ve NEK1'de yok.
[9] ḥimāyetlerinde: ḥimāyetlerine NEK1.
[10] eṣerleri: eṣer NEK1.
[11] şevḳ: sevḳ NEK1.
[12] Ar: Divanların eyvanları daima tefriş edilmiş hâldeydi.
[13] berīʿde: bedīʿde M.
[14] Ar: Öğle vaktindeki güneş gibi belirgin.
[15] ẕevāt-ı: ẕāt-ı M.
[16] isbāl: işbāl M.
[17] Ar: Zelil olmuş topluluğun ulu kişisine merhamet edin.
[18] bāb-ı: NP'de yok.

muḥaṣṣal-ı merām olan ibrāma ictirā olınur ki nār-ı iftiḳārı nidāʾ-i cedā ile teskīn ricā-yı fesīḥü'l-ercāʾ isʿāf-ı ricāda temkīn olınup ʿifāʾ-i ḫafādan teber-i meberret ifrāz[1] ve ʿinde'llāhu sübḥāne ẕeḥāʾir-i ecr iḥrāz olına. (Rubāʿī[2])

[mef'ûlü mefâ'ilün mefâ'îlü fe'ûl] Ahreb
Ger rūy-ı zemīn be-cumle ābād kunī
Bih z'ān ne-buved ki ḫāṭırī şād kunī
Ger bende kunī be-luṭf āzādī-rā
Bih-ter ki hezār bende āzād kunī[3]

(Neṯr[4]) Bu ilḥāḥ u ilḥāf ḳarīn-i teneccüz ü tenaḥḥuḥ ve ol müsteʾhil elṭāf-ı maẓhar-ı taʿaṭṭuf u tabaḥḥuḥ olmaḳ müntehā-yı meniyyet ve müntāʾ-ı emniyyet olup luṭf-ı ʿālem-şümüllerinden meʾmūldür ki bāb-ı ricā kilīd-i teʾḫīr ü ircā ile muvaṣṣad ve maḥall-i rāstān olan āsitān-ı ʿizzet-sitān-ı ʿizzet-istānlarından ṣadd olınmaya. Hemīşe ṣuġūr-ı bülendān-ı[5] nāmiye-i keṯīretü'l-nāʾibe ḳavānīn-ārāʾ-i[6] ṣāʾibeleri ile mażbūṭ ve ẕāt-ı müʾeyyedleri müsāʾide-i baḫt-ı müʾebbed ile beyne'l-ʿālemīn maġbūṭ ola ki (beyt[7])

[fe'ilâtün mefâ'ilün fe'ilün] Cedîd
Tā kuned rūz-ı gevher-efşānī
Tā buved şeb be-reng ʿanberter

Çun ḳażā vu ḳader turā şeb u rūz
Bād-ber her çi mumkun-est ẓafer[8]

38.[9]

[mefâ'ilün fe'ilâtün mefâ'ilün fe'ilün] Müctes
Ber-ān mubālaġa k'ender-ḫayāl-i men guzered

[1] ifrāz: ibrāz NP, M.
[2] Rubāʿī: Beyt NP, NEK1'de yok.
[3] Far: Cümle zemini abad etmen bir kalbi sevindirmekten daha iyi değildir. Lutf ve ihsanlarınla özgür birisini kendine köle etmek, bin tane köleyi azad etmekten daha iyidir.
[4] Neṯr: NEK1'de yok.
[5] bülendān-ı: buldān-ı M.
[6] ṣuġūr-ı bülendān-ı nāmiye-i keṯīretü'l-nāʾibe ḳavānīn-ārāʾ-i: ārāʾ-i NEK1.
[7] beyt: NEK1'de yok, naẓm M.
[8] Far: Gündüz inci saçtıkça, gece de anber rengiyle ıslak oldukça gece gündüz senin kaderinde mümkün olan her şeyin üzerinde hep zafer olsun.
[9] NP: 132a; M: 105b. Başlık yok.

Hezār pāye furū-ter zi-ḳadr-i ʿāli tust[1]

(Neṣr[2]) Nāgeh[3] niṭāḳ-ı nüh-ṭāḳ-ı eflāk ecrām-ı mażīʾe-i encüm-i tābnāk ile revnaḳ-yāfte-i zīver-i [NP-132b] ***ve zeyyennāhā li'n-nāẓirīne***[4] [M-16a] ve basīṭ-i sāhire-i[5] ḫāk-i aġber Yūsuf-ruḫān-i nevʿ-i beşer ile reşk-i rūşenān-ı çarḫ-ı berīn ola. ʿAle'd-devām vücūd-ı ʿilliyyīn-maḳāmları ziynet-baḫş-ı mecālis-i melāviṣ ü eʿālī ve süvār-ı raḫş-ı kerāʾim-i meʿālī olup ṣayyib-i ṣıyt-ı cūd u ışṭınāʿları ile[6] gülzār-ı reʿāyā[7] vü raʿāʿ muḫaḍḍar ve reẕāẕ-ı ceẕāẕ-ı[8] ʿaṭāʾ-i bī-ḥisābları ile sebāsib-i[9] besābis ḳulūb-ı[10] aḥbāb munażżar olmaḳdan āʾil ü zāʾil olmaya. Cüyūş-ı pür-cūş-ı edʿiyye-i ṣāfiyye-i żāfiyye[11] ki[12] muḳaddime-i beşāʾir-i muḳaddeme visāḳ-ı ẓafer-mesāḳ ile tecnīd ü tertīb ve ecnād-ı encād-ı[13] eṣniye-i vāfiye-i vāḳiye ki Meymene-i enfās-ı müteyemmine ve meysere-i saʿādāt-ı[14] müyessire ile taḫṣīd ü tektīb olına. İʿtilāʾ-i şiʿāb-ı taḥannun u nizāʿ [NEK1-53a] ve inḥidār-ı şiḳāb-ı tefennün-i iltiyāʿ ile medīne-i iḫlāṣ u sekīneye vāṣıl ve feṭḥ-i āṭām-ı ḳabūl ü icābet ile żabṭ-ı kişver-i necḥ ü işābet ḥāṣıl olduḳdan ṣoñra ol ẕāt-ı reşīd ü ḫayruñ secencel-i muṣayḳal-ı ṭabʿ-ı tīz-i neyyirlerine ki müşkāt-ı ***yehdi'llāhu li-nūrihi men yeşāʾu***[15]dan iḳtibās ve āyāʾ-i tedbīr-i mihr-i żiyāları refʿ-i ḥanādis-i iltibās itmişdür. Ẓāhir ü bāhir ola ki bu muḥibb-i müştāḳ menzil-i maʾzel-i firāḳda ṣāvī ve raḳme-i raḳam-ı fuʾād-ı ẕāriyāt-ı rıḳm-ı biʿād ile ẕāvī iken esʿad-ı eyyān ve eşref-i effānda bir nāme-i bedīʿü'l-füṣūl vuṣūl buldı ki vürūdı silsile-i şevḳ ü dürūda bāʿiṣ-i taḥarrük ve ḥāṣılü'l-feḥvā-yı ḥikmet-iḫtivāsı [NP-133a] teşrīf-yāfte-i ***innā nubeşşiruk***[16] olup her ḥarfi ẓarf-ı zülāl-i ve her satırı şaṭr-ı fenn-i belāġat her noḳtası nükte-i ṭarāʾif-i ẓarāʾifi müneşşer ve her

[1] Far: Hayal ettiğim şeyleri düşünerek ne kadar mübalağa etsem de senin kıymetinin yüceliğinden bin kere daha aşağı kalır. Ber-ān: Her ān NP, M.
[2] Neṣr: NP ve NEK1'de yok.
[3] Nāgeh: Tā ki NP, M.
[4] Ar: "Onu, bakanlar için süsledik." (Hicr 15/16)
[5] sāhire-i: sāmire-i NEK1.
[6] ile: NP'de yok.
[7] reʿāyā: reʿā NEK1.
[8] reẕāẕ-ı ceẕāẕ-ı: rezād-ı cezzār-ı M.
[9] sebāsib-i: siyāset-i NP.
[10] ḳulūb-ı: ḳılınub M.
[11] żāfiyye: M'de yok.
[12] ṣāfiyye-i żāfiyye ki: ṣāfiyye ki NP.
[13] ecnād-ı encād-ı: encād-ı ecnād-ı NP.
[14] saʿādāt-ı: saʿādet-i NP, M.
[15] Ar: "Allah dilediği kimseyi nûruna iletir." (Nûr 24/35)
[16] Ar: "[Haberin olsun ki] biz sana [Yahya adlı bir oğul] müjdeliyoruz." (Meryem 19/7)

lafẓınuñ laḥẓı[1] maʿnā-yı *el-ḥikmetu meʿanā*[2] ile aṣḥāb-ı ḳalb-i muʿannāyı mübeşşer (naẓm[3])

[fe'ûlün mefâ'îlün fe'ûlün mefâ'îlün] Ta'vîl
Kitābun ḥakā ʿaṣra'ş-şebābi ve ṭayyebehū
Ve yaḳtādu eyyāme'l-viṣāli zimāmehū

Fe kem fīhi min vuddin nefīsin munaẓẓamin
Teḥacceele ʿıḳdu'l-fāniyāti niẓāmehū[4]

(neşr[5]) enāmil-i teʾmmül ile faṣṣ-ı ḫātem[6] ve baʿde'l-imʿān esrār-ı meʿānīsi dürc-i dil-i muʿānīde ketm olınup taḥrīr olınan netāyic-i ḥüsn-i tedbīrden dil-i eḥibbā mesrūr [M-106b] ve cīb-i çāk-i sīne-i ezrār-ı esrār muḥabbet ile mezrūr oldı. (Beyt[7])

[fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün] Remel
Nāme'et ber-çeşm-i giryān ger be-ʿālem ter şeved
Ve'r nehem ber-sīne mī-tersem ki ḫākister şeved[8]

(Neşr[9]) Fi'l-ḥaḳīḳa ol ḥamīdü'l-ḫalīḳa ve ḥüsnü's-selīḳadan merṣūd u muntaẓır olan bu maḳūle ḥüsn-i meʾşer[10] idi ki rūz be-rūz teceddüd ü bürūzı bāʿiş-i mezīd-i iʿtiḳād ve muḫliṣān-ı nīk-endīşe sebeb-i riʿāyet ü iftiḳād olmışdur. Taḥammül-i muḳāsāt-ı umūrda ṭarāʾiḳ-i eşrāf u ṣudūra iḳtiyās ve mişḳāt-ı füyūżāt-ı ezeliyyeden iḳtibās iden ṭabʿ-ı sedīd-i bī-nedīd-i bedīdlerine vāżıḥ u pedīd ola ki *er-raʾ yu'l-maʿḳūl emḍā min'el-bātiri'l-meşḳūl*[11] maḳūl-i menḳūl-i maḳbūli üzre defʿ-i ḥīle ve keyd-i vekīdde reʾy-i ṣavāb-dīdüñ nuḳūd u nüfūdı ʿadīmetü'n-nüfūd bu maḥall-i ġayr-ı mestūrda[12] [NP-133b] düstürü'l-ʿamel-i ḥükemāʾ-i kümmel-i *bi'r-raʾyi yunālu mā lā yunālu bi'l-vufūd*[13] olup her ḥālde ḥüsn-i muvāṭāt ve hengām-ı nüzūl ü tirḥālde luṭf-ı

[1] laḥẓı: laḥṭı M.
[2] Ar: Hikmet bizim nezdimizde.
[3] naẓm: NEK1'de yok.
[4] Ar: Gençlik çağını bir kitap, mektup hoşça anlatır. Vuslat günleri yularından tutar götürür. Ne kadar enfes sevgiler var onda dizi dizi; fanilerin gerdanını süsledi onun dizisi.
[5] neşr: NP ve NEK1'de yok.
[6] faṣṣ-ı ḫātem: fażż-ı ḫatm NEK1.
[7] Beyt: NEK1'de yok, Naẓm M.
[8] Far: Senin mektubun gözümün yaşıyla bütün dünyayla beraber ıslansa da onu göğsüme koysam kül olacağından korkuyorum.
[9] Neşr: NP ve NEK1'de yok.
[10] meʾşer: eşer NEK1, müʾeşşir M.
[11] Ar: Makul görüş, keskin kılıçtan daha etkilidir.
[12] mestūrda: mestūra NP, M.
[13] Ar: Heyetlerle erişilemeyen sonuçlara görüşler erişilir.

müvātāt bāʿiṣ-i mezīd-i cāh-ı cāvidānī ve sebeb-i rızāʾ-i baʿīd-i vitānī[1] der-civārī-i münşeʾāt-ı ṣaḥāʾif-i menşeʾāt ve diʿāme-i ḫāme-i ʿanberīn-câme ve şirāʿ-ı şürūʿ-ı ketb-i nâme ile vâṣıl-ı faraża-i [NEK1-53b] şerḥ-i ḥāl olmaḳ emr-i muḥāl olmaġın ḥikmeʾ-i yerāʿ-ı ḥikmet-iḫtirāʿ merʿā-yı istiʿāret ü mecāzdan merbaṭ-ı iḫtiṣār u īcāza ʿaṭf ve ḳużbān-ı bān-ı ḥüsn-i beyāndan bevākīr-i aḫbār-ı cedīde ḳaṭf olınmışdur. (Beyt[2])

[fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün] Remel
Mā ki dūrīm ez-gul-i rūy-et ne ez-taḳṣīr-i mā-st
Ḫār-ı hicrān der-reh-i vaṣl-ı tu dāmen-gīr-i mā-st[3]

(Neṣr[4]) Esbāb-ı tevaḳḳuʿ tekessüb[5] ü teraḳḳuʿ olınur ki gāh u bī-gāh ʿurāża-i nâme-i fāʾiżü'l-kirâme ile ol aḳṭārda intişār bulan aḫbār-ı sāre-i lāzımetü'l-mesāre tasṭīr ve erīc-i ṭīb-i ṭūmār ile dümāġ-ı aḥbāb bī-ḳarār-ı[6] taʿṭīr olına. (Beyt[7])

[mef'ûlü mefâ'ilün mefâ'îlü fe'ûl] Ahreb[8]
Me-g'sul ser-i rişte-i muḥabbet ki zi-cān
Peyvestegī-i tamām dāred bā-tu[9]

(Neṣr[10]) Vücūd-ı maḳbūlü'l-eṭvārları mediyyü'l-edvār-ı muʿammer ve şāyeste-i redd ü revā olan ʿıdā ḳavāżıb-ı meʿāṭıb-ı bī-merā[11] ile müdemmir [M-107a] olmaġiçün maẓanne vü meʾenne-i fevz-i merām olan eʿizze-i kirāmdan deryūze-i duʿāʾ-i bī-irtiyāb ve iltimās-ı himmet-i düşvār-yāb olınup ḫuṣūṣan ʿārif nükte-i [NP-134a] ***ve ileyhi metāb***[12] ve vāḳıf-ı sırr-ı ***ḳāle'lleẕī ʿindehū ʿilmun mine'l-kitābi***[13] gürūh-ı feżāʾilüñ[14] ser-bülendi ḥażret-i Seyfu'llāh Efendi hengām-ı ṣılāt-ı ṣalavāt ve zamān-ı tesyār-ı felevāt-ı ḥulvānda[15] ḫaṣṣeten cenāb-ı şeref-menābların edʿiyye-i ṣāliḥa ile

[1] vitānī: vidānī M.
[2] Beyt: NEK1'de yok, Naẓm M.
[3] Far: Senin gül yüzünden ayrı olmamız bizim kusurumuz değil. Sana kavuşma yolunda ayrılık dikenleri bizim eteğimizi tutuyor.
[4] Neṣr: NP ve NEK1'de yok.
[5] tekessüb: telebbüs NP.
[6] bī-ḳarār-ı: NEK1'de yok.
[7] Beyt: NEK1'de yok, Naẓm M.
[8] İkinci mısra vezne uymamaktadır.
[9] Far: Muhabbet ipini koparma çünkü sana candan bir bağlılığı vardır.
[10] Neṣr: NP ve NEK1'de yok.
[11] bī-merā: bī-mez NEK1.
[12] Ar: "dönüşüm de yalnız O'nadır." (Ra'd 13/30)
[13] Ar: "Kitaptan bir ilmi olan kimse ['Ben onu, gözünü kapayıp açmadan önce sana getiririm'] dedi." (Neml 27/40)
[14] feżāʾilüñ: fużalānuñ NP.
[15] ḥulvānda: ḫalevātda M.

imdād ve *daʿvetu'l-merʾi'l-muslimi li-aḫīhi bi-ẓahri'l-ġaybi mustecābetun*[1] kelime-i müsteṭābesini pīş-nihād idüp ẕāt-ı mekremet-nümūnlarına rabṭ-ı ḳalb ve inciẕāb-ı derūnları ānen-fe-ānen efzūn olmaḳdadur. Bāḳī ol ẕāt-ı saʿādet-mülāḳīye hādī-i ṭarīḳ[2] tevfīḳ-i refīḳ-i vefīḳ olup taḥrīk-i enāmil-i erāmil-perverleri sebeb-i infitāḥ-ı meġālīḳ-i ḥaṣūn ve vücūd-ı fāʾizü'l-cūdları āfāt-ı semāviyye vü arażiyye ve muḥāfāt-ı ẕātiyye vü ʿarżiyyeden meklūʾ u maṣūn ola. (Ḳıṭʿa[3])

[mef'ûlü fâ'ilâtü mefâ'îlü fâ'ilün] Muzâri'
Tā behr-i ṣayd-ı murġ-ı icābet hemī-nehed
Her ṣubḥ u şām ehl-i ṣafā dāmī ez-duʿā

Bādā hemīşe murġ-ı icābet şikār-ı tu
Dāmeş duʿā-yı dāme leke'l-ʿizzu ve'l-beḳā[4]

39.[5]

[fe'ûlün mefâ'îlün fe'ûlün mefâ'îlün] Ta'vîl
Leḳad ẓamiʾet ʿayni'lletī ente nūruhā
İlā naẓratin min vechike'l-muteʾelliḳı

Fe yā ferḥatī in niltuhā ḳable meniyyetī
Ve yā ḥasratā in mittu ḳable nelteḳī[6]

Bi-beḳāʾi ẕelīḳı'l-misḥali[7] edʿiye-i mütevāliye ki ol Yūsuf-ı Mıṣr-ı cemālüñ ḫamīle-i medāʾiḥ-i cemīlelerinde şekker-i şükr-i mezīd-i inʿāmları ile teferrüd ü terennüm [NEK1-54a] ve verḳāʾ-i ṭalīḳü'l-maḳūl-i [NP-134b] eṣniye-i mütetāliye ki ol ʿazīz-i Ḳāhire-i celālüñ ḥadāʾnīl-i neyl-i[8] ikrāmlarında ḳużbān-ı tercīʿ-i beyāna tesennüm ide. Maḥfel-i ehl-i nehyde aḳfāṣ-ı iḫlāṣa nihāde ḳılınup *ke-mustebḍiʿi't-temri ilā*

[1] Ar: Müslüman kişinin kardeşi için gıyabında yaptığı dua kabul edilen bir duadır.
[2] ṭarīḳ: ṣarīḳ NEK1.
[3] Ḳıṭʿa: NEK1'de yok, Naẓm M.
[4] Ar-Far: Safa ehli, içi dışı temiz insanlar her sabah ve akşam icabet kuşunu yakalamak için bir dua tuzağı kurarlar. İcabet kuşu daima senin avın olsun, onun tuzağı da "İzzet ve bekâ senin için daim olsun"duası olsun.
[5] NP: 134a; M: 107a. Başlık yok.
[6] Ar: Nuru olduğun gözlerim özlemle doldu / Işıltılı yüzüne bakmayı bekledi durdu / Ne bahtiyarlık, ölmeden önce nail olabilmek / Ne hüzün, buluşmadan önce göçüp gitmek!
[7] Ar: Dilin belagatinin baki olmasıyla.
[8] ḫadāʾnīl-i neyl-i: ḫudā-i nīl M.

Hecer ve'l-kāfūri ila Ḳayṣūr[1] ol mıṣr-ı cāmiʿ-i meḥāmid-i bī-ḳuṣūruñ nādī-i cezīlü'l-eyādīlerine ki [M-107b] -müzdeḥim-i ḥāżır u bādī ve müntecim-i kerem-i mümādīdür- itḥāf u ihdā ve istebraḳ-ı raḳḳ-ı ḡullet-i bī-ʿillet-i (naẓm[2])

[müstef'ilün fâ'ilün müstef'ilün fâ'ilün] Basît
Yā men eʿāde ramīme'l-ʿadli menṣūrā
Ve ḍamme bi'r-raʾyi emran kāne menṣūrā

Ve'l-emru baʿdeke en taʿtemide ṣūrā
Ente'l-vezīru ve in lem tuʾti menṣūrā[3]

(neṯr[4]) feḥvā-yı ḥikmet-irşādınuñ minsec-i inşādında tār-ı duʿāʾ-i astār-ı pīşgāh-ı āṯāl ve pūd-i[5] recāʾ-i behbūd-ı vücūd-ı bī-miṯālleri ile ilḥām ü isdā olınduḳdan ṣoñra bu bende-i ḫalīʿü'l-ġaddār-i keṯīrü'l-iʿẕār ki rāṣıdān-ı deḳāʾiḳ-i semevāt-ı sebʿ ve ṣāʿidān-ı selālīm-i selāmet-i ṭabʿ vuṣūl-i ser-ḥadd-i resm-i māhiyāt ṣıdḳ-ı niyyātından ḳāṣır u ʿāciz ve miyān-ı[6] menzil-i beyān-ı iltiyāʿında ʿarāḳīb-i senglāḫ-ı istiḥāle vü imtināʿ ḥācizdür.[7] Maʿraż-ı ʿadem-i taṣallufda bu üslūb-ı meslūbü't-tekellüf üzre ʿarż-ı ʿurāża-i muḥabbet ve ẕāt-ı ādem-menziletlerinde dil-i melāʾik-ṣafvet bu vechle secde-i taḥiyyet ider ki ṭūṭī-i ḳalb-i keṯīrü'l-inḳılāb ḳafes-i ṣabr u ıṣṭırābda muʿtād-ı tekrīr-i sūre-i İḫlāṣ ve ḳıṣṣa-güzār-ı kilk-i nādire-kār ol ẕāt-ı fāʾıḳ-ı āfıḳa muvāfıḳ-ı ṯenāʾ-i ḫāṣṣ ile ḳāṣṣ [NP-135a] olup şāhid-i dil-i ẕū-delāl ʿadem-i müşāhede-i mecelle-i mücellāları[8] ile ʿarża-i inḳıbāż u melāl ve zebān-ı şemşīr-i beyān-ı jengār-ı teʾaḫḫīr-i mektūb-ı ṣafā-maṣḥūbları ile ḳarīn-i kelāl iken bir diḳḳat-i bī-maḳtda ki -ṣudġ-ı[9] mücaʿʿad leyl-i ʿālem-fürūz-ı saʿd ṭāliʿ-i saʿd ile muṭayyeb ve ḫabāʾ-i zer-beft-ı rūz-ı ṣabāḥat-bürūz ṭınāb-ı şuʿāʿ-ı mihr-i lemāʿ ile muṭannab idi- nāgāh bir berīd-i ferīd şerbet-i ḫaber-i meserret-ṣıḥḥatleri ile şiʿār-ı[10] ḥurḳat-i firḳati iṭfā ve fülk-i meşḥūn-i kelāmı mükellāʾ-i ḥüsnü'l-ḫitāmda irfā idüp baʿdehu cīb-i bī-ʿaybından bir ṭūmār ġonçe kirdār-ibrāz ve bu muḥibb-i[11] bī-sübbātı miyān-ı ṯebāt-ı[1]

[1] Ar: "Hecer'e hurma, Kaysur'a kafur satan" gibi
[2] naẓm: NEK1'de yok.
[3] Ar: Ey çürümüş adalete can veren! Reyine emr ve fermanı ilave eden! Senden sonra, istişareye itimat! Emr ve ferman vermesen de vezirsin.
[4] neṯr: NP ve NEK1'de yok.
[5] pūd-i: būd-i NEK1.
[6] miyān-ı: NEK1'de yok.
[7] ḥācizdür: ḥācizde M.
[8] mücellāları: muḥallāları M.
[9] ṣudġ-ı: ṣadʿ-ı M.
[10] şiʿār-ı: siʿār-ı M.
[11] muḥibb-i: muḥabbet-i M.

eḥibbāʾ-i bā-ṣebātda ışṭıfā vü ibrāz eyledükde evvelā cirbet-i[2] arż ḫarbe-i derūnda ney-şeker-i şükr-i Ḫudā-yı bī-çūn meżrūʿ ṣāniyen kālāʾ-i vālāʾ-i ṣaḥīfe-i şerefʿunvānı eẕrāʿ-ı elḥāẕ-ı müṭālaʿa-i[3] imʿān ile meẕrūʿ olup maşrıḳ-ı ṣenī-i kelimātından ẕükāʾ-i leṭāʾif-nükāt lāmiʿ [M-108a] ve gūş-ı [NEK1-54b] cān elsine-i hevātıfdan peyām-ı beşāʾir-encāmı sāmiʿ oldı. Ol ṭūmār-ı ġonçe-i heyʾetüñ cebīnünden kelām-ı bedīʿü'n-niẓām-ı ***innī ulḳiye ileyye kitābun [kerīmun]***[4] taḳrīr ve levḥ-i dil-i bī-rūḥda maḳāl-i bedīʿü'l-minvāl ***inne lehū ʿindenā le-zulfā ve ḥüsne meʾābin***[5] taḥrīr olınup feth-i bāb-ı ḥarem-i meraḥ ve ḳırāʾat-i ḥarf-i feraḥ ile dil-i pejmān[6] her zamān şādmān ve vüfūr-ı imtiḥāna[7] mübāḥāt u iftiḫār ile (beyt[8])

[fe'ilâtün mefâ'îlün fe'ilün] Cedîd
İẕ bidā mā fehimtu min faḥvāhu
Ḳultü li'n-nefsi ekrimī meṣvāhu[9]

[NP-135b] (neṣr[10]) feḥvāsı taʿvīẕ-i bā-zū-yı cinān olduḳdan ṣoñra mebādī-i ḳavādim ü meṭāliʿinden ḫavātīm-i ḫavāfī vü meḳāṭiʿine dek mefhūm-ı dil-i menhūm oldı. Fi'l-vāḳiʿ ol ẕāṭ-ı ʿāmirü'l-belāḳīʿ ve ṣārifü'l-bevāḳiʿden merṣūd u meʾmūl olan bu maḳūle tedbīr-i maʿḳūl maḳbūl idi ki (mışrāʿ[11])

[müstef'ilün fâ'ilün müstef'ilün] Basît
Ve'l-faḍlu mā şehidet bihi'l-aʿdā[12]

(neṣr[13]) feḥvāsı zerrīn-ḳalem-i şuʿāʿ-ı mihr ile ṭāḳ-ı zer-nigār-ı sipihre refş[14] ve ṣaḥāʾif-i ālāf-ı aḥbāba naḳş olmışdur. Żamīr-i ġayb-dān-ı mihr-lemeʿānlarına ki -mānend-i āyīne-i İskenderī vaṣmet-i küdūretden berīdür- *ke'n-necmi'z-zāhir*[15] ẓāhir ola ki desātīr-i ʿulemāda taḥḳīḳ ü tebyīn ḫuṣūṣan tārīḫ-i Ḥüsnü'l-Muḥāżarāt[16]'da -ki

---

[1] ṣebāt-ı: ṣebāh-ı M.
[2] cirbet-i: cezbe-i M.
[3] müṭālaʿa-i: müṭālaʿa vü M.
[4] Ar: "Bana çok önemli bir mektup atıldı." (Neml 27/29)
[5] Ar: "Şüphesiz katımızda onun için bir yakınlık ve dönüp geleceği güzel bir yer vardır." (Sâd 38/25, 40)
[6] pejmān: ṣermān M.
[7] imtiḥāna: imtiḥāz M.
[8] beyt: NEK1'de yok, naẓm M.
[9] Ar: Muhtevasından anladığım ortaya çıkınca nefsime, "Onun menzilini ikram eyle" dedim.
[10] neṣr: NP ve NEK1'de yok.
[11] mışrāʿ: NP ve NEK1'de yok.
[12] Ar: Erden düşmanların da tanıklık ettikleridir.
[13] neṣr: NP ve NEK1'de yok.
[14] refş: raḳş M.
[15] Ar: Güzel yıldız gibi.
[16] Ḥüsnü'l-Muḥāżarāt: Ḥüsnü'l-Meḥāżır NEK1, NP.

maḳbūl-i erbāb-ı münāẓaradur- tedḳīḳ ü tebyīn olduġı üzre āy-ı āfitāb-ı żiyā-yı Ḳurʾāniyye'de ẕikr-i ḫıṭṭa-i Mıṣr (mıṣrāʿ[1])

[fâ'ilün fâ'ilün fâ'ilün fâ'ilün] Mütedârik
Ṣāneha'llāhu ʿan cemīʿi'l-ıṣr[2]

(neṣr[3]) otuzdan ziyāde mevāżıʿ-ı şettāda taṣrīḥen ve telvīḥen meẕkūr ve ḥaṣb u yesār bisyārī-i ḫāric-i ḥıyṭa-i şümār-ı sümmār[4] olduġı miyān-ı müctāzīn ü tüccārda meşhūrdur. Ol maḳūle ḫāk-i pāk-i istiʿlā-yı vülāt-ı bī-ʿadl ve istīlā-yı ḥükkām-ı bā-ḥadl[5] ile bāʾir ve iḥnā vü inḥāsından[6] ʿaccāc-ı lecāc ṣāʾir iken *bi-mennihī subḥānehū*[7] istiḳrār-ı ẕāt-ı büzürgvārları ile tekrār *inne fī'l-merteʿati li-külli kerīmin menfeʿah*[8] meṣel-i keṣīri'l-menfeʿası üzre melāẕī-kübrā vü eşrāf ve naẓm-ı mübīn-i ***fedḫulū mıṣra in şāallāhu*** [NP-136a] ***āmīnīne***[9] rehber-i ṣanādīd-i eṭrāf olmışdur. Toḫm-ı meʾmūl-i mercüvvü'l-ḥuṣūl tuḫūm-ı [M-108b] arż-ı żarāʿatde[10] zirāʿat olınur ki ḫażrāʾ-i *ve min ārāyişi zemenihī*[11] firīfte ve zebān-ı zamāndan peyām-ı ḥüsn-i ṣenāları şünüfte olmaġla şīfte olmayup niʿmet-i ***e-leyse lī mulku Mıṣra***[12] bāʿiṣ-i ecrām u eẕnāb ve ṭayyibāt-ı uḫreviyyeye sebeb-i eẕhāb[13] olmaya ve min baʿd zeyʿān-ı mesāʿī-i sedīde ve şeyʿān-ı meʾāṣir-i pesendīdelerinden ḥussād u füssād ve müsteḥaḳḳ-ı nār-ı ʿaẕāb ve ḥadīd-i ḳalb-i şedīdleri[14] ʿaraḳ-ı ḫaraḳ[15] ile müẕāb olup ol ẕāt-ı keṣīrü'l-mīrüñ ẕikr-i bi'l-ḫayr-ı ile [NEK1-55a] ṭārī[16] vü nāʾī-i raṭbü'l-lisān ve ẕāhib ü cālī-i[17] meşāhid-i ḫayrāt-ı Ḥassān ola. *Ġıbbe ẕālike*[18] ol ẕāt-ı meʿālī-i mesālike ki (naẓm[19])

[müstef'ilün fâ'ilün müstef'ilün fâ'ilün] Basît

---

[1] nıṣrāʿ: NP ve NEK1'de yok.
[2] Ar: Allah orayı tüm sıkıntılardan korusun.
[3] neṣr: NP ve NEK1'de yok.
[4] şümār-ı sümmār: şümāʾ-ı sinimmār NP.
[5] bā-ḥadl: bā-cedel ile M.
[6] inḥāsından: incāsından M.
[7] Ar: Allah'ın subhânehû lütfuyla.
[8] Ar: Bereketli alanlarda, her cömert kişi için, menfaati bol olduğu gibi bir kazanç bulunmaktadır.
[9] Ar: "Allah'ın iradesi ile güven içinde Mısır'a girin." (Yûsuf 12/99)
[10] arż-ı żarāʿatde: arżī vü zirāʿatde NEK1.
[11] Ar-Far: Kendi zamanının süslerinden.
[12] Ar: "Mısır hükümdarlığı benim değil mi?" (Zuhruf 43/51)
[13] eẕhāb: eẕhān NEK1.
[14] şedīdleri: ʿadīdleri NP, M.
[15] ʿaraḳ-ı ḫaraḳ: ḫaraḳ-ı ḫaraḳ NP, ḫaraḳ M.
[16] ṭārī: tārī NEK1.
[17] cālī-i: cāʾī-i M.
[18] Ar: Onun akıbeti.
[19] naẓm: NEK1'de yok.

Yekādu yaḥkīke ṣavbu'l-ġayṣi munsekibā
Lev kāne ṭalḳu'l-muḥayyā yumṭıru'z-ẕehebā

Ve'd-dehru lev lem yecri ve'ş-şemsu lev neṭaḳat
Ve'l-leyṣu lev lem yaṣud ve'l-baḥru lev ʿaẕebā[1]

(neṣr[2]) feḥvāsına maẓhar u imtiyār ẕeḫāʾir-i imtiyāz ile ser-efrāz olduḳları aẓherdür. Ḳırāʾat-i sūre-i şaʿaf ve irāʾet-i ṣūret-i şeġaf içün debīr-i ḫıred-i pīr-i kilk ve miḥber-i māh u miḥver[3] ile hezār sāl ***bi'l-ġuduvvi ve'l-āṣāli***[4] evrāḳ-ı nüh-revāḳa ketb-i tebārīḥ-i firāḳ eylese ʿuhde-i īfāʾ-i beyānından bīrūn olmaḳ ḥālet-i istiḥāle[5] maḳrūn olmaġın ruḫsār-ı ḥüsn-i ʿibārāt nāḫun-ı[6] tekellüf-i kināyāt u istiʿārāt ile ḫadş[7] u ḫang burāḳ-ı ser-i ṣıdḳ-ı ṭaviyye feyāfī-i rimāl-i taṣannuʿāt-ı bedīʿiyyede rekż ü kedş olınmaḳ ḥadīṣ-i ***ene ve etḳıyā'u ümmetī buraāt mine't-tekellüf***[8]den sebeb-i taḫallüf olmaġın (beyt[9])

[müstef'ilün müstef'ilün müstef'ilün] Recez
Mā li'n-nevā ẕenbun ve men ehvā maʿī
İn gābe ʿan insāni ʿaynī fe-huve fī[10]

[NP-136b] (neṣr[11]) feḥvāsı ile iktifā olındı. (Beyt[12])

[mefâ'ilün fe'ilâtün mefâ'ilün fe'ilün] Müctes
Zi-baḫt-ı tīre çi pursī vu ḥāl-i ebter-i mā
Zi-ḫāk-i pāy-ı tu dūrīm ḫāk ber-ser-i mā[13]

(Neṣr[1]) İştiyāḳ-ı ẕāt-ı seniyy (mışrāʿ[2])

---

[1] Ar: Hayatta olanın tebessümü altın yağdırsa, zaman akmasa, güneş konuşsa, aslan avlanmasa, deniz tatlı olsa da sağanak yağmur neredeyse anlatacak sana.Yekādu: Vekānü NP, M.
[2] neṣr: NP ve NEK1'de yok.
[3] miḥver: mücevver NP.
[4] Ar: "sabah akşam" (A'râf 7/205; Ra'd 13/15; Nûr 24/36)
[5] istiḥāle: istiḥāline M.
[6] nāḫun-ı: nā-ḥaḳ M.
[7] beyānından bīrūn olmaḳ *ḥāletu istiḥāle* maḳrūn olmaġın ruḫsār-ı ḥüsn-i ʿibārāt nāḫun-ı tekellüf-i kināyāt u istiʿārāt ile ḫadş: NP'de yok.
[8] Ar: "Ben ve ümmetimin takvalı olanları külfet olmaktan uzağız." (Hadîs-i Şerîf: el-Mefatih fî Şerhi'l-Mesabih, 6/147 no. 4540)
[9] beyt: NEK1'de yok, naẓm M.
[10] Ar: Sevdiğim benimleyken niyetlerin suçu yoktur. Gözümün insanı yoksa yanımda, kalbimde benim.
[11] neṣr: NP ve NEK1'de yok.
[12] beyt: NEK1'de yok, naẓm M.
[13] Far: Bizim kara bahtımızı ve ebter olan hâlimizi ne sorarsın? Senin ayağının tozundan uzağız, başımıza toprak!

[fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilün] Remel
Nitekim Aḥmed-i Muḫtārī Üveys-i Ḳarānī

(neṣr[3]) dāḫil-i niṭāḳ-ı mā-lā-yuṭāḳ olmaġla yāḳūt-ı murād[4] lems-i elmās-ı iltimās ile ṣaḳb ve ḫazāne-i merām[5] mītīn-i metīn-i merām[6] ile naḳb [M-109a] olınur ki aḥyānen nāme-i muʿciz-nümāları cīd-i vücūd-ı pür-taḳṣīre taḳṣār ve icrā-yı ḳāʿide-i teġāfülden aḳṣār olınup (beyt[7])

[müstef'ilün fâ'ilün müstef'ilün fâ'ilün] Basît
İn hezza aḳlāmehū yevmen li-yuʿammilehā
Ensāke külle kemiyyin hezze ʿāmilehū

Ve in emerra[8] ʿalā riḳḳın enāmilehū
Eḳarra bi'r-riḳḳı küttābu'l-enāmi lehū

(neṣr[9]) feḥvāsı üzre mizber-i ẕü'l-fiḳār-nişānları ile żabṭ-ı ḳalem-rev-i iḳlīm-i beyān müyesser ve meʾṣer-i saʿādet-āṣārları eṭrāf u eṭrār-ı rūzgārda mübeşşir ola. (Ḳıṭʿa[10])

[fe'ilâtün mefâ'ilün fe'ilün] Cedîd
Tā buved āsmān zamāne-neverd
Tā şeved aḫterān felek-peymā

Bād ʿumr-i tu bā-zamāne ḳarīn
Bād ḳadr-i tu bā-felek hem-tā[11]

40. Ṣūret-i Mektūb[12]

[fe'ûlün mefâ'îlün fe'ûlün mefâ'îlün] Ta'vîl

---

[1] Neṣr: NP ve NEK1'de yok.
[2] mışrāʿ: NP'de ve NEK1'de yok.
[3] neṣr: NP ve NEK1'de yok.
[4] yāḳūt-ı murād: yāḳūtü'l-murād NP, M.
[5] merām: ḫarām M.
[6] merām: ibrām NP.
[7] beyt: NEK1'de yok, naẓm M.
[8] emerra: aḳarra M.
[9] neṣr: NP ve NEK1'de yok.
[10] Ḳıṭʿa: NEK1'de yok, Naẓm M.
[11] Far: Gökyüzü durdukça ve altında zaman geçtikçe, yıldızlar felekte gezindikçe senin ömrün zaman ile karin olsun (zaman durdukça sen de var ol). Senin kıymetin, yüceliğin gökyüzüyle eş olsun. buved: bū M.
[12] NP: 136b; M: 109a. Başlık: NP ve M'de yok.

Selāmun ke-ʿarfi'l-miski feḍḍa ḫitāmehū
Selāmun ke-feyḍi'l-müzni fāḍa seḥābuhū

Selāmun ke-ravḍi'l-ḥazni raḳḳa nesīmuhū
Selāmun ke-ʿıḳdi'd-durri rāḳa niẕāmuhū[1]

Ṣenāʾ-i āfitāb-senā ki ġubār-ı tūtiyā-ʿayār-ı sevād-ı ḥurūf-ı nūrāniyyesi türāb-ı müşk-būy-ı mīnū gibi münevver-i zevāyā-yı cüfūn ve selām-ı selāmet-peyām ki aḳdāḥ-ı pür-efrāḥ-ı kelimāt-ı ḥikmet-beyānında melʾān olan[2] ʿuḳār-ı bī-ḫumār meʿānī-i [NEK1-55b] kevṣer-āṣārı müẕekkir-i ʿıyş-ı [NP-137a] ***lā fīhā ġavlun velā hum ʿanhā yunzefūne***[3] ola. Ol kuḥlü'l-cevāhir-i müzīlü'r-remed ʿayn-ı ʿalāḳa-i ḳadīmeye sebeb-i rūşenāyī vü bülūc ve ol sülāf-ı ṣāf-ı müzīḥü'l-kemed lebān-ı ṣabābet-i ḳavīmeye bāʿiṣ-i teşeffī vü ṣülūc olduḳdan ṣoñra cübb-i ḥubbdan dilāʾ-i[4] velā ile māʾ-i ḳarāḥ-ı vüdd-i ṣarāḥ metḥ ve maḳālīd-i nuṣūʿ-ı cinān ḳunāḥa-i taḳrīr ü beyān ile fetḥ olınur ki müceddid-i menāsik-i niyāzmendī ʿAbdu'llāh Efendi muʿallim-i dāver-i rūy-ı zemīnüñ nādī-i saʿādet-żamīnlerine[5] şerāʾiṭ-i deʾb-i edebi taḥaffuẕ ve teleẕẕüẕ-i niʿam-ı telemmüẕlerinden telemmüẕ iden ṭullāb-ı cüllāb-ı maʿārif ü ʿavārifden olup niçe ḥuḳub u sinīn peyġūle-i pāye-i erbaʿīnde mekīn olup bārīkī-i saʿy-ı cemīlini beyābān-ı bī-pāyān-ı taḥṣīlde inʿāl[6] ve fetīle-i revānını ceẕve-i cidd ile işʿāl [M-109b] eylemişdür. Ḥālā serd-seyr-i ʿazl ü ʿuzlet-i nā-güzīrde intiẕār-ı rütbe-i ḫamsīn ile erbaʿīn çeküp esb-i serkeş-i ezimmete ṭarīḳī-i[7] ezimme-i rüşd ü tevfīḳ ile iḳtiyād ve taḥḳīḳ-i ʿavīṣāt-ı ʿulūm ve tenḳīḥ-i ḥulūma iʿtiyād bulmaġla ḳāmet-i bā-istiḳāmeti bār-ı girān-ı riyāżet-i bī-kerān ile ḫamīde ve çille-i ḫıdmet-i ecilleden muḥaṣṣıl-ı ḫiṣāl-i ḥamīde olup etrāb u ekfāsından vücūh-ı[8] şettī ile fāʾiḳ ve rāḥile-i saʿy u ciddini maḳṣad-ı marżāt-ı Īzed-i bī-żıdda sāʾiḳ olduġı esārīr-i cebīninden ẓāhir ü mübīndür. Ḥālā küvve-i ālāʾ-i vālāʾ-i ʿālem-i bālādan kūḫ-ı derūn [NP-137b] ve kāḫ-ı dil-i maḥzūnına eşiʿʿa-i āfitāb-ı feyż-i bī-ḥisāb iżāʾet ü işrāḳ ve żırām-ı şevḳ ü ġarām ḫırmen-i ḳarār u ārāmını iḥrāḳ itmekle ***fe-iẕā efaḍtum min ʿarafātin***[9]

[1] Ar: Bir selam, devamını misk kokusuyla getiren! Bir selam, bir bulut gibi yağmur döktüren! Bir selam, uzak diyarlardan tatlı meltem estiren! Bir selam, dizi dizi inci gerdanlığıyla süsleyen! seḥābuhū: sübḥāmehū M. rāḳa: araḳ M.
[2] olan: M'de yok.
[3] Ar: "Bir hayat ki onda ne sersemletme vardır ne de onunla sarhoş olurlar." (Sâffât 37/47)
[4] dilāʾ-i: dikāʾ-i NP.
[5] żamīnlerine: żamīnlerinde NP.
[6] inʿāl: ifʿāl NP, M.
[7] ṭarīḳī-i: ṭarīḳ-i NP.
[8] vücūh-ı: fünūn-ı NP.
[9] Ar: "Arafat'tan ayrılıp akın ettiğinizde" (Bakara 2/198) Metinde: "ve-iẕā efaḍtum min ʿarafātin."

ġurufātına[1] ʿazm-i teselluḳ ve estār-ı kaʿbe-i inābete ḳaṣd-ı taʿalluḳ idüp ḳuṣārā-yı tedābīr-i iṣābet-ārāsı[2] iḥyāʾ-i şeʿāʾir-i ḥacc u tefeṩ ve iḫbāʾ-i nāʾire-i nefs ü refeṩ olmaġın nāḳa-i teveccüh ü ṣarīmetini[3] cenāb-ı[4] ḥarīm-i ḥaram-ı mümteniʿü'l-ḥarīmeye mezīd-i şevḳ ile sevḳ eylemişdür. Ḥamā-yı ḥimāyetleri ile maẓbūṭ ve beyne'l-küfāt maġbūṭ olan büldān u emākine nāzil ü rākin olduḳda raġībet-i ẕāt-ı Berāmike-simātlarından irtiġāb ve manẓara-i ricādan irtiḳāb olınur ki gülşen-i ḥāline zülāl-i berr ü nevālleri ifāża ve mevāʾid-i mekārim-i ʿavāʾidden ṭarḥ-ı nufāża olınup ẓarf-ı vücūdı serpūş-ı semāḥat u cūd ile maʿkūm ve bālā-yı [NEK1-56a] ser-i maʿrifet-efserinde seḥāʾib-i elṭāf u reġāʾib merkūm olmaġla dār-ı uḫrāda bāʿiṩ-i iḫrāz-ı menī ve secencel-i ẕāt-ı mübeccellerinde sīmāʾ-i ḥadīṩ-i ***irḥamū men fi'l-arḍi yerḥamküm men fi's-semā'i***[5] ṣūret-nümā ola. (Beyt[6])

[mefâ'ilün fe'ilâtün mefâ'ilün fe'ilün] Müctes
Zi-iltifāt-ı tu bā-sāʾilān buved meşrūḥ
*Ki çun şeved be-**ʿiẓām-ı ramīm** iʿāde-i rūḥ*[7]

(Neṩr[8]) Mülaḫḫaṣü'l-merām bu ilḥāḥ u ibrāmuñ ḥuṣūli ḳuṣvā-yı ricā vü meʾmūl olup ol ẕāt-ı eḥaḳḳ ḥaḳḳında büdūr u ṣudūr iden refd-i beṩīr mūcib-i [M-110a] imtinān-ı keṩīr olduġı dāʾire-i iḳtirāb-ı [NP-138a] mirye vü istirābdan bīrūn ve bu ʿamel-i bārr ʿinde'l-kibār mezīd-i ḥüsn-i irtiżāya mülābis ü maḳrūndur. (Ḳıṭʿa[9])

[mefâ'ilün fe'ilâtün mefâ'ilün fe'ilün] Müctes
Hemīşe tā ki buved der-mecārī-i aḥvāl
Melāẕ-ı bende-i ʿāṣī muheymin-i ġāfir

Çu der-meṣāliḥ-i aʿmāl rū kunī bād-et
Ḳażā muʿīn u ḳader yāver Ḫudā nāṣır[10]

---

[1] ġurufātına: ʿurefātına M.
[2] iṣābet-ārāsı: iṣābet-ārāyı M.
[3] ṣarīmetini: ṣarīmeti NP.
[4] cenāb-ı: cānib-i M.
[5] Ar: "Yerde olana merhamet edin, gökte olan da size merhamet etsin."
[6] Beyt: NEK1'de yok, Naẓm M.
[7] Far: Senin dilencilere olan iltifatından "ʿiẓām-ı ramīm" (Yasin 36/78) ile ruhların iade edilmesi aşikârdır. buved: şeved M.
[8] Neṩr: NEK1'de yok.
[9] Ḳıṭʿa: NEK1'de yok.
[10] Far: Hallerin, hadiselerin gidişatı devam ettikçe günahkar kulun sığınağı ve marifet edip onları koruyandır. Güzel ameller işlediğin zaman kader sana yardımcı ve yaver olsun. Allah da sana nusret versin.

41. Ṣūret-i Mektūb[1]

[fe'ûlün mefâ'îlün fe'ûlün mefâ'îlün] Ta'vîl
Selāmun ke-ravḍi'l-müzni ġāzelehu'ṣ-ṣabā
Selāmun ke-verdi'l-ḥaddi ceşşemehu'n-nedā

Selāmun metā yuktebu ʿala'ṭ-ṭırsi aṭṭaret
Kitābetuhu'l-aḳlāme ve'ṭ- ṭırse ve'l-yedā[2]

Deʿavāt-ı şāfiyāt ki[3] lemeʿāt-ı[4] cevāhir-i elfāẕ ve zevāhir-i meʿānīsi münevver-i kāşāne-i ḥaşā ve[5] taḥiyyāt-ı şāfiyāt ki enmūẕec-i kitāb-ı meşānī olan kelimāt-ı ḥikmet-mebānīsi muşārun ileyh ***ẕālike fadlu'llāhi yu'tīhi men yeşā'u***[6] ola. Nādī-i menbaʿü'l-eyādīlerine -ki müzdeḥim-i ḥāżır u bādīdür- teblīġ ve fānīd-i medḥ-i ḫāṣṣ ḳālıb-ı nuṣūʿ u iḫlāṣa tefrīġ olınduḳdan ṣoñra mebġā-yı Hindūstān-ı kāf u nūn ve ʿandelīb-i serābistān-ı sırr-ı meknūn olan nefs-i nāṭıḳa viṣāḳ-ı veṣīḳ-i mevāṣīḳ ile şedd-i nāṭıḳa idüp levḥ-i maḳāle temāṣīl-i ḥasb-i ḥāli bu vechle taṣvīr ve ʿunvān-ı kitāb-ı şevḳ-intisābı bu resmle taṣdīr[7] ider ki rāfiʿ-i livāʾ-i vilāʾ-i[8] bī-iştibāh Mevlānā ʿAbdu'llāh ġalvāʾ-i belvāʾ-i şebābdan zāviye-i fāḳa vü ıżṭırābda ḫāmil ve aʿbāʾ-i aʿnāʾ-i riyāżeti [NP-138b] dūş-ı istiṭāʿat ile ḥāmil olup pīrāye-i taḳvā ile ḥālī ve ḥadīṣ-i *küllu nakıyyin taḳıy fe hüve ilā*[9] ḥaseb-i ḥālī olmaġla ḳarābet-i maʿneviyye ile dāḫil-i silsile-i nebeviyye olup vāḳıf-ı ḥabāyā-yı[10] sırr-ı nihān ve iḥyāʾ-i şeb-i ṭalebde ṣānī-i işneyn-i rūz-ı bihāndur. Mızmār-ı ʿulūm u ādābda ikfā vü itrābından sābıḳ ve şalāḥ-ı ḥāli naḳāʾ-i bāline muṭābıḳ olmaġla muʿallim-i sulṭān-ı cihānuñ ḫ̆ān-ı ifāde vü iḥsānından [NEK1-56b] iltiḳāṭ-ı suḳāṭa-i[11] durus-ı muhimme ve iltiḳām-ı luḳaymāt-ı nükāt-ı muḥimme[12] itdükden ṣoñra nāʾil-i rüteb-i meʿālī-medār-ı müdāres ve ḥālā sāḥa-i pāye-i ḫamsīnde nihāl-i recāʾ-i temkīni ġāris olup [M-110b] bu üftāde-i vehdet-i vaḥdet ü ṣıġāruñ evlād-ı ṣıġārına muḳaddemāt-ı ʿulūm-i

[1] NP: 138a; M: 110a. Başlık: NP'de yok. "Tavşiye" M.
[2] Ar: Selam, yağmurla beslenen, saba rüzgârıyla oynaşan bir bahçeye benzeyen! Selam, çiğdem tanesinin oynaştığı yanaktaki güzel benzeyen! Selam sayfa üzerine ne zaman yazılsa hem kalemlere, hem sayfaya, hem de ellere güzel kokular katar.
[3] ki: M'de yok.
[4] lemeʿāt-ı: lemeʿān-ı M.
[5] ḥaşā ve: ḥaşād-ı NEK1.
[6] Ar: "İşte bu, Allah'ın bir lütfudur. Onu dilediğine verir." (Mâide 5/54)
[7] taṣdīr: taṣvīr M.
[8] livāʾ-i vilāʾ-i: vilāʾ-i livāʾ-i NP, M.
[9] Ar: Pak ve takvalı olan herkes. fe hüve: NP ve M'de yok.
[10] ḥabāyā-yı: cināyā-yı M.
[11] suḳāṭa-i: liḳāṭa-i M.
[12] muḥimme: tecemmüd M.

żarūriyyeyi taʿlīm ve kef-i istiʿdādlarına meḳālīd-i pend ü irşādı teslīm itmegle intiẓām-ı evṭār u eṭvārı ẕimmet-i himmetinde[1] mendūb u mefrūz dibāḥa-i bālden ḫāşāk-i iḥtimāl-i teġāfül ü ihmāl meknūs[2] u merfūżdur. El-ḥāletu hāẕihī bārgāh-ı ***ve eẕẕin fi'n-nāsi bi'l-ḥacci***[3]den sadāʾ ***ve ʿalā külli ḍāmirin ye'tīne min külli feccin***[4] güş-ı ḥikmet-i niyūşına dāḫil ve tengnāy-ı işġāl-i dünyeviyye-i deniyyeden meʾmen-i aʿmāl-i sünniye-i seniyyeleri[5] hārib ü māḫil olup ***ve etimmu'l-ḥacce ve'l-ʿumrate li'llāhi***[6] dergāhına ḳāṣd-ı rūymāl ve ümīd-i ecr ü nıḥlet ile bār-ı girān-ı müsāferet ü rıḥleti izdimāl eylemişdür. Pertev-i ʿadāletüñüz ile [NP-139a] pür-nūr olan şehr-i meşhūra nāzil ve müşāhede-i ṭalʿat-i behcet-fezā ile ḳuṣvā-yı münāsına nāʾil olup mütemeşşil-i fermān-ı ***şumme'l-yaḳḍū tefeşehum ve'l-yūfū nuzūrahum***[7] dāḫil-i ḥarem-i teraḥḥum olduḳda şenātir-ı iḫfā vü ilḥāf ḳarʿ-ı bāb-ı istiʿṭāf olınur ki bu ḥamīm-i ṣadāḳat-meʾşerüñ mürāʿāt-ı ḫāṭırı içün müşārü'n-ileyh ʿālim-i maḳūl-i[8] ʿaliyye naẓra-i iltifāt u ışṭıfāñuz ile rāżī vü marżī ve vird-i ṣudūrda muḳteriḥ-i ḫāṭır-ı pür-kederi maḳżī olup ifrāz-ı ecr-i uḫrevī ve iḫrāz-ı marżāt-ı mülk-i ḳavī olına. (Beyt[9])

[mefâ'ilün fe'ilâtün mefâ'ilün fe'ilün] Müctes
Ṭarīḳ nīst be-ebr-i guher-feşān guften
Ki ez-ṭarīḳ-i kerem ber-zemīn-i ḫuşk be-bār[10]

(Neşr[11]) Aḥvāl-i muḫtele ve āmāl-i muʿtelesini şeml ve riʿāyet-i merāsim-i istiʿṭāf u istiʿṭāda olan ḫabṭ u ḫaṭāsını ṣalāḥa ḥaml idüp mekān-ı vüsʿ ü imkānda olan ḫayrāt-ı ḥisān ile ol müsteʾhil-i naʿīm-i iḥsān behc ü eşīr[12] ve aḫbār-ı refd-i bī-kerāneleri mecāmiʿ-i āşinā vü bīgānede münteşir olmaḳ bāʿiş-i nām-ı nīk ve sebeb-i istiḥsān-ı[13] dūr u nezdīkdür. (Beyt[14])

[fe'ûlün mefâ'îlün fe'ûlün mefâ'îlün] Ta'vîl

[1] himmetinde: himmetde M.
[2] meknūs: menkūs M.
[3] Ar: "İnsanlar arasında haccı ilân et." (Hac 22/27)
[4] Ar: "uzak yollardan gelen yorgun develer üzerinde." (Hac 22/27)
[5] seniyyeleri: seniyyeye NEK1, M.
[6] Ar: "Haccı da umreyi de Allah için tamamlayın." (Bakara 2/196)
[7] Ar: "Sonra kirlerini gidersinler; adaklarını yerine getirsinler." (Hac 22/29)
[8] ʿālim-i maḳūl-i: muʿavvel-i NP.
[9] Beyt: Naẓm M.
[10] Far: İnci yağdıran buluta kerem yoluyla kuru toğrağa yağ demek, yol değildir.
[11] Neşr: NP ve NEK1'de yok.
[12] eşīr: eşer M.
[13] istiḥsān-ı: M'de yok.
[14] Beyt: Naẓm M.

Baḳıyte beḳā'e'd-dehri turcā ve tutteḳā
Fe ma'l-ʿayşu illā en teḍurra ve tenfeʿā[1]

42. Mektūb Ṣūretidür[2]

[fe'ûlün mefâ'îlün fe'ûlün mefâ'îlün] Ta'vîl
Selāmun ke-enfāsi'n-nesīmi iẕā cerat
Murafrafete'l-eẕyāli beyne rubā necdi [M-111a]

ʿAlā menbeʿi'l-ʿalyā'i ve'r-rifdi ve'n-nedri
Ve li-muḥtacci'l-ālā'i ve'l-ceddi ve'l-mecdi[3]

Deʿavāt-ı tāmme-i nāmiye[4] ki nihāl-i gülşen-i ibtihāl olan [NEK1-57a] ülefāt-ı iltifāt-nümāsı kenār-ı cūy-bār-ı ***aṣluhā ṣābitun ve ferʿuhā fi's-semā***[5]da [NP-139b] neşv ü nemā bula ve teslīmāt-ı zākiye-i sāmiye ki eşcār-ı mülteffe-i kelimāt-ı leṭāfet-simātı gülzār-ı berāʿat ü behāda mışdāḳ-ı ***tu'tī ukulehā külle ḥīnin bi-iẕni rabbihā***[6] ola. Ḥuṣūl bulan şemerāt-ı ḳabūl meclis-i mekārim-şümūle ihdā vü irsāl ve ḫāne-i vażʿ-ı küstāḫānede basṭ-ı bisāṭ-ı mübāseṭat ü istirsāl olınduḳdan ṣoñra mesḥ-i[7] ḫāme-i muʿciz-simāt ki ṭıfl-ı rażīʿ-i gehvāre-i devātdur. Ber-ḥaseb-i *yukellimu'n-nāse* ***fi'l-mehdi ṣabiyyā***[8] bu vechle güyā[9] olur ki nāḳil-i raḳīm-i ḫullet ü müstemendi ʿAbdu'llāh Efendi ḥıfẓ-ı mütūn ve kesb-i fünūnda terk-i rāḥat u hücūd ve pūte-i riyāżetde iẕābe-i vücūd idüp ***le-meşūbetun min ʿindi'llāhi ḫayr***[10] ile iʿrāḍ-ı ʿani'l-ġayr ve ḳadem-i himmet ile verā'-i Ḳāf-ı ʿulūm-ı resmiyyeyi seyr itdükden ṣoñra eşref-i ʿulemādan mülāzım baʿdehu iḥyā'-i ıṭlāl ve devāris-i medārise ʿāzim olup pāye-i erbaʿīni ictiyāz ve esbāb-ı neyl-i ḥamīni iḫtiyār eylemişdür. Ḥālā ḳalb-i metīni peyām-ı rūḥ-baḫş-ı ***ve li'llāhi ʿalā'n-nāsi ḥiccu'l-beyti***[11] iḥyā ve sevf ü leʿall ile terk-i ʿamelden istiḥyā itmegin mümteşil-i fermān-ı ***ve'tteḥiẕū min meḳāmi ibrāhīme***

[1] Ar: Zaman gibi bâkî olasın. / Senin zararın ve faydan olmadan, ümitle korku duyularak yaşamak yoktur.
[2] NP: 139a; M: 110b. Başlık: NP ve M'de yok.
[3] Ar: Selam, akıp giden meltem soluklarına benzeyen! Alyâ, Rifd ve Nedr pınarları üzerinde nimet, makama ve şana dayananlar için Necid tepelerinde eteklerini dalgalandıran! nedri: nedī M.
[4] nāmiye: nāme NP, tāmme-i M.
[5] Ar: "kökü sabit, dalları gökte" (İbrahim 14/25)
[6] Ar: "Rabbinin izniyle her zaman meyvesini verir." (İbrahim 14/25)
[7] mesḥ-i: mesīḥ-i M.
[8] Ar: "Beşikteki bir bebekle nasıl konuşuruz?" (Meryem 19/29) iken insanlarla konuşur.
[9] güyā: NP ve M'de yok.
[10] Ar: "Allah tarafından verilecek sevap daha hayırlıdır." (Bakara 2/103)
[11] Ar: "O evi haccetmek, Allah'ın insanlar üzerinde bir hakkıdır." (Âl-i İmrân 3/97)

muṣallā[1] ve mirʾāt-i ẕātı ṣayḳal-ı ʿacel ile mücellā olmışdur. Esārīr-i serāʾirlerinde nümāyān olan cedvāʾ-i bī-pāyāndan teṭallüb ü iḳtirāḥ ve esbāb-ı ictirāʾ ictirāḥ olınur ki o verʿ vü taḳvāda reşk-i ʿibādla ve muḳassem-i [NP-140a] erzāḳ-ı naṣāʾib-i eşfāḳlarından cūyā-yı ḳısmet-i ʿādile olan faḳīr-i vaḳīr-i bī-tevḳīrüñ çemenzār-ı dil-i zārına ʿārıż maṭīr-i faż̈l-ı ḫaṭīrleri māṭır ve müşāhede-i hibāt-ı bā-ṣebātları ile neşīṭü'l-ḫāṭır olup rāh-ı ḥacc-ı ṣūrīde żarūrī olan ve ṣebāt-ı ḳarīni'ṣ-ṣenā-yı lem vācidā(?) ve rūy-ı ricā vü ārzūsına isdāl-i şaʿr isdā olına. Gerçi (mışrāʿ)

[mef'ûlü fâ'ilâtü mefâ'îlü fâ'ilün] Muzâri'
Feyż-i ʿināyet-et heme kes-rā berāber'st[2]

maʿnāsı muḳarrer ve mihr-i tābnāke sifāriş-i terbiyet-i saṭḥ-ı ḫāk muḫālif-i şenşene-i ʿaḳl münevverdür. (Beyt)

[fe'ûlün fe'ûlün fe'ûlün fe'ûl] Mütekârib
Çi ḥācet ki gūyend bā-āftāb
Ki bi-ştāb u ber-ḫalḳ-ı ʿālem bi-tāb[3]

(Neṣr[4]) Lākin bu ibrāmdan ḳuṣvā-yı merām ẕāt-ı dāfiʿü'ż-żayrlarına delālet-i ḫayrdur. Lā-ġayr bu bābda tebaġġī vü iṭṭilāb olınan mezīd-i rifd ü iḥsān ol güzīde-i nevʿ-i insānuñ kitāb-ı mebrūz-ı ẕāt-ı feżāʾil-endūzlarında [NEK1-57b] mezbūr olan luṭf-ı mebrūra iḥāle ve bu çāker-i bī-istiṭāʿatüñ biżāʿat-i müzcāt-ı şefāʿati vesīlesiyle şedd-i ḥarām-ı iʿtizām iden faḳīr-i nā-kām sāʾir züvvār-ı żarāʿat-nümūnına efzūn-ı ʿaṭiyyāt u cevāʾize cāʾiz olmaḳ ricāsına gülgūn-ı ḫāme-i pür-ṭarab mıżmār-ı ḥüsnü'ṭ-ṭalebde icāle olındı. (Ḳıṭʿa)

[mef'ûlü mefâ'îlü mefâ'îlün fe'ûl] Ahreb
Hān tā ne-şevī mūceb-i āzār-ı dilī
Zīrā ki ne-y-erzed īn cihān bār-ı dilī
Dil-hā tu be-dest ār u me-dih dil ez-dest
Bāşed ki tu-rā kunend der-kār-ı dilī[5]

[1] Ar: "İbrahim'in makamından bir namaz yeri edinin." (Bakara 2/125)
[2] Far: Senin inayetinin feyzi her yerde eşittir.
[3] Far: Güneşe, acele et ve dünyadaki insanları aydınlat, demeye ne gerek var?
[4] Neṣr: NEK1'de yok.
[5] Far: Bir gönlü incitmeyesin har gibi, çünkü bu cihan bir gönle yük/meyve vermeye değmez. Sen gönülleri elde et ve elinden bırakma. Olur da senin de kalbinde manevi olarak bir şeyler yaparlar.

43. Ṣūret-i Mektūb[1]

[fe'ûlün mefâ'îlün fe'ûlün mefâ'îlün] Ta'vîl[2]
Selāmun ke-ṣudġin yelhū bihi'ṣ-ṣabā [NP-140b]
ʿAlā ṣafḥatī kāfūru ḥaddin muverradin

Selāmun ke-escāʿi'l-ʿanādili saḥaraten
Yucāvibuhā laḥnu-ḥamāmi'l-muġarradi[3]

Nutef-i taḥiyyāt-ı mütevāfire ve ṭuref-ı teslīmāt-ı mütevātire ki mānend-i şecere-i ṭūbā-menāẕır cenān-ı cinān-ı eḥibbāya duḫūl u vülūc ve miṣāl-i şaʿşaʿa-i beyżāʾ-i ʿaẕīmü'ż-żiyā zevāyā-yı ḫavāṭır-ı dūstān-ı bī-riyāda īmāż u bülūc ide. Efnān-ı kelimāt-ı belāġat-iftinānından ictināʾ-i ṣemerāt-ı tecdīd-i muvāfāt ve żūʾ-i şihāb-ı elfāẕ-ı mihr-iltihābı ile tenvīr-i kāşāne-i murāfāt olınduḳdan ṣoñra cāy-ı ḥafāvet ü ricāda rıżā-cūy olan ḥamīm-i duʿā-gūy arż-ı ʿarażda ḥabb-i ḥubbī-i iẕrāʾ ve maṭraḥ-ı eşiʿʿāt-ı fażl-ı feyyāż olan żamīr-i āfitāb-īmāżlarına bu vechle ifhām u idrāʾ ider ki nebāhet-penāh Mevlānā ʿAbdu'llāh vülūc-ı[4] bāb-ı şebābdan vuṣūl-i nişīb-i meşībe dek devḥa-i fünūn-ı ʿindīden[5] fevākih-i nükāt-ı[6] müfīde[7] ictināʾ[8] ve iḳnāʾ-i ḳanāʿat ü ḳanādan temer-i ṣemer-i maʿārif-i bī-mürr[9] iḳtināʾ idüp meḥāżır-ı [M-112a] ʿulemāʾ-i şeref-meẕāhirde kemer-i kesb-i hüneri teneṭṭuḳ ve sofra-i sifr-i ifādelerinden leẕāʾiẕ-i nükātı temeṭṭuḳ itdükden ṣoñra sülūk-ı rāh-ı intibāhda mürşid-i tevfīḳ-i İlāh rehber ü muʿīn ve niçe zamān muʿtekif-i çille-i erbaʿīn olup ḥālā ol pāye-i ʿizzet-i pīrāyeden münfaṣıl ve esbāb-ı iktisābı ensāb-ı meʿālī-intisāba muttaṣıl olmışdur. Bevvāban-ı nüzhet-ibānede mirkāṭ-i tebettül-i inābete tesennüm ve gülzār-ı dil-i[10] evvāb-ı evvāhına nesīm-i dil-ḫᵕāh-ı ***inne'ṣ-ṣafā ve'l-mervete min şeʿā'iri'llāhi***[11] [NP-141a] tenessüm itmekle sālik-i şaṭṭ-ı reh-i *eyne-mā tekūnū fe-vellū vucūhekum*

[1] NP: 140a; M: 111b. Başlık: NP ve M'de yok.
[2] İlk mısra vezne uymuyor.
[3] Ar: Selam, sayfam üzerinde kâfur, gül yanaklardaki saba yelinin oynadığı zülüfler gibi. Selam, seher vakti güvercinlerin nağmeli makamlarla cevap verdiği bülbül şakımaları gibi.
[4] vülūc-ı vülūh-ı M.
[5] ʿindīden: ʿadīdeden M.
[6] nükāt-ı: nigāh-ı NP.
[7] müfīde: maṭīde NEK1.
[8] ictināʾ: ictināz M.
[9] bī-mürr: merā NP.
[10] ensāb-ı meʿālī-intisāba muttaṣıl olmışdur. Bevvāban-ı nüzhet-ibānede mirkāṭ-i tebettül-i inābete tesennüm ve gülzār-ı dil-i: NP'de yok.
[11] Ar: "Safa ile Merve Allah'ın nişanlarındandır." (Bakara 2/158)

şaṭrahū[1] olmışdur. Tekvīr-i tekrīr-i ṣubḥ u şām ile arż-ı muḳaddese-i [NEK1-58a] Şām'a vāṣıl ve ʿanāʾ-i nefer vaʿṣāʾ-i seferden ḥużūr-ı ḥażer-i bilā-ḥaẕer ḥāṣıl olduḳda benān-ı żarāʿat ile ḫalḳa-i bāb-ı meseʾlet taḥrīk ü zecc ve selsāl-i suʾāl mecrā-yı ricāya isāle vü ṣecc olınur ki ḥasbetenli'llāh ol ʿālim-i āgāhuñ cānib-i mürāʿātına ihrāʿ ***ve'r-rāḥimūne yerḥamuhumu'r-raḥmān***[2] peyām-ı reʾfet-i beyānı üzre ṭaraf-ı ḥunūʾ[3] u ḥanāna israʿ idüp ve[4] ẕihāb u iyābda kefīl-i luṭf-ı ber-ḥisābuñuz ḥāline żāmin ve ribāʿ-ı ribāʿat-i ṣafāʾ-i bālde āmin ola. Ḫuṣūs-ı mesfūruñ mekmen-i buṭūn u sütūrdan mücellā-yı bürūz u ẓuhūra gelmesi bu ḥamīm-i ṣamīme[5] mūcib-i imtinān ve maʿraż-ı rūz-ı cezāda bāriḥ-i meṣūbet ü rıżāya bāʿiṣ-i iʿtinān olmaḳ muḳarrer ve şekker-i şükr ü sipās maʿṣara-i dehān-ı muḫliṣān-ı ḥaḳ-şināsda mükerrerdür. (Beyt[6])

[fe'ûlün mefâ'îlün fe'ûlün mefâ'îlün] Ta'vîl
Ve innī le-ercū'llāhe ḥattā ke-ennenī
Erā bi-cemīli'ẓ-ẓanni ma'llāhu ṣāniʿu[7]

44. Mekke-i Mükerreme Şerīfine[8]

[fe'ûlün mefâ'îlün fe'ûlün mefâ'îlün] Ta'vîl
Kerīmun lehū ʿilmun ve ciddun ve rifʿah
Ve lā cuzura fī baḥri'z-zemāni li-meddih

Ve ḳad celle ʿan aṭvāḳı medḥī ḳadruh, e-emdeḥu min cibrīle mādiḥi ceddih. Uhdiyet hāẕihi'l-mecelletu'n-nediyye el-mālikiyye'l-ʿazīzīyye menbeʿa'l-faḍli el-ʿazīziyyu [M-112b] eşrafu aḥfādi'r-rasūli, aʿẓamu ebnāʾi'l-betūli usvetu usrati'l-ʿibā, ḳudvetu'n-nuḳabāʾi'n-nucebā ʿumdetu ensāli's-sibṭayni, ḫulāṣatu ***innī tārikun***

[1] Ar: "Nerede olursanız yönünüzü ona doğru dönün!" (Anlam olarak Bakara 2/144, 150 âyetlerinden alınma bir ifadedir.)
[2] Ar: "Merhametlilere Rahman merhamet eder." (Hadîs-i Şerîf: Müsned ibn el-Mübarek, 165 no. 270, Müsnedü Ahmed, er-Risale, 11/33 no. 6494)
[3] ḥunūʾ: ḥunuvv NP, M.
[4] ve: NEK1'de yok.
[5] ṣamīme: ṣamīm NP.
[6] Beyt: Naẓm M.
[7] Ar: Hüsn-i zan karşılığında Allah'ın yaptığını görebilmeyi ümit ederim.
[8] NP: 141a; M: 112a. Başlık: NP ve M'de yok.

fīkumu'ş-şeḳaleyni *durratu tīcāni'l-hāmāti ve'l-mefāriḳi sulṭānu sādāti'l-meġāribi ve'l-meşāriḳi* (beyt[1])

[fe'ûlün mefâ'îlün fe'ûlün mefâ'îlün] Ta'vîl
Selīlu rasūli'llāhi ve'bnu vaṣıyyihī
Lehu'n-nesebu'l-vaḍḍāḥu min āli Hāşimi

(neṣr[2]) *Es-senedu's-seyyidu'l-eyyidu'l-ceyyidu* [NP-141b] *el-caḥcāḥu'l-ġıṭrīfu'l-ḳamʿālu'ş-şerīfu el-ḳarīru'l-ʿayni bi-teselsuli'l-aʿḳābi meda'l-aḥḳābi el-mustaġnī fī cemīʿi'l-aḳṭāri ve'l-enḳābi ʿani'l-kunā ve'l-elḳābi* (beyt[3])

[müstef'ilün fâ'ilün müstef'ilün fe'ilün] Basît
Fuḍḍılte faḥran ʿala'l-eşrāfi ḳāṭıbeten
Ke-mā ʿalā elfi şehrin leyletu'l-ḳadr

(neṣr[4]) *Elleẕī teteraccā'l-mecerratu en tekūne mınṭaḳaten yaḥduru aḥḳara huddāmihī ve yetemennā'l-hilālu en yekūne naʿlen li-ḥāfiri birẕevni zuvvārihī ve ḳuddāmihī. Rabbi ke-mā ceʿalte burra birrihī eczele min en yukāle bi-ṣavāʿi'l-bedri ve'ş-şemsi ve muḳaʿʿarī*[5] *semā'i sumuvvihī aʿẓame min en yultemese neyluhū bi'l-messi ve'l-lemsi icʿal nemāriḳa su'dudihī fī meḥāfili'l-me'ālī maṣfūfeten ve sudede sededihī bi'ṣ-ṣanādīdi'l-leʿālī maḥfūfeten mine'l-ḥamīmi'd-dāʿi'lleẕī yezdādu şevḳuhū ānen fe-ānen.* (Mışrāʿ)

[müstef'ilün fâ'ilün müstef'ilün fâ'ilün] Basît
Fe'l-uzunu yaʿşiḳu ḳable'l-[NEK1-58b] *ʿayni aḥyānen*

Ve ġıbbe taḳdīme edʿiyyetin yeteḍavvaʿu meclise'l-elsuni bi-eryeḥi nevāfiḥi ʿibārātihī ve yetefetteḥu verdu'l-ḳudsi bi-nesīmi riyāḍi'stiʿārātihī yenhā ilā'l-uskuffeti's-seniyyeti. Ve'l-ʿatebeti's-semiyyeti. İnne fevrate ḥarārati'ş-şeʿafī ve sevrate şerārati'ş-şeġafī emrun yesteḥīlu en yekşife benānu'l-beyāni niḳābe'l-imtināʿi ʿan naḳbeti ruʿbūbeti şerḥi'l-iltiyāʿi. Fe-keyfe yaḳdiru musḥilu'l-yerāʿi

[1] Beyt: Naẓm M.
[2] Neṣr: NP ve NEK1'de yok.
[3] Beyt: Naẓm M.
[4] Neṣr: NP ve NEK1'de yok.
[5] muḳaʿʿari: muʿaḳḳari M.

ʿala'stīfāʾi beşşi'n-nizāʿi. Fe li-ẕālike şarafe ʿanānu'l-ḳalemi naḥve'l-iḫtişāri ve ġursi devḥati'l-iḫlāṣi fī raḳameti'l-iḳtişāri. (Beyt[1])

[müstef'ilün fâ'ilün müstef'ilün fâ'ilün] Basît
ʿİndī mine'ş-şevḳ mā lev[2] ṭulte eşraḥuhū
Yuġnī'l-midāde ve yuġnī külle ḳırṭāsi

Allāhu yaʿlemu ennī fī duʿāʾiküm
Ev fi'l-verā ve ileyküm eşveḳu'n-nāsi

(Neşr[3]) *Ve nercū mine'llāhi teʿalā[4] en lā yaḥsife bedra'l-meḥabbeti bi-ḥaylūleti arḍin baʿde'l-mesāfeti. Ve nesʾelullāhi[5] teʿalā[6] en yaḳşıra ʿan eẕyāli celāliküm yedeyi'l-ḥūri ve'l-isāfeti. Ve lemmā[7] keşurat mevāddu'l-vedādi* [NP-142a] *tefāḳame'l-hecru fī şamīmi'l-fuʾādi. İḳteḍat daʿva'l-ḫulūṣi ve'l-ḫunūʿi [M-113a] irsāle'r-rasāʾili'l-meşḥūneti bi'l-imḥāḍi ve'n-nuṣūʿi. Fe beynā[8] ʿalā ẕālike iẕi'l-mevlā'el-veriʿu's-sāliku faḫru'l-ekiffāʾi ve'l-eşbāhi el-fāḍilu'l-medʿuvvu bi-ʿabdi'llāhi ḳaşade sevāʾe'ṭ-ṭarīḳi bi-delāleti hādi't-tevfīḳi ve tefekkera fī ḳavlihī subḥānehū* ***ve'l-mescidi'l-ḥarāmi'lleẕī ceʿalnāhu li'n-nāsi sevāʾeni'l-ʿākifu fīhi ve'l-bādi*** *ve terake'l-iḳāmete ve'l-ilbāde fe-şedde ḥızāme'l-ḥazmi[9] ʿalā rāḥileti'l-cezmi fī mīṭāni'l-ʿazmi. Ve ʿaṭafe zimāme'l-merīrati'l-mubrameti tilḳāʾe'l-Kaʿbeti'l-Muʿaẓẓamati ve ʿurḍa ṭībeti'ṭ-ṭaybeti'l-mukerrameti. Ve ḳadi'tteḫaẕe'l-muḫliṣu aḳvā vesīletin ve aḳveme ẕerīʿatin ilā vuṣūli tilke'l-efniyeti'l-merīʿati'lletī hiye meşraʿu'ş-şerīʿati.* (Beyt[10])

[mef'ûlü fâ'ilâtü mefâ'îlü fâ'ilün] Muzâri'
Erseltuhū ileyke ve lākinnenī eḳūl
Yā leyteni't-teḫaẕtu sebīlen meʿa'r-rasūl

(Neşr[11]) *Fe-iẕā veṣala bi-faḍli men ḫaleka'l-fetḥa veʿfeyʾe ila'l-beledi'lleẕī yucbā ileyhi şemerātu külli şeyʾin fe'l-meʾmūlu min sebūġi faḍlikümu'l-keşīri ve nubūʿi*

[1] Beyt: Ḳıtʿa M.
[2] lev: lem NP.
[3] Neşr: NP ve NEK1'de yok.
[4] teʿalā: NEK1'de yok.
[5] nesʾelullāhi: nesʾeluhū M.
[6] nesʾelullāhi teʿalāi nesʾeluhū NEK1.
[7] Ve lemmā: Ve bimā M.
[8] enā: NP ve NEK1'de yok.
[9] ḥızāme'l-ḥazmi: ḫirāme'l-ḥaram M.
[10] Beyt: Naẓm M.
[11] Neşr: NP ve NEK1'de yok.

zulāliküm [1] *ve rafdikümu'l-beşīri* [2] *en yekūne ritacu'l-ḥidāti* [3] *bi-meḳālīdi mekārimiküm munfetiḥaten ve taşīra ṣudūre menāhin bi-muṭābeḳati* [4] *kitābi cemāliküm munşeriḥaten li-enne ebvābe raġā'ibiküm münbeliḳatün li-külli rāci vesā'ile ve şumūsi meḥāsiniküm mu'teliḳatun ʿalā mefāriḳı külli ʿānin ve ʿā'ilin.* (Beyt[5])

[müstef'ilün fâ'ilün müstef'ilün fâ'ilün] Basît
Tilke'l-ḳalību mubāḥatun ercā'uhā[6]
Ve'l-ḥavḍu munteẓarun vurūdu'l-vāridi

(Neṯr[7]) *Ve lā yeḫfā ʿalā ẕihniküm'n-naḳḳādi ve ṭab'iküm'l-veḳḳādi enne'l-mevlā'l-muşāru ileyhi inḥalle vucūduhū fī ictirāḥi'l-ʿulūmi'l-āliyyeti ve enfede nuḳūdehū fī işţirā'i beḍāiʿi'l-funūni'l-ʿāliyeti ve'ltece'e*[8] *ilā bābi'l-mevlā's-saʿīd muʿallimi sulṭāni el-aḥrāri ve'l-ʿabīdi* [NEK1-59a] *ve ṣarafe'l-evḳāte ilā'l-muṭālaʿati ve't-taḥṣīli ve ḳallele'l-aḳvāte li-yekūne ʿavnen ʿalā muḥāfaẓati'l-icmāli ve't-tafṣīli ve ḥāze* [NP-142b] *ḳaṣabe's-sebḳı fī mıḍmāri imtiḥāni'l-ʿarāʿiri ve'l-ḳurūmi ve ṣāra muşāran ileyhi bi'l-benāni ʿinde neḥārīri'r-Rūmi ve ḳaṭaʿa bi't-tedrīci medārise ʿāliyeten ve ṣāra ecyāde'l-biḳāʿi'l-ʿuṭṭali bi-teḳāṣīri ifādātihī ḥāliyeten fe-huve muste'hilun ġāyete'l-isti'hāli li-isbāġi'ṭ-ṭavli ve'l-ifḍāli ve lemmā kāne ḥamā'imu'l-mekārimi ve'l-ʿidāti fī vucūdikümu'ş-şerīfi mevrūṯeten ve buzūru'l-hibāti ve'l-cidāti fī nādīkümu'l-munīfi maḥrūṯeten. [M-113b]* (Beyt[9])

[fe'ûlün mefâ'îlün fe'ûlün mefâ'îlün] Ta'vîl[10]
Ġadā bi-ke ravḍu'd-dīni ezhera ānā
Ve ḳad kāne muġberra'l-cevānibi mūḥaşā

Ve ūtiyte faḍlen bāhiran lemeʿānuhū
Ve ẕālike faḍlu'llāhi yu'tīhi men yeşā'u

[1] zulāliküm: zulāli NP, M.
[2] rafdikümu'l-beşīri: refdi lem beşīr M.
[3] ritacu'l-ḥidāti: ritacu'l-cidāti NP, M.
[4] muṭābeḳati: muṭālaʿati NP, M.
[5] Beyt: Naẓm M.
[6] ercā'uhā: encā'uhā NP, M.
[7] Neṯr: NP ve NEK1'de yok.
[8] ve'ltece'e: ve'lteḥā NP, M.
[9] Beyt: Ḳıtʿa M.
[10] İlk mısra vezne uymamaktadır.

(Neşr [1]) *Fe-iḥāletu'l-cūdi'l-ʿamīmi [2] ʿalā vucūdi'l-kerīmi ecdā ve ecderu mini'ctirāḥi'l[3]-iḳtirāḥi li-enne'l-lemḥate'l-yesīrate ʿinde's-sumeḥāʾi kāfiyetun ve'l-kelimetu'l-vāḥidetu fī maḥillihā şāfiyetun ve lā raybe fīhi ennehū iẕā deḫale mecliseküm u'n-nezīhe yekūnu[4] ʿīşuhū ʿazīzan ve ʿaynu rūḥihī ḳarīran ceʿale'llāhu subḥānehu ʿatebete bābiküm ʿavḍa'l-ġāʾiḍīne multeceḥen li-erbābi'l-munā ve'l-ḥavāʾici ve turābe aḳdāmiküm dehra'd-dāhirīne işmide ʿuyūni aṣḥābi'l-bevāʾiḥi. Āmīn bi-ḥurmeti'n-nebiyyi'l-emīn.* (Naẓm[5])

[fe'ûlün mefâ'îlün fe'ûlün mefâ'îlün] Ta'vîl
Baḳıyte ve ʿaynu'llāhi terʿāke dāʾimen
Ve lā zilte[6] fī ẓılli's-siyādeti ḳāʾimen[7]

[1] Neşr: NP ve NEK1'de yok.
[2] cūdi'l-ʿamīmi: cūdi'l-ḥamīmi M.
[3] mini'ctirāḥi'l: mini'ctirāʿi'l M.
[4] yekūnu: yaşīru NP, M.
[5] Naẓm: NP ve NEK1'de yok.
[6] zilte: zālte M.
[7] Ar: İlmi, çalışkanlığı, yüceliği olan değerli insan, zaman denizinde hiçbir ada kuşatamaz onun yardımlarını, benim övgülerimden çok yücedir onun değeri, dedesini metheden Cebrail'den daha çok mu hak eder övgüyü? Bu mektup, eli açık, maliki, izzetli, lütuf pınarı, onurlu, Rasūlullah'ın en şerefli torunu, Betūl'ün evlatlarının en saygını, ailesinin örnek kişisi, soylu nakiblerin önderi, iki torunun soyundan gelenlerin dayanağı, "Muhakkak ki ben sizde iki ağırlık bırakıyorum" (Müsnedü İbn Ahmed, er-Risale, 17/211 no. 11131, Müsnedü Ebi Ya'la, Hüseyin Esed, 2/303 no. 1027.)[sözünün] özü, başlardaki taçların incisi, doğuların ve batıların efendilerinin sultanı.

Rasūlullah'ın torunu ve vasisinin evladına hediyedir ki, o Hāşimoğullarından gelen parlak bir soya sahiptir.

Bir dayanak, seyyid, desteklenen, cömert biridir. Türlü övgülere sahip, şerefli, kavminin onurlu lideri, yıllar boyu süren soyuyla gözü aydın olan, hiçbir yerde ve bölgede künye ve lakaplara ihtiyacı olmayan kimsedir.

Övgüye değer özellikler bakımından şeref sahibi olanların tamamından sen daha üstün kılınmışsın, tıpkı kadir gecesinin bin aydan daha üstün kılınması gibi.

O öyle biridir ki şu galaksi dahi onun en değersiz hizmetkârı olarak geleceği bir yer olmayı ümit eder. Hilal ise onun ziyaretçilerinin, huzuruna gelenlerin bineklerinin toynağında bir nal olmayı temenni eder. Rabbim, onun buğday tanesi kadar iyiliğini dolunayın ve güneşin avuçlarıyla ölçülmekten çok daha fazla eylediğin ve onun yücelik semasının kavisli yapısıyla dokunup elleyerek nail olmaktan çok daha muazzam eylediğin gibi, liderliğinin yaygılarını sıra sıra yüce mahfillere yerleştir, an be an özlemleri artarak içtenlikle dua edenlerle çevrelenmiş olarak doğruluk kapılarını yüce şereflere sahip kıl.

Kulak, gözden önce aşık olur bazen.

Ara sıra dualar takdim et, dil meclislerine en güzel kokulu ifadeleri yayan ve istiarelerinin bahçesinden esen meltemle tertemiz güller açan, kapının o yüce eşiğine varan. Gönlü yakan ateşin ortaya çıkması, aşk kıvılcımının sıçraması ortaya çıkarılması öyle bir durumdur ki meramı açıkça ifade eden parmaklar çekingenlik peçesini beyaz tenli güzelin yüzünden kaldırması belirgin olan özlemden dolayı imkânsızdır. Hal böyleyken kamışın kabuğunu soyan kimse nasıl olsun da

45. Şüret-i Mektūb[1]

[fe'ûlün mefâ'îlün fe'ûlün mefâ'îlün] Ta'vîl

---

anlaşmazlığın sona ermesini sağlasın! İşte bu nedenledir ki kalemin ucu kısaca anlatmaya ve kısıtlı kalarak yetinmenin tepelerine devasa ihlas ağacının dikilmesine yönelmiştir.

Beyit:
Öyle bir özlemim var ki uzatırsan, açıklarım onu / Mürekkebe de, kağıda da ihtiyaç bırakmaz.
Allah bilir, dualarınızda olduğumu / Veya insanlar içinde en özlem duyan kişi olduğumu.

Allah'tan dileriz muhabbetin dolunayı, yerin mesafelerden sonra engel olmasıyla tutulmasın. Sizlerin eteklerine, ümitsizlik ve hüzün ellerini iliştirmemesini dilerim Allah'tan. Sevilecek şeyler çoğalınca, terk edilmenin çetinliği giderek arttı gönlün derinlerinde. İhlas ve boyun eğme iddiası, saf ve parlak muhabbetle dolu mektuplar gönderilmesini gerektirdi. Biz bu halde iken dikkatle hareket eden (vera sahibi), sülük ehli (salik), akran ve benzerlerinin övüncü, erdem sahibi Abdullah isimli sevilen kişi, kılavuzluk edip muvaffakıyete ileterek doğru yolu izledi ve Yüce Allah'ın "yerli, misafir bütün insanları eşit kıldığımız Mescid-i Haram'dan alıkoyanlar" (Hac 22/25) sözleri üzerinde düşündü ve ikamet etmeyi, mekâna bağlı kalmayı bırakıp kararlılık kuşağını azimli olarak başlangıç noktasındaki bineğine bağladı. İyice muhkemleştirilmiş güçlü düğümü Kabe'-i Muazzama'nın karşısına ve Taybe-i Mükerreme'nin yanına bağladı. İhlas sahibi kişi şeriatın simgelerinden olan o verimli yerlere ulaşmak için en güçlü vesileyi, en kuvvetli sebebi edinmiştir. Beyit:

Onu sana gönderdim ama şunu da derim / Ah keşke elçi ile birlikte bir yol edineydim.

Fethi ve ganimeti yaratanın lütfuyla her şeyin semeresinin getirildiği beldeye vardığında her yeri kaplayan bol lütuflarınızdan, tatlı pınarlarınızdan ve müjdeli desteklerinizden ümit edilen, birlikteliklerin kapılarının sizin güzel ahlak kilitlerinizle açık olması, sizin güzelliğinize ait mektuba mutabık olarak yasaklamaların açık bir şekilde çıkarılmasıdır. Çünkü iyiliklerinizin kapıları çeşitli vesileler arayan herkese dönüktür. Güzelliklerinizin güneşleri her an ve her ihtiyaç sahibinin başının üzerinde asılı vaziyettedir. Beyit:

O kuyunun dört bir yanı serbesttir herkes için / Gelmesi beklenir havuza, su ihtiyacı olanın.

Vakitlerini tahsil ve incelemelerde bulunmaya harcamış, geneli ve detayı muhafazaya yardımcı olsun diye az erzak tüketmiş, ileri ve üstün kimselerin imtihanında birinciliği elde etmiştir. Rum diyarındaki üst düzeyde bilgili kimseler içinde parmakla gösterilen biri hâline gelmiştir. Derece derece yüksek medreseleri kat etmiş süslü ifadelerinin gerdanlıklarıyla doğal güzelliği olan o bölgelerin en iyileri, cömertleri olmuştur. Zira o lütufta bulunmak ve zenginliği adeta boca etmek konusunda gayet ehil bir kimsedir. Samimi cömertlikler ve vaatler şerefli varlığınız içinde [geçmişten] miras alınınca, hibelerin ve iyiliklerin tohumları yüce meclisinizde toprağa atılınca

Beyit:
Seni en parlak anına getirdi, Dinin bahçesi bağı / Toz içinde ve ıssız bir halde iken her yanı.
Parlaklığı göz kamaştıran bir lütuf bahşedildi sana / İşte Allah'ın lütfudur, bahşeder dilediği insana.

Kuşatıcı cömertliğin değerli varlığa havale yönlendirilmesi talepte bulunmaktan daha faydalı ve elverişlidir. Çünkü eli açık kimseler nezdinde iken göz ucuyla bakmak dahi yeterlidir. Yerinde edilmiş tek bir söz etkisini gösterir. Hiç şüphe yok ki sizin o nezih meclisinize girdiği takdirde aziz bir yaşantıya erişip ruhunun gözleri sevinç duyar. Yüce Allah kapınızın eşiğini sonsuza dek ihtiyaç ve talep sahiplerinin sığınağı eylesin, ayaklarınızın tozunu, toprağını ilelebet arzu sahiplerinin gözünde ismid sürmesi eylesin. Emin peygamber hürmetine āmīn.

Allah'ın gözü daima üzerinde olarak baki kalasın / Liderlik gölgesinde hep var ve ayakta olasın.

[1] NP: 111a; M: 91a. Başlık: NP ve M'de yok.

Selāmun bi-sinni's-sīni yekşifu cümleten
Mine'l-kürabi'l-meşūdeti'l-ʿuḳadi fi'l-ḳalbi

Selāmun bi-şekli'l-lāmi yuṣbitu ferḥaten
Ve in kāne ḥarfu'l-lāmi fi'n-naḥvi li's-selbi

Selāmun yuḥākī'l-ġayra devratu mīmihī
Turavvī riyāḍa'l-ḥubbi ve'l-ḫāṭıri'l-ḳalbi[1]

Biḥār-ı istiʿdādāt-ı ezeliyyeden teʾsīr-i āfitāb-ı ʿināyet-i celiyye ile semt-i semāʾ-i suʿūda ṣuʿūd iden buḫār-ı taḫayyülāt u efkār miṣāl-i seḥāb-ı ṣiḳāl-i mürtekim ve[2] deryā-bār-ı devāt-ı ẕevāt-ı ʿirfāna mānend-i ḳaṭarāt-ı bārān münsecim olup aṣdāf-ı ẓurūf-ı ḥurūfda dürer-i ābdār-ı meʿānī-i tābdār ḳarīn-i neşv ü nemā ve destyārī-i ġavvāṣṣ-ı ḳalem-i muʿciz-raḳam ile faraża-i ḳarāṭīs ve sāḥil-i kerārīsde cilve-nümā olduḳdan ṣoñra dest-i ḥakkāk-i ṭabʿ-ı çālāk ile ol lālī-i tābnāk simṭ-i süṭūrda tanẓīm ve eṭbāḳ-ı ḥubb-ı nā-maḥṣur ile niṣār-ı meclis-i lāzımü't-taʿẓīm olınur ki[3] aḳṣā-yı merām-ı dil-i keşīrü'l-ġarām budur ki kenār-ı dükkān [NEK1-59b] ḥüsn-i ḳabūle sebeb-i ārāyiş ü tezyīn ve[4] viṣāḥ-ı teleffī vü ḥuṣūle bāʿiṣ-i zīb ü taḳyīn olınup[5] meḥāẓır-ı ṣayrefyān-ı tefennün-i kelāmda sitāyiş ü taḥsīn-i ṭāma maḳrūn ve behāʾ-i ḥüsn ü behāda ʿaḳd-i ḫanāṣir-i ḥussāb ve iḥāṭa-i sebr[6] ü taḳsīm-i kitābdan efzūn ola. Lücce-i devām-ı üvām u iştiyāḳ hübūb-ı ʿāṣıfāt-ı hicr ü firāḳ ile bir mertebe ilticāc u irticāc itmişdür ki[7] cevārī-i münşeʾāt-ı suṭūr-ı münşeʾet[8] diʿāme-i ḫāme ve şirāʿ-ı nāme ile tefāḳum-ı girdāb-ı ışṭırābdan[9] necāʾ u taḫalluṣ muḥāl ve sāḥil-i istīfā-yı beyāna vuṣūl ü temelluṣ ʿadīmü'l-mecāl [NP-111b] olmaġın mıżmār-ı fesīḥü'l-ircāʾ-i ishābdan ṣarf-ı ʿinān ve maʿraż-ı niyāzda ricāʾ-i mülāḳāt ʿıyān[10] olınmaḳ [M-91b] muḳteżā-yı ḥāl-i dil-i eşvaḳ-ı eşfāḳa evfaḳ mülāḥaẓa ve şerāʾiṭ-i refʿ-i taṣalluf u taṣallub muḥāfaẓa olındı. (Ḳıṭʿa[11])

[1] Ar: Selam, kalpte bağlanıp düğüm olan sıkıntıları sînin dişi ile cümleten giderir. Selam, lâmın şekliyle sabitler sevinci; lâm olsa da nahivde harf-i menfi. Selam, mîmin dairesiyle benzer başkasına. Kalpteki sevgi, hatıra bahçelerini doyurur suya. ġayra: ʿayna NP, M; ḥubbi: ḥabt M.
[2] ve: NEK1'de yok.
[3] ki: NEK1' de yok.
[4] ve: NP'de yok.
[5] olınup: olup M.
[6] sebr: seyr M.
[7] ki: NEK1'de yok.
[8] suṭūr-ı münşeʾet: NP'de yok.
[9] ışṭırābdan: ıżṭırābdan M.
[10] ʿıyān: ʿıyād M.
[11] Ḳıṭʿa: Rubāʿī NP, Naẓm M.

[mefâ'ilün fe'ilâtün mefâ'ilün fe'ilün] Müctes

Be-dān Ḫudāy[1] ki der-bāġ-ı ṣunʿ-ı ū her dem
Gul-i vucūd zi-ḫār-i ʿadem şugufte şeved

Ki şevḳ-i men be-liḳā-y-et ziyādet-est ez-ān
Ki şerḥ-i ān be-teşāvīr-i ḫāme gufte şeved[2]

(Neşr[3]) Bu bende-i şermendenüñ ḥişār-ı[4] dil-i ḫullet-inḥişārını vüfūd-ı mücennede ***el-ervāḥu cu'ūdun mucennedeh[5]*** muḥīṭ ve şiyāb-ı şebāt-ı niyyātı sūzen-i fikr-i sūziş-i muḥabbet ile muḥīṭ olmaġla ol ẕāt-ı rüstem-nihāduñ bāzū-yı ictihād ile refʿ-i elviye-i cihād itdükleri mecāmiʿ-i aḥbāb-ı vālā-cenābda teẕekkür ü işnā olduġı[6] eşnāda ***beynemā naḥnu cālisun iẕ ṭaleʿa ʿaleynā raculün şedīdu beyāḍi'ş-şiyābi şedīdu sevādi'ş-şaʿri lā yurā ʿaleyhi eşeru's-seferi ve lā yaʿrifuhū minnā eḥadun[7]*** kelām-ı şaḥīḥü's-senedi emr-i zırh[8] bir berīd-i beşāret-intimā ile nāme-i iʿcāz-nümā vārid ve teʿāvīẕ-i[9] kelimāt-ı muḥabbet-ḫāṣiyyeti vesāvis-i ḫaṭarāt-ı bi'l-bāli bāḫaʾ-i bālden ṭārid olup meḥārīb-i ʿıydān-ı ḍulūʿda ḳanādīl-i şevḳ ü vülūʿ vehhāc ve reccāf-ı dil-i keşīrü'l-ıżṭırāb hübūb-ı riyāḥ u irādet-i ġaybiyye ile mevvāc oldı. Dīde-i ümmīd ki -muntaẕır-ı muḥeyyāʾ-i[10] nüvīddür- revzene-i duʿāʾ-i icābet-nümādan nāẕır-ı ḥadāʾiḳ-i ġalebümüzdür[11] ki fürāt-ı niʿīm-i[12] vāfirātları ile Dārü's-Selām-ı Baġdād bāġ-ı dād olduġı gibi aḳreb-i ezmān ve esʿad-ı aşyāfda[13] bāb-ı übbehet-meʾābları [NP-112a] münciḥ-i aşḥāb-ı ḥācāt ve dīvān-ı keyvān-ı eyvānda müstenid-i müttekā-yı ʿulüvv-i derecāt olmaḳ muḳadder ve müşāhede-i liḳāʾ-i vāżıḥü'n-neḳāʾları ile dīde-i eḥibbāʾ-i rūşen-żamīr ḳarīr olmak[14] muḳarrer ola. (Rubāʿī[1])

---

[1] Ḫudāy: Ḫudā M.
[2] Far: Onun şunʿ bahçesinde, yokluk dikeninden her an vücut gülü açtıran o Allah'ın hakkı için [söylüyorum ki] benim seni görmek için olan arzum ve şevkim kalemin çizerek/yazarak anlatamayacağı kadar fazladır. ḫāme gufte: ḫā gufte M.
[3] Neşr: NEK1'de yok.
[4] ḥişār-ı: ḥişār-ı NEK1.
[5] Ar: "Ruhlar birbirine yabancı olmayan erlerdir." (Hadîs-i Şerîf: Sahihu'l-Buhari, 4/133 no. 3336)
[6] olduġı: olınduġı NP.
[7] Ar: "Oturduğumuz sırada üzerinde yolculuk emaresi görülmeyen, elbisesi bembeyaz, saçları simsiyah olan ve içimizden hiçbirimizin tanımadığı bir adam çıkageldi." (Müsnedü Ahmed, er-Risale, 1/434 no. 366)
[8] emr-i zırh: üzre NP, M.
[9] teʿāvīẕ-i: teḳādīr-i M.
[10] muḥeyyāʾ-i: muḥibbāʾ-i M.
[11] ġalebümüzdür.: ġaleb-minādur. M.
[12] niʿīm-i: naẓm-ı NP, M.
[13] aşyāfda: aḥyānda NP, M.
[14] muḳadder ve müşāhede-i liḳāʾ-i vāżıḥü'n-neḳāʾları ile dīde-i eḥibbāʾ-i rūşen-żamīr ḳarīr olmak: NP'de yok.

[mef'ûlü mefâ'ilün mefâ'îlü fe'ûl] Ahreb
Māyīm be-rāh-ı [NEK1-60a] *ʿışḳ pūyān heme ʿomr*
Vaṣl-ı tu be-cidd u cehd cūyān heme ʿomr
Yek çeşm zeden ḫayāl-i tu pīş-i naẓar
Bihter zi-cemāl-i ḫūb-rūyān heme ʿomr[2]

(Neṯr[3]) Ol ẕāt-ı nebāhat-ṣıfātuñ meṣāff-ı muṣāfātında[4] bu hezīmet-yāfte-i leşker-i āfāt-ı ṯābit-ḳadem ve maḥkeme-i muḥkeme-i muḥabbetde ḥüsnü'r-raʿvī[5] ve ṣādıḳü'd-daʿvī olan cümle-i aḫillādan aḳdem olduġı iftiḳār-ı beyān ve iḳāmet-i bürhāndan *ke'ş-şemsi fi'ẕ-ẓahīrati*[6] *ve'd-ḍav'i fi'l-hecīrati*[7] eşher ü aẓher olmaġın ki[8] [M-92a] vürūd-ı nāme-i ḥikmet-şiʿāra[9] dil-i ṣadāḳat-endūzda ol deñlü şevḳ ü sūz merkūzdur ki (beyt[10])

[mef'ûlü mefâ'ilün fe'ûlün] Hezec
Her ḳıl bedenümde bir dil olsa
Her sāʿat-i ʿömr biñ yıl olsa

(neṯr[11]) intişār-ı beyān-ı miʿşārı ḫāric-i dā'ire-i muvassaʿa-i[12] iḳtidārdur. Bundan ziyāde mıżmār-ı ıżmār-ı muḥabbet-i bī-riyāda semend-i kerem-rū iştiyāḳ-ı rekż ü istibāḳ olınmayup vücūd-ı mevcūdü'l-cūdları ṣadr-ı ʿulüvv-i ḳadrde dā'imā mübeccel ü muʿazzez ve riyāş-ı ḥüsn-i irtiyāşları ṭırāz-ı āḫirü'z-zamān ve ʿalem-i deʿat ü emān ile muʿallem ü muṭarraz olmaḳ duʿāsı vesīle-i neyl-i āmāl ve ḥüsn-i ḫātime-i aʿmāl[13] ḳılındı. (Ḳıṭʿa[14])

[mef'ûlü fâ'ilâtü mefâ'îlü fâ'ilün] Muzâri'
Tā devlet-est devlet-i tu mustedām bād

---

[1] Rubāʿī: Ḳıṭʿa NP.
[2] Far: Biz bütün ömür aşk yolunda arayış içinde olanlarız. Bütün gücümüzle gayretimizle sana kavuşmayı arayanlarız. Bir göz açıp kapayıncaya kadar gözümün önüne hayalinin gelmesi, bütün ömür güzel yüzlülerin güzelliklerini seyretmekten daha güzeldir, daha iyidir.
[3] Neṯr: NEK1'de yok.
[4] muṣāfātında: mażāḳātında M.
[5] ḥüsnü'r-raʿvī: ḥüsnü'd-daʿvā M.
[6] ẓahīrati: ẓahīrat M.
[7] Ar: Gün ortasındaki güneş, sıcağın en yüksek olduğu andaki ışık misali. fi'l-hecīrati: fi'l-hecīri M.
[8] ki: NEK1'de yok.
[9] şiʿāra: şiʿārda NP.
[10] beyt: mıṣrāʿ NP, naẓm M.
[11] neṯr: NEK1'de yok.
[12] muvassaʿa-i: muvaṣṣaʿa-i M.
[13] aʿmāl: āmāl NP.
[14] Ḳıṭʿa: Naẓm M.

Çendān ki kām-ı tust cihānet be-kām bād

Çun menzil-i duruşt be-āsān bedel şudest
Ber-ḫāṭır-ı tu yād ẕāne'l-kirāme bād[1]

46.[2] [NP-112b]

[mef'ûlü fâ'ilâtü mefâ'îlü fâ'ilün] Muzâri'
Ān peyk-i nāme-ber ki resīd ez-diyār-ı dūst
Āverd ḥırz-ı cān zi-ḫaṭ-ı muşkbār-ı dūst

Dil-dādem-eş be-mujde vu ḫaclet hemī berem
Z'īn naḳd-i ḳalb-i ḫ ̌īş ki kerdem niṣār-i dūst[3]

Ṣaḥīfe-i vaḥy-i celīlü'l-mebānī ve kitāb-ı veṣīḳü'l-elfāẓ-ı daḳīḳü'l-meʿānī merāyā-yı mezāyā-nümā-yı ***āteynāhu'l-ḥikmete ve faṣlü'l-ḫiṭābi***[4] ve tebāşīr-i ṣubḥ-menāşīr ***ve mā yeẕẕekkeru illā ulu'l-elbābi***[5] yaʿnī ḥamāme-i nāme ki ol ḳıble-i iḳbāl ve ḳuble-i aḳyāl mālik-i veżāʾiʿ-i biżāʾiʿ-i aʿlāḳ-ı aḫlāḳ sālik-i şāhrāh-ı eşfāḳ u erfāḳuñ ḥarīm-i bāb-ı[6] ʿavārif-i iyāb[7] ve ḫaṭīm-i ʿatabe-i mekārim-iyāblarından ṭāʾir ve bu kemīne-i vülūʿuñ iḥnāʾ-i lāne-i dil-i verūʿ ve eṭrāf-ı āşiyāne-i ḫuld-vürūʿında dāʾir oldı. (Naẓm[8])

[mefâ'ilün fe'ilâtün mefâ'ilün fe'ilün] Müctes
Resīd mujde-i devlet zi-feyż-i bī-pāyān
Demīd ṣubḥ-ı saʿādet zi-maṭlaʿ-ı iḥsān

Şuguft ġonçe-i dil der-feżā-yı gulşen-i ʿıyş

[1] Far: Devlet durdukça senin devletin de devam etsin. Senin arzuların oldukça, dünya da senin arzularına uygun olsun. Zor menziller kolaya tebdil olmuştur, senin hatırına "ẕāne'l-kirāme" gelsin.
[2] NP: 112b; M: 92a. Başlık yok.
[3] Far: Dostun diyarından gelen mektup getiren haberci, dostun misk kokusu yayan hattıyla yazılmış bir can muskası getirdi. Süslü gelin evlerine götüreceğim müjdeye gönül verdim. Bu dosta feda, nisa ettiğim (başına saçmak) bu kalbimin servetini, nakdini, gelin evine götüreceğim.
[4] Ar: "Ona hikmet ve güzel konuşma vermiştik." (Sâd 38/20)
[5] Ar: "Ancak akıl sahipleri düşünüp ibret alırlar." (Bakara 2/269; Âl-i İmrân 3/7)
[6] bāb-ı: NEK1'de yok.
[7] iyāb: ibāb NEK1.
[8] Naẓm: NEK1'de yok.

Vezīd bād-ı ṭarab der-hevā-yı ʿarṣa-i cān[1]

[NEK1-60b] (Neṣr[2]) Ol fihris-i mecmūʿa-i faẕl u tibyānuñ mecīʾ ü ityānından kāşāne-i ḫalvet-serā-yı haşā şemʿ-i ẓulmet sūz-i ***yaḫtaṣṣu bi-raḥmetihī men yeşāʾu***[3] ile pür-nūr ve pertev-i mehāʾ-i ***mā yefteḥi'llāhu li'n-nāsi min raḥmetin fe-lā mumsike lehā***[4] [M-92b] ile feden-i beden reşk-i ḳuṣūr-ı ḥūr olup verd-i ṭarī-i dil-i şanavberi nesīm-i ʿināyet ile ḫandān ve teveddüd-i sābıḳ-ı teleffüt-i lāḥıḳ ile şadçendān oldı. (Mışrāʿ[5])

[mef'ûlü fâ'ilâtü mefâ'îlü fâ'ilün] Muzâri'
Cānem fedā ki nāme vu nāmeş mubārek-est[6]

[NP-113a] (Neṣr[7]) Hezār ʿacz ü teşvīr ve şerm ü taḳṣīr ile muḥāẕāt-ı ṣaḥīfe-i pür-iʿcāz ve muḳābele-i nāme-i mütenāsibü'ṣ-ṣudūr ve'l-iʿcāzda ʿıḳyān-ı duʿāʾ-i maẓhar-ı[8] iżāʾet ki aḥfāş-ı zer-nigār-ı eflākde mānend-i ḫūrşīd-i tābnāk bedīl ü ʿadīli mefḳūd ve cümān-ı ṣenāʾ-i bedr-i veżāʾet ki meḥāżır-ı ṣayrefyān-ı ḫunket ü dehā ve rūz-ı bāzār-ı cevheryān-ı başīret ü nühāda pesendīde vü menḳūd ola. Berīd-i ferruḫ-ı bī-ferḫunde peyām-ı ṣubḥ u şām ile ġubār-ı[9] kimyā-ʿayār bāb-ı mekārim-diṣāra niṣār olınduḳdan ṣoñra ḳışṣa-güzār-ı kilk-i bedāyiʿ-nüvīs bālā-yı kerāsiyy ü kerārīsde ḳāṣṣ ve baḫr-ı siyāh-dūde-i devātdan iḫrāc itdügi cevāhir-i kelimāt-ı bā-ibtihāc ile ziynetefzā-yı meclis-i ġāṣṣ-ı[10] ḫāṣṣ olup ruḫsāre-i şāhid-i ḫaṭṭī ḫayalān-ı ḥüsn-efzā-yı nuḳaṭ ile taḫbīr ve mübtedā-yı[11] refd[12] ü nedīde bu resmle iftitāḥ-ı ḫuṭbe-i taḫbīr ider ki cehren ve sırren[13] ol ḥarem-nişīn-i ḥarīm-serānuñ mekārim-i aḫlāḳ u imlāları ile *beyne'l-meleʾi raṭṭabe'l-lisān*[14] ve şehd-i meḥāsin-i fiʿāl ve eṭāʾib-i faʿālleri ile ʿaẕbü'l-beyān iken ḥālā bāb-ı kāḫ-ı şımāḫ maḳrūʿ ve toḫm-ı bürümend ḫabr-ı kişţzār-ı dil-i pür-ʿiberde mezrūʿ oldı ki erbāb-ı ġaraż ve muttaşıfān-ı ***fī ḳulūbihim***

[1] Far: Sonsuz feyzden devlet müjdesi ulaştı. İhsan matla'ında (doğuş yeri) saadet sabahı aydınlandı. Iyş bahçesinin fezasında gönül goncası açıldı. Can arsasının havasında sevinç rüzgârı esti. bād-ı: bāb-ı NEK1, NP.
[2] Neṣr: NEK1'de yok.
[3] Ar: "Rahmetini dilediğine tahsis eder." (Bakara 2/105; Âl-i İmrân 3/74)
[4] Ar: "Allah'ın insanlara açacağı herhangi bir rahmeti tutup engelleyen olamaz." (Fâtır 35/2)
[5] Mışrāʿ: NEK1'de yok.
[6] Far: Canım feda ki, onun namı da namesi de mübarektir.
[7] Neṣr: NEK1'de yok.
[8] duʿāʾ-i maẓhar-ı: duʿāʾ-i mihr-i M.
[9] ġubār-ı: ʿinān-ı NP, ġubān-ı M.
[10] ġāṣṣ-ı: ḫāṣṣ-ı NP, ʿāżż-ı M.
[11] mübtedā-yı: müntedā-yı NP, M.
[12] refd: fid NEK1.
[13] cehren ve sırren: sırren ve cehren M.
[14] Ar: İnsanlar arasında yumuşak dilli.

meraḍun[1] gülzār-ı muḥabbet-i dīrīneye ecrā-yı yenābīʿ-i meyn ve hedm-i bünyān-ı ẕātü'l-beyn idüp cenāb-ı celālet-menāblarına ḥitāben ketb ü tasṭīr ve elḳāb-ı şeref-nişābları taṣdīr olınan aḥkām-ı [NP-113b] ḳarīnetü'l-iḥkāmda ʿadem-i müsāʿide ve ḥarem-i āmin-i mevāʿideden mübāʿide iḥtimāli ile şarṭ-ı siʿāyeti riʿāyet eylemişler[2] ve ***kefā bihi şehīden***[3] ki ol ẕāt-ı āfitāb-teʾelluḳa[4] taʿalluḳ iden sāniḥāt-ı aḥvālde ḳāʿide-i ihmāl iʿmāl olınmayup reh-nümāyān-ı meḥacceʾ-i ***ve'l-mūfūne bi-ʿahdihim iẕā ʿāhedū***[5]ya iḳtidā ve taḥṣīl-i [NEK1-61a] marżāt-ı ẕāt-ı hümāyūnlarında beẕl-i iḳtidār olınmışdur. (Mışrāʿ[6])

[fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilün] Remel
Ger felek ber-ne-kuned bīḫ-i marā hemçu nihāl [M-93a]
Her kucāyem bī-nişānī bī-nişīnem[7] *ṣad sāl*[8]

(Neṣr[9]) Ol ṣāʿid-i ʿalālī-i ʿizz ü ʿalā ile bu kemīne-i ṣādıḳü'l-vālā beyninde sebeb-i münāsebāt-ı berīm ve ḥabl-i ṣarīme ġayr-ı ṣarīm iken ne iḥtimāldür ki ṣādırāt-ı aḥvālde tehāvün ve mekān-ı imkānda olan umūr-ı lāzımetü'ẕ-ẕuhūrda ʿadem-i teʿāvün olına. *Ġāyetu fi'l-ġāyāt*[10] *mā fi'l-bābi*[11] ḥavza-i ḥimāyet ü iḥtisābları ile maḥmiyy ve sihām-ı tedābīr-i ṣāʾibeleri ile mermiyy olmayan eṣḳāʿu ṣuġūruñ ṭavārī-i veḳāyīʿ ü umūrında ẕāt-ı saʿādet-müḥāẕātlarında ḫiṭāben[12] ketb-i evāmir ü aḥkāma bu bende-i nā-kām ġayr-ı meʾẕūn ve dāʾire-i vüsʿden bīrūndur. Bundan māʿadā ẓıll-ı hümā-yı ʿadālet-nümālarında vāḳıʿ veḳāyiʿ-i *bi-esrihā ra'yu işābet*[13] intihāle iḥāle olınup her sāʿat-i riʿāyet[14] deḳāʾiḳ ü ṣevānīde[15] tekāsül ü tevānī olınmaz. Keṣret-i ziḥām-ı fuḳarā ve ġalebe-i meṣāliḥ-ı ehl-i ḳurā bu maḫlaṣ-ı pür-tāb-ı ġayr-ı mürtābı bir vechle istīʿāb itmişdür ki merkez-i taḥannün ü niyāzda rüsūḫ u ṣebāt ve enāmil-i kilk-i bedāyīʿ-ṭırāz [NP-114a] ile taḥrīk-i silsile-i mükātebāt ġāyet-i baġyet ü merām[16]

[1] Ar: "Onların kalplerinde bir hastalık vardır." (Bakara 2/10; Mâide 5/52; Enfâl 8/49; Tevbe 9/125)
[2] eylemişler: itmişler NP.
[3] Ar: "Şahit olarak O yeter." (Ahkâf 46/8)
[4] teʾelluḳa: teʾellüfe NP.
[5] Ar: "Antlaşma yaptıkları zaman sözlerini yerine getirirler." (Bakara 2/177)
[6] Mışrāʿ: NEK1'de yok, Naẓm M.
[7] bī-nişīnem: nişīnem M.
[8] Far: Felek, beni bir fidan gibi kökümden sökmedikçe, beni nereye dikersen orada 100 yıl kalırım.
[9] Neṣr: NEK1'de yok.
[10] fi'l-ġāyāti: NP ve NEK1'de yok.
[11] Ar: Bu babın/konunun son noktası.
[12] ẕāt-ı saʿādet-müḥāẕātlarında ḫiṭāben: NEK1'de yok.
[13] Ar: Tamamıyla isabetli bir görüş.
[14] riʿāyet: NEK1'de yok.
[15] ṣevānīde: ṣevānīden NP.
[16] baġyet ü merām: baġyet-i merām NP.

ve muḳteżā-yı levʿat[1] u ġarām iken niçe zamāndur ki dehr-i bī-emān meżāʾīḳ-i şevāġil ü ʿalāyıḳdan ʿadem-i incāʾ ve tesvīd-i cevāb-nāme-i iḫlāṣ-ı ʿalāmeyi ircāʾ eylemişdür. Min baʿd (mışrāʿ[2])

[mef'ûlü mefâ'ilün fe'ûlün] Hezec
Şāyeste-i ẕāt-ı ṣādıḳu'l-vaʿd

budur ki her effāk-i fitne-engīzüñ peyām-ı dürūʿ-āmīzi ışġā ve ʿamel-i fiʿl-i muḥabbet tavassuṭ-ı ecānib ile ilġā olınmayup ṣavāliḥ-i meṣāliḥ-i nā-güzīri bu çāker-i fermān-peẕīre işāret ile ʿarż-ı beşāret beşārete ligām ḥüsn-i ihtimāmları ṣeny ve efnān-ı fünūn-ı müveddetden eṣmār-ı ismār-ı ṣadāḳat ceny olına. İmkān-ı beyān-ı şevḳ ü iltiyāʿ ḥālet-i istiḥālet ü imtināʿa maḳrūn ve iḫāṭa-i dāʾire-i ʿilm ü ʿayn belki iştimāl-i maḳūle-i keyfe ve eyneden bīrūn olmaġın ārzū-yı şeref-i luḳye vü viṣāl ile -ki etemm-i meʾreb ü āmāldür- iḳtiṣār u şeb-i deycūr-ı ṭalebde iżāʾet-i aḳmār-ı aʿmārları duʿāsı ile iḫtiṣār olındı. (Ḳıṭʿa[3])

[mefâ'ilün fe'ilâtün mefâ'ilün fe'ilün] Müctes
Hemīşe tā ki suveydā buved maḥall-i ḥayāt
Hemāre tā ki dimāġ-est musteḳarr-ı ḫayāl

Mebād māh-ı celāl-i turā ufūl u muḥāḳ
Mebād mihr-i beḳā-yı turā kusūf u zevāl[4]

47.[5]

[M-94b] [NEK1-61b] Fākihe-i müfākehe-i edʿiyye-i ḫullet-şiʿār ve mīve-i şīve-i eṣniye-i ṣadāḳat-iṣʿār ki [NP-114b] ḥamīle-i cemīle-i ḫuld-i ḫaledde yāniʿ ve nāẓūr-ı ġayret-i muḥabbet ü inʿiṭāf-ı ictinā vü iḳtiṭāfına ġayr-ı māniʿ ola. Eṭbāḳ-ı[6] ʿahd ü miṣāḳa mevżūʿ ve üküff-i żarāʿat ü ibtihāl ile pīşgāh-ı ʿizz ü celālde merfūʿ ḳılınduḳdan ṣoñra vāsıṭa-i *el-meveddetu iḥdā'l-ḳarābeteyni*[7] ile ḫalvet-serā-yı iḫlāṣ-ı

[1] levʿat: levḥat NP.
[2] mışrāʿ: NP ve NEK1'de yok.
[3] Ḳıṭʿa: NEK1'de yok.
[4] Far: Süveydanın hayat bulduğu yer daim olduğu ve senin hayalin dimağın müstekarrı olduğu sürece; celal ayın hiç batmasın, bekâ güneşin de küsuf ve zeval bulmasın.
[5] NP: 114a; M: 93b. Başlık yok.
[6] Eṭbāḳ-ı: Eṭbāʿ-ı NP, M.
[7] Ar: Sevgi/sempati iki yakınlıktan biridir.

bī-meyne[1] īṣāl ü itḥāf ve mevḳif-i recāda ber-ḥaseb-i ***inna'llāhe yuḥibbu'l-muliḥḥīne fi'd-duʿāʾ***[2] şedd-i liḥaf-ı ilḥāf olınur ki zamān-ı ḫaṭṭ-ı riḥāl ve hengām-ı nüzūl-i nādī-i ʿadīmü'l-miḥālde elḥāẕ u āmāḳ ḥüsn-i telaḳḳī vü irşāḳa maṭmaḥ ve naẓar-ı iʿtāb ve ʿadem-i ʿitāba melmaḥ ola. (Beyt[3])

[mefâ'ilün fe'ilâtün mefâ'ilün fe'ilün] Müctes
Zihī saʿādet u iḳbāl eger ḳabūl ufted
Zihī şeref ki bi-ʿaynu'r-rıżā şeved manẓūr[4]

(Neṣr[5]) Bu muḫliṣ-ı rāsiḫü'l-ḥubb ol merbaʿ-ı merīʿ-i faẕl u lubbdan (beyt[6])

[fe'ûlün mefâ'îlün fe'ûlün mefâ'îlün] Ta'vîl
Ve kunnā cemīʿan ke'l-cemīʿi te'ellüfen
Fe-ʿāde vedāʿun fe'fteraḳnā ke-aḥrufihī[7]

(neṣr[8]) feḥvāsı üzre müfāraḳat ve sebeb-i żarūrī-i hicr-i ṣūrīyi muḳārafat[9] ideli hevā-yı dil-i pür-ṣafāda terākib ü terākim ve tekāṣüf ü tefāḳum iden seḥāb-ı endūh-ı bī-ḥisābuñ īlāmı müsteḥīlü'l-iʿlām olmaġın (mışrāʿ[10])

[müstef'ilün fâ'ilün müstef'ilün fâ'ilün] Basît

Evciz fe-basṭuke fi'l-imlāli imlāluhu[11]

(neṣr[12]) emrine imtiṣāl ve ḳalīb-i ḳalbden küllu ġıllin intiṣāl olınup münteʾā-yı meʾreb ü münā budur ki ʿanḳarīb aḥsen-i vücūh u esālīb ile nesīm-i gülzār-ı viṣāl mehebb-i faẕl-ı müteʿālden hebīb ve semend-i ṭabʿ-ı müstemend mıżmār-ı meserret ü istibşārda ḳımāṣ u şebīb ide. (Naẓm[13])

[fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilün] Remel
Dārem umīd ki murġ-ı ġam u derd-i hicrān

[1] bī-meyne: bī-sīne M.
[2] Ar: "Allah duada ısrarcı olanları sever" (Hadîs-i Şerîf: Müsnedü'ş-Şihab el-Kudai, 2/145 no. 1065)
[3] Beyt: NEK1'de yok, Naẓm M.
[4] Far: Eğer kabul görürse, nasıl bir saadet ve ikbaldir. Rıza gözüyle bakılırsa bu da nasıl bir şeref olur.
[5] Neṣr: NP ve NEK1'de yok.
[6] beyt: NEK1'de yok, naẓm M.
[7] Cemî gibi bir arada, toplu idik, veda geldi, ayrıldık harfleri gibi. ("جميع" kelimesinin harflerinin bitişik "وداع" kelimesinin harflerinin ayrı yazılmasına işaret edilmektedir.)
[8] neṣr: NEK1'de yok.
[9] muḳārafat: müfāraḳat NP, M.
[10] mışrāʿ: NEK1'de yok.
[11] Ar: Özlü söyle! Geniş geniş söylemek bıkkınlık oluşturur.
[12] Neṣr: NEK1'de yok.
[13] Naẓm: NEK1'de yok, Ḳıṭʿa M.

Z'āşiyān-ı dil-i mā zūd remīden gīred [NP-115a]

Resed el-ḳıṣṣa be-pāyān şeb-i deycūr-ı firāḳ
Ṣubh-i maḳṣūd zi-her gūşe demīden gīred[1]

(Neṣr[2]) Esʿad-ı[3] ibbān ve eşref-i aḥyānda şemʿ-i hüdā-yı ġam-zedā ile kāşāne-i dil-i muḥabbet-nişāna münevver ve cüdrān-ı[4] ḳaṣr-ı vücūd dimāʾ-i ṣūret-nümā-yı ḥuṣūl-i maḳṣūd ile muṣavver olup ol maṣdar-ı āṯār-ı nevādir ü ṭuraf ṭarafından bir mektūb-ı merġūb ki beyāż-ı ḫilāl-i süṭūr-ı [M-94a] bedāyiʿ-ṣudūrı rūz-ı dil-fürūz-ı şādmānī ve rūy-ı dil-cūy-ı ġavānī gibi żiyā-baḫş u nūr-feşān ve sevād-ı ḥurūf-ı ʿanber-miṣāli -ki merdümek-i dīde-i ṣanādīd ü ṣimāldür- şeb-i vuṣlat-ı düşvār-yāb ve tārīkī-i zülf-i pür-pīç ü tāb gibi ārām-dih ve rāḥat-resāndur. Vārid ü vāṣıl ve reşeḥāt-ı seḥāb-ı [NEK1-62a] kelām-ı belāġat-insiḥābından teḳāṭur u inṣıbāb iden bārān-ı raḥmet-i nevāziş ü keremden raḳme-i ḫāṭır-ı muḥabbet-raḳama neżāret ü ṭarāvet ḥāṣıl oldı. (Naẓm[5])

[mefâ'îlün mefâ'îlün fe'ûlün] Hezec
Kitābun naẓmuhū yaḥkī zulālā
Ve fī faḥvāhu nūrun ḳad teleʾle

Fe lev ḫuṭṭat cevāhiruhū bi-birrin
ʿAlā bedrin le-lāḳa bihī kemālā[6]

(Neṣr[7]) Ol ġurre-i cibāh-ı ẕelāḳat ve dürre-i eṣdāf-ı ṭalāḳatuñ[8] mażmūn-ı iltifāt-nümūnında meknūn olan luṭf u nedīden māʿadā ***tehādū teḥābbū***[9] feḥvāsı üzre ol diyār-ı maḥrūsü'l-urafıñ reġāʾib-ı ṭarafından (mışrāʿ[10])

[mefâ'îlün mefâ'îlün fe'ûlün] Hezec
Ṣelāṣun hunne fī'l-bıṭṭīḫi medḥu

[1] Far: Gam, dert ve hicran kuşunun gönül yuvamızdan ürküp gideceğine ümidim var. El-kıssa uzun ayrılık gecesi son bulur ve maksut sabahı her köşeden görünmeye başlar. (Metinde "raşad" yazılmıştır ancak anlama "resed" daha uygundur.)
[2] Neṣr: NEK1'de yok.
[3] Esʿad-ı: Saʿd-ı NP.
[4] cüdrān-ı: ceẕlān-ı NP, M.
[5] Naẓm: NEK1'de yok.
[6] Ar: Nazmı tatlı duru sulara benzeyen mektubun muhtevasında pırıltılı incii misali bir nur var. Mücevherleri dolunayda güzelce dizilse, bu vezileyle kemâlâta erişir.
[7] Neṣr: NP ve NEK1'de yok.
[8] Ve fī faḥvāhu nūrun ḳad teleʾle... Ol ġurre-i cibāh-ı ẕelāḳat ve dürre-i aṣdāf-ı ṭalāḳatuñ: NP'de yok.
[9] Ar: "Hediyeleşin ki birbirinizi sevesiniz." (Hadîs-i Şerîf: Müsnedü Ebî Ya'lâ, Hüseyin Esed, 11/9 no. 6148)
[10] mışrāʿ: NEK1'de yok, ḳıṭʿa M.

Ve fi'l-insāni nuḳṣān ve ẕilleh

Ḥuşūnetu cildihī ve'ş-şıḳlu fīhi
Ve ṣafratü levnühu min ġayri ʿilleh

İẕā aḳṭaʿtehu irben terāhu
Kebuder ḳuṭiʿat ʿanhü'l-ehlihu[1]

(neşr[2]) kelām-ı muʿteberine mażhar olan dest-āvīz-i meveddet-āmīz[3] ile bu kemīne-i nā-çīz yād ve ḳaṣr-ı bī-ḳuṣūr-ı muḥabbet[4] kenār-ı cūybār-ı ḫulletde bünyād buyurılmış. [NP-115b] (Beyt[5])

[mefâ'ilün fe'ilâtün mefâ'ilün fe'ilün] Müctes
Hediyyeʾī ki ez-ān ẕāt-ı bī-naẓīr āyed
Muḳarre-est ki maḳbūl u dil-peẕīr āyed[6]

(Neşr[7]) ʿAle'd-devām fażl-ı Ḫudā-yı ʿAllām ile[8] dıraḫt-ı cedd ü baḫtuñuz müşmir ve şeb-i ʿizz ü ṭarabuñuz muḳmir[9] olup her ḥālde ḳāʾid-i tevfīḳ ü iḳbāl muʿīn ü yāver[10] ve nihāl-i vücūd-ı bī-hemālüñüz ilā inḳıżāʾi'l-aḥḳāb şümār-ı teselsül-i aʿḳāb ile[11] bār-āver ola. Bu bende-i maḥzūn teʿāḳub-ı elṭāf-ı gün-ā-günlarından şerm-i ḥaclet ü şerme ġarīḳ ve dīde-i başīret dezīr-i minnet ile ḳarīr ü berīḳ olup ḥazīne-i sīne-i bī-kīnede cevāhir-i kemyāb sekīne-i meknūn ve dil-i na-muʿtedil luṭf-ı ġayr-ı memnūn ile memnūn oldı. (Naẓm[12])

[mef'ûlü mefâ'îlü mefâ'îlün fâ'] Ahreb
Men ḫod ẕi-kerem-hā-yı tu memnūn būdem
Luṭf u kerem[-et] ber-ser-i luṭf efzūdī[13]

[1] Ar: Üç şey karpuz için övgü, insan için noksanlık ve zillettir: Derisinin sertliği ve içindeki ağırlık ve böceği olmayan sarı bir renk. Yere kestirirsen Dolunay olarak görürsün, dalından kesersin. Son üç mısra NEK1'de yok; Şelāşun: Şelātun M.
[2] Neşr: NEK1'de yok.
[3] meveddet-āmīz: muḥabbet-āmīz NP.
[4] muḥabbet: meveddet NP.
[5] Beyt: NEK1'de yok, Naẓm M.
[6] Far: O eşsiz zâttan gelen hediye muhakkak makbul ve gönlümün istediğidir.
[7] Neşr: NEK1'de yok.
[8] ile: NP'de yok.
[9] muḳmir: muʿmer NP, M.
[10] muʿīn ü yāver: muʿayyen ü bār-ver NP.
[11] ilā inḳıżāʾi'l-aḥḳāb şümār-ı teselsül-i aʿḳāb ile: NP'de yok.
[12] Naẓm: NEK1'de yok.
[13] Far: Ben zaten senin kereminden memnun idim. Lütuf üzerine kerem ve lütuf koydum.

(Neṯr[1]) Meşāriʿ-i faż̤l-ı bāriʿlerinden zülāl-i ibtihāl kürūʿ ve mevḳıf-ı mekārim-i iḫtiyāzda ʿarż̤-ı niyāza şürūʿ olınur ki bu zāviye-i hicrānda nesyen mensiyyā ve ḫarābe-i ḫarmānda maẓhar-ı ***fe len ukellime'l-yevme insiyyen***[2] olan bende-i ser-efkende-i [M-94b] muḳteżā-yı ṭabʿ-ı medenī ve muhtācü'n-ileyh nefesī vü bedenī olan ḫıdemāt u mehāmmda istiḫdām ile tefrīḥ ve sāʾir aḫbār-ı sārre ile ki tesābil-i[3] tenācī vü müsārre ola. (Naẓm[4])

[mef'ûlü fâ'ilâtü mefâ'îlü fâ'ilün] Muzâri'
Vaṣl-eş be-cust u cū ne-tevān yāften velī
Ān bih ki ʿomr der-ser-i īn cust u cū reved [NEK1-62b]

ʿOmrī ki der-heves guẕerān-est ʿomr nīst
ʿOmrān buved ki der-ser-i sevdā-yı ū reved[5]

(Neṯr[6]) Tekāṯüf-i ʿumūm-ı ġumūm-ı żārreden tefrīc buyurmaġla ḫalvet-serā-yı [NP-116a] bālde şemʿ-i ẓulmet-zidā-yı viṣāl ināre ve meclis-i üns-i ülfetde cām-ı feraḥ-encām-ı ittiḥād u zülfet idāre olına.[7] Bundan ziyāde eşheb-i aḳlām mıżmār-ı basṭ-ı kelāmda icāle ve dilāʾ-i velādan māʾ-i ḳarāḥ-ı iḳtirāḥ iḫāle olınmaḳ mūriṣ-i żucret ü seʾām ve ḫāric-i muḳteżiyāt-ı maḳām olmaġın izdiyār-ı diyār ki -nihāyet-i āmāl-i ʿuṣṣāḳ-ı bī-ḳarārdur- verāʾ-i sürādiḳ-i taḳdīrden teysīr-peẕīr olmaḳ duʿāsı ile iktifā vü tezeccī ve cenāb-ı Dādār-ı bī-şebīh ü şerīk ü miṯl ü mānendden devām u ḳıvām-ı devlet-i ebed-peyvendleri niyāz u tereccī olındı. (Ḳıṭʿa[8])

[mefâ'ilün fe'ilâtün mefâ'ilün fe'ilün] Müctes
Hemīşe tā be-beyāż-ı nehār mī-yārend
Musevvedāt-ı leyāl ez-berā-yı żabṭ-ı ḥisāb

Ḥisāb-ı ʿomr u beḳā-yı tu bād çendānī

[1] Neṯr: NEK1'de yok.
[2] Ar: "Artık bugün hiçbir insanla konuşmayacağım." (Meryem 19/26)
[3] tesābil-i: ḳābil-i NP, M.
[4] Naẓm: NEK1'de yok.
[5] Far: Gerçi ona kavuşmak, aramakla bulunmaz ama ömrü bu arayışla geçirmek güzeldir. Heves üzere geçen ömür, ömür değildir. Onun sevdası üzere geçen ömür, ömürdür.
[6] Neṯr: NEK1'de yok.
[7] Bu cümle NEK1'de şiirden önce yazılmıştır.
[8] Ḳıṭʿa: NP ve NEK1'de yok.

Ki der-muḥāsebe ʿāciz şevend kilk u kitāb[1]

48.[2]

[mef'ûlü mefâ'îlün mefâ'îlün fâ'] Ahreb
Ān k'ū be-selāmī zi-tu ḳāniʿ bāşed
Yek-bāre rehā mekun ki żāyiʿ bāşed
Dīrest ki pursişī nekerdī be-ḳalem
İnşāa'llāh ki ḫayr māniʿ bāşed[3]

Nādī-i ḫāṭır-ı ḫaṭīri taʿṭīr iden edʿiyye-i icābet-i evʿiye ol sülāle-i aṣḥāb-ı mecd ü ṣadāret ve ʿulāle-i mā-i[4] ġadaḳ-ı vezaret (ḳıṭʿa[5])

[Vezin bulunamadı.]
Şerafun tetābeʿa kābiran an kābirin
Ke'r-rumḥi enbūben ʿalā enbūbin

Ve tela'n-nucūmu'z-zuhra min eslāfihī
Ke'l-ġaysi şu'būben ʿalā şu'būbin[6]

(neşr[7]) kelām-ı şeref-eşerine maẓhar olan ẕāt-ı melā'ik-semīrüñ meclis-i ʿıllıyyīn-naẓarlarında sūzān ve ḳabs-i ḫüsn-i iʿtiḳāddan işʿāl ü īḳād [NP-116b] olınan şemʿ-i āfitāb-ı lemʿ-i eşniye-i[8] icābet-i ebniye ol necl-i necīb-i ḥacācīc ve ḫayrü'l-ḫalef-i eşrāf-ı[9] merāciḥ (naẓm[10])

[Vezin bulunamadı]
Fi'l-mehdi [M-95a] yenşaḳḳu ʿan seʿādeti ceddihī
Eşeru'n-necābeti sāṭıʿa'l-burhāni

[1] Far: Daima, hesapların zaptı için gecenin karanlığını gündüzün aydınlığı üzerine getirdikleri (mürekkep-kağıt ilişkisi) sürece, senin ömrünün hesabı ve ebediliğin fazla olsun. Öyle ki, kalem ve kitap onun muhasebesinde aciz kalsın. leyāl: meyyāl M.
[2] NP: 116a; M: 94b. Başlık yok.
[3] Far: Senden gelen bir selama kanaat eden kimseyi birden bire bırakma ki zayi olmasın. Çok zamandır kalem ile bizim hatrımızı sormadın, inşallah [buna] mani olan şey hayırdır.
[4] mā-i: NEK1'de yok.
[5] ḳıṭʿa: NP ve NEK1'de yok.
[6] Ar: Boğum boğum olan mızrak gibi büyükten küçüğe devam eden bir şeref ki yıldızlar ardı sıra yağıp duran yağmur gibi Zühre'nin ardından gider.
[7] neşr: NEK1'de yok.
[8] eşniye-i: āyīne-i M.
[9] eşrāf-ı: eşref-i NP.
[10] naẓm: NEK1'de yok.

İnne'l-hilāle iẕā raʾeyte numuvvehū
Eyḳante bedra emnihī fi'l-lemeʿāni[1]

(neşr[2]) feḥvā-yı saʿādet-medārına nümūdār olan vücūd-ı mekremet-ifżānuñ bezm-i üns-efzālarında fürūzān olduḳdan ṣoñra żamīr-i āfitāb-naẕīrlerine -ki maṣabb-ı füyūżāt-ı fālıḳü'l-ışbāḥ ve mülemmaʿ-i işaʿʿāt-ı miṣl-i nūra ***ke-mişkātin***[3] ***fī-hā mişbāḥun***[4]dur- inhāʾ-i ḥabb-ı ʿadīmü'l-ḫubb budur ki sevḳ-i ḳażā ve sebḳ-i ḳader-i serīʿü'l-meżā ile bu ḥamīm-i ṣamīmüñ berāt-ı ḥāl-i vaḳīʿi ṭuġrā-yı ḫıdmet-i tevḳīʿ ile muvaḳḳaʿ ve ḫırḳa-i ḥāl-i perişānı necsīye-i[5] intiẓām u sāmān ile muraḳḳıʿ olmaġın inficār-ı tebāşīr-i ṣubḥ-ı ṣādıḳdan intişār-ı deyācīr-i leyl-i ġāsıḳa dek naẓm-ı meḳāṣıd-ı fuḳarā [NEK1-63a] müḥāvīc ve telāfī-i mühimmāt-ı vüfūd u efāvīc idüp īḳād-ı kānūn-ı ḳānūn-ı ʿOṯmānī ve ṣarf-ı ḥavl-i rūḥānī vü cismānīde cidd-i vāfī ve saʿy-ı kāfī olınur ki ḥālā baʿż umūr-ı mühimme ve şüʾūn-ı müḥimmede ṣuver-ı[6] Münşeʾāt-ı Selāṭīn-i pīşīn ve süver-ı mekātīb-i kübrāʾ-i Firdevs-nişīne mürācaʿat lāzım ve bu maʿnāya dil-i ḥāzim cāzim olmaġın merḥūm Ferīdūn Begʾüñ -ki[7] miyān-ı erbāb-ı berāʿatde ṣāḥib-i nām u nişān ve mā-beyn-i aṣḥāb-ı berāʿatde ẕī-ḳadr ü ʿunvān idi- ʿale't-tafsīl ve't-tebvīb [NP-117a] cemʿ ü tertīb itdügi ṣuver-ı mekātīb-tefaḥḥuṣ u taṭallub ve esbāb-ı taḥassüs-i bī-ḥisāb cemʿ ü teʾellüb olınduḳdan soñra[8] kerīmetü'ṭ-ṭarafeyn nāʾiletü'ş-şerefeyn sulṭān-ı ʿālī-şān ḥażretlerinüñ kütüb-ḫāne-i ḥikmet-meʾābларında ol[9] kitāb-ı kem-yāb maḥfūẓ u meknūn olduġı maẓnūn olmaġın ḳarʿ-i bāb-ı tevaḳḳuʿ u tevekküf ve cāy-ı ricāda teʿakküf olınduḳda ẕāt-ı mekārim-simātlaruñuz ṣunūf-ı ʿizz ü rifāġ[10] ile sancaġa teveccüh ü iʿtitāb ve raḳam-ı mecd-i meʿālī-meʾāli raḳīm-i liyāḳat u istīhāle iktitāb eyledükde sāʾir ʿuddet-i esfār ve mühimmāt-ı kütüb ü esfār ile ol kitāb-ı düşvār-yāb bilā reyb u tesvīl naḳl ü taḥvīl olınduġın işʿār u ifhām ve żūʾ-i[11] taḥḳīḳ-i ḥaḳīḳ ile refʿ-i ẓalām-ı şübhet ü ibhām buyurdılar. Lā-cerem ol [M-96b] yek-süvāre-i mızmār-ı keremden bī-tevaḳḳuf u

[1] Ar: Asaletin izi, göz kamaştıran kanıtıyla atasının saadetinden beşikteyken belirir. Hilalin geliştiğini gördüğünde onun dolunay iken ne kadar göz kamaştırıcı olacağını anlarsın.
[2] neşr: NEK1'de yok.
[3] ke-mişkātin: ke-meşkūtin M.
[4] Ar: "İçinde lamba bulunan bir kandillik gibi." (Nûr 24/35)
[5] necsīye-i: nuḫbe-i NP, neciyye-i M.
[6] cidd-i vāfī ve saʿy-ı kāfī olınur ki ḥālā baʿż umūr-ı mühimme ve şüʾūn-ı müḥimmede ṣuver-ı: M'de yok.
[7] ki: NEK1'de yok.
[8] olınduḳdan soñra: olınduḳda NEK1.
[9] ol: olan M.
[10] rifāġ: rifāʿ M.
[11] żūʾ-i: ṣūʾ-i M.

teʾennī ve istidʿā vü temennī olınur ki ol nüsḫa-i kem-yāb bu muḫliṣ-i bī-irtiyāba irsāl ü īṣālde istiʿcāl buyurılup bu bābda mecbūl-i ẕāt-ı maḳbūl olan timṣāl-i luṭf-ı[1] mevfūr mirʾāt-i ẓuhūrda ṣūret-nümā ve nihāl-i meḳāṣıd-ı nihāl teʾṣīr-i bārān-ı berr ü nevāl ile māʾil-i neşv ü nemā ola. (Naẓm[2])

[mefâ'ilün fe'ilâtün mefâ'ilün fe'ilün] Müctes
Be-āfitāb ne-gūyed kesī ki nūr bi-baḫş
Çerā ki ḫaṣlet-i ū ġayr-ı nūr-baḫşī nīst[3]

(Neṣr[4]) Maḳṣūd-ı ḫāṭır-ı Küseyb olan baʿż ṣuver-i mekātībden ḳażāʾ-i vaṭar ve ṣaḥīfe-i ḳalb-i ṣafīye raḳam-ı teşeffī [NP-117b] müstaṭır olduḳdan ṣoñra ṣalifetü'l-beyān Sulṭān-ı ʿālīyetü'ş-şān ḥażretlerinüñ ʿatebe-i ẕerrīn-ketebelerine teslīm ve ṭūṭī-i bāle verāʾ-i āyīne-i lisān-ı ḫālden luġāt-ı[5] şükr ü niʿmet ve efḍālleri taʿlīm olınur. Bu ḫuṣūṣ-ı bāʿiṣü'l-ḫulūṣıñ ḫuṣūli ve ol nüsḫa-i nādirenüñ vuṣūli aḳṣā-yı emel ü münye ve ricāʾ-i mümteniʿü'l-ġunye olmaġın pāye-i tevaḳḳuʿdan rütbe-i ilḥāf u tażarruʿa teraḳḳī ve şāhid-i meşhūd-ı [NEK1-63b] mā hüve'l-maḳṣūda istidʿāʾ-i sürʿat telaḳḳī olınur. (Naẓm[6])

[fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilün] Remel
Çi ziyān dāred eger pertev-i mihr-i kerem-et
Şeb-i ummīd-i dil-i ḫasta be-pāyān āred[7]

(Neṣr[8]) Bundan ziyāde sūre-i ṣūret-i ġarām ḳırāʾat ve maʿraż-ı ʿarżda remī-i sihām-ı ishāb u ishāma cürʾet olınmayup bu muḫliṣ-i riyā-mücānib cānibine rāciʿ sāniḥāt-ı veḳāyiʿ-i iʿlāmda taḥrīk-i aḳlām olınmaġla bāb-ı mūṣad-ı firāḳ u ṣadd-ı ġayr meftūḥ ve sīne-i meveddet-i dīrīne meşrūḥ buyurılmaḳ ricāʾ-i bī-ircāsı ile iktifā ve bu şerīṭa-i belāġat-ḫarīṭa żımnında ḳafāve-i meṣel-i *meʾrūbe*[9] *lā ḫafāve*[10] iḫtiyār u iḳtifā olındı. (Ḳıṭʿa[11])

---

[1] luṭf-ı: ẕāt-ı NP.
[2] Naẓm: NEK1'de yok.
[3] Far: Kimse güneşe ışık yay demez. Çünkü onun hasleti ışık yaymaktan başka bir şey değildir.
[4] Neṣr: NEK1'de yok.
[5] luġāt-ı: nüʿāt-ı NP.
[6] Naẓm: NEK1'de yok.
[7] Far: Senin kerem ve cömertlik ışığın bu yorgun gönlün ümit gecesini sonlandırırsa bunda ne ziyan vardır?
[8] Neṣr: NEK1'de yok.
[9] meʾrūbe: meʾrete M.
[10] Ar: Muhabbet değil maslahat.
[11] Ḳıṭʿa: NP ve NEK1'de yok.

[mefâ'ilün fe'ilâtün mefâ'ilün fe'ilün] Müctes
Hemīşe tā ki der-īn kār-geh ne-y-ārāmend
Vufūd-ı ġayb zi āmed şud-i vurūd u ṣudūr

Maḳarr-ı ʿizz-i tu taḫt-ı saʿādetī bādā
Ki dem-be-dem resedeş tāze devletī be-ṣudūr[1]

49.[2] [NP-118a] [M-96a]

[müstef'ilün fâ'ilün müstef'ilün fâ'ilün] Basît
El-yevme encezeti'l-āmālu mā veʿadet
Ve edrake'l-mecdu aḳṣā mā temennāhu

El-yevme esfera vechu'l-ʿizzi mubtesimen
Ve aḳbelet bi-berīdi's-saʿdi buşrāhu[3]

Deʿāvāt-ı dürrī-i dıraḫş ki ṣafvet-i[4] zülāl-i selsebīl selāset-mażmūn-ı meknūnı[5] ṭīre-dih-i ruḍāb-ı ḥacle-keşān[6] ***ʿalā rafrafin ḫuḍrin veʿabḳariyyin ḥisānin***[7] ve teslīmāt-ı selvet-baḫş ki iʿtidāl-i hevā-yı Firdevs-ḫāṣṣiyet feḥvā-yı ḫullet-iḫtivāsı mehebb-i[8] feyż-i bī-intihāʾ-i *fe'nẓur ilā āṯāri raḥmeti'llāhi* ***keyfe yuḥyī-l-arḍa baʿde mevtihā***[9]dan ḫażīle-i bāb-ı[10] erbāb-ı nühāya rāḥat-resān belki berīḳ-i cevāhir-i elfāẓ-ı bāʿ iṯetu'l-ittiʿāẓdan meẓāhir-i ***lem yaṭmiṯhunne insun ḳablehum velā cānnun***[11] olan ḥūr-ı cinānuñ mekānı verāʾ-i ḫudūr-ı teşvīr ü ḥicāb teleʾlüʾ-i dürer-i derārī-nümūn-ı kelimāt-ı ḥikmet-meşḥūnından meṭāriḥ-i eşiʿʿāt-ı ***ke-ennehunne-'l-yāḳūtu ve'l-mercānu***[12] olan muḥaẕẕirāt-ı Ḥassān'uñ vird-i lisānı kelām-ı ḫayret-encām-ı ***inne hāẕā leşey'un ʿucābun***[13] ola. Hengām-ı pervāz-ı şahbāz-ı muraṣṣaʿ-bāl-i ṣabāḥ ve

[1] Far: Bu iş yerinde hareket devam ettikçe, gaybın habercisi gelip gittikçe senin makarr-ı izzetin öyle bir saadet üzere olsun ki, bahtın/devletin sürekli tazelensin. kār-geh: kār M; be-ṣudūr: be-ẓuhūr M.
[2] NP: 118a; M: 96a. Başlık yok.
[3] Ar: Bugün emeller vaadini gerçekleştirdi, şan ve şeref ümidinin son noktasına erişti. Bugün izzetin gülen yüzü ortaya çıktı, mutluluğun elçisi müjdeyi getirdi.
[4] ṣafvet-i: ṣufūf-ı NP.
[5] meknūnı: mektūnı NEK1.
[6] ḥacle-keşān: ḥacle-keyān NP, M.
[7] Ar: "Onlar yeşil yastıklara ve güzel yaygılara yaslanırlar."(Rahmân 55/76)
[8] mehebb-i: muḥabbet-i NP.
[9] Ar: "Allah'ın rahmetinin eserlerine bak! Yeryüzünü ölümünden sonra nasıl diriltiyor." (Rûm 30/50)
[10] bāb-ı: bāl-i NP.
[11] Ar: "Bunlardan önce onlara ne insan ne de cin dokunmuştur." (Rahmân 55/56 ,74)
[12] Ar: "Sanki onlar yakut ve mercandır." (Rahmân 55/58)
[13] Ar: "Gerçekten bu çok tuhaf bir şey!" (Sâd 38/5)

zamān-ı cevelān-ı ṭāvūs-ı zerrīn-yāl-i[1] revāḥda cenāḥ-ı mīsāḳ-ı ʿahd ü mīṯāḳa şedd ü ḥabl-i metīn-i duʿāʾ-i icābet-ḳarīn dest-i sefīr-i şemāl ile ol ẕāt-ı ṣimāl-i ḥamīdü'ş-şimāle ḳadd[2] olınduḳdan ṣoñra ḫāne-i[3] kilk-i miskī-câme kenār-ı ḥıyāż-ı riyāż-ı beyāż-ı nāmede ġars[4] u tenbīt ve ṭıfl-ı mür ber-müstaḳīmü'l-[NP-118b]ḥarekāt ürcūḥa-i enāmil ve gehvāre-i devātda elbān-ı naḳs-ı[5] bedāyiʿ-naḳş ile terbiyyet ü tertīb[6] olınup [NEK1-64a] kilk-i ʿayyār-ı nerm-reftār bu vechle ḥaṭıʾet-i ṭaḳṣīrden tenaṣṣul ve nüzhet-serā-yı ʿarż-ı ḥāle tevaṣṣul ider ki bu vedīd-i bī-iʿtibār vālid-i büzürgvār-ı aṣālet-medārları ile leyāl-i ṭıyāl-i ʿālem-i ervāḥda eḥādiṯ-i teʿārüf-i eşbāḥı müsāmere ve ḥelāl-i ülfet ü ḫilāl-i bī-iḫtilālde ḳurʿa-i muḫālaṭa vü muḫāmereyi muḳāmere itmekle ẕāt-ı nebālet-simātuñuz daḫı *ferʿu'ş-şeyʾ yunbiʾu ʿan aṣlihi*[7] maġzā-yı muḥabbet-aġzāsına iḳtidā ve *el-ḥubbu yetevāreṯ*[8] maẓmūn-ı ġayr-ı muḥdiṯinüñ ibdāsına ibtidā idüp ḫāṣṣaten cenāb-ı cennāt-menābuñuz ile bu şıddīḳ-i bī-meyn beyninde[9] inʿiḳād bulan rābıṭa-i [M-96b] vidād ber-ḥaseb-i *el-ḳarābeti taḥtācu ilā ḳurbetin ve'l-ḳurbetu lā yaḥtācu*[10] *ilā ḳarābetin*[11] yevmen-fe-yevmen müzdād olmaġla her ān dīde-i pāyān beyn-i dil ü cān bürūḳ-ı beşāʾir-i ʿizz ve reymi şiyem iderken nāgāh ol ẕāt-ı āgāh *eş-şiblu yuʾsıd ve'l-hilālu yubdir*[12] meṯeli üzre mekān-ı[13] mekānet-i şāna ṣuʿūd u bülūġ ve maşrıḳ-ı istiʿdāddan āfitāb-ı faẓl u ʿidād şürūḳ u zülūġ idüp ol müstemsik-i ḥabl-i veṯīḳ ***ve sīḳa'lleẕīne'tteḳav rabbehum ilā'l-cenneti zumeran***[14] emīrü'l-ümerā olduḳları ḫaber-i ḫayr-ı bī-merāsı ḳurṭa-i āẕān-ı iẕʿān olduḳda bu niʿam-ı *sālibetu'n-niʿam*[15]ıñ merāsim-i şükr-i mümteniʿü'l-iḥṣāsı isbāġ[16] ve levāzım-ı şükd-i[17] ʿadīmü'l-istiḳṣāsı işbāġ olınup murġ-ı ḫoş-elḥān zebān

[mefâ'ilün fe'ilâtün mefâ'ilün fe'ilün] Müctes

---

[1] zerrīn-yāl-i: zerrīn-bāl-i NP, M.
[2] ḳadd: medd M.
[3] ḫāne-i: ḫāme-i NP.
[4] ġars: ġarṣ NEK1.
[5] naḳs-ı: nefs-i M.
[6] tertīb: terbīb M.
[7] Ar: Bir şeyin şubesi aslı hakkında bilgi verir.
[8] Ar: Sevgi tevarüs eder.
[9] ḫāṣṣaten cenāb-ı cennāt-menābuñuz ile bu şıddīḳ-i bī-meyn beyninde: NP'de yok.
[10] yaḥtācu: taḥtācu M.
[11] Ar: Akrabalığın yakın olmaya ihtiyacı olması; yakın olmanın ise akrabalığa ihtiyacı olmaması.
[12] Ar: Şibl aslan, hilal dolunay olur.
[13] mekān-ı: NEK1'de yok.
[14] Ar: "Rablerine karşı gelmekten sakınanlar da grup grup cennete sevk edilirler." (Zümer 39/73)
[15] Ar: Nimetleri ortadan kaldıranın.
[16] isbāġ: işbāġ NEK1.
[17] şükd-i: şükr-i NP.

Şugufte şud gul-i behcet be-būstān-ı umīd
Niş-est bāz-ı meserret [NP-119a] *bir āşiyān-ı umīd*[1]

(neṣr[2]) gülzārında aġānī-i sürūr-ı bī-şümār ile tefrīd ve ḫoş-ı vüḥūş-ı ġumūm u aḥzānı mirzebe-i ṣadā-yı beşāret-resān ile[3] teşrīd eyledi. (Naẓm[4])

[mef'ûlü fâ'ilâtü mefâ'îlü fâ'ilün] Muzâri'
Şehbāz-ı devlet-i tu ki pervāz mī-kuned
Ḫod ṣabr kun ki çeşm kunūn bāz mī-kuned[5]

(Neṣr[6]) Ḫudā-yı cevād-ı müteʿāl bu ʿizz ü iḳbāli envāʿ-ı suʿūdet ve inşirāḥ-ı bāle ḳarīn ve livāʾ-i ḳadr-i vālālarını mümāss-ı çarḫ-ı berīn idüp ḥamāʾim-i kerāʾim-i dād u sedādı iʿtiṣāf ile izāle-i rüsūm-ı żaym[7] u iʿtisāf[8] müyesser ü naṣīb ve ẓıll-ı ḥamiyyet ü ḥimāyetlerinde istiẓlāl iden reʿāyā-yı bergeşte-ḥāl nāʾil-i naʿīm-i deʿah ü raʿah ü siʿah olmaġla dāḫil-i ḥavza-i ḥükūmetleri olan her şehr ü memleket ʿāmir ü ḥaṣīb ola. Ser-pençe-i hicr ü nevādan beṣṣ-i şekvā emr-i ṭavīlü'ẕ-ẕeyl ve dil-i nākāma ṣadr-ı [NEK1-64b] ḫatm-i kelāmdan sebeb-i zeyl olmaġın yed-i basṭat ile maṣārīʿ-i hicr ü beynūnet iġlāḳ ve her ān kilīd-i ṭūmār-ı muʿciz-nişānları ile ebvāb-ı muvaṣṣada-i sābıḳa-i ḫullet iblāḳ[9] olmaḳ dergāh-ı ḳādir-i Ḫallāḳ'dan iʿtiḳād[10] ve hemvāre ol ẕāt-ı reşīd müttekī-i muḫadde-i māh[11] ve visāde-i zer-keş-i şīd olmaḳ içün mekmen-i ḳalb-i dürr-ābdan[12] dürr-i girān-behā-yı duʿā-yı mücāb[13] istiḫrāc u iḫtifā olındı. (Naẓm[14])

[fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilün] Remel
Tā buved nūr-feşān peyker-i ḫūrşīd-i sipihr
Tā buved gird-i zemīn gerdiş-i gerdūn-bulend [M-97a]

Muddet-i devlet-i ʿomret be-beḳā-yı [NP-119b] *ebedī*

[1] Far: Sevinç gülü, ümit bostanına açıldı. Sevinç kartalı/şahini ümit aşiyanına oturdu.
[2] neṣr: NP ve NEK1'de yok.
[3] ile: NEK1'de yok.
[4] Naẓm: NEK1'de yok.
[5] Far: Senin devletinin şahbazı, kartalı uçmaktadır. Sabret! Çünkü gözlerini şimdi açtı.
[6] Neṣr: NP ve NEK1'de yok.
[7] żaym: ḫaym NP, M.
[8] iʿtisāf: NP ve M'de iki kere yazılıdır.
[9] iblāḳ: aylāḳ NP, īlāf M.
[10] iʿtiḳād: iʿtifā NP, M.
[11] māh: mā NP.
[12] dürr-ābdan: evvābdan NP, M.
[13] mücāb: ḥicāb M.
[14] Naẓm: NEK1'de yok, Ḳıṭʿa M.

Bād bā-muddet-i devrān-ı felek hem-peyvend[1]

50.[2]

[müstef'ilün fâ'ilün müstef'ilün fâ'ilün] Basît
Humu'lleẕīne eṭābū bi'n-nedā muhecā
İẕ ṭayyebe'l-mecdu ve'l-ʿalyāʾu maḥtidehum

Ṣaġīruhum ke-kebīrin fī iḳtināʾi ʿulāʾ
Men telḳa minhum feḳad lāḳayte seyyidehum[3]

Şerāʾif-i ṭarāʾif-i deʿavāt-ı eṭāʾib ve reġāʾib-i ġarāʾib-i teslīmāt-ı mezilletü'ş-şeṭāʾib ki silk-i rabṭ-ı kelāmda intiẓām bulan elfāẕ-ı selāmet-encāmı elḳāṣ-ı[4] emṭār-ı ṣanʿat-ı insicām ile maẓhar-ı ***ke-şeceratin ṭayyibetin aṣluhā ṣābitun ve ferʿuhā [fi's-semāʾ]***[5] ve ol fenen-i bāsıḳ u ʿālīnüñ incā vü ḥavālīsinde terbiyet-i rebīʿ-i[6] faẕl-ı berīʿ[7] ile reyāḥīn-i duʿā-yı icābet-ḳarīn[8] ṣābit[9] ola. Nuḳāṭ-ı müşk-bār-ı ḥurūf-ı cevāhir-niṣārı bālā-yı eşcār-ı mīve-dārda bedīdār olan fevākih-i yāniʿa-i āb-dār gibi ẓāhir ü nümāyān ve ḳuṭūf-ı dāniye-i meʿānīsi ile meclis-i mekremet-mebānīye mehdī-i bevākīr-i edʿiyye-i[10] bī-pāyān olup mercüvv-i dil-i meşcüvv budur ki enmele-i taḫayyür ü tenaḳḳī ile tenāvül ve māʾide-i ḥüsn-i telaḳḳīde tedāvül olına. (Naẓm[11])

[mefâ'ilün fe'ilâtün mefâ'ilün fe'ilün] Hezec
Çu gul be-ḫande der-āyed gul-i emel be-neşāṭ
Eger zi-gulşen-i luṭf-et vezed nesīm-i ḳabūl[12]

---

[1] Far: Gökyüzünün güneşi parladıkça ve yeryüzü etrafında dönmeye devam ettikçe, senin ömrünün devleti de feleğin devranı müddetince baki kalsın.
[2] NP: 119b; M: 97a. Başlık yok.
[3] Ar: Çiğ damlalarıyla gönlü hoşnut edenlerdir onlar / Şan, şeref, yücelik güzelleştirmiştir asaletlerini / Yücelikleri edinmede küçüğü de aynı büyüğü de / Lideridir onların, karşılaşsan içlerinden biriyle.
[4] elḳāṣ-ı: ilṣāṣ-ı NP, M.
[5] Ar: "Kökü sağlam, dalları göğe yükselen bir ağaç gibidir." (İbrahim 14/24) ve ferʿuhā: NP ve M'de yok.
[6] rebīʿ-i: M'de yok.
[7] rebīʿ-i: P'de yok.
[8] icābet-ḳarīn: beġāyet-ḳarīn M.
[9] ṣābit: nābit M.
[10] edʿiyye-i: edʿiyyeyi NP.
[11] Naẓm: NP ve NEK1'de yok.
[12] Far: Eğer lutuf bahçenden kabul esintisi eserse emel gülü, açılmış gül gibi güler.

(Neṣr[1]) Baʿd ʿarż-ı ʿurāżatü'l-eşvāḳ muḳaddemāt-ı levāʾic-i firāḳ bu vechle imlā ve ʿilm-i ḳalem-i muʿciz-ṭırāz ṣaḥīfe-i melseʾ-i raḳḳ-ı niyāzda [NP-120a] iʿlā olınur ki bu çāker-i nā-tüvān ol ẕāt-ı cezīlü'l-iḥsāna fevt-i meyl ü cenef[2] ve keṣret-i vecd ü denef ile (naẓm[3])

[Vezin bulunamadı.]
İn kāne ḳad baʿude'l-liḳāu fe vuddunā
Bāḳın ve naḥnu ʿala'n-nevā aḥbābu

Kem ḳāṭıʿin li'l-vaṣli yuʾmenu vudduhū
Ve muvāṣılin bi-vedādihī yurtābu[4]

(neṣr[5]) ḳıṭʿa-i ḡullet-beyānını her zamān vird-i [NEK1-65a] zebān eyleyüp taʿvīẕ-i ümīd-i viṣāli şenātir-i suʾāl ile iʿtiżād ve kūşe-i inzivāda (naẓm[6])

[fe'ûlün mefâ'îlün fe'ûlün mefâ'îlün] Ta'vîl
İẕā ṭanneti'l-uẕunāni ḳültü ẕekertinī
Ve in ḡalecet ʿayneyye racevtu't-telāḳıyā[7]

(neṣr[8]) maʿnāsını[9] mülāḥaẓa vü teẕkār ile mevḳif-i[10] teraḳḳub u intiẓārda cüṣūm u intiżād iderken nāgāh feyż-resān-ı hātıf-ı ġaybī-penāh nār-ı ibşārı iẕkāʾ [M-97b] ve ürbe-i müjde-i ḳurbeti[11] bu vechle iḥkāʾ eylediği ol ẕāt-ı mekārim-muʿtāduñ maẓhar-ı (naẓm[12])

[mütefâ'ilün mütefâ'ilün mütefâ'ilün] Kâmil[13]
Niʿamu'l-ilāhi ʿala'l-ʿibādi keṣīrahu
Ve ecelluhunne necābetu'l-evlādi[1]

---

[1] Neṣr: NP ve NEK1'de yok.
[2] cenef: ḥayf NP.
[3] Naẓm: NEK1'de yok.
[4] Ar: Buluşmak uzak olsa da sevgimiz bâkîdir; biz özde sevenleriz. Vuslata ermemiş olan nicesinin sevgisi emindir, kimi vâsıl olmuşun sevgisi ise şüphelidir. Bāḳın: Bāḳ M.
[5] neṣr: NP ve NEK1'de yok.
[6] naẓm: NEK1'de yok.
[7] Ar: Kulaklar çınlayınca dedim, beni andın. / Gözlerim seyirince buluşmayı ümit ettim. (Metinde "ẓannet" yazılıdır ancak anlam bakımında "ṭannet" daha uygundur: "ẓannet = zannetti", "ṭannet = çınladı/tınladı".) ḡalecet: ḡaclet M.
[8] neṣr: NP ve NEK1'de yok.
[9] maʿnāsını: maʿnāsı NP.
[10] mevḳif-i: mevḳıb-ı NP.
[11] ḳurbeti: ḳarīni NP, M.
[12] naẓm: NEK1'de yok.
[13] İkinci mısra vezne uymamaktadır.

(neṣr[2]) olan necl-i necābet-i nejād ṭavīlü'n-necādı taḥṣīl-i ʿizz-i ātī içün esbāb-ı istiʿdād-ı ẕātīyi tehiyye ve ẓılāl-i mecd ü celālde tefiyye idüp mübeşşirāt-ı faż̇l-ı rāʾiḳ süḥub-ı müterākime-i mevāniʿ ü ʿavāʾiḳı tedrīc ile ḳaşʿ u tefrīc itmekle rütbe-i livāʾ-i ʿizzet-iḥtivādan ictiyāz ve beglerbegligüñ pāye-i refīʿinde silʿa-i ʿıyş-ı refīġi[3] iḥtiyāz itmişler. (Naẓm[4])

[mef'ûlü fâ'ilâtü mefâ'îlü fâ'ilün] Muzâri'
Şukr-i Ḫudā ki şām-ı umīd-i zamane-rā
Ṣubḥ-ı ẓafer zi-maṭlaʿ-ı ʿizz u şeref demīd

Her nāvek-i duʿā ki guşādend ehl-i rāz
Ez-bāzū-yı niyāz heme ber-hedef resīd[5]

(Neṣr[6]) Feyyāż-ı vücūd bu rifʿat u ṣuʿūdı mübārek ü mesʿūd idüp [NP-120b] ẕāt-ı Süleymān-mānuñuz daḫı ʿanḳarībü'l-ezmān dīvān-ı mevʾīlü'l-emānda müttekī-i nemārıḳ-ı maṣfūfe-i ʿizz ü ḳadāret ve müstenid-i fürūş-i merfūʿa-i ṣadr-ı ṣadāret olmaġla aḥbāb-ı ṣadāḳat-meʾāb mevḳif-i ʿubūdiyyetde müṣūl ve mevḳiʿ-i ibrāz-ı ḫıdmetde ṣümūl idüp sāliye-i ẕāt-ı[7] idālet ü ʿadāletlerinde zümre-i evrād-ı rāfiġ[8] ü rāfih ve mehābet-i saṭvet-i übbehetlerinden enżād-ı eżdād güm-geşte vü nāfih ola. (Naẓm[9])

[müstef'ilün fâ'ilün müstef'ilün fâ'ilün] Basît
Berākumu'llāhu min ḥazmin ve keremin
Ezkā mine'l-māʾi bel eẕkā mine'ş-şuʿali

Telūḥu fī devleti'l-eyyāmi devletukum
Ke-ennehā milletu'l-islāmi fī'l-mileli[10]

---

[1] Ar: Tanrının kullara nimetleri çoktur. En yüceleri de evlatların asaletidir.
[2] Neṣr: NP ve NEK1'de yok.
[3] refīġi: refīḳi NP.
[4] Naẓm: NEK1'de yok.
[5] Far: Elhamdulillah ki zamanın ümid akşamı üzerine zafer sabahı izzet ve şeref matlaından doğdu. Sır sahiplerinin (gönül sahipleri, kalp gözü açık olanlar) muhtaçlık ve isteme eliyle attıkları her dua okunun tamamı hedefe vardı.
[6] Neṣr: NP ve NEK1'de yok.
[7] ẕāt-ı: NEK1'de yok, sāliye-i ẕāt-ı: sāye-i ẕāt M.
[8] rāfiġ: rāḳiʿ M.
[9] Naẓm: NEK1'de yok.
[10] Ar: Allah azminizi, şerefinizi kesinleştirsin. Sudan daha temiz, parlak alevlerden bile kavrayışlı; akıp giden günler içinde İslam milleti olarak tüm milletler içinde devletiniz ışıldar. min ḥazmin ve keremin: min haremin ve min keremin M.

(Neṯr[1]) Vürūd-ı mektūb-ı bedāyiʿ-üslūblarına raġbet ü meyl ārzū-yı şeref-i mülāḳāt u neyle ḳarīb ü dānī ve maḥall-i iḫtişārda eshāb u ikṯār emāret-i ġaflet ü nādānī olmaġın ebvāb-ı ilḥāf u iṭnāb taġlīḳ ve ṭaleb-i nevāziş-nāme-i bī-miṯāl farṭ-ı reʾfet ü efḍāllerine iḥāle vü taʿlīḳ olınup (naẓm[2])

[fe'ûlün mefâ'îlün fe'ûlün mefâ'îlün] Ta'vîl
Ve hel zāde vechu'l-bedri nūran ve behceh
İṭālete ẕī medḥin ve ikṯāra mādiḥ[3]

(neṯr[4]) vefḳi üzre muṭrib-i [NEK1-65b] berāʿat-i maṭlabdan intiḳāl ve cānib-i ḥüsnü'l-ḫitām[5] ḥışn-ı iḫtitāma ʿaṭf-ı ʿınān-ı maḳāl olındı. (Ḳıṭʿa[6])

[fe'ilâtün mefâ'ilün fe'ilün] Cedîd
Tā dihed şeb zi-zīver-i encum
Ṭāḳhā-yı sipihr-rā tezyīn [M-98a]

Ber serīr-i surūr u mesned-i cāh
Tā ḳıyāmet-i be-kām-ı dil bi-nişīn[7]

51.[8]

[fe'ûlün mefâ'îlün fe'ûlün mefâ'îlün] Ta'vîl
Selāmun ʿala'n-nefsi'l-muḳaddeseti'lletī
Yefūḳu şeẕāhā'l-mendeliyye'l-muʿabbeḳā [NP-121a]

Selāmun iẕā mā faḍḍa telīhi ḥatmehū
Teʿātā[9] *sulāfen bābiliyyen muʿatteḳā*

Selāmun yuḥākī'r-ravḍa bākirate'ṣ-ṣabā

[1] Neṯr: NP ve NEK1'de yok.
[2] naẓm: NEK1'de yok.
[3] Ar: Uzun uzun övgüde bulunmak, methedenlerin çok olması dolunayın yüzündeki aydınlık ve sevinci arttırdı mı?
[4] neṯr: NP ve NEK1'de yok.
[5] ḫitām: ḫiyām NP.
[6] Ḳıṭʿa: NP ve NEK1'de yok.
[7] Far: Gece, yıldızlardan oluşan mücevherlerle gök yüzünün tâklarını süsledikçe (Yer ve gök yerinde durdukça) sen mutluluk ve sevinç tahtında ve şanlı makamında kıyamete kadar gönlünce otur.
[8] NP: 120b; M: 98a. Başlık yok.
[9] teʿātā: terāṭī M.

Feṣādefe reyḥānen ve nūran mufetteḳā

Selāmun yuḍāhā cidde vuddin muteyyemi
İẕā ḳabbele'l-ḫūda'l-ʿaşīḳu muʿanneḳā[1]

Ṣad hezār duʿāʾ-i ḳarīnü'l-iʿcāz ki kelimāt-ı neşʾet-nişān-ı neşāṭ-resānı tişrāb-ı sülāf-ı erġavānī ve ıṭrāb-ı naġme-i rāḥat-medār-ı ġavānī gibi müheyyic-i nesīmān-ı riyāḥ-ı irtiyāḥ firāvān ve bī-ḥadd ü şümār selām-ı mütenāsibü'ṣ-ṣudūr mütenāsiḳü'l-iʿcāz ki cennāt-ı elfāf-ı[2] elfāẕında enhār-ı selāset ve ṣafvet-revān ola.[3] Ol ʿaḳl-ı evvel ve Muʿallim-i Ṯānī ve kāşif-i ʿavīṣāt-ı [4] sebʿa'l-meṯānīnüñ maḥżar-ı serāret-maẓharlarına –ki (ḳıṭʿa[5])

[Vezin bulunamadı.]
Fe lehū celālun leyse fevḳa celālihī
İllā celālu'llāhi celle celāluhu

Ve le hū nevālun leyse fevḳahū nevāluhū
İllā nevālu'llāhi ʿamme nevāluhū[6]

(neṯr[7]) ḳıṭʿa-i übbehet-mesāḳına mışdāḳdur- iblāġ u ışdār ve reʾsü'l-māl ḳavl-i sedīdden sūḳ-ı[8] şevḳ-i cedīdde[9] nüḳūd-ı vüdd-i ma-lā-büdd iḫrāc ü indār olınduḳdan ṣoñra żamīr-i neyyir-i[10] bī-nidd-i tedbīrlerine -ki sürʿat-i ẕekāʾ-i ẕükāʾ-i meżā ile meżāʾiḳ-i meʿānī-i ḥaḳīḳat u mecāzı cevāzda berḳ-i ḫāṭıf ve enmele-i fıṭrat-ı ezeliyye ile germ-i kerem-i İlāhī'den ʿunḳūd-ı ʿuḳūd-ı faẓl-ı nā-mütenāhīyi ḳāṭıfdur- her şām u çāşt ʿarża dāşt olınur ki ol rāʾiż-i[11] ḥışān-ı ḫayrāt-ḥisānuñ [NP-121b] nādī-i eyādī-

[1] Ar: Mukaddes cana selam olsun ki onun güzel kokuları taze filizden daha üstün. Bir selam, okuyanı mührünü açtığı zaman yıllanmış bir Babil şarabını takdim eder. Bir selam, reyhan kokuları ve nurları saçan saba yelinin estiği bir bahçeye benzer. Bir selam, aşığın nazenin yârine sarılıp öptüğü zaman aklı baştan alan sevgiye benzer.
[2] elfāf-ı: enfāf-ı NP.
[3] ola: olsa NP.
[4] ʿavīṣāt-ı: ʿavīżāt-ı M.
[5] ḳıṭʿa: NEK1'de yok, naẓm M.
[6] Ar: O bir yüceliğe sahiptir ki, üzerinde Allah'ın (cc) yüceliğinden başka bir yücelik bulunmamaktadır. O öyle bir iyilik sahibidir ki, üzerinde Allah'ın (iyilikleri herkesi kuşatsın) iyiliğinden başka bir iyilik bulunmamaktadır.
[7] neṯr: NP ve NEK1'de yok.
[8] sūḳ-ı: şevḳ M.
[9] cedīdde: cedīdden NP, M.
[10] neyyir-i: münīr-i NP.
[11] rāʾiż-i: ẕāt-ı NP.

resānlarından bu faḳīr-i bī-sāmān nāʾī ve felek-i bī-dād-gerden sitem-i hicrānī rāʾī olup vāṣıl-ı ḳımme-i şiʿrī olan şuʿarādan Ṭuġrāʾī'nüñ (naẓm[1])

[fe'ûlün mefâ'îlün fe'ûlün mefâ'îlün] Ta'vîl
Naʿimnā zemānen ṣumme ferraḳa beynenā
Yedu'd-dehri tubdī tāraten ve tuʿīdu

Ve in lem yekün beynī ve beyne firāḳıḳüm
Sivā ʿumri yevmin innehū baʿīdu[2]

(neṣr[3]) ḳıṭʿa-i tesliyet-resānı[4] vird-i lisān iken nāgāh türʿa-i semāʾ-i tevfīḳ-i İlāh inbilāḳ[5] ve ḍıḥḥ-ı vażaḥ-ı imdād-ı baḫt-ı Ḫudādād iʾtilāḳ idüp (beyt[6])

[mefâ'ilün fe'ilâtün mefâ'ilün fe'ilün] Müctes
Resīd reşḥa-i kilk-i Mesīḥ-ḫāṣiyet
Bedīn muḥibb-i hevā-ḫʿāh-i muḫliṣ-i müştāḳ

Ḫaber zi-ṣıḥḥat-i peymān u ḥusn-i ʿahd-i tu dād
Çu ez-mecārī-i aḥvāl [NEK1-66a] *kerdem istinṭāḳ*

Hezār cān-ı girāmī fedā-yı ān peymān
Hezār rūḥ-ı muḳaddes niṣār-ı ān mīṣāḳ[7]

(neṣr[8]) *Fe evḥā faḥvāhu ilā semʿī aṭyebe mā yūḥā ve ebdā min külli lafẓatin fī semāʾi'l-iʿcāzi būṣā.*[9] Ol perr-i ṭāvūs ve ferr-i Kāvūs gibi müzeyyen ve behcet-i ḥūr ve lehcet-i ḥūr gibi muḳayyen olan nāme-i bedīʿü'l-beyān ʿayān olduḳda (naẓm[10])

[mef'ûlü mefâ'îlü mefâ'îlü fe'ûlün] Hezec
Būsīdem u ber-dīde-i ġam-dīde nihādem

[1] naẓm: NEK1'de yok, ḳıṭʿa M.
[2] Ar: Bir müddet rahat ettik sonra zamanın eli aramıza girdi. Benimle sizin aranızda bir günlük ömürden başkası olmasa; o bile çok uzundur.
[3] neṣr: NP ve NEK1'de yok.
[4] tesliyet-resānı: teʾsiyet-resānı NEK1, M.
[5] inbilāḳ: ibtilāḳ NP.
[6] beyt: NEK1'de yok, naẓm M.
[7] Far: O kalemin (mürekkebin) -Hz. İsa nefesi gibi diriltici özelliği olan- bir damlası bu gönülden bağlı ve derin bir arzu ile seni isteyene ulaştı. O damla, hâl ve gidişâttan sorduğumda sözünün eri olduğnun haberini bildirdi. Binlerce aziz can o söze feda olsun. O yeminleşmeye veya sözleşmeye binlerce mukaddes ruh verilir.
[8] neṣr: NP ve NEK1'de yok.
[9] Ar: İlham ettiklerime kulaklarıma muhtevasını olabilecek en hoş şekilde ve gösterdi mucize semasında her bir lafzın saf rengini. būṣā: būḥā M.
[10] naẓm: NP ve NEK1'de yok.

Pīçīdem u taʿvīẕ-i dil-i şīfte kerdem[1]

(neşr[2]) gāh ol terkīb-i sehlü'l-mümteniʿde mükteniʿ olan bedāyiʿ-i ṣanāyiʿüñ ṣahbā-yı cām-ı insicāmı[3] ile taḥaṣṣul-ı[4] sükr idüp[5] ve gāh yaʿḳīd-i taʿḳīd-i ʿibārātī ile kām-ı ümīd-i dīrīn şīrīn olduġına bināʾ-i[6] şükr idüp mışdāḳ-ı ***tesurru'n-nāẓırīne***[7] olan cevāhir-i ḥurūf-ı selvet-ḳarīni ile izāle-i [NP-122a] beʾsāʾ vü iblās[8] ve kelimāt-ı ḥikmet-simātı pāye-i telaffuẓdan kürsī-i taḥaffuẓa iclās olındı. (Naẓm[9])

[fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilün] Remel
ʿOmr-i māżī çu ḫaber yāft be-istiḳbāl-eş
Ḥālī ez-kūy-ı ʿadem sūy-ı vucūd āmed bāz[10]

(Neşr[11]) Ol raḳḳ-ı menşūr-ı berāʿat-ʿunvānuñ şeref-i mecīʾ ü ityānından burc-ı dil-i pür-fütūrda kevkeb-i dürrī-i ebşür[12] ü ḥubūr bir vechle dürūʾ ve kāşāne-i niyāṭa müjde-i ḫaber-i neşāṭ bir mertebe ṭurūʾ eyledi ki ṭabʿ-ı zaḫḫār-ı semāḥat-simāt vaṣf-ı selāset-i kelimātında ʿavżü'l-ʿāʾiżīn dāḫil-i ġimar-ı *ḥuḍtu meʿa'l-ḥāʾiḍin*[13] olsa sīmurġ-ı vehm-i tīz-fehm sipihr-i[14] rehber-i ḳıyās ve ecniḥa-i müdrikāt-ı ḥavāss ile pīrāmūn-ı hāmuñ-ı Ḥaḳḳ beyānında ṭayerān eylemek müstaḥīl-i ʿādī olduġı ẓāhir ü bādī olmaġın ḥavż-ı şürūʿ-ı[15] ḫavżda sebāḥat u ġavṣ ve kenār-ı[16] cūy-ı iẓhār-ı cevīde ḥavm[17] u ḥavṣ olınmayup legām-ı kelām ʿurż-ı ʿarż-ı[18] iḫtişāra ışāre ve bāl-i bā-bilbāl ṭaraf-ı idmāc-ı iḫlāṣ[M-99a]-medāra idāre olındı. (Rubāʿī[19])

[mef'ûlü mefâ'îlü mefâ'îlü fe'ûl] Ahreb
El-ḳıṣṣa be-ṭūl-hā eger ʿomr dırāz

---

[1] Far: Öptüm ve kederli gözümün üzerine sürdüm. Sardım, tutkun ve âşık gönlüme muska yaptım.
[2] neşr: NP ve NEK1'de yok.
[3] cām-ı insicāmı: cāmü'ş-şecāmı NEK1.
[4] taḥaṣṣul-ı: taḥṣīl-i NP, M.
[5] idüp: NP ve NEK1'de yok.
[6] bināʾ-i: NEK1'de yok.
[7] Ar: "bakanların içini açan." (Bakara 2/69)
[8] beʾsāʾ vü iblās: yeʾsāʾ vü īlās NP.
[9] Naẓm: NEK1'de yok.
[10] Far: Mâzî olan ömür, haber alınca (onu) karşılamak için bir hâl ile yokluktan tekrar vücuda doğru geldi.
[11] Neşr: NP ve NEK1'de yok.
[12] ebşür: besr M.
[13] Ar: Söze dalanlarla beraber ben de daldım.
[14] sipihr-i: şehr-i M.
[15] şürūʿ-ı: şürūʿ u NP.
[16] kenār-ı: kibār-ı NP, M.
[17] ḥavm: ḥarem M.
[18] ʿarż-ı: NEK1'de yok.
[19] Rubāʿī: NP ve NEK1'de yok.

Der-mulk-i suḫaverī revem şīb u ferāz
Nā-kerde zi-vaṣf-ı ān yekī menzil ṭayy
Āḫir be-ḳarārgāh-ı ʿacz āyem bāz[1]

(Neşr[2]) Ṣavmaʿa-i baġyet ü irb şemʿ-i ***ve lā tey'esū min ravḥi'llāhi***[3] ile münevver ve ḫalvet-serā-yı [NP-122b] sirb-i şeẕā-yı feḥvā-yı ***ḍalle men tedʿūne illā iyyāhu***[4] ile muʿaṭṭardur ki rāz-ı kār-nāme-i esrār-ı cihān[5] ve mühendis-i erjeng-i zemīn ü zamān bir ḳudret-i celiyye-i indāʾ ve bir laṭīfe-i ḫafiyye-i ibdāʿ[6] u ibdāʾ eyleye ki bu çāker-i ḳāṣır u ḳāṣī ve maẓhar-ı kelām-ı ḫullet-encām (naẓm[7])

[Vezin bulunamadı.]
Lev şuḳḳa ʿan ḳalbī lā ḳırāʾete'l-hevā
ʿAn saṭrin ḳalbī sūrate'l-iḫlāṣī[8]

(neşr[9]) aḳrebü'z-zamānda müşāhede-i ḳasme-i mihr-i lemeʿānları ile vāṣıl-ı ḥayāt-ı ṭayyibe ve nāʾil-i niʿmet-i ṣayyibe olmaḳ naṣīb ve arż-ı [NEK1-66b] cürz-i cinān idrār-ı bārān-ı nevāziş ü iḥsānları ile ḫaṣīb ola. (Rubāʿī[10])

[mef'ûlü mefâ'îlü mefâ'îlü fe'ûl] Ahreb[11]
Her dem zi-reh-i dīde dil-em ḫūn rīz-ed
Tā būd ki felek laṭīfeʾī engīz-ed
V'īn ḳāṣıd u nāme ez-miyān ber-ḫīzed
Bī-vāsıṭa der-dāmen-i vaṣl āvīzed[12]

(Neşr[13]) Kilk-i cerīʾü'l-cenān ve ceriyyü'l-lessānda ol deñlü tāb ü tevān yoḳdur ki ol netīce-i duʿāʾ-i mesmūʿ u mücāb ve ṣūret-nümā-yı secencel-i ***inne hāẕā leşey'un***

[1] Far: Sözün kısası, uzun ömürler boyunca söz söyleme ülkesinde yukarı aşağı dolaşsam yine de onu vasfetme konusunda tek bir menzil gidemeden dönüp acz karargâhına gelirim.
[2] Neşr: NP ve NEK1'de yok.
[3] Ar: "Allah'ın rahmetinden ümit kesmeyin." (Yûsuf 12/87)
[4] Ar: "Denizde size bir sıkıntı dokunduğunda bütün taptıklarınız (sizi yüzüstü bırakıp) kaybolur, yalnız Allah kalır." (İsrâ 17/67)
[5] cihān: mihān NEK1.
[6] ibdāʿ: ibdāġ NEK1.
[7] naẓm: NEK1'de yok.
[8] Ar: Kalbim yarılsa, aşk okunmaz tek bir satırdan; İhlas Sûresi'dir kalbim.
[9] neşr: NP ve NEK1'de yok.
[10] Rubāʿī: NP ve NEK1'de yok.
[11] Üçüncü mısra "mef'ûlü mefâ'ilün mefâ'ilün fâ'" kalıbıyla yazılmıştır.
[12] Far: Her an kalbim ve gönlüm, gözüm vasıtasıyla kan akıtmaktadır. Ola ki felek bir latife, bir güzellik ortaya çıkarır. Haberci ve mektup ortadan kalkar ve vasıtasız kavuşmanın eteğine asılınır, onun peşinden gidilir.
[13] Neşr: NP ve NEK1'de yok.

ʿucābun[1] olan raḥmet-nāme-i muʿciz-simātuñ mīṭān-ı mücāvebe[2] vü mücārātında devān ve şāḫsār-ı enāmil-i bedāyiʿ-nigārda fāḫte-i ḫāme-i ḥikmet-güẕār nevān olup ẓulemāt-ı cevf-i mecerreden iḫrāc māʾi'l-ḥayāt-i ḥikem-i muʿtebereye ḳādir yāḫūd muḳābele-i cevābda maḳbūl-i ulü'l-elbāb olmaġa sezā kelām-ı ṭalāvet-fezā ṣādır ola. Āḫir-i kār ḥükm-i ıżṭırār ile [NP-123a] mürşid-i nühā ve reh-nümā-yı rehā ṭarīḳ-i iʿtirāf-ı ʿacze ve dāll ü[3] şücūn-ı eşcān ile ***ke'l-ʿihni***[4] olan ẕihn-i ʿāciz ü kāll olup *Eyne teḥalli's-suṭūrī*[5] *min tecelli'ṭ-ṭūr? Ve eyne vekzu'ẕ-ẕubābi min nekzi'ẕ-ẕubābi? Eyne'l-yāḳūtu mine'z-zucāci? Ve eyne's-silsālu min milḥin ucācin? Eyne deviyyu'n-naḥli min nefḥi'ṣ-ṣūri? Ve eyne'n-nuvāḳı mine'l-ḥaṣūri? Eyne belāletu'n-nākizi ʿinde cemūmi'l-cebācibi?*[6] *Ve eyne nūru'l-ġazāleti [M-99b] min nāri'l-ḥabāḥibi? Ve şettāne beyne ḥicāratin yustenḳaʿu minhā'l-māʾu ve beyne'z-zenānīri? Ve kem beyne neġami'z-zunbūri ve zeyni'z-zenābīri? Ve men ʿabera'l-ḳāmūse isteḳalle's-sevāḳī. Ve iẕā ḳāme'l-eẕānu isteḳalle'z-zevāḳī. Ve men teʿavvera's-sifsāfe lem yeteceşşem ẕura'l-merāḳī. Ve men ġāṣa*[7] *fi'l-luccī dūne sibāḥatin beleġati'r-rāfī*[8] [9] kelām-ı berāʿat-ʿunvānınuñ īrād u ityānı ile[10] ictizāʾ[11] ve mānend-i istiṭāle-i aṣdāġ u mesāʾiḥ iṭrāʾ ve medāyīhe-i ʿadem-i ictirāʾ olındı. (Naẓm[12])

[fe'ûlün mefâ'îlün fe'ûlün mefâ'îlün] Ta'vîl
Ve lestu uḥibbu'l-medḥa yuḫşā li-ḥusūlihī
Bi-ḳavlin ʿalā ḳadri'l-ʿaḳīdeti ẕāyidi

Ve la'l-medḥu illā bi'l-ḳulūbi ve innemā

---

[1] Ar: "Gerçekten bu çok tuhaf bir şey!" (Sâd 38/5)
[2] mücāvebe: mücāẕebe NP, M.
[3] dāl ü: ve āl-i NEK1.
[4] Ar: "yünler gibi" (Kâri'a 101/5)
[5] teḥalli's-suṭūri: tecelli's-suṭūri M.
[6] cemūmi'l-cebācibi: ḥamūmu'l-cebāḥib M.
[7] men ġāṣa: men ġāża M.
[8] beleġati'r-rāfī: beleġati't-terāḳī M.
[9] Ar: Satırları süslemek nerede kalır Tûr'a tecelli yanında? Sineği kovmak nerede kalır, sineğe vurmak yanında? Cam nerede kalır, yakutun yanında? Acı ve tuzlu su nerede kalır, içimi hoş tatlı suyun yanında? Arı vızıltısı nerede kalır, sûrun nefesi yanında? Göğsü daralmış sağlıksız olan nerede kalır sapasağlam sağlıklı olan yanında? Suyu azalmış kuyunun ıslaklığı nerede kalır, suyu bol kova yanında? Kıvılcımların ateşi nerede kalır, günün ilk ışıkları yanında? Suyun biriktiği taşla ufacık çakıl taşları arasında büyük fark vardır. Bir eşek arısının nağmesi ile birçok eşek arısının çıkardığı sesler arasında ne kadar fark vardır. Derin denizi geçen geri kalanlarda ayakları üzerinde durur. Ezan okununca horozlar yola koyulur. Basit şeylere alışkın olan yüksek tepelerin tehlikeleriyle yüzleşemez. Derin denize yüzmeden dalan kimse sevgi dolu aşığa kavuşur.
[10] ile: NEK1'de yok.
[11] ictizāʾ: iḫtizāʾ M.
[12] Naẓm: NEK1'de yok.

Yutemmimu ḥusnu'l-ḳavli ḥusne'l-ʿaḳāidi[1]

(Neşr[2]) Bu muğliş-i şāfī-ṭaviyyet ol muṭlaḳü'l-ʿınān-ı ḳalem-rev-i belāġatüñ mevāṭī-i ḳadem-i mükerremlerinden mehcūr ve şurūf-ı vünāʾ-ı ḳāṭıʿatü'l-münā ile maḥcūz u maḥcūr olalı dil-i müştāḳ mülāḥaẓa-i ***ve ẓanne ennehu'l-firāḳu***[3] ile bir vechle maḥzūn u mevkūm[4] ve kāhil-i vücūd-ı kāhele-bār-ı şevḳ-i bī-şümār bir ṭarīḳle [NP-123b] meşdūd u maʿkūmdur[5] ki (naẓm[6])

[Vezin bulunamadı]
Eḳūlu lemmā erā zecra'l-hecri
Ve leʾye'l-neʾyi ʿala't-tevālī[7]

Ke-ennī ḥayyizun kūriʿa'n-neşāib ve'ş-şeşāib veḳaʿa sehmu'l-vaşli li-ġayrī ve'n-nuhūzi lī[8] [NEK1-67a] Lā-cerem ḥadīş-i firāḳa teğāvüż ü tefāvüżden eḍrāb ve şārim-i zebān-fesān füsūn u fesānede terk-i irhāf[9] u ıẕrāb olınup menḳaʿa-i luṭf-ı ʿamīmü'l-menfaʿalarından istinḳāʿ ve mekremet ü ḥibāʾ-i ẕāt-ı cezīlü'l-ḥayālarından istīḳāʿ olınur ki ʿuyūb-ı mektūb rehīn-i şafḥ ve āb-ı ḳarīnü'ş-şafv-ı ʿafv-ı sefḥ olınup tebāşīr-i tebşīr-i viṣāl ufḳ-ı felek-efḍālden sāṭıʿü'l-envār olınca nāme-i muʿciz-şiʿār ile tefrīc-i rūḥ ve tefrīʿ-i[10] rūʿa şürūʿ idüp erjeng-i süğan-verī vü hüner-perverīde taḥrīk-i ḳalem-i siḥr-kār-ı Sāmirī-āṣār ile revnaḳ-şiken-i nigār-ğāne-i çīnī vü ğıṭāʾī ve ḳaḫṭ-ı sāl ğısset-i şürekāda semāḥat-ı kelimāt-ı ḥaḳāyıḳ-nümā ile müceddid-i ḳāʿide-i Ğātem-i Ṭāʾī olalar. (Rubāʿī[11])

[mefʾûlü mefâʾilün mefâʾîlü feʾûl] Ahreb
Reşḥ-i ḳalem-i tu çeşme-i āb-ı beḳā-st
V'enfās-ı ğoş-ı tu nefğa-i bāġ-ı vefa-st [M-100a]
İn reşḥa vu nefğa-rā zi-men bāz me-gīr

[1] Ar: İnanılandan çok daha fazla olan sözlerle doldurulmuş ise övmeyi sevmem. Övgü ancak kalpten gelir ve mutlaka söz güzelliği inanç güzelliğini tamamlar. ḥusūlihī: fużūlihī M.
[2] Neşr: NP ve NEK1'de yok.
[3] Ar: "Artık ayrılık vaktinin geldiğini sanır." (Kıyâme 75/28)
[4] mevkūm: mevkūl M.
[5] maʿkūmdur: maʿlūmdur M.
[6] naẓm: NEK1'de yok.
[7] Ar: Küskünlüğün zorluğunu ve uzaklığın getirdiği hasreti görünce derim ki...
[8] Ar: Sanki kura ile çıkan zorluk ve sıkıntıların hepsini toparlamışım. Başka kimselerin payına vuslat düşmüş, benimkine de itilip kakılmak. ve'n-nuhūzi: ve'n-nūyi M.
[9] irhāf: edhān M.
[10] tefrīʿ-i: tefrīc M.
[11] Rubāʿī: Beyt NP, NEK1'de yok.

Zīrā ki dilem zinde be-īn āb u hevā-st[1]

(Neşr[2]) Bāḳī ol hümām-ı münceḥü'l-mehāmuñ hāme-i himmet-ḳarīnlerine āfitāb-ı feḥvā-yı ***inna'llāhe leme'a'l-muḥsinīne***[3] lem' ü ḫāẕin tevfīḳ-i Ḫudā-dād ḫızāne-i ḫāne-i dil-i ṣafvet-nihādlarında esbāb-ı iştāb fevz [NP-124a] ü reşādı cem' idüp gerden ü gūş-ı nev-'arūs-ı kelām māsiḥa-i ṭab'-ı müşk-fām ve māşıṭa-i benān-ı[4] bedī'-erḳām ile tezeyyün ü tezeyyüt ve ṣaḥīfe-i melsāda güzāriş-i kilk-i ejdehā-nümāları ile ḳulūb-ı ḳāsiye-i ḥussād u a'dā tefettüt ü teşettüt bulmaḳdan *mā-te'āḳebe'r-ravāḥu ve'l-ġuduvvu ve tedāvele'l-ḳıstu ve'l-'aduv*[5] ḫuluv u suluv bulmaya. (Beyt[6])

[fe'ûlün mefâ'îlün fe'ûlün mefâ'îlün] Ta'vîl
Fe-lā zāle maḥfūfe'l-ḥibābi mu'eyyedā
Bi-naṣri 'azīzin leyse yuḥṣā zevāluhū

Ve dāme lehu'l-iḳbālu ḥayṯu teveccehet
Rakā'ibuhū ev ḥayṯu ḥuṭṭa riḥāluhū[7]

52.[8]

[müstef'ilün fâ'ilün müstef'ilün fâ'ilün] Basît
Mā ġayyera'n-ne'ye vudden künte te'ahhedehū
Ve lā tebeddelte ba'de'ẕ-ẕikri nisyānen

Ve lā ẕekertu ḥamīmen küntu ālifuhū
İllā ce'altuke fevḳa'l-külli 'unvānen[9]

Şol selām ki şebistān-ı nükāt-ı[1] dil-i pür-melāmda envā'-ı şikl ü delā'il[2] ile irā'et-i şekl ü cemāl idüp evvelā erre-i sīn-i cedīrü't-taḥsīn-i üns-encāmı bālā-yı lāmda

[1] Far: Senin kaleminin reşhası bekâ suyu, hoş nefeslerin ise vefâ bağının esintisidir. Bu reşha ve nefhayı benden geri alma. Çünkü benim gönlüm bu su ve hava ile hayattadır.
[2] Neşr: NP ve NEK1'de yok.
[3] Ar: "Şüphesiz Allah mutlaka iyilik yapanlarla beraberdir." (Ankebût 29/69)
[4] benān-ı: bünyān-ı M.
[5] Ar: Gelişler ve gidişler, adalet ve düşmanlık birbiri ardı sıra devam ettikçe.
[6] Beyt: NEK1'de yok, Naẓm M.
[7] Ar: Zeval endişesi olmayan bir azizin yardımıyla sevgilerle sarmalansın daima desteğiyle, nereye yönelirse, kervanları veya yükünü nereye indirirse ikbali daim olsun.
[8] NP: 124a; M: 100a. Başlık yok.
[9] Ar: Uzaklığı sevgiye neyin dönüştürdüğünü bilirdin. Hatırlıyorken sonrasında değişip unutmadın. Ne zaman sıcakkanlı bir dostu hatırlamışsam hepsinin başına seni taç eyledim.

mürādif-i hevl ü inẕārdur.[3] Ḳarār itmekle ḳāṭıʿ ve sāʾil-i bīm-i dūrī-i ṣuveri ve maṭlaʿ-ı lemeʿān-ı cevher-i ḥurūf-ı ẓarāfet-ẓurūfı meşām-ı[4] sāmda -ki ʿaṭb u ḥimām[5] [NEK1-67b] maʿnāsınadur- ārām itmekle bāʿiṣ-i incilā-yı hicr-i żarūrī olup elif-i mümāṣilü'l-elfi müşābih-i şāhid-i şādıḳü'l-ḫalefdür ki āyīne-i selm ü silmde ṣūret-nümā ve müntehā-yı naʿīm olan ḥarf-i[6] mīmi yenbūʿ-i selām-ı bī-nihāyet-i dārü's-selāmdan [NP-124b] fāʾiż ü nābiʿ[7] çeşme-i cezīlü'l-menāfiʿdür -ki[8] *iẕā veṣale femu'l-ḥabībi ṭarafehū li-yeşrabe minhu selā*[9] maʿnāsı hüveydādur- ve ol kelām ki[10] ravża-i ḫayāl-i ḳalb-i [M-100b] müstehāmda mānend-i fānūs-ı ḫayāl ʿarż-ı timṣāl-i müteceddidü'l-emṣāl idüp evvelā ibtidāʾ-i kelām[11] kemāl-i kifāyet ü kāmı lafẓ-ı lām[12] ile -ki mürādif-i ḳurb u viṣāl ve zülf-i rūy-ı zelef ve ʿadem-i infiṣāldür- ittiṣāl bulmaḳ ile istīlāʾ-i şuʿbet ü nevāyı kāff ve āġāz-ı luṭf-ı terkīb ü insicāmı derūn-ı kāmda iltiʾām[13] bulmaġla rekb-i[14] ricā ve sūl-i pīrāmen-i meʾmen-i ġāyet-i ḥuṣūli ḥāff olup elif-i istiḳāmet-medārı[15] mānend-i misbārdur ki cevf-i kelmde cāygīr-i merāhim-i merāḥim ile cebīre bend-i ḫāṭır-ı kesīr olmaġla bürʿ ve indimāl-i cürḥ-i firāḳa sened-i bāhir ve evvel-i muḥabbet ü velā āḫir-i kelāmda[16] olmaḳ kilāʾet-i iʿlāḳ-ı iʿtilāḳa delīl-i ẓāhirdür. Ol iḥsān-ı ezelī ile maẓhar-ı ḫayrāt-ı ḥisān ve efḍāl-i ebedī ile sebeb-i efżā-yı cūd-ı bī-kerān olan ẕāt-ı bī-naẓīrüñ maḥfil-i mekremet-peẕīrlerine -ki nihāyet-i luṭf u iʿtilāf ile maḥall-i refd ü inṣāfdur- rifāḳ-ı vifāḳ-ı ṣarāḥ ve rāḥile-i rūḥ u rāḥ[17] ile ibdāʾ[18] ve bu kemīne-i ḫullet-füzūn u[19] ṭayyib-ḳurūn ve süfüvv-derūn ile ***mā ceʿale'llāhu li-raculin min ḳalbeyni fī cevfihī***[20] mażmūnını bu

---

[1] nükāt-ı: NEK1'de yok.
[2] delāʾil: dellāl NP, M.
[3] inẕārdur: indārdur M.
[4] meşām-ı: şām-ı NP, M.
[5] ḥimām: ḥimāmdur M.
[6] ḫarf-i: ḥurūf-i M.
[7] nābiʿ: tābiʿ M.
[8] ki: NP'de yok.
[9] Ar: Sevgilinin ağzı susuzluğunu gidermek için, gözüne vardığında, [ayrılık sonrasında] gönlü hoşnut olur.
[10] ki: NP'de yok.
[11] kelām: NP ve M'de yok.
[12] lām: ālām NP.
[13] iltiʾām: iltiyām M.
[14] rekb-i: rekb ü NP.
[15] istiḳāmet-medārı: istiḳāmet-medāra NP.
[16] kelāmda: kilāda NP, M.
[17] rāḥ: revāḥ M.
[18] ibdāʾ: ihdā NP, M.
[19] u: NEK1'de yok.
[20] Ar: "Allah, hiçbir adamın içine iki kalp koymamıştır." (Ahzâb 33/4)

vechle [NP-125a] iydāʾ[1] ider ki iḫlāṣ-ı bī-intihā ṣūret-i aḫillā olmaḳ her ṣadīḳ-i ḳarīnü'l-hüdāya ki maẓhar-ı iḫlāṣ-ı bī-ġāye olmaya aʿdād-ı aḫillāya duḫūl-i ġayr-ı maḳbūl olduġını īmā ve fi'l-ḥaḳīḳa bu daḳīḳa muḫliṣ-i ḳadīmüñ biżāʿat-ı ṣaʿaf-ı ḳavīmini inmāʾ itmegin nedd-i bī-nidd nuṣūʿ-ı tażavvuʿ ve nebāt-ı ṣebāt-ı niyyāt-ı taṣavvuʿ idüp (beyt[2])

[müstef'ilün fâ'ilün müstef'ilün fâ'ilün] Basît
Ve ḳad teṣaffaḥtu ehle'l-ʿaṣri ḳāṭıbete
Fe-leyse ġayruke lā mencā ve lā vizra

Leke'l-meḥāsinu mecluvven lehā ṣuverun
Fi'l-ḫāfiḳayni ve metluvven bi-hā süverun[3]

(neṣr[4]) feḥvāsı üzre meyelān u cünūḥı ol ẕāt-ı mekārim-sünūḥa münḥaṣır ve vücūd-ı vācidü'l-vecd[5] necd-i ġarām u heyemānda pelās-ı fütūr u sülvān[6] münḥasirdür. (Beyt[7])

[müstef'ilün fâ'ilün müstef'ilün fâ'ilün] Basît
Ve leyse yaʿrifu ṭıbe'l-vaṣli ṣāḥibuhū
Ḥattā yuṣābe bi-neʾin ev bi-hicrāni[8]

(Neṣr[9]) Zīrā zamān-ı hübūb ṣabāʾ-i ḥażūż[10] [NEK1-68a] u enṣibāda ol ẕāt-ı rū-şināṣ ṣadr-ı erīke-i *reʾsü'l-ʿaḳl baʿde'l-īmāni't-teveddüd ile'n-nās*[11]da iclās olınup egerçi ***iẕā eḥabbe'llāhu ʿabden ḳaẕefe ḥubbehū fī ḳulūbi'l-melāiketi*** [M-101a] ***ṣumme yaḳẕifuhū fī ḳulūbi'l-ādemiyyīn***[12] ḥadīṣ-i ṣıḥḥat-ḳarīni üzre ẕikr-i ʿayn-ı inʿāmları beyne'l-enām miṣl-i meṣel-i sāʾir-dāʾirdür. Ammā bu kemīne-i muḫādenet-nümūn cümle eḥimmā vü eḥibbādan efzūn (naẓm[13])

---

[1] iydāʾ: ibdā NP, M.
[2] beyt: NEK1'de yok, naẓm M.
[3] Ar: Tamamını araştırdım çağın insanlarının / Yok senden başkası, ne sığınak, ne korunak / Güzellikler sana ait, görünür aşikâre / Ufuklarda ve okunur benzerek surelere.
[4] Neṣr: NP ve NEK1'de yok.
[5] vācidü'l-vecd: vāḥidü'l-vecd NP.
[6] sülvān: sülvāndan NP, M.
[7] beyt: NEK1'de yok, naẓm M.
[8] Ar: Kişi bilmez vuslatın ne hoş olduğunu / Hasretlik ve küslük gelmedikçe başına.
[9] Neṣr: NP ve NEK1'de yok.
[10] ḥażūż: ḫuṭūṭ NP.
[11] Ar: Akıl reisi Allah'a iman ettikten sonra insanların sevgisini hazanır.
[12] Ar: "Allah bir kulu sevdiği zaman onun sevgisini meleklerin kalplerine yerleştirir sonra da onu ademoğullarının kalplerine yerleştirir." (Hadîs-i Şerîf: Cem'u'l-Cevami, 1/243 no. 98/1013)
[13] naẓm: NEK1'de yok.

[mefâ'ilün fe'ilâtün mefâ'ilün fe'ilün] Müctes

Be-cān u dil şude-em pāy-bend-i dūstīy-et [NP-125b]

Ne ez-ser-i ġarażī yā zi-rūy-ı ikrāhī

Suḫan derāz şud u muḫlaṣ-i suḫan īn-est

Ki nīst hemçu men-et daʿī-i hevā-ḫ ʿāhī[1]

(neṣr[2]) mażmūnına īġāl ve ḳalb ü ḳālıbı[3] her rūz u şeb ḫıdmet-i duʿāda bi-ḥasbi'l-ʿāde işġāl itmekle raḥab-i ***el-mer'u meʿa men eḥabbe***[4]de ārām ve reh-i *üẕkur gā'iben terahū*[5]de naḫcīr-i remīde-i ṭayf-ı nā-ārāmīdeleri[6] rām idüp ser-i rāh-ı ʿaşḳda ḥarīf-i ṣabr ile tevdīʿ-i sülūk-ı ṣeniyye-i seniyye-i ṣenā eṣnāsında levāʿic-i hicr ü nevādan iştikā ile taṣdīʿ olınur. (Beyt[7])

[mef'ûlü fâ'ilâtü mefâ'îlü fâ'ilün] Muzâri'

Ḥālem be-firḳat-ı tu ne-y-āyed be-nāme rāst

K'īn kār-nāme īst ne īn kār-i nāme īst[8]

(Neṣr[9]) Ḫudā-yı müfīżü'l-cedādan isticdā olınur ki aḳreb-i aḥyānda müşāhede-i ṭalʿat-i mihr-i lemeʿānları menẓār-ı taḳdīrden ṣūret-peẕīr olup[10] menhī-i iḳbāl-i beşāret-numā ve hātif-ı ġayb-intimā

(naẓm[11])

[mefâ'ilün fe'ilâtün mefâ'ilün fe'ilün] Müctes

Denet menāzilu men kunte fīhi bi'l-eşvāḳ

Guẕeşt muddet-i hicrān u rūzgār-ı firāk

Ber-āmed ez meded-i baḫt u yārī-i tevfīḳ

Murād-ı ḫāṭır-ı mecrūḥ u ʿāşıḳ-ı muştāḳ[1]

---

[1] Far: Benim dostluğum bir garezlik sebebiyle değili ben senin dostluğuna can u gönülden bağlanmışım. Söz uzadı, sözün kısası şudur ki benim gibi bir duacın ve dostun yoktur.
[2] neṣr: NP ve NEK1'de yok.
[3] ḳālıbı: ḳāle NP, M.
[4] Ar: "Kişi sevdiğiyle beraberdir" (Hadîs-i Şerîf: Buhârî, Edeb, 96)
[5] Ar: Yanında bulunmayanı an ki onu göresin.
[6] naḫcīr-i remīde-i ṭayf-ı nā-ārāmīdeleri: remīde-i ṭayf-ı nā-ārāmīdeyi NP, M.
[7] beyt: NEK1'de yok, naẓm M.
[8] Far: Benim senin ayrılığınla ilgili olan hâlim yazmaya sığmaz, rast gelmez. Çünkü bu bir kârnâmedir. (Bir mektubun yapacağı iş değildir.)
[9] Neṣr: NP ve NEK1'de yok.
[10] mışrāʿ M.
[11] Nnẓm: NP ve NEK1'de yok.

(neṣr[2]) feḥvāsı ile[3] ḳarʿ-ı semʿ ve baḫt u[4] bīdār ol ẕāt-ı ferḫunde-dīdārı nādī-i dīvān-ı sidre-sā vü felek-sānda şemʿ-i cemʿ eyleye. Baʿdemā maẓhar-ı aṭāʾ-i ġayr-ı mecẕūẕ ve fażl-ı nā-maḥdūd olan vücūd-ı mecdūdları vārid-i ʿayn-ı nizāde-i[5] şerāret-i[6] [NP-126a] serāret[7] ve nāʾil-i ʿizz ü ḳudāret ü ṣadāret olduḳları zamāndan berü ḫāṭır-nişān idi ki kilk-i dür-feşān ile rūy-ı ḳırṭās-ı ferṭāsa bir ṭuġrā-yı ġarrā tevḳīʿ ve reʾsü'l-māl-i vüdd-i ḫāṣṣ bāzār-ı iḫlāṣda terḳīḥ ü terḳīʿ olınup ẕāt-ı kerem-medārlarına nümūdār olmaġiçün bāb-ı cezīlü'l-irfāda irsāl ü īfād olına. (Beyt[8])

[mef'ûlü fâ'ilâtü mefâ'îlü fâ'ilün] Muzâri'
Ḫaṭṭ-ı muḥabbet-i tu ki naḳş-ı cebīn-i māst
Ṭuġrā-yı ser-bulendī-i dunyā vu dīn-i māst[9]

(Neṣr[10]) Ḥālā ser-pençe-i işġāl-i[11] keşīre fırṣat-ı [M-101b] yesīre ḫaṭf ve zimām-ı ʿazīmet-i ṭarf īfāʾ-i [NEK1-68b] ʿahde ʿaṭf olınup rūy-ı şāhid-i kāġıd ṣudġ-ı mücaʿʿad-ı nişān-ı ʿālīşān ile taṭriye ve mühennid-i ricāʾ-i mücedded meyfaʿa-i menfaʿat-i luṭf-ı bedīʿ ile tevḳīʿ olınmaḳ ümīdi ṭayy-ı nāme-i şevḳ-nümāda tevriye olındı. (Beyt[12])

[mef'ûlü fâ'ilâtü mefâ'îlü fâ'ilün] Muzâri'
Mihr idemez şebīh bu tevḳīʿe kendüzin
Altun ḳalemler ile ider gerçi zer-nişān

Devr eyleyeli bu felek-i ābgīne-reng
Yazılmadı bunuñ gibi bir muʿteber nişān

(Neṣr[13]) Baʿde'l-itmām münşīʾ-i[1] çarḫ-ḳader erḳām-ı miyān-ı ṭuġrā-nüvīsān meleʾ-i aʿlāda ḳıymet-i ḥüsn ü behāsın zirīn ve ol tevḳīʿ-i düşvār-yāba[2] ḳurāża-i encüm-i

[1] Ar-Far: Aralarında olduğun kimselerin konumları duyulan özlemlerle yakınlaşır. Bu hicran müddeti ve firak zamanı geçti. Müştak olan aşığın ve yaralı gönlün arzuları Tevfik'in yardımı ve bahtın mededi ile hasıl oldu.
[2] neṣr: NP ve NEK1'de yok
[3] ile: üzere M.
[4] baḫt u: baḫt-ı NP.
[5] nizāde-i: NEK1'de yok.
[6] şerāret-i: şerāret-i M.
[7] serāret: NP'de yok.
[8] Beyt: NEK1'de yok, Naẓm M.
[9] Far: Bizim alnımızın yazısı olan senin muhabbetin din ve dünyadaki serbülentliğimiz, başımızın dikliği, şerefimizin tuğrasıdır.
[10] Neṣr: NP ve NEK1'de yok.
[11] işġāl-i: işʿāl-i NEK1.
[12] Beyt: NEK1'de yok, Naẓm M.
[13] Neṣr: NP ve NEK1'de yok.

şeb-tābı rīg-i zerrīn itmege cedīr ü ḥarrī ve ḳasām-ı rūy-ı vāżıḥü'l-vesāmı ṭarīr ü ṭarī olınup[3] ṭāvūs-ı muşaʿşaʿ-ı bāl-i ṭuġrā miyān-ı kübrā vü şuġrāda cevelān ve beyża-i beyżā-nümādan hüveydā olan ferḫ-i ferruḥ-ı feraḥ u ferec[4] rūy-ı raḳḳ-ı menşūrı āşiyān [NP-126b] itdükden şoñra bir emīn-i nīk-ḫışāl ile īṣāli menviyy ve ṭūmār-ı ihmāl dest-i vaʿd-i bī-hemāl ile maṭviyy iken ḥāmil-i ḳıṭṭ-i istīnās İlyās-ı beyne'n-nās ḳarīn-i āl-i Deyyās[5] ve cāme-ḫāne-i ḳısmet-i[6] ezeliyyeden libās-ı iblās ilbās olmaġla mışr-ı nüzhet-maşīre -ki her dermānde-i ḥaşīr-i ḥasīrü'n-naẓara mesīrdür- ʿazm ü dürūc ve merāḳī-i iʿtāb-ı felek-cenāblarına ki fülk-i cevdet-i ṭabʿ u saḫāye cūdī ve mışdāḳ-ı (naẓm[7])

[fe'ûlün mefâ'îlün fe'ûlün mefâ'îlün] Ta'vîl[8]
Ve kem li-cibāhi'r-rāġibīne ileyke min
Mecāli sücūdin fī mecālisi cūd[9]

(neşr[10])-dur. Ḳaṣd-ı ʿurūc itdükde ol nişān-ı şeref-ʿunvān teslīm ve ināʾ-i münāsı māʾ-i ḳarāḥ-ı şefāʿat ü iḳtirāḥ ile meleʾ vü tesnīm olındı.[11] (Beyt[12])

[mef'ûlü fâ'ilâtü mefâ'îlü fâ'ilün] Muzâri'
Z'ber-i bahār hīç ʿaceb nīst ger kuned
Ber-mezraʿ-ı şikeste-dilān ḳaṭre-hā niṣār[13]

(Neşr[14]) Ol mınṣaf-ı munṣıfuñ sevābıḳ-ı şühūr ve sevālif-i dühūrdan reʾyet-i saʿy-ı bī-ġāyeti ḳażāʾ-i edāʾ-i idāmet-i ḫıdmetde ḫāfıḳ ve reste-i bāzār-ı inṣāf-ı ṣāfda nüḳūd-ı nüfūẕ-ı inṣāfı nāfıḳ olup menhel-i ḫıdemātı ḫāṣāk-i küdūrātdan ḳarīn-i ṣafā olan ḫademe vü vuṣafāmuzdan olmaġla intiʿāş-ı [M-102a] emr-i maʿāşı içün laḥẓa-i żayʿat[15] u maʿrūfları maşrūf olmaḳ ḳuṣārā-yı meṭālīb ü ḥivec ve ḳuṣvā-yı erbāb-ı

[1] münşīʾ-i: münşīʿī-i NP.
[2] düşvār-yāba: düşvar-pāye M.
[3] olınup: olup NEK1.
[4] ferḫ-i ferruḥ-ı feraḥ u ferc: feraḥ-ı ferruḫ u ferc NP.
[5] āl-i Deyyās: ill ü yās NP.
[6] ḳısmet-i: NEK1'de yok.
[7] naẓm: NP ve NEK1'de yok.
[8] İkinci mısra vezne uymamaktadır.
[9] Ar: Sana rağbeti olanların nicesinin alınlarında cömertlik meclislerindeki secde yerleri vardır.
[10] neşr: NP ve NEK1'de yok.
[11] olındı: olınur M.
[12] beyt: NEK1'de yok, naẓm M.
[13] Far: Bahar bulutları, kırık kalplilerin mezralarına damlalar serperse bunda şaşılacak bir şey yoktur.
[14] Neşr: NP ve NEK1'de yok.
[15] żayʿat: ṣanīʿat NP.

ġayr-ı ʿavcdur[1]. *Ḥadīṯ-i muʿavvel*[2] *ʿaleyhi* ***iẕā erāde'llāhu bi-ʿabdin ḫayran ṣayyera havā'ice'n-nāsi ileyhi*** *müstaġnin ʿani'l-beyāni ve mefhum.*[3] (Naẓm[4])

[fe'ilâtün mefâ'ilün fe'ilün] Cedîd
Ne-resed āfitāb-ı tābān-rā
Ez-ifāżāt-ı nūr hīç ziyan[5]

[NEK1-69a] [NP-127a] (Neṯr[6]) ʿıyān olmaġın (naẓm[7])

[mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün] Hezec
İkilik refˁ olup mâbeynden ḥâṣıl ola birlik
Ṭabîb-i cüddan alursa ger ol mürde-dil dirlik

(neṯr[8]) mażmūnı ile iktifā ve iḫtiṣār-ı ʿarż-ı iḫtiṣāṣ ile terk-i ilḥāḥ u iʿtifā olındı. (Naẓm[9])

[mefâ'ilün fe'ilâtün mefâ'ilün fe'ilün] Müctes
Hemîşe tā ki biyāyend ez-ʿadem be-vucūd
Musemmiyāt-ı esāmī bād kun-fe-yekun

Behār-ı gulşen-i ʿomret be-sān-ı cennet-i ʿAdn
Zi-tund-bād-ı ḥazān-ı zamāne bād maṣūn[10]

53.[11]

[fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilün] Remel
Ey be-hengām-ı şedā'id kerem-et ʿuddet-i men

[1] erbāb-ı ġayr-ı ẕī-ʿavcdur: ereb-i ġayr-ı ẕī-ʿavcdur NEK1, M.
[2] muʿavvel: maḳūl M.
[3] Ar: "Allah bir kulu sevmeyi murat edince insanların ihtiyaçlarını [gidermek üzere] ona yönlendirir." (Hadîs-i Şerîf: Cem'u'l-Cevami, 1/261 no. 201/1116) [şeklindeki] dayanak [açıklamaya] ihtiyaç duymamakta olup anlaşılırdır.
[4] Naẓm: NP ve NEK1'de yok.
[5] Far: Işık veren Güneş'e nurun ifazasından hiç ziyan gelmez. / Işık vermek Güneş'ten hiçbir şey eksiltmez.
[6] neṯr: NP ve NEK1'de yok.
[7] naẓm: NEK1'de yok.
[8] neṯr: NP ve NEK1'de yok.
[9] Naẓm: NP ve NEK1'de yok.
[10] Far: İsimlerin müsemmaları yokluktan vücuda geldikleri sürece daima 'künfeyekün' olsun. Senin ömür bahçenin baharı Adn cenneti gibi zamanın hazanının sert rüzgarından zararsız, masun kalsın. bād: bām M.
[11] NP: 87b; M: 71a. Başlık: "Mesned-nişīn-i Ṣadāret Bir Ṣāḥib-i Saʿādet Der-devletlerine Żarāʿat-nāmedür." AÜ; NEK1, NP ve M'de yok.

V'ey be-her-hāl murebbī vu veliyy-niʿmet-i men

Heme der-medḥ-i tu maḳṣūr buved kām-ı dilem
Heme ber-yād-ı tu maḥṣūr buved fikret-i men[1]

Veẓāʾif-i āh-ı[2] şeb-gīr ü duʿā-yı seḥerī ve ṣaḥāʾif-i şevḳ-i ḳavī-teşīr ü sipās-ı ḥarī ki ṣahbā-yı meʿānī-i muʿciz-beyān ile melʾān olan cām-ı ṣafā-encām-ı ḥurūf-ı kevşer-insicāmı meclis-i üns-i ġarām-ı bī-inṣırāmda selvet-resān-ı dil-i pür-nāle ve her kelām-ı munaẓẓamı -ki tevʾem-i İsm-i Aʿẓām'dur- aḳṣā-yı arż-ı[3] cinândan dāḫil-i dārü'l-mülk-i lisān olmadın müstaḳbelān-ı ḳavāfil-i duʿā yaʿnī müsebbiḥān-ı meleʾ-i aʿlādan müstemiʿ-i beşāʾir-i ***festecebnā lehu***[4] ola. Cezīr-i berīd-i[5] nesīm-i seḥer-i siḥr-eşer ile -ki iẓhār-ı ʿilm-i aḫfāda māhir ve kerāmet-i ṭayy-ı zamān u mekāna ḳudret ü tevānı ẓāhirdür- ʿatabe-i ʿarş-āsā ve revān-āsālarına (mışrāʿ[6])

[fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilün] Remel
Ki [NP-88a] naẓar farḳ idecek mertebeden aʿlādur

[M-71b] (neşr[7]) ānīde resānīde ḳılınduḳdan ṣoñra aḥvāl-i dil-i bī-delāl-i ġāʾibāne bu vechle ibāne olınur ki bu raḳīḳ-i ṣadāḳat-refīḳ ḫam-ı çevgān-ı ġamda kūy-miṣāl ber-geşte-ḥāl ve tengnā-yı ālām-ı bī-intihādan rāh-ı rehā bulmaḳ farż-ı muḥāl iken nāgehān ṣaḥīfe-i cihāndan raḳam-ı niḳam sütürde yaʿnī ol ṣadr-nişīn-i erīke-i istiḥḳāḳuñ kef-i kefīlü'l-erzāḳlarına kilīd-i manṣıb-ı cedīd süpürde olduġın[8] ḫaber-i muʿteberini dil-i küstāḫ revzene-i ṣımāḫdan istimāʿ ve berḳ-i cihān-tāb-ı inbisāṭ u ḥubūr āfāḳ-ı dehr-i pür-şübūrda[9] iltimāʿ eyledi. (Naẓm[10])

[fe'ûlün mefâ'îlün fe'ûlün mefâ'îlün] Ta'vîl
Ve lemmā araʾeytu'n-nāse düne maḥillihī
Teyeḳḳantu enne'd-dehra li'n-nāsi nāḳıdu[11]

[1] Far: Senin keremin zor zamanlarda bana imkânlar sunandır ve ey sen! Her durumda benim mürebbim, velinimetim! Gönlümün asıl söylemek istediğini ifade etmek için, medh ifadeleri yetersiz kalıyor. Benim bütün fikrim, senin yâdınla dopdoludur.
[2] āh-ı: o NP.
[3] arż-ı: ʿarż-ı NP.
[4] Ar: "Biz de (onun) duasını kabul ettik." (Enbiyâ 21/88)
[5] Cezīr-i berīd-i: Berīd-i cezīr-i NP.
[6] mışrāʿ: NEK1'de yok.
[7] neşr: NEK1'de yok.
[8] olduġın: olduġı NP, M.
[9] şübūrda: nūrda NP.
[10] Naẓm: NEK1'de yok.
[11] Ar: İnsanların yersiz olduklarını görünce zamanın insan sarrafı olduğunu anlarım.

(Neşr[1]) Dil-i dānā ***el-ḥamdu lillāhi'lleẕī hedānā***[2] diyüp bu mevhibet-i kübrānuñ -ki maḥż-ı faż̈l-ı Ḫudā'dur- ḥiẕāsında ***hāẕā min faḍli rabbī***[3] āyet-i bā-hidāyetini tekrīr ve bī-iḫtiyār bu ebyāt-ı meserret-ʿunvānı levḥ-i beyāna taḥrīr eyledi. (Naẓm[4])

[Vezin bulunamadı.]
Cāʾe'l-beşīru [NEK1-69b] *mubeşşiran bi-suʿūdikum*
Fe-muliʾte min ḳavli'l-beşīri surūran

Yā merḥaben bi-mubeşşirin ehdā lenā ḫaberan
Yeziffu ila's-sāmiʿi nūran

Vallāhi lev ḳaneʿa'l-beşīru bi-muhcetī
Aʿṭeytuhū ve raʾeytu ẕāke yesīran[5]

(Neşr[6]) Cebīn-i dil-i pür-ḥanīn āsitāne-i enīn-i ḍarāʿat-āyīn üzre nihāde ve kilīd-i endīşe-i āmāl miftāḥ-ı niyāz-ı icābet-meʾāl ile küşādedür ki pāye-i ʿizz ü temkīnleri fī külli ānin ve hīnin mülāşıḳ-ı çarḫ-ı bülend ve bu manşıb-ı ser-āmedüñ ṭırāz-ı iʿzāẕ-ı sermedi dāmān-ı ve aman-ı[7] āḫirü'z-zamāna peyvend olup *in şāʾe'llāhu'l-mubīn*[8] ḥüsn-i tedbīr-i ʿāḳıbet-i bīnleri ile küsūr-ı kişver ve raḫne-i eyyām bir vechle ittisāḳ [NP-88b] u iltiyām bula ki ferāḥ-nā-yı cihān-ı süst-bünyād işrāḳāt-ı envār-ı ʿadl ü dādları ile reşk-i çārüm-i serīr ve ḳuṭṭān-ı rubʿ-ı meskūnuñ ʿuyūnı remed-i kemed ile ḍarīr iken nūr-ı sürūr ile ḳarīr ola. (Li-muḥarririhi[9])

[fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün] Remel
Terbiyet eyleseñ ey dāver-i iḳlīm-i süḫan
Niçe olurmış göre erbāb-ı ḥüner inşāyı

İltifātuñla ʿaceb midür eger Şāhī ḳuluñ
Devr-i ʿadlüñde ide maḫlaşını Ṭuġrāyī

[1] Neşr: NEK1'de yok.
[2] Ar: "Hamd, bizi buna eriştiren Allah'a mahsustur. Eğer Allah'ın bizi eriştirmesi olmasaydı, biz hidayete ermiş olamazdık." (A'raf 7/43)
[3] Ar: "Bu, Rabbimin bana bir lütfudur." (Neml 27/40)
[4] Naẓm: NEK1'de yok.
[5] Ar: Müjdeci bahtiyarlığınızı muştulayarak geldi ve sözleri sevinçle doldurdu. Dinleyenlere aydınlık veren haberi hediye eden müjdeciye merhaba! Allah'a Yemin olsun ki şayet kabul ederse canımı ona veririm. Bu benim için çok kolaydır.
[6] Neşr: NEK1'de yok.
[7] ve aman-ı: M'de yok.
[8] Ar: Açıklığa kavuşturan Allah dilerse.
[9] Li-muḥarririhi: NEK1'de yok.

(Neṯr[1]) Hemīşe ol raḥībü'ṣ-ṣadr[2] ve refīʿü'l-ḳadrüñ ki ḥalbe-i rehān-ı cevdet-i eẕhānda ḳaṣebü's-sebḳ-i rücḥāna ḥāʾiz ve ẕāt-ı [M-72a] muʿciz-şiʿārlarına -ki ḫātem-i nübüvvet-işʿārdur- baʿde'l-ḫulefāʾi'l-erbaʿa efḍal ü aʿlem-i ehl-i ʿālem dimek cāʾizdür. Aḥbāb-ı vālā-cenābları ḫaṭṭ-ı maʿḳılī gibi müctemiʿ ü muttaṣıl ve aʿdāʾ-yı gürīze-pāları ḥurūf-ı hecā gibi münḳaṭıʿ[3] u münfaṣıl olup kilk-i seḫḥār-ı ġarāʾib-bārları rikāz-ı esrār-ı ġaybiyyeye ṭılsım ve eżdād u endādları ʿilm-i kāf ve sākin-i ḳāf gibi mevcūdü'l-ism ve maʿdūmü'l-cism olmaḳdan bi-ḥaḳḳu'l-beşīri'n-neẕīr zevāl-peẕīr olmaya. (Rubāʿī[4])

[mef'ûlü mefâ'ilün mefâ'îlün fâ'] Ahreb
Rīḥun nesem-et ve heyyecet eşvāḳī
Ecrat deme muḳletī ʿalā āmāḳī[5]
Ez-renc-i firāḳ u miḥnet-i muştāḳī
Ḥarfī guftem fe-ḳıs ʿaleyhi'l-bāḳī

54. Mektūb-ı Merġūb-ı ʿArabī[6]

[fe'ûlün mefâ'îlün fe'ûlün mefâ'îlün] Ta'vîl
İẕā ma'ṣ-ṣabā hebbet ṣıbā'l-ḳalbi naḥveküm
Ke-enne'ṣ-ṣabā minküm ileyye rasūlün

Munāhu tudānī'd-dāra lem yudriki'l-munā
Fe-leyse lehū illā'z-zādu rasūlün

Teʾelleḳa berḳu şāḳī envera mine'l-faḫti
Ve esʿade min kevkebin ẕevi'l-baḫti

Kelimātun kāmiletu'z-zemeni[7] *nuʿāsun fī ʿayni's-sāhiri ve aḫlebu min*[8] *li'l-ʿuḳūli min ṭarafin sāḥirin. Ve ʿibārātun bāriʿatun aḫlā min vaṣlin teṣaddāhu hācirun ve*

[1] Neṯr: NEK1'de yok.
[2] raḥībü'ṣ-ṣadr: rahībü'ṣ-ṣadr NP.
[3] münḳaṭıʿ: muḳaṭṭaʿ M.
[4] Rubāʿī: Ḳıṭʿa NP, NEK1'de yok.
[5] Ar-Far: Hafif esen ve özlemlerimi depreştiren rüzgâr, gözlerimin kenarlarına akıttı gözümün kanlarını. Arzunun sıkıntısı ve ayrılığın derdinden bir söz söyledim.
[6] NP'de yok; M: 72a. Başlık: M'de yok.
[7] zemeni: zeyni M.
[8] min: M'de yok.

aʿẕebu [NEK1-70a] *min raḥmetin nālehā fācirun ṭava'l-melāle ve beseṭa'l-āmāle bi-leffihī ve neşrihī.* (Naẓm[1])

[fe'ûlün mefâ'îlün fe'ûlün mefâ'îlün] Ta'vîl
Fe-mā yudriku'l-meddāḥu ednā ḥuḳūḳıhī
Bi-iġrāḳı manẓūmi'l-kelāmi ve neşrihī

(Neşr[2]) *Li-enne ednā niʿamin teluffuhū yestaġriḳu cumlete'ş-şukri ġumūḍu nuktetin yudhişu ẕevī'n-nukri kināyātun muverrātun ebdet esrara mā fi's-serāʾiri ve baʿḍuhā neẓāiru baʿḍin fi'l-ḥusni ke-ennehā ḫarāʾiru ḥarfuhū ke'l-verdi'ṭ-ṭariyyi illā ennehū lā yuzkimu ve maʿnāhu ke-ḥaşri'l-meḥābībi*[3] *illā ennehū yuʾemminu'l-ḳulūbe*[4] *ve ẕāke yuḥkimu elfāẓehū mudāmete'l-ḥusnı*[5] *ṭaʿmuhū leyse bi-murratin ve kelimātuhū ʿaselun muṣaffen illā ennehū lā yurvā minhu ve lev tecerraʿa baʿde merratin ve sevādu suṭūrihī semāʾun ve'n-nuḳaṭu fīhi ke'l-encumi'z-zuhri. Ve cevāhiru ḥurūfihī muşriḳatun ke'ş-şemsi ḳubeyle'ẓ-ẓuhri. Ve mā leyletu'l-bedri vāfeḳathā leyletu'l-ḳadri ebhā min teleʾluʾli ḥūrin ʿibārātuhū ve ʿavnuhā. Ve mā yevmu'l-ʿīdi* [M-72b] *ve in tezeyyene bi'l-ġaydi eḥsenu min ḳalāʾide istiʿārātihū ve ʿuyūnihā.* (Naẓm[6])

[fe'ûlün mefâ'îlün fe'ûlün mefâ'îlün] Ta'vîl
Ve[7] *mā ravḍatun ḥayye'l-ḥayā*[8] *efnānuhā*
Fe-fennāʾuhā ẕāhi'l-meʿāṭıfi muzdehī

Rāḳat meʿānīhā ve raḳḳa nesīmuhā
Ve ṣafet bi-mā veṣafethu li'l-mustenzihi

Fe'z-zehru beyne mufeḍḍaḍin[9] *ve müẕehhebi*
Ve'n-nehru beyne muṣaffeḳın ve muḳahḳahi

Yevmen bi-enḍara[10] *min şuzūri suṭūrihī*
Ke'l-ʿıḳdi manẓūmen bi-hī'l-bedru'l-behī

[1] Naẓm: NEK1'de yok.
[2] Neşr: NEK1'de yok.
[3] ke-ḥaşri'l-meḥābībi: ke-ḥıżru'l-meḥābībi M.
[4] yuʾemminu'l-ḳulūbe: yūhenne'l-ḳulūbe M.
[5] mudāmete'l-ḥusni: mudāmete'l-kunn M.
[6] Naẓm: NEK1'de yok.
[7] Ve: NEK1 ve M'de yok.
[8] ḥayye'l-ḥayā: ḥatta'l-ḥayā M.
[9] mufeḍḍaḍin: mufeḍḍaşin M.
[10] bi-enḍara: bi-enẓara M.

(Neṯr[1]) *Min naḥvi men hüve baḳıyyetu'ş-selefī seyāḳu ġāyāti'l-ḳurbi ve'z-zulefī medāru feleki'l-faḍli ve ḳuṭbihī ḥāmī ġaḍḍı'l-ʿilmi ve ruṭbihī ġurrate şehri'l-mukāşefāti durratu ṣadefi'ş-şerafi ve meḥāsini'ṣ-ṣıfāti ʿālin ʿan muʿāraḍati'l-ekiffāʾi ve'n-neẓāʾiri ve lev raḳvā ilā rafʿi'l-ḫaṭāʾiri.* (Naẓm[2])

[müstef'ilün fâ'ilün müstef'ilün fâ'ilün] Basît
Li-ennehu'l-ġāyetu'l-ḳuṣvā'lletī ʿacezet
ʿAn en tuʾemmile idrāken le-ha'l-himemu

Mā yesteḥiḳḳu ḳarīʿu'd-dehri mertebeten
Fi'l-faḍli illā le-hū min fevḳhā ḳademu

(Neṯr[3]) *Elleẓī lem tesmaḥ bi-miṯlihī'l-eflāku ve lem yekün le-hū kufuvvun[4] beyne'l-enāsiyyi ve'l-emlāki sāra cūduhū mesīra'l-meṯeli's-sāʾiri ve eḥāṭa ʿilmuhū bi-külli şeyʾin iḥāṭate'l-feleki'd-dāʾiri kāne yuşbihu muḥayyāhu bi'l-verdi ev lem yekün serīʿa'z-zevāli ve yeltebisu enāmiluhū bi-cedāvili'l-enhāri lev kānet dāʾimete'n-nevāli.* (Naẓm[5])

[fe'ûlün mefâ'îlün fe'ûlün mefâ'îlün] Ta'vîl
Tecāveze ḳadru'l-medḥi ḥattā ke-ennehū
Bi-aḥseni mā yuṯnā aleyhi yuʿābuhu

(Neṯr[6]) *Ceʿale'llāhu eyyāme ṭalīletihī[7] aṭvele min imtidādi'z-zemāni ve tesnīme elfāẓihī eḥlā mine'ṣ-ṣıḥḥati ve'l-emāni ve lā yera'd-dehru le-hū nedīden ve lā yebruzu le-hū min mumkini'l-ʿademi bedīden ve lā zāleti'l-aḳdāru yuhennīhi külle yevmin feyḍan cedīden ve tekşifu ġıṭāʾuhū li-yekūne başara istiʿdādihī ḥadīden* (Naẓm[8]) [NEK1-70b]

[fe'ûlün mefâ'îlün fe'ûlün mefâ'îlün] Ta'vîl
Baḳıyte ve lā taʿdemu beḳāʿen muraffehen
Ve ʿışte ve lā tefḳıdu meʿāşen muraffeʿan[9]

[1]Neṯr: NP ve NEK1'de yok.
[2] Naẓm: NEK1'de yok.
[3] Neṯr: NEK1'de yok.
[4] kufuvvun: M'de yok.
[5] Naẓm: NEK1'de yok.
[6] Neṯr: NEK1'de yok.
[7] ṭalīletihī: teʿālā M.
[8] Naẓm: NEK1'de yok.
[9] muraffeʿan: muraffeḳan M.

(Neṯr[1]) *Ve lemmā vuffiḳte[2] ʿaleyhi şememte min ʿibārātihi'l-ʿaṭırati erace'l-feraci ve sedde kelimātuhu'l-muselseletu derace'l-ḥaraci vecedte minhu mā vecede'l-ḫaḍıru min ʿayni'l-ḥayāti ve mā yecidu'l-cunātu min duḫūli'l-cennāti ve nezehte'l-ʿayne fī ṭurūsin naẓamte'l-cevāhira fī sudūli's-suṭūri ve yeḳūlu'l-hātifu li-men emʿane fīhā* ***fe'rciʿi'l-beṣara hel terā min fuṭūrin*** *ve[3] ḥuḳḳa en yucʿale sevādu midādihī iṯmiden li'l-ʿuyūni ve ṭīben li'l-erdāni bel ḳūten li'l-ḳulūbi ve ḳuvveten li'l-ebdāni fe-nehaḍa'l*[M-73a]*-ḳalbe'l-ḳaliḳa ke-ennemā enşeṭa min ʿiḳālin ve ʿūfiye min sāʿatihi mine'd-dā'i'l-ʿiḍāli[4] ve tesābeḳa ileyhi's-semʿu ve'l-baṣaru ve uḳʿide küllü men teḥaddāhu bi'l-ḥaṣri.* (Naẓm[5])

[fe'ûlün mefâ'îlün fe'ûlün mefâ'îlün] Ta'vîl
Fe ḳultü le-hū ehlen ve sehlen ve merḥaben
Bi-ḫayri kitābin cā'e min ḫayri kātibin

(Neṯr[6]) *Fe-lemmā ʿaṯertu ʿalā meʿānīhi'l-ġurri muṭfiʾen ʿani'l-kebedi'l-kemidi ḍarame'd-ḍurri ṭāveʿtu evāmirahū ve'ctenebtu ʿān nevāhīhi ve teʿavveẕtu bi-hī min kevāriṯi'd-dehri ve devāhīhi. Fehimtu lemmā fehimtu meʿāniyehū mutele'liʾen ke'l-cezveti en i'ḳfū eṯerahū ve'ḫzū hazvehū fe-suvvideti'l-ḳarāṭīsu bi'l-maḥvi ve'l-iṯbāti ke-kitābi'l-fuccāri vesseḫathu vucūhu'ş-şunāti fe-mā ẓafirtu bi-maʿnen yelīḳu bi-fīnā'ikümu'r-raḥībi fe-ne'eytu ʿanhu bi'l-hemmi ve'n-naḥībi[7] veʿteraftu bi-enne belede'l-vusʿi şāġirun ve in kāne'l-medā'iḫu ke-mā ḳāle'ş-şāʿiru* (naẓm[8])

[müstef'ilün fâ'ilün müstef'ilün fâ'ilün] Basît
İnne'l-medā'iḫa lā tuhdā li-nāḳıdihā
İllā ve elfāẓuhā aṣfā mine'ẕ-ẕehebi

(Neṯr[9]) *Ve keyfe lā fi-inne'r-rācile leyse ke'l-fārisi ve şettāne mā el-ḫādiṯi ve'l-ḳārisi ve leyse men ebdeʿa'l-maʿnā ve'nteḫalehū ke-men ilteḳaṭahū mine'l-ġayri ve'nteḫalehū.* (Naẓm[10])

[1] Neṯr: NEK1'de yok.
[2] vuffiḳte: vuḳḳıfte M.
[3] ve: M'de yok.
[4] ʿiḍāli: fiṣāli M.
[5] Naẓm: NEK1'de yok.
[6] Neṯr: NEK1'de yok.
[7] ve'n-naḥībi: ve'n-necībi M.
[8] Naẓm: NEK1'de yok.
[9] Neṯr: NEK1'de yok.
[10] Naẓm: NEK1'de yok.

[mefâ'îlün mefâ'îlün fe'ûlün] Hezec

Etānī minke[1] mektūbun kerīmun
Raʾeytu mine'l-belāġati fīhi eczāʾ

Kitābun külle-mā emeltu fīhi
Eruddu cevābehū emsektu ʿaczen

(Neşr[2]) *Fe'ctezeytu bi-duʿāʾin aşfā min demʿi'ṭ-ṭallī[3] fī ʿayni'l-ʿabherī[4] ve ebhā min ṭalʿati'l-beḍḍati'l-ġaḍḍati ve ebheru ve şenāʾin lā yurtābu ḳabūluhū iẕ ḫaluşa lafẓan ve maʿnen ve aḥcelu semāḥaten berāʿaten ḥātimen[5] ve maʿnen ve taḥıyyetin ḳaviyet esbābuhā fe-len tecide le-hā vehnen ve rahne şamīmi'l-vuddī[6] fī teḍāʿīfī[7] suṭūrihī rahnen ve meveddeten esraʿu ila'l-ḫulūşi min sürʿati'n-nāḳışi ila't-temāmi ve aḥsenu min ḍaḥki'z-zehri ġıbbe bukāʾe'l-ġamāmi. Ve baʿdu fe-yenhā ilā mesāmiʿikümü'l-ʿaliyyeti'lletī li-vufūdi'l-beşāʾiri meḳārru lā esmeʿahā'llāhu illā'l-messārra[8] inne ḥadīşe'ş-şevḳı ve mā edrāke ma'ş-şevḳu ḥadīşun* [NEK1-71a] *yunsi'l-eḥādīşe ve ḫaberun yemḥu'l-ḫabera ve bināʾu'n-nizāʿi bināʾun ʿaẕīmun yudurru bi-hi men ġayyene'l-ʿayne[9] veble'l-ʿiberi.[10]* (Naẓm[11])

[Vezin bulunamadı]

Ve inne fuʾāden lā yezūbu mine'l-esā ʿalā
Şuḥbeti'l-aḥbābi yevmu'n-nevā ṣaḥḥara

(Neşr[12]) *Ve innī muz fāraḳtuküm ve'btuliytu bi'l-ġayri ve ḳīle lī meʿa rafeḳatī* ***e testebdilūne'lleẕī hüve ednā bi'lleẕī hüve ḫayrun*** [M-73b] *eṣābetnī[13] ḳayẕun cevviyyun ẕebulet minhu'ş-şufāhu ve'ncezze merīratu'ṣ-ṣabri ḥattā telāʿabet bi'ye's-sifāhu ve dehemenī ʿilelun ve evdāʾun ve ḳāle'l-usātu lā nedrī hel hiye lemmetun ev dāʾun ve ġaşiyenī ḍurūbu seḳamin ve evcāʿin. Ve lem yubāli'l-bedenu hel şebiʿa ev cāʿa feḳadtu leẕẕete'l-kerā ke-ennehā vefāʾun beyne'l-verā ve ḥarremtu ʿalā nefsī'ṭ-*

[1] minke: NEK1'de yok.
[2] Neşr: NEK1'de yok.
[3] demʿi'ṭ-ṭalli: demʿi'ẕ-ẕalli M.
[4] ʿayni'l-ʿabheri: ʿayni'l-ʿahdi M.
[5] ḥātimen: cātimen M.
[6] şamīmi'l-vuddi: żamīmi'l-vuddi M.
[7] teḍāʿīfi: teşāʿīfi M.
[8] illā'l-messārra: illā's-sārra M.
[9] ġayyene'l-ʿayne: ʿayyene'l-ġayne M.
[10] veble'l-ʿiberi: veble'l-ʿayn M.
[11] Naẓm: NEK1'de yok.
[12] Neşr: NEK1'de yok.
[13] eṣābetnī: eṣābetī M.

ṭaʿāme ve'ş-şerābe munzu ubtulītu min menheli'l-vaṣli bi's-serābi ve şettettu'd-dehra beyne'l-vesni ve'l-cefni ve küntu maġşiyyen ʿaleyye illā etemeyyezu beyne'l-kuṣri ve'l-ḥıfni ve eblā'n-nevā bedenī ḥattā ʿudde rubbānu'l-eşillāʾi ve'ḍ-ḍulūʿi ve'şteʿale[1] *şumūʿu'l-aʿẓumi bi-nāri'l-vulūʿi ve kāne maʿī ġayṣu'r-rabīʿi yencumu sāʿaten ve yuṣcimu*[2] *uḫrā ve eḫaẓenī ḥummā'l-ġummā li-yekūne li-keffārati ẓenbi't-taḳṣīri ẓuḥran ve vefeḳa'l-ġurūbu min velāʾi'l-āmāḳı*[3] *vufūḳan ve lem yesteḳırra'l-ḳalbu fī viṣābi'l-bāṭını ḥufūḳan fe-ḥāle ke-ḥāli nebāti'l-māʾi metā ceffe'l-ġadīru ev ḥāli benī'l-āmāli iẓā cefā'l-ġadīru seḳaṭa ʿummālu'l-ḳuvā ʿan ʿameli'l-emeli*[4] *ve hema'l-ʿaynu bi-ġāʾiri'n-nevā*[5] *ve hemel.* (Naẓm[6])

[fe'ûlün mefâ'îlün fe'ûlün mefâ'îlün] Ta'vîl
Leḥa'llāhu ḳalben lā yehīmu ṣabābete[7]
İleyke ve ʿaynen lā tefīḍu dumūʿuhā

(Neṣr[8]) *Seḳaṭtu ġayra mukteraṣin bī ve in kāne li-külli sāḳıṭatin lāḳıṭatun ke-rīşetin fī mehebbi'r-rīḥi sāḳıṭın fe-ve rabbi'lleẕī ḫaleḳa'l-ḥabbe ve feleḳa la'steḳarra ʿalā ḥālin mine'l-felaḳı*[9] *ve lemmā hecerati'l-ʿaynu'l-hucūra ve'l-hucūʿa ve māle kevkebu'l-mizāci ʿani'l-istiḳāmeti ila'r-rucūʿi ṭafiḳtu ercū mine'l-uṣāti'd-devā ve eşkū mā elemme bi-cismī mine'd-devā fe-serat ʿilletī ileyhim serayāne's-summi fi's-selīmi ve temeşşet fī mefāṣılihim ke-temeşşi'l-burʾi fī's-saḳīmi ve eyḳantu enne külle vāḥidin minhum ḥırḍun ve ḥarīḍun ve le-ḥaḳḳun*[10] *fīhi en yuḳāle ṭabībun yudāvī'n-nāse ve hüve marīḍun ve beynā ene keẕālike iẕ futiḥa ritācu'l-feraci ve hebbe riyāḥu'l-feraḥi bi-teʾerruci randin huve'l-misku mā kerrertuhū yeteḍavveʿu ve vurūdu mecelletin minhā efānīnu'l-belāġati tetenevveʿu ke-ennehū aʿṭā'l-enfāse'l-ʿīseviyyete rayyāhu ve ẓahera bi-hi sirrun*[11] *yuḥyi'l-mevtā bi-iẕni'llāhi fe-eḥastu'l-burʾe ḳalīlen ḳalīlen ve aḥse'tu* [NEK1-71b] *min silsili kelimātihī ḳalben ġalīlen ve ḳāliben ʿalīlen ve*

[1] ve'şteʿale: ve'şteġale M.
[2] yuṣcimu: yuncimu M.
[3] min velāʾi'l-āmāḳı: min dāʾi'l-āmāḳi M.
[4] ʿan ʿameli'l-emeli: ʿan emeli'l-emel M.
[5] bi-ġāʾiri'n-nevā: bi-ʿāʾiri'n-nevā M.
[6] Naẓm: NEK1'de yok.
[7] ṣabābete: ṣiyānete M.
[8] Neṣr: NEK1'de yok.
[9] felaḳı: ḳalaḳ M.
[10] le-ḥaḳḳun: ḥaḳḳun M.
[11] sirrun: M'de yok.

aẕhera fī ibrāʾi vaṣbī [M-74a] *yeden ṭūlā ve ʿalimtu bi-hi ḥaḳīḳate* ***senuʿīduhā sīrateha'l-ūlā.*** (Naẓm[1])

[fe'ûlün mefâ'îlün fe'ûlün mefâ'îlün] Ta'vîl
Fe-inʿaşe ḳalbī baʿde en kāne meyyiten
Ve evḍaḥa lī mā kāne yuḫfī mine'l-vuddi

Ve ceddede lī şevḳan ve mā küntu nāsiyen
Ve lākinnehū tecdīdu ʿahdin ʿalā ʿahdi

(Neşr[2]) *Fe'l-meʾmūlu min ḫāliḳı'l-aḫlāḳı ve'l-ḫılāḳı*[3] *en yuḫricenī min ẓulumāti'l-hecri ilā nūri't-telāḳı ve en yuzīle min muḥāẕāti'l-başari ḥucube'l-buʿdi ve yūṣılenī ilā*[4] *meşḫūneti bi's-saʿdi ve's-suʿdi ḳable en yekūne curufu'l-ʿumri munhāran fe-inne'l-vaḳte yuşbihu fi's-surʿati enhāran fe-raʿā'llāhu teʿālā*[5] *eyyāmen ḳaṭaftu fī raḳmeti'l-vuṣlati şimārahū ve ḥafiẓtu min ādābi'l-ḳatvi zimārahū ve ḳable ḳaḍāʾi'l-veṭari ferraḳa beynenā cevru'd-devri fe-eʿūẕu bi'llāhi mine'l-ḥavri baʿde'l-kevri.* (Naẓm[6])

[müstef'ilün fâ'ilün müstef'ilün fâ'ilün] Basît
İẕā teẕekkertu mā beynī ve beyneküm
Mine'l-meveddeti kāne'ş-şevḳu yaḳtulunī

(Neşr[7]) *Fe'l-āne eẕunnu ve ẓanne'l-muʾminu lā yuḥṭī ve ʿaḳdu'l-ḳalbi lā yubṭī en yeteḥarrake ẕāʾile'l-emedi'l-baʿīdi ila'l-īrāḳı*[8] *ve yaḥṣulu'l-emelu'l-ḳarību ʿala'l-yaḳīni bi-ḥurmeti'l-ebrāri ve'l-mutteḳīne ve innī ve in kāne ḥanīnī aṭvede min ḥanīni ve lā yeḍirru'l-ʿışḳu fī ḥāleteyi'd-dunuvvi ve'l-beyni ve lī ẕimmetun ehaẕtu mine'l-ḫulūṣi mā yaḫlū ʿani'l-aġrāḍi ve veşāʾiḥu ḥubbin tebḳā bekāʾe'l-cevāhiri la'l-aʿrāḍi lākin leyse'l-ḫaberu ke'l-muʿāyeneti ve kem beyne'l-muvāṣaleti ve'l-mubāyeneti ve le-ḳad efṣaḥa ʿanhu men ḳāle ve aḥsene'l-meḳāle.* (Naẓm[9])

[Vezin bulunamadı.]

---

[1] Naẓm: NEK1'de yok.
[2] Neşr: NEK1'de yok.
[3] ḫāliḳı'l-aḫlāḳı ve'l-ḫılāḳı: ḫāliḳı ve'l-ḫallāḳı M.
[4] nādikumu'l-: NP ve NEK1'de yok.
[5] teʿālā: NEK1'de yok.
[6] Naẓm: NEK1'de yok.
[7] Neşr: NEK1'de yok.
[8] ila'l-īrāḳı: ile'l-berrāḳi M.
[9] Naẓm: NEK1'de yok.

Le-ḳad aṣbeḥtu mubteʿiden bi-ṣaḥṣī
Fe-rūḥī ʿindeküm ebeden muḳīmu

Ve lākin li'l-ʿayāni laṭīfu maʿnā
Le-hū seʾele'l-muʿāyenete'l-kelīmu[1]

(Neṣr[2]) *Ve ḳāle eyʾḍan mā teḳarra bi-hi'l-ʿaynu ve ceʿale le-hū ṣāniye'ṣneyni* (naẓm[3])

[müfâ'aletün müfâ'aletün fe'ûlün] Vâfir
Yeḳūlu ahī ṣecāke raḥīlu cismin[4]
Ve rūḥuke mā le-hū ʿanhā raḥīlu

Fe-ḳultu le-hū'l-muʿāʾinu muṭmeʾinnun
Li-ẕā ṭalebe'l-muʿāyenete'l-ḫalīlu

(Neṣr[5]) *Ve'l-mercuvvu min-küm evvelen en lā tensevnā min duʿāʾin iẕā duʿiya'llāhe teʿālā*[6] *bi-hi ecābe ve leyse beynehū ve beyne'l-ḳabūli ḥācizun ve ḥicābun ḥuṣūṣan fī'l-arāḍi'l-muḳaddeseti'lletī*[7] *yekūnu fī-hā'ṣ-ṣevābu bi'l-aḍʿāfi ve'l-viṣāʾi ve lā ġarve fe-inne'llāhe teʿālā*[8] *yuḍāʿifu li-men yeṣāʾu ve ṣāniyen en tenhele raṣāṣetu't-tefeḳḳudi min berāʿatiküm ke-mā yenhelu'l*[M-74b]*-ġaysu mine'l-muzni fe-innehā yebrudu'l-ḳalbu min lehībi'l-hecri ve'l-ḥuzni.* (Naẓm[9])

[müstef'ilün fâ'ilün müstef'ilün] Basît
Tefeḳḳudu'l-ḥillāni mustaḥsen
Ve fī Suleymāne le-nā muḳtadā

Tefaḳḳade't-ṭayra ʿalā mulkihī
Fe-ḳāle mā lī lā era'l-hudhudā

(Neṣr[10]) *Lā ẕāle ḥaramukumu'r-raḥību bi-melāʾiketi'r-raḥmeti maḥūṭatun ve ḥavāʾicu'l-ʿufāti bi-seddetikümu's-seniyyeti menūṭatun ve mā fetiʾe* [NEK1-72a]

[1] kelīmu: M'de yok.
[2] Neṣr: NEK1'de yok.
[3] Naẓm: NEK1'de yok.
[4] "Yekūlu ahī şecāke rahīlu cismin" metinde "Yeḳūlu'l-laṭīfu şecāke neḥūlu cismin" şeklindedir.
[5] Neṣr: NEK1'de yok.
[6] teʿālā: NEK1'de yok.
[7] muḳaddeseti'lletī: muḳaddeseti M.
[8] teʿālā: M'de yok.
[9] Naẓm: NEK1'de yok.
[10] Neṣr: NEK1'de yok.

vufūdu'l-ʿināyāti'l-ezeliyyeti bi-sāḥatiküm tetrā ve edbāru'ş-şunāti bi-murhefāti'l-ḳahri berrā ve yucību'llāhu teʿālā[1] suʾleke esreʿa mine en yusʾele ʿanhā bi-eyyi ve ennā ve lā yecʿaluke mimmen teʾaḫḫara[2] mā tertecīhi[3] ve enā. (Naẓm[4])

[müstef'ilün fâ'ilün müstef'ilün fâ'ilün] Basît
Lā zilte fī niʿamin yedūru surūruhā
Ve'd-dehru ʿan tekdīri ṣāfīhā lehā

Ve vuḳīte ṣārife faḍli mecdin erfeʿa
Ve baḳīte vārife ẓıllin saʿdin erfehe

(Neşr[5]) *Ve yuḳabbilu eydīyekümu'l-kerīmete evlādī ve eflāẕu ekbādī'lleẕīne yuġni'l-ʿilmu bi-ḥālihim ʿan tafṣīli esāmīhim ve yuslī'ş-şuʿūru bi-fīʿālihim ʿan tebyīni tesāmīhim ve yercūne min daʿvetikümu'l-mucābeti inālete'l-ḫayri ve izālete'ḍ-ḍayri ve yestemiddūne min enfāsikümu'ṭ-ṭayyibeti derke mā yaʿnīhim ve terke mā yuġnīhim fe-ercū mine'llāhi'lleẕī yuczī ʿala'l-bekūri ve'ş-şekūri ve yehebu li-men yeşāʾu ināṣen ve yehebu li-men yeşāʾu'z-zukūra en yecʿale küllen minhum ḫayra'l-ḫalefī ve yunḳıẕehum bi-itḳāni mā yeteʿallemūnehū ʿani'ṣ-ṣalefī ve lā yaḫfā ʿaleyküm enne'l-mekātibe'lletī veṣalet min cenābikümu'l-kerīmi ve erāḥati'r-rūḥa baʿde en aṣbeḥat ke'ṣ-ṣarīmi evṣalnāhā ila'l-maḥālli'l-maʿhūdeti'l-muʿayyeneti ve seʿaynā ḥasbemā yumkinu fī meʾribikümu'l-mubeyyeneti ve ġāyetu emelī en testaḥdimūnī fī ḫıdemātikümu's-sāniḥah fe-inne'n-nefse ilā neyli merḍātiküm cāniḥah ve ḫıdemātukümu'ş-şerīfetu farḍu ʿaynin ʿaleynā lā farḍa kifāyetin ve nesʿā fī isʿāfihā bi-ṣarīḥi'l-lafẓi lā bi'l-kināyeti.* (Ḳıṭʿa[6])

[fe'ûlün mefâ'îlün fe'ûlün mefâ'îlün] Ta'vîl
Le-ke'l-ḥukmu fī emrī fe-mā şīʾte fāḥtekum[7]
Fe-lem yeku illā fīke lā ʿanke raġbetī

Ve küllu'lleẕī terḍāhu ve'l-mevtu dūnehū
Bi-hī ene rāḍin ve'ṣ-ṣabābetu erḍatī[8]

[1] teʿālā: NEK1'de yok.
[2] teʾaḫḫara: teʾeccere M.
[3] tertecīhi: yertecīhi M.
[4] Naẓm: NEK1'de yok.
[5] Neşr: NEK1'de yok.
[6] Ḳıṭʿa: NEK1'de yok.
[7] fāḥtekum: fe'ḥkum NEK1, NP.
[8] Ar: Size doğru estirince kalpteki özlemi saba yeli / Esen meltem adeta sizden gelen bir elçi gibi

Yakındır temennileri diyara, erişemez arzular / Onun için yoktur yol azığı, elçiden başka.
Uzun bir şimşek ışıldadı, ilk ayın ışığından parlak / Bir yıldızdan daha bahtiyar, bahtı açık.

Geceyi uykusuz geçirenin gözünde zamanı tam olan, sihirli bakışlara göre akılları baştan çok daha fazla alan sözler. Terk edip yalnız kalan kişinin eriştiği vuslattan daha tatlı, usanmışlığı dürüp enine boyuna ümitleri yayan günahkârın nail olduğu rahmetten daha hoş ifadeler.

Ne çok övgüde bulunan bile erişemez onun en küçük hukukuna / Dökse de kelamın nazmını nesrini ortaya.

Çünkü onu çevreleyen en ufak bir nimet bile şükrün tamamını içine alıp kuşatabilir. Zekâ ve anlayış sahiplerini dehşete düşüren kapalı nükte ve imalı ve kinayeler iç dünyalarda olan sırları ortaya çıkarmıştır. Onlar güzellikte birbirine denktirler, adeta su sesi gibi. Harfleri taze güle benzer ama nezle etmez kimseyi. Manaları sevgililerin meskenleridir adeta ama güven verir kalplere. O da güzelliği daim olmakla lafızlarını kuvvetlendirir. Tadı acı değil. Sözleri ise yudum yudum içilse de doyulmayan halis bal. Satırlarının siyahlığı gökyüzü, noktaları parlayan yıldızlar gibi. Mücevher harfleri andırıyor öğle vaktinin hemen öncesinde parıldayan güneşi. Dolunay gecesi denk gelecek olsa kadir gecesine, daha göz alıcı olamaz ibarelerinin, verdikleri desteğin parıldayan beyazlığından. Benzemiş olsa da bayram günü türlü türlü süslerle, daha güzel olamaz onun gerdanlık misali istiarelerinden ve gözlerinden.

Dallarını yağmurun canlandırdığı bahçe / Çok olan dalları hoşa gider, diker başları.

Manaları yüce oldu meltemi hafif / Saf ve duru oldu gezinenlere anlattıklarıyla.
Kimi çiçekler gümüşi, kimileri altuni / Bazen alkış tutar, bazen güler nehri.

Satırlarının parıltılı parçalarından daha parlak bir günde / Göz alıcı dolunayın dizildiği gerdanlık gibi.

Geçmişin bakiyesi olan kimsenin bir benzeri, Yaklaşmanın, yakınlığın son noktalarını geçen,

Lütuf gezegeninin yörüngesi ve odak noktası / İlmin taze ve parlak olmasının hamisi,

Mükaşefeler ayının başlangıcı, şeref sedefinin, güzel sıfatların incisi, yücedir akranlara, dengi olanlara aykırı düşmekten, tehlikeleri giderme derecesine yükselseler de.

Çünkü o en son noktadır aciz kalan / Azimlerin ulaşma ümidi duymaktan.

Zamanının efendisi olan kimsenin hak ettiği herhangi bir lütuf mertebesinin, o daha ötesine geçmiştir ki felek onun bir benzerinin bu konumda olmasına müsaade etmemiş, ne insanlar ve ne de melekler arasında onun bir dengi olmamıştır. Cömertliği atasözlerine ilham vermiş, deveran eden feleğin kuşatması gibi ilmi her şeyi kuşatmıştır. Yüzü gülü andırırdı, çabucak zeval bulmayacak olsa. Parmakları nehrin kollarına benzer, iyilikleri daim olsa.

Övgünün kıymeti iyice arttı öyle ki adeta / Ayıplanır övgünün en güzeli karşılığında.

Allah, onun sevinçli günleri zamandan daha uzun, lafızlarının pınarını sağlıktan, güven duygusundan daha tatlı eylesin. Zaman bir benzerini görmesin. Ortaya çıkmasın onun bir dengi mümkün yokluktan. Kaderler onu her gün yeni bir feyizle tebrik etsin, sahip olduğu yeteneğinde kesin bir görüşe sahip olması için örtüsünü açsın.

Müreffeh bir şekilde baki kalasın yok olmadan / Yüce bir yaşama sahip olsan hiç yitirmeden.

Ona muvaffak kılındığında hoş kokulu ibarelerinden kurtuluşun misklerini duyarsın. Onun akıcı sözleri sıkıntının yayılmasına set olur. Hızır'ın hayat pınarından bulduğunu ve meyve devşirenlerin cennetlere girdiklerinde bulacaklarını sen onda bulursun. Akıp giden satırlarına dizdiğin mücevherlerin olduğu sayfalarda tertemiz edersin gözleri. Onları inceleyen kimseye seslenen kişi "Gözünü çevir de bir bak, bir bozukluk görebiliyor musun?" (Mülk 67/3) der. Hakkıdır, onun kara mürekkebinden gözler için sürme, ten için hoş koku, kalpler için azık, beden için kuvvet haline getirmek. Endişe içindeki kalbi hareketlendirip bağından kurtarmış ve hemen o anda onulmaz

hastalığından afiyete kavuşmuştur. Gözler ve kulaklar ona erişmek için yarışa girmiş ve ona karşı meydan okumaya girişen de olduğu yere çakılıp hareket ettirilmemiştir. Ona hoş gelmiş sefalar getirmiş en hayırlı kātipten gelen hayırlı mektup, dedim. O parlak manalarının hüzünlü ciğerdeki zarar veren ateşi söndürdüğünü gördüğümde, emirlerine boyun eğip yasaklarından kaçındım. Zamanın felaketlerinden ve sıkıntılarından ona sığındım. Anladığımda onun manalarının ateş koru misali "izini takip edin, peşinden gidin" diye parladığını anladım. Kâğıtlar yazmak ve silmekle karalandı, tıpkı günahkârların kitapları gibi ki nefret edilen kişilerin yüzleri onları kirletmiştir. Sizi o geniş sahanınıza layık bir anlam görsem, azimle ve soluk soluğa ondan uzaklaştım. Geniş olan beldenin bomboş olduğunu anladım, methiyeler şairlerin şu sözündeki gibi olsa da:

Övgüler hediye edilmez tenkit edenlere / Ancak sözleri daha saftır altından bile.
Nasıl olmasın ki?! Piyade süvariye benzemez. / Hāris (çift süren) ile kāris (aşırı soğuk) arasında dağlar kadar fark vardır.

Bir manayı eşsiz bir şekilde ortaya çıkarıp benimseyen kişi ile o manayı bir başka kimsede denk gelip aktaran kişi gibi değildir.
Bana kıymetli bir mektup geldi. İçerisinde türlü belagat çeşitleri olduğunu gördüm. Öyle bir mektup ki her cevap vermek istediğimde aciz kalıp yapamadım. Bunun üzerine nergis çiçeğinin ortasındaki yağmur damlasından daha saf, parlak ve narin bir tenden daha göz alıcı dua ile söz ve mana bakımından samimi olduğu takdirde, hoşgörü, benzersizlik, kesinlik ve mana yönünden parlak vasıflara sahip olduğunda kabul edileceğinden şüphe duyulmayan övgü sözleri ile yetindim. Bir de bağları sağlam bir selamla yetindim ki o bağlarda bir gevşeme bulamazsın. Satır katmanları arasına en içten sevgi yerleştirilmiş ve bu öyle bir sevgidir ki içtenlik ve samimiyete erişmesi eksik olanın tamamlanmasından daha hızlı, bulutun ağlaması bir yana çiçeğin gülümsemesinden çok daha güzeldir.

Bunların ardından.. Müjde habercilerinin karargāhı olan o kıymetli kulaklarınıza -Allah sevindirici şeylerden başkasını duyurmasın- ulaşmaktadır ki "Özlem.. Özlemin ne olduğunu sen ne bilirsin?" sözü tüm sözleri unutturan bir söz, tüm haberleri silen bir haberdir. Çekişme (nizā) büyük tehlikeli bir yapıdır. ("Çekişme" anlamına gelen "nizāʿ" kelimesinin "bozgunculuk yapmak, ifsat etmek" anlamına gelen ve "nizâġ" kelimesine dönüştürülmesi kastediliyor olsa gerektir.) Ayını gayına çeviren kimse bolca gözyaşı dökülmesine neden olur. Ahbapla beraber olma karşısında gönül, üzüntüden erimez. Ayrılık günü çöle çevirmiştir. Ben sizden ayrıldığımdan ve başka kimselerle sınandığımdan beri ve bana "İyi olanı düşük olanla değiştirmek mi istiyorsunuz?" (Bakara 2/61) denildiğinden bu yana bana aşırı sıcak bir hava dokundu ve bu nedenle dudaklar cansızlaştı, sabrın gücü kesildi ve en nihayetinde aklı kimseler benimle oynaşıp eğlenmeye başladılar. Rahatsızlıklar, hastalıklar yakama yapıştı. Doktorlar "Bilmiyoruz, bu bir cin çarpması mıdır, hastalık mıdır?" dediler. Türlü hastalıklar ve ağrılar sardı her yanımı. Bedenim aç mı, tok mu aldırış etmez oldu. İnsanlar arasında bir bağ olan misafir ağırlama lezzetini yitirdim. Sıkıntıya maruz kaldığımdan bu yana seraba vasıl olma çeşmesinden yemeyi ve içmeyi kendime haram eyledim. Zamanı uyku ile uyanıklık arasında dağıttım. Baygın durumdaydım ama çok ile bir avuç arasında ayırım yapabiliyordum. Çiğ taneleri yıprattı bedenimi ve hatta organların, kaburgaların büyük çoğunluğu sayılmaya başladı. Kemiklerin yağları alev alev yanmaya başladı. Beraberimde bahar yağmuru, bir an yağıyor, bir an duruyordu. Kusurlu davranma sonundaki suça kefaret azığı olmak üzere şiddetli bir sıtmaya tutuldum. Gün batımı tam da gözyaşlarının aktığı ana denk geldi. Kalp, çarpıntıdan yerinde duramadı içimin en özge yerinde ve tıpkı su bitkisinin su kuruduğundaki haline veya ümit sahiplerinin haline büründü. Su uzakta olduğunda iş gören kuvvetli kimselerin ümitleri suya düşer, gözler hüngür hüngür ağlayıp yaşlar döker.

Allah uzak etsin kalbi, āşık olmayan sana / Ve dökmeyen gözü, gözyaşlarını coşkunca.

Aldırış etmeden düştüm, her ne kadar her düşeni bir bulan olsa da, rüzgārın esmesiyle düşen bir tüy misali. Tahıl tanesini yaratan ve onu çatlatan ve çatlattığı hal üzere kalmamasını sağlayan rabbe yemin olsun, göz geceleyin uyumayı terk edince ve mizacın yıldızı istikametten geri dönmeye doğru meyledince doktorlardan derman dilemeye ve bedenime gelip yerleşen hastalıktan şikāyet etmeye başladım. Zehirin sağlıklı bünyeye sirayet etmesi gibi rahatsızlığım onlara da sirayet etti. Şifanın hasta bedende dolaşması gibi onların eklem yerlerinde gezindi. Anladım ki onlardan her biri çok daha ileri derecede hastadır ve onunla ilgili olarak "Kendisi hasta olduğu halde insanları tedavi etmeye çalışan bir doktordur" denilmesi doğrudur. Ben bu halde iken kurtuluşun kapıları açılıp mis gibi öd ağacı kokuları taşıyan ferahlık rüzgārları esti. Yinelediğimde koku her tarafı kaplıyordu. İçinde türlü belagat

çeşitlerini barındıran mektubun gelmesi adeta İsa'nın nefeslerini, susuzluğunu gideren ve Allah'ın izniyle ölüleri dirilten sırrı ortaya koyan nefeslerini verdi. Bunun üzerine biraz iyileşme hissettim ve. Yanan bir kalp ve hastalıklı bir bedenle onun akıcı sözlerinden yudumladım. Acılarıma şifa olması için mahir bir el uzattı ve böylece "Biz onu yine eski durumuna döndüreceğiz." (Tâ-Hâ 20/21) [sözünün] hakikatini anladım.

Hayat buldu kalbim, önceden ölmüş iken / Açıkladı bana gizli kalan kısmını sevginin / Yeniledi özlemi ki onu unutmamıştım / Ama bu yenilenmesidir defalarca ahdin.

Ahlakı ve yaratılışları var edenden dilerim ki beni yalnızlığın karanlıklarından çıkarıp buluşmanın aydınlığına kavuştursun. Gözün hizasından uzak kalmışlık perdelerini kaldırsın ve beni ömür uçurumu yıkılıp gitmeden önce sizlerin bereket ve bahtiyarlıkla dolu meclislerinize ulaştırsın. Çünkü vakit sürat bakımından nehirlere benzemektedir. Allah vuslat tepelerinde meyvelerini kopardığım, hizmet adabının güzel ve hoş olanlarını muhafaza ettiğim günleri korusun. İhtiyacı gidermeden önce zamanın katılığı aramızı ayırdı. Çokken eksiklik görmekten Allah'a sığınırım.

Hatırladığımda sizinle aramdaki sevgiyi/ Özlem duygusu neredeyse öldürecek beni.

Şimdi zannederim -ki müminin zannı şaşma olmaz- kalbin kararında uzun süre boyunca ve renk değişikliği olana dek yavaşlama olmaz. Yakındaki emel, iyi kimselerin ve takva sahiplerinin hürmetine kesin olarak gerçekleşir. Benim şefkatim herhangi bir şefkatten daha istikrarlı olsa da aşk, yaklaşma ve ayrılma hallerinde de bir yere kaçmaz. Benim bir ahdim var samimiyetten aldığım, çeşitli maksatlardan yoksun olduğu sürece. Sevgi kuşakları baki kalır, arazlar değil cevher baki olduğu sürece. Ama haber gözle görmeye benzemez. Birbirine vasıl olmakla birbirinden ayrı kalmak arasında ne kadar fark vardır! Şu güzel sözlerin sahibi bunu ne kadar hoş bir şekilde dile getirmiştir:

Öncelikle kendimden başladım işe/ Mukimdir ruhum ebediyen nezdinizde/ Gözle görmenin latif bir anlamı var ama / Konuşan, gözüyle görme dileğini iletti ona.

Ayrıca göze sevinç yaşatan ve iki kişinin ikincisi olma konumuna eriştiren şu sözleri ifade etmiştir:

Kardeşim dedi: Üzdü seni gitmesi bedenin / Ama gitmesi mümkün değildir ruhunun / Ona dedim: Gözle görenin içi huzurlu / O yüzden görmek istedi en içten dostu.

Sizden öncelikle rica edilen, bizleri Allah'a yapılan makbul dualarda unutmamanızdır. O dua ile kabul edilmesi arasında, özellikle de sevapların bol bol olduğu kutsal topraklarda herhangi bir engel ve perde bulunmamaktadır. Hayret duyulacak bir yoktur, çünkü Yüce Allah dilediği kimseye kat kat fazlasını vermektedir. İkinci olarak buluttan yağmurun akması gibi arayıp sorma ve ilgi sağanaklarınızın eksik olmamasıdır. Zira kalp, yalnızlık ve hüzün ateşiyle soğumaktadır.

Sorup soruşturmak dostları, ne güzel / Örneğimiz bizim Süleyman Peygamber / Sorup soruşturdu kuşları hükümdar olsa da / Ve dedi: Hüdhüdü göremiyorum, neden ola?

O geniş ve saygın mekânınız meleklerle çevrili olsun daima. Misafirlerin ihtiyaçları sizin yüce gönüllülüğünüzle karşılansın.
Sonsuz yardımlar peş peşe sizin olduğunuz yerlere hep ulaşsın. Kötülerin kökleri keskin kılıçlarla kesilip kahru perişan edilsin. Hangisi ve nasıl diye sorgulanmaktan daha çabuk bir şekilde Allah dileklerini kabul eylesin. Ümit ettiğin şeyler geri kalıp yavaşlayanlardan seni eylemesin.

Sevinci deveran eden nimetler içinde olasın / Zaman onların saflığını bozmaktan uzak kalsın / Lütfu, en yüce şanı değiştirenden korunasın / En müreffeh, sevinç getiren gölgede olasın.

Durumlarını zaten bilmekte olduğunuz, isimlerini ayrı ayrı zikretmeme gerek olmayan ve yaptıkları faaliyetler malum olan ciğerimin paresi evlatlarım o kıymetli ellerinizden öperler. Makbul dualarınızdan bahşetmenizi rica ederek hayra nail ve zarardan beri kılınmayı dilerler. O hoş nefesinizden medet dileyerek kendilerini alakadar eden şeylerin yapılıp ihtiyaçları olmayan şeylerin terk edilmesini talep ederler. Erken davrananla şükredene karşılığını veren, dilediğine erkek, dilediğine kız [evlat] bahşeden Allah'tan onların her birini en hayırlı halef kılmasını dilerim. Onları öğrenecekleri şeylerin sağlamlığıyla faydasız işlerden korumasını dilerim. Sizin tarafınızdan da açıkça

55. Rūmili Vālīsine Bir Tīmāruñ Ṣāḥibi Maʿẕūr Olduḳda İbḳāsına Ricā-nāmedür.[1]

[mefâ'ilün fe'ilâtün mefâ'ilün fe'ilün] Müctes
[M-75a] Zihī sutūde-ḫiṣālī ki ez-ṣudūr-ı kirām
Cuz ez-tu der-heme āfāḳ yādigār nemānd

Kudām dīde ki āṯār-ı reʾfet-i tu nedīd
Kudām dil ki zi-luṭf-ı tu şerm-sār nemānd[2]

(Neṯr[3]) Şücūn-ı teslīmāt-ı müvāfāt-ḳarīn ve ḍurūb-ı [NP-89a] taḥiyyāt-ı mürāfāt-rehīn ki mānend-i laʿl-i Bedaḫşān ve mihr-i dıraḫşān-ı raḫşān olan cevāhir-i ḥurūf-ı muġfele vü muʿcemesi vāsıṭatü'l-ʿahd taḳāṣīr-i terāʾib-i etrāb u ibkār ve besāʾiṭ-i mürekkebāt-ı kelimāt-ı müstaʿẕibe vü müstehẕibesi -ki miṯāl-i ḥadīḳa-i cinān-ı müberred ve daḳīḳa-i[4] cenāndur- żamīme-i ivrād-ı ʿaşiyy ü ibkār ola. Nihān-ḫāne-i meẕānn-ı icābetde mecmūʿ ve pīşgāh-ı ***emmen yucību'l-muḍṭarra iẕā deʿāhu***[5]da mücāb u mesmūʿ olup [NEK1-72b] ol duʿāʾ-i bī-sümʿa vü riyādan maḥfil-i rāyiʿ ü rāʾıḳlarına lāyıḳ tertīb-i ʿurāża[6] ve naḫl-i bāsıḳ-ı ḫull-i sābıḳ (naẓm[7])

[mütefâ'ilün mütefâ'ilün mütefâ'ilün] Kâmil
Ve ʿala'l-ḳulūbi mine'l-kulūbi ve delāʾilu
Bi'l-vuddi ḳable temāzuci'l-eşbāḥı[8]

(neṯr[9]) gülzārında bārān-ı eşk-i midrār ile irvāʾ u irāża olınduḳdan ṣoñra sifāl-i bālde ṯābit[10] olan reyḥān-ı vüdd-i ṯābitden şemm-i revāʾiḥ-i ülfet ve tezyīn-i kāşāne-i zülfet iden çāker-i ṣadāḳat-ṭırāz ẕihn-i nādire-zāy-ı ġarāʾib-perdāzlarına ki (mışrāʿ[11])

---

bilinmektedir ki sizlerden gelen ve zifiri gece gibi kapkara kesildikten sonra ruhumuzu rahata kavuşturan mektupları bilinen ve belirli olan yere ulaştırdık ve sizlerin beyan edilen talepleriniz için mümkün olduğunca gayret ettik. Benim tek emelim beni hazırdaki hizmetlerinizde istihdam etmenizdir.

[1] NP: 88b; M: 75a. Başlık: NP ve M'de yok.
[2] Far: Öylesine övülen haslet sahibi birisin ki, yüksek makamdaki kişilerin senin dışındaki hiçbirinden dünyada senin haricinde bir hatıra kalmadı. Senin re'fet eserini görmeyen göz yoktur, hangi gönül vardır ki senin lütuflarının çokluğundan utanmaz.
[3] Neṯr: NEK1 ve M'de yok.
[4] cinān-ı müberred ve daḳīḳa-i: NEK1'de yok.
[5] Ar: "Yahut kendisine dua ettiği zaman zorda kalmışa cevap veren [ve başa gelen kötülüğü kaldıran, sizi yeryüzünün halifeleri kılan mı?]" (Neml 27/62)
[6] ʿurāża: ʿġarāża NP, M.
[7] naẓm: NEK1'de yok.
[8] Ar: Sevgiyle, siluetler karışmadan önce kalplerin kılavuzlukları kalplerdir.
[9] Neṯr: NEK1'de yok.
[10] ṯābit: nābit NP, M.
[11] mışrāʿ: NEK1'de yok.

[mef'ûlü mefâ'ilün mefâ'îlü fe'ûl] Ahreb

Ez-çehre-i ġayb ber-keşed perde-i rāz[1]

(neşr[2]) tīġ-i zebānı mā'-i ḥüsnü'l-beyān ile imhā' ve muḫabbevāt żamīr-i ṣafvet-peẕīri bu vechle inhā' ider ki taḥt-ı livā'-i ʿadālet-i'timāruñuzda tīmār-ı[3] taṣarruf ve ḥālā südde-i seniyye-i bī-hemāle rūymāl ile ḳaṣd-ı teşerrüf iden fulān ḥaḳḳında baʿż ehl-i buġż u aġrāż ve aṣḥāb-ı hetk-aʿrāż şūre-zār-ı tezvīrleri bārān-ı[4] bī-hengām-ı tedbīr ile muḫtaṣar[5] olmaġiçün[6] maḥż-ı żarr[7] olan maḥżar ibdāsıyla ḳaṣd-ı āsīb vārid idüp devā'-i dil-i bīmārı olan [NP-89b] ṭīmārı alınmaḳ bābında emr-i muġarrażü'l-aḳrān[8] şeref-i nefāẕ u cereyān bulduḳda rütbe-i refd ü iḥsān tenvīh ve bu kemīne-i nāṣıʿü'l-cenānuñ[9] noḳṣānıçün tevcīh olınup baʿdehu sefer-i nuṣret-eṣere ḥāżır ve vech-i edā'-i ḫıdmeti nāżır olmadı diyü tīmār-ı mārrü'l-beyāna bir şaḫṣ-ı bī-sāmān dest-i ṭamaʿ [M-75b] u āzı derāz idüp bi'l-āḫire āḫare ferāġ ve kūb-ı dil-i şeḳāvet-vükūbını be'isü'ş-şerāb[10] daʿvā-yı bāṭıldan ifrāġ eylemiş mezbūr ḫademāt-ı mīrīde istiḫdām ve ṭā'ir-i ʿazīmetine ḳuyūd-ı şevāġil-i żarūrīyye dām olup sefer-i mesfūra ġayr-ı me'mūr olmaġla şehd-i ümīdi mükerrer ve tīmārı muḳarrer ḳılınmışdur. Bāb-ı mekremet-iyāblarına ḳāfile-i ricā īfād ve şecere-i mübāreke-i fu'ādden kevkeb-i dürrī-i murād īḳād olınur ki ol leked-kūb-ı ḥādiṣāt-ı zamāneye āsitāne-i semā'-i āsmāneñüz maʿḳil ve vizr ü vems vücūd-ı kesīri iksīr-i cūd-ı keşīrüñüz ile zer olduḳda leḥaẕāt-ı ʿayn-ı iltifāt ile maḥfūf u meşmūl ve ʿuyūn-ı aṣḥāb müyūn-ı meyl-i mīl-i ʿadālet ile mekfūf u mesmūl[11] ola ve cādde-i ḥaḳdan taḥarrüf ile aḫẕ u taṣarruf itdükleri maḥṣūl-i ḥükm-i şerʿī-i merʿī ile müṣbet ü mefṣūl olduḳda ṣāḥibine redd ve bāb-ı [NEK1-73a] mekīdet-i aʿdāyı sedd idüp cenāb-ı bā-sedādlarına mürācaʿat u istimdād itdügi me'ārib ü āmāl ve[12] sāniḥāt-ı aḥvālde naẕar-ı teleffüt ü nevāzişlerine manẕūr ve farḳ-ı ḥāline cevāhir-i elṭāf u iczāl menşūr ola ve istiḳāmet ü saḳāmeti muʿtemidān-ı eṭrāf u eṣḳāʿdan teftīş ü istiṭlāʿ olınduḳda [NP-90a] şiḳāt-ı velāyetüñ şehādetleri ʿarūż-ı ṣıḥḥat-medārlarıyla refʿ ü ışdār olınmaġa ʿināyet *ve ʿalā*

[1] Far: Gayb çehresinden sır perdesini çeker/çeksin.
[2] neşr: NEK1'de yok.
[3] tīmār-ı: tīmāra NP.
[4] bārān-ı: NEK1'de yok.
[5] muḫtaṣar: muḥażżar NP.
[6] muḫtaṣar olmaġiçün: M'de yok.
[7] maḥż-ı żarr: maḥżar-ı żarrā M.
[8] aḳrān: iẕʿān NP, M.
[9] nāṣıʿü'l-cenānuñ: nāṣıḥü'l-cenānuñ NP, nāṣıʿü'l-Ḫudā'nuñ M.
[10] be'isü'ş-şerāb: bi'se'ş-şerāb "O ne kötü bir içecektir!" (Kehf 18/29) M.
[11] mesmūl: meşmūl M.
[12] ve: NEK1'de yok.

vukūʿihā[1] ʿarż u inhāya luṭf-ı bī-ġāyet buyurıla. Zīrā aṣḥāb-ı taʿaṣṣub u ġaraż ki nişāne-i nūşābe-i ***fī ḳulūbihim maraḍun***[2]dur. Tażyīḳ ü iḫrāc içün iḫrāc itdükleri emr-i sābıḳı bu ḥükm-i lāḥıḳ nāsiḫ ve ʿaḳd-i ḥıḳd-ı rāsiḫi fāsiḫ olduġından māʿadā ḫuṣūm-ı bed-rāsında olan emr-i bā-mirā verāʾe ẓahrdan iḫrāc ve mażmūn-ı rāst[3]-nümūnunda[4] envāʿ-ı keẕibāt u müyūn idrāc[5] olınduġı muḥaḳḳaḳ ve müşārü'n-ileyhüñ ʿaliyyesinde olan maḥżar ki ḥaḳīḳatde muḫḫ-ı żarrdur. İctimāʿ-ı erbāb-ı ḫıdāʿ ile müzevvir ü müleffaḳdur. Maẓhar-ı ***inne li'll-āhi ʿibāden ḫaleḳahum li-ḥavā'ici'n-nāsi***[6] olan cenāb-ı saʿādet-īnāsdan [M-76a] teşeffuʿ ve eṣvāb-ı ādāb-ı ḍarāʿat ile teleffuʿ olınur ki mezbūr ḥaḳḳında ***min ʿindi enfusihim***[7] ibrāz u ibdāʿ itdükleri emr-i rāḥat-zidā bu muḫliṣ-i şikeste-bāle irsāl olınmaġla *innema'l-iḥsānu bi't-temāmi*[8] kelāmıdur ve dīvār-ı ḳaṣr-ı zer-nigār-ı rūzgārda *medā mudedi'l-aʿṣār*[9] meşhūd-ı ulü'l-ebṣār ola. Vāsıṭatü'l-ʿaḳd-i merām ve beytü'l-ḳaṣīde-i kelām budur ki ol reh-nişīn-i iḥsān-ı maġbūṭü'l-aḳrān āʾib ü āʾil ve māʾide-i nidāʾ-i bī-nedīdlerinden cedy-i cüdā-yı cedīde nāʾil olmaḳ ġāyet-i bağıyyetümüz olduġı mānend-i fecr-i ṣānī rütbe-i iḥtiyāc-ı beyyineden ʿālī ve miṣāl-i sebʿu'l-meṣānī pīrāye-i şıdḳ ile ḥālīdür. Hemīşe ol ẕāt-ı hidāyet-pīşe ḥāʾiz-i evfer-i ġanaʾim-i ***naḫnü ḳasemnā***[10] ve fāʾiz-i naʿīm-i ***ve'l-eyubeddilennehum min baʿdi ḫavfihim emnâe***[11] [NP-90b] olup beyābān-ı ḥırmānda[12] sāʾir olan her ḥāʾir-i bāʾire çāre-sāz ve meydān-ı īfāʾ-i nümūd-ı[13] vuʿūdda envāʿ-ı ʿizz ü suʿūd ile muḫliṣ-nüvāz olmaḳdan ʿale't-tevālī ḫālī olmayalar. (Ḳıṭʿa[14])

[fe'ûlün mefâ'îlün fe'ûlün mefâ'îlün] Ta'vîl
Baḳıyte beḳāʾe'l-ʿālemīne ve innemā
Beḳāʾuke ḥusnun li'z-zemāni ve ṭībun

Ve lā kāne li'l-mekrūhi naḥveke meẕhebun

---

[1] Ar: Vuku bulması üzerine.
[2] Ar: "Kalplerinde münafıklıktan kaynaklanan bir hastalık vardır." (Bakara 2/10)
[3] rāst: M'de yok.
[4] nümūnunda: şümūnunda M.
[5] idrāc: idrāḫ NP.
[6] Ar: "Allah'ın, insanların ihtiyaçları için yarattığı kullar vardır." (Hadîs-i Şerîf: Müsnedü'ş-Şihab el-Kudai, 1/117 no. 1007)
[7] Ar: "kendi içlerinden" (Bakara 2/109)
[8] Ar: İyilik ancak tamama erdirmekledir.
[9] Ar: asırlar boyunca.
[10] Ar: "Biz taksim ettik." (Zuhruf 43/32)
[11] Ar: "Yaşadıkları korkularının ardından kendilerini mutlaka emniyete kavuşturacağına dair vaadde bulunmuştur." (Nûr 24/55) Metinde: "Ve'l-enubeddilennehum min baʿdi ḫavfihim emnāen" (Korkularının ardından kendilerini mutlaka emniyete kavuşturacağız.)
[12] ḥırmānda: cermānda M.
[13] nümūd-ı: NP ve M'de yok.
[14] olmayalar. (Ḳıṭʿa): olmaya NEK1.

Ve lā bi-ṣurūfi'd-dehri fīke naṣībun[1] [NEK1-73b]

56. Merḥūm-ı Merḳūmuñ Maḫdūmına Ze'āmet Ricāsıyla Paşa'ya Gönderdigi Mektūbdur.[2]

[mef'ûlü fâ'ilâtü mefâ'îlü fâ'ilün] Muzâri'

Ger yek-nefes firāḳ-ı tu endīşe kerdemī
Geştī zi-bīm-i hicr-i tu cān u dilem figār

Eknūn tu dūr ez-men u men bī-tu zinde-em
Saḫtā ki ādemī-st ber-iḥdāṣ-ı ruzgār[3]

(Neṣr[4]) Cevāhir-i ed'iyye-i girān-behā ki kān-ı dil-i ṣadāḳat-mekānda[5] terbiyet-i āfitāb-ı muḥabbet-i ezeliyye ile mütekevvin ve fevākih-i eṣniye-i bā-ḥüsn ü behā ki ḳażbān-ı bān-ı ḳalb-i ṣanavberīde[6] te'ṣīr-i māhtāb-ı meveddet-i ebediyye ile mütelevvin ola. Aṭbāḳ u ṣıḥāf vüdd-i[7] ṣāfda müretteb ü mevżū' ve berīd-i ferīd-i ṣabāḥ ve peyk-i nīk-i pey-revāḥ ile ol menba'-ı menī'-i mecd ü şeref ṭarafına mühdā vü merfū' ḳılınup ḥiddet-i ẕekāda mānend-i şemşīr-i ẕükā vaḳī' ü ramīż olan żamīr-i münīr-i āfitāb-ı vamīḍa ki muḳtebes-i aḍvā'-i [M-76b] ***nūrun 'alā nūr***[8] ve mükteseb-i beḍāyi' ve ḍāyi'-i ***ticāratin len tebūr***[9]dır. Sevāṭı'-ı inhā vü i'lām ile tenvīr-i ġayāhib-i şeb ibhām olınur ki bu muḥibb-i mültā' ve çāker-i bī-nizā'-i pür-nizā'[10] terāküm-i süḥub-i şeceb-i firāḳdan münsekib olan 'aberāt-ı eşk-i ḫūnīn ve 'aṣaf-ı zā'idü'l-vaṣf-ı [NP-91a] riyāḥ-ı iştiyāḳ ile mülteheb olan zeferāt-ı sūz u ḫanīn miyānında (şi'r[11])

[fe'ûlün mefâ'îlün fe'ûlün mefâ'îlün] Ta'vîl

Ve lev-lā zefīrī aġraḳatnī edmu'ī

---

[1] Ar: Âlemler bâkî oldukça sen de bâkî olasın. Senin baki olman zamana güzellik katar. Kötülükler sana yol bulamasın, zamanın getirdiği sıkıntıların sende nasibi olmasın.
[2] NP: 90b; M: 76a. Başlık: NP ve M'de yok.
[3] Far: Eğer bir nefes bile senin ayrılığını düşünecek olursam, ayrılık korkusuyla cân ve gönlüm yaralanır. Şimdi sen benden uzaktasın ve ben de hayattayım. Zamanın getirdiği şeyler üzere, bir insan için yaşamak çok zor.
[4] Neṣr: NEK1 ve M'de yok.
[5] ṣadāḳat-mekānda: ṣadāḳat-ı kelimātda M.
[6] müretteb ü mevżū': NP'de burada yazılıdır, NEK1'de yok.
[7] vüdd-i: dürr-i M.
[8] Ar: "Nur üzerine nur." (Nur 24/35)
[9] Ar: "asla zarara uğramayacak bir ticaret" (Fâtır 35/29)
[10] pür-nizā': NEK1'de yok.
[11] şi'r: NEK1'de yok, naẓm M.

Ve leb-lā dumūʿī aḥraḳatnī zefratī[1]

(neṣr[2]) feḥvāsına maṣdūḳ ve cāy-ı ricā-yı (mışrāʿ[3])

[Vezin bulunamadı.]
İẕā teḍāyeḳa emrun fe'nteẓır feracen[4]

(neṣr[5])-da zebān-ı zamāndan meṣeli manṭūḳ[6] iken aḥsen-i aḥyān ve esʿad-ı ezmānda cenāb-ı nebāhet-menāblarından mufāvaża-i siḥr-medār ve müfāvaṣa-i muʿciz-nümūdār (naẓm[7])

[fe'ûlün mefâ'îlün fe'ûlün mefâ'îlün] Ta'vîl
Eleẕẕu mine's-selvā ve aḥlā mine'l-menni
Ve aʿẕebu min neyli'n-nevvāli bi-lā mennin[8]

(neṣr[9]) şeref-ṣudūr ve mezīd-i iʿtinā ile tengnāy-ı dil-i pür-ʿanāya büdūr idüp bāʿiṣ-i rāḥat-ı civāʾiḥ[10] cevy ve sebeb-i sükūn-ı levāḳıḥ nevy oldı. Ḥalḳa-i bāb-ı *innallāhe yüḥibbu'l-müleḥḥīne fi'd-duʿā*[11] enāmil-i ḍarāʿat ü iḥfā ile maḳrūʿ ve ḫırḳa-i niyaz-ı neciyye-i[12] nuḫbe-i sūz u güdāz ile merḳūʿdur ki dil-i rencūr-ı[13] muḥabbet-defīn ber-ḥaseb-i ***ve iẕā meriḍtu fe-huve yeşfīni***[14] cüllāb-ı vaṣl-ı müdām ile -ki cüllāb-ı bürʾ-i tāmdur- *meslūbu'r-raḥmeti ve meṣabbu zulālin* ***huve şifā'un ve raḥmetun***[15] olmaḳ aḥsen-i esālīb ile naṣīb ola. (Naẓm[16])

[mefâ'ilün fe'ilâtün mefâ'ilün fe'ilün] Müctes
Gumān meber ki bi-reftīm u mihret ez-dil reft

---

[1] Ar: İç çekişlerim olmasaydı gözyaşlarım beni boğardı. Gözyaşlarım olmasaydı iç çekişlerim beni yakardı.
[2] neṣr: NEK1'de yok.
[3] mışrāʿ: NEK1'de yok.
[4] Ar: Bir konuda iyice daralma meydana geldiği zaman ferahlamayı/kurtuluşu bekle!
[5] neṣr: NEK1'de yok.
[6] zebān-ı zamāndan meṣeli manṭūḳ: NP ve M'de yok.
[7] naẓm: NEK1 ve M'de yok.
[8] Ar: Bıldırcın etinden daha lezzetli, kudret helvasından daha tatlı, minnet altında bırakmadan iyilik bahşedenin bağışından daha hoş.
[9] neṣr: NEK1'de yok.
[10] civāʾiḥ: ḥavāniḥ M.
[11] Ar: Allah duada ısrarcı olanları sever. Ḥalḳa-i bāb-ı innallāhe yüḥibbu'l-müleḥḥīne fi'd-duʿā: NEK1'de yok.
[12] neciyye-i: baḫte-i M.
[13] rencūr-ı: zi-müvevver-i M.
[14] Ar: "Hastalandığımda da O bana şifa verir." (Şu'arâ 26/80)
[15] Ar: Merhamet çekilip alınmış ve içimi hoş suların döküldüğü yer "o, için şifa ve rahmet" (İsrâ 17/82)
[16] naẓm: NEK1'de yok.

Be-ḫāk-i pāy-ı ʿazīz-est ki hem-çunān bāḳīst[1]

(Neṯr[2]) Ġıbbe hāẕā veḳāyiʿ-i dehr-i pür-ʿiberden istinṭāḳ ve şemāme-i ḥavādiṯ-i [NEK1-74a] rūzgār ḳaṣd-ı istinşāḳ olınursa iḳtiżāʾ-i emr-i taḳdīr ve īcāb-ı ḳażāʾ-i bī-taġyīr ile bir leyl-i pür-beylde Vezīr Yūsuf Paşa şebistān-ı refāġat u temāşāda (şiʿr[3])

[müstef'ilün fâ'ilün müstef'ilün fâ'ilün] Basît
Yā rāḳıde'l-leyli mesrūran bi-evvelihī
İnne'l-havādiṯe ḳad yeṭruḳne eshārā

Lā tefraḥanne bi-leylin ṭābe evveluhū
Fe rubbe āḫiri'l-leyli eccece[4] *nārā*[5]

[NP-91b] (neṯr[6]) mażmūnından ẕāhil ve pister-i ġafletde mütesāhil olup mebīt-i refāhetde hāciʿ ve câme-ḫˇāb-ı refāġate rāciʿ [M-77a] iken ḫavāṣṣ-ı ġılmān u ḳarābīninden birḳaç müfsid-i ġavāyet-ḳarīn terk-i Ḥaḳḳ-ı īlāf ve veliyy-i niʿmetlerinüñ vücūd-ı bā-niʿmetini ʿarża-i tīġ-i itlāf idüp vaḳt-i isfār-ı esḥārda ki dāver-i dilāver-i ṭārem-i çārüm ser-bürīde-i ḫūn-ālūd gibi kenār-ı ṭaşt-ı felek-i dūd-endūdda meşhūd oldı. Nāgāh āẕān-ı ehl-i intibāh bir leceb-i ḳarīnü'l-ʿaceb istimāʿ ve her ṭarafdan lemʿa-i ṣadā-yı ***yā esefā ʿalā Yūsuf***[7] iltimāʿ idüp bu ḫaber-i vaḥşet-eṯer ile güş-āzād-ı ḥurr-i pür ve bu emr-i ʿucābdan her ḫıred-mend-i ḥikmet-yāb ġarīḳ-i baḥr-ı taḥayyür oldı. (Ḳıṭʿa[8])

[mef'ûlü fâ'ilâtü mefâ'îlü fâ'ilün] Muzâri'
Dil ber-cehān me-nih ki cihān pāydār nīst
Yek ḳāʿide zi-her çi nihed ustuvār nīst

Nā-muʿteber kesī-st ʿale'l-cumle ādemī

[1] Far: Zannetme ki gittiğimiz için sevgin de kalbimizden gidecek. Senin aziz olan ayağının toprağı/tozu ile aynı durmaktadır, bakidir.
[2] Neṯr: NEK1'de yok.
[3] şiʿr: NEK1'de yok, ḳıṭʿa M.
[4] eccece: erḫacce M.
[5] Ar: Ey gecenin başında sevinçle uyuyan. Hadiseler seherlerde kapını çalar. Evveli neşeli olan geceye aldanmayasın, belki de sonu ateşlere boğacaktır.
[6] neṯr: NEK1'de yok.
[7] Ar: "Vah! Yusuf'a yazık oldu." (Yûsuf 12/84)
[8] Ḳıṭʿa: NEK1'de yok.

K'ūrā be-merg-i hīç kesī iʿtibār nīst[1]

(Neşr[2]) Ġāyet-i ictirāʾ ile irticā olınur ki ***faʿʿālun li-mā yurīd***[3] -ki ***aḳrabu ileyhi min ḥabli'l-verīd***[4]dür- ***bi'l-ʿurveti'l- vuṯḳā***[5]-i tevekküle teşebbüṯ ve ʿudve-i ḳuṣvā-yı tebettülde telebbüṯ iden ʿibād-ı hidāyet-muʿtādını cehd-i belā vü sūʾ-i ḳażādan emīn ve fażl-ı aẓharına maẓhar olmaġa şāyeste vü ḳamīn idüp bu vāḳıʿa-i bāḳıʿa-i ʿibret-fezā (mışrāʿ[6])

[fe'ûlün mefâ'îlün fe'ûlün mefâ'îlün] Ta'vîl
Meşāʾibu ḳavmin ʿinde ḳavmin fevāʾidu[7]

maġzāsı üzre ẕāt-ı saʿādet- mücāzātuñuza[8] ki ittikāʾ-i nemārıḳ-ı vezāreti müstetbiʿ[9] ve ṣıfāt-ı kemāliyye-i ʿizz ü saʿādeti müstecmiʿ olmaġla sebeb-i sükūn-ı ceʾş u ḫāṭır ve ḫuşk-sāl-i āmāle bārān-ı birr ü efḍāl māṭır ola. Bundan aḳdem bu muḫliṣ-i ṣābit-ḳadem [NP-92a] rāh-ı ḍarāʿat-i bisyāra tesyār idüp merāḳī-i rüşde rāḳī ʿAbdü'l-bāḳī bendeleri -ki ṣemere-i fuʾād ve filiẕẕe-i kebed ve rāḥat-resān-ı ḳalb-i kemeddür- Maḫż-ı ʿināyet-i bī-ġāyetüñüzden bir zeʿāmet ile maḳżiyyü'l-evṭār ve maġziyyü'l-eṭvār[10] buyurılmaġla[11] kemāl-i cedā vü cede ile taḳdīm-i vaʿde-i vaʿide buyurılmış idi. Ol zamān-ı meserret-nişāndan ilā hāẕa'l-ān çeşm-i dürbīn taraṣṣud u irtiġāb nāẓır-ı menāẓır-ı irtiḳābdur ki taḥammül-i eṣḳāl [NEK1-74b] keşret-i eṣġāl[12] māniʿ ü ʿāʾiḳ ve semt-i maṭl u tesvīfe[13] sāʾiḳ olmayup [M-77b] *ḥabbeẕā'l-vādiḳu iẕā reʿade ve'ṣ-ṣādiḳu iẕā veʿade*[14] feḥvāsı şaḥīfe-i felek-i mīnā-nümāda ibḳā ve incāz-ı mīṣāḳ-ı lāzımü'l-īfā olına. Tā ki ḳażāʾ-i ḥaḳḳu'l-ʿiddeti deyn ve saḥḥ-ı āb-ı seḥāb feyż-i bī-ḥesāb ile teskīn-i ġayn olınmaġla bu muḥibb-i naḳiyyü'l-bālüñ ḫāṣıra-i ḫāli viṣāḥ-ı

[1] Far: Dünyaya gönül bağlama çünkü dünya padiyar değildir. Her neyden sütun yaparsa yapsın, yine de sağlam değildir. Bütün insanların cümlesi için de o kişiye itibar edilmez ki, o hiçkimsenin ölümüne itibar etmez. Son iki mısra NEK1'de yok.
[2] Neşr: NEK1'de yok.
[3] Ar: "istediğini yapan." (Hûd 11/107; Bürûc 85/16) Metinde: "faʿʿālu mā yurīd"
[4] Ar: "Şahdamarından daha yakınız." (Kâf 50/16) Metinde: "aḳrabu min ḥabli'l-verīd"
[5] Ar: "Kopmak bilmeyen sapasağlam bir kulpa [yapışmıştır.]" (Bakara 2/256; Lokman 31/22) Metinde: "ʿurve-i vuṯḳāʾ" (En sağlam kulp)
[6] mışrāʿ: NEK1'de yok.
[7] Ar: Bir toplumun sıkıntıları başkaları için fayda sağlar.
[8] mücāzātuñuza: muḥāzāta NEK1.
[9] vezāreti müstetbiʿ: vüzerā-yı bī- müstetbiʿ M.
[10] maġziyyü'l-eṭvār: marziyyü'l-eṭvār NP, M.
[11] buyurılmaġla: buyurılmaġa M.
[12] eşġāl: iştiġāl NP, işṭiʿāliye M.
[13] tesvīfe: tesvīḳa NP, teşvīfe M.
[14] Ar: Yağmur bulutu gürüldese, dürüst kişi söz verse ne iyi olur.

iczāl-i[1] icz̲āl ile tevşīḥ ve muḫliş-zāde -ki bāġ-ı ferāġ-ı ġuluvāʾ-i ṣabāda āzādedür-şerḥ-i şebāb u ṭufūliyetden şerḥ-i mütūn-ı ʿināyet ile terbiye vü terşīḥ olına. Vüfūr-ı işfāḳ u irfāḳlarından tażarruʿ ve ḳarāḥ-ı iḳtirāḥ tecerruʿ olınur ki aḥyānen müşerrefe-i rāḥat-fezāları ile ḳaṣr-ı bī-ḳuṣūr-ı muhabbet-bünyād ve bu zāviye-i hicr ü firāḳda mübtelā-yı denef-i[2] iştiyāḳ olan çāker-i bi'lā-iʿtiyād yād olınmaġa likām-ı luṭf-ı mā-lā-kelām ʿaṭf ve dıraḫt-ı bār-āver-i iḥsāndan bevākīr-i s̲emār-ı berr-i bī-şümār ḳaṭf olına. (Naẓm[3])

[mef'ûlü fâ'ilâtü mefâ'îlü fâ'ilün] Muzâri'
Kuḫlu'l-cevāhirī be-men ār ey nesīm-i ṣubḥ
Z'ān ḫāk-i nīk-baḫt ki ṣud reh-guz̲ār-ı dūst[4]

[NP-92b] (neş̲r[5]) ve cenāb-ı niʿamü'l-meʾābuñuza baḳiyyetü's-selef ve muḳtedā-yı ḫalef dārü's-selām-ı İslām'da rükn-i raṣīn ve mā-ṣadaḳ-ı ***innehū min ʿibādinā'l-muḫlaṣīne***[6] yaʿnī gürūh-ı ʿulemāʾ-i pür-şükūhuñ ercümendi Seyfu'llāh Efendi deʿavāt-ı ḫāliṣāt taḳdīm ve silʿa-i ḫulūṣ-ı ḫāṭır-ı ḳudsī-meʾş̲erlerin esvāḳ-ı eşvaḳda taḳvīm iderler. Bī-şekk ü imtirā ol pīşvāʾ-i aḥbār-ı aḫyār-ı ʿulemānuñ teveccüh-i ẓāhir ü bāṭınları bāʿiş̲-i mübāhāt u müfāḫaret ve müsteclib-i saʿādet-i dünyā vü āḫiret olduġı ʿurūż-ı şübühātdan ʿārī ve ṣāḥa-i īḳānda aḥnāş-ı ecnās-ı reyb ü gümān mütevārīdür. (Naẓm[7])

[fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilün] Remel
Īn duʿāyīst ki ber-saḳf-ı felek nā-refte
Kunduş-i feyż-i İlāhī be-ḳabūl istiḳbāl[8]

(Neş̲r[9]) Tā ki sulṭān-ı ḥūr-çehre-i[10] mihr ki müstenid-i müttekā-yı[11] zer-keş-i sipihrdür. Ḥāḳḳ-ı vasaṭ-ı şitā vü bahār olan dāʾire-i muʿaddelü'n-nehārdan ʿadem-i inṣırāf u inʿidāl ve ḫaṭṭ-ı istivāʾ-i ʿadālet-iḫtivāda reşş-i nūr-ı iʿtidāl itmekle her sāl-i nīkū-fālde rūy-ı [M-78a] cihān-ı dil-firūz ṭarāvet ü ṭalāvet-i neyrūz-ı fīrūz ile ṭarīr ü

[1] iczāl-i: iczāl u NP.
[2] denef-i: denef ü NP.
[3] Naẓm: NEK1'de yok.
[4] Far: Ey sabah rüzgârı! Dostun geçtiği o talihli, bahtlı topraklardan bana bir kühlü'l cevâhir getir.
[5] neş̲r: NEK1'de yok.
[6] Ar: "Çünkü o, ihlâsa erdirilmiş kullarımızdandı." (Yûsuf 12/24)
[7] Naẓm: NEK1'de yok.
[8] Far: Bu öyle bir duadır ki, daha göklere çıkmadan İlahi feyzlerle kabul edilerek karşılanır.
[9] Neş̲r: NEK1'de yok.
[10] çehre-i: çehr-i NEK1, M.
[11] müttekā-yı: NP'de yok.

ṭarī ve ṣafā-yı dem-i ʿİsā-āsā ile nüzhet ü nezāhet-i encümen-i çemen reşk-fezā-yı *refrefin ʿabḳariyyin*[1] ola. Hemīşe ẕāt-ı saʿādet-[NEK1-75a]muḥāẕātları ḳadem-i ṣıdḳ u ṣebāt-ı[2] ʿırāṣ-iḫlāṣda[3] rāsiḫ ve dāstān-ı cūd u mekārimleri esāṭīr-i[4] evvelīn-i Maʿn ve Ḫātim'i nāsiḫ olup bāb-ı ehālī-meʾābların a her faḳīr-i ʿāʾil āʾil ve ol maḳsim-i erzāḳdan merātib[5]-istiḥḳāḳlarına nāʾil olmaḳdan zāʾil olmaya. (Ḳıṭʿa[6])

[mef'ûlü fâ'ilâtü mefâ'îlü fâ'ilün] Muzâri'
Tā ez-berā-yı [NP-93a] *defʿ-i beliyyāt rūz u şeb*
Dārend muʾminān heme ber-Kirdgār dest

Behr-i duʿā-yı cān-ı tu bādend ḳudsiyān
Ber-dāşte be-ḥażret-i Perverdigār dest[7]

57[8]

[mefâ'ilün fe'ilâtün mefâ'ilün fe'ilün] Müctes
Eyā seḫāb-ı seḫāyī ki ez-ṣarīr-i ḳalem
Be-güş-ı sāmiʿa cuz midḥat-i şumā ne-resīd

Ne-mānd der-heme āfāḳ ẕerreʾī ki be-dū
Zi-āfitāb-ı dilet pertev-i ʿaṭā ne-resīd[9]

Deʿavāt-ı muḫālaṣet-şiʿār ki cedāvil ü enhār mesāṭır-ı belāġat-meḳāṭırından temeyyüʿ ü inficār iden zülāl-i ḫoş-güvār-ı meʿānī-i kevṣer-āṣār (mışrāʿ[10])

[fe'ûlün fe'ûlün fe'ûlün fe'ûlün] Mütekârib
Zi-mūcib-i[11] *teşvīr-i çeşme-i ḥayvān*

---

[1] Ar: "yastıklar veya yüksek yerler/harikulade güzel işlemeli döşekler" Rahmân Sûresi 76. âyete atıf vardır.
[2] ṣebāt-ı: ṣebāt ile M.
[3] ʿırāṣ-iḫlāṣda: ʿırāż-iḫlāṣda NP.
[4] esāṭīr-i: esāṭīn-i NP.
[5] merātib: merāḳib NP.
[6] Ḳıṭʿa: NEK1'de yok.
[7] Far: Belaların def'i için müminler Allah'a el açarlar. Kutsiler (melekler) canının sağlığı için Allah'a el açsınlar.
[8] NP: 93a; M: 78a.
[9] Far: Ey sen! Öyle bir cömertlik bulutusun ki kalemin sesinden [duyanların kulağına] övgüden başka bir şey gelmez. Bütün âfâkta senin gönül güneşinden bir ihsan ışığı gelmeyen zerrecik dahi kalmadı.
[10] mışrāʿ: NEK1 ve M'de yok.
[11] Zi-mūcib-i: mūcib-i NEK1.

(neşr[1]) ve teslīmāt-ı muḫādenet-iş'ār ki seffāne-i elfāẕ-ı reşāḳat-nümūnı ṭīrede ḥaclegiyān-ı ***ke-ennehunne beyḍun meknūnun***[2] olmaġla maẕmūn-ı leṭāfet-maḳrūnı müẕekkir-i 'ay-ı ***ve-inne-ddāra'l-āḫirate lehiye'l-ḥayevānu***[3] ola. Selsāl-i[4] feḥvā-yı ṣafvet-āyātı ile kü'ūs[5] u āvine-i muṣāfāt[6] māl-ā-māl ve bezm-i te'ārüf-i ervāḥda idāre-i aḳdāḥ-ı pür-efrāḥī[7] ile[8]

[mefâ'ilün fe'ilâtün mefâ'ilün fe'ilün] Müctes
Hezār cān-ı muḳaddes fidā-yı ān dil bād
Ki dest bāz-ı ne-dāred ẕi-dāmen-i iḫlāṣ[9]

maẕmūn-ı ḫāṣiyeti ṭavḳ-ı dil ü cān ve mürevviḥ-i mecālis-i ünsiyye olan eḥādīṣ-i ḳudsiyyeden ***el-iḫlāṣu sirrun min esrārī evda'tuhū ḳalbe men uḥibbuhū***[10] feḥvā-yı ülfet-iḥtivāsını naḳş-ı nigīn-i cenān itmişdür. Ma'raż-ı tecdīd-i 'ahdde terk-i taṣalluf u tefḳī'[11] ve menşūr-ı[12] dil-i pür-şūrı ṭuġrā-yı ḫullet-nişān ile tevḳī' ider ki levḥ-i mücellā-yı cenānı nuḳūş-ı fikr-i[13] perīşāndan sāde [M-78b] olan muḫliṣ-zādeye bir ze'āmet 'ināyet buyurılmaḳ içün mirāren [NP-93b] deryūze-i 'āṭıfet ü īlā ile īlām ve ol ḥā'iz-i ḳaṣebü's-sebḳ-ı 'ulüvv-himeme ma'nā-yı (mışrā'[14])

[fe'ûlün mefâ'îlün fe'ûlün mefâ'îlün] Ta'vîl
İnne'l-'uhūde 'inde melīki'n-nühā ẕimemü[15]

ibāne vü i'lām olınmış idi. Egerçi ol ẕāt-ı Ḥātem-simātuñ ki (naẓm[16])

[mef'ûlü mefâ'ilün mefâ'îlün fâ'] Ahreb
Ḫākī ki be-dū guẕer kunī cān baḫşed

---

[1] neşr: NEK1 ve M'de yok.
[2] Ar: "Sanki onlar (beyazlıklarıyla), saklanmış (gün yüzü görmemiş) yumurtalardır." (Sâffât 37/49)
[3] Ar: "Ahirete [yurduna] gelince, işte asıl yaşama odur." (Ankebût 29/64) Metinde: "ve-inne'l-āḫirate le-hiye'l-ḥayevānu"
[4] Selsāl-i: NEK1'de yok.
[5] kü'ūs: kedūs M.
[6] muṣāfāt: mużāfāt M.
[7] terṭīb-i dimāġ-ı āmāl ḳılındıḳdan ṣoñra bu bende-i vāfiru'l-iḫtişāṣ ki: NP ve NEK1'de yok.
[8] ile: NP ve M'de yok.
[9] Far: İhlas eteğinden elini çekmeyen o gönle binlerce can fedadır, feda olsun. (Beyit M ve NP'de yok.)
[10] Ar: "İhlas benim sırlarımdan biridir. Onu sevdiğim kimsenin kalbine yerleştirdim." (Hadîs-i Şerîf: Gazzâlî, 4/676)
[11] tefḳī': taṣannu'-ı dil M.
[12] menşūr-ı: M'de yok.
[13] fikr-i: efkar-ı NP.
[14] mışrā': NP ve NEK1'de yok.
[15] Ar: Akıl sahibi olanlar nezdinde ahitler, boyun borcudur.
[16] naẓm: NEK1'de yok.

Sengī ki der-ū naẓar kunī zer gerded[1]

(neşr[2]) feḥvāsı üzre [NEK1-75b] filizzāt-ı emr-i ʿasīre hicr-ı mükerrim-i refd-i yesīrleri iksīr ve ednāʾ-i[3] cūd u ʿaṭāları cābir-i[4] ḳalb-i kesīrdür. Ḫıllet-i ḥulletlerinde keʾs-ı yeʾs nūş olınmaḳ hūşmendān-ı ḥikmet-niyūş yanında muḥāl[5] ve ʿarṣa-i maṭārib-i meṭālib fesīḥü'l-mecāldür. (Naẓm[6])

[fe'ûlün mefâ'îlün fe'ûlün mefâ'îlün] Ta'vîl
Ve ente'lleẕī mā ḥābe fīke racāʾunā
Ve eyyu racāʾin ḥābe ʿinde kerimin[7]

(Neşr[8]) Lākin ʿucālete'l-vaḳt ol ẕāt-ı bī-maḳtdan taẕarruʿ u iltimās ve lücce-i istiʿṭāfa iġtimās olınur ki ḥıbāle-i leṭāʾifü'l-ḥiyel ile naḫcīr-i remīde-i emel ṣayd ve raḳam-ı birr ü nevāl defter-i icmāl-i āmāle ḳayd olınup tebāşīr-i bāmdād-ı imdād-ı maşrıḳ cedāʾ-i cedīdden[9] bedīd ve pertev-berr-i nev-żiyā-baḫş-ı muḫliṣ-i vedīd ola. (Naẓm[10])

[Vezin bulunamadı.]
İnne'btidāʾe'l-ʿurfi mecdun bāsiḳun
Ve'l-mecdu külle'l-mecdi fi'stitmāmih

Hāẕa'l-hilālu yerūḳu ebṣāra'l-verā
Ḥusnen ve leyse ke-ḥusnihī temāmuh[11]

(Neşr[12]) Semend-i emniyyet menhel-i icābete vürūd ve bīġā-yı lisān-ı escāʿ şeker-i iḥsānları ile sürūd itmek[13] ricāsına sābıḳa-i mevāʿīd-i ṣādıḳaları iḫṭār ve ġamām-ı cūd-ı ʿāmlarından ki teşnegān-ı hācire-i hicre meşreb-i ʿaẕb-güvārende ve ser-geştegān-ı ḳaḥṭ-ı sāl-i āmāle ebr-i bārendedür. İstimṭār olınur.[14] (Naẓm[15])

---

[1] Far: Senin üzerinden geçtiğin yollar cana can katar. Senin nazar ettiğin taş da altın olur.
[2] neşr: NEK1'de yok.
[3] ednāʾ-i: eẕelī M.
[4] cābir-i: ḫāʾir-i NP.
[5] muḥāl: mecāl NP.
[6] Naẓm: NEK1'de yok.
[7] Ar: Sen ki, seninle ilgili ümidimiz boşa çıkmaz. Hangi ümittir boşa çıkan, cömerdin yanında?
[8] Neşr: NEK1 ve M'de yok.
[9] cedīdden: cedīdeden NP.
[10] naẓm: NEK1'de yok.
[11] Ar: İyiliği baştan başlayıp yapmak yüce bir şan, iyiliği tamama erdirmek tam anlamıyla şan. Bu hilal güzelliğiyle insanların gözlerini kamaştırdı. Güzelliği tamam olduğu hâline (dolunay) benzemez.
[12] Neşr: NEK1'de yok.
[13] itmek: eylemek NP.
[14] olınur: ḳılınur NP.
[15] Naẓm: NEK1'de yok.

[fe'ûlün mefâ'îlün fe'ûlün mefâ'îlün] Ta'vîl
Ve eddi zekāte'l-cāhi veʿlem bi-ennehū
Ke-miṣli zekāti'l-māli [NP-94a] *temme niṣābuhā*[1]

(Neṣr[2]) Bu muḫliṣ-i müştāḳ dest-bürd-i ṣadme-i firāḳ ile ol ẕāt-ı saʿīdden baʿīd olalı *niʿamu'llāhi mechūletu iẕā fuḳıdet ʿurifet*[3] aḫnāʾ[4] maʿnāsı aḫnāʾ-i ḍulūʿ u aḥşāda bir vechle kümūn[5] ve żırām-ı ġarām-ı tecāvīf-i dil-i żaʿīfde bir mertebe rükūn itmişdür ki ber-ḥaseb-i *izā ezā elemu elemin fe'l-muāceletu bi'l-muālecet*[6] bu dāniñ[7] devāsı dārū-yı müşāhede-i rūy-ı dil-cūylarına maḥṣūr ve bu seḳām-ı [M-79a] ʿaḳāmuñ bürʾ-i tāmmı dest-i āsīʾ-i Mesīḥ-āsā-yı vaṣl-ı Mūsā'ya maḳṣūrdur. (Naẓm[8])

[mefâ'ilün fe'ilâtün mefâ'ilün fe'ilün] Müctes
Sipihr-i menzilet-i şevḳ-ı men be-ḥażret-i tu
Çu luṭf-ı şāmil-i tu ez-ḳıyās bīrūn-est

Zi-sūz-ı hicr-i tu her şeb fiġān u nāle-i men
Çu pāy-ı himmet-i tu ber-firāz-ı gerdūn-est[9]

(Neṣr[10]) Bu bābda ḫaber-i ḫayr-ı mā-ḳalle ve dell ile terk-i ishāb ve kānūn-ı derūnda nār-ı şevḳ-i eṣīr-āṣār ilhāb olınup *lev aḳseme ʿala'llāhi le-eberre*[11] gürūh-ı muʿteberinüñ ercmendi yaʿnī Seyfu'llāh Efendi'nüñ duʿāʾ-i seyfī-i dem-i Mesīḥ-ḫāṣṣiyetleri kişver-i muvāṣalatı bilā-teʾḫīr tesḫīr [NEK1-76a] itmek içün ol ẕāt-ı bāhirü'n-necābeden ṭaleb-i duʿāʾ-i müteyaḳḳinü'l-icābe olınduġı işrāḳāt-ı rāy-ı felek-ārālarına ḥavāle ve murġ-ı dil-i pāder-gile ġıdā-yı[12] beṣṣ ü küle nevāle olındı. (Naẓm[13])

[mefâ'ilün fe'ilâtün mefâ'ilün fa'lün] Müctes
Ez-ān ʿarūs-ı suḫan ḫoş ne-mī-numāyed rūy

[1] Ar: Makamın zekatını da ödeyesin. Zira nisaba ermiş malın zekâtına benzer. temme: ṣümme M.
[2] Neṣr: NEK1'de yok.
[3] Ar: Allah'ın nimetleri bilinmez, yitirildiği zaman [kıymeti] bilinir.
[4] aḫnāʾ: M'de yok.
[5] kümūn: mekūn M.
[6] Ar: Bir acın sıkıntı verdiğinde (bu rahatsızlığın) tedavide acele davranılır.
[7] Bu dāniñ: buranuñ M.
[8] naẓm: NEK1'de yok.
[9] Far: Benim sana olan şevkimin, arzumun seviyesi senin kuşatıcı lütfun gibi kıyas edilemez derecededir. Her gece senin ayrılığının ateşiyle, yakışıyla feryad u figan etmem, senin himmetinin ayağı gibi tâ göklere kadar yükselir.
[10] Neṣr: NEK1'de yok.
[11] Ar: Allah'a yemin edecek olsa, boşa çıkarmaz; yemininde haklı çıkarır.
[12] ġıdā-yı: ġıẕā-yı NP.
[13] Naẓm: NEK1'de yok.

Ki dāred āyīne-i ṭabʿ-ı rūşen-em zengār[1]

(Neşr[2]) Hemvāre ol ẕāt-ı saʿādet-şikāra dānā-yı nihān u āşikāre ṣadr-ı nebāhet-i ḳadri pīşgāh idüp naẓr-ı ḥüsn-i naẓarları ile aḥbāb u evdād ceẕlān u seylāb ve seylāb-ı[3] nehr-i ḳahrları ile bed-endīşān u endād ġarḳ-ı siyāh-ābe-i [NP-94b] ḫaẕlān olmaḳdan *mā tebāyene'l-ḥubbu ve's-suduvvu ḥuluv*[4] bulmaya. (Ḳıṭʿa[5])

[fe'ilâtün mefâ'ilün fe'ilün] Cedîd
Tā cihān-est bāş bā-heme vaḳt
Tā zamān-est bāş bā-heme sāl[6]

Şādumān fi'l-ʿuluvvi ve'l-basṭi
Kāmurān fi'l-ġuduvvi ve'l-āṣāl[7]

58. Şerīf-i Mekke-i Mükerreme'ye Mektūbdur Bi'l-ʿArabī[8]

[fe'ûlün mefâ'îlün fe'ûlün mefâ'îlün] Ta'vîl
Leküm yā beni'z-zehrā'i zehru şemā'ili
Teʿaṭṭara aḳṭāru's-serā nefeḫātihā

Ve ġarra vucūhu fī'd-devāhī[9] *muḍī'eten*
Teşuḳḳu celābību'd-ducā ṣafeḥātihā

Ṣaderat hāẕihi's-ṣaḥīfetu [10] *ila'l-mevāḳıfi'l-behiyyeti'l-celiyyeti ʿumdeti'l-curşūmeti'l-ʿaleviyyeti'l-ʿaliyyeti cāmiʿi'l-mekārimi'l-ʿızāmiyyeti ḫā'izi'l-menāḳıbi'l-ʿışāmiyyeti usveti'l-ervimeti'l-merūmeti'l-hāşimiyyeti ẕi's-seciyyeti'n-neciyyeti ve'l-ḥamiyyeti's-semiyyeti'r-raḥībi's-ṣadri ve'r-raḫıyyi'l-ʿayşi's-sābiti nebāhetu aṣlihī bi-naṣṣi* ***li-īlāfi ḳurayşin*** *niḳāyeti Ṭā-hā ve Yā-sīn ṣabābete ḫaẕāfīri'l-*

[1] Far: Benim parlak tab'ımın aynasının yüzü pas tutmuş. O sebepten o söz gelininin yüzünü iyi göstermiyor.
[2] Neşr: NEK1'de yok.
[3] seylāb-ı: NP'de yok.
[4] Ar: Sevgi ve küskünlük birbirinden ayrı kaldıkça yalnızlık bulmasın.
[5] Ḳıṭʿa: NEK1'de yok.
[6] Far: Dünya durdukça sen de dur. Zaman aktıkça sen de bütün sene varlığını devam ettir.
[7] Ar: Yücelik ve genişlikte sevinçli / Sabah akşam tüm gün bahtiyar.
[8] NP: 94b; M: 79a. Başlık: NP ve M'de yok.
[9] vucūhu fī'd-devāhī: vucūhu'd-devāhī NEK1.
[10] ṣaderat hāẕihi's-ṣaḥīfetu: NP'de yok.

eşrāfī ve ceẕāmīri'l-eyāsīni [1] *hādī'l-ʿarānīni's-sādeti ḫarrabeti'l-esāṭīne'l-ḳādeti esʿalu sulāletu'l-māʾi ve'ṭ-ṭīni eşrafu'l-vāṣılīne ilā seʾvin baʿīdin ve şāʾin ve baṭīnin*

[Müstef'ilün mef'ûlâtü müstef'ilün] Münserih
Sulṭānu aḥfādi'r-rasūli bi'smihim[2]
Ve nesīcu vaḥdihim ʿala'l-ıṭlāḳı

İbnu becdeti'n-necdeti fī'l-āfāḳı sulṭānu eḳālīmi'l-istīhāli ve'l-istiḥḳāḳı ḳıbletu ḳabāʾili's-sādāti'l-ġurri'l-ucūhi Kaʿbetu eşrāfi'l-eṭrāfi [3] *ve'l-vucūhi'l-mucellā fī miḍmāri ekiffāʾihī bi'l-nebli'l-maḫṣūṣi ve'l-maḫsūsi'l-muṣallī fī'l-ḥalebeti'l-ḥarami ledā ceddihi'l-aʿlā meḥāmidi'd-tūsi* [4] *ve meḥāsini's-sūsi ḫulāṣati'l-beşeri bi-veḍāʾeti'l-beşeri naḳāveti'l-eʾimmeti'l-işnā ʿaşere'r-rākini fī eşrafi'l-biḳāʿi ve eymeni'l-bilādi'l-ḥāʾizi* [NP-95a] *Aḳṣā Medīneti'l-mecdi'ṭ-ṭarīfi ve't-telādi ekrami'l-ḫalḳı eben ve ummen ḫalefe min şurūḳı muʿcizātihī keşefe ḥanādise'l-ġummā* [NEK1-76b]

[fe'ûlün mefâ'îlün fe'ûlün mefâ'îlün] Ta'vîl
Ḥafīdi rasūlillāhi ve'bni vaṣıyyihī
Le-hū mefḫarun terabbā ʿalā külli mefḫar

Yā menyeʾmenu fīẓılli ẓalīli faḍlihī'l-ḥāccu ve'd-dāccu ve yuḥaṭṭu fī sāḥati semāḥatihī'r-riḥālu [5] *ve'l-aḥdācu ve tetābeʿa melāʾiketu'r-raḥmeti ilā beytin muḳaddesin bāluhū* ***mine'llāhi ẕi'l-meʿārici*** *ve yuġnī raʾyuhū'ş-şāḳıbu ʿani'ş-şemsi lev tuşuvvira fī'l-ḥārici ente'lleẕī yetemennā'l-feleku'l-aṭlesu en yekūne taḥte ḳademike busuṭan mefrūşeten ve yeteraccā'l-ʿarşu'l-mecīdu en yaşīra fī bāḥati ḳadrike miẓalleten maʿrūşeten ve yeveddu'l-ġayşu'l-melşu en yuşebbihe bi-seḫāʾi ṭaḫāʾi keffīke'l-feyyāḍi ve yeltemisu'l-encumu en yeteşekkele bi-raḍrāḍi baḥri nedāke'l-feḍfāḍi rabbi ke-mā ceʿalte kemiyyete ḳadrihī ezyede min*[6] *en yuḥāṭa bi-mīzānī'l-burhāni's-sullemiyyi ve'ṭ-ṭatbīḳiyyi ve ḥudūde rasmi mecdihi evfera min en yuḳāse bi'l-ʿilmi't-teşavvuriyyi ve't-taṣdīḳiyyi icʿal taʿrīfe teşrīfihi bi-efrādi'l-menāḳıbi ve ʿan aġyāri'l-meşālibi cāmiʿan ve māniʿan ve şemerate murādihī ʿalā ġuşni ve deffeti ḳalbihī yāniʿan mā şerufe ālun ve lemeʿa ālun ve ḫāle'l-ḥālu ve*

[1] ceẕāmīri'l-eyāsīni: ceẕāʾīri'l-eyāsīni NP.
[2] bi'smihim: bi'srihim NP.
[3] eşrāfi'l-eṭrāfi: eşrāfi'l-aʿṭāfi NP.
[4] meḥāmidi'd-tūsi: bi-meḥāmidi'd-tūsi NP.
[5] riḥālu: ricālu NP.
[6] ezyede min: ezyele NP.

māle'l-mālu mine'l-ḥakīmi'ṣ-ṣamīmi'lleẕī ceʿale neḳabete ruʿbūbeti'ṣ-ṣabābeti naṣba ʿayneyhi ve teraṣṣade raṣḥa zulāli ġaberiküm teskunu bi-hī sevratun ġaniyyetun yeġuṣṣu's-seddete's-sāmiyete'n-nāmiyete ceʿalehā'llāhu memlūʾeten bi-kiltā'l-ḥusneyeyni bi-ḥurmeti ceddeyhi'l-ḥaseneyni bāriʿaten[1] ġāliṣaten ġaḍārate rabīʿi kelāmihā selimet ʿan ḥarīfi vaṣmeti'd-diyārī[2] yekādu senā berḳıhā yuẕhibu bi-eşiʿʿāti'ş-şemsi min şiddeti'l-beraḳāni ve'ḍ-ḍıyāʾi ve [M-79a][3] baʿde [NP-95b] *fe-lā[4] ġayfā[5] ʿalā ẕihnikümu'lleẕī lā yaḳbelu ʿāmilu fikrihī'l[6]-muşārakete ve zucācetu ḳalbihī ke-ennehā kevkebun durriyyun yūḳadu min şeceratin mubāraketin innī küntu ṣāviyen fī zāviyeti'l-ḥumūli ve'l-inḳıṭāʿi ve rāviyen li-ḥadīṣi'n-nuzūʿi ve'l-iltiyāʿi iẕā nefġatun teḍavveʿat min tilḳāʿi'l-beledi'l-emīni muʿaṭṭaraten izdāne ṭuruḳın[7] cāveztuhā[8] ve eẕyālu rīḥin cāvertuhā ḥattā veṣale ilā hāẕa'l-ḥazīni.*

[fe'ûlün mefâ'îlün fe'ûlün mefâ'îlün] Ta'vîl
Fe-emʿantu ṭarafī fī ruḳūmi suṭūrihā
Fe-şebbehtuhā bi'r-ravḍi ve hüve munemnemun

Fe-aʿẕebu min vaṣlin teṣaddāhu hācirun
Ve aḥsenu min yusrin teleḳḳāhu muʿdimun

Mudāmun ve lākinne'l-mudāmete merraten
Verdun ve lākinne şemmehū leyse yuzkimu

(Neşr[9]) *Feraştu le-hā ġaddī'l-meşḳūḳatu bi-hemeyāni'l-ġurūbi ve enzeltuhā fī mubevveʾi[10] niyāṭī'l-meşġūneti bi-ṭavāriḳı'l-kurūbi ṣumme feḍaḍtu[11] tābiʿahū bi-enāmili't-teʾhīli[12] ve't-tercībi baʿde en leṣemtuhū bi-şifāʾi't-tekrīmi ve't-terḥībi* [NEK1-77a] *ve ḳultü ehlen bi-mā nābe ʿani'l-ḥabībi mezāran ve teberraktü bi-tertīli elfāẕihī ve tedebburi meʿānīhi mirāran ve kādet meʿānīhi ġılāle suṭūrihī bi-ḥusni*

[1] bāriʿaten: bādiʿayyeten NP.
[2] vaṣmeti'd-diyāri: ve żımme'l-riyāʾi NP.
[3] 79a'dan bu raya kadar olan kısım M'de yok.
[4] fe-lā: ve-lā NP.
[5] ġayfā: yaġfā M.
[6] fikrihī'l: nukratu'l M.
[7] izdāne ṭuruḳın: erdāne'l-ṣurufın NP.
[8] cāveztuhā: ḥāveztuhā M.
[9] Neşr: NP ve NEK1'de yok.
[10] mubevveʾi: mubeddeʾi NP.
[11] feḍaḍtu: feḍaftu M.
[12] teʾhīli: teʾmīli M.

mebānī'l-lafẓi in yetekellemā[1] *ve meʿa hāẕā küllihī lā yuʾeddā ḥaḳḳu't-tebcīli ve'l-ibrāḥi ve ectezī bi-inşādi ẕenike'l-beyteyni min şiddeti'l-efrāḥi.* (Ḳıṭʿa[2])

[müstef'ilün fâ'ilün müstef'ilün fâ'ilün] Basît
Leküm yedun beraʿet cüden bi-nāʾilihā
Ve manṭıḳu durratin fi'ṭ-ṭırsi munteşirun

Fe-ḥātemun kāminun fī baṭni rāḥatiküm
Ve fī enāmiliküm suḥbānun mustetirun

(Neşr[3]) *Ve lemmā kāne itḥāfu'l-hediyyeti emran mesnūnen leda'l-aḫdāni iẕ*[4] *cāʾe fi'l-āşāri inne'l-hediyyete sunnetu rasūlillāhi ʿaleyhi'ş-şalavātü ve's-selāmu*[5] *ve edebu'l-mulūki ve ʿimāratun beyne'l-iḫvāni.* (Ḳıṭʿa[6])

[fe'ûlün mefâ'îlün fe'ûlün mefâ'îlün] Ta'vîl
ʿAla'l-ʿabdi ḥaḳḳun fe-huve lā budde fāʿilu
Ve inne ʿaẓume'l-mevlā ve cellet feḍāʾilu

E lem teranā nehdī ila'llāhi mā lehū
Ve in kāne ʿanhu [NP-96a] *ẕā ġınen fe-huve ḳābilu*

(Neşr[7]) *Fe-teʿemmeltu ḳavle men deḫale menzile'l-īḳāni beyyinihi ḥayşu fessera't-taḥıyyete bi'l-hediyyeti fī ḳavlihī subḥānehū* ***ve iẕā ḥuyyiytum bi-taḥıyyetin*** *ve ḳāle fī tefsīrihī iẕā uhdītum bi-hediyyetin fe'hdū bi-aḥsene minhā fe-ḳurrat aʿyunu ehlu'n-nuhā*[8] *bi-hāẕa'l-ḳavli'l-munhā*[9] *fe'mteşeltu emrahum li-ṭahāratihim ʿan aḫlāḳın rediyyetin ve ḳultü fī nefsī fe-innī mursiletun ileyhim bi-hediyyetin fe-tevesseltu bi-irsālī*[M-79b]*'l-biḍāʿati'l-muzcāti ilā nādīkümu'lleẕī tunceḥu*[10] *fīhi'l-ḥācātu ʿalā*[11] *aḳrabi sedenetinā'lleẕīne lem yutrakū suden el-medʿuvvu beyne'n-nāsi bi-fulāni*

[1] Neşr: NP'de ve NEK1'de yok.
[2] Ḳıṭʿa: NP'de ve NEK1'de yok.
[3] Neşr: NP'de ve NEK1'de yok.
[4] iẕ: iẕā M.
[5] ʿaleyhi'ş-şalavātü ve's-selāmu: ʿaleyhi's-selāmu NEK1.
[6] Ḳıṭʿa: NP'de ve NEK1'de yok.
[7] Neşr: NP'de ve NEK1'de yok.
[8] ehlu'n-nuhā: ehlu'n-nebiyyi NP.
[9] munhā: munhiyyi NP.
[10] tunceḥu: yunceḥu NP.
[11] yed: NP ve NEK1'de yok.

ketḫudā fe-aḥrame bi-iḥrami'l-ciddi ve'ṣ-ṣarīmeti ve teveccehe ilā leṣmi eydīkümü'l-kerīmeti ḥāllen ʿan rusġi iḳāmeti'l-ʿıḳāli ve ḳā'ilen bi-hāẕa'l-meḳāli. (Naẓm:[1])

[müstef'ilün fâ'ilün müstef'ilün fâ'ilün] Basît
Men emme bābeke lem tebraḥ cevāriḥuhū
Turvā eḥādīṣu mā evleyte min himemin

Fe'l-ʿaynu ʿan ḳurratin[2] ve'l-keffu ʿan ṣıletin
Ve'l-ḳalbu ʿan cābirin ve's-semʿu ʿan ḥasenin

(Neṣr[3]) *Fe'l-meʾmūlu evvelen min nāʾilikümu'l-fāʾiḍi mededuhū ve lā yenḳaḍī meda'd-dehri ʿadeduhū innehū metā yeterattebu'l-vechu bi-ḳurrati dāriküm ve yucraḥu'l-faḫru[4] bi-ḥusni civāriküm en yetemeṣṣele bi-hāẕa'l-ḫaberi'l-murseli* ***inne'l-hediyyete rızḳu'llāhi fe-men ahdiye ileyhi şey'un fe'l-yeteḳabbel*** *ve in lā[5] yuḳālu li-ḳāṣıdiküm keyfe temraḥūne bel entüm bi-hediyyetiküm tefraḥūne ve ṣāniyen en lā tensevnā mine'd-duʿāʾi fī tilke'l-emākini'l-musteṭābeti li-enne duʿāʾe'l-muʾmini[6] li-aḫīhi ʿalā ẓahri'l-ġaybi mustecābetun ve ṣālisen en teczelū bi-ihdāʾi kütubin tenūbu menābe'l-viṣāli ve tuṭfiu'l-ḥarārate'l-ʿāriḍate bi-devāmi eyyāmi'l-infiṣāli ve lā ġarve[7] in lem taḳṭaʿ vesāʾilu'r-*[NEK1-77b]*rasāʾil li-enneküm meʾmūrūne bi-ʿademi nehri's-sāʾili* [NP-97b] *ve'l-muḫliṣu yubāhī beyne'l-ekiffāʾi ve'l-emṣāli bi-vurūdi mecelletikümu'lletī lā yūcedu le-hā miṣālun ve ḥaḳḳun ʿala'ṣ-ṣadīḳı[8] en yetefāḫara bi-taʿfīri'l-vechi taḥte aḳdāmi hāẕihi'l-ʿışābeti ve yeteşebbeṣe bi-ihdābi eẕyāli ʿitratin hüm[9] aṣlu'l-işābeti* (Ḳıṭʿa[10])

[mütefâ'ilün mütefâ'ilün mütefâ'ilün] Kâmil
Nesebun eḍāʾe livāʾuhū fī rifʿatin
Ke'ṣ-ṣubḥi fīhi terffuʿun ve ḍıyāʾun

Ve şemāʾilu şehide'l-ʿaduvvu bi-faḍlihā
Ve'l-faḍlu mā şehidet bi-hi'l-aʿdāʾu

[1] Naẓm: NP ve NEK1'de yok.
[2] ḳurratin: ḳuvvetin M.
[3] Neṣr: NP ve NEK1'de yok.
[4] faḫru: fecru NP.
[5] lā: NEK1'de yok.
[6] duʿāʾe'l-muʾmini: daʿvete'l-muʾmini M.
[7] ġarve: ʿan ve M.
[8] ʿala'ṣ-ṣadīḳı: ʿale't-taṣdīḳi M.
[9] hüm: hel M.
[10] Ḳıṭʿa: NP ve NEK1'de yok.

(Neşr[1]) *Va'llāhu teʿālā[2] yaʿlemu ennī lem ezel min ʿahdi'l-ezel ʿan[3] ḫulūşikümu't-tāmmi ve lem ālu cuhden ʿan teraşşudi faḍlikümu'l-ʿāmmi ve keyfe lā fe-cabbuküm bi-naşşi'l-Ḳurʾāni ʿalā külli muslimin mufteraḍun ve ġarāmu sāʾiri'l-muteḥābbīne beynehum ʿāriḍun ve muʿteraḍun ve metā intehā'l-kelāmu ilā tavḍīḥi'l-miḳati ve'l-iʿtilāḳı'lleẕī lā miryete fīhi ve lā'ḫtilāḳa[4] eṭāle'l-ḳalemu ʿan miḳdārihī riclehū ve ḥalle fī ḥaşīri maşīri'l-mecerrati ḥacelehū cābe bilāde'ş-şevḳı ʿarḍan ve ṭūlen ve eẓhera fī beşşi mukābedeti'l-firāḳı yeden ṭūlā fe-raʾeytu yūḥa'l-ʿışḳı ʿan maşriḳı'l-bāli* [M-80a] *ḳad zeleġa ve zāde lāʿicu'l-heceri mā beleġa[5] ve ʿalimtu enne tebārīḥa'l-cevā nārun teteḍāʾelu dūnehā kuratu'l-eşīri ve lev kāne'l-baḥru midāden le-hū lā yektubu ḳālīlehū ʿani'l-keşīri fe-ḳaṭaʿtu lisāne'l-ḳalemi li-ʾellā yenfuḥa mizmera'l-elemi[6] fe-yā ʿaceben külle-mā ḳuṭıʿa lisānuhū curiʾe ḳalbuhū ve cerā beyānuhū ve külle-mā şuḳḳa baṭnuhū nebeʿa yenābīʿu'l-ḥikemi ʿan femihī ve suddide şeṭanuhū ve metā rumtu en eẕraʿa ḳurāʿa'n-nizāʿi[7] bi-zirāʿi'l-yerāʿi fāḍa'd-demʿu min ʿayni'ş-şecūʾi ve'l-hevā fe-ʿāḳa ʿan ibāneti'n-necdi ve'l-cevā fe-küntu ke-men ḫafera'l-ḥafra fi'l-ḥāfirati li-yeknuze fīhi'l-emvāle'l-vāfirate fe-nebeṭa'l-māʾu dufʿaten mine'l-biʾri'n-nākiz ve ʿāḳa mā emelehū'r-rākiz fe-eyḳantu enne ḫayra'l-kelāmi* [NP-98a] *mā* ***ḳalle ve delle*** *ve* ***şerrahū mā ṭāle ve melle*** *fe-raʾeytu'l-muşāberate bi'd-duʿāʾi ḫayran ve ḳultü li'l-ḳalemi ilā metā hāẕa's-seyru fe-mā ente illā seyran ceʿale'llāhu teʿālā eḥādīşe'l-meḥabbeti'ş-şaḥīḥate'l-mutevātirate'l-meşhūrate'lletī leyset bi-ḫaberi'l-āḥādi merviyyeten fī dāri ḥadīşi'l-femi bi-ʿanʿanetin ve isnādin ve lā zāle eyyāmu siyādetiküm ʿalā cebheti eşhebi'z-zemāni ġurraten ve aʿlā tāci feleki'l-eflāki durraten mā yekūnu şudġu's-sevādi ʿalā vechi'l-bedri ṭurraten ve ṭaʿmu'l-vaṣli ve'l-hecri fī meẕāḳı'l-ʿuşşāḳı ḫulveten ve murraten.* (Ḳıṭʿa[8])

[fe'ûlün mefâ'îlün fe'ûlün mefâ'îlün] Ta'vîl
Uraccī ḳabūlen li'd-duʿāʾi li-ennehū
Ḳarīnun bi-iḫlāṣi's-serīrati ve's-sirri
Fe-lā ẕāleti'l-eyyāmu sāḥate ḳadriküm

[1] Neşr: NP ve NEK1'de yok.
[2] teʿālā: NEK1'de yok.
[3] ʿan: muḳīman ʿalā NP, M.
[4] ve lā'ḫtilāḳa: ve lā iḫtilāfe M.
[5] mā beleġa: bāniʿan M.
[6] mizmera'l-elemi: mermere'l-elemi M.
[7] ḳurāʿa'n-nizāʿi: ḳuzāʿa'n-nizāʿi M.
[8] Ḳıṭʿa: NEK1'de yok.

Tuḥafen bi-envāʿi'l-meḥāmidi ve'l-birri.[1] [NEK1-78a]

[1] Ar: Zehra'nın evlatları! Parlak özellikleriniz var sizin / Hoş kokularını yaydı dört bir yanı dünyanın / Işıl ışıl parladı yüzleri akıl sahiplerinin / Ortaya çıkarıyor sırlarını elbiseleri gecenin.

Bu mektup saygın ve parlak makamlara, Hz. Ali'ye dayanan yüce soyun, büyük ahlaki özellikleri bir araya toplayan, mensubu olduğu soydan gelen menkıbelere haiz olan, bağlı olduğu o gözde soyun örnek kişisi olan, Haşimî soyundan gelen, iyi seciyeye sahip, üstün derecede hamiyetli, geniş gönüllü, bol geçimli, kökeninin şerefi "Kureyş'i ısındırıp alıştırdığı [için]" (Kureyş 106/1) nassıyla, Tâ-Hâ ve Yâ-Sîn ailesinin arılığıyla, eşrafın ve tüm insanların tamamının aşkıyla sabit, şeref sahibi liderlerin yol göstereni olan umdesine gönderilmiştir. Büyük komutanları yerle bir etmiş, Rasûlullah'ın torunlarının onlar adına sultanı, mutlak olarak onların bir tanesi, tüm dünyada kurtuluşun anahtarı, çeşitli bölgelerin gerçek ve gerek anlamda sultanı, yüzleri ışıl ışıl olan sâdâtın kabilelerin kıblesi, yüzleri ve her tarafları şerefli, yüzleri parlak, aslında hususi ve hissedilen onurda kendilerine denk olan eşrafın Ka'be'si, Harem alanında, en büyük dedesinin yanında güzel ve iyi ahlak üzere namaz kılan, insanlığın özü, teni parlak, on iki imamıyla tertemiz, yeryüzünün en şerefli ve en bereketli yerinde yaşayan, geçmişlerinden tevarüs ettiği güzelim şan ve şeref şehrinin en uzak noktasına haiz, ana ve babası bakımından insanların en şereflisi, mucizelerinin doğuşu karanlıkları ortadan kaldırmıştır.

Rasûlullah'ın torunu ve vasisinin oğlu. Her türlü övünce sahiptir ve her türlü övünç üzere yetişmiştir. Ey koyu gölgesi altında hacıların ve onların beraberinde olanların emniyet içinde olduğu, cömertlik sahasına yüklerin ve mahfelerin indirildiği, şanı "yükselme yollarının sahibi Allah tarafından" (Meâric 70/2) olan Beyt-i Mukaddes'e rahmet meleklerin ardı sıra geldikleri, keskin görüşü, dış dünyada tasavvur edilse, güneşe muhtaç bırakmayacak olan zat! Sen ki, atlas felek senin ayaklarının altına yayılmış olmayı temenni eder. Şanlı arş senin değerli sahan üzerinde gerilmiş bir gölgelik olmayı ümit eder. Hafif hafif yağa yağmur senin feyizli ellerinin her yana yayılan cömertliğine benzemek ister. Yıldızlar senin bol ihsanlar denizinin tanelerinin şeklinde bürünmek için yol ararlar. Rabbim, onun kıymetini süllemî ve tatbikî burhan ölçüsüyle kuşatılamayacak kadar büyük, şanının görüldüğü sınırları tasavvur ve tasdik ilimleriyle ölçülmekten daha geniş yaptığın gibi onun tek tek menkıbelerle şerefli kılınarak tarif edilmesini ve sair olumsuzluklardan uzak tutulmasını câmi ve mâni eyle. Onun muradının semeresini, aile şeref sahibi olup parıldadıkça, yıllar geçtikçe ve samimi bilgeden mali imkân aktığı sürece gönül dalında ve kapağında olgunlaştır. O bilge insan ki yumuşacık ve bembeyaz aşk arayışını gözünün önüne yerleştirmiş, sizden gelecek tatlı sular misali haberlerinizin yüksek makamlara mahsus ileri derecedeki öfkeleri teskin edecek akışını gözleyip beklemiştir. Allah haberlerinizi, Haseneyn (Hasan ve Hüseyin) dedelerinin hürmetine her iki güzellikle de dolu dolu eylesin. Parlak, saf, sözlerinin baharını verimli kılsın. Ülkelerin utanç duyduğu sonbaharlardan korusun. O haberlerin çıkardığı şimşeğin parıltısı, şiddeti ve yaydığı ışık sebebiyle neredeyse güneş ışınlarını yok edecekti.
Bunların ardından düşünce etkeni ortaklık kabul etmeyen, özünü barındıran camın mübarek bir ağaçtan yakıtını alarak ışıldadığı inci misali bir yıldıza benzeyen zihninize gizli kalmadığı üzere ben, sessizlik ve aylaklık köşesine çekilmiş, özlem ve hasret sözleri aktaran biri idim ki birden bire emin belde tarafından esen mis kokulu bir meltem her yere yayıldı. Süslenmiş yollar aştım, rüzgârların eteklerine komşu oldum ve nihayetinde bu hüzünlü insana ulaştı. Satırlarının yazılarına göz attım ve onu albenili bir bağa benzettim. Yalnız kalmış kişinin vuslata ermesinden daha tatlı, daimi yokluk içindeki kimsenin eriştiği zenginlikten daha güzeldir. Ama tek bir defa devam etmesi bir güldür, koklanması rahatsız etmeyen. Günbatımındaki gözyaşlarıyla yarılmış yanağımı serdim onun için, onu hüzün yıldızlarıyla dolu gönlüme yerleştirdim ve sonra esenlik dileğinde bulunan, değer veren dudaklarla öpmenin ardından selamlayan, merhaba diyen parmak uçlarıyla hareket ettirdim mührünü.

Sevgilinin yerine onu ziyaret ederek defalarca hoş geldin, dedim. Kelimelerini ağır ağır okumak, anlamları üzerinde derin derin düşünmek suretiyle defalarca teberrükte bulundum. Satırları arasındaki manalar, o güzel yapılı sözleriyle neredeyse konuşacaktı. Bütün bunlarla birlikte saygı ve yüceltme hakkı yerine getirilemez. Size dair sevincin şiddetiyle o iki beyti söylemekle yetiniyorum:

Sizin bir eliniz var cömert, parıldatır tutanı,
İnci gibi sözlerle dolu sayfanın her yanı.
Avcunuzun içinde bir Hâtim saklı,
Parmaklarınızda gizli bir Sahbân vardı.

Hediye armağan etmek, arkadaşlar nezdinde âdet uygun bir davranış olduğundan ki rivayetlerde yer sünnetlerinden, hükümdarların adabından ve kardeşler arasında yapıcı bir davranıştır.

Yapması gereken bir hak vardır, üstünde kulun,
Dost saygın, erdemleri ne denli büyük olsa da.
Görmedin mi, Allah'ın olanı, hediye ettik ona?
Kabul eden odur, muhtaç değilse de ona.

Yakîn mertebesine ermiş olan kimsenin apaçık sözü üzerinde düşündüm. Şöyle ki o Yüce Allah'ın "Bir selam ile selamlandığınız zaman" (Nîsâ 4/86) sözündeki "bir selam" [ifadesini] hediye olarak tesir etmiş ve onun tefsirinde "Bir hediye size armağan edildiği zaman ondan daha güzelini armağan edin" demiştir. Akıl sahibi kimseler bu mükemmel sözden dolayı sevinç duymuşlardır. Düşük ahlaktan arınmış olmalarından ötürü ben de onların emrine uydum ve kendi kendime 'Onlara bir hediye göndereceğim' dedim ve ihtiyaçların görüldüğü meclisinize çoban armağanı kabilinden hediyeyi kendi başlarına terk edilmemiş olan Kâbe hizmetkârlarımızdan en yakın olan, insanlar arasında falan kethüda adıyla tanınan kişi vasıtasıyla göndermek istedim. Kesin ve azimli olarak ihrama girmiş ve sizin kıymetli elinizi öpmek üzere bileğinden ikamet bağını çözerek ve şu sözleri söyleyerek yanınıza gelmiştir:

Kim gelirse kapına, ayrılmaz tüm uzuvları,
Hadisler aktarılır, sen azim gösterdikçe,
Göz sevinçten, el vuslattan,
Kalp onarandan, kulak güzellikten.

Destekleri coşkun, zaman geçtikçe sayısınca eksilme olmayan o cömertliğinizden öncelikle temenni edilir ki yüzler ne zaman yurdunuzun bereketli toprağına bulansa, güzel komşuluğunuz sebebiyle övünç kazanılsa, şu mürsel habere uyulması: "Hediye Allah'ın rızkıdır. Kime herhangi bir şey armağan edilirse, kabul etsin." ve yanınıza gelen kimseye "Nasıl neşe duyarsınız? Bilakis siz hediyenizle sevinmelisiniz." denilmemesi [temenni edilir]. İkinci olarak o hoş mekânlardaki dualarda bizleri unutmamanızdır. Çünkü müminin kardeşi için gıyabındaki duası makbuldür. Üçüncü olarak vuslat yerine geçecek, ayrılık günleri devam ettikçe arız olan hararetı söndürecek mektuplardan bolca bahşetmenizdir -elbette ki mektup vesileleri kesintiye uğramazsa- zira sizler istekte bulunanı def etmemekle memursunuz.

Samimi kimse dengi ve emsali olanlar arasında bir benzeri bulunmayan mektubunuzun gelmesi sebebiyle övünç duyar. Dürüst bir dostun, yüzünü bu insanların ayakları altında toprağa bulamak ve bu insanların aslı olan o neslin eteklerinin saçaklarına asılmak hakkıdır.

Yücelikler içinde sancağı aydınlatan bir soy,
Yükselmekte olan, ışık yayan bir sabah gibi.
Düşmanın da erdemine tanık olduğu özellikler,
Bir benzerini düşmanların bile görmediği lütuflar.

Allah biliyor ya ben ezelden beri sizlere karşı tam bir samimiyet içerisindeyim. Sizlerin kuşatıcı lütuflarını gözlemek için elimden geleni yaptım. Nasıl olmasın ki?! Kur'an nassına göre size muhabbet duymak her Müslümana farz kılınmıştır. Birbirini seven sair insanlar arasındaki aşk ise arızîdir, itiraza açıktır. Söz ne zaman sevgiyi ve içinde hiçbir kuşku ve yapmacıklık barındırmayan bağlılığı açıklamaya ulaşsa, kalem ayağını miktarından daha fazla uzatır, yıldız kümesinin gittiği yere parlak ayağını yerleştirip özlem ülkelerini enine boyuna dolaşır. Ayrılığa karşı direnç göstermeyi yaygın hale getirmek konusunda etkili bir güç ortaya koymuştur. Aşk güneşinin emelin doğu tarafından doğup yükseldiğini, yalnız bırakılmışlıktan ötürü yakıp kavuran aşkın olabildiğince arttığını gördüm. Anladım ki aşkın meşakkatleri önünde esîr (ilk madde, beşinci unsur) kürenin giderek zayıfladığı bir ateştir. Deniz onun için mürekkep olsa çoğu bir yana az bir kısmını bile yazamaz. Acı mizmarına üflemesin diye kalemin dilini kopardım. Hayret duyulacak bir durumdur ki, dili koparılan her ne varsa, kalbine cesaret gelmekte ve meramını akıcı bir şekilde ifade etmektedir. Karnı yarılan her ne varsa, onun da ağzından hikmet pınarları kaynamakta ve aykırılığına mani olunmaktadır. Şiddetli çekişmeyi kelem kamışı çubuğuyla (Bu ifade "korkağın eliyle" anlamına da gelmektedir.) kesmeyi ne zaman istediysem, hüznün ve arzunun gözünden yaşlar akmış kurtuluşun ve aşkın ortaya çıkarılmasına engel olmuştur. Ve ben de ileri yaşlarında sahip olduğu bol miktardaki mal

59. Şām-ı Şerīf Ḳāḍīsi Efendi'ye İrsāl Ḳılınan Mektūb-ı Belāġat-Maşḥūbdur.[1]

[Vezin bulunamadı]
Veʿī't-tevānī yā ṣabā ve'steʾẕinī
Bi-teleṭṭufin ve sekīnetin ve teẕelluli

Ve ehdi's-selāme ve in ḳaderti fe-ṣāfiḥī
Li rāḥateyhi ve in ceserti fe-ḳabbilī

Ve ervī ḥadīṯe meveddetī ve teşevvuḳī
Muteselsilen ʿan demʿī'l-muteselsilī[2]

Cevāmiʿ-i deʿavāt-ı ṣafvet-iktisāb ki elfāẓ-ı reşāḳat-ḳarīn-i belāġat-istīʿānı[3] [NP-75b] neẓāfet[4] ü luṭf-ı nā-maḥṣūrda mānend-i ḥulel-i bī-ḫalel-i rıḍvān u ḥūr ve levāmiʿ-i taḥiyyāt-ı ṣabābet-meʾāl ki nāzikī-i ġılāle-i ḥurūf-ı leṭāfet-iştimālinden maġz-ı naġz-ı meʿānī-i ġarrā-yı *Ġurran ke-mā yurā min verā'i ġalāyili'l-cenneti muḥḥu ʿaẓmi'l-ḥūrī*[5] mermūḳ u manẓūr olup *kāde mine'l-luṭfi ve evşeke en yesīle ke-ennehū ravḍun matīrun*[6] anıñ ṣarāḥat-i bī-küdūr-ı ṣabāḥat-ṣudūrından bir āyet ve[7] *evmeḍa cevheru ḥurūfihī ke-ennehū şemsun fī ḥāleti'ş-şurūḳı ve cerā bi'l-meḥabbeti fi'n-nufūsi mecra'd-demi fi'l-ʿurūḳı inneke*[8] meḥāsin-i evṣāf-ı kelām-ı şāfından bir rivāyetdür.

---

varlığını gömmek üzere bir çukur kazıp da kör kuyudan bir defada suyun kaynayıp da hazine gömme emeline mani olunan kimseye benzedim. Sözün en hayırlısının az ve öz; en şerlisinin ise uzun ve bıktırıcı olanı olduğunu en iyi şekilde anladım. Duaya devam etmenin hayırlı olduğu gördüm ve kaleme 'Bu gidiş ne zamana kadar? Seyrine devam etmekten başka yaptığın bir şey yok.' dedim. Allah muhabbete dair ahad olmayan (Tek kişi tarafından rivayet edilmeyen) sahih, mütevatir, meşhur sözlerin ağır dâru'l-hadîsisinde an'ane yoluyla ve isnad ile rivayet olunmasını sağlasın. Dolunayın yüzeyindeki siyah eğrilik var olduğu sürece, vuslatın ve terk edilmişliğin tazı aşıkların damaklarında tatlı ve acı olduğu müddetçe sizin liderlik günleriniz zamanın bembeyaz alnında daima parlak, feleklerin feleğinin tacı üzerinde inci olsun. Duanın kabul olunmasını ümit ederim. Çünkü bu dua gönülden gelerek içtenlikle yapılmış halis bir duadır. Güçlü olduğunuz sahada günler, sizin için daima türlü güzelliklerle ve iyiliklerle armağan olsun.

[1] NP: 75a; M: 61b. Başlık: NP ve M'de yok.

[2] Ar: Ey saba yeli! Anla ağırdan almayı, lütufla, sükûnetle ve tevazu ile izin ver. Selam bahşet, yapabilirsen, tokalaş benimle ve cesaretin bir varsa buse kondur. Gözyaşlarım sicim sicim akar iken sözlerinle heyecanımı, özlemimi gider. Ve ehdi's-selāme: M'de yok.

[3] istīʿānı: istīʿābī M.

[4] neẓāfet: leṭāfet NP, M'de yok.

[5] Ar: Cennetin şeffaf giysileri ardından hurilerin kemiklerindeki iliğin görüldüğü gibi bir beyazlık.

[6] Ar: Lütufta bulunmak umut edilir ve yağmur alan bir bahçe misali akması yakındır.

[7] evşeke en yesīle ke-ennehū ravḍun matīrun anıñ ṣarāḥat-i bī-küdūr-ı ṣabāḥat-ṣudūrından bir āyet ve: anıñ NP, M'de yok.

[8] Ar: Onun mücevher harfleri, doğan güneş gibi ışıldamış, damarda akan kan misali benliklerde muhabbetin akmasını sağlamıştır.

Taḳdīm ü temhīd ve zer-ābī-i muḳaddemāt-ı şevḳ ü niyāz ʿişret-ābād-ı ḥaḳīḳat ü mecāzda[1] basṭ u tevhīd olınur. (Naẓm[2])

[mefâ'ilün fe'ilâtün mefâ'ilün fe'ilün] Müctes
Heme biżāʿat-ı ḫod ʿarża mī-dehed ān cā
Ḳabūl-i ḥażret-i tu tā kudām ḫ ʿāhed şud[3]

(Neṯr[4]) Żāmīr-i rūḥ-ı ṣafvet-i levḥ-i[5] naẓīrlerine ki miṣḳab-ı rāy-ı nevvār ile dürer-i efkārı ṣaḳb ve imdād-ı istiʿdād-ı ẕātı ile ḫazāne-i emr-i ātīyi naḳb eylemek cevdet-i ḳarīḥatine izāfet ile emr-i sehl ve felāsife-i ḥikmet[M-62a]-nişān -ki ḥalebāt-ı taḥḳīḳāt-ı ḥikemiyyede feres-rāndur- büstān-ı[6] faźl u ʿirfānlarında nā-ehldür. Ḥāfıẓ-ı cārī-zebān-ı kilk-i muʿciz-beyān dārü'l-ḳurrāʾ-i berāʿat u iftilāḳda bu vechle ḫatm-i muṣḥaf-ı ʿubūdiyet ü iʿtilāḳ ider ki ḥālā maḥż-ı mevhibe-i behiyye-i İlāhiyye'den ol ḥāʾiz-i faźl-ı ġayr-ı ʿadīde iʿṭāʾ-i manṣıb-ı cedīd ve ḫazāne-i ṭāliʿ-i mesʿūdda mevdūʿ[7] u mevʿūd[8] olan faźl-ı medīd bedīd olup edīb-i baḫt-ı nīkū-fālleri Fütūḥāt-i Mekkiyye'yi ʿale'l-icmāl ikmāl baʿdehu müṭālaʿa-i Fütūḥ-ı Şām'a ihtimām yaʿnī ḳażāʾ-i Mekke'den ḳażāʾ-i dārü's-selām-ı Şām inʿām olınduġı ḫaber-ı nüzhet-eṣeri ile kāşāne-i Ḥāfıẓ'a[9] pür ve bu tebşīr -ki ṣūret-i tenşīr-i teysīrdür- dāfiʿ-i ʿārıża-i ḍurr oldı. Ġālibā ṣürre-i rūy-ı zemīn olan Beled-i Emīn'üñ [NP-76a] ḳażāʾ-i ʿadālet-iḳtiżāsında eyyām-ı ḳalāʾīl -ki [NEK1-78b] ḥaḳīḳatde her sāʿati evḳāt-ı celāʾildür-ḳarār u rümūk baʿdehu maṣʿad-ı mertebe-i uḫrāya ṣuʿūd u sümūkda ḥikmet ü sırr-ı pür-birr budur ki sāʾir-i büldāndan rücḥāna ḳamīn olan ḳażāʾ-i Beled-i Emīn'üñ bereket ü meymeneti ẕāt-ı müşterī-naẓīrlerinde cāygīr ve kevkeb-i saʿādet-i ebedī nediyy-i yediyylerinde bāhirü't-teʾṣīr olup min baʿd tevessül ü tevaṣṣul itdükleri manṣıb u cāhda yümn-i beytu'llāh müteceddid ve şeml-i āmāl-i ḫuceste-meʾālleri ġayr-ı mütebeddid olsa[10] bu müjdeden -ki rūḥ-baḫş-ı her mürde-i pejmürdedür- dil-i ḥārıża ʿārıż olan sürūr-ı mevfūr-ı feżāʾil-i ẕāt-ı ḳudsī-şuʿūrları[11] gibi mümteniʿü'l-istiḳṣā ve bu çāker-i dil-perīşānuñ mevādd-ı şevḳ-i bī-pāyānı gibi müteʿaẕẕirü'l-iḥsā

[1] mecāzda: mecāzdur NP, M.
[2] Naẓm: NEK1'de yok.
[3] Far: Orada bütün servetini sunar ki, acaba hangisi senin katında makbul olur.
[4] Neṯr: NEK1'de yok.
[5] ṣafvet-i levḥ-i: ṣıfat-ı yūḥ-i NP.
[6] büstān-ı: debistān-ı NP.
[7] mevdūʿ: medvūʿ NP.
[8] mevʿūd: mebʿūd M.
[9] Ḥāfıẓ'a: Ḥāfıẓ NP.
[10] olsa: ola NP, M.
[11] ẕāt-ı ḳudsī-şuʿūrları: ḳudsī-i ẕāt-ı şuʿūrları NP, M.

olmağın ḫaber-i *muḳniʿü'l-ʿaczu ʿani'ş-şükri şükrun*[1] ẕikr ü ṣahbā-yı merd-efken-i tevānī vü nā-tevānīden taḥṣīl-i şükr ile izāle-i nükr olınup ṣaded-i[2] mā hüve'l-merāma iʿtitāb ve erḳām-ı şevḳ ü ġarām bu vechle iktitāb olınur ki maẓhar-ı tevḥīd-i efʿālī vü ṣıfātī Şeyḫ Muḥammed مرزناتی ki ser-sebzī-i eşcār-ı iʿmārında dest-i irşād-ı meşāyiḫ-i kibārdan [M-62b] inābet ve sīm-i vücūd-ı[3] vesīmini pūte-i tevbede iẕābet idüp çille-i terbiyet-i meşāyiḫ-i cillede mütelebbis-i ḥulle-i ḫullet ve sākin-i ḥalle-i meḥāsin-ḫıllet olmaġla ***men aḫleṣa li'llāhi erbeʿīne ṣabāḥan ecra'llāhu yenābīʿa'l-ḥikmeti min ḳalbihī ilā lisānihi***[4] meşreb-i ʿaẕbinden ʿārif-i füyūż-ı bī-pāyān ve ṣıdḳ-ı niyyāt ile meyl-i[5] bāḳiyāt-ı ṣāliḥāt itmekle ***fe le-nuḥyiyennehū ḥayāten ṭayyibeten***[6] teşrīfine şāyān[7] olmışdur. Şerāʾiṭ-i feżāʾil-i nefsāniyyeyi[8] bir vechle taḫavvüt ve aġẕiye-i rūḥāniyye ile bir mertebe taḳavvüt itmişdür ki pīrāmun-i kaʿbe-i dil-i müstehāmında[9] [NP-76b] melāʾike-i vaḥy ü ilham-ı ṭāʾife ve keşret-i mücāhedāt u riyāżātda ṣānī-i işneyn-i Seyyidü'ṭ-Ṭāʾife olup ḥarḳ-ı ʿādāt ve vefret-ı ʿibādātda veliyy-i ʿahd-i sulṭānü'l-muḥaḳīḳīn ve mürīd-i ṣāḥib-i irşād-ı ***vaʿbud rabbeke ḥattā ye'tiyeke'l-yaḳīnu***[10] olmışdur. (Naẓm[11])

[fe'ilâtün mefâ'ilün fe'ilün] Cedîd
Ḳadem-eş rā ki āsmān-maḥal-est
Pāye-i ḫaṭveteyn ḳad vuṣāl-est

Şeref-i ādem ez-nikū-ḫalefī
Nāʾib-i Muṣṭafā be-vaḥy-i ḫafī

Ve hüve meʿakum *berāʾet ḥāṣıl ev*
Küntu kenzen *ḫizāne-i [NEK1-79a] dil-i ū*[12]

---

[1] Ar: Şükürden acizlik şükürdür.
[2] ṣaded-i: ṣadr-ı M.
[3] vücūd-ı: vücūd u NP.
[4] Ar: "Kim Allah için kırk sabah ihlaslı davranırsa, Allah onun kalbinden diline hikmet pınarlarını akıtır." (Müsnedü'ş-Şihab el-Kudai, 1/285 no. 466)
[5] meyl-i: NP'de yok.
[6] Ar: "Elbette ona hoş bir hayat yaşatacağız." (Nahl 16/97)
[7] şāyān: şitābān NP.
[8] nefsāniyyeyi: insāniyyeyi NP, M.
[9] müstehāmında: şehādetinde M.
[10] Ar: "Ve sana ölüm gelinceye kadar Rabbine ibadet et. (Hicr 15/99)
[11] Naẓm: NEK1'de yok.
[12] Ar-Far: Göklerde gezinen adımı iki adımda kavuşur pâyesindedir. Ademoğlunun şerefi ona (Hz. Peygamber'e (SAV) gizli vahiyle naib olmaktır. "O sizinle beraberdir" (Hadîd 57/4) hızlı vahyi veya "Ben bir hazine idim" hazinesi ile beraat hasıl olmuştur.

(Neṯr[1]) Gūyā ṣafḥa-i lisān-ı ḥikmet-melḥūẓı Levḥ-i Maḥfūz'dur -ki vāḳıʿāt-ı taḳdīrden her ne taḳrīr eylese bī-ziyāde vü noḳṣān ẓāhir[2] ü ʿıyān olur- yāḫud ẕekāʾ-i ġayb-bīni Rūḥü'l-Emīn'dür ki resūl-i ʿaḳl-ı pīre her ne ilhām u taḫbīr eylese dehr-i pür-teşvīşde bī-kem ü bīş vücūd bulur. (Naẓm[3])

[mef'ûlü fâ'ilâtü mefâ'îlü fâ'ilün] Muzâri'
Çeşm-i umīd-i ḫalḳ heme gerçi sūy-ı ū'st
Çeşm-i şuhūd-ı ū zi-heme ḫalḳ ber-Ḫudā'st

Der-mezraʿ-ı sulūk zi-bārān-ı feyż-i ū
Tuḫm-ı irādet-i heme der-neşv u der-numā'st[4]

(Neṯr[5]) Gencīne-i ***el-ḳanāʿatü kenzün lā-yefnā***[6]dan cevher-i feyż-i bī-ḥad imtiḳāṭ[7] ve ḥadāʾiḳ-i ẓāt-ı behce-i[8] tevfīḳden şükūfe-i mükāşefāt iltiḳāṭ idüp pāye-i ʿilmden bālā-nişīn-i saḳf-ı ʿayn ve iġtirāf-ı menāhil-i aẕebe-i ceẕbe ile nāʾil-i bende-nevāzī-i tevāzī-i ʿamelü'ṣ-ṣeḳaleyn olmışdur. (Naẓm[9])

[müfte'ilün müfte'ilün fâ'ilün] Serî'
Her ki zi-devlet-eṣerī yāftest
Ez dil-i ṣāḥib-naẓarī yāftest

Himmet-i merdān çu der-āyed be-kār
Berg-i gul-i tāze bi-rūyed zi-ḫār[10]

(Neṯr[11]) Tīz[12]-fikret-i mihr-i lemeʿānī[13] -ki [M-63a] girih-küşā-yı müşkilātdur-mecārī vü menāfiẕ-i felek-i bī-ḳarārdan bir vechle güẕār itmişdür ki ʿilm-i żarūrīsi mā-dūn-ı ʿarşa şāmil ve himmet-i mürşid-i ezelī ile ferd-i [NP-77a] cāmiʿ ve insān-ı

[1] Neṯr: NEK1'de yok.
[2] ẓāhir: ḫalāṣ NP, M.
[3] naẓm: NEK1'de yok.
[4] Far: Bütün halkın ümit gözü onun tarafına dönük olsa da onun şühud gözü bütün insanlardan dönmüş, Allah tarafına bakar. Sülûk mezraında herkesin iradet tohumu ondan gelen feyz yağmurlarıyla büyür, neşv ü nema bulur. umīd-i: NP ve M'de yok.
[5] Neṯr: NEK1'de yok.
[6] Ar: "Kanaat tükenmez hazinedir." (Hadîs-i Şerîf: Mirkadü'l-Mefatih şerhu Mişkatü'l-Mesabih, 8/3236 no. 5170)
[7] imtiḳāṭ: imtiḳād M.
[8] behce-i: behcete M.
[9] Naẓm: NEK1'de yok.
[10] Far: Devletten küçük bir eser dahi bulan kimseler, onu bir nazar sahibinin gönlü vasıtasıyla bulmuştur. Mertlerin himmeti işe karışınca dikenden taze gül yaprağı biter.
[11] Neṯr: NEK1'de yok.
[12] Tīz: Neyyir NP.
[13] lemeʿānī: lemeʿātī NP.

kāmil olup her şeb dīde-i kevkeb gibi bīdār ve seyf-i ṣārim-i riyāżāt ile ḳāṭıʿ-ı evṣāl-i ʿucb u pindār olmışdur. Güyā ʿaḳl-ı ʿālem-fürūzına ḳaṣr-ı imrūz bir manẓar-ı du-derdür ki[1] cānib-i zeberinden[2] veḳāyiʿ ü kevāʾin-i[3] sābıḳaya nāẓır yaʿnī rāh-ı māżīden mürūr u ʿubūr iden eʿācīb-i umūr-ı dühūr reʾyü'l-ʿayn ẓāhir olur ve ṭaraf-ı zīrinden nigehbān naẓar-ı bī-naẓīri evżāʿ u aḥvāl-i ātīyeyi imʿān yaʿnī memerr-i istiḳbāl ü ġābirden ʿābir olacaḳ ġarāʾib-i ḥavādiṯ ü kevārisi[4] iẕʿān ider. *Er-rıḍā bi'l-kefāfi yuʾeddī ila'l-ʿafāfī*[5] mażmūnını zād-ı rāh ve nefs-i bā-nefāsetini tecrīʿ-i devāʾ-i mürr-i riyāżetine ikrāh idüp zebān-ı hātıf-ı ḫafīyyü'ṣ-ṣavtdan şinevā-yı ***el-keyyisu men dāne nefsehū ve ʿamile li-mā baʿde'l-mevti***[6] olmaġla şiyāb-ı bī-şebāt-ı[7] hevāyı sefer-i baʿīd-i terk-i māsivāda ıḫlāḳ u iblāʿ ve bu ḳıṭʿanuñ maʿnāsını mecmūʿa-i dil-i pür-ʿanāsında imlā eylemişdür. (Ḳıṭʿa[8]) [NEK1-79b]

[fe'ilâtün mefâ'ilün fe'ilün] Cedîd
Be-ḳanāʿat her ān ki dād rıżā
Şeref-i ḫalḳ keşt u eşref şud

Ez-huner-hā dil-i ṭamaʿ-dārān
Çun ḫurūf-ı ṭamaʿ mücevvef şud[9]

(Neşr[10]) Çeşm ü çerāġ-ı dīvān olan ṣadr-ı aʿẓam-ı rūşen-revān ḥişāret-i[11] ḥüsn-i şehādetde şināh ve taṣfiye-i nefs-i deniyye ile ittibāʿ-ı sünnet-i seniyye itdügine iktināh itmekle meḥāsin ü mekārim-i aḫbār u āṯārı gūş u çeşm-i irtiżā vü istiḥsānları ile mesmūʿ u manẓūr ve ẕāt-ı sırrī-i serī-kirdārı zebān-ı[12] dūst-nevāziş ü iḥsānları ile memdūḥ u maḥbūr olup sāʾir bār-yāftegān-ı ḥarem-i ʿizzet ü iḳbāl [NP-77b] *mā beriḥa fenāʾuhum meḥaṭṭan li-aḥdāci ḥācci'l-iḳbāli*[13] daḫı ḥüsn-i ḥāl[14] ve sedād-ı bāline şühūd ve her biri daʿvā-yı irādet ü muḥabbetde vāṯıḳü'l-ʿuhūddur. Ḥālā

[1] du-derdür ki: du-der dir ki NP.
[2] zeberinden: zīrinden M.
[3] kevāʾin-i: kevānīn-i NP.
[4] kevārisi: kedārātı NP, M.
[5] Ar: Yeterli miktardaki rızka rıza göstermek iffete vesile olur.
[6] Ar: "Akıllı o kimsedir ki nefsini muhasebe eder ve ölümden sonrası için amel işler." (Hadîs-i Şerîf: Müsnedü Ebi Davut et-Tayalisi, 2/445 no. 1218)
[7] bī-şebāt-ı: M'de yok.
[8] Ḳıṭʿa: NEK1'de yok.
[9] Far: Kanaat ile rızaya kavuşan kimse halkın en şereflisi oldu. Açgözlülerin hünerleri ise, tama' kelimesinin harfleri gibi anlamsız oldu.
[10] Neşr: NEK1'de yok.
[11] ḥişāret-i: ḥiżāret-i NP, M.
[12] zebān-ı: zeban u NP.
[13] Ar: Onların avluları ikbal hacılarının yüklerinin indirilme alanı olduğu sürece.
[14] ḥüsn-i ḥāl: ḥüsnü'l-ḥāl M.

serāçe-i meşāmı[1] fāyiḥa-i ārzū-yı Şām ile[2] muʿaṭṭar ve ḳırṭās-ı[3] bāl-i ṣafvet-eşerine raḳam-ı edʿiye-i[4] sefer musaṭṭar olup āsitān-ı gerdūn-miṣāllerine [M-63b] rūymāle ḳaṣd ve ebr-i berr-i mütevātirlerinden şeym-i bürūḳ-ı āmālini raṣad eylemişlerdür. Ol ḫāk-nişīn-i zemīn-i ḫaybet ü buʾs hengām-ı şeref-i pāy-būsda ʿarż-ı ʿarāża-i ümīdi ile meʾẕūn u muraḫḫaṣ ve ṭabīb-i ḥāẕıḳ-ı cūd-ı[5] mefṭūrları ḥużūrında *marḍıyyu mā hüve'l-ġaraḍıyyu*[6] müşaḫḫaṣ olduḳda şāḫ-ı nev-ber-i emniyyet nedāʾ-i ḥafāvet ile mübtell ve şīġa-i ricā ḥarf-i ʿillet-i riyā ile ġayr-ı muʿattaldur ki ol ʿābid-i nāsik vaḥy-i hālikiñ sevāniḥ-i umūrında beẕl-i maḳdūr ve miʿmār-ı Sinimmār-mahāret-i luṭf u efḍāllerini bināʾ-i ḳaṣr-ı intiẓām-ı ḥāline maḳṣūr idüp ***men ferrace ʿan aḫīhi kürbeten min kürabi'd-dünyā ferrace'llāhu ʿanhu kürbeten min kürabi'l-āḫirati***[7] maʿnāsı ile istiṣābe vü iʾticār[8] ve beyʿ-i men yezīd-i rūz-ı cezāda kālā-yı girān bahā-yı tācir u va'l-lāhu bi'n-nicāḥu'l-fuḳarā[9] ile[10] itticār[11] olına ve kāşāne-i żamīr-i münīrlerinde naḳş-peẕīr ola ki seyyid-i kerīmü'l-liḳā Ebu'l-beḳā daḫı hiżbāt-ı riyāżāta ḳalb-i fāriġ ile fāriʿ[12] ve bāb-ı muḳaffel-i[13] kerāmātı dest-i mücāhedāt ile ḳāriʿ olup emārāt-ı kemāl-i cāmiʿiyyet esārīr-i cebhetinde[14] muẓhar ve ʿilm-i ḥaḳāʾıḳ-ı eşyā faṭīr-i[15] ḫāṭır-ı ḫaṭīrinde müdrec[16] [NP-78a] ü mużmār olmaġla cünūd-ı [NEK1-80a] ġaybiyye-i meḥāsini ḥiṣār-ı[17] ḥayyiz-i inḥiṣārdan bīrūn ve ʿadd-i berekāt u meyāmini dāʾire-i müvesseʿa-i imkān-ı beyāndan efzūndur. Ol sālik-i şeb-i zinde-dār daḫı muvāfaḳat-ı baḫt-ı bīdār ile şedd-i[18] ḥayāzīm-i ḥazm ile sāḳ-ı cezmi teşmīr ve rūz-ı bāzār-ı tevfīḳ ü hidāyetde[19] reʾsü'l-māl ḥüsn-i niyyetini teşmīr idüp ol ḳıble-i ʿaṭāyā vü reġāʾib cānibine müstaḳill[20] ü müvellā ve mıżmār-ı esfārda sābıḳ u

[1] meşāmı: meşāmī-i NP.
[2] ile: M'de yok.
[3] ḳırṭās-ı: ḳırṭāl-i NP, M.
[4] edʿiye-i: dāʿiye-i NP.
[5] cūd-ı: ḫūr-ı M.
[6] Ar: Maksada uygun olana gösterilmesi.
[7] Ar: "Kim kardeşinin dünyalık sıkıntılarından birini giderirse, Allah da onun ahiret sıkıntılarından birini giderir." (Hadîs-i Şerîf: es-Sünenü'l-Kübra li'n-Nesai, 6/466 no. 7247)
[8] iʾticār: inticār NP.
[9] tācir u va'l-lāhu bi'n-nicāḥu'l-fuḳarā: NP ve NEK1'de yok.
[10] ile: M'de yok.
[11] itticār: ittiḥād NP, M.
[12] fāriʿ: fāriġ NP, M.
[13] muḳaffel-i: mufaḍḍal M.
[14] cāmiʿiyyet esārīr-i cebhetinde: cāmiʿiyyet-āsā bir cihetinde M.
[15] faṭīr-i: naẓīr-i NP, ḫaṭīr-i M.
[16] müdrec: müderric NP, M.
[17] ḥiṣār-ı: ḥiṣāʾ-i NP, M.
[18] şedd-i: NP'de yok.
[19] hidāyetde: hidāyetdür M.
[20] müstaḳill: müstaḳbel NP, M.

mücellā olmışdur. Efnān-ı vuṣūli bāsıḳ ve mehebb-i iḳbālden fāyiḥa-i ḳabūli nāşıḳ olduḳda taẓarruᶜ u tereccī ve maᶜhed-i niyāzda taḥaccī olınur ki ifāża-i nüfāża-i[1] luṭf u ḥibādan ibā itmeyüp ḫıżr-ı ḥāżır-vaḳt-i himmetleri ol keştī-i şikesteyi[2] deryā-yı ḥayrete feryād-res ve çāpük-süvār-ı meydān-ı iḥsān olan semāḥat-i Ḥātem-nişānları yād-āver-i ḥadīṯ-i ***li's-sā'ili ḥaḳḳun ve lev cā'e ᶜalā ferasin***[3] ola. Bu bābda cenāb-ı maḳrażu'l[4]-ikrāmlarına ibrām maḫżā taṣdīᶜ-i ẕāt-ı nebīl ḳabīlinden olmaġın kilk-i feṣāḥat-erḳām ḳalem-dān-ı iḫtitāma endāḫte ve livāᵓ-i duᶜā vü niyāz feżāᵓ-i īcāzda [M-64a] efrāḫte ḳılındı. (Ḳıṭᶜa[5])

[mef'ûlü fâ'ilâtü mefâ'îlü fâ'ilün] Muzâri'
Tā ber-mes-i vucūd-ı murīd-i kemāl-cūy
Ferr-i ḥużūr-ı pīr-i mukemmil çu kīmyā'st

Memdūd bād sāye-i ferr-i ḥużūr-ı tu
Ber-farḳ-ı her ki rūy-ı dileş der-reh-i Ḫudā'st[6]

60. Vālī-i Mışr Paşa'ya Tehniye-i Vezāret ü Aḥbābdan Birinüñ Ḥuṣūl-i Merāmına Şefāᶜat-i Kevn[7]

[mütefâ'ilün mütefâ'ilün mütefâ'ilün] Kâmil
ᶜAleti'l-vizāratu iẕ ᶜalevte maḥillehā
Yā ḫayra men ᶜaḳade'l-umūra ve ḥallehā[8]

Teslīmāt-ı [NP-78b] rāᵓiᶜa-i rāᵓiḳa ki vemīż-i bürūḳ-ı kelimāt-ı mihr-i[9] işrāḳ[10] serābistān-ı enfüs ü āfāḳ aḫillāᵓ-i bā-vifāḳı tenvīr ve taḥiyyāt-ı lāyiḥa-i lāᵓiḳa[1] ki[2]

[1] nüfāża-i: mufāża-i M.
[2] şikesteyi: şikeste NP, M.
[3] Ar: "At üzerinde de gelmiş olsa istekte bulunanın hakkı vardır." (Hadîs-i Şerîf: Tefsir-i İbn Ebi Hatem, 1/290 no. 1555)
[4] cenāb-ı maḳrażu'l: NP ve NEK1'de yok.
[5] Ḳıṭᶜa: NEK1'de yok.
[6] Far: Mükemmil olan pîrin yüksek huzuru kemâl isteyen müridin vücudunun bakırı için kimyadır (bakırı altına çevirir). Senin yüce varlığının gölgesi, kalbini Allah yoluna döndürmüşlerin üzerinde uzun, daimî olsun.
[7] NP: 78a; M: 64a. Başlık: " İḳlīm-i ᶜAẕīm-i Ümmü'd-dünyāda Fermān-revā Olan Bir Müşīr-i Ṣadāret-mesīre Ḫılᶜat-i Vezāreti Tehniye ve Anıñ Żımnında Bir Ṭālib-i Teberrük İncāḥ-ı Ḥāceti İçün Esbāb-i Şefāᶜat ü Żarāᶜati Tehiyyedür." NP; "İḳlīm-i ᶜAẕīm-i Ümmü'd-dünyāda Fermān-revā Olan Bir Müşīr-i Ṣadāret-mesīre Ḫilᶜat-i Vezāreti Tehniye ve Anıñ Żımnında Bir Ṭālib-i Berk İncāḥ-ı Ḥāceti İçün Esbāb-i Şefāᶜat ü Żarāᶜati Tehiyyedür." M.
[8] Ar: Ey işleri sağlamca yürütüp çözen kimse! Sen makamına geçince vezirlik yücelsin.
[9] mihr-i: emhir-i NEK1.
[10] işrāḳ: işrāḳı M.

cevāhir-i elfāẓ-ı beyżā-iżāʾet-i bedr[3]-iltimāʿı ḳalem-i būḳalemūn-naḳş ibdā vü ibdāʿ levḥ-i bāl-i ḫullet-nümūna ve ḥūr-ı ʿayn-ı ***ke-emṣāli'l-lu'lu'i'l-meknūni***[4] mażmūnını naḳş u taṣvīr ide. ʿArż-ı ʿurāża-i ḥāle nesīb ü teşbīb ve beṣṣ-i mā-fi'l-bāle tesbīb ḳılınduḳdan ṣoñra āyīne-i muʿāyenede bu vechle irāʾet-i cemāl icmāl ve ḳaṭīfe-i ʿibārāt-ı laṭīfe ehdāb-ı beyān-ı belāġat-nişān ile iḫmāl olınur ki bu muḫliṣ-i vedīd -ki esārīr-i ḥālinden pertev-i ṣıdḳ-maḳāl bedīddür- gülzār-ı dil-i zārda ġars-ı eşcār-ı duʿāʾ-i bī-ḥaṣr ve efnān-ı müttesiḳa-i[5] ḫulūṣ-ı niyyeti ḳuvvet-i aʿżāʾ-i[6] żarāʿat ile imāle vü heṣr idüp ol mālik-i ṣayāṣī-i [NEK1-80b] mekremet ü cūduñ[7] ve āḫıẕ-ı nevāṣī-i serāvet-vücūduñ ki[8] (naẓm[9])

[fe'ûlün mefâ'îlün fe'ûlün mefâ'îlün] Ta'vîl
Tecūlu ʿuḳūlu'l-ḥalḳı ḥavle medīḥihī
Ve lem yudrikū min berḳıhī ġayra lemʿihī[10]

Eradtu lehū medḥan fe-mā min faḍīletin
Teʾemmeltu illā celle ʿanhā[11] *ḳıllet*[12]

(neṣr[13]) meclis-i müvānis-fezālarında[14] sāḳī-i bāḳī-i emr-i ḳażā aḳdāḥ-ı efrāḥī-i idāret ve pīşkārān-ı devlet ü iḳbāl ol nāmzed-i ḥaclegī-i istiḥḳāḳ u istīhāle tertīb-i mizeffe-i ṣadāret itmek duʿāsına[15] *Fi'l-leyli ve'n-nehāri ve's-sirri ve'l-cehāri*[16] dāʾib ü vāṣıb ve ʿalem-i ẓafer-nigār-ı duʿāyı saḳf-ı zer-endūd-ı semāya rāfiʿ ü nāṣıb iken ikmām-ı fütūḥāt-ı ġaybiyye münşaḳḳ ve masder-i ḳaderden [M-64b] efʿāl-i meserret-eṣer müştaḳḳ oldı. (Naẓm[17])

[fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilün] Remel
Lillāhi'l-ḥamd ki ān çīz ki dil mī-ṭalebīd

---

[1] lāʾiḳa: M'de yok.
[2] ki: M'de iki kere kullanılmış.
[3] bedr: devr NP, M.
[4] Ar: "Saklı inciler gibi" (Vakıa 56/23)
[5] müttesiḳa-i: meṣaḳḳa-i M.
[6] aʿżāʾ-i: aʿżāʾ vü NP.
[7] cūduñ: cūd NP, M
[8] ki: NEK1'de yok.
[9] naẓm: NEK1'de yok.
[10] Ar: İnsanların akılları medîhin çevresinde dolaşır. Parlaklığının ışıltısından başkasına erişemediler.
[11] anhā: fīhā M.
[12] Ar: Ona övgüde bulunmak istedim ama düşündüğüm hangi erdem varsa, azlık ondan daha üstün idi.
[13] neṣr: NEK1'de yok.
[14] müvānis-fezālarında: müvānist-fezālarında M.
[15] duʿāsına: daʿvāsına M.
[16] Ar: Gece-gündüz, gizli-aşikare.
[17] Naẓm: NEK1'de yok.

Āḫir āmed zi pes-i perde-i taḳdīr bedīd[1]

[NP-79a] (Neṣr[2]) Yaʿnī teveccüh-i Ḫalīl dil-ʿalīl ile rīg-i duʿāʾ-i nā-peyūsān[3] daḳīḳ-i ḳabūl u iḥsāna taḥvīl ve ḫavāṣṣ u ʿavām belki mecmūʿ-ı sevām u hevāmm ser-i ḫˇān-ı ***yestebşirūne bi-niʿmetin mina'llāhi***[4] vefḳ-i dil-ḫˇāh üzre tenvīl olınup dīde-i elem-resīde-i ḥussād-ı pür-fesād ibkā ve ẕāt-ı ḫūrşīd-ināretlerine müttekā-yı zer-keş-i vezāret īkād olındı. (Naẓm[5])

[müstef'ilün fâ'ilün müstef'ilün fâ'ilün] Basît
Hāẕa'lleẕī kāneti'l-āmālu tenteẕıru
Fe'lyūfī li'llāhi aḳvāmun bi-mā nezerū[6]

(Neṣr[7]) *Yecibu ʿala'l-vezīri en yectenibe ʿani't-tecniyeh*[8] *iẕā teveccehe's-sulṭānu bi-tīcāni't-teveccuh*[9] maʿnāsını semīr-i żamīr idüp bu bende-i pür-iktiʾāb[10] ki raḳīm-i bāṭın u ẓāhirine ruḳūm-ı beṭānet ü müẓāhereti iktitāb eylemişdür. Kūşe-i ḫāṭırdan insā ve felek-i girān-bār-ı ricā ḫalīc-i mümāṭalatda irsā olınmaya. İġrāḳ-ı vaṣf-ı bī-intihālarına intiḥā çeşme-i mihr-i nevvārı iżāʾet ü tābiş ile medḥ ü sitāyişe mümāṣil ve güherīn-ḫāne-i felek-i devvārı menʿat u senā ile iṭrāʾ-i ṣenāya muʿādil olup bu maḳūle umūrda iʿtirāf-ı ʿacz ü ḳuṣūr *lā meḥālete mufteraḍātu şerʿi muḥale*[11]den olmaġın (naẓm[12])

[mütefâ'ilün mütefâ'ilün mütefâ'ilün] Kâmil
Kemulet meḥāsinuhū fe-lev ehda's-senā
Li'l-bedri ʿinde temāmihī lem yuḥsefī

Ve ʿalā tefennuni vāṣıfīhi li-faḍlihī
Yefna'z-zemānu ve fī-hi mā lem yāṣafī[13]

[1] Far: Allah'a hamd olsun ki, kalbin istediği o şey, sonunda takdir perdesinden yüzünü gösterdi.
[2] Neṣr: NEK1'de yok.
[3] nā-peyūsān: pābūşān M.
[4] Ar: "Allah'ın, mü'minlerin ecrini zayi etmeyeceğine sevinirler." (Âl-i İmrân 3/171)
[5] Naẓm: NEK1'de yok.
[6] Ar: Emellerin gözlediği budur işte. Adaklarını Allah için getirsinler yerine.
[7] Neṣr: NEK1'de yok.
[8] ʿani't-tecniyeh: ʿanit't-tenecceh M.
[9] Ar: Sultan türlü taçlarla vezire teveccüh eylediği için vezir suç işlemekten uzak kalmaktadır.
[10] iktiʾāb: ektāb NP, M.
[11] Ar: Kaçınılmaz olarak şeriatın varsayımları imkansız hususlar.
[12] naẓm: NEK1'de yok.
[13] Ar: Onun güzellikleri eksiksizdir. Dolunaya ışığını hediye verse ay tutulması olmazdı. Erdemini vasfedenlerin içinde vasfedilmemişler varken zaman geçip gider.

(neṯr[1]) feḥvāsı ile iktifā ve fużāle-i iḥsān u nevālelerinden ʿöẕr-i taḳṣīrüñ ḳabūli iʿtifā olındı. (Naẓm[2])

[müstef'ilün fâ'ilün müstef'ilün fâ'ilün] Basît
Lev kāne Āṣafu ḥayyen kāne mutteḥiẕen
Min nūri ārāʾihī fi'l-leyli nibrāsen[3]

(Neṯr[4]) Mizber-i[5] ẓarāʿat ile ruḳūm-ı ricā vü baġıyyet imlā ve ṯevb-i ḫużūʿ u ḫuşūʿ [NEK1-81a] ile ilmā olınur ki ġışāve-i *inne fevātu'l-vefāti eşeddu ʿala'l-ḥurri* [NP-79b] *mine'l-vefāti*[6] meḥāẕāt-ı ebṣār-ı dūstāndan izāle ve nevend-i nevīd-i ḳudūm-ı behcet-fezāları mıżmār-ı ḫüsn-i iltiḳāda icāle olına. (Ḳıṭʿa[7])

[mefâ'ilün fe'ilâtün mefâ'ilün fe'ilün] Müctes
Zihī ḥuceste-zamānī ki yār bāz āyed
Be-kām-ı ġam-zedegān[8] *ġam-gusār bāz āyed*

Muḳīm ber-ser-i rāheş nişeste-em çun gerd
Be-d-ān heves ki be-d-īn reh-guẕār bāz āyed[9] [M-65a]

(Neṯr[10]) Āfitāb-ı ẕihn-i müşkil-küşāları ṭāliʿ ve nehār-ı ʿilm-i ʿālem-ārāları tāliʿ ola ki beytü'l-māl emāneti ḫıdmetinden münfaṣıl ve ḫulūṣ-ı niḥlet ü intisāb ile ẕāt-ı kerīmü'l-ensābuñuza muttaṣıl olan merḥūm Maḥmūd Çelebi ki vāriṯ-i tereke-i feżāʾil-i[11] mükteseb̄ ve ḥāriṯ-i bedr-i[12] şeref-i ḥaseb̄ vü nesēb̄ olup dāye-i dāʾiye-i[13] iḥsān-ı girān-māyeñüz ile rebīb ve aşḳar-ı lisānı tāziyāne-i luṭf-ı bī-pāyānuñuz ile ḳarīn-i şebīb idi. Ḥālā merḥūm-ı merḳūmuñ necl-i necābet-medārı Ḳāhire-i Mıṣr-ı ḫuld-āṯāra teveccüh ü tesemmüt ve ol seḥāb-ı saḥādan istimṭār-ı nevāḥt u teleffüt idüp vālid-i bā-taʾaṣṣul ve ḳarīnü't-teʾaṯṯüline teʾessül ve bu çāker-i ḫˇāhiş-gerüñ ḍarāʿat-nāmesi ile ol ḥācet-revā-yı enāma tavassuṭ u tevessül itmegin dārü'l-ḥadīṯ-i

[1] neṯr: NEK1'de yok.
[2] Naẓm: NEK1'de yok.
[3] Ar: Âsaf olsaydı kandil, aydınlık görüşlerini hayatta ederdi.
[4] Neṯr: NP'de ve NEK1'de yok.
[5] mizber-i: mezīd-i NP, M.
[6] Ar: Ani ölüm, özgür kimseye ölümün kendisinden daha çetin gelir.
[7] Ḳıṭʿa: NEK1'de yok, Naẓm M.
[8] ġam-zedegān: ġam-ı zekān M.
[9] Far: Sevgilinin geldiği zaman, hüzne düşmüşlerin hüznünü gidericilerin onlara gelme zamanı ne güzeldir. O bu yoldan geçer hevesiyle toz gibi yolun başında oturmuşum. reh-güẕār: reh-güẕer M.
[10] Neṯr: NP ve NEK1'de yok.
[11] feżāʾil-i: M'de yok.
[12] bedr-i: beẕr-i M.
[13] dāye-i dāʾiye-i: dāye-i vāye-i NP, M.

ḥubb-ı ḳadīmde[1] ***irḥamū turḥamū ve'ġfirū yuġfer lekum***[2] ḡaber-i muʿteberi rivāyet ve eṣnāʾ-i fetḥ-i ṣenāyā-yı ṣenāda tebyīn-i ṣadāḳat-i mevrūṣesine saʿy-ı bī-ġāyet olındı. Mürāʿāt-ı aṣḥāb-ı tevekkül ol cevād-ı maḳbūlü'l-küllden cüzʾ-i lā-yenfekk ve aʿṭāʾ-i vāsiʿ ü cūd-ı müfriṭleri nāsiḡ desātīr-i āl-i Bermek olmaġla[3] maġāza-i niyāz-i ictiyāz u ictiyāb ve ikṣār u ihẓārdan ictināb olınup keştī-i bī-lenger-i ġarām ki rükūd-ı mübeşşirāt-ı selām ile maẓhar-ı ***in yeşeʾ yuskini'r-rīḥa***[4] ve keşti-bān-ı [NP-80a] revān-ı ḳıllet-zād-ı ṣabr u tüvān ile ġayr-ı müsterīḥdür. Ḥubūb-ı nesāʾim-i enfās-istīnās ile ṣāḥil-i ümīde cārī ve ẓuhūr-ı ʿalāmet-i selāmet ile müşteʿil-i şükr-i Bārī olmaḳ duʿāsına faraża-i iḫtiṣāra iʿtiṣār ve metāʿ-ı faẓl u hüner ile ki biżāʿat-i dil-i sevdā-gerdür. Ārāyiş-i dükkān iḫtiṣār olındı. (Ḳıṭʿa[5])

[mefâ'îlün mefâ'îlün fa'ûlün] Hezec
Hemīşe tā buved aḥkām-ı ʿālem
Be-vefḳ-i vażʿhā-yı āsmānī

Ḳażā dūzed be-ḳad-i devlet-i tu
Ḳabāy ez beḳā-yı cāvidānī[6] [NEK1-81b]

61. Mektūb-ı Belāġat-Meşḥūndur[7]

[mefâ'ilün fe'ilâtün mefâ'ilün fe'ilün] Müctes
Zihī ḫacel zi-meʿālī-i tu raḳīʿ-i refīʿ
Zihī rehīn-i[8] *eyādī-i tu şerīf*[9] *u vażīʿ*

Ber-i şemāʾil-i ḫulḳ u kifāyet-i reʾyet
Kudām faṣl-ı rebīʿ u çi cāy-ı faẓl-ı rebīʿ

[1] ḳadīmde: M'de yok.
[2] Ar: "Merhamet edin ki merhamet olunasınız. Bağışlayın ki bağışlanasınız."
[3] olmaġla: olmaġın M.
[4] Ar: "O, dilerse rüzgârı durdurur" (Şûrâ 42/33)
[5] Ḳıṭʿa: NP ve NEK1'de yok.
[6] Far: Âlemin hükümleri daima ilahi emirlere uygun tatbik edildiği sürece, kaza ve kader senin vücuduna devamlı bir elbise diksin/diker.
[7] NP: 80a; M: 65a. Başlık: Muʿallim-i Şeh-zāde-i Salṭanat-Meʾāl Ustād-ı Sulṭān-ı Maḥmedet-Ḫısāl Ol Nāʾil-i Faẓl u Ercmendī Merḥūm Nevālī Efendi'nüñ Mektūb-ı Berāʿat-Üslūbuna Baʿz-ı Ehālī-i Mecd ü Meʿālī Cenābından Cevāb-ı Muḥabbet-nümādur." NP; Muʿallim-i Şeh-zāde-i Salṭanat-Meʾāl Ustād-ı Sulṭān-ı Maḥmedet-Ḫısāl Ol Nāʾil-i Faẓl u Ercmendī Merḥūm Nevālī Efendi'nüñ Mektūb-ı Berāʿat-Üslūbuna Baʿz-ı Ehālī-i Mecd ü Meʿālī Cenābından Cevāb-ı Muḥabbet-menābdur." M.
[8] rehīn-i: rehn-i M.
[9] şerīf: şeref M.

Muʿāṣırān-ı turā bā-tu çun ḳıyās kunem
Ve keyfe yulḥaḳu fi’ s̱enāʾi[1] ṭāliʿun fi-dalīʿin[2]

(Neṣr[3]) Tā ki her nīk-baḫt-ı ṣāḥib-i iḳbāl vāhib-i müteʿāl-i ẕi’l-celālüñ ʿale’t-tevālī maẓhar-ı nevālī ve fermān-fermā-yı ʿaşḳ u velā kişver-i efʾide-i muḥabbet-nişāna vālī ola. Meşʿal-efrūz-ı bezm-i vücūduñ teleʾlüʾ-i dürrī-i faẕl u cūdı ile ol müsteẕill-i ʿarīş-i meʿālīnüñ berḳ-i cihān-tāb-ı ḳadr-i ʿalīleri āfāḳ-ı ʿalālī-i teʿālā’dan mütelālī ve nādī-i Firdevs-miṣāllerine -ki meḥaṭṭ-ı iḫdāc-ı emāṣil-i ṣimāldür- nihān-ḫāne-i ġaybdan ve ḳadd-i feyż ü seyb müterādif ü mütetālī olmaḳdan [NP-80b] ḫālī olmaya. (Naẓm[4])

[müstef’ilün fâ’ilün müstef’ilün fâ’ilün] Basît
Lem nelḳa ġayrake insānen yulāẕu bihī
Fe lā beriḥat li-ʿayni’d-dehri insānā[5]

(Neṣr[6]) Envāʿ-ı ervāʿ-ı deʿavāt-ı keṣīre ki (naẓm[7])

[fe'ûlün mefâ'îlün fe'ûlün mefâ'îlün] Ta'vîl
Selāmun yuḥākī ʿarafuhū ve erīcuhū
Nesīme’ṣ-ṣabā cāʾet bi-rayya’l-ḳaranfuli[8]

(Neṣr[9]) mehebbinden vezān olan nesāʾim-i fevāyiḥ-i ḫulūṣ-ı bī-kerānı ile ṣarḥ-ı muḳarnes-i cinān muṭayyeb ü müfʿam ve şücūn-ı fünūn-ı teslīmāt-ı esīre ki (naẓm[10])

[fe'ûlün mefâ'îlün fe'ûlün mefâ'îlün] Ta'vîl
Selāmun yuḏāhī levne ḫubbin munaʿamin
Yecūdu bi-vaṣlin baʿde ṭūli’t-teʿallulī[11]

---

[1] fi’ s̱enāʾi: fi’n-neşeʾ ü M.
[2] Ar-Far: Senin yükseklikleri karşısında yüksek gök utanır duruma düşmüş; nimetlerinin karşısında şerefli ve aşağı kimseler minnet borçlu. Senin ahlakının, güzel hasletlerinin yüceliği ve düşüncelerinin kifayeti karşısında hangi baharın üstünlüğünden söz edilebilir? Muasırlarını seninle şöyle kıyas ederim: İşi bilenle yeni başlamış olan aynı övgüde nasıl yer alır?
[3] Neṣr: NEK1 ve M’de yok.
[4] Naẓm: NEK1'de yok.
[5] Ar: Senden başka sığınılacak bir insanla karşılaşmadık. Kendisi için zamanın, hiçbir bir insan kalmamıştır.
[6] Neṣr: NEK1'de yok.
[7] naẓm: NEK1'de yok.
[8] Ar: Bir selam ki o mis kokuları saba meltemiyle gelen karanfile benzer.
[9] Neṣr: NEK1'de yok.
[10] naẓm: NEK1'de yok.
[11] Ar: Bir selam, uzun rahatsızlıktan sonraki vuslatla güzelleşen yumuşacık sevginin rengine benzeyen.

(neṣr[1]) menaṣṣasından nümāyān olan şāhid-i ʿişve-nümā-yı vedd-i bī-riyānuñ müşāhede-i muḥayyāʾ-i müteḳāṭıratü'l-ḥayāsı[2] ile dīde-i remed-bīn-i müştāḳān-ı bī-temkīn ḳarīr ü münʿam ola. Aḳtāb-ı[3] āfitāb-ı ḥaḳīḳat ü mecāz ile rāḥile-i ṣabvet ü niyāza[4] taḥmīl ve ehdāb-ı ādāb-ı ʿubūdiyyet ile tencīd ü tecmīl olınup maḥfil-i ünsefzā-yı saʿādet-efżāllerine ki -āmed-şüd-i vüfūd-ı rūḥāniyān ile mehbiṭ-i sūr-ı esrār-ı beyāndur- itḥāf u ṣuḥuf-ı ḥuḳūḳ sabıka-i cild-i ḫademāt-ı lāḥıḳada işḥāf olınduḳdan ṣoñra żamīr-i ilhām-peẕīr-i mihr-i żiyālarına ʿarża-i kemīne-i bī-riyā budur ki bu bende-i dāʾimü'n-nuṣūʿ ve dāʾibü'l-ḫunūʿuñ[5] -ki ḥücec-i ʿadem-i vefāyı idḥāż ve ʿarāż-ı[6] iḫlāṣda bināʾ-i mescid-i imḥāż eylemişdür- naḳd-i demʿ-i mihrāḳı[7] pūte-i aḥdāḳda mesbūk ve [M-66a] dārü'ż-żarb-ı iḫlāṣ u muḥabbetde sikke-i ġarām u ḫullet ile meskūk iken ol ḳāmūs-ı ḥaḳāʾiḳ-i ḳıdem ve nāmūs-ı felek-i ṣebāt-ḳadem *elleẕī feccera zulāle'l-*[NEK1-82a] *ḥikemi min beyni eṣābiʿi'l-berāʿati li-yekūne muʿcizeten li-iṣbāti daʿva'l-berāʿati fe-küllu elsuni külli'l-lesini fī meʿāriḍı'l-muʿāraḍati ve't-teḥaddī ve ḳālū baʿde şehādeti iʿcāzin*[8] [NP-81a] īcāza nübūʾ-ı yenbūʾ-i ḳāżibü't-taṣaddī cenāb-ı mekremet-menāblarından bir ḳaṭṭ-ı celīlü'l-mebānī ve raḳḳ-ı raḳīḳü'l-meʿānī ki şenātir-i kevṣer-meḳāṭırları ile imlā ve ʿalem-i mizber-i bedāyiʿ-nümūn-ı feżāʾ-i[9] kitāb-ı meknūn ***lā yemessuhū illā'l-muṭahherūne***[10]de iʿlā olınup feḥvā-yı ġayb-nümāsı bürḳaʿ-küşā-yı şāhid-i ***velleẕīne ūtū'l-ʿilme***[11] ve maʿnā-yı selāmet-intimāsı çemen-pīrā-yı ḥadīḳa-i ***udḫulū fī's-silmi***[12]dür. (Naẓm[13])

[mef'ûlü fâ'ilâtü mefâ'îlü fâ'ilün] Muzâri'
Aẕrāʾ-i ḫıdr-ı ġayb beyān-ı żamīr-i tust
V'ān kilk-i zerd-i lāġar-ı giryān çu Vāmıḳ-est

Ney-pāreyī ki dest-i mubārek be-dū burī

[1] neṣr: NEK1'de yok.
[2] müteḳāṭıratü'l-ḥayāsı: müteḳātıru'l-iḥyāsı M.
[3] Aḳtāb-ı: NEK1'de yok.
[4] Niyāza: niyāz ile NEK1.
[5] ḫunūʿuñ: ḫuşūʿuñ M.
[6] idḥāż ve ʿarāż-ı: idcāż-ı ʿarāʾiż-i M.
[7] mihrāḳı: mihrātı M.
[8] Ar: Benzersiz iddianın ispatı olması için eşsiz parmaklar arasından hikmet pınarları akıtan zatın ayaklarının sebatına sahip olasın. Belagat sahibi herkesin dili muhalefet etme ve meydan okuma karşısındadır. Ve onlar şahitlik ettikten sonra mucizevîlik olduğunu söylemişlerdir. iʿcāzin: iʿcāfin M; beyni: NEK1'de yok.
[9] feżāʾ-i: ḳażāʾ-i M.
[10] Ar: "Ona ancak tertemiz olan dokunabilir." (Vâkı'a 56/79)
[11] Ar: "Kendilerine ilim verilenler" (Nahl 16/27; İsrâ 17/107; Hac 22/54'te ve başka âyetlerde de bu ifade yer almaktadır.)
[12] Ar: "Hepiniz topluca barış ve güvenliğe (İslâm'a) girin." (Bakara 2/208)
[13] naẓm: NEK1'de yok, ḳıṭʿa M.

Nezdīk-i ʿaḳl-ı ṣūret-i ū ḥayy-ı nāṭıḳ-est[1]

(Neṣr[2]) Esʿad-ı feyenāt[3] ü sāʿātde -ki vaḳt-ı ḳabūl-i ṭāʿātdur- vārid ü[4] vāṣıl ve ḳasebü'l-ceyb-i ṭūmār-ı ḥalāvet-niṣārından meẕāḳ-ı aṣḥāb-ı ümīde[5] çāşnī-i eşhed-i[6] nevīd ḥāṣıl olup muʿcize-i kelām-ı bedīʿü'n-niẓāmı ile cebel-i[7] şāhıḳ-ı aḥzān[8] sehl-i rāḥat u iṭmīnāna taḥvīl ve āyet-i[9] ʿaẕāb-ı cefā sebḳ-i raḥmet-i vefā ile teʾvīl olınduḳdan ṣoñra denn-i bedende rāḥ-ı rūḥ-ı ġaleyān u taḥarrük ve ol mecelle-i[10] fāʾiżatü'l-ḥubb ile müşīr-i beşīr-i fehm ü lübb ittiḫāẕ-ı teberrük eyledi. (Naẓm[11])

[mefâ'ilün fe'ilâtün mefâ'ilün fe'ilün] Müctes
Leṭāʾif-i kerem-et der-mizāc-ı ehl-i huner
Hemān kuned ki nem ender maʿāṭıf-ı aġṣān

Huner çu hā-yı huner her du[12] *çeşm ber-tu nihād*
Kerem çu mīm-i kerem ber der-et bi-best miyān[13]

(Neṣr[14]) Mescid-i dil-i pür-melālde ḳandīl-i eşġāl-i mütelehhib ve ḫıred-i ṣalāḥ-pīşe-i perhīz-kār iḳāmet-i ṣalāt-ı iʿtiẕār içün müteʾehhib olmaġın ṣad[15] hezār ʿacz ü teşvīr ile raḳīm-i dil-i saḳīme temāṣīl-i şerm ü ḫacl[16] taṣvīr [NP-81b] ve deycūr-ı ṭabʿ-ı rencūrı (naẓm[17])

[fe'ûlün mefâ'îlün fe'ûlün mefâ'îlün] Ta'vîl
Seḳa'llāhu eyyāmen saʿidtu bi-ḳurbiküm

---

[1] Far: Senin kalbinden çıkan beyan, gayb perdesinin arkasındaki Azrâ'dır. Sararmış, zayıf ve ağlayan kalem de Vâmık gibidir. Mübarek elinle kestiğin, yonttuğun kamış parçası onun suretinin aklı yanında diri ve konuşkandır..
NEK1, NP: pāreī. Farsça gramer kurallarına göre"Ney-pāreyī" olarak yazılmıştır. Ney-pāreyī: Ney-pāre M.
[2] Neṣr: NEK1'de yok.
[3] feyenāt: fiʾāt NEK1.
[4] Vārid ü: Vārid-i NEK1.
[5] ümīd: ümmīd M.
[6] eşhed-i: şehd-i NP, şehd-i M.
[7] Cebel-i: NEK1'de yok.
[8] aḥzān: iḥvān M.
[9] āyet-i: rāyet-i M.
[10] mecelle-i: M'de iki kere yazılmış.
[11] Naẓm: NEK1'de yok, Ḳıṭʿa M.
[12] du: tū M.
[13] Far: Senin kereminden hâsıl olan lütuflar, hüner sahiplerinin mizacından, nemin ağaç dallarına yaptığını yapar. "Hüner"i yazılışındaki "he" harfi gibi gözünü sana dikmiştir. Kerem de, "mim" harfi gibi senin kapında belini bağlamıştır (hizmete hazırdır).
[14] Neṣr: NEK1'de yok.
[15] ṣad: ṣadr M.
[16] Ḫacl: Ḫaclet NEK1, M.
[17] naẓm: NEK1'de yok.

Ve ṣaġra'l-munāf fī ravḍati'l-unsi ḍāḥikun [M-66b]

Eḳamnā zemānen ve'l-ʿuyūnu ḳarīratu
Ve asbehat yevmen ve'l-cufūnu sevāfikun[1]

(neṣr[2]) naẓm-ı pāk-ı sūz-nākı tenvīr idüp *ma'l-ʿuṣfūr ve mā vesmuhū*[3] meṣeli ile temeṣṣül ve irsāl-i ẓarāʿat-nāme ile ser-māye-i muḥabbet-i tāmma teʾeṣṣül olınmış idi lākin ol deḳāʾiḳ-şinās-ı fürūʿ u uṣūle ʿadem-i iḫtimāl-i[4] vüṣūl ile tecdīd-i mebānī-i ṣenāda iḫtiyār-ı tekrīr ü ṣeny idüp ẕāt-ı nebāhet-simātları [NEK1-82b] semt-i bī-emtene[5] ki ʿulūm-ı düvāzdeh-gāne-i edebiyye-i ʿArabiyyede ʿitāb-dīh-i revān-ı ʿAttābī vü ʿUtabī ve ṣaf-şiken-i ketāʾib-i kütüb-i Kütbī ve teşbīhāt u emṣāl-i ʿadīmetü'l-miṣālde ḥarf-i keṣīr-i[6] muḫteraʿāt-i İbn-i Muʿtezz ü Mütenebbī ve ḫaclet-resān-ı ḥaclegiyān-ı ebkār-ı efkār-ı Ṣābī vü Ṣubbī[7] ve ḍurūb-ı fünūn-ı ʿāliyye vü āliyyede ġalaṭ-endāz-ı taṣānīf-i Zemaḫşerī[8] vü Şāfiʿī ve revnāḳ-şiken-i rivāyāt-ı Yāfiʿī vü Rāfiʿī ve ʿulūm-ı aḳliyye vü naḳliyyede rāz-dār-ı Ġazālī vü Rāzī ve rāyiḥa-baḫş-ı meşām-ı[9] Ṭayyibī vü ʿallāme-i Şīrāzī ve ifşā-yı sırr-ı feṣāḥat u inşāda üstād-ı ṣaḥīḥü'l-isnād Ḫˇāce-i Cihān u Meydānī ve dāniş-āmūz-ı Ḥarīrī vü bedīʿ-i Hemedānī ve iġlāʾ-i siʿr-i iʿlāʾ-i şiʿrde kesād-dih-i bāzār-ı Saḥbān u Ḥassān ve rāḥat-baḫş-ı rūḥ-ı Ḫāḳānī vü Selmān ve icāde-i ifāde-i bedāyiʿ-i ṣanāyiʿde ḳufl-küşā-yı ebyāt-ı Ebū'l-feṯḥ-i Büstī vü Cerīr ve nūr-fezā-yı ṭabʿ-ı ezher-i Züheyr ü Ẓahīr ve üns-i cām-ı insicām-ı kelāmda meclis-efrūz-ı ḫavāṭır-ı Enverī vü Senāyī ve tevḳīʿ-keş-i meʾāṣir-i İbn-i Nebāteh [NP-82a] ü Ṭuġrāyī olduḳları Tāriḫ-i Vaṣṣāf ve Vaḳf-ı Ḥaṣṣāf'dan eşher ve merviyyāt-ı Cāḥız ve ġazeliyyāt-ı Ḥāfız'dan aẓhar ve kerāmāt-ı ʿAṭṭār ve şiʿr-i ʿUṣṣār'dan rūşen ve ḥikemiyyāt-ı Muʿarrā ve ḳaṣāʾid-i Muʿizzī'den ebyendür. (Naẓm[10])

[fe'ûlün mefâ'îlün fe'ûlün mefâ'îlün] Ta'vîl
Li-külli zemānin vāḥidun yuḳtedā bih

[1] Ar: Ünsiyet bahçesinde ümitler tebessüm ederken Allah yakınlığınızla sevindiğim günler bahşetti. Bir süre kaldık gözler sevinç içinde iken; bir gün sabahladım kirpikler ağlıyorken.
[2] neṣr: NEK1'de yok.
[3] Ar: Serçe ne? İşareti ne?
[4] ʿadem-i iḫtimāl-i: iḫtimāl-i ʿadem-i NEK1.
[5] bī-emtene: bī-emīne NP, M.
[6] ḥarf-i keṣīr-i: ḥarf-gīr-i NP, M.
[7] Ṣubbī: Ḍabbī NP, M.
[8] Zemaḫşerī: Maḫşerī M.
[9] meşām-ı: Şām-ı M.
[10] Naẓm: NEK1'de yok.

Ve hāẕā zemānun ente lā şekke vāḥiduh[1]

(Neşr[2]) Feyc-i keşīrü'l-heyc-i şabā ile -ki mirvaḥa-gerdān-ı maḥrūr-mizācān-ı şabābet ü şabādur- irsāl ü iblāġ ve her ān bünyān-ı *ve kem min verīdeyni yeteʿāneḳāni ve beynehumā ferāsiḫu*[3] rāsiḫ olmaḳ [M-67a] muḳaddimesi ikmāl ü isbaġ olındı. ʿAṭṭāf-ı istiʿṭāf ile taʿaṭṭuf ve zūr-ı[4] bāzū-yı ārzū ile esbāb-ı ümīd telaṭṭuf u[5] taḫaṭṭuf olınur ki -bu bende-i ḥācet-ḫˇāhı ki teşne-i keremgāh-ı nāle vü āhdur- reşeḥāt-ı emṭār-ı seḥāb-ı eḥādīş-i müselsele ve taḥrīk-i mürsele-i mürāsele ile tervīḥ ve feżāʾ-i serāb-nümā-i[6] emānīde çeşme-i nūr-tāb-ı cūd-ı cāvidānīleri ile[7] telvīḥ idüp dil-i perīşān -ki Ẕü'n-nūn-ı baḫr-ı[8] hicrāndur- ḥayret-zede-i ẓulemāt-ı ***fe'lteḳamehu'l-ḥūtu***[9] ḳaʿrdur. Yā-yı firāḳda naʿt-ı istiġrāḳ ile menʿūt iken sevābıḳ-ı cūd-ı cedīrlerine levāḥıḳ-ı cedāʿ-i cedīdi żamm [NEK1-83a] ve irsāl-i peyām-ı viṣāl ile maẓhar-ı ḫiṭāb-ı ***fe necceynāhu mine'l-ġammi***[10] ideler. (Naẓm[11])

[mef'ûlü mefâ'ilün mefâ'îlü fâ'] Ahreb
Bī-tu çi kunem men īn dil-i sūḫte rā
V'īn cān be-tīr-i hicr ber-dūḫte rā

İnṣāf bi-dih ki nīk muşkil bāşed
Bī-tu dil u cān bā-tu āmuḫte rā[12]

(Neşr[13]) Debīr-i ḫıred-i pīr -ki girih-küşā-yı maʿāḳıd-ı ḍurūb u cümel ve nükte-āmūz-ı maʿḳūlāt-ı şevānī vü evveldür- meydān-ı ḥüsn-i beyānda aṭnāb u iṭnābe-i iṭnābı ḥasm ve zemīn-i [NP-82b] muḥabbetde ḫāme-i hendesī-ṣanʿat ṣūret-i ḥayāliyye-i ṣıdḳ-ı niyyeti resm itmegin bisāṭ-ı maḳāl-i ṭavīlü'l-eẕyāl leff ve sefīr-i ḫāme-i dırāz-

[1] Ar: Her zamanın örnek alınan bir yegânesi vardır. Bu öyle zaman ki hiç kuşkusuz yegânesi sensin.
[2] Neşr: NEK1'de yok.
[3] Ar: Nice şah damarlar kucaklaşsalar da aralarında fersahlar vardır. min: M'de yok.
[4] zūr-ı: rūz-ı NP.
[5] telaṭṭuf u: telaṭṭuf-ı M.
[6] serāb-nümā-i: sīrāb-nümā-yı M.
[7] cāvidānīleri ile: cāvidānī kerī ile M.
[8] baḫr-ı: M'de yok.
[9] Ar: "Balık onu yuttu." (Saffât 37/142)
[10] Ar: "Kendisini kederden kurtardık." (Enbiyâ 21/88)
[11] Naẓm: NEK1'de yok, Rubāʿī M.
[12] Far: Sensiz ben bu yanık gönül ile ve bu ayrılık oku saplanmış ruhumla ne yapayım. İnsaf et ki sana alışmış olan can ve gönül için sensizlik çok zordur.
[13] Neşr: NEK1'de yok.

nefs[1] hengām-ı ʿarż-ı mültemesde taṭvīl-i seʾāmet-encāmdan ki münāfī-i ḫayrü'l-kelāmdur. Menʿ u keff olındı. (Ḳıṭʿa[2])

[mefâ'ilün fe'ilâtün mefâ'ilün fe'ilün] Müctes
Zihī şigerf-i nevālī ki ber-kerem farż-est
Be-sunnet-i dil u dest-i tu iḳtidā kerden

Çu der-ḥużūr-ı tu tevfīḳ-i medḥ dest ne-dād
Be-ġaybet-et çi tevāned be-cuz duʿā kerden

Penāh-ı ḥıfẓ-ı İlāhī ḥafīr-i rāh-ı tu bād
Ki vācib-est duʿā-yı tu dāʾimā kerden[3]

62. Eʿizze-i İḫvāndan Bir Ẕāt-ı Kerem-nihāda Berdāşte Ḳılınmışdur.[4]

[fe'ûlün mefâ'îlün fe'ûlün mefâ'îlün] Ta'vîl
Ve mā beleġat keffu'mriʾin mutenāvilā
Mine'l-mecdi illā ḥayṯu mā nilte aṭvele

Ve mā beleġa'l-muṯnūne fi'l-ḫayri medḥa
Ve lev ṣadeḳū illā ve mā fīke efḍalu[5]

Şol selām ki evvel-i luṭf-ı maḳāl ve vasaṭ-ı velāʾ-i ṣıdḳ-meʾāl ve āḫir-i neyl-i āmālde sīh-lām belki kenār-ı cūybār-ı şevḳ-i bī-ḳarārda terbiyet-i [M-67b] baġbān-ı ***ileyhi yeṣʿadu'l-kelimu'ṭ-ṭayyib***[6] ile bām-ı felek-i muḥkem-esāsa mümās bir selāmdur. Ḥüsn-i taḫalluṣ-ı ḥāle nesīb ve dest-āvīz-i ẕāt-ı ḥasīb ḳılınduḳdan ṣoñra bu bende-i ferd-i[7] iḫlāṣ-perverd ki bārgāh-ı keremde ḥadīṯ-i germi[8] serd ve merād-ı murāddan taḳāṣīr-i ʿadem taḳṣīri gerd eylemişdür. Żamīr-i müşterī-işrāḳ ʿUṭārid-i irşāḳlarına -ki incilāʾ-i züccāce-i recāḥāt[9]-hecā ile timṯāl-nümā-yı meʾreb-i erbāb-ı recādur-

[1] dırāz-nefs: dil-rāz-ı nefs M.
[2] Ḳıṭʿa: NEK1'de yok, Naẓm M.
[3] Far: Öyle yüksek bir ihsan sahibi ki keremli olan için senin gönlün ve elinin sünnetine (yoluna) uymak elzemdir. Huzurunda seni methetmek tevfiki mümkün olmadı. Yokluğunda sadece dua etmekten başka ne yapabilirim? İlahi koruma seninle olsun, çünkü daima sana dua etmek elzemdir.
[4] NP: 82b; M: 67a. Başlık: NEK1, NP ve M'de yok.
[5] Ar: Hiç kimsenin eli şâna erişmemiştir ancak sen daha uzağına erişmişsin. Övgüyle ananlar erişemedi bir medhe; doğruyu söyleseler de sende daha üstünü var. Ve: NEK1'de yok.
[6] Ar: "Güzel sözler ancak O'na yükselir." (Fâtır 35/10)
[7] ferd-i: ḳarār-ı M.
[8] Germi: Germī-i NP, M.
[9] recāḥāt: recācet M.

ṣūret-i reybü'l-menūnı bu vechle irāʾet ve sūre-i ārzū-yı liḳāʾ-i hümāyūnı bu resmle ḳırāʾet ider ki bu gürisne-i sene-i[1] ḥicrān ol mīzbān-ı [NP-83a] feṣāḥat[2]-zebānunuñ ser-ḫˇān-ı şevḳ ü iltiyāʿlarında leẕāʾiẕ-i ümīd-i ictimāʿ ile mütenaʿʿim ve hezār dil-i vālih-i zār ḥadīḳa-i ġalbāʾ-i ġalebe-i eşvāḳda naġamāt-ı ẕikr-i meḥāsin-aḫlāḳları ile mütenaġġım[3] iken nāgāh baḫt-ı āgāh muvāfıḳ ve māhīçe-i ravḥ-ı mühçe-i eviddā nesīm-i tevfīḳ-i Ḫudā ile [NEK1-83b] mühtezz ü ḫāfıḳ olup şaḳīḳ-i şefīḳüñüzüñ[4] necl-i necābet-refīḳi ki vālid-i celīlinüñ ẓıll-ı ẓalīlinde nāʾil-i levāzım-ı ādāb[5] ve dıraḫt-ı baḫt-ı bülendleri āb-ı terbiyet-i eb-i[6] saʿādet-mendleri ile[7] ser-sebz ü şādāb olmışdur. (Naẓm[8])

[mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün] Hezec
Be-tedrīc u ḳarār u intiẓār u terbiyet gerded
Meh-i nev bedr u bārān durr u ḫūn muşg u ḥacer gevher[9]

(neṣr[10]) feḥvāsı üzre nigehbān-ı ṣuġūr u sīrān yaʿnī teleffüt-i hümāyūn-ı dāver-i rubʿ-ı meskūn ile mīr-i mīrān olduḳları peyām-ı nevi muḳaʿʿar gūş-ı meserret-şünūda cāygīr ve manẓār-ı intiẓārda rūy-ı ārzū ʿaks-peẕīr olduḳda bu beşāret-i beşāşet-fürūzuñ bürūzından (mıṣrāʿ[11])

[fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilün] Remel
Īn henūz evvel-i āṣār-ı cihān-efrūz-est[12]

(neṣr[13]) maʿnāsı taḳrīr ve ḳāʿide-i muʿtāde üzre (mıṣrāʿ[14])

[fe'ûlün fe'ûlün fe'ûlün fe'ûl] Mütekârib
Etethu's-seʿadetu munḳādeten[15]

(neṣr[1]) ebyātı tekrīr olındı. (Naẓm[2])

---

[1] sene-i: sīne-i M.
[2] feṣāḥat: feżāḥat M.
[3] Mütenaġġım: Mütenaʿʿim NP.
[4] şefīḳüñüzüñ: şeḳīḳatiñüzüñ M.
[5] Ādāb: ādāt NP, M.
[6] eb-i: āb-ı NP.
[7] İle: NP'de yok.
[8] Naẓm: NEK1'de yok.
[9] Far: Yeni ay bedr olur, bârân inci olur, kan misk olur, hacer gevher olur; tedric, karar, sabır ve terbiye ile...
[10] neṣr: NEK1'de yok.
[11] mıṣrāʿ: Beyt NEK1.
[12] Far: Bu dünyayı aydınlatan eserlerin henüz başlangıcıdır.
[13] neṣr: NP ve NEK1'de yok.
[14] mıṣrāʿ: beyt NEK1.
[15] Ar: Bahtiyarlık ona boyun eğmiş olarak geld..

[mefâ'ilün fe'ilâtün mefâ'ilün fe'ilün] Müctes

Ez-īn beşāret-i ḫurrem ki nāgehān āmed
Hezār cān-ı ġamīn keşte şādmān āmed

Gumān berī ki sūy-ı cān ḫucestegān-ı firāḳ
Nesīm-i bād-ı seḥer-geh zi-gül-sitān āmed[3]

(Neşr[4]) Ḳulūb-ı dūstān-ı ṣāfī-ṭaviyyete mūcibāt maġfiret ilḳā ve rūz-nāme-i [M-68a] rūzgārda raḳam-ı ḫaber-i sārr ibḳā olınduḳdan ṣoñra ol kerīm-zāda ʿarż-ı murād[5] bu vechle istiṭrād olınur ki fulān nām şaḫṣ-ı ḥīle-ger ü muḫāref [NP-83b] -ki şereh ü şirret ile meşhūr u müteʿārifdür- bu faḳīr-i rātibü'l-iḫlāṣuñ ḫāṣını żabṭ ve nefs-i nā-fercāmını zāviye-i hāviye-i[6] ṭamaʿ-ı ḫāma habṭ idüp ol fürūmāye-i maḥsūl küllī-i maḥṣūl-i ekl ü belʿ ve bīḫ-i dıraḫt-ı inṣāfı ʿāṣıfāt-ı ṣıfāt-ı bīdād u iʿtisāf ile ḳalʿ itmiş idi. Baʿdehu bu cānibe āʾil ü āʾib olduḳda ḳarīḥa-i cerīḥasından ḥuḳūḳ-ı ṣarīḥamuzı ṭavʿan lā ravʿan iʿtirāf ve bī-ḳuṣūr-ı teslīm-i meblaġ-ı meẕkūr içün esbāb-ı aḳsām-ı iḳsāmı iḳtirāf itmegin ṭavʿ u iḫtiyār ile bevʾ ü iḳrārı ḥüccet ü ṣakk ve sicill-i siccīl-eşer-i ẕātından erḳām-ı intiḳām u mücāzāt ḥakk olınmış iken henūz ḳażāʾ ü teʾdiye[7] taṣaddī itmedin firār u gürīz ve teslīm-i ḥaḳḳ-ı ḳavīmde ʿinād u sitīz idüp ḫālā[8] bir ṭarīḳ ile[9] şehzāde-i saʿādet-refīḳüñ sımṭ-ı ḫüddām-ı kirāmlarında intiẓām bulmaġla cādde-i ḥaḳḳdan nükūb ve teslīm-i meblaġ-ı muṣaddaḳdan nükūl eylemişdür. İḳrār itdügi māl-ı maʿlūmü'l-miḳdār ol müsteḥaḳḳ-ı meẕemmetüñ bi'l-fiʿl ẕimmetinde [NEK1-84a] olup cemʿ ü taḫṣīline tevkīl itdügümüz ḫademe-i mevṣūḳ-ı behem temşīt-i emr-i mühimmden ʿāciz ü ḥāʾir ve ḫarās-ı dil-i pür-ḫerāsları pīrāmün-i[10] āsiyā-yı ḥarmānı dāʾir olmışdur. Cemāl-i şāhid-i āmālden keşf-i niḳāb u medrece-i derīçe-i ricādan irtiḳāb olınur ki vekīl-i ṣadāḳat-meʾnūsumuz şeref-i biṣāṭ-būs ile mecdūd u mebḫūt ve istīlāʾ-i dehşet-i dāhiliyye ile mehābet-ı mevāḳıf-ı ʿaliyyeden medhūş u mebhūt olduḳda ṭalāḳat-ı vech-i iḥsān ile [NP-84a] ʿuḳde-i lisānını ḥall ve

---

[1] neşr: NP ve NEK1'de yok.
[2] Naẓm: NEK1'de yok.
[3] Far: Bu ansızın gelen mühdeden binlerce üzüntülü can sevince boğuldu. Zannedersin ki ayrılık hastalarının canına, gülistan tarafından seher esintisi geldi.
[4] Neşr: NEK1'de yok.
[5] ʿarż-ı murād: ʿarż-ı murāda NEK1, NP. (Anlama "ʿarż-ı murād" şeklindeki ifade daha uygun olduğu için bu şekilde kullanılmıştır.)
[6] hāviye-i: cāviye-i NEK1.
[7] teʾdiye: nādīye NP, M.
[8] ḫālā: M'de yok.
[9] bir ṭarīḳ ile: bir ṭarīḳden M.
[10] pīrāmün-i: pīrāye-i NP, pirāmen-i M.

ümmü'l-ḥabāʾiṣ ü vesvāsını nemek-i beşāşet ü īnāsları ḫall idüp bu bābda iḫrāc olınan ḥükm-i ḳażā nitāc üzre ol ser-cerīde-i aṣḥāb-ı şimāle gūş-māl ve ber-vech-i muʿaccel taḫlīṣ-i ḥaḳḳ-ı müseccelde [M-68b] saʿy-ı bī-hemāl itmekle bu şāġile-i ġam-encāmdan bu bende-i nākām *kāmme Mūsā-i fāriġü'l-bāl*[1] *ve'l-fuʾād* ve ḥavāriyy-i dil-i ḥayret-zede vāṣıl-ı māʾide-i murād ola. Bu merāmuñ itmāmı nihāyet-i mehāmm-ı bende-i müstehām olmaġın emr-i iḥsān-ı bī-şümār ẕāt-ı muʿīn-i maʿn-āṣārlarına tefvīż ve bu şerīṭa-i belāġat-ḫarīṭa muẓhir-i mā ḳalle ve delle olan ḫayrü'l-kelām-ı bī-bedelden taʿvīż olınup bundan ziyāde ḥamāme-i dem-keş-i ḫāme hevā-yı beyāż-nāmede taḫlīḳ ve kebūter-i bāz-ı dil-i hümā pervāz-ı verḳa-i şevḳ-i ṭāʾifi pāy-ı varaḳāʾ-i hātife taʿlīḳ itmedi. (Ḳıṭʿa[2])

[fe'ûlün mefâ'îlün fe'ûlün mefâ'îlün] Ta'vîl
Ve temmet lehu'n-niʿmā ve ẕellet lehu'l-munā
Ve ḥallet bi-men ʿādāhu ḳāṣımete'ẓ-ẓahri

Ve lā raḥalet ʿanhu's-seʿādetu sāʿaten
Ve lā ʿarafet eyyāmuhū nebve'd-dehri[3]

63. Mekke-i Mükerreme Şerīfine İrsāl Olınan Mektūb-ı ʿArabī'dür.[4]

[fe'ûlün mefâ'îlün fe'ûlün mefâ'îlün] Ta'vîl[5]
Nesīmu'ṣ-ṣabā surra cānibe'n-necdi ve'ḳterab
Cenāben[6] *yerūmu'l-ḫalḳu leẕme türābihī*

Fe-belliġ duʿāʾe'l-aṣdiḳāʾi ḥarīmehū
Fe-evṣıl selāme'l-muḫliṣīne bi-bābihī

El-mevāḳıfu'l-muḳaddesetu'l-imāmiyyetu'l-melekiyyetu mustecmiʿu meḥāsini'l-melekāti'l-melekiyyeti maḥzenu'l-ādābi's-sunniyyeti's-seniyyeti maʿdinu'l-ḥasenāti'l-ḥuseyniyyeti ve'l-ḥaseniyyeti raḥību'ṣ-ṣadri yekṣifu ġavāmiḍa'l-esrāri'l-

[1] bāl: M'de yok.
[2] Ḳıṭʿa: NEK1'de yok, Naẓm M.
[3] Ar: Onun için nimetler tamama ersin, istekler boyun eğsin. Düşmanları belleri kırılmış olarak göçüp gitsin. Bir an olsun bahtiyarlık ondan ayrılmasın. Günleri zamanın musibetlerini tanımasın.
[4] NP: 84a, M: 68b. Başlık: NP ve M'de yok.
[5] İlk mısra vezne uymamaktadır.
[6] Cenāben: Cenāyen NP.

lâhûtiyye raġiyyu'l-bâli[1] *yaḥriḳu ġavâşiye'l-estâri'n-nâsûtiyyeti nesîcu vaḥdi'l-eşrâfî* [NP-84b] *ve's-seyâ'idi ṭallâᶜu necdi'n-nuḳabâ'i ve'l-cebâ'idi mesᶜûdu'n-naḳîbeti muṭahharu'l-ecdâdi semiḥu'l-yedi yusevvî beyne'l-endâdi ve'l-evdâdi.* (Naẓm[2])

[Vezin bulunamadı.]
İn kâneti'l-elḳâbu zînete ġayrihî
Fe-huve'lleẕî ḳad zeyyene'l-elḳâbâ

(Neşr[3]) [NEK1-84b] *Naḳıyyu'l-ᶜırḳı inselle min efḍali'l-curşûmeti ve ensele min ekrami'l-ervimeti keşîri'r-ramâdi yuḳrî'l-ḳırâ bi-nefâisi'l-ukrûmeti muvaṭṭâ'u'l-ᶜaḳıbi li-esri usrati'l-vâfidîne ve'l-enḍâdi kerîmu'ṭ-ṭarafeyni yentemî ilâ efḍali men neṭaḳa*[4] *bi'ḍ-ḍâdi nâẓımu cevâhiri'l-ᶜadli fî eslâki*[5] *emkineti'l-ḥicâzi [M-69a] kâşifu'l-ġışâveti ᶜan ᶜuyûni'l-ḥaḳîḳati ve'l-mecâzi nâşıḥu'l-ceybi bi-şıḥâḥi'l-ᶜaḳâ'idi muḳaddesu'ẕ-ẕeyli ᶜan evsâḫi'l-ḥaḳâ'idi muᶜtezzun tezeyyene bi-ḥamâ'imi'l-ḫışâli ve'l-emeli muᶜtezzun bi'l-ḫılâli'l-Muḥammediyyeti ila'r-rafîḳı'l-aᶜlâ mutteseᶜu'l-bâlî*[6] *ṭavîlu'n-nicâdi ṭalîḳu'l-vechi külle-mâ su'ile câde ve ecâde.* (Naẓm[7])

[Vezin bulunamadı.]
Muḳaddemu'ẕ-ẕikri fi'l-ᶜalyâ'i muttebeᶜun
Ke-ennehû ḫuṭṭa bi'smi'llâhi fi'l-kütubi

(Neşr[8]) *Elleẕî yeteraccâ'l-mecerratu en tekûne li-bâbihî sitran*[9] *menḳûşen ve yetemennâ's-sundusu en yaşîra li-ḥavâfiri ḫaylihî bisâṭan mefrûşen ve taᶜizu'n-nefsu'n-nâṭıḳatu ᶜan ifşâḥi nubẕeti min kemâlihî ve lev etâ bi'l-işbâᶜi ve't-tafşîli ve tete'eddebu en teẕkura şıfâtihî'l-muşebbehete bi-efᶜâli'l-enbiyâ'i illâ bi-şîġati efᶜali't-tafḍîli ve keyfe lâ ve'l-enâmu yescudu naḥvehû külle yevmin ve leyletin fi'l-ferâ'iḍi düne'n-nevâfili ve yeteşerrafu bi-leşmi ᶜatebeti dârihî's-sâfiratu ve'l-ḳavâfilu ve ziyârati ḥarîmihi'l-maşûni min cumleti şurûṭı'l-İslâmi ve lâ yûᶜabu menâḳıbuhû ve lev kâne mâ fi'l-arḍi min şeceratin aḳlâmun Allâhumme ke-mâ ceᶜalte sâḥate dârihi mebraken mubâraken li-ekbâdi'l-maṭıyyi ve ḳıbleten yuvellûne şaṭrahâ mine'l-*

[1] raġiyyu'l-bâli: raġiḳḳu'l-bâli NP, M.
[2] Naẓm: NP ve NEK1'de yok.
[3] Neşr: NEK1'de yok.
[4] neṭaḳa: nuṭḳ M.
[5] eslâki: eslâli NP, M.
[6] bâli: bâᶜi NP, M.
[7] Naẓm: NP'de ve NEK1'de yok.
[8] Neşr: NEK1'de yok.
[9] sitran: sırran M.

maḥalli'n-naṭıyyi icʿal denānīra ḥudūdihi[1] [NP-85a] *bi-sikketi*[2] *şerafi'l-Mekketi meskūketen ve vucūhe şenātetihi bi-şubāhi suyūfi'l-meskeneti maşkūketen ve nevvir bi-ḍavʾi ṭūli ʿumrihī'l-mevāḳıfe'l-Ḥicāziyyete ḥaznehā ve sehlehā ve'lzemhu kelimete't-taḳvā ve'cʿalhu aḥaḳḳa bi-hā ve ehlehā mā raḳaṣa'l-ġuṣūnu taṣfīḳa'l-enhāri ve tebtessimu ʿalā vechi'r-rabīʿi li-ş̱uġūri'l-ezhāri*[3] *ve sekera şubbānu'l-efnāni* [4] *bi-binti denāni'l-ġamāmi ve teʿāneḳa'l-eşcāru'l-multeffetu bi-taġrīdi muṭribi'l-ḥamāmi yubdī eḳalle'l-memālīki ve eḍʿafe'l-ʿabīdi'lleẕī lā yebraḥu ʿan maʿhadi'l-iḫlāṣi ebede'l-ebīdi baʿde duʿāʾin leyliyyin yunsī ʿinde ġalebeti tebārīḥihi ġarāmin ḳaysī ve yeteḍāʾelu düne bulūġi ġāyetihī heven ʿundiyyun*[5] *uzriyyun ve şevḳun veysiyyun ve ġabbu ş̱enāʾin siḥriyyin aṭyebu min fāʾiḥati aṣdāġi'r-rayḥāni ve aṣfā ceryen min menābiʿi'l-Nīli ve's-Seyḥāni innī muz şurriftu bi-faḍli'llāhi bāriʾi'l-ḥayyi* [NEK1-85a] *ve bāʿiṣi'l-meyyiti bi'd-duḫūli ilā silsileti ʿaliyyeti ehli'l-beyti lem ezel escudu li-hāẕihi'l-ʿaṭıyyeti secedati şukrin ve uḥaddiṣu niʿmete rabbī ve ecʿaluhū ʿalā*[6] *ẕikrin*[7] *li-mā ennehū şerafun vehbiyyun lā medḫale fīhi li'l-iktidāḥi* [M-69b] *ve mecdu mecderatin lā yenṭıḳu lisānu'l-eyyāmi bi'l-imtidāḥi ve lemmā kānet ʿatebetukümu'l-ʿaliyyetu ḳıbleten terḍāhā'l-ḥacīcu ve'l-ʿışābetu'l-ʿaleviyyetu yelūẕūne ileyhā bi'l-ʿacīci ve'ḍ-ḍacīci ve şārat multeḥaden li-aḥfādi'r-rasūli ve evlādi'z-zehrāi ve şehideti'l-aʿddāʾu bi-faḍlihā sirran ve cehran ve hāẕā'l-ḥadīṣu yerfeʿu ʿan muḥāzāti nebāheti ẕikriküm ḥucube'l-iştibāhi lev-lā en tebṭara*[8] *ḳurayşun le-aḫbertuhā bi'lleẕī lehā ʿinde'llāhi* (Naẓm[9])

[müstef'ilün fe'ilün müstef'ilün fe'ilün] Basît
Temşi'l-kirāmu ʿalā āş̱āri[10] *ġayrihim*
Ve ente taḥluḳu ve[11] *teʾtī ve tebtediʿu*

(Neş̱r[12]) *Feṭāʾiru'l-bāli ḥıḍnu beyḍati'l-ḫulūṣı ve tevekkunin ve ḥubbuküm ṣādefu ḳalbī ḫāliyen* [NP-85b] *fe-temekkene ve kemune ḍırāmu ġarāmiküm fī aḥşāʾi'l-*

[1] ḥudūdihi: cudūdihi NP.
[2] bi-sikketi: sikketi NP, M.
[3] li-ş̱uġūri'l-ezhāri: ş̱uġūri'l-ezhāri NP.
[4] efnāni: aḳbaʾni NP.
[5] undiyyun: NEK1'de yok.
[6] ʿalā: li-mā NP.
[7] ẕikrin: ẕikrī M.
[8] tebṭara: yebṭara NP, M.
[9] Naẓm: NP ve NEK1'de yok.
[10] āş̱āri: āş̱ārihim M.
[11] ve: mā NP, M.
[12] Neş̱r: NP ve NEK1'de yok.

fuʾādi[1] *ke'l-maʿnā fi'l-lafẓi ve's-sirri fi'l-ḳalbi ve'n-nāri fi'r-ramādi ve eymuni'llāhi lā ebraḥu eteşevveḳu ilā ẕālike'ş-şāṭıʾi'l-eymeni ve lev-lā'l-ʿavāʾiku le-leceʾtu ilā ḥaramin hüve min raybi'l-menūni meʾmenun* (naẓm[2])

[fe'ûlün mefâ'îlün fe'ûlün mefâ'îlün] Ta'vîl
Ve levlā zemānun ḳayyedetnā[3] *şurūfuhū*
Le-kāne le-nā fī'l-vādiyeyni meṭāfu

(Neşr[4]) *Fe-raseḥa'l-ḥubbu fī ḳalbī rusūḫan lā yumkinu beyānu ḳaḍıyyetihī bi'l-īcābi ve's-selbi ve lā yaġību*[5] *ḥayālukum ʿani'l-ḥāṭıri iẕ leyse küllü men ġābe ʿani'l-ʿayni ġābe ʿani'l-ḳalbi ve elḳaytu ʿaṣā iḫtiyārī fī vuddiküm li-ennehū bi-naṣṣı'l-furḳāni vācibun ve külle-mā yerānī'l-ʿuẕẕālu yeḳūlūne mā bālu hāẕā nerāhu*[6] *ke-ennehū şecebun ve şācibun.* (Naẓm[7])

[müstef'ilün fâ'ilün müstef'ilün fâ'ilün] Basît
Lev ḳīle lī ve hecīru'ṣ-ṣayfi mutteḳıdun
Ve fī fuʾādī ceven li'l-ḥarr[8] *yeḍṭarim*

E-hüm eḥabbu ileyke'l-yevme teşheduhum
Em şerbetun min zulāli'l-māʾi ḳultü hum

(Neşr[9]) *Ve lemmā iġravraḳa dumūʿu'ş-şevḳı ilā ʿazībin ve ʿaḳīḳın ve lā ġarve iẕ hüve ḥacen bi-hī*[10] *ve ḥaḳīḳun evfedtu kitābī hāẕā ilā efniyeti ẕālike'l-cenābi ve ceʿaltu minnī nāʾibe'l-menābi ve ebdeltu şevḳī min vucūdī'l-mubdeli bedele'l-iştimāli ve beşeştu*[11] *şekven*[12] *leyse fīhi iḫtimālu teşannuʿin veʿtilmālun ve ḳanaʿtu bi-ḍayfī ṭayfin yuserru bi-hi'l-bālu iẕ küllun men ḥarame'l-viṣāle ḳaneʿa bi-ṭurūḳı'l-ḫayāli fe-ketebtu evvelen kitāben*[13] *yeslū bi-hī tebelī ve ḥasetduhū uḫrā keyfe*

[1] aḥşāʾi'l-fuʾādi: aḥşāʾ vü'l-fuʾādi M.
[2] Naẓm: NP ve NEK1'de yok.
[3] ḳayyedetnā: ḳaddetnā NP, NEK1.
[4] Neşr: NP ve NEK1'de yok.
[5] yaġību: yaġlibu NP.
[6] nerāhu: terāhu NP, M.
[7] Naẓm: NP ve NEK1'de yok.
[8] ceven li'l-ḥari: cevi'l-li'l-ḥayri M.
[9] Neşr: NP ve NEK1'de yok.
[10] ḥacen bi-hī: ḥicābihī M.
[11] beşeştu: beşeltu NP.
[12] şekven: şekevī M.
[13] velā: NP ve NEK1'de yok.

yelḳāküm ḳablī fe-erseltuhū nāşiden hāẕa'l-kelāme[1] *ve lā yusʾelu ʿammā yefʿalu'l-ʿuşşāḳu iẕi'l-ʿışḳu lā yaḳbelu'l-melāme* (naẓm[2])

[fe'ûlün mefâ'îlün fe'ûlün mefâ'îlün] Ta'vîl
Ketebtu kitāben muveddeʿan fī-hi levʿatī
Ve hezzeztu [NEK1-85b] *rāyāti'ṣ-ṣabābeti tehzīzā*

Fe-ḳultü lehū ebkī heven[3] *ve terāhum*
Fe-tilke iẕen yā rafeḳatī[4] ***ḳısmetun ḍīzā*** [NP-86a]

(Neşr[5]) [M-70a] *Fe-esʿeluküm isbāle ẕeyli'l-ʿafvi li-hāẕihi'l-mubāseṭatī*[6] *ve'ṭ-ṭayşi li-ennī teşalleftu li-vāriṣi'l-belāġati ʿammen ḳāle ene efṣaḥu'l-ʿArabi beyde ennī min Ḳurayşin ve mā küntu bidʿan bi-duʿāʾin*[7] *yaḳteḍīhi sevratu'l-ġarāmi bel küntu aḥdemu ḳavmen*[8] *li-vālidikümu'l-kirāmi muteşebbiṣen bi-ehdābi deʿavātihi'lletī lā taṭīşu sihāmuhā ve lā yencumu fī cevvi semāʾi'l-ḳabūli duhāmuhā ve mā ziltu esʿā fī infāẕi meʾāribiküm eyḍan ve ucrī māʾe'n-nuṣūʿi min mecāri'r-rūʿi feyḍan lā ġayḍan*[9] *fe-ve-Rabbi's-semāʾi ve uʿẓimu bi-hī ḳasemen innī ve in lem ālu cuhden fī ifrāġi keʾsi'l-vecdi ve'l-hulūʿi li-eddiye nubzeten yesīraten mine'ṣ-ṣabābeti'l-kāmineti fī meṭāvi'ḍ-ḍulūʿi.* (Naẓm[10])

[fe'ûlün mefâ'îlün fe'ûlün mefâ'îlün] Ta'vîl
E-yā men le-hū[11] *ʿindī eyādin keşīrah*
Ve şevḳī ileyhi min mesāʿīhi ekşeru

Ebītu ve ṭūle'l-leyli ẕikruke mūnisī
Fe-ẕikrī hel yevmen bi-bālike yaḥṭuru

(Neşr[12]) *Ve baʿdu fe-ḳad beleġaʾī enne'l-eyyāme tebbet yedāhā elḳat raḥla'l-kevāriṣi ʿindeküm ve ridāhā ve ḥarane'd-dehru*[1] *baʿde en kāne leküm ṭāʾiʿan*[2] *ve aẕhera'l-*

[1] "yeslū bi-hī tebelī ve ḥasetduhū uḫrā keyfe yelḳāküm ḳablī fe-erseltuhū nāşiden hāẕa'l-kelāme" M'de yok.
[2] Naẓm: NP ve NEK1'de yok.
[3] heven: nevī M.
[4] rafeḳatī: rafeʿatī NP, M.
[5] Neşr: NP ve NEK1'de yok.
[6] li-hāẕihi'l-mubāseṭati: li-haẕihi'l-bāseṭati NP, M.
[7] bi-duʿāʾin: bedʿan M.
[8] ḳavmen: ḳıdemen NEK1, M.
[9] feyḍan lā ġayḍan: feyeżān lā ġalīẓan M.
[10] Naẓm: NP ve NEK1'de yok.
[11] le-hū: M'de yok.
[12] Neşr: NP ve NEK1'de yok.

ʿināde ke-enne'l-miḥane lemmā raʾet emne ḥarīmiküm[3] *isteġāṣeten li-yekūne min cumleti'l-ʿibādi*[4] *ve lem yedri enne viḳāyete'llāhi teʿālā*[5] *aġnet ʿan durūʿi muḍāʿifihī ve'l-ʿināyete'l-ezeliyyete lā yuḥavvicu'l-merʾe ilā imdādi mesāʿifihī.* (Naẓm[6])

[müstef'ilün müstef'ilün fâ'ilün] Serî'
Ed-dehru lā yebḳā ʿalā ḥālihī
Lā budde en yuḳbile ev yudbirā

Fe-in teleḳḳāke bi-mekrūhihī
Fe'ṣbir fe-inne'd-dehra lem[7] *yaṣbirā*

(Neṣr[8]) *Ve meʿa haẕā lā yaḥlū'l-beʾsāʾu*[9] *min nefʿin ḫafiyyin ʿani'l-ʿuyūni li-enne li-külli şeyʾin ḥikmetun lā temessuhā muyūnun ve ḳad keşefe'l-ḳınāʿa ʿan hāẕa'l-maʿnā men ẓaʿane fī meʾnesi'ṣ-ṣabri ẓaʿanā.*[10]

[Vezin bulunamadı.]
Li'llāhi derru'n-nāʾibāti fe-innehā
Ṣadeʾu'l-liʾāmi ve ṣayḳalu'l-aḥrāri [NP-86b]

(Neṣr[11]) *Ve eyyu zemānin selime fīhi'l-aḫyāru min ṣurūfi'd-dunā ve ḫulleṣū min miṭāli'l-meṭālibi ve'l-munā ve ʿala'l-ḥaḳīḳati leyse'l-eşrāru ʿiden*[12] *li'l-ebrāri beli'l-ḫaşmu'l-ḫaḍımmu*[13] *hüve'z-zemenu'lleẕī min şeʾnihī muḳāsātu'l-aḥrāri ke-mā efṣaha ʿanhu baʿḍuhum lemmā ḳaʿade bi-hi'z-zemānu yeşkū ḥavādiṣe cāʾe bi-hā'l-aṣramānu.* (Naẓm[14])

[Vezin bulunamadı.]
Ḥāṣamenī men sekettu ʿanhu
Fe-ẓanne en leyse lī lisānu

---

[1] ḥarane'd-dehru: ḥazane'd-dehru NP.
[2] ṭāʾiʿan: ṭāliʿan M.
[3] emne ḥarīmiküm: min cerīmiküm NP, M.
[4] ʿibādi: ʿināi NP.
[5] teʿālā: NEK1'de yok.
[6] Naẓm: NP ve NEK1'de yok.
[7] lem: len M.
[8] Neṣr: NP ve NEK1'de yok.
[9] yaḫlū'l-beʾsāʾu: taḫlū'l-beʾsen NP.
[10] ẓaʿanā: ṭaʿanā M.
[11] Neṣr: NP ve NEK1'de yok.
[12] ʿiden: ʿadī M.
[13] ḫaḍımmu: ḫaşımmu NP.
[14] Naẓm: NP ve NEK1'de yok.

Fe-ḳultü mā ente lī bi-ḫaṣmin
Ve innemā ḫaṣmī'z-zemānu

(Neşr[1]) *Ḫuṣūṣan fī zemānin[2] kecurat[3] fīha's-seyyiʾetu ve ḳalleti'l-ḥasenetu ve'nḳaḍā mine'l-hicrati'n-nebeviyyeti elfu senetin ve'l-hātifu yehtufu [M-70b] inne'd-dehra kenūdun lā teste'minhu li-ennehū cāʿe fi'l-ḥadīṣi lā yeʿtī zemānun illā ve'lleẕī cāʿe baʿdehū eşeddu minhu[4] fe-yaʿlemu'llāhu teʿālā[5] enne* [NEK1-86a] *hāẕa'l-ḫabera iẕā feniye neşbe'l-evṣābi[6] ke-ennehū ʿalḳame evṣābe ve aġṭaşe leyle's-subāti ve decā ḥattā kidtü bi-ḥusāmi'd-dehşeti aḳṭaʿu evdeci[7] şumme teẕekkertu ḳavlehū teʿālā **ve'ṣ-ṣābirūʾune[8] fi'l-beʾsāʾi ve'ḍ-ḍarrāʾi ve ḥīne'l-beʾsi** ve kesurat ḳārūratu'l-ḳanūṭı ve keʾsu'l-yeʾsi iẕi'l-ʿāḳılu yenteẕiru berade'l-yusri fī vaḳdeti'l-ḳayẕı ve'l-cāhilu **yekādu yetemeyyezu mine'l-ġayẕi** ve lā şekke enne'ṣ-ṣabra meḥmūdu'l-ʿavāḳıbi ve yesteyḳınu'l-faṭınu ṭulūʿa'l-fecri mine'ẓ-ẓalāmi'l-vāḳıbi fe'l-meʾmūlu mine'llāhi teʿālā[9] en yuḥriceküm min lehebi'r-rahebi ke-mā yuḥricu mine'n-nāri'l-yāʾḳūte[10] ve'ẕ-ẕehebe ve yemudde ʿalā mefāriḳı'l-ḥuṣṣāni'l-ḫalişāni ẓılleküm'l-vārife ve ṣadde ʿan ḥavālīküm'l-bevāʾiḳa ve'ṣ-ṣavārife bi-ḥurmeti Ḫuseynin ve aḫīhi ve ceddihī ve ebīhi ve ummihī ve ẕevīhi ve benātihī ve benīhi ve'l-memlūku yeştāḳu ilā şuʿūrati mā cerat min aḫbāriküm'u's-sārrati ve'l-istimtāʿa bi'stimāʿi aḥvālküm'l-mārrati işţiyāḳan ezyede* [NP-87a] *min en yuḳāse bi-aḳyiseti ʿilmi'l-mīzāni ve eclā[11] min en yeteveḳḳafe bi-iḳāmeti'l-burhāni fe-ercū en terḥamū li-men ḳaneʿa bi-zevrati'l[12]-kütubi dūne'l-luḳyā ve tebelleġa bi-nuġbeti'ṭ-ṭayfi leda's-suḳyā ve en teczelū bi-mecelletin tekūnu cevāhiru ḥurūfihā li-tīcāni erbābi'n-nuẕumi ve'l-inşāʾi luʾluʾen ve niḳāṭu kelimātihī fī ʿuyūni ashābi'l-hayri ve'l-inşāʾi buʾbuʾen ḥattā yeksibe'l-ḫādimu mā yeksibu'z[13]-zucācetu mine'r-rāḥi ve'ṣ-ṣādī mine'l-māʾi'l-ḳarāḥi ve yecide mā yecidu'l-ʿıẓāmu'n-naḫirati ʿinde iʿādeti'l-maʿdūmi bi-ʿaynihī ve'l-mucrimu iẕā sebeḳahu'r-raḥmetu ve raʾā'l-ḫulde raʾye ʿaynihī fe-innehū ḫilʿatu*

[1] Neşr: NP ve NEK1'de yok.
[2] zemānin: zemenin NEK1.
[3] kecurat: keşret M.
[4] lā teste'minhu li-ennehū cāʿe fi'l-ḥadīṣi lā yeʿtī zemānun illā ve'lleẕī cāʿe baʿdehū eşeddu minhu: NEK1'de yok.
[5] teʿālā: NEK1'de yok.
[6] feniye neşbe'l-evṣābi: ḳaniye ḳaşbe'l-evṣābi NP, M.
[7] evdeci: dercen NP, M.
[8] ve'ṣ-ṣābirūʾune: ve'ṣ-ṣābirīne M.
[9] teʿālā: NEK1'de yok.
[10] yāʾḳūte: yāḳūte NP.
[11] eclā: eḥlā M.
[12] bi-zevrati'l: bi-zervati'l M.
[13] mā yeksibu'z: M'de yok.

faḫrin lā teblā ve ini'nderase'l-cedīdāni ve tuḥfetu unsin lā tunsā ve[1] *ini'nḳaṭaʿa'l-ledīdāni fe-inne'l-ḫādime eşveḳu*[2] *ilā muṭālaʿati kitābiküm mine'l-ġarīḳı ila's-sāḥili ve'l-faḳīru'l-muḳtiru ila'n-nāḥili bel eḥvaecu mine'l-mutūni'l-ʿavīḍatī*[3] *ila'ş-şurūḥi ve'l-cesedu'l-muncedilu ilā ḥulūli'r-rūḥi.* (Naẓm[4])

[Vezin bulunamadı.]
Ve fi'l-kütubi necvā men yaʿtezzu liḳā'uh
Ve yaḳrubu men lem yednu minhu firārun

Fe-lā tuḫlinī minhā fe-inne vurūdehā
li-ʿaynī ve ḳalbī ḳurratun ve ḳarārun

(Neşr[5]) *Ve es'eluküm* [M-71a] *ilḥāfen en lā tensevnī fī enṣāfi'l-leyālī min duʿā'in yekūnu li-ʿaşerāti'z-zemāni maḳīlen li-enne* ***nāşi'ete'l-leyli hiye eşeddu vat'en ve akvemu kīlen*** *iz lāyeb'udu an mekārimiküm'l-mevrūşeti*[6] *iġāşetu'l-ʿāfīne ve ifāḍatu'l-meberrāti li'l-ʿārīne ve'l-ḫāfine'lleẕīne yeteḳallebūne naḥveküm teḳallube'l-ḥaryā*[7] *ve yefteḳırūne ileyküm bi-tefāḳumi ḍarāʾibi'l-kerāʾibi* [NEK1-86b] *iftiḳāra't-terbā ila'l-ceryā*[8] *ceʿale'llāhu teʿālā*[9] *leküm lisāne ṣıdḳın fi'l-āḫirīne ve aẓheraküm ʿalā ʿaduvviküm fe-yuṣbihū*[10] *dāḫirīne ve lā tezel ḳādiran ʿalā temāmi külli faḍlin iẕā bāne* [NP-87b] *naḳşu'l-ḳādirīne ve mufīḍa'l-ḫayri ʿalā sibāḫin ḫācāti'l-vāridīne ve'ṣ-ṣādirīne mā secede'l-aḳlāmu fī mescidi'l-kelāmi ve rakeʿa'l-enāmilu iḳtidāʾen bi-hā iḳtidāʾe'l-meʾmūmi*[11] *bi'l-imāmi ve ḳāme ḥaṭību'l-belāġati ʿalā menābiri'l-ḥurūfi ve ḳaʿadet cemāʿatu suṭūrin selimet mine'l-inṣırāfi ve'ṣ-ṣurūfi.* (Ḳıṭʿa[12])

[müstef'ilün fâ'ilün müstef'ilün fâ'ilün] Basît
Şerḥu'l-firāḳı ʿarīḍun lā aṭīḳu bi-hī
Fe'lnaḫtetimhu bi-daʿavāti seniyyātin

[1] ve: fe NP, M.
[2] eşveḳu: NP ve M'de yok.
[3] ʿavīḍati: ʿavīşati NP.
[4] Naẓm: NP ve NEK1'de yok.
[5] Neşr: NP ve NEK1'de yok.
[6] nāşiʾete'l-leyli hiye eşeddu vat'en ve akvemu kīlen iz lāyeb'udu an mekārimiküm'l-mevrūşeti: NEK1'de yok.
[7] ḥaryā: ḥarbā NP.
[8] ceryā: cerbā NP, M.
[9] teʿālā: NEK1'de yok.
[10] fe-yuṣbihū: feṣbeḫū M.
[11] iḳtidāʾe'l-meʾmūmi: iftidāʾe'l-meʾmūmi M.
[12] Ḳıṭʿa: NEK1'de yok, Naẓm M.

Lā zāle ẕātuke maḳrūnen bi-mekrumetin
Ve ṣāneke'llāhu min külli'l-beliyyāti

Ve lā tezel fī riyāḍi'l-mecdi merteʿan
Turavviḍu[1] *külle mulimmātin ebeyyātin*[2]

[1] turavviḍu: kerevżin M.
[2] Ar: Necid taraflarını sevindir ve yaklaş, saba meltemi!
Toprağını, insanların öpmeyi gözledikleri yerleri.
Ulaştır Harem'ine dostların dualarını,
Kavuştur kapısına muhlislerin selamını!

Öncü hükümran olan, mukaddes duraklar melekliğin güzelliklerini bir araya toplandığı yer, yüce sünni adabın korunduğu hazine dairesi, Hz. Hüseyin ve Hz. Hasan'a dair iyiliklerin, güzelliklerin madenidir. İlahî sırların kapalılıklarını giderir, gönlü geniş, zihni rahattır. İnsana ait özelliklerin perdelerini yırtan, şeriflerin ve seyyitlerin, Necid nakiblerinin ve cömertlerinin öncüsü, tabiatı bahtiyar, ataları pak ve temiz, eli açık, akranlar ve sevenler arasında eşit davranmasını bilir.

Lakaplar süs olsa başkaları için,
O kendisi süs olur lakalar için.

Kökeni tertemiz, en faziletli asıldan süzülüp gelmiştir. En cömert, ikramları bol, en nefis şekilde misafir ağırlayan, gelen heyetlerin ve akrabaların tüm aileleri için izinden gidilen, her iki taraftan da şeref sahibi, Dâd dilini (Arapçayı) konuşanların en üstününün soyundan gelen, Hicaz'ın çeşitli yerlerinde kolye iplerine adalet mücevherleri dizen, hakikatin ve mecazın gözlerindeki örtüyü kaldırıp açan, kalbi sahih inançları barındıran, etekleri kinin oluşturduğu kirlerden arınmış olan, çeşitli özellikler ve ümitle bezenmiş onurlu, en yüce dosta varana dek Muhammedî özelliklere sahip izzetli, geniş zihinli, uzun boylu, her ricada bulunulduğunda güler yüzlü, cömert ve yaptığını en iyi şekilde yapan.

Adı yücelerde en önde anılan, izinden gidilen,
Adeta kitaplara yazılmıştır ismiyle Allah'ın.

O öyle biridir ki, yıldızlar kümesi kapısında nakışlı bir perde olmayı ümit eder. İpek, atının ayakları altına yayılmış bir kilim olmayı arzu eder. Meramını anlatabilen kimse onun mükemmelliklerinin bir nebzesini, doyurucu ve detaylı bir şekilde yapsa bile, anlatmaktan aciz kalır. Onun peygamberlerin fiillerine benzeyen sıfatlarını karşılaştırma sıfatı kullanmadan dile getirmekten edep eder, kaçınırsın. Nasıl öyle olmasın ki?! İnsanlar her gün ve gece, nafileler beri dursun, farz namazlarda ona doğru secde ederler. Yolculuğa çıkanlar, kafileler onun evinin eşiğini öpmekle şereflenirler. Korunmuş olan Harem'ini ziyaret etmek İslam'ın şartlarındandır. Yeryüzündeki her bir ağaç kalem olsa da onun menkıbeleri etraflıca ortaya konulamaz. Allah'ım, onun evinin avlusunu binekler için mübarek bir ağıl, uzak mahallerden yönün kendisine doğru dönüldüğü bir kıble kıldığın gibi sınırlarının altın paralarını Mekke'nin şeref yolunda sikke haline getir. Ondan hoşnut olmayanların yüzlerini aciz düşüren kılıçların keskin taraflarıyla biç. Ömrünün uzun ışığıyla Hicaz'ın engebeli yerlerini ve ovalarını aydınlat. Onu takva sözünden ayırma. Onu o söze en sahibi ve o söze ehil kimse eyle, nehirlerin alkışları altında dallar raks ettiği, ilkbaharın başında çiçeklerin ağızlarına karşı tebessüm ettikleri, ince genç dallar dolu taneleriyle kendilerinden geçtiği ve ağaçlar güvercin ötüşleriyle sarmaş dolaş birbiriyle kucaklaştığı müddetçe.. Sonsuza dek bir an olsun ayrılmadan bendelerin ek yetersizi, kulların en güçsüzü, Kayslının aşk sıkıntıları baskın geldiğinde bunları unutturan bir gece duasından sonra samimiyet ahdini ortaya koymaktadır. O aşk sıkıntıları ki Uzralının hayali aşkı ve Veys'in özlemi gayesine ulaştığında giderek azalmaktadır. Büyülü bir övgünün neticesi yayılan reyhan kokularından daha hoş, Nil'in ve Seyhan'ın su yataklarının akışından daha berraktır. Var eden ve diri olan, ölüyü dirilten Allah'ın lütfuyla ehl-i beytin ulu silsilesine girmekle müşerref olduğumdan beri bu ihsan sebebiyle şükür secdeleri yapmayı ve rabbimin nimetinden söz etmeyi elden bırakmadım. Herhangi bir çabaya yer olmaksızın karşılıksız bahşedilmiş bir şeref olduğu için ve günlerin dili ile

ifade edilmeyen liyakatli bir şan olmasından dolayı onu sözün başına yerleştiriyorum. Sizin yüce eşiğiniz, gürültü ve çığlıklar olduğunda hacıların ve Alevî taifesinin sığındıkları bir kıble olmuştur. Rasûlullah'ın torunları ve Zehrâ'nın evlatları için barınak haline gelmiştir. Düşmanlar da o eşiğin üstünlüğüne gizlice ve aşikâre tanıklık etmişlerdir. "Kureyş'in nimet sebebiyle haddi aşması söz konusu olmasaydı, Allah katında sahip olduklarını kendilerine haber verirdim" hadisi namınıza denk olabilme ihtimali üzerindeki şüphe perdelerini kaldırmaktadır.

Değerli kimseler izinde gider başkalarının,
Sen ise yaptıklarını var eder, eşsiz yaparsın.

Akıl kuşu, yuvadır samimiyet yumurtası ve oluşum için. Sizin sevginiz denk geldi bomboş kalbime ve yerleşti. Aşkınızın alevi gizlendi gönlümün her yanında tıpkı lafızdaki mana, kalpteki sır, küldeki ateş gibi. Yemin olsun ki Allah'a, o bereketli sahile özlem duymaktan bir an olsun ayrılmam. Engeller olmasa, zamanın getirdiği sıkıntılar için emniyetli bir yer olan Harem'e sığınırdım.

Ayırmasaydı bizi musibetleri zamanın,
Gezip dolaşırdık ikisinde de vadilerin.

Muhabbet kalbimde öyle bir yerleşti ki, davasını olumlu veya olumsuz olarak açıklamak mümkün değil. Hayaliniz hatırımdan bir an olsun gitmiyor. Zira gözden ırak olan gönülden de ırak olur. Ben seçimimi sizin sevginizden yana yaptım. Çünkü Furkân'ın (Kur'an'ın) nassına göre sizleri sevmek vaciptir. Kınayanlar beni her gördüklerinde "Bunun hali nedir, böyle? Sanki helak içinde, mahvolmuş." derler.

Yazın ortası yanarken bana denilse,
Ve aşk ateşi alevlenmişken gönlümde,
"En sevdiklerin mi gördüğün gündeki,
Bir içim su mu?" Derim "Onlar tabii ki"

Uzeyb'e ve Akîk'a duyulan özlem gözyaşları doldurunca gözleri ki bu gerçekten yaraşır ona ve hakkıdır. Bu mektubumu, kendi yerime bir vekil olarak o yüce zatın bulunduğu mekâna gönderdim. Mübdel olan kendi varlığım yerine özlemimi bedel-i iştimâl olarak koydum. İçinde yapmacıklık ihtimali, yapaylık barındırmayan bir serzenişte bulundum. Zihni sevindiren bir siluetin misafirliğiyle yetindim. Çünkü vuslattan mahrum kalan kapısını hayalin çalmasıyla yetinir. Aşk acımı teskin eden bu mektubu önce yazdım, ardından da sizinle benden önce nasıl buluşur diye, kıskandım. Sonra bu konuşmayı arzulayarak o mektubu gönderdim. Âşıklar yaptıklarından sorguya çekilmezler. Çünkü aşk kınanmayı kabul etmez.

Bir mektup yazdım, gönül ateşimi yerleştirdiğim.
Ve aşkın bayraklarını salladıkça salladım.

Ardından ona 'Sen onları görürken ben aşktan ağlıyorum.' Demek ki bu ey dostlar! "Bu çok insafsızca bir paylaşmadır!" (Necm 53/22) Bu basitlikten ve yersiz davranıştan ötürü affetme eteklerini sermenizi diliyorum. Çünkü ben "Ben Arapların en fasih olanıyım" diyenden belagati miras alan karşısında yetersiz kaldım. Oysaki ben Kureyş'tenim ve şiddetli aşkın gerektirdiği bir duayı yapan ilk kişi değilim. Bilakis ben değerli babanızın, okları hedefinden şaşmayan, kabul semasında karalıkların doğduğu görülmeyen dualarının saçaklarına sarılarak hizmetinde bulunan en kıdemli kişiydim. Sizlerin de isteklerinizi yerine getirmeye devam etmekteyim. Hakiki parıltıya sahip suların gönül menfezlerinde azar azar değil coşkunca akmasını sağlıyorum. Göğün rabbine yemin olsun ve onu yücelterek ant içerim ki ben, gönlün derinlerinde gizli aşkın çok az bir kısmını yerine getirebilmek için sevgi ve endişe kupasını boşaltma konusunda elimden geleni yapmış olsam da..

Beyit:
Ey birçok tesiri olan kişi, nezdimde benim,
Çabalarından daha fazla, kendisine özlemim!
Adını anmak, gece boyu dostum, can yoldaşım,
Aklına geliyor mu bir gün olsun hatırlanmam?

Bu sözlerin ardından;
Bana ulaştığına göre elleri kuruyasıca günler felaket yüklerini indirmişler sizin oralara, çıkarmışlar pelerinlerini. Size itaat ederken zaman durdu ve inat gösterdi. Adeta sıkıntılar, Harem'inizin emniyetini görünce kullar zümresinden olmak üzere imdat dilemiş ve Allah'ın korumasının kat kat zırhlara ihtiyaç duyulmamasını sağladığını, ezeli inayetin kişiyi yakınlarının yardımına muhtaç bırakmadığını bilememiştir.

Zaman kalmaz olduğu hal üzere,
Ya gider gerilere ya da ilerilere.
Seni istenmeyen şeylerle karşılarsa,
Sabret, yoktur sabrı zamanın zira.

Bununla birlikte sıkıntılar içinde mutlaka göze görünmeyen gizli bir yarar bulunmaktadır. Çünkü her şeyin yalanın ilişmeyeceği bir hikmeti vardır. Bu mana üzerindeki maskeyi sabırla hemhal olma makamına iyice yerleşmiş olanlar kaldırmışlardır.

Allah için ne iyidir şu musibetler zira,
Alçaklar için pas, özgürler için cila.

Hayırlı kimseler, ne zaman dünyaların musibetlerinden selamette kalmışlar, istek arzuların gecikip bekletmesinden kurtulabilmişler? Aslında kötüler iyilerin düşmanı değildirler. Bilakis asıl hasım olan hür kimseleri sıkıntıya boğan zamandır. Nitekim biri, zaman kendisini bir şey yapamaz hale getirdiğinde gece ve gündüzlerin getirdiği olaylardan şikâyet ederek bu durumu şu şekilde dile getirmiştir:

Hakkında konuşmadığım düşman kesildi bana,
Sandı ki benim dilim yoktur ağzımda.
Dedim: Sen hasım olamazsın ki bana,
Bana düşmanlık eden zamandır yalnızca.

Özellikle de kötülüklerin çoğaldığı ve iyiliklerin azaldığı ve nebevi hicret üzerinden bin yıl geçtiği bir zamanda.. Seslenen şöyle diyor: Zaman nankördür, [ona güvenme! Çünkü hadiste geçtiğine göre. "Bir zaman geldiğinde, ardından mutlaka ondan daha çetini gelir." Allah biliyor ya bu habere göre bu sıkıntıların ortaya çıkışı sona erdiğinde sanki sıkıntıların acısı artmış, rahatlığın yaşanacağı gecenin karanlığı daha da koyulaşmıştır. En nihayetinde de ben dehşetin kılıcıyla neredeyse damarlarımı kesecek vaziyete geldim. Sonra Yüce Allah'ın "zorda, hastalıkta ve savaşın kızıştığı zamanlarda (direnip) sabredenler" (Bakara 2/177) sözlerini hatırladım ve ümitsizlik şişesi, yeis kâsesi kırıldı. Zira akıl sahibi olan kimse sıcağın şiddetli olduğu zamanda serinliğin bereketini beklerken cahil kimse ise öfkesinden neredeyse çatlar. (Mülk 67/8'den alınma) Hiç şüphe yok ki sabrın sonuçları övgüye şayandır. Akıllıca davranan kimse kesin olarak bilir ki tanyeri gecenin en karanlık olduğu anda olur. Allah'tan emelimiz odur ki, yakutu ve altını ateşlerden çıkardığı gibi sizleri de korku alevlerinden çıkarsın. Önde gelen samimi dostların başları üzerinde sizin o yoğun gölgenizi uzatıp daim kılsın. Hüseyin'in, kardeşinin, dedesinin, babasının, annesinin, akrabalarının, kızlarının ve evlatlarının hürmetine sıkıntı ve musibetlerin sizin çevrenize yaklaşmasına engel olsun. Bu bende sizin meydana gelen sevindirici haberlerinizi bir kere olsun hissetmeye, başınızdan geçen ahvalinizi işitme hazzına erişmeye öyle özlem duymaktadır ki onun duyduğu bu özlem, ölçüm ilminin ölçüleriyle tespit edilmekten çok daha fazla, hakkında kanıt ortaya koymaktan çok daha parlaktır. Mektuplarla bir araya gelmekten öte bir kerecik ziyaret etmesine dahi kanaat eden, nasipdar olanlar yanında hayali bir yudumla bile yetinen kimseye merhamet etmenizi dilerim. Harflerinin mücevherleri nazım ve nesir erbabının taçları için inci, kelimelerinin noktaları hayır ve inşa sahiplerinin gözlerinde gözbebeği olacak bir mektup bahşetmenizi dilerim ki hizmetkâr, şişenin tatlı içecekten; aşırı derecede susuz kalmış kimsenin saf suda bulduğu şeyi elde etsin ve yok olanın aynıyla diriltildiği anca çürümüş kemiklerin gördüğü şeyi ve mücrimin rahmete mazhar olduğunda ve ebediliği kendi gözleriyle müşahede ettiğindeki şeyleri görsün. Zira o, gece ve gündüz sona erse de yıpranmayacak bir övünç giysisi, şah damarlar kopsa da unutulmayacak bir armağandır. Bu hizmetkâr mektubunuzu okumaya suda boğulanın sahile, çok zor durumdaki fakirin yardımda bulunan kimseye olan özleminden çok daha fazla özlem duymaktadır. Hatta zorlu metinlerin açıklamalara, can çekişmekte olan bedenin ruha olan ihtiyacından çok daha fazla muhtaçtır.

64. Sulṭān Murād-ı Rābiʿ Cülūsında ʿAbbās Şāh'a İrsāl Ḳılınan Nāmedür.[1]

Ḥamd-i bī-ʿadīd ve şükr-i müsteclibü'l-mezīd ol Ḳayyūm-ı bī-zevāl ve müheymin-i keşīrü'n-nevāl cenābına ki ʿināyet-i bī-bedel ü ʿıvażı niçe gedā-yı bī-ser ü pāyı teşrīf-i ***tuʿizzu men teşāʾu***[2] ile mālik-i evreng ü tāc ve[3] saṭvet-i bī-ʿillet ü ġarażı niçe şāh-ı gītī-peymāyı āsīb-i ***vetuẕillu men teşāʾu***[4] ile ḥabbe vü cübbeye muḥtāc ider ve müstevdiʿ-i ḳalb-i selīm olan şerāʾif-i leṭāʾif-i ṣalāt ve teslīm-i ṣāḥib-i muʿcize-i ***inşaḳḳa'l-ḳamer*** [NP-162b] ṣāʾib-i naẓar-ı ***mā zāġa'l-baṣar***[5] (naẓm[6])

[fe'ilâtün mefâ'ilün fe'ilün] Cedîd
Penc-nevbet-zen-i şerīʿat-i pāk
Çār bāliş-nih-i vilāyet-i ḫāk

Ḳum fe enzir *ḥadīṣ-i ḳāmet-i u*
Fe'staḳim *şerh-i istiḳāmet-i u*[7]

Buluşmakla övünç duyulanla sohbet mektuplarda,
Yaklaşmak, kaçınca yaklaşmak mümkün olmayana.

O mektuplardan yoksun etmeyin beni! Çünkü mektuplar gelip de gözümle ve gönlümle görmem, sevinç ve huzur getirir. Gece yarılarında yaptığınız ve onlarca zaman için söylenmiş olan dualarda beni unutmamanızı ısrarla diliyorum. Çünkü "Şüphesiz gece ibadetinin etkisi daha fazla, (bu ibadetteki) sözler (Kur'an ve dua okuyuşlar) ise daha düzgün ve açıktır." (Müzemmil 73/6) Af edenlerin elinden tutmak, hedef yönelenler gibi size doğru dönen ve toprağın suya olan ihtiyacı gibi sıkıntıların üst üste gelen darbelerinde sizlere muhtaç olan çıplak ve yalın ayak kimselere iyilikleri coşkunca boca etmek tevarüs ettiğiniz güzel ahlaka hiç de uzak değildir. Allah sizleri sonra gelenler içinde doğrulukla anılan kimseler eylesin! Düşmanlarınıza karşı sizleri muzaffer kılsın da onlar zelil olsunlar! Gücü yetenlerin eksiklikleri ortaya çıktığında her türlü fazilete daima muktedir olasın! Gelenlerin ve gidenlerin ihtiyaçlarını çabucak gidermek üzere hayırları coşkunca boca edesin, kalemler kelam secdegâhında secdeye kapandığı, parmaklar da imama uyan cemaat gibi o kalemlere uyarak rükua eğildikleri sürece.. Edebi konuşmalar yapan hatip harfler kürsüsünde bulunduğu ve satırların oluşturduğu cemaat de eğilip bükülmelerden uzakta yerli yerinde oturduğu müddetçe..

Ayrılığın açıklaması geniş, yetmez gücüm,
Yüce dualarla ona son verelim.
Zatın iyiliklerle beraber olsun daim.
Seni her türlü belalardan korusun rabbim.
Şan, şeref bahçelerinde dolaşasın her zaman.
Zorlu sıkıntıların üstesinden gelesin.

[1] NP: 162a; M: 127a. Başlık: NP ve M'de yok.
[2] Ar: "Dilediğini aziz edersin." (Âl-i İmrân 3/26)
[3] ve: NEK1'de yok.
[4] Ar: "Dilediğini zelil edersin." (Âl-i İmrân 3/26)
[5] Ar: "Ay yarıldı" (Kamer 54/1) isabetli bakan kimsenin "Gözü kaymadı" (Necm 53/17)
[6] naẓm: NEK1'de yok.
[7] Ar-Far: Temiz şeriatın beş nevbet vurucusu (ezan), onun kameti için "Kalk da uyar." (Müddessir 74/2) sözünü söylüyor. "Dosdoğru ol!" (Hûd 11/112) emri onun istikametini şerh ediyor. pāk: çāk M.

(neṣr[1]) ḥażretlerine ki ***es-sulṭān ẓıllu'llāhi fi'l-arḍi fe men ekramehū ekramehu'llāhu***[2] ḥadīṣ-i dil-ḫᵛāhı üzre iṭāᶜat-i sulṭān-ı İslām ḫuṣūsan ḫādim-i Ḥaremeyn-i vācibü'l-iḥtirāmı ᶜāmme-i enām ve kāffe-i ḫavāṣṣ u ᶜavāma ḥaṣṣ u terġīb ve cādde-i sünnet ü cemāᶜatden şüẕūẕ u iᶜrāż iden ehl-i bidᶜat u iᶜtirāzı ***ve men ehānehū ehānehu'llāhu***[3] vaᶜīd-i cān-kāhı ile terhīb ü terġīb buyurmışlardur. *Ṣalla'llāhu teᶜālā ᶜaleyhi ve selleme ve şerrafe ve ᶜaẓẓam ve ᶜalā ālihī ve aṣḥābihī ve ẕurāratihī*[4] *ve aḥzābihī mine'l-muhācirīne ve'l-enṣāri'l[M-127b]-munteşirīne fi'l-bilādi ve'l-emṣāri ilā intihā'i'd-dehri ve'l-aᶜṣāri mā şerufe āl ve lemeᶜa*[5] *āl ve āle'l-emru ilā mā āle.*[6]

[fe'ilâtün mefâ'ilün fe'ilün] Cedîd
Pes zi-ḥamd-i Ḥaḳḳ u durūd-ı Resūl
Budur inhā'-i gufte-i maḳbūl

(neṣr[7]) ki refīᶜ-i[8] miḳdār-ı menīᶜ-i iḳtidār tīregī-resān-ı mihr-i Mihrāb bīdārī-[NEK1-87a]baḫş-ı seher-i Sührāb destān-zen-i bāstān-ı Zāl-i zer tedbīr-āmūz-ı Kāvūs u Ṭūs-ı Nevẕer Keşende-i kemān-ı Rüstem şikende-i berz-i bürzī ve nīrū-yı bezm-i Ḫüsrev-i Bījen-fiken Āreş-i Kisrā-ṣıfat neyrem-i Dārāb dil-i Behmen-i Rüstem tevān[9] Ercāsb ṣalābet-i Sāsān-ı Küştāb[10] mehābet-i Sām-ı Sāmān güş [NP-163a] pīç-i ḳāhir-i Perī-zād[11] rāḥat-baḫş-ı revān-ı Nūşirevān u Keyḳubād-ı Sāmm ṣarṣar-ı[12] ṣarāmet Sām-süvār-ı nāverdgāh-ı şehāmet zīb-efzā-yı ḳuṣūr-ı ḳayāṣire cebīre-bend-i küsūr-ı ekāsire.

[fe'ilâtün mefâ'ilün fe'ilün] Cedîd
Behcet-ārā-yı taḫt u tāc-ı ᶜAcem

---

[1] neṣr: NEK1'de yok.
[2] Ar: "Sultan Allah'ın yeryüzündeki gölgesidir. Kim ona ikramda bulunursa Allah da ona ikram eder/değer verir." (Hadîs-i Şerîf: es-Sünnetü li İbn Asım, 2/492 no. 1024)
[3] Ar: "Kim de onu basite alırsa, Allah da onu basite alır." (Hadîs-i Şerîf: es-Sünnetü li İbn Asım, 2/492 no. 1024)
[4] ẕurāratihī: ẕurārabihī M.
[5] ve: NP ve NEK1'de yok.
[6] Ar: Allah ona salat ve selam eylesin, onu şereflendirsin, yüceltsin. Çeşitli beldelere ve şehirlere yayılmış ailesine, ashabına, soyuna, yanında olan muhacirler ve ensara da zamanın ve çağların sonuna dek, herhangi bir kimse şerefli olduğu, serap parıldadığı ve işler varacağı noktaya vardığı sürece salat ve selam eylesin.
[7] neṣr: NEK1 ve M'de yok.
[8] refīᶜ-i: NEK1'de yok.
[9] Ḫüsrev-i Bījen-fiken Āreş-i Kisrā-ṣıfat neyrem-i Dārāb dil-i Behmen-i Rüstem tevān: M'de yok.
[10] Ḫüsrev-i Bījen-fiken Āreş-i Kisrā-ṣıfat neyrem-i Dārāb dil-i Behmen-i Rüstem tevān Ercāsb ṣalābet-i Sāsān-ı Küştāb: Ercāsb ṣalābet-i Sāsān-ı Küştāsb Ḫüsrev-i Bījen-fiken Āreş-i Kisrā-ṣıfat neyrem-i Dārāb dil-i Behmen-i Rüstem tevān NP.
[11] Perī-zād: pür nevādir M.
[12] Sāmm ṣarṣar-ı: Sām yel-i ṣarṣar-ı M.

Rūşenāyī-dih-i memālik-i Cem

Sālik-i şāh-rāh-ı resm-i vidād
Raḳam-ı nusḫa-i futuvvet u dād[1]

Yaʿnī hem-nām-ı ʿamm-ı faḫr-ı enām
Şāh ʿAbbās-ı mekremet-encām

Ceʿalehu'llāhu subḥānehū ʿalā mefāriḳı ehli'l-meşārıḳı tācen ve entece muḳaddemāti ḫulletihi bi'l-ḫayri intācen ve eḳāmehū ʿalā seneni süneni seyyidi'l-kevneyni[2] *bi-ḥurmeti'ṣ-ṣıhreyni ve'l-ḫateneyni ve'l-ʿammeyni ve'l-ḥaseneyni*[3] sūy-ı dil-cūylarına (naẓm[4])

[müstef'ilün fâ'ilün müstef'ilün fâ'ilün] Basît
İnne'n-nufūse le-ecnādun mucennede
Bi'l-iẕni min rabbihā tecrī ve taḫtelifu

Fe-mā tenākera minhā fe-huve muḫtelifu
Ve mā teʿārafe minhā fe-huve mu'telifu[5]

(neşr[6]) mecrā-yı ülfet-ʿunvānından bāriz ü nümāyān olan ʿarāża-i nuḫabāt-ı taḥiyyāt-ı bī-iʿtirāż ve ḳuraża-i teslīmāt-ı selīmāt-ı ʿadīmetü'l-inḳırāż envāʿ-ı terḥīb ü ikrām ile reh-āverd-i nādī-i nüzhet-encām ḳılınup żamīr-i bedr-i tenvīrlerine ki manẓara-i ḥālden feżā'-i fesīḥü'l-ircā' ʿālem-i istiḳbāle nāẓır ve manẓār-ı ẕihn-i tābdārlarında taṣavvur-ı maʿḳūlāt-ı ṣāniye taṣdīḳ-i aʿyān-ı ṣābite gibi ḥāżırdur. (Naẓm[7])

[fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilün] Remel
Naẓar-ı pāk-i tu der-ketm-i ʿadem mī-bīned
Ānçi İskender u Cem dīde der-āyīne vu cām[8]

[1] Far: Acem tacının süsünü yapan, Cem'in memleketine aydınlık veren, dostluk resminin (âtedinin) yolunun yürüyücüsü, fütüvvet ve adaletsizlik kitabının yazısı, harfi (süslü yazı).
[2] Ar: Yüce Allah onu Doğu halklarının başına taç eylemiştir. Onun yolunun ön hazırlıklarını en iyi şekilde yapmıştır ve onu iki cihanın efendisinin (SAV) sünnetlerinin yoluna yerleştirmiştir.
[3] Ar: İki dünürün, iki damadın, iki amcanın ve iki Hasan'ın hürmetine.
[4] naẓm: NEK1'de yok.
[5] Ar: Canlar, birbirine yabancı olmayan erler Rablerinin verdiği izinle gidip gelirler. Birbirini tanımayan içinde onlar farklıdır; birbirlerini tanıyan alışıp kaynaşır. le-ecnādun: le-ecnānun M.
[6] neşr: NEK1'de yok.
[7] Naẓm: NEK1'de yok.
[8] Far: İskender ve Cem'in ayna ve kadehte gördüklerini senin temiz bakışın yokluğun sessizliğinde görür.

(Neşr[1]) Gūyā ḫıred-ı ḫurde-bīn-i [NP-163b] ʿālem-fürūzlarına ḳaṣr-ı imrūz-ı bürūzın enver ve ġurfe-i ṭurfe-i dü-derdür ki cānib-i zeberinden veḳāyiʿ ü kevāʾin-i sālifeye nigerān yaʿnī şāhrāh-ı māżīden mürūr u ʿubūr iden taʿācīb-i umūr-ı dühūr-ı reʾyü'l-ʿayn[2] [M-128a] bāriz ü ʿayān olur ve ṭaraf-ı zīrinden nigehbān-ı naẓar-ı bī-naẓīri evżāʿ u eṭvār-ı ātīyeyi imʿān yaʿnī memerr-i istiḳbāl ü ġābirden güẕerān u ʿābir olacak nevādir-i ḥavādiṯ ü kevārişi[3] derk ü iẕʿān ider. Emr-i ẕī-bāl ü[4] mā-fi'l-bāl bu vechle ibdāʾ [NEK1-87b] ve tār u pūd-ı maḳāl bu minvāl üzre ilḥām u isdā olınur ki iḳtiżā-yı şüyʾūnāt-ı bī-iltibās u istidʿā-i naṣṣ-ı ***tilke'l-eyyāmu nudāviluhā beyne'n-nāsi***[5] ile birḳaç seneden berü ḫıṭṭa-i Rūm u Yūnān-zemīn sürʿat-i tebeddül-i selāṭīn ile perīşān u derhem ve bāʿiṯ-i ʿadem-i rāḥat olan inkisār u cerāḥat muḥtāc-ı cebīre vü merhem olup birāder-i muhterem Sulṭān ʿOṯmān Ḫān ʿaleyhi'-raḥmeti ve'l-ġufrān teʾṯīr-i ism-i ʿOṯmān ile cerīḥü'l-cüṯmān olup ***bel aḥyā'un ʿinde rabbihim***[6] zümresine sālār ve eşhed-i[7] şehādetden ḥiṣṣedār olduḳda ʿamm-ı büzürg-vār-ı[8] kerāmet-şiʿārumuñ kiber-i sinnine ḫürmet ve ***ammu'l-mer'i sınvu ebīhi***[9] ḥadīṯ-i nebīhi üzre ḥaḳḳ-ı ʿumūmeti riʿāyet olınup raḥm-i mülk-i ʿaḳīm ve ser-rişte-i ḳarābet-i salṭanat güsiste vü ṣarīm iken [NP-164a] īṯār u taḳdīm ve mābeynümüzde inʿiḳād bulan silʿa-i laḥme-i vidād vech-i aḥsen üzre taḳvīm olınmış idi lākin ***lā tebdīle liḫalḳı'llāhi***[10] naṣṣ-ı bī-iştibāhı üzre ʿuzlet ü infirāda temerrün ü iʿtiyād ile *lā yunkeru ʿaleyhim ve yuḳtedā bihim*[11] zümresine dāḫil ve *ceẕbtun min ceẕebāti'r-raḥmāni*[12] naʿīm-i pinhānına vāṣıl olup bi'ẕ-ẕāt eşġāl-i salṭanat-ı bī-ṣebāta ʿadem-i teʿāṭī vü mübāşeret ile ʿavīṣāt-ı emr-i ḫilāfetde ḫaṭal u ḫabṭ ve ber-ḥaseb-i ***küllun yaʿmelu ʿalā şākiletihi***[13] tefāṣīl u ve cumel-i umūr-ı düveli ke-mā yenbeġī ʿadem-i żabṭ u rabṭ müstelzim-i ziyādetī-i iḫtilāl ve ʿuḳde-i veşīḳa-i mühimmāt u mülemmāt müstedʿī-i süstī vü inḥilāl olmaġla *iẕā teġayyera's-sulṭānu teġayyera'z-zemānu*[14]

[1] Neşr: NEK1'de yok.
[2] reʾyü'l-ʿayn: reʾy NEK1.
[3] kevārişi: güverānı M.
[4] ẕī-bāl ü: ẕī-bāl-i NP, M.
[5] Ar: "İşte (iyi veya kötü) günleri insanlar arasında (böyle) döndürür dururuz." (Âl-i İmrân 3/140)
[6] Ar: "Bilakis onlar diridirler; Rableri katında" (Âl-i İmrân 3/169)
[7] eşhed-i: şehd-i NP.
[8] büzürg-vār-ı: büzürg-vārumuñ NEK1.
[9] Ar: "Kişinin amcası, babası gibidir." (Hadîs-i Şerîf: Müsned-i Ahmed, er-Risale, 29/57 no. 17516) ("el-mer'" kelimesi burada "er-Racül" şeklindedir.)
[10] Ar: "Allah'ın yaratmasında hiçbir değişme yoktur." (Rûm 30/30)
[11] Ar: Kendilerine karşı çıkılmaz ve örnek de alınmazlar.
[12] Ar: Rahman'ın cezbelerden biri.
[13] Ar: "Herkes, kendi yapısına uygun işler görür." (İsrâ 17/84)
[14] Ar: Sultan değişince zaman değişir.

feḥvāsı üzre büġāṣü'ṭ-ṭuyūr eşrār u buġāta sebeb-i intişār ve[1] ẓulm-i ẓulemāt-eṣere bāʿiṣ-i füşüvv ü iştihār olmış iken nāgāh żūʾ-i ʿināyet-i bī-ʿillet-i āle ***intiẓārü'l-ferac[2] ʿibādetun***[3] manẓarasından tābān ve peyk-i nīk-pey-i büşrā-yı ***seyecʿalu'llāhu baʿde ʿusrin yusran***[4] vādīsinde [M-128b] şitābān olup verāʾ-i estār-ı esrārda[5] iʿdād u iddiḫār olınan ʿināyet-i ʿālem-fürūz lemḥ[6] ü bürūz eyledi. (Naẓm[7])

[mef'ûlü fâ'ilâtü mefâ'îlü fâ'ilün] Muzâri'
Āḫir murād-ı mulk revā kerd rūzgār
İḳbāl-rā be-vaʿde vefā kerd rūzgār

Her şādīyī ki fitne zi-mā fevt kerde būd
Ān-rā be-yek laṭīfe ḳażā kerd rūzgār[8]

(Neṣr[9]) Ecdād-ı [NEK1-88a] cezīlü'l-meʾāṣirümden kābiran ʿan kābirin mevrūṣ [NP-164b] u meʾṣūr olan evreng-i naṣfet-ẓuhūr itḳān-ı[10] kelime-i enām u icmāʿ-i ümmet-i maġfiret-encām ile benüm ẕāt-ı fāʾizü'l-emānuma[11] şāyeste vü erzānī görilmekle (mışrāʿ[12])

[fe'ûlün mefâ'îlün fe'ûlün mefâ'îlün] Ta'vîl
Li-külli zemānin devletun ve ricālun[13]

(neṣr[14]) ufḳından āfitāb-ı berr-i nev pertev ṣalup ḫıdmet-i Ḥaremeyn-i Mükerremeyn ki mezīd-i mübāhāt u müfāḫarete bāʿiṣ ve Beytü'l-maḳdis[15] ki elsine-i ḫavāṣṣ-ı ẕevī'l-iḫtiṣāṣda ḥarem-i sālişdür. Cenāb-ı ḫilāfet-intisābuma tefvīż ve sāʾir eżdād u endāduñ ḫayme-i şirketleri muḫayyem-i salṭanatdan taḳvīż olındı. (Şiʿr[16])

---

[1] ve: NEK1'de yok.
[2] ferac: feraḫ NP, M.
[3] Ar: "Kurtuluşu beklemek ibadettir." (Hadîs-i Şerîf: Müsnedü eş-Şihab el-Kudai, 1/62 no. 46) "Ferac" kelimesinden sonra ilave olarak "bi's-Sabr" gelmiştir.
[4] Ar: "Allah, bir güçlükten sonra bir kolaylık yaratacaktır." (Talâk 65/7)
[5] estār-ı esrārda: esrār-ı estārda M.
[6] lemḥ: milḥ M.
[7] Naẓm: NEK1'de yok.
[8] Far: Sonunda rüzgâr (zaman) mülkün muradını ve ikbal vaadinin vefasını verdi. Fitnenin bizden aldığı her sevinç onu bir latife, bir güzellikle kaza (telafi) etti.
[9] Neṣr: NP ve NEK1'de yok.
[10] itḳān-ı: ittifāḳ-ı NP, M.
[11] emānuma: emānīye NEK1.
[12] mışrāʿ: beyt NEK1.
[13] Ar: Her zamanın bir devleti ve erleri vardır.
[14] neṣr: NP' ve NEK1'de yok.
[15] maḳdis: muḳaddes NP.
[16] Şiʿr: NEK1'de yok, Naẓm M.

[müstef'ilün fâ'ilün müstef'ilün fâ'ilün] Basît
El-ḥamdu li'llāhi ḥamden lā inḳıḍāʾe
Lehū ʿalā bulūġī āmālen uraccīhā[1]

(Neṣr[2]) Lā-cerem fażl-ı müfīżü'l-kerem ile ẕāt-ı bā-sedād-ı ezelī-istiʿdādum mışdāḳ-ı āyet-i[3] kerīme-i ***ve āteynāhu'l-ḥukme***[4] ve erbāb-ı ḥased ü baġżā āsīb-i ṣadme-i ḳażā ile ***ṣummün bükmün***[5] olup (naẓm[6])

[mefâ'ilün fe'ilâtün mefâ'ilün fa'lün] Müctes
Buzurg-kerde-i Ḥaḳ-rā felek ne-bīned ḫurd
ʿAzīz ḫ ̌ānde-i vey-rā cihān ne-dāred ḫ ̌ār[7]

(neṣr[8]) feḥvāsı üzre serkeşān-ı firīb-ābād-ı cihān fermān-ı ḳader-cereyānuma fevḳa'l-muʿtād muṭīʿ ü münḳād olmaġla ***me yezaʿu bi's-sulṭān ekṣeru mimmā yezaʿu'l-Ḳur'ān***[9] feḥvāsı üzre devāʾ-i mürrü'l-meẕāḳ neẕīr-i işābet-peẕīr ile istişlāḥ-ı ʿillet-i herc ü merc ve nüḳūd-ı mesāʿī-i cemīleyi rāh-ı marżāt-ı ʿİlāhiyye'de ṣarf u ḫarc idüp her emrde istiʿmāl-i ḫazm u iḥtiyāṭ ve naḳż u ibrām-ı [NP-165a] aḳżiye[10] vü aḥkāmda iḫtiyār-ı miyāne-i tefrīṭ ü ifrāṭ olındı. (Naẓm[11])

[mef'ûlü fâ'ilâtü mefâ'îlü fâ'ilün] Muzâri'
Teşbīh-i pādişāh be-dil kerd u ten be-mulk
Ān kes ki kār-ı nāḳa-i[12] *maʿnī kelām-ı ūst*

Yaʿnī devām-ı maʿdelet-i pādişāh-ı ʿahd
Mustelzim-i ṣalāḥ-ı ḫavāṣṣ u ʿavām-ı ūst[13]

---

[1] Ar: Ümidim olan emellere kavuşmamdan dolayı sonsuz hamd olsun Allah'a.
[2] Neṣr: NEK1'de yok.
[3] āyet-i: NEK1'de yok.
[4] Ar: "Biz ona [daha çocuk iken] hikmet [ve katımızdan kalp yumuşaklığı ve ruh temizliği] vermiştik." (Meryem 19/12)
[5] Ar: "Sağırdırlar, dilsizdirler." (Bakara 2/18)
[6] naẓm: NEK1'de yok.
[7] Far: Hakk'ın büyük büyük yaptıklarını felek küçük görmez. Onun aziz ettiklerini de cihan hor göremez.
[8] neṣr: NEK1'de yok.
[9] Ar: Sultanın engellediği yasaklar Kur'ân'ın engelliklerinden daha çoktur.
[10] aḳżiye: ḳażiyye NP, M.
[11] naẓm: NEK1'de yok.
[12] nāḳa-i: nāme-i NP, M.
[13] Far: Mülkü (ülkeyi) tene teşbih ettiler, padişahı ise onun gönlüne; o bilgi dolu söz söyleyen kişi bu benzetmeyi yaptı. Yani zamanın padişahının âdil yönetiminin devamı onun havas ve avam olan halkının salahı için gereklidir.

(Neṣr[1]) Rüʾūs-i menābir-i bülend-pāye elḳāb-ı zāhire-i şeref-pīrāyem[2] ile mütevvec ve vücūh-ı derāhim ü denānīr ism-i sāmīʾ-i saʿādet-peẕīrüm ile nāżır[3] u mürevvec[4][M-129a] olup gürūh-ı ehl-i īmān naʿīm-i emān u iṭminān ile ferḥān ve bu ḳıṭʿa-i ḥikmet-nümūnuñ mażmūnı ile raṭbü'l-lisān olmışlardur. (Naẓm[5])

[müstef'ilün fâ'ilün müstef'ilün fâ'ilün] Basît
Allāhu yedfeʿu bi's-sulṭāni muʿḍıleten
ʿAn dīninā raḥmeten minhu ve rıḍvānā

Lev-lā'l-e'immetu lem teʾmen lenā sübulun
Ve kāne eḍʿafunā nehben li-aḳvānā[6]

(Neṣr[7]) *Es-su'dedu ḳarābetun beyne's-sāde ve'l-mulūku baʿḍuhum eḳāribu li-baʿḍın*[8] feḥvāsı üzre aḳṭār-ı [NEK1-88b] sāhire-i zemīnde olan ʿuẓmāʾ-i selāṭīne āşikārā vü nihānī ilḳāʾ-i meserrāt u tehānī olınmaḳ deʾb-i sülūf-ı meskūk[9] ve ḳānūn-ı ḫavāḳīn ü mülūk olmaġla āvāze-i[10] cülūs-ı hümāyūn aḳāṣī-i rebʿ-ı rubʿ-ı meskūna müstefīż ü münteşir ve rūy-ı ārzū-yı envār-ı[11] ***fe-biẕālike fe'lyefraḥū***[12] ile żāḥik ü müstebşer olduġı ḫaber-i şādmānī-eṣeri żımn-ı nāme-i iḫlāṣ-ʿalāmede derc ü ıżmār ve ol muṭlaḳü'l-ʿinān Ḳazvīn ve Ṣıfāhān cānibine ***tevāṣalū bi'l-kütubi ve in şaṭṭati'd-dāru***[13] ḥadīṣ-i ṣıḥḥat-medārı üzre ifāde [NP-165b] vü iẓhār olındı. Vedāʾyiʿ-i ḥażret-i Yezdān olan ʿaceze ve zīr-destān āsīb-i inne'l-mülūk-ı eẕādan āzār u eẕā çekmeyüp her merd-i hūşyār ḳısmet-i ʿādile-i Kirdgār'a ḫursend ü ḫoşnūd ve rūzī-i ne-nihāde-i[14] nā-dāde içün tārik-i güft ü şünūd olmaḳ selāṭīn-i naṣfet-āyīnüñ terk-i nifār u niḳār ve istiʿmāl-i ināt u vaḳārlarına vā-beste ve intizām-ı umūr-ı enām-ı ***fetteḳū'llāhe ve***

[1] Neṣr: NEK1'de yok.
[2] pīrāyem: pīrāye NP, M.
[3] nāżır: teʾẖīr M.
[4] mürevvec: mürevvaḥ NP.
[5] Naẓm: NEK1'de yok.
[6] Ar: Allah, rahmeti ve rızasıyla, zorlukları dinimizden sultan ile def eder. Yönetenler olmasa yollar güvensiz kalır, zayıflarımızda güçlülerimize kurban gider.
[7] Neṣr: NEK1'de yok.
[8] Ar: Liderlik, liderler arasında yakınlık vesilesi ve hükümdarlar birbirinin yakını.
[9] meskūk: meslūk NP, M.
[10] āvāze-i: rūze-i NP.
[11] envār-ı: envā-ı M.
[12] Ar: "Yalnız bunlarla sevinsinler." (Yûnus 10/58)
[13] Ar: "Diyarlar uzak olsa da mektupla ilişkiyi devam ettirin." (Hadîs-i Şerîf: el-Firdevs bi-Me'sûri'l-Hıtâb, 2/45 no. 2257)
[14] ne-nihāde-i: nihāde-i NP.

aṣliḥū ẕāte beynikum[1] āyet-i bā-hidāyetine peyveste olmaġın ābā vü ecdādumuzdan mevṣūletü'l-isnād bi'l-isnād olan eḥādīṯ-i ʿuhūd u dād riʿāyet ve muḥkemāt-ı meṣāliḥ-i ṣulḥ u ṣalāḥ ile nesḫ-i mesāʿī-i ehl-i siʿāyet olınup ṣuġūr-ı İslāmiyye'yi żābıṭ olan murābıṭlaruñ gūş-ı iṭāʿat-i nüyūşları taʿrīk ve[2] engüşt-i tevbīḫ ü tehdīd ile silsile-i tenbīh ü teʾkīd taḥrīk olınmışdur ki her biri kemākān rüsūḫ-ı ṣulḥ-ı ebed-peymāna cāẕim ve maḳām-ı iṭāʿatda zānū-yı edeb ü istikānet üzre cāṣim olup dehlīz-i şiḳāḳ u sitīzi bi'l-külliye sedd ve ḫadşe-i ḫāṭır-ı dūstān olacaḳ ḫārḫār-ı umūr-ı bī-sāmānı [M-129b] pīrāmen-i iʿtibār u iʿtidāddan menʿ ü ṣadd ideler. Ẕāt-ı büzürgvārlarına daḫı ḥaḳīḳ ü sezāvār budur ki muḳteżā-yı sābıḳa-i vidād üzre ṣulḥ-ı ḳarār-dāduñ teşyīd ü īṣāḳında bir vechle teşmīr-i sāḳ-ı ittisāḳ[3] ideler ki min baʿd mādde-i nādde-i teṣāfīye münāfī bir kirdār-ı [NP-166a] nā-üstüvār ketm-i ḳuvvetden ḥayyiz-i fi'l ü ḳudretde cilveger ve dem-serdī-i iḳtiżā-yı [NEK1-89a] rūzgār ile mizāc-ı ṣulḥ-ı pāydār sermā-zede vü muġayyer olmayup cānibeynden izāle-i vaḥşet ü beyn ki bī-şaiʾibe-i reyb ü meyn rıżā-yı Ḥażret-i Ḫālıḳ'a muvāfıḳdur. Bāʿiṣ-i neyl-i emān u emānī ve māniʿ-i ṭavārıḳ-ı āşūb-ı zamānī ola. (Naẓm[4])

[mef'ûlü mefâ'îlü mefâ'ilün fe'ûl] Ahreb
Ey ān ki be-kār-ı ḫalḳ geştī meşġūl
Ḫˇāhī ki hemīşe bāşed-et ʿizz vuṣūl
Ber ṣafḥa-i rūzgār resmī bi-gużār
K'ān pīş-i Ḫudā vu ḫalḳ bāşed maḳbūl[5]

(Neṯr[6]) Hemvāre ol her bir pīşe-i şehāmet bīşe-i kāmrānī ve beyr-i beyān-ı ġāʾibe-i bī-ġāye-i meʿānīden ki ḥayret-resān-ı revān-ı bedīʿ ve her bir lafẓ-ı berīʿi reşkīn-sāz-ı faṣl-ı fażl-ı rebīʿdür. Her bār taraṣṣud u intiẓār olınur ki gāh u bī-gāh vefḳ-i ḫāṭır-ḫˇāh üzre şāhbāz-ı himmet-i şāhānelerini bülend-pervāz ve ritāc-ı mürāselātı kilīd-i ḳalem-i hendesī-raḳam ile bāz idüp mülābese-i cevāb-ı ṣavāb-eṯer ile kitāb-ı ülfet teʾlīf ve bināʾ-i dūstī ve zülfet-i bī-külfetī tarṣīn ü tarṣīf olına. Debīr-i ḫıred-i ṣāʾib-tedbīr ki girih-küşā-yı maʿāḳıd-ı ḍurūb u cümel ve daḳīḳa-şinās-ı maʿḳūlāt-ı ṣevānī

[1] Ar: "Allah'a karşı gelmekten sakının, aranızı düzeltin." (Enfâl 8/1) Metinde: "etteḳū'llāhe ve aṣliḥū ẕāte beynikum"
[2] taʿrīk ve: NP ve M'de yok.
[3] ittisāḳ: elyāḳ M.
[4] naẓm: NEK1'de yok.
[5] Far: Ey halkın işleriyle meşgul olan kişi! Sana daima izzetin nasıl olmasını istiyorsan zaman sayfasına Allah indinde ver halk katında makbul bir bir resim bırak.
[6] Neṯr: NEK1'de yok.

vü üveldür. Resen-i ishāb-ı sāʾmet-resānı ḥasm[1] ve ḫāme-i Mecisṭī-sanʿat ṣūret-i ḥayāliyye-i ṣıdḳ-ṭaviyyeti der ü dīvār-ı kāşāne-i ḫulletde [NP-166b] resm itmegin ṭūmār-ı maḳāl-i ṭavīlü'l-eẕyāl ṭayy u leff ve sefīr-i kilk-i derāz-nefes hengām-ı ibrāz-ı[2] mültemisde taṭvīl-i melālet-encāmdan ki münāfī-i ḫaber-i ḫayrü'l-kelāmdur. Menʿ ü keff olındı. (Ḳıṭʿa[3])

[fe'ilâtün mefâ'ilün fe'ilün] Cedîd
Tā ʿayān-est mihr-rā tābiş
Tā nihān-est çarḫ-rā esrār

Bād ḥışn-ı ḥaṣīn-i ṣulḥ u ṣalāḥ
Ebedu'd-dehr ber-devām u ḳarār[4]

65[5]

[mef'ûlü fâ'ilâtü mefâ'îlü fâ'ilün] Muzâri'
Ey dīde gūşmāl zi-cūd-ı tu māl-hā
Pāyende bād devlet-i tu dīr sāl-hā

Ānī ki ʿāciz-est zi-naḳż-ı ʿazāʾim-et
Gerdūn ki mūlaʿ-est be-tebdīl ḥāl-hā[6]

Ṣad hezārān taḥiyyāt-ı ṣafā-iḳtirān ve vāfir-i ü[7] firāvān teslīmāt-ı ṣadāḳat-ʿunvān ki şeb-i muvāṣalat u münāfeṣetde dāʾir ü sāʾir olan cām-ı rāḥat-[NP-47b]fercām gibi eleẕẕ ü aḥlā ve teżāʿīf-i süṭūrından ẓuhūr bulan ṣıdḳ u ṣebāt-ı niyyāt cümle-i bedīhiyyātdan eclā olup sūz-ı şūr-[NEK1-89b]engīz kelimātını gūş iden erbāb-ı heves ü hūş[8] naḳāʾ-i żamīr-i mütekellim-i muḥabbet-teʾṣīre [M-37b] vāḳıf u dānā ve

[1] ḥasm: ḫasm NP.
[2] ibrāz-ı: ibrām-ı NP.
[3] Ḳıṭʿa: NEK1'de yok, naẓm M.
[4] Far: Burada güneşin patlaması görüldüğü, bu çarhın (dünyanın) sırları gizli kaldığı sürece, sulh ve salahın sağlam kalesi (dünya) durdukça devam ve karar üzere kalsın.
[5] NP: 47a; M: 37a. Başlık: NEK1, NP VE M'de yok.
[6] Far: Ey cömertliğinden bütün zenginliklerin kulağı ezilmiş olan! Senin devletin uzun seneler kalıcı olsun. Senin iradeni kırmak isteyenlerin aciz kaldığı o anda, dünya hâlleri değiştirmek için isteklidir.
[7] ü: NEK1'de yok.
[8] Ṣad hezārān taḥiyyāt-ı ṣafā-iḳtirān ve vāfir-i ü[8] firāvān teslīmāt-ı ṣadāḳat-ʿunvān ki şeb-i muvāṣalat u münāfeṣetde dāʾir ü sāʾir olan cām-ı rāḥat-fercām gibi eleẕẕ ü aḥlā ve teżāʿīf-i süṭūrından ẓuhūr bulan ṣıdḳ u ṣebāt-ı niyyāt cümle-i bedīhiyyātdan eclā olup sūz-ı şūr-engīz kelimātını gūş iden erbāb-ı heves ü hūş: M'de yok.

her ḥarf-i[1] nūrānīsi -ki silsile-cünbān-ı ʿaşḳ-ı rūḥānīdür- mücellā-yı ṭalʿat-i zībā-yı ***fe aṣbaḥtum bi-niʿmetihī iḫvānen***[2] ola. Müretteb ü muvaẕẕaf ve ābişḫūr ʿaşḳ u ṣabābete[3] aḳẕā ve akẕār-ı lābe ve ḫallābeden munaẕẕaf ḳılınduḳdan ṣoñra ḫāṭır-ı feyż-meẓāhirlerine ki sürʿat-i ẕekā vü ḥunketde berḳ-i sebük-seyr ve nevāle-i keşīr-i[4] ḫ̌ān-ı ***ʿullimnā manṭıḳa'ṭ-ṭayr***[5]***'*** dur. Maʿrūż-ı gedāʾ-i müteraḳḳıbü'n-nüdā budur ki irsāl olınan ṣaḥīfe-i muṣḥaf-miṣālde evvelā resm-i berāt ʿilāve-i iḫrācāt olduġından iştikāʾ ṣāniyen keşret-i düyūn-ı bī-müyūndan ʿaṣāʾ-i maʿāẕīre ittikā olınmış ḳalb-i ṣāfīye ḫāfī degüldür ki maʿnā-yı *el-beliyyetu iẕā ʿammet ṭābet*[6] müṣbit iken ol ʿarż-ı ʿāmı żamīme-i[7] cevher-inʿām ʿadd eylemek ġāyet müstebʿiddür ve ḳıllet-i ẕāt-ı bed māniʿ-i ʿaṭāyā-yı[8] lā-yuʿadd olmayup ḫuṣūṣan āyet-i ***ve yu'ṣirune ʿalā enfusihim ve lev kāne bihim ḫaṣāṣah***[9] ʿām u ḫaṣṣa[10] maʿlūm bir emr-i melzūm olmaġla vaḳt-i iʿsār u ḳılletde iẓhār-ı cūd u semāḥat efḍal-i aʿmāl-i berr ve *keşretü'd-dīn min ʿalāmāti'l-mufaḍḍalīn*[11] bu maʿnāda müncerdür. (Naẓm[12])

[fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün] Remel
Āzmūn zer-baḫş-rā der-beẕl vaḳt-i tengī-est
İmtiḥān naḳḳāş-rā der-naḳş-i esb-i lāġer-est[13]

(Neşr[14]) Veliyy-i niʿmetümüz düstūr-ı Āṣaf-menzilet ḥażretleri ẕāt-ı felek-medāric mülk ü meʿāricüñüzi ḫāricden bilmeyüp ḳāʿide-i muʿtādeden ziyāde nevāziş ü cedvā ricāsıyla ḫaber-i tebşīri tenşīr içün bu ʿabd-i kemterini taʿyīn buyurmışlar idi. Ṣāḥib-i rütbet-i semiyye ve vāriṣ-i semāḥat-i Hāşimiyye olan ẕevāt-ı meʿālī-simāta beẕl-i māl-i serīʿü'z-zevālde tedennuḳ ve iʿṭā-yı rüsūm-ı ʿādiyyede teʾennuḳ itmekle ināʾ-i şuḥḥ-ı teraşşuḥ eylemek ḥāşā ki şāyeste vü sezā ola. Īzed-i bī-iştibāh güvāhdur ki bu

[1] ḥarf-i: ḥurūf-i M.
[2] Ar: "İşte O'nun bu nimeti sayesinde kardeşler olmuştunuz." (Âl-i İmrân 3/103)
[3] ṣabābete: ṣabābe M.
[4] nevāle-i keşīr-i: nevāle-i gīr M.
[5] Ar: "Kuşların dili bize öğretildi." (Neml 27/16)
[6] Ar: Bela geneli kapsayınca hoş hâle gelir.
[7] żamīme-i: ṣamīme-i M.
[8] ʿaṭāyā-yı: ʿaṭā-yı NEK1.
[9] Ar: "Kendileri son derece ihtiyaç içinde bulunsalar bile onları kendilerine tercih ederler." (Haşr 59/9)
[10] u ḫaṣṣa: NEK1'de yok.
[11] Ar: Dinin ziyadeliği faziletli kimselerin alâmetlerindendir.
[12] Naẓm: NEK1'de yok.
[13] Far: Altın bağışlayanların cömertliği dar zamanda imtihan edilir. Nakkaşın nakıştaki imtihanı da güzel bir atı değil zayıf bir atı çizerken belli olur. Āzmūn: armūn M.
[14] Neşr: NEK1'de yok.

deñlü vaḳāḥat [M-38a] u ibrām mücerrid-i ḥuṭām-ı dünyāʾ-ı nā-fercāma ṭamaʿ-ı ḫāmumuzdan degüldür amma (mıṣrāʿ[1])

[mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün] Hezec
Göñül ḳalsun velī yol ḳalmasun dirler meṣeldür bu

(neṣr[2]) muḫālefet-i eslāf-ı [NP-48a] maṭʿan-ı aḫlāf olmaġla ṭaʿn ve şemātet-i aʿdā vü aḥbābdan ictināb iderüz. ʿAle'l-ḫuṣūṣ bu kemīne-i rāsiḫü'l-ḫulūṣ daḫı bezm-i ġam-ı ʿālemde mest-i ʿaḳār-ı iftiḳār ve sūḳ-ı [NEK1-90a] bī-revāc-ı iḫtiyācda mübtelā-yı ḫasār-ı ʿadem bisyār olup egerçi nefs-i sāmiye ki mübtelā-yı dāhiye ve şāyeste-i cezāʾ-i ***fe-ʾummuhu hāviyetun vemā edrāke mā hiyeh***[3]dür. Ebu'l-ʿAtāhiye'nüñ bu ḳavl-i ḥikmet-āyīni bāʿiṣ-i selvet ü temkīn olur. (Naẓm[4])

[fe'ûlün mefâ'îlün fe'ûlün mefâ'îlün] Ta'vîl
E-lem tera enne'l-faḳra yurcā lehu'l-fenā
Ve enne'l-ġınā yuḫṣā ʿaleyhi mine'l-faḳrī[5]

(Neṣr[6]) Ammā dil-i bed-fermā ki maġlūb-ı küştī-ger-i hevādur. *Lev lem yekün fi'l-ġınā illā ennehū min ṣıfāti'llāhi teʿālā le-kefā bi-hī faḍlen fāḍılen*[7] feḥvāsı ile daʿvāsın taṣḥīḥ ve nişīb-i ḳanāʿatden[8] firāz-ı ṣerveti tercīḥ ider. Āsitān-ı Āṣaf-ı nasfet ile[9] ẓuhūrına niçe sinīn ü şühūr[10] mezīd-i ʿiffet ü istiḳāmet[11] ile ḫıdmetümüzüñ netīce-i müṣmire ve ġallet-i[12] müʾeṣṣiresi tenḳīṣ ü meks ve emr-i riʿāyet ber-ʿaks olmaḳ bu muḫliṣ-i bī-ḳadre küllī ʿöẕrdür. Dīvān-ı Hümāyūn'da[13] cā-nişīn-i maḳām-ı ḳānūn olan aʿyān-ı meʿālī-meʾālden istikşāf-ı ḥāl olduḳda ḳażāʾ-i Ġalaṭa bilād-i ṣeleṣeye rābiʿ ve resm-i müjdesi[14] anlara ṭābiʿdür. Deʾb-i muḳarrer ġayr-ı muġayyerden baḫs ve taṭfīf-i şān u mürseli taḥfīfdür diyü sırr-ı ser-besteyi ifşā ve

[1] mıṣrāʿ: beyt NEK1.
[2] neṣr: NEK1'de yok.
[3] Ar: "İşte onun anası (varacağı yer) Hâviye' dir. Sen Hâviye'nin ne olduğunu ne bileceksin?" (Kâri'a 101/9-10)
[4] Naẓm: NEK1'de yok.
[5] Ar: Görmez misin? Fakirliğin bitmesi umulurken zenginliğin fakirleşmesinden korkulur. fenā: ġanī M.
[6] Neṣr: NEK1'de yok.
[7] Ar: Yüce Allah'ın sıfatlarından olmaktan başka bir şey bulunmasa dahi zenginlikte, üstün bir erdem olarak bu bile yeter.
[8] ḳanāʿatden: M'de yok.
[9] ile: NEK1'de yok.
[10] ẓuhūrına niçe sinīn ü şühūr: ẓuhūrda meşhūr M.
[11] ʿiffet ü istikamet: istikamet ü ʿiffet NP.
[12] ġallet-i: ʿillet-i NP, M.
[13] Hümāyun'da: Hümāyūn NEK1.
[14] müjdesi: müjdede NEK1.

mesʾele-i mesʾūlü'n-ʿanhāyı[1] inhāda bu vechle iftā eylediler. Binā'en ʿalā haẕā bir mādde-i meveddet-fezāda -ki küllī nevāziş ü iḥsān ẓann u ḥisbān olına- ve kes[2] ü noḳsān üzre ḳabūl ve şükrān-ı *lā tekün murran fe-tusḳaṭ ve hulven fe-tubla*ʿ[3] meṣeline muḫālif ü mübāyin ve bu ʿaṭāʾ-i menʿ-nümādan lüzūm-ı temennuʿ ü ibāʾ vāżıḥ u beyyindür. Ol sülāle-i kerem-zād-ı Ḳureşī-nejāduñ sübūġ[4] u şüyūʿ-ı faẓl-ı bī-şümārlarına sezā-vārdur ki şāhrāh-ı deyden-i muʿayyenden inḥirāf ve cādde-i [M-38b] rādde-i inṣāfdan inṣırāf buyurılmaya ki *in şāʾa'llāhu teʿālā ʿācilen ve ācilen*[5] ummehāt-ı mühimmātuñuzuñ infād[6] u temşiyyetinde beẕl-i vüsʿ ü maḳderet ile tecdīd-i muṣāfāt u mükāfāt ve işāʿa-i mekārim-i ḫiṣāl-i ebed[7]-ittiṣālleri ile işāde-i ḫaber-i muvāfāt u murāfāt olınur. (Naẓm[8])

[müstef'ilün fâ'ilün müstef'ilün fâ'ilün] Basît
El-buḫlu mefsedetun li'd-dīni ve menḳaṣatun
Li'l-ʿaḳli meclebetun li'ẕ-ẕemmi ve's-seḫaṭın

Menʿu'l-ʿaṭāʾi ve besṭu'l-vechi ecmelu min
Beẕli'l-ʿaṭāʾi bi-vechin ġayri munbasiṭın[9]

66.[10]

[fe'ûlün mefâ'îlün fe'ûlün mefâ'îlün] Ta'vîl
Subiḳtu ve lākin lā ila'l-cūd ve'l-ḥicā
Fe ente aḫyeru min zemānike evvelu

Ke-mā sebeḳa'ş-şemse'l-munīrate bāriḳu [NEK1-90b]
Mine's-ṣubḥi ve'ş-şemsu'l-munīrtaru efḍalu[11]

[1] mesʾūlü'n-ʿanhāyı: mesʾūl-i ʿanhāyı NP.
[2] kes: kesr M.
[3] Ar: Acı olma düşürülürsün (atılırsın), tatlı olma yutulursun.
[4] Sübūġ: sübūʿ NP.
[5] Ar: Allah bugün yarın dilerse.
[6] infād: infāẕ NP, M.
[7] ebed: NP'de yok.
[8] Naẓm: Rubāʿī NP, NEK1'de yok.
[9] Ar: Cimrilik din için kötülük, akıl için eksiklik, yergi ve öfkenin çekilmesi için sebeptir. İyilikte bulunmadan güler yüzlü olmak bol bol iyilik yapıp tebessüm etmemekten daha güzeldir.
[10] NP: 48b; M: 38b. Başlık: NEK1, NP ve M'de yok.
[11] Ar: Geride kaldım ama cömertlik ve zekada değil. Zira sen tıpkı ışık saçan parlak güneş gibi kendi zamanının en hayırlısı, ilkisin. Sabah vaktinden ve ışık saçan güneşten daha üstünsün. min: fī M; Ke-mā ebeḳa: Ke mā sebeḳa M.

(Neşr[1]) Tā ki ġıżr-ı sepīde-dem-i mübārek-ḳadem sevād-ı ẓulemāt-ı şeb-i tārdan iġrāc ʿaynü'l-ḥayāt-i mihr-i nevvār ile müktesib-i ḥayāt-ı cāvidānī ve ifāża-i nūr-ı sürūr ile feryād-res-i baʿīd ü dānī ola. Hemvāre ol ġulāşa-i gerdiş-i devvāra[2] ṭalīʿa-i tevfīḳ-i İlāh pīşvā-yı rāh-ı intibāh olmaġla sehmü'l-ġayb-ı ṭāliʿ-i mesʿūd āmācgāh-ı maḳṣūda mermiyy ve ẕāt-ı nīkū-kārları kenef-i ʿavn ve ṣavn-ı Kirdigār'da[3] maḥmiyy olmaḳdan mā-tebāyünü'l-yaḳīn ve'ş-şekk münfekk olmaya. Zerīʿa-i ẕerīʿa-i duʿāʾ-i icābet-viʿā[4] ki arż-ı rıżāda beẕr ü ḥarāşet ve istīlāʾ-i cerād-ı sümʿa vü riyādan ḥıfẓ u ḥirāset olınup terbiyet-i rebīʿ-i teʾellüf-i ervāḥ ve bārān-ı vilāʾ-i velāʾ-i eşbāḥ ile münbit-i senābil-i muḥibbe[5] ve hengām-ı rayʿ-ı ḥaṣād neyl-i murādda mā-ṣadaḳ-ı āyet-i ***fī külli sunbuletin mi'etu ḥabbetin***[6] ola. Ḳafīz-i icabet-i niʿme'l-vekīl ile mekīl olduḳdan ṣoñra ol bürr-i pür-berrüñ maṭmūre-i dil-i zārda şerāʾiṭ-i iddiḫārı tekmīl ve bārdān u evānī-i kelimāt-ı belāġat-mebānī ile senām-ı ḳaṭār[7] süṭūr-ı berāʿat-ṣudūra taḥmīl olınup bāb-ı[8] şeref-meʾābları na -ki maṭāf-ı [M-39a] vüfūd-ı elṭāf ve maṭār-ı ṭuyūr-ı evṭārdur- itḫāf u ihdā ve ol Yūsuf-ı Mışr-ı ḥācāta biẓāʿat-i müzcāt olmaġçün iẓhār u ibdā olınur. Bende-i keşīrü'ş-şecīnüñ ricāsı budur ki ṣuvāʿ-ı irtiżā vü ışṭınāʿ ile īfāʾ-i keyl ve anbār-ı īşār-ı luṭf-ı nā-şümārda izdihāra[9] meyl olına. Evtār-ı aḳvās-ı şevḳ ü ġarām nīrū-yı bāzū-yı tevriye vü istiḫdām ile her ne deñlü bünā-gūş-ı basṭ-ı ıṭnāba iġrāḳ u inẓāb olınsa sihām-ı beyān-ı şevḳ-i baʿīdü'l-medā nāfiẕ-i ehdāf-ı ḥaḳḳ-edā olmaḳ veraʾ-i taṣavvurāt-ı nühā ve *ebūʿadu minnā ṭāmine suhā*[10] olmaġın cānib-i taṭvīl-i bilā-ṭāyil ve taḥṣīl-i ḥāṣıldan luġat-ı ʿınān ve vidd-i ʿazīz-i nā-güzīr -ki meknūn-ı iḥşāʾ-i żamīrdür- bu vechle ʿıyān olınur ki bu ḥamīm-i ḫullet-maḳrūnuñ ḫalvet-serā-yı derūnı ol ẕāt-ı melek-ḥelālüñ timşāl-i ṭāʾif-i ḥayālleri ile muṣavver ve der ü dīvār-ı tārik-nāy-ı dil-i pür-ʿanā ʿukūs-ı işrāḳāt-ı[11] ümīd-i mülāḳāt ile [NEK1-91a] münevver iken cānib-i celālet-medārlarından bir ṣaḥīfe-i [NP-49a] kerāmet-āşār-ı ʿibād-ı iʿtimād-medārlarından düvādār bendeleri yedinden vāṣıl ve varḳāʾ-i

[1] Neşr: NP ve NEK1'de yok.
[2] devvāra: edvāra M.
[3] Kirdigār'da: Kirdigār'a M.
[4] viʿā: daʿā NP.
[5] muḥibbe: muḥabbete M.
[6] Ar: "Her bir başakta yüz tane vardır." (Bakara 2/261)
[7] ḳaṭār: aḳṭār M.
[8] bāb-ı: tāb-ı M. İki kere yazılmış.
[9] izdihāra: izhāra M.
[10] Ar: Süha yıldızında olan kadar bizden çok uzak.
[11] işrāḳāt-ı: istirāḳāt-ı M.

mażmūn-ı varaḳa-i behcet-maḳrūn mehbiṭ-i bāl-i muḫliṣ-i müteraṣṣıdü'l-viṣāle nāzil oldı. (Naẓm[1])

[fe'ûlün mefâ'îlün fe'ûlün mefâ'îlün] Ta'vîl
Fe hāẕā sirrun verā min vurūdi kitābikum
Fe keyfe yekūnu'l-cezlu iẕā ḳarube'l-vaṣlu[2]

(Neṣr[3]) Mānend-i sūre-i iḫlāṣ feḥvā-yı belāġat-iḫtiṣāṣı[4] teḥaffuẓ ve elfāẓ-ı muṣīratu'l-meserrātī merrāt u kerrāt ile telaffuẓ olınup egerçi müṭālaʿa-i maḳāṭır-ı aḳlām-ı belāġat-erḳām bāʿiṣ-i şükr-i şigerf ü menn-i ʿaẓīm ve sebeb-i iḳtibās-ı āyet-i ***innī ulḳiye ileyye kitābun kerīm***[5] olmışdur. Ammā devām-ı leveʿat-ı üvāmdan (naẓm[6])

[Mefâ'îlün mefâ'îlün fe'ûlün] Hezec
Şeker her çend ḫoş dāred zebān-rā
Ne çun tiryāḳ sāzed ḥaste cān-rā

Egerçi āb-ı gul pāk-est u ḫūş-būy
Ne-bāşed teşne-rā çūn āb der-cūy[7]

(neṣr[8]) feḥvāsı üzre teşebbüṣ-i dāmen-i viṣālden ġayrı mümevvehāt-ı āmāle dil-i muḥabbet-i menāl ġayr-ı meyyāl ve ẕülāl-i teveccüh-i ḫāṭır-ı gülzār müşāhede-i ṭalʿat-i āfitāb-ı [M-39b] meẓāhire seyyāl iken nāgāh (mışrāʿ[9])

[fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün] Remel
Münhiy-i iḳbāl beşāret-penāh

(naẓm[10])

[mef'ûlü fâ'ilâtü mefâ'îlü fâ'ilün] Muzâri'
Ey dil mebāş tīre ki cānem zi-tīregī

[1] Naẓm: NEK1'de yok.
[2] Ar: Mektubunuzun ulaşmasının ardındaki gizli sır bu iken, vuslat zamanın yaklaştığında sözdeki akıcılıklık ve muhkemlik nasıl olur?
[3] Neṣr: NEK1'de yok.
[4] mānend-i sūre-i iḫlāṣ feḥvā-yı belāġat-iḫtiṣāṣı: feḥvā-yı belāġat-iḫtiṣāṣı mānend-i sūre-i iḫlāṣ NP, M.
[5] Ar: "Bana bir mektup atıldı." (Neml 27/29)
[6] naẓm: NEK1'de yok.
[7] Far: Şeker her ne kadar ağzı tatlandırsa da hasta olan cana tiryak gibi gelmez. Gül suyu temiz ve güzel kokulu olsa da susuz bir kimse için akan ırmak gibi olamaz. "Ne çūn tiryāḳ sāz u ḥaste cān-rā / Egerçi āb-ı gül pāk-est ü ḫūş": NP ve NEK1'de yok.
[8] neṣr: NEK1'de yok.
[9] mışrāʿ: NEK1'de yok.
[10] naẓm: NEK1'de yok.

Hemçūn ḫıżr be-çeşme-i ḥayvān resīd bāz

Çendīn çi nālī ez-şeb-i deycūr-ı ḥādiṣāt
Rūşen ber-ā ki ṣubḥ-ı dur-efşān resīd bāz[1]

(neṣr[2]) mażmūnı ile nükte-senc ve envār-ı tehniyet ü ibşār ile (mışrāʿ[3])

[fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilün] Remel
Rūşenāyī-dih-i serāy-ı sipenc[4]

(neṣr[5]) olup ẕāt-ı bā-ʿadl ü dādları bir bāmdād-ı imdād-ı baḫt-ı Ḫudā-dād ile muẓhir-i fażl-ı[6] ʿazīz yaʿnī dīvān-ı bülend-eyvānda vezīr olduḳları ḫaber-i ḫayrı ḥibr-i ḥabr ile ṣaḥīfe-i iştihār u intişāra menmūḳ u mezbūr ve cüyā-yı izdiyād-ı[7] ʿizz ü cāhları olan her bende-i nīk-ḫˇāh cüşūr-ı ṣubḥ-ı büşūrdan *ke-mā yuserru'l-mufliḥūne yevme'n-nuşūr*[8] ve mecbūrü'l-ḫāṭır u maḥbūr oldı. Cevher-i girān-behā-yı duʿāʾ elmās-ı taẓarruʿ-ı bī-ḳıyās ile şifte[9] ve ġonçe-i ġunnāc-i ümīd hübūb-ı nesīm-i nevīd ile şüküftedür ki Ḥaḳḳ celle vü ʿalā bu[10] manṣıb-ı vālāyı ḳarīn-i[11] seken ü teyemmün ve kefīl-i ʿināyet-i ezeliyye teysīr-i meṭālib-i ʿaliyyeye tekeffül ü taẓammun idüp ol ẕāt-ı ʿināyet-fīrūzuñ[12] tīġ-i ʿālem-efrūz-ı ʿadl-i eʿādī-sūzları ʿale'd-devām müfārıḳ-ı sitemkārān-ı[13] liʾām üzre meslūl ve ẓulmet-ābād-ı devr-i bī-bünyādda iẓhār-ı yed-i beyżāʾ-i ʿadl ü dād itmekle vücūd-ı cevādları (naẓm[14]) [NEK1-91b]

[fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün] Remel
Ez-vezīrī ki ū nikū-siyer-est
Mulk-rā zīb u zīnet-i diger-est[15]

[1] Far: Ey gönül! Kararma, çünkü canın/ruhun karanlık sebebiyle Hızır gibi tekrar ab-ı hayata ulaştı. Hadiselerin karanlık gecesinden çok şikayet ediyorsun. Aydınlığa çık, aydın ol! Çünkü inci saçan sabah zamanı yine geldi. dil: NP ve M'de yok; nālī: ṣānī M.
[2] neṣr: NEK1'de yok.
[3] mışrāʿ: NEK1'de yok.
[4] Far: Bu âriyet olan dünyayı aydınlatan.
[5] neṣr: NEK1'de yok.
[6] fażl-ı: M'de yok.
[7] izdiyād-ı: izdiyād u NP.
[8] Ar: Kurtuluşa erenlerin diriliş gününde sevinecekleri gibi.
[9] şifte: sifte M.
[10] bu: NP ve NEK1'de yok.
[11] ḳarīn-i: NEK1'de yok.
[12] ẕāt-ı ʿināyet-fīrūzuñ: ol ẕāt-ı fīrūzuñ M.
[13] sitemkārān-ı: sitemgerān-ı NP, M.
[14] naẓm: NEK1'de yok.
[15] Far: Mülk güzel siyerli bir vezirden başka bir güzellik bulur.

(neṣr[1]) feḥvāsına medlūl ola. Zīrā ***ve'cʿal lī vezīran***[2] naṣṣ-ı [NP-49b] ḥikmet-peẕīrāsı üzre vüzerāʾ-i nikū-rā vükelāʾ-i cenāb-ı salṭanat olmaġla tensīḳ-i umūr-ı memleketde her biri mercūʿu'n-ileyh ve riʿāyet-i maḳādīr-i ṣaġīr ü kebīrde müʾtemen ü muʿavvelü'n-ʿaleyh olduġı kenār-ı ʿaliyy-i ʿalem[3] maʿlūm-ı erbāb-ı seyf ü ḳalemdür. Hemān ol güzīde-i zemīn ü zamān żımān-ı emānda *bi-ḥurmeti'ş-şāfiʿi'l-muşeffaʿ*[4] muraffeh ve muraffaʿ olup Ḫudā-yı bī-nihāyet ü bidāyet[5] hādī-i hidāyetin bedraḳa-i ṭarīḳ ve ṣūret-i ʿadl ü inṣāfda olan ẓulm ü iʿtisāfı [M-40a] imdād-ı ḥüsn-i reşādları temyīz ü tefrīḳ eyleye. Fażīlet-i ʿadl ve ṣıdḳ-ı niyyāt iclā-yı bedīhiyyātdan olup ẕāt-ı ḳarīnü's-sedādları künh-i nīk-nāmī-i naṣfet ü dāda vāṣıl ve bu bābda ishāb-ı taḥṣīl ḥāṣıl olmaġın ẕübāle-i şemʿ-i *keşretü'l-maḳāl*[6] *tümellü's-semʿ*[7]-i nār-ı iḫtişār ile īḳād ve nāme-i iştiyāḳ-ı beyān ki tercemān-ı mā-fi'l-cenāndur. İrsāl ü īfād olındı. (Naẓm[8])

[fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün] Remel
Mī-neviştem nāme vu ber-nāme mī-burdem ḥased
K'ū çerā pīş ez-men-i mehcūr bīned rūy-ı dūst[9]

(Neṣr[10]) Vāhibü'l-āmālden suʾāl olınur ki (naẓm[11])

[müfâ'aletün müfâ'aletün fe'ûlün] Vâfir
Ve ebraḥu mā yeḳūnu'ş-şevḳu yevmen
İẕā deneti'l-ḫiyāmu mine'l-ḫiyāmi[12]

(neṣr[13]) kelām-ı şevḳ-encāmınuñ kānūn-ı mażmūnından iltihāb iden żırām-ı ġarām-ı bī-ḥisābı selsāl-i viṣāl ile iṭfā ve sefīne-i dil-i bā-vefāyı merāsī-i ülfet ü refāda irfāʾ eyleye. (Naẓm[14])

[mefâ'ilün fe'ilâtün mefâ'ilün fe'ilün] Müctes
Hemīn şeref zi-cihān bes buved duʿā-gū-rā

[1] neṣr: NP ve NEK1'de yok.
[2] Ar: "Bana ailemden birini yardımcı yap." (Tâ-Hâ 20/29)
[3] ʿalem: ʿalā NEK1.
[4] Ar: Şefaat eden ve şefaat edilenin hürmetine müreffeh ve yüce kılınmış.
[5] bidāyet: hidāyet NEK1.
[6] maḳāl: maʿāl M.
[7] Ar: Çok söz kulağı bıktırır.
[8] naẓm: NEK1'de yok.
[9] Far: Mektup yazıyordum ve yazdığım mektubu, ayrı düşmüş benden önce dostun yüzünü nasıl görüyorsun, diye kıskanıyordum.
[10] Neṣr: NEK1'de yok.
[11] naẓm: NEK1'de yok.
[12] Ar: Özlemin en çetin olduğu bir gün, çadırların çadırlara yakınlaştığı zaman.
[13] Neṣr: NEK1'de yok.
[14] naẓm: NEK1'de yok.

Ki ḳaṣr-ı dil be-duʿā-yı şumā muʿaṭṭar kerd

Berā-yı ṣebt-i vufūr-i teʾelluf-i ezelī
Ḫulūṣ-ı ḫ ̌īş der-ān bār geh muḳarrer kerd[1]

(Neṯr[2]) Bundan ziyāde feżāʾ-i[3] basṭ-ı maḳālde meşʿale-i ḥasb-i ḥāl efrūḫte vü efrāḫte ve sūḳ-ı şevḳ ü güdāzda biżāʿate[4] ʿarż-ı niyāz ve nebehre-i tafṣīl-i[5] aʿvāż endūḫte vü endāḫte ḳılınmayup duʿāʾ-i isticābet-encām *ḥasbe-mā yaḳteḍīhi'l-maḳāmu*[6] tekrīr ve zebān-ı şevḳ-i tām ile şerīṭa-i ḥüsn-i iḫtitām taḳrīr olındı. Hemvāre (naẓm[7])

[mefâ'ilün fe'ilâtün mefâ'ilün fe'ilün] Müctes
Zi-nāʾibāt-ı felek der-emān-ı Ḥaḳ bāşī
Zi-ḥādiṯāt-ı ḳırān der-ḥimāyet-i Ḳurʾān

Zamān musāʿid u iḳbāl yār u baḫt muʿīn
Ten-et durust u umīd-et revā vu ḥukm revān[8] [NEK1-92a]

67.[9]

[fe'ûlün mefâ'îlün fe'ûlün mefâ'îlün] Ta'vîl
İleyke iştiyāḳī lā yuḥaddu li-ennehū
İẕā ḥudde lā yulfā li-ḍābiṭıhī aṣlu

Ve keyfe [NP-50a]*yuḥaddu'ş-şevḳu fiyye bi-ḍābıṭin*
Ve leyse lehū cinsun ḳarībun ve lā faṣlu[10]

Eṣnāf-ı deʿavāt-ı icābet-simāt ve eżʿāf-ı teslīmāt-ı [M-40b] miskiyyetü'n-nesimāt ki erḳām-ı müşk-fām-ı ʿabīr-i taʿbīri nükhet-i dildār-ı ġonçe-leb ve rāyiḥa-i zekiyye-i

[1] Far: Gönlümün muattar olması duacı için dünyada şeref olarak yeter. Ezelî dostluğun fazlalığını sabit kılmak ve bol ihsanlarla ona yakın olmayı kalıcı kılmak için o bargâha hulusunu tayin etti.
[2] Neṯr: NEK1'de yok.
[3] feżāʾ-i: ḳażā-i M.
[4] biżāʿate: biżāʿat NP, M.
[5] tafṣīl-i: tafḍīl-i M.
[6] Ar: Makamın/durumun gerektirdiğine göre.
[7] naẓm: NEK1'de yok, ḳıṭʿa M.
[8] Far: Zamanın vekillerinden/kadılarından/musibetlerinden Hakk'ın korumasında olasın. Yakınlaşmadan (iki yıldızın aynı burçta birleşmesi) zaman da, ikbal de, baht da senin yar ve yardımcın olsun. Bedenin sağlıklı olsun, ümitlerin yerine gelsin, hükmün geçerli olsun.
[9] NP: 49b; M: 40a. Başlık: NEK1, NP ve M'de yok.
[10] Ar: Tarif edilemez çünkü sanadır özlemim. Tarif edilecek olsa kuralı bulunamaz, bendeki özlem kuralla nasıl sınırlandırılsın? Zaten cinsi de yok, sınıfı da. fiyye: minnī M; ḳarībun: NEK1'de yok.

ʿabīr-i eşheb gibi her rūz u şeb[1] rāḥat-baḫş-ı dimaġ-ı aṣḥāb-ı vidd-i ṣāfī-i żāfī ve terkīb-i muʿciz-ṣıyāġat-ı laṭīf-ṣınāʿatüñ cenb-i[2] ḥaḳīḳat-i belāġatinde kelimāt-ı ḥisān-ı Ḥassān ve ẕekāʾ-i bī-ḳıyās-ı İyās ve eşʿār-ı dil-nüvāz-ı Ebī Nevās'a isnād-ı feṣāḥat ü ḥaṣāfet emr-i nisbī vü iżāfī ola. Südde-i sidre-miṣāllerine -ki temcīd ü iclāli aṣḥāb-ı ṣafāya farż-ı kifāye belki bī-reyb ü meyn farż-ı ʿayndur- tuḥfe-i niyāz-mendāne ve leyl ü nehār-ı iḳāmet-i rātibe-i tekrārı sādis-i ṣalāt-ı penc-gāne ḳılınur. (Naẓm[3])

[mef'ûlü fâ'ilâtü mefâ'îlü fâ'ilün] Muzâri'
Naḳd-i revān niṣār-ı tu kerdem egerçi nīst
Der-ḫord-ı ḥażret-i tu niṣār-ı ḫaḳīr-i mā[4]

(Neṣr[5]) *Ṭubiʿa mülhemu'ṣ-ṣavābu*[6] ve fikr-i ḥāżır-cevāblarına ki naḳb-zen-i ḫazāʾin-i ġuyūb-ı ātīye ve merhem-nih-i cerāḥat-i ḳulūb-ı ʿātiyyedür. Zimām-ı kelām-ı imāle[7] ve rehvār-ı kilk-i baṭī-reftār mihmāz-ı ṭabʿ-ı süḫan-perdāz ile rekż ü icāle olınur ki ten-i ḫāksār tīġ-i zehr-ālūd-ı hicr ü inkisār ile cerīḥ ve keṣret-i taḳallub u żucretden ***ke-ramādini'şteddet bihi'r-rīḥu***[8] iken şol hendese-i rūḥāniyye ile -ki ālet-i cismāniyyeden ẓāhir ü bāhir olur- zīb ü tertīb bulan nigār-ḫāne-i Çīn ve naḳş-ı Erjeng-āyīn-i feẕleke-i muḥāsebe-i ʿayş u zindegānī fihris-i mecmūʿa-i emān u emānī engüşt-nih-i ṣaḥīfe-i Engelyūn naḳl-i mıṣṭar-ı kitāb-ı merḳūm-ı ***yeşheduhu'l-muḳarrabūne***[9] ḥayret-resān-ı meṣāḳıʿ-ı[10] ḳavm ṭuġrā-yı menşūr-ı ***buşrākumu'l-yevme***[11] şüret-i icmāl-i muḥāsebe-i ***innehū le-ḳavlun faṣlun***[12] mirʾāt-i ṣuver-nümā-yı meʿānī-i ***yestebşirūne bi-niʿmetin mina'llāhi ve faḍlin***[13] ki ol raḥībü'ṣ-ṣadr-ı naḳiyyü'l-ḥaṣā mışdāḳ-ı ***Allāhu yectebī ileyhi men yeşā'u***[14] subbāḳ-ı ḥalbe-i celiyye-i rihān-ı bürhān mücellāʾ-i çāpük-süvārān-ı meydān-ı selāmet-eẕhān hüner-perver-i hüner-mend-nüvāz müşkil-küşā-yı [M-41a] nükte-perdāz teşvīr-resān-ı revān-ı Ṣābī[15]

---

[1] u şeb: NEK1'de yok.
[2] cenb-i: cennet-i M.
[3] Naẓm: NEK1'de yok.
[4] Far: Bizim değersiz hediyemiz, senin hazretine layık olmasa da can nakdimi sana saçtım/feda ettim.
[5] Neṣr: NEK1'de yok.
[6] Ar: Doğruluk, onların doğasına konulmuştur.
[7] imāle: āmāle M.
[8] Ar: "Rüzgârın şiddetle savurduğu küle benzer." (İbrahim 14/18)
[9] Ar: "Ona, Allah'a yakın olanlar şâhit olur." (Mutaffifîn 83/21)
[10] meṣāḳıʿ-ı: meṣābiʿ-i M.
[11] Ar: "Bugün müjdeniz" (Hadîd 57/12)
[12] Ar: "Şüphesiz o Kur'an, hak ile bâtılı ayırd eden bir sözdür." (Târık 86/13)
[13] Ar: "(Şehitler) Allah'ın nimetine, keremine ve Allah'ın, mü'minlerin ecrini zayi etmeyeceğine sevinirler." (Âl-i İmrân 3/171)
[14] Ar: "Allah dilediğini kendisine seçer." (Şûrâ 42/13) (NEK1: yecteni)
[15] Ṣābī: Żābī M.

ve İbn Vāʾil *huccetu* [NEK1-92b] *tafḍīlu'l-evāḫir ʿala'l-evāʾili lā zāle bunūdu cunūdi feḍāʾilihī* [NP-50b] *manṣūbeten ʿalā muḥaddebi feleki'l-circīsi ve lā beriḥa cusūmu ḥuṣūmihī mubtelen bi-ma'btuliye bihī cevvun haīsun*[1]. Circīs-i semt-i mekārim-intimāsından (mışrāʿ[2])

[müstef'ilün fâ'ilün müstef'ilün fâ'ilün] Basît
Ke-mā nezele'r-rūḥu'l-emīnu mine's-semā[3]

şūret-nümā oldı. (Naẓm[4])

[mef'ûlü fâ'ilâtü mefâ'îlü fâ'ilün] Muzâri'
Ey peyk-i pey-ḥuceste ki dārī nişān-i dūst
Bā-men me-gūy cuz suḫan-i dil-i nişān-i dūst

Ḥāl-i ez-zebān-i dūst şenīden çi ḫoş buved
Yā ez-zebān an ki şenīd ez-zebān-i dūst[5]

(Neṯr[6]) Ol dil-i[7] maḫzen-i esrār-ı belāġat-iẓhār ki sevād-ı midād-i ʿabīr-feşānı ruḥsāre-i ḥüsn-i beyāna ḫāl-i ʿanberīn ve rūy-ı sefīd-i maʿnā-yı müfīdi naẓar-gāh-ı kātib-i çarḫ-ı berīndür. Külbe-i bende-i nā-ḳabūle teşrīf-i nüzūl itdükde merhem-i kāfūrī-i varaḳ-ı pür-nūrı cerāḥat-i devrīye merhem-nih ve ol ʿunvān-ı ḥasenāt-rūzgārdan dil-i mücrim-i siyāh-kār bīnā-yı beşāʾir-i ***emmā men ūtiye kitābehū bi-yemīnihi***[8] olup iksīr-i kelimāt-ı dil-peẕīri ile izāle-i māhiyyet-i iftiḳār ve ol ġonçe-i pür-ġunc bāġ-ı eblaġ ile tezyīn-i destār-ı iftiḫār olındı. (Naẓm[9])

[mef'ûlü mefâ'îlün mefâ'îlün fâ'] Ahreb
Ser ber-ḫaṭ-ı tu nihāde būd-em z'īn pīş

[1] Ar: Onun erdemlerinin ordularının devasa bayrakları Jüpiter'in kamburu üzerinde hâlâ dikili vaziyettedir. [Bu] sonrakilerin öncekilere üstünlüğüne kanıttır. Hasımlarının bedenleri, kötü havanın maruz kaldığı şeye müptela olmaktan kurtulamamıştır. cevvun haīsun: NEK1'de yok.
[2] mışrāʿ: NP ve NEK1'de yok.
[3] Ar: Rûhu'l-emîn'in (Cebrail) gökten indiği gibi.
[4] Naẓm: NEK1'de yok.
[5] Far: Ey uğurlu şeyler getiren haberci! Sen ki dosttan bir nişan taşırsın. Bana, dostun gönle işleyen sözünden başka bir şey söyleme. Hâlini, dostun kendi dilinden veya dostun dilinden duyan birisinden duymak ne kadar güzeldir. Bu kıt'a NEK1'de yok.
[6] Neṯr: NEK1'de yok.
[7] dil-i: NP ve NEK1'de yok.
[8] Ar: "Kitabı kendisine sağından verilen kimse." (Hâkka 69/19; İnşikâk 84/7)
[9] Naẓm: NEK1'de yok.

Eknūn ḫaṭ-ı tu nīz nihād-em ber-ser[1]

(Neṯr[2]) Bu mecrūḥ-ı ḥarbe-i melāl-i ḥirbā-miṣāl[3] āfitāb-perest-i cemāl-i bī-hemālleri olaldan berü Mıṣr-ı vücūd-ı bī-hücūdda Nīl-i sirişk-i bī-ḥaddüñ ṭuġyān u meddi ḫāric-i mıḳyās-ı ʿaḳl-ı ekyās olup ḳarībdür ki kişver-i cism-i kerībi[4] şeʾāmet-i būm-ı hicr ü meẕmūm ḫarāb u yebāb ve fermān-revā-yı revānı mübtelā-yı dāhiye-i tebāb ide. Pes dil-i ṣāḥib-heves (naẓm[5])

[mefâ'ilün fe'ilâtün mefâ'ilün fe'ilün] Müctes
Nuvişte key buved endūh-ı bī-kirāne-i men
Eger midād şeved baḥr u āsumān kāġıd[6]

(neṯr[7]) vefḳi üzre istiḥāle-i imkān-ı ikmāli sebeb-i ʿöẕr-i icmāl ve yekrān-ı[8] aşḳar-ı zebānı ʿınān-ı icḥam ile ilcām idüp bu teşne-i kerem-gāh-ı aḥzān ve gürisne-i ḳaḥṭ-ı sāl-i iḥsān ki her sāl-i infiṣālde muʿtād-ı [M-41b] ṣavm-ı viṣāldür. Ceşn-i ḥüsn-i iltifātda mesrūrü'l-bāl ve ʿıyd-ı vaʿd-i mülāḳātda ḫoş-ḥāl olmaḳ duʿāsını ʿunvān-ı rūz-nāme-i āmāl ve ferīde-i vişāḥ-ı ġudüvv ü āṣāl eyledi. (Naẓm[9])

[mefâ'ilün fe'ilâtün mefâ'ilün fe'ilün] Müctes
Nevīd āmeden-et mī-dehend her rūzem
Tu fārīġ-ī vu men ez-intiẓār mī-sūzem

Çerāġ-ı ʿayş-ı men ez-tund-bād-ı hicr-i tu murd
Biyā biyā ki zi-şemʿ-i ruḫ-et ber-efrūzem[10]

(Neṯr[11]) Tā ki pīş-bīn ve pes-niger olan aṣḥāb-ı istidlāl ü naẓar-ı maḥżarında ʿüsr-i firḳat-i [NP-51a] müntec-i yüsr-i vuṣlat olmaġla evān-ı levʿat-ı hicrānda (naẓm[12])

[fe'ûlün mefâ'îlün fe'ûlün mefâ'îlün] Ta'vîl

[1] Far: Bundan önce başımı senin hattına (mektubuna) koymuştum, şimdi de hattını (mektubunu) başıma koyuyorum.
[2] Neṯr: NEK1'de yok.
[3] ḥirbā-miṣāl: her bār miṣāl NP.
[4] kerībi: kerīhi NP.
[5] naẓm: NEK1'de yok.
[6] Far: Deniz midad olsa, gökyüzü de kâğıt olsa benim kıyısı olmayan üzüntümü yazamaz!
[7] neṯr: NEK1'de yok.
[8] icmāl ve yekrān-ı: icmāl-i dīgerān-ı M.
[9] Naẓm: NEK1'de yok.
[10] Far: Her gün bana senin geleceğinin müjdesini veriyorlar. Sen feragat içerisindesin, ben ise beklemekten yanıyorum. Benim hayatımın lambası senin ayrılığının sert rüzgârıyla söndü. Gel ki, senin yüzünün mumu ile onu yakayım.
[11] Neṯr: NEK1'de yok.
[12] naẓm: NEK1'de yok.

Ve lev fehime'n-nāsu'l-firāḳa ve ḥusnehū
Yuḥabbibu [NEK1-93a] *min ecli't-telāḳī et-teferruḳ*[1]

(neşr[2]) maḳāl-i teslīmāt[3]-meʾāli ile muntaẓır-ı ṭurūʾ-ı ferec ü ḥulūvv-i ictimāʿ müstetbiʿ-i mürr inḳıṭāʿ olmaġla mīḳāt-ı ḥużūr ü mülāḳātda (naẓm[4])

[müfâ'aletün müfâ'aletün fe'ûlün] Vâfir
Eşeddu'l-ḥuzni ʿindī fī surūrī
Teyeḳḳane ʿanhu ṣāḥibuhū intiḳālā[5]

mażmūn-ı ʿāḳıbet-nümūnı üzre müteyaḳḳin-i ṭarūḳ-ı ḫarec olalar. Hemvāre mekteb-i ictirāḥ-ı[6] edebde şaḳḳ-ı ʿaṣā ve ḳabūl-i iḫlāṣ-ı bāʿiṣü'l-ḫalāṣdan teʾebbī vü istiʿṣā iden aʿdāʾ-i bā-reyn -ki giriftār-ı şaḳvet-i dāreyndür- dünyāda mümteḥin-i ʿaẕāb-ı hūn ve uḫrāda mübtelā-yı firḳat-i ebediyye-i ***innehum ʿan rabbihim yevme'izin le-maḥcūbūne***[7] olup ve riʿāyet-i ḥıfẓü'l-ġayb iden dūstān-ı naḳiyyü'l-ceyb ve muḫlişān-ı bī-reybleri dār-ı evvelīde ṭufeylī-i ẕāt-ı bī-hemtāları ile dāḫil-i żiyāfet-ḫāne-i emn-i vüsʿat ve serā-yı ʿuḳbāda mürāfaḳat-i melʾe-i ʿalā ile müşāhede-i ***niʿamun mā lā ʿaynun ra'et***[8] olalar. (Ḳıtʿa[9])

[mefâ'ilün fe'ilâtün mefâ'ilün fe'ilün] Müctes
Zi-rūy-ı āyīne-i zer-nigār-ı rūşen-rūz
Hemīşe tā nefes-i pāk-i ṣubḥ jeng-zidā-st

Zi-gerd-i ḫāṭır u jeng-i kudūret eymen bād
Derūn-ı pāk-i tu k'āyīne-i Ḫudā-numā-st[10]

68. Mevālīden Birine Gönderilen Mektūbdur.[11]

[1] Ar: İnsanlar ayrılığı anlasalar... Ayrılığı sevdiren buluşmadan ötürü güzelliğidir. Yuḥabbibu: NEK1'de yok.
[2] neşr: NEK1'de yok.
[3] Maḳāl-i teslīmāt: seḳāl-i tesliyet M.
[4] naẓm: NEK1'de yok.
[5] Ar: Hüznün en çetini bence sevincimdedir. Sahibi geçip gideceğini anlamıştır. intiḳālā: intiḳān M.
[6] ictirāḫ-ı: ictirāʿ-ı M.
[7] Ar: "Onlar şüphesiz o gün Rablerinden (O'nu görmekten) mahrum kalmışlardır." (Mutaffifîn 83/15)
[8] Ar: "Hiçbir gözün görmediği nimetler." (Hadîs-i Şerîf: Sahihü'l Buhârî, 8/54)
[9] Ḳıtʿa: NEK1'de yok.
[10] Far: Sabahın temiz nefesi, aydınlık gündüzün yaldızlı aynasının üzerindeki tozu aldığı müddetçe Allah'ın nurunun tecellisi olan senin temiz iç aynan da üzüntülerin tozundan emin olsun.
[11] NP: 51a; M: 41b. Başlık: NP ve M'de yok.

[mefâ'ilün fe'ilâtün mefâ'ilün fe'ilün] Müctes

Zihī zi-rifʿat-i tu ḫorde āsumān teşvīr
Zihī nedīde turā çeşm-i rūzgār naẓīr [M-42a]

Kihīne pāye-i ḳadr-i tu āsmān-ı bulend
Kemīne şuʿle-i rāy-ı tu āfitāb-ı munīr[1]

Eżvāʾ-i şümūs-ı edʿiye-i şāfiye ile -ki vasaṭ-ı semāʾ-i ḫullet-i ḳavīmeden lümūʿiden[2]- büyūt-ı[3] ḫāviye-i derūn-ı ṣabābet-meşḫūn münevver ve emṭār-ı süḥub-ı eṣniye-i vāfiye ile ki bālā-yı eşcār-ı[4] muḥabbet-i ḳadīmiye ṣabb u hümūʿ ide arż-ı şaḥāḥ-ı ḳalb-i bī-inşirāḥ muḫażżır olup lālī-i ābdār-ı iḫlāṣ ve cevāhir-i tābdār-ı iḫtişāṣ ki destyārī-i ġavvāṣ-ı muḥabbet ile ḳaʿr-ı lücce-i ṣadāḳatden iḫrāc ve ḫizāne-i ḫāne-i derūnda meknūn olan ṣanduḳça-i vefādārī ve dürc-i dil-i bā-nāle vü zārīde idrāc olına. Ṣayrefī-i[5] ʿaşḳ-ı cevher-şinās kenār-ı ḥānūt-ı dil-i pür-vesvāsda ol cümān-ı ṣemān-ı ġālī-vezn-i ʿālī-miḳdārı ifrāz ve nādī-i mekremet-īṣārlarına niṣar ve[6] ḥużūr-ı mevfūrü'l-ibṣārlarına bişār içün ṭıbḳ-ı ʿizz-i ʿarża ibrāz eyledükden ṣoñra maḥall-i ḥall-i muʿḍilāt-ı ʿulūm [NP-51b] ve mekān-ı [NEK1-93b] kān-ı tededdüb-i[7] ḥulūm olan żamīr-i münīr-i şarḳ-ı şürūḳ-ı berḳ-i bürūḳlarına -ki istiʿmāl-i edevāt-ı ḫayāl-i serīʿ-i intiḳāl ile müşkil-küşā-yı ḥaḳāyık-ı ezel ü ebed ve tiryāḳ-ı ekber-i rāy-ı ṣalābet-i[8] ṣāʾib-eṣerleri fārūḳ-ı ṣıḥḥat ve ʿillet-i nīk ü beddür- eṣnāʾ-i işnāda inbāʾ olınur ki eger[9] dūstān-ı ḥaḳīḳat-siyyān[10] teẕekkür ü tefaḳḳudda taḳayyüd buyurılduḳda bu ḥamīm-i şikeste-bālüñ pürsiş-i ḥāli levḥ-i müẕekkireye nigāşte ve livāʾ-i velāʾ sāʿid-i teẕekkür-i ʿahd-i belā ile efrāşte ḳılınursa *bi-ḥamdillāhi*[11] *subḥānehū mā eʿazze'smuhū ve sulṭānuhū*[12] noḳṭa-i beden-i ḫāki merg-i[13] dāʾire-i ṣıḥḥatde ḳāʾim ve murġ-ı dil-i bāki ḥavālī-i menhel-i ārzū-yı vuṣlatda ḥāʾim olup şol

[1] Far: Senin yüceliğin karşısında gökyüzünün yüzü kızarmış, utanmış. Zamanın gözü senin bir benzerini görmemiş. Senin kadrinin, kıymetinin payesi karşısında gök küçük kalır. Senin güneşinin parlaklığı karşısında, ışık saçan güneş de az kalır. rāy-ı: NEK1'de yok.
[2] iden: ide NP, idemeyüp M.
[3] büyūt-ı: M'de yok.
[4] eşcār-ı: esḥār-ı NP, M.
[5] Ṣayrefī-i: ṣayrūfī-i M.
[6] ol cümān-ı ṣemān-ı ġālī-vezn-i ʿālī-miḳdārı ifrāz ve nādī-i mekremet-īṣārlarına niṣar ve: NP'de ve M'de yok.
[7] tededdüb-i: tederrüb-i M.
[8] ṣalābet-i: NP ve M'de yok.
[9] eger: NP'de yok.
[10] siyyān: sitān NP, M.
[11] bi-ḥamdillāhi: lillāhi NEK1.
[12] Ar: İsmi ve hükümranlığı izzetli olduğu müddetçe Yüce Allah'a hamd olsun.
[13] merg-i: merkez-i NEK1.

ġam u zārī -ki ḥurḳa-i elem-i sārī ve demʿ-i cārīden ṭārī olur- müşāhede-i ṭalʿat-i hümāyūnlarında ġayrı taʿlīlāt-ı nefs-i ḥarūn ile sükūn bulmaḳ muḥāle ḳarīb ve leyl ü nehār nār-ı firḳatde[1] cān-güdāz-ı cevşen-güẕāruñ şiddet-i teʾşīr-i eşīr-mānendinden ḫāṭır-ı dijem ü nijend endūh-nāk ü kerībdür. [M-42b] (Naẓm[2])

[mefâ'ilün fe'ilâtün mefâ'ilün fe'ilün] Müctes
Bedān Ḫudāy ki ber-āsitān -ıʿizzet-i ū
Hemīşe ber-ser-i ḫākest farḳ-ı cabbārān

Ki hest şevḳ-i men ḫaste-dil be-ṭalʿat-i ū
Fuzūn zi-rīg-i beyābān u ḳaṭre-i bārān[3]

(Neşr[4]) Ammā eyyām-ı firāḳ u buʿādına[5] ne deñlü imtidād bulsa *mā bi'ẕ-ẕāti lā yezūlu bi'l-ʿaraḍ ve mā fi'l-ḳalbi lā yezūbu bi'l-maraḍ*[6] feḥvāsı üzre muḥabbet-i ẕātiyye-i rażıyye-i firḳat-i ʿārıżiyye ile zevāl bulmaḳ farż-ı muḥāl olup (şiʿr[7])

[fe'ûlün mefâ'îlün fe'ûlün mefâ'ilün] Ta'vîl
Tebāʿudu ẕāti'l-beyni leyse bi-ḍāʾirin
İẕā lem yekün beyne'l-ḳulūbi tebāʿudun[8]

(neşr[9]) medlūli vird-i lisān ve cenāb-ı[10] ḥüsnü'l-meʾābların daḫı rüsūḫ-ı[11] vüdd-i ekīd-i ümīdi denef-i ġarām u cenefe devāʾ-i rāḥat-resāndur. Ḥāṣılü'l-kelām istīfāʾ-i beyān-ı vecd ü hüyām dāʾire-i vüsʿden bīrūn ve sebeb-i renciş-i[12] ḫāṭır-ı hidāyet-maḳrūn olmaġın vādī-i teşbīb-i ıṭnāb u ikṣārdan nādī-i taḫalluṣ-ı īcāz u iḫtişāra ṣarf-ı ezimme-i maḳāl ve sebīke-i kelām-ı kūre-i ʿarż-ı merāmda ḳāl olındı. (Naẓm[13])

[fe'ilâtün mefâ'ilün fe'ilün] Cedîd
Be-ḳalem guftem ey suḫan-perdāz

---

[1] firḳatde: firkat NP, M.
[2] Naẓm: NEK1'de yok, Ḳıṭʿa M.
[3] Far: Zalimlerin, cabbarların başının tepesi devamlı topraktadır (onun asitanesinde zalimlerin başı sürekli topraktadır) ve ben o Allah için diyorum ki (Allah'a ant olsun ki), ben hasta gönüllünün senin yüzünü görmeye olan arzum, yağmurların damlalarından ve çöldeki kumlardan daha fazladır. ū: tū NP.
[4] Neşr: NEK1'de yok.
[5] buʿādına: buʿād NP.
[6] Ar: Zat ile var olan araz ile zail olmaz. Kalpte var olan maraz ile eriyip gitmez.
[7] şiʿr: NEK1'de yok, naẓm M.
[8] Ar: Kalpler arasında uzaklık olmayınca kişiler arası uzaklığın da bir zararı yoktur.
[9] neşr: NEK1'de yok.
[10] cenāb-ı: ṣāḥib-i M.
[11] rüsūḫ-ı: rüşūḥ-ı M.
[12] sebeb-i renciş-i: sebeb-i ḫāṭır-necş-i NP; renciş: M'de yok.
[13] Naẓm: NEK1'de yok, Ḳıṭʿa M.

Bi-nevīs ānçi der-derūn-ı men-est

Guft eger şerḥ-i iştiyāḳ dihī
Ney u āteş çi cāy-ı īn suḫan-est[1]

(Neşr[2]) Ġıbb-ı iblāġ-ı eblaġü't-teslīm [NEK1-94a] ḳalb-i selīmlerine -ki reşk-fezā-yı dāver-i çārüm-i serīrdür- pūşīde vü setīr olmaya ki baʿiş-i taḥrīk-i ḳalem-i iḫlāṣ [NP-52a] raḳam-ı āsitāne-i esmāʾ-i asmānede celīlü'l-iʿtibār ve meḥāżır-ı aṣḥāb-ı saʿādetde mevşūḳ-ı bih ve kār-güzār olup sāyiḥ[3] ü lāyiḥ olan merāmını itmāma laḥẓa-i teleffüt ü iḥsānları ve her biri ol nā-şāduñ nişīb[4]-i bināʾ-i murādı üzre olduġından māʿadā sevābıḳ-ı[5] aʿvām u aḥvālden bu bende-i perīşān-aḥvāl ile tefevvüh-i kelimāt-ı ṣadāḳat-simātda rāsiḫ-dem ve dāʾire-i ṣıdḳ-ı ḫallet ve şebāt-ı ḫulletde rāsī-ḳadem olup sūʾü'l-mizāc-ı iḥtiyācı cüvāriş-i nevāziş ü incāḥ ile ışlāḥ olınmaḳ ẕimmet-i himmetümüze mendūb belki pīşānī-i emānīsinden ġubār-ı faḳr u nāle āstīn-i elṭāf u ināle ile [M-43a] izāle olınmaḳ vāşıl-ı mertebe-i vücūbdur. Şol ḳażāʾ-i refāhiyet-i iḳtiżāda ki cebīn-i sükkān u ḳuṭṭānı zemīn-i ʿizzet-i felek-fersāda fersūde ve ḥāris-i ʿadālet ü kifāyetüñüz ile meʾmen-i behişt-āsāda āsūdedür. Mülk-i āsiyābı baʿż-ı esbābı olup şārim-i daʿvāsı şayḳal-ı fayṣal ile mücellā ve şāhid-i merāmı zīver-i isʿāf u itmām ile muḥallā olmaḳ içün ol girih-küşā-yı ʿavīşāt-ı farż u sünnet ve ṣadr-nişīn-i maḥkeme-i *maḥkeme-i ḳāḍin fi'l-cenneti*[6] cānibine revān ve dārü'l-ḳażaʾ-i luṭf-ı bī-inḳıżālarına irşād-ı tevfīḳ ü ilhām ile *saḥben ʿala'l-vechi lā meşyen ʿala'l-hāmmi*[7] devān olmışdur. Muḳaddeman bu daʿvā-yı Mekke-i Mükerreme *lā zālet mufaḫḫameten ve muʿaẓẓameten*[8] ḳāḍīsi istimāʿ ve envār-ı Ḥaḳḳ-ı mübīn ve sāḥa-i yaḳīnde[9] iltimāʿ itdükde muḳteżā-yı şerʿ-i enver ü[10] muṭahhar-ı [NP-52b] saʿādet-maẓhar[11] üzre faṣl u taḥḳīḳ-i ferʿ ü aṣl itdügine ḫüccet-i ḳāṭıʿası ve elinde olan emr-i bī-merā ile ḥaḳīḳat daʿvāsına berāhīn-i sāṭıʿası olup sābıḳen pederi merḥūma ḫuṣūṣ-ı merḳūmda ẓulm ü cevr ve nişāne-i nüşşābe-i sitem

[1] Far: kaleme dedim ki, ey söz aktarıcı benim içimdekileri yaz. Dedi ki eğer kendi iştiyakını şerh edeceksen ateş ve kamış hiç bir arada olur mu?
[2] Neşr: NEK1'de yok.
[3] sāyiḥ: sāniḥ M.
[4] nişīb: teşyīd M.
[5] sevābıḳ-ı: sevāʾiḳ-ı M.
[6] Ar: Cennet ki kadının mahkemesi.
[7] Ar: Yüz üstü çekilerek, kendi başına yürüyerek değil.
[8] Ar: Hâlâ büyük ve saygın görülmekte.
[9] yaḳīnde: yaḳīn NEK1.
[10] enver ü: NEK1 ve M'de yok.
[11] saʿādet-maẓhar: M'de yok.

ü ḥavr[1] olduġı bu bende-i melūmuñ maʿlūmı olmaġın lücce-i recāya iġtimās ve maḥż-ı irfād u[2] [3]irfāḳlarından iltimās olınur ki ol memlūk-ı ṣadāḳat-sülūk ṭavāf-ı[4] [NEK1-94b] Kaʿbe-i recāda gūyā-yı Lebbeyk ve mışdāḳ-ı[5] *men kāne ekülluhū leke kāne külluhū ʿaleyk*[6]dür. Ḥużūr-ı ʿāṭıfet-ẓuhūrlarına vāṣıl ve ol ẕāt-ı eṣīl-i[7] bī-meṣīlüñ şeref-i müṣūlī-i meclis-i[8] bī-miṣāli ile ḳuṣvā-yı meʾrube vü ricāsı[9] ḥāṣıl olduḳda bu ḥamīm-i ṣadāḳat-meʾṣerüñ mürāʿāt-ı ḫāṭır içün iczāl-i murād ve iczāl-i fuʾādında beẕl-i vüsʿ ü iḳtidār ve ḥaḳḳı müstaḥaḳḳa ircāʿ ile nemārıḳ-ı maġfiret-i Ḫālıḳ'a iżcāʿa ibtidār olına. Ol teşne-i germ-gāh-ı ḥırmāna raḥīḳ-i cūd u iḥsānlarını işrāb ve nevā-yı eġānī-i neyl-i emānī ile iṭrāb idüp meʾmūlī-i ḥayyiz-i ḥuṣūle mevṣūl ve ol [M-43b] gedāʾ-i muḥtācü'n-nedāya ki dest ü pā şikeste-i miḥnet[10]-i nevādur. Nevādir-i faẕl u iḥsānlarınuñ idrār u feyeżānı ile nāʾil-i meʾmūl olmaḳ bu kemīne-i ṣadāḳat-inhāya mūcib-i[11] imtinān-ı bī-nihāye olmaġın ṭayy-ı nāme-i iḫlāṣ-ı ʿallāmede aḥvāl-i miḥnet-meʾāli ichār ve ṣiny-i mektūb-ı[12] ḫullet-maṣḥūbda ṭalʿat-i maḳṣūd-ı merṣūd[13] iẓhār olındı. (Naẓm[14])

[mefâ'ilün fe'ilâtün mefâ'ilün fe'ilün] Müctes
Tu āfitābī vu ū ẕerre-i be-ġāyet pest
Bedīʿ nīst zi-ḫūrşīd-i ẕerre-perverden[15]

(Neṣr[16]) Hemvāre ṭanāfis-i ʿizz ü ʿalāda ḳāʿid ve merāḳī-i faṣl-ı daʿvāya ṣāʿid [NP-53a] olmaġla bāb-ı şerīʿat-īyābları melāẕ-ı aṣḥāb-ı ḥācāt ve maḳāʿid[17] ü ḥavālī-i ḳaṣr-ı ʿālīleri erbāb-ı elbāba murāṣıd olmaḳdan mediyyü'l-eyyām ve secīsü'l-leyālī ḫālī olmaya. (Ḳıṭʿa[18])

[müstef'ilün fâ'ilün müstef'ilün fâ'ilün] Basît

[1] ḥavr: cevr M.
[2] irfād u: NP'de iki kere yazılmış.
[3] refād: NP ve NEK1'de yok.
[4] ṭavāf-ı: ki NP.
[5] ve mışdāḳ-ı: be-ṣadāḳ-ı M.
[6] Ar: Her kim tamamıyla senin lehine ise, tamamıyla senin aleyhinedir.
[7] eṣīl-i: aṣīl-i NP.
[8] meclis-i: NEK1'de yok.
[9] ricası: ricasını NP.
[10] miḥnet: muḥabbet M.
[11] mūcib-i: meḥebb-i M.
[12] mektūb-ı: NP'de yok.
[13] merṣūd: maḥṣūd-ı M.
[14] Naẓm: NEK1'de yok.
[15] Far: Zerreleri ortaya çıkaran güneş için bu yeni bir şey değildir.
[16] Neṣr: NEK1'de yok.
[17] maḳāʿid: maḳāṣıd M.
[18] Ḳıṭʿa: NEK1'de yok.

Ve nāṭıḥu'l-ʿarşi fi'stibḳāi devletikum
Duʿāʾu külli munībi'l-ḳalbi evvāhi

Ve lestu edrī bi-eyyi'ş̱neyni emdeḥuhū
Bi'ṭ-ṭūli fi'l-bāʿi em bi'l-ʿarḍı fi'l-cāhi[1]

69. Vālī-i Mışr Paşa'ya İrsāl Olınmışdur.[2]

[müstef'ilün fâ'ilün müstef'ilün fâ'ilün] Basît
Vallāhi mā ṭalaʿat şemsun ve lā ġarabet
İllā ve ente minnī[3] *ḳalbī ve visvāsī*

Ve lā celestu'l-aḳvāme uḥaddiş̱uhum
İllā ve ente ḥadīş̱ī beyne cullāsī

Ve lā hemimtu bi-şurbi'l-māʾi min ʿaṭaşin
İllā raʾeytu ḥayālen minke fi'l-kāsi

Ve lā teneffestu maḥzūnen ve feraḥan
İllā ve ẕikruke maḳrūnun bi-enfās[4]

Yāḳūt-ı nāb-ı deʿavāt-ı[5] iḫlāṣ-menāb ve gevher-i şeb-tāb-ı taḥiyyāt-ı imḥāż-metāb ki ġayret-fezā-yı cevher-i ferd ve ḫaclet-resān-ı nuʿūmet-verd-i tāze-perverd-i[6] nā-perverd[7] olan kelimāt-ı muʿciz-simātı medlūl-i naẓm-ı [NEK1-95a] metīn-i ***ḥasibtehum lu'lu'en menş̱ūran***[8] ve[9] şaḥāʾif-i pür-leṭāʾifi ki -revnaḳ-şiken-i naḳş-ı Erjeng ü sedīr belki kār-nāme-i ʿUṭārid ile maṭārid olmaġa[10] cedīrdür- mışdāḳ-ı naşş-ı mubīn-i ***kitāben yelḳāhu menş̱ūran***[11] ola. Reh-revān-ı enfās-ı ṣadāḳat-ınās ile ser-

[1] Ar: Devletinizin bekasını dilemek, arşa başvuranların ve tövbe ile yanan gönüllerin duasıdır. Eli açıklığını mı yok makamının genişliğini mi methedeyim, bilemiyorum.
[2] NP: 53a; M: 43b. Başlık: NP ve M'de yok.
[3] minnī: minnā M.
[4] Ar: Güneşin doğuşunda ve batışında Allah'a yemin olsun ki benim kalbim de düşüncelerim de sendin. İnsanlarla her oturup konuştuğumda muhabbetimin tek konusu sendin. Susuzluktan yanarken her su yudumlayışımda hep senin hayalini gördüm. Hüzünle, sevinçle aldığım her nefeste hatıralarınla hep sen vardın. celestu'l-aḳvāme: ilā ḳavmi M.
[5] deʿavāt-ı: M'de yok.
[6] tāze-perverd-i: NEK1'de yok.
[7] nā-perverd: nāz-perverd M.
[8] Ar: "gördüğünde saçılmış inciler sanacağın." (İnsan 76/19)
[9] ve: NP ve NEK1'de yok.
[10] olmağa: olmağla NEK1.
[11] Ar: "Açılmış olarak karşılaşacağı bir kitap." (İsrâ 17/13)

menzil-i cinândan ser-ḥadd-i lisān-ı ṣabābet- [M-44a] resāna irsāl u īfād baʿdehu murġ-ı tīz-per-i nāme-ber-i bād-ı seḥer ile ber-ḥaseb-i mażmūn-ı ***iẕheb bi-kitābī hāẕā fe elḳih ileyhim ṣümme tevelle ʿanhum fe'nẓur māẕā yerciʿūne***[1] mehbiṭ-i [NP-53b] murġān ülī-ecniḥa-i luṭf u efḍāl olan bāb-ı mekārim-ittiṣāllerine īṣālde isrāʿ u iḥfād olınur. Cenāb-ı ẕī'l-celāl ve'l-ikrāmdan -ki baḫşende-i kām ve fermān-dih-i evāmir ü aḥkāmdur- nihāyet-i merām budur ki Hüdhüd-i hidāyet-i reh-nümā ve delīl-i ʿuḳubāt-ı şiʿāb-ı Şuʿbet'de hādīü's-sebīl olup ḥayyiz-i ḫayr-nümā-yı ʿatebe-i ʿutbāya nüzūl ü hübūṭ ve iḳāmet ü ḥulūl itdügi menzil-i ḳabūlden zülāl-i teẕkār-ı ʿahd-i üstüvār nübūʿ u nübūṭ eyleye. (Naẓm[2])

[mef'ûlü mefâ'ilün mefâ'îlü fe'ûl] Ahreb
Der-nāme-i tu çu dest ber-ḫāme nihem
Ḫʿāhem ki dil ender-şiken-i nāme nihem[3]

(Neẕr[4]) İmtidād-ı eyyām-ı devrī-i ṣūrī ve iştidād-ı ālām-ı ṣabūrī-i żarūrīden vefret ü[5] zefret-i[6] vecd ü vülūʿ ve fevret-i sevret-i şevḳ ü nüzūʿ bir vechle irtikām u iʿtikām itmişdür ki felāsife-i ḥikmet-beyān -ki mehere-i ʿilm-i mīzān ve seḥere-i cedel-i bürhāndur- keffeteyn-i berāhīn-i innī vü limmī ile miḳdār-ı künüh-i levʿat-ı cevīye[7] şuʿūr ʿamel-i ġayr-ı muḥtemel ve bürhān-ı müsellem süllemi ile ẕirve-i ḥaḳīḳat-i bureḥāʾ-i hevāya ʿuṣūr mevḳūf-ı şarṭ-ı ***ḥaṭṭā yelice'l-cemel***[8] olmaġın ṭayr-ı serīʿü's-seyr-i kilk-i siḥr-kār ḫullāb-ı devātda[9] ʿacz ve ʿadem-i iḳtidārda pā-der-gil ve şāhbāz-ı bülend-pervāz-ı nefs-i nāṭıḳa ki -ḳannās-ı buġāṣü'ṭ-ṭayr-ı efkār-ı ṣādıḳadur- bend-i şebeke-i ġayy[10] u ḳuṣūrdan feżāʾ-i beṣṣ-i nefṣetü'l-maṣdūra rāh-ı recāʾ-i [11]ḫalāṣ[12] u rehā bulmaḳ emr-i müşkil olup bi'l-āḫire yerāʿ-ı rāst-reftār-ı faṣīḥ-i güftār (naẓm[13])

[mef'ûlü fâ'ilâtü mefâ'îlü fâ'ilün] Muzâri'

---

[1] Ar: "Benim şu mektubumu götür onlara at, sonra da yanlarından ayrıl ve ne sonuca varacaklarına bak." (Neml 27/28)
[2] Naẓm: NEK1'de yok.
[3] Far: Sana mektup yazmak için elimi kaleme götürdüğümde, isterim ki gönlümü de o mektubun katının arasına bırakayım.
[4] Neẕr: NEK1'de yok.
[5] vefret ü: vefret-i NP.
[6] ve iştidād-ı ālām-ı ṣabūrī-i żarūrīden vefret ü zefret-i: M'de yok.
[7] cevīye: cevāye M.
[8] Ar: "deve, iğne deliğinden geçinceye kadar" (Araf 7/40)
[9] devātda: devāt-ı NP, ẕevāt-ı M.
[10] ġayy: ʿayy NEK1, NP.
[11] recāʾ-i: rehāʾī M.
[12] ḫalāṣ: iḫlāṣ M.
[13] naẓm: NEK1'de yok, ḳıṭʿa M.

Her mūy ber-ten-i men eger ḫāmehā şeved [NP-54a]
Ān ḫāmehā hemīşe nevīsend ḥāl-ḥā

Ne-t'vān nigāşt naḳş-ı firāḳ-et be-ʿomr-hā
Ne-t'vān nevişt ḳıṣṣa-i şevḳ-et be-sāl-hā[1]

(neṯr[2]) mışdāḳı üzre cānib-i icmāl-i[3] lāʿic-i firaka [NEK1-95b] ḥırām ve ber-ḥaseb-i *ḫaber eş-şeyʾi bi'ş-şeyʾi yuẕekkiru*[4] recāʾ-i husn-i iltikāya temhīd-i merām eyledi. (Şiʿr[5])

[müstef'ilün fâ'ilün müstef'ilün fâ'ilün] Basît
Suḳyā li-eyyāminā mā kāne aṭyebehā
Vellet ve lem aḳḍi min leẕẕātihā veṭarā[6]

(Neṯr[7]) Cenāb-ı müsehhilü'ṣ-ṣaʿābdan bilā-tevaḳḳuf tevekküf olınur ki meḥāẕāt-ı ebṣār-ı vidāddan ġışāve-i firḳat ü buʿādı keşf ve dil-i velhān vesāʾil-i menhel-i ʿaẕb-i viṣālden zülāl-i feyż-i[8] fevz-i āmāl reşf eyleye. (Naẓm[9])

[müstef'ilün fâ'ilün müstef'ilün fâ'ilün] Basît
İn ʿāde şemlī bi-men ehvāhu muctemiʿan
Lā aʿtebu'd-dehra yevmen bi'lleẕī ṣanaʿā[10]

(Neṯr[11]) Ẕihn-i tābdār-ı pür-envārlarına ki fikr-i işābet-maşḥūbından nev-ʿarūsān-ı şebistān-ı ġuyūb ġayr-ı mestūr ve āfitāb-ı cihān-tāb -ki zencīr-i ʿadl-i şeʿāşiʿ ile kesrī-i eyvān-ı rābiʿdür- cenbü'l-aḥa vü iltihābında cirm-i germ-i şeb-tāb gibi ferr ü nurdur. Ḥasbe'l-imkān vāḳıʿ-ı ḥāl-i ṣıdḳ-meʾāl izkān ve misāfir-i mā-fi'ż-żamīr menzil-i taḳrīrde iskān olınur ki sālikān-ı girīve-i ifḥāş u iʿrābdan baʿż eclāf-ı Aʿrāb

[1] Far: Eğer vücudumdaki her bir kıl kalem olsa ev o kalemler de durmadan benim hâlimi yazsa, ömürler geçse de senin ayrılığının nakşını çizemez. Yıllar geçse de senin şevkinin hikâyesini yazamaz.
[2] Neṯr: NEK1'de yok.
[3] icmāl-i: cemāl-i NP, M.
[4] Ar: Habere göre bir şey bir başka şeyle anılır.
[5] Şiʿr: NEK1'de yok, Naẓm M.
[6] Ar: Merhamet edin; en tatlı günlerimivlezzetine varamadan geçip gittiler.
[7] Neṯr: NEK1 ve M'de yok.
[8] feyż-i: NEK1'de yok.
[9] naẓm: NEK1'de yok.
[10] Ar: Sevdiğimle bir araya gelirsem şayet yaptıklarından ötürü zamanı hiçbir gün kınamam.
[11] Neṯr: NEK1'de yok.

ki fi’s-sirri ve’l-cehri dekākīn ve ḥavānīt-i şehrde kimi ʿaṣṣār u ḳaṣṣār ve kimi ḫammār u ḥummār[1] olduḳları ecnibe-i ḥāllerinden bedīdār ve her biri (beyt[2])

[müstef’ilün fâ’ilün müstef’ilün fâ’ilün] Basît
Ḳavmun iẕā mā cenā cānīhimu eminū
Min luʾmi aḥsābihim en yuḳtelū ḳavedā[3]

(neşr[4]) maʿnāsına maẓhar olduḳları[5] āşikārdur. Taḥrīk u iġzāʾ-i ḥüssād-bedrā ile mesānid-i ictirāʾ-i iftirāʾ-i[6] [NP-54b] bī-imtirāya sünūd ve ol ẕāt-ı muvaffaḳ ḥaḳḳında birḳaç gün güft u şünūd itdiler. ʿAceb-ı ḥālet-i pür-ʿibretdür ki eżvāʾ-i luṭf-ı gün-ā-günları sulṭān-ı çār-bāliş-i gerdūn gibi münevver-i nevāyā-yı[7] rubʿ-ı meskūn iken ol maḥcūbān-ı ẓulmet-ābād-ı fesāddan pūşīde vü inʿikās pertev-aḳmār-ı ʿadāletlerinden kirbās-ı vücūd-ı pür-ġavāyetleri pürsīde[8] [9]olup çeşme-i mihr-i raḫşānı ṭīn-i lāzib-i kiẕb ü bühtān ile endūde ve ẕeyl-i ʿişmet-i Meryem-i ʿadl ü dādları levş-i isnād-ı evzār u bīdād ile ālūde itmege ṭamaʿ-ı ḫām ve saʿy-ı nā-fercām ideler. (Naẓm[10])

[fe’ilâtün mefâ’ilün fe’ilün] Cedîd
Nūr-ı ḫūrşīd der-cehān fāş-est
Güneh ez-dīde-hā-yı ḫuffāş-est

(Neşr[11]) Ol ẕāt-ı ercmendüñ cūyā-yı devlet-i ebed-peyvendleri olan aḥbāb-ı şāfī-derūn semʿ-i hümāyūna vāḳıʿ [NEK1-96a] ḥāli ilḳāʾ ve levḥ-i taḳrīrde [M-45a] ruḳūm-ı delāʾil-i şıḥḥat-peẕīri ibḳā itmegin *āle meni’ḥtāle bi-ḥablihī* ***ve lā yaḥīḳu’l-mekru’s’seyyi’u illā bi-ehlihī***[12] maʿnāsı üzre ol ḳavm-i[13] bed-kīş-i muḥāl-endīşüñ ḫayāl-i ḫabālleri kendü vücūd-ı muḥtāl-ı muḫtāllarına āʾil ve ol nāşıḥü’l-ceyb ve

[1] Ḥummār: ḫummār NP.
[2] beyt: NEK1’de yok, naẓm M.
[3] Ar: Bir topluluk içinden biri suç işleyince kısasen öldürülmekten vesoyluların alçaklığından emin olurlar.
[4] neşr: NP ve NEK1’de yok.
[5] olduḳları: olmaḳda NP.
[6] iftirāʾ-i: ictirayı NP.
[7] nevāyā-yı: zevāyā-yı M.
[8] vü inʿikās pertev-aḳmār-ı ʿadāletlerinden kirbās-ı vücūd-ı pür-ġavāyetleri pürsīde: NEK1’de yok.
[9] pürsīde: pūşīde M.
[10] Naẓm: NEK1'de yok.
[11] Neşr: NEK1'de yok.
[12] Ar: Tuzak kuranın ipi kendi başına dolanır. “Oysa kötü tuzak, ancak sahibini kuşatır.” (Fâtır 35/43)
[13] ḳavm-i: NP’de yok.

nāṣıʿü'l-vidāduñ semend-i tīz-tāz-ı nāsfet ü dādları ḥalbe-i rehān-ı bürūz u ʿıyānda cāʾil oldı. (Naẓm[1])

[müstef'ilün fâ'ilün müstef'ilün fe'ilün] Basît
Ke-nāṭıḥin ṣaḫraten yevmen li-yuḳliʿahā
Fe lem yaḍırhā ve evhā ḳarnehu'l-vaʿilu[2]

(Neṣr[3]) Sefîne-i duʿāʾ-i icābet-penāh bād-bān-ı hevā vü riyāḥ-ı āh-ı seḥer-gāh ile lücce-i ***emmen yucību'l-muḍṭarra iẕā deʿāhu***[4]dan duʿāʾ[5] icrā ve imdād-ı seffān-ı temennī-i bī-teʿannī ile merāsī-i ***ve-iẕā seʾeleke ʿibādī***[6] ***ʿannī***[7]de irsāʾ [NP-55a] olınur ki (mışrāʿ[8])

[müstef'ilün fâ'ilün müstef'ilün fâ'ilün] Basît
Ḳad şerrafeʾllāhu arḍan ente sākinuhā[9]

feḥvāsı üzre ḫıṭṭa-i mışr-ı Ḳāhire merāsim-i merāḥim-i ẓāhireleri ile reşk-i ārāżī-i muḳaddese ve ġayret-i ṭāḳāt-i ʿalālī-i müseddese olduġı gibi südde-i saʿādet *ʿuddeh ʿummirat ilā āḫiri'l-muddeh*[10] daḫı[11] şeref-temās-ı pāy-ı kürsī-peymāları ile teşvīr-resān-ı ḳuṣūr-ı cenān ve mecmūʿ-ı evdād u aḥbāb ḫuṣūṣan bu kemîne-i bī-irtiyāb saʿādet-i telaḳḳī vü vuṣlat ile maḥbūrü'l-cinān olup żuʿafāʾ-i ümmet bister-i ʿadāletde āremîde ve lisān-ı ḫātıfdan ***iẕā erāde'llāhu bi-emīrin ḫayran ceʿale lehū vezīra ṣıdḳın in nesiye zekkerahū ve in ẕekkera eʿāneh*** [12] ḥadîṣ-i şerîfi şenîde olmaḳ ʿan-ḳarîb naṣîb ola. (Naẓm[13])

[mef'ûlü mefâ'îlü mefâ'îlün fâ'] Ahreb
Kūteh kunem īn ḳıṣṣa ki bes müşkil būd
Dārende-i nāme nīz mustaʿcil būd[14]

---

[1] Naẓm: NEK1'de yok.
[2] Ar: Tıpkı, sökmek için kayaya bir gün toslayan / Zarar veremeyip boynuzunu kıran dağ keçisi gibi.
[3] Neṣr: NEK1'de yok.
[4] Ar: "Yahut kendisine dua ettiği zaman zorda kalmışa cevap veren [mi?]" (Neml 27/62)
[5] duʿāʾ: NEK1'de yok.
[6] ʿibādī: M'de yok.
[7] Ar: "Kullarım beni senden sorarlarsa" (Bakara 2/186)
[8] mışrāʿ: NEK1'de yok.
[9] Ar: Allah senin sakini olduğun diyarı şerefli kıldı.
[10] Ar: Hazırlığı, ilelebet uzun ömürlü olsun.
[11] daḫı: NP'de yok.
[12] Ar: "Allah bir hükümdar hakkında hayır dilediğinde, unuttuğunda hatırlatan, hatırlattığında yardım eden dürüst bir veziri ona bahşeder." (Hadîs-i Şerîf: Sünen-i İbn Mace, Arnaut, 4/557 no. 2932)
[13] Naẓm: NEK1'de yok.
[14] Far: Bu zor hikâyeyi kısa kesiyorum. Bu mektup sahibinin de acelesi var. nīz: tīz M.

(Neşr[1]) Bundan ziyāde dürer-i ʿaberāt-ı şevḳ-i bī-ġāyāt sümūṭ-ı istiʿārāt ve ḫuyūṭ-ı[2] kināyātda taʿkīf ü tensīḳ ve ṣafḥa-i kāġıd-ı sefîd-rūya[3] beyān-ı kemiyyet ü limmiyet-i iştiyāḳ u ārzū ve[4] tasṭīr ü tenmīḳ olınmaḳ ḫilāf-ı muḳteżā-yı ḥāl ve keşret-i ışṭıkāk-ı ṣarīr-i aḳlām ve ṣaḥāʾif-i bedāyiʿ-erḳām mūriş-i taṣdīʿ ü melāl olmaġın kilk-i ṣabābet-aʿlām miḳleme-i iḫtitāma ṭarḥ ve metn-i ḫātime-i kelām şerḥ olındı. Bāḳī (ḳıṭʿa[5])

[mefâ'ilün fe'ilâtün mefâ'ilün fe'ilün] Müctes
Bevāʿiş-i himem-et-rā me-bād hīç zevāl
Netāyic-i kerem-et tā ḳıyāmet efzūn bād [M-45b]

Her ān derūn ki der-ū nīst şevḳ-i ḫıdmet-i tu
Zi-es terāküm-i ġam-hā hemīşe pur-ḫūn bād[6] [NEK1-96b]

70. Meşāyıḫdan Birine Gönderilmişdür.[7]

[8]Muʿcizāt-ı kelimāt-ı belīġa-i bāliġātü'l-merām [NP-55b] ve ḫavārıḳ-ı ʿādāt-ı deʿavāt-ı meşīretü'l-ġarām ki muṭābıḳ-ı fermān-ı ***udʿū rabbekum teḍarruʿan ve ḫufyeten[9] vedūne-l'cehri[10]*** olan ʿibārāt-ı bāhire-i belāġat-behri vāṣıl-ı ʿarş-ı berīn olmaġa rūhü'l-emīn żāmin ve ḳaṣāʾid-i terākīb-i muʿciz-sān-ı ḫayret-resānı ki[11] mütekeffilān-ı ṭuruḳ-ı faźl u hüner naẓarında ola. Hezār ḫużūʿ u inkisār ile ḫāk-pāy-ı sābiġü'n-nefʿe refʿ ve dil-i firḳat-keşīdenüñ renc-i eşcān-ı şedīdesi muʿālece-i mürāselāt ile defʿ olınduḳdan ṣoñra ṭabʿ-ı naẓīf ve ẕihn-i pāk ü laṭīflerine -ki miḳyās-ı żūʾ-i şems ve mıḳyās-ı şınāʿāt-i ḫams olan envār-ı fikr-i ṣavāb-şiʿārı ʿaks-peẕīr-i mirʾāt-ı ***fe huve ʿalā nūrin min rabbihi***[12] ve tecārib-i aḫbār-ı rūzgārda ḫaclet-resān-ı revān-ı İbn-i Münebbih'dür-ʿarż-ı bende-i mütenebbih budur ki ẕāt-ı mekremet ü

[1] Neşr: NEK1'de yok.
[2] ḫuyūṭ-ı: ḫubūṭ-ı M.
[3] rūya: reddiye M.
[4] ve: NEK1'de yok.
[5] ḳıṭʿa: NEK1'de yok.
[6] Far: Senin himmet sebeplerine hiç zeval gelmesin. Senin kereminin neticeleri kıyamete kadar artsın. Sana hizmet etme şevki olmayan kalp, üzüntülerin birikmesiyle daima kanla dolu olsun.
[7] NP: 55a; M: 45b. Başlık: NP ve M'de yok.
[8] NP'de bir önceki mektupta şiirden sora kırmızı mürekkeple "neşr" yazılıp devam edilerek, mektuplar tek mektup şeklinde yazılmıştır.
[9] Ar: "Rabbinize alçak gönüllüce ve için için dua edin." (A'raf 7/55)
[10] Ar: "yüksek olmayan bir sesle." (A'raf 7/205)
[11] ki: NP'de yok.
[12] Ar: "O, Rabbinden bir nûr üzere bulunan kimse." (Zümer 39/22)

kerāmet-simātları -ki ʿanḳā-yı Ḳāf-ı ḳanāʿat ve hümā-yı hevā-yı ʿuzlet olmaġla şems-i maʿārif-i cezīleleri żiyā-baḫş-ı ḳarīb ü baʿīd ve lemʿa-i nūrāniyye-i aḫlāḳ-ı cemīleleri[1] feyż-resān-ı şaḳī vü saʿīd olup- (naẓm[2])

[Vezin bulunamadı.]
Ve iẕā eḥabbe'llāhu yevmen ʿabdehū
Elḳā ʿaleyhi meḥabbeten fi'n-nāsi[3]

(neṯr[4]) vefḳi üzre mecmūʿ-ı eşrāf ve emāṯil-i ẕāt-ı Cüneyd-mümāṯillerine ṣabb-ı vāmıḳ ve manẓara-i vecd ü ḥālden gülzār-ı ümīd-i viṣāle nāẓır u rāmıḳ olmışlardur. Bu kemīne-i bī-iʿtibār daḫı mebādī-i iʿmārdan bevādī-i muḥabbet-i aḫyārda tek ü pū ve tābiş-i mihr-i dāniş ile nüḳūd-ı [NP-56a] maḳṣūdı cüst ü cū itmegin mekmen-i bāṭında ḳāṭın olan ʿaşḳ u şeġaf[5] -ki mā-ṣadaḳ-ı *yuʿarrif ve lā yuʿarrif*[6]dür- (naẓm[7])

[fe'ûlün mefâ'îlün fe'ûlün mefâ'îlün] Ta'vîl
Hadīṯī ḳadīmun fī hevāküm ve mā lehū
Bi-raġmi'l-ḥicā baʿdun ve leyse lehū ḳablun[8]

(neṯr)[9] feḥvāsı üzre bī-keyf ü eyn ve ol [M-46a] ẕāt-ı Bāyezīd-āṯāruñ ḫayāl-i ṭalʿat-i pür-envārları (mıṣrāʿ[10])

[müstef'ilün fâ'ilün müstef'ilün fâ'ilün] Basît
Ve'l-āẕānu taʿşiḳu ḳable'l-ʿayni aḥyānen[11]

(neṯr[12]) maʿnāsı üzre naṣbü'l-ʿayn-ı ḫāṭır-ı bī-reyn olmışdur. (Naẓm[13])

[fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilün] Remel
Dīde her çend ne-burd-est zi-ān ṭalʿat-nūr
Güş dīr-est ki şud ʿāşıḳ-ı nām-et ez-dūr[1]

---

[1] żiyā-baḫş-ı ḳarīb ü baʿīd ve lemʿa-i nūrāniyye-i aḫlāḳ-ı cemīleleri: NEK1'de yok.
[2] naẓm: NEK1'de yok.
[3] Ar: Allah kulunu bir gün sevse insanlar içinde onun üzerine muhabbet ilka eder. ve: NP ve NEK1'de yok.
[4] neṯr: NEK1'de yok.
[5] Şeġaf: şʿaf NEK1.
[6] Ar: Tanıtır ama tanınmaz.
[7] naẓm: NEK1'de yok.
[8] Ar: Benim size olan aşkım çok eskidir; yıllara rağmen sonrası var, öncesi yoktur.
[9] neṯr: NEK1'de yok.
[10] mıṣrāʿ: NEK1'de yok.
[11] Ar: Gözden önce kulaklar aşık olur bazen.
[12] neṯr: NP ve NEK1'de yok.
[13] Naẓm: NEK1'de yok.

(Neṯr[2]) Dil-i kesel güsil-i[3] nevīd-i lā-teyʾes ile ġayr-ı meʾyūs ve elīf-i neyl-i mültemes ile meʾnūsdur ki faẓl-ı Ḫudā ile [NEK1-97a] ḥiẕāʾ-i ebṣārdan ġışāve-i beynūnet ü nifār merfūʿ ve ferd-i kāmil-i duʿā vü emniyyet refīḳ-i şefīḳ-i icābete maḳrūn u meşfūʿ olup gedā-yı dil-i pür-melāl -ki cūyā-yı salṭanat-ı viṣāldür- sāye-nişīn-i perr-i Hümā ve nev-ʿarūs-ı vuṣlata āyīne-i ruḥ-ı pür-ṣafvet rū-nümā ola. Ġıbbe haẕā iḳāmet-i rātibe-i ʿubūdiyyetde terk-i tevānī ve deḳāʾiḳ-i iḫlāṣ u ṣadāḳatde derk-i ṣevānī[4] iden muḫlişān-ı ḫullet-nişānumuzdan fulān bendeñüz gülzār-ı ḥāl-i ʿAmr u Zeyd'e vezīde[5] olan nesīm-i luṭf-ı cesīmleri farḳ-ı ḥāl-i perīşānına vezān olmaḳ recāsına bāb-ı saʿādet-ilticālarına -ki ḳıblegāh-ı aṣḥāb-ı ḥācetdür- tevcīh-i veche-i ʿazīmet eyledi. Maḥfil-i muḥiffü'l-feżāʾillerine vāṣıl ve nüdā-yı [NP-56b] *iẕā aʿşebte fe'nzif*[6] āẕān-ı iẕʿānına dāḫil olup ol Kaʿbe-i ʿizz ü taḳīde ṭavāf-ı liḳāʾ itdükde şāmil-i ḥāżır u ġāʾib olan luṭf-ı bī-ġāyetlerinden mesʾūl ve dāmen-i ẓarāʿat-i rāh-ı şefāʿatde mesbūldür ki medded-i yem-i reġāʾib ve meded-i yem-i riʿāyet ile gülzār-ı evṭārı sīrāb ve mess-i vücūd-ı mültemisi yümn-i kīmyā-yı faẓl-ı bī-intihāları ile zer-i nāb olup bāb-ı Kaʿbe-miṣālleri evvel hezīmet-yāfte-i leşker-i melāle ḥırz-ı ḥarīz ve sāḳī-i vücūd-ı bāḳīleri cām-ı inʿāmdan kām-ı merāmına cürʿa-rīz olmaġla vücūd-ı cevādları zekāt-ı luṭf-ı fāʾiżü'l-berekātlarından vām-ı[7] fāḳa-i pür-devāmını teʾdiye ve fiʿl-i lāzımü'l-ʿamel-i emelini hemze-i ġamze-i iltifāt u ḳabūllerinüñ duḫuli taʿdiye eyleye. Bundan ziyāde dıraḫt-ı bār-āver-i ḳalem leyle-i ḳadr-i sevād-ı raḳamda rūʾyet-i envār-ı feṣāḥat [M-46b] ile sācid ve Ḳays-ı dil-ı şūrīde-dimaġ necd-i kelimāt-ı belāgat-iblaġda sevdā-yı leylā-yı nükāt-ı ḫıred-fezā ile vācid olmadı. Hemvāre ẕāt-ı saʿādet-meḥāẕātları müstecmiʿ-i cemīʿ-i meḥāsin-i ṣıfāt ve şāhbāz-ı ḫāṭır-ı erbāb-ı niyāz ḫū-kerde-i sāʿid-i iltifāt olmaḳdan ʿale'd-devām infiṣāl u infiṣām bulmaya. (Ḳıṭʿa[8])

[mef'ûlü fâ'ilâtü mefâ'îlü fâ'ilün] Muzâri'
Tā der-nefāẕ-ı mulk buved reh-numā-yı tīġ
Tā der-miyān-ı ṣerʿ buved tercemān-ḳalem

---

[1] Far: Göz, her ne kadar o yüzden nur almadıysa da (o yüzü görmediyse de) kulak çoktan beri senin adına âşıktır. ez-ān: zi-ān M.
[2] Neṯr: NEK1'de yok.
[3] kesel güsil-i: güsil kesel-i NP, M.
[4] ṣevānī: tevānī M.
[5] vezīde: M'de yok.
[6] Ar: Yeşillik buldun mu konakla.
[7] dām-ı: vām-ı NP, M.
[8] Ḳıṭʿa: Rubāʿī NP, NEK1'de yok.

Bāda be-dest-i ḳadr-i tu şemşīr-i mulk u dīn [NP-57a]
Ber-dāşte be-medḥ-i tu ehl-i beyān-ḳalem[1] [NEK1-97b]

71[2]

[mefâ'ilün fe'ilâtün mefâ'ilün fe'ilün] Müstec
Taḥiyyetī ki buved çūn nesīm-i muşk-i Tatār
Taḥiyyetī ki buved çūn revāyiḥ-i nesrīn

Taḥiyyetī ki ez'ū mulk-i dil şeved maʿmūr
Taḥiyyetī ki ez'ū kām-ı cān şeved şīrīn[3]

(Neşr[4]) Bedāyiʿ-i revāyiʿ-i deʿavāt-ı bī-riyā ve leṭāʾif-i veẓāʾif-i teslīmāt-ı mihr-żiyā ki büdūr-ı kelimāt-ı ḫullet-ṣudūrı külef-i külfet u ḳuṣūrdan berī ve şāhid-i dil-ārā-yı mażmūn-ı berāʿat-nümūnı menaṣṣa-i ḳabūl-i ẕī'l-celālde ʿarż-ı cemāl itmege ḥarī[5] belki tīre-şeb-i firāḳ u nevāda zinād-ı ḥurūf-ı belāġat-iḫtivāsı verī ve esālīb-i meḥāsin-i terākībi güvāh-ı ḳudret-i süḫanverī ola. Himmet-i bülend-şevḳ-i düşvār-pesend ile ʿatebe-i ʿarş-ı menāle[6] fi'l-ḥāl resānīde ve murġ-ı dil-i keyb[7] çengāl-i ʿuḳāb-ı ṣabr u şekībden rehāyende ḳılınduḳdan ṣoñra sāḥa-i cennet-mesāḥalarına ki ***ʿarḍuhā ke-ʿarḍi's-semā'i ve'l-arḍi***[8] ve teʾhīl ü tebcīli eḳārib-i ecānibe farżdur. Bu vechle ʿarż olınur ki bu kemīne-i rāsiḫü'l-vülāʾ-i hādimü'l-leẕẕāt hicr ü belānuñ istīlāsından ***ke'lleẕī yuġşā ʿaleyhi mine'l-mevti***[9] ve reʾsü'l-māl-i āmāl ʿurūż-ı ḫüsrān-ı melāl ile meşref-i żiyaʿ[10] ü fevt olup dil-i nā-muʿtedil (naẓm[11])

[müstef'ilün fâ'ilün müstef'ilün fâ'ilün] Basît
Yā sādetī hāẕihī rūḥī yuveddiʿukum

---

[1] Far: Kılıcın rehberliği mülkte geçerli olduğu; kalem de şer'e uygun olarak tercüman olmaya devam ettiği sürece mülk ve dinin kılıcı senin kıymetli elinde olsun. Söz söyleyebilen kişiler de senin medhin için kalem oynatsın.
[2] NP: 57a; M: 46b. Başlık: NEK1, NP ve M'de yok.
[3] Far: Bir selam ve dua ki Tatar miskiyle karışık gelen esinti gibi. Bir tahiyyat ki yaban günü kokularını taşıyan bir nesrin çiçeği kokusu gibi. Öyle bir tahiyyat ki onda gönül mülkü mamur olur, can neşesi tatlı olur.
[4] Neşr: NEK1 ve M'de yok.
[5] ḥarī: ḥarrī M.
[6] menāle: meşāle NP.
[7] keyb: keşīb M.
[8] Ar: "ve eni, gökle yerin genişliği kadar." (Hadîd 57/21)
[9] Ar: "Üzerine ölüm baygınlığı çökmüş kimse gibi." (Ahzâb 33/19)
[10] żiyaʿ: ṣıyāġ M.
[11] naẓm: NEK1'de yok.

İẕā kāne lā'ṣ-ṣabru yusellīhā ve lā'l-cezeʿu

Ḳad küntu aṭmaʿu fī rūḥī'l-ḥayāte[1] *lehā*
Fe'l-āne muz ġıbtum lem yebḳa lī ṭamaʿu [M-47a]

Lā ʿaẕẕeba'llāhu rūḥī bi'l-beḳā'i fe-mā
Urīdu baʿdeküm bi'l-ʿayşi entefīʿu[2]

(neşr[3]) kelām-ı ẓāhirü'l-insicāmı ile [NP-57b] bilā-mirā süḫan-serā iken nāgāh tevfīḳ-i İlāh ile miyān-ı ḫār-ı ʿusrdan ġonçe-i nev-ḫīz-i yüsr küşūde ve lisān-ı ġaybdan peyām-ı nevīd-i la-rayb şünūde olup ketebe-i ʿatebe-i bülend-dilān-ı[4] münşiyān-ı ehālī-pesendüñ nevk-i ḫāme-i şihāb-naẓīrleri ile ketb ü tasṭīr olınan nāme-i vaḥy-sān ve ṭūmār-ı müjde-resān müfessir-i sırr-ı ***ve mā yaʿḳiluhā illā'l-ʿālimūne***[5] maẓhar-ı eẓhar-ı ***inne mine'l-ʿilmi ke-hey'eti'l-meknūn***[6] nüsḫa-i cāmiʿa-i ***velleẕī cā'e bi'ṣ-ṣıdḳı ve ṣaddeḳa***[7] ve ṣıdḳ-ı[8] revān-ı ḳalb-i[9] ***hāẕā kitābunā yenṭıḳu ʿaleykum bi'l-ḥaḳḳı***[10] ki ol aḳdem-i[11] ḫavāḳīn-i ʿaṣr ve ṭılsım-küşā-yı gencīne-i ʿizz ü naṣr zīnet-fezā-yı efsürdegāh-ı murābıṭ-ı mücāhid-i fi's-sebīli'llāh dārā-yı bā-rāy[12] u tedbīr dārib-i[13] dārāb-ı dārāt-ı Cemşīd'e[14] naẓīr muḥriz-i [NEK1-98a] faẓl-ı sābıḳ u ġābir vāriṣü'l-berr kābiran ʿan kābir dāver-i felek-yāver server-i ehālī-perver cenāb-ı saʿādet-īyāblarından eşref-i ānāt-ı saʿādet-āyātda (mışrāʿ[15])

[fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilün] Remel
Be-sākinān-ı cenān çün tecellī-i dīdār[16]

bedīdār oldı. (Naẓm[17])

---

[1] ḫayāte: ceyyidete M.
[2] Ar: Efendiler! İşte ruhum, veda ediyor size / Sabır ve yakınma ona teselli vermeyecekse.
Ruhumda hayatın olmasını çok isterdim / Şimdi ise, yokluğunuzdan beri kalmadı isteğim.
Allah ruhuma, hayatta kalmakla azap etmesin / Ardınızdan yaşamla faydalanmak değil dileğim.
[3] neşr: NEK1'de yok.
[4] dilān-ı: olan M.
[5] Ar: "Onları ancak bilginler düşünüp anlar." (Ankebût 29/43)
[6] Ar: "İlmin bir kısmı gizli bir şekildedir." (Hadîs-i Şerîf: Kenzü'l-Ummâl, 10/181 no. 28941)
[7] Ar: "Dosdoğru Kur'an'ı getiren ile onu tasdik edenler." (Zümer 39/33)
[8] ṣıdḳ-ı: NEK1 ve M'de yok.
[9] ḳalb-i: ḳālib-i M.
[10] Ar: "İşte kitabımız, size karşı gerçeği söylüyor." (Câsiye 45/29)
[11] aḳdem-i: aḳdām-ı M.
[12] rāy: reʾy NP, M.
[13] dārib-i: dārāb-ı NEK1, NP.
[14] Cemşīd'e: Cemşīd NP, M.
[15] mışrāʿ: NEK1'de yok.
[16] Far: Cennet'in sakinlerine Allah'ın tecellisini görmek gibi. be-sākinān-ı: sākinān-ı M.
[17] Naẓm: NEK1'de yok.

[fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilün] Remel
Hest der-dîde-i men ḫūb-ter ez-rūy-ı sefîd
Rūy-ı ḥarfî ki be-nūk-i ḳalem-et geşt siyāh

ʿAzm-i men bende çunānest ki tā ʿāḫir-i ʿumr
Dārem ez-behr-i şeref-ḫatṭ-ı şerîf-i tu nigāh[1]

(Neṣr[2]) Ol ṣaḥîfe-i şerîfe ki muʿcizāt-ı meʿānî-i rūḥ-perverinden ḥakîm-i nāṭıḳa-i zebān-āver-i engüşt-gezān ve mehebb-i feḥvā-yı bedîʿü'l-beyānından nesîm-i ḫoş-güẕer-i ***innī ecidu nefese'r-raḥmān***[3] vezândur. (Ḳıṭʿa[4])

[fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün] Remel
Der-ḫateş maʿnî-i pesendîde
Çūn baṣar der-siyāhî-i dîde

Zîr-i ḥarfî [NP-58a] *hezār nukte nihān*
Hemçu esrār-ı ġayb der-Ḳurʾān[5]

Ḫatvāt-ı taʿẓîm ü iclāl ile istiḳbāl ve ol ṭūmār-ı ġonçe-kirdār ile tezyîn-i ʿimâme-i devlet ü iḳbāl olınup ḳand-i mükerrer-i kelimāt-ı hemvārı iʿāde vü tekrār olınduḳça ẕāʾiḳa-i revâna[6] elfāẕ-ı Ḳurʾân gibi leẕẕet-i cedîde-i ġayr-ı ʿadîde iẕāḳa ve dil-i ḫālişü'n-niyye iştiġāl-i ḫavāṣṣ-ı terākîbiyyesiyle lemem-i hicr ü elemden taḥṣîl-i ifāḳa eyleyüp belki dîde-i pür-ḳurūrdan bükāʾü's-sürūr-i revân ve keṣret-i [M-47b] neşāṭ u selvetden (mışrāʿ[7])

[fe'ûlün fe'ûlün fe'ûlün fe'ûl] Mütekârib
Ve min feraḥi'n-nefsi mā yaḳtul[8]

(neṣr[9]) emārātı ẓāhir ü ʿıyān oldı. (Ḳıṭʿa[10])

[Vezin bulunamadı.]

---

[1] Far: Senin kaleminin ucuyla siyah renge boyanan harfin yüzü, benim gözümde beyaz yüzden daha güzeldir. Senin şerefli yazın için beklemeye, ben ömrümün sonuna kadar azmettim.
[2] Neṣr: NEK1'de yok.
[3] Ar: "Rahman'ın ferahlatmasını duyuyorum." (Hadîs-i Şerîf: Müsnedü'l-Bezzar, 9/150 no. 3702)
[4] Ḳıṭʿa: NP ve NEK1'de yok.
[5] Far: Onun mektubunda beğenilen mânâlar gözün karasındaki görme vasfı gibidir. Kur'ân'daki gayb esrarı gibi her bir harfinde bin tane nükte gizlenmiştir. ḫateş: ḫaṭṭeş M.
[6] revâna: revān-ı M.
[7] mışrāʿ: NP ve NEK1'de yok.
[8] Ar: Kimi sevinç var ki öldürür.
[9] neṣr: NP ve NEK1'de yok.
[10] Ḳıṭʿa: NEK1'de yok.

Etānī kitābun lev yemurru nesīmun bi-ḳabri
Le-ecdā nesmetehū ṣāḥibe'l-ḳabri

Ve ẕekkeranī şevḳan ve mā küntu nāsiyen
Ve lākinnehū tecdīdu ẕikrin ʿalā ẕikri[1]

(Neṯr[2]) Ol ṣaḫīfe-i ṣaḥf-ı iʿtibāruñ feḥvā-yı siḥr-āṣārında ʿasel-i luṭf-ı ḫiṭāb ḫall-i ʿunf-ı ʿitāb ile memzūc ve minvāl-i siyāḳ-ı maḳālde tār-ı cefā-pūd-ı vefā ile mensūc ḳılınup eṯnāʾ-i inbāda (naẓm[3])

[mefâ'îlün mefâ'îlün fe'ûlün] Hezec
Her ān k'ū ʿahd verzed dūst ān-est
Ferāmūşī ne şarṭ-ı dūstān-est[4]

(neṯr[5]) mażmūnı ile taʿrīż ve sülūk-ı ṭarīḳat-i ḥaḳīḳate taḥrīż olınmış. (Mışrāʿ[6])

[fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilün] Remel[7]
İn nīz hem ez-ṭāliʿ-i şūrīde-i māst[8]

(Neṯr[9])V***e kefā billāhī ḥasīben***[10] ki bu çāker-i nā-şekībānuñ ġarām-ı[11] bī-inḫirāmı ḍarr ü serrāda cehran ve sirran ġayr-ı muḫtelif ve nihāl-i ḥubb-ı cāvidān miyān-ı [NEK1-98b] cānda elif gibi müʾtelif olup şarṭ-ı vüdd-i vāfīye münāfī bir vażʿ-ı nādir ṣādır olmamaġla egerçi isnād-ı naḳż-ı ʿuhūd ve iḫtimāl-i nekṯ-i vuʿūddan dil-i bī-rāḥe berīü's-sāḥadur.[12] Lākin (naẓm[13])

[fe'ûlün mefâ'îlün fe'ûlün mefâ'îlün] Ta'vîl
Teḥammel ʿaẓīme'ẕ-ẕenbi mimmen tuḥibbuhū
Ve in künte mazlūmen fe kul ene ẓālimu[14]

---

[1] Ar: Bir mektup geldi bana. Kabirde meltem esse esintisi o kabirde yatana fayda verir. Bana da hiç unutmadığım özlemi hatırlatır; yeniledikçe yeniler hatıralarım.
[2] Neṯr: NEK1'de yok.
[3] naẓm: NEK1'de yok.
[4] Far: Söz veren herkes dost olmaz. Unutmak dostların/dostluğun şartı değildir.
[5] neṯr: NEK1'de yok.
[6] Mışrāʿ: NEK1'de yok.
[7] Hucendî'ye ait olan bu şiir nüshada eksik yazılmıştır. Tamamlandığında remel bahri oluşmaktadır.
[8] Far: Bu da bizim karışık talihimiz sebebiyledir.
[9] Neṯr: NEK1'de yok.
[10] Ar: "Hesap görücü olarak Allah yeter." (Nisâ 4/6; Ahzâb 33/39) Metinde: "Ve kefā bi-hī ḥasībān"
[11] ġarām-ı: ġarāb-ı NP, M.
[12] berīü's-sāḥadur: berīü's-sāʿadur M.
[13] naẓm: NEK1'de yok.
[14] Ar: Sevdiğinden gelen suçun büyüğüne tahammül et. Zalimim ben de, mazlum olsan bile.

(neşr[1]) medlūl-i bī-miṣāline imtiṣāl-i ṭarīḳ-i tevāżuʿ u edebe aḳreb belki muvāfıḳ-ı rıżā-yı[2] Rabb olup ḫuṣūṣan (mışrāʿ[3])

[Vezin bulunamadı.]
Ve yebḳa'l-vuddu mā yebḳa'l-ʿitāb[4]

(neşr[5]) [NP-58b] feḥvāsı merāret-i melāmeti istiḥlā ve debīr-i ḫıred-i pīr ṣaḥīfe-i taḳrīre[6] (naẓm[7])

[müstef'ilün fâ'ilün müstef'ilün fe'ilün] Basît
Leʿalle ʿatbeke maḥmūdun ʿavāḳıbuhū
Fe rubbe-mā ṣaḥḥati'l-ecsāmu bi'l-ʿileli[8]

(neşr[9]) maʿnāsın istimlā itmegin cürm-i nā-kerdeye iʿtirāf ve riyāż-ı iʿtibārdan mīve-i istiġfār[10] iḫtirāf olınup nefs-i ḫod-kām ile iḫtişām ***vemā uberri'u nefsi***[11] ʿurve-i vüṣḳāsına iʿtişām olındı. (Naẓm[12])

[mef'ûlü mefâ'îlü mefâ'ilün fâ'] Ahreb
Dārem be-ḫaṭāyī ki ne-dārem iḳrār
Kerdem zi-gunāhī ki ne-kerdem tevbe[13]

(Neşr[14]) Dil-i bī-ḳarār ümmīd-vārdur ki müdāme-i muḥabbet-i ṭūl-i müddet ile denn-i bedenden mütezāyidü'ṣ-ṣafā ve istifāża-i ḫaber-i iltifātları miyān-ı eḥibbāʾ-i sencīde-ṣıfātda ʿadīmü'l-ḫafā olup bu mażmūn-ı berāʿat-irşād inşād olınmaya. [M-48a] (Naẓm[15])

[mef'ûlü mefâ'ilün mefâ'îlü fe'ûl] Ahreb
Ān kes ki heme cehān be-yek dūst bi-dād

[1] neşr: NEK1'de yok.
[2] rıżā-yı: merżā-yı M.
[3] mışrāʿ: NP ve NEK1'de yok.
[4] Ar: Sevgi bâkîdir, paylama bâkî oldukça.
[5] neşr: NP ve NEK1'de yok.
[6] taḳrīre: taḳrīrde M.
[7] naẓm: NEK1'de yok.
[8] Ar: Hastalıklarla sağlık bulmuştur nice bedenler; umarım azarlamanın akıbeti de iyi olur.
[9] neşr: NEK1'de yok.
[10] istiġfār: istiġfāra M.
[11] Ar: "Ben nefsimi temize çıkarmam." (Yûsuf 12/52)
[12] Naẓm: NEK1'de yok.
[13] Far: Yapmadığım bir hatayı kabul ediyorum. Yapmadığım bir günah için tövbe ettim.
[14] Neşr: NEK1'de yok.
[15] Naẓm: NEK1'de yok.

V'ān ki zi-hemān dūst cefā dīd menem[1]

(Neṯr[2]) ʿAceb ḥālet-i pür-melāletdür ki miyān-ı dūstān-ı şikeste-bālde ṭaleb-i naʿīm-i viṣāl deʾb-i muḳarrer ve resm-i ġayr-ı muġayyer[3] iken inʿikās-ı devr-i süst-peymān ile bu ḳażiyyenüñ ʿaksi nümāyān ve emniyyet-i vuṣlat müstaḥīlü'l-imkān olup Necātī merḥūmuñ -ki sālār-ı şuʿarā-yı Rūm'dur- bu mażmūn-ı bī-hemāli ḥasb-i ḥāl-i bende-i pür-melāl olmışdur.[4] (Beyt[5])

[fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün] Remel
Sen baña gelmek baʿīd ü ben saña varmaḳ muḥāl
Kim Hümā inmez yere ḳonmaz kebūter Kaʿbe'ye

(Neṯr[6]) Hemān Ḫālıḳ-ı zemīn ü zamāndan ḫulūṣ-ı ṭaviyyet ile mesʾelet olınur ki mehebb-i dil-i ṣadāḳat-maṣḥūbdan hübūb iden nesīm-i duʿāʾ-i keṯīrüñ sürʿat-i teʾṯīri ile leb-i ġonçe-i ṭaleb ḍāḥik ü müstebşir ve müṭālaʿa-i nāme-i bī-miṯālleri ki sulṭān-ı viṣāle ḳāʾim-maḳām [NP-59a] ve sebeb-i bürʾ-i dil-i pür-saḳāmdur. [NEK1-99a] (Naẓm[7])

[fe'ûlün mefâ'îlün fe'ûlün mefâ'îlün] Ta'vîl
Yenūbu kitābu'l-aṣdiḳāʾi ʿani'l-ḳurbi
Fe men lem yecid māʾen teyemmeme bi't-turābi[8]

(Neṯr[9]) ʿAle't-teʿāḳub ve't-tenāvüb müteyessir olup ẕāt-ı Tehemten-ṣıfātları Heft-ḫᵛān-ı eḳālim-i sebʿada manṣūrü'l-livā ve dil-i pür-ibtihāclarında iḫtilāc eyleyen meṭālib ü āmālleri bār-gāh-ı cevād-ı müteʿālde revā olmaġla gülzār-ı ḫavāṭır-ı aḥbāb bārān-ı beşr-i bī-ḥisāb ile ser-sebz ü ṭarī ve ḥarem-serā-yı bāl-i dūstāndan ecānib-i ālām u aḥzān berī ola. (Ḳıṭʿa[10])

[mefâ'ilün fe'ilâtün mefâ'ilün fe'ilün] Müctes
Hemīşe tā ki ne-y-āyed yaḳīn naẓīr-i gumān
Hemāre tā ki ne-bāşed fenā ʿadīl-i beḳā

[1] Far: Bütün cihanı bir tek dost için veren ve o dosttan cefa gören benim.
[2] Neṯr: NEK1'de yok.
[3] muġayyer: muġayyerden NP, M.
[4] olmışdur: oldı M.
[5] Beyt: NEK1'de yok, Naẓm M.
[6] Neṯr: NEK1'de yok.
[7] Naẓm: NEK1'de yok.
[8] Ar: Arkadaşların mektubu yakınlık yerine geçer. Su bulamayan toprakla teyemmüm eder.
[9] Neṯr: NEK1'de yok.
[10] Ḳıṭʿa: NEK1'de yok.

Gumān-ı ḫāṭır-et ez-ṣıdḳ bād cuft-i yaḳīn
Beḳā-yı ḥāsid-et ez-renc bād ḥabs-i fenā[1]

72[2]

[fe'ûlün mefâ'îlün fe'ûlün mefâ'îlün] Ta'vîl
Uhayyīhi hayyāhu'l-ilāhu tahıyyeten
Ke-ihlāsatin miskiyyetin ve selāmen

Ve uhdī ileyhi da'veten mustecābeten
Tuzīlu ani'l-kalbi'ş-şeciyyi melāmen[3]

Destān-serā-yı dil ber-ḥasebi'l bülbül-i yuʿandil bu vechle naġme-senc ve ḫāne-i ḳalb-i vīrāneden bu resmle ṭılsım-küşā-yı [M-48b] defīne vü gencdür ki eger bu memlūk-i ṣadāḳat-intimādan istifsār mā buyurılursa ẓāhiran cism-i ḳarīnü'l-melāma ṣaḥn-ı ḥışn-ı ʿalāmete[4] selāmetde muḳīm ve bāṭınen cān-ı keşīrü'l-heyecān buḥrān-ı maraż-ı hicrān ile ġāyetde saḳīm olup zemīn-būs-ı ʿatebe-i vālā-maḳāma şaʿaf[5] u ġarām ol mertebe-i mürettebeden efzūn ve ol nişāb-ı ḥisābdan[6] bīrūndur ki feylesof-ı kilk-i[7] ṣāḥib-vuḳūf ʿuhde-i resm ve ḥadd-i māhiyyātdan[8] ḫurūc ve berīd-i ferāḥ-ı kām-ı aḳlām mirḳāt-ı künh-i[9] nuʿūt-ı ṣıfātına ʿurūc ide. [NP-59b] (Naẓm[10])

[mefâ'ilün fe'ilâtün mefâ'ilün fe'ilün] Müctes
Zi-kunh-i vaṣf-ı tu çun ḳāṣır-est ġayet-i nuṭḳ
Bihīne ḫıdmet-i men iḫtişār mī-āyed[11]

---

[1] Far: Daima inanmak, şüpheye benzemez, denk değildir. Fena da beka ile denk değildir. Senin kalbindeki şüpheler sadakatten dolayı inanmakla bir olsun. Hasetçilerinin varlığı da eziyetlerle beraber yokluk hapishanesinde sıkıntılarla habs olsun.
[2] NP: 59a; M: 48a. Başlık: NEK1, NP ve M'de yok.
[3] Ar: Allah'ın selamladığı gibi misk kokulu öze benzer selam ve esenlikle selamlarım onu. Hüzünlü kalpten tasaları alıp götürecek, kabul olunacak duaları hediye ederim ona. Ke-ihlāsatin: ke-aḫlāḳa M; da'veten: M'de yok.
[4] ʿalāmete: ʿalāmet-i NP.
[5] şaʿaf: şeġaf NP.
[6] nişāb-ı ḥisābdan: ḥisāb-ı nişābdan NP.
[7] kilk-i: M'de iki kere yazılmış.
[8] māhiyyātdan: māhiyyātından M.
[9] künh-i: kübh-i NEK1.
[10] Naẓm: NEK1'de yok.
[11] Far: Benim konuşma kabiliyetim seni her şeyinle övebilmek için eksik. Benim [anlatma] hizmetim ancak seçerek, kısaca anlatma şeklindedir.

(Neşr[1]) Çeşm-i duʿā reh-güẕer-i intiẓāra gümāşte ve raḳam-ı ricā levḥ-i dil-i zāra nigāştedür ki bu bende-i şekībende ki kāf-ı kūfī gibi dü-tā ve derūn-ı ṣāf-ı ṣūfī gibi bī-riyādur. Ḳabl-i ʿacelü'l-ecel ḳalʿa-i gevher-nigīn-i viṣāle vüṣūl ve bezm-i İrem-miṣāle müṣūl bulup müddetü'l-ʿömr ʿatebe-i āsmānda mānde olmaġla meyyān-ı ḫullānda -ki her biri nār-ı ışṭıbār ile mübtelā-yı ḥarḳ-ı[2] kübūd ve seng-i felāḫan-ı[3] hicrān ile ser-ā-pāy-ı cism-i nā-tüvānları[4] kebūd olmışdur- cebhe-i niyāzmendī vü żarāʿat [NEK1-99b] ile secde-i taʿẓīm ü taḥiyyet edā ve dil ü cān -ki ḫūlāṣa-i terkīb-i[5] insāndur- rāh-ı ḫıdmetde fedā olına. (Naẓm[6])

[mefâ'ilün fe'ilâtün mefâ'ilün fe'ilün] Müctes
Melūl şud dilem ender-şeb-i derāz-ı firāḳ
Meger ṭulūʿ kuned bāmdād-ı rūz-ı viṣāl[7]

(Neşr[8]) Nādī-i şeref-ṣudūrdan dūr olalı hübūb-ı iʿṣār-ı aʿṣār-ı firḳat ile bu eḳall-i ʿabīd-i berg-i bī-intifāʿ bīd gibi lerzān ve meṭāʿ-ı endūh u melāl ḥānūt-ı bālde erzān iken nāgāh ol meṣabb-ı füyūż-ı İlāh ḳıble-i itticāh-ı ehl-i cāh müctehid-i meẕheb-i inşā vü inşād mücāhid-i sebīl-i ṭaḳī vü irşād māʾü'l-vech-i muḥayyāʾ-i feṣāḥat nūr-ı bāṣıra-i teẕkīr ü naṣāḥat yaʿnī ḫiṭāb-ı maḳūl-i ʿaliyye ṣüret-nümā-yı ***lā yeʿtīhi'l-bāṭilu min beyni yedeyhi***[9] ol kitāb-ı masṭūr-ı varaḳḳ-ı menşūr ki mesāṭır-ı istiḳāmet-meẓāhiri mışdāḳ-ı ***yehdī ilā ṣırāṭin mustaḳīmin***[10] [M-49a] ve seyr-i firdevs-i kelām-ı muʿteberi vücūd-ı erbāb-ı dāniş ü hünere [NP-60a] bāʿiṣ-i Naẓretü'n-Naʿīm'dür. (Şiʿr[11])

[fe'ûlün mefâ'îlün fe'ûlün mefâ'îlün] Ta'vîl
Ketebte fe levlā enne hāẕā muḥallelun
Ve ẕāke ḥarām ḳıstu ḥaṭṭake bi's-seḥari

Fe vallāhi lā edrī ezheru ḥamīletin

[1] Neşr: NEK1'de yok.
[2] ḥarḳ-ı: ḥarf-i M.
[3] felāḫan-ı: felāż-ı M.
[4] nā-tüvānları: nā-tüvānlar NEK1.
[5] terkīb-i: terkīb ü NP.
[6] Naẓm: NEK1'de yok.
[7] Far: Gönlüm bu uzun ayrılık gecesinde hüzünlendi, meğer kavuşma gününün sabahı doğarsa [bu melalim gidebilir.]
[8] Neşr: NP ve NEK1'de yok.
[9] Ar: "Ona ne önünden [ne de ardından] batıl gelemez.." (Fussilet 41/42)
[10] Ar: "Doğru yola iletir." (Âyetlerde şu şekilde: "Dilediğini doğru yola iletir" Bakara 2/142, 213; Yûnus 10/25; Nûr 24/46. "Onları doğru yola iletir" Mâide 5/16)
[11] Şiʿr: NEK1'de yok, Naẓm M.

Bi-ṭırsike em durrin yelūḥu ʿalā naḥri

Fe in kāne zehran fe hüve ṣunʿu saḥābetin
Ve in kāne durran fe hüve min lucceti'l-baḥri[1]

(Neṯr[2]) Umūr-ı münḳarıżatü'l-imtiṯāl maʿlūm-ı bende-i mechūlü'l-ḥāl olduḳda sāḥa-i ḫıdmet-kārīde[3] vaẕīfe-i şükr-güzārī edā ve ḫıdemāt-ı meʾmūrün bihāya şevḳ-i bī-nihāye ve saʿy-ı bī-intihā ile ibtidā olınup resānende-i resāʾil-i muʿciz-āṯār teng-nāy-ı tevaḳḳuf u intiẕārdan inḳāẕ ve ol mühimm-i lāzımü't-temşiye vefḳ-i meşiyyet üzre infāẕ olınmışdur. (Naẓm[4])

[mefʿûlü fâʾilâtü mefâʾîlü fâʾilün] Muzâriʿ
Mārā ki nīst rişte-i ʿahd-i ḳadīm sust
Semʿan ve ṭāʿatih bi-kunīm ānçi emr-i tust[5]

(Neṯr[6]) Eger bu şikeste-bālüñ güẕerān-ı māh u sālden[7] suʾāl buyurılursa mānend-i nesnās-ı memkūr u nāşinās olan ünās ile īnās ne vechle ʿaẕāb-ı elīm olduġı maʿlūm-ı ṭabʿ-ı selīmdür. Bu bābda eshām u ishāb-ı münaġġaṣ-ı[8] ʿıyş ve dūstān-ı ġam-güsāruñ dil-i bā-vaḳārına sebeb-i ṭayş olmaġın ḫāṭır-ı bī-ṭarab iḫtimāl-i sūʾ-i edeb ile taḫvīf ve müzdeḥim-i aṣḥāb-ı emān u emānīden ṣıḳl ü girānı taḥfīf olındı. Ol ẕāt-ı mufażżal u mifżālden [NEK1-100a] ġāyet-i ümīd ü suʾāl budur ki bu çāker-i pür-ʿaybı ẓahr-ı ġaybda duʿāʾ-i bī-reyb ile taḳviyet ü imdād ve muḳābele-i sihām-ı mekīdet-i aʿdāda siper-i[9] duʿāyı iʿdād idüp sāniḥ olan muṣālaḥañuzda[10] bu bende-i miḳdāmı [NP-60b] istiḫdām buyurasız. (Şiʿr[11])

[müstefʿilün fâʾilün müstefʿilün fâʾilün] Basît
Lā ferraceʾllāhu ʿannī in mededtu yedī

[1] Ar: Mektup yazmışsın; helal ve haram olmasaydı yazını sihirle kıyas ederdim. Parlak kadife neye benzer, bilmiyorum vallahi Senin bu sayfana mı, gerdanda ışıldayan inciye mi? Yağmur bulutunun parlak bir çiçeği yahut derin bir deryanın sanatından inci ise.
[2] Neṯr: NEK1'de yok.
[3] ḫıdmet-kārīde: ḫıdmet-kārī-i NP, M.
[4] Naẓm: NEK1'de yok.
[5] Far: Bizim eski ahit ipliğimiz gevşek değildir, bağlılığımızı sürdürüyoruz. Duyduk ve itaat ettik; emir neyse onu yerine getiririz.
[6] Neṯr: NEK1'de yok.
[7] sālden: sālinden M.
[8] münaġġaṣ-ı: münaḳḳaṣ-ı NP, M.
[9] siper-i: seyr-i M.
[10] muṣālaḥañuzda: muṣālaḥañuza NEK1.
[11] Şiʿr: NEK1'de yok, Naẓm M.

İleyhi usāʾiluhū min ḥubbike'l-feracā[1]

(Neşr[2]) Meḫādīm-i lāzımetü't-tekrīme ʿarż-ı şevḳ ü ḥanīn ve istidʿāʾ-i himmet-i icābet-ḳarīn olınur. Eẕhān-ı bā-ḳabūllerinden meʾmūldür ki (mışrāʿ[3])

[mef'ûlü fâ'ilâtü mefâ'îlü fâ'ilün] Muzâri'
Āşufte-ḥāl-rā ne-buved muʿteber suḫan[4]

feḥvāsınca bu ḫaṭṭ-ı muḫabbaṭ ve kelām-ı münḥatt-ı pür-ġalaṭuñ ḳuṣūr-ı nā-maḥṣūrını ıṣlāḥ ve keşret-i iżāʿat ü ḳılleti[5] [M-49b] biżāʿat sebebi ile olan ḫabṭ-ı[6] bī-rabṭ ve ḫaṭāʾ-i ġayr-ı mümkünü'ż-żabṭını ḥaml-i ʿale'ṣ-ṣalāḥ buyuralar. Bundan ziyāde tafṣīl-i kelām müfżī-i melāl ü melām ve bāʿiṣ-i teberrüm ü seʾām olmaġın iḫtiyār-ı iḫtiṣār u icmāl ve tevārüd-i mekātīb-i muʿciz-esālībleri ricāsı ile -ki ʿunvān-ı cerāʾid-i münydür-noḳṣān-ı nāme-i[7] ḫullet-nişān ikmāl olındı. (Naẓm[8])

[mef'ûlü fâ'ilâtü mefâ'îlü fâ'ilün] Muzâri'
Tā hest ez-menāẓır-ı īn deyr-i şīşe-reng
Naḳş-ı hilāl-i ʿīd be-devr-i ḳadeḥ-i muşīr

Bād-et mudām cām-ı feraḥ der-kef-i murād
Bād-et zi-dūde jeng-i ġam ez-ḫāṭır-ı ḫaṭīr[9]

73.Vüzerādan Birine Bir Kimesnenüñ Dīvān-Efendilik Ḫıdmetiyle İstiḫdām Olınmasını Ricā-güne Mektūbdur.[10]

[fe'ûlün mefâ'îlün fe'ûlün mefâ'îlün] Ta'vîl
Fe lemmā sera'r-ruvvābdu naḥve diyārikum
Ve uʿciztu en esriye ve esʿā ila'l-ḳurbi

Beʿaşţu kitāben nāʾiben ʿan ziyāratī

[1] Ar: Sevginden kurtulma dileği [dilimden dökülürse], elimi uzatırsam Allah beni ferahlatmasın.
[2] Neşr: NEK1'de yok.
[3] mışrāʿ: NEK1'de yok.
[4] Far: Hâli/kafası karışık olanın söylediği söze itibar edilmez.
[5] ḳılleti: ḳıllet NP, M.
[6] ḫabṭ-ı: ḫayṭ-ı NP.
[7] nāme-i: NP'de yok.
[8] Naẓm: NEK1'de yok, Ḳıṭʿa M.
[9] Far: Bu şişe gibi olan semâdaki bayram hilalinin nakşı kadeh devrinde müşir olduğu sürece, senin de murad elinde ferah kadehi bulunsun ve kalbinden üzüntü pasları silinsin.
[10] NP: 60b; M: 49b. Başlık: NP ve M'de yok.

Ve men lem yecid mā'en teyemmeme bi't-turābi[1]

Ālāf-ı ilāf-ı bī-ḫilāf-ı ezeliyyü'l-ittişāl ve cevāhir-i zevāhir-i ẓavāhir-i duʿā'-i mümteniʿü'l-infişāl ki cāmiʿ-i şerā'iṭ-i feşāḥat [NP-61a] u belāġat olan müfredāt u mürekkebāt-ı ʿibāret-i berāʿat-intimāsınuñ muḥāẕāt-ı ṭarāvet ü ṭalāvet-i bī-intihāsında şafvet-i şeneb-i[2] dürr-dendān-ı ḥūr u vildān ve ḳıymet-i lemā'-i şefāh-ı yāḳūt-fām-ı rıḍvān bī-ḳadr ü pest ve kü'ūs-ı elfāẕ-ı cezālet-me'ālinde māl-ā-māl olan şahbā'-i meʿānī-i leṭāfet-nümūnını ki ***lā yuṣaddeʿūne ʿanhā velā yunzifūne***[3]dür. Aṣḥāb-ı ḥuẕẕāḳa ve erbāb-ı meẕāḳa iẕāḳa-i müẕekkir-i müsāmere-i bezm-i elest ola. Ol güher-i kemyāb-ı ṣıdḳ u iḫlāṣ mühdā'-i rābıṭa-i vüdd-i ḫāṣṣ ile iṯḥāf u iblāġ ve ol raḥīḳ-i kevṯer-i [NEK1-100b] işr-i ġarām Ḳanānī-i[4] esālīb-i kelāma sekb ü ifrāġ olınup nuseyf-i muḳbil-i bād-ı seḥer-ḫīz ile şevḳ-engīz ki[5] mirvaḥa-gerdān-ı ehl-i vecd ü ḥāl ve rūḥ-resān-ı hā'imān-ı şūrīde-bāldür. Ol nā'il-i kemālāt-ı nefs-i beşeriyye ve bālā-nişīn-i [M-50a] erā'ik-i ***ulā'ike hum ḫayru'l-beriyyeti***[6]nüñ nādī-i güzīn-i behişt-āẕīn-i Firdevs-tezyīnlerine firistāde ve kilk-i ġayb-dān-ı żamīr-şināsmaʿraż-ı meḥubbuvāt-ı şevḳ-i bī-ḳıyāsda istāde ḳılınduḳdan ṣoñra bu ḥamīm-i ḳadīm ki rüşūḫ-ı velā ve muvāfātına ʿālemü's-sırr ve'l-ḫafiyyāt āgāh ve işbāt-ı müddeʿā'-i ṣıdḳ-ı duʿāsına bilā-keddin ve zaḥmetin delālet-i āyet-i ***ve ceʿale beynekum meveddeten raḥmeten***[7] güvāhdur. (Naẓm[8])

[Vezin bulunamadı.]
Beynī ve beyneke fi'l-meveddeti nisbeh
Mestūratun ʿan sirri hāẕa'l-ʿālemin

Naḥnu'lleẕāni teʿārafet ervāḥunā
Min ḳabli ḫalḳı'llāhi ṭīnete Ādemin[9]

(Neşr[1]) Emr-i ẕī-bāl-i mā fi'l-bāl bu vechle ibdā ve tār-būd-ı maḳāli bu minvāl üzre isdā' ider ki her çend [NP-61b] ki çāpük-süvār-ı dil-i ārzūmend gülgūn-ı lisān-ı

[1] Ar: Öncüler diyarınıza doğru yürüdüklerinde [bense] akınlara kadar koyşup yürüyemediğimde bir mektup gönderdim ziyaret etmek yerine. Su bulamayan kimse toprakla teyemmüm eder sera'r-ruvvādu: serīyü'l-vā M.
[2] şeneb-i: neşb-i M.
[3] Ar: "içmekle başlarının dönmeyeceği ve sarhoş olmayacakları" (Vâkı'a 56/19)
[4] Ḳanānī-i: Fenānī-i NP, M.
[5] seḥer-ḫīz ile şevḳ-engīz ki: seḥer-ḫīz şevḳ-engīz ile NP, M.
[6] Ar: "İşte onlar yaratıkların en hayırlısıdırlar." (Beyyine 98/7)
[7] Ar: "Aranızda sevgi ve merhamet peydâ etmesi" (Rûm 30/21)
[8] Naẓm: NEK1'de yok.
[9] Ar: Benimle senin arandaki sevginin geçmişi var. Allah, çamurunu yaratmazdan önce Adem'in, bu âlemin gözlerinden saklı gizeminden bizim ruhlarımız tanışmıştı.

ṭalāḳat-resān ve şebdīz-i kilk-i faṣīḥ-zebān ile miyān-ı meydān-ı beyān-ı şevḳ-i bī-pāyānda taṣvīb-i sürʿat-i intiḳāl ve ṣavālice-i fünūn-ı istiṭrād ve ḳuvvet-i sevāʿid-i ḳavāʿid-i vidād ile niyyet-i iḥticān-ı gūy-ı maḳāl eyleye. Ḫıred-i ṣāʾib-tedbīr-i ʿınān-gīr olup ḫużarāt-ı mişvār-ı teşvīr ü ḥicābe kebvet ü inkibābdan taḫvīf ve sebbaḳ-ı ḥalbe-i rehān-ı cevdet-eẕhān ḫużūrında rekż-i semend-i ṭabʿ-ı pür-ḳuşūrdan taʿvīḳ ü tesvīf olındı. (Naẓm[2])

[mefâ'ilün fe'ilâtün mefâ'ilün fe'ilün] Müctes
Be-ʿacz muʿterif āmed[3] zi-ʿadd-i evṣāf-et
Ki hest ʿacz zi-idrāk ġāyet-i idrāk[4]

(Neṯr[5]) Lā-cerem esb-i ferāḫ-kām-ı faṣl u vaṣl mızmār-ı taḫḳīḳ-i ferʿ ü aṣlda icāle ve zimām-ı efānīn-i kelām dest-i tevriye vü istiḫdām ile cānib-i basṭ-ı āmāle imāle olınmayup āteş-kede-i cenāndan fürūzān olan nār-ı taḥannün ü ġarāmuñ hengām-ı tevaḳḳud u ızṭırāmında gāh (naẓm[6])

[Vezin bulunamadı.]
Der-ḫ ̌āb-ı ḫoş ez-ḫayāl-i ū ḫursend-em
Āh e'r ne ʿināyet-i ḫayāleş būdī[7]

(neṯr[8]) feḥvāsı ile tesliyet-i ḳalb-i muġannī ve gāh (naẓm[9])

[mef'ûlü mefâ'îlü mefâ'îlü fe'ûl] Ahreb
Mā-rā be-tu ittiṣāl-i rūḥānī hest [NEK1-101a]
Sehlest ger iʾtilāf-ı cismānī nīst[10]

(neṯr[11]) maġzāsı ile şevḳ-i yektāʾ-i dil-i nā-şekīb ʿale'ṭ-ṭarīḳi't-taġlīb müṯennā ḳılınur. [M-50b] (Şiʿr[12])

---

[1] Neṯr: NEK1'de yok.
[2] Naẓm: NEK1'de yok.
[3] āmed: M'de yok.
[4] Far: Sanki senin vasıflarını saymaktan aciz olduğunu itiraf etti. Çünki aczini idrak etmek idrakin gayeti mânâsına gelir.
[5] Neṯr: NEK1'de yok.
[6] Naẓm: NEK1'de yok.
[7] Far: Güzel uykuda onun hayalini görmekten memnunum. Uyanık olsam onun hayalini görme ihsanına dahi kavuşamazdım. ḫoş: ḫīş M.
[8] neṯr: NEK1'de yok.
[9] Naẓm: NEK1'de yok.
[10] Far: Bizim seninle ruhanî bir bağımız var. Cismanî olarak bir arada olmasak da sorun olmaz.
[11] neṯr: NEK1'de yok.
[12] Şiʿr: NEK1'de yok, Naẓm M.

[müstef'ilün fâ'ilün müstef'ilün fâ'ilün] Basît
Uʿallilu'n-nefse bi'l-āmāli erḳubuhā
Mā aḍyeḳa'l-ʿayşu levlā fusḥatu'l-emeli[1]

(Neşr[2]) Baʿd-ı izhār levʿati'l-eşvāḳ ṭabʿ-ı nevvār-ı āfitāb-işrāḳlarına ki maṭraḥ-ı eşiʿʿa-i ***yekādu zeytuhā yuḍī'u velev lem temseshu nār***[3] ve pertev-i mirʾāt-ı ***yekādu senā berḳıhi yeẕhebu bi'l-ebṣār***[4] olduġı kenārin ʿalā-menār kenār-ı ufḳ-ı ḥissī-i yaḳīnde [NP-62a] meşhūd-ı hūşmendān-ı dūr-bīndür. Ẓāhir ü müstebīn ola ki nāḳıl-ı Resāʾilü İḫvānü'ṣ-ṣafā kātib-i ṣafā ki secencel-i celī ṭabʿ-ı zekī ve ẕihn-i ẕekāsı mışḳala-i jeng-zidāʾ-i selāmet-i fıṭrat ile pür-ṣafā ve küttāb-ı dīvān-ı felek-cenābuñ āb-rūy-ı maʿrifet-cūyı olduġı ʿadīmü'l-ḫafā olup bu faḳīre telmīẕ-i ḫāṣ ve zamān-ı riyāsetümüzden berü kemāl-i teyaḳḳuẓ u kiyāset ile muḳīm-i kūy-ı iḫlāṣdur. (Naẓm[5])

[fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün] Remel
Ez cebīn-i ḥāl-i v'ey rūy-ı ṣadāḳat lāmiʿest
Nīst iġrāḳī der-īn maʿnī beyān-ı vāḳıʿest[6]

(Neşr[7]) Ḥālā şāhid-i dil-nevāz-ı meʾārib ü evṭārı pes-i perde-i intiẓārdan ʿarż-ı dīdār ve müsāʿide-i cüdūd-ı baḫt-ı ḫˇāb-ālūdını[8] bīdār idüp ġāşiye-i ḥāşiye-i bisāṭ-ı ḫıdmeti berdūş ve kendüyi bāb-ı übbehet-meʾāblarında ḥalḳa-be-gūş itmegi bu çāker-i keʾīb-i nā-şekīb ile istişāre ve imżāʾ-i[9] ʿazīmet ü ṣarīmetde istiḫāre itdükde bu emr-i müteyemmin ber-ḥasebü'l-müsteşār-ı müʾtemin taṣvīb ve itmām-ı kār-ı ḫayr-encāma

[mef'ûlü fâ'ilâtü mefâ'îlü fâ'ilün] Muzâri'
Der-kār-ı ḫayr ḥācet-i hīç istiḫāre nīst[10]

feḥvāsı üzre ḥaṣṣ u terġīb olınup āsitān-ı melāʾik-maṭāf-ı müfcirü'l-elṭāflarına revān ve murġ-ı lisānı nevāʾ-i ümmīd-i iḥsānları ile nevān[11] oldı. (Şiʿr[12])

---

[1] Ar: Hasta ederim bu canı beklediğim umutlarla. Ümidin ferahlığı olmasa ne kadar dardır hayat.
[2] Neşr: NEK1'de yok.
[3] Ar: "Bu ağacın yağı, ateş dokunmasa bile, neredeyse aydınlatacak (kadar berrak)tır." (Nûr 24/35)
[4] Ar: "Şimşeğinin parıltısı neredeyse gözleri alacak." (Nûr 24/43)
[5] Naẓm: NEK1'de yok.
[6] Far: Onun hâlinin alnında sadakat parlamaktadır. Bu mânâda hiçbir abartı yok; bu gerçek bir beyandır.
[7] Neşr: NEK1'de yok.
[8] ḫˇāb-ālūdını: ṣavāb-ālūdını NP, M.
[9] imżāʾ-i: ifżāʾ-i NP.
[10] Far: Hayır işlerinde istiâreye hacet yoktur.
[11] nevān: nevā M.
[12] Şiʿr: NEK1'de yok, Naẓm M.

[fe'ûlün mefâ'îlün fe'ûlün mefâ'îlün] Ta'vîl
Huve'l-baḥru min eyyi'n-nevāḥī eteytehu
Fe luccetuhū'l-maʿrūfu ve'l-cūdu sāḥiluh

Terāhu iẕā mā ciʾtehū mutehellilen
Ke-enneke tuʿtīhi'lleẕī ente āmiluhū

Teʿavvede besṭa'l-keffī ḥattā lev enneh
Ṣenāhā li-ḳabḍın lem tuʿṭıhī enāmiluh

Ve lev lem yekün fī keffihī ġayru nefsih [NP-62b]
Le-cāde bihā fe'lyetteḳı'llāhe sāʾiluh[1]

(Neṣr[2]) ʿAtabe-i ʿizzet-şümūllerine vüṣūl ile ceẕlān u ferıḥ ve lebān-ı lübāneti münşerıḥ olup [M-51a] dest-i dür-feşān-ı direfşānlārını ki muẕhir-i maẍmūn-ı (naẕm[3])

[müstef'ilün fe'ilün müstef'ilün fe'ilün] Basît
Yedun lev enne feme' ṣ-ṣārī [NEK1-101b] *yuḳallibuhā*
Mā kāne yaẕmeʾu yevmen baʿdehū ebedā[4]

(neṣr[5]) ve mecrā-yı yenābīʿ-i cūd u nüdādur. Leṣm ü taḳbīl ile dil-i ʿalīl-i ġalīli şādāb ve ḫarāb-ābād-ı fuʾād-ı keṣīrü'l-cevādları maʿmūr olduḳda kemāl-i refd ü efḍāllerinden ki (naẕm[6])

[fe'ilâtün mefâ'ilün fe'ilün] Cedîd[7]
Ṣıyt-ı iḥsān-ı keff-i dur-pāş-eş
Ṭaʿn-ı Maʿn-est u mātem-i Ḥātem[8]

(neṣr[9]) żarāʿat ü ibtihāl u dīde-i emniyyet küḥlü'l-cevāhir-i ġubār-ı pāy-ı tūtiyā-ḫāṣiyyetleri ile iktiḥāl olınur ki sālifü'l-beyān kātib-i mekātīb-i istiḳāmet-nişānı

[1] Ar: O, ne tarafından gelsen de derinliği bilinen sahili cömertlik olan bir deryâdır. Adeta kendi ümit ettiğini ona veren sen, yüzü ışıldayarak geldiğinde yanına görürsün. O, eli açık olmaya alışkındır ve hatta elini eğse parmakları almaya izin vermez. Elinde canından başka bir şey olmasa da cömertçe verir. İsteyen kimse Allah'tan korksun.
[2] Neṣr: NEK1'de yok.
[3] naẕm: NEK1'de yok.
[4] Ar: Denizcinin ağzı bir eli evirip çevirse ebediyete dek bir daha hiç susamaz.
[5] neṣr: NEK1'de yok.
[6] ki: M'de yok; naẕm: NP ve NEK1'de yok.
[7] Metinde, Câmî'ye ait olan bu şiir eksik yazılıdır. Vezin orijinaline göre verilmiştir.
[8] Far: Onun elinin yaptığı ihsanlarının sesi Hâtem'i mâteme sokar, Ma'n için de bir tan, kınamadır.
[9] neṣr: NP ve NEK1'de yok.

maṭraḥ-ı eżvāʾ-i luṭf u inʿām ve ḫıdmet-i[1] pür-menfaʿatlerinde istiḫdām itmekle bu çāker-i ṣafiyy-i vefiyyü'l-cenānı memnūn-ı iḥsān ve esb-i esbāb-ı niyāz u iḳtirāḥı ḳıyād-ı isʿāf u incāḥ ile irsān buyuralar. (Naẓm[2])

[mefâ'ilün fe'ilâtün mefâ'ilün fe'ilün] Müstec
Be-ʿarż-ı nāme ger ibrām mī-kunem ez-dūr
Kemāl-i luṭf-ı tu bāyed ki dāred-em maʿẕūr[3]

(Neşr[4]) İnşāʾallāhü'l-mennān sürʿat-i benān u cevdet-i beyān ve dirāset-i sebaḳ-ı[5] firāset ve ṣıyānet-i nesaḳ-i diyānetden iẓhār-ı şükrān u rıżā ve kemāl-i ʿiffet ü emāneti mezīd-i irfād u ʿināyetlerini iḳtiżā idüp bu kemīne-i pür-şevḳüñ sevḳi aḥyāz-pesend-i bī-pāyān ve āferīn-i vāfir-i firāvānda muḳarr eylemek muḳarrerdür. (Naẓm[6])

[mefâ'ilün fe'ilâtün mefâ'ilün fe'ilün] Müstec
Baʿīd nīst zi-tu luṭf u merḥamet kerden
Keʾz-āfitāb ʿaceb [NP-63a] *nīst ẕerre perverden*[7]

(Neşr[8]) Zīrā bu ṣıddīḳ-i bī-riyāda ol kerīm-i bāhirü's-siyādeye[9] cümleden ziyāde ṭīb-i ḳurūn ve ṣafvet-i derūn-ı ṣabābet-i füzūn muḳarrer ve şehd-i meḥāsin-i bī-kerānları meẕāḳ-ı cānda mükerrer iken ne iḫtimāldür ki reşād-ı[10] ḥāline vāḳıf ve sedād-ı bāline ʿārif olmaduġımuz şaḫṣ-ı bā-reyb medḥ ü işnā ve ***racmen bi'l-ġaybi***[11] tertīl-i āyet-i ***ve mā şehidnā illā bimā ʿalimnā***[12] olına. Belki ol raḳḳ-ı müʾeddeb ve vaḳūr-ı vüfūr-ı faẓl-ı nā-maḥṣūrlarına her vechle ḥaḳīḳ ve şāyeste-i luṭf-ı celīl ü daḳīḳ olduġı cihetden bāb-ı mevʾilü'r-rehādetlerine[13] taʿrīf ü şehādetde [M-51b] ıṭrāʾ ve ḥasebü'l-vifāḳ ḥaḳīḳat-i ehliyyet ü istiḥḳāḳı idrāʾ[14] olınup hilāl-i istīhāli istifāde-i nūr-ı āfitāb-ı

[1] ḫıdmet-i: ḥadd-i minnet M.
[2] Naẓm: NEK1'de yok.
[3] Far: Nameyi arz etmek konusundan ısrarcı oluyor isem de senin lutfunun çokluğu beni mazur görmeni sağlamalı.
[4] Neşr: NEK1'de yok.
[5] sebaḳ-ı: sebeb-i NP.
[6] Naẓm: NEK1'de yok.
[7] Far: Merhamet ve lutf sana yakışır. Çünkü güneşin, zerrelerini aydınlatması tuhaf bir şey değildir. ʿaceb: ʿacīb M.
[8] Neşr: NEK1'de yok.
[9] bāhirü's-siyādeye: ṣāḥibü's-siyādeye NP, M.
[10] reşād-ı: irşād-ı M.
[11] Ar: "Gaybı taşlamak (bilinmeyen hakkında tahmin yürütmek)." (Kehf 18/22)
[12] Ar: "Biz ancak bildiğimize şahitlik ettik." (Yûsuf 12/81)
[13] rehādetlerine: rehāvetlerine NP.
[14] idrāʾ: evrāʾ NP, M.

inʿām ile bedr-i tamām olmaḳ ricāsı īżāḥ ve maṭraḥ-ı enẓār-ı birr ü nevāl olmaḳ [NEK1-102a] aḳṣā-yı āmāl olduġı tebyīn ü ifṣāḥ olındı. (Ḳıṭʿa[1])

[mef'ûlü mefâ'îlü mefâ'îlü fe'ûlün] Hezec
Ārī ḥarem-i cūd-ı tu şud kaʿbe-i ḥācāt
Ke'z her ṭarafī ḫalḳ-ı cihān rū-be-tu dārend[2]

(Neṣr[3]) Ġāyet-i biġyet budur ki rūz-be-rūz mesāʿī-i ṣadāḳat-bürūzı pesendīde ve küll-i emeli tenessüm-i nesīm-i luṭf-ı cesīmleri ile ḫandīde olup sebeb-i ināre-i mişkāt-ı[4] ülfet ve bāʿiṣ-i tefettüc-i ikmām-ı zülfet ola. (Naẓm[5])

[mefâ'ilün fe'ilâtün mefâ'ilün fe'ilün] Muzâri'
Umīd-i ḫalḳ revā kun be-mekremet ki tu nīz
Muḳarrer-est ki bā-ḫod umīd-hā dārī

Bidih murād-ı faḳīrān be-luṭf tā bi-dihed
Murād-hā ki tu ez-ḥażret-i Ḫudādārī[6]

(Neṣr[7]) Bundan ziyāde maḫleb-i ser-tīz-i şāhbāz kilk-i belāġat-perdāz ile ṭavāvīs-i elfāẓ-ı rengīn ve teẕervān-ı meʿānī-i şīrīn iḳtināş u taṣyīd[8] ve aşḳar-ı muṭlaḳü'l-ʿınān zebān-ı meydān-ı [NP-63b] ekṣār-beyānda ʿaḳl u taḳyīd olınmadı. (Ḳıṭʿa[9])

[mefâ'ilün fe'ilâtün mefâ'ilün fe'ilün] Muzâri'
Hemīşe tā zi-berāy-ı niẓām-ı ʿālem-i kevn
Hemī[10]*-kunend kevākib ber-īn sipihr-ḳırān*

Ẓılāl-i cāh-ı tu pāyende bād u ḫod bāşed
Ki hest ẕāt-ı şerīf-et ḫulāṣa-i devrān[11]

[1] Ḳıṭʿa: NEK1'de yok, Naẓm M.
[2] Far: Evet, senin cömertlik haremin hâcetlerin elde edildiği merkez (Kâ'be) durumundadır. Öyle ki dünyanın her tarafından insanlar yüzünü sana doğru dönerler.
[3] Neṣr: NEK1'de yok.
[4] mişkāt-ı: şükât-ı M.
[5] Naẓm: NEK1'de yok.
[6] Far: Burada kerem ederek halkın ümitlerine karşılık ver. Malumdur ki senin de ümitlerin vardır. Sen lutfederek fakirlerin istediklerini ver ki senin isteklerini de Allah sana versin.
[7] Neṣr: NEK1'de yok.
[8] taṣyīd: taẓyīd NEK1.
[9] Ḳıṭʿa: NEK1'de yok.
[10] hemī: hemīn NP, M.
[11] Far: Gökyüzündeki yıldızlar daima bu dünyanın nizamı için birbirine yaklaşırlar. Senin şan ve şevketinin gölgesi de kalıcı olsun. Tabii olarak sen ve şerefli zâtın bu zamanın özüsün.

74[1]

[mef'ûlü mefâ'îlü mefâ'îlü fe'ûl] Ahreb[2]

Ey ān ki tuyī cihān-ı muẓlim-rā nūr
V'īn menzil-i vīrāne be-ẕāt-et maʿmūr
V'āllāh ki me-rā nīst be-ġayr-ı tu penāh
Der-ʿālem-i mulk u berzaḫ u yevm-i nuşūr[3]

ʿUrāże-i teslīmāt-ı bī-iʿtirāż ve ḳurāże-i deʿavāt-ı ʿadīmetü'l-inḳırāz ki murḳışş-ı müştāḳān-ı bī-ḳarār belki müsekkir-i muḥteşemān-ı bā-vaḳār olan sürūd-ı nesīb-i sürūr-intisāb ve müdāme-i teşbīb-i şevḳ-intişābınuñ taʿrīf-i naʿt u medīḥ ve tavṣīf-i luṭf-ı işāret ü telmīḥinde[4] revan-ı Aşmaʿī ve Rāciz ʿĀciz ve maġzā-yı iḫlāṣ-fezāsınuñ ki Nāmūs-ı Ekber gibi ḳabl-i ġamżü'l-başar südde-i sidretü'l-müntehāya ṣuʿūd ve maḳāʿid-i isticābetde ḳuʿūd [M-52a] eylemişdür ve şiddet-i teʾşīrinden ḳable't-taḳrīr bārgāh-ı ***fe'stecebnā lehu fe necceynāhu***[5]da bilā[6]-ḥāciz nāciz ola. İnvāḳ-ı eşvāḳa taḥmīl ve iḥmāl-i icmāl ehdāb-ı ādāb ile tecmīl olınduḳdan ṣoñra dil-i pür-iḥtirāz-ı meveddet-iḥrāzdan bu vechle ibrāz-ı rāz olınur ki bu faḳīr-i bī-ensāb ve mübtelā-yı devāhī vü enṣāb -ki naṣīb [NEK1-102b] manṣıb-ı dünyādan bī-nişābdur- ġalvāʾ-i şebābdan nebāhet-i kesb-i feżāʾili tażāʿīf-i taṣānīf-i efāżıldan[7] tālī ve tenzīl-i Rabb-i celīlde ẕikr-i ʿulemāʾ-i [NP-64a] muḳaddeme[8] beyān-ı enbiyāya tālī olmaġın her rūz burūz-ı cemāl-i icmāl ü tafṣīl ve her şeb şebb-i nār-ı taḥṣīl ile ḥall-i ġavāmıż-ı şücūn-ı fünūna saʿy ve tevsen-i nefs-i tünd-kām çerā-gāh-ı ihtimām-ı tamāmda raʿy olınurdı. Gāh leyāl-i ṭıyālde muṣāberet-i müṣāberet-i rüsūm-ı ʿulūma iştiġāl idüp *iẕā eradte'l-kerāmeh fe*[9] *ḳuli'l-kerā meh*[10] manṭūḳı ile ibtidāʾ-i ġasaḳ-ı şāmdan intihāʾ-i falaḳ-ı bāma dek tesvīd-i evrāḳ-ı seyyāre içün dīde-i sitāre gibi teyaḳḳuẓ ve gāh tefeccür-i enhār-ı nūr-ı nehārda ḥall-i meʿāḳıd-ı ʿulūm-ı ʿaḳliyye vü naḳliyyeye ṣarf-ı iḳtidār

[1] NP: 63b; M: 51b. Başlık: NEK1, NP ve M'de yok.
[2] İlk mısra " mef'ûlü mefâ'ilün mefâ'îlün fâ'", ikinci mısra "mef'ûlü mefâ'îlü mefâ'îlün fâ'", son mısra ise "mef'ûlü mefâ'ilün mefâ'îlü fe'ûl" rubai kalıplarıyla yazılmıştır.
[3] Far: Ey bu karanlık dünyayı aydınlatan! Bu viran olan hane senin zâtınla mâmurdur. Vallahi, benim için mülk âleminde de, berzahda da, yevm-i nusurda da senden başka sığınılacak bir yer yoktur.
[4] telmīḥinde: telmīḥde M.
[5] Ar: "Hani o daha önce dua etmişti de biz onun duasını kabul ederek, kendisini ve ailesini o büyük sıkıntıdan (tufandan) kurtarmıştık." (Enbiyâ 21/76)
[6] bilā: M'de iki kere yazılmış.
[7] efāżıldan: fāżıldan NP, M.
[8] muḳaddeme: muḳaddeme-i NP, M.
[9] fe: şe M.
[10] Ar: Onur istiyorsan, uykuya yeter de!

idüp *el-ʿilmu cemālun lā yaḫfā ve nesebun lā yucfā*[1][2] ḫaber-i maṣdūḳı ile[3] ṣüḳūb-ı tebāşīr-i esḥārdan vüḳūb-ı deyācīr-i tāra dek tebyīż-i levāʾiḥ-i[4] ḫavāṭır içün deḳāʾiḳ ü nevādir taḥaffuẓ iderdüm. Sebīl-i taḥṣīlde irtikāb-ı vaṣab ü naṣab ve irtikām-ı taʿab u taġab olınmaġla bār-ı idbārı ketf-i iḫtiyār ve kāhil-i[5] iḫtibār ile ḫāmil ve kūşe-i bī-tūşe-i ıḳtār u iftiḳārda güm-nām u ḫāmil[6] olup lākin ḳımme-i ḳınne-i feżāʾile tesennüm[7] itdükçe riyāḥ-ı ʿadem-i irtiyāḥ tenessüm ve şīr-i şerr-i eyyām rūy-ı baḫt-ı nā-fercāma tebessüm eyledi. (Naẓm[8])

[mef'ûlü mefâ'îlü mefâ'îlü fe'ûlün] Hezec
Bāşed be-huner bīşīʾ-i ḳadr-i heme kes līk
Kem-ḳadrī-i men bende be-ḳadr-i huner āmed[9]

(Neşr[10]) Reşāşet-i ḥal ve ḳıllet-i menāl devlet ü iḳbāle bāʿiş-i taʿavvuḳ ve şürekāʾ-i[11] ḥasīseye sebeb-i sebḳ ü tefavvuḳ olup ıṭlāl-i[12] āmāl cānib-i iżmiḥlāle māʾil ve kevkeb-i [M-52b] ḳabūl ḥażīż-i ufūle rāciʿ ü āʾil olmaġla ḫılāl-i iştiġālde güẕerān olan şeref-i rūzgār-ı bī-emān bī-fāʾide [NP-64b] mużayyiʿ ve cemiʿyyet-i ḫāṭır terāzum-ı[13] endūh-mütevātir ile perīşān u müvezzaʿ olup taḫaṭṭī-i ṭarīḳ-i maʿārif-i beyyinü'l-ḫaṭā ve iddiʿā-yı naẓm u neşr-i ʿavārif ʿayn-ı ġabn u raṭā[14] olduġı ke'n-nāri ʿala'ḍ-ḍāmir ẓāhir ü zāhir oldı. (Naẓm[15])

[mef'ûlü fâ'ilâtü mefâ'îlü fâ'ilün] Muzâri'
Merdum be-fażl-ı sūd-ı du-ʿālem ṭaleb kunend
Baḫşāy ber-kesī ki zi fażl-eş resed ziyān[16]

[1] yucfā: yuḫfā M.
[2] Ar: İlim gizli kalmayan bir güzellik, cefa görmeyen bir şereftir.
[3] ile: üzre NP.
[4] levāʾiḥ-i: levāʾic-i M.
[5] kāhil-i: kāmil-i NP.
[6] ḫāmil: ḥāmil NP.
[7] tesennüm: tenessüm NP.
[8] naẓm: NEK1'de yok.
[9] Far: Herkesin kıymeti hünerin çokluğuyladır. Ancak ben kulun kıymetsizliği hünerimin kıymeti sebebiyledir.
[10] Neşr: NEK1'de yok.
[11] şürekāʾ-i: sergāh-i M.
[12] ıṭlāl-i: ıṭlā-yı NP, M.
[13] terāzum-ı: tezāḥum-ı NP, M.
[14] raṭā: raẓā M.
[15] Naẓm: NEK1'de yok.
[16] Far: İnsanlar iki dünyada faydanın artmasını (ilim tahsili) talep ederler. Fazlından ziyan yetişen kişiyi bağışla.

(Neṣr[1]) Müddet-i medīde[2] müntesib ve biżāʿat-i ḫıdmetini müktesib olduġumuz vezīr-i vizr-peẕīrden [NEK1-103a] ki ḥaḳḳında zebān-ı zamāndan bu ḳıṭʿa-i nev-ẓuhūr ṣudūr itmişdür. (Ḳıṭʿa[3])

[fe'ilâtün mefâ'ilün fe'ilün] Cedîd
Ṣoñı alçaḳ olur vezīr olanuñ
Oldı zīrā ki anuñ āḫiri zīr

Olur ehl-i serīr ḥasret ile
Aña şāhid yeter delālet-i mīr

(Neṣr[4]) Her zamān secencel-i zamānda ḫilāf-ı maʿhūd eşkāl-i işkāl meşhūd olup ʿadem-i iḥtimāl-i neyl-i āmāl naḳş-ı nigīn ve ol ḥaremden muḳaddemāt-ı ḥirmān oldı. Muḥaṣṣal-ı kelām-ı mufaṣṣal budur ki bu maḥall-i mecelde[5] lisān-ı ḳudret-i beyān lāl ve ṣārim-i zebān-ı ḳarīn kelāl olup muḳaddemāt-ı mürettibe-i ḫilāf-ı murādı müntic ve nüḳūd-ı tedbīr-i bī-nüfūẕ bāzār-ı iʿtibārda ġayr-ı rābiḥ ü rāyic oldı. (Mıṣrāʿ[6])

[mef'ûlü fâ'ilâtün mef'ûlü fâ'ilâtün] Muzâri'
Yā Rab me-bād kes-rā maḫrūm bī-ʿināyet[7]

(Neṣr[8]) Ẕihn-i āfitāb-tāb-ı ḥaḳāʾiḳ-metāblarına[9] -ki rāzdān-ı ***ʿindehu ʿilmun mine'l-kitāb***[10]dur- rūşen ü muʿayyen ola ki emr-i maʿīşetde iḳtirāf miḳdār-ı kifāf vācib ve etbāʿ u eşyāʿuñ muḥtācü'n-ileyhim olan mühimlerini telāfī-i vāfī lāzım u lāzibdür. Bu maḳūle ḳaḥṭ-ı sāl-i refd ü nevālde īrād-ı mübeyyen ve idrār-ı muʿayyenī olmayan faḳīr-i cerīḥü'l-bālüñ ḥāli [NP-65a] ne vechle iżṭırāb u iżṭırār üzre olacaġı muḥtāc-ı iẓhār u ichār degüldür. Saʿādetlü pādişāh-ı Cem-cāhuñ *eʿazza'llāhu bi'l-aʿmāri'l-muʾebbedeh ve'l-enṣāri'l-mueyyedeh*[11] zamān-ı rāḥat-nişānlarında sükkān-ı biḳāʿ u ḍavāḥī ve[12] ḳuṭṭān-ı ribāʿ u nevāḥīden ṣimāl u rezāl ve işrāf ü inzāl-i *ʿalā ḳadri*

[1] Neṣr: NEK1'de yok.
[2] medīde: medīd-i NP, M.
[3] Ḳıṭʿa: NEK1'de yok, Naẓm M.
[4] Neṣr: NEK1'de yok.
[5] mecelde: muḥillde NEK1.
[6] Mıṣrāʿ: NEK1'de yok, Naẓm M.
[7] Far: Ya Rabbi kimseyi mahrum ve inayetsiz bırakma!
[8] Neṣr: NEK1'de yok.
[9] metāblarına: meṣāblarına M.
[10] Ar: "Kitaptan bilgisi olan biri." (Neml 27/40)
[11] Ar: Sonsuza dek süren ömürlerle ve desteklenen yârenlerle Allah aziz kılsın.
[12] eʿazza'llāhu bi'l-aʿmāri'l-muʾebbedeh ve'l-enṣāri'l-mueyyedeh [12] zamān-ı rāḥat-nişānlarında sükkān-ı biḳāʿ u ḍavāḥī ve: NP ve M'de yok.

ḳadrihim[1] ḳuṣārā-yı niyyetlerine fāʾiz ve Ḳuṣvā-yı meniyyetlerine ḥāʾiz olup ḫuṣūṣan bu faḳīr-i vaḳīr-i tevḳīrüñ[2] [M-53a] ikfā vü aḳrān ve etrāb[3] u aḫdānı ġavārib-i merātib-i sāmiyeye imtiṭā ve cādde-i merāḳī-i nāmiyeye iḫtiẕā itmişler iken meşiyyet-i Īzed-i müteʿāl ile bu müşettetü'l-bālüñ binā-yı münāsı müteveccih-i inḳıżāż ve cemʿiyyet-i ḫāṭır-ı keşīrü'l-meḫāṭırı[4] ḳarīn-i infiżāż oldı. Ḫulāṣa-i kelām ve muṣāsa-i merām budur ki ḥālā bu ʿabd-i derem-ḥarīde ḫarīde-i ḫulūṣ-ı niyyeti samṭ-ı semt-i ʿubūdiyyetde naẓm ve ġalebe-i ceẕbe-i ʿināyet ile ġayẓ-ı[5] ḳalaḳ u ḍucreti keẕm idüp cānib-i Rabbü'l-erbāb ve'l-meʾrebden baʿde'l-istiḫāre ve mürşid-i ʿaḳl-ı faʿʿālden ġıbbü'l-isticāza bāb-ı mecmaʿu's-saʿādātlarından iḳtibās-ı cedva-i [NEK1-103b] ceẕve-i ʿināyāta ictirā ve yenābīʿ-i fażl-ı berīʿlerinden tefeccür-i āb-ı luṭf-ı bī-ḥisāb irticā olınup cerḥ-i ḫāṭır-ı kesīr merhem-i cūd-ı keşīrleri ile şifā-peẕīr ve ol ser-çeşme-i zülāl-i efḍālden feyż ʿavn-peẕir olmaḳ niyetine bāb-ı tevaḳḳuʿ terbāb-ı tażarruʾ ile maḳrūʿ ve livāʾ-i velāʾ sāʿid-i duʿā ile merfūʿ ḳılındı. (Naẓm[6])

[fe'ûlün mefâ'îlün fe'ûlün mefâ'îlün] Ta'vîl
Şefīʿī ileyke'llāhu lā şeyʾe ġayruhu
Ve leyse ilā raddi'ş-şefīʿi sebīluhu[7]

(Neşr[8]) Bi-ḥamdi'llāhi subḥānehū erbāb-ı münāşidüñ ḫuṣūl-i maḳāṣıdı teveccüh-i yesīr-i ġayr-ı keşīrlerine menūṭ ve pīrāmün-i ḥarem-i bā-ḥürmetleri melāʾike-i raḥmet ile maḥfūf u maḥūṭ[9] olup herkes eṭrāf-ı kaʿbe-i elṭāflarını ṭāʾif ü dāʾir ve her gedāʾ-i ḥācet-mend ʿatebe-i bülendlerini muʿtemir ü zāʾir[10] olmışdur. (Naẓm[11])

[mef'ûlü mefâ'ilün mefâ'îlü fe'ûl] Ahreb
Mihr-et be-kudām ẕerre-peyvest demī [NP-65b]
K'ān ẕerre bih ez-hezār ḫūrşīd ne-şud[12]

[1] Ar: Onların değerleri kadarıyla.
[2] faḳīr-i vaḳīr-i tevḳīrüñ: faḳīr ü faḳīr-i tevḳīrüñ NP.
[3] etrāb: enzāb M.
[4] meḫāṭırı: muḫāṭırīn M.
[5] ġayẓ-ı: ġayṭ-ı M.
[6] Naẓm: NEK1'de yok.
[7] Ar: Allah'ım! Şefaat talebim başkasına değil sanadır. Şefaat isteyenin geri çevrilmesine yol yoktur.
[8] Neşr: NEK1'de yok.
[9] maḥūṭ: maḫūṭ NP.
[10] zāʾir: dāʾir M.
[11] Naẓm: NEK1'de yok.
[12] Far: Senin mihrin hangi zerreye bir an dokunacak olursa o zerre bin tane güneşten daha iyi olmaz mı? demī: kānī M.

(Neşr[1]) Şükrāne-i devlet-i vālā-cenāb ve zekāt-ı manṣıb-ı saʿādet-nişāb budur ki bu mübtelā-yı ḫˇāb-ı ıżṭırābı reşş ve reşḥ-i selsāl-i efḍālleri ile īḳāẕ ve ẓulmet-serā-yı faḳr u iftiḳārda[2] mişkāt-ı envār-ı cūd-ı bī-şümārlarını īḳād idüp ***men deʿā ilā huden kāne lehū mine'l-ecri miṣlu ucūri men tebiʿahū lā yenḳuṣu ẕālike min ucūrihim şey'en***[3] ḥadīṯ-i müsellemi -ki Ṣaḥīḥ-i Müslim'de vaṣmet ü reybetden sālimdür- pīş-nihād-ı ḫāṭır ve ḫuşk-sāl-i[4] āmāle *rubbe ṣadeḳatin beyne fekkeyke [M-53b] ḫayrun min ṣadeḳatin min beyni keffeyke*[5] seḥābından bārān-ı fażl-ı bī-ḥisāb māṭır ola. (Ḳıṭʿa)

[mef'ûlü fâ'ilâtü mefâ'îlü fâ'ilün] Muzâri'
Tā der-ʿAcem be-mevżiʿ-i yād āverend ey
Tā der-ʿArab be-maʿnīʾ-i yāʿnī nihened ey

Ḥukm-i tu bād ber-ʿArab u ber-ʿAcem revān
Ḳudret-i siper-dih-i tārek-i eflāk zīr-i pey[6]

75[7]

[mef'ûlü mefâ'ilün mefâ'îlü fe'ûl] Ahreb[8]
Ger ḫāme heme zebān çu sūsen gerded
V'er ḫāme be-ḫūn-ı dil-i mulevven gerded
Nī ḳıṣṣa-i vird-i men be-pāyān āyed
Nī ṣūret-i ḥāl ber-tu rūşen gerded[9]

(Neşr[1]) Bedāyiʿ-i teslīmāt-ı vācibetü'l-icābe ve ẕerāyiʿ-i tekrīmāt-ı vāşıbetü'l-işābe[2] ki kelimāt-ı tāmmāt-ı cāmiʿiyyet-āyātınuñ sūz-ı[3] ʿālem-fürūzından eşer-i şevḳ-i bī-

[1] Neşr: NEK1'de yok.
[2] İftiḳārda: iftiḳāra NP.
[3] Ar: "Bir kimse doğru bir yola davet ederse, ona tâbi olanların ecirleri kadar kendisi için ecir olur. Bu, tâbi olanların ecrinden bir şey eksiltmez." (Müsnedü Ahmed, er-Risale, 15/83 no. 9160)
[4] ḫāṭır ve ḫuşk-sāl-i: ḫāṭır-ı ḫuşk-sāl-i M.
[5] Ar: Dudaklarının arasındaki nice sadaka ellerin arasındaki sadakadan daha iyidir.
[6] Far: Acem'de bir yerlerde bir sözler hatırlandığı sürece; Arab'da da bir mânâ izah etme (ilim, irfan) süreci devam ettiği müddetçe; senin hükmün Arab'ın da Acem'in de üzerinde geçerli olsun. Hükmün Arap ve Acem'e revan olsun. Kudretin göklerin en yüksek yerine, yüce göklerdeki kudret de senin ayağına serilsin.
[7] NP: 65b; M: 53b. Başlık: NEK1, NP ve M'de yok.
[8] İlk mısra " mef'ûlü mefâ'ilün mefâ'îlün fâ'" rubai kalıbıyla yazılmıştır.
[9] Far: Kalem zambak çiçeği gibi tamamen dil hâline gelse ve mektup da kalbin kanı ile boyansa yine de benim sözlerimin hikâyesi son bulmaz. Neden? Çünkü benim hâlimin sureti sana açıklanmış olmaz. heme: hemān NP.

zevāle istidlāl-i netīce-i bürhān-ı innī ve ʿibārāt-ı[4] bā-berāʿati maẓhar-ı sırr-ı āyet-i ḥikmet-sirāyet-i[5] ***ve elḳaytu ʿaleyke meḥabbeten minni***[6] ola. Taḳdīm ü temhīd ve nebāt-ı muḳaddemāt-ı tavṭiʾe [NEK1-104a] vü tevṭīd olınduḳdan ṣoñra ṭabʿ-ı rūşenāʾ-i āfitāb-senāllerine -ki baḥr-ı ḥaḳāʾiḳ-i eşyāda āşinādur- ke'ş-şemsi fi'ẕ-ẓahāʾir ẓāhir ola ki bundan aḳdem niyyet-i ziyāret taşmīm ve s̱iyāb-ı[7] ḫāṭıra-i sefere ḫuṭūṭ u ḥuẓūẓ tersīm olınduġı varaḳ u raḳḳ ʿubūdiyyet-i raḳḳ ile īẕān ve türāb-ı bāb-ı şeref-meʾāblarından [NP-66a] istīẕān olınmış idi. Baʿdehu bir mektūb-ı ḥikmet-mensūb ki (naẓm[8])

[müstef'ilün müstef'ilün müstef'ilün] Recez
Fī ḫattihī min külli ḳalbin şehvetun
Ḥattā ke-enne midādehū'l-ehvāʾu

Ve li-külli ʿaynin ḳurretun fī ḳurbihī
Ḥattā ke-enne maġībehū'l-aḳẕāʾu[9]

(ne s̱r[10]) ḳıṭʿa-i berāʿat-encāmı luṭf-ı siyāh u intiẓāmını ḥākī ve raḳīm-i siḥr-nümūnı ṣaḥīfe-i Engilyūn'a muḥākīdür.

[mef'ûlü fâ'ilâtü mefâ'îlü fâ'ilün] Muzâri'
Be-sān-ı ṣuḥf-ı İlāhī vu vaḥy-i Rabbānī[11]

nāzil ve kelimāt-ı meserret-simātından (mıṣrāʿ[12])

[mefâ'ilün fe'ilâtün mefâ'ilün fe'ilün] Müstec
Çu mujdeī ki resed der ḫalāṣ-ı zindānī[13]

(ne s̱r[1]) fünūn-ı behicāt-ı gün-ā-gūna nāʾil olup mażmūn-ı saʿādet-ḳarīni mefhūm-ı bende-i kemterīn oldı. Egerçi muḫbirān-ı ʿavālim-i ġaybiyye muṭāvaʿat-ı fermān-ı

---

[1] Ne s̱r: NEK1 ve M'de yok.
[2] vāṣıbetü'l-iṣābe: vācibetü'l-iṣābe M.
[3] sūz-ı: sūr-i M.
[4] ʿibārāt-ı: ʿibāret-i M.
[5] ḥikmet-sirāyet-i: sirāyet-i NP.
[6] Ar: "Tarafımızdan bir sevgi bırakmıştım." (Tâ-Hâ 20/39)
[7] s̱iyāb-ı: s̱ebāt-ı M.
[8] naẓm: NEK1'de yok.
[9] Ar: Her kalbin yazısında arzusu vardır. Öyle ki adeta mürekkebi aşktır. Göz yakınında olmakla sevinci tadar, öyle ki yokluğu çapaklanma sebebi.
[10] ne s̱r: NEK1'de yok.
[11] Far: İlahi suhuf ve Rabbani vahiy gibi, ondan feyiz alarak.
[12] mıṣrāʿ: NEK1'de yok.
[13] Far: Zindandaki birisine kurtulma müjdesinin ulaşması gibi.

ābādāndan[2] ibā, emr-i menhī olduġını münhā ve kütüb-i ḥikmet-i ʿameliyye neyl-i rıżā-yı Ḫudā-yı ekber inḳıyād-ı muḳteżiyāt-ı [M-54a] peder ü mādere mebnī olduġını[3] mübnā[4] iken ḥālā iḫtiyār-ı tehennük[5] ve terk-i ʿiffet ve sülūk-ı rāh-ı ṭīş ü ḫıffet olınup ẕeḫāʾir-i bisyār-ı ṭamaʿ ve āz-ı maḫzen-i dil-i bā-niyāzda iḫtikār ve ʿazīmet-i sefer-i müntecü'l-ḫafrda müsāraʿat u ibtikār olınmaḳ muḫālif-i deʾb-i edeb-i erbāb-ı ireb olduġı muṣaddaḳ u muḥaḳḳaḳdur. Ammā ber-muḳteżā-yı *belaġa's-seyli'z-zübā ve ġalebe esbābe'r-rübā*[6] ṭūfān-ı dāhiye vü belā-maʿmūre-i vücūdı iḥāṭa vü istīlā idüp ve cünāt-ı aḥvālümde eṣer-i hevā vü hevān bedīdār ve cennāt-ı āmālde[7] ḫazān-ı aḫzān āşikār olmışdur. (Naẓm[8])

[müstef'ilün fe'ilün müstef'ilün fe'ilün] Basît
Biʾse'l-meṭāʿimu ḥīne'z-zulli teksibuhā
El-ḳıdru munteṣıbun ve'l-ḳadru maḫfūḍu[9]

(Neṣr[10]) Ṣalāt-ı vāṣılāt-ı mebdāʾ-i evvel ḳarʿ-i bāb-ı emel idenlere maḫṣūṣ belki feyż-i ʿām-ı mülk-i cevād envāʿ-ı nebāt u cemād ḥaḳḳında daḫı ġayr-ı menḳūṣ olduġı menṣūṣ iken zāviye-i ḥāviye-i sükūn u sükūtda ḳuvvet-i ḳalīl-i memḳūt ile [NP-66b] ışṭıbār olınmaḳ iḫtiyār olınmayup lā-cerem Ḫudā-yı müteʿāl-i ʿamīmü'n-nevāle tevekküʾ ü tevekkül ve iltifāt-ı yesīrleri ile neyl-i ṭalebāt-ı nā-güzīre tevessül [NEK1-104b] ü tevaṣṣul[11] olınup (naẓm[12])

[mefâ'îlün mefâ'îlün fe'ûlün] Hezec
İẕā ḍāḳat bi-küm arḍun fe-sīḥū
Mekānu'l-ʿayşi fi'd-dunyān fesīḥū[13]

(neṣr[14]) emrine imtiṣāl *ve'l-mendelu'r-raṭbu fī evṭānihā ḥaşebu*[1] maʿnāsı faṣṣ-ı ḫātem-i bāl olındı. ʿAzm-i sefer-i muḳadder muḳarrer olınduḳdan ṣoñra her ḫuṣūṣda[2]

---

[1] neṣr: NEK1 ve M'de yok.
[2] ābādāndan: ābādan NEK1, M.
[3] olduġını: olduġı NP.
[4] mübnā: mübtenī M.
[5] tekennük: tehettük NP, M.
[6] Ar: Sel çukurlara (aslan avlama çukurları) vardı; tepelere giden yolları kapladı. (Bu sözün ilk yarısı "işler çığırından çıktı" veya "sınırı aştı" anlamında kullanılır.)
[7] āmālde: aʿmālde āmālde NP, M.
[8] naẓm: NEK1'de yok.
[9] Ar: Ne kötü yemekler ki, onları zilletle kazanırsın. Tencere ocakta ama kadr u kıymet yerlerde.
[10] Neṣr: NEK1'de yok.
[11] ü tevaṣṣul: M'de yok.
[12] naẓm: NEK1'de yok, beyt M.
[13] Ar: Bir diyar dar gelirse size, seyahate çıkın. Dünya üzerinde geçim yerleri geniştir.
[14] neṣr: NEK1'de yok.

ḳāʿide-i iʿtidāl iʿmāl olınup cenāb-ı feyyāż-ı muṭlaḳdan istiġāṣe vü istiʿāne ve baʿż ḫullaṣ-ı eḥibbādan istidāne olınmaġla żarūrriyāt-ı sefer tedārük ve ziyāret-i nevvāb-ı saʿādet-rehbere inhimāḳ ü tehālük olınmışdur. (Mışrāʿ[3])

[fe'ûlün mefâ'îlün fe'ûlün mefâ'ilün] Ta'vîl
Teneḳḳal fe-leẕẕātu'l-hevā[4] fi't-tenaḳḳulu[5]

(Naẓm[6])

[mef'ûlü fâ'ilâtü mefâ'îlü fâ'ilün] Muzâri'
Merdum be-şehr ḫ ̌īş ne-dāred besī şeref
Gevher be-kān-ı ḫ ̌īş ne-dāred besī behā[7]

(Neṯr[8]) Egerçi emr-i sefer-i bī-hencārda iḫtiyār olınan nehżāt ve ġarāʾim-i cerāʾīm-i ʿaẓāʾimden olduġına bu bende-i keṯīrü'l-meʾāṣim[9] muʿterif [M-54b] ve baḥr-ı zeḫḫār-ı iʿtiẕārdan muġterifdür. Ammā Ḫudāy ḥakīm u ʿalīmdür ki seylāb-ı ārzū-yı ziyāret isticmāʿ-i ḫass ve ḫāṣāk-i terk-i ʿazīmet ile cānib-i āḫere imāle ve eẕā-yı ḫāṭıra-i sefer cārūb tercīḥ-i ḥażer ile sāḥa-i ḳalb-i bī-ictirāḥadan imāṭa olınmaġa her bār beẕl-i vüsʿ ü iḳtidār olınup rükūb-ı süfün-i esfār ve rükūn-ı meżāʾiḳ-i mażārrda olan iḫṭār-ı bī-şümār zevācir-i maṭbūʿa ve neṣāyiḥ-i ġayr-ı memnūʿa ile tekrār *ve-men kāne fi'l-ʿuzleti fe'l-ʿizzu lehū*[10] maʿnāsı teẕkār olduḳça ḫāṭır-ı müteḳāżī bu muḳaddemāta rāżī olmayup gāh (naẓm[11])

[müstef'ilün fe'ilün müstef'ilün fe'ilün] Basît
Raḥbu'l-felāti meʿa'l-aʿdāʾi ḍayyiḳatun
Semmu'l-ḫıyāṭı meʿa'l-aḥbābi mīdānun[12]

(neṯr[13]) feḥvāsını beyān ve gāh (naẓm[1]) [NP-67a]

---

[1] Ar: Onun yurtlarında yaş çubuk odundur.
[2] ḫuṣūṣda: ḫuṣūṣ NP, M.
[3] Mışrāʿ: NEK1'de yok.
[4] hevā: hedī M.
[5] Ar: Gezip dolaş çünkü aşkın lezzetleri dolaşmaktadır.
[6] Naẓm: NEK1'de yok.
[7] Far: Kendi şehirlerinde insanların kıymeti bilinmez. Kendi mâdeninde gevherin de fazla kıymeti yoktur.
[8] Neṯr: NEK1'de yok.
[9] meʾāṣim: meʾātim M.
[10] Ar: İzzet uzlette olanındır.
[11] naẓm: NEK1 ve M'de yok.
[12] Ar: Çöl geniş olsa da düşman yanında olunca daracıktır. İğne deliği ise ahbaplarla adeta meydandır.
[13] neṯr: NEK1 ve M'de yok.

[mef'ûlü mefâ'îlü mefâ'îlü fe'ûl] Ahreb
Ġavvāṣ eger endīşe kuned kām-ı neheng
Hergiz ne-kuned durr-i girān-māye be-çeng[2]

(neṯr[3]) maʿnāsını[4] īẕān itmekle ḳınāʿ-i ḳanāʿat-ı lehce-i emniyyeti sātir ve endīşe-i sefer silsile-cünbān-i dil-i[5] fātir olup (naẓm[6])

[fe'ilâtün mefâ'ilün fe'ilün] Cedîd
Her ki āsūdegī vu rāḥat cust
Dil-i ḫod-rā zi-baḫt şād ne-kerd

V'ān ki tersīd ez cefā-yı ḫumār
Ḳadeḥ-i bāde-i ḫumār ne-ḫord[7]

(neṯr[8]) cevāb-ı müskitī ile mülzem ve lisān-ı ḥātıfdan[9] *sāfirū taġnemū*[10] nidā-yı ġamzidāsı mülhem oldı. Bu ser-geşte-i tīh-i endūh ve giriftār-ı selāsil-i ʿacz ü sütūh şemel-i teʾattī[11] vü taşabburı tebdīd ve ber-ḥaseb-i *tuḳaddimu* [NEK1-105a] *riclan ve tuʾeḫḫur uhrā*[12] emr-i intihāż u intihāz-ı fırṣatda terdīd itmiş iken *el-ḫumūlu leyse bi-cāʾiz* l*i-ennehū min aḫlāḳı'l-ʿacāʾiz*[13] manṭūḳı taḥrīk-i himmet-i dūr-dest ve dāver-i pür-zūr-ı meʿālī-i umūr[14] (naẓm[15])

[mefâ'ilün fe'ilâtün mefâ'ilün fe'ilün] Müstec
Be-āb u sebze ḳanāʿat me-kun zi bāġ-ı cehān
Ki īn ḳader ʿalef-i gāv u ḫar tevāned būd[16]

---

[1] naẓm: NEK1'de yok.
[2] Far: Dalgıç, köpekbalığının ağzından veya dişinden korkarsa asla yüksek kıymetteki incileri ele geçiremez.
[3] neṯr: NEK1'de yok.
[4] maʿnāsını: maʿnāsı M.
[5] dil-i: NP'de yok.
[6] naẓm: NEK1'de yok.
[7] Far: Asudelik ve rahat arayan kimse gönlünü baht ile sevindiremedi. Sarhoşluğun sıkıntısından korkan kimse de humar getiren badenin kadehini içemez.
[8] neṯr: NEK1'de yok.
[9] ḫātıfdan: hātıfdan NP.
[10] Ar: Yolculuk yapın ki ganimet/kazanç eldesiniz.
[11] teʾattī: ṯānī M.
[12] Ar: Bir bacağı öne çıkarır, diğerini geride bırakırsın.
[13] Ar: Tembellik caiz değildir çünkü koca karıların ahlakıdır.
[14] umūr: amūz NP.
[15] naẓm: NEK1'de yok.
[16] Far: Ot ve suya kanaat etme, dünya bahçesinde bu kadar ot inek ve eşeklerde de olabiliyor.

(neṣr[1]) maʿnāsı ile zücāce-i ḥāl-i sefsāfı şikest eyledi. Basṭ olınan muḳaddemāta teʾemmül ve taṣdīʿ-i keṣret-i kelimāta taḥammül buyurulduḳda ṣiyāb-ı[2] irtiyāb münḫaliʿ ve tārīkī-i şeb-i ẓınnet süṭūʿ-ı şuʿāʿ-ı ḥaḳīḳat ile münceliʿ olur. (Naẓm[3])

[mef'ûlü fâ'ilâtü mefâ'îlü fâ'ilün] Muzâri'
Rūzem be-derd-i dil guẕer u şeb be-sūz-ı hecr
Dūr ez saʿādet-i tu ʿaceb zindegānīyī[4]

(Neṣr[5]) Mültemes-i çāker-i bī-kes budur ki [M-55a] mecrā-yı[6] luṭf-ı bī-hemālleri ḫāṣāk-i taʿvīḳ ü imhāl[7] ile sedd ve bāb-ı mekremet-meʾāblarından ki[8] ṣad hezār ʿūr-ı bī-şuʿūra merṣaddur. Ṣadd buyurmayup cerāḥat-i dil-i bī-rāḥata rifāde-i ifāde-i merḥamet ile cebīre-bend ve ḥarḳ-ı sipend-i[9] bend-i dil-pesend ile dāfiʿ-i çeşm-i zaḫm-gezend olalar.[10]

[mef'ûlü fâ'ilâtü mefâ'îlü fâ'ilün] Muzâri'
Ber-men kerem-numā ki men-i zār-ı pur-gezend
Bisyār nā-murād-em u bisyār derd-mend[11] [NP-67b]

76.[12]

[fe'ûlün mefâ'îlün fe'ûlün mefâ'ilün] Ta'vîl
Le-ḳad fuḳte men fi'l-arḍi bi'l-faḍli ve'l-hüdā
Ve ṣırte li-ḫalḳı'llāhi ġavṣen ve murşidā

Esāṭīnu ehli'l-arḍi ṣārū ʿabīdekum
Yecterrūne li'l-eẕḳāni fi'l-bābi succedā[l]

[1] Neṣr: NEK1'de yok.
[2] ṣiyāb-ı: ṣebāt-ı M.
[3] naẓm: NEK1'de yok.
[4] Far: Benim gündüzüm gönül ağrılarıyla, gecem de ayrılık yanışlarıyla geçer. Ne acayip bir hayat ki senin saadetinden uzak olunca böyle oluyor.
[5] Neṣr: NEK1'de yok.
[6] mecrā-yı: hecrā-yı NP, M.
[7] imhāl: ihmāl NP.
[8] ki: NP'de yok.
[9] sipend-i: pesend-i M.
[10] zaḫm-gezend olalar: NP ve M'de beyitten sonra yazılıdır.
[11] Far: Bana kerem et çünkü muhtaç ve yaralı olan ben çok nâmurâdım ve çok dertliyim.
[12] NP: 67b; M: 55a. Başlık: NEK1, NP ve M'de yok.

Vāsıṭa-i ʿaḳd-i ***fe-senuyessiruhu li'l-yusrā***[2] maṭlaʿ-i beyżāʾ-i ***ve mā ceʿalehu'llāhu illā buşrā***[3] bedr-i āsmān-ı ***hāẕā ʿaṭāunā fe'mnun ev emsik bi-ġayri ḥisābin***[4] mücellā-yı cemāl-i ***tecrī bi-emrihī ruḫā'en ḥayşu eṣābe***[5] yaʿnī kitāb-ı belāġat-metāb ki ol nebīh-i şerīf ü ʿarīḳ melāṣ-ı ḥacācīc-i menācīc melāẕ-ı[6] şürefāʾ-i merācīḥ mülemmaʿ-i senāʾ-i ṣenā vü senā mülemmeḥ-i aḍvāʾ-i ***ḳul teʿālev nedʿu ebnā'enā***[7] (beyt[8])

[mefâ'ilün fe'ilâtün mefâ'ilün fe'ilün] Müctes
Tuyī ki bā-şeref-i nisbet-i tu ez-ṭarafeyn
Hemī-kunend mubāhāt-ı Ādem u Ḥavvā[9]

(neşr[10]) ḫayrü'l-ḫalef-i ṣadr-nişīn-i ***rā'eyte ṣemme ra'eyte naʿīmen ve mulken kebīrā*** [11] dāḫil-i żiyāfet-ḫāne-i ***li-yuẕhibe ʿankumu'r-ricse ehle'l-beyti ve yuṭahhirakum taṭhīrān*** [12] *efżali'l-ḫalḳ fi'l-ḥasebi ve'l-neseb baʿdā ev-ḳurbā* [13] müstenid-i çār-bāliş-i ***ḳul lā es'elukum ʿaleyhi*** [NEK1-105b] ***ecran illā'l-meveddete fi'l-ḳurbā.***[14] *Min nesli men ḳāle li'r-rūḥi'l-emīni ve ḳad nādāhu hel ḥācetun emmā ileyke fe-lā*[15] iklīl-i tārik-i mübārek-i Benī Hāşim ʿunvān-ı cerīde-i ferīde-i Ebu'l-Ḳāsım şeref-i dūde-i sütūde-i ʿAdnān u Luʾayy ḳuşvā-yı mefāḫir-i zevāḫir-i Ḳureyş ü Ḳuṣayy dürretü't-tāc-ı sādāt-ı ṭarāʾiḳ ü sevāmī nigehdār-ı müctāzān-ı mefāviz [NP-68a] ü mevāmī ḥākim-i muḥkemü'r-raʾy-ı Beytullāhü'l-Ḥarām maḥaṭṭ-ı riḥāl-i merām kirām-ı sālār-ı sālikān mücebbeh-i[16] muḥabbet ü ḳırā feyż-resān-ı [M-55b] suhūl u ḥazūn-ı Ümmü'l-Ḳurā

---

[1] Ar: Hidayette ve lütufta yeryüzündekilerden üstünsün. Allah'ın kullarına irşat ve yardım kaynağı oldun. / Dünya halkının dayanakları kulunuz köleniz oldu; çenelerinden secde hâlinde kapınıza sürüklendiler.
[2] Ar: "Biz onu en kolay olana kolayca iletiriz." (Leyl 92/7)
[3] Ar: "Allah, bunu sırf bir müjde olsun [ve kalpleriniz bununla yatışsın diye yaptı.]" (Âl-i İmrân 3/126; Enfâl 8/10)
[4] Ar: "İşte bu bizim ihsanımızdır. Artık sen de (istediğine) hesapsızca ver yahut verme." (Sâd 38/39)
[5] Ar: "Rüzgâr, onun emriyle dilediği yere hafif hafif eserdi." (Sâd 38/36)
[6] melāẕ: melā NP, M.
[7] Ar: Övgü ve ışıltı, "De ki: Gelin, oğullarımızı ve oğullarınızı, kadınlarımızı ve kadınlarınızı çağıralım." (Âl-i İmrân 3/61)
[8] beyt: NP ve NEK1'de yok.
[9] Far: Sen iki taraftan olan şeref ve nisbet (bağ) ile Hz. Âdem ve Havva'nın iftihar ettikleri kimsesin.
[10] neşr: NEK1'de yok.
[11] Ar: "Orada, görünce (sonsuz)nimetler ve büyük bir mülk (hükümranlık) görürsün." (İnsan 76/20)
[12] Ar: Soy sop bakımından yakın ve uzak olarak insanların en üstün olanları "Ey Peygamberin ev halkı! Allah sizden ancak günah kirini gidermek ve sizi tertemiz yapmak istiyor." (Ahzâb 33/33)
[13] Ar: Uzakta ve yakındaki insanların soy sop bakımından en üstünü.
[14] Ar: "De ki: Ben buna karşılık sizden akrabalık sevgisinden başka bir ücret istemiyorum." (Şûrâ 42/23)
[15] Ar: "Bir ihtiyaç var mı?" diye seslenirken Ruh-i Emin'e (Cebrail'e) "Sana ise, hayır yok." diyenin neslinden.
[16] mücebbeh-i: muhibbeʾ-i M.

[müstef'ilün fâ'ilün müstef'ilün fâ'ilün] Basît

Men fîhi fî mā cemīʿu'n-nāsi küllihim

Ve leyse fi'n-nāsi mā fîhi mine'ş-şerafî

Yā men teʾeddebe'l-berāḫu en yuṣarriḥa bi'smihī'l-esmā ve'ktefā bi-ẕikri ḫuluḳıhi'l-ḫeseni beyne'l-kunā ve'l-esmāʾi esāmiyen[1] *lem tezidhu maʿrifeten ve inne-mā leẕẕeten ẕekernāhā. Ente'lleẕī mā secedeti'l-aḳlāmu*[2] *fî meḥārībi'l-ḫurūfi'l-muḳavveseti*[3] *illā bi-ṣenāʾike'ẕ-ẕāyiʾiʿ ve lā teġalġalet ʿarūsu'ṭ-ṭurūsi illā bi-ġāliyeti meḥāmidi vucūdike'r-rāyiʾiʿ ve ḫasirat ʿaynu'ş-şemsi iẕ teleʾleʾe fî maʿrakati'n-necdeti*[4] *seyfu rāʾike'l-vaḳīʿi istenkefe aḫmeṣa aḫleṣa ḫuleṣānike en yaṭiʾe ḳımmete ḳatteti'r-raḳīʿi lā zālet ʿatebetu bābike muḫaṭṭan li-ḫadāʾici*[5] *ḫavāʾici'l-ʿıtrati'ẕ-ẕāhirati*[6] *ve mā beriha hatîmu harîmike muhdarraten bi-secāke'l-kerāmāti'l-bātıneti ve'z-zāhirati.*[7] (Naẓm[8])

[fe'ûlün fe'ûlün fe'ûlün fe'ûlün] Mütekârib

Ve mevlāke bi'l-birr ve'n-naṣri evlāke

Bi-ḥaḳḳı'lleẕī fîhi ḳad cāʾe lev lāke[9]

(Neşr[10]) Cânib-i celiyyü'l-merâtiblerinden[11] vârid ve ḫalvet-serâ-yı bâlden nâ-maḥremân-ı endûh u melâli ṭârid olup mizeffe-i derûnda ʿarûs-ı sürûr-ı gün-â-günı taḫliye ve kâşâne-i dil-i bî-ḳarârı aġyâr-ı ḫavâṭır-ı bî-hencârdan taḫliye eyledi. (Naẓm[12])

[müstef'ilün fâ'ilün müstef'ilün fâ'ilün] Basît

---

[1] esāmiyen: esāmīhā M.
[2] secedeti'l-aḳlāmu: semedeti'l-aḳlāmu M.
[3] muḳavveseti: muḳaddeseti M.
[4] maʿrakati'n-necdeti: mışrıke'n-necdeti M.
[5] li-ḥadāʾici: li-cedāʾici M.
[6] ḫavāʾici'l-ʿıtrati'ẕ-ẕāhirati: ḥavāʾici'l-ʿıtrati'l-muṭāhirati M.
[7] Ar: İnsanlarda olanların tamamı kendisinde olan ve insanlarda var olmayan şerefe sahip bulunan. Ey yüce ismini açıkça söylemekte yeryüzünün teeddüp ettiği ve künyelerle isimler arasında güzel ahlakını, marifet olarak değil dile getirdiğimiz lezzet bakımından arttıran isimlerle zikrederek yetindiği zât! Sen ki, kavisli harflerin mihraplarında kalemler senin yaygın övgün olmadan secdeye kapanmamıştır. O gelin misali sayfalar sırf senin övgüye şayan yönlerin ve muhteşem cömertliğinle akıp gitmiştir. Keskin kılıcın kurtuluş savaşında parıldayınca güneşin kendisi sönük kalmıştır. Ahbaplarının en sıcak ve samimisi göğün en tepesinin zirvesini çiğnemekten kaçınmıştır. Senin kapı eşiğin nesillerin görünen ihtiyaçları için bineklerin adım attıkları bir mekân olmaya devam etmektedir.
[8] Naẓm: NEK1'de yok.
[9] Ar: Senin has bahçenin otları zahir ve batın ikramları daim kılmak sebebiyle hep yeşil kalmaktadır. Kendisi için "lev-lâke" denilenin hakkı için Mevla'n seni iyilik ve yardım ile vali/yetkili kılmıştır.
[10] Neşr: NEK1'de yok.
[11] celiyyü'l-merâtiblerinden: ḫaliyyü'l-merâtiblerinden M.
[12] Naẓm: NEK1'de yok.

Ṭavvaḳtenī bi-cemīli nedāke ḳalāʾidā
Mā erġanet uẕunāye[1] miṯleke mācidā

Vallāhi lev ḥalle's-sucūdu li-munʿimin
Mā küntu illā rākiʿan le-ke sācidā[2]

(Neṯr[3]) Ol hediyye-i hidāyet-resān ve buṭāḳa-i neẕāfet-nişānuñ ityānından ʿarş u ferş-i maḳṣūre-i dil-i nīk miṯāl nigār-ḫāne-i Çīn ü naḳş-ı Erjeng temāṯil [NP-68b] ü taṣāvīr-i sürūr-ı nā-maḥṣūr ile reşk-i erāʾik-i mīnū ve şāhid-i bāz-ı ḫāṭır-ı bülend-pervāz manẓar-ı feraḥ u behcetde şāhid-i merām-ı ḥūr-ı lehcet ile rū-be-rū olduġından üstād-ı çāpük-dest ḫayāl-i vüfūr-ı ġurūr u iḫtiyālinden [NEK1-106a] bī-tedebbür ü ḥazm ʿazm ü cezm eyledi ki ol kirmān-ı kerem-i bī-ġāyāta rīze-i zīre-i kelimātı nāḳil ve gülzār-ı saḥbān-ı belāġatde nebāt-ı bī-ṣebāt-ı ʿibāreti bāḳil ola. Ammā ḫıred-i ḫurde-bīn -ki ḥāʾiz-i ḳaṣebü's-sebḳ-i faẕl-ı mübīndür- (naẓm[4])

[Vezin bulunamadı.] Remel
Ḥacc-ı ekber ne-şud heme ʿarefe
Raḥima'llāhu umerāʾ-i ʿarefe[5]

(neṯr[6]) mażmūnını ilḳā [M-56a] ve ve dil-i mühān-ı velhāna raḥīḳ-i pend-i sūdmendi isḳā idüp ritāc-ı aḳdām u cesāreti[7] sedd ve sebīl-i inbisāṭ u cürʾetden ṣadd eyledi. (Naẓm[8])

[Vezin bulunamadı.]
Fe-hemera demʿu'l-ʿaczi min ʿayni'l-iʿtirāfi hemrā
Ve'ktefā bi'l-meṯeli'l-meşhūri iẕā lem testeṭiʿ emrā[9]

(Neṯr[10]) Lā-cerem hezār teşvīr ü inkisār ile şāhid-i necābet-āyāt deʿavāt-ı icābet-simāt ki lemeʿāt-ı envār-ı imḥāż-ı[11] bī-intiḳāżı müzeyyel-i revnaḳ-ı şaʿşaʿa-i şems ve

[1] uẕunāye: uẕnādī M.
[2] Ar: Hoş cömertliğinde boynuma gerdanlıklar taktın. Seninki gibi şan, şeref kulağıma gelmedi. İyilikte bulunan birine secde etmek helal olsaydı vallahi huzurunda rüku ile secde ederdim.
[3] Neṯr: NEK1 ve M'de yok.
[4] naẓm: NEK1'de yok.
[5] Ar-Far: Her arefe hac-ı ekber olmaz (her arefe cumaya denk gelmez). Allah kendini bilenlere merhamet etsin!
[6] neṯr: NEK1'de yok.
[7] cesāreti: ḫasāreti M.
[8] naẓm: NP ve NEK1'de yok.
[9] Ar: İtiraf gözünden acizlik gözyaşları döküldü. Yetindi meşhur sözle: Bir işi yapamıyorsan [bırak].
[10] Neṯr: NEK1'de yok.
[11] imḥāż-ı: imḥāṣ-ı NP, M.

bedāyiʿ-i taḥiyyāṭ-ı işābet-ʿunyān-ı[1] işābet-bünyān ki maġzā-yı maġz-ı iḫlāṣ-ı bī-intiḳāşı netīce-i tenezzülāt-ı ḥażarāt-ı ḫams ola. Berid-i ***ulī ecnihatin meşnā veşulāşe verubā***[c2] ile ol eşref-i[3] rübāʿa itḥāf ve ẕāt-ı şāfī-şıfātlarına -ki maḳbūl-i maḳūl-i faṣīḥ ve ṣadr-ı fesīḥ ile şānī-i işneyn-i dem-i Mesīḥ'dür- beşş-i şekvā-yı kürbet ü iḥcāf olınur ki (naẓm[4])

[fe'ûlün mefâ'îlün fe'ûlün mefâ'îlün] Tavîl
Cerā ḥubbuküm mecrā demī fī mefāṣılī
Fe-aṣbeha lī ʿan külli şuġlin bi-hā şuġlu

Ve min cesedī lem yetruki'l-vecdu şaʿraten
Fe-mā fevḳahā illā ve fīhi lehū fīʿlu[5]

(neşr[6]) kemāl-i ʿāṭıfetlerinden taraşşud u teraḳḳub ve kānūn-ı ricā misʿar-ı iḫfāʾ-i bī-aḫfā [NP-69a] ile teşaḳḳub[7] olınur ki bu vedīd-i dīrīne ki ṣafvet-i sīne-i bā-sekīne-i bī-yeʾs-i kīnesi[8] engüşt-nümā-yı rūşen-dilān-ı Beyt-i Maʿmūr belki ġıbṭa-resān-ı ebīżāż-ı şuġūr-ı ḥūrdur.[9] (Naẓm[10])

[müstef'ilün fâ'ilün müstef'ilün fâ'ilün] Basît
Haccī ileyke ve resmu dārike kaʿbetī
Ve rusūḫu vuddike ṭūle ʿumrī ʿumratī

Ve libāsu iḥrāmī't-tecerrudu ʿan hevā
İllā hevāke ve ʿinde bābike vaḳfetī[11]

(Neşr[12]) Ol emākin-i meymenet-ẓuhūr ḫuṣūṣan mevāḳīt-i ḥacc-ı mebrūrda duʿā-yı ḫayr-ı dāfiʿü'ḍ-ḍayrdan ferāmūş ve sāʾir meşāhid ü merāḳid-i ʿaliyyede teẕkār-ı müʾālefet-i ezeliyyeden ḫāmūş olınmayup nefḫ-i enfās-ı luṭf-ı bī-ḳıyās ile bu aṣdaḳ-ı

[1] işābet-ʿunyān-ı: NP ve M'de yok.
[2] Ar: "Hamd, gökleri ve yeri yaratan, melekleri ikişer, üçer, dörder kanatlı elçiler kılan Allah'a mahsustur. Yaratmada dilediğini artırır. Doğrusu Allah, her şeye Kadir olandır." (Fâtır 35/1)
[3] eşref-i: şeref-i M.
[4] naẓm: NEK1'de yok.
[5] Ar: Sevginiz eklemlerimdeki kan gibi aktı. Tüm uğraşların yerini tek bir meşguliyet aldı. Bedenimde bir saç telinden bile ayrılmadı keder; o telin ötesinde de mutlaka bir etkisi var.
[6] neşr: NEK1'de yok.
[7] teşaḳḳub: tenaşşub M.
[8] kīnesi: kīne ki NP, M.
[9] ḥūrdur: ḥūrde NP, M.
[10] Naẓm: NEK1'de yok.
[11] Ar: Sanadır haccım, evinin resmi Kâbe'm. Kökleşmiş sevgin ömrüm boyunca umrem. Senin arzun dışındaki arzulardan soyutlanmadır ihram elbisem ve kapındadır vakfem.
[12] Neşr: NEK1'de yok.

eḥibbā iḥyā ve nār-ı mevḳada-i intiẓār-ı zülāl ü vaṣl[1] [NEK1-106b] ile iǧbā olına. Miyān-ı dūstān-ı ṣāfī-cenānda *neşrü'l-mühādāt ṭayyü'l-muʿādāt* resm-i meşhūr ve ḥadīṯ-i muşevviḳu'l-ḥibā ***tehādev tezdādū ḥubben***[2] emr-i meşhūd olmaġın şāyeste-i iʿtimād u iʾtimān olan sedene-i ṣadāḳat-nişānumuzdan sālik-i rāh-ı hüdā fulān ketḫüdā ile [M-56b] bir miḳdār luṭfe-i[3] muḥaḳḳara ve hediyye-i muḫtaṣara ihdāʾ ve ḳınāʿ-i selb-i taṣannuʿ ile taḳannuʿ iden bende-gān-ı hidāyet-i refīḳ-i ṭarīḳine ihtidā olındı. (Şiʿr[4])

[fe'ûlün mefâ'îlün fe'ûlün mefâ'ilün] Tavîl[5]
Fe-künte ke-men ehdā'l-arḍa nevrahū
Ve etḥafe li'ş-şemsi'l munīrati nūrahā[6]

(Neşr[7]) Ḫātem-i rüsül ü enbiyā ʿaleyhi's-selāmi'llāh *mā dārati's-semāʾu fiʿilen ḳabūlu tuḥafin ve hedāyā*[8] buyurduḳları ḫaber-i ṣaḥīḥ ve kerīme-i ***ve lekum fī rasūli'llāhi usvetun ḥasenetun***[9] ḳabūl-i fiʿl-i resūle emr-i ṣarīḥdür ve ḳavlen teḥābb u tehādīye terġīb ve ḥadīṯ-i celīlü'l-ḳadr-i ***tehādū inne'l-hediyyete***[10] ***tuẕhibu vaḥara'ṣ-ṣadrī***[11] ʿaḳd-i ʿıḳd-i mevādd-ı tevādda teʾlīb itmegin ber-ḥaseb-i *el-ʿaraḳ nezzāʿ*[12]-ı ṭabʿ-ı mekārim[NP-69b]-etibbāʿlarından iʿtifā ve āṯār-ı aṣḥāb-ı ṣıdḳ u ṣafāya iḳtifā olınur ki ol eşref-i maḥāfilde -ki mevʾil-i eşrāf[13] u caḥāfil ve esbāb-ı eştāt-ı ḥavāʾici ḫāfildür- dest-āvīz-i bende-i metbūl maḳbūl olup duʿāʾ-i icābet-āyātları berekātında neşʾet-i ṯāniyede ki edille-i ḳaṭʿiyye ile ṯābitedür. Ber-ḥaseb-i ḫaber-i mühimm-i ***men eḥabbe ḳavmen haşerahu'llāhu fī zumratihim***[14] miyān-ı āl-i maġfiret-meʾālde maḥṣūr u menṣūr olmaḳ muḳadder ü meysūr ola. (Naẓm[15])

[Vezin bulunamadı.]

---

[1] ü vaṣl: NEK1'de yok.
[2] Ar: "Hediyeleşin aranızdaki sevgi artsın." (Hadîs-i Şerîf: el-Mu'cemü'l-Evsat, 6/54 no. 5775)
[3] luṭfe-i: laṭīfe-i M.
[4] Şiʿr: NEK1'de yok, Naẓm M.
[5] İlk mısra vezne uymamaktadır.
[6] Ar: Adeta yere güzelliğini, güneşe aydınlığını armağan eden gibisin.
[7] Neşr: NEK1'de yok.
[8] Ar: Gökyüzü dönmeye devam ettikçe armağan ve hediyelerin bilfiil kabul edilmeli.
[9] Ar: "Allah'ın resûlünde sizin için güzel bir örnek vardır." (Ahzâb 33/21)
[10] hediyyete: hidāyete M.
[11] Ar: "Hediyeleşin. Hediye göğüsteki kini alıp götürür." (Hadîs-i Şerîf: Cem'u'l-Cevami', 4/456 no. 549/12986)
[12] Ar: Terlemek sızlatır.
[13] eşrāf: eşrār NP, M.
[14] Ar: "Kim bir topluluğa muhabbet duyarsa, Allah onu onların zümresinde haşreder." (Hadîs-i Şerîf: el-Mu'cemü'l-Kebir, Taberani, 3/19 no. 2519)
[15] naẓm: NEK1'de yok.

İnne'l-hediyyete li'ṣ-ṣadīḳı meveddetun
Lā yenbeġī en yusteḳalle ḳalīluhā

Fe-iẕā ḫalet min minnetin ve tekellüfin
Ḥasunet ve ḥaḳḳa ʿala'ṣ-ṣadīḳı ḳabūluhā[1]

(Neṣr[2]) Eṭfāl-i sebük-pāy-ı benān esb-i çūbīn kilk-i serīʿü'l-cereyān üzre ne ḳadar rekżü'l-ḫayl ve sāliyān-ı derāz-ı ser-menzil-i şevḳ ü niyāza ḳaṣd-ı neyl eylese vüṣūl-i dārü'l-iḳāmete (mışrāʿ[3])

[Vezin bulunamadı.]
Taḥḳīḳ-i taṣavvurīst ki ʿaḳl-eş ne-mī-kuned taṣdīḳ[4]

(neṣr[5]) binā'enʿaleyh ʿınān-ı ḫāme ṭaraf-ı encāma ṣarf ve eşcār-ı bülend-i taṣannuʿātdan ṣemār-ı deʿavāt ḫarf olınup aḥyānen vürūd-ı mektūb-ı belāġat-meşḥūnları ile -ki nihāyet-i āmāl-i dil-i mescūn meşcūndur- [NEK1-107a] kifāyet ü ictizā[6] ve meydān-ı süḫan-rānī vü basṭ-ı emānīde terk-i cesāret ü ictirā oldı. Hemvāre ṣāḥa-i bī-mesāḥa-i birr ü nevāl ve māḥa-i semāḥa vü efḍāllerinden ḫāṣāk-i işābet-i [M-57a] ʿaynü'l-kemāl mübaʿʿad ve zülf-i pür-pīç-i ṭāliʿ-i aʿdā dā'imā mücaʿʿad ola.[7] *Bi-ḥurmeti nebiyyihi'l-mumeccedi ve ālihī ve ṣaḥbihi'r-rukkeʿi's-succedi.*[8] (Ḳıṭʿa[9])

[mefâ'ilün fe'ilâtün mefâ'ilün fe'ilün] Müstec
Hemīşe tā zi-reh-i baḫş ber-ʿuḳūl u nufūs
Taḳaddumī ne-buved ṣūret-i heyūlā-rā

Tu-rā şerā'iṭ-i taʿzīm cemʿ bād çunānk
Ki iḳtidā be-tu bāşed ʿuḳūl-i ulā rā[10] [NP-70a]

[1] Ar: Dost için hediye sevgidir. Az bile olsa az görülmemeli. Ne âlâ ve dost onu kabul ile karşılamalı.
[2] Neṣr: NEK1'de yok.
[3] mışrāʿ: NEK1'de yok.
[4] Far: Bir tasavvur var ki onu akıl tasdik etmiyor.
[5] neṣr: NEK1'de yok.
[6] ictizā: ictirā NP, M.
[7] ola: M'de yok.
[8] Ar: Hem şanlı peygamberinin hürmetine hem de rüku ve secde eden ailesinin, ashabının.
[9] Ḳıṭʿa: NEK1'de yok.
[10] Far: Akıl yürütülen konularda, heyulanın akıl ve nefislere üstünlüğü olmaz. Bahis yoluyla heyula akıl ve nefslere üstünlük taslayamaz. Sana yapılan saygı ve hürmetin şartları tam olarak yerine getirilsin, öyle ki akl-ı evveller sana uysun, iktida olsunlar.

77.[1]

[mefâ'ilün fe'ilâtün mefâ'ilün fe'ilün] Muzâri'
Be-ḥaḳḳ-ı ṣubḥ-ı viṣāl u be-ḥaḳḳ-ı şām-ı firāḳ
Be-ḥaḳḳ-ı gūşe-nişīnān-ı Mıṣr u Şām u ʿIrāḳ

Ki dil be-kaʿbe-i vuṣlat ʿaẕīm muştāḳ-est
Çunānki ḳālıb-ı bī-cān be-cān buved muştāḳ[2]

Tā ki şeyḫ-i murtāż-ı mihr-i feyyāz kürsī-i bülend-pāye-i meşārıḳda dürrāʿa-i ṣubḥ-ı ṣādıḳ ile ifāża-i envār-ı keşf-i esrār ve reşeḥāt-ı seḥāb-ı feyż-i nā-mütenāhīde mānend-i fażl-ı bī-inḳıṭā-i ilāhi tesviyye-i mābeyn-i ebrār ü eşrār ide. Hemvāre ol sākin-i arāżī-i muḳaddese ve mālik-i aḫlāḳ-ı ġayr-ı müdennese sāye-nişīn-i miẓalla-i ***ʿaleykum bi'ş-Şāmi fī āḫirü'z-zamān***[3] ve kehf-i kenf-i ḥimāyetlerinde żuʿafāʾ-i ümmet vāṣıl-ı raḥmet-i emān olmaḳ fażl-ı Ḫudā-yı ekber ile müyesser ola. Kelimāt-ı muḥabbet-simāt-ı merīḥatü'n-nesimāt ki cevher-i ḥurūf-ı ḫāṭır-fürūz-ı ẓulmet[4]-sūzı Ḫalīl-i dil-i ʿalīle berd ü selām ve leṭāfet-i meʿānīsi ki şifā-resān-ı ḳalb-i meġānīdür[5]. Meclis-i ḫāṣ-ı iḫlāṣda çāşnī-baḫş-ı keʾs-ı selsebīl-i mizāc-ı ***ve taḥiyyetuhum fīhā selāmun***[6] ola. Ḳāfile-i enfās-ı güẕerān ile aḳṣa-yı arż-ı cinândan dārü'l-mülk-i zebāna münzel ve ẕāt-ı maʿdelet-perverdlerine rāh-āverd olmaġiçün reh-rev-i tīz-tek-i ṣabāʾi ṣabābet-resān ile cānib-i mevʾilü'l-iḥsānlarına mübellaġ u mürsel olup ḥücre-i ḳabūle resīde ve mervārid-i ümīd-i engüşt-i niyāz ile rişte-i icābete keşīde ḳılınduḳdan ṣoñra ḫāşiye-i bisāṭ-ı ibtihālde istīẕān-ı ʿarż-ı ḥāl ve mecālis-i zekiyyelerine ki ṣafvet ü neḳāvetde māye-baḫş-ı[7] [NP-70b] Fütūḥāt-ı Mekiyye ve ṭīre-dih-i fevāʾiḥ-i [NEK1-107b] miskiyyedür. Niṣār içün pūte-i niyāzda zer-i güdāḫte-i [M-57b] maḳāl ḳāl olınur ki ḥāʾiz-i fażl-ı müktesebī ve Ẕātī Şeyḫ Muḥammed مرزناتی ki (ḳıṭʿa[8])

[müstef'ilün fâ'ilün müstef'ilün fâ'ilün] Basît
Li'llāhi taḥte ḳıbābi'l-ʿizzi ṭāʾifetun
Aḫfāhum fī verāʾi'l-faḳri iclālen

[1] NP: 70a; M: 57a. Başlık: NEK1, NP ve M'de yok.
[2] Far: Vuslat sabahının ve ayrılık akşamının hakkı için; Mısır, Şam ve Irak gûşenişinlerinin (inzivadakiler, evliyalar) hakkı için ki cansız olan bedenin cana müştak olduğu gibi gönül de vuslat için büyük bir iştiyak duymaktadır.
[3] Ar: "Ahir zamanda Şam'dan ayrılmayın." (Hadîs-i Şerîf: Sahih-i İbn Hıbban, 16/294 no. 7305)
[4] ki cevher-i ḥurūf-ı ḫāṭır-fürūz-ı ẓulmet: M'de yok.
[5] meġānīdür: meʿānīdür NP.
[6] Ar: "Oradaki esenlik dilekleri 'selâm'dır." (İbrâhim 14/23)
[7] māye-baḫş-ı: pā-ber-baḫş-ı M.
[8] Ḳıṭʿa: NP ve NEK1'de yok.

Ġubrun melābisuhum şemmun meʿāṭısuhum
Cerrū ʿala'l-fulki'l-ḥaḍrāʾi eẕyālen

Humu's-selātīnu fī'l-ḥimāri meskenetin
İsta'bedū min mulūki'l-ardi akyālā[1]

(neṣr[2]) fırḳa-i hidāyet ḥırḳasına pīşvā ve imtiṣāl-i[3] ḥadīṣ-i ***en-necātu fī ṣelāṣin: el-hudā ve't-tuḳā ve terku'l-hevā***[4] ile tārik-i mā-sivā olup hengām-ı neşr-i ḥikem-i[5] nükātda elfāẕ-ı güher-rīz-i ḥaḳāʾiḳ-simātı şīrīn ve ḥüsn-i taʿbīr-i vāḳıʿāt-ı ḳavmde İbn-i Sīrīn-i ʿibārāt-ı münaḳḳaḥa vü müheẕẕebesini mütecemmil-i[6] tefāṣīl-i mezāyā vü ḫavāṣṣ ve kelimāt-ı müstemlaḥa vü müstaʿẕebesi feyż-resān-ı İbrāhīm-i Ḫavāṣṣ ʿıyş-ı lübāb-ı ġalvāʾ-i şebābdan seccāde-nişīn-i cādde-i ṣavāb ve murāḳabe-i enfās-ı hidāyet-istīnāsda aṭvaʿu min Ṣevāb'dur. Eger[7] (naẓm[8])

[mefâ'ilün fe'ilâtün mefâ'ilün fe'ilün] Muzâri'
Eger ẕi-vey ṭalebī himmet hemān himmet[-eş]
Her ānçi ārzū-yı tust ser be-ser yābī[9]

(neṣr[10]) ḫalvet-serā-yı dil-i pür-velāsı cārūb-ı lā ile ġubār-ı mülāḥaẓa-i āġyārdan refte ve ġonçe-i dil-i ṣanavberīsi ki tünd-bād-ı riyādan berīdür. Hübūb-ı nesāʾim-i füyūż-ı ḫafiyye-i ḥaḳḳiyye ile ḫufte iken şüküfte olup zer-sāv-ı vücūdını küre-i riyāżāt-ı meşkūrede teẕvīb ve ***mūtū ḳable en temūtū***[11] ṭarīḳ-i fenā-encāmına sülūk u iʿtizāmı[12] taṣvīb eylemişdür. Müşāhede-i cemāl-i ezelīye bir mertebe dil-dāde vü ṣabb ve ināʾ-i dil-i pür-ʿanāsına ḳaṭarāt-ı bārān-ı füyūżāt bir vechle munaṣṣabdur ki ber-ḥaseb-i *ve minhu'l-mebdeʾu ve ileyhi'l-meʿādu*[13] muḳteżiyāt-ı teḳābül-i ḳurb u buʿādı [NP-71a] cānib-i mebdeʾ-i raṣīnü'l-ibdāʿa ircāʿ itmekle pīş-i ḫıred-i ṣavāb-endīşinde nīstī

[1] Ar: Allah'ın izzet kubbesi altında bir taifesi var. Onları, fakirliğin ardında fyücelterek saklamıştır. Giysileri tozludur, başları diktir, yeşil gemiye karşı kibirlidirler. Onlar hırpani giysiler içinde sultandır ki yeryüzünün kimi hükümdarlarını köle etmişlerdir. verāʾi'l-faḳri: revāʾi'l-faḳri M.
[2] Neṣr: NEK1'de yok.
[3] ve imtiṣāl-i: ve miṣāl-i NP.
[4] Ar: Kurtuluş üç şeydedir: Hidayet, takva ve hevayı terk etmek."
[5] ḥikem-i: ḥikem ü NEK1, M.
[6] müheẕẕebesini mütecemmil-i: müheẕẕebesi mücmel-i NP, M.
[7] Eger: NP ve NEK1'de yok.
[8] naẓm: NEK1'de yok.
[9] Far: Eğer ondan istiyorsan onun himmet aynı himmet. Arzun her ne ise onu baştan ayağa bulursun.
[10] neṣr: NEK1'de yok.
[11] Ar: Ölmeden önce ölünüz." (Hadîs-i Şerîf: Haşiyetü's-Sindi alâ Sünen-i İbn Mace, 1/59 no. 125)
[12] iʿtizāmı: iʿtizāyı NP, M.
[13] Ar: Başlangıç ondandır, dönüş de onadır.

vü hestī ve bülendī[1] vü pestī ʿale's-sivā ve hemvāre muḳīm-i mekān-ı süvāʾ-i nefy-i mā-sivādur. (Naẓm[2])

[mef'ûlü mefâ'ilü mefâ'îlü fe'ûl] Ahreb[3]
Çūn mī-guẕered kār çi āsān u çi saḫt
V'īn yek dem-i ʿāriyet çi idbār u çi baḫt
Çūn cāy-ı diger keşīd mī-bāyed raḫt
Nezdīk-i ḫıred-mend çi tābūt u çi taḫt[4] [M-58a]

(Neṣr[5]) [NEK1-108a] Dergāh-ı ẕi'l-ʿarşi rafīʿu'd-deracāta hengām-ı münācāt ve refʿ-i ḥācātda keştī-i kelimāt-ı icābet-meʾāli -ki iṣḳāl-i āmāl ile māl-ā-māldür- lücce-i pür-mevc-i ṭalebden ṣāḥil-i lebde ḳarār itmedin şurṭa-i tevfīḳ-i Kirdikār imdād ve sevābıḳ-ı zaḥmetin[6] levāḥıḳ-ı levāḳıḥ-ı hidāyet ile icdād idüp tīr-i duʿāʾ-i bī-reyb ü reyni ṭarfetü'l-ʿaynda cevşen-i[7] nüh-tūy-ı Sebʿ-i Şeddād-ı bī-ʿimādı güẕer ve ʿurża-i ʿarş-ı kürsī-i ferşi maḳarr ider. Egerçi ol ser-cerīde-i ebrār[8] şeb-çerāġ-ı tevekkül-i ḥaḳīḳīyi ḥoḳḳa-i şuḳḳa-i dilinde īrāz ve şāh-rāh-ı fenāfi'llāhda resm-i tecerrüd ü teferrüdi ibrāz eylemişdür. Lākin ruḫṣat-ı ḫayrü'l-beriyye ve muḳteżā-yı żarūriyyāt-ı beşeriyye üzre her ḥālde sālik-i ṣeniyye-i ṣünyā ve kār-bend-i müsāmaḥa-i ***ve lā tense naṣībeke mine'd-dünyā***[9] olmaġın ḥālā maḳāmāt-ı müteberrike-i Şāmāt'a ki rūy-ı büldānda şāmmātdur. (Naẓm[10])

[fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilün] Remel
Şām k'ū ḫāl-i ruḫ-ı ʿarṣa-i gītīst tāmām
Ḫoş sevād-īst bi-nih dil ki ***ʿaleykum bi'ş-Şām***[11]

(Neṣr[12]) ʿAzīmet ü intivāʾ ve bādiye-i emelde ābeş-ḫūr-ı ḥadīṣ-i ***ı'ḳılhā ve tevekkel***[1]den irtivā idüp bāb-ı münḥicü'l-meʾāribleri cānibine pūyān ve keremgāh-ı

[1] bülendī: bülend M.
[2] naẓm: NEK1'de yok.
[3] İkinci mısra "mef'ûlü mefâ'îlü mefâ'îlü fe'ûl", üçüncü mısra "mef'ûlü mefâ'îlün mefâ'îlün fâ'", dördüncü mısra "mef'ûlü mefâ'îlü mefâ'îlü fe'ûl" rubai kalıplarıyla yazılmıştır.
[4] Far: İster bu bahtlı bir zamanda ister kötü zamanda olsun, bize böyle ödünç verilen bu bir nefeslik zamanda, rahatımızı başka bir yere, akıllı kimselerin yanına taşımalıyız.
[5] Neṣr: NEK1'de yok.
[6] zaḥmetin: raḥmetin NP, M.
[7] cevşen-i: cūş-i M.
[8] ebrār: ibrāz-ı M.
[9] Ar: "Düyadan da nasibini unutma." (Kasas 28/77)
[10] Naẓm: NEK1'de yok.
[11] Far: Şam ki o tam olarak dünya arsasının yüzünün benidir. Gönlünü oraya meylettir çünkü "Aleyküm bi'ş-Şam" demişler.
[12] Neṣr: NEK1'de yok.

iḫtiyāc u iʿvāżda cūy-ı cūd-ı kār-sāzlarını cūyān olmışdur. Ḥarem-i bā-ḥürmet-i [NP-71b] raḥmet-intisāblarına duḫūl ve maḥżar-ı nīkū-maḫberlerinde cüs̱ūm u müs̱ūl itdükde maḥzen-i şefāʿatden cevher-i żarāʿat iḫrāc u tafṣīʿ ve eklīl-i merām-ı yevāḳīt-i ibrām ile tarṣīʿ olınur ki *el-kirām ʿabīdu'l-ikrām*[2] feḥvāsı üzre ol ḥācetmend-i şāʾiḳ[3] -ki şehd-i cehd-i zühdi ẕāʾiḳdür- ʿayn-ı ʿināyetlerine manẓar ve pertev-i ʿāṭıfetlerine maṭraḥ u maẓhar olup māʾide-i taʿaṭṭuf u ʿāʾidelerinden -ki mışdāḳ-ı ***tu'tī ukulehā külle ḫīnin***[4]dür- nevāle-çīn ve bu sebeb ile ẕāt-ı müheẕẕebleri medīʾü'ş-şühūr ve's-sinīn nāʾil-i niʿmet-i ***inne raḥmeta'llāhi ḳarībun mine'l-muḥsinīne***[5] ola. (Naẓm[6])

[mefâ'ilün fe'ilâtün mefâ'ilün fe'ilün] Müctes
ʿAṭā-yı ʿām-ı tu muḥtāc-ı istimāḥat nīst
Ki şarṭ nīst zi-ḫūrşīd iltimās-ı żiyā[7]

(Neş̱r[8]) Çünki maʿnā-yı *zekātu'l-cāhi rafedu'l-musteʿīn*[9] ẓāhir ü mütebeyyin[10] ve medlūl-i *zekātu'n-niʿami'l-maʿrūfi emrun maʿrūf*[11]dur ki[12] lā-cerem ol kerīm-i ṣaḥīḥü'r-rivāya [M-58b] ve ḥüsnü'r-rüvāya [NEK1-108b] revā budur ki bu maḳūle erbāb-ı ʿuḳūle ʿaẕebe-i rāyāt-ı iltifātları ḥāfıḳ ve naḳd-i revān-ı murād sūḳ-ı isʿāf u irfādda nāfıḳ ola. (Naẓm[13])

[mef'ûlü fâ'ilâtü mefâ'îlü fâ'ilün] Muzâri'
Şukrāne-rā tu nīz kunūn bā-cihāniyān
Ān kun ki bā-tu kerd zi-luṭf u kerem Ḫudāy[14]

(Neş̱r[1]) Ḫuṣūṣan ol nāʾil-i rehādet-i zehādet ve müşerref-i esrār-ı ġayb u şehādet muḳsim-i erzāḳ u niʿam olan ṣadr-ı aʿẓamuñ laḥẓa-i irādetleri ile naẓar-yāfte ve

[1] Ar: "Onu [deveyi] bağla ve tevekkül et!" (Hadîs-i Şerîf: Sünen-i et-Tirmizi, Şakir, 4/668 no. 2517)
[2] Ar: Cömertler cömertliğin kölesidirler.
[3] şāʾiḳ: sāʾiḳ NP.
[4] Ar: "[Bu ağaç Rabbinin izniyle] her zaman meyvesini verir." (İbrahim 14/25)
[5] Ar: "Şüphesiz, Allah'ın rahmeti iyilik edenlere çok yakındır." (A'raf 7/56)
[6] naẓm: NEK1'de yok.
[7] Far: İnsanların güneşten ışık istemesi şart olmadığı gibi senin herkese olan ihsanların için de isteğe ihtiyaç yok.
[8] Neş̱r: NEK1'de yok.
[9] Ar: Makamın zekâtı yardım isteyenin elinden tutmaktır.
[10] mütebeyyin: müstebîn M.
[11] Ar: İyi nimetlerin zekâtı iyiliği emretmektir. (Ariflerin zekatı irfan emretmektir.)
[12] ki: NP ve M'de yok.
[13] naẓm: NEK1'de yok.
[14] Far: Allah'ın lütuf ve keremiyle sana yaptığı, şimdi dünyadakilere karşı yoktur. Allah'ın sana lütuf ve keremiyle yaptığı ihsanlara bakarak sen de şimdi dünyada yaşayan insanlara karşı iyi davran, vazifelerini yerine getir.

ʿāmme-i muḳarrebān-ı ḥażretüñ ʿukūs-ı şümūs-ı ḥüsn-i şehādetleri tārek-i vücūd-ı tārikü'l-hücūdına yāfte olup ḳılāde-i elṭāf-ı muʿtāde ile gerden-i ḥāli ḥālī olmaḳ meḥāżır-ı[2] ʿuẓmā-yı devletde mücib-i ḥüsn-i irtiżā vü minnetdür[3]. [NP-72a] Ṣāfī-i ġayr-ı cāfīlerine[4] ḫāfī olmaya ki sālik-i sebīl-i tuḳā vü neḳā Şeyḫ Ebu'l-beḳā daḫı şeb-i yeldāʾ-i riyāżetde terk-i hücūʿ u hücūd[5] ve kendüyi şāyeste-i semt-i ***sīmāhum fī vucūhihim min eṯeri's-sucūdi***[6] idüp arāżī-i marāżī-i Ḫudā'ya neyl içün ṣāʾimü'n-nehār ve ḳāʾimü'l-leyl ve mülāḥaẓa-i ḫaber-i ***raceʿnā mine'l-cihādi'l-aṣġari ila'l-cihādi'l-ekberi***[7] ile mażīḳ-i mücāhede-i nefs-i gümrāhda sirişk-i ḥasret ü intibāhı seyl[8] olmışdur. Ḥālā bāb-ı raḥmet ü efḍālden deryūze-i luṭf u nevāl içün ḳaṭʿ-i mefāviz ü berārī ve ṣıdḳ-ı teveccüh ile tevekkül-i cenāb-ı Bārī eylemişdür. Kemāl-i ʿāṭıfet ü dil-sūze ve ʿināyet-i merkūzelerinden deryūze olınur ki kesāʾ-i[9] nevāziş ü iltifātları ile müştemel ve cürūḥ-ı fāḳa-i bī-ṭāḳası[10] merāḥim-i merāḥimleri ile mündemil olup meṯel-i *aḥsen ve ente meʿān* ki fermūde-i ḥükemāʾ-i Yūnān'dur. Ḫātır-nişān ve intihāz-ı fırṣat-ı *aḥsen iẕa kāne imkān*[11] olına. (Naẓm[12])

[mef'ûlü fâ'ilâtü mefâ'îlü fâ'ilün] Muzâri'
Elṭāf-ı īzidīst meʿālī-i ẕāt-ı tu
Ān-rā be-saʿy-ı ḫud netevān iktisāb kerd

Teşrīf-i tu ne pāye-i ummīd-i ūst līk
Luṭf-ı tu her çi kerd zi-behr-i ṯevāb kerd[13]

(Neṯr[14]) Bu ṣaḥīfe-i pür-leṭāʾif ki żāyiʿ-i bedīʿiyyeden mücellā-yı ṣanʿat-ı cemʿü'l-müʾtelif ve'l-muḫtelifdür. Ol iki ʿazīz-i bā-perhīz ḥaḳḳında ki[15] neyyireyn-i [M-59a]

---

[1] Neṯr: NP ve NEK1'de yok.
[2] meḥāżır-ı: muḫāṭar-ı M.
[3] minnetdür: minnet dih-i NP, M.
[4] cāfīlerine: ḫāfīlerine M.
[5] hücūd: sücūd M.
[6] Ar: "Onların secde eseri olan alametleri yüzlerindedir." (Fetih 48/29)
[7] Ar: "Küçük cihattan büyük cihada döndük."
[8] seyl: meyl M.
[9] kesāʾ-i: küşā-i M.
[10] bī-ṭāḳası: ṭāḳası M.
[11] Ar: İmkân varsa daha iyi.
[12] Naẓm: NEK1'de yok.
[13] Far: Senin zâtının yücelikleri İlâhî lütuflardan gelmektedir, bunlar çalışmayla kazanılamaz. Senin böyle özelliklerle şereflenmiş olmana bakarak bunu ümidinin dayanağı yapmıyorsun, bir kibre kapılmıyorsun. Sen ne yaptıysan sevap için yaptın.
[14] Neṯr: NEK1'de yok.
[15] ki: NP'de yok.

ḫayyıreyn-i āsmān-ı derk ü temmīzdür.[1] Şebistān-ı vücūd-ı ẕihnīden bürūz u cilvegāh ve cūd-ı ḫāricīde ʿarż-ı cemāl-i ḫāṭır-fürūz idüp [NEK1-109a] ḫalvet-ḫāne-i ḳabūle duḫūl itmek ricāsını[2] rāy-ı[3] işābet-mevṣūle mevkūl ḳılındı. (Naẓm[4])

[mefâ'ilün fe'ilâtün mefâ'ilün fe'ilün] Müctes
Hemīşe tā ki ḥekīmī be-ḫˇān-ı dāniş-ber
Ġıdā-yı cān dihed ez-loḳmahā-yı loḳmānī

Be-gulsitān-ı vefā ġonçe-hā-yı āmālet
Şugufte bād zi-enfās-ı luṭf-ı Raḥmānī[5] [NP-72b]

78.[6]

[fe'ûlün mefâ'îlün fe'ûlün mefâ'îlün] Ta'vîl
Selāmun ʿalā men lā yeruddu selāmī
Le-ḳad hāne ḳadrī ʿindehū ve meḳāmī

Aḥinnu ileyhi külle yevmin ve leyletin
Ve uhdī bi-hī fī yaḳaẓatī ve menāmī[7]

Ṣaḥīfe-i taḥiyyet-ı ṣafā-seciyyet ve buṭāḳa-i şevḳ-i bī-ṭāḳa ki ḥurūf-ı meveddet-i mevāddı leyle-i ḳadr-i en-nūru fī's-sevādda girih-küşā-yı sırr-ı ser-beste-i mażmūn-ı *aleyküm bi'ş-Şām* ve beyāż-ı nūr-baḫş-ı ḫılāl-i esṭārı ḍavˀ-i mişkāṭ-ı mihr-i nevvār[8] gibi ḫārıḳ-ı estār-ı ġayāhib-i şām ola. Bāb-ı ʿadālet-neseḳlerine[9] ḳavāfil-i müteʿāḳıbetü'l-vürūd felaḳ u ġasaḳ ile īfād ve kānūn-ı derūnda nār-ı sūzān-ı şevḳ-i bī-infād īḳād olınduḳdan ṣoñra żamīr-i münīr-i āfitāb-berekāt-ı ʿuṭārid-ḥarekātlarına -ki nādiyāt-ı efʿālden ḫavātīm-i aʿmāle baṣīr ve ṣudūr-ı umūrdan iʿcāz-ı mā-fī'ṣ-ṣudūrı ḫabīrdür- bu devlet-ḫˇāh-ı bī-işti bāh ki (naẓm[10])

[1] temmīzdür: temyīzdür M.
[2] ricāsını: ricāsı M.
[3] rāy-ı: reˀy-ı NP, M.
[4] Naẓm: NP ve NEK1'de yok.
[5] Far: Bir hikmet sahibi neticesi bilgi olan sofrada can gıdası ve lokmanî olan lokmaları verdiği müddetçe vefa gülbahçesinde emel goncaların Rahmanî lütufların nefesleri ile daima açık kalsın.
[6] NP: 72b; M: 59a. Başlık yok.
[7] Ar: Selam olsun, selamıma karşılık vermeyene; kıymetimi, makamını küçük görene. Her gün, her gece ona şefkat duyarım. Uyanıkken ve uykumda bunu ona hediye ederim.
[8] mihr-i nevvār: mihr-nevāz M.
[9] neseḳlerine: nesīḳlarına M.
[10] naẓm: NEK1'de yok.

[fe'ûlün mefâ'îlün fe'ûlün mefâ'îlün] Ta'vîl
Ve lem tektehil ʿaynī bi-ḥusni cemāliküm
Ve lākin li'l-ervāḥi minhā teʿārufun

Ve yaḥṣulu mā beyne'l-ḳulūbi tevāṣulun
Ve in lem yekün beyne'l-cusūmi teʾellufun[1]

(neṣr[2]) feḥvā-yı ülfet-beyānı teʾellüf-i vird-i zebānıdur. Mā-hüve'l-merāmını ʿizz-i ʿarż u iʿlāma ifżā[3] ve mażīḳ-i taḳṣīr-i ḫıdmetden bu vechle ifṣā ider ki her çend ki yek-süvāre-i nefs-i nāṭıḳa semend-i bī-ʿıḳāl-i ʿaḳl-ı serīʿ-intiḳāl ile nişīb ü firāz ıṭnāb u īcāzda devān ve tīz-i dil-dūz-ı imʿān ve ḳassī ḳıyāsiyyāt[4] ve bürhān ile sefer-i esālīb-i mütenevviʿa-i beyāna revān olup ḫˇān-ı şevḳ-i nā-güzīrde[5] cedīr olan naḫcīr-i [M-59b] meʿānī-i dil-peẕīr ışṭıyādına irtiyād eyledi. Her sū tek ü pūdan şoñra iʿtirāf-ı ʿacz ü ḳuṣūr ḥāṣıl ve zebān-ı hātıfdan bī-ḥurūf u ṣadā bu nidā vāṣıl oldı ki (naẓm[6])

[mefâ'ilün fe'ilâtün mefâ'ilün fe'ilün] Müctes
Şurūʿ der-ġarażī k'ān be-āḫirī ne-resed [NP-73a]
Hezār bār bih ez-kerden-est nā-kerden[7]

(neṣr[8]) Lā-cerem şikāyet-i hicr ü elem tevfīḳ-i viṣāl-i mercüvvü'l-ḥuṣūle [NEK1-109b] tevḳīf ve nīze-i hüsn vetīre-i mıżmār-ı iḫtişarda teşḳīf olındı.

[mefâ'îlün mefâ'îlün fe'ûlün] Vâfir
Elā leyte'l-viṣālu yeʿūdu yevmā
Fe aḥkīhi bi-mā feʿale'l-firāḳu[9]

(Neṣr[10]) Baʿdemā[11] zer-beft-i süḫan-ı ṣadāḳat-ʿalāme sūzen-i[12] nūk-i zer-dūz-ı ḫāme ile dūhte ve dükkān-ı tecrīd-i[13] vilāda silʿa-i şevḳ-i bī-intihā endūḫte olınur ki müsteşfiʿ-i muḫliṣ-i mevātī Şeyḫ Muḥammed مرزناتی ki pāy-ı kemālāt-ı insāniyye ile

[1] Ar: Sizin güzelliğinizle gözlerim sürmelenmedi ama ruhlar tanışmaktadır. Bedenler arasında ülfet olmasa da kalpler arasında bağ olur.
[2] neṣr: NEK1'de yok.
[3] ifżā: iḳżā NP.
[4] ḳıyāsiyyāt: ḳıyāsāt NP.
[5] nā-güzīrde: nā-güzīde M.
[6] naẓm: NEK1'de yok.
[7] Far: Sona varmayan bir işe başlamamak onu yapmaktan bin kere daha iyidir. Bār: bā NP.
[8] neṣr: NEK1'de yok.
[9] Ar: Ah keşke vuslat geri dönse bir gün [de] ayrılığın neler yaptığını anlatsam.
[10] Neṣr: NEK1'de yok.
[11] Baʿdemā: mā M.
[12] sūzen-i: sūzān-ı M.
[13] tecrīd-i: tecdīd-i NP, M.

muʿabbir-i infiʿālāt-ı nefsāniyyeden kābiran ʿan kābirin ʿābir ve ḥacr-ı[1] ḥücre-i dilde ledġ-ı efāʿī-i ẕülle ṣābir olup zühd ü verāʿatde Ḥasan-ı Baṣrī ve şevḳ ü żarāʿatde Ẕü'n-nūn-ı Mıṣrī berḳ-i cihān-sūz-ı başīret-i ḫāṭır-fürūzı münevver-i ġayāhib-i sırr-ı Ḫāfī ve āmed-şüd-i ḳafr-ı faḳrda Bişr-i Ḫāfī nebālet ü aṣāletde ṣāḥib-i neseb-i ʿIṣāmī ve keşf-i sevāniḥ-i ġaybiyye vü ʿayniyyede Bāyezīd-i Bisṭāmī'dür. Ḫaber-i eṣṣaḥ-ı *biʿi'd-dunyā bi'l-āḫiratr*[2] terebbuḥ-ı güş-ı ḥikmet-nüyūşında güşvār ve ber-ḥaseb-i *iẕā baḳıye mā ḳāteke fe-lā teʾse ʿalā mā fāteke*[3]. Fātik-i estār-i ṭamaʿ ü ʿavār olup her ḥāl[4] ü ḳālde ***innā lā nuḍīʿu ecra men aḥsene ʿamelen***[5] naṣṣ-ı mübīnin bī-nihād[6] ve hengām-ı sürūr u melālde ***ve'l-bāḳiyātu'ṣ-ṣālihātu ḫayrun ʿinde rabbike ṣevāben ve ḫayrun emelen***[7] naẓm-ı güzīnin temīme-i bāzū-yı ictihād itmişdür. İksīr-i duʿāʾ-i zūd-teʾṯīrī nuḥās-ı emr-i ʿasīri zer-i ḫālış-ı teysīre taḥvīl ve reh-nişīnān-ı iḳtifār u iḫtifārı[8] *ḳable irtidādü'ṭ-ṭaraf*[9] ṭurafda mālik-i servet ü taḥvīl idüp kelimāt-ı kevṯer-ḫāṣṣiyet-i naṣīḥatinden buġyet-ı nuġbet idenler muẓhir-i ḫaber-i [NP-73b] ***lā yaẓme'u ebeden***[10] ve maḥcer-i ḥücre-i ḫāṭırları maḳāṭır-ı şebnem-i nedā olur. [M-60a] Ve'l-ḥāṣıl ol sālik-i vāṣıl ser-cerīde-i aṣḥāb-ı nüsük ü taṣavvuf ve mālik-i ḫārıḳ-i ʿādāt u taṣarruf olup māʾ-i bülġat ü ḳanāʿat ile izāle-i evsāḫ-ı şereh ü ẕeraʿ ve ilticāʾ-i ḥışn-ı *lā maʿḳıle aḥsenu mine'l-veraʿi*[11] itmekle nefes-i ʿĪsā-āsāsı ṣıḥḥat-baḫş-ı ḳulūb-ı mirāż ve duʿāʾ-i bā-iḫlāṣını[12] iftirāṣ-ı vāṣıl-ı rütbe-i iftirāż olmışdur. Ḫālā cānib-i ʿalālī-i[13] müseddeseden nidāʾ-i ***ve'dḫulū'l-arḍa'l-muḳaddesete***[14] ḳamer-i[15] ṣımāḫına güẕer [NEK1-110a] yaʿnī sevḳ-i ḳader ile ṭaraf-ı Şām-ı cennet-maḳarra ʿazīmetin muḳarrer idüp mīzān-ı ṣarīmeti sebük-seng ve ritāc-ı saʿādet-nitāclarına biñ[16] reng-i āheng eylemişdür. Ḳırāʾat-i sifr-i sefer-i ẓafer sefīr-i[1] encām-peẕīr ve nevvāb-ı nīkū-fiʿālüñ ṣaff-ı niʾālinde cāy-gīr olup zebān-ı beyānı (şiʿr[2])

[1] ḥacr-ı: ḥacre-i NP, M.
[2] Ar: Ahirete karşılık dünyayı sat.
[3] Ar: Karnını doyuracak bir şeyler kaldıysa, elinden kaçana üzülme.
[4] her ḥāl: her ḥālde M.
[5] Ar: "Biz, iyi işler yapanların ecrini zâyi etmeyiz." (Kehf 18/30)
[6] bī-nihād: pīş-nihād M.
[7] Ar: "Baki kalacak salih ameller ise, Rabbinin katında, sevap olarak da ümit olarak da daha hayırlıdır." (Kehf 18/46)
[8] iḳtifār u iḫtifārı: iftiḳār u iḥtiḳārı NP.
[9] Ar: Göz açıp kapamadan.
[10] Ar: "Ebediyen susamaz." (Hadîs-i Şerîf: Camiu'l-Usûl, 10/463 no. 7988)
[11] Ar: Kendine hakim olmaktan (veradan) daha güzel bir sığınak yoktur.
[12] iḫlāṣını: iḫlāṣı M.
[13] ʿalālī-i: ḥalālī-i NP.
[14] Ar: "[Allah'ın size yazdığı] kutsal toprağa girin." (Mâide 5/21)
[15] ḳamer-i: NP ve NEK1'de yok.
[16] biñ: bīd NP, M.

[fe'ûlün mefâ'îlün fe'ûlün mefâ'îlün] Ta'vîl
Ene'l-ḳādimu'l-mulḳī bi-arḍıke raḫlehen
Eḫū ṣabvetin şevḳan ilā'l-multeḳā fe-huve[3]

(neşr[4]) sürūd-ı muḥabbet-sereyānı ile serāyān olduḳda cūd-ı fıṭrīlerinden[5] taṭallub ve ẕerāyiʿ-i şefāʿat-i bāb-ı bāhirü'r-refāʿatlerinde teʾellüb olınur ki evvelā kelām-ı münevverü'l-ḥadeḳa-i ***el-kelimetu'ṭ-ṭayyibetu ṣadeḳatun*** [6] mūcibince kelimāt-ı nevāziş-simāt ile ḫāṭır-ı ḳudsī-menāẓırın taṭyīb ve ṣāniyen (naẓm[7])

[mefâ'ilün fe'ilâtün mefâ'ilün fe'ilün] Müctes
Bi-baḫş u hīç meters ez-kemī ki her çi dihī
Cezā-yı ān be-yekī dih[8] *zi-dād-ger yābī*

Tu hemçu menbaʿ-ı māyī bi-ʿaynihi çendān
Ki bīşter bi-dihī feyż-i bīşter yābī[9]

(neşr[10]) feḥvāsı üzre muḳaddemāt-ı sevāniḥ-i mühimmātını tertīb idüp ***yā le'l-ʿaceb mimmen yeşteri'l-memālīke bi-mālihī fe-yuʿtiḳuhum.*** [NP-74a] ***Keyfe lā yeşteri'l-aḥrāra bi-maʿrūfihī fe-yestaʿbidehum***[11] ḥadīşine iʾtimām ***ve hel tunṣarūne ve turzaḳūne illā bi-fuḳarā'iküm***[12] vefḳi üzre kesb-i ücūr-ı fāḫire-i āḫireye saʿy u ihtimām olına. (Şiʿr[13])

[fe'ûlün mefâ'îlün fe'ûlün mefâ'îlün] Ta'vîl
Terā ḳubḥa'l-eşyāʾi evbete āmilin
Kesethu yedu'l-meʾmūli ḥullete ḫāʾibi

---

[1] sefīr-i: NP'de yok.
[2] şiʿr: NEK1'de yok, ḳıṭʿa M.
[3] Ar: Geldim, yükü diyarına indirdim. Buluşacağı kişiye özleminden çocuk gibi eğlenen odur.
[4] neşr: NEK1'de yok.
[5] fıṭrīlerinden: fıṭrīlerinde M.
[6] Ar: "Tatlı söz sadakadır" (Hadîs-i Şerîf: Sahih-i Buhari, 8/11, Müsnedü Ahmed, er-Risale, 13/512 no. 8183)
[7] naẓm: NEK1'de yok, ḳıṭʿa M.
[8] dih: M'de yok.
[9] Far: İhsanda bulun ve verdiğin şeyin azalacağından hiç korkma. Birine verdiğinin karşılığını sen de sana ihsan eden Allah'tan bulursun. Sen aynen su çeşmesi gibisin; ne kadar çok verirsen daha fazla feyz bulursun.
[10] neşr: NEK1'de yok.
[11] Ar: Köleleri malıyla satın alıp onları azat edene hayret doğrusu! Nasıl olur da özgür kimseleri iyilikleri satın alıp onları kendine köle etmez?
[12] Ar: "Fakirlerinizden başka bir sebeple mi destek ve rızka mazhar kılınıyorsunuz?" (Hadîs-i Şerîf: Sahih-i Buhari, 4/36 no. 2896)
[13] Şiʿr: NEK1'de yok, Ḳıṭʿa M.

Ve aḥsenu min nūrin tufettiḥuhu'ṣ-ṣabā
Beyāḍu'l-ʿaṭāyā fī sevādi'l-meṭālibi[1]

(Neṣr[2]) Ḫuṣūṣan nāʾil-i ʿaṭiyye-i kübrā yaʿnī ṣāḥib-i ṣadāret-i ʿuẓmā daḫı kirdār-ı nīkūsını ẓāhiren[3] [M-60b] ẕākir ü nāṭıḳ ve ḥaḳīḳat-i[4] daʿvā-yı ḥaḳīḳatine şāhid-i ṣādıḳ olup sāʾir sedene-i südde-i salṭanat daḫı naḳāʾ-i serīretine güvāh ve şeh-per-i[5] faẓl-ı şehīr ile hem-cenāḥ-ı melāʾike-i ʿarş-mesīr olduġına āgāh olmaġın maẓhar-ı nevl-i sābiġ ve maṭraḥ-ı ṭavl-i sāʾiġ olması maḥāẓır-ı aṣḥāb-ı meʾāṣirde bāʿiṣ-i inşimār-ı minnet-i bī-şümār ve sebeb-i inhimār-ı taḥsīn-i nehmārdur. Baʿdehu levḥ-i mücellā-yı naḳḳāşān-ı Yūnān-zemīnde nuḳūş-ı ġarāʾib-bār-ı üstādān-ı Çīn inʿikās-peẕīr olduġı gibi levḥ-i derūn-ı bī-kīnelerinde eşkāl-i ḥāl-i muḫliṣān-ı dīrīne cāy-gīr ola ki zümre-i ẕühhād-ı riyāżat-nihāddan maẓhar-ı şeref-i *lā kerame eʿazzu mine't-tuḳa*[6] Ebu'l-Beḳā daḫı meşreb-i ṣāf-ı[7] ṣuleḥāʾ-i sütūde-evṣāfdan ġarf [NEK1-110b] ve vücūd-ı pür-ʿanāsını baḥr-ı bī-sāḥil-i fenāya ġarḳ idüp saḥne-i ḥālinden āṣār-ı taṣfiye-i bāl lāmiʿ ve dīde-i pāyān-bīninden eşk-i yaḳīn dāmiʿdür. Meʾmen-i taḳvāda ḳāṭın ve Şāṭī-i baḥr-ı hevādan şāṭın olduġı ber-ḥaseb-i *eẕ-ẓāhir ʿunvānu'l-bāṭın*[8] mirʾāt-i tāb-nāk-i ẕāt-ı pākinde ẓāhir ü bedīd ve ***metāʿü'd-dünyā ḳalīl***[9] naẓm-ı celīlini delīl itmekle her ān cānib-i mebdeʾ-i fāʾiżü'l-iḥsāndan nāʾil-i faẓl-ı cedīd olmışdur. Ol nāsik-i māsikü's-sünne daḫı āvāze-i cūd-ı ʿadīmü'l-minnetlerini şinevā [NP-74b] ve dārū-ḫāne-i luṭf-ı bī-nihāyelerinden[10] renc-i dil-i miḥnet-āhencine ṭālib-i devā olmaġın[11] ʿaḳabāt-ı terdādda sehm-i ʿazīmet-i ṣādıḳanesin tefvīḳ ve tezevvüd-i zād-ı *men ṣaḥḥaha'l-ʿazīmete sāʿadehu't-tevfīḳ*[12] eyledi. Kaʿbe-i kūy-ı ārzūsını zāʾir ve murġan-ı ūlī-ecniḥa-i āmāli pīrāmen-i ḫāne-i Ḥarem-miṣāllerinde[13] ṭāʾir olup (naẓm[14])

[mef'ûlü fâ'ilâtü mefâ'îlü fâ'ilün] Muzâri'

[1] Ar: Ümit eden kişinin geri dönüşünü kötü görürsün ama bel bağlananın eli ona ümitsizlik kisvesini giydirmiştir. Saba yelinin açtığı aydınlıktan daha güzeli kara istekler içindeki beyaz ihsanlardır.
[2] Neṣr: NP ve NEK1'de yok.
[3] ẓāhiren: NEK1'de yok.
[4] ḥaḳīḳat-i: ḥaḳḳıyyet-i NP.
[5] güvāh ve şeh-per-i: kūh u şehr-i M.
[6] Ar: Takvadan daha aziz bir onur yoktur.
[7] ṣāf-ı: NEK1'de yok.
[8] Ar: Zâhir bâtının klavuzudur.
[9] Ar: "Dünya geçimliği azdır." (Nîsâ 4/77)
[10] bī-nihāyelerinden: bī-bahānelerinden M.
[11] olmaġın: olmaġını NEK1.
[12] Ar: Azimeti sağlıklı olana muvaffakıyet yardım eder.
[13] zāʾir ve murġan-ı ūlī-ecniḥa-i āmāli pīrāmen-i ḫāne-i Ḥarem-miṣāllerinde: NP ve M'de yok.
[14] naẓm: NEK1'de yok.

Ummīd-vār bāş ki luṭfīst bī-şumār
Bikşā kef-i suʾāl ki feyżīst bī-kirān[1]

(neṣr[2]) feḥvāsını şeş-cihāt-ı cihāndan güş ve ġāşiye-i ādāb-ı ḫıdmeti ber-dūş itdükde cūd-ı deryā-ifāżāt-ı āfitāb-iżāʾetlerinden temennī ve vesāʾil-i mevṣiḳa-i żarāʿat u niyāz teṣennī olınur ki ol ẕāt-ı bī-baġżā ber-ḥaseb-i ***el-muʾminu li'l-muʾmini ke'l-bunyāni yeşuddu baʿḍuhum baʿḍan***[3] [M-61a] dil-i vīrānesin[4] miʿmār-ı himmet-i mülūkāne ile ābādān ve ol teşne-i germ-gāh-ı ḥāceti menhel-i ʿaẕb-i nüvāḫt u reʾfetlerinden sīrāb u şādān[5] idüp keştī-i maṭlūbı -ki ser-geşte-i mevc-ḫīz-i āşūbdur- cūdī-i cūd-ı mevcūdlarında müstevī ve Nūḥ-ı rūḥı meşraʿ-ı feyż ü fütūḥdan mürtevī ola. Çünki İzed-i bī-çūn bāb-ı ʿadālet-meşḥūnlarını (naẓm[6])

[müstef'ilün fâ'ilün müstef'ilün fâ'ilün] Basît
Yaḥyā bi-küm küllü arḍin tenzilūne bi-hā
Ke-enneküm li-biḳāʿi'l-arḍi amṭāru

Ve yenẓuru'l-ʿaynu min-küm menẓaran ḥasenen
Li-enneküm li-ʿuyūni'n-nāsi ebṣāran[7]

(neṣr[8]) vefḳi üzre erbāb-ı niyāza melāẕ u melāz[9] olmaġiçün taşyīr ve ol ricā ile gümgeştegān-ı tīh-i nāʾibeyi büldān-ı nāʾiyeden tesyīr eyledi. Şükrāne-i devlet-i bīkerāne budur ki mülāḥaẓa-i feḥvā-yı ***inna'llāhe yuḥibbu min ʿibādihi'r-ruḥamāʾi***[10] [NEK1-111a] ile pāye-i bī-ḳadrini terfīʿ ve müşeffiʿü'n-fīh olan ʿābid-i nezīr ḥaḳḳında eḥibbāʾ-i bī-şevb-i riyā[11] teşfīʿ olına. Bu bābda işbāʿ u ishāb-ı nehār-ı faṣl-ı bahārdan istidʿāʾ-i ḳuvvet-i inmā vü iṣbāt[12] ve ḫūrşīd-i tābnākden ki ḫāk ü ḫāşāke ifāża-i nūr-ı pāk itmek muḳteżā-yı şān-ı feyż-nişānıdur. İltimās-ı tevāżuʿ u iḫbāte

[1] Far: Ümitli ol, çünkü sayısız lütuflar vardır. Dilenme elini aç çünkü [gelecek olan] feyzin kıyısı yoktur. Bikşā: Bükşā NP.
[2] neṣr: NEK1'de yok.
[3] Ar: "Mümin mümin için, birbirini sıkıca tutan bina gibidir." (Hadîs-i Şerîf: Sahih-i Buhari, 1/103 no. 481)
[4] vīrānesin: vīrānesini NP, M.
[5] şādān: şādmān NP, M.
[6] naẓm: NEK1'de yok.
[7] Ar: Konakladığınız her yer hayat bulur sizinle, adeta yeryüzünün dört bir yerine yağmursunuz. Güzel bir manzara görür göz sizlerden, g çünkü insanların gözlerinin örme gücüsünüz.
[8] neṣr: NEK1'de yok.
[9] melāẕ u melāz: melār u melāẕ NP.
[10] Ar: "Allah kulları içinde merhametli olanları sever." (Hadiste "sever" yerine "merhamet eder" şeklindedir.) (Hadîs-i Şerîf: Menahili's-Safa fî Tahrîc Ehâdîsi'ş-Şifa, 112 no. 504)
[11] riyā: āyā M.
[12] iṣbāt: inbāt NP.

[NP-75a] müşākil yā baḥr-ı teyyārdan ricāʾ-i bülāle ve seḥāb-ı seyyārdan ṭaleb-i ʿulāleye muʿādil olmaġın ol zāhideyn-i cāhideynüñ riyāż-ı dil-i feyyāżlarına seḥāb-ı cūdlarından cūd-ı bārān-ı ḥafāvet ve ẕāt-ı Ḫātem-i seḫāvetlerine iḥāle ve zülāl-i maḳāl-ẓāhirü'l-insicām gülzār-ı ḥüsn-i inḫitāma[1] isāle olındı. Hemīşe ẕāt-ı vāsiʿü'l-maʿīşeleri ḥamāʾ-i ġavṣ-i aʿẓam u ḳutb-ı ʿālemde meklūʾ u maḥfūẓ ve evtād-ı erbaʿa-i hidāyet-nümūnuñ ki nigehbān-ı çār-kūşe-i rubʿ-ı meskūndur. Naẓar-ı rūḥü'l-ḳuds-eṣerleri ile mermūḳ u melḥūẓ ve aḫyār-ı sebʿa-i hidāyet-rehberüñ ki feyż-baḫş-ı heft-kişverdür. Kilāʾet ü ḥirāsetleri[2] ile maḥfūf ve şühedāʾ-i ṣülāṣīnüñ -ki hem-[M-61b]ʿaded-i şühūr-ı şöhret-ḳarīndür- leftāt-ı enẓārları ile pīrāmen-i kār u bārından ṭavārıḳ-ı devr-i nā-pāydār[3] mekfūf ve büdelāʾ-i erbaʿīnüñ ki[4] merḥūmeye[5] muʿīndür. ʿAyn-ı ʿināyetleri ile maḫṣūṣ ve himmet-i nuḳabāʾ-i ṣülāṣ-māye ile -ki hādī-i her ḥizb ü fiʾedür- mebānī-i ḥüsn-i ḫātimeleri merṣūṣ olmaḳdan mā-dārātü'l-eflāk infikāk bulmaya. (Ḳıṭʿa[6])

[mefâ'ilün fe'ilâtün mefâ'ilün fe'ilün] Müctes
Hemīşe tā ne-buved rūzgār ber-yek ḥāl
Hemīşe tā ne-buved nev-bahār bī-nīsān

Çu naḳş-ı ḫāk-i beḳā-yı tu bād mustaḥkem
Çu cān-ı pāk-i naḳā-yı tu bād cāvidān[7]

79.[8]

[Vezin bulunamadı]
Esʿıd bi-maġfirati'l-ilāhi fe-lem yezel
Yehebu'ẕ-ẕunūbe li-men yeşāʾu ve yaġfiru

Allāhu aʿṭāke'l-meḥabbete fi'l-verā

[1] ve ẕāt-ı Ḫātem-i seḫāvetlerine iḥāle ve zülāl-i maḳāl-ẓāhirü'l-insicām gülzār-ı ḥüsn-i inḫitāma: NEK1'de yok.
[2] ḥirāsetleri: cirāsetleri M.
[3] nā-pāydār: nā-pedār M.
[4] ümmet-i: NP'de ve NEK1'de yok.
[5] merḥūmeye: merḥūme M.
[6] Ḳıṭʿa: NEK1'de yok, Naẓm M.
[7] Far: Zaman devrine devam ettikçe, bahar da nisansız olmadığı sürece senin izlerin toprağın nakışları gibi (dağlar, tepeler) sağlam bir şekilde kalıcı olsun. Senin temizliğin de cam-ı pâk gibi (ruhun temizliği) kalıcı olsun. bād: būd M.
[8] NP: 39a; M: 27a. Başlık yok.

Ve ḥayyāke bi'l-faḍli'lleẕī lā yunkeru[1]

(Neṯr[2]) Eż^{c}āf-ı ālāf-ı taḥiyyāt-ı bī-şevā$^{'}$ib ve eṣnāf-ı evṣāf-ı teslīmāt-ı mezyeletü'n-nevā$^{'}$ib ki dūşīzegān-ı mebānī-i elfāẕınuñ ^{c}uyūn-ı sāḥiretü'l-elḥāẕın meşşāṭa-i ṭab^{c}-ı pür-ferheng-i murād ve kilk-i bī-direng ü sevād-ı midād-ı küḥlī-reng ile tekḥīl ve ḥacle-i kāġıd-ı sefīd-fāmda [NEK1-111b] ḫayelān-ı nuḳuṭ-ı[3] cevāhir-i intiẓām ve zülf-i pür-çīn-i A^{c}rāb u A^{c}cām ile şerā$^{'}$iṭ-i tecmīlini tekmīl idüp maḥcūbe-i mażmūn-ı iḫlāṣ-meşḥūnı ki mizeffe-i şevḳ-i nā-güzīr ve maḥaffe-i du^{c}ā$^{'}$-i şebgīr ile ol nāmzed-i nev-^{c}arūs-ı fażl u inṣāfa izfāf olınmışdur. Şebistān-ı büstān-ı derk-i āmālde mir$^{'}$āt-ı ḳabūl-i ẕī'l-celāle muḳābil ve dil-firībān-ı gülşen-i mīnū ile rū-be-rū olmaġa ḳābil ola. Envā^{c}-ı şevḳ-i belīġ ile teblīġ olınduḳdan ṣoñra bu muḫliṣ-i ḫadem-i[4] ṣābit-ḳadem ve nedīm-i bezm-i nedem ki muḳarrebān-ı nādī-i keṯīrü'l-eyādī olan nevvāb-ı bī-ednāsuñ ednāsına çāker-i direm-ḫarīde ve ser-pençe-i efā$^{'}$ik-i ekfā vü[5] aḳrān ile dāmān-ı sāmānī derīdedür. Ma^{c}raż beṯṯ-i şekvāda zānū-yı edeb ü istiḥyā üzre cüṯūm u ḳu^{c}ūd ve pāy-ı ferāḫ-mizāc-ı[6] gām-ı himmet ile tell-i feṣāḥate ṣu^{c}ūd idüp żamīr-i ilhām-peẕīrlerine ki vüfūd-ı vüfūr-ı vāridāt-ı İlāhiyye'ye mev$^{'}$il ü menāb ve ifāża-i envār-ı bī-menn ü żınnında[7] (mışrā^{c}[8])

[mefâ'ilün fe'ilâtün mefâ'ilün fe'ilün] Müctes
Çu āfitāb-ı cihāngīr u māh-ı ^{c}ālem-tāb

(neṯr) -dür.[9] Ḥāl-i müfżiyyü'l-melāl bu ṭarīḳ ile tenmīḳ olınur ki bu bende-i bī-ḳadr ü behā ^{c}ādet-i ma^{c}mūlün bihā üzre ḳā^{c}ide-i [M-27b] mürāselātı idāme [NP-39b] ve her üsbū^{c} ol ẕāt-ı metbū^{c}a irsāl-i żarā^{c}at-nāme idüp cünūd-ı āmāl-i mu^{c}asker-i bālde[10] maḫṣūde ve dīde-i intiẓār-ı nergis-vār küşūde idi ki da^{c}vet-i muḥabbet-i ezeliyyeye icābet ve bu kemīne-i cān-sipāruñ nefs-i bī-ḳarārı iṭābet olınup ṣımāḫ-ı dil ü cān ṭayy-ı ṭūmār-ı rāḥat-resānlarından şinevā-yı kelimāt-ı müfīde ve berīd-i nesīm-i seḥer-ḫīz ile -ki peyām-āver-i dil-şüdegān-ı şevḳ-engīzdür- ġonçe-i dil-i ḫ^{v}ūn-beste çün peste şigüfīde ola ammā çemenzār-ı muḳteriḥātı ḳıllet-i bārān-ı iltifāt-ı

[1] Ar: İlah'ın bağışlamasıyla bahtiyar olasın. Dilediğine günahları bahşedip bağışlayan Allah insanlar içinde sana muhabbeti bahşetmiş ve seni inkâr edilemez faziletlerle yaşatmış.
[2] Neṯr: NEK1 ve M'de yok.
[3] nuḳuṭ-ı: lafẓ-ı NP.
[4] muḫliṣ-i ḫadem-i: aḫlaṣ-ı ḳadem-i NP, M.
[5] ekfā vü: ekfā-i M.
[6] mizāc-ı: NP'de ve M'de yok.
[7] żınnında: żınndur M.
[8] mışrā^{c}: NEK1'de yok.
[9] (neṯr)dür: NEK1'de yok.
[10] bālde: bāl M.

mustaʿidd ẕübūl ve cānib-i ecānibe ṣabāʾ-i ḳabūl ḳubūl[1] itdüginden enṭaḳ-ı lisānın bu vechle taḳrīr-i bī-meyn eyledi ki maʿraż-ı ʿudvān u ḳalāda ḳılāde-i ṭuġyānı ṭavḳ-ı ceyd-i cān iden ḥāsid-i ʿayb-bīn-i beʾīsü'l-ḳarīn ʿacāc-ı lecācı işāre ve nesr-i aḳvāl-i nāsereyi hevā-yı iġvāda iṭāre itmekle (mışrāʿ[2])

[mefâ'ilün fe'ilâtün mefâ'ilün fe'ilün] Müctes
Laṭīf zūd peẕīr-ed taġayyur-i aḥvāl[3]

(neşr[4]) mażmūn-ı leṭāfet-meʾāli bedīd ü ʿıyān ve ġonçe-i dil-i sanavberīleri demserdī-i [NEK1-112a] ḥāsid-i müfterī ile münḳabıż u perīşān olmış hūşmendān-ı devlet-yāra ḫalīḳ ü sezāvār degüldür ki bādiye-i umūr-ı bādiyenüñ ferāz u nişībi geşt ü güẕār ve esbāb-ı aġrāż-ı ʿādiyenüñ ʿatīḳ ü ḳaşībi maṭraḥ-ı enẓār ḳılınmadın sālik-i girīve-i baġżā ve tārik-i fermān-ı ***ve lā tecessesū velā yaġteb baʿdukum baʿdān***[5] olan ehl-i cehlüñ menʿ-i mücerred ve ḳadḥ ü reddine ilḳāʾ-i semʿ ve metāʿ-ı bī-intifāʿ-ı[6] fesādlarını ḫalvet-ḫāne-i fuʾādda cemʿ idüp temvīhāt-ı ḫıdāʿ-ı ḳabl-i keşfü'l-ḳınāʿ taṣdīḳ ve ḥaḳ-güzārān-ı şarṭ-ı edebe bilā-sebeb ḫaşm u taḥdīḳ olınalar[7]. Īzed-i bī-çūn güvāh ve cenāb-ı ***yaʿlemu mā yusirrūne vemā yuʿlinūne***[8] āgāhdur ki eger[9] ol bed-kirdārlaruñ kār u bārları hedm-i esās-ı iʿtilāḳ u iʿlām itdükleri kelām-ı müsteḥaḳḳ-ı el-melām-ı ***in hâzâ illa'htilâk***[10]dur. Bi'l-farż ki ʿarż olduġı üzre bu giriftār-ı ʿazl-i ʿuzlet irtikāb-ı [M-28a] ẕenb ü nedemde peyrev-i ḥażret-i Ādem ola lakin[11] fażl-ı ʿadīdlerinden baʿīd degüldür ki muḳteżā-yı sedād u dād üzre kār-ı ḥuṣṣād tebāh ve bu mücrim-i münīb-i ġayr-ı mürīb nāʾil-i teşrīf-i ***ṣümme'ctibāhü***[12] olup müctehid-i inṣāfları āyet-i cevr ü intikāfı teʾvīl ve āfitāb-ı ***fetābe ʿaleyh***[13] māhiyyet-i seng-i seyyiʾātı mādde-i [NP-40a] cevher-i ḥasenāta taḥvīl eyleye. (Naẓm[14])

[mefâ'ilün fe'ilâtün mefâ'ilün fe'ilün] Müctes

---

[1] ḳubūl: M'de yok.
[2] mışrāʿ: NEK1'de yok.
[3] Far: Latif olan [kişi] hâllerin değişmesini çabuk kabul eder.
[4] neşr: NEK1'de yok.
[5] Ar: "Birbirinizin kusurlarını ve mahremiyetlerini araştırmayın. Birbirinizin gıybetini yapmayın." (Hucurât 49/12)
[6] bī-intifāʿ-ı: bī-intifāḫ-ı NEK1.
[7] olınalar: olına NP, M.
[8] Ar: "Allah onların gizli tuttuklarını da bilir, açığa vurduklarını da." (Bakara 2/77; Hûd 11/5; Nahl 16/23)
[9] eger: egerçi M.
[10] Ar: " Bu ancak bir uydurmadır. " (Sâd 38/7) Metinde: "mā hāẕā iḫtilāḳ"
[11] lakin: NEK1'de yok.
[12] Ar: "Sonra (Rabbi) onu seçti." (Tâ Hâ 20/122)
[13] Ar: "Tövbesini kabul etti." (Bakara 2/37)
[14] Naẓm: NEK1'de yok.

Umīd-i ḫilʿat-i ***şumme'ctibāhü*** *mī-dārem*
Ki rūz u şeb şude-em ***Rabbenā ẓalemnā***[1] *-ḫ ̌ān*

(Neṣr[2]) Bundan ziyāde resen-i[3] benān ile meşdūdü'l-erkān olan delv-i ḫāme-i şīrīn-ḥarekāt iḫrāc-ı[4] māʾü'l-aẕb-i kelimāt-ı belāġat-simāt içün çāh-ı ʿamīḳ-i devāta idlā ve livāʾ-i ḫāfıḳü'l-ʿaẕabāt-ı ceẕebāt-ı şevḳ ü teşābī feżāʾ-i (naẓm[5])

[fe'ûlün fe'ûlün fe'ûlün fe'ûlün] Mütekârib
İẕā'l-iḫvānu fātehumu't-telāḳī
Fe-lā ṣılate eberru mine'l-kitābi[6]

(neṣr)-de[7] nīrū-yı sevāʿid-i ḳavāʿid-i inşāʾiyye ile iʿlā olınmayup ʿanākib-i hendesī-ṭarḥ-ı aḳlām nesc-i tār ü pūd-ı teşbīh ü īhām ile hümā-yı Sidre-pervāz-ı leveʿat u iḫlāṣı iḳtināṣ eylemek emr-i müstaḥīl ve edīb-i dāniş-āmūz-ı idrāk ve heves-i[8] dil-i nā-ṣabūr medhūşī-i ṣabr-ı [NEK1-112b] maḥmūdü'l-ʿavāḳıb cānibine müstemīl olmaġın şuḳḳa-i reʾyet-i cāh-ı temkīnleri dūş-ı ḥamele-i ʿArş-ı berīne mümāss olmaḳ ricā vü iltimāsı ile iḫtiyār-ı iḫtiṣār olındı. (Rubāʿī[9])

[fe'ilâtün mefâ'ilün fe'ilün] Cedîd
Tā buved der-cihān ṣalāḥ u fesād
Tā buved ber-felek nuḥūs u suʿūd
Dūstān-ı tu muḳbil u maḳbūl
Duşmenān-ı tu mudbir u merdūd[10]

80.[11]

[1] Ar-Far: "Sonra (Rabbi) onu seçti." (Tâ Hâ 20/122) âyetinin elbisesinden ümidim var ki bu yüzden gece gündüz "Rabbimiz biz haksızlık ettik." (A'râf 7/23) okur oldum. Âyette "Rabbenâ zalemnâ enfusenâ" lafızlarıyla "Biz kendimize haksızlık ettik." anlamındadır.
[2] Neṣr: NEK1'de yok.
[3] resen-i: resān-ı M.
[4] iḫrāc-ı: NEK1'de yok.
[5] naẓm: NEK1'de yok.
[6] Ar: Bir araya gelme imkânı yoksa kardeşlerin, yazışmaktan dha iyi bir iletişim bulunmaz.
[7] (neṣr)-de: NEK1'de yok.
[8] heves-i: hūş-i M.
[9] Rubāʿī: NEK1'de yok, ḳıṭʿa M.
[10] Far: Dünyada salah ve fesad olduğu; felekte uğurlu ve uğursuz şeyler olduğu sürece senin dostların mukbil ve makbul, düşmanların da talihsiz ve reddedilmiş olsun.
[11] NP: 40a; M: 28a. Başlık yok.

Żarāʾib-i ġarāʾib-i deʿavāt ve ẕerāyiʿ-i şerāyiʿ-i taḥiyyāt ki mekāmin-i ḥüsn-i sibāḳ u siyāḳdan[1] meyāmin-i rüsūḫ-ı muḫāleşat u vifāḳ żiyā-baḫş-ı ʿavālim-i enfüs ü āfāḳ ve her lafẓ-ı berāʿat-nemaṭından [M-29b] müstenbaṭ olan maʿnā-yı[2] dāfiʿü'l-ʿanāsı[3] mışdāḳ-ı kelām-ı (mışrāʿ[4])

[mefâ'ilün fe'ilâtün mefâ'ilün fe'ilün] Müctes
Gören cemālüñi müştāḳ görmeyen müştāḳ

ola. (Naẓm[5])

[fe'ûlün fe'ûlün fe'ûlün fe'ûlün] Mütekârib
Selāmī çu iʿcāz-ı Mūsī-i ʿİmrān
Selāmī çu enfās-ı ʿĪsī-i Meryem
Selāmī der-ū ḥusn-i Yūsuf-muḳadder
Selāmī der-ū şevḳ-i Yaʿkūb-mudġam[6]

(Neşr[7]) Şol hengām-ı behcet-encāmda ki[8] bāz-ı eşheb-i mihr ṣayd ʿaṣāfīr-i revşenān-ı sipihre āġāz ve ġurāb-ı ebḳaʿ-ı ḳaṣr-ı zerkārı gürizgāh-ı tevārīye pervāz ide. Berīd-i sebük-pāy-ı ṣabā ile irsāl ü tesrīḥ ve żımn-ı mekātīb-i ṣadāḳat-tertībde beyān-ı levāʿic tebrīḥ olınduḳdan ṣoñra ol ẕāt-ı ʿarş-şebātuñ maẓhar-ı (mışrāʿ[9])

[müstef'ilün fâ'ilün müstef'ilün fâ'ilün] Basît
Ke-ennehā'l-kevkebu'd-durriyyu fi'ş-şerafi[10]

(neşr[11]) olan ḳalb-i ṣafīlerine[12] -ki mışdāḳ-ı [NP-40b] ***va'llāhu yaḫteṣṣu bi-raḥmetihī men yeşā'u***[13] ve enāmil-i fātiḥa-i fikr ü dehā ile ṭalʿat-i ḫātime-i taʿaḳḳulāt-ı ḥükemādan bürḳaʿ-küşādur- dil-i[14] pür-derdüñ eşer-i ḥarr u berd ve ḥadīş-i germ ü serdi bu vechle serd ve ʿurāża-i ṣadāḳat u ḫılāl -ki müstevdiʿ-i ḫazāne-i bāldür- pāy-ı

[1] siyāḳdan: siyāḳından M.
[2] maʿnā-yı: NEK1'de yok.
[3] dāfiʿü'l-ʿanāsı: dāfiʿü'l-ʿitābi M.
[4] mışrāʿ: NEK1'de yok.
[5] Naẓm: Rubāʿī: NP, NEK1'de yok.
[6] Far: İmran'ın Musa'sının icazı gibi selam. Meryem'in İsa'sının nefesi gibi selam. Bir selam ki onda Yusuf'un güzelliği mukadderdir. Bir selam ki onda Hz. Yakub'un şevki saklıdır. NP ve M'dede ilk iki mısra ile son iki mısra yer değiştirmiştir.
[7] Neşr: NEK1'de yok.
[8] ki: NP ve M'de yok.
[9] mışrāʿ: NEK1'de yok.
[10] Ar: O şeref konusunda inci misali bir yıldıza benzer. kevkebu'd-durriyyu: kevākibu'd-durriyyu M.
[11] neşr: NEK1 ve M'de yok.
[12] ḳalb-i ṣafīlerine: ḳalblerine M.
[13] Ar: "Allah, rahmetini dilediğine tahsis eder." (Bakara 2/105)
[14] küşādur dil-i: küşād-ı dil-i M.

semend-i gerdūn-neverdlerine bu resmle rāh-āverd olınur ki bu bende-i ḳadīm-i iḫlāṣ-nedīm edīm-i vücūd-ı ʿadīmü’s-suʿūdını ol Süheyl-i āsmān-ı faẕl u hüner naẓarında[1] ẓāhir ü bedīd ve mezīd-i ḥafāvet ü ʿāṭıfetlerinden irticāʾ-i tefaḳḳud-ı cedīd idüp ser-menzil-i şevḳ-i müteʿāḳıbda refīḳ-i ṣabr-ı maḥmūdü’l-ʿavāḳıb ile tevdīʿ ve gāh u bī-gāh ikṣār-ı peyām-ı nāle vü āh [NEK1-113a] ile ol beden-i dāniş ü hünerüñ seri olan server-i sırrīye[2] taṣdīʿ olınurdı ammā[3] ol ẕāt-ı ʿarīḳü’n-neseb bu bende-i pür-naṣabdan bilā-sebeb iżrāb u iʿrāż ve muḥtāc-ı ʿilāc-ı zülfet iken dāʾ-i ʿadem-i iltifāt u ülfet ile imrāż idüp aʿmāl-i ḥasene-i ṣadāḳat-i müstaḥsenelerini iḥbāṭ ve irtikāb-ı menāhī-i bī-tenāhī ve fesād u tebāhī ile tebāhī iden mücrim-i bī-istiġfār ẓāhirü’l-ışrār[4] gibi derece-i refīʿa-i iʿtibārdan ihbāṭ itdükleri aʿdāʾ-i keṣīretü’l-aʿdāda pīş-nihād-ı fuʾād [M-29a] olduḳda bu bende-i ṣadāḳat-simāta iẓhār-ı şemāte idüp āmāc-gāh-ı nāvek-i ihānet ve her ṭarafdan sūʾ-i mużmer ve mekr-i mükerrerlerin ihānet[5] eylediler. (Mışrāʿ[6])

[mef’ûlü mefâ’îlü mefâ’îlün fâ’] Ahreb

Yā Rab ki zebān-burīde bādā duşmen[7]

(Neṣr[8]) Bu ḥāl-i endūh-meʾālden[9] ḥaḳḳā ki saḳḳāʾ-i dīde-i giryān ḳarābe-i ecfāndan bir vechle eşk-feşān oldı ki mebānī-i vücūd-ı bī-hücūd ġarīḳ-i ġamre-i[10] fenā vü ḥayn ve tenūr-ı çeşm-i bī-nūr-ı ḫūn-çekāndan feverān[11] iden mevc-ḫīz-i eşk-i ḫūnīn ṭūfān-ı nüḫustīne ṣānī vü işneyn oldı. Bu çāker-i iḫlāṣ-metābuñ[12] vücūd-ı bī-tābı gūyā bir ẕerre-i nīst-i hest-nümādur ki şuʿāşaʿ-ı āfitāb-ı fāʾizü’n-nūrdan dūr olduġı gibi cirm-i nābūdına[13] ıṭlāḳ-ı vücūd-ı nā-revā yāḫūd bir ḥacer-ı bī-seng-i kem-behādur ki teʾṣīr-i tābiş-i ḫūrşīd-i cūd u cedādan cüdā[14] olduġı gibi[15] vücūd u ʿademi ʿale’s-sivā olur. Eger cefā vü ṣudūddan maḳṣūd bu faḳīr-i bī-berg ü nevā ve melsūʿ-ı ḥayye-i hicr ü nevāyı mühlik-i tecāfī vü ibāda ifnā vü ibāde ise ġubār-ı āzāruñ ihtiyācına ne iḫtiyāc

[1] naẓarında: naẓarlarında M.
[2] sırrīye: serāya M.
[3] ammā: NP'de yok.
[4] ışrār: ıżrār M.
[5] ihānet: ibānet NP.
[6] Mışrāʿ: NEK1'de yok.
[7] Far: Ya Rabbi! Düşman konuşamaz olsun!
[8] Neṣr: NEK1'de yok.
[9] endūh-meʾālden: endūh-i melālden M.
[10] ġamre-i: ġamze-i M.
[11] feverān: nūrān M.
[12] metābuñ: menābuñ M.
[13] nābūdına: nābūd ile NP, M.
[14] cüdā: M’de yok.
[15] olduġı gibi: ve NP.

ki ol revān-ı kālbüd-i ʿāṭıfetüñ mücerred-i sümūm-ı müfāraḳatı ile cism-i mecrūḥ mānend-i [NP-41a] Ẕü'l-ḳurūḥ ve dil-i nīm-bismilüñ ḳalaḳ u ıżṭırābı keşret-i taʿẕīb[1] ü ʿiḳāb içün ḳabīl-i nezʿ-i rūḥda olan ḥareketü'l-meẕbūḥdur. Lāyıḳ-i baḫt-ı māderzād ve devlet-i Ḫudādād degüldür ki bu bende-i nāşād pister-i āfātda muḥtażır ve dest-bürd-i hādimü'l-leẕẕāta muntaẓır iken tecrīʿ-i semm-i ġam ile żaʿfı iżʿāf ve ḥasede vü şunātınuñ mebġātı isʿāf olınup cibāl-i [NEK1-113b] bālini tecellī-i şüret-i celāl dekk ve ẕāt-ı melek-melekātları muḫālefet-i ***ve lā tuṣaʿir ḫaddeke***[2] eyleye.[3] (Naẓm[4])

[müstef'ilün fâ'ilün müstef'ilün fâ'ilün] Basît
İnnī ucilluke en eḳūle ẓalemtenī
Va'llāhu yaʿlemu ennenī maẓlum[5]

(Neşr[6]) Bundan ziyāde ecniḥa-i luṭf-ı ʿamīmleri mefraḳ-ı bende-i ḥamīme mebsūṭ u menşūr ve ketībe-i rifd ü raġībeleri muʿasker-i bāl-i ber-geşte-ḥālde maḥşūd u maḥşūr olmaḳ [M-29b] ricāsı ibdāʾ olınmayup ḳasīm-i ıṭnāb-ı bī-ḥaṣr olan ḳısm-ı īcāz-ı ḫaẕf u ḳaṣr -ki maḳbūl ü merġūb olmaḳda ʿınān-ı iḫtiyār ḳılub meslūbdur- (mışrāʿ[7])

[mefâ'ilün fe'ilâtün mefâ'ilün fe'ilün] Müctes
Ki iḫtiṣār be-her ḥāl mī-şeved maṭlūb[8]

(neşr[9]) deʾb-i iḫlāṣ u edebe enseb olmaġın cānib-i iḫtitām-ı kelāma ṣarf-ı zimām-ı[10] dil-i pür-teʾellüm ber-ḥaseb-i fermūde-i ***mā yaʿbeʾu bikum Rabbī levlā duʿāʾukum***[11] gūş-ı baḫt-ı sedīdlerine ḳurṭa-i teʾyīd mengūş ve livāʾ-i ṭāliʿ-i aʿdāʾ-i nā-sütüderāları menkūs olmaḳ duʿāʾ-i bī-riyāsına saʿy u ihtimām olındı. (Ḳıṭʿa[12])

[mef'ûlü fâ'ilâtü mefâ'îlü fâ'ilün] Muzâri'
Tā mevsim-i bahār ʿarūsān-ı bāġ-rā

[1] taʿẕīb: taʿvīẕ NP.
[2] Ar: "Küçümseyerek surat asıp insanlardan yüz çevirme." (Lokman 31/18)
[3] eyleye: ile M.
[4] Naẓm: NEK1'de yok.
[5] Ar: Saygımdan, bana zulmettin, demekten çekinirim. Allah bilir ya ben mazlumum.
[6] Neşr: NEK1'de yok.
[7] mışrāʿ: NEK1'de yok.
[8] Far: Her hâlükârda kısa kesmek [beğenilir.]
[9] neşr: NEK1'de yok.
[10] zimām-ı: zimām ve NP, M.
[11] Ar: "Duanız olmasa Rabbim size ne diye değer versin!" (Furkân 25/77) Metinde: "lā yaʿbeʾu bikum rabbī levlā duʿāukum"
[12] Ḳıṭʿa: Rubāʿī NP, NEK1'de yok.

Ez-behr-i cilve çarḫ dihed zīver-i tamām

Bādā bahār-ı devlet-i tu zīb māh u sāl
Bādā ṣenāʾ-i ḥażret-i tu vird-i ḫāṣ u ʿām[1]

81.[2]

Nāfçe-i nāfiḥa-i deʿavāt-ı miskiyyetü'ş-şeẕā ve fātiḥa-i fāyiḥa-i[3] mezyeletü'l-eẕā ki ʿūd-ı sūz-ı dil-i ṣabābet-efrūzdan müteṣāʿid olan ṭīb-i kelimāt-ı iḫlāṣ-mevāridi enfās-ı ṭayyibe-i kelimetu'llāh ve tesābīḥ-i melāʾike-i ʿarş-penāh ile daʿvā-yı muḳābele vü müsāvāt ve devāʾ-i Bürʾü's-Sāʿa-i feḥvā-yı pür-meserreti -ki dārü'ş-şifāʾ-i ḫullet-i bī-ʿilletde terbiyet-yāfte-i ṭabīb-i ṭabīʿatdur- taġayyür-i hevāʾ-i taḳallübāt-ı zamān ile dil-i[4] sevdā-zede-i muḫliṣāna sereyān iden maraż-ı müzmin-i münādāta müdāvāt eyleye. Veche-i rūy-ı aṣḥāb-ı ārzū olan sūy-ı kūy-ı dil-cūlarına *lā zāle ʿatebetu bābihī tukleʾu bi'l-melāʾiketi ve*[5] *tuḥaf* v*e lā beriḥa ʿaḳvetu dārihī yeḥūzu'l-hedāyā ve't-tuḥaf*[6] vesīle-i refʿ-i ḥācāt olmaġiçün biżāʿat-i müzcāt ḳılınup [NP-41b] ṭaviyyet-i ṣāʾib-reviyyetlerine -ki benān-ı fikr-i işābet-beyān ile uḳde-küşā-yı murād-ı[7] ṣaʿb ve aʿmāl-i cehd-i mevfūr ile iṭṭılāʿ-ı veḳāyiʿ-i [NEK1-114a] dühūrda s̱āliṣ-i[8] Mücāhid ü Kaʿb'dur-(naẓm[9])

[mefâ'ilün fe'ilâtün mefâ'ilün fe'ilün] Müctes
Be-sālhā ne-resed āfitāb-i rūşen-dil
Der-ān daḳīḳa ki ān reʾy-i dūr-bīn dāred[10]

(Neṣr[1]) ḥāl-i dil-i[2] müstehām bu vechle ifhām olınur ki eger ol ẕāt-ı Süleymān-mān -ki bāʿiṣ-i emān-ı zamāndur- ber-ḥaseb-i ***ve tefeḳḳade'ṭ-ṭayra***[3] tefaḥḥuṣ-ı bende-i

[1] Far: I. mânâ: Bahar mevsimi bağ bahçenin gelinini ortaya çıkarmak ve dünyadaki bütün süslerin onu süslemesi için senin demetinin baharı, ayların ve senelerin süsü olsun. Övgüsü herkesin dilinde olsun. II. mânâ: Bahar mevsimi ortaya çıkıp görünmesi için süslemeye devam ettiği sürece senin de devletin sürekli olsun; övgün dillerde olsun.
[2] NP: 41a; M: 29b. Başlık yok.
[3] taḥiyyāt-ı M.
[4] dil-i: NP'de yok.
[5] ve: M'de yok.
[6] Ar: Kapısının eşiği daima meleklerle çevrelenip korunsun. Evinin etrafı hep hediye ve armağanlarla dolu olsun.
[7] murād-ı: herām-ı M.
[8] s̱āliṣ-i: s̱ābit-i M.
[9] naẓm: NEK1'de yok.
[10] Far: O anda kalbi aydın olan Güneş'in yıllardır ulaşamadığına, o ileri görüşlü zat bir dakikada ulaşabilir.

müteraṣṣıdü'l-ẖayr buyururlar ise dūr-mānde-i ṭarab-ẖāne-i durbet-i ḳurbet ve āvāze-i[4] deşt-i kürbet-i ġurbet olan maʿkūs-ı ṭāliʿ-i ser-nigūna ne güne mecāl-i maḳāl yārā-yı bā-rey-i beşş-i mā-fi'l-bāl ola. Ḥāl-i ve lā mucmelen budur ki vücūd-ı miḥnet-nişānenüñ emzice-i çehār-gānesi ki dem-i demʿ-i dem-ā-dem ve balġam-ı belā ve ġam u sevdā-yı ʿaşḳ u derd ve ṣafrā-yı rūy-ı zerddür. Mizāc-ı serīʿü'l-infiʿāli bir vechle iʿtidālden iʿtilāle getürmişdür ki ʿillet-i cevānuñ istiḥāle-i devāsı bāhirü'l-bürhān ve ḳuvvet-i imkāndan fiʿl-i beyāne gelmesi emr-i żarūriyyü'l-buṭlāndur. (Naẓm[5])

[müstef'ilün fâ'ilün müstef'ilün fâ'ilün] Basît
Lā ferrace'llāhu ʿannī in mededtu yedī
İleyhi es'eluhū min ḥubbike'l-feracā[6]

(Neşr[7]) Müddet-i dūr u dırāz idi ki bu çāker-i ẖullet-ṭırāzuñ serābistān-ı dil-i bī-ḳarārı aġyārdan ẖālī ve der ü dīvārı naḳş-ı intiẓār ile ḥālī idi. Tā ki eşiʿʿāt-ı mihr-i iltifātları ile reşk-i serīr-i ẖavernaḳ u sedīr ve ḳāfile-i peyām-ı behcet-şümülleri nüzūl itmege ẖalīḳ ü cedīr ola. Ammā ṭūbā-yı ser-nigūn-ı ḳalemleri ẓıll-ı sevād-ı raḳam ile ser-i ʿanā efsere[8] bir vechle sāye-güster olmaduġı ʿilāve-i ġam-ı ʿömr-gāh ve müheyyic-i mādde-i fiġān u āh olup bī-iẖtiyār dil-i zār ki rıżā-cūy-ı cevā[9] ve mübtelā-yı Hāy u Hūy-ı hevādur. Ṣabr-ı żarūrī ile kārbend-i *razeḳani'llāhu ḳable ẖulūli mā lā budde minhu ḥuṣūle mā lā ʿivaḍa lehū*[10] duʿāsı ile -ki maẓnūnü'l-icāba[11] belki müteyaḳḳinü'l-ıṣābedür- ḳāniʿ ü ẖursend oldı. (Naẓm[12])

[fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilün] Remel
Ān ki tāc-ı ser-i men ẖāk-i kef-i pāy-eş[13] *būd*
Ez-H̱udā mī-ṭalebem tā be-ser āyed bāz-em[14]

---

[1] Neşr: NEK1'de yok.
[2] dil-i: NP'de yok.
[3] Ar: "Kuşlara göz atıp yokladı." (Neml 27/20)
[4] āvāze-i: āvāre-i M.
[5] Naẓm: NEK1'de yok.
[6] Ar: Allah ferahlatmasın beni, uzatırsam elimi, [Dökülürken dilimden] sevginden kurtulma dileği.
[7] Neşr: NP ve NEK1'de yok.
[8] efsere: efsürde M.
[9] rıżā-cūy-ı cevā: rıżā-yı cevā-yı cūy NP.
[10] Ar: Allah bana yeri doldurulamaz olanı kaçınılmaz olan meydana gelmeden önce bahşetsin.
[11] icāba: icābete M.
[12] Naẓm: NEK1'de yok.
[13] pāy-eş: pāş M.
[14] Far: O ki ayağının tozu benim başımda idi. Allah'tan dilerim ki o tekrar başıma gelsin (başımın tacı olsun).

(Neṣr[1]) Hemvāre enāmil-i baḥr-sān-ı[2] feyż-resānları ile girih-i pīç-ā-pīç-i müşkilāt-ı ḥikemiyye ḥall ve zīr-i pāy-ı felek-seyrlerinde cāygīr olan ʿaṣīr-i ʿanber-nümā [M-30b] ile ʿuyūn-ı rūşenān-ı suḳuf-ı semā mükaḥḥal olup ruḫsāre-i şemşīr-i ḫūn-çekānları ġāze-i ġazā-yı aʿdāʾ-i dūzaḫ-mekān ile müverred ve sū-be-sū [NEK1-114b] ızmār-ı keyd ü sū iden aṣḥāb-ı mekīde-i ekīde [NP-42a] siyāsetgāh-ı ʿuḳūbet-i ʿāḳıbetde libās-ı fāḫir-i ʿāfiyetden ʿārī vü mücerred ola. (Rubāʿī[3])

[mef'ûlü mefâ'îlü mefâ'îlün fâ'] Ahreb
Bed-ḫ ̌āh-ı tu-rā ez-çarḫ māliş bādā
Kār-eş zi-ġam-ı zamāne nāliş bādā
Dārī zi-tereffuʿ be-ser-i encum pāy
Evc-i ḳamer-et çehār-bāliş bādā[4]

82.[5]

[fe'ûlün mefâ'îlün fe'ûlün mefâ'îlün] Ta'vîl
Yeṣūmu lisānī ʿan teẕekkuri ġayriküm
Ṣıyāmu fuʾādī ʿan vedādi sivāküm

Keẕā ṣavmu ʿaynī lā terā ġayra şaḫṣıküm
Ve lem teştehi'l-ifṭāra ḥattā yerāküm[6]

(Neṣr[7]) Deʿavāt-ı bī-reyb ü riyā ve taḥiyyāt-ı ʿanber-būy u ʿabīr-reyyā[8] ki bezm-i ʿahd-i elest ile hem-dest olan kelimāt-ı iḫlāṣ-simātı ḫulāṣa-i evrād-ı[9] ṣülüṣ-i aḫīr ve żamīme-i āh-ı[10] seḥergāh u niyāz-ı şebgīr olup şeʾābīb-i luṭf-ı terākībi çemenzār-ı ḳulūb-ı aṣḥāb-ı ḳabūle ṣayyibe ve meʿānī-i berāʿat-i maġānīsi medlūl-i naṣṣ-ı

[1] Neṣr: NEK1'de yok.
[2] baḥr-sān-ı: NEK1'de yok.
[3] Rubāʿī: NEK1'de yok.
[4] Far: Senin kötülüğünü isteyen kişiye bu dünya cezasını versin. Onun işi zamanenin üzüntüleri ile inleyip durmak olsun. Sen o kadar yükseldin ki ayağın yıldızların üzerindedir (Yükselere yıldızlara ayak basasın), kamerin en tepe noktası senin çarbalişin (tahtın) olsun.
[5] NP: 27b; M: 16a. Başlık: NEK1, NP ve M'de yok.
[6] Ar: Dilim sizden başkasını anmayarak oruç tutar. Gönlümün orucu ise sizden gayrıyı sevmemek. Sizi görmedikçe iftar etmeye iştahım yoktur.
[7] Neṣr: NEK1'de yok.
[8] reyyā: rübā NP, M.
[9] evrād-ı: āverd-i M.
[10] āh-ı: M'de yok.

taḥiyyeten min ʿindi'llāhi mubāraketen ṭayyibeten[1] ola. İnṣāf-ı leyālī-i icābet-ittiṣāfda ki -mışdāḳ-ı[2] ḫaber-i *nezele rabbunā külle leyletin* ve nidāʾ-i ḳarīb-i ***hel min sā'ilin*** *fe-ʾucīb*[3] dāfiʿ-i iftiḳār u ʿayledür- bārgāh-ı Ḥayy u Vedūd'a ṣuʿūd itdükden ṣoñra ʿarż-ı çāker-i ṣenā budur ki eger ol ẕāt-ı muḥiḳḳ bu faḳīr-i[4] nā-müsteḥaḳḳa (mışrāʿ[5])

[fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilün] Remel
Be-żaʿīfān naẓar ez-behr-i Ḫudā nīz kunend[6]

(neṣr[7]) feḥvāsı üzre lifte-i nāẓır ve ʿıṭfe-i ʿınān-ı ḫāṭır buyururlar ise ʿummān-ı hicrānuñ pāyān u pāyābı [8]nāyāb olalı ol kerīm-i cevāda hācire-i hicr ü cevāda sūziş-i derūn ḥadd-i ʿadden bīrūn olup taṣrīḥ-i levāʿic-i tebārīḥde [NP-28a] ʿaḳl-i kūtāh-dest bir vechle pestdür ki kemend-i iḥāṭatı küngüre-i istiḳṣāya endāḫte ve pāymerdī-i fikr-i dūr-bīn ile rāyet-i istīfā-yı beyānı efrāḫte olmaḳ dīde-i ḍarīr ile taʿrīf-i yed-i beżāʾ-i Mūsā'ya müşākil ve elḥān-ı ṣarīr ile tavṣīf-i sürūd-ı Dāvūd'a muʿādildür. Füsḥat-serāy-ı bālde sündüs ü istebraḳ-ı āmāl mefrūş ve kāşāne-i dil-i muḥabbet-perdāz temāṣīl-i ricā vü niyāz ile menḳūşdur ki eşiʿʿa-i rūy-ı besīm-i vesīmleri -ki ʿunvān-ı menḳabet-i ***in hāẕā illā melekun kerīmun***[9]dur- ḫāne-i cāna miṣāl-i [NEK1-115a] mihr-i żiyā-baḫş żiyā baḫş idüp bu bende-i bī-şānı ki pīşānī-i dil ü cānı ʿırāṣ-ı[10] iḫlāṣda muʿaffer ve defʿ-i ṣademāt-ı dūr-pāş-ı firḳat içün ser-i bī-devletinde [M-16b] olan ṣābr ü bürd-bārī-i netīce-i tevekkül-i Bārī[11] miġferdür. Ḫumūl-i beynūnetden nebāhet-i şeref-i müvāṣaletde[12] iʿlā ve ṣaḥīfe-i ḥāle raḳam-ı müjde-i viṣāli bī-teʾḫīr ü imlāl imlā idüp tecennüb ü tecāfī taḥabbub u taṣāfīye tebdīl ü taʿvīż ve şūre-zār-ı dil-i zār bārān-ı midrār-ı iḥsānları ile tervīż olına. (Naẓm[13])

[mef'ûlü mefâ'îlü mefâ'îlü fe'ûlün] Hezec

---

[1] Ar: "Allah katından mübarek ve hoş bir esenlik dileği olarak [selam verin.]" (Nûr 24/61)
[2] mışdāḳ-ı: ṣadaḳ-ı M.
[3] Ar: "Dilekte bulunan var mı? Dua eden var mı?" (Hadîs-i Şerîf: Müsned-i Ebi Davud et-Tayalisi, 3/677 no. 2346)
[4] faḳīr-i: ḫaḳīr-i NP.
[5] mışrāʿ: NEK1'de yok.
[6] Far: Zayıflara Allah için de nazar ederler.
[7] neṣr: NEK1'de yok.
[8] pāyān u pāyābı: pāyān-ı pāyānī M.
[9] Ar: "Bu ancak şerefli bir melektir." (Yûsuf 12/31)
[10] ʿırāṣ-ı: ʿırāż-ı NP, M.
[11] olan ṣābr ü bürd-bārī-i netīce-i tevekkül-i Bārī: netīce-i tevekkül-i Bārī olan bürd-bārī-i NP, netīce-i müʾekkel-i bārī olan M.
[12] müvāṣaletde: müvāṣalete M.
[13] Naẓm: NEK1'de yok.

Bāz ā ki be-ġayr ez-tu merā hem-nefesī nīst
Feryād besī dārem u feryād-resī nīst[1]

(Neşr[2]) Bāḳī ol ẕāt-ı ṣafā-ṣıfātuñ bezm-i semā-simātlarına vüfūd-ı vüfūr-ı imdād-ı Ḫudādād iḥtifāl ve tengnā-yı inḳıṭāʿdan yefāʿ-ı irtifāʿa intiḳāl ile infiʿāl-i[3] enfāl-i devlet-i bī-zevāli intifāl[4] idüp mübāriz-i baḫt-ı devlet-yārlarınuñ şemşīr-i şerāre-bārı fażl-ı Bārī ile aʿnāḳ-ı gerden-keşān-ı naḫvet-nişānı niyām ve şāhid-i mevzūn-ḫırām-ı merāmları mücellā-yı fevz ü ḳabūl ve menaṣṣa-i naḥc u ḥuṣūlde ḳıyām eyleye. (Rubāʿī[5])

[mef'ûlü mefâ'îlün mefâ'îlün fâ'] Ahreb
Ey evc-i sipihr-i dīn u devlet-rā bedr
Der-mecmaʿ-ı eşrāf-ı cihān cāy-ı tu ṣadr
Ummīd ki tā be-rūz-ı maḥşer bāşed
Her rūz-ı tu rūz-ı ʿıyd u her şeb şeb-i ḳadr[6]

83. Mektūb[7]

[mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün] Hezec
Seʿide'z-zamān ve sāʿade'l-iḳbālu
Ve denā'l-munā ve ecābeti'l-āmāl

Ve'l-nuḥcumin burcu's-seʿādeti ṭāleʿa
Ve'l-ciddu fī ḥuleli'l-ʿulā yaḫtālu[8]

(Neşr[9]) Efānīn-i mütenevviʿa-i teslīmāt-ı ṣāfiye ve reyāḥīn-i müteżevviʿa-i deʿavāt-ı ġayr-ı ḫāfiye ki maḥcūbe-i kelām-ı sehlü'l-meʾāḫiẕ ve ruʿbūbe-i feḥvā-yı icābet-

[1] Far: Geri gel, çünkü senden başka hem-nefesim yok. Feryadım yok ama feryadıma bir karşılık veren de yok.
[2] Neşr: NEK1'de yok.
[3] infiʿāl-i: NEK1'de yok.
[4] intifāl: intiḳāl NP.
[5] Rubāʿī: NEK1'de yok, Naẓm M.
[6] Far: Ey din ve devletin göğünün en yücelerindeki Ay! Dünyadaki eşraf topluluğu arasında senin yerin en baştadır. Ümit ediyorum ki mahşer gününe kadar senin her günün bayram günü gibi olsun, her gecen de kadir gecesi gibi olsun.
[7] NP: 37b; M: 25b. Başlık: NP ve M'de yok.
[8] Ar: Mutlu oldu zaman, yardım etti ikbal, emeller ve başarılar saadet burcundan gözledi ve icabet etti. Yücelik makamlarındaki ciddiyet türlü üslupları övünçle gösterir. Şiir NEK1'de yok; saʿāde'l-iḳbāl: sāʿidu'l-iḳbāl M.
[9] Neşr: NEK1 ve M'de yok.

menāfiẕi bānū-yı ḫalvet-serāy-ı ***ve hudū ilā'ṭ-ṭayyibi mine'l-ḳavli***[1] ve elfāẕ-ı faṣīḥa-i merġūbesi -ki vaẕīfe-i iʿḳāb-ı ṣalavāt-ı mektūbedür- hengām-ı vuẕūb u müṣāberetde vaṣmet-i riyā vü reybetden maṣūn ve ḥümūʿ u dümūʿ-ı icābet-ʿalāmete maḳrūn olmaġla maḳbūl-i cenāb-ı Vehhāb-ı Ẕī'ṭ-ṭavl ola. Bāb-ı ḥüsnü'l-meʾābları türābına l*ā zāle ʿacārimu'l-mekārimi meʾhūlen* [NP-38a] v*e la'nfekke ʿinde külli ġıyāṣin meʾmūlen*[2] pīşkeş-i dil-i müşevveş ve çemenzār-ı dil-i[3] ümmīd-i viṣāle sirişk-i[4] niyāz u ibtihāl reşş olınduḳdan ṣoñra (beyt[5])

[mefâ'ilün fe'ilâtün mefâ'ilün fe'ilün] Müctes
Hezār tuḥfe-i ḥamd u ṣenā zi-rūy-ı niyāz [NEK1-115b]
Niṣār-ı bār-geh-i pādişāh-ı bende-nuvāz[6]

(neṣr[7]) ki ol kerīm-i cezīlü'n-nedā ve'l-cedī ʿalā raġmi'l-ʿıdā maẕhar-ı tevfīḳ-i Ḥaḳ celle vü ʿalā ve ṣāʿid-i pāye-i ʿizz ü ʿulā olup vülāt-ı vilāyet-i velā olan aḥbāb u evdād ḳarīrü'l-ʿayn u neşīṭü'l-fuʿād olmaḳ faẕl-ı cevād-ı mücīb ile naṣīb oldı. (Beyt[8])

[fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilün] Remel
Lillāhi'l-ḥamd ki ān naḳş ki der-ḫāṭır būd
Īn zamān ruḫ zi-pes-i perde-i taḳdīr numūd[9]

(Neṣr[10]) Egerçi bu tevcīḥ-i istiḥḳāḳ-nişāndan mecmūʿ-ı ḫalḳ-ı cihan-ı *ehluhū ve maḥalluhū*[11] lafẓı ile raṭbü'l-lisān ve eżvāʾ-i irtiyāḥ u insiyāḥ bāl-i esārīr-i ḥāllerinden ẓāhir ü ʿıyāndur lākin bu ḫadīn-i bī-riyāda cümleden ziyāde[12] cevāhir-i girān-behāʾ-i ḥubūr-ı bī-intihā maḫzūn-ı ṭabʿ-ı mahzundur.[13] (Beyt[14])

[mef'ûlü fâ'ilâtü mefâ'îlü fâ'ilün] Muzâri'
Minnet Ḫudāy-rā ki ʿalā-raġm-ı duşmenān

[1] Ar: "Onlar sözün hoş olanına ulaştırılmışlardır." (Hac 22/24)
[2] Ar: En güçlü ikramlara daima ehil olsun. İmdat anında hep ona ümit bağlansın.
[3] dil-i: NEK1'de yok.
[4] sirişk-i: sirişket-i M.
[5] beyt: naẓm NP, M.
[6] Far: İhtiyaca binaen söylenen övgü ve hediyelerin kullarını seven, onlara şefkatle bakan padişahın bargâhına saçılsın.
[7] neṣr: NEK1'de yok.
[8] Beyt: Naẓm NP, M.
[9] Far: Allah'a hamd olsun ki kalbimde olan o nakış bu zaman takdir perdesinin ardından yüzünü gösterdi.
[10] Neṣr: NEK1'de yok.
[11] Ar: Ehli ve mahalli olduğu/olan.
[12] cümleden ziyāde: NP ve NEK1'de yok.
[13] mahzundur: mahzun olub M.
[14] Beyt: Naẓm NP, M.

Esbāb-ı dūst-kāmī vu devlet muyesser-est[1]

(neşr[2]) mażmūnı vird-i ṣubḥ u şām ve dil-i perīşānda olan [M-26a] inciẕāb u meyelān taṣrīḥ ü iʿlāma iḳdām olmışdur zīrā mevʿid-i ḳālū belāda -ki maḳsem-i rāḥat u belādur- ruḳūm-ı[3] teʾellüf-i ervāḥ elvāḥ-ı tevāfuḳ-ı eşbāḥa muḥarrer olduġı emr-i muḳarrer olduġından ḳaṭʿ-i naẕar ḥālā bu kemīne-i perīşān-ḥālüñ iḳtirāḥ u suʾālini isʿāf ve müteraḳḳab u merṣūd olan maḳṣūdını iżʿāf buyurmaġla luṭf-ı lā-yuʿaddlarından fevḳa'l-ḥad memnūn ve ḫazāne-i dil-i vīrānede genc-i vüdd mesnūn-ı[4] meknūn olup menn-i keşīr-i ḫāṭır-ı ḫullet-peẕīrde bir vechle cāygīr olmışdur ki inşāaʾllāhu teʿalā netāyic-i ṣıdḳ-ı velāʾ-i vālā mürūr-ı zamān ile ẓāhir u ʿıyān ve ḥadīṣ-i birr ü ṣadāḳat mesānid-i ḫullet-i bī-ʿilletden taḥrīc olunduġı tedrīc ile vāżıḥ u nümāyān olur. Ḳaṭṭān-ı eḳālim-i sebʿ -ki muḥtāc-ı seken ü rabʿdur- medeniyyetün biʾṭ-ṭabʿ olduḳları cihetden ebnāʾ-i cinsden nevʿ-i insüñ tenāṣur u teẕāhürine ḥikmet-i ṣāniʿ-i muḳtedir ile müfteḳir olduḳları kütüb-i ḥikmet-i ʿamelīde ẓāhir ü celīdür. Bināʾen ʿalā-haẕā *ḫıṭṭai Mışr ṣīnet ʿani'l-ışr*[5] vücūd-ı felek-cenābları[6] şeref-yāb olduḳda ol İbn-i Becde-i eştāt-ı[7] ʿulūm ve Ebūʿuẕre-i selāmet-ḥulūm ḥavza-i [NEK1-116a] Ümmü'd-dünyā[8] aḫ-i eşfaḳ ve veled-i erfaḳ gibi rāʾy-ı evfaḳ ile imāte ve iḥyā-yı ḳusūṭ u ḳısṭ ve sedd-i şülme [NP-38b] ve tenvīr-i ẓalemede iḫrāc-ı yed-i basṭ itdüklerinde dīvān-ı sidre-mesīrde ḳalīl ve keşīr-i vāḳıʿ u sāniḥ olan mühimmāt u meṣāliḥlerinde ḫāṣṣaten bu kemīne-i dīrīne ne vechle ihtimām-ı tamām ibdā ve mıżmār-ı ***hel cezā'u'l-iḥsāni illā'l-iḥsān***[9]da semend-i saʿy-ı firāvān ne mertebe iʿdā olınacaġı kemā-yenbaġī ḥużūr-ı cezīlü'n-nużūrlarında meẕkūr ve ẓuhūra gelen mesāʿī-i mebrūre ḫuddām-ı saʿādet-ʿunvān miyānında meşkūr olacaḳdur. (Mışrāʿ[10])

[fe'ilâtün fe'ilâtün fâ'ilün] Remel

Ġıbb-ı ihdāʾ-i tuḥfetü'l-imḥāż

---

[1] Far: Allah'a şükürler olsun ki düşmanların isteğinin zıddı olarak devletin ve bahtiyarlık sebeplerin müyesser olmuştur.
[2] neşr: NEK1'de yok.
[3] Ruḳūm-ı: ḳavm-i M.
[4] mesnūn-ı: mesnūn u NP.
[5] Ar: Mısır, ağır yükten korunmuştur.
[6] ile: NP ve NEK1'de yok.
[7] eştāt-ı: eştāb-ı M.
[8] dünyā: dünyāda M.
[9] Ar: "İyiliğin karşılığı, yalnız iyiliktir." (Rahmân 55/60)
[10] Mışrāʿ: NEK1'de yok.

(Neṣr[1]) Münteḳış-ı ḫāṭır-ı āfitāb-īmāż ola ki bāʿiṣ-i tecdīd-i ülfet ü īnās İlyās bendeñüz sevālif-i eyyāmdan[2] bu dāʿī-i nā-kāma müntemī ve niyyet-i cāzime ile teʾdiye-i [M-26b] ḫıdemāt-ı[3] lāzımede mażārr-ı iḥtimāl-i taḳṣīr ü ihmālden muḥtemī olup dāʾire-i muvassaʿa-i ḳademde ṣebāt-ı ḳademden dem uran ādemlerümüzden olduġından māʿadā ḫıdemāt-ı mühimme-i muḥamme-i mülimmenüñ īfā ve ibḳā vü inḳāsına kādir ve bu bābda miṣīl ü ʿadīli Ḥālā ṭaraf-ı mıṣr-ı Ḳāhire'ye raġabāt-ı[4] bāṭıne vü ẓāhiresi münceẓib ü müteşevviḳ ve ḳılāde-i istidʿāʾ-i ḫıdmetleri ile mutaṭavvıḳ olmaġın neyl-i saʿādet-incāḥ içün leyl-i ilḥāf u ilḥāḥa iʿtimād ve vüfūr-ı ʿaṭiyyelerine ki şāhid-i ʿadl-i ḥüsn-i seciyyedür. İʿtimād olınup (beyt[5])

[mütefâ'ilün mütefâ'ilün mütefâ'ilün] Kâmil
Ve ilā ẓurāke temīlu aʿnāku'l-verā
Ve ilā fuyūḍike tenẓuru'l-ebṣāru[6]

(neṣr[7]) vefḳi üzre ḫıdmet-i şeref-simātlarında ki ḳuṣārāy-ı ümmīd-i erbāb-ı ḥācātdur. Dāʿil-i aʿdād-ı ʿibād[8] olmaḳ irticāsına ictirā olındı. (Beyt[9])

[mef'ûlü fâ'ilâtü mefâ'îlü fâ'ilün] Muzâri'
Elṭāf-rā megīr ki kār-ı heme cihān
Vābeste-i ʿināyet-i yek ihtimām-ı tust[10]

(Neṣr[11]) Egerçi her ṭarafdan fevḳ-i mā-yuṭāḳ teklīf-i emr-i şāḳḳ olınduġı muḳarrer ü maḳṭūʿu'n-bih ve bu bābda istiʿṭāf-ı maḥż-ı ibrām u ilḥāf olduġı[12] emr-i ġayr-ı müştebihdür. Ġāyetu mā fi'l-bābi bu muḫliṣ-i ṣadāḳat-nāʾibüñ[13] ġayet-i beġyatı olmaġın tecdīd-i [NEK1-116b] ʿahd-i vidād ile ibrāz-ı mā-hüve'l-fuʾād olındı. (Naẓm[14])

[mefâ'ilün fe'ilâtün mefâ'ilün fe'ilün] Müctes

---

[1] Neṣr: NEK1 ve M'de yok.
[2] eyyāmdan: eyyāmda NP.
[3] ḫıdemāt-ı: NP'de yok.
[4] raġabāt-ı: ġubāt-ı M.
[5] beyt: naẓm NP, M.
[6] Ar: Boyunlar zirvelerine meyleder, gözler feyizlerine bakar durur.
[7] neṣr: NEK1'de yok.
[8] Dāʿil-i aʿdād-ı ʿibād: Dāḫil-i ʿibād-ı aʿdādan NP, M.
[9] beyt: naẓm NP, M.
[10] Far: Lütuflarını geri çekme, çünkü bütün dünya senin ihtimamının bir inayetine bağlıdır.
[11] Neṣr: NEK1'de yok.
[12] muḳarrer ü maḳṭūʿu'n-bih ve bu bābda istiʿṭāf-ı maḥż-ı ibrām u ilḥāf olduġı: NP'de yok.
[13] nāʾibüñ: nābuñ M.
[14] Naẓm: NEK1'de yok.

Be-cuz tu'ī be-tu maḫṣūṣ resm-i Dādārī
Kucāst ān ki nihed merhemī ber-ān dil-rīş

Żamīr-i pāk-i tu ḫod dīde-bān esrārest
Çi ḥācetest ki zaḥmet dihed be-ḳıṣṣa-i ḫ ̌īş[1]

(Neṯr[2]) Meslūf olan iḥsān-ı meʾlūfe ḥālā ricā olınan elṭāf-ı ʿamīme żamīme ve taʿvīẕ-i telaṭṭuf u taʿaṭṭufları bāzū-yı muḫliṣ-i ḥamīme temīme ḳılınup fażl-ı vāḥid ü müṣennā ve dārū-yı itmām-ı merām ile müdāvā-yı ḳalb-i muʿannī ḳılınmaġa ʿināyet-i bī-ġāyet buyurıla. Bāḳī-i meʾṣer-ṣıfat-ı ʿadl ü nışfetleri zerrīn-ḳalem-i eşiʿʿa-i āfitāb ile ṣafḥa-i ṭārem-i [NP-39a] nüh-ḳabāba nigāşte ve rāʾyet-i zer-nigār-ı iḳbālleri sāʿid-i teʾyīd-i bī-zevāl ile bālā-yı saḳf-ı vālāya efrāşte olup [M-27a] vücūd-ı Mesīḥā-demleri iḥyā vü imāte-i ʿadl ü siteme meyyāl ve zülāl-i ʿāṭıfet ü nevālleri gülzār-ı ḫ ̌avāṭır-ı aṣḥāb-ı suʾāle dāʾimā seyyāl ola. (Rubāʿī[3])

[mefâ'ilün fe'ilâtün mefâ'ilün fe'ilün] Müctes
Eger tefāḫur-i deryā be-dest-i tu ne-buved
Be-cāy-ı durr u guher der-dil-i ṣadef ḫūn bād
Ḫarābe'ī ki żarūrīst ber-basīṭ-i zemīn
Zi-bes ʿimāret-i ʿadlet çu rubʿ-ı meskūn bād[4]

84. Mektūb[5]

[mefâ'ilün fe'ilâtün mefâ'ilün fe'ilün] Müctes
Zihī zi-ḫıdmet-i tu āsmān bulend-maḥal
Zihī zi-sāye-i tu āfitāb rūy-şinās

Kerem zi-sāḫt-ı eyyām buved mustevḥiş
Velīke bādem-i ḫulḳ-ı tu yāft istīnās[1]

[1] Far: Ey kendine mahsus anlayışı olan! Senden başka yaralı gönüllere merhem koyacak olan yok. Senin temiz kalbin zaten sırların gözetleyicisidir. Kendi kıssasını sana anlatıp da zahmet vermeye ne gerek var? nihed merhemī: nihed ü hemī M.
[2] Neṯr: NEK1'de yok.
[3] Rubāʿī: NEK1'de yok, Ḳıṭʿa M.
[4] Far: Eğer derya senin elinle övünmüyorsa sadefin kalbi inci yerine kanla dolsun. Yeryüzünde lazım olan, insanların ihtiyacı olan bir harabe senin adaletinin imareti ile, mamur etmesi ile rub-i meskun gibi olsun.
[5] NP: 166b; M: 130a. Başlık: NP ve M'de yok.

(Neṣr[2]) Bebeġāʾ-i edāʾ-i şīrīn-duʿā[3] ki aḳfāṣ-ı iḫlāṣda ol ẕāt-ı Yūsuf-ṣıfātuñ şekker-i şükr-i kelimāt-ı kemālātları mütekellim ve Hüdhüd-i hidāyet-intimāʾ-i ṣenā ki aġṣān-ı eşcār-ı iḫtiṣāṣda ol ʿazīz-i ṣāḥib-temīzüñ maḳālāt-ı ricāʾ-i mülāḳātları ile müterennim belki ḫadīḳa-i enīḳa-i müvāfāt devḥa-i vidād u ittiḥād[4] ile müzeyyen ve ser-cerīde-i cedīde-i müvālāt levḥa-i ḥüsn-i iʿtiḳād ve ʿadem-i intiḳād ile müteʿayyin olup münevver-i zevāyā-yı ḳulūb-ı ehl-i ḳabūl olan envāʿ-ı envār-ı teslīmāt-ı vāfiyāt[5] ki mirʾāt-i ṣafā-ṣıfāt-ı ẓuhūrı gerd-i ʿarż-ı ġaraždan pāk ve muʿaṭṭar-ı meşām-ı aḥimmā vü eḥibbā olan fevāʾiḥ-i revāʾiḥ-i tekrīmāt-ı ṣāfiyāt ki pīrāmen-i [NP-167a] ṣaḥn-ı ṣudūrı ednās-ı riya [NEK1-117a] vü imtirādan müneḳḳī vü tābnāk ola. Ḳavāfil-i ḳabāʾil-i terḥīb ü tekrīm ve vesāʾil-i resāʾil-i tevḳīr ü taʿẓīm ile taḳdīm ve veẓāʾif-i edʿiyye-i devām-ı devletlerine ḫıdmet-i muvāẓıbet taşmīm ü taştīm olınup cām-ı cihān-nümā-yı ḫāṭır-ı ḫaṭīr-i bercīs-naẓīrlerine ḥall-i muʿżilāt-ı umūrda ʿadīmü'l-ʿadīl ve keşf-i ʿavīṣāt-ı[6] şüʾūn-i bedīʿü'l-bedīl olduġı muḳarrer belki mānend-i āyīne-i Sikenderī[7] estār-ı esrār-ı[8] bī-tenāhīyi maẓhar u incilā-yı[9] envār-ı İlāhī'ye maẓhardur. İʿlām-ı muḫliṣ-i ṣadāḳat-muḳḳarrer budur ki ʿuḳde-i buʿd u hicrān enmile-i ṭūmār-ı pīçān ile tefkīk ve nūk-i[10] ḳalem-i ḳaṭʿīyyü'r-raḳamları taḥrīk buyurılup nāgāh bir zamān-ı mesʿūd ve vaḳt-i maḥmūdda ḳuṣvā-yı emānī ve ḳuṣārā-yı şādmānī olan mektūb-ı berāʿat-üslūbları vārid ve żamīr-i ḫullet merciʿ-i ḥaḳīḳate rāciʿ ü ʿāid olup mażmūn-ı ḥikmet[11]-meknūnında mużmer olan umūr-ı lāzımetü'l-iẓhār künhi ile iẕʿān ve ṭayy-ı kelimāt-ı berāʿat-nümūnında muẓhir olan aḥvāl ü eṭvār bi'l-külliye minẓār-ı ḫāṭırda nümāyān olmaġla vürūd-ı vüṣūlinden murġ-ı dil-i melūl hevā-yı meserret ü behcetde pervāz ve ḥamāme-i ḫāṭır-ı maʿlūl gülzār-ı nüzhet-āṣār-ı selvetde hedīl-i bī-bedīl-i şükr ü minnete ser-āġāz eyledi. Ḥażret-i Vehhāb-ı bī-żınnetden [NP-167b] mesʾelet olınur ki vücūd-ı mifżāl ü minʿāmleri [M-130b] bevāʾiḳ ü mekārih-i eyyāmdan maṣūn u maḥfūẓ ve leḥaẓāt-ı nefaḥāt-ı İlāhiyye ile manẓūr u melḥūẓ olup ḥużūr-ı pādişāhīde merātib-i ʿizz ü celāletleri mütezāyid ve

[1] Far: Gökyüzü senin hizmetinden dolayı yücedir. Güneş varlığını senin sayene borçludur. Kerem günün, zamanın sahası içerisinde yalnız kalmış velakin senin güzel ahlakının tesiri ile ünsiyet kurmuştur.
[2] Neṣr: NEK1've M'de yok.
[3] edāʾ-i şīrīn-duʿā: şīrīn-edāʾ-i duʿā NP, M.
[4] ittiḥād: imḥād NP, M.
[5] teslīmāt-ı vāfiyāt: teslīmat u āfitāb M.
[6] ʿavīṣāt-ı: ʿavīżāt-ı M.
[7] Sikenderī: İskenderī NP, M.
[8] esrār-ı: estār-ı M.
[9] maẓhar u incilā-yı: NEK1'de yok.
[10] nūk-i: nevk-i M.
[11] ḥikmet: M'de yok.

ʿan-ḳarībü'z-zamān ẕāt-ı şehāmet-nişānları maḳarr-i saʿādet ü mekān-ı miknetlerine rāciʿ ü ʿāid olmaġla ṭaraf-ı ḫilāflarında olan sālikān-ı mehālik-i iʿtisāf mehzūm u maġlūb ve esbāb-ı ḳudret ü saṭvetleri menhūb u meslūb ola. Ġıbbe hāẕā nüzhet-ābād-ı ümmü'd-dünyā egerçi ebnāʾ-i ʿaṣr-ı bī-vefānuñ ʿuḳūḳ u cefāsı ile maraż-ı mühlik-i ẓulm ü belāya mübtelā olmış idi. Bi-ḥamdi'llāhu sübḥāne ṭabīb-i ḫāẕıḳ-ı şefḳatlerinüñ bīmāristān-ı reʾfetlerinde perveriş bulan dārū-yı merḥamet ile şifā-yı [NEK1-117b] ʿācil ḫāṣıl ve ẓuhūr-ı ʿilāc-ı ʿināyetleri ile maḥāvīc ü fuḳarā müntehā-yı ricālarına mütevāṣıl oldı. Ol diyār-ı bülend-iştihār (naẓm[1])

[mefâ'ilün fe'ilâtün mefâ'ilün fa'lün] Muzâri'
Ḫudā-yı ʿazze ve cell her çi der-cihān āred
Heme be-vāsıṭa-i emr-i "kun fe-kān" āred

Velīk baʿżī ez-ān der-vucūd reh ne-bered
Meger ki dest-i beşer pāy der-miyān āred[2]

(neẕr[3]) feḥvāsı üzre şeref-i muḳaddem-i mükerremleri ile müşerref ve ehālī vü eʿālī vaẓīfe-i duʿāları ile müvaẓẓaf olduḳda eger tevfīr-i beytü'l-māl ve eger terfīh-i reʿayā-yı bergeşte-ḥāldür. Bi'l-cümle mehāmm-ı salṭanat-ı ebed-peyvende lāzım ve muḳteżā-yı reʾy-ı ḫāẕım olan [NP-168a] şuʾūn u umūrda tehāvün ü fütūr ve tevānī vü ḳuṣūr itmeyüp nışfet ü ʿadāletleri bir vechle şāyiʿ ü müstefīż ve ʿarṣa-i medīḥ-i ʿālem-gīrleri bir mertebe ṭavīl ü ʿarīż olmışdur ki elsün-i enām-ı kemāl ʿadl ü inṣāf ve ḳavāʿid-i iʿtisāfdan inṣırāf üzre olduḳlarını nāṭıḳ u ẕākir ve aʿyün-i ḫavāṣṣ u ʿavām ḳudūm-ı behcet-rüsūmlarına muntaẓır u nāẓırlardur. Ḫuṣūṣan temādī-i eyyām-ı firāḳdan bu kemīne-i müştāḳa bir vechle elem ʿārıż ve ḫāṭıra-i imtidād-ı hicrān evḳāt-ı ḥubūra bir mertebe müzāḥim ü muʿārıżdur ki (mışrāʿ[4])

[fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün] Remel
Yūsuf-ı gum-geşte bāz āyed be-Kenʿān ġam ne-ḫūr[5]

(neẕr[1]) mışrāʿını inşā[2] ve tesliye-baḫş-ı dil-i nāşād olmasa çoḳdan maṭmūre-i ʿadem-i meżcaʿ u mebīt ve ārām-gāh-ı dil-i ṣebīt olurdı. (Naẓm[3])

[1] naẓm: NEK1'de yok.
[2] Far: Allah (cc) dünyada yarattığı her şeyi "kün fe-kan" emriyle yaratır. Ancak bazılarını da insan vasıtasıyla yaratır. Fakat onun yarattıklarının bazısı beşerin eli araya karışmadıkça vücuda yol bulamaz.
[3] neẕr: NEK1'de yok.
[4] mışrāʿ: NEK1'de yok.
[5] Far: Gam yeme, kaybolan Yusuf, Kenân'a yine gelir.

[müstef'ilün fâ'ilün müstef'ilün fâ'ilün] Basît
Ve lev meḍa'l-küllü minnī lem yekün ʿacebā
Ve innemā ʿacebī li'l-baʿḍi keyfe yebḳā

Edrik baḳıyyete rūḥin fīke ḳat[4] *telefe*
Ḳable'l-firāḳı fe-hāẕā āḫiru'r-ramaḳı[5]

(Neṣr[6]) Envāʿ-ı [M-131a] niyāz u taḫaşşuʿ ile istidʿā vü tażarruʿ olınur ki merāret-i müfāraḳat ḥalāvet-i muḳarenete mübeddel ve bu meʾmūl-i mercüvvü'l-ḥuṣūl müyesser ü muḥaṣṣal ola. (Naẓm[7])

[müstef'ilün fâ'ilün müstef'ilün fâ'ilün] Basît
Yā men şekā şevḳahū min ṭūli firḳatin
Fa'ṣbir leʿalleke telḳā men tuḥibbu ġ[a]*den*[8]

(neṣr[9]) ve Ḥasan Paşa ḫuṣūṣında işāret ü īmā olınan umūr-ı ṣıḥḥat-intimā pāye-i serīr-i Sidre-mesīr gītī-maṣīre ʿarż u inhāʾ olınduḳda muḥāṭ-ı [NP-168b] ʿilm-i ʿālem-şümūl ve ḥüsn-i telaḳḳīye mevṣūl oldı. (Naẓm[10])

[mefâ'ilün fe'ilâtün mefâ'ilün fe'ilün] Müctes
Muḳāvemet ne-tevānend bā-tu ger be-meṣel
Tu ferd bāşī vu ʿadā-yı tu hezār hezār

Sitāre gerçi firāvān buvend munhezim-end
Çu mihr yek tene rūy āvered suy-ı peykār[11]

(Neṣr[12]) [NEK1-118a] Saʿādetlü pādişāh-ı gerdūn-bārgāh ḥażretlerinüñ ḥüsn-i iʿtimādları cenāb-ı kerem-nihādları ḥaḳḳında ānen-fe-ānen ziyāde ve mişkāt-ı mezīd-i iltifātları ferr ü ziyāda olmaḳdadur. Hemvāre ẕāt-ı Yūsuf-ṣıfātları ʿazīz-i Mıṣr-ı

---

[1] neṣr: NP ve NEK1'de yok.
[2] inşā: inşād NP.
[3] Naẓm: NEK1'de yok.
[4] ḳat: ḳad M.
[5] Ar: Hepsi geçip gitse şaşırtmaz ama hayretteyim, bazısı nasıl kaldı acaba? Ayrılmadan önceki bu son bakış sendeki ruhun son kalıntısına yetiş.
[6] Neṣr: NEK1'de yok.
[7] Naẓm: NEK1'de yok.
[8] Ar: Ey uzun süren ayrılık özlemiyle sızlanan sabret! Umarım yarın sevdiğinle buluşursun.
[9] neṣr: NP ve NEK1'de yok.
[10] nNaẓm: NEK1'de yok.
[11] Far: Misâl olarak sen tek olsan ve düşmanların binlerce olsa da sana direnemezler. Yıldızların sayısı çok olsa da onlar münhezimdir. Çünkü Güneş yıldızların karşısına tek başına çıkar.
[12] Neṣr: NP ve NEK1'de yokç

cihān ve nār-ı āzār ile sūzān olan emākin ü büldān ve cūd-ı ḫalīl-āsāları ile gülistān olup Nīl-i neyl-i mürādāt ʿalā vefḳi'l-irādāt cārī ve aʿdā vü şünāt dāʾimü'l-evḳāt zevāyāʾ-i ẕillet[1] ü zelletde mestūr u mütevārī ola. (Ḳıṭʿa[2])

[müstef'ilün müstef'ilün müstef'ilün] Recez
Dāmet le-ke'l-aʿyādu mesrūran bi-hā
Fi'l-ʿizzi min-ke ve fi'l-beḳāʾi'l-eṭvali

Ve cuziyte aʿlā rutbetin meʾmūle
Fī cenneti'l-Firdevsi ġayra muʿaccelī[3]

85.[4]

[Vezin bulunamadı]
İftetene fī-ke'n-nāẓırūne fe-işbeʿu
Yūmā ileyke bi-hā ve ʿaynun tanẓuru

Yecidūne ruʾyeteke'lletī fāzū bi-hā
Min enʿumi'llāhi'lletī lā tukferu[5]

Tā ki ṭalāyiʿ-i sevāṭıʿ-i kişver-küşā-yı seḥer-i saʿādet-eşer mübtelā-yı ʿanāʾ-i ġayāhib-i ẓulemāt ve muntaẓır-ı ṭulūʿ-ı ṣubḥ-ı beşāret-āyāt [NP-169a] olan nevʿ-i benī ādeme bürūz-ı[6] rūz-ı pīrūzı mübeşşir ve taḫt-nişīn-i ṭārem-i çārüm olan āfitāb-ı gerdūn-tāb ḥiṣār-ı rūyīn-i diz-i[7] eflākden ʿarż-ı cemāl-i tābnāk idüp giriftār-ı deyācīr-i żulem olan cemāhīr-i ḫalḳ-ı ʿāleme eşiʿʿāt-ı lemeʿātı müneşşer ola. Hemvāre ḫadāʾiḳ-i fetḥ ü ẓafer bārān-ı tedbīr-i dil-peẕīrleri ile mütenaṣṣır [M-131b] ve gürūh-ı aʿdāʾ-i bed-eşer berīḳ ü lemeʿān-ı şemşīr-i āteş-teʾşīrleri ile kelīl[8] ü müteḥassir olmaḳdan *mā tenāvebe'l-ġadevātu ve'l-aṣāʾilu*[9] [10]zāʾil olmaya. Cüyūş-ı pür-cūş-ı

[1] ẕillet: eẕillet M.
[2] Ḳıṭʿa: NEK1'de yok, Naẓm M.
[3] Ar: Bayramlar senin için daim sevinçli olsun. Hep izzet içinde bâkî olasın. Allah geçinden versin, Firdevs cennetinde umduğun en yüce rütbeye nail olasın.
[4] NP: 168b; M: 132b. Başlık yok.
[5] Ar: Sana bakanlar meftun oldular. Parmak seni gösterir, göz ise bakar. Seni görmeye nail olan insan, Allah'ın reddedilmeyen nimeti sayar.
[6] bürūz-ı: bürūz u NP.
[7] diz-i: der-i M.
[8] kelīl: iklīl M.
[9] Ar: Sabahlar ve akşamlar peşi sıra geldiği sürece.
[10] ve'l-aṣāʾilu: ve'l-aṣālu M.

edʿiyye-i iġlāṣ-şiʿār ki maḳṣad-ı aḳṣā-yı nuṣrete ṣuʿūd u ʿurūc ve cünūd-ı lücce-i ġurūş-ı eṣniye-i icābet-şikār ki ritāc-ı fīrūzī vü saʿādete düġūl ü vülūc ide. ***Ve mā'n-naṣru illā min ʿindi'llāhi***[1] mehebbinden hübūb iden nesīm-i isticābet ile mürevviḥü'l-bāl ve ***le-ḳad naṣarakumu'llāhu fī mevāṭine keşīratin***[2] meṣabbından sükūb iden mā-i[3] ġoş-güvār-ı beşāret ile müreffeḥü'l-ḥāl olalar. [NEK1-118b] Mükemmel ü müretteb ve ʿunvān-ı maḳāl-i münāsibü'l-maḳām zīver-i ḥüsnü'l-ġitām ile müẕehheb ḳılınduḳdan ṣoñra ġāṭır-ı ʿāṭır-ı deryā-meḳāṭırlarına -ki[4] ġuref-ı bedv-i kārdan ṭarf-ı encām-ı kirdārı müşāhid ve maʿūnet-i berāhīn-i müselleme ile süllem-i işābete ṣāʿiddür- (naẓm[5])

[mef'ûlü fâ'ilâtü mefâ'îlü fâ'ilün] Muzâri'
Sırrī ki ez-sipihr nihān dāştī ḳażā
Yā munhiyān fikr-i tu ender-miyān nihād[6]

(neşr[7]) inbāʾ-i muġliṣ-i bī-merā budur ki [NP-169b] ʿuyūn-ı aʿyān-ı fi's-sırrı'l-ʿıyān żuhūr-ı nūr-ı büşrāya müteraḳḳıb u nāẓır ve āẕān-ı ehl-i īmān istimāʿ-ı aḫbār-ı münāya[8] müteraṣṣıd u muntaẓır iken nāgāh bir seḥer-gāh münhī-i iḳbāl-i meserret-penāh olan beşīr-i āgāh yedinden bir kitāb-ı müsteṭāb ki mışdāḳ-ı ***ve mā yeẕẕekkeru illā ulu'l-elbābi***[9]dur. Ḫalvet-serā-yı vüṣūle duḫūl idüp kān-ı mażmūnında meknūn olan dürr-i ḥaber-sār gūş-vār-ı semʿ-i aḥbāb ve beşāʾir-i bināʾ-i ḥişār-ı üstüvār ile ġavāṭır-ı kibār u şıġār muḫaḍḍarü'l-cenāb olup mechel-i cehl ü ġavāyetde iẓhār-ı ḥıḳd u ṭayra idenleriñ dīde-i elem-resīdeleri tīre ve esbāb-ı ḥased ü ġabāveti ẕaḫīre idenlerüñ[10] başar-ı ṣabrları[11] ḫīre olmışdur. (Naẓm[12])

[mefâ'ilün fe'ilâtün mefâ'ilün fe'ilün] Müctes
Be-tu çi gūne resed[13] *dest-i her sitem-gārī*

---

[1] Ar: "Yardım ve zafer ancak mutlak güç sahibi, hüküm ve hikmet sahibi Allah katındadır." (Âl-i İmrân 3/126; Enfâl 8/10)
[2] Ar: "Andolsun, Allah birçok yerde [ve Huneyn savaşı gününde] size yardım etmiştir." (Tevbe 9/25)
[3] mā-i: NEK1'de yok.
[4] ki: NP'de yok.
[5] naẓm: NEK1'de yok.
[6] Far: Kazanın gökyüzünden bile gizlemediği sırrı, fikir habercileri ile ortaya koymak mümkün müdür?
[7] neşr: NEK1'de yok.
[8] münāya: hünāya M.
[9] Ar: "Bunu ancak akıl sahipleri anlar." (Bakara 2/269; Âl-i İmrân 3/7)
[10] idenlerüñ: idenler NP, M.
[11] ṣabrları: ṣabr-ı M.
[12] Naẓm: NEK1'de yok.
[13] resed: NP ve NEK1'de yok.

Ḫudā-yı ʿazze ve cell çu musteʿān āmed

Çi bāyedeş zi-sitem-pīşe-gān ḥarāsīden
Kesī ki ḥıfẓ-ı Ḫudāyeş nigeh-bān āmed[1]

(Neşr[2]) Vāḳıʿā nücebāʾ-i[3] enām olan ṣuḥub-ı kirāmı sebb ü levm ve[4] rüfeḳāʾ-i resūl-i vāḥibü'l-aʿẓām[5] ʿaleyhi'ṣ-ṣalātu ve's-sellāma izrā vü sevm iden gürūh-ı bī-şevket ü şükūhuñ be-her-ḥāl ʿāḳıbet-i fiʿālleri ḫusr u ḫıẕlānı müfżī ve ***mezzeka'llāhu mulkehū***[6] ḥadīṣ-i meşhūrı ol ḳavm-i būruñ mehebb-i [M-132a] debūr-ı idbār u ṣübūr olmalarını muḳteżīdür. (Mışrāʿ[7])

[fe'ûlün mefâ'îlün fe'ûlün mefâ'îlün] Ta'vîl
Ve mā yeşeʾi'r-raḥmānu lā budde vāḳıʿ[8]

Ṭūmār-ı belāġat-şiʿārlarında maṭmaḥ-ı selāṭīn-i [NP-170a] Keyūmerṣ-nişān olan şehr-i Revān'a ***ʿaleyhim dāʾiratu's-sevʾi***[9] feḥvāsı üzre ber-ḥışn-ı sedīdü'l-bünyān ve ḥiṣār-ı menīʿü'l-erkān[10] ki (naẓm[11])

[fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün] Remel
Şöyle olmış ol ḥiṣār-ı üstüvār
Girmege ḳābil yer ancaḳ üsti var

(neşr[12]) küngüre-i burūc-ı felek-ʿurūcı eyvān-ı keyvāna berāber [NEK1-119a] belki ḳalʿa-i gevher-nigīn felek-i şevābitden ber-terdür. Bir ṭarz-ı ḫūb ve vażʿ-ı maṭbūʿ u merġūb üzre binā olınduġı inbā[13] olınmış elsine-i mecmūʿ-ı ḫalāyıḳ ẕākir ü nāṭıḳ olsa bu mevhibe-i celīle ve ʿaṭiyye-i cezīlenüñ edāʾ-i şükr ü şenāsında ʿāciz ve bu emr-i meserret-nişān dāʾire-i iḥāṭa-i fehm ü iẕʿāndan mütecāvizdür.

[müstef'ilün fâ'ilün müstef'ilün fâ'ilün] Basît

[1] Far: Allah azze ve celle sana müstean olduktan sonra zalimlerin eli sana nasıl ulaşsın? Allah'ın koruduğu bir kimse zalimlerden neden korksun?
[2] Neşr: NEK1'de yok.
[3] nücebāʾ-i: ʿacebā-i M.
[4] ve: NEK1'de yok.
[5] vāḥibü'l-aʿẓām: vācibü'l-aʿẓām M.
[6] Ar: "Allah onun hükümdarlığını paramparça etsin!" (Hadîs-i Şerîf: Ma'rifetü's-Sünen ve'l-Âsâr, 13/350 no. 18459)
[7] Mışrāʿ: NEK1'de yok.
[8] Ar: Rahmân neyi dilerse, mutlaka vaki olur.
[9] Ar: "Kötü belâlar kendi başlarına olsun." (Tevbe 9/98; Fetih 48/6)
[10] menīʿü'l-erkān: menbaʿu'l-erkān M.
[11] naẓm: NEK1'de yok.
[12] neşr: NEK1'de yok.
[13] inbā: īmā NP, ebnāʾ M.

Tebāreke'llāhu māẕā tebluġu'l-himemu[1]

(Neşr[2]) Cevāmiʿ-i mecāmiʿ-i müvaḫḫidīn ḳanādīl-i şükr ü sipās ile münevver ve elsine-i enāmda ḫaber-i ġalebe-i cünūd-ı İslām mükerrer olup ʿuyūn-ı cumhūrdan bükāʾ-i sürūr ẓāhir ü nümāyān ve herkes[3] maẓhar-ı meserret-i bī-pāyān olmışdur. (Mışrāʿ[4])

[fe'ûlün mefâ'îlün fe'ûlün mefâ'îlün] Ta'vîl

Fe-ḳad tedmeʿu'l-aḥdāḳu min keşrati'ḍ-ḍaḥikī[5]

(Neşr[6]) Vāhibü'l-āmāl olan Īzed-i[7] müteʿāl dergāhından bāb-ı recā küşāde dūst-ı niyāz dāʾimā duʿādadur ki ***ucību daʿvete'd-dāʿi iẕā deʿāni***[8] muḳaddime-i[9] beşāret-ʿunvānını ***fe'stecābe lehum rabbuhum***[10] netīce-i ṣavāb-nişānını müntic ve nüḳūd-ı ricāʾ-i mercüvvü'l-ḥuṣūl bāzār-ı ḳabūlde rāʾic olup bu ẓafer-i saʿādet-eşer ***leʿalla'llāhe yuḥdiṣu baʿde ẕālike emran***[11] [NP-170b] fütūḥāt-ı muntaẓırasını müstetbiʿ ü müteʿāḳıb ve ḳadḥ-i aṣḥāb-ı güzīn iden ḳavm-i bed-āyīn imlāʾ-i naṣṣ-ı ***le-ḳad ci'te şey'en imran***[12] ile[13] maẕīḳ-i merāde-i[14] murāda irüşmedin her biri ẓāhir-i[15] ḫāsir ü ḫāʾib ola. Ol ẕāt-ı ḥamīdden ümīddür ki ʿasākir-i pīrūzī-şiʿār (mışrāʿ[16])

[fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün] Remel

Yumn-i devlet der-yemīn ve yusr-i nuṣret der-yesār[17]

(neşr[18]) olduḳları ḫaber-i sārrını ***fe-inne ḥizba'llāhi humu'l-ġālibūne***[19] maẓmūn-ı ġam-güsārını żımn-ı mektūb-ı merġūbü'l-ḳulūb ile tebşīr itmege iltifāt-yesīr olına ki ṣudūrı bāʿ iṣ-i inşirāḥ-ı ṣudūrı ve meserret-resān-ı eşrāf u ṣudūrdur. Hemvāre enmile-i

---

[1] Ar: Ne yücedir Allah! Himmetleri nerelere ulaşıyor?
[2] Neşr: NP ve NEK1'de yok.
[3] herkes: her NP, M.
[4] mışrāʿ: NEK1'de yok.
[5] Ar: Çok gülmekten gözleri yaşarabilir.
[6] Neşr: NEK1'de yok.
[7] Īzed-i: M'de yok.
[8] Ar: "Bana dua edince, dua edenin duasına cevap veririm." (Bakara 2/186)
[9] muḳaddime-i: maḳāme-i M.
[10] Ar: "Bunun üzerine Rableri, onların dualarını kabul etti." (Âl-i İmrân 3/195)
[11] Ar: "Olur ki Allah, bundan sonra bir durum ortaya." (Talâk 65/1) yuḥdiṣu: NP'de ve NEK1'de yok.
[12] Ar: "Doğrusu, şaşılacak bir iş yaptın!" (Kehf 18/71)
[13] ile: M'de yok.
[14] merāde-i: dāḍe M.
[15] ẓāhir-i: NP ve M'de yok.
[16] mışrāʿ: NEK1'de yok.
[17] Far: Sağda devletin yümnü solda ise nusreti.
[18] neşr: NEK1'de yok.
[19] Ar: "Şüphe yok ki Allah'tan yana olanlar üstün gelirler." fe-inne: ve-inne M.

[M-132b] tedbīr-i ṣāʾibleri ıḳlīd-i aḳfāl-i ḥaṣūn ve ʿasākir-i nuṣret-meʾṣer ḫıylel-i[1] ceyl-i bed-şeʿāʾirden meklūʾ u maṣūn ola. (Naẓm[2])

[mefâʾilün fe'ilâtün mefâʾilün feʾilün] Müctes
Be-ḍarb-ı tīġ-i tu mulk-i ʿAcem musaḫḫar bād
Livā-yı feṯḥ u ẓafer ez-sipihr ber-ter bād[3]

86.[4]

[fe'ûlün mefâ'îlün fe'ûlün mefâ'îlün] Ta'vîl
Le-hū āmirun biʾr-ruşdi fī yaḳaẓātihi
Ve fiʾn-nevmi yehdīhi li-ḫayriʾṭ-ṭarāʾiḳi

Fe-in ḳāme lem yedʾeb li-ġayri faḍīletin [NEK1-119b]
Ve in nāme lem yaḥlum li-ġayriʾl-ḥaḳāʾiḳi[5]

Tā ki mühendis-i esās-ı bī-indirās-ı Sebʿ-i Şidād olan vāḥid-i ber-kemāl farṭ-ı ʿināyet ü efḍāli ile rabʿ-ı eḳālīm-i sebʿi pençe-i selāṭīn-i nışfet-āyīne müsaḫḫar u müʾessis-i nüh-ḥişār-ı bī-ʿimād olan vāhib-i [NP-171a] bī-zevāl nihāyet-i birr ü nevāli ile ʿale'ṭ-tevālī çār-dīvār-ı zemīn ü zamānı envār-ı ʿadālet ü emān ile münevver ide. Evvelā vücūd-ı meʿālī-şuʿūdları ḳılāʿ-ı bī-inḳılāʿ-ı intiẓām-ı memālik-i İslām'ı bānī ve ġalebe-i aʿdāʾ-i liʾāmda Erdeşīr-i şānī olup neberd-gāh-ı intiḳāmda envāʿ-ı merdānegī vü iḳdāmları bāzār u[6] meyādīn-i nuṣret-i dīnde mübāriz olan ʿasākir-i nuṣret-maġāfire muʿīn ü nāṣır ve dīde-i evliyā-yı devlet-āṣār-ı maḥmidetlerini bāṣır ola. Ṭalāyiʿ-i edʿiyye-i ṣādıḳa ki refīḳ-i ḳāfile-i aḫlāṣ ve ḳarīn-i rāḥile-i imḥāż olmaġla ser-menzil-i isticābete mülāṣıḳ ve ṭavāliʿ-i eṣniye-i rāʾiḳa -ki dāfiʿ-i ġayāhib-i iktiʾāb[7] ve müzīl-i şevāʾib-i irtiyābdur- meşārıḳ-ı murāfaḳat u muvāḳatdan[8] şārıḳ ola. Ol ketībe-i cünūd-ı cūd u iclāl[9] ve kitābe-i kāşāne-i mecd ü efḍāl olan ẕāt-ı mekārim-ʿunvāna iblāġ u revāne ḳılınduḳdan ṣoñra ḫāṭır-ı ḫaṭīr ve

[1] ḫıylel-i: ḥabl-ı M.
[2] Naẓm: NEK1'de yok.
[3] Far: Kılıcının vuruşu ile Acem mülkü fethedilsin. Feth ve zafer bayrağın gökten daha yüce olsun.
[4] NP: 119a; M: 132b. Başlık yok.
[5] Ar: Uyanık olduğunda doğruluğu emredeni var, uykudayken onu yolların en hayırlısına iletir. Kalkarsa, faziletten başkasına devam etmez, uyuduğunda düşüne hakikatten gayrısı gelmez.
[6] bāzār u: bāriz u M.
[7] iktiʾāb: iktisāb M.
[8] muvāḳatdan: muvāfaḳatdan M.
[9] iclāl: M'de yok.

żamīr-i müstenīrlerine ki işkāl-i eşkālden cilbāb-ı gümān u irtiyābı dest-i fikr-i ṣavāb ile kāşif ve mehbiṭ-i envār-ı esrār olmaġla ser-encām-ı kāra muṭṭaliʿ ü vāḳıfdur. İʿlām-ı muḫliṣ-i nā-kām budur ki ebreke-i ezmine vü eymen-i āvinede ḫāl ü ḫaṭṭ-ı elfāẕ u nuḳaṭ ile ārāste ve minḳāş-ı kilk-i ʿabīr- [M-133a] pāş ile pīrāste olan şāhid-i kitāb-ı belāġat-istīʿāb menaṣṣa-i ẓuhūrda cilveger ve revāʾiḥ-i [NP-171b] revāyiʿ-i ʿibārātından meşāmm-ı eḥimmā muʿaṭṭar oldı. Żımn-ı mektūb-ı merġūbu'l-ḳulūbda maʿraż-ı muʿārażaya gelen şücʿān-ı ebṭālüñ aʿmāl-i fāsideleri ibṭāl ve mekīn-i[1] iżlālde olan ṭāʾife-i ḫāʾife ḳahr u iẕlāl olınduġı imlā vü imlāl olınmış. Vāḳıʿan bu maḳūle nevādir-i efʿāl ü bevādir-i aʿmāl ẕāt-ı maḳbūllerinde mecbūl olan necdet ü kiyāsetden mütevaḳḳıʿ u meʾmūl idi. Bi-ḥamdi'llāhi sübḥānehu muḫaddere-i recā pes-[NEK1-120a]perde-i ḫafādan ʿarż-ı cemāl ve ḥacle-i bürūz u incilāda iẕhār-ı ġunc u delāl eyledi. Hemvāre Ḫudā-yı ġālib ve müfīż-i mevāhib cānibine tenevvür-i ẕarāʿat pür-tāb ve tīr-i duʿā sūy-ı semāya pertābdur ki ḥudūd u s̱uġūr-ı ḫudūd[2] gül-güne-i ḥüsn-i tedbīrleri ile ziynet-gīr[3] ve gülzār-ı memālik-i İslāmiyye ezhār-ı nışfet ü ʿadāletleri ile neżāret-peẕīr olup hāme-i ʿāmme-i aʿdāʾ şemşīr-i şīr-teʾs̱īr ile münşaḳḳ u münṣadiʿ ***ve ḥabiṭa mā ṣaneʿū fī-hā ve bāṭilun mā kānū yaʿmelūne***[4] mażmūnı üzre inʿikās-ı āmāl-i muḥālleri müncelī vü münceliʿ ola. Ġıbbe hāẕā lehce-i memālikde ḫāl-miṣāl ve ḥasret-i selāṭīn ü ṣimāl olan ḳalʿa-i Revān ki ġayret-i Erdevān[5] u Nūşirevān'dur. (Naẓm[6])

[fe'ûlün fe'ûlün fe'ûlün fe'ûl] Mütekârib
Ḥiṣārī muṣeyyed be-çendīn burūc
Ber-ū ziynet-i ***mā le-hā min furūc***

Muraṣṣaʿ be-gevher der-ū durc-hā
Muzeyyen ber-eṭrāf-ı ū burc-hā[7]

(Neş̱r[1]) Bir sūr-i pür-sürūr ile maḥṣūr ve mühimmāt u muʿiddāt[2] ile mükemmel ü[3] bī-ḳuṣūr [NP-172a] ve Sīmūn-ı nīreng-nümūn naḳş-ı būḳalemūn gibi şekl-i āḫerde

[1] mekīn-i: kemīn-i NEK1.
[2] ḥudūd u s̱uġūr-ı ḫudūd: ḥudūd-ı s̱uġūr u ḫudūd NP.
[3] ziynet-gīr: ziynet NP, M.
[4] Ar: "(Dünyada) yaptıkları şeyler, orada boşa gitmiştir. Zaten bütün yapmakta oldukları da boş şeylerdir." (Hûd 11/16)
[5] Revān ki ġayret-i Erdevān: Revāl ki ġayret-i Revān-ı Erdevān u NP, M.
[6] Naẓm: NEK1'de yok.
[7] Ar-Far: Nice burçlarla sağlamlaştırılan bir hisar ki "Onda hiçbir düzensizlik ve eksiklik yoktur." (Kâf 50/6) mânâsınca süslenmiştir. Kaledeki sandıklar incilerle ve kıymetli taşlarla bezenmiştir. Etrafındaki burçlar da aynı şekilde süslemelerle ziynetlendirilmiştir. durc-hā: durc-hān M.

ṣūret-nümā vü muʿāżıd iken düşmenān-ı dīn ile muʿāżıdd olduġı hüveydā olup rūbāh-miṣāl fırṣat-güzīn-i kemīn-i mekr ü iḫtiyāl olmaġın ol baġbān u cünātuñ ser-rişte-i ḥayātları şemşīr-i tedbīr ile maḳṭūʿ ve şerāre-i şerāretleri[4] ol enḥā vü aḥnādan medfūʿ olmaḳ cümleden aḳdem ve ehemm ü elzem olduġı eṣnāʾ-i kelāmda iʿlām olınmış. Fi'l-ḥaḳīḳa ḥiṣār-ı Revān'uñ bünyānı ṣayd-ı ʿAnḳā vü ṭaleb-i kīmyā gibi hem-āġūş-ı ḳurb-ı[5] muḥāl ve tesḫīr-i ḳalʿa-i gerdūn [M-133b] gibi ḫāric-i dāʾire-i imkān u iḫtimāl iken zamān-ı ḳalīlde saʿy-ı ġayr-ı cezīl ile tetmīm ü tekmīl olınmaḳ küllī-ḫıdmet ü ʿaẓīm-maṣlaḥatdur. Bu bir ʿaṭiyye vü[6] mevhibe-i ʿulyādur ki edevāt-ı devāt ve imdād-ı midād ile īfāʾ-i ʿuhde-i taḥrīri düşvār u ʿasīr olup ilā sāʿati'l-ḳıyām ser-nāme-i aʿmāl-i müfāḫaret-fercām olmaġla ṣaḥīfe-i laṭīfe-i rūzgārda ber-ḳarār ve sebeb-i tesācül ü iftiḫārdur.[7] Ḳādir-i Mecīd'den ümīddür ki toḳmaḳ-ı pür-nifāḳ daḫı ṣadmet-i kūpāl-i nikāl ile serāsīme vü ser-girān[8] ve feyfāʾ-i [NEK1-120b] dāhiye vü belāda āşüfte vü ser-gerdān[9] olup neberd-gāh-ı ʿömr-gāhda kārī-zār ve tefāḳum-ı beliyyāt ile cān-ı ʿazīzinden bīzār ola. (Naẓm[10])

[mef'ûlü fâ'ilâtü mefâ'îlü fâ'ilün] Muzâri'
Her feṯḥ k'āsmān dihed-et muntehā-yı kār
Çun bi-ngerī muḳaddime-i feṯḥ-i dīger-est[11]

(Neşr[12]) Min baʿd daḫı şāyeste-i himmet-i bülend [NP-172b] ve sezā-vār-ı niyyet-i düşvār-pesend budur ki levāzım-ı tedmīr-i Aʿcām vāsıṭa-i cidd ü iḳdāmları ile itmām u encām bulmaġla dār-ı ʿuḳbāda bāʿiṣ-i ʿulüvv-i derec ve nüzhet-ābād-ı dünyāda bāʿiṣ-i ibtihāc u ferec ola. Hemvāre ẕāt-ı semāḥat-simātları min ʿindi'llāhi teʿālā müʾeyyed ve aʿdāʾ-i semācet-ṣıfātuñ ḫıẕlān u ḫüsrān-ı[13] müʾebbed olup cevāriḥ-i

[1] Neşr: NEK1'de yok.
[2] muʿiddāt: muḳaddimāt M.
[3] mükemmel ü: mükemmel-i NP.
[4] olmaġın ol baġbān u cünātuñ ser-rişte-i ḥayātları şemşīr-i tedbīr ile maḳṭūʿ ve şerāre-i şerāretleri: M'de yok.
[5] ḳurb-ı: firīb-i M.
[6] ʿaṭiyye vü: ʿaṭiyye-i kibrī M.
[7] iftiḫārdur: iftiḫārīdur NEK1.
[8] ser-girān: ser-gerdān NEK1, M.
[9] ser-gerdān: bī-dermān NP, M.
[10] Naẓm: NEK1'de yok.
[11] Far: Gökyüzünün (Yerin göğün sahibi Allah'ın "melekler vasıtasıyla") sana verdiği her fethe baktığın zaman o [aslında] başka bir fethin mukaddimesidir.
[12] Neşr: NP ve NEK1'de yok.
[13] ḫüsrān-ı: ḫüsrānı M.

tedābīr-i ṣāʾibeleri teẕervān-ı fetḥ ü nuṣreti şikār ve merāsim-i iḳlim-küşāyı ve şehāmeti āşikār ide. (Ḳıṭʿa[1])

[mefâ'ilün fe'ilâtün mefâ'ilün fe'ilün] Müctes
Hemīşe tā dehen-i ṣubḥ ber-keşed ṣūbā
Seḥer-gehān ki zened maġz-ı āfītāb ʿuṭās

Me-bād mihr-i celāl-i turā kusūf-ı zevāl
Me-bād ṣubḥ-ı beḳā-yı tu munḳaṭıʿ-enfās[2]

87.[3]

[fe'ûlün mefâ'îlün fe'ûlün mefâ'îlün] Ta'vîl
Selāmun ke-ravḍi'l-muzni ravveḳahu'ṣ-ṣabā
Ṣabāḥan ve ṭayyebe'l-ʿayşe fī ravneḳı'ṣ-ṣıbā

Ve ḳaṭrati ẓılli'ṣ-ṣubḥi fī ʿayni nercisin
Verraḳahū demʿu'l-vecdi fī ʿaynin min ṣıbā[4]

Levāmiʿ-i eşiʿʿa-i şümūs-ı edʿiyye ki vasaṭ-ı semāʾ-i behcet-sīmāʾ-i meveddetden ṭāliʿ ve sevāṭıʿ-ı eżvāʾ-i büdūr-ı eṣniye ki muʿaddel-i nehār-ı sipihr-i mihr ü muḥabbetden sāṭıʿ ola. Merāsim-i tekrīm ile taḳdīm olınup esāṭīn-i eyvān-ı ḫullet tevṭīd [M-134a] ve ıṭnāb-ı serā-perde-i sadāḳat temhīd olınduḳdan ṣoñra żamīr-i münīrlerine ki [NP-173a] -mışdāḳ-ı (naẓm[5])

[fe'ûlün mefâ'îlün fe'ûlün mefâ'îlün] Ta'vîl
Ve in ḳāle fī yevmin meḳālete ġāʾibi
Fe-taṣdīḳuhā fī'l-yevmi ev fī ḍuḥa'l-ġadī[6]

(neẕr[1]) ve nūr-ı işābeti ile güm-geştegān-ı tīh-i ḫayret-i mühtedīdür- nümūde-i muḫliṣ-i rebūde budur ki esʿad-ı evḳāt-ı saʿīde ve eymen-i ezmān-ı pesendīdede

[1] Ḳıṭʿa: NEK1'de yok, Naẓm M.
[2] Far: Sabahın ağzı esnediği (güneşin doğuşu) ve güneşin özü kapşırdığı sürece senin celalinin güneşi de tutulmasın, beka sabahının nefesi kesilmesin.
[3] NP: 172b; M: 133b. Başlık yok.
[4] Ar: Selam, adeta bir bahçe yağmurla, saba rüzgârıyla güzelleşen, sabah vaktinde ve ilk çocukluktaki hayata tat veren. Sabahın gölgesindeki damla tıpkı hüzün gözyaşlarının yeşerttiği bir sabinin gözünde gibi.
[5] naẓm: NEK1'de yok.
[6] Ar: Bir başkasını söyleyecek olsa bir gün, o gün ya da ertesi gün kuşlukta doğrulanır.

nāme-i nāmī ve kerāmet-nāme-i girāmīleri vāṣıl ve bir berīd-i ferīd yedinden[2] ḫalvet-serā-yı muḥabbete āʾil olup mefhūmı bi'l-külliye maʿlūm ve ṣaḥīfe-i ḫāṭırda merḳūm oldı. Envāʿ-ı beşāşet ü heşāşetden merreten baʿde uḫrā tekrār ve bu niʿmet-i bī-ḳıyāsuñ vaẓīfe-i [NEK1-121a] şükr ü sipāsı ikṣār olınmışdır. Hemvāre dergāh-ı müfīżü'l-ālādan tażarruʿ u ricā olınur ki rāyāt-ı melāḥide menkūs ve gūş-vāre-i nuṣret gūş-ı ġazāya mengūş olup vedāyiʿ-i Rabbü'l-ʿibād hengām-ı[3] ʿadl ü dādda refāġ-ı bāl ve ferāḥ-ı ḥāl ile āsūde vü mesrūr ve zemīn-i rāḥat-ı enām-ı iʿtidāl hevā-yı ʿadālet ile ser-sebz ü maʿmūr ola. Ġıbbe hāẕā vezīr-i dilīr ʿOṯmān Paşa'nuñ tedbīr-i kişver-küşāsı[4] İmām Ḳulı -ki şāh-ı ʿAcem'üñ bir ḳulı meṯābesindedür- kesr ü hezm ve ḳalʿa-i Şemāḫī'nüñ bināsına teveccüh ü ʿazm itdügini şerāʾiṭ-i ḥazm olınduġı iṯbāt ve cenāb-ı celādet-meʾābları -ki şecāʿatde Pūr-ı Zāl ve ʿadāletde mışdāḳ-ı ***zul meʿa'l-ḥaḳḳı ḥayṯu zāl***[5] dür- ol cānibe daʿvet olınduġınuñ müddeʿāsı libās-ı berheneden bürehne [NP-173b] olınduġı iṯbāt olınmış. Fi'l-ḥaḳīḳa ʿasākir-i fevz-meʾāṯir bu ṭarafdan vasaṭ-ı memālik-i aʿlāya[6] tasalluṭ u iʿlā ve[7] istīlā itmiş iken ol emākin ü ʿalālīyi ḫāvī vü ḫālī ḳoyup külliyet ile ʿOṯmān Paşa cānibine münḥāz ve ol ṭarafa müctāz olmaḳ iḥtimāli emr-i muḥāldür ve aʿẓam-ı mühimmāt-ı żabṭ-ı Şirvān belki muḳaddimetü'l-ceyş-i tesḫīr-i Īrān olan ḥiṣār-ı Şemāḫī bünyād ve kemāl-i metānet ü rezānet üzre ābād olup ve baḳiyyetü'l-sūyuf olan cüyūş u zuḫūf-ı aḳbeḥ hezīmet ile gürīz ve kendülerini meydān-ı dār u gīrde ʿınān-rīz itdükleri ẕāt-ı Tehemten-nejādları cemiʿiyyet-i ecnād [M-134b] ile sedd-i ṣuġūr u ḥıfẓ-ı ḥudūd ve ḳamʿ-ı aʿdāʾ-i keṯīretü'l-aʿdādda saʿy-ı nā-maḥdūd itdüklerinüñ netāʾic ü ṯemerāt ve ḥüsn-i āṯār-ı nuṣret-āyātındandur. Ḫuṣūṣan ʿOṯmān Paşa'nuñ binā eyledügi sūr-ı sürūr-efzā[8] ki[9] Gürṣuyı'nuñ verāsında olup lākin cenāb-ı celādet-nejādları aʿdāʾ-i bed-nihāduñ revānı meṯābesinde olan Revān'a revān olmaḳ aʿẓam-ı mühimmāt-ı salṭanat ve elzem-i mülimmāt-ı dīn ü devletden olmaġla itmām-ı merāma cüll-i himmet ü iḥtimām[10] maṣrūf ve ʿınān-ı [NEK1-121b] ʿasākir-i nuṣret-şeʿāir ol cānibe

[1] Neṯr: NEK1'de yok.
[2] yedinden: bedenden M.
[3] hengām-ı: NP ve M'de yok.
[4] küşāsı: küşā-yı NEK1.
[5] Ar: Hak nereye yönelse, sen de orada ol!" (Hadîs-i Şerîf: et-Tarihu'l-Kebir li'l-Buhari, 9/380)
[6] aʿlāya: aʿdāya NP.
[7] iʿlā ve: NP'de yok.
[8] sürūr-efzā: sürūr-efzānuñ M.
[9] ki: NEK1'de yok.
[10] iḥtimām: ihtimam NP.

maʿṭūf olmaḳ Şemāḫī'ye varmaḳdan vücūh-ı şettā ile ercaḥ u ulā olduġı erbāb-ı ṭabʿ-ı şāfīye pūşīde vü ḫāfī degüldür. (Naẓm[1])

[fe'ûlün mefâ'îlün fe'ûlün mefâ'îlün] Ta'vîl
Ḥaleftu bi-men edʿūhu rabben ve men lehū [NP-174a]
Ṣalātī ve nusukī ḫāliṣan ve ṣıyāmī

Le-ḳad ḥuṭṭe dīna'llāhi ḫayra ḥıyāṭatin
Ve ḳumte bi-emri'llāhi ḫayra ḳıyāmi[2]

(Neṯr[3]) Bu muḫliṣ-i bī-riyā bu cānibde olan ʿulemā vü ṣuleḥā ve sādāt u etḳiyā ile ki (mışrāʿ)

[mef'ûlü mefâ'ilün mefâ'îlü fe'ûl] Ahreb
Maḳṣūd zi-būd-i īn cihān īşān-end[4]

(Neṯr[5]) Leylen ve nehāran sirran ve cehran cevāmiʿ ü mesācid ve ṣavāmiʿ ü meʿābidde[6] ḫulūṣ-ı bāl ile duʿāʾ-i nuṣret-i[7] iḳbāllerine muvāẓebet ü işti ġāl üzre olup dergāh-ı vāhibü'l-āmālden deryūze vü suʾāl olınur ki her zamān cünd-i ehl-i īmān muẓaffer ü manṣūr ve şirẓime-i rufaża-i bidʿat-nişān müdemmer ü maḳhūr olup ẕāt-ı saʿādet-simātları siteminden daḫı tebāşīr-i siḥr-i ẓafer ḳaṭṭān-ı ḫıṭṭa-i imkānı pür-nūr ve menāşīr-i feṯḥ ü tesḫīr sükkān-ı maʿmūre-i cihānı şād-kām u mesrūr eylemek müyesser ü naṣīb ve her ḫuṣūṣda vücūd-ı meşhūdü'l-ḫulūṣları muvaffaḳ u muṣīb ola. Gāh u bī-gāh muḫliṣān-ı nīk-ḫˇāha sırr-ı muḥabbet-i ezeliyye mekşūf ve zimām-ı iltifāt-ı mıẓmār-ı müfāvażāt u mürāselātda cānib-i aḥbāba maʿṭūf olınup ol enḥā vü aḥnāda ḥādiṯ ü vāḳıʿ olan ḥavādiṯ ü vaḳāyiʿ ibnā vü iʿlām olınmaḳ ġāyet-i maḳṣūd u merām ve bāʿiṯ-i izdiyād-ı muḥabbet ü ġarām olduġı cāy-ı kelām degüldür. Hemvāre bāb-ı nuṣret ü fütūḥ meftūḥ ve ẕāt-ı celādet-peẕīrleri [M-135a] ḥüsn-ārā vü işābet-i tedbīr ile beyne'l-enām memdūḥ olalar. [NP-174b] (Ḳıṭʿa[8])

[mefâ'ilün fe'ilâtün mefâ'ilün fe'ilün] Müctes

[1] naẓm: NEK1'de yok.
[2] Ar: O zata dua ettiğime yemin ederim. Namazım, halis ibadetim, orucum onun için. Sen en iyi şekilde kavradın Allah'ın dinini ve en güzel şekilde yaptın Allah'ın emirlerini.
[3] Neṯr: NEK1'de yok.
[4] Far: Bu cihanın var olmasının maksadı onlardır.
[5] Neṯr: NEK1'de yok.
[6] meʿābidde: meʿābide NEK1.
[7] nuṣret-i: nuṣret u NP, M.
[8] Ḳıṭʿa: NEK1'de yok, Naẓm M.

Be-pāy-ı medḥ kesī ber-cenāb-ı tu ne-resed
Meger be-ḳuvvet-i perr-i duʿā kuned ṭayerān

Hezār sāl ne-bāşed u hezār sāl besī
Be-ḥukm-i kār-ı dil u kār-ı memleket mī-rān[1]

88.[2]

[mef'ûlü mefâ'ilün mefâ'îlü fe'ûl] Ahreb
Ānī ki be-Çīn-i maʿdelet-i ḫāḳānī
Der Ḳutluġ u Ḳıfcāḳ u Ḳırīm u Ḳāʾānī
Ez şaʿşaʿa-ı cemāl-i rūz-efrūz-et
Teʾbīd-i furūġ-ı rūġ-ı[3] *Cengiz Ḫānī*[4]

Şol duʿā ki nesīm-i [NEK1-122a] ṭarab-fezā-yı verd-i ferverdīn gibi ʿıṭr-pāş ve ol ṣenāʾ-i bā-ferr ü senā ki nefḫa-i nüzhet-serā-yı ḫuld-ı berīn gibi sebeb-i rūḥ-ı[5] intiʿāş ola. (Naẓm[6])

[fe'ûlün fe'ûlün fe'ûlün fe'ûl] Mütekârib
Du-leşker buved şāh-rā der-cihān
Yekī āşikār u dīger-rā nihān

Buved āşikārā sipāh u emīr
Nihānī duʿā-yı raʿıyyet bi-gīr

Cunūd-ı duʿā dāʾimā ġālib-end
Egerçi zi-pīş-i naẓar ġāʾib-end[7]

(Neṣr[1]) Envāʿ-ı[2] terḥīb ü tekrīm ile taḳdīm olınup nümūde-i rāʾy-ı feyyāż ve meşhūd-ı ẕihn-i ḫavvāż olınur ki cenāb-ı dāfiʿü'l-kürūbuñ ʿināyet-i bī-ḥadd ü ġāyet

[1] Far: Medh etmek suretiyle kimse senin cenabına ulaşamaz. Belki dua kanatlarıyla ulaşırsa ancak ulaşabilir, yoksa ulaşamaz. Bin sene üzerine bin sene daha olsa yine de çok değil, sen kendi gönlünce hüküm vererek memleket işlerini idare et.
[2] NP: 174b; M: 135a. Başlık yok.
[3] rūġ-ı: ervaḥ M.
[4] Far: O öyle bir kişidir ki adaleti Çin'e kadar yürümüştür. Cengiz Han'dan gelen nefesin devam etmesi senin aydınlığının şaşaasındandır.
[5] rūḥ: M'de iki kere yazılmış.
[6] Naẓm: NEK1'de yok.
[7] Far: Padişahın dünyada iki tane ordusu olur, birisi apaçık ortada birisi de gizli. Apaçık olan ordusu askerler ve emirler, gizli ordusunun ise halkın duası olduğunu anla. Dua ordusu daima galiptirler, gerçi onlar gözle görünmeseler de.

ve ḥażret-i Resūl-i Şāfiʿü'ẕ-ẕünūbuñ ʿaleyhi'ṣ-ṣalātu ve's-sellem ve ʿalā sāʾirü'l-enbiyā'i'l-kirām iʿānet-i[3] rūḥāniyet ile merciʿ-i ḫüsrevān-ı ẕevī'l-iḳtidār ve maḳsem-i erzāḳ-ı ʿibād u aḥrār olan südde-i seniyye-i übbehet-ḳarīn ve ʿatebe-i semiyye-i rifʿat-rehīnümüze[4] mektūb-ı meşḫūnü'l-fevāʾidüñüz vāṣıl u ʿāʾīd olup mażmūn-ı ḫullet-nümūnda sābıḳan [NP-175a] nefāẕ[5] u cereyān bulan fermān-ı ḳażā mażāʾ-i ḳadr-i tüvān muḳteżāsınca cānib-i Şirvān'a revāne olup ʿasker-i Tātār-ı şarṣar-reftār ile rufaża-i bed-tebāruñ dūdmānını ḥarīḳ-i āteş-i ḫaẕelān eylemek muṣammim-i rāʾy-ı işābet-nişān olmış iken küffār-ı dūzaḫ-ḳarār ṭarafından ṭuġyānı[6] ṭūfān-ı żarar u nekāl[7] iḫtimāli ile girü maḳarr-ı ḥükūmetüñüze ʿavd ü ricʿat olunduġına ilḳāʾ-i meʿāẕīr ve evvel bāhār-ı ḥüceste-āṣārda diyār-ı mesfūra nehżat ve imtiṣāl-i fermān-ı sālife musāraʿat-i tasmīm[8] taṣmīm-i niyyet olunduġı inhā vü taḳrīr [M-135b] olınmış. Fi'l-ḥaḳīḳa sevābıḳ-ı şühūr[9] u aʿvām ve sevālif-i dühūr u eyyāmdan ilā hāẕa'l-ān āsitān-ı rāstān-ı āşiyānumuza olan farṭ-ı ḫulūṣ u murāfāt ve mezīd-i ṣadāḳat u müvāfātuñuzdan taraṣṣud u intiẓār olınan[10] bu maḳūle ḥüsn-i āṣārdur ki ẓāhir ü bedīdār olmaġa dīde-i ḫufte bīdār olmışdur. Ol bābda taḥrīr olınan umūr-ı nā-güzīr bi-tamāmhā maʿlūm u mefhūm ve mehbiṭ-i feyż-i ilhām olan levḥ-i żamīr-i sidre-maḳāmumuzda münteḳış u merḳūm oldı. Vāḳıf-ı[11] serāʾir ü żamāʾir ve ʿālem-i kevāʾin-i ḥāl ü ġābir olan Ḫudā-yı müteʿāl şāhid-i ḥāldür ki diyār-ı şarḳa ecnād-ı ẓafer-iʿtiyād irsāl ve sefāʾin-i ġarāʾimini ol diyārda irsā itmekden ḳuṣvā-yı meniyyet ve kuṣārā-yı emniyyet mücerred-i teksīr-i memālik [NEK1-122b] ü büldān ve teksīr-i [NP-175b] ḳulūb-i ehl-i ʿudvān olmayup maḥżā dīn-i mübīb[12] ve şerʿ-i metīni ṣıyānet ve nāmūs-ı çār-yār-ı güzīni *rıḍvānu'llāhi teʿalā ʿaleyhim ecmaʿīn* ḥimāyet olmaġla ol diyār-ı bülend-iştihārdan imāṭa-i refż ü bidʿat ve imāta-i āṣār-ı beġy ü ḍelālet içindür. Egerçi nādī-i cehāletde ṭaʿn-ı ṣaḥābe-i kibārı nādī ve bādiye-i ġavāyetde[13] taḥrīk-i bād-ı cihāda bādī olan eʿādīye zamān-ı teveccüh ü ʿazīmet mümtedd ü mütemādī oldı. Lākin bedʾ-i mübāşeret-i seferde ercāʾ-i ricā vü vaṭarda

[1] Neşr: NEK1'de yok.
[2] envāʿ-ı: NP ve NEK1'de yok.
[3] iʿānet-i: iʿānet ü NEK1.
[4] rehīnümüze: rehīnümüzde M.
[5] nefāẕ: nefād NEK1.
[6] ṭuġyānı: ṭuġyān-ı NP, M.
[7] nekāl: inkāl M.
[8] tasmīm: NP'de yok.
[9] şühūr: meşhūr M.
[10] olınan: olan NP.
[11] vāḳıf-ı: ve āṣaf-ı NEK1.
[12] mübīb: mübīn M.
[13] ġavāyetde: ʿaẕābetde M.

ẓāhir ü nümāyān olan ancaḳ ḫāṭıra-i feṯḥ-i Şirvān iken *bi-ḥamdil'lāhi sübḥāne* Şirvān'a mümāṣil niçe kişver-i bī-muʿādil memālik-i maḥrūsetü'l-mesālike żamm u ilḥāḳ ve niçe bāṭılı ibṭāl ve ḥaḳḳı iḥḳāḳ idüp irsāl ü īfād olan ʿasākir ü ecnāduñ ṣadmet-i saṭvetlerine muḳābil ve feyfāʾ-i neberd ü heycāda muḳātil[1] olamayup şāh-ı bidʿat-penāh fevvāre-i dīdesinden ḫūn-feşān ve sirdāb-ı ters ü bīmde henüz bīnām u nişāndur. ***Ve lehum fi'l-āḫirati ʿaẕābun ʿaẓīmun***[2] naẓm-ı kerīmi üzre firāş-ı perḫāşda manʿūs olan menḥūslaruñ aʿlām-ı ʿazīmetleri menkūs ve ārā-yı şeʾāmet-ārāları maʿkūs olmaġla keṣret-i silāḥ u vizrleri ancaḳ mūcib-i ṣıḳl ü vizr[3] [M-136a] olup her ṭarafdan mehzūm u menkūb ve seylāb-ı istīlā meskūb olmaġla vücūd-ı ḥareketleri mübtelā-yı [NP-176a] ḫafaḳān-ı ḫavf u ḥaẕer ve ittifāḳ u cemʿiyyetleri dest-ḫoş-ı şeẕr ü meẕr ola. ʿĀlem-i ṭavāyā ve vāhib-i ʿaṭāyādan tażarruʿ u ricā olınur ki sebeb-i beġy ü[4] ḫasārda sebb-i[5] çār-yār ve ṭaʿn-ı ṣaḥābe-i kibar *rıḍvānu'llāhi teʿalā ʿaleyhim ecmaʿīn*[6] iden bed-tebārlar dāʾimā giriftār-ı devāhī vü meṣāʾib ve sehām-ı rezāyā vü şeṣāʾib ehdāf-ı ḳulūb-ı saḳīmelerine ṣāʾib olmaġla nihāl-i āmālleri neşv ü nemā bulmayup ṣarṣar-ı beliyyāt-ı müteʿāḳıbe ile münḳaliʿ ve lehce-i tedbīrleri mücellā-yı teʾṣīrde ṣūret-nümā olmayup ḫaṭāʾ-i ricāları müncelī vü münceliʿ olup ol kerde-i bī-behrenüñ naṣīb ü behreleri muḳābele-i fevz ü necātda fevẓ ü [NEK1-123a] memāt ola. Be-her-ḥāl ol ṭāʾife-i bed-fiʿāl istīṣāl ve baḳıyyetü'-süyūf olan züḥūf-ı bā-hutūf[7] derakāt-ı leẕāya īṣāl olınmaḳ içün himmet-i bülend-iḳtidāra sezāvārdur ki nāme-i şeref-ḳabūlümüz vüṣūl bulduḳda sevābıḳ-ı sinīnden ilā hāẕa'l-ān ve'l-ḥīn[8] ḫāndān-ı saʿādet-medār ve ʿatebe-i ʿālem-medārumuz ile olan ḫüsn-i tevāṭūʾ u iḫlāṣ ve maḫż-ı tevāfuḳ u imḥāż muḳteżāsı üzre nevrūz-ı gītī-fürūzda ḫadāʾiḳ-i ẕāt-ı behce-i cihān izbār-ı nüzhet-iẓhār ile müzeyyen ve eżvāʾ-i envār ile münecced ü muḳayyed olduḳda müsāraʿat u ibtikār ve beẕl-i cehd ü ibtidār idüp ol cānibe ʿınān-rīz ve şemşīr-i ʿazīmeti tīz ola[9] ki sāriʿān-ı maṭārib-i heycā [NP-176b] ve şāriʿān-ı meṭālib-i vaġā olan ʿasker-i Tātār dīde-i düşmene rūz-ı rūşeni tārid ve ʿadū-yı nuḥūset-āṣārdan aḫẕ-ı intiḳām u ṣār ideler. Bi'l-cümle ol gürūh-ı meẕāmuñ[10] ṣārim-i tedbīr ü

[1] muḳātil: maʿātil M.
[2] Ar: "Onlar için ahirette de büyük azap vardır." (Bakara 2/114; Mâide 5/33; Mâide 5/41)
[3] vizr: vird NP, M.
[4] beġy ü: M'de yok.
[5] sebb-i: NEK1'de yok.
[6] rıḍvānu'llāhi teʿalā ʿaleyhim ecmaʿīn: NEK1'de yok.
[7] bā-hutūf: bā-hutūfdur NEK1.
[8] hāẕa'l-ān ve'l-ḥīn: hāẕa'l-ḥīn NEK1.
[9] ola: NEK1'de yok.
[10] meẕāmuñ: fidāmuñ NEK1, M.

iḳdām ile inʿidāmı ve esās-ı vücūd-ı nā-sipāslarınuñ inhidāmı bābında şol nesne -ki muḳteżā-yı ġayret-i İslām ve lāzıme-i ḥubb-ı çār-yār-ı kirāmdur *rıḍvānu'llāhi teʿalā ʿaleyhim ecmaʿīn*[1]- bī-ḳuṣūr pīşgāh-ı ẓuhūra getürileki eşnāf-ı elṭāf-ı ḫüsrevānīye maẓhar ve ʿuyūn-ı fünūn-ı sitāyiş-i cāvidānīye manẓar olduġuñuzdan māʿadā ʿinde'llāhu[2] sübḥāne müstevcib-i cezāʾ-i cüzʾī ve ücūr-ı maġfiret-fezāya sezādur. Hemvāre bu sefer-i muʿteberüñ [M-136b] ibtidāsı selvet ü behcete müfżī ve intihāsı fetḥ ü nuṣreti muḳteżī olup dāʾimā cünüd-i İslām-çīre vü ġālib ve āfitāb-ı baḫt-ı aʿdā'-i bed-fercām ʿayn-ı ḥamse-i fenāda ġārib ola. (Ḳıṭʿa[3])

[fe'ûlün mefâ'îlün fe'ûlün mefâ'îlün] Ta'vîl
Muvālīke fī beradi's-seʿādeti rāfilu
Ve şānīke fī ġarbi'ş-şeḳāveti āfilu

Fu'āduke cezlānu ve vechuke ḍāḥiku
Ve emruke neffāẕun ve ʿumruke kāmilu[4]

89.[5]

[fe'ilâtün mefâ'ilün fe'ilün] Cedîd
Bāb-ı ʿizzet-meʾāb-ı ʿālīde
Ḳılınup rūy-ı ʿacz mālīde

Edeb üzre edā-yı farż olınur
Baʿdehu ḫāk-i pāye ʿarż olınur

Şol duʿā ki dāl-i devām-ı ḫullet ve ʿayn-ı ʿubūdiyyet ve elif-i ülfete dāll [NP-177a] ve hübūb-ı nesīm-i isticābeti hevā-yı ḫulūṣ-ı meveddete [NEK1-123b] bāʿiṣ-i iʿtidāl ola. Ol ẕāt-ı mālik-i deryā-yı maḥmidet-i[6] bī-pāyān ve sālik-i ʿarūz-ı ʿurūż-ı cūd u iḥsānuñ pīşgāh-ı kürsī-nişānelerine dest-āvīz-i dervīşāne ḳılınduḳdan ṣoñra nigāşte-i mizber-i māfī-eṣer budur ki ***kāde'l-ḥalīmu en yekūne nebiyyen***[7] feḥvāsı üzre ẕāt-ı

[1] rıḍvānu'llāhi teʿalā ʿaleyhim ecmaʿīn: NEK1'de yok.
[2] ʿinde'llāhu: Allāhu NEK1.
[3] Ḳıṭʿa: NEK1 ve M'de yok.
[4] Ar: Seni seven bahtiyarlığın serinliğinde rahat yaşar. Senden nefret eden, bedbahtlığın battığı yerde gözden kaybolur. Gönlün sevinçli, yüzün gülmekte. Uyulur emrine, mükemmel ömrün.
[5] NP: 176b; M: 136b. Başlık yok.
[6] Ol ẕāt-ı mālik-i deryā-yı maḥmidet-i: Ol mālik-i maḥmidet deryā-yı NP.
[7] Ar: "Yumuşak huylu olan kimse neredeyse peygamber olacaktı." (Feyzu'l-Kadir, 4/541 no. 6198)

saʿādet-muḥāẕātuñuz[1] zīver-i ḥilm ü enāt[2] ile müzeyyen nihāl-i[3] ezelī-istiʿdāduñuz[4] imārāt-ı rıfḳ ü şebāt muʿayyen olmaġın tevfīḳ-i Ḫudādād ceyd-i vücūd-ı mecīd-i becīdüñüze[5] ḳılāde-i cūd u cedāʿ-i cedīd-i ṭavḳ ve aʿẓam-ı vükelāʾ-i devletüñ ḳurbet ü ṣoḥbetine sevḳ eyledi ki incāḥ-ı meḳāṣıd-ı muḥtācīn ile iddiḫār-ı ẕeḫāʾir-i uḫrevī ve isʿāf-ı meṭālib-i fuḳarāʾ-i reh-nişīn ile iktisāb-ı marażāt-ı mülk-i ḳavī olınsa[6] ḥālā bu faḳīre müntemī vü mensūb ve nüḳūd-ı saʿy-ı nā-maʿdūdı bāzār-ı iʿtidād u iʿtibārda menḳūd u maḥsūb olan etbāʿumuzdan bir ḫadīm-i mıṭvāʿuñ ḫıdmeti ḥayṭa-i iḫāṭadan bīrūn ve sābıḳa-i ḥuḳūḳı güncāyiş-i ḫarīṭa-i ḥüsbāndan dil-i[7] efzūn olmaġın ṣarāḥat-i[8] dil-i ḳarīḥi merhem-i naḥc-ı merīḥ ile mündemil ve ṣiyāb-ı beġyat ile müştemil olmaḳ ricāsına ḥużūr-ı keşīrü'n-nużūra iki ḳıṭʿa ʿarż-ı irsāl ve ibtidā tīmāra emr-i celīlü'l-miḳdār ʿināyet olmaḳ emniyyetine basṭ-ı keff-i[9] ibtihāl olındı.

[mef'ûlü mefâ'îlü mefâ'îlü fe'ûl] Ahreb
Ger der-ʿamel-em ānçi tu-rā şāyed nīst
Ender-kerem-et ānçi merā bāyed hest[10]

Ümīd-i aḥvec-i ʿabīd budur ki sehm-i meʾmūli āmācgāh-ı [NP-177b] ḳabūle infāẕ ve ẕāt-ı maḳbūlüñüzde [M-137a] mefṭūr[11] u mecbūl olan fażl-ı bī-ḥisāb teng-nā-yı ʿinād-iktiʾābdan taḫlīṣ ü inḳāẕ idüp luṭf-ı bī-şümāruñuz ile tekrār ʿabd-i direm-ḫarīde ve bu iḥsānı tāc-ı ibtihācda dürre-i ferīde ideler. (Naẓm[12])

[mef'ûlü fâ'ilâtü mefâ'îlü fâ'ilün] Muzâri'
Īnest u bes tevaḳḳuʿ-ı dāʿī ki luṭf-ı tu
Der-ḥāl-i men be-çeşm-i ʿināyet kuned naẓar[13]

Çünki devr-i serīʿü'l-inḳılāb ālem-i vesāʾiṭ ü esbābdur. Pes her ḫācetmend-i ḥāzime lāzib ü lāzımdur ki neyl-i mebāġī[1] vü meʾārib içün ibtiġāʾ-i vesīle ve ittiḫāẕ-ı ẕerīʿa-i

[1] muḥāẕātuñuz: mucāẕātuñuz M.
[2] enāt: ināʾet NP.
[3] nihāl-i: nihād-ı M.
[4] istiʿdāduñuz: istiʿdāduñuzda NEK1.
[5] becīdüñüze: mecīdüñüze NP, M.
[6] olınsa: olına M.
[7] dil-i: NEK1'de yok.
[8] ṣarāḥat-i: cerāḥat-i M.
[9] basṭ-ı keff-i: NP ve M'de yok.
[10] Far: Benim yaptığım ameller içerisinde sana layık olanı yoksa da senin büyük keremlerin içinde bana lazım olanı vardır. Beyit NP ve M'de yok.
[11] mefṭūr: M'de yok.
[12] Naẓm: NEK1 ve M'de yok.
[13] Far: Bu duacının beklentisi, senin benim halimin mukabilinde olan lutfunun bir inayet gözüyle bakmasıdır.

eşile ile maḫṣūṣ-ı ehl-i istiḫlāṣ olan feyż-i ḫāṣa vāṣıl [NEK1-124a] ve ol vesāʾiṭ-i besāʾiṭ-i vüṣūl-i emniyyet ile ḥirmān u ḫaybet miyānını fāṣıl ola. Nitekim eḥādīṣ-i ḥisāndan *inne emcāde ʿibādi'llāhi iḫteṣṣahum bi'n-niʿami li-menāfiʿi'n-nāsi ve hum vukelāʾu'r-raḥmānī*[2] bu daʿvāyı taṣḥīḥ ve kelimāt-ı ḥikmet-simātdan *ʿacibtu li-men yeşteri'l-ʿabde bi-mālihī, ve lā yeşteri'l-ḥurra bi-fiʿālihī*[3] bu maʿnāyı telmīḥ ider. (Naẓm[4])

[fe'ûlün mefâ'îlün fe'ûlün mefâ'îlün] Ta'vîl
Etānā ḥaṭbun ev etetnā mulimmetu
Fe-leyse le-nā illā ʿaleyke muʿavvelu

Ve illā fe-ʿarifnā e- ġayruke mācidu
Kerīmun lede'l-ḥācāti yurcā ve yusʾelu[5]

(neşr[6]) ve ḥalā tevfīḳ-i āsmānı ve kālet-i luṭf-ı sübḥānı ẕāt-ı Ḫātem-ṣıfātlarına müntehī ve sāʾir-i erbāb-ı mefāḫirüñ cīb-i nihādları bu istiʿdāddan tehī olmaġın bāb-ı kerem-meʾāblarına erbāb-ı rica-i ***min külli ḥadebin*** [NP-178a] ***yensilūne***[7] ve raḳam-ı iḥsān u inʿām ol ḥażretüñ nāmına merḳūm u merḳūndur. Hemvāre mesned-i ʿizzet ve ʿadem-i ġırretde[8] bāḳī ve maṣāʿid-i baḫt-ı müsāʿide müsāʿade-i ṭāliʿ ile rāḳī olalar. (Ḳıṭʿa[9])

[fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilün] Remel
Her saʿādet ki der-eczā-yı felek şud mużmer
Kull u cuzʾveş heme bā-devlet-i tu bād mużāf

Sāl-i ʿomr-i tu berīn taḫte-i ḫākī çendān
Ki buved nisbet-i ān ḍarb-ı miʾin der-ālāf[10]

---

[1] mebāġī: mebāʿī M.
[2] Ar: Allah'ın şanlı kulları vardır ki onları insanlara, yararına olan işleri için çeşitli nimetleri tahsis etmiştir. Onlar Rahmân'ın vekilidirler.
[3] Ar: Köleyi malıyla satın alıp da özgür kimseyi fiilleriyle satın almayana hayret ettim?
[4] Naẓm: NEK1 ve M'de yok.
[5] Ar: Musibetler geldi başımıza. Bizim senden başka dayanacak kimsemiz yok. Cömertlik beklenen hacet anında senin dışında şana sahip olan yoktur, biliriz. Etānā: Eẕānā NP.
[6] neşr: NEK1 ve M'de yok.
[7] Ar: "her tepeden akın ederler." (Enbiyâ 21/96)
[8] ġırretde: ʿizzetde M.
[9] Ḳıṭʿa: NEK1 ve M'de yok.
[10] Far: Gökyüzünün herhangi bir köşesinde gizli olan her saadet, külli veya cüzi olarak senin devletine mensup olsun. Senin bu toprak tahtası üzerindeki ömrün yüzlerin binlerle çarpılması nisbetinde olsun.

90. Meyān-ı Vüfūd-ı Tūnus ü Cezāʾir'de Olan Müşācerāt ü Cerāʾiri İzāle ve Ol Fiʾeteyn ʿAẕīmetini Cādde-i Işlāḥ-ı Ẕātü'l-Beyne İmāle İçün Neşāyiḥ-güne Kelimāt-ı Mevʿiẓet-numūnedür.[1]

[mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün] Hezec[2]
Mefāḫiru'l-ġuzāti ve'l-murābiṭīn
Merāciʿu'l-kumāti fi'ş-şāʾi ve'l-baṭīn

Ḥarasetu'ş-şuġūri ve'l-mesāliḥi
Ḥafaẓatu'l-ḥudūdi bi-meḥāsini'l-meṣāliḥi[3]

Nigehbānān-ı ser-ḥadd-i[4] tuḫūm ber-güzidegān-ı ketāʾib-i ʿArab u Rūm sākinān-ı ḫaẓāʾir-i Cezāʾir[5] olan eşrāf-ı aʿyān u ekābir-i ʿasākir

[müstef'ilün müstef'ilün müstef'ilün müstef'ilün] Recez
Ṣebbetehumu'llāhu sübḥāne fī menheci'd-dīn
Ve lā aḫlāhum ʿan mutābaḳatü'l-ḥaḳḳı ve'l-yaḳīn[6]

Ṣavb-ı ṣavāb-ḳarīnlerine vüfūd-ı deʿavāt-ı icābet-nümā ve vüfūr-ı teslīmāt-ı işābet-nümā sāz u seleb-i ṣıdḳ-ı ṭaleb ile iʿdād ve imdād-ı ḫulūṣ u nüṣūʿ-ı vidād ile imdād olınup neṣāʾiḥ-i müşfiḳāne ve ***innemā'l-mu'minūne iḫvetun***[7] feḥvā-yı uḫuvvet-inṭivāsı ġāʾibāne ibāne olınur ki ḥālā tevsen-i diyārdan dārü's-salṭana-i übbehet-nümūna inhā ve mesāmiʿ-i ʿaliyye-i hümāyūna e*smeʿahā'llāhu'l*[NEK1-124b]-*beşāʾira ve'l-mesārra* v*e tevātera ʿaleyhā vurūde'l-mebārra*[8] ilḳā olındı ki ġāziyān-ı[9] ṣaġr-ı Cezāʾir[10] ki nuḫbe-i maḳānib ü ʿasākirdür. Küfr ile İslām beyninde sedd-i sedīd ve nūr u ẓalām miyānında ḥāciz-i veṣīḳ ü şedīd olup leyl ü nehār ***ḳātilū'lleẕīne yelūnekum mine'l-kuffār***[11] emrine imtiṣāl ve ṣırāṭ-ı müstaḳīm-i dīn-i ḳavīmde beẕl-i cān u māl itmege[12] eḥādīṣ-i ṣıḥḥat-āyātda ġuzāt-ı baḥrüñ ücūr u meṣūbātı dü-tā ve

[1] Bu mektup NP ve M'de yok. Mukayese NEK1 ve MK2 nüshaları ile yapılmıştır. MK: 11b. Başlık: NEK1'de yok.
[2] Şiirin vezni bozuktur.
[3] Ar: Savaşçıların, nöbetçilerin övünçleri; zırhlıların dönüş yerleri; gediklerin, silahlıkların bekçileri; sınırların, en güzel menfaatlerin koruyucuları.
[4] ser-ḥadd-i: ḥadd-i NEK1.
[5] Cezāʾir: ḍarāʾir NEK1.
[6] Ar: Allah onları din yolunda sabit kılsın. Hakka ve yakîne uymaktan uzaklaştırmasın.
[7] Ar: "Müminler ancak kardeştirler." (Hucurât 49/10)
[8] Ar: Allah ona müjdeleri, sevinçleri işittirdi. Ona itilikler peşi sıra gelip durdu.
[9] ġāziyān-ı: ġāyāt-ı NEK1.
[10] Cezāʾir: ḥarāʾir NEK1.
[11] Ar: "Kâfirlerden (öncelikle) yakınınızda olanlarla savaşın." (Tevbe 9/123)
[12] itmege: itmekle MK.

cezāʾ-i maġfiret-fezāları mużāʿaf u müşennā iken ḫālā baʿż umūruñ ẓuhūrı ile mābeynüñüzde terk-i vefā vü vifāḳ ve iẕhār-ı şaḳā vü şiḳāḳ olmaġla muʿāvil-i ġayẓ u kīne ile ḳalʿ-i eşcār ve ḳaṭʿ-i līneye niyyet ḫuṣūṣan ***el-muʾminu liʾl-muʾmini keʾl-bunyāni*** [MK-12a] ***yeşuddu baʿḍuhum baʿḍan***[1] ḳāṭıʿ-i ḥibāl-i ḫabāl ve baġḍā iken dārüʾs-selāmda sell-i seyf-i intiḳāma ıẕmār-ı sūʾ-i ṭaviyyet olınduġından beşş-i şekvā ve ʿarż-ı ʿārıża-i belvā eylemişler. Mirʾāt-ı ḳalbi ṣāf olan ehl-i inṣāfa müstaḥsen ü mendūb ve şuġūr-ı İslāmiyye'yi żābıṭ olan mürābıṭlara vāṣıl-ı rütbe-i vücūbdur ki evvelā dest-i saʿy-ı cedīd ile ʿurve-i vüṯḳā-yı Ḳurʾān-ı mecīde teşebbüş ü taʿalluḳ ve her ān ḥasbeʾl-imkān aḫlāf-ı seniyye-i sünniyye-i nebeviyye ve *ʿalā ṣāḥibihā efḍaluʾṣ-ṣalāti veʾt-taḥıyyeti*[2] ile teʾessī vü taḫalluḳ ideler. Ḳurʾān-ı muʿciz-iḳtirānda mevāżiʿ-i şüttāda iḫtilāf-ı kelime ve şaḳḳ-ı ʿaṣādan taḥẕīr ḫuṣūṣan ***ve lā tenāzeʿū fe-tefşelū ve teẕhebe rīḥukum***[3] medlūl-i vācibüʾl-ḳabūli ile taḫvīf ü tenẕīr olınup ve her ʿāḳıl-ı mütenebbih ḥadīş-i şaḥīḥ-i ***lā yuʾminu eḥadukum ḥattā yekūne hevāhu tebeʿan li-mā ciʾtu bi-hi***[4]den pend-peẕīr belki ***sebābuʾl-muʾmini fisḳun ve ḳıtāluhū küfrun***[5] ḫaber-i ʿibret-eşerinden ḥikmet-gīr[6] olmaġla her ḫuṣūṣda senen-i sünene etibbāʿ ve hevā-yı nefs ü ibtidāʿdan ictināb lāzım u lāzib ve girīve-i cidāl ü sibāba ʿadem-i şitāb farż u vācibdür ki[7] ḥükemāʾ-i ḳudemā bu temşīli taʾşīl ü teʾşīl eylemişler ki meşelā sehm-i vāḥid-i münferid taḥrīk-i [NEK1-125a] pīr-i zāl ile münkesir ammā sihām-ı müteʿaddide-i ġayr-ı mütebeddide zūr-i[8] Pūr-ı Zāl'den ġayr-ı müteʾeşşir olduġı gibi ehl-i İslām'ıñ hengām-ı tevāfuḳ u intiẕāmlarında kefere-i nāfercām maġlūb u ser-zīr ve zamān-ı iḫtilāl u iḫtilāflarında düşmenān-ı eṭrāf-ı şīr-gīr olup iḫtilāf-ı kelime-i iʾtilāf müheyyic-i ḳulūb-ı ʿāṣiye ve bu bābda delīl-i ṣavāb ***yeduʾllāhi meʿaʾl-cemāʿati ve innemā yeʾkuluʾz-ziʾbuʾş-şāteʾl-ḳāṣıyete***[9]dür. (Beyt[10])

[fâʾilâtün fâʾilâtün fâʾilâtün fâʾilün] Remel

Rişte tā yektāst ū rā zūr-ı zālī bʹugseled

---

[1] Ar: "Mümin mümin için, birbirini sıkıca tutan bina gibidir." (Hadîs-i Şerîf: Sahih-i Buhari, 1/103 no. 481)
[2] Ar: Sahibine en üstün salat ve selam olsun.
[3] Ar: "Birbirinizle çekişmeyin; Sonra gevşersiniz ve gücünüz, devletiniz elden gider." (Enfâl 8/46)
[4] Ar: "Arzuları benim getirdiğime tabi olmadan hiçbiriniz iman etmiş olmaz." (Hadîs-i Şerîf: Mişkatü'l-Mesabih, 1/59 no. 167)
[5] Ar: "Arzuları benim getirdiğime tabi olmadan hiçbiriniz iman etmiş olmaz." (Hadîs-i Şerîf: Müsnedü Ebî Davut et-Tayalisi, 1/200 no. 245)
[6] ʿibret-eşerinden ḥikmet-gīr: ḥikmet-eşerinden ʿibret-gīr MK.
[7] ki: MK'da yok.
[8] zūr-i: NEK1'de yok.
[9] Ar: "Allah'ın eli cemaatle beraberdir. Ve kurt ancak sürüden ayrı kalan koyunu yer." (Hadîs-i Şerîf: Sünenü't-Tirmizi, Şakir, 4/466 no. 2166)
[10] Beyt: Naẓm MK.

Çun du-tā şud z'ān gusisten ʿāciz āyed Zāl-i Zer[1]

[MK-12b] (Neşr[2]) Mebādī-i biʿset-i risālet ve hengām-ı irhāṣāt-ı nübüvvetde ḳabāʾil-i Evs ü Ḫazrec ḍīḳ-i ḥarecden maḫlaṣ u maḫrec bulmayup niçe yüz sāl ʿale'l-ittiṣāl mā-beynlerinde müşāteme vü cidāl belki bi'd-defeʿāt müsāyefe vü ḳitāl olmış iken teleʾlūʾ-i mehçe-i aʿlām-ı İslām ile ẓalām-ı ẓalāl-i küfr ü ḍalālleri inḳışāʿ ve eşcār-ı bī-berg ü bār-ı müşācere vü müfāḫareleri inḳılāʿ bulup cidāl ü ḫıṣām-ı[3] bī-infiṣāmları ***lev enfaḳte mā fi'l-arḍi cemīʿan mā ellefte beyne ḳulūbihim***[4] mertebesine vāṣıl ve tedāvül-i keʾs-i beʾsden herkese yeʾs ḥāṣıl[5] olmış iken ḳudret-i müheymin-i Kirdgār'dur. Kār-ı ***ve lākinna'llāhe ellefe beynehum***[6] sırrı āşikār olmış idi. Diyār-ı Endülüs ki ***ḫayru'l-ḳurūni ḳarnī ṯumme'lleẕīne yelūnehum***[7] mażmūnı üzre meziyyet-i bī-merʾiyyeti ḥadden füzūn olan evāḫir-i ḫayrü'l-ḳurūnda meftūḥ u müsaḫḫar ve niçe aʿvām u sünīn evliyāʾ-i güzīn ve ʿulemāʾ-i ʿāmilīne mütebevvuʾ ü müsteḳarr olmış iken terk-i iʾtilām u iʾtilāf ve mā-beynlerinde ġars-ı ḫilāf-ı iḫtilāf olmaġla ḍarb-ı[8] şeyṭān olan kefere-i bī-emān-ı kemīn gāh intihāzdan ḳıyām u intihāż idüp şūmī-i nizāʿ bāʿiṣ-i intizāʿ[9] olmaġla ol diyār-ı cennet-āṣārda olan mesācid ü medāris beyyiʿ ü kenāʾis olup tekrār dār-ı küfr ü ẓalām ve ol ʿaṣr u hengāmda işʿāl-i nāʾire-i[10] iḫilāf u iḫtişām iden eşḫāṣ u eşbāḥuñ ervāḥı ile'l-ān āmācgāh-ı nibāl-i ṭaʿn u melām olmışdur. Ḫulāṣa-i maḳāl ve naḳāve-i [NEK1-125b] süḫan-ı naṣīḥat-meʾāl budur ki ***le-zevālu'd-dunyā ehvenu ʿinde'llāhi min ḳatli raculin muslimin***[11] ḫaber-i müsellemi üzre irāḳa-i dimā ve iḫfār-ı ẕimām u ẕimā muḫālif-ı rıżā-yı Ḫudā olmaġla efẓā-i meʿāib[12] ü meşāʾin ve sünnet-i seniyye-i Resūl-i enāma ʿaleyhi'ṣ-ṣalātu ve's-selām muḫālif ü mübāyin olup (mışrāʿ[13])

[mefâ'îlün mefâ'îlün fe'ûlün] Hezec

[1] Far: İp tek kat olduğu zaman onu yaşlı biri dahi koparabilir. İki katlı olunca Zal-i Zer dahi onu koparmaktan aciz kalır.
[2] Neşr: NEK1'de yok.
[3] cidāl ü ḫıṣām-ı: cidāl-i NEK1.
[4] Ar: "Sen yeryüzünde bulunan her şeyi verseydin, yine onların gönüllerini birleştiremezdin." (Enfâl 8/63)
[5] ve tedāvül-i keʾs-i beʾsden herkese yeʾs ḥāṣıl: NEK1'de yok.
[6] Ar: "Fakat Allah onların aralarını uzlaştırdı." (Enfâl 8/63)
[7] Ar: "Nesillerin en hayırlısı benim neslim sonra onların ardından gelenlerdir." (Hadîs-i Şerîf: et-Tecrîd li'l-Kuduri, 12/6539 no. 1625)
[8] ḍarb-ı: ḥizb-i MK.
[9] intizāʿ: intizāc NEK1.
[10] nāʾire-i: nāze-i NEK1.
[11] Ar: "Dünyanın zail olması, Allah katında, bir müslüman adamın öldürülmesinden daha hafiftir." (Hadîs-i Şerîf: Sünen en-Nesai, 7/82 no. 3987)
[12] efẓā-i meʿāib: ḳaṭʿ-i māʾib NEK1.
[13] mışrāʿ: NEK1'de yok.

Dıraḫt efgen buved [MK-13a] *kem-zindegānī*[1]

(neṣr[2]) kelām-ı ṣıḥḥat-beyānı üzre ḳaṭʿ-ı eşcār-ı kibār daḫī sebeb-i naḳż-ı aʿmāl ve naḳṣ-ı aʿmār ve bāʿiṣ-i girānī-i yār-ı idbār ve bi'l-cümle īḳāẕ-ı fitne-i nāʾime ve īḳāẕ-ı fetret-i *dāʾimetü'l-bādī aẓlem ve'ṭ-ṭābiʿu eslem*[3] kelām-ı müsellemi üzre bir vażʿ-ı nā-hencārdur. Ḫuṣūṣan ki[4] ***es-sulṭānu ẓıllu'llāhi fi'l-arḍi fe men ekramehū ekramehu'llāhu ve men ehānehū ahānehu'llāhu***[5] ḥadīṣ-i bī-iştibāhı üzre iṭāʿat-i sulṭān-ı İslām[6] ʿāmme-i enāma emr-i münḳarıż ve cādde-i sünnet ü cemāʿatden şüẕūẕ u iʿrāż iden ehl-i bidʿ ü aġrāż maẓhar-ı saḫṭ u ḥaraż olmaġın saʿādetlü pādişāh-ı Cem-miḳdār *ebbede'llāhu ve eyyedehū ilā yevmi'l-ḳarārī*[7] ḥażretlerinüñ miyān-ı ehl-i īmānda iẓhār-ı şeʿāʾir-i beġy ü ṭuġyān olduġına ḳāṭıʿan rıżā-yı saʿādet-iḳtiżāları yoḳdur. Lā-cerem ol diyār-ı nuṣret-āṣārda olan ġāziyān-ı nīkū-kāra şāyeste vü sezāvār olan budur ki ***ed-dīnu en-naṣīḥatu***[8] kelime-i faṣīḥasını ḳabūl-i ***ve'tteḳū'llāhe ve aṣliḥū ẕāte beynikum***[9] pend-i sūdmendinden ʿadem-i ʿadūl idüp sāliyān-ı dırāz ve sinīn-i dīr-i yazdan berü kesb ü taḥṣīl ve tefrīʿ ü taʾṣīl eyledükleri ẕikr-i cemīl ve ṣenāʾ-i cemīlini ***yā eyyuhā'lleẕīne āmenū atīʿū'llāhe ve aṭīʿū'r-rasūle velā tubṭilū aʿmālekum***[10] vaʿīd-i şedīdi üzre ibṭāl ü iḥbāṭ ve nefs-i ḫod-kāmī varaṭāt-ı fereṭāt-ı teşeffī vü[11] intiḳāma ilḳā vü ihbāṭ itmeyeler ve baʿde'l-yevm kemākān-ı rüsūḫ-ı silm-i selāmet-nişāna cāzim ve maḳām-ı[12] sedād u iṭāʿatde zānū-yı edeb ü istikānet üzre cāṣim olup dehlīz-i şiḳāk u sitīz bi'l-külliye sedd ve ḫādşe-i ḫāṭır-ı Müslümānān olacaḳ ḫārḫār-ı[13] umūr-ı bī-sāmān pīrāmen-i iʿtibār u iʿtidāddan menʿ u şadd olına. Südde-i saʿādet-ʿudde-i [MK-13b] müddet-i ilā āḫirü'l-müddede[14] olan şuleḥā [NEK1-126a] vü ʿubbād ve ʿulemāʾ-i şāḥib-reşāduñ dik-ḫˇāh u murādları budur ki min baʿd mādde-i nādde-i taṣāfīye muḫālif ü münāfī bir kirdār-ı nā-üstüvār

[1] Far: Ağaç kesen az yaşar. Avcılık de fakirliğe sebep olur.
[2] neṣr: NEK1'de yok.
[3] Ar: Yeni başlayan daha haksız, devam ettiren daha güvenli.
[4] ki: MK'da yok.
[5] Ar: "Sultan Allah'ın yeryüzündeki gölgesidir. Kim ona ikramda bulunursa / değer verirse Allah da ona ikram eder / değer verir. Kim onu küçümserse / değer vermezse, Allah da onu küçümser / değer vermez." (Hadîs-i Şerîf: Camiu'l-Mesanid ve's-Sünen, 9/164 no. 11601)
[6] İslām: NEK1'de yok.
[7] Ar: Allah sonsuzlaştırsın ve onu karar gününe dek desteklesin.
[8] Ar: Din samimiyettir / nasihattir." (Hadîs-i Şerîf: Müsnedü Ahmed, er-Risale, 5/318 no. 3280)
[9] Ar: "Allah'a karşı gelmekten sakının, aranızı düzeltin." (Enfâl 8/1)
[10] Ar: "Ey iman edenler! Allah'a itaat edin, Peygamber'e itaat edin. Amellerinizi boşa çıkarmayın." (Muhammed 47/33)
[11] teşeffuʿ NEK1.
[12] ve baʿde'l-yevm kemākān-ı rüsūḫ-ı silm-i selāmet-nişāna cāzim ve maḳām-ı: NEK1'de yok.
[13] ḫārḫār-ı: ḫār-ı NEK1.
[14] müddede: müddetden NEK1.

ketm-i maṭmūre-i ḳuvvetden ḥayyiz-i fiʿl ü ḳudretde cilveger ve dem-serdī-i hevā-yı nefs ü iḫtilāf ile muʿtedil-i mizāc-ı yek-rengī ve iʾtilāf-ı sermā-zede vü muġayyer olmayup cānibeynden izāle-i vaḥşet ü beyn ki bī-şāʾibe-i reyb ü meyn[1] rıżā-yı ḥażret-i Ḫālıḳ'a muvāfıḳ ve ṣalāḥ-ı kār-ı ḫalāʾiḳa muṭābıḳdur. Bāʿiṣ-i neyl-i emān u emānī ve māniʿ-i ṭavārıḳ-ı āşūb-ı zamānī ola. Hemvāre ṣuġūr-ı[2] büldān-ı nāʾibe-i pür-nāʾibe meyāmin-ārāʾ-i[3] ṣāʾibe ile mażbūṭ ve ser-bāzān-ı dārū-gīr taḥṣīl-i ecr-i keṣīr ile dāʾimā maġbūṭ olup miyān-ı ehl-i īmānda ḥüsn-i eymān ve ṣıdḳ-peymān verāʾ-i sürādıḳ-ı taḳdīrden teysīr-peẕīr olmaḳ duʿāsı ile iktifā vü tezaḥḥī[4] ve cenāb-ı ḳādir-i ʿale'l-ıṭlāḳdan evāḫır-i ʿahd ü mīṣāḳuñ aḥkām u īṣāḳı der-ḫʿāst u tereccī olındı.

[mef'ûlü mefâ'ilün mefâ'ilün fâ'] Ahreb
Ey ān ki be-kār-ı ḫalḳ geştī meşġūl
Ḫʿāhī ki hemīşe bā-şedet ʿizz vuṣūl
Ber-ṣafḥe-i rūzgār resmī bugẕār
K'ān pīş-i Ḫudā vu ḫalḳ bāşed maḳbūl

Ḥurrira fī evāili şaʿbāne'l-muʿaẓẓam sene semāni ve selāse ve elfin.[5]

91.[6]

Ol çār-bāliş-nişīn-i serīr-i süḫan-verī ve mesned-ārā-yı heft-evreng-i hüner-perveriyle ḥall-kārī-i lūle-i gencīne-i zīr-i kilk-i iʿcāz-pīşeleri āsmāna Kaʿbe-i ʿarş-āsitān-ı ʿirfāna zerrīn nāvdān ve mücellā ḫışt-ı mīnā-sirişt-i ferş-i ḥarīm-i endīşeleri ḫālvet-serāy-ı sīne-i rāz-ı pinhāna billūr-ı āteş-fāmdan bir tāb-dār naḳş [u] nigār meşkūr-ı sevād-ı şekk-āgīn yaʿnī māşiṭe-i mā-fī-ḳarīb ḥāme-i seḥer-i ebnīleri [HS-124b] hem-vāre vesme-ṭırāz-ı ebrū-yı nev-ʿarūsān-ı ḫayāl ve sürme-keş çeşm-i şāhidān maḳāl maḳāmā bende-zāde-i ṭabʿ-ı ṣāf-ı iḫlāṣ olan şāh-beyt-i edʿiyye-i icābet-nümūn nigāşte-i cerīde-i mülemmaʿ-ı evrāḳ-ı çarḫ-ı buḳalemūn ḳılınduḳdan ṣoñra nesīm-i behiştī şemīm-i gülşen-ābād-ı beyān-ı naṭʿ-ı pīrūze-reng-i benefşe-zār-ı taḥrīre bu güne gül-berg-i niyāz-efşān olur ki çerāġ-ı zūd-ber-i emel küşte-i dem-i ṣubḥ-ı bī-mihr-i ecel olmayup

[1] meyn: meyndür NEK1.
[2] ṣuġūr-ı: nüfūr-ı NEK1.
[3] meyāmin-ārāʾ-i: meʾmen-ārāʾ-i NEK1.
[4] tezaḥḥī: tezeccī MK.
[5] Ar: Bin otuz sekiz senesi Şaban-ı muazzam ayının başlarında yazılmıştır. NEK1.
[6] NEK2: 142a; HS: 124a. Bu mektup diğer nüshaların hiçbirinde bulunmamaktadır.

[mefâ'ilün fe'ilâtün mefâ'ilün fe'ilün] Müctes
Zi-bes ḫayāl-i tu āred hucūm ber-çeşmem
Be-gird-i her muje ṣad āftāb mī-gerd[ed][1]

mışdāḳınca bāriḳa-i şemʿ-i āfitāb-fürūġ-ı ḫayāllerinden künc-i tārīk-i teng-nā-yı dīde bir tecellī ki

[mefâ'ilün fe'ilâtün mefâ'ilün fe'ilün] Müctes
Zebān-ı genc-niṣārem pey-i medāyiḥ-i tu
Hezār genc zi-her gūşe-i dehān ber-dāşt[2]

mażmūnınca Züleyḫā-yı ḥacle-fürūz-ı endīşe şigāf-i ḥayme-i āsmān-ı serā-perde-i süḫandan ser-zede olup ḥaḳḳā seḥāb-ı cevāhir-pāş-ı keff-i nāṭıḳa ol mertebe gevher-rīz-i menāḳıb-ı vālā-merātibleri olmışdur -ki gūş-ı hūş-ı ḳudsiyān-ı ġayret ṣadefce-i zer-endūd-ı ḫūrşīd ve mezāyid-i girān-bahā-yı meḥāmidlerinden ol ṭabaḳa zīb ü ārāyiş bulmışdur- ki endām-ı her heft-kerde-i muraṣṣaʿ-pūşān-ı sitāyişleri reşk-fermā-yı ber u dūş-ı [NEK2-142b] nāhīd olmışdur.

[mefâ'ilün fe'ilâtün mefâ'ilün fe'ilün] Müctes
Be-bezm-i çeşm-i butān hūş eger bi-dāred gūş
Tevālī seṣāyī ṣarīḥ ez-leb-i kirişme şunīd[3]

meʾmūldür. Nihāl-i ʿişve-zār-ı müjgān-ı çeşm-i iltifātları hemīşe nev-bāde-rīz-i dāmen-i ṣad-çāk-ı ümmīd olup deryā-yı sitāre-i gevher-i ṭabʿ-ı nādire-perdāzlarından[4] pīrāye-i sāḥil-i ʿanberīn-i çemen-i sevād olan leʾālī-i naẓm-ı ṣüreyyā-intiẓāmları ile şiken-pīrā-yı külāh-ı kūşe-i dil ü cān olalar. Çün ġaraż[5] ġonçe-i dehen-beste-i bāġ-ı muḥabbeti nesīm-i dil-küşā-yı ṣubḥ-gāh-ı niyāzdan şüküfte ḳılmaḳdur. Bundan ziyāde ebr-i güher-pāş-i ḳalem sebze-i nev-ḫīz-i gül-zār-ı ʿibārete nem-çekān-ı midād-ı müşk-fām olmadı. Tā kim ola kişver-i süḫand[e] āmed şud-i şāh-rāh maʿnī ol mesned-i maʿrifetde dāʾim memdūḥ-ı süḫan-penāh-ı maʿnī-i gül-deste-i şād-āb-ı bāġ-ı maḥabbet -ki dest-i ḫūrşīd bahār-ı ṣafā ile çīde ve rişte-i

[1] Far: Gözüme senin hayalinin çok fazla hücum etmesi sebebiyle her kirpiğin etrafında binlerce güneş dolaşmaktadır.
[2] Far: Benim mücevher saçan dilim seni methetme uğrunda, gayretiyle ağzın her bir köşesinden binlerce hazine, mücevher toplamaktadır/topladı.
[3] Far: Putların (güzellerin) gece yarısında kurdukları meclise, akıl kulak verecek olursa "peşi sıra gelen apaçık övgüler?" sözünü nazın ağzından açıkça duyar.
[4] nādire-perdāzlarından: Metinde "nādire-berdārlarından" yazılıdır. Mânâ göz önüne alınarak "perdāz" kelimesi uygun görülmüştür.
[5] ġaraż: Metinde "ʿarż" şeklindedir. Mânâ göz önüne alınarak "ġaraż" kelimesi uygun görülmüştür.

zülf nesīm-i vefā ile be-hem piçīdedür- firistāde-i pīş-gāh-ı süḫan-ı dest-gāh ḳılınduḳdan ṣoñra nev-şāhid-i ḥāl zīr-i perde-i maḳālden bu resme ʿarż-ı cemāl eyler ki āṩār-ı ṭulūʿ-ı ṣubḥ-ı ṣafā yaʿni vürūd-ı ṣaḥīfe-i dil-ārālarına [HS-125a] muntaẓır iken ḫāk-i pāye irsāl olınan eşʿāruñ manẓūr-ı çeşm-i ḳabūl olduġın ve muḫliṣ-nevāzāne envāʿ-ı ḥüsn-iltifātların müştemil mektūb-ı şerīfleri ile manẓūme-i ġarrāları vārid olup ġonce-i girih-beste-i dil bir mertebe küşād u ḫandān olmışdur ki gülşen-i ser-sebz-i sipihr ḥazān-zede-i mihr-cān-ı fenā olmayınca mānend-i leb-i zaḫm-ı bīdlān ḫande-rīz olmaḳ muḳarrerdür. Bu ṣafādan her āyine sürūd ü şeker-bārı ile dem-sāz-ı terāne-i tehlīl-i ḳudsiyān olup

[mefâ'ilün fe'ilâtün mefâ'ilün fe'ilün] Müctes
Zi-çeşme-i çemen-i şeb ki yāsemen cūşed[1]

ārāyiş-külāh-i kūşe-i ḫūrşīd olan zāde-i deryā-yı cevāhir-zāy-ı ṭabīʿatları ṩenālarından güher-fürūş-ı nāṭıḳa-i sitāre-peyvend-i silk-i maḳāldür.

[mefâ'ilün fe'ilâtün mefâ'ilün fe'ilün] Müctes
Demī ki rūy-i zemīn ferş-i ʿanberīn nūşed[2]

Çehre-perdāz-ı bahār ḫāne-i endīşe meʾṩīre-i gencīne-i bāş-ı ḥāmelerinden şeref-i terāviş bulan reşeḥāt-ı ḳudsī-nefaḥāt evṣāfı ile hemvāre sünbül-nigār-ı perniyān-ı ḫayāldür. Muḥaṣṣal

[fe'ilâtün mefâ'ilün fe'ilün] Cedîd
Rūz u şeb der-zemīn-i medḥ-i tu kār
Kişten-i toḫm-ı gevher-est merā[3]

ümmīddür ki min-baʿd[4] çekīde-ḥāme-i dür-efşānlarından gerden ü güş-ı dil ü cāna pīrāye-baḫş olup mollā-ı naẓar-ı nīk-dīvānın irsāle himmet-i ʿaliyye derkār buyurıla. Ġaraż-ı ʿarż [NEK2-143a] ḫulūṣ-ı meveddetdür. Bu miḳdār iktifā olundı.

[mefâ'ilün fe'ilâtün mefâ'ilün fe'ilün] Müctes
Hemīşe tā zi-nesīm-i bahār u ʿaṭse-i ṣubḥ
Buved şugufte dil-i ġonce-hā-yı bostānī

[1] Far: Gecenin çemeninin çeşmesinden coşan/yetişen yasemin gibi.
[2] Far: Yeryüzünün anber kokulu yaygısını içtiği zaman. (Bir beytin iki mısraıdır.)
[3] Far: Benim işim gece gündüz seni övme tarlasında inci tohumları ekmekten ibarettir.
[4] min-baʿd: min-baʿīd: NEK2.

Şugufte bād gul-i rūy devlet-i tu çunān
Ke'zud bered gul-i ḫūrşīd ṭarz-ı ḫandānī[1]

Ferş-i gül-rīz-i mesned-i ʿarş-pāye ve pīşgāh-ı ḥayme-i āsmān-pīrāye būse-dāde-i leb-i niyāz-dārī ve sūde-i cebīn-i pīşkārī ḳılınduḳdan ṣoñra peyām-ı şevḳ-i ārzūmendi bu gūne gūş-güzār-ı ḫıdmet-i Ḫudāvendī oldur ki āftāb-ı āteş-tāb-ı temmūz-ı firḳatden

[mefâ'ilün fe'ilâtün mefâ'ilün fe'ilün] Müctes
Gul-i ḥayāt-ı men ez-bes ki hest pejmurde
Ecel ne-mī zened ez-neng ber-ser destār[2]

mefhūmı ṣūret-i ḥālüm olup dehān-ı[3] şuʿle-zebān -ki dūd-i āheng-i āteş-gāh[4] süveydā-yı dildür- feyż-i teʾşīr-i şenālarından işrāḳ-ı mervārid ve dīde-i sitāre-feşān-ı ḥasret -ki miṣāl-i teng-nāy-ı sīne-i tārīk-i düşmendür- işrāḳ-ı ruḫsār-ı şāhid-i ḫayallerinden reşk-fermā-yı şaʿşaʿa-zār-ı ḫurşīd

[mefâ'ilün fe'ilâtün mefâ'ilün fe'ilün] Müctes
Furūġ-ı ṣubḥ-ı şenā-yı tu dāred-em şeb u rūz
Zi-çāk-ı sīne-i [HS-125b] *dil tā ser-i zebān-ı rūşen*[5]

Bundan aḳdem şeref-yāb-ı kirişme-i çeşm-i ḳabūl olmaḳ ümmīdi ile cebīn-ārā-yı devlet ḫāk-i pāya firistāde ḳılınan ṣaḥīfe-i niyāzuñ şāhid-i peyġām-ı icābeti ibāne zamān-ı ḳażā-yı gülşen-ābād-ı sāmiʿa cilve-gāh eyler ki diyu perdegī nihān-ḫāne-i żamīr derīçe-i çāk-i dilden naẓar-be-rāh-ı intiẓār iken

[mefâ'ilün fe'ilâtün mefâ'ilün fe'ilün] Müctes
Heme murād çu ummīd der-ḳabūl-i duʿā
Tamām-ı feyż çu endīşe der-dimāġ-ı kerīm[6]

nāme-i nāmīleri teşrīf-i nüzūl erzānī buyurup

[fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün] Remel

[1] Far: Sabah atsesi (mec. sabah rüzgârı) ile daima bostandaki goncaların kalbi açılsın. Senin devletinin gül gibi yüzü öylesine açık olsun ki güneş gülü ondan gülmeyi öğrensin.
[2] Far: Benim hayatımın gülü öylesine solmuştur ki ecel hicabından dolayı o sarığın üzerine bile vurmuyor.
[3] dehān-ı: dehā NEK2.
[4] āteş-gāh: işgāh HS, NEK2. "āteş-gāh" metinde geçmemesine rağmen anlama daha uygun bulunmuştur.
[5] Far: Sinemin yarığından ta dilimin ucuna kadar gece gündüz senin övgünün aydınlığı ile yaşarım.
[6] Far: Bütün istekler duanın kabulü için edinen ümit gibidir. Bütün feyzler beyindeki düşünce gibidir.

Z'īn [ṣabā-yı] gul-feşān ki'z bāġ-ı şādābi-i vezīd
Ġonce-i pejmurde-i dil [r]ā ṭarāvet-ı tāze şud[1]

müjde-i ṭavāf-ı ḥarem-i behişt-āsitān yaʿnī fermān-ı rū-māl-i der-i devletleri güzāriş-pezīr-i ḫalvet-serāy-ı gūş olduḳda

[mefâ'ilün fe'ilâtün mefâ'ilün fe'ilün] Müctes
Be-reh fetā dem u geştem çu-nān-ı şitāb-zede
Ki dest-i ehl-i kerem der-niṣār-ı gevher u sīm[2]

penç-gāh-nevbet sulṭān-ı risālet-penāhīde her āyine dem-sāz-ı terāne-i münācātız kim iḳbāl-i pāy-būs-ı ḫıdmetleri -ki bīş-behā-i gevher-i gencīne-i saʿādetdür- zīver-i külāh-kūşe-i ümmīd ola. Bāḳī hemīşe.

[mefâ'ilün fe'ilâtün mefâ'ilün fe'ilün] Müctes
Ferāz-ı mesned-i ḫūrşīd bād pāye-i tu
Tu zīr-i sāye-i Ḥaḳḳ mā-bezīr-i sāye-i tu[3]

Dest-i mestān-ı ʿişret-gede-i muḥabbet gül-efşān-ı bezm-gāh-ı ḫıdmet ḳılınduḳdan ṣoñra ser-engüşt-i beyān-ı muʿcize-pervāz bu güne varaḳ-gerdān-ı cerīde-i [NEK2-143b] niyāz olur ki henüz dıraḫt-ı bāġ-ı beḳā, rīşe-kende-i tīşe-i fenā olmayup hemvāre çerāġ-ı āftāb-tāb-ı cemālleri revnaḳ-efrūz-ı bezm-i ṭarab-ḫāne-i ḫıyāl ve gevher-i sengīn-behā-yı ṣenāları vāsıṭa-i silk-i maḳālümüz olmışdur.

[mefâ'ilün fe'ilâtün mefâ'ilün fe'ilün] Müctes
Her ān ʿarūs-ı suḫan k'ez diyār-ı medḥ-i tu nīst
Be-ʿişve ger keşed-em der ne-y-āremeş be-kenār[4]

Leb-i medīḥa-senc-i recā her āyine zemīn-būs-i pīş-gāh-ı luṭf-ı Ḫudā olur ki ʿan-ḳarību'z-zamān ġonçe-i dil-i pür-melāl küşāyiş-yāfte-i nesīm-i viṣāl ola. Dūşīzegān-ı ʿiffet-serā-yı mihr ü vefāları bir niçe demdür ki perdegī-i nihān-ḫāne-i nāz u istiġnā olmaġla dil-i ġamīn mücerred-i şīrīn-kārı şāhid-i ʿıyş ü neşāṭ ile girih-küşā-yı cebīn olmadı.

[1] Far: Sevinç veya şenlik bahçesinden esen, gül saçan saba rüzgarı ile solan, pejmürde gönül goncasına yepyeni bir tazelik gelmiş oldu.
[2] Far: Yola düştüm ve öyle acele ile dolaştım ki bu hâl inci ve gümüş saçmada kerem ehlinin hâli gibidir.
[3] Far: Payen güneş mesnedinin üzerinde olsun. Sen Hakk'ın koruyuculuğu altında olasın, biz de senin koruman altında olalım.
[4] Far: Seni övme diyarından olmayan her söz gelininin nazını çeksem de koynuma almam, kenarından geçer ona itibar etmem.

[fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün] Remel
Ey çeken ġayrıla pinhān bezm idüp mey gāh gāh
Yād kıl andan ki bezmüñ yād idüp hasret çeker

Ümmīddür ki baʿd-ezīn gūşe-i çeşm-i himmet muṭalāʿa-fermā-yı ṣaḥīfe-i [HS-126a] ḥāl olup çemen-i ḫazān-zede-i cenān sīrāb-ı reşḥa-i kilk-i cevāhir-feşān ola. Bāḳī hemīşe lāle-i jāle-rīz-i gülşen-i emānī sāġar-ı gevher-nigār-ı bezm-i kām-rānī bād. Cebīn-i gerd-ālūd-ı niyāz fersūde-i südde-i bār-gāh-ı iʿzāz ḳılınduḳdan ṣoñra kilk-i güher-pāş-ı maḳāl bu güne varaḳ-nigār-ı cerīde-i ḥāl olur ki henüz berḳ-i ʿālem-sūz-ı fenā āteş-endāz-ı ḥırmen-i[1] beḳā olmayup şemʿ-i āfitāb-efrūz-ı bezm-gāh-ı vuṣlat küşte-i tünd-bād-ı şebān-gāh-ı firḳat olmaġla hem-vāre dil-i pür-ġam[2] kūşe-i teng-nāy-ı sīnede ser-fürū-bürde-i zānū-yı elemdür.

[mef'ûlü fâ'ilâtü mefâ'îlü fâ'ilün] Muzâri'
Z'ān dem ki reft rūy-ı tu der-perde-i ḥicāb
Mātem-serāst dīde-em ez-şīven-ı nigeh[3]

Dest-i behre-cūy-i dil-i pür-ibtihāl her āyine dāmen-güşā-yı peşmīne-i suʿāl olur ki esbāb-ı naṭʿ-ı emel çīde-i dest-i nerrād-ı ecel olmadın nesīm-i feyż-i ṣoḥbet-i cāvīd ġonce-küşā-yı gülşen-i ümmīd olup her gāh gül-i ḫūrşīd-i berg-i bāġ-ı cemālleri pīrāye-i kulāh kūşe-i nāhīd

[mefâ'ilün fe'ilâtün mefâ'ilün fe'ilün] Müctes
Cuz īn-murād ne-dārem Ḫudā guvāh-ı men-est[4]

Bāḳī hemvāre pīşānī-i mihr-i āsmān-pīrā-yı rifʿat secde ber-āsitāne-i der-i devletleri olmaḳdan ḫālī[5] olmaya. Hemīşe sebük-tāz-ı pāy-ı merdī-i himmetleri güm-kerde-i şāh-rāh-ı maḳṣūd olan sergeşte-i beyābān-ı ḥayreti zūd-resān-ı[6] ser-menzil-i murād ve dest-yārī-i rufū-ger-i [NEK2-144a] ümmīd-i mekremetleri güzerān-ı eyyām u şuhūr-ı ḥırmān ile eṣer-i inḳıṭāʿ-ı fenā bulan tār [u] pūd-ı cāme-i müsteʿār-ı ḥayāt -ki sebḥ-i kār-gāh-ı ʿankebūt-ı zāviye-i tendür- zer-tār-ı ḫūrşīd evc-i beḳāya rişte-peyvend-i rābıṭa-i ittiḥād olmaġla direfş-i āsmān şuḳḳa-i iştihārī nişānde-i ferāz-ı

[1] ḥırmen-i: Metinde "ḫırmen-i" şeklinde yazılmıştır.
[2] pür-ġam: Metinde "bir-ġam" şeklinde yazılmıştır.
[3] Far: Senin yüzün hicap perdesinin arkasına gizlendikten sonra benim gözüm bakışlarımın sızlanması ile matem evine dönmüştür.
[4] Far: Allah şahidimdir ki bundan başka bir muradım yok.
[5] ḫālī: Metinde "ḥalī" şeklinde yazılmıştır.
[6] zūd-resān-ı: Metinde "rūd-resān-ı" şeklinde yazılmıştır.

bām-ı sipihr-i nām-dārī fulan faż̄īletlü sulṭānumuñ bād-pāy-ı girīve-i nūr u eşkāl yaʿnī peyk-i berḳ-şitāb-ı endīşede nüvişt-i ferāḫ-sāz-ı şenālarından ḳadem-i sūde bāz-kerd-i pāy-gāh-ı taḥassünün olduġı pīşgāh-ı nigāh-ı çeşm-i yaḳīn olmaġın kemmiyyet-i ʿanberīn ligām-ı ḳalem-i teym-ı rāh feżā-yı pehnā-yı taḥrīrden ʿinān-keşīde-i ferāġ olup sūy-ı aral-cā-yı ʿarż-ı ḥāl bu gūne tekāver-i sürʿat ḳılınur ki bu dāʿīleri zaḥm-ḫūrde-i ser-nīze-i ʿöz̲r olup sābıḳan mesned-ārā-yı ṣadr-ı Rūm-ili olan Ġanī-zāde Efendi'nüñ [HS-126b] dārü'ş-şifā-yı ʿināyetlerinden merhem-i ʿāfiyet ümmīdi ile rūymāl-i niyāz ü ibtihāl olduḳda *ḫār der-pā vu bād der-ket*[1] yine āheng-i neşīmen-gāh-ı nevmīdi ḳılup bu ṭarīḳ üzre āmed-şud-ı tīz-rev-i emelde kefş-i āhenīn-i aḳdem fersūde olmaġın min-baʿd nefer-i zemzeme tesellī-nüvāz-ı iḫtimāle penbe der-gūş-ı ḫāṭır olup pīr-i kühen-sāl-i endīşe -ki ḫān-ḳāh-ı tengnā-yı sīnede ser-keşīde-i girībān-ı ḥayretdür[2]-

[Mef'ûlü fâ'ilâtü mefâ'îlü fâ'ilün] Muzâri'[3]
Olmaz mı bir laṭīfe-i ġaybiyye āşkār
Bezm-i belāda bu dil-i nālānımı güldürür

deyü sübḥa-gerdān-ı tefekkür iken berīd-i ḫuceste nevīd-i ġaybı

[mefâ'ilün fe'ilâtün mefâ'ilün fe'ilün] Müctes
Humā-yı evc-i saʿādet be-āşiyān-ı āmed[4]

mışdāḳınca saʿādetlü sulṭānum ol mesned-i vālāyı teşrīf buyurduḳları sürūd-ı sürūr-efgen peyġāmı ile şīven-kede-i gūş-ı dili reşk-fermā-yı ṭarab-ḫāne-i Nāhīd ḳılduḳda secde-i şükr-güzārī-i edāsından ṣoñra iḫrām-bend-i[5] ḳıble-i iḳbāl olup ʿarże-dāşt ile munfaṣıl olduġumuz Yānice ḳażāsından yedi ay maʿdūriyetümüz ve Āsitāne-i Saʿādet'e ṭoḳuz ay mülāzemetümüz inhā olunup lākin ṭālīʿ-i vājgūn perde-keş-i ruḥsāre-i şāhid-i maḳṣūd olmaġla ṣūret-i ümmīd cilve-ger-i āyine-i ḥuṣūl olmayup Zinde-pīl-i taḥammül ise zir-i bār-ı girān-ı fāḳada pā-der-gil-i ʿacz olmaġın

[mefâ'ilün fe'ilâtün mefâ'ilün fe'ilün] Müctes
Merā ki dest bi-gīrem ki zīr-i dest-i tu-em

[1] Far: Ayakta diken elde aya.
[2] ḥayretdür: Metinde " ḫayretdür" şeklinde yazılmıştır.
[3] İkinci mısra vezne uymamaktadır.
[4] Far: Saadet evcinin hüma kuşu yuvasına döndü.
[5] iḫrām-bend-i: Metinde "iḫrām" şeklinde yazılmıştır.

Merā ki tār-guşāyed ki ez-tu ḫīzed kār[1]

mażmūnı rāh-nümūn-ı rāh-ı iʿtizār[2] olup yine dest-i bād-senc-i recā ḥalḳa-cünbān-ı der-i pā-beste-i [NEK2-144b] mekremetleri oldı. Ümmīddür ki keff-i kerem-ṭırāz kām-baḫşāları bād-keş-i ʿināyet-i kerīmāne ile fürū-nişān-i germī-i dūzaḫ-tāb-ı ḥırmān olup baʿd-ezīn meserret-ḫāne-i vaʿd-ı serīʿu'l-incāzlarından pāy-efrāz-ı bister-i āsāyiş-i emn olmaḳ nümāyān ola. Bāḳī ne diyem k'olmaya maʿlūm-ı şerīfüñ.

Naḳl min ḫaṭṭ-ı ʿĀlī Efendi.
Berreda'l-lāhu mażce'ahu ilā yevmi'l-ḳıyām.[3]

92. Tertīb-i Īn-i Kelīmāt-ı Bī-İntiẓām Be-Nām-ı Müftiyyü'l-Enām Şeyḫu'l-İslām İbn Şeyḫu'l-İslām. Elleẕī Hüve Min Külli Sū'in Ḥamiyyun ve Semiyyun Leyse Lehū Semiyyun. Aḥyāllāhü Ḳalbehu Bi-rūḥü'l-ḳuds ve Refʿ Ḳadrehū ʿİnde Külli Şehmin Nedes.[4]

Niçe zamān idi ki bu evrāḳ-ı perīşān ṭaḳçe-i nisyāna[5] endāḫte ve mefāze-i ʿuzletde kāze-i ʿuṭlet sāḫte vü perdāḫte idi. Zīrā[6] bu ʿaṣr-ı hüner-düşmen ve devr-i ġaddār-ı peymān-şikende her ṣāḥib-hüner germā-yı ḥanīn ü ḫanīnde küremā-yı pīşīni yād ve kemāl-i ʿacz ü kelāl ile (ḳıṭʿa)

[mef'ûlü fâ'ilâtü mefâ'îlü fâ'ilün] Muzâri'
Ehl-i riyā mecāzī ṣanurlar maḥabbetüm
Ḥayfā ki kimse bilmedi gitdi ḥaḳīḳatüm

Bir gevherem ki ḫāk-i siyāh içre ḳalmışam
Ṣarrāf-ı dehr bilmez ise [NP-13b] n'ola ḳıymetüm

[1] Far: gîred: Benim elimi kim tutsun, çünkü ben senin elinin altındayım. Gîrem: Benim elimi tut, çünkü senin elinin altındayım. Benim işlerimi kim açsın? Çünkü iş senden çıkar.
[2] iʿtizār: Metinde " iʿtidār" şeklinde yazılmıştır.
[3] Ar: Ali Efendi hattından nakledilmiştir. Allah yattığı yeri serin tutsun.
[4] NP: 13a; AÜ: 10a; NEK1 ve M'de yok. Bu mektup NP ve AÜ nüshaları dikkate alınarak mukayese edilmiştir.
Ar: O her kötülükten korunmuş, benzeri olmayan yüce bir kimsedir. Allah onun kalbini tertemiz ruh ile diri tutsun, zeki ve aklı başında herkesin nezdinde onun kadrini yülceltsin!
[5] Nisyāna: AÜ'de yok.
[6] Zīrā: NP'de yok.

(neṯr[1]) feḥvāsı ile beyhūde feryād ider iken ne mümkündür ki dest-i liʾāmdan kām almaḳ müyesser ve ālūde-i riyā vü nifāḳ olan nev-devletān-ı [AÜ-10b] bī-istihḳāḳdan kūşe-i çeşm-i teleffüt ü telaṭṭuf ile naẓar-ı nevāziş-eṯer ola. Tā ol vaḳt ü āna dek ki şūriş-i rüsteḫīz-nişān ẓāhir ve nefīr-i ʿāmma ḳażā vü ḳader müteẓāhir olup herkes levḥ-i ḥāfıẓada taḥrīk-i mizber ve bu mażmūn-ı tesliyyet-nümūnı ezber itmiş idi. (Naẓm[2])

[müstef'ilün fâ'ilün müstef'ilün fâ'ilün] Basît
Teselle ʿan kulli şeyʾin bi'l-ḥayāti feḳad
Yehūnu ʿinde beḳāʾi'l-cevheri'l-ʿarażʿ[3]

(Neṯr) Ān-ı vāḥidde (mışrāʿ)

[fe'ûlün mefâ'îlün fe'ûlün mefâ'îlün] Ta'vîl
Yüheyyicü kebīrātu'l-umūri ṣaġīrhā[4]

(neṯr[5]) feḥvāsı üzre iki vezīr-i kebīr üftāde-i biʾr-i tetbīr ü temeyyüz[6] ve niʿmet-i behiyye-i İlāhiyye'ye kefūr olan dāver-i maġrūr ṭuʿme-i şīr-i şemşīr olup bu rubāʿī-i ʿibret-nişān ḥasb-i ḥāl-i ʿālemiyān olmış idi. (Rubāʿī[7])

[mef'ûlü mefâ'ilün mefâ'îlün fâ'] Ahreb[8]
Ez-fitne-i īn zamāne-i şūr-engīz
Ber ḫīz u be-her cā ki tevāni bi-gurīz
V'er pā-yı gurīḫten ne-dāri bārī
Destī zen u der-dāmen-i ḫalvet-āvīz[9]

(Neṯr[10]) Şol bāṭıl-ı muṭlaḳ ki dāʾimā ṣūret-i Ḥaḳ'dan ẓuhūr ider idi ve kūrmūş-ı dil-i bī-hūşı her dem nāfiḳā-i nifāḳ semtine[11] gider idi. Ṣadme-i ġayret-i İlāhiyye ile

[1] Neṯr: AÜ'de yok.
[2] Naẓm: Şiʿr AÜ.
[3] Ar: Her şey karşısında hayatla teselli bul zira cevherin beka anında araz basit kalır.
[4] Ar: Büyük işler küçükleri harekete geçirir.
[5] neṯr: AÜ'de yok.
[6] tetbīr ü temeyyüz: tetbīr NP.
[7] Rubāʿī: Naẓm NP.
[8] İkinci mısra "mef'ûlü mefâ'îlü mefâ'îlü fe'ûl", üçüncü mısra "mef'ûlü mefâ'ilün mefâ'îlün fâ'", dördüncü mısra ise "mef'ûlü mefâ'îlü mefâ'îlün fâ'" rubai kalıplarıyla yazılmıştır.
[9] Far: Ayağa kalk ve bu karışık zamanenin fitnesinden nereye kaçabilirsen kaç! Eğer kaçacak ayağın yoksa o zaman elini çırp; elinle hareket etmeye çalış ve halvetin eteklerine tutun.
[10] Neṯr: AÜ'de yok.
[11] nifāḳ semtine: nifāḳ u siteme NP.

menkūb u maʿzūl ve beyne'l-enām kemāl-i faẓāḥat u melām ile maḫẕūl u maʿẕūl[1] oldı. (Mışrāʿ)

[müstef'ilün müstef'ilün müstef'ilün fâ'ilün] Recez
Fī-ḥādiṣāti'd-dehri mā yuġnī ʿani'l-ḥıyel[2]

(Neṣr) Dīrīne-i[3] ʿulemā-yı aʿlāmuñ etḳā vü evraʿı ve fużalā-i İslām'uñ ekrem ü ervaʿı hem ẕelīl-i bī-delīle yāver ü muʿīn ve cerḥ ü taʿdīlde Yaḥyā bin Muʿīn taṣavvuf u ṣalāḥda Ebū Ṭālib-i Mekkī ve seḫā vü semāḥatde[4] Yaḥyā-yı Bermekī bāb-ı mekremet-meʾābı erbāb-ı elbāba melceʾ ü maʿāẕ ve ʿişmet ü ʿiffetde Yaḥyā bin Muʿāẕ ve fażl-ı bī-ḥadd ü meddi[5] feyż-resān-ı Ciblī vü Şiblī[6] ve ʿilm-i ḥadīṣ ü eṣerde Yaḥyā-yı Ẕühlī olan maẓhar-ı mekremet ü ser-bülendī Şeyḫü'l-islām Ḥażret-i Yaḥyā Efendi sellemehu'l-lāhu ve ibḳāh ve ʿalā aʿle'ş-şeref riḳḳāh Tesnīm-i feyż-i ezelīyi terşīf ve ṣadr-ı bülend-i fetvāyı teşrīf buyurduklarında ibtidā bu kemīne-i bī-ser ü pāyı -ki teng-nā-yı żarr u ʿanāda nā-kām u maṭmūre-i maġmūre (naẓm[7])

[fe'ûlün mefâ'îlün fe'ûlün mefâ'îlün] Ta'vîl
Fe-ṭūbā bī li-nefsin veṭṭanet ḳaʿra dārihā
Muġalleḳate'l-ebvābi [AÜ-11a] *muraḫḫā ḥicābihā*[8]

'da münzevī vü güm-nām idi- (mışrāʿ)

[Vezin bulunamadı.]
Tefeḳḳadū ve uʿṭiküm ḳable en tesāʾelūnī[9]

(neṣr) mażmūnı üzre bī-ṭaleb ve suʾāl-i intiẓām-i ḥālüme taḳayyüd buyurup (mışrāʿ)

[müstef'ilün müstef'ilün fâ'ilün] Serî'
Ahla'l-munā mā lem yekün ʿan mevʿid[10]

[1] u maʿẕūl: NP'de yok.
[2] Ar: Zamanın olaylarında çözümlere (çözüm aramaya) ihtiyaç bırakmayan şeyler vardır.
[3] Dīrīne-i: Vīrīne-i AÜ.
[4] semāḥatde: semāḥda AÜ.
[5] meddi: meri NP.
[6] Şiblī: Sühülī NP.
[7] Naẓm: şiʿr AÜ.
[8] Ar: Yurdunun tam ortasını vatan edinmiş nefse müjdeler olsun! Kilitli kapıları, aşağı salınmış örtüsü.
[9] Ar: Araştırın ki siz istemeden ben size bahşedeyim.
[10] Ar: Aruzların en tatlısı bir vaat üzere olmayandır.

feḥvāsı üzre bu bende-i kerem-i ḡarīdeye ḡarīde-i birr-i bī-şümārı niṣār-ı *vā aḥla'n-nevāl mā vaṣale ḳable's-su'āl*[1] maʿnāsını -ki bu ʿaṣr-ı bed-ḥālde[2] mertebe-i muḥāldedür- istikṣār buyurdılar. (Naẓm)

[mef'ûlü mefâ'îlü mefâ'îlü fe'ûlün] Hezec
Her berg-i nevāyī ki [NP-14a] *der-āmed zi-der-i men*
Ez cūd-i vey āmed ne zi-cāy-i dīger āmed

Naẓmī geh der-aḥvāl-i men āmed heme vaḳtī
Ez-fażl-i v'ey āmed ne zi-fażl u huner āmed[3]

(Neṣr) Lā-cerem rūy-i ārzū tehellül ü dil-i bahāne-cū terk-i taʿallül idüp bu biżāʿat-i müzcāt olan[4] maḳṣad-ı mebāġī[5] vü ḥācāta pāy-endāz ve hezār şerm ü āzerm[6] ile mevāṭī-i ḳadem-i mükerremlerine niṣār-ı gevher-i niyāz olundı. (Naẓm[7])

[mef'ûlü mefâ'ilün mefâ'îlü fe'ûl] Ahreb
Ey ṭabʿ-ı guher-senc-i tū mīzān-ı suḫan
Peyveste dil-i tū tāze ez-cān-ı suḫan
Ḥaḳḳā ki niṣār-ı bār-gāh-ı tu sezed
Her cā guherī ber-āyed ez-kān-ı suḫan[8]

(Neṣr[9]) Bu faḳīr[10] kendü ʿacz u taḳṣīrüme iʿtirāf ve gülistān-ı beyāndan ṣimār-ı aʿẕārı ictinā vü iḫtirāf üzreyim. (Naẓm[11])

[müfte'ilün fâ'ilün müfte'ilün fâ'ilün] Münserih
Redd u ḳabūl-i merā bā-digerān kār nīst
Ger tu bi-ḫānī bi-ḫān der tu birānī birān[12]

[1] Ar: Elde edilenlerin en tatlısı istemeden ulaşılandır.
[2] bed-ḥālde: yed-ḥālde AÜ.
[3] Far: Benim kapımdan içeriye giren her bir zenginlik, onun cömertliğiyle gelmiştir, başka bir yerden değildir. Benim hâllerimdeki o güzellik ve tertib, kendi fazilet ve hünerim sayesinde değil daima onun fazlından gelmiştir.
[4] olan: ol NP.
[5] mübāġī: mübaʿʿī AÜ.
[6] āzirüm: ārzū AÜ.
[7] Naẓm: Beyt AÜ.
[8] Far: Ey inci gibi kıymetlileri seçebilen tabiatı sözün mizanı olan (sen)! Gönlün daima sözün canı ile tazedir. Gerçekten söz madeninden çıkan her bir inci senin huzuruna saçılsa yakışır.
[9] Neṣr: AÜ'de yok.
[10] faḳīr: faḳīrüñ AÜ.
[11] Naẓm: Beyt AÜ.
[12] Far: Benim kabul veya reddedilmem konusunda başkasıyla işim yoktur; beni çağıracaksan sen çağır, kovacaksan da sen kov.

(Neṯr[1]) Mekārim-i aḫlāḳ-ı kibāra ḫalīḳ u sezā-vār budur ki ***el-ʿafv ʿani'l-muḳırr-ı lā ʿani'l-muṣırr***[2] feḥvāsı üzre ḫalbe-i ıṣlāḥ-ı manṭıḳda İbn-i Sekkiyet[3] olmayup belki sükeyt ve miżmār-ı kümeyt-i biżāʿatde rācil ü bī-kümeyt olan cūyā-yı ṣafḥ u ʿaṭānuñ ẕillet ü ḫaṭāsından iġżā ve ḥüsn-i müsāmaḥa vü luṭf-i mümāsaḥa ile irżā buyuralar. (Naẓm[4])

[mefâ'ilün fe'ilâtün mefâ'ilün fe'ilün] Müctes
Merā bi-perver u der-kesb-i nām-ı bāḳī kūş
Ki īn zaḫīre bi-mānd est Muʿin u Yaḥyā-rā[5]

(Neṯr[6]) Ol ẕāt-ı[7] pākīze-ṣıfāt bir vechle perhīz-kār u ḥaṣūr ve maẓhar-ı mekārim-i nā-maḥṣūrdur ki hem-nām-ı ʿişmet-encāmları gibi dāmen-i ʿiffetleri gerd-i ḫāṭıra-i maʿṣiyyetden pāk ve minẓār-ı dil-i melekūt-menāẓırları mışḳale-i ʿināyet-i [AÜ-11b] ezeliyye ile mücellā vü tāb-nāk olup (mışrāʿ[8])

[müfte'ilün müfte'ilün fâ'ilün] Serî'
Evvel-i evāḫir-i her muntehī

(neṯr) ve kīse-i aḳyise-i ikyās-nās nuḳūd-ı iḫāṭa-i mefāḫirlerinden tehīdür. (Şiʿr)

[fe'ûlün mefâ'îlün fe'ûlün mefâ'îlün] Ta'vîl
Ve li-llāhi sırrun fī ʿulāhu ve innemā
Kelāmu'l-ʿbdi ażarbun mine'l-hezeyān[9]

ʿUlūm-ı ʿaḳliyye vü naḳliyyede ṭūl-i bāʿ-ı vüsʿat-i[10] ıṭṭılāʿları ḥadd-i ʿadedden efzūn (mışrāʿ)

[müstef'ilün müstef'ilün fâ'ilün] Serî'
Ve fevḳa mā yaṣifuhu'l-vāṣifūn[11]

[1] Neṯr: AÜ'de yok.
[2] Ar: Israr eden değil ikrar eden affedilir.
[3] https://islamansiklopedisi.org.tr/kindi-yakub-b-ishak
[4] Naẓm: Beyt AÜ.
[5] Far: Benimle ilgilen. Kalıcı olan ismi kazanmaya çalış. Çünkü Muin ve Yahyâ'dan geriye bu kalmıştır.
[6] Neṯr: AÜ'de yok.
[7] ẕāt-ı: AÜ'de yok.
[8] mışrāʿ: AÜ'de yok.
[9] Ar: Allah'ın yüksekçe bir sırrı vardır ancak kulun sözleri hezeyanın birer çeşididir.
[10] vüsʿat-i: vesiʿat-i NP.
[11] Ar: Ve niteleyenlerin anlattıklarının ötesinde.

iken aḥyānen eslāf-ı eşrāfa teʾessī vü teheddī ve ṣüret-i ḥaḳīḳati libās-ı mecāzda ibrāza tenezzül ü taṣaddī buyururlar. Vücūd-ı fāʾiżu'l-cūdları ki fażīlet ü ʿilmde beyne'l-ʿālem-i ʿalemdür[1]. Fünūn-ı āliyye[2] vü ʿāliyyede Sulṭānu'l-ʿUlemā olduḳları gibi naẓm-ı eşʿār-ı berāʿat-işʿārda daḫī melikü'ş-şuʿarā olduḳları müsellemdür. Ṭarz-ı bī-bedel-i ġazele bir çāşnī-i ḥalāvet ve ṭarāvet ü ṭalāvet[3] virmişlerdür ki her kelām-ı bā-insicāmları *yesbiḳu lafẓuhū maʿnāhu*[4] feḥvā-yı ḫāṭır-ḫˇāhına mışdāḳ-ı *ve'l-belāġatü mā fehimethu'l-āʿmme ve rażiyethü'l-ḫaṣṣa*[5] maʿnāsı ile hem-ṭıbāḳdur. Tertīb eyledükleri dīvān-ı dil-firīb miyān-ı üdebāʾ-i rūzgārda bir mertebe iştihār ü intişār [NP-14b] bulmışdur ki ebyāt-ı ʿāşıḳāne vü eşʿār-ı ṭannāneleri yād-dāşt-ı ṣıġār-ı kibār[6] ve her birinde *el-fażlu mā şehidet bi-hi'l-aʿdāʾu*[7] maʿnāsı āşikārdur. Muḥsin-i Ḳayṣerī'nüñ Ferāʾiż Manẓūmesi'ni bir zībā şerḥ ve raḥbe-i taḥḳīḳ-i fende ṭarḥ-ı ṣarḥ idüp her taḥḳīḳ-i ġāmıżları ġayāhib-i müşkülāt-ı ferāʾizde bir şeb-çerāġ-ı ʿālem-efrūz ve ẕāt-ı keşīrü'l-ḥilmleri temellük-i nışf-ı ʿilm ile gūyā mālik-i mülk-i Nīm-rūz'dur. ʿİlm-i ferāʾiż ki evvel *mā yürkaʿ min'e'l-ʿulūm* ve bu maʿnī maʿlūm-ı ʿulemāʾ-i rüsūmdur. Zamān-ı feżāʾil-ẓuhūrlarında merfūʿ u mehcūr olmaḳ degül belki nümāʾ-i medīd ü ḥayāt tāze vü cedīd bulmaġla vücūd-ı pür-ṭāʿatleri eşrāṭ-ı sāʿate ḥāciz-i ḥaşīn ve ṣebāt-ı dīn ü devlete rükn-i raşīn olmışdur. [AÜ-12a] Rabbü'l-enām feyyāż-ı ʿale'd-devāmdur. Vücūd-ı güzīnlerini *ilā miʾyeten ve ʿişrīn*[8] bāḳī ü pāydār ve devāʾir-i mekārim ü reġāʾibe medār idüp ʿale'd-devām müttekā-yı naḳż u ibrāmda müstaḳill ve sāye-i ẓıll-i ilāhīde vefḳ-i dil-ḫˇāh üzre āsūde vü müstaẓill olalar. Çünki kināyet ü taṣrīḥ ile istīʿāb vaṣf u medīḥleri ḫāric maḳdūr u mevsūʿ ve kilīd-i istīfāʾ-i beyān ṭāfçe-i istiḥāle üzre mevżūʿdur. Lā-cerem ol ẕāt-ı meʿālī-simāta bu ebyāt ile ġāʾibāne ḫiṭāb ve ḫatm-i kelām-ı miskiyyü'l-ḫitāmda ṭayy-ı ṭūmār-ı ıṭnāb olundı. (Şiʿr[9])

[Vezin bulunamadı.]
ʿAynī li-ġayri cenābiküm lā-tenẓuru
Ve sivākum fī ḫāṭırī lā-yehturu

[1] beyne'l-ʿālem-i ʿalemdür: ʿalemdür AÜ.
[2] āliyye: ilāhiyye AÜ.
[3] ü ṭalāvet: AÜ'de yok.
[4] Ar: Lafız mânânın önüne geçti.
[5] Ar: Belagat; avamın anladığı, havassın razı olduğu şeydir.
[6] ṣıġār-ı kibār: ṣıġār u kibār AÜ.
[7] Ar: Erdem (üstünlük), düşmanların tanıklık ettiği şeydir.
[8] Ar: 220'ye kadar.
[9] Şiʿr: NP'de yok.

Ve cemīʿu fikrī fīkim dūne'l-verā
Ve ʿalā maḥabbetiküm emūtu ve uḫşeru[1]

93.[2]

Āmūz-gār-ı mülk-i Īrān nigīn-i ḫātem-i vezīrān ḥażretlerine vezīr-i kişver-küşā Murād Pāşā cünūd-ı ẓafer-meẓāhire serdār ve ʿasākir-i pīrūzī-meʾsere sipeh-sālār olup vehle-i ūlāda yekrān-ı himmet-i vālā ile [NP-145b] mülk-i Āzerbaycān'a tāḫt itdükde[3] rıżā-yı Ḥaḳḳ'a evfaḳ mülāḥaẓa ve şarṭ-ı farṭ-ı kerrūbī ḥazmı muḥāfaẓa itmekle ol memālike vü diyāra icrāʾ-i seyl-i iġāre[4] ve ġubār-ı miḥen ü kürūbi tündbād-ı fesād u āşūb ile işāre itmeyüp ṣulḥ u silme cenūḥ-ı ṭarafeyne sünūḥ itmekle temhīd-i muḳaddime-i müselleme-i müsāleme ve cānibeynden peyām-ı ışlāḥ-ı ẕātü'l-beyn mükāleme olunmış idi. Baʿdehu bāb-ı mürāselāt meftūḥ ve ṣadr-ı ṣıdḳ u ṣebāt meşrūḥ olup lākin ḥasm-ı mādde-i ḥādde-i nizāʿ baʿż-ı şürūṭ-ı lāzımetü'l-ittibāʿ ile meşrūṭ ḫuṣūṣan sāz-ı ṣulḥ-i nev-āyīn tār-ı ibrişīmīn ile beste vü merbūṭ olmaġın berḥasebü'ş-şarṭ-ı *emliku ʿaleyke em leke*[5] ol şarṭ-ı lāzımü'l-beḳāyı ʿadem-i riʿāyet ü īfā sebeb-i taʿvīḳ ü tesvīf ve bināʾ-i *seyyidü'l-aḥkāmuñ*[6] [M-116a] ikmāl ü itmāmı teʾḫīr ü tevḳīf olunmış idi. (Mışrāʿ)

[fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün] Remel
Pādişāhān ez-pey-i yek maṣlaḥat ṣad ḫūn kunend[7]

(Naẓm[8])

[fe'ûlün fe'ûlün fe'ûlün fe'ûl] Mütekârib[9]
Melik Şāh Maḥmūd u nūşīn-revān
Ki burdend gūy ez-heme ḫusrevān
Pezīrā-yı pend-i vezīrān şudend

---

[1] Ar: Gözüm senden başkasına bakmaz, hatrıma senden gayrısı gelmez. Tüm düşüncemde mahlukat değil sen varsın, muhabbetinle öleyim, haşrolayım.
[2] NP: 145a; M: 115b; NEK1'de yok. Başlık yok.
[3] itdükde: NP'de yok.
[4] iġāre: iʿāre M.
[5] Ar: Senin aleyhine mi lehine mi malik oluyorum?
[6] Ar: "hükümlerin efendisi"
[7] Far: Padişahlar bir maslahatın ardından, sebebince yüzlerce kan akıtırlar, insan öldürürler. Pādişāhān: Pādişāh NP, M, AHO; maṣlaḥat-ı ṣayd ḫūn: maṣlaḥat-ı ḫūn NP.
[8] Naẓm: NP'de yok.
[9] Son mısra vezne uymamaktadır.

(neşr[1]) pāyān-ı ḥüsnü'l-ḫitāma resīde ola.

94. Ṣūret-i Ḥükm-i Hümāyūndur Ki Leh Seferinden Ber-ḥaseb-i Raẕyet-i Mine'l-ġanīmete Bi'l-iyāb-ı Ricʿat-i Bā-ṣavāb Olınduḳda ʿAvdet-i Sultānī Memālik ü Büldāna İʿlām İçün Taḥrīk-i Aḳlām Olınmış İdi.[2]

[NP-150b] Birḳaç seneden berü Ḳaradeñiz sevāḥilinde olan ḳaṣabāt u ḳurāya *ʿalā ḥīn ġafelehu min-ehlihā*[3] güzend ü ızrāra ışrār iden Ḳazāḳ eşḳıyāsınuñ istīṣālini ve anlaruñ fesādına imdād iden Leh ḳralınuñ güş-mālini ġayret-i ḳażāʾ-i meżāʾ-i iḳtiżā itmegin *mütevekkilen ʿale'l-melikü'l-müteʿāl*[4] sefer-i ẓafer-meʾāl[5] nehżat ü iḳbāl ***ve kātilü'l-leẕīne yelevneküm mine'l-küffār***[6] fermānına imtiṣāl idüp ḳaṭʿ-i feyāfī vü berārī ve ṭayy-i ṭavāmīr-i mefāviz ü ṣaḥārī iderek nehr-i Ṭūna üzerinde binā vü ābād olınan Cisr-i Kehkeşān-bünyāduñ ḳurbunda olan feżāʾ-i[7] nüzhet-fezā meḥaṭṭ-ı riḥāl ü mażrab ḫıyām-ı gerdūn-timṣāl[8] olduḳda küffār-ı şeḳāvet-nişān memleket-i Boġdān'a taʿarruż u teʿaddīye āheng ü taṣaddī ve ridāʾ-i rūy ile bī-tereddüd ü tereddī üzre iken mübtelā-yı hirās u hevān ve ḫasārete cesāretden bī-tāb u tevān olup ***lev yecidūne melceʾen ev meġārātin ev muddeḫalen levellev ileyhi vehum yecmeḥūn***[9] mażmūnı üzre ol ḳavm-i rū-siyāha müteḥaṣṣın ve gürīz-gāh olmaḳ içün Ḫotin-nām ḳalʿa ḳurbında bir ṣaʿbu'l-mürūr ve müteʿassiru'l-ʿubūr maḥallde ḥaṣīn u raṣīn ṭabūr bināsına şürūʿ u ihtimām ve ʿaẓīm ḫandaḳlar ve metresler ile iḥkāmına cedd ü iḳdām itdügi rikāb-ı hümāyūnıma inhā ve mesāmiʿ-i ʿaliyyeme ilḳā olınduḳda Ceyḥūn'a nümūne olan nehr-i Ṭūna'yı ʿubūrda istiʿcāl ü iḳāmet cihād u ḳıtāle āheng ü iḳbāl idüp [NP-151a] Ḫotin ṣaḥrāsı mıżrab-ı ḫıyām-ı gerdūn-ḳıyām ve muʿasker-i ketāʾib-i kevākib-intiẓām olduḳda evvelā mücāhidīn-i dīn müşrikīn-i pür-kīne göz açdurmayup āġāz-ı perḫāş u ceng ve fi'l-ḥāl nāʾire-i ḥarb ü cidāli işʿāle şürūʿ u āheng eylediler. Ol gün gürūh-ı ṣalālet[M-119b]-āyīnden bī-nihāye melāʿīn hedef-i rimāḥ u

[1] neşr: NP'de yok.
[2] NP: 150a; M: 119a; NEK1'de yok. Başlık M'de yok.
[3] Ar: Halkı hiçbir şeyden habersizken.
[4] Ar: Yüce (aşkın) hükümrana (Allah'a) tevekkül ederek.
[5] ẓafer-meʾāl: ẓafer-meʾāle NP.
[6] Ar: "Kafirlerden (öncelikle) yakınınızda olanlarla savaşın." (Tevbe 9/123)
[7] feżāʾ-i: ḳażāʾ-i NP.
[8] imtiṣāl: timṣāl M.
[9] Ar: "Eğer sığınacak bir yer veya (gizlenecek) mağaralar yahut girilecek bir delik bulsalardı, hemen koşarak oraya kaçarlardı." (Tevbe 9/57)

sihām ve ṭuʿme-i şīr-i şemşīr-i ḫūn-āşām olmaġla ʿasākir-i nuṣret-meẓāhire envāʿ-ı ẓafer ü pīrūzī naṣīb ü rūzī oldı. Yevm-i ṣānīde daḫı teʾyīd-i Rabbānī ile sell-i süyūf-ı intiḳām u ʿazīm-i ālāy ve ṭob u tüfeng-i ceng-ārāy ile üzerlerine hücūm u iftiḥām olınduḳda mārpiçān u susmār-ı bī-cān[1] gibi girdāb-ı ʿacz ü tevānī ve serdāb-ı meẕellet ü nā-tevānīde mütevārī vü pinhān ve maḳām-ı ʿadem-i muḳāvemete gürīzān olup bi'l-āḫere envāʿ-ı herās u ters ile metrislerine tersine[2] dönüp verāʾ-i cidār ü pes-perde-i dīvārdan īḳād-ı kānūn-i cenge āheng eylediler. Lākin ḥumāt-ı beyża-i dīn ve fermān-berān-ı emr-i ***ḳātilü'l-müşrikīn***[3] ṭabūruñ şuʿūbet ü ḥaşānetine ve ḥafr itdükleri ḫandaḳuñ ʿumḳ[4] u raşānetine baḳmayup semender-vār āteş-i kār-zāre vücūdlarını ilḳā ve şaḥīfe-i eyyāmda raḳam-ı nāmūs u nāmların ībḳā idüp ve ṭabūrda olan ehl-i veyl ü şübūr ānen-fe-ānen zār u zebūn ve ʿasker-i İslām-ı ẓafer-encām maẓhar-ı ***inne cündenā lehümü'l-ġālibūn***[5] olup nice kūs-i menkūsları yed-i bī-teʾyīdleründen intizāʿ u istilāb ve nice ālāt-ı cengleri ser-pençe-i ġāziyān-ı tīz-ceng ile [NP-151b] aḫẕ u intihāb olunmaġla ol cāy-i heycā heyecān-ı ġuzāt-ı neheng-āheng ile *ezyeku min semmi'l-hıyāt*[6] ve mürde-i şekāvet-meʾābuñ her biri inṣıbāb-ı savṭ-ı ʿaẕāb ile giriftār-ı dehşet ü ḫubāt oldı. Birḳaç gün bu minvāl üzre reḥā-yı ḥarb ü cidāl deverān ve ġubār-ı gīr ü dār şeverān idüp ol ḳavm-i bevrüñ eşiʿʿa-i ṭabūrları ṭob-ı ḳalʿa-küb ve sāʾir edevāt-ı ceng ü āşūbları ile dāḫil-i ḥayṭa-i tesḫīr ve āmāc-ı nāvek-i ẕull ü taḫsīr olduḳdan ṣoñra melāʿīn-i dūzaḫ-mekīn yuḳaru ṭabūrlarına taḥaṣṣun ve bir cā-yı düşvār-güzārda[7] teḥaffuẓ u temekkün itmişler iken ***bi-ʿavni'l-lāhi'l-müsteʿān***[8] gürūh-ı ehl-i īmān anda daḫı emān virmeyüp rimāh-ı neberd ü kefāḥı tesdīd ve ānen-fe-ānen taẓyīḳ ü teşdīd idüp ve müdāfiʿ-i āteş-bār ile cevānib-i erbaʿaları ḳażā-i kirdār-ı iḥāṭa ve her ṭarafdan imdād-ı aḳvāt u azvādları sedd ü imāṭa olduġından māʿadā Tātār-ı şarṣar-şitāb ve sāʾir ketāʾib-i ẓafer-metāb [M-120a] ḥuṣūṣan aḳıncı ṭāʾifesinden nice biñ cünūd ġayr-ı ḥāʾife Leh velāyetini yaġma vü ġārete āheng ü hücūm ve ol iḫvān-ı şeyāṭīne ilḳāʾ-i şuhub u rücūm idüp maḳarr-ı nekbet-eşerlerinden güzīde vü muʿteber nice ḳaṣabāt ü mesālik ve nice biñ ḳurā vü memāliki ḫarāb ve maẓhar-ı ***cundun mā***

[1] bī-cān: bī-cümmān M.
[2] tersine: M'de yok.
[3] Ar: "[Allah'a ortak koşanlar sizinle nasıl topyekûn savaşıyorlarsa,] siz de onlarla topyekûn savaşın." (Tevbe 9/36)
[4] ʿumḳ: ʿamīḳ M.
[5] Ar: "Şüphesiz ordularımız gâlip gelecektir." (Saffat 37/173)
[6] Ar: iğne deliğinden daha dar.
[7] düşvār-güzārda: düşvārda M.
[8] Ar: Yardımı talep edilen Allah'ın yardımıyla.

hünālike mehzūmün mine'l-aḫzāb[1] oldı. Mesākin ü ḫānumānları yaġma vü tālān ve sükkān-ı dūzaḫ-mekānı giryān ü nālān olup ***vaḳtulūhum ḥayṯu vecedtumūhum***[2] mışdāḳı üzre ḳatl ü izhāḳ olandan [NP-152a] māʿadā yüz biñden ziyāde ehl-i bāġī vü şiḳāḳ seby vü istirḳāḳ ve esr u istītāḳ olınup keṯret-i dem-i dem-ā-demden ḳalʿa-i Ḫotīn şekl-i ḫūnīnde görinüp enbühī-i ḳatlā vü fersādan devdā-ı felek-fersāları ile rāh-ı dehā-beste ve feryād ü fiġānları saḳf-ı āsmāna peyveste olup sālimen ve ġānimen ordū-yı hümāyūn-ı nuṣret-i meşḫūna vāṣıl ve dār-ı emne dāḫil olup bī-naẓīr esīrler pīşīn-i yesīr ile bī-çün ü çerā iştirā olınup leşkeriyāndan her bir ser ü sāmān rāygān-ı mālik-i genc-i şāygān oldı. Bināʾen ʿalā-hāẕā ṭabūrda olan ehli fücūruñ rūy-i bahtları bir ṭarafdan ġalebe-i sipāh ile siyāh ve bir cānibden ṣavāʿiḳ-i bevāʿiḳa āmāc-gāh olup cevf-i pür-ḫavfları vesvās-ı bīm ü hirās ile mālāmāl ve nişāne-i nüşābe-i endūh u melāl olup hāl bu minvāl üzre ḳalursa baḳiyye-i suyūf olan ṣunūf daḫī ṭuʿme-i tīġ-i heder olmaġı muḳarrer bilmegle mirāren muʿteber ve kār-güzār u muʿtemed-i ʿaliyye ve nām-dār elçiler irsāl der-yüze-i ʿafv ü efżāl idüp ve iẓhār-ı żarāʿat ü iftiḳār ve envāʿ-ı teẕellül ü inkisār ile dāmen-i emn ü istiʿfāya teşebbüṯ ve maḳām-ı istikānet ü istiġfārda temekküṯ itmekle ḳabūl-i iṭāʿat ü inḳıyād ve taʿahhüd-i pīş-keş ve hedāyāyı żıʿfu'l-muʿtād idüp ʿubūdiyyet-i sālifelerini iṭāʿat-i lāḥiḳa-i lāʾiḳa ile tevṯīk ve serpençe-i ehl-i īmāndan istiḫlāṣ ü istīmānlarını[3] aḳsām-ı eymān ve eṣnāf-ı ṭaff u peymān ile taḥḳīḳ itdükleri eclden [M-120b] hātif-i [NP-152b] ġayb-resān lisānından (şiʿr[4])

[müstef'ilün müstef'ilün müstef'ilün] Recez
Ḳavm-i Leh'e eyle ʿināyet-i şehā
İn ceneḥū li's-selmi fecnaḥ lehā[5]

(neṯr) mażmūnı şunūde-i *ve'l-ʿafvu zekātu'ẓ-ẓafer*[6] kelām-ı muʿteberi ile ʿamel, ʿind-i ehle'd-divel kār-ı sütūde olduġından māʿadā hemvāre ṭālib-i ʿafv u emān u cūyā-yı merḥamet ü istīmān olanlara bāb-ı merhamet-meʾabum küşāde ve keff-i ricālarına ṣadaḳāt-ı ʿamīme-i iḥsānum nihāde olmaḳ ābā u ecdād ve eslāf-ı emcādumuñ mevhibe-i Ḫudā-dādları olmaġın recā-yı ṣulḥ u ṣalāḥları isʿāf u incāḥa

[1] Ar: "Onlar, çeşitli guruplardan oluşmuş bir ordudur; işte şurada bozguna uğratılacaklardır." (Sâd 38/11)
[2] Ar: "bulduğunuz yerde öldürün" (Nîsâ 4/89)
[3] istīmānlarını: istīmānları M.
[4] şiʿr: naẓm M.
[5] Ar: "Eğer onlar barışa yanaşırlarsa sen de ona yanaş." (Enfal 8/61)
[6] Ar: Affetmek zaferin zekatıdır.

ḳarīn ve cerāʾid-cerāʾimleri ḳalem-i ṣafḥ u kerem ile terḳīn olınup cenāb-ı ḫilāfet-meʾābum ʿasākir-i pīrūzī-meʾṣer ile (mıṣrāʿ)

[fâʾilâtün fâʾilâtün fâʾilâtün fâʾilün] Remel

Fetḥ u nuṣret ber-yemīn u ʿizz u rifʿat ber-yesār[1]

(neṣr) sefer-i hümāyūndan ricʿat ve maḳarr-ı salṭanat cānibine tevcīh-i vech-i ʿavdet olınmaġın ṣaḥīfe-i beşāret-raḳam ilḳāʾ-i meserret ile tezyīn ve bu peyām-ı ḫayr-encāmuñ bilād-ı İslām'a neşr ü iʿlāmı içün fulān tayīn olınmışdur. Buyurdum ki ḥükm-i cihān-mutāʿ-ı ʿālem-şümūl ve fermān-ı müfteriżü'l-ḳabūlüm vüṣūl bulduḳda bi-ʿavni'llāhi'l-müteʿāl bu sāl-i mübarek-fālda vücūda gelen fütūḥāt-ı meşhūre-i meşhūdeyi meyān-ı ehl-i īmānda tebşīr ü īẓān ve cenāb-ı salṭanat-meʾābum ʿasākir-i fevz-intisāb ile cānib-i Dāru's-salṭāna'ya ʿavdet eyledigüni lāzımu'l-aʿlām olan maḳāmda işāʿa ve iʿlān idüp nihād-i necābet-bürūzuñda merkūz olan reʾy-i ṣāḳıb ve fikr-i ṣāʾib muḳteżāsınca eger muḥāfaẓa-i dāru's-salṭanat-ı ʿaliyye vü ekber ve sāʾir umūr ḫafiyye vü celiyyedür ki ve eger kīlār-ı ḫāṣṣa ve ışṭabl-ı maʿmūr ve cüzʾī vü küllī-i umūr-ı cumhūrdur. Cümle mühimmāt u mülemmatuñ [NP-153a] tedārik ü telāfīsinde saʿy-ı vāfī vü cedd-i kāfī idüp ḫidemāt-ı mebrūre ve mesāʿī-i meşkūre ẓuhūrında beẕl-i maḳdūr ve saʿy-i nā-maḥṣūr idesin.

95.[2]

Meẓāhir-i naṣṣ-ı ***fażżala'l-lāhu'l-mücāhidīne***[3] çāpük-süvārān-ı meyādīn-i dīn ḫāfıẓān-ı ṣuġūr u ḥudūd żābiṭān-ı eṣḳāl-i enfāl-i[4] nā-maḥdūd murābıṭān-ı serḥadd-i İslām ṭaleb-kārān-ı naʿīm- i Dārü's-selām nāẓırān-ı cihān-ı cihād u ribāṭ münselikān-ı silk-i ḥüsn-i irtibāṭ meʾnes-i ḳāʿide-i bilād-ı Afriḳiyye'ye mūnis olan murābıṭān-ı ṣeġar-ı Tūnus menbaʿ-ı menīʿinden feyeżān iden reşḥa-i zülāl-i ḥüsn-i beyān müfessir-i sırr-ı ***vemā yaʿḳiluhā ille'l-ʿālimūn***[5] maẓhar-ı eẓher-i *inne mine'l-ʿilmi*

[1] Far: feth ve nusret sağda, izzet ve rifat solda.
[2] NP: 159b; M: 125b; NEK1'de yok. Başlık yok.
[3] Ar: "Mücahitleri büyük bir mükafat ile, kendi katından dereceler, bağışlanma ve rahmet ile cihattan geri kalanlara üstün kılmıştır." (Nisâ 4/95)
[4] infāl-i: M'de yok.
[5] Ar: "Onları ancak bilginler düşünüp anlar." (Ankebût 29/43)

ke-heyʾti'l-meknūn[1] zanbaḳ-ı zībā-yı gülzār-ı feṣāḥat desten-būy-ı keff-i Kāfī-yi belāġat (naẓm)

[mef'ûlü mefâ'ilün mefâ'îlün fa'] Ahreb[2]
Ez-ḥaṭṭ-ı tu dīde-rā guher-zā kerdem
Ve'z afẓ-ı tu nuṭḳ-rā şeker-ḫā kerdem [NP-160a]
Der-nāme-i dil-cūy-ı tu her ḥarfī rā
Mānend-i elif miyān-ı cān cā kerdem[3]

(neşr) muʾtemenü'l-ḫażretü'l-ʿaliyye muʿtemedü'd-devletü'l-celiyye Aġā Rıżā *ṣıyne sūʾi'l-ḳażā*[4] vesāṭeti ile eymen-i evḳāt ve eşref-ı[5] ānātda vāṣıl u mecy ve vürūdından fünūn-ı behcāt-ı nā-maḥdūd ḥāṣıl olup lübāb-ı feḥvā ve ḫulāṣa-i medlūl-i[6] ṣıdḳ-iḥtivāsı ġāziyān-ı memālik-i Rūm ve ezvād-ı duʿāʾ-i icābet-rüsūm ile tezvīde taʿvīd olunduġı basṭ u işbāʿ ve sevābıḳ-ı ʿahd-i veşīḳa-i ḥaḳīḳ olan merāsim-i vidād ikmāl ü isbāġ olunmış. Ol raḳḳ-ı merḳūmuñ medlūl ü mefhūmı ḫıdmet-i Ḥaremeyn-i Mükerremeyn ile eşref-i ḫavāḳīn-i rū-yi zemīn [M-126a] ve efżal-i ḫüsrevān-ı felek-temkīn olan ber-āverde-i yed-i ḳudret ve perverde-i niʿmet-i bī-minnet kerāmetlü mekremetlü pādişāhımuz *eʿazzu'llāhu teʿālā enṣārahū ve akarra bi-envāri't-tevfik ebṣārahū*[7] ḥażretlerinüñ rikāb-ı nışfet-intisāblarına biʾṭ-ṭūli ve'l-ʿarż teblīġ ü ʿarż[8] olınup mażmūn-ı ḥikmet-nümūnı münaḳḳaş-ı ẕihn-i āftāb-eşer ve incilā-peẕir-i minẓār-ı ṭabʿ-ı ṣafā-güsterleri olduḳda dehān-ı güher-feşānlarından cevāhir-i müżīʾe-i sitāyiş ü istiḥsānī niṣār ve müstevdiʿ-i gencīne-i sīne-i bā-sekīneleri olan yevāḳīt-i[9] meveddet-i[10] dirīneleri iẓhār buyurup fermān-ı ḳadr-cereyānları ile serḥadd-i manṣūruñ [NP-160b] tuḫūm u ṣuġūrunı mesfūr sefir-i musāfir -ki ḫidmet-i mülūk ile naṣaf-ı sülūka ẓāfirdür- merāsim-i vifādeyi kemā yenbaġī ifādeden ṣoñra ilbās-ı ḫilʿat-ı icāzet ile şāyeste-i Naʿīm-i cāvidānī ve ruḫṣat-ı inṣirāf u ʿavdet erzānī ḳılındı.

[1] Ar: İlmin bir kısmı gizlenmiş şekildedir.
[2] Üçüncü mısra "mef'ûlü mefâ'îlü mefâ'îlün fa'", Son mısra ise "mef'ûlü mefâ'ilün mefâ'îlün fa'" rubai kalıplarıyla yazılmıştır.
[3] Far: Senin yazınla gözümü inci döker hâle getirdim, lafızlarından da sözümü/nutkumu tatlılaştırdım. Senin gönül alan mektubundaki her harfi, cân kelimesindeki elif gibi canımın tam ortasına yerleştirdim.
[4] Ar: "Kötü kazadan (kaderden) muhafaza olunsun."
[5] eşref-ı: eşrāf-ı M.
[6] edlūl: müdāvil-i M, AHO.
[7] Ar: Yüce Allah onun destekçilerini aziz eylesin! Muvaffakıyet nurlarıyla gözünü aydın eylesin!
[8] teblīġ ü ʿarż: teblīġ-i ʿarż M.
[9] yevāḳīt-i: tevāḳīt-i NP. (yevakit: yakutlar)
[10] meveddet: mevaḳḳit M.

Egerçi bu kemīne-i bi-ser ü sāmānīde ol ḳadar tāb ü tevān[1] yoḳdur ki edevāt-ı belāġat-i müsāʿade ve elfāẕ-ı rakīka-i ġayr-ı daḳīḳa ile peyrev-i Ḳas bin Sāʿide olup yāḫūd maʿraż-i hüner-perverīde muḫteriʿ cevāb-nāme ve ṭarz-ı süḫan-verīde muḳallid-i[2] Kaʿb bin Māme ola. (Ḳıṭʿa[3])

[fâ'ilâtün fâ'ilün fâ'ilâtün fâ'ilün] Medîd
İn tecellīyü's-süṭūr min tecellīyi'ṭ-ṭūr

[Vezin bulunamadı.]
Ve ānne's-sübḥān mine'l-bāḳil
Ve āñne'l-muḫtediʿ mine'n-nāḳil

(Mıṣrāʿ)

[fe'ûlün mefâ'îlün fe'ûlün mefâ'îlün] Ta'vîl
Mā lā yüdreku külluhū lā yütreku külluhū[4]

(neṯr) feḥvāsı üzre maḳsūd bi'ẕ-ẕāt bahāne-i mekātibāt ile kitābet-i ülfeti teʾlīf ve binā-yı dūstī ve zülfeti tarṣīn ü tarṣīfdür.

96.[5]

(Ḳıṭʿa[6])

[müstef'ilün fâ'ilün müstef'ilün fâ'ilün] Basît
Eskentü ḥubbeke fī fuʾādī menzilen
Ve hevā sivāke yeḥūmu ḥavle'l-menzili

ʿAḳdu'l-ḫulūṣi li-ġayri vuddike bāṭılun
Mā'l-ḥubb illā li'l-ḥabību'l-evveli[7]

(Neṯr[1]) Tā ki her edīb-i muḥnik u hūş-mend-i zīrek zāde-i ṭabʿ-ı ẕükā-ẕekā olan nikāt-ı beräʿat-nümā ile āfitāb-gerdiş-i dünyāda mükteseb ʿömr-i ṯānī ve legām-ı kir-

[1] ü tevān: NP'de yok.
[2] muḳallid: teʿallid M.
[3] Ḳıṭʿa: Naẓm M.
[4] Ar: Tamamı elde edilemeyen şeyin tamamı terk edilmez.
[5] NP: 45b; M: 35a; NEK1'de yok. Başlık yok.
[6] Ḳıṭʿa: NP'de yok.
[7] Ar: Aşkını yerleştirdim gönül konağıma /Başkasının aşkı döner durur konağın etrafında /Kurtulma akdi geçersiz sevginden başkası için /Ait değildir aşk, ilk sevgiliden başkasına.

dār-ı nīkū-āṣārı ṭaraf-ı iḳtidāʾ-i[2] eslāf-ı eşrāfa ṣānī ola. [M-35b] Her āyīne vücūd-ı mevdūd-ı bā-sekīneleri taḳyīd-i evābid-i şāride vü esvile ve muvāḫaẕat-i vāride ile elbette ervāḥ-ı bā-irtibāḥ-ı ḳudemā-i ʿulemāya ḫaclet-resān ü ṭayrada [NP-46a] ve teʾlīf-i muʿciz-nişān[3] -ki netīce-i taḥrīk-i aḳlām-ı müstaḳīm-endām-ı bedīʿu'l-beyāndur- *fī kulli ḥınin ve ān*[4] ṣarf-ı evḳāt u ezmān itmekle mümteşil-i fermān-ı ***fe-bi-hudāhumu'ḳtedih***[5] olmaḳdan *mā tenāvebe'l-ġarām ve's-selv ḫuluvv*[6] bulmaya. Şāʾibe-i vaşmet ü riyādan neciyyāt olan nücebāt-ı nuḫabāt-ı taḥiyyāt ki ḥurūf-ı Dārü's-selām selāmetinüñ pīş-gāh-ı müfāvaṣa vü müfāvażasından ḳalāʾid-i eşʿār-ı Mütenebbī-i[7] müteʾebbī olup *īhāt-ı māḳāżī-i*[8] fāżıla -ki *deʿāvā-yı mefāḫir kem terake'l-evvelu li'l-āḫiri fāṣıl*[9]dur- maġbūṭ u maḥsūd ve mānend-i teşbīhāt-ı İbnü'l-Muʿtezz ki ʿaẕebe-i ʿuẕūbeti mühtezze-i der-i vürūd-ı vüfūd-i ḳabūl-ı erbāb-ı ḳabūl ile maḥşūd ola. Resūl-i müsriʿ-i ṣabā ile -ki peyk-i nīk-ḫaber bir ehl-i ṣabādur- nediyy-i meşḥūnü'l-nidālarına[10] irsāl ü tevfīd ve ***kemā yecību ve yelīḳ***[11] nesḳ-i cedīd ü ḫalīḳ üzre taḳdīm-i şerāʾiṭ-i terḥīb ü terfīd olınduḳdan ṣoñra maḳṣad-ı aḳṣā-yı bāb-efżālarına rāḥle-i iştiyāḳ-ı istibāḳ ve[12] ṭayf-ı ḫayāl-i ẕāt mülk-i ḫişālleri ile -ki nāʾib-i menāb-ı viṣaldür- müşevvār-ı şevḳ-i bī-şümārda istibāk olınur ki iṭnāb ü īcāz -ki ʿilm-i beyān-ı belāġat-ṭırāzda her biri āḫirine ḳasīm ve muḥāl-i mütenāsibe ve mütenāsiḳada teʾattī ve istiʿmāli ile vücūh-ı maḳāl-i ṭarī vü[13] ḳasīmdur- vaḳt-i iḫtār-ı ʿidde vü incāzda iḫtişār ü īcāz-ı maḳbūli müteraḳḳıbān-ı ḥadd-i iʿcāz olduġı gibi hengām-ı beşş-i cevā vü ġarāmda icrā-yı ḳavāʿid-i īhām u ibhām ile iḫtiyār-ı ishāb ü ishām-ı memdūḥ olduġı ġayr-ı maḳdūḥdur ve bedāʾiʿ-i ṣanāʾiʿden mübālaġa vü iġrāk ki -pesendīde-i hūş-mendān-ı ṭayyibetü'l-iʿrāḳdur- mādām ki ʿaḳlen ve naḳlen müstaḥīl ü ʿinān-ı beyānī ṭaraf-ı ʿulüvv vü ġulüvve müstemil olmaya. Īrād u ityānı meyān-ı mutaṣarrıfān-ı fenn-i beyānda müsevvaġ u mücāz ve bāʿiş mezīd-i luṭf-i istiʿāre [M-36a] vü mecāzdur. Bināʾen ʿalā haẕā her çend bu çāker-i ārzu-mend cenāb-ı ḥayāt-baḫş-ı cennāt-meʾābıñ eşnāʾ-i beyān-ḥıbābında ḳaṣd-ı işbāʿ ü taṭvīl ve

---

[1] Neşr: NP'de yok.
[2] iḳtidāʾ-i: iḳtidār-ı M.
[3] muʿciz-nişān: muʿciz-nişāna M.
[4] Ar: Her zaman ve her anda.
[5] Ar: "Sen de onların tuttuğu yola uy." (En'am 6/90)
[6] Ar: Aşk ve teselli birbiri ardınca nöbetleşe geldiği sürece boş kalmasın.
[7] mütenebbī-i: mütebennī-i M.
[8] māḳāżī-i: ḳāżī-i NP.
[9] Ar: Öncekilerin sonrakilere nice şeyler bıraktıklarına dair övünç iddiaları ayırım noktasıdır.
[10] nidālarına: nediyyleri M.
[11] Ar: Gerektiği ve layık olduğu gibi.
[12] istibāḳ ve: M'de yok.
[13] maḳāl-i ṭarī vü: maḳāl ü M.

tef-i mihr-i bāhirü'l-iltimāʿ iltiyāʿıñ sevret-i teʾsīrini zamān-ı taḳrīrde lā-māḥāle ġulüvv-i muḥāle taʿvīl eylese keşret-i vecd ü maḥabbetden medlūlāt-ı elfāẓ-ı bī-tenāhī[1]-i kemāhī muḥīṭ-i künh-i vülūʿ olmaḳ mümteniʿu'l-vuḳūʿ olup ḥadd-i īcāzdan rütbe-i ıṭnāb belki pāye-i müsāvāta ḫurūc-ı muḥāl ü neşīb-i vāḳiʿ-i ḥālden firāz-ı ḳarār-gāh-ı ġulüvv belki ākām u tilāl-i mübālaġaya ʿurūc ʿadīmu'l-mecāl olur. (Naẓm)

[fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün] Remel
Nūr-i ʿaynī z'ān sebeb devrī be-ṣūret-i ez-naẓar
ʿAyn-ı nūrī z'ān cihet ez-dūr nezdī kī be-mā

Gerçi dūrī çeşm-i cānem rūşen-est ez-mihr-i tu
Āftābī z'ān sebeb ez-nūr-ı mī bīnem turā[2]

(Neşr) Lā-cerem licām-ı kümeyt-i tīz-tek-i ḫāme mızmār-ı fesīḥü'l-enḥāʾ-i nāmede irḫā ve tevaġġul-i teṣannifāt-ı kelām ile ʿarż-ı mā-hevāʾü'l-merām ircā olunmayup (naẓm)

[fe'ûlün mefâ'îlün fe'ûlün mefâ'îlün] Tavîl
Ve innī ḳaṭʿatü'l-ketbe ʿankum li-ennenī
Ḥasedtu kitābī keyf yelḳāküm ḳablī[3]

(neşr) mażmūn-ı muḥabbet-pezīri ile ilḳāʾ-i meʿāẕīr ü ḥasb-i ḥāl bu minvāl üzere[4] taḳrīr olınur ki şāhid-i iḫlāṣ-ı dīrīne -ki zīnet-fezā-yı kāşāne-i sīne-i bī-kīnedür- ḫalvet-serā-yı cinānda cilve-künān iken cenāb-ı mekārim-menāblarından bir mektūb-ı bedīʿu'l-üslūb ki girībān-ı beyānı ezrār-ı esrār ile müzerrer ve rıḳḳ-ı raḳīḳü'l-meʿānī ve celīlü'l-mebānīsi -ki kār-gāh-ı Mānī'ye şānīdür- kilk-i ser-tīz-i fikr-i ḫayāl-engīz ile muḥarrer olup elfāẓ-ı feṣāḥat-ı ittisām belāġat-irtisāmı (naẓm)

[fe'ûlün mefâ'îlün fe'ûlün mefâ'îlün] Tavîl
Kitābün maʾāniyīhu ḫılāle süṭūrihī

[1] bī-tenāhī: bī-tebāhī M.
[2] Far: Sen gözün nurusun, o sebeple suret itibarıyla gözden uzaksın. Nurun ta kendisisin (gözüsün), böyle olduğun için uzaktan da bize yakınsın. Uzaksın ama benim ruhumun gözü senin sevginden (güneşinden) dolayı aydınlıktır. Güneş olduğun için seni nurdan görüyorum.
[3] Ar: Kestim size mektup yazmayı çünkü sizinle nasıl benden önce buluşur diye mektubumu kıskandım.
[4] üzere: M'de yok.

Leʾālī fī dürci dirārīye fī burci[1]

(neşr) feḥvāsına mā-ṣadaḳ olduġı muḥaḳḳaḳ ve kelimāt-ı leṭāfet-ittisāḳ-ı berāʿat-intisāḳı (naẓm)

[fe'ûlün mefâ'îlün fe'ûlün mefâ'îlün] Tavîl
Suṭūru sevādin fī beyāżin ke-ennehū
Ḥuṭūṭu ġavalin fī ḥudūdi ġavānī[2]

(neşr) maġzasına maẓhar olduġı muḳarrerdür. Vürūd u[3] vüṣūl ve ol mecelleden *ke-vaṣlı suʿād ve ʿomr-i Maʿād*[4] dil-i mültāʿ-i mültāḥa kemāl-i salvet ve irtiyāḥ [M-36b] ḥuṣūl buldı. (Naẓm)

[fe'ûlün mefâ'îlün fe'ûlün mefâ'îlün] Tavîl[5]
Etānī kitābun yefżaḥu'r-ravża saṭruhū
Ve yenhelu min ravżı'z-zelāḳati ḳaṭruhū

Beyāżun ke-ḥaddi'l-ḥūri ḥusnen muṭarrazu
Bi-hattı'l-miski iz fāha ıtruhū[6]

(Neşr) Ḫılāl-i kelāmda īẕān u iʿlām olınan ʿazīz-i nīkū-ṭarz ve pārsā-yı ʿibādet-verzüñ ḫuṣūṣī izʿān ü naẓar-ı diḳḳat ile imʿān olınup dāʾire-i mütesʿe-i imkānda olan saʿy-i firāvānda terk-i taḳṣīr ü tefrīṭ ve güş-i recā vü mebġātı şunūf-ı ṣunūf-ı müsāmaḥāt ile teşnīf ü taḳrīṭ olunmışdur. Ḥaḳḳā ki meşreb-i ḫoş-güvār zühd ü taṣavvufdan ṣāḥib-i ḥaẓẓ-ı evfer ü evfā kürsiyy-i taʿarruf ü taṣarrufda müfessir-i sırr-ı ***innehū yaʿlemu's-sırra ve aḫfā***[7] olup mektūb-ı feṣāḥat-bünyānda tibyān olduġından ziyāde ceẕbe-i İlāhiyye'ye vāṣıl olduġına ʿilm-i żarūrī ḥāṣıl oldı. Maḥremān-ı sürādıḳ-ı salṭanatdan baʿż muḳarrebān-ı devlete terbiyye vü imtidāḥ ve zinād-ı neşr-i feżāʾili iḳtidāḥ olınup inşāʾllāhu teʿālā yevmen-fe-yevmen sebeb-i tezāyüd-i ḥüsn-i iʿtiḳād ve bāzār-ı iʿtibārda nuḳūd-ı riʿāyet-i bī-ġāyeti intikād olmaġla mesrūr ü mübeḫḫec ve nihāyet-i emniyyeti eyser-i vücūh üzre meysūr ü münecceḥ olur. Ḫılāl-i

[1] Ar: Satır aralarındaki manaları bir burç içindeki inci kutusunun incileri gibi bir mektup.
[2] Ar: Beyazlar içindeki siyah satırlar adeta güzel kadınların yanaklarındaki misk çizgileri.
[3] Vürūd u: Vürūda M.
[4] Ar: Suad'a vuslat ve Maad'ın ömrü gibi.
[5] Son mısra vezne uymamaktadır.
[6] Ar: Bana öyle bir kitap geldi ki Huri yanağı gibi bembeyaz güzel [kâğıdın] misk çizgileriyle hoş kokusu etrafa yayıldığında bahçeler satırlarından utanır, damlalar güzel konuşma bahçelerinden beslenir.
[7] Ar: "O, gizliyi de bilir, ondan daha gizli olanı da." (Tâ-Hâ 20/7)

maḳalde nedret-i maḥṣūl-ı ḳażādan iştikā ve nemārıḳ-ı bess-i şekvāya ittikā olunmış vasaṭ-ı semā-i īḳānda ehille-i ecille-i edille tābāndur ki hūş-mend-i pes-niger-i pīş-bīn ol müdebbir-i ʿibret-güzīndür ki ʿāḳıbet-i ḥamīde ve meġıbbe-i müfīde ümīdine nādiyāt-ı umūrda ẓuhūr bulan fütūr-ı müżāyaḳa ve fütūra ṣābir ü müteraṣṣıd vüfūr-ı ġanīmet ve fevz-i ġābir ola. Bi-ḥamdi'l-lāhi sübḥānehu ẕāt-ı kiyāset-simātuñuz (naẓm)

[fe'ûlün mefâ'îlün fe'ûlün mefâ'îlün] Tavîl
Baṣīrun bi-ʿuḳābu'l-umūr bi-raʿyihī
Ke-enne le-hū fī'l-yevm-i ʿaynen ʿalā ġadi[1]

(neṣr) maġzā-yı naġz-ı pür-maġzı üzre manẓara-i ḥālden ḳażā-i ʿālem-i istiḳbāle nāẓır ve ṭabʿ-ı veḳḳād-ı naḳḳāduñuzda taṣavvur-ı[2] maʿḳūlāt-ı ṣāniyye taṣdīḳ-i ḥaḳāʾıḳ aʿyān-ı ṣābite gibi ḥāżırdur. Sāye-i ʿizz ü celālinde istiẓlāl itdügiñüz insān-ı aʿyān aʿyān-ı insān [M-37a] ḥażretlerinüñ ḥüsn-i civārlarında iḫtiyār olınan żayḳ u iḳtār ve faḳr u iʿsār fevāʾid-i küber ü menāfiʿ-i uḫerden rāciḥ ü sebeb-i sülūk-i menāḥic-i menāciḥdür. Bu bābda ḳalb-i keṣīrü'l-inḳılābı tereddüd ü teleddüdden iḫlā vü fitne-engīz-i ḫāṭıra-i gün-ā-gūnı beled-i ḫaled-i ḫuld-nümūndan iclā idüp ol ḥarem-i keremde ilḳā-i ʿaṣā ile terk-i leʿall ü ʿasā eylemek her vechle enseb ve ṣāvāba aḳrebdür. Ser-ı ṣadāḳat-efser āstān-ı ḫużūʿ üzre mevżūʿdur ki gāh u bī-gāh bu ṣıddīḳ-i devlet-ḫᵛāh-i nāme-i nāmī ve müşerrefe-i girāmī ile teşrīf ve ebniyye-i müʾālefe-i sālife taşrīf olınup ʿāmil-i vüdd-i keṣīr ʿalā şerīṭatü't-tefsīr iżmār belki vülāʾ-i ḳadīme ʿāʾīd olan żamīr-i maḥall-i iżmārda ihtimāmen iẓhār olunmaġa teveccüh yesir ve devāʾ-i bürrü's-sāʿa-i mektūb-ı merġūbları ile müdāvāt-ı ḳalb-i kesīr olına. (Ḳıṭʿa)

[fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün] Remel[3]
Bāḳī cāh-ı tu bī-zevāl u penāh-ı tū ʿavn-i ḥaḳḳ
ʿOmr-i tū bī nihāyet u fażl-ı tu bī-şumār

Aḥbāb-ı ḫānedān-ı tu ez-ḳadr ser-bulend
Enṣār-ı bār-gāh-ı tu ez-bāḫt pāydār[1]

[1] Ar: Adeta bir gözü vardır bugünden yarını gösteren, [onunla] işlerin akıbetini görür.
[2] taṣavvur-ı: muṣavver-i M.
[3] İlk mısra vezne uymamaktadır.

(Neṯr) *Bāde naṣṣi'l-nūni ve'ṣ-ṣād mā ṣadıyyi ʿāşıḳ ṣād ve ṣaddı maʿşūḳun ṣādd.*[2]

[1] Far: Senin şan ve şerefin zevalsiz olsun. Ömrün nihayetsiz ve faziletlerin sayısız olsun. Senin hanedanının sevenleri kıymet ve kadr yönüyle başları dik olsun. Senin bargahının ona yardımcı olanlar baht yönüyle kalıcı olsun.

[2] Ar: Nûn ve sâd'ın nassı sebebiyle susamış aşığın susuzluğunu çektiği şey giderilmiş; direnen maşuğa da mâni olunmuştur.

SONUÇ

Türk edebiyatında inşâ ve münşeât türü üzerine yapılmış olan çalışmalar henüz yeterince kâmil bir seviyeye ulaşamamıştır. Kütüphanelerde gün yüzüne çıkarılmayı bekleyen birçok münşeât ve inşâ örneği bulunmaktadır. Öte yandan Osmanlı'nın, hezarfen sayılabilecek seviyede mâhir bir devlet adamı ve âlimi olan Okçuzâde Mehmed Şâhî, kaynaklarda münşîliği ile meşhur bir zât olarak zikredilmiş olsa da bu mahareti üzerine yapılmış çalışmalar oldukça mahdut seviyede kalmıştır.

Bu tez çalışmasında Osmanlı'nın en önemli münşîlerinden olan Okçuzâde Mehmed Şâhî'nin Münşe'âtü'l-inşâ adını verdiği münşeâtının tenkitli metni ortaya konularak incelenmiştir. Yapılan araştırma ve incelemeler sonucunda varılan sonuçlar şu şekildedir:

Okçuzâde Mehmed Şâhî münşeâtını nişancılık yaptığı zamanlarda yazmış olduğu mektuplardan derlemiş, tekaüd zamanlarında bu mektuplara bir mukaddime yazarak eserinin adını Münşe'âtü'l-inşâ koymuştur.

Türkiye ve dünya kütüphaneleri taranmış ancak Münşe'âtü'l-inşâ'nın müellif hattına ulaşılamamıştır. 1038 (1629) yılında istinsah edildiği bilinen İstanbul Ünivesitesi Nadir Eserler Kütüphanesi 3105 demirbaş numarasında bulunan nüshanın müellif hattı olduğu tahmin edilse de yapılan incelemeler sonucunda bunun mümkün olmadığı anlaşılmıştır. Öncelikle Okçuzâde'nin bilinen el yazısı ile yazılmadığı anlaşılan nüshada eksik mektuplar ve bir nişancının yapması mümkün olmayan imlâ hataları söz konusudur. Eserin en kâmil nüshaları Tire Necip Paşa Kütüphanesi ve Mısır nüshalarıdır. Yine de incelenen nüshaların hepsinde ya bazı mektuplar ya da mukaddime kısmı eksik yazılmıştır. Nüshaların hiçbiri kurduğumuz mukayeseli metne göre tam değildir.

Münşe'âtü'l-inşâ'nın incelenen tüm nüshaları bir araya getirildiğinde eserin bir mukaddime ve 96 adet mektuptan oluştuğu anlaşılmaktadır. Bazı nüshalarda bu mektuplardan birkaçı birleştirilerek tek mektup olarak istinsah edilmiştir. Münşeâtta yer alan dört adet mektubun ise tamamı Arapçadır.

Münşeâtın mukaddimesi hem Okçuzâde Mehmed Şâhî hakkındaki otobiyografik bilgiler hem de dönemin uygulmaları açısından önemli bilgiler ihtivâ etmektedir. Hasancanzâdelerin yönetimde söz sahibi olmalarından şikayet eden münşî, başına gelenlerin de Hoca Sadeddin ve oğulları yüzünden olduğunu dile

getirmektedir. Damad İbrahim Paşa ve Şeyhülislâm Yahyâ'nın himâyesindeki grubun içinde yer almış olan Okçuzâde, belki de bir nasipsizlik eseri kıymeti bilinememiş bir münşîdir. Bu bilgilerden yola çıkarak 16 ve 17. yüzyıllarda Hocazâdeliler ve karşı cenâhında olanlar şeklinde iki gruplaşmadan söz etmek mümkündür. Hoca Sadeddin ve oğullarının yönetimde nüfuzunun artışı, bu dönemin siyasal ve edebî muhitleri üzerinde yapılan çalışmalarda göz ardı edilmemesi gereken bir unsur olarak karşımıza çıkmaktadır. Öte yandan eserin ihtiva ettiği cülusnâme, ilâmnâme ve nasihatnâme türü mektuplar üzerinden de eserin tarihî bilgiler ihtiva ettiği muhakkaktır.

Münşeâtta Okçuzâde'nin, *"bende-zāde Muḥammed'üñ..."* rü'ûs defterine kaydını talep ettiği mektuptan yola çıkarak Ahmed Vaki' Efendi dışında Muhammed adında bir oğlu daha olduğu tahmin edilmektedir.

Okçuzâde münşeâtının kaynaklarda sözü geçen nüshaları incelendiğinde ortaya çıkmış olan önemli bir sonuç da zikredilen tüm nüshaların Münşe'âtü'l-inşâ metni ile aynı olmadığıdır. Bu noktada kaynaklarda ve kataloglarda zikredilen, yurt içi ve yurt dışındaki tüm nüshalar ulaşılabildiği kadarıyla incelenmiş ve birçoğunda "Hâzâ Kitabu İnşâ'-i Okçuzâde" başlığına rastlanmıştır. Bu metin Münşe'âtü'l-inşâ'dan tamamen farklı, kitabet kalemine yeni girmiş olan biri için hazırlanmış bir klavuz kitap mahiyetindedir. Okçuzâde'nin telif ettiği bir eser olmaktan öte farklı kişiler tarafından yazılmış mektup örneklerini de ihtiva etmektedir.

Münşe'âtü'l-inşâ'da Okçuzâde Mehmed Şâhî'nin edebiyattan tasavvufa, İslamî ilimlerinden İlkçağ ilimlerine, sosyal hayatın en ince anekdotlarından sanatsal terimlere, Arap ve İran coğrafyalarındaki tarihî bilgilerden efsanelere kadar birçok sahada söz sahibi bir âlim olduğu söyleyebiliriz. Öte yandan baştan sona Arapça yazmış olduğu mektuplar ve Arapça ve Farsça manzûmeleri de onun bu dillerdeki vukûfiyetini göstermesi açısından son derece önemlidir.

Münşe'âtü'l-inşâ'nın kütüphanelerde kayıtlı nüshaları incelenirken Süleymaniye Kütüphenesi Esad Efendi Bölümü 3330 numarada kayıtlı bir münşeât mecmuasının içerisinde Abdülkerim Çelebi'nin münşeâtına rastlanmıştır. Daha önce hiçbir kataloglama ve araştırmada sözü geçmemiş olan bu nüshanın Abdülkerîm Çelebi'nin münşeâtı ile ilgili çalışmalarda literatüre katkı sağlaması umulmaktadır.

İncelemeye tâbi tuttuğumuz çalışma Okçuzâde Mehmed Şâhî hakkında içerdiği biyografik bilgiler, dönemin uygulamaları hakkındaki eleştirileri ve mektupların muhtevaları açısından oldukça önemli konular ihtiva etmektedir. Bunun yanında Okçuzâde'nin bir münşî olarak maharetini ortaya koyması ve münşeât türü özelinde 17. yüzyıl nesir edebiyatına ışık tutması bakımından önem arz etmektedir. Kâtiplik müessesesinin Okçuzâde'nin deyimiyle salt teknik bilgilerle yürütülmesi mümkün olmayan, edebî ve ilmî derinlik isteyen bir müessese olduğundan hareketle Münşe'âtü'l-inşâ edebiyat faaliyetlerinin yanında resmî yazışmaların çerçevelerini netleştirmek bakımından da destekleyici bir eserdir.

SÖZLÜK

Āb-rūy: Yüz suyu, şeref, haysiyet.

Ābdār: Sulu, taze.

Abīd: Kul, köle.

Aġrāż: Maksatlar, niyetler.

Aḥdāḳ: Göz bebekleri.

Āhenīn: Demirden yapılmış, demir gibi sağlam.

Āḫer: Başka bir şekilde.

Aḥfāş: Evde bulunan metalar, eşyalar, ıvır zıvır.

Aḫlāf: Gelecek nesiller.

Aḥnā: Etraf, civar.

Aḥnāş: Yılan. Avlanan hayvan cinsleri.

Aḥrār: Hür olanlar.

Aḥyāz: Kapalı bir yerin bölümleri, adalar, bölmeler.

Ākām: Tepeler.

Aḳbeḥ: Çirkin.

Aḳdem: Kudretli, merhametsiz, kahraman.

Aḳmār: Kamerler, aylar.

Aḳṣā-yı emel: Erişilmek istenen en büyük emel.

Aḳṣā: Uzak.

Aḳvāt: Azıklar, yenilecek şeyler.

Aḳyāl: Büyüklerin yüzünü döndüğü yer.

Ālāf: Binler.

Ālām: Acılar, elemler.

Ālūde: Bulaşmış, bulaşan. Dolu. Kirli. Suçlu, günahkâr.

Āmācgāh: Hedef noktası.

Āmed şud: Gidiş geliş.

Aʿcām: Acemler, Arap olmayanlar.

Aʿdā: Düşmanlar, rakipler.

Āʾil ü āʾib: Geri dönen.

Āʾil: Bulanık su, yoğun süt, çökmeye yüz tutmak. Yoğun ve koyu olan.

Aʿlāḳ: Bir şeyin kıymetli olanı.

Aʾmāl: İşler, ameller.

Aʿmār: Ömürler.

Aʾnāḳ: Boyunlar, gerdanlar.

Aʿẕār: Özrü belirtmek.

Ārām-dih: Dinlendirici, huzur veren.

Ārāste: Süslü, süslenmiş.

Arż-ı şaḥāḥ: Cimri, hırslı.

Ārzū-mend: Arzulu, hevesli.

Aṣdāf: Sedefler.

Āsmān-pīrā: Asumanı süsleyen.

Aşḳar: Al renkli at.

Āşūb: Karışıklık, kargaşalık.

Āşüfte: İşveli, çekici, oynak, ahlaksız kadın.

Aṭnāb: Çadır ipleri, ağaç kökleri, vücuttaki sinirler.

Āvine: Zamanlar, dakikalar, şimdi ve sonra.

Āzerm: Utanç.

Āẕīn: Süs.

Bā-nāle: İniltili.

Bā-reyn: Günahkâr, kabahatli.

Bā-taʾaṣṣul: Sağlam, köklü, asil, güçlü, kök salmış ağaç.

Bād-senc: Rüzgâr ölçer. Kibirli ve ham. Düşünceli insan.

Bād: Sebep.

Bādiye: Çöl, sahra.

Baġıyyet: Talep edilen şey.

Bāġī: Devlete isyan etmiş.

Baġżā: Aşırı kin, kötü niyet.

Bāhir: Açık, güzel, parlak.

Bāhir: Apaçık.

Baḫşende-i kām: Bağışlayan, ihsan eden.

Bāḳıʿa: Dâhi kimse. Bedbahtlık, zorluk, kötülük.

Balġam-ı belā: Kan, balgam, sarı safra, kara safra.

Bāliş: Sırt yastığı.

Bām: Çatı, dam, kubbe, gök kubbe.

Bānū: Soylu kadın, hanım.

Bāʿ: Kulaç ölçü birimi.

Bār-āver: Meyve veren, meyveli.

Bār-yāftegān: Bir emir huzuruna kabul edilen, şerefyâb olan.

Bārdān: Kap kacak koyulan şey, çuval, heybe.

Bārgāh: Makam, huzur.

Bāriḳa: Şimşek, yıldırım parıltısı.

Bāriʿ: Kâmil olmak.

Başīr: Gören. Anlayışlı, basiretli.

Basṭ: Yayma, döşeme, sözü uzatma.

Be-hem: Toplu, bir arada, hep beraber.

Be-her-ḥāl: Her durumda, mutlaka.

Bed-fermā: Kötülük emreden.

Bedīdār: Açık, belli.

Bedīl: Karşılık, bir şeyin veya birinin yerini alan.

Bedraḳa: Refakat eden, devamlı yanında giden.

Beġy: Zulm sebebiyle azgınlık, hak yoldan çıkma.

Behcet: Güzellik.

Behem: Toplanmış.

Beliyyāt: Belalar, dertler, sıkıntılar.

Belʿ: Yutmak, emmek.

Belvā: Telgraf.

Benān: Parmak uçları, parmaklar.

Bende-i ḥamīm: Yakın, sadık dost.

Ber-dūş: Omuz üstünde, sırtta. Serseri.

Ber-ḳarār: Aynı kararda durmak.

Ber-kemāl: Kemal üzere, tam ve yolunda, mükemmel.

Berāhīn: Buhranlar, deliler.

Berāʿat: Güzellik ve olgunluk açısından benzerlerinden üstün olma.

Berārī: Çöller ve ekilmemiş topraklar.

Berhene: Delil, bürhan getirmek.

Berīḳ: Parıltı, ışık.

Berr: Kara toprak. Hayır sahibi, salih kişi. Semere, meyve.

Beşş: Açığa vurma.

Beste: Bağlanmış, kapalı.

Beşāşet: Güler yüzlülük.

Beṭānet: Karnın doyması.

Bevādir: Birdenbire zuhur eden şey.

Bevākīr: Çabuk yetişen meyveler.

Bevr: Helâk olmuş.

Beyne'l-enām: Halk arasında.

Beynūnet: Ayrılık, ayrılmak.

Beẕl: Esirgememek, bol bol verme, sarf etme.

Beẕl: Sarf etme, harcama.

Beẕr: Ekin, yeri ekmek.

Bī-çūn: Emsalsiz, şeriksiz.

Bī-emtene: Engebesiz, ayıpsız, zayıfsız, zafiyetsiz. Şek, şüphe.

Bī-hūş: Aklı başında olmayan, kendinden geçmiş, baygın, şaşkın.

Bī-hücūd: İstirahat etmeyen. Gece yatmak. Yatsı namazı. Uyanıklık içinde.

Bī-imtirā: Şüphesiz.

Bī-meyn: Yalansız.

Bī-tevaḳḳuf: Durmaksızın.

Bī-ṭāḳa: Eşsiz, takatsiz.

Bi'l-külliye: Bütün bütün, tamamen.

Bīdād: Zulm, eziyet.

Bīḫ: Kök, kaynak, temel.

Biḥār: Denizler.

Biʾr: Kuyu.

Birr: İyilik, hayır.

Bīrūn: Fazla, aşkın, dış.

Bisāṭ: Halı, kilim.

Bişār: Altın, gümüş, kakmalı işlemeler, takatsiz, halsiz, esir, kul, köle.

Bīşe: Orman, koruluk.

Biżāʿat: Sermaye, mal. Tahsil olunmuş ilim.

Bīzār: Bıkmış, bezmiş, rahatsız.

Buġāṣü'ṭ-ṭayr: Küçük kuşlar.

Buġāt: Asiler.

Būm: Baykuş.

Buʿād: Uzak.

Buṭāḳa: Yazılı kâğıt.

Buṭlān: Batıl olma, hükümsüzlük.

Büdelāʾ: Yediler (veliler).

Büdūr: Süratle geçmek, ileri geçmek, müsabaka etmek.

Bühtān: İftira.

Bülāl: Islaklık.

Bülġat: Geçinmeye yetecek kadar olan şey.

Bürd-bārī: Sabırlılık, ağırbaşlılık.

Bürehne: Çıplak, açık, yalın.

Bürr: Buğday.

Bürūḳ: Yıldırım çarpması.

Bürūmend: Verimli.

Bürūz: Zuhur etme.

Büyūt: Evler, haneler.

Cāme: Elbise.

Cān-güdāz: Cana işleyen, can eriten.

Cāşim: Yüzü koyun yatma.

Cāvīd: Sonsuz, ebedî.

Cāy-gīr: Yer tutan, yerleşmiş bulunan.

Cāy: Yer, mahal.

Cāzim: Kesin karar veren, anlayan, kavrayan, idrak eden.

Cebīn: Alın.

Cedāʿ: Yağmur, rahmet, kazanç fayda.

Cedāvil: Nehirlerin hududu.

Cedīr: Uygun, münasip, yaraşır.

Cehren: Açıkça, yüksek sesle.

Celādet: Cesurluk, yiğitlik.

Cemīle: Birinin gönlünü almak için yapılan hareket.

Cenān: Kalp, gönül. İnsan toplulukları.

Cenb: Yan, taraf.

Ceʾş: Gönül ıstırabı.

Cerād: Çekirge.

Cerāʾid: Gazeteler, cerideler.

Cerāʾim: Suçlar, günahlar.

Cerḥ: Yaralanma. Bir iddiayı çürütme.

Cesīm: Büyük, geniş, önemli.

Cevā: Uzun kronik hastalık, sevginin ve acının coşkusu veya kederi.

Cevārī-i münşeʾāt: Yüksek yelkenli gemiler.

Cevāriḥ: Avcı hayvanlar, pençe gibi koparıcı organlar.

Cevdet: İyilik, güzellik, hoşluk, tazelik.

Cevher: Öz.

Cevşen-i nüh-tūy: Dokuz tabaka. Dokuz burgulu cevşen.

Ceyş: Asker, ordu.

Cezālet: Sözde düzgünlük, telaffuzu sert olan kelimenin söylenişi.

Cezīl: Çok.

Ceẕlān: Mutlu, sevinçli.

Cibāh: Alınlar.

Cidd: Gayret, cehd.

Cilbāb: Örtü, ferace.

Cilveger: Cilveli, tecelli eden.

Cirm: Cisim, hacim.

Cūyā: Arayan, isteyen.

Cüdrān: Çeper, duvarlar.

Cümān: Gümüş tabak, inci, takı.

Cünbān: Sallanan, hareket eden.

Cünūd: Askerler, ordular.

Cüṣūm: Ekinlerin boy atması, çömelip oturmak.

Cüvāriş: Yemeği hazmettirmesi için yenen bir şey, iyileştirici şey.

Cüyūş: Askerler, ordular.

Çālāk: Hareketli, çevik.

Çār-bāliş: Hükümdarların oturduğu dört başlı yastık.

Çehār-gāne: Yunan'da ahlat-ı erbaa.

Çehre-perdāz: Ressam.

Çīde: Toplanmış, derlenmiş.

Dāfiʾ: Def eden, kovan.

Dāfiʿü'l-ʿanā: Meşakkati defeden.

Daḳīḳ: Çok iyi, doğru işleyen.

Dāmiʿ: Ağlayan, ağlamaklı olan.

Dāniş-āmūz: Bilgi öğreten.

Dāʿī: Dua eden kişi. Bir şeyin olmasına sebep olan şey.

Dāʾibü'l-ḫunūʿ: Devamlı boyun eğer.

Dāʾir: Dönen, devreden.

Dāʾire-i muʿaddelü'n-nehār: Ekvator.

Ḍarīr: Kör.

Dārū-gīr: İlaç tutan.

Debīr: Kâtip, akıl danışılan kişi.

Debīr: Yazıcı, kâtip.

Delāl: İşve, cilve.

Delv: Su kovası, kova burcu.

Dem-serdī: Soğuk nefeslilik.

Dem: Kan.

Demʾ: Gözyaşı.

Dendān: Diş.

Denef-i ġarām: Devamlı hasta olmak.

Denef: Ağır hastalık.

Denn: Feryad etme, bedenin küpü.

Deʿāvāt: Davetler, dualar.

Deʾb: Usul.

Der-gūş: Kulağı tıkalı.

Der-yüze: Dilencilik, dilenci.

Derārī-nümūn: Yıldıza benzeyen.

Derec: Dereceler.

Derhem: Dağınık, karışık, incinmiş.

Derīçe: Küçük kapı.

Derk: Anlama, idrak etme, kavrama. En aşağı tabaka.

Dest-āvīz: Küçükten büyüğe verilen ufak hediye.

Dest-gāh: Tezgâh. Kudret, iktidar.

Dest-yārī: Yardım, muavenet.

Devān: Koşan.

Devāt: Divitler.

Devdā: İpek tellerini temizleyen esnaf.

Devlet-ḫᵛāh: Mevki, servet düşkünü.

Deycūr: Karanlık.

Deyden: Âdet, gelenek.

Dıraḫş: Nur, ışık, dua.

Dırāz: Uzun.

Dil-cū: Gönül çeken.

Dilāʾ: Kovalar, yumuşaklık.

Dimāʾ: Kanlar.

Dirāset: Öğretmek.

Direfş: Bayrak, sancak.

Direm-ḫarīde: Para ile satın alınmış.

Direng: Gecikme, oyalanma, yavaşlık, durma, dinlenme, karar.

Dīrīne: Eski âlimler. Eski, kadim.

Dūhte: İğne ile dikilmiş.

Ḍulūʿ: Kenarlar, eğri yer.

Dūr-bīn: Uzak gören.

Dūr-mānde: Ayrı kalmış, uzak kalmış.

Dūr-pāş: Uzak.

Durbet: Alışmak, uzmanlaşmak.

Dūş: Omuz.

Dūşīzegān: El değmemiş, genç bakire kızlar.

Dühūr: Zamanlar, devirler, alemler.

Dümūʾ: Gözyaşı.

Dür-pāş: İnci dağıtan.

Düşvār-pesend: Güç beğenen.

Düşvār-yāb: Zor bulunan.

Düşvār: Zor, güç.

Düvāzdeh-gāne: On ikilik.

Eblaġ: Çok beliğ, çok etkili.

Eblaġ: Çok etkili.

Ebṣār: Gözler.

Ebṭāl: Yiğitler, cenkçi kahramanlar, battal.

Ecānib: Ecnebiler, yabancılar.

Eclā: Açık, aşikâr, aydın.

Eclāf: Adı yüzsüz kimseler.

Ecnād: Askerler.

Ecniḥa: Kanatlar.

Ecrā: Akıtmak.

Edʿiyye: Dualar, niyazlar.

Efānīn-i kelām: Çeşitli tarzlardaki söz.

Efāʿī: Yılanlar.

Efāvīc: Topluluk, güruh, kalabalık.

Efḍāl: İhsanlar, çok faziletli. Çok üstün.

Effāk: Yalancı, iftiracı.

Efrāẖte: Yükselmiş, yukarı kalkmış, yüceltilmiş.

Efrāşte: Yükselen.

Efrūẖte: Parlamış, tutuşmuş.

Efrūzdan: Yakan, parlatan, tutuşturan.

Efser: Taç, iklil.

Efzā: Oturan.

Eġānī: Şarkılar, türküler, nağmeler.

Ehdāb: Dallanıp budaklanma.

Ehdāf: Mürtefi, yüksek şey ve nişan manasına olan hedefin cemi.

Eḥimmā: Akrabalar, yakınlar.

Ekīde: Sağlam, muhkem, metin, kuvvetli, sarih, kati.

Ekl: Yeme.

Ekṣār: Çok zengin.

Ekyās: İçinde altın ve gümüş olan keseler. Zeki kişiler.

Elbāb: Akıllar.

Elḥān: Nağmeler.

Elḥāẓ u āmāḳ: İki gözün ucu, pınarı.

Elḥāẓ: Göz ucuyla bakışlar.

Elṭāf: Lütuflar.

Elviye: Livalar, sancaklar.

Emākin: Yerler, mevkiler.

Emānī: Dilekler, istekler, arzular.

Emcād: Ulu kimseler. Şan, şeref.

Emṭār: Yağmurlar.

Emzice: Huylar, meşrepler.

Enāmil: Parmak uçları.

Enbühī: Üst üste yığılmak.

Endāḫte: Atılmış.

Endāz: Kumaş.

Endūh: Gam, keder.

Endūḫte: Üst üste yığmak.

Enfāl: Ganimetler.

Enfās: Nefesler.

Engüşt: Parmak.

Enḥā: Etraf, çevre.

Enḥāʾ: Cihetler, taraflar.

Enseb: Uygun.

Enṭaḳ: Çok iyi, akıcı söz söyleyen.

Enẓār: Nazarlar, bakışlar.

Eʿādīye: Düşmanlık.

Ercaḥ: Çok üstün.

Ercāʾ: Taraflar, etraf, nahiyeler.

Ervaʿ: Allah korkusu.

Erzānī: Layık, değer. Kolay olarak verme. İhsan etme.

Esālīb: Üsluplar.

Esāṭīn: Direkler.

Esb: At.

Esbāb: Kap, kacak.

Esfār: Seferler, yolculuklar, kitaplar.

Eṣīl: Eski, kadim şey.

Eṣḳāʿ: Nahiyeler.

Eṣniye: Senalar, övgüler.

Esʿad-ı ibbān: En mutlu zaman.

Esʿad: Çok hayırlı, pek mutlu.

Eṣṣaḥ: En sahih.

Esvāḳ: Sokaklar, çarşılar.

Esvile: Sorgular, sualler.

Eşheb: Alacalı, kır at.

Eşvaḳ: Şevkler.

Etḳā: Çok perhizkâr, çok dindar.

Etḳiyā: Mütteki olanlar.

Eṭāʾib: Seçkin.

Eṭbāḳ: Tabakalar, katlar.

Evāḫır: Sonlar.

Evāmir: Emirler.

Evān: Zaman, vakit.

Evreng: Taht.

Evsāḫ: Kirler, pislikler.

Evṣāl: Vücudun oynak yerleri.

Evtād: Direkler, kazıklar.

Evṭār: İhtiyaçlar.

Evżāʿ: Durumlar, hâller.

Eymen: Çok kutlu.

Eẕhān: Zihinler.

Ezhār: Çiçekler.

Ezher: Çok beyaz, parlak.

Ezmān: Zamanlar.

Eżʿāf: Katlar, bir şeyi iki kat yapan fazlalıklar.

Eżvāʾ: Daralma, zayıflama, daha parlak, aydın. Katıksız, aydınlık.

Eẕyāl: Etekler, zeyller.

Fāḫir: Övünen, iftihar eden, şaşaalı, övgüye layık.

Fāḳa: İhtiyaç, zaruret, yoksulluk.

Fākihe: Meyve, yemiş.

Fālıḳ: Suyun döküldüğü yer, bir ırmağın aktığı yer.

Farṭ: İfrat, aşırılık.

Fāside: Fesada uğramış, fesatçı.

Faṣl: Ayırma, ayrılma.

Fāyiḥa: Güzel koku.

Fayṣal: Kesin karar, katı hüküm.

Fażāḥat: Rezillik, edepsizlik.

Felaḳ u ġasaḳ: Tan zamanı ve akşamın ilk karanlığı.

Ferāġ: Dinlenme, huzur bulma, vazgeçme, ferâgat etme.

Ferāz: Yokuş, yükseklik, çıkış.

Fercām: Son, akıbet.

Ferec: Sıkıntı sonrası kolaylık, keder sonrası sevinç.

Ferīde: Eşsiz, nadir bulunan inci.

Feriḥ: Neşeli, sevinçli.

Fermān-dih: Emir veren.

Fermān-fermā: Buyruğu geçen, ferman buyuran.

Fermūde: Emir, ferman.

Fersād: Yıpratan, tüketen.

Fersūde: Eskimiş, yıpranmış, bozulmuş.

Feşān: İnci saçan.

Fevret: Dağın görünen yüzü ve arka taraf, öfkenin zirvesi.

Fevz: Zafer, kurtuluş, selamet.

Feyāfī: Sahralar, çöller.

Feyenāt: Saatler, vakitler.

Feyeżān: Taşma, coşkunluk, bolluk.

Feyfāʾ: Çöl, sahra, düzlük.

Feyyāż: Feyiz verici, çok bereketli.

Fezā: Artıran.

Feẕleke: Özet, hülâsâ.

Fikret: Düşünme.

Filiẕẕe: Et parçası.

Fiʾe: Topluluk, cemaat, güruh.

Firāset: Feraset, hızlı kavrama.

Firāz: Yokuş, yükseklik, çıkış.

Firistāde: Gönderilmiş. Resul, peygamber, elçi.

Fitne-engīz: Fitne koparan.

Fürāt: Hoş, içimi güzel tatlı su.

Fürūʿ u uṣūl: Dal ve gövde, teferruat. Ailedek yukarı (büyükler) ve aşağı (küçükler).

Fürūzān: Parlayan.

Füsḥat-serāy: Göz alabildiğince geniş yer.

Füşüvv: Bir haberin yayılması, bilinmesi.

Ġābir: Şimdiki zaman veya yakın geleceği ifade eden muzari sıgası.

Ġalebe: Galibiyet.
Ġālib: Üstün gelen, galebe çalan.
Ġalīl: Susuzluk harareti.
Ġallet: Hububat, ekin.
Ġalvāʾ: Abartı, isyan.
Ġāmıż: Anlaşılması güç, mübhem.
Ġamīn: Gamlı, kederli.
Ġāʾibān: Arkadan, gizlice.
Ġarf: Ağaç kabuğunu kazımak, suyu avuçlamak, kazandan yemeği almak, kurtarmak, alıp götürmek, etkilenmiş.
Ġars: Ağaç dikmek.
Ġāsıḳ: Akşamın karanlık vakti.
Ġāṣṣ: Kalabalık meclis.
Ġāşiye: Örtü, perde.
Ġavānī: ganiler. Süslenmeye ihtiyacı olmayan.
Ġavāyet: Azgınlık.
Ġavvāṣ: Yüzen, yüzücü.
Ġayāhib: Gece karanlıklar.
Ġayb u şehādet: Herkese görünen ve görünmeyen.
Ġāze: Makyaj, allık.
Gehvāre: Beşik.
Gerd-ālūd: Toza bulanmış.
Gerd: Toz, toprak.
Gerdūn: Dönen, devreden, dünya, sema, felek.
Germ: Sıcak, çabuk.
Germā: Sıcak hava, yaz.
Ġıbb: Son.
Ġışāve: Örtü, perde.
Gīr: Tutan.

Girāmī: Aziz, muhterem.

Girān-māye: Maddi ve manevi değeri yüksek.

Girībān: Elbise yakası.

Girih-küşā: Zorlukları halleden, düğüm çözen.

Girih: Düğüm.

Girīve: Uçurum, çıkmaz yol, sarp boğaz, içinden çıkılması zor durum, meşakkat.

Ġuluvāʾ: Serkeşlik, haddi aşma.

Ġumūm: Gamlar, tasalar.

Ġunc: Naz, işve, cilve.

Güne: Tür, nevi.

Ġunye: İhtiyaçsız olma, zenginlik, çare, mukim olma.

Ġurfe: Çardak, köşk, cumba.

Ġurre: Parlaklık.

Güş-güzār: Kulak veren, iyice dinleyen.

Güş-vāre: Küpe.

Güş: Kulak.

Güy: Top, küre.

Ġuzāt: Gaziler.

Gül-güne: Allık.

Güm-geştegān: Yolunu kaybetmişler.

Güm-kerde: Kaybetmiş, kaybolmuş.

Güm-nām: İsimsiz, şöhretsiz, unutulmuş.

Gümān: Zan, şüphe.

Gürīz: Kaçma, kaçış.

Güster: Yayan.

Güvāh: Şahit, delil.

Güzīn: Kollayan.

Ḫˇāb-ālūd: Uyku basmış.

Ḫ̌ān: Yemek, sofra, nimet, ikram.

Ḥabb: Tane, tahıl tanesi, tane hâlindeki ilaç.

Ḫabr: Âlim, bilgin.

Habṭ: Azaltmak, indirmek, bir malın fiyatının azalması, noksanlaşmak. Bir yerden bir yere nakletmek.

Ḫabṭ: Yanlış, hata.

Ḫacel: Utanma, utançlı. Gevşek ve uzun elbise.

Ḥācet-revā: ihtiyaçları gören.

Ḫācetmend: Muhtaç.

Ḥāciz: İki şeyi ayıran, bölen.

Ḥacle: Gelin odası.

Ḫaclet-resān: Mahcupluk veren.

Hādīü's-sebīl: Doğu yolu gösteren.

Ḫadşe: Vesvese.

Ḫafā: Gizli şey, gizlilik.

Ḫafaḳān: Yürek sıkıntısı.

Ḥafāvet: Şefkat.

Ḥāfıḳ: Ufuk nihayeti. Vuran, çarpan, çırpınan.

Ḫāfiye: Gizli sır.

Ḫafiyyāt: Gizli şeyler.

Ḥafr: Hendek kazma.

Ḥaḳīḳ: Haklı, müstahak.

Ḥalāvet: Hoşluk, tatlılık, zevk.

Ḥalbe: At yarışı pisti. Yarış için toplanan atlılar grubu.

Ḥalbe: Müsabaka için toplanan atlar, meydan. Her taraftan yardıma gelen insanlar.

Ḫālī: Baş, tenha, ıssız.

Ḥālī: Hallenmiş, süslenmiş.

Ḫalīc: Irmak, büyük kâse, ip, küçük gemi, boğaz.

Ḥalḳa-be-güş: Kulağı halkalı.
Ḥalḳa-cünbān: Kapı tokmağı.
Ḥall-kār: Tezhipte sulu altınla gölgeli tarzda yapılan süsleme.
Ḥamāme: Güvercin.
Ḥamāʾ: Akrabalık, kötü kokulu siyah gül, kızmak.
Hāme: Başın üst kısmı, tepe.
Ḥamīle: Kılıcı taşımaya yarayan kemer.
Ḥamīm: Yakın, çok sıcak, kızgın su. Çok sıcak nesne.
Ḫammār: Şarap yapıp satan sarhoş.
Ḫanāṣir: Parmakla sayma.
Ḫande-rīz: Gülüş saçan.
Ḫandīde: Gülen, gülmüş.
Ḥanīn: Bir şeye karşı duyulan şiddetli arzudan dolayı ağlama, inleme, feryad etme.
Ḥānūt: Ölü kefenine serpilen kokulu madde.
Ḫāʾife: Korkak.
Ḥāʾim: Bir işi azmeden, yapmak isteyen, bir işin peşinde olmak, vuslata susamış.
Hāʾimān: Şaşkın, başı dönmüş.
Ḥarāṣet: Ziraat, çiftçilik.
Ḥaraż: Hayırsız, menfaatsiz kişi.
Ḥarbe: Süngü.
Ḫarec: Zorluk, günah, zaruret.
Ḫārḫār: Gussa, kaygı.
Ḫarīde: Satın alınmış. Delinmemiş inci. Kız oğlan kız.
Ḥāris: Koruyucu, bekçi.
Ḫāṣ: Özgü.
Ḥaṣāfet: Hüküm ve fikirde sağlamlık, doğruluk.
Ḫasār: Yolunu kaybetmek, helâk.

Ḫasāret: Hasar, ziyan.
Ḥaseb: Saymak, addetmek.
Ḥaṣīn: Sağlam, kuvvetli yer.
Ḫāṣiyyet: Bir şeye has nitelik, kuvvet, tesir, fayda.
Ḥasm: Kesip atma, sona erdirme.
Ḫāṣṣiyet: Bir şeye has, aitlik.
Ḥaṣūr: Harama rağbet göstermeyen.
Ḥaşā: Hicap altında olan her şey. Karnın içinde gizli olan.
Ḫāşāk: Çöp, süprüntü.
Ḥāşiye: Yazmadaki çıkma, bir eserin içindekileri açıklamak için yazılan kitap.
Ḫātem: Mühür, yüzük üzerinde bulunan mühür. Son, sonuncu.
Hātıf: Göz kamaştıran, kapıp götüren. Gaybdan seslenir gibi haber veren melek.
Ḫāṭır: Büyük, ulu, korkulu.
Ḫaṭīr: Tehlikeli. Şerefli, ulu kimse.
Ḫaṭṭ: Çizgi, yazı, yüz çizgisi.
Ḥavānīt: Dükkanlar, meyhaneler.
Ḫavf: Korku.
Ḫāviye: Boş arazi.
Ḥavl: Etraf, çevre, yıl, güç, kuvvet.
Ḥavr: Başı dönme, hayrete düşme.
Ḫayalān: Benler.
Ḥayāzīm: Atın gövdesi, göğsün çevresi, kaburga.
Ḫaybet: Ümidi boş çıkma.
Ḫayelān: Sanmak, zannetmek.
Ḥayme: Çadır.
Ḫayr-encām: Sonu hayır olan.
Ḫaẕf: Ortadan kaldırma.

Ḥāẕıḳ: Usta.
Ḫażīle: Çemenzâr.
Ḥāzim: Kararlı, sebatlar, uzak görüşlü, basiretli.
Ḥazm: Dikkat, sebat, basiret.
Hebīb: Çok toz kaldıran sert rüzgâr.
Hecā: Akıl.
Hedm: Yıkma, tahrip etme.
Heft-evreng: Büyükayı ve Küçükayı yıldız kümelerini meydana getiren yedi yıldız.
Hencār: Yol, rah.
Hendesī: Geometrik, bir bezeme şekli.
Hestī: Varlık.
Heşāşet: Gevreklik.
Hezm: Dikkat, basiret, sebat.
Ḫıred-mend: Akıllı kişi.
Ḥırmān: Nasipsizlik, mahrumiyet.
Ḥışn: Kale, sağlam ve erişilmesi güç yer.
Ḫışt: Kerpiç.
Ḫıṭṭa: Memleket.
Ḥıyāż: Havuzlar.
Ḫızlān: Medetsiz, muavenetsiz, yalnız başına kalıp zelil olma, düçâr.
Hidāyet-maḳrūn: Hidayete ulaşmış.
Ḫilāf: Aykırı.
Ḫilāl-i süṭūr: Satır aralığı.
Ḥirāset: Saklama, koruma.
Ḥirbā: Bukalemun, güneşin bulutlarda oluşturduğu renkler.
Ḥirmān: Nasipsizlik, mahrumiyet.
Ḥisbān: Zan.

Ḥizb: Bir topluluğun içinde bir grup. Kur'ân'ın otuz cüzünden her birinin dörtte biri. Her gün devamlı olarak okunan dua.
Ḫudādād: Allah'ın verdiği.
Ḥudūd: Yanaklar.
Ḫuld: Sonsuzun sonsuzu.
Ḫullāb: Aldatıcı.
Ḥulūl: Nüfuz etme, gelip çatma.
Ḥumāt: Hâmîler, koruyucular.
Ḫumūl: Sabırlılık, tahammüllülük.
Ḫūn-çekān: Kan akıtan, kan damlayan.
Ḫūnīn: Kanlı, kana bulanmış.
Ḥunket: İmtihan, tecrübe, deneme.
Ḫurde-bīn: Çok küçük parçaları gören, ayrıntıyı gören.
Ḫursend: Kanaatkâr, tokgözlü.
Ḫurūc: Ayaklanma, isyan, dışarı çıkış.
Hūş-mend: Akıllı, akıl sahibi.
Hūş: Akıl.
Ḥuẕẕāḳa: Usta, maharetli, işinin ehli olanlar.
Hübūb: Rüzgârın esmesi.
Ḥücec: Deliller, belgeler.
Hücūd: Uykusuz kalma, geceleri az uyuma.
Hümû': Gözyaşı akıtmak, akmak.
Ḥüsbān: Hesaplamak, saymak.
Ḥüsn-ārā: Şenlendiren, süsleyen.
Ḥüsnü'r-raʿvī: Güzel bir şekilde tutan.
Hüveydā: Âşikâr.
Hüyām: Akan kum, sevmek, develerin çok susaması, aşırı derecede aşk, divane olmuş.
Îcāz: Az sözle çok şey anlatma.

Îfād: Birini elçilikle gönderme, göndermek, takdim etmek.
Iḫlāḳ: Eskimek, elbise eskitmek.
Îḳād: Yanma, yakılma.
Îḳān: Şüphe götürmeyecek kadar sağlam bilme.
Îḳāẓ: Uyarma.
Îlām: Elem dert bulaştırmak. Düğün yemeği vermek. Toplanmak.
Işābe: Sarık, tülbent vs.
Îṣāl: Ulaştırma, ulaştırılma.
Îṣār: İkram etme, ağırlama, dökme, saçma, tercih etme.
Işbāḥ: Seher, sabah.
Işġā: Kulak verme, söyleneni kabul etme.
Işṭabl: Ahır.
Işṭıyād: Avlanma.
Iṭnāb: Sözü gereksiz ayrıntıyla uzatma.
Iṭrāʾ: Methetmekte aşırılığa gitme.
Îyāb: Geri dönme.
Izmār: Bir şeyi gönlünde gizleme, içinde saklama.
Izrār: Sokmak, sokulmak.
Izṭırām: Alevlenme.
İbād: Kullar, abdler.
İbāne: Âşikâr etmek, açık söylemek, en, aba, ayırma.
İbdāʾ: Meydana gelmek. Başlama, meydana getirme, icad etme. Yeni ve güzel şeyleri meydana getirme.
İbḳā: Sürekli ve dâimi kılma.
İblāġ: Bir şeyi istenen yere ulaştırma, bir şeyin miktarını belli bir ölçüye çıkarma. Varma, erişme.
İblāʿ: İhsan, minnet, eskitmek.
İbrām: Altın tel, ip gibi şeylerin bükülmesi, dokumak. Ağırlaştırmak. Çiçek açmak. Bir şeyi sağlam yapma.

İbrāz: Ortaya koyma.

İbşār: Müjdeleme.

İbtidār: Bir işe girişme, başlama.

İbtiġāʾ: İstek, arzu, talep.

İbtihāc: Sevinme, sürur.

İbtihāl: Yalvarma, niyaz.

İbṭāl: İptal.

İcāb: Gerek, lazım.

İcāle: Gezdirip dolaştırma.

İcdād: Kumda yetişen ve bezelyeye benzeyen bir bitki.

İchār: Açıklama, yüksek sesle okuma.

İclā: Uzaklaştırma, sürme, sürgün etme.

İcmāl: Cetvel, kısaltma, özetleme.

İctihād: Gücü yettiği kadar gayret gösterme.

İctimāʿ: Bir araya toplanma.

İctinā: Meyve toplama, elde etme.

İctirāḥ: Kazanan.

İctirāʾ: Ümit etme, cesaret.

İctiyāz: Bir yerden geçmek, yol kat etmek.

İczāl: Hata ve bahşişin fazla gelmesi, fazla bahşişte bulunmak.

İcẕāl: Sevindirme.

İddiḫār: Toplama, biriktirme, erzak toplama.

İdḥāż: Ayak kaydırmak.

İdrāc: Dahil etme, derc etme.

İdrāʾ: Bildirmek, haber vermek.

İdrār: Akmak, boşanmak.

İfāża: Feyizlendirme, taşacak derecede doldurma.

İfhām: Anlatma, bildirme.

İfrāġ: Kalıba dökme, şekil verme.

İfrāz: Bütünden bir parçanın ayrılması.
İfṣā: Halâs olma, kurtulma.
İfṣāḥ: Açmak, genişletmek, fesahatle konuşmak.
İftiḳār: Muhtaç olma, boyun eğmeye mecbur olma.
İftirāṣ: Fırsat bulmak.
İftirāż: Farz kılınmak.
İfżā: Genişletmek. Secde ederken elini yere koymak. Sahraya çıkmak. Birisiyle sırrını paylaşmak. Yemek yedirmek.
İġtimās: Suya dalmak.
İġvā: Baştan çıkarma, ayartma.
İġżā: Gözünü kapamak. Gecenin karanlıklaşması. Göz yummak, ses çıkarmamak.
İḥdāc: Meyve veren bir ağaç. Deveye bağlamak.
İḥḳāḳ: Hakkı yerine getirme.
İḥkām: Sağlamlaştırma.
İḥnāʾ: Şefkat etme, dostluk gösterme.
İḫticān: Mal toplamak, bir şeyi gizlice almak. Çevgan oyununda topu eğri sopayla çalmak.
İḫtifāl: Anma töreni.
İḫtilāl: Karışıklık, bozukluk.
İhtimām: Özenme.
İḫtirāf: Bir ağaçtan meyve toplamak.
İḫtisāb: Hesap sorma, sorumlu tutma.
İḫtiṣār: Kısaltma, özetleme, sadeleştirme. Maksadı kısaca ifade etme, anlama zarar vermeden sözü kısaltma.
İḫtitām: Sona erme.
İḫtiyāl: Hile yapma.
İḫtiyāz: Bir şeyi toplamak, bir araya getirmek, toplanmak.

İkmām: Elbisenin yeni. Ağacın tomurcukları, çiçeklerin dış yeşil yaprağı, pancarların çanak yaprağı.
İkṣār: Çoğaltma, artma.
İḳtār: Darlık, az nafaka verme.
İḳtidā: Birine tâbi olma, örnek alma.
İktifā: Fazlasını istememe, kafî görme.
İḳtifā: Önünde olanın ardı sıra gitme.
İḳtifār: İze uyup gitme.
İktiḥāl: Sürme çekme.
İḳtinās: Tuzak kurup avlanma.
İktiʾāb: Hüzün, üzüntü.
İḳtirāḥ: İçine doğup söyleme, yeni bir şey söyleme.
İḳtirān: Yaklaşma, erişme.
İḳtiṣār: Sözü kısa kesme.
İḳtiṣār: Sözü kısa kesme.
İktitāb: Yazılı bir şeyin kopyasını çıkarma, suretini alma.
İḳtiṭāf: Meyve toplama.
İḳtiżā: Gerekme, gerektirme, lüzum, ihtiyaç.
İlāf: Alıştırma, ülfet ettirme.
İlcām: Dizginlemek.
İlġā: Ortadan kaldırma, hükümsüz bırakma.
İlḳāʾ-i semʿ: Kulak verme.
İlḳāʾ: Atma, koyma, bırakma, yerleştirme.
İlmā: Bir şeyi gizlice almak, inkâr etmek, gitmek.
İlticāc: Kızmak. Seslerin, dalgaların birbirine karışması.
İltihāb: Alevlenme, tutuşma, parlama.
İltimāʿ: Parıldama.
İltiyāʿ: Kalbin aşktan ve kederden yanması.
İmāle: Meyletme.

İmārāt: Anâneler, izler.
İmāṭa: Bertaraf etmek.
İmdād: Müddetler.
İmḥāż: Doğrulukla, hulus ile icra.
İmḥāż: Özel dostluk, sözde doğrucu olmak.
İmlāl: Malul etme, yorup usandırma.
İmʿān: İnceden inceye araştırma, derinine nüfûz etme.
İmtidād: Mekân, uzayıp gitme, uzun sürme.
İmtinān: İyiliği başa kakma.
İmtirā: Şüphelenmek.
İmtiṣāl: Boyun eğip itaat etme, emre göre hareket etme.
İnāle: İhsanda bulunma, yemin, anlaşma, ulaştırma.
İnāʾ: Zarf, testi, geciktirme, zayıf düşme. Kab kacak.
İnāre: Nurlandırmak, aydınlatmak.
İnbāʾ: Haber verme.
İncād: Bağ.
İncāḥ: Birinin isteğini yerine getirme, ihtiyacın hasıl olması.
İncāʾ: Kurtarılma, kurtarma.
İncāz: Bir vaadi yerine getirme.
İndirās: Adı sanı silinme, yok olma.
İnfād: Bitirme, bitirilme, tükenme.
İnfāẕ: Bir emri yerine getirme, icra etme, sözünü geçirme.
İnficār: Şafak çökmesi. Yerden su fışkırması.
İnfikāk: Ayrılma, kopma, ayrı düşme.
İnfiʾāl: Vermek, ganimet vermek.
İnfiṣāl: Ayrılma, terk edip gitme, azledilme.
İnhā: Bir üst makama terfi veya teklif yazısı, bildirme, haber verme.
İnhidām: Çökme, yıkılma, harap olma.
İnḥilāl: Dağılma, çözülme Bir memuriyetin boşalması.

İnhimār: Akmak, seyelan etmek.
İnḥişār: Aitlik.
İnḳāẕ: Kurtarmak, kurtarılmak.
İnḳılāb: Dönüşme, devrim.
İnḳılāʿ: Kökünden koparılma, sökülme.
İnḳırāz: Tükenme, son bulma, çökme.
İnḳıṭāʾ: Kesilme, tükenme, araya bir engel girmesiyle son bulma.
İnkibāb: Yüzüstü düşmek, yere kapanmak.
İnmā: Büyüyüp gelişmek, bir şeyi çoğaltmak. Dedikodu.
İnʿām: İhsanda bulunma, iyilik etme.
İnʿidāl: Dönmek, doğru yoldan dönen.
İnʿidām: Yok olma.
İnʿiḳād: Bir araya gelip toplanma. Akdetme.
İnʿikās: Etkisi hissedilir duruma gelme, ışık veya sesin aksetmesi.
İnṣıbāb: Başka bir suya dökülen akarsu.
İnṣırāf: Yoldan çıkmak, dönmek.
İnşimār: Salınarak yürümek, sürat etmek, hazır olmak.
İnşirāḥ: İç ferahlığı.
İntifāl: Aramak, talep etmek.
İntihāz: Ganimet bilme, fırsattan faydalanma. Kalkmak, ayaklanmak.
İntikād: Edebî tenkid, eleştiri, iyiyi kötüden ayırma.
İntikāf: Bir yerden başka bir yere gitmek. Sözünü bozmak. İpin kopması. Ar etmek. Meyletmek.
İntiʿāş: Kalkma, iyileşme.
İntisāḳ: Belli bir sıra takip etme, sıra ile dizilme, düzgün olma.
İntiṣāl: Kuyudan toprak çıkarmak.
İntişār: Yayılma.
İntivāʾ: Katlanma, sarılıp devşirilme.
İnẓāb: Yayı ses çıkaracak kadar çekmek.

İʿcāz-pīşe: İcat üreten.
İʿdād: Hazırlama, hazırlayıp geliştirme.
İʾḳāb: Halef olmak.
İʿlā: Yüceltme, şanını şöhretini artırma.
İʿlām: Bildirme, anlatma.
İʿrāż: Yüz çevirme, kaçınma.
İʿsār: Zorluk, sıkıntı, güçlük.
İʿtāb: Kızgınlığın giderilmesi.
İʾticār: İş sonrası ücret almak, ecir karşılığında bir iş yapmak.
İʿtidāl: Ölçülülük, mülayimlik, yavaşlık, aşırı olmama.
İʿtikām: Yan yana oturmak.
İʾtilāf: Birlikte olma, ünsiyet etme, ülfet etme.
İʾtilāl: Hastalanmak, illeti.
İʿtinān: Bilmek, haberdar olmak.
İʿtisāf: Doğru yoldan sapma.
İʿtitāb: Kolayı bırakıp zor işe dönmek, bir işe kastetme, bir işten başka birine dönme.
İʿvāż: Fakirleşmek, muhtaç olmak.
İʿzāz: Saygı.
İrādet: İrade, gönle hâkim olan istek.
İrāḳa: Dökme, akıtma.
İrcāʾ: Ümitlendirmek. Tehit etmek.
İrfād: Yardım etme, bağışta bulunma, hediye verme.
İrfāḳ: Birine faydalı olmak, yumuşaklık yapma. Kolaylık, tutmak.
İrfāʾ: Yakın olmak, yanaşmak, yakınlaştırma. Geminin yanaşması.
İrḫā: Koyuverme, salıverme.
İrhāṣāt: Vahiy gelmeden önce bir peygamberin peygamber olacağına işaret eden, zuhur eden harikulâde olaylar.
İrsā: Sağlamlaştırma, kuvvetlendirme.

İrsān: Sağlam kılma.
İrşāḳ: Keskin uzun bakış, ok atmak.
İrtibāḥ: Yükseğe çıkmak.
İrticāc: Titreme, hareket, zelzele.
İrtifā: Yükseklik.
İrtiġāb: İsteyerek göz dikmek, rağbet göstermek.
İrtiḳāb: Göz dikmek.
İrtikām: Üst üste yığılmak.
İrtivā: Suya kanma.
İrtiyāb: Şüphelenme, tereddüt etme.
İrtiyād: Birinden bir şey talep etme.
İrtiżā: Seçmek.
İrżā: Gönlünü alıp kandırma, hoşnut etme.
İsāle: Akıtmak.
İṯāre: Tozutmak, tozu havalandırmak.
İsdāʾ: Bulmak.
İshāb:
İshāb: Çok söylemek, bağışlamak, kanaat etmemek. Aklı başından gitmek, bayılmak, kendinden geçmek.
İshām: Korkular, şüpheler. Sözü uzatmak.
İṯnā: Övmek.
İsʿāf: Birinin isteğini yerine getirme.
İṯr: İz, ayak izi, meslek.
İstāde: Durmuş, ayakta bekleme.
İstebraḳ: Sırma ile dokunulmuş kalın kumaş.
İstibāḳ: Yarışmak, terk etmek, birbirine ok atmak.
İstibşār: Müjde alma.
İsticābet: Allah'ın kulun duasını kabul etmesi, ilahi daveti gönülden kabullenmek.

İstidlāl: Bir sonuç çıkarma, dolayısıyla anlama.
İstidʿā: Dilekçe, arzuhâl, yalvararak isteme, rica etme.
İstīfā: Bir işten kendi isteğiyle çekilme, tamamıyla alma, tam olarak alınma.
İstihāl: Bir şeye layık olma, liyakat, ehliyet.
İstiḥāl: Değişme, hâlden hâle geçme, Başkalaşım. Bir şeyin mümkün olmaması.
İstihḳāḳ: Layık olma, hak etme, liyakat kazanma.
İstiḥsān: Beğenme, güzel bulma, güzel sayma.
İstikṯār: Çok görme, çok sayma.
İstimāʿ: Dinleme, kulak verme.
İstimṭār: Yağmur dilemek.
İstīnās: Alışma, yakınlaşma.
İstinbāṭ: Bir şeyden anlam çıkarma.
İstīʿāb: İçine alma, içine sığdırma, kavrama, zaptetme.
İstiʿbād: Kul edinmek, edinilmek.
İstiʿcāl: Acele etme, sabırsızlanma.
İstiʿṣā: Buyruğa girmemek.
İstirḳāḳ: Esir olarak tutma, kendine köle etme.
İstiṯābe: Sevap, karşılık istemek.
İstīṣāl: Söküp atma, kökünü kazıma.
İstiṣlāḥ: Sulh aramak, bir işin salahını aramak.
İstiṭrād: Yeri gelmişken söylenen ara söz, arada bir konudan sapma.
İstivāʾ: Düzgün, tam yerinde.
İşaʿʿāt: Bir haberi yayma.
İşbāʿ: Doyurmak, açmak, tıka basa doldurmak.
İşfāḳ: Faydalı olma.
İşkāl: Güçlük, anlaşılma güçlüğü.
İşʿāl ü īḳād: Yakma, tutuşturma.

İşʿāl: Tutuşturma, yakma, şiddetlendirme.
İşʿār: Yazı ile bildirme.
İşrāb: İçirme, bir maksadı ima etme.
İştidād: Şiddetlenme, artma.
İştihār: Meşhur olma, şöhret, nâm.
İştimāl: İhata etmek.
İştirā: Satın alma.
İtḳān: Sağlamlaştırma, şüphesiz bilme.
İtmām: Bitirme, tamamlama.
İttibāʿ: Tâbî olma.
İtticār: Ticaret etmek, yapılan amellerin karşılığının kıyamette görülmesi.
İttiḥād: Birlik, bir olma.
İttiḫāẕ: Kabul etme, düşünme, kurma, alma.
İttikāʾ: Dayanma, yaslanma.
İttiṣāf: Sıfatlanmış.
İttiṣāl: Bitişme, ulaşma, yakınlık.
İtyān: Getirme, bildirme.
İṭābet: İyi, hoş ve gösterişli bir hâle getirmek. Nazik.
İṭnāb: Sözü uzatma.
İṭnābe: Gölgelik, keman teli.
İṭrāb: Keyiflendirme, şevklendirme.
İṭṭılāʾ: Bilme, öğrenme, bilgi.
İżāʾet: Işıklandırma, aydınlatma.
İzbār: yazma, yazılma, yazıyla bildirme.
İzdihār: Korumak, sevinmek, saklamak.
İzdiyād: Artırma, çoğalma.
İzdiyār: Ziyaret etmek.
İzfāf: Gelini güveyin hânesine götürmek.

İzhāḳ: İptal, mahv.

İzkān: Bir şeyi anlamak, tanımak.

İżlāl: Küçük görme.

Jeng-zidāʾ: Pas gideren, parlatan.

Kābiran ʿan kābirin: Büyükten küçüğe, dededen toruna.

Ḳabūl: Razı olma.

Kāffe: Bütün, cümle.

Ḳaḥṭ: Kuraklık sebebiyle gelen kıtlık ve açlık.

Ḳāl: Söz.

Ḳalīl: Az.

Ḳalʿ: Yok etme, kökünden sökme.

Kām-rān: Arzusuna ermiş, bahtiyar.

Ḳamʾ: Ezip buyruğu altına alma, zaptetme.

Ḳāni: Kanaat eden.

Kānūn: Ateş ocağı, fırın.

Ḳāʾid: Kumandan, rehber, klâvuz. Oturmuş, oturan.

Kār-bend: İş veren, kullanıcı, operatör, uygulayıcı, temsilci, itaatkâr.

Kār-gāh: İş yeri.

Kār-güzār: Becerikli.

Ḳarāḥ: Temiz su.

Ḳarāṭīs: Kırtasiye, sayfa, kâğıtlar.

Kārī-zār: Savaş, cenk, cenk yeri.

Ḳarīḥa: Kendiliğinden doğan fikir, düşünce kuvveti.

Ḳarīr: Memnun, mesrur.

Ḳarʿ: Kapı çalma.

Ḳasebü'l-ceyb: Akıcı, güzel, latif söz. İçine mektup koyulan kapsül.

Ḳasīm: Pay, lot, porsiyon, bir şeyin yarısı.

Ḳaṣr: Kısa kesme.

Ḳaṭār: Birbiri ardına dizilmiş hayvan, katır sırası.

Ḳaṭf: Kesmek.

Ḳāṭın: Bir mahalin ahali ve sekinesinden olan, mukim olan.

Ḳaṭīfe: Kadife.

Kāze: Uyluk dibi.

Kedd: Çaba, cehd.

Keff: El ayası, avuç. Feragat etme, vazgeçme.

Kefūr: Nimete şükretmemek.

Kelāl: Yorgunluk, bıkkınlık, usanç.

Kem-yāb: Değersiz bulunan.

Kemīne: Aciz.

Kenf: Örtmek, hıfzetmek.

Keʾib: Mahzun, hüzünlü, hâli kötü.

Kerārīs: Sekiz sayfalık forma.

Kerīb: Çok üzüntülü, çok tasalı.

Kerrūbī: Yakın, dar olmak. Deveye yük yüklemek. Güneş'in batması. Allah'a en yakın olan meleklerden her biri.

Kesāʾ: Büyüklük, şeref, yüksek mertebe.

Kesb: Çalışarak kazanmak.

Keşīde: Çekme, çekilme. Düzenleme, tertip etme.

Keştī: Gemi.

Ketāʾib: Askerler, asker bölükleri.

Ketb: Yazma işi.

Ketībe: Asker, asker bölüğü.

Kevāriṣ: Üzücü, zor işler.

Keyd: Hile.

Ḳılāde: Gerdanlık.

Ḳıllet: Azlık.

Ḳımāṣ: Atın atlaması, atın arkasından çekilmek.

Ḳırṭās: Kâğıt.

Ḳıyād: Hayvanları çekmek için bağlanan ip.
Kilāʾet: Koruyuculuk.
Kirdār: İş, amel.
Kiştzār: Ekin tarlası.
Kişver-küşā: Memleket açan, fatih.
Kiyāset: Uyanıklık, anlayışlılık, akıllılık.
Kiẕb: Yalan.
Ḳuble: Öpmek.
Ḳubūl: Esmek.
Ḳuʿūd: Oturma, namazda oturma, tahta çıkma.
Kūpāl: Gürz nevinden bir demir topuz, tüfekten önce.
Ḳurā: Karyeler, köyler.
Ḳuraża: Altın, gümüş kırıntısı.
Ḳurbet: Allah'a yakınlık.
Kūre: Maden ocağı, küre.
Kūrmūş: Kör fare, büyük ve pis kokulu bir fare türü.
Ḳurṭa: Küpe.
Ḳurūn: Çağlar.
Ḳuṣvā: Ulaşılacak son nokta.
Kūtāh-dest: Kısa elli, iktidarsız.
Ḳuṭṭān: İkamet eden.
Kühen-sāl: Yaşlı, pîr-i fânî, çok seneler yaşamış.
Küḥl: Sürme, göz ilacı.
Küḥlü'l-cevāhir: Mürvarit taşları. Cevahir taşları ezilerek birlikte kullanılan sürme.
Kümeyt: Koyu doru at.
Künc: Köşe bucak.
Küngüre: Kubbenin en yüksek yeri.
Küʾūs: Bardaklar, kadehler.

Kürbet: Gam, mihnet.
Küremā: Kerem sahipleri.
Kürūbi: Üzüntü.
Kürūʿ: Irmaktan su içmek, içmek üzere ağzına koymak, içmeye başlamak.
Küşāyiş-yāfte: Açılmış, ferahlık bulmuş.
Küşte: Maktul, öldürülmüş.
Lāḥıḳ: Yetişen, ulaşan, eklenen, ilave edilen.
Lāyiḥ: Parlayan, açıkça görünen.
Lāzib: Yapışıcı, yapışan şey, sabit, pâyidar.
Ledġ: Yılan veya akrep sokması.
Leff: Devşirip bağlama.
Legām: Dizgin.
Lemḥ: Parlama.
Leʿall ü ʿasā: Keşkeler.
Leṣm: Öpmek.
Levāḳıḥ: Hamile. Ağacı ve bulutu hamile bırakan rüzgâr.
Levāʾic: Kalbi yakıcı muhabbet.
Leveʿat: Aşktan yürekte hasıl olan yara.
Levʿat-ı hicrān: Yürek acısı.
Levṣ: Kir, pislik.
Lifte: Atın kamçılanması.
Ligām: Gem, dizgin.
Liḳāʾ: Yüz, çehre, kavuşma, kıyamet günü, Allah'a kavuşma.
Liʾām: Alçak kimseler, aşağılık ve pinti kişiler.
Lubb: Akıllı, bilgili olmak.
Luḳye: Görme, görüş, mülakat.
Lübānet: Hacet, ihtiyaç, önemli ve ehemmiyetli iş.
Lübb: İç, öz.

Lücce: Umman, deniz.
Mā-dūn: Alt taraf, aşağı rütbede olan.
Mā-fi'l-bāl: Gönüldeki şey.
Mā-fi'ṣ-ṣudūr: Kalplerde gizlenenler, sinelerde olanlar.
Mā-fi'ż-żamīr: Gönülde yatan meram.
Mā-lā-kelām: Tartışılmaz, su götürmez.
Maġānī: Maniler, menziller, haneler.
Maġmūre: Harap, viran yer.
Māḥa: Sarayların arasındaki genişlik, sarayların sahası.
Maḥaffe: Deve veya beygir üzerinde karşılıklı oturakları olan tenteli ve parmaklıklı taht gibi oturak.
Maḥāżır: Yüksek bir makama sunulan dilekçeler.
Maḥcer: Göz çukuru.
Māhīçe: Küçük balık, adele.
Māhiyyet: Asıl unsur, nesnenin hakikati.
Maḥmidet: Şükür, teşekkür, övgü.
Maḥmiyy: Himaye edilmiş. Hummaya tutulmuş. Kızgın demir.
Maḥrūs: Korunan, muhafaza edilen.
Maḥṣūr: Etrafı kuşatılmış, sınırları belli edilmiş.
Maḥṣūr: Etrafı kuşatılmış.
Maḥşūd: Toplanmış, bir araya getirilmiş.
Maḥż: Saf, halis.
Maḥżā: Yalnız, ancak, sadece.
Maḫẕūl: Terk edilmiş, hakir, perişan.
Maḳāl: Söz.
Maḳāʿid: Koltuklar.
Maḳarr: Merkez.
Maḳdūḥ: Beğenilmeyen, ayıplanan.
Maḳdūr: Mukadder, güç, kuvvet.

Maḵhūr: Bozguna uğramış.

Maḵrūn: Ulaşmış, erişmiş.

Maḵrūʿ : Ezilmiş, kapıyı vurmak.

Maḵūle: Söylenmiş söz.

Maḵżiyy: Ödenmiş, yerine getirilmiş.

Māl-ā-māl: Dopdolu.

Maʿdelet-perverd: Adaletli.

Maʾkūs: Akis, yansıma.

Maʿmūlün bihā: Amel edilen, tedavülde olan, gelenek hâline gelmiş.

Maʿṣara: Üzüm, susam gibi şeylerin sıkıldığı yer.

Maʿṭūf: Meyletmiş.

Marażāt: Hastalıklar, hüzünler.

Marżāt: Razı etmek.

Maṣāʿid: Çıkılacak yüksek yer.

Maṣdar: Kaynak, memba.

Maṣḥūb: Hemdem.

Māsik: Tuttuğuna yapışan.

Maṣlaḥat: Hayır getiren güzel iş.

Maṣrūf: Harcanmış.

Maṣūn: Korunmuş, emin.

Māşiṭe: Gelin süsleyen kadın.

Maṭārid: Onunla, onu takip etmek, etrafında olmak.

Maṭmaḥ: Göz dikilen, göz koyulan yer.

Maṭmūre: Mezar, kabir. Toprak altında erzak depolanan yer.

Maṭraḥ: Değer, kazanç, bir şeyin atılacağı yer, çay, ışıkların bulunduğu makam, mahal.

Maẓnūn: Kesinlik kazanmamış, zannolunan.

Mebādī: Başlangıçlar.

Mebāġī: Arzu ettirenler.

Mebdeʾ: Başlangıç, prensip, kök, kaynak, yaratılıştan önceki âlem.

Mebsūṭ: Açılmış, yayılmış, teferruatlarıyla açıklanmış.

Mecārī: Su yolları.

Mecbūl: Fıtrî olarak sahip, huy edinmiş.

Mecd: Büyüklük, ululuk.

Mecīd: Şanı şerefi yüce olan.

Mecīʾ: Gelme, vürut.

Mecrā: Su yatağı, akış yolu.

Medār: Dönme, dönüş, bir şeyin döneceği yer, yörünge. Sebep, vasıta.

Medāric: Merdivenler.

Medfūʿ: Uzaklaştırılmış, defedilmiş.

Medīd: Uzayıp giden, çok uzun süren.

Medlūl: Gösterilen, işaret edilen, mana, mefhum.

Mefāḫir: Övünülecek, iftihar edilecek şey.

Mefāviz: Kurtuluş. Sahralar, çöller.

Mefāze: Sığınılacak yer.

Mefḳūd: Mevcut olmayan.

Mefraḳ: Baş tepesinin ortası.

Mefrūş: Döşeli.

Meftūḥ: Fethedilmiş.

Mefṭūr: Bıkmış, bezmiş, yılgın, ümitsiz.

Meġānī: Meskûn yer.

Mehābet: Ululuk, yücelik, korkuyla karışık.

Meḫādīm: Oğullar, mahdumlar.

Meḥāmid: Övgüler, övgüye layık davranışlar.

Mehāmm: Önemli işler.

Mehāʾ: Kristal taşı.

Meḥāsin: Manevi güzellikler, güzel eserler, iyilikler.

Meḥaṭṭ: Yolcular için dinlenme ve konaklama yeri, menzil.

Meḥāvīc: İhtiyaç sahipleri.
Meḥāẕāt: Aynı hizaya gelme.
Meḥāżır: Birçok kimse tarafından imzalanarak yüksek bir makama sunulan dilekçeler.
Mehbiṭ: Bir şeyin indiği yer, düştüğü yer, gelinen yer. Mekke'nin bir ismi.
Mehcūr: Uzaklaşmış, unutulmuş, terk edilmiş.
Mehebb: Rüzgârın esiş yönü.
Mehzūm: Yenilmiş, hezimete uğramış.
Mekātīb: Mektuplar.
Mekfūf: Yasak.
Mekīde: Aldatma, hile, düzen.
Mekīl: Ölçekle ölçülen arpa, buğday.
Mekīn: Pusu.
Mekr: Hile, düzen.
Meks: Az bir süre durma, dinlenme, sükûn.
Melāḥide: Allah'ı inkâr edenler, dinsizler, Hak yolundan sapmış olanlar.
Melām: Azarlama, kınama, yerme. Serzeniş.
Melāʾik-maṭāf: Meleklerin tavaf ettiği yer.
Melāʿīn: Melunlar, lanetlenmiş kişiler.
Melāẕ: Sığınak.
Melekūt: Çok büyük, uçsuz bucaksız mülk, hükümdarlık, saltanat.
Melḥūẕ: Umulan, beklenen, muhtemel.
Melūm: Ayıplanmış, kınanmış.
Memāt: Ölüm, mevt.
Memdūḥ: Övülmüş.
Memerr: Yol, geçit.
Menāciḥ: Başarılar, muvaffakiyetler.
Menāfiʿ: Yararlar, faydalar, menfaatler.

Menāfiẕ: İçinden geçilecek yer, delikler, kanallar, menfezler.
Menāl: Bir kimsenin ele geçirdiği şey, erişme, nail olma.
Menār: Minare.
Menaṣṣa: Bir şeyin kendini gösterdiği yer. Gelinin durduğu yer.
Mendūb: Dince makbul, müstehap.
Mengūş: Küpe.
Menhel: Menzil, durak, otlardaki su pınarı.
Menkūb: Felakete uğramış, talihsiz, bahtsız. Gözden düşmüş, mevki ve itibarını kaybetmiş.
Menkūs: Ters dönmüş, baş aşağı olmuş.
Menn: İyilik etme, bağış. Kudret helvası. Eski bir ağırlık ölçüsü.
Mensiyyā: Unutulmuşluk.
Meʾāb: Sığınak olan.
Meʾāḫiẕ: Bir şeyin çıktığı yer, kaynaklar
Meʿālī: Yücelikler, üstün dereceler, derin düşünceler.
Meʾārib: İhtiyaçlar, hacetler.
Meʾāṯir: Ata yadigârı övünülecek güzel eserler. Örnek alınacak davranışlar.
Meʾmen: Emniyetli, sığınılacak yer.
Meʾmūl: Beklenen, umulan.
Meʿnūs: Alışılmış olan.
meʾreb: İnsanların toplandığı yer, zaruret, ihtiyaç.
Meʾṯer: Geçmişten kalan övünülecek ata yadigârı eser veya örnek alınacak davranış.
Merāciḥ: Koşan, koşarken hareket eden develer. Hâkimler, hikmet sahipleri. İyi ürün veren hurma ağaçları.
Merāḳī: Merak içinde olan.
Merāʾir: Dürülmüş ip.
Merāsī: Mersiyeler.

Merāyā: Aynalar.

Merbaᶜ: Baharda ikâmet edilen yer, yazlık.

Mercūᶜ: Üstün tutulan, daha çok beğenilen.

Merdümek: İnsancık, bebek, göz bebeği.

Merfūᶜ: Yükseltilmiş, kaldırılmış, feshedilmiş.

Merġūb: Rağbet edilen.

Merġūbu'l-ḳulūb: İstenilen, arzu edilen.

Merīᶜ: Otlak, mera, yeşil yer.

Merḳūm: Yazılmış, yazılı.

Merkūz: Bir yere saplanmış, dikilmiş.

Mermiyy: Atılmış, fırlatılmış.

Mermūḳ: Gözlemek.

Merrāt: Defalarca.

Merṣūd: Gözetlenen, beklenen.

Merṣūṣ: Sağlam, muhkem.

Merviyyāt: Kulaktan kulağa rivayet edilen şeyler.

Meṣābe: Derece.

Meṣāff: Sıra olunacak, saf bağlanacak yerler.

Meṣāliḥ: İşler, devlet dairelerinde işleri olan kimseler.

Mesām: Kulaklar.

Mesānid: Mesnetler, dayanaklar, rütbeler,mevkiler.

Mesbūk: Kalıba dökülmüş, kalıplaşmış.

Meserret: Sevinç.

Mesfūr: Yukarıda yazılı bulunan, daha önce adı geçmiş olan, mezkûr.

Meskūk: Üzerine damga basılmış, sikke vurulmuş, para hâline getirilmiş.

Meslūb: Giderilmiş, soyulmuş, alınmış.

Mesmūᶜ: Duyulmuş, haber alınmış.

Mesned-ārā: Bulunduğu makamı güzelleştiren.

Mesᵓūlü'n-ᶜanhā: Hakkında sual arz olunmuş olan.

Mestūr: Gizli, örtülü.

Meşām: Burun.

Meşārıḳ: Doğu tarafları.

Meşāriʿ: Yollar.

Meşdūd: Sımsıkı bağlanmış.

Meşhūd: Şahit olunan, görülmüş.

Meşḫūn: Dopdolu.

Meşkūre: Şükre layık olan, teşekküre değer.

Meşraʿ: Yol, geçit, su oluğu.

Meşşāṭa: Gelin başı yapan kadın.

Metāb: Rücu etmek, rücu yeri.

Meṭālib: İstekler, talepler.

Mevāhib: Bağışlar, ihsanlar.

Mevāʿide: Vaatler, sözler.

Mevārid: Varılacak, ulaşılacak yer.

Mevātī: Cansız şeye ait, işlenmemiş toprağa ait.

Mevāṭi: Ayağın durduğu yer, ayağın dibi.

Mevc-ḫīz: Dalga kaldıran, dalgalı.

Mevfūr: Çok, bol.

Mevhibe: Bağış.

Mevḳıf: Durak yeri, durulacak yer.

Mevḳūf: Tutuklanmış, durdurulmuş.

Mevṯiḳa: Bir adama emniyetle itimat kılmak, inanmak.

Mevṯūḳ: Bir vesikaya dayanan, sağlam, güvenilir.

Mevṣūl: Kavuşmuş.

Mevvāc: Çok dalgalı deniz.

Meyn: Yalan.

Meẓāhir: Yardım etme, arka çıkma.

Meżāʾ: Genellikle "mezâ mâ mezâ" şeklinde, "olan oldu geçen geçti" mânâsında kullanılır.
Mezāyid: Kutu, matara, içine bir şeyler konan şey.
Meẕemmet: Kınama, kötüleme.
Mezīd: Artma, çoğalma.
Meẕmūm: Kınanma, kötülenmiş, çirkin, ayıp.
Mezrūʿ: Ekilmiş, tohumlatılmış.
Mezyele: Süprüntülük, pislik dökülen yer.
Mıḳyās: Ölçü.
Mışḳale: Kılıç ve ayna gibi şeylerin pasını temizlen, onları cilalayan âlet.
Mıṣtar: Yazılacak kâğıdın altına koyulup düzgün yazılmasını sağlar.
Taşçı cetveli, satır, düz tahta.
Mıṭvāʿ: Çok itaatli.
Midād: Yazı mürekkebi.
Midrār: Çok su döken, çok yağmur yağdıran.
Miḥāl: Muhal, imkânsız.
Mihmāz: Atı hareket ettirmek için vurulan, çizmeye takılı alet.
Mihr: Mec. Sevgi, dostluk.
Mīḳāt: Bir iş için belirlenen vakit.
Miḳdām: Çok ayaklı, kıdemli, fazla gayret sarf eden.
Mīnā-sirişt: Mayasında altın bulunan.
Minḳāş: Hakkak kalemi, cımbız.
Miʿşār: Onda bir.
Mirāren: Defalarca.
Mirvaḥa: Yelpaze.
Mīṣāḳ: Anlaşma, sözleşme, and.
Mīsāḳ: Güvercin.
Miskiyyetü'ş-şeẕā: Misvak ağacı, tuz, kokunun keskinliği.
Mismār: Çivi, mıh.

Mişkāt: Duvardaki mum koymak için açılmış oyuk.
Mişvār: Gidiş, tarz, eda, yürüyüş.
Miẓalla: Gölgelik.
Mīzān: Terazi.
Mīzbān: Ev sahibi, misafir ağırlayan.
Mizber: Kalem, kamış kalem.
Mizeffe: Deve veya beygir üzerinde karşılıklı oturakları olan tenteli ve parmaklıklı taht gibi oturak.
Mūcib: İcab eden. Sebep, gerek, vesile.
Muḫabbaṭ: Aşüfte, karışık.
Muḫaddere: Namuslu, iffetli kadın.
Muḫādenet: Yakınlık, dostluk.
Muḫālaṭa: İnsanlar arasına karışma.
Muḫāleṣat: Biriyle hâlisâne geçinmek, dostluk etmek.
Muḥallā: Süslenmiş, donatılmış.
Muḫāmere: Karışmak, yaklaşmak.
Muḫayyem: Çadırda yatan, çadırda kurulmuş ordugâh.
Muḥāẕāt: Beraber olmak, karşı karşıya gelmek, aynı hizada bulunma. Paralel, aynı oranda.
Muḥaẕẕirāt: Birini önceden uyararak başına gelen kötülüklerden sakındırma.
Muḥdiṯ: Allah (cc). Ortaya yeni bir şey koyan.
Muḥiḳḳ: Adaletli, adil, hakkaniyetli.
Muḫnik: Âkil, zeki.
Muhtācü'n-ileyh: İhtiyaç duyulan.
Muḥtāl: Aldatan, hilekâr.
Muḫtāl: Kibirli, kendini beğenmiş.
Muḫteraʿāt: İcatlar, yenilikler.
Muḳāmere: Kura çekmek.

Muḳaʿʿar: Ortası çukur, içbükey.
Muḳārafat: Yakınlık.
Muḳarnes: Kubbe, tavan. Bir çeşit serpuş. Kubbe şeklinde olan.
Muḳarrer: Hakkında karar alınmış, kararlaştırılmış.
Muḳātil: Karşılıklı vuruşan.
Muḳbil: Bahtı açık, talihli, bahtiyar.
Muḳmir: Mehtaplı gece.
Muḳteżā: Bir şeyin gerçeği olan.
Muḳteżiyāt: Gerekli olan şeyler.
Munaṣṣab: Birbirinin üzerine tertiplenmiş.
Munaẓẓaf: Temizlenmiş, temiz edilmiş.
Muʿaccel: Geciktirmeyen, öne alınan.
Muʿaddel: Başka bir şekle sokulmuş, değiştirilmiş.
Muʾaffer: Tozlu, toza bulanmış, toza sürülmüş.
Muʿāraża: Muhalefet, kavga, çekişme, karşı koyma.
Muʿasker: Ordugâh, karargâh.
Muʿattal: Bırakılmış, terk edilmiş, ıssız, boş.
Muʿaṭṭar: Güzel kokulu, ıtırlı.
Muʿāżıd: Yardım eden, tecelli edici olan.
Muʿiddāt: Hazırlayıcı, amade edici, sayıcı.
Muʿīn: Yardım eden.
Murābıṭān: Müslümanları korumak için sınırlarda devamlı oturan askerler.
Murāfaḳat: Arkadaşlık, yoldaşlık.
Murāfāt: Uymak, uyumluluk.
Murāṣıd: Gözlem yerşeri.
Muraṣṣaʿ: İnci, elmas gibi mücevherlerle bezenmiş.
Mūriṯ: Veren, kazandıran, sebep olan.
Murtāż: Nefsini terbiyeye çekmiş, riyazet çekici.

Mūṣad: Kapak, kilitli kapı.
Muṣāfāt: Saf dostluk, samimi sevgi.
Muṣāfāt: Samimi sevgi.
Muṣālaḥa: Uzlaşma, barış yapma, güvenlik, asayiş.
Musaṭṭar: Yazılmış, satırılmış mektup.
Muṣavver: Bir sûret ve şekil verilmiş.
Muṣavver: Resimlerle süslenmiş.
Muṣīb: Şaşmadan doğrudan hedefine erişen.
Mustaʿidd: Yetenekli, kabiliyetli, zeki, istidatlı, hazır, amade, meyyal, lâyık.
Muttaṣıfān: Bir hâl ve sıfatla sıfatlanmış olan.
Muṭahhar: Mübarek, temiz, maddi ve manevi kirden arınmış.
Muṭarraz: Kenarı nakışlarla süslenmiş.
Muṭṭaliʿ: Bilen, öğrenen.
Muvāfāt: Birinin hakkını teslim etmek. Bir şeyi kendi kavmine/menziline ulaştırmak. Müşerref olmak. Bir şeye çıkmak.
Muvāfāt: Teslim etmek, sözünün eri olmak.
Muvāṣalat: Bir yere ulaşma, varma.
Muvāẓebet: Ayrılmamak üzere birşeyin üstüne düşmek.
Muvaẓẓaf: Vazifeli.
Muẓhir: Âşikâr eden, izhar eden, gösteren.
Mübāhāt: Övünme.
Mübāʿide: Uzaklaştıran.
Mübaʿʿad: Uzaklaştıran, uzak.
Mübāriz: Eski savaşlarda meydana çıkıp hasmıyla teke tek dövüşen, muhalifiyle mücadele eden.
Mübāşeret: Bir işe girişme.
Mübtedā: Başlangıç, baş taraf, kelimenin kökü, özne.
Mübtell: Islanmış, iyileşme hâli.

Mücaʿʿad: Kıvırcık.

Mücāzāt: Ceza vermek.

Mücerred: Madde ve cisim halinde olmayan.

Mücerred: Soyutlanmış.

Müctāz: Geçmek, geçirilmek.

Müdāvāt: Hastayı tedavi etme, bakıp ilaç verme.

Müddeʿāʾ: İddia edilen, fikir, düşünce, tez.

Müdemmer: Tedmir olunmuş, helak edilmiş.

Müdennese: Kirlenmiş, kirletilmiş.

Müfāḫaret: Kendini övme, övünme.

Müfākehe: Birine hoş söz söylemek.

Müfāraḳat: Yoldaşlık.

Müfāvaṣa: Bir sözü izah eylemek.

Müfāvażāt: Eşitlik.

Müfcir: Tefeccür eden, birden kaynayıp akan.

Müfīż: Feyiz veren.

Müfżī: Yetiştiren, ulaştıran.

Müḥāvīc: Fakirler, düşkünler.

Müheyyic: Heyecan veren, coşturan.

Müheẕẕeb: İyi duruma getirilmiş, düzeltilmiş, temizlenmiş, ıslah edilmiş.

Mühtedī: Müslüman olan, hidayete eren.

Mühtezz: Titreyen, titrek.

Mükaḥḥal: Sürmeli, sürme çekilmiş.

Mükerrem: Saygıdeğer, yüce, aziz, muhterem.

Müktesib: Kazanan, elde eden.

Mülābese: Sebep, vesile, birbirine karıştırılma, ayırt edilememe.

Mülāṣıḳ: Yapışık, bitişik.

Mülāzemet: Bir işle sürekli meşgul olma, bir yere gidip gelmeye devam etme. Osmanlı'da ilmiye teşkilâtından mezun olduktan sonra bir süre (genellikle 7 ay) yapılan staj.
Mülimmāt: Zorluk ve sıkıntı.
Mültāḥ: Hâli değişmiş, teşne.
Mültāʿ: Aşktan acı çekmek.
Mültemes: Kayırılan, özellikle istenen.
Mülūkāne: Hükümdarlara yaraşır tarzda, muhteşem.
Mümās: Temas eden.
Mümāsaḥa: Yumuşaklık göstermek.
Mümevvehāt: Yalan ve doğru ile karışık haberler.
Mümtedd: Uzanmış, yayılmış, uzun süreli, devamlı.
Münādāt: Çağırılan, nida edilen.
Münāfeṣet: Birbirine mahrem, hususi konuşmak, samimi sohbet.
Münāfī: Aykırı, zıt, karşıt, muhalif.
Münaḳḳaḥa: Ayıklanmış, soyulmuş, temiz. Boş ve doldurma tarafı olmayan söz.
Münbit: Bol ürün veren, verimli.
Müncelī: Parlak, apaçık, âşikâr.
Müncer: Bir yöne doğru sürüklenen.
Mündemil: Eski sağlığına kavuşmak. Afiyet bulmuş.
Münecced: Tecrübeler, zamanın geçmesiyle ahvali alemde tecrübeler, geçmiş arif ve agah adam.
Münfekk: Ayrılmış, kopmuş.
Münḥatt: Çukur, alçak.
Münḥāz: Dönmek, geçmek.
Münhiy: Tebliğ eden, haber veren, bilici.
Münīr: Işık veren, aydınlatan.
Münḳabıż: Daralıp kısalmış, büzülmüş, sıkıntılı, neşesiz. Kan. Kabız.

Münḳaliʿ : Kökünden koparılan.
Münḳarıż: Adı sanı kalmamış, yok olmuş.
Münʿaḳid: Bağlı.
Münʿaṭıf: Yönelen.
Münṣadiʿ : Yarılmış nesne.
Münsecim: Sicim, yağmak.
Münşaḳḳ: Yarılmış, çatlamış.
Münşeriḥ: Gönlü ferah, şadan.
Müntec: Netice alma.
Müntehī: Son bulan, zirveye eren.
Müntemī: Yakınlığı, ilgisi olan.
Münteʾā: Ümit, ant, söz vermek.
Münye: İstek, arzu.
Müʾeṩṩire: Tesirli, etkileyici, fail, içe işleyen, dokunaklı.
Müʾeyyed: Kuvvetlendirilmiş, desteklenmiş.
Müʾtelif ve'l-muḫtelif: Yazılışları aynı telaffuzları farklı eserlerin ortak adı.
Mür: Acı. Bir çeşit zamk.
Mürāfaḳat: Arkadaşlık, yoldaşlık.
Mürāʾāt: Saygı, riayet.
Mürāsele: Mektuplaşma, haberleşme. Kadı vesaireye yetkilerini bildirmek için yazılan resmî mektup.
Mürçe: Can, ruh.
Mürevviḥ: Güzel koku yayan; ferahlık, rahatlık veren.
Mürr: Acı.
Mürsele: Bağlamak.
Mürtekim: Toplanma, topluluk.
Mürtevī: Suya kanmış, seylâb.
Müṩāberet: Bir işle devamlı olarak uğraşma, sürekli çalışma.

Müsaḫḫar: Ele geçirilmiş, zapt edilmiş, itaat altına alınmış.

Müsāmere: Gece sohbeti, akşam eğlencesi.

Müsāʿide: Yardımcı, elverişli.

Müsārre: Sır söylemek.

Müsāvāt: Denklik, eşitlik.

Müsāyefe: Karşılıklı kılıç çekme.

Müseccel: Sabit ve delilli.

Müsehhilü'ş-şa'ab: Zorlukları kolaylaştıran.

Müsellem: Verilmiş, teslim edilmiş, doğruluğu ispatlanmış.

Müselsele: Zincirleme.

Müṣennā: İki kat.

Müṣmir: Meyveli, verimli.

Müsriʿ: Acele ettiren, hızlandıran.

Müstaḥīl: İmkânsız. Usanmış, bıkmış olan.

Müstaḥsen: Beğenilen, yoksul.

Müstaʿẕebe: Tatlı ve lezzetli su.

Müstaẓill: Gölge altına girmiş, gölgelenen.

Müsteclib: Celbeden.

Müstedʿī: Şikayetçi, davacı olan. Bir makama dilekçe ile istek bildiren.

Müstehām: Hayran.

Müstehām: Sergeşte, hayran, şaşkın.

Müsteḥīl: İmkânsız.

Müstelzim: Gerekli kılan, gerektiren.

Müstemend: Gamlı, zavallı kimse.

Müstemīl: Meyledici, eğilici, birisinin teveccühünü istemek.

Müstemlaḥa: Tuzlu, lezzetli.

Müstenbaṭ: Derinden su (mânâ) çıkarmak. Akıl yürüterek anlaşılan.

Müstenīr: Bir şeyin nuruyla nurlanan, ışığıyla aydınlanan, ışıklı, parlak.

Müsterāb: Kapalı, net olmayan.

Müsteşār: Kendine iş danışılan.

Müsteşfiʿ: Birisinden başkasına karşı şefaat dileme.

Müstetbiʿ: İstemek. Tabi olunmasını isteyen.

Müstevī: Düz, kaplayan.

Müsteẓill: Gölge altına giren, gölgelenen.

Müṣūl: Saygı gösterme, ayakta durma merasimi.

Müşākil: Şekilce başkasına benzeyen.

Müşeffiʿ ü'n-fīh: Şefaat olunan, kendisine şefaat edilen.

Müşevveş: Düzensiz, karmakarışık.

Müşīr: Emreden, yol gösteren.

Müşkil-küşā: Müşkilleri halleden.

Müştemil: İçine alan, kapsayan.

Müteberrike: Bir şeyi uğurlu sayan, ondan hayır bekleyen.

Mütebevvu: Oturulan yer.

Mütecemmil: Süslenen, süslenmiş.

Mütecennide: Ordu, askerler.

Müteḥaṣṣın: Kaleye kapanmış, müstahkem bir mevkiye sığınmış.

Mütekellim: Konuşan, söyleyen kişi. Kelam âlimi.

Mütelehhib: Alevlenmiş, alevli.

Mütenaʿʿim: Nimet ve bolluk içinde yaşayan, nazlı yetişmiş.

Mütenebbih: Öğütler sayesinde gafletten uyanan.

Mütenevviʾa: Çeşit çeşit.

Müteʿāḳıbetü'l-vürūd: Birbiri ardınca gelen.

Müteʿāl: Çok yüce.

Müteʿārif: Meşhur, karşılıklı olarak birbirini tanıyan.

Müteʿaṭṭıf: Bağışlayan.

Müteʾebbī: İhtiyatlı, temkinlik. Fermansızlık, uyumsuzluk.

Müteʾehhib: Amade olmak, yapmak, bir iş için hazır olmak.

Müteraṣṣıd: Gözden kaçırmamak için dikkatli inceleyen, bakan, bir şeyin olmasını gözleyen.
Müteṣāʾid: Suud eden, yükselen.
Mütevaḳḳıʿ: Sakınan, çekingen.
Mütevārī: Bir şeyin arkasına saklanmak.
Müteveccih: Yönelmiş.
Mütevvec: Taçlandırılmış.
Müteyaḳḳin: Bir nesneyi tahkik vechle şüphesiz bilir olan ve şüphesiz bilinmiş olan.
Müteyemmin: Bir şeyi uğurlu sayan.
Müteẓāhir: Görünen, ortaya çıkan.
Müteżevviʾa: Hareket ettirildiğinde güzel koku salan şey.
Müttekā: Destek, güç.
Müttesiḳa: Tertipli, muntazam.
Müvānis: Ünsiyet, dostluk, samimiyet kuran, ünsiyet peyda eden.
Müvāṣalet: Ulaşma, varma.
Müverred: Gül renkli, güle benzer.
Müvesseʿa: Genişlik.
Müyesser: Kolaylaştırılan, nasip olan.
Müżāyaḳa: Darlık, sıkıntı, müşkülat.
Müẕekkir: Beyan eden.
Müżīʾe: Parlak.
Nā-fercām: Sonsuz, neticesi olmayan, boşa.
Nā-kām: Muradına erememiş.
Nā-sütūde: Övgüye değer olmayan.
Nāb: Saf, katıksız.
Nādī: Seslenen, söz söyleme, elde eden, haykıran, toplanma yeri.
Nādiyāt: İşlerin başı, evail.
Nāfçe: Göbekçik.

Nāfıḳ: Geçer akçe.

Nāfiḥa: Yağmur yüklü bulut, rüzgâr, misk.

Nāfiḳā: Arap tavşanı denilen yaban faresi.

Naḫcīr: Av hayvanı, av yeri.

Nāhīd: Zühre yıldızı, Venüs gezegeni, yeni buluğa ermiş genç kız.

Naḫvet-nişān: Gurur, kibir gösteren.

Naḳāve: Lutf, fazl, her şeyin iyisi.

Naḳb-zen: Lağım açan.

Naḳż: Bozma, çözme, bir sözleşmeyi yok sayma.

Nāme-i nām: Ünü yayılmış.

Nāmī: Namlı, ünlü, meşhur. Yerden biten, yetişip büyüyen.

Nāʾibe: Bela, musibet.

Nāʾiye: Uzaklaşan.

Nāṣır: Yardımcı.

Nāsiḫ: İstinsah eden. Hükmünü ortadan kaldıran.

Nāsiḫ: Kopya eden. Hükmünü ortadan kaldıran. (Bilhassa diğer âyetlerin hükmünü ortadan kaldıran Kur'ân için kullanılır.)

Nāsik: Dinin emirlerini yerine getiren kişi.

Naṣṣ: Hüküm.

Nāṭıḳa: Düzgün ve güzel söz söyleme, konuşma gücü.

Naṭʿ: Sofra bezi, meşinden yapılmış döşek, halı, kilim.

Nāvdān: Oluk.

Naẓar-be-rāh: Gözü yolda olmak.

Nāẓūr: Bahçıvan, koruyucu.

Nebāhet: Şeref, şan, onur, itibar.

Nebālet: Zekilik, büyüklük, cömertlik.

Nebehre: Yüklü. Sahte gümüş. Örtülü, gizli.

Neberd-gāh: Harp meydanı.

Neberd: Savaş.

Necdet: Yiğitlik, kahramanlık.

Necl: Oğul, evlat, çocuk.

Nedīm: Sohbet arkadaşı.

Nediyy: Meclis, cemaat, encümen.

Nefād: Tükenme.

Nefīr-i ʿām: Düşmanla savaşmak için ilan edilen genel seferberlik.

Nefṣetü'l-maṣdūra: İç elemlerini hafifletmek için şikâyet etmek.

Nefy: Sürgün etme.

Nehmār: Büyük, kıyısız, bisyar.

Nejād: Sayı, nesil, tabiat.

Neḳā: Temizlik.

Neḳāve: En seçkin, temizlik.

Nem-çekān: Nem damlatmak (yazı yazmak.)

Nemarık: Az yağmur bırakan bulut, yastıklar.

Nemaṭ: Usul, tarz, söyleme tarzı.

Nerm: Yumuşak.

Nerrād: Tavla oyuncusu, tavla ustası.

Nesc: Doku, dokumak.

Neseḳ: Tek düzen üzerindeki burçlar, yıldızlar. Açık, uygun, kaide.

Nesr: Akbaba, kartal.

Nesyen: Utanma, nisyan.

Nev-devlet: Mevki ve devlete yeni kavuşup bunu hazmedememiş olan, sonradan görme.

Nevādir: Nadir olan şeyler.

Nevāḫt: Nevaziş etmek, okşamak.

Nevāl: İhsan, ata, kısmet.

Nevāle-çīn: Nevale toplayan, kısmetini alan.

Nevān: Kanıt, hareketlenmek, dillendirmek.

Nevāʾib: Musibetler, belalar.

Nevāz: Okşayan.

Neyl: Merama erme.

Neyyireyn: Güneş ve Ay.

Nezāhet: Ahlak temizliği.

Neẕīr: Doğru yola getirmek için Allah'ın vereceği cezaları bildirerek korkutma.

Nışfet: İnsaf.

Nigāşte: Yazılmış, resmedilmiş.

Nigerān: Bakan.

Nigīn: Yüzük, mühür.

Nihān-ḫāne: Sığınılacak gizli yer.

Niḥlet: Batıl yol, borç bulmak.

Nikāl: Ateşli kömür parçası.

Nīkū-maḫber: Kalbi temiz.

Niʿamü'l-meʾāb: Nimetlere barınak olan.

Nīreng: Hile, düzen, tılsım, büyü.

Niṣār: Saçma, saçılma, serpme.

Nisbī vü izāfī: Göreveli.

Nīstī: Yokluk.

Nişānde: Dikilmiş, hedef olarak konmuş.

Nitāc: Yavrulama, doğurma.

Niyām: Uyuyanlar, kılıç kını.

Nīze: Mızrak, süngü.

Nuġbet: Kötü bir iş, bir içim su.

Nuḥās: Bakır.

Nuḫbe: Seçkin, güzide.

Nūk: İğne ucu.

Nücebāt: Soyu temiz, nesli pak kimseler.

Nüfāża: Ağaçtan düşen meyveler.

Nühā: Akıl sahipleri.

Nükūb: Yoldan çıkma.

Nümūdār: Görünen, meydanda olan.

Nümūde: Görünmüş, gösterilmiş.

Nüsük (Nüsk): Allah yolunda ibadet etme. Kur'ân'daki şekli 'nüsük'tür.

Nüvāḫt: Okşama, çalgı çalma.

Nüzhet: Ferahlık, neşe.

ʿAbīr-pāş: Güzel koku saçan.

ʿAbīr: Turunç, iğde, gül, amber gibi şeylerin yapımıyla oluşan hoş koku.

ʿAcāc: Gubar, toz.

ʿAdd: Adet, kabul etme, itibar etme.

ʿAdīmet: Ahmaklık.

ʿAdīmü'l-ḫafā: Sırsız, aşikâr.

ʿĀdiye: Gaza yolunda seyreden at.

ʿAḳabāt: Sarp yollar, yokuşlar, tehlikeli geçitler.

ʿAlāyıḳ: Alakalar.

ʿAle'l-ıṭlāḳ: Kayıtsız, şartsız.

ʿAle'l-ittiṣāl: Bitişik olmak üzere, aralarında fasıla olmayarak.

ʿAle't-tevālī: Birbiri ardına gelen.

ʿĀlem-şümūl: Âlem çapında, dünyaya yayılacak ölçüde, evrensel.

ʿAlīl: Hasta, sakat.

ʿAmīḳ: Derin.

ʿAmīm: Umuma ait, yaygın.

ʿAnā: Belâ, dert, hapis.

ʿAnākib: Örümcekler.

ʿAnḳarīb: En yakın.

ʿĀʾide: Hisse, pay. Kâr, kazanç, fayda.

ʿĀʾiḳ: Engel, mânî.

ʿĀʾil: Fakir ve ihtiyaç sahibi.

ʿ Ārıżiyye: Bela, ayrılık, hastalık, engel.

ʿ Ārī: Kurtulmuş.

ʿ Arş-mesīr: Arşta dolaşan.

ʿ Arş-penāh: Arşın koruyucusu.

ʿ Arża: Sunma, takdim etme.

ʿ Āṣıfāt:

ʿ Āṣıfāt: Sert esen şiddetli rüzgâr. Çok sert.

ʿ Asīr: Güç, çetin, zor, zahmetli.

ʿ Aṣīr: Toprak.

ʿ Āt: Işıklar, aydınlıklar.

ʿ Atebe: Eşik.

ʿ Avn: Yardım etme.

ʿ Ayb-bīn: Ayıp gören, kusur arayan.

ʿ Ayyār: Hileci, çapkın, serseri, çevik, yiğit.

ʿ Aẕb: Tatlı, hoş.

ʿ Aẕebe: Dal, dil ucu, kamçı.

ʿ Azīmet: Gitme, yola çıkma, sebat, kararlılık.

ʿ Iḳāl: Ayak bağı, köstek.

ʿ Iḳyān: Hâlis altın.

ʿ Illıyyīn: En yüksek makamlar. Gökyüzü ve Cennet'in en yüksek yeri.

ʿ Inān: Zapt, kontrol, dizgin.

ʿ İbād: Kullar.

ʿ İlm-i ferāʾiż: Miras hukuku.

ʿ İmād: Direk.

ʿ İṣmet: Namusluluk, iffet.

ʿ İşret-gede: Meyhâne.

ʿ İtāb: Azarlama.

ʿ Ubbād: Abidler, ibadet edenler.

ʿ Ubūr: Bir taraftan öteki tarafa geçme, karşı yakaya geçme.

ʿUcāb: Haddinden fazla acayip, güzel iş.

ʿUcb: Kibir.

ʿŪd: Öd ağacı.

ʿUdvān: Husumet, düşmanlık, zulüm, haksızlık.

ʿUhde: Sorumluluk.

ʿUḳūbet: Ceza, eziyet, işkence.

ʿUlāle: Devenin sütünün sağılması. Müderris. Arka arkaya koşmak.

ʿUlüvv: Ululuk.

ʿUlyā: Çok yüce.

ʿUtbā: Merdiven basamakları.

ʿUṭlet: İşsizlik, atalet.

ʿUẕmā: Yüce.

Pā-der-gil: Ayağı balçıkta.

Pārsā: Dinine çok bağlı, zâhid, takva sahibi.

Pāyāb: Derinliği bilinemez.

Pehnā: Yaygın, uzun uzadıya giden düzlük.

Penāhī: Koruyucu olan kişi.

Pend-peẕīr: Öğüt kabul eden.

Perdāḫte: Parlatılmış, cilalanmış.

Perdāz: Söyleyen, anlatan.

Perde-keş: Perde çekici, perde örtücü.

Perniyān: İşlemeli, ipeksi bir kumaş çeşidi. Nakışlı atlas ve bundan dikilmiş elbise.

Pertāb: Atılma, sıçrama.

Pes: Arka, art.

Pesend: Beğenme, seçme.

Pesendīde: Beğenilmiş, seçilmiş.

Pest: Alçak, kaygı.

Peşmīne: Paşmina, yünden yapılmış.

Peyām-āver: Haber getiren.

Peymān-şiken: Yeminini bozan.

Peyūs: Talep, ümit, alçakgönüllülük.

Peyvend: Bağ, münasebet, ilgi, rabıta. Ulaştırma, ulaşma, erişme.

Peyveste: Ulaşmış, daima.

Peẕīr: Eden.

Pīç-ā-pīç: Büklüm büklüm, karmakarışık.

Pīç: Kıvrım, büklüm. İç sıkıntısı.

Pindār: Zan, gurur.

Pīrā: Donatan, süsleyen.

Pīşānī: Önde bulunan şey.

Pīşgāh: Huzur, ön.

Pīşkeş: Hediye, armağan, peşkeş.

Pūşīde: Örtülmüş, örtülü.

Pürsiş: Soruş, sorma.

Rācil: Yaya. Bilgisiz.

Raġībe: Rağbet edilen, çok makbul hediye, büyük ihsan.

Rāḥat-resān: Rahata erişen.

Raḥbe: Çadır.

Raḥīḳ: Saf, duru, kokulu şarap.

Rāḥile: Yük hayvanı, kervan.

Rāḳī: Yükselen.

Raḳīḳ: İnce, nazik, merhametli, yufka yürekli, hassas. Köle veya cariye.

Raḳīm: Yükselti, yazı yazan kimse.

Raḳḳ: Kulluk, kölelik, kul, köle.

Raḳme: Az, azıcık.

Rāʾiḳa: Sade, saf, halis, akıcı söz.

Raṣānet: Sağlamlık, dayanıklılık.

Rāsiẖ-dem: Sözünde duran.

Raṣīn: Sağlam, dayanıklı, muhkem.

Ravḥ: Rahatlık, rahmet, kolaylık, serin, koklamak.

Rāyet: Sancak, bayrak.

Rāygān: Karşılıksız, bedelsiz, bol.

Rāz-dār: Sır tutan.

Rebīb: Üvey oğul.

Rebīʿ: Bahar.

Rebūde: Kapılan, kapılmış olan.

Recāḥāt: Üstünlük.

Refā: Uygunluk, durgunluk, sükûnet.

Refd: Ata etmek. Büyük kadeh.

Refʾ: Yükseltme, ortadan kaldırma, giderme.

Reh-rev: Yolcu.

Rehādet: İncelik ve yumuşaklık, naziklik.

Rehān: At müsabakası.

Rehvār: Sarsmadan yürüyen binek hayvanı.

Rekż: Tekme, tepelemek. At sürmek. Dik saplama.

Remed: Göz ağrısı.

Remī: Ok atmak.

Renc: Ağrı, sızı, zahmet, eziyet.

Reʾfet: Merhamet etme, acıma, esirgeme.

Reʾyü'l-ʿayn: Gözüyle görerek.

Resen: İp, halat, urgan.

Resīde: Erişmek, yetişmek, ulaşmak.

Reşād: Doğru yola girme, Hak yolunda yürüme.

Reşāḳat-nümūn: Boylu poslu görünüş.

Reşeḥāt: Sızıntılar, damlalar.

Reşk-fezā: İmrenilen.

Reşk: Haset, kıskanma.

Reşş: Serpme, püskürtme, serpinti şeklindeki yağmur.

Revāḥ: Dolaşmak.

Revāne: Giden, yürüyen, akan.

Revāʾiḥ: Rayihalar.

Revāyiʿ: Güzel, hoş, çoğalan, bereketli.

Reviyyet: Etraflıca düşünme.

Revzene: Pencere.

Reyb: Şüphe.

Reybü'l-menūn: Zamanın sıkıntı veren üzücü olayları.

Reyn: Leke, kir, karası çıkmayan şey.

Rezānet: Güç, kuvvet, ağırbaşlılık, ciddilik.

Rıḍvān: Cennetin kapıcısı olan melek. Hoşnutluk, rıza.

Rıżā-cū: Razı etmeyi gaye edinen, allah'ın rızasını arayan.

Rifd: Bahşiş.

Rifʿat: Yücelik, yükseklik.

Rīg: Kum, mürekkebi kurutmak için üzerine dökülen kum.

Riḥāl: Semerler.

Rihān: Müsabaka için atların koşturma günü.

Rikāb: Üzengi. Büyük birinin katı, huzuru.

Rīşe-kende: Kökün kesilmesi.

Rişte: İplik, bağ.

Ritāc: Üzerinde küçük kapı olan büyük kapı.

Riyāḥ: Rüzgârlar, meltemler. Vücuttaki ağrıyan yerler.

Riyāset: Reislik, başkanlık.

Rū-māl: Yüz süren.

Rūbāh: Tilki, kurnaz, hilekâr kişi, tilki gibi kurnazca.

Rufū-ger: Halı tamircisi, yama yapan.

Rüsteḫīz: Kıyamet, mahşer.

Rüsūḫ: Sağlamlık, ustalık, sağlam ilim sahibi olma.

Rüsūm: Vergiler, usul, metot, kural, merasim. Sûretler, resimler, şekiller.

Rüşūḥ: Sağlamlık.

Ṣabābet: Şiddetli sevgi, aşk.

Ṣabb: Akmak.

Sābiġ: Uzun, tam, mükemmel ve mufassal olan.

Ṣābite: Yıldız, gök cismi.

Ṣabūrī: Sabrı çok olan.

Ṣabvet: Gönlün birine meyletmesi.

Ṣadd: Menetmek, yasaklar.

Ṣademāt: Çarpmalar, sıkıntılar, felaketler.

Ṣādırāt: Ortaya çıkan.

Ṣadme: Hızlı vurma, çarpma. Beklenmedik bir sıkıntı, ket, âfet.

Ṣadmet: Hızla vurma, çarpma, beklenmedik sıkıntı, afet.

Ṣadr-nişīn: Başta oturan, reis.

Ṣafḥ: Bağışlama, affetme.

Ṣāfiye: Temiz, mesih mertebesi.

Ṣafvet: Maddi ve manevi temizlik, saflık.

Sāġar: İçki kadehi, arif kişinin gönlü.

Saḫā-bār: Cömertlik saçan.

Ṣahbāʾ: Şarap.

Saḥḥ-ı āb: Akan su.

Sāḳ: Baldır, incik.

Saḳf: Dam, çatı, tavan.

Ṣāḳıb: Delen, delip geçen.

Saḳīme: Yanlış, hatalı, hasta, sakat.

Ṣalābet: Metanet, katılık, sertlik.

Ṣalifetü'l-beyān: Daha önce söylenmiş olan.

Sālik: Bir yola girmiş.

Ṣamīm: İç, öz, en temekl kısım.

Ṣanādīd: İleri gelenler, büyükler.
Ṣanavber: Çam fıstığı ağacı, çam fıstığı kozalağı. Sevgilinin boyu.
Sanavberī: Çam fıstığı kozalağı biçiminde/renginde olan.
Ṣānī: Mervârid taşının kısımlarından biri. Çift. Döndüren. İkiye ayıran. Benzer.
Sāniḥ: Zihne doğup ortaya çıkan
Sāniḥāt: Birden zihne doğan şeyler.
Saʿādet-efżāl: Secdede elini yere koymak. Feza tarafına gitmek. Perdesiz vasıl olmak. Sahraya çıkmak. Sırrını birine açmak. Birine yemek yedirmek.
Ṣaʾb: Müşkül.
Ṣāʾib: Doğru, isabetli, başka yöne sapmadan, doğruca hedefe varan.
Sāʾiġ: Boğazdan kolaylıkla geçen yiyecek ve içecek.
Sāʾiḳ: Sebep, sevk eden.
Ṣāʾim: Oruç tutan kimse.
Saʿy: Çalışma, çabalama.
Ṣarf: Bir şeyi bir işte kullanma, harcama. Şekil bilgisi. Para basma.
Ṣarḥ: Büyük köşk.
Sārī: Birinden diğerine geçen, yayılan.
Ṣārim: İyi kesen, kesici.
Ṣarīmet: Bir şeyi gönül ile azmetmek, yapmak, koyulmak. Kalkış, işe gitmek.
Ṣarīr: Gıcırtı.
Sārr: Sevinç veren, sevinçli.
Ṣarṣar: Şiddetli ve soğuk esen rüzgâr.
Sāṭıʿ: Yok etme.
Sāṭıʾa: Yücelen, yükselen, yükseklere çıkan.
Saṭvet: Hücum, ezici, sindirici, karşı konulmaz güç.
Ṣavāb: Doğru, doğruluk.

Ṣavālice: Çevgan oyunları.

Ṣavāliḥ: Salihat, iyi işler.

Ṣavām: Topraklar.

Ṣavāʿiḳ: Yıldırımlar.

Ṣavn: Koruma, muhafaza etme.

Ṣayāṣī: Kale, köşk.

Ṣayd: Av, avlanma.

Sāye-nişīn: Gölgede oturan, korunan, himaye edilmiş.

Sāye: Gölge.

Ṣayḳal: Cila, cilacı.

Ṣayrefī: Sarraf.

Ṣayyibe: Art arda gelen yağmur.

Sāz: Techizat.

Sebḥ: Çok konuşmak. Yüzmek. Uyumak ve rahat etmek. Gelip gitmek. Uzağa gitmek. Maaş. Rahatlık.

Sebīke: Külçe haline getirilmiş maden.

Sebḳ: Önceden olma, önde bulunma, üstünlük sağlama.

Secencel: Ayna.

Secīsü'l-leyālī: Yılın sonu, zamanın sonu.

Sedād: Dürüstlük.

Sedd: Önleyici, sebep, engellemek.

Sedene: Kapıcılar, perdedarlar, Kâbe-i Mükerreme kapıcıları.

Sedīd: Doğru, makul.

Sedīr: Nehir, sedir.

Seffāne: İnci.

Seḫā: Cömertlik.

Seḥāb: Bulut.

Seḥer-ḫīz: Sabah erken kalkan.

Seḥere: Sihir edici.

Sehm: Korku, dehşet. Ok, hisse, pay, resmî senet.

Sekb: Dökme, dökülme.

Selāset: İfadede açıklık.

Sell: Kınından çekip çıkarma.

Selvet-baḫş: Sevinç verici.

Semācet: Çirkinlik.

Semend: Kula, çevik at.

Semender: Kurbağagillerden ağzından alev çıkan bir hayvan.

Senābil: Başaklar.

Senām: Yerin ortası. Bir kavmin şereflisi. Her şeyin muazzamı.

Ṣenāyā-yı ṣenā: İkisi üstte ikisi altta olmak üzere öndeki dört dişi ifade eder.

Senc: Ölçen, tartan.

Sepide: Beyazlık, aydınlık.

Ser-engüşt: Baş parmak.

Ser-geşte: Başı dönmüş, kafası karışmış.

Ser-girān: Başı dönen, sersemlemiş, perişan.

Ser-nigūn: Baş aşağı olmuş.

Ser-rişte: Vesile, ipucu.

Ser-sebz: Yeni yetişmiş, taze, genç.

Ser-zede: Uç vermiş, baş göstermiş, zahir olmuş.

Ser: Baş.

Serā-perde: Saray, konak gibi yerlerde haremle selamlığı ayıran perde; otağ.

Serābistān: Dünya, serap yeri, serap görülen yer.

Serāsīm: Serseri, şaşkın.

Serdāb: Sıcak ülkelerde oturulan yeraltı odası.

Sereyān: Dağılma, yayılma, tesir ve sirayet etme.

Serīʾü’l-infiʾāl: Çabuk kızan, hemen gücenen.

Serīʿü’z-zevāl: Çabuk kaybolan, hızla sona eren.

Serīr: Taht.

Sevām: Yılan, akrep gibi zehirli hayvanlar.

Ṣevānī: Saniyeler, ikinci, yıldız, yıldırım.

Sevāniḥ: Kalbe doğan şeyler.

Sevāʿid: Dirsekten bileğe kadar olan kısımlar.

Sevāṭ: Yüceler, parlak olanlar.

Sevret: Şiddet, kızgınlık.

Seyb: Bahşiş, hediye. Birbirine tâbi olan, ardı ardına giden.

Seylāb: Sel.

Sezāvār: Layık.

Ṣıddīḳ: Gerçek dost.

Ṣıḥḥat-peẕīr: Sıhhate eren.

Ṣıḳl: Ağırlık, yük.

Ṣımāḫ: Kulak, kulak deliği.

Sımṭ: Arasında, saflar arasında.

Ṣıyāġgat: Kuyumculuk.

Ṣıyānet: Koruma, himaye, muhafaza.

Ṣıyt: Ses, seda.

Sibāb: Sövüp saymak, küfretmek.

Sibāḳ u siyāḳ: Sözün başı ile sonunun birbirini tutması, ifadede tutarlılık, bağlam.

Sidre: Hz. Peygamber’in (SAV) Mirac’a yükseldiği yedi kat semada bir makam. Allah'ı tanımada aklın son durağı. Sevgilinin boyu.

Siḥr-kār: Sihirli, büyülü.

Silk: İnci, boncuk dizilen iplik. Dizi, sıra, düzen, tertip. Meslek.

Silʿa: Ticaret metası.

Ṣimāl: Feryadını duyan, yardımcı, meded eden, sığınak. Hâmi, sığınılan.

Ṣimār: Meyveler, yemişler.

Simṭ: İnci dizilen iplik.

Siʿāyet: Dedikodu, haraç almak.

Sirişk: Gözyaşı.

Sitīz: Kavga, çekişme.

Ṣiyāb: Elbiseler.

Siyāde: Efendilik, beylik, seyyitlik.

Sū-be-sū: Her yana, her yanda, her taraf.

Sū: Kötülük.

Sūde: Fayda.

Ṣuġūr: Düşmana yakın yerler. Hudut, serhat.

Sūḳ: Çarşı, pazar.

Suḳuf: Çatılar, damlar, tavanlar.

Ṣuleḥā: Salihler.

Suʿūd: Uğurlular.

Sūr: Şölen, şenlik.

Ṣūret-nümā: Hasıl olan, vücut bulan, suret gösteren.

Ṣūrī: Sahte, sûrete dair.

Susmār: Kertenkele.

Ṣuvāʿ: Su yeri, su içilen bardak.

Ṣuver: Suretler, şekiller.

Sūy: Yön, taraf.

Sūzen: İğne.

Sübḥa-gerdān: Tesbih çeken.

Sübūġ: Tamam olmak, nimetin çoğalması, yeryüzüne uzanmak.

Südde: Kapı.

Süḫan-penāh: Sözün koruyucusu.

Sükeyt: At yarışında onuncu gelen.

Sükkān: Bir yerde oturanlar.

Sümʿa: Riya ile karışık.

Sündüs: Altın, gümüş dokumalı değerli bir ince kumaş türü.
Sünūd: Güvenmek.
Sünūḥ: İçe doğma, akla hatıra gelme.
Sürādiḳ: Haremlik ve selâmlığı ayıran perde. Padişah çadırı.
Sürūd: Şarkı, türkü, nağme.
Sütūde-evṣāf: Övgüye layık nitelikleri olan.
Sütūde: Övülmüş, övülmeye değer.
Süyūf: Kılıçlar.
Şād-āb: Suya kanmış, sulu, taze.
Şād-kām: Meramına erişip çok sevinmiş.
Şāḫ: Yeni meyve vermiş dal.
Şāhid: Şahit, tanık. Söylenen veya yazılan bir hususu kuvvetlendirmek için muteber bir eserden verilen örnek. Güzel, dilber, sevgili.
Şaḳīḳ: İkiye bölünmüş bir şeyin iki parçasından her biri. Anne-baba bir erkek kardeş.
Şaḳḳ: Yarma, yarık.
Şārıḳ: Doğup parlayan, parlak.
Şāride: Dağınık, dağılan.
Şāṭın: Habis, uzak, Tanrı'dan çok uzak. Azarlamak.
Şāyeste: Layık, uygun.
Şāygān: Layık, bol, mebzul.
Şeb-tāb: Ateş böceği.
Şebān-gāh: Gece vakti.
Şebdīz: Karayağız at.
Şebgīr: Gece vakti olan.
Şebīb: Sevinç.
Şecāʿat: Yiğitlik, cesaret.
Şedd: Tarikat kuşağı, sıkma, sıkı bağlama.
Şefāh: Dudaklar.

Şeh-per: Kuş kanadının en uzun tüyü.

Şehāmet: Zekâ ile birlikte olan cesaret.

Şehd: Bal.

Şehīr: Meşhur.

Şeḳāvet: Eşkıyalık.

Şeker-bār: Tatlı, etrafa şeker saçan.

Şekīb: Sabır, tahammül.

Şemātet: Gürültü, şamata, birinin başına gelen felaketten dolayı sevinme.

Şeneb: Parlama, dişlerin keskin olması.

Şeʾābīb: Subublar, sağanaklı yağmurlar.

Şeʿāir: Âdetler, merasimler.

Şeʾāmet: Uğursuzluk.

Şerāre-bār: Kıvılcımla oynayan.

Şerāre: Kıvılcım.

Şereh: Açgözlülük.

Şerīṭa: Bir anlaşmayı meydana getiren şartlardan her biri.

Şerm: Deniz.

Şermende: Utanılacak iş yapmış, mahcup duruma düşmüş.

Şettā: Değişiklik, çeşitli, türlü türlü.

Şevāġil: Meşguliyetler.

Şevāʾib: Lekeler, kusurlar, noksanlıklar.

Şevb: Kötü ve iyiyi karıştırarak sahtekârlık yapmak.

Şevḳ-engīz: Neşe veren, şevk veren.

Şeym: Kılıç çekmek. Kılıcı kınına sokmak. Çok soğuk su.

Şigāf: Yarık, yırtık.

Şigerf: Nadir, büyük.

Şigüfīde: Kırılmış, açılmış.

Şiḳāk: Uyuşmazlık, anlaşmazlık.

Şikār: Av, ganimet.

Şiken: Kıran, dağıtan. Kıvrım.

Şināh: Suda yüzme.

Şinevā: Duyan, duyucu.

Şīr-gīr: Aslanı tutacak kadar güçlü ve cesur kişi, çakır keyf.

Şirāʿ: Gemi direği, yelken.

Şīrīn-kār: Hoş davranan, tatlı muamele eden.

Şirẕime: Küçük topluluk.

Şuhub: Ateş parçası.

Şuhūr: Şehrler, aylar.

Şuḳḳa: Parça, kumaş veya kâğıt parçası. Üzeri yazılı kâğıt parçası. Bir iş için izin verildiğini bildiren veya bir husûsu ispâta yarayan resmî belge.

Şunūde: Duyuldu.

Şūr: Tuzlu, acı, fitne.

Şūrīde: Perişan.

Şūriş: Karışıklık, karmaşalık.

Şurṭa: Denizde yelkenli gemilerin yönüne esen rüzgâr. Önde giden ve düşmanla ilk savaşan asker.

Şücʾān: Yiğitler.

Şüdegān: Vefat edenler. Geçmiş ve gitmiş olanlar, geçmiş zaman adamları.

Şühūd: Gözle görülecek şekilde var olma.

Şükr-güzārī: İyilik bilen, iyiliğe şükreden.

Şükūh: Ululuk, haşmet.

Şünūde: İşitilmiş.

Şürūʿ: Başlamak.

Şüẕūẕ: Kural dışı olma, müstesna olma.

Tābdār: Parlak, ışıklı.

Taġayyür: Değişme, bozulma, başkalaşma.

Taġlīb: Aralarındaki ilişkiden dolayı bir kelimeyi diğer bir kelimenin anlamını da içine alacak şekilde kullanma.
Taḥabbub: Bir kimseye dostluk ve muhabbet göstermek.
Taḥaccī: Mırıldanmak, bir mekânda mukim olmak.
Taḫalluḳ: Huy edinme, ahlaklanma.
Taḫalluṣ: Mahlaslanmak, kurtulmak.
Taḥannün: Çok istekle sızlanma, şefkat etme, meyl ve muhabbet.
Taḥarrük: Harelet etme, hareke ile okuma.
Taḫaṭṭuf: Almak, götürmek, salmak.
Taḥayyür: Hayrete düşmek.
Tahfif: Bir şeyin çevresinden çıkmak, tavaf etmek, hafifletme, üzerini örtme, kolaylaştırma, malı azaltma, fakir olmak.
Taḫlīd: Oturtulma.
Taḥmīl: Eşya vs. yükleme. Bir işi birinin üzerine bırakma.
Taḥrīk: Kımıldatma, oynatma.
Taḥsīn: Güzel bulup takdir etme.
Taḫvīf: Korkutma, ürkütme.
Taḥvīl: Durum değiştirme. Faiz getiren senet. Osmanlı'da boşalan bir memuriyete başkasının getirilmesi.
Taḥẕīr: Sakındırma, sevindirme.
Taḳallübāt: Değişmeler.
Taḳayyüd: Bağlanma, bağlı olma, mukayyet olma. Çalışma, cehd etme. Dikkatli davranma, özen gösterme.
Taḳbīl: Öpme.
Taḳrīr: Sözle anlatma, ifade ve beyan etme.
Taḳrīṭ: Küpe takmak.
Taḳvīż: Çadırdan sökmek, sökülmek.
Taḳyīd: Kayıt altına alma, Allah'ı bir şeye benzetmek suretiyle maddi veya aklî bir kayıt ve şartla niteleme.

Taʿalluḳ: Parlamak.

Taʿallül: Yalandan bahaneler bularak bir işten kaçınma.

Taʿarruf: Sataşma, tecavüz etme, askerin hücum etmesi, saldırı.

Taʿaṭṭuf: Şefkat, merhamet gösterme, acıma, ihsan etme.

Taʿdīl: Düzeltme, doğru hâle getirme, değiştirme.

Taʿrīk: Terletme, terletilme.

Taʿṭīr: Güzel koku ile kokulanmış.

Taʿvīḳ ü tesvīf: Geciktirme, hayırlı işleri sonraya bırakma.

Taʿvīḳ: Alıkoyma, geciktirme.

Taʿvīż: Bedel verme, ödün, nazara karşı takılan muska.

Tār u pūd: Enine boyuna iplik dokuması, kumaş.

Tār: Karanlık, ip.

Tārik: Bırakan, terk eden.

Tārīk: Karanlık.

Tarṣīf: Taşları birbirine yanaştırma.

Tarṣīn: Sağlamlaştırma, takviye etme.

Tarṣīʿ: Kıymetli taşlarla süslemek, mozaik şeklinde tezyinat.

Taṣaddī: Bir işe girişme, teşebbüs etme.

Taṣallub: Zorluk çıkarma.

Taṣalluf: Dalkavukluk, yağcılık, yaltaklanma.

Tasalluṭ: Sataşma, musallat olma.

Taṣdīr: Başına geçirme, baya koyma, ortaya çıkarma.

Taṣrīḥ: Açık açık anlatma.

Tasṭīr: Satırlama.

Taṣyīr: Bir surete vardırmak.

Taṭallub: Arayan ya da isteyen.

Taṭyīb: Birinin gönlünü hoş etme, gönül alma.

Tavassuṭ: Vasıta olma, arabuluculuk yapma.

Tavṣıyet: Tavsiye.

Tavṣīf: Vasıflarını, niteliklerini sayma.

Tebāb: Zarar görme, ziyankâr olma.

Tebārīḥ: İştidad-ı maşûk.

Tebāşīr: Müjde. Her şeyi başlangıcı.

Tebeddül: Başka şekle girme, değişme.

Teberrük: Uğurlu sayma.

Teberrüm: Iztırap ve acı çekmek. Doyarak çıkmak, melul olmak, bıkkınlık.

Tebettül: Her şeyi terk edip Allah'a yönelme.

Tebyīn: Açık açık anlatma, beyan etme.

Tecāfī: Uzaklaşmak, bir yerde duramamak.

Tecennüb: Sakınmak, kaçınmak, çekinmek.

Tecerruʿ : Yudum yudum içme.

Tecerrüd: Soyunma, çıplak olma. Uzaklaşma, soyutlanma. Evlenme.

Tecmīl: Güzelleştirmek.

Tecrīʿ : Birine su içirmek. Kızgınlık gibi duyguları yansıtmamak.

Tedennuḳ: Muamelelerde dikkatli davranma.

Tedmīr: Yok etme, mahvetme, helak etme.

Tefaḥḥuṣ: Bir nesnenin iç yüzünü ve hakikatini araştırmak, incelemek, teftiş etmek.

Tefāḳum: Bir işin büyüklüğü, zorluğu. Güç ve düşvar olmak.

Tefennün: Fen öğrenme, bir şeyi incelikleriyle öğrenmek.

Teferrüd: Yalnız olma, sivrilme, emsalsiz olma.

Tefevvüh: Söyleme, telaffuz etme.

Tefḳīʿ : Samimiyetsiz güzel konuşma, dalkavukluk.

Tefrī: Kavm arasında aykırılık çıkarmak.

Tefrīc: Gidermek, ara vermek.

Tefrīḥ: Ferahlandırma, iç açma.

Tefvīḳ: Üstün olmak, bir okun çentiğini yapmak, yaya çentikli bir ok yerleştirmek.
Tefvīż: Bir işi veya şeyi birinin üzerine bırakma, ihale. Devlet arazisinin bedeli peşin alınarak satılması.
Tehāvün: Önemsememe.
Tehellül: Yüzün sevinçle parlaması.
Tehlīl: Kelime-i tevhid söylemek.
Tekāṣüf: Bir araya toplaşıp sıklaşma, yoğunlaşma. Toplama, toplanma.
Tekāsül: Tembellik, kayıtsızlık.
Teḳāṭur: Damla damla dökülme.
Tekāver: Koşucu, seğirtici. Yorga yürüyüşlü at.
Tekḫīl: Sürmelemek.
Tekrīm: Saygı gösterme, yüceltme.
Teksīr: Çoğaltma, çoğaltılma.
Telaṭṭuf: Nazik davranma.
Teleddüd: Tereddüt veya hayretten başı sağa sola çevirip bakmak.
Teleffüt: Bir nesneye doğru veya nesnenin etrafına yüz çevirmek. İltifat etmek.
Teleʾlüʾ: Parıldama.
Tell: Tepe, yığın.
Telmīẕ: Tattırmak, yedirmek, dili ağızda kırıntı için gezdirmek.
Temcīd: Ululama, yüceltme.
Temeyyüʿ: Erimek, akmak, gitmek.
Temhīd: Yayma, döşeme, düzeltme, ıslah etme, önsöz.
Temīme: Nazar boncuğu.
Temşīt: Sürmek, yola koymak, yola sokmak, rehberlik.
Tenācī: Söylemek.
Tenaṣṣul: Günahtan bizar olma.
Tenbīt: Ağaç dikmeki fidan ekmek.

Tenessüm: Hava teneffüs etme.

Tenḳīṣ: Azaltma, noksan etme.

Tenmīk: Güzel yazı yazma.

Tenvīl: Vermek, istenen şekilde ata edilmek.

Teʿakküf: Bir yerde habs-i nefsle kalmak.

Teʿāḳub: Birbirini takip etme.

Teʿārüf: Tanışmak.

Teʾaṩṩül: Sağlamlaşmak, büyümek.

Teʿāṭī: Karşılıklı alıp verme.

Teʿāvīẕ: Boyna asılan muska.

Teʿāvün: Karşılıklı yardımlaşma.

Teʾebbī: Birinin sözüne uymamak.

Teʾellüb: Bir araya gelmek.

Teʾellüf: Ata etmek, birini hediyelerle kendine mâil etmek, dostluk.

Teʾellüm: Kederlenme, üzülme.

Teʾennī: Düşünceli hareket etme.

Teʾennuḳ: Bir işi dikkatli yapmak, güzelce bakmak, odaklanmak.

Teʾessī: Teselli bulmak, sabretmek, gönül avutmak.

Teʾessül: Babasının huylarını edinmek.

Teʾkīd: Sağlamlaştırma.

Teʾvīl: Bir sözü farklı bir görüşle yorumlamak.

Teʾyīd: Sağlamlaştırma, doğrulama.

Terākib: Terkipler.

Terākim: Toplanmak.

Teraşşuḥ: Suyun taşlar arasından akması. Yağmurun az yağması.

Terāviş: Damlamak.

Terdād: Geri döndürmek. Tereddüt, kararsızlık.

Terebbuḥ: Şaşkın, başı dönmek. Fayda talep etmek.

Tereccī: Ummak.

Tereddī: Soysuzlaşma, yozlaşma.

Tereke: Miras.

Terfīd: Ululama.

Terġīb: Rağbet ettirme, istek uyandırma.

Terḥīb: Merhaba deme, hâl hatır sorma.

Terḳīn: Yazılı bir şeyi silme.

Terşīf: Su emici, su emmek. Suyu soğutarak içmek.

Terşīḥ: Terbiye.

Tertīl: Usulüne uygun şekilde, güzel sesle okuma.

Teṣābī: Birini aldatmak ve öldürmek, kandırmak. Çocuğun oyuna meyletmesi.

Tesābīḥ: Tesbihler, zikirler.

Tesācül: Övünme, fahrolunma, iftihar kaynağı, övünç sebebi.

Tesdīd: Hayra doğru yöneltme.

Teṣennī: Eğilip bükülme, iki kat olma.

Tesḫīr: Ele geçirilme, zaptetme.

Teṣḳīf: Doğrulatma.

Tesliyet: Teselli.

Tesliyyet-nümūn: Teselli veren.

Tesmīr: Çivileme, mıhlama.

Tesnīm: Cennet'te bir ırmağın adı.

Tesvīd: Karartma. Sonradan temize çekmek üzere karalama yazma.

Tesvīf: Tehir etme.

Tesviyye: Ödeme, halletme, aynı seviyeye getirme.

Tesyār: Gönderme.

Tesyīr: Yürütme, ilerletme, yollama, gönderme.

Teşfīʿ : Birinin şefaatini kabul eden.

Teşnīf: Küpe takmak.

Teşvīr-resān: Yüzün sarhoşluktan dolayı kızarması.

Teşvīr: Yüz kızartma, utandırma.

Tetbīr: Parçalanma ve yok etme, helak.

Tetmīm: Tamamlama, bitirme.

Tevaġġul: Bir işle devamlı uğraşma, çok meşgul olma.

Tevaḳḳud: Tutuşup yanma.

Tevaḳḳuf: Bekleme, durma.

Tevaḳḳuʿ: Bekleme, ümit etme.

Tevālī: Birbiri ardından gelme.

Tevārüd: Birbiri ardınca gelme.

Tevcīh: Yöneltme.

Teveddüd: Sevgi, dostluk.

Tevekküf: Güzellik ve iyilikle bekleme, birini karşılamaya çıkmak.

Tevfīḳ: Uydurma, uygun duruma getirme. Allah'ın yardımı.

Tevḳīf: Odaklama, tutuklanma, durdurma, bağlama, alıkoyma.

Tevḳīʿ: Padişah tuğrası taşıyan ferman.

Tevṣīk: Sağlamlaştırma, ispatlama, belgelendirme.

Tevṭīd: Bir nesneyi muhkem etmek, sağlamlaştırmak.

Teyaḳḳuẓ: Uyanıklık.

Teym: Kervansaray. Birini köle edinmek.

Teyyār: Suyun hareketinden hâsıl olan dalga.

Tezaḥḥī: Tatmin olmak.

Tezeccī: Yetinmek, iktifa.

Teẕekkür: Hatıra getirme, müzakere etme.

Teẕervān: Sülünler, çok renkli bir kuş.

Tezevvüd: Azıklanmak, yol için azık tedarik etmek.

Teẕkār: Hatırlama, anma.

Teẕvīb: Erime.

Tezvīd: Bir insana lazım olan azığı vermek.

Tibyān: Açıkça anlatma, bildirme.

Tīh: Çöl.

Tilāl: Tepeler.

Tīregī: Karanlık, bulanıklık.

Tīşe: Balta, külünk, keser.

Tīz-per: Hızlı uçan.

Tuḳā: Perhizkârlık, takva sahibi olmak.

Tünd-bād: Şiddetli rüzgâr, kasırga.

Ṭāḳa: Kapaksız dolap, tavana yakın küçük pencere.

Ṭaḳçe: Bazı köşklerde ve evlerde olan küçük kemerler.

Ṭalāḳat: Dil açıklığı, düzgün ve rahat söz söyleme.

Ṭalāvet: Güzellik.

Ṭalāyiʿ: Öncüler.

Ṭalīʿa: Keşif kolu.

Ṭalʾat: Yüz, çehre.

Ṭanāfis: İyi huydan sonra kötü huylu olmak, üzerine çok elbise giymek.

Ṭāʾir: Uçan, uçucu.

Ṭaʾn: Kınama.

Ṭarab: Sevinç, şenlik.

Ṭarāvet: Tazelik.

Ṭarfetü'l-ʿayn: Göz açıp kapatıncaya kadar geçen zaman.

Ṭarḥ: Çiçek dikilen alan. Atma, koyma, kurma. Tertip etme. Yazı yazılacak sayfanın zeminine yaldızla yapılan süsleme.

Ṭārī: Ansızın beliren.

Ṭārid: Tard eden, kovup çıkaran.

Ṭavā: İçteki niyetler.

Ṭavāliʾ: Tülu' eden, doğan şeyler.

Ṭavārıḳ: Tarıkalar, akraba ve aşiret.

Ṭavāvīs: Tavus kuşları.

Ṭavīl: Uzun bir aruz bahri.

Ṭaviyyet: Meram, kasd, maksad.

Ṭavḳ: Gerdanlık, gerdan halkası.

Ṭavl: Meziyet, kudret, saadet.

Ṭavʿ : İsteyerek, gönül hoşluğuyla yapma.

Ṭayf: Hayalet, ruh.

Ṭayra: Hafiflik, utanç, öfke.

Ṭayyibe: İyi iş, güzel harekât.

Ṭıbḳ: Benzer, eş.

Ṭırāz: Süs, ziynet. Tarz, üslup. Elbise yakasında veya kenarlarında bulunan sırma süsleme.

Ṭīb: Güzel koku, güzellik, temizlik.

Ṭufeylī: Sığıntı, dalkavuk, başkasının sırtından geçinen.

Ṭuġyān: Taşma, su baskını.

Ṭūl: Uzunluk, boy.

Ṭuʿme: Yiyecek, azık, lokma. Lezzet.

Uḫuvvet: Dostluk, kardeşlik.

Uḳde-küşā: Düğümleri açan.

Übbehet: Büyüklük, ululuk.

Ürcūḥa: İki tarafa bağlanan salıncak.

Üstüvār: Sağlam, dayanıklı.

Üvām: Susuzluk, sıcaklık, duman, susuz kimsenin feryadı, baş dönmesi.

Vāfī: Yeter, kâfî. Sözünde duran kimse.

Vāfir: Çok bol.

Vāfiye: Yeterlilik.

Vāhib: Veren, bağışlayan, hibe eden.

Vāḥid: Tek, emsalsiz.

Vājgūn: Makus, tersine dönmüş.

Vālih: Şaşırmış, hayran.

Vaʿde-gāh: Vade yeri.

Vārid: Vasıl olan, olması mümkün olan.

Vāṯıḳ: Güvenilir, mutmain.

Vaṣmet: Bir şeyi çarçabuk bağlamak.

Ve'l-iʿcāz: Belâgat ilminde bir daldır.

Vefret: Bolluk, çokluk.

Vehhāc: Çok alevli, çok parlak.

Vehle: Bir işin ilk anı, başlangıcı.

Veḳāyiʾ: Olaylar.

Veḳḳād: Parlak, ışıklı, ateşli.

Velāʾ: Yakınlık. Bir efendinin köle üzerindeki hakkı.

Velhān: Hayrete düşmüş.

Vemīż: Parlamak.

Verā: Art, arka.

Verd: Gönül.

Vesāʾil: Vesileler.

Vesāṭet: Araya girme, vasıta olma, aracılık etme.

Veṯīḳ: Çok sağlam.

Vesīm: Damgalı, güler yüzlü, dilber.

Vetīre: Ok atıcılıkta kullanılan halka.

Veżāʾet: Temizlik, abdest.

Vifāde: Elçilik veya sair maslahat için bir devletten bir devlete gelme.

Vifāḳ: Aynı düşüncede olma.

Viʿā: Kap, mahfaza, damar, zarf.

Vuẓūb: Bir işin üzerinde olmak veya bir işi taahhüd ve iltizam eylemek.

Vücūb: Vacib olan şey.

Vücūh: Yüzler, çehreler, eşraf.

Vüfūd: Bir yere özel olarak gönderilen elçiler, heyetler.

Vüfūr: Bolluk, çokluk.

Vülūʿ: Çok hırslı olmak, alışmak.

Vürūd: Bir yere dâhil olma, mektubun gelişi. Gelme, erişme.

Vürūʿ: Perhizkârlık.

Yāniʿ: Olgun meyve.

Yefāʾ: Yüksek yer, zemin.

Yekrān: Soylu, cins at.

Yenābīʿ: Büyük çeşme, büyük su kaynağı.

Yerāʿ: Yontulmamış kamış, kamış kalem, ney.

Yevm-i nuşūr: Mahşer günü.

Zād: Azık, yiyecek.

Żāfī: Tam bir elbise, nimetin tamamı. Temiz, tam bir dostluğun elbisesi.

Zaḫm-ḫūrde: Yaralanmış.

Ẓahr: Arka sırt.

Ẓalām: Karanlık.

Żamīme: Bir şey katılan, eklenen şey.

Żamīr: Derûn, iç, kalp, gönül.

Zānū: Diz.

Ẕāʾiḳ: Tadan, lezzet alan.

Zāʾir: Ziyaretçi.

Ẓarāʿat-nāme: Büyük bir tevazu ile yazılmış mektup.

Żarāʿat: Tevazu, yalvarmak, boyun eğmek, teyit olmak.

Żarāʾib: Tabiatlar, güzel huylar, hâl, cezbeler.

Zārīde: Ağlama, inleme.

Żarr: Zarar.

Ẓavāhir: Dış yüz, dış görünüş.

Zekiyye: Nefsin yedinci mertebesi olan sâfiyyenin diğer adıdır.

Ẕelāḳat: Fesahat, dilin açılması, akıcı konuşmak.

Zemzeme: Nağmeli, ses, ezgi, nağme.

Zer-keş: Altın ustası.

Ẕeraʿ: Açgözlülük.

Ẕerāyiʿ: Vesileler.

Zerd: Sarı renk.

Ẕerīʿa: Bahane, vesile.

Zerīʿa: Ekilmiş şeyler.

Zevāhir: Zahireler, dolu taşkın sular, yüksek şeyler.

Ẓıll-ı ẓalīl: Çok koyu gölge.

Żımān: Kefil olma.

Żımn: Açıkça söylenmeyip dolayısıyla anlatılan, gizli maksat.

Żıʿfu'l-muʿtād: Alışılanın iki katı.

Żırām: (Yanan) odun.

Zīb-efzā: Güzelleştiren, güzelliği artıran.

Ziḥām: Kalabalıklık, sıkışıklık.

Zimām: Yönetim, idare, yular.

Zīrek: Anlayışlı, aklı başında, zeki.

Żiyā-resān: Işık ulaştırıcı.

Żucret: İç darlığı.

Zūd-ber: Meyve veren.

Zūd-resān: Çabuk erişenler.

Ẕükā: Doğu, Güneş.

Zülfet: Yakınlık, dostluk.

KAYNAKÇA

http://www.vajehyab.com/

https://www.aldiwan.net/

https://al-maktaba.org

https://ganjoor.net/

http://www.shiaonlinelibrary.com/

____, **Münşe'ât-ı Okçuzâde, Gani-zâde, Nâdirî, Abdülkerîm Azmî-zâde**, Ankara, Milli Kütüphane, A 3811.

____, **Münşe'ât Mecmû'ası**, İstanbul, İÜ Nadir Eserler Kütüphanesi, NECTY01526.

____, **Münşeât,** İstanbul, Süleymaniye Kütüphanesi, Reisülküttap, 921/5.

____, **Münşeât**, İstanbul, Süleymaniye Kütüphanesi, Hâlet Efendi, 775/6.

____, **Mecmu'âtü'l-Resâ'il**, c. I, İstanbul, İÜ Nadir Eserler Kütüphanesi, NECTY04097/15.

____, **Hükm-i Şerîf,** Ankara, Milli Kütüphane, 06 Mil Yz A 542/2.

____, **Mecmû'atü'l-Celîle**, İstanbul, Nuruosmaniye Yazma Eser Kütüphanesi, Nuruosmaniye, 34 Nk 4976/8.

___, "Asâfî Dal Mehmed Bey", **TDEDA**, c. I, İstanbul, Dergâh Yay.

___, **Derleme Sözlüğü**, Ankara, 1965, TTK Yay., c. II, s. 710.

___, **Tercüme Mektup Özel Sayısı**, c. XVI, S. 77-80, Ankara, MEB Yay., 1964.

___, **Türk Dili Mektup Özel Sayısı**, Ankara, 2008, TDK Yay.,Yıl. 24, c. XXX, S. 274, 1 Temmuz 1974.

___, **Hece Mektup Özel Sayısı**, 2006, Yıl. 10, S. 114/115/116.

Abdülkadir el-Khalaf: **Arapça Deyimler Sözlüğü**, İstanbul, İsar Yay., 2017.

Abdurrezzak Kâşânî: **Tasavvuf Sözlüğü- Letâ'ifü'l-a'lâm fî işarâtı ehli'l-ilhâm**, Haz. Ekrem Demirli, İstanbul, İz Yay., 2015.

Afyoncu, Erhan: "Müteferrika", **TDVİA**, c. XXXII, İstanbul, 2006, s. 183-185.

Afyoncu, Erhan: "Zeâmet", **TDVİA**, c. XXXIV,İstanbul, 2013, s. 162-164.

Afyoncu, Erhan: "Sokulluzâde Hasan Paşa", **TDVİA**, c. XXXVII, İstanbul, 2009, s. 366-368.

Ahmed b. Hanbel: **el-Müsned**, Beyrut, Müessesetü'r-Risâle, 2001.

Ahmed Resmî: **Halîfetü'r-Rüesâ**, İBB Atatürk Kitaplığı, M. Cevdet Kitapları, no: 0/24.

Ahmed Vefik Paşa: **Lehce-i Osmânî**, İstanbul, Mahmud Bey Matbaası, 1308.

Ahterî Mustafa Efendi: **Ahterî-i Kebîr,** Haz. H. Ahmet Kırkkılıç-Yusuf Sancak, Ankara, Türk Dil Kurumu Yay., 2009.

Akalın, Nazir: "Nizâmî-yi Gencevî ile Fuzûlî-yi Bağdâdî'nin Leyli u Mecnun Mesnevilerinin Tartışmalı Mukayesesi", **Türkiyat Araştırmaları Dergisi,** S. 3, Konya, 1997, s. 201-217.

Akalın, Nazir: "Nizâmî-i Gencevî'nin Hayatı, Edebî Şahsiyeti ve Eserleri", **BİLİG**, S. 7, Ankara, 1998, s. 67-91.

Akgündüz, Ahmet: "Ebüssuûd Efendi", **TDVİA**, c. X, İstanbul, 1994, s, 365-371.

Akgündüz, Ahmet: **Osmanlı Kanunnâmeleri ve Hukukî Tahlilleri: Osmanlı Hukukuna Giriş ve Fatih Devri Kanunnameleri**, , c. I, İstanbul, Fey Vakfı, 1990.

Akgündüz, Murat: "Osmanlı Devletinde Nişancılık Müessesesi", **Harran Üni. İlahiyat Fakültesi Dergisi,** Şanlıurfa, 1998, s. 226-229.

Akkuş, Metin: **Nef'î Dîvânı**, Ankara, Akçağ Yay., 1993.

Akpınar, İsa: "Klasik Türk Şiirinde Tevhîd (Başlangıçtan XVI. Asrın Sonuna Kadar)", Basılmamış Doktora Tezi, Marmara Üni. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul, 2017.

Aksoyak, İ. Hakkı: Gelibolulu Mustafa Âlî ve Divanlarının Tenkitli Metni, I, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, Ankara 1999.

Aksoyak, İsmail Hakkı: "Eski Türk Edebiyatında Nesir Üzerine Bazı Belirlemeler", **Nesrin İnşâsı**, Haz. Hatice Aynur vd., İstanbul, Turkuaz Yay., 2010, s. 56-71.

Akün, Ömer Faruk: "Gelibolulu Mustafa Âlî – Edebî Yönü", **TDVİA**, c. II, İstanbul, 1989, s. 416-421.

al-Imad, Leila S.: "al-ʿĀdil b. al-Sallār", in: Encyclopaedia of Islam, THREE, Edited by: Kate Fleet, Gudrun Krämer, Denis Matringe, John Nawas, Everett Rowson. https://referenceworks.brillonline.com/entries/encyclopaedia-of-islam-3/*-COM_22987

Albayrak, Nurettin: "Cem", **TDVİA**, c. VII, İstanbul, 1993, s. 279-280.

Ali Ekber, DİHHUDÂ: **Lügat-nâme (CD)**, Tahrân, Müessese-i İntişârât u Çâp-ı Dânişgâh-ı Tahrân, 1385.

Alkan, Serhan: "XIII-XV. Asırlarda Divan Nesrine Genel Bir Bakış", **Yedi İklim**, Haziran 1994, c. VII, s. 8-11.

Alper, Hülya: "Mukarrebîn", **TDVİA**, c. XXXI, İstanbul, 2006, s. 128-129.

Altıkulaç, Tayyar: "Bakkâlî", **TDVİA**, c.4, İstanbul, 1991, s. 544-545.

Arslan, Adnan: "Verrâk'tan Gençlere Öğütler", **Tasavvur: Tekirdağ İlahiyat Dergisi**, 4/2 (Aralık 2018), s. 826-838.

Arslan, Adnan: "Verrâk'tan Gençlere Öğütler", **Tasavvur: Tekirdağ İlahiyat Dergisi**, 4/2 (Aralık 2018), s. 829.

Âşık Çelebi: **Meşâ'irü'ş-Şu'arâ**, c. I, Haz. Filiz Kılıç, İstanbul, İstanbul Araştırmaları Enstitüsü Yay., 2010.

Atalay, Mehmet: "Zâhir-i Fâryâbî", **TDVİA**, c. XXXXIV, İstanbul, 2013, s. 87-88.

Atalay, Mehmet: "Unsurî", **TDVİA**, c. XXXXII, İstanbul, 2012, s. 162-163.

Ateş, Süleyman: "Hazarât-ı Hams", **TDVİA**, c. XVII, İstanbul, 1998, s. 115-116.

Ateş, Süleyman: "Cüneyd-i Bağdâdî", **TDVİA**, c. VIII, İstanbul, 1993, s. 119-121.

Aybakan, Bilal: "Şâfiî", **TDVİA**, c. XXXVIII, İstanbul, 2010, s. 223-233.

Aydın, Mustafa: "Revan", **TDVİA**, c. XXXV, İstanbul, 2008, s. 26-29.

Ayverdi, İlhan: **Kubbealtı Lugatı**, (Çevrimiçi) http://lugatim.com/s/nesir, 20.11.2020.

Ayyıldız, Erol: "Ebü'l Atâhiye", **TDVİA**, c. X, İstanbul, 1994, s. 294-295.

Babanzâde Bağdatlı İsmail Paşa: **Hediyyetü'l-Ârifîn Esmâü'l-Müellifîn ve Âsârü'l-Musannifîn**, c. I, İstinsah ve Tsh: Kilisi Rıfat Bilge-İbnülemin Mahmud Kemal İnal, Ankara, MEB Yay., 1951.

Babinger, Franz: **Osmanlı Tarih Yazarları ve Eserleri**, Ter. Coşkun Üçok, Ankara, Kültür Bakanlığı Yay., 1992.

Bâkî: **Bâkî Dîvânı**, Haz. Sabahattin Küçük, TC Kültür Bakanlığı, e-kitap.

Baktır, Mustafa: "Emîr es-San'ânî", **TDVİA**, c. XI, İstanbul, 1995, s. 144-145.

Banarlı, Nihad Sami: **Resimli Türk Edebiyatı Tarihi II**, İstanbul, Milli Eğitim Basımevi, 1983.

Benzer, Nazife: "Mebâni'l-İnşâ Cild-i Sânî", Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Aydın, Adnan Menderes Üni., SBE, 2016.

Beyânî Mustafa b. **Tezkiretü'ş-Şu'arâ**, Haz. Aysun Sungurhan, T.C. Kültür ve

Cârullah: Turizm Bakanlığı, 2017, e-kitap (E.T. 01.11.2020)

Bezzar, Ebû Bekr Ahmed b. Amr b. Abdulhakim: **Musnedu'l-Bezzâr**, c.9, Thk. Mahfuzrahman Zeynullah, Medine-i Münevvere, Mektebetu'l-Ulûm ve'l-Hikme, 1988.

Bilgin, Orhan: "Fahreddin-i Irâkî", **TDVİA**, c. XII, İstanbul, 1995, s. 84-86.

Bolay, M. Naci: "Beş Sanat", **TDVİA**, c. V, İstanbul, 1992, s. 546-547.

Bolay, M. Nâci: "Beş Küllî", **TDVİA**, c. V, İstanbul, 1992, s. 545-546.

Boran, Uğur: "Okçuzâde Mehmed Şâhî'nin Manzum-Mensur Kırk Âyet Tefsiri: en-Nazmü'l-Mübîn Fi'l-âyâti'l-erbaîn (İnceleme-Metin)", Yayımlanmamış Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi SBE, İstanbul, 2021.

Boran, Uğur: "Okçuzâde ve en-Nazmu'l-Mubîn fi'l-âyâti'l-erba'în Adlı Türkçe Kırk Ayet Tefsiri," **Şarkiyat Mecmuası / Journal of Oriental Studies**, S. 37, İstanbul, 2020, s. 65-108.

Bostan, İdris: "Sâlyâne", **TDVİA**, c. XXXVI, İstanbul, 2009, s. 59-60.

Buçukcu, Zeynep: "Nev'î'nin Tercüme-i Münşeât-ı Hâce-i Cihân'ı", **Akademik Dil ve Edebiyat Dergisi,** 3 (1), 2019, s. 155-160.

Buhârî, İsmail b. Muhammed: **Kitâbu'l Edebi'l-Mufred**, "Thk. Ebû Abdurrahman Muhammed Nasıruddin Elbânî", Beyrut, Dâru's-Sadîk, 2000.

Buhârî, Muhammed b. İsmail: **Kitâbu't-Târîhi'l-Kebîr,** Beyrut, Dâru'l-kütübi'lilmiyye, t.y.

Bursalı Mehmed Tâhir: **Osmanlı Müellifleri**, Haz: A. Fikri Yavuz-İsmail Özen, İstanbul, Meral Yay., 1972, c. II.

Çakan, İsmail Lütfi: "el-Câmi's-Sahîh", **TDVİA**, c. VII, İstanbul, 1993, s. 129-132.

Çakır, Ömer: "Türk Edebiyatında Mektup", Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2005.

Çavuşoğlu, Mehmed: **Yahyâ Bey: Dîvân (Tenkidli Basım),** İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayını, 1977.

Çavuşoğlu, Mehmet: "Bâkî", **TDVİA**, c. IV, İstanbul, 1991, s. 537-540.

Celâleddîn Süyûtî: **Cem'ü'l-Cevâmî**, C. 15, Beyrut, Dârü'l-Kütüb-i İlmiyye, 2000.

Çelebi, İlyas: "Sâhib b. Abbâd", **TDVİA**, c.XXXV, İstanbul, 2008, s. 512-515.

Çiçekler, Mustafa: Sa'dî Şirâzî", **TDVİA**, c. XXXV, İstanbul, 2008, s. 405-407.

Çiftçi, Hasan: "Ubeyd-i Zâkânî", **TDVİA**, c. XXXXII, İstanbul, 2012, s. 16-17.

Çınarcı, Mehmet Nuri: "Safevî Sarayında Türkçe Şiir Yazan Bir Şehzâde İbrahim Mîrzâ (Câhî), **Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi**, YIL: 19 S: 3, Aralık 2015, s. 161-196.

Çuhadar, Mustafa: "Küseyyir", **TDVİA**, c. XXVI, Ankara, 2002, s. 575-576.

Daş, Abdurrahman: "Türkiye Selçukluları ve Osmanlı Dönemi Hakkında Tarihî Kaynak Olarak Münşeât Mecmualarının Değerlendirilmesi", **Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi**, 2004, c. 45, S. 11, s. 205-218.

Daş, Abdurrahman: "Osmanlılarda Münşeât Geleneği, Hoca Sadeddin Efendi'nin Hayatı, Eserleri ve Münşeâtı", Yayımlanmamış Doktora Tezi, Ankara, Ankara Üniversitesi SBE, 2003.

Demirhan Erdemir, Ayşegül: "Ahlât-ı Erbaa", **TDVİA**, c. II, İstanbul, 1989, s. 24.

Deniz, Sabahat: "Eski Türk Edebiyatında Nesir ve Tarihî Gelişimi", **Eski Türk Edebiyatına Giriş**, Haz. Ahmet Mermer vd., Ankara, Akçağ Yay., 2016, s. 451-476.

Derdiyok, İ. Çetin: "Ahmed-i Dâînin Teressülü", **Toplumsal Tarih**, S.6, Haziran 1994, s.56-59.

Derdiyok, İ. Çetin: "XV. Yüzyıl Şairlerinden Mesîhî'nin Gül-i Sadberg'i", Yayımlanmamış Doktora Tezi, Çukurova Üniversitesi, SBE, Adana, 1994.

Derdiyok, İ. Çetin: "Osmanlı Devrinde Mektup Yazma Geleneği", **Osmanlı,** Ankara, Yeni Türkiye Yay., 1999, s. 731-740.

Develi, Hayati: "Söze Boğulan Tarih: Osmanlı Tarih Yazıcılığının Dili", **Eski Türk Edebiyatı Çalışmaları V, Nesrin İnşâsı: Düzyazıda Dil, Üslup ve Türler**, İstanbul, 2010, s. 84-124.

Deylemî, Ebû Şucâ' Şîreveyh b. Şehridâr: **el-Firdevs bi Me'sûri'l-hitâb**, c.2, Beyrût, Dârü'l-kitâbü'l-ilmiyye, 1986.

Dihhoda, Ali Ekber: **Lugatnâme** (Çevrimiçi) https://www.parsi.wiki.

Dilçin, Cem: **Örneklerle Türk Şiir Bilgisi**, Ankara, TDK Yay., 2004.

Diyarbakırlı Said Paşa: **Mîzânü'l-Edeb**, Haz. Saliha Aydoğan, İstanbul, Kitabevi Yay., 2009.

Diyarbekirli Said Paşa: **Mesel Kitabı-Nuhbetü'l-Emsâl,** Haz. Uğur Boran, İstanbul, Büyüyenay Yay., 2017.

Dodangeh, Abdullah: "Celâyirî Hükümdârı Şeyh Üveys'e Sunulan Destûrü'l-Kâtib fî Ta'yini'l-Merâtib Adlı Eser Üzerine Bir Değerlendirme", **Sosyal ve Kültürel Araştırmalar Dergisi**, C. II, S. 4, 2016, s. 163-183.

Durmuş, İsmail, Çuhadar, Mustafa: "İbnü'r-Rûmî", **TDVİA**, c.XXI, İstanbul, 2000, s. 186-188.

Durmuş, İsmail: "Nesir", **TDVİA**, c. XXXIII, İstanbul, 2007.

Durmuş, İsmail: "İnşâ", **TDVİA**, c. XXII, İstanbul, 2000, s. 334-337.

Durmuş, İsmail: "Mektup (Arap Edebiyatı)", **TDVİA,** c. XXIX, Ankara, 2004, s. 14-16.

Durmuş, İsmail: "Îhâm", **TDVİA**, c. XXI, İstanbul, 2000, s. 525-527.

Durmuş, İsmail: "Mütenebbî", **TDVİA**, c. XXXII, İstanbul, 2006, s. 195-200.

Durmuş, İsmail: "Serî er-Reffâ", **TDVİA**, c. XXXVI, İstanbul, 2009, s. 563-564.

Durmuş, Tuba Işınsu, Gürbüz, Mehmet: "Osmanlı Nesrinin Folklorik Üslup Özellikleri", **BİLİG**, 2018, S. 87, s.101-128.

Ebû Dâvud, Süleymân b. el-Eş'as: **Sünenü Ebî Dâvud**, Thk. Şu'ayb el-Arnaût vd, Dımaşk, Dâru'r-Risâleti'l-Âlemiyye, 2009.

Ebû Ya'lâ el-Mevsılî: **Mu'cemu Şüyûhi Ebî Ya'lâ**, Thk. Esed, Hüseyin Selim, Dımaşk, Dâru'l-Me'mûn li't-Türâs, 1989.

ed-Dımaşkî, Ebü'l-Fidâ İmâdüddin İsmail b. Ömer İbn Kesîr: **Camiü'l-Mesanid ve's-Sünen**, I-X, Thk. Abdulmelik b. Abdullah b. Dehîş, y.y., 1998.

Ekinci, Ekrem Buğra: **Dinî Lügat İzahlı Misalli Metinlerle**, İstanbul, Arı Sanat Yay., 2018.

el-Alevî, A bdülazîz: "İbn Fazlullah el-Ömerî", **TDVİA**, c.IXX, İstanbul, 1999, s. 483-484.

el-Askalânî, İbn Hacer: **el-İsâbe fî Temyîzi's-sahâbe**, I-IV, Kahire, 1328.

el-Beyhâkî, Ebû Bekr Ahmed b. el-Hüseyin b. Ali: **Ma'rifetü's-sünen ve'l-âsâr**, Kahire, Dârü'l-Cefâ, 1991.

el-Bezzâr, Ebu Bekr Ahmed b. Amr b. Abdilhalık el-Itkî: **el-Müsnedü'l-Bezzâr**, Medine, Mektebetü'l-Ulum ve'l-Hikem, 2003.

el-Cezerî, İzzuddîn Ebü'l-Hasan Ali b. Muhammed: **Câmi'ul-usûl fî ehâdisi'r-Resûl**, Thk. Abdulkadir el-Arnavût. C.12, Dımaşk, Daru'l-Beyân, 1972.

el-Hindî, Müttakî **Kenzü'l-ummâl fî Süneni'l-akvâli ve'l-ef'âl**, Thk. Bekrî

Ali: Hayyânî–Safvetü’s-Sekkâ, Beyrut, Müessesetü’r-risâle, 1981.

el-Kudûrî, Ebu’l-Huseyn Ahmed b. Muhammed: **et-Tecrîd**, Dirâse ve thk. Muhammed Ahmed Sirâc-Ali Cum‘a Muhammed, Kâhire, Dârü's-selâm, 2004.

el-Kuşeyrî, Ebû’l-Huseyn Müslim b. Haccâc: **Sahih-i Müslim**, Thk. Muhammed Fuâd Abdulbâki, Beyrut, Dâru’l-İhya-i Turâsi’l-Arabi, t.y.

el-Müsta‘samî, Muhammed bin Aydmir: **ed-Dürrü’l-ferîd ve beytü’l-kasîd,** Thk. Kâmil Selman el-Cebbûrî, Beyrut, Daru’l-Kütübi’l-‘İlmiyye, 1436.

el-Nesâî, Ebû Abdurrahman Ahmed b. Ali b. Şuayb: **es-Sünenü'l-kübrâ**, Beyrut, Müessesetü'r-Risâle, 2001.

Elmalı, Hüseyin: "Hitâbet (Arap Edebiyatı)", **TDVİA**, c. XVIII, İstanbul, 1998, s. 158-160.

Elmalı, Hüseyin: "Ebü'l-Feth Büstî", **TDVİA**, c. EK-1, İstanbul, 2016, s. 226-228.

Elmalı, Hüseyin: "Ebû Temmâm", **TDVİA**, c. X, İstanbul, 1994, s. 241-243.

Elmalı, Hüseyin: "Di'bil", **TDVİA**, c. IX, İstanbul, 1994, s. 280-281.

Elmalı, Hüseyin: "Hassân b. Sâbit", **TDVİA**, c. XVI, İstanbul, 1997, s. 399-402.

Emecen, Feridun: "Eyüplü Hasan Paşa", **TDVİA**, c. XVI, İstanbul, 1997, s. 336-337.

Emin Efendi: **Menâkıb-ı Kethüdâzâde el-Hac Mehmed Ârif Efendi, Osmanlı Hayatından Kesitler,** Haz. Hasan Gürkan-Hür Mahmud Yücer, İstanbul, İnsan Yay., 2009.

Emrî: **Emrî Divanı,** Haz. M. A. Yekta Saraç, İstanbul, Eren Yay.,

Klasik Türk Edebiyatı Dizisi No. 1, 2002.

en-Nesâî, Ebû Abdirrahmân Ahmed b. Şuayb b. Alî: **es-Sünen**, Thk. Abdülfettah Ebû Gudde, Halep, Mektebü'l-matbûât el-İslâmiyye, 1986.

Er, Rahmi: "Risâle", **TDVİA**, İstanbul, 2008, c. XXXV, s. 112-113.

Er, Rahmi: "Ebû İshak Sâbî", **TDVİA**, c. XXXV, İstanbul, 2008, s. 339-340.

Er, Rahmi: "Tuğrâî", **TDVİA**, c. XXXXI, İstanbul, 2012, s. 339-341.

Ergin, Ali Şakir: "Abdülhamîd el-Kâtib", **TDVİA**, İstanbul, 1988, c. I, s. 225.

Erol, Ayşe: "Menâhicü'l-İnşâ Transkripsiyon ve Tenkitli Metin (Konya Nüshası)", Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Konya, Selçuk Üniversitesi, SBE, 2019.

Erünsal, İsmail E.: "Tâcîzâde Câfer Çelebi", **TDVİA**, c. XXXIX, İstanbul, 2010, s. 353-356.

es-Serahsî, Muhammed b. Ahmed b. Ebû Sehl: **el-Mebsût**, Beyrut, Dârü'l-mağrife, 1993.

eş-Şevkânî, Muhammed b. Ali: **Fethu'l-Kadîr,** Dimeşk-Beyrut, Dâru İbn Kesîr, 1998.

eş-Şeybânî, Ahmed b. Amr b. ed-Dahhak: **es-Sunnetu li İbn Ebî Âsım**, c. 2, Thk: Muhammed Nasuriddin Elbânî, Beyrut, el-Mektebetu'1-İslâmî, 1986.

eş-Şeybânî, Muhammed b. Tahir: **Zahiretü'l-huffâz,** c.5, Riyad, Dâru's-selef, 1416/1996.

es-Sindî, Nureddin: **Haşiyetü's-Sindi Alâ Sünen-i İbn Mâce**, Beyrut, Daru'l-Ceyl, 1431.

es-Suyûtî, Ebü'l-Fazl Celaleddin Abdurrahman b. Ebî **Menâhilü's-safâ fî Tahrîci Ehâdîsi'ş-şifâ**, Thk. Semîr Kadı, Beyrut, Müessesetü'l-Kütübi's-Sekafiye, 1988.

Bekr:

Esir, Hasan Ali: "Klasik Edebiyatımızda İnşâ ve Lâmîi Çelebi'nin Münşeât'ı", **Eski Türk Edebiyatı Çalışmaları V - Nesrin İnşâsı: Düzyazıda Dil, Üslup ve Türler**, İstanbul, Turkuaz Yay., 2010, s. 140-165.

et-Taberânî, Ebu'l-Kasım Süleyman b. Ahmed: **el-Mu'cemu'l-Evsat**, Thk. Tarık b. Ivazullah-Abdulmuhsin b. İbrahim, Kahire, Daru'l-Haremeyn, 1431.

et-Tahânevî, Muhammed Ali: **Keşşâfu İstilâhâtu'l-Funûn ve-l Ulûm**, Thk., Ali Dahrûc, Tercümetu, Beyrut, Abdullah el-Hâlidî, Mektebet-ı Lübnân, 1996.

et-Teberânî, Süleymân b. Ahmed b. Eyûb b. Mutir: **el-Mu'cemu'l-Kebir**, Thk. Humeydî b. Abdülmecid es-Selefî, Kâhire, Mektebetu İbn Teymiyye, 1994.

et-Tebrizî, Ebu Abdullah Veliyyüddin Muhammed b. Abdullah: **Mişkatü'l-Mesâbih,** Thk. Muhammed Nasırüddin el-Elbanî, Beyrut, el-Mektebü'l-İslâmî, 1985.

et-Tirmizî, Ebu Abdullah Muhammed b. Ali b. Hasan b. Bişr el-Muezzin Hakim: **Nevadirü'l-Usûl fi Ma'rifeti Ehâdisi'r-Resûl**, Beyrut, Dârü'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1992.

et-Tirmizî, Ebû Îsa Muhammed b. Îsa: **es-Sünen**, Thk. Ahmed Muhammed Şakir-Muhammed Fuad Abdulbaki ve İbrahim Adva, II. Baskı, Mısır 1975.

Evliya Çelebi: **Günümüz Türkçesiyle Evliya Çelebi Seyahatnâmesi: İstanbul 1. Cilt 2. Kitap**, Haz. Seyit Ali Kahraman-Yücel Dağlı, İstanbul, Yapı Kredi Yay., 2008.

Evliya Çelebi: **Günümüz Türkçesiyle Evliya Çelebi Seyahatnâmesi:**

İstanbul 2. Cilt 1. Kitap, Haz. Seyit Ali Kahraman-Yücel Dağlı, İstanbul, Yapı Kredi Yay., 2008.

Evliya Çelebi: **Günümüz Türkçesiyle Evliya Çelebi Seyahatnâmesi: İstanbul 3. Cilt 2. Kitap**, Haz. Seyit Ali Kahraman-Yücel Dağlı, İstanbul, Yapı Kredi Yay., 2008.

Evliya Çelebi: **Günümüz Türkçesiyle Evliya Çelebi Seyahatnâmesi: İstanbul 4. Cilt 1. Kitap**, Haz. Seyit Ali Kahraman-Yücel Dağlı, İstanbul, Yapı Kredi Yay., 2010.

Fahreddîn er-Râzî: Mefâtihu'l-gayb, Beyrut, Dâru İhyâi'tturâsi'l-Arabî, 1420.

Fayda, Mustafa: "Vâkıdî", **TDVİA**, c. XXXII, İstanbul, 2012, s. 471-475.

Feridun Ahmed Bey: **Münşe'âtü's-Selâtîn**, İÜ Kütüphanesi Nadir Eserler, 5946.

Feridun Ahmed Bey, **Münşe'âtü's-Selâtîn,** c. II, İstanbul, 1275.

Fleischer, Cornell H.: **Tarihçi Mustafa Âlî Bir Osmanlı Aydın ve Bürokratı**, İstanbul, Tarih Vakfı Yurt Yay., 1996.

Flügel, L. Gustav: **Die arabischen, persischen und türkischen Handschriften der Kaiserlich-Königlichen Hofbibliothek zu Wien**, c.1, Dr. und Verl. der K. K. Hof- und Staatsdruckerei, Viyana, 1865.

Fuzûlî: **Hadîkatü's-Süedâ - Ermişlerin Bahçesi - Kerbelâ Şehitleri**, Sad. Faruk Gürtunca, İstanbul, Huzur Yay., 2003.

Gazzâlî, Ebu Hamid b. Muhammed: **İhya'u Ulumi'd Din**, Ter. Ahmet Serdaroğlu, c. 4, Bedir Yayınevi, 2012.

Gencosman, M. Nuri: "Şark-İslam Edebiyatında Mektup", **Tercüme Mektup Özel Sayısı,** Ankara, 1964, c. XVI, S. 77-80, s. 73-106.

Gök, Nejdet: "Beylikler Döneminden İtibaren Osmanlı Diplomatikasında Berat Formu", Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi, SBE, İstanbul, 1997.

Gökbilgin, Tayyib: **Osmanlı Paleografya ve Diplomatik İlmi**, İstanbul, Enderun Kitabevi, 1992.

Göktürk, Akşit: "İngiliz Yazınında Mektup", **Türk Dili Mektup Özel Sayısı,** 1974, c. XXX, S. 274, s. 513-564.

Gökyay, Orhan Şaik: "Tanzimat Dönemine Değin Mektup", **Türk Dili Mektup Özel Sayısı**, c. XXX, 2008, Öncü Basımevi, S. 274, s. 17-23.

Gölpınarlı, Abdülbaki: **Mevlânâ Müzesi Yazmalar Kataloğu**, c. III, Ankara, TTK Basımevi, 1972.

Görmez, Mehmet: "Radıyyüddin Sâgânî", **TDVİA**, c. XXXV, İstanbul, 2008, s. 487-489.

Gültekin, Hasan: **Türk Edebiyatında İnşâ: Tarihî Gelişim-Kuram-Sözlük ve Münşeât-ı Koca Râgıb Paşa**, Ankara, Atatürk Kültür Merkezi, 2015.

Gündüz, Şinasi: "Mecûsîlik", **TDVİA**, c. XXIIX, Ankara, 2003, s. 279-284.

Güneş, Deva: "Misâlî Dîvânı (İnceleme-Metin)", Yayımlanmamış Yüksek lisans Tezi, Dumlupınar Üni., SBE, Kütahya, 2011.

Hâce Gıyâsüddîn-i Kucucânî (Tebrizî): **Dîvân-ı Gıyâsüddîn Kucucî**, Haz. Mesûd Râstî-pûr, İhsân Pûr-ibrişîm, Mîrâs Mektûb, Tahran, 1395.

Hâcû-yi Kirmânî: Dîvân-ı Eşʿâr-ı Hâcû-yi Kirmânî, Nşr. Ahmed-i Süheylî Hânsârî, Tahran, hş. 1369.

Hâfız-ı Şirâzî: **Dîvân**, Maṭbaʿa-i Bāb-i Ḥaḍrat-i Sarʿaskarīya, 1839.

Haksever, Halil İbrahim: "Ahmed-i Dâî'nin Teressülü", **Journal of Turkish Studies**, 2011, S. 6/1, s.1265-1273.

Haksever, Halil İbrahim: "Münşeât Mecmuaları ve Edebiyat Tarihimiz İçin Önemi", **İlmî Araştırmalar**, 2014, S. 10, s. 65-76.

Haksever, Halil İbrahim: "Münşeâtlarda Yer Alan Tarihî Bilgiler", **Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, 2009, 2/1, s. 24-31.

Haksever, Halil İbrahim: "Eski Türk Edebiyatında Münşeâtlar ve Nergisî'nin Münşeâtı", Yayımlanmamış Doktora Tezi, Malatya, İnönü Üniversitesi, SBE, 1995.

Haksever, Halil İbrahim: "Münşeât Mecmualarında Sebeb-i Te'lif", **Afyon Kocatepe Üniversitesi**, Sosyal Bilimler Dergisi, 3, 1999, s. 55-64.

Handmir, Gıyâseddin: **Mekârimü'l-Ahlâk,** Muhammed Ekber Aşik Merkez-i Neşr-i Miras-ı Mektub, Tahran 1378 (1999).

Hoca, Nazif: "Abdülkâdir el-Bağdâdî", **TDVİA**, c. I, İstanbul, 1988, s. 230-231.

Hüseyin Remzî: **Lugât-ı Remzî,** Haz. Prof. Dr. Ali Birinci, İstanbul; Türkiye Yazma Eserler Kurumu Yay., 2018.

Hüseyin Vâiz Kâşifî: **Ahlâk-ı Muhsinî**, Haz. Murat Demirkol, İstanbul, Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı Yay., 2009.

Hüseyin Vâiz Kâşifî: **Ahlâk-ı Muhsinî**, Kayseri, Raşid Efendi Kütüphanesi, No: 150.

Hüseyin Vâiz Kâşifî: **Envâr-ı Süheylî,** Austin, 1805.

Hüseyin Vâiz Kâşifî: **Risâle-i Hâtimiyye**, Ed. Bakır Kurbani Zerrin, Mirâs Mektûb, 2019.

Hüseynli, Ziver : "Osmanlı İstanbulunda Safevî Edipleri", **Uluslararası Osmanlı İstanbulu Sempozyumu** – 3, 25 Mayıs – 26 Mayıs 2015, s. 749-460.

İbn Mâce: **es-Sünen**, Thk. Muhammed Fuâd ʿAbdulbâkî, Darü İhyāü'l-Kütubi'l-Arabiyye, 2010.

İbnu Hibbân, Muhammed b. Hibbân el-Büstî: **Sahihu İbni Hibbân**, tertîb. Ali b. Balban, thk. Şuayb Arnaud, Beyrut Müessesetü'r-Risâle, 1997.

İbnü'l-Mübârek, Abdullah: el-Müsned, Thk. Subhî el-Bedrî es-Sâmerrâî, Riyad, Mektebetü'l-meârif, 1987.

İbrahim Cûdî Efendi: **Lugat-ı Cûdî**, y.y., 1332.

İnalcık, Halil: **Has-bağçede Ayş u Tarab**, İstanbul, İş Bankası Yay., 2015.

İnce, Ömer: "Toplumsal Hayatın Münşeât Geleneğindeki İzleri", **Journal**

of Turkish Studies, 2009, 4/2, s. 601-620.

İpekten, Haluk, v.d.: **Tezkirelere Göre Divan Edebiyatı İsimler Sözlüğü**, Ankara, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yay., 1988.

İpekten, Halûk: "Nev'îzâde Atâyî", **TDVİA**, c. IV, İstanbul, 1991, s. 40-42.

İpşirli, Mehmet: "Osmanlılarda Kitâbet-i Resmiyyeye Dair Eserler Hakkında Bazı Gözlemler", **Osmanlı-Türk Diplomatiği Semineri,** 30-31 Mayıs 1994, İstanbul, 1995, s. 1-8.

İpşirli, Mehmet: "Bilâd-ı Selâse", **TDVİA**, c. VI, İstanbul, 1992, s. 151-152.

İpşirli, Mehmet: "Temliknâme", **TDVİA**, c. XXXX, İstanbul, 2011, s. 430-431.

İsen, Mustafa, Horata Osman, vd: **Eski Türk Edebiyatı El Kitabı**, Ed. Mustafa İsen, Ankara, Grafik Yay., 2015.

İsen, Mustafa: "XVI. Yüzyılda Nesir", **XVI. Yüzyıl Türk Edebiyatı**, Eskişehir, Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Yay., 2011.

İz, Fahir, Kut, Günay: "Divan Edebiyatında Nazım Türleri", **Büyük Türk Klasikleri**, c.1, İstanbul, Ötüken Neşriyat, 2002, s. 247-252.

İz, Fahir, Kut, Günay: "Divan Edebiyatında Nesir", **Büyük Türk Klâsikleri**, c. I, İstanbul, 1986, s.238-255.

İz, Fahir: **Eski Türk Edebiyatında Nesir**, c. I, Ankara, Akçağ Yay., 2018.

İz, Fahir: **Eski Türk Edebiyatında Nesir (XIV. Yüzyıldan XIX. Yüzyıl Ortasına Kadar Yazmalardan Seçilmiş Metinler)**, c. I, "Önsöz", İstanbul, 1964, s. v-xxii.

Kallek, Cengiz: "Kudâme b. Ca'fer", **TDVİA**, Ankara, 2002, c. XXVI, s. 311-312.

Kanar, Mehmet, Kurtuluş, Rıza: "İnşâ (Fars Edebiyatı)", **TDVİA,** c. XXII, İstanbul, 2000, s. 337-338.

Kanar, Mehmet: **Arapça Türkçe Sözlük,** İstanbul; Say Yay., 2012.

Kanar, Mehmet: **Farsça Türkçe Sözlük,** İstanbul, Say Yay., 2010.

Kanar, Mehmet: "Şehnâme", **TDVİA**, c. XXXIIX, İstanbul, 2010, s. 290-292.

Kanar, Mehmet: "Nizâmî-i Gencevî", **TDVİA**, c. XXXIII, İstanbul, 2007, s. 183-185.

Kandemir, Yaşar: "el-Câmiü's-Sahîh", **TDVİA**, c. VII, İstanbul, 1993, s. 124-129.

Kandemir, Yaşar: "Cevâmiu'l-Kelîm", **TDVİA**, c. VII, İstanbul, 1993, s. 440.

Kandemir, Yaşar: "Muhammed Abdürraûf Münâvî", **TDVİA**, c. XXXI, İstanbul, 2006, s. 572-575.

Karaarslan, Nasuhi Ünal: "Ebû Nüvâs", **TDVİA**, c. X, İstanbul, 1994, s. 205-207.

Karagözlü, Volkan: "Türk Edebiyatında Mihr ü Vefâ Mesnevileri ve Yazarı Bilinmeyen Bir Mihr Ü Vefâ Mesnevisi", Yüksek Lisans Tezi, Nevşehir Üniversitesi, SBE, Nevşehir, 2011.

Karahan, Abdülkâdir: "Evhadüddîn Enverî", **TDVİA**, c. XI, İstanbul, 1995, s. 267-268.

Karahan, Abdülkâdir: "Fuzûlî", **TDVİA**, c. XIII, İstanbul, 1996, s. 240-246.

Karaismailoğlu, Adnan: "Kemâleddîn-i İsfahânî", **TDVİA**, c. XXV, İstanbul, 2002, s. 233.

Karaismailoğlu, Adnan: "Hüseyin Vâiz-i Kâşifî", **TDVİA**, c. IXX, İstanbul, 1999, s. 16-18.

Karaismailoğlu, Adnan: "Kâsım-ı Envâr", **TDVİA**, c. XXIV, İstanbul, 2001, s. 542-543.

Karaismailoğlu, Adnan: "Selmân-ı Sâvecî", **TDVİA**, c. XXXVI, İstanbul, 2009, s. 446-447.

Karatay, Halit: **Hattat Divan Şairleri**, Ankara, Akçağ Yay., 2008.

Kartal, Ahmet: "Anadolu'da Nesir Edebiyatı", **Sivrihisarlı Sinan Paşa ve Nesir Edebiyatı**, Ed. Ahmet Kartal-Zafer Soylu, İstanbul, Sivrihisar Belediyesi Kültür Yay., 2017, s. 353-465.

Katib Çelebi, Hacı Halife Mustafa b. Abdullah: **Keşfü'z-Zünûn An Esâmi'l-Kütübi Ve'l-Fünûn,** c. I-II, Ter. Rüştü Balcı, İstanbul, Tarih Vakfı Yurt Yay., 2007.

Kâtib Çelebi: **Fezleke**, c. I-II, Haz. Zeynep Aycibin, İstanbul, Çamlıca Yay., 2016.

Kaya, Bayram Ali: "Yahyâ Efendi, Zekeriyyâzâde", **TDVİA**, c. XXXXIII, İstanbul, 2013, s. 245-246.

Kaya, Bayram Ali: "Necâtî Bey", **TDVİA**, c. XXXII, İstanbul, 2006, s. 477-478.

Kaya, Emin Erden: "Türk Ordu Geleneğinde Askerî Müzik Olgusu", **İdil Dergisi,** 1 (3), 2012, s. 93-105.

Kaya, Mahmut: "İhsâü'l-Ulûm", **TDVİA**, c. XXI, İstanbul, 2000, 549-550.

Kayabaşı, Bekir: "Okçu-zâde'nin Özel Bir Mektubu Üzerine", **Turkish Studies**, Volume 11/21, 2016, s. 719-728.

Kazalak, Kadir, Gündüz, Tufan: "II. Osman'ın Hotin Seferi (1621)", **OTAM Ankara Üniversitesi Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi**, 14 (14), 2003, s. 129-144.

Kazan, Ramazan: "El-Kalkaşandî'nin Subhu'l-a'şâ Adlı Eseri ve Edebî Özellikleri", **NÜSHA**, 2003, YIL: III, S: VIII, s. 107-128.

Keskiner, Osman: **Arap Edebiyatında İnşa Sanatının Gelişmesi**, Yayımlanmamış Doktora Tezi, Samsun, 19 Mayıs Üniversitesi, SBE, 1996.

Khomushoca, Farishtamo: "Giyasüddîn Handmîr'in Hayatı, Eserleri ve Tarihçiliği", Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Bursa Uludağ Üniversitesi, SBE, Bursa, 2020.

Kılıç, Ahmet: "Unulmuş Bir Münşi, Akhisarî Abdülkerîm Çelebi, Münşeâtı ve Şeyhülislam Yahyâ Efendi'ye Bayram Tebriği Vesilesiyle

Gönderdiği Mektubu", **Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi/The Lournel of International Social Research**, İstanbul, 2015, c. 8, S. 40, s. 102-111.

Kılıç, Atabey: "Klasik Türk Edebiyatında Tarz-ı Nesir Üç Müdür?", **Hikmet-Akademik Edebiyat Dergisi,** 2016, c. 2, S. 18, s. 51-79.

Kılıç, Hulusi: "Ebü'l-Ferec el-İsfahânî", **TDVİA**, c. X, İstanbul, 1996, s. 316-318.

Kılıç, Hulusi: "el-Kâfiye", **TDVİA**, c. XXIV, İstanbul, 2001, s. 153-154.

Kılıç, Hulusi: "Fîrûzâbâdî", **TDVİA**, c. XIII, İstanbul, 1996, s. 142-145.

Kılıç, Mahmud Erol: "el-Fütûhâtü'l-Mekkiyye", **TDVİA**, c. XIII, İstanbul, 1996, s. 251-258.

Kılıç, Orhan: "Kıbrıs Beylerbeyileri: Sistematik Bir Analiz", **Tarihte Kıbrıs I**, Ed. Osman Köse, KKTC, Akdeniz Karpaz Üni., 2017, s. 271-290.

Kılıçlı, Mustafa: "Ebû Firâs el-Hamdânî", **TDVİA**, c. X, İstanbul, 1994, s. 125-126.

Kılıçlı, Mustafa: "Safiyyüddin Hillî", **TDVİA**, c. IIXX, İstanbul, 1998, s. 41-44.

Kınalızâde Hasan Çelebi: **Tezkiretü'ş-Şuarâ**, Haz. Aysun Sungurhan, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2017, e-kitap. (E.T. 01.11.2020)

Kızılkaya, Yakup: "Arap Dilinde Meselin Darbı", **Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi**, S.42, Erzurum, 2014, s. 281-295.

Koç, Mustafa: "Anadolu'da İlk Türkçe Telif Eser", Bilig/ **Türk Dünyası Sosyal Bilimler Dergisi**, 2011, S. 57, s. 159-174.

Koca, Ferhat: " el-Ferâizü's-Sirâciyye", **TDVİA**, c. XII, İstanbul, 1995, s. 367-368.

Koçak, İnci: "İbn Hamdûn", **TDVİA**, c. XX, İstanbul, 1999, s. 21-22.

Koçak, Turgay: "Osmanlı-Safevî Mücadelesinde Askerî Harekât Alanı ve Muharebeler (1578-1590)", Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 29 Mayıs Üniversitesi, SBE, 2016.

Köprülü, Fuad: "Anadolu Selçukluları Tarihi'nin Yerli Kaynakları", **BELLETEN**, Ankara, TTK Yay., 1943, c. VII, S. 27, s. 379-458.

Krealitz, Friedrich v.: "İlk Osmanlı Padişahlarının Isdâr Etmiş Oldukları Bazı Beratlar", TOEM, 1332, S. 24, s. 242-245.

Kurtulan, Kasım: Arap Dili ve Edebiyatında Hz. Muhammed'in Mektupları, Yayımlanmamış Doktora Tezi, Konya, Selçuk Üniversitesi, SBE, 2004.

Kurtuluş, Rıza: "Mektup-Fars Edebiyatı", **TDVİA**, Ankara, 2004, c. XXIX, s. 16-17.

Kurtuluş, Rıza: "Şems-i Münşî", **TDVİA**, c. XXXVIII, İstanbul, 2010, s. 509.

Kurtuluş, Rıza: "Emîr Hüsrev-i Dihlevî", **TDVİA**, c. XI, İstanbul, 1995, s. 135-137.

Kutluk, İbrahim: "Münşeâtlar ve Günümüze Dek Gelen Mektup Betikleri Üzerine", **Türk Dili Mektup Özel Sayısı**, Yıl. 24, S. 274, c. XXX, 1 Temmuz 1974, Öncü Basımevi, 2008, s. 367-378.

Kütükoğlu, Bekir: "Halîkatü'l-Rüesâ", **TDVİA**, İstanbul, 1997, c. XV, s. 304-305.

Kütükoğlu, Mübahat: **Osmanlı Belgelerinin Dili (Diplomatik),** İstanbul, Kubbealtı Neşriyat, 1998.

Kütükoğlu, Mübahat: "Diplomatik", **TDVİA**, İstanbul, 1994, c. IX, s. 360-363.

Kütükoğlu, Mübahat: "Diplomatik (Osmanlılar'da Diplomatik)", **TDVİA**, c. IX, İstanbul, 1994, s. 364-366.

Levend, Agâh Sırrı: **Türk Dilinde Gelişme ve Sadeleşme Evreleri**, Ankara, TTK Basımevi, 1960.

Levend, Agâh Sırrı: **Divan Edebiyatı - Kelimeler ve Remizler, Mazmunlar ve Mefhumla**r, İstanbul, Enderun Kitabevi, 1984.

Levend, Agâh Sırrı: **Türk Edebiyatı Tarihi**, c. I, Ankara, TTK Yay., 1988,

Mazıoğlu, Hasibe: "Türk Edebiyatı, Eski", **Türk Ansiklopedisi**, M.E.B. Devlet Kitapları, Ankara, Milli Eğitim Basımevi, t.y.

Mehmed Süreyya: **Sicill-i Osmanî**, c. IV-V, Haz. Nuri Akbayar, İstanbul, Tarih Vakfı Yurt Yay., 1996.

Mengi, Mine: "Eski Türk Edebiyatında Nesir: Gelişimi ve Kaynakçası", **Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi**, İstanbul, 2007, c. 5, S. 10, s. 43-76.

Mengi, Mine: **Eski Türk Edebiyatı Tarihi**, Ankara, Akçağ Yay., 2003.

Mengi, Mine: "Mesîhî'nin Hayatı, Şairliği ve Eserleri", **Türkoloji Dergisi**, c. 6, S. 1, 1974, s. 109-119.

Mermer, Ahmet, Koç Keskin, Neslihan: **Eski Türk Edebiyatı Terimleri Sözlüğü**, Ankara, Akçağ Yay., 2020.

Mesîhî: **Mesîhî Dîvânı**, Haz. Mine Mengi, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, e-kitap. https://ekitap.ktb.gov.tr/Eklenti/74203,mesihi-divanipdf.pdf?0

Muallim Nâci: **Istılahat-ı Edebiyye**, Haz. Prof Dr. Yekta Saraç, Ankara, Türk Dil Kurumu Yay., 2017.

Muallim Nâcî: **Lugat-ı Nâcî,** Haz. Prof. Dr. Ahmet Kartal, Ankara, Türk Tarih Kurumu Yay., 2021.

Muhtar, Cemal: "Beşşâr b. Bürd", **TDVİA**, c. VI, İstanbul, 1992, s. 8-9.

Müstakimzâde Süleyman Sa'deddin: **Tuhfe-i Hattatîn**, Haz. Mustafa Koç, İstanbul, Klasik Yay., 2014.

Müstakimzâde Süleyman Sa'deddin: **Mecelletü'n-nisâb,** Süleymaniye Ktp., Hâlet Efendi, nr. 628.

Mutçalı, Serdar: **Arapça-Türkçe Sözlük**, İstanbul, Dağarcık Yay., 1995.

Mütercim Âsım Efendi: El-Okyânûsu'l-Basît fî Tercemeti'l Kâmûsu'l-Muhit, Türkiye Yazma Eserler Kurumu, (Çevrimiçi) http://www.kamus.yek.gov.tr, 20.11.2020.

Mütercim Âsım Efendi: **El-Okyânûsu'l-Basît fî Tercemeti'l-Kâmûsu'l-Muhit, Türkiye Yazma Eserler Kurumu, (Çevrimiçi)** http://www.kamus.yek.gov.tr/ , 20.11.2020.

Mütercim Âsım Efendi: **Burhân-ı Katı**, Haz. Mürsel Öztürk-Derya Örs, İstanbul, TDK Yay., 2009.

Necâtî: **Necâtî Dîvânı (Gazeller Kısmı)**, Ed: Ali Nihad Tarlan.

Nef'î: **Sihâm-ı Kazâ (Eleştirel Basım)**, Haz. Furkan Öztürk, İstanbul, DBY Yay., 2020.

Nev'îzâde Atâyî: **Hadâ'iku'l-Hakây'ik fî Tekmîleti'ş-Şakâ'ik**, c. II, Haz. Suat Donuk, İstanbul, Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı, 2007.

Nuaym bin Hammad: **el-Fiten li Nuaym bin Hamad**, Beyrut, 1993.

Odunkıran, Fatih: "Mehmed Memdûh Paşa ve Dîvân-ı Eş'ârı (İnceleme-Metin)", Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Edirne, Trakya Üniversitesi, SBE, 2011.

Okçuzâde Mehmed Şâhî b. Mehmed Paşa: **Münşe'ât-ı Okcı-zâde Muhammed Şâhî**, İstanbul, Süleymaniye Kütüphanesi, Esad Efendi, 3293.

Okçuzâde Mehmed Şâhî b. Muhammed el-İstanbulî: **Kitâb-ı İnşâ**, İstanbul, Süleymaniye Kütüphanesi, Kadızade Mehmed, 430.

Okçuzâde Mehmed Şâhî Bey: **el-Makâmü'l-Mahmûd**, Ter: Hür Mahmud Yücer-Mehmed Râzî, İstanbul, Darülhadis Yay., 2006.

Okçuzâde Mehmed Şâhî: **Âyât-ı Erba'în ve Ehâdîs-i Erba'în**, Neş: Mekteb-i Sultânî Muallimlerinden el-Hâfız Refî', Dârü't-Tabâtü'l-Âmire,

İstanbul, 1311.

Okçuzâde Mehmed Şâhî: **Münşe’âtü'l-inşâ’**, Ankara, Milli Kütüphane, 06 Mil Yz B 224.

Okçuzâde Mehmed Şâhî: **Münşi'ü'l-İnşâ**, Ankara, Milli Kütüphane, 06 Mil Yz A 963.

Okçuzâde Mehmed Şâhî: **Münşe'ât**, Manisa İl Halk Kütüphanesi, 45 Hk 5275.

Okçuzâde Mehmed Şâhî: **Münşeât,** İzmir, Tire Necip Paşa Kütüphanesi, Yazma Eser, NP 372.

Okçuzâde Mehmed Şâhî: **Münşe’âtü'l-inşâ**, İstanbul, Süleymaniye Kütüphanesi, Esad Efendi, 3330-01.

Okçuzâde Mehmed Şâhî: **Münşe’ât-ı Okcı-zâde Muhammed Şâhî**, İstanbul, Süleymaniye Kütüphanesi, Esad Efendi, 3294-1.

Okçuzâde Mehmed Şâhî: **Münşeât-ı Okçuzâde**, İstanbul, Süleymaniye Kütüphanesi, Hz. Nasuhi Dergâhı, 249.

Okçuzâde Mehmed Şâhî: **Münşeât-ı Okçı-zâde**, İstanbul, Hacı Selim Ağa Kütüphanesi, 999.

Okçuzâde Mehmed Şâhî: **Münşe’ât-ı Okcı-zâde**, Ankara, Ankara Üniversitesi Yazma Eser Kataloğu, Üniversite B 33/I.

Okçuzâde Mehmed Şâhî: **Münşe’ât-ı Okcı-zâde**, İstanbul, İÜ Nadir Eserler Kütüphanesi, NECTY01192.

Okçuzâde Mehmed Şâhî: **Münşeât-ı Okçuzâde vesâire**, İstanbul, İÜ Nadir Eserler Kütüphanesi, NECTY03171.

Okçuzâde Mehmed Şâhî: **Menşeü'l-İnşâ**, İstanbul Üniversitesi, Nadir Eserler Kütüphanesi, NECTY03105.

Okçuzâde Mehmed Şâhî: **Mecmû‘a-i Mekâtîb-i İnşâ’-i Okcı-zâde Efendi**, Avusturya, Milli Kütüphane, Türkçe Yazmaları, H.O. 166.

Okçuzâde Mehmed **Münşe'ât**, Mısır, Milli Kütüphane, Türkçe Yazmaları, Edebi

Şâhî: Türkî Talat 149.

Okçuzâde Mehmed Şâhî: **Kitâb-ı İnşâ'-i Okcu-zâde Muhammed Efendi,** Fransa, Milli Kütüphane, Arsenal, Turc 78.

Okçuzâde Mehmed Şâhî: **Menşeü'l-İnşâ**, Manisa İl Halk Kütüphanesi, 6671/4.

Okçuzâde Mehmed Şâhî: **Kitâb-ı İnşâ**, Ankara, Milli Kütüphane, 06 Mil Yz A 2387.

Okçuzâde Mehmed Şâhî: **Münşeât,** Ankara, Milli Kütüphane, 06 Mil Yz A 10140.

Okçuzâde Mehmed Şâhî: **Münşeât**, Mısır, Milli Kütüphane, Türkçe Yazmaları, el-Edebüu't-Timuriyye, 633.

Okçuzâde Mehmed Şâhî: **İnşâ-yı Okcı-zâde Muhammed Efendi**, İstanbul, Süleymaniye Kütüphanesi, Yazma Bağışlar, 3495.

Okçuzâde Mehmed Şâhî: **Hâzâ Kitâb-ı İnşâ-yı Okcı-zâde**, Fransa, Ulusal Kütüphane, Türkçe Yazmalar, 101.

Okçuzâde Mehmed Şâhî: **Hâzâ Kitâb-ı İnşâ-yı Okcı-zâde**, Fransa, Ulusal Kütüphane, Türkçe Yazmalar, 221.

Öksüz, Yılmaz: "Okçuzâde Mehmed Şâhî'nin Ahsenü'l-Hadis'i (İnceleme-Metin)" Yayımlanmamış Doktora Tezi, Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sivas, 2016.

Öksüz, Yılmaz: "Okçuzâde Mehmed Şâhî'nin Nesri", **Gaziosmanpaşa Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi** 4/2, Aralık 2016, s. 139-164.

Öksüz, Yılmaz: "Şair Bir Osmanlı Münşîi: Okçuzâde Mehmed Şâhî", **Cumhuriyet İlahiyat Dergisi-Cumhuriyet Theology Journal**, 22/1, Sivas, 2018, s. 467-488.

Okumuş, Ömer: "Abdurrahman Câmî", **TDVİA**, c. VII, İstanbul, 1993, s. 94-99.

Okumuş, Ömer: "Bahâeddin Âmilî", **TDVİA**, c. III, İstanbul, 1991, s. 60-61.

Okumuş, Sait: "Klâsik Türk Edebiyatında XV. ve XVI. Yüzyıl Nesir ve Nâsirlerine Bakış", **Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi / The Journal of Social Research**, 2011, c. 4, S. 18, s. 86-118.

Onat, Yavuz: "Ufuk", **TDVİA**, c. XXXXII, İstanbul, 2012, s. 42-44.

Onay, Ahmet Talat: **Eski Türk Edebiyatında Mazmunlar ve İzahı**, İstanbul, MEB Yay., 2004.

Öngören, Reşat: "Mevlânâ Celâleddîn-i Rûmî", **TDVİA**, c. IXXX, Ankara, 2004, s. 441-448.

Örs, Derya: "Reşîdüddin Vatvât", **TDVİA**, c. XXXXII, İstanbul, 2012, s. 573-574.

Ortaq, Khairullah: "İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler T3560 Numarada Kayıtlı Mecmû'atü'l-Eş'âr (139-197)", Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi, SBE, 2019.

Öz, Mustafa: "Sekaleyn", **TDVİA**, c. XXXVI, İstanbul, 2009, s. 325-326.

Öz, Mustafa: "Ali b. Muhassin Tenûhî", **TDVİA**, c.XL, İstanbul, 2011, s. 470.

Öz, Mustafa: "Tabersî", **TDVİA**, c. IXXXX, İstanbul, 2010, s. 324-325.

Özcan, Abdülkâdir: "Feridun Ahmed Bey", **TDVİA**, c. XII, İstanbul, 1995, s. 396-397.

Özcan, Abdülkâdir: "Münşeâtü's-Selâtîn", **TDVİA**, c. XXXII, İstanbul, 2006, s. 20-22.

Özcan, Tahsin: "Mâlûlzâde Mehmed Efendi", **TDVİA,** c. XXVIII, Ankara, 2003, s. 456, 457.

Özdemir, Mehmet: "İbnü'l-Ebbâr", **TDVİA**, c. XXI, İstanbul, 2000, s. 19-21.

Özerk, Ali, Karaman, Hayrettin, Dönmez, İbrahim Kâfî, **Kur'ân-ı Kerim ve Açıklamalı Meâli**, Ankara, Diyanet Vakfı Yay., 2000.

Çağrıcı, Mustafa, Gümüş, Sadrettin, Turgut, Ali:

Özgüdenli, Osman Gazi: "Vassâf", **TDVİA**, c. XLII, İstanbul, 2012, s. 558-559.

Özkan, Feridun Hakan: "Mâtemî'nin Nesrü'l-le'âlî Tercümesi", **Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Velî Araştırmaları Dergisi**, S. 91, 2019, s. 107-146.

Özkan, Halit: "Süyûtî", **TDVİA**, c. XXXIIX, İstanbul, 2010, s. 188-198.

Öztürk, Abdülvehhab: "Hassâf", **TDVİA**, c. XVI, İstanbul, 1997, s. 395.

Öztürk, Mustafa, Mertoğlu, M. Suat: "Zemahşerî", **TDVİA**, c. XLIV, İstanbul, 2013, s. 235-238.

Özuygun, Ali Rıza: "XVI. ve XVII. Yüzyıl Divan Edebiyatında Nesir", **Yedi İklim**, Temmuz 1994, c. VII, s. 11-16.

Pakalın, Mehmet Zeki: **Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü I-II-III**, İstanbul, Milli Eğitim Basımevi, 1983.

Pala, İskender: **Ansiklopedik Divan Şiiri Sözlüğü**, İstanbul, Kapı Yay., 2011.

Râğıb el-İsfâhânî: **Müfredât-Kuran Kavramları Sözlüğü**, Haz. Yusuf Türker, İstanbul, Pınar Yay., 2018.

Recâizâde Mahmud Ekrem: **Ta'lîm-i Edebiyyât,** İstanbul, Mihran Matbaası, 1299.

Reychman, Jan, Zajaczkowski, Ananiasz: **Osmanlı-Türk Diplomatikası El Kitabı (Handbook of Ottoman-Turkish Diplomatics),** Çev. Mehmet Fethi Atay, İstanbul, Osmanlı Arşivi Daire Başkanlığı, 1993.

Rieu, Charles: **Catalogue of The Turkish Manuscripts in The British Museum**, London, 1888.

Riyâzî Muhammed **Riyazü'ş-Şu'arâ**, Haz. Namık Açıkgöz, T.C. Kültür ve

Efendi: Turizm Bakanlığı, 2017. e-kitap. (E.T. 01.11.2020)

Roemer, Hans Robert: **Staatsschreiben Der Timuridenzeit**, Wiesbaden, 1952.

Sağlam, Ayşe: "Taşlıcalı Yahyâ Bey ve Hamse'si", Dicle Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Basılmamış Doktora Tezi, Diyarbakır, 2016.

Şahinoğlu, M. Nazif: "Kemâl-i Hucendî", **TDVİA**, c. XXV, Ankara, 2002, s. 226.

Salâhî, Mehmed: **Kâmûs-ı Osmanî,** Haz. Prof. Dr. Ali Birinci, İstanbul, Türkiye Yazma Eserler Kurumu Yay., 2019.

Saraç, Yekta: "Emrullah Emrî", **TDVİA**, c. 11, İstanbul, 1995, s. 164.

Sarı Abdullah Efendi: **Düstûrü'l-İnşâ,** İÜ Kütüphanesi Nadir Eserler, TY 1252.

Sarı, Nil: "Behcet Mustafa Efendi", **TDVİA**, c. V, 1992, İstanbul, s. 345.

Selâme b. Ca'fer el-Kudâî: **Müsnedü'ş-Şihâb**, Thk. Hamdî Abdülmecîd es-Silefî, Müessesetü'r-risâle, Beyrut, 1985.

Selânikî Mustafa Efendi: **Târîh-i Selânikî**, c. I-II, Haz. Mehmet İpşirli, İstanbul, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yay., 1989.

Şems Münşî (Muhammed b. Hindûşâh): **Düstûrü'l-Kâtib fî Ta'yînü'l-Merâtib,** Ed. Ali Ekber Ahmedî Dârânî, Leiden; Boston: Brill, 2017.

Şemseddin Sâmi: **Kâmûsü'l-a'lâm**, Mihran Matbaası, İstanbul, 1306, c. IV.

Şemseddin Sâmî: **Kamusu'l-A'lam**, Kaşgar Neşriyat, 1996.

Şemsettin Sami: **Kâmûs-ı Türkî,** İstanbul, Çağrı Yay., 2006.

Şener, Mehmet: "Mina", **TDVİA**, c. XXX, İstanbul, 2005, s. 96-97.

Şentürk, Ahmet Atilla, Kartal, **Üniversiteler İçin Eski Türk Edebiyatı Tarihi**, İstanbul, Dergâh Yay., 2007.

Ahmet:

Şentürk, Ahmet Atillâ: **Taşlıcalı Yahyâ Beğ'in Şehzâde Mustafa Mersiyesi yahut Kanunî Hicviyesi**, İstanbul, Büyüyenay Yay., 2014.

Şentürk, Ahmet Atillâ: **Taşlıcalı Yahyâ Beğ'in Şehzâde Mustafa Mersiyesi yahut Kanunî Hicviyesi**, İstanbul, Büyüyenay Yay., 2014.

Sertoğlu, Mithat: **Osmanlı Tarih Lügatı**, Kurtuba Yay., 2015.

Sevgi, Ahmet: "Okçuzâde'nin Manzum Kırk Ayet Tercümesi", **Türkiyat Araştırmaları Dergisi**, s. 1, Konya, 1994, s. 145-155.

Sevgi, H. Ahmet: "Hilâlî-i Çağatâyî", **TDVİA**, c. XVIII, İstanbul, 1998, s. 21-22.

Şeyh Şerafeddin Efendi: **Menâkıb-ı Şerefiyye**, c. V, Ankara, Çınar Yay, 2015.

Şeyhî Mehmed Efendi: **Vekâyi'ü'l-Fuzalâ**, Haz. Ramazan Ekinci, İstanbul, Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı Yay., 2018, c. 1.

Şeyhülislam Yahyâ: **Divân,** Haz. Hasan Kavruk, TC Kültür ve Turizm Bakanlığı, e-kitap.

Seyyid Şerif Cürcânî: **Tarîfât: Arapça-Türkçe Terimler Sözlüğü**, Haz. Arif Erkan, İstanbul, Bahar Yay., 1997.

Sezgin, Fuat: **1984 Yılından 2011 Yılına Kadar Arap-İslâm Bilimleri Tarihi Enstitüsü Yayınlarına Yazılan Avrupa Dillerindeki Önsözler**, İstanbul, Timaş Yay, 2014.

Sinan Paşa: **Tazarru'-nâme**, Haz. Mertol Tulum, İstanbul, Yazma Eser Kurumu Başkanlığı Yay., e-kitap, 2014.

Söğüt, Engin: "İsmâil Hakkı Bursevî'nin Kenz-i Mahvî Risalesi Muhtevâ ve Tahlîli", Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üni., SBE, İstanbul, 2007.

Şavk, Ülkü Çelik: **Sorularla Evliya Çelebi**, Ankara, Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Yay., 2011.

Şu‘ûrî Hasan Efendi: **Ferheng-i Şu‘ûrî,** I-IV, Haz. Ozan Yılmaz, İstanbul, Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı Yay., 2019.

Şükûn, Ziya: **Farsça-Türkçe Lûgat: Ferheng-i Ziyâ Gencîne-i Güftâr,** Maarif Matbaası, 1944.

Sungur, Necati: **Âhî Dîvânı (İnceleme-Metin)**, Ankara, KBY, 1994.

Tâcîzâde Sâdî Çelebi: **Münşeât,** Selimiye Yazma Eser Kütüphanesi, 5644.

Tâhirü'l-Mevlevi: **Edebiyat Lugatı**, Haz. Kemâl Edib Kürkçüoğlu, İstanbul, Enderun Kitabevi, 1994.

Takıyyüddîn Makrîzî: **Resâilü’l-Makrîzî,** Nşr. Ramazan Bedrî, Ahmed Mustafa Kasım, Kahire, Dârü’l-Hadis, 1998.

Talu, Mehmet: "Ahmed b. Hâtim Bâhilî", **TDVİA**, c. IV, İstanbul, 1991, s. 484.

Tansel, Fevziye Abdullah: "Türk Edebiyatında Mektup", **Tercüme Mektup Özel Sayısı,** Ankara, 1964, c. XVI, S. 77-80, s. 386-413.

Tarım Ertuğ, Zeynep: "Nâme-i Hümâyun", **TDVİA**, C. EK-II, Ankara, 2019, s. 345-346.

Tarlan, Ali Nihat: **Fuzûlî Dîvânı Şerhi**, Akçağ Yay., Ankara, 1981, s. 253.

Tekin, Gönül: "Fatih Devri Türk Edebiyatı”, **Fetih ve Fatih**, Haz. Mustafa Armağan, İstanbul, Timaş Yay., 2012, s. 231-328.

Toker, Halil: "Sebk-i Hindî (Hind Üslûbu)", **İlmî Araştırmalar**, c. 0, S. 2, 1994, s. 141-150.

Tokmak, A. Naci: "Fahreddin Es'ad Gürgânî", **TDVİA**, c. XIV, İstanbul, 1996, s. 321.

Tokmak, A. Naci: "Ezrakî-i Herevî", **TDVİA**, c. XII, İstanbul, 1995, s. 69-70.

Tokmak, A. Naci: “Hâcû-yı Kirmânî” **TDVİA**, c. XIV, İstanbul, 1996, s. 520-521.

Tokmak, A. Naci: "İran (Edebiyat), **TDVİA,** c. XX, İstanbul, 2000, s. 416-424.

Tolasa, Harun: "Divan Nesri", **TDEDA**, İstanbul, 1997b, c. II, s. 341-344.

Tomar, Cengiz: "Şemseddin Sehâvî", **TDVİA**, c. XXXVI, İstanbul, 2009, s. 313-316.

Topdemir, Hüseyin Gazi: "Öklid", **TDVİA**, c. XXXIV, İstanbul, 2008, s. 24-25.

Topuzoğlu, Tevfik Rüştü: "Ferâid", **TDVİA**, c. XII, İstanbul, 1995, s. 360-361.

Topuzoğlu, Tevfik Rüştü: "Ebû Mansûr Seâlibî", **TDVİA**, c. XXXVI, İstanbul, 2009, s. 236-239.

Tosun, Necdet: "Seyyid Nizamoğlu", **TDVİA**, c. XXXVII, İstanbul, 2009, s. 73-74.

Tüccar, Zülfikar: "Cerîr b. Atıyye", **TDVİA**, c. VII, İstanbul, 1993, s. 412-413.

Tüccar, Zülfikar: "İbn Reşîk el-Kayrevânî", **TDVİA**, c. XX, İstanbul, 1999, s. 247-249.

Tüccar, Zülfikar: "Buhtürî", **TDVİA**, c. VI, İstanbul, 1992, s. 381-383.

Tuğluk, Halil İbrahim: "17. Yüzyıla Ait Harekeli İki Metinde Bazı İmlâ Özellikleri", **Journal of Turkish Studies**, S.3/6, 2008, s. 612-630.

Tülücü, Süleyman: "İbnü'l-Ahnef", **TDVİA**, c. XX, İstanbul, 1999, s. 481-482.

Tulum, Mertol: **Osmanlı Türkçesi Büyük El Sözlüğü,** İstanbul, Kapı Yay., 2013.

Tuman, Mehmet Nâil: **Tuhfe-i Nâilî**, c. II, Haz: Cemal Kurnaz-Mustafa Tatcı, Ankara, Bizim Büro Yay., 2001.

Tuncel, Bedrettin: "Mektup Türü Üzerine", **Tercüme Mektup Özel Sayısı**, Ankara, 1964, c. XVI, s. 77-80.

Tural, Hüseyin: "Kays b. Zerîh", **TDVİA**, c. XXV, Ankara, 2002, s. 93-94.

Turan, Osman: **Türkiye Selçukluları Hakkında Resmî Vesikalar - Metin, Tercüme ve Araştırmalar,** Ankara, TTK Yay., 1958.

Turan, Şerafettin: "Hoca Sâdeddin Efendi", **TDVİA**, c. XVIII, İstanbul, 1998, s. 196-198.

Ülgen, Muhammed: "Münşeât-ı Abdülkerîm Çelebi", Basılmamış Doktora Tezi, Fırat Üniversitesi SBE, Elazığ, 2021.

Uludağ, Süleyman: **Tasavvuf Terimleri Sözlüğü**, İstanbul, Kabalcı Yay., 2005.

Uludağ, Süleyman: "Firâset", **TDVİA**, c. XIII, İstanbul, 1996, s. 116-117.

Uludağ, Süleyman: "Devir", **TDVİA**, c. IX, İstanbul, 1994, s. 231-232.

Uludağ, Süleyman: "İbnü'l-Fârız", **TDVİA**, c. XXI, İstanbul, 2000, s. 40-43.

Uludağ, Süleyman: "Hallâc-ı Mansûr", **TDVİA**, c. XV, İstanbul, 1997, s. 377-381.

Unan, Fahri: **Menâhicü'l-İnşâ**, Ankara, TTK Yay., 2014.

Ünver, İsmail: İsmail Ünver, "Çeviriyazıda Yazım Birliği Üzerine Öneriler", **Türkoloji Dergisi**, c.XI, S1, 1993, s. 0-0, s. 51-89.

Uşşâkîzâde İbrâhîm Hasîb Efendi: **Zeyl-i Şakâ'ik**, Haz. Ramazan Ekinci, İstanbul, Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı, 2017, e-kitap.

Uyanık, Alim: "Okçu-zâde Muhammed Şâhî'nin Münşeâtı", Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Aydın, Adnan Menederes Üniversitesi, SBE, 2021.

Uysal, Enver: "Resâilü İhvâni's-Safâ", **TDVİA**, c. XXXIV, İstanbul, 2007, s. 576-579.

Üzüm, İlyas: "Makâm-ı Mahmûd", **TDVİA**, c. XXVII, Ankara, 2003, s. 413-414.

Uzun, Mustafa İsmet: "İnşâ (Türk Edebiyatı)", **TDVİA**, İstanbul, 2000, c. XXII, s. 338-339.

Uzun, Mustafa İsmet: "Münşeât", **TDVİA**, c. XXXII, İstanbul, 2006, s. 18-20.

Uzun, Mustafa İsmet: "Ganîzâde Mehmed Nâdirî", **TDVİA**, c. XIII, İstanbul, 1996, s. 355-356.

Uzun, Mustafa: "Nesir (Türk Edebiyatı)", **TDVİA**, İstanbul, 2007, c. XXXIII, s. 9-11.

Uzunçarşılı, İsmail Hakkı: **Osmanlı Tarihi**, c. IV. Ankara, TTK Yay., 1988.

Uzunçarşılı, İsmail Hakkı: **Osmanlı Devleti'nin Merkez ve Bahriye Teşkilâtı**, Ankara, TTK Yay., 2020.

Vankulu Mehmed Efendi: **Vankulu Lugatı**, Türkiye Yazma Eserler Kurumu, (Çevrimiçi) http://www.kamus.yek.gov.tr, 20.11.2020.

Woodhead, Christine: "Yazışma Çevreleri: On yedinci Yüzyıl Başlarında Osmanlı Mektup Yazımı", **Eski Türk Edebiyatı Çalışmaları V - Nesrin İnşâsı: Düzyazıda Dil, Üslup ve Türler,** İstanbul, Turkuaz Yay., 2010, s. 214-235.

Woodhead, Christine: "Okçuzâde Mehmed Şâhî", **TDVİA**, c. XXXIII, İstanbul, 2007, s. 335-336.

Woodhead, Christine: "Ottoman Inşa and The Art of Letter-Writing Influences Upon The Career of The Nişancı and Prose Stylish Okçuzâde", **Osmanlı Araştırmaları/The Journal of Ottoman Studies** VII-VIII, İstanbul, 1988, s. 143-159.

Woodhead, Christine: "Scribal Chaos? Observations on The Post of Re'isülküttab in The Late Sixteenth Century", **The Ottoman Empire: Myths, Realities and 'Black Holes'. Contributions in Honour of Colin Imber**, İstanbul, Isis, 2006, s. 155-172.

Yaylalı, Yasemin: "Klasik Fars Şiirinde Ressam Mani", **Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi**, (Yaz 2018) 13/1, s.169-178.

Yazar, Sadık: "Okçuzâde Mehmed Şâhî'nin (1562-1630) Kanûnî Devri Nişancısı Celâlzâde Mustafa Çelebi'nin (ö.1567) İnşasına Yönelik Tenkitleri", **Kanûnî Sultan Süleyman ve Dönemi - Yeni Kaynaklar, Yeni Yaklaşımlar**, İbn Haldun Üniversitesi

Yay., İstanbul, 2020, s.215-245.

Yazıcı, Numan: **Arapça-Türkçe/Türkçe-Arapça Atasözleri ve Deyimleri,** İstanbul, Rağbet Yay., 2003.

Yazıcı, Tahsin: "Ebû Medyen", **TDVİA**, c. X, İstanbul, 1994, s. 186-187.

Yazıcı, Tahsin: "Hakânî-i Şirvânî", **TDVİA**, c. XV, Ankara, 1997, s. 168-170.

Yazıcı, Tahsin: "Hâfız-ı Şirâzî", **TDVİA**, c. XV, İstanbul, 1997, s. 103-106.

Yazıcı, Tahsin: "Ebû Saîd-i Ebü'l-Hayr", **TDVİA**, c. X, İstanbul, 1994, s. 220-222.

Yeğin, Abdullah: **Yeni Lûgat**, İstanbul, Hizmet Vakfı Yay., 1997.

Yıldız, Âlim: **Geleneğin İzinde**, İstanbul, Kitabevi Yay., 2013.

Yıldız, Âlim: "Okçuzâde Mehmed Şâhî ve Manzum Kırk Hadis Tercümesi: Ahsenü'l-Hadis", **D.E.Ü. İlahiyat Fakültesi Dergisi**, İzmir, 2003, s. 91-124.

Yıldız, Fatma: "Mebâni'l-İnşâ Cild-i Evvel", Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Aydın, Adnan Menderes Üni., SBE, 2016.

Yıldız, Fatma: "Mebâni'l-İnşâ: Cild-i Evvel", Yüksek Lisans Tezi, Aydın, Adnan Menderes Üniversitesi, SBE, 2016.

Yılmaz, Hasan Kâmil: **Aziz Mahmûd Hüdâyî ve Celvetiyye Tarikatı,** İstanbul, Erkam Yay., 1982.

Yılmazer, Ziya: "Murad IV", **TDVİA**, c. XXXI, İstanbul, 2006, s. 177-183.

Yûsuf Nâbî: **Münşeât-ı Nâbî (Nâbî'nin Mektupları),** Haz. Adnan Oktay, İstanbul, Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı Yay., 2017.

Zavotçu, Gencay: "Şiirsel Klasik Türk Nesrinin Özellikli Yapısı", **Klasik Edebiyatımızın Dili (Bildiriler)**, Haz. Mustafa İsen, Ankara,

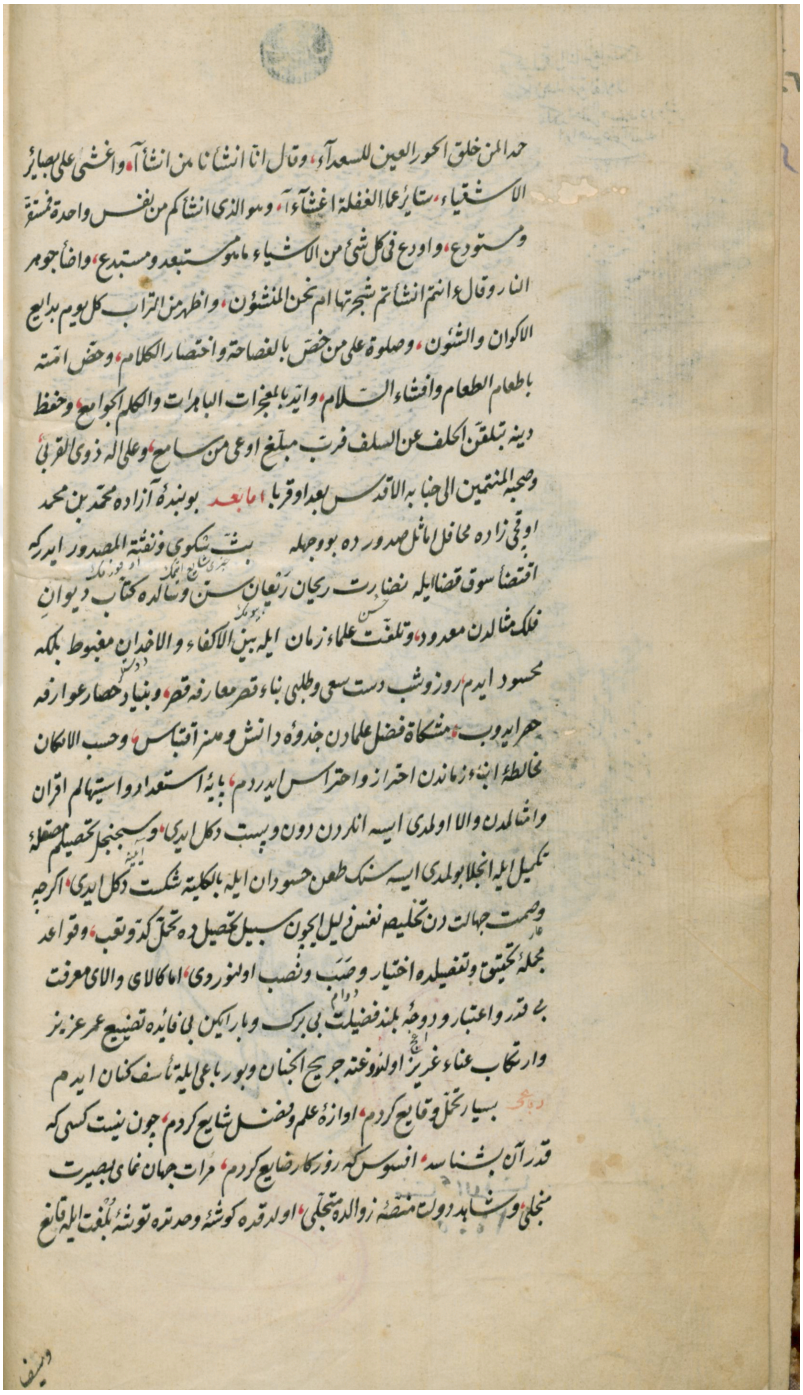
Atatürk Kültür Merkezi Yay., 2017, s. 273-282.

Zavotçu, Gencay: **Klasik Türk Edebiyatı Sözlüğü**, Kocaeli, Umuttepe Yay., 2018.

Zehr-i mâr-zâde Seyyid Mehmed Rızâ: **Rızâ Tezkiresi**, Haz. Gencay Zavotçu, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yay., 2017, e-kitap.

EKLER

Ek 1 - NEK1/1b

İstanbul, İÜ Nadir Eserler Kütüphanesi, NECTY03105

Ek 2 – NP/5b

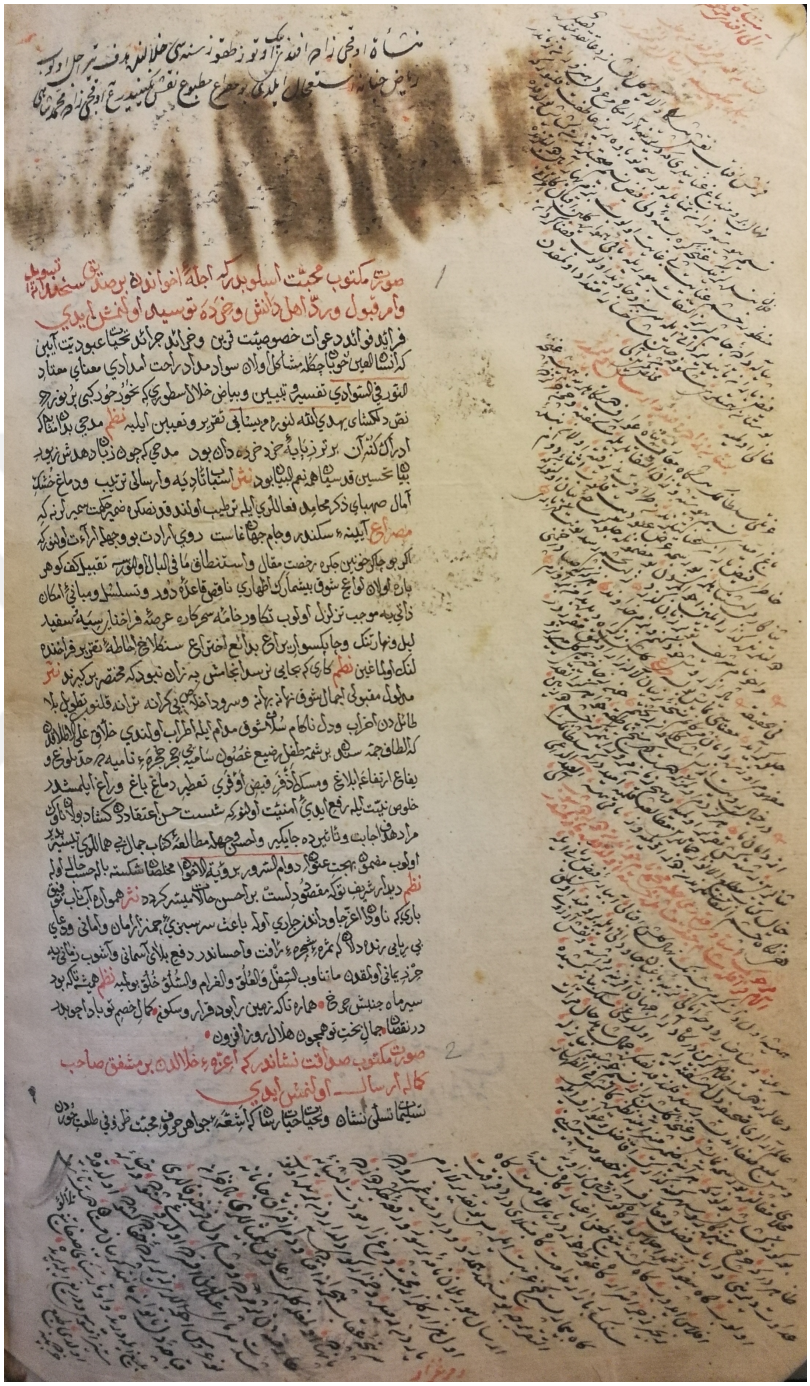
İzmir, Tire Necip Paşa Kütüphanesi, Yazma Eser, NP 372 / B6728

Ek 3 - M/1b

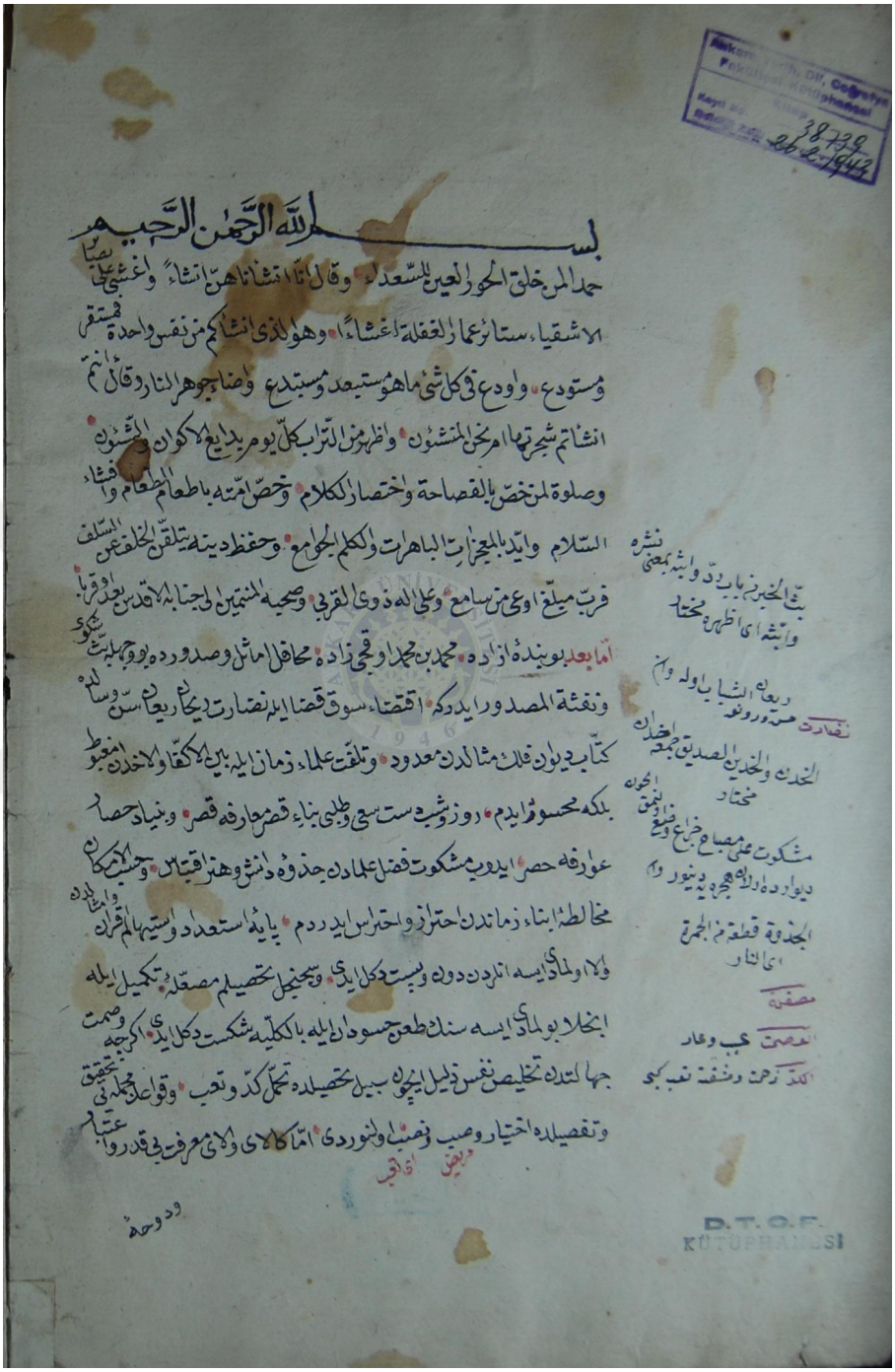
Mısır, Milli Kütüphane, Türkçe Yazmaları, Edebi Türkî Talat 149

Ek 4 - AHO/1b

Avusturya, Milli Kütüphane, Türkçe Yazmaları, H.O. 166

Ek 5 - AÜ/1b

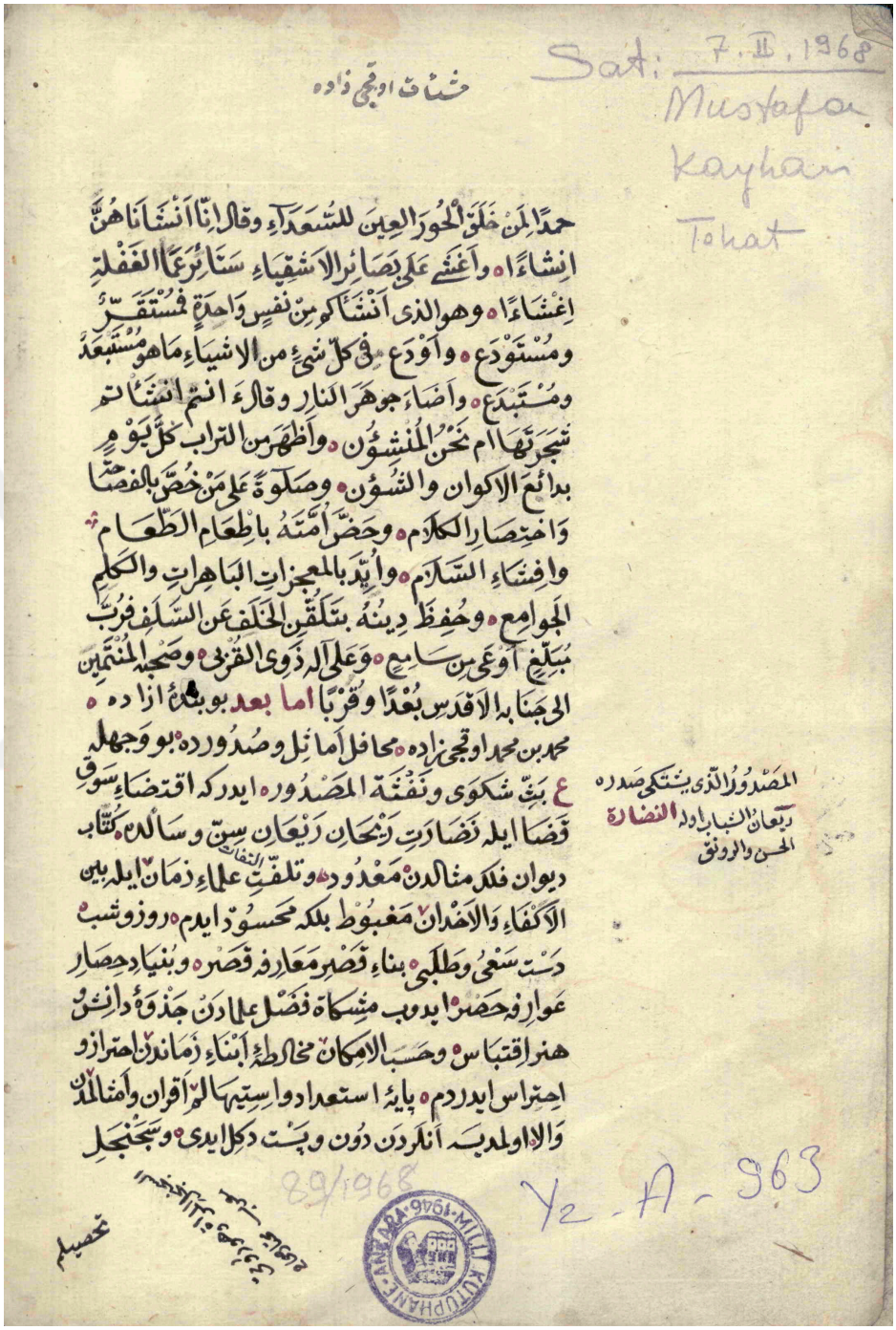
Ankara, Ankara Üni. DTCF,Yazma Eser Kataloğu, Üniversite B 33/I

Ek 6 - MH /1b

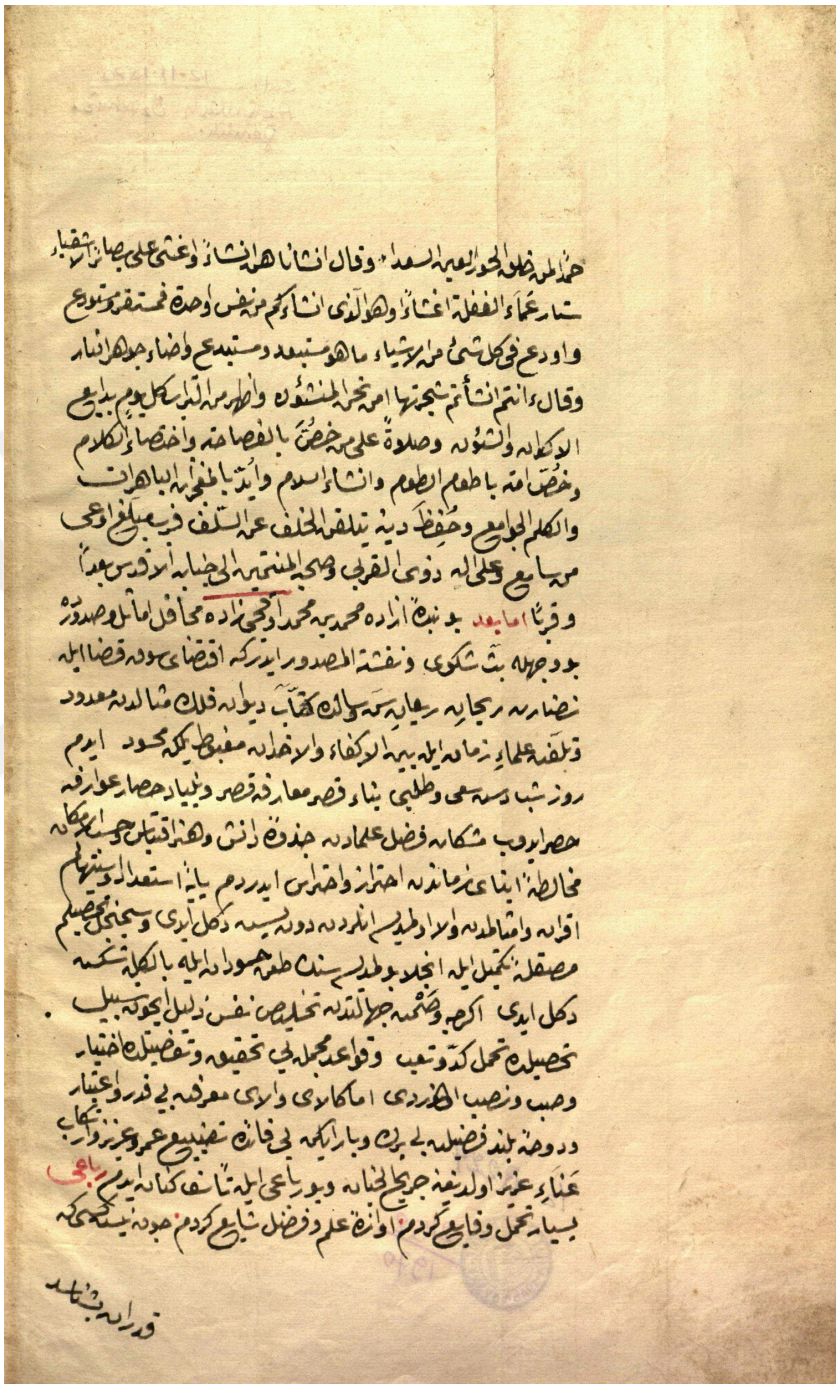
Manisa İl Halk Kütüphanesi, 45 Hk 5275

Ek 7 - MK2/1b

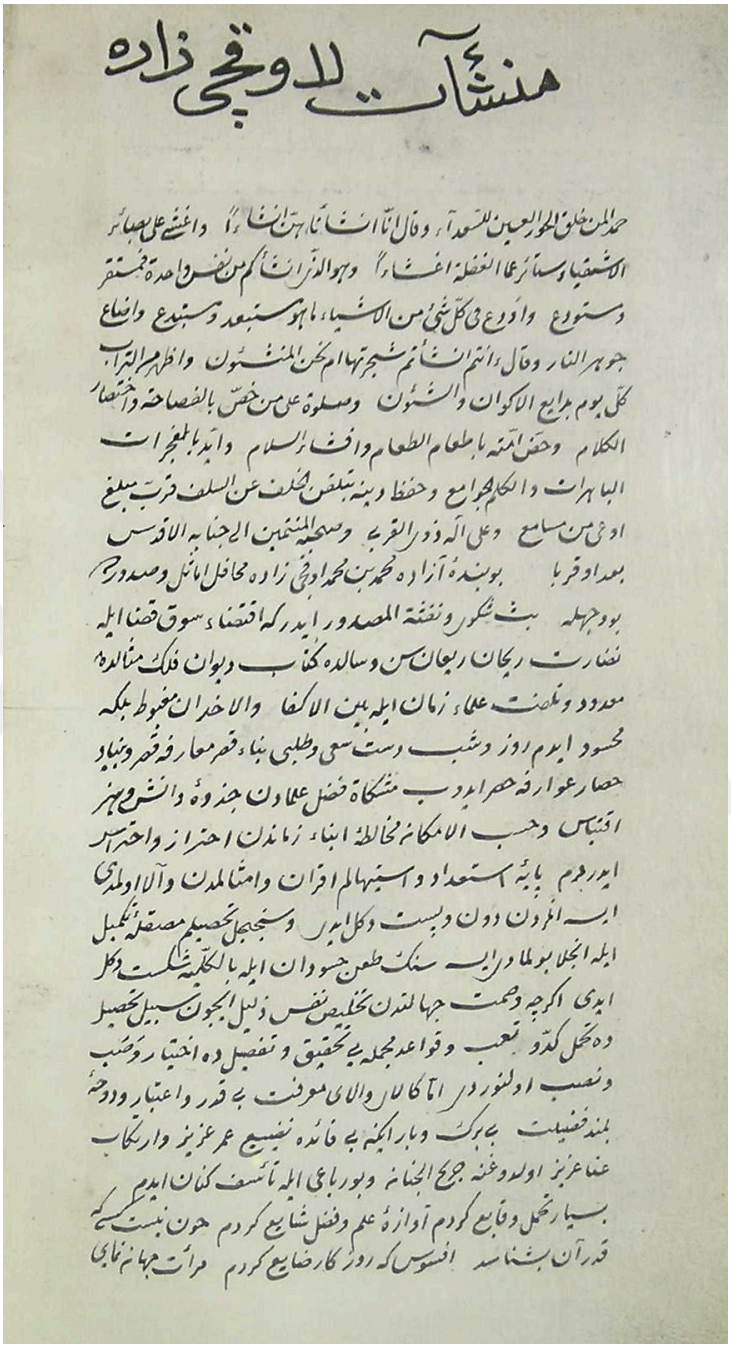
Ankara, Milli Kütüphane, 06 Mil Yz A 963

Ek 8 - MK1/1b

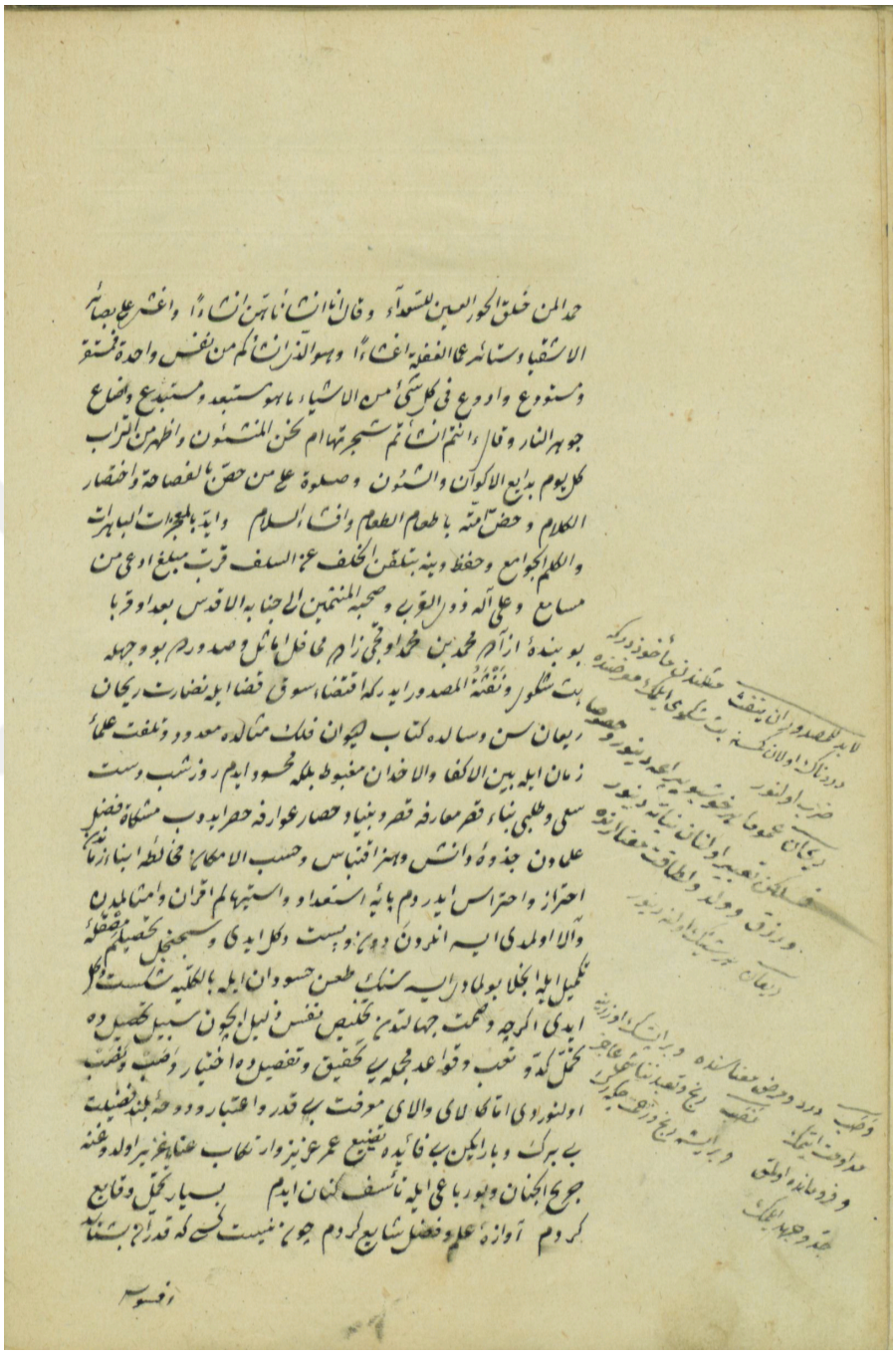
Ankara, Milli Kütüphane, 06 Mil Yz B 224

Ek 9 - HS/1b

منشآت لادوقجی زاده

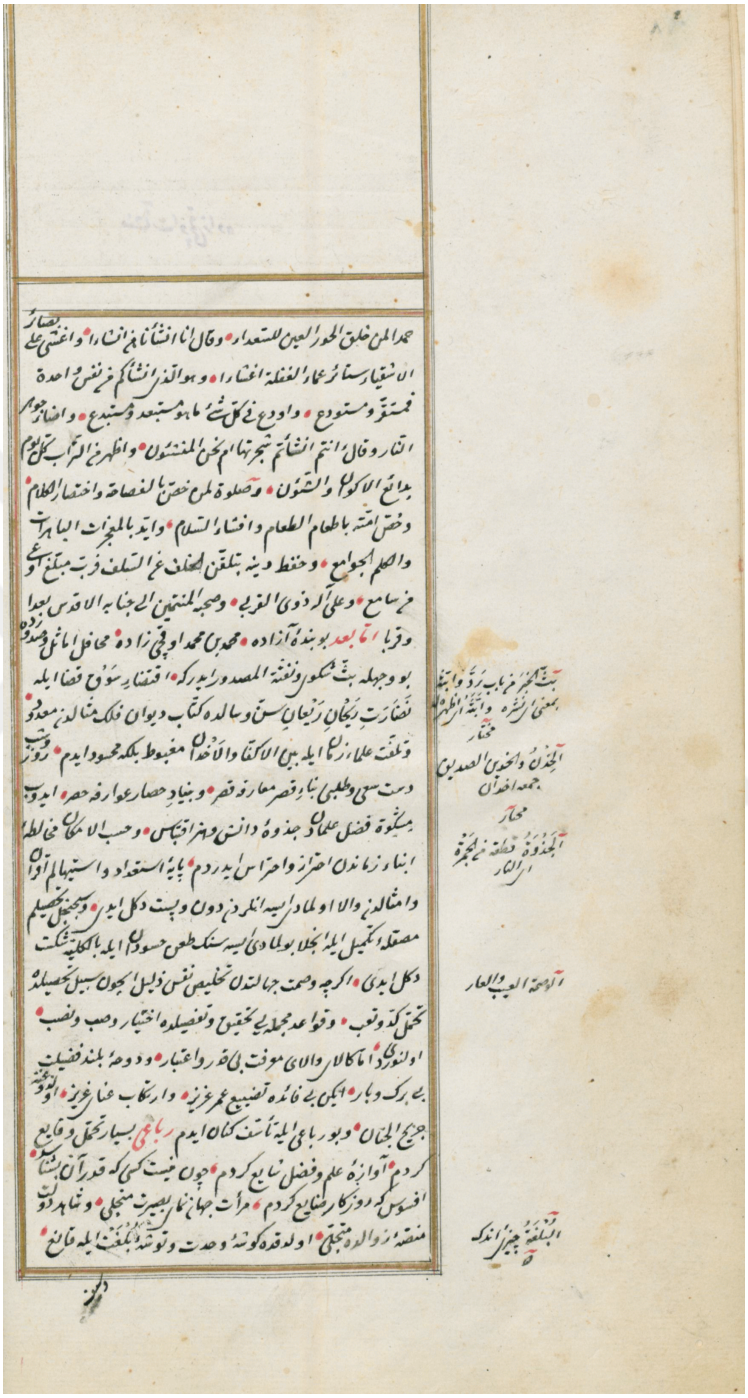
İstanbul, Hacı Selim Ağa Kütüphanesi, 999

Ek 10 - NEK2/20b

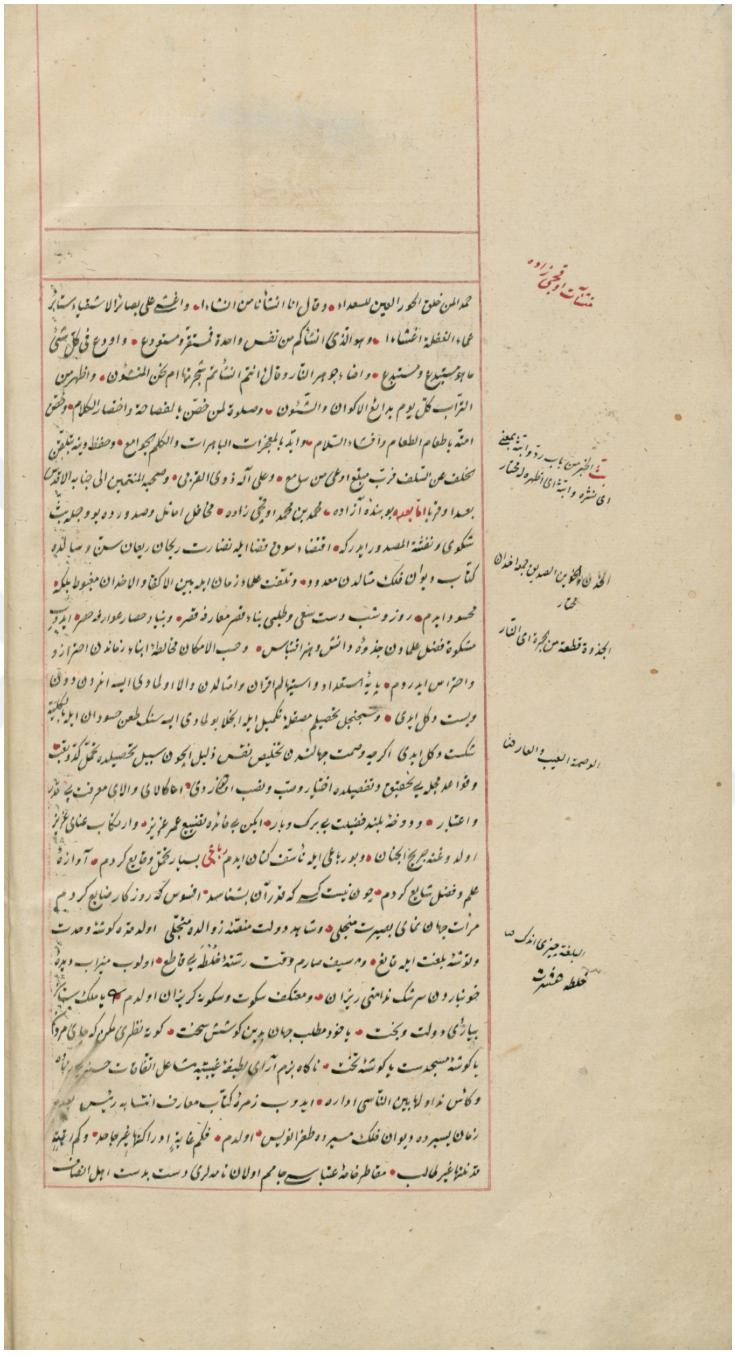
İstanbul, İÜ Nadir Eserler Kütüphanesi, NECTY03171

Ek 11 - NEK3/68b

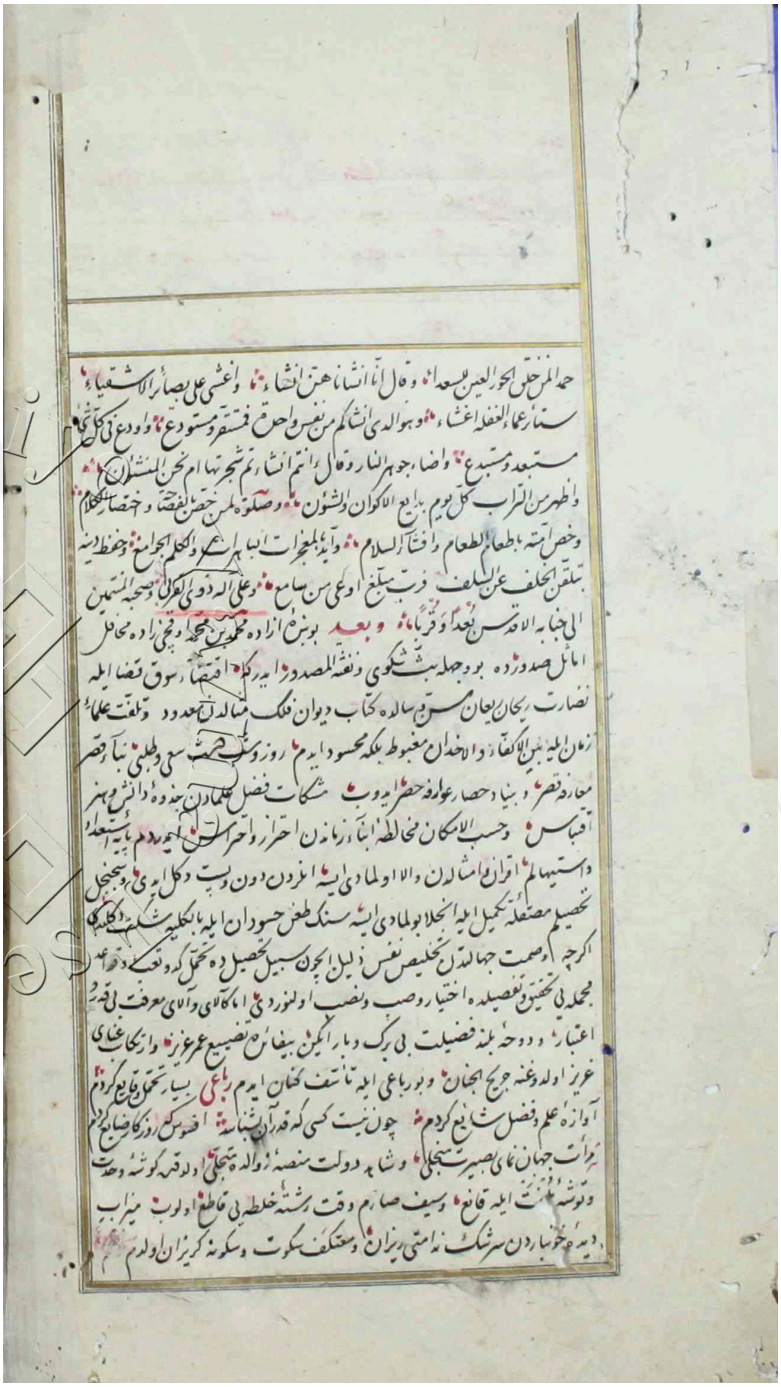
İstanbul, İÜ Nadir Eserler Kütüphanesi, NECTY01526

Ek 12 - NEK4/1b

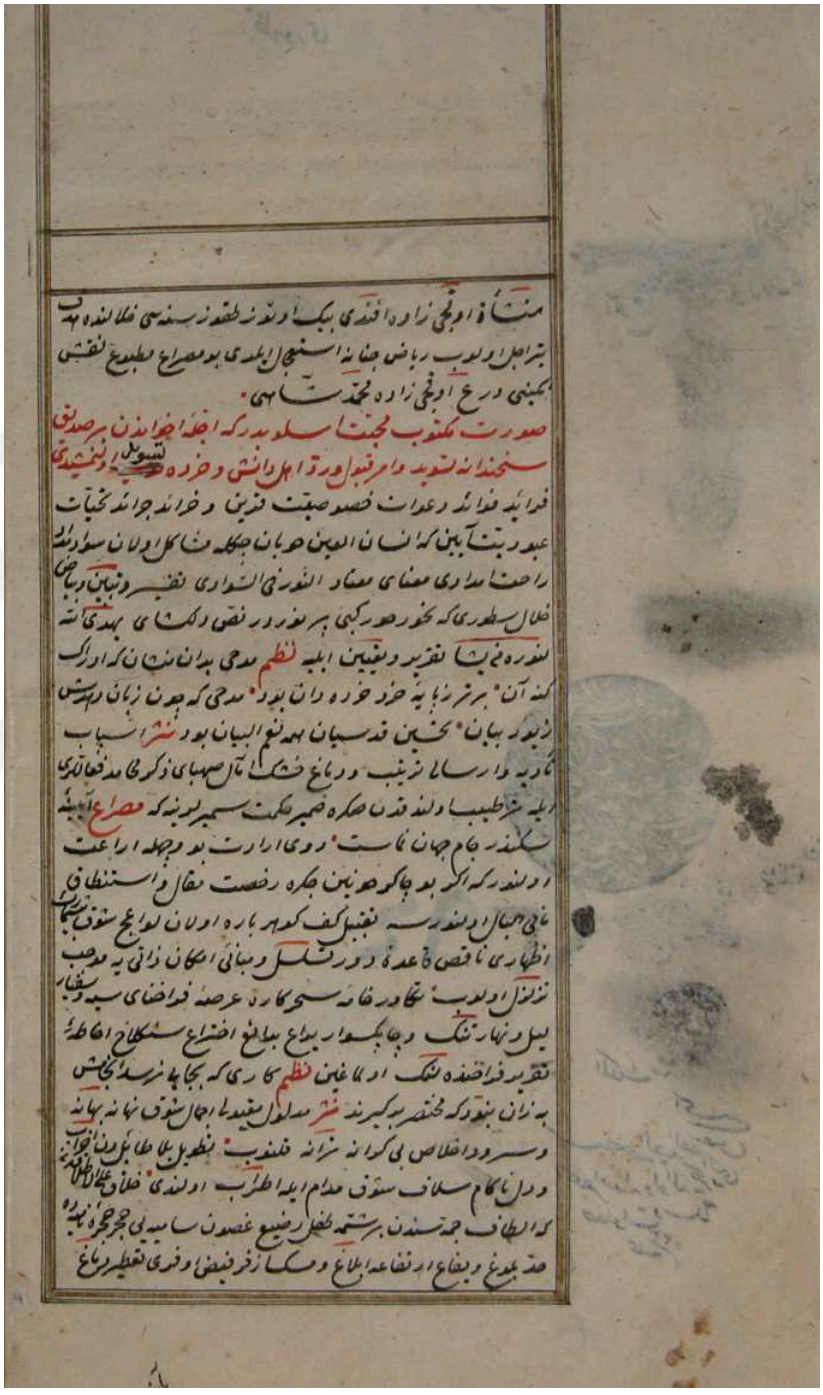
İstanbul, İÜ Nadir Eserler Kütüphanesi, NECTY01192

Ek 13 - SE1/1b

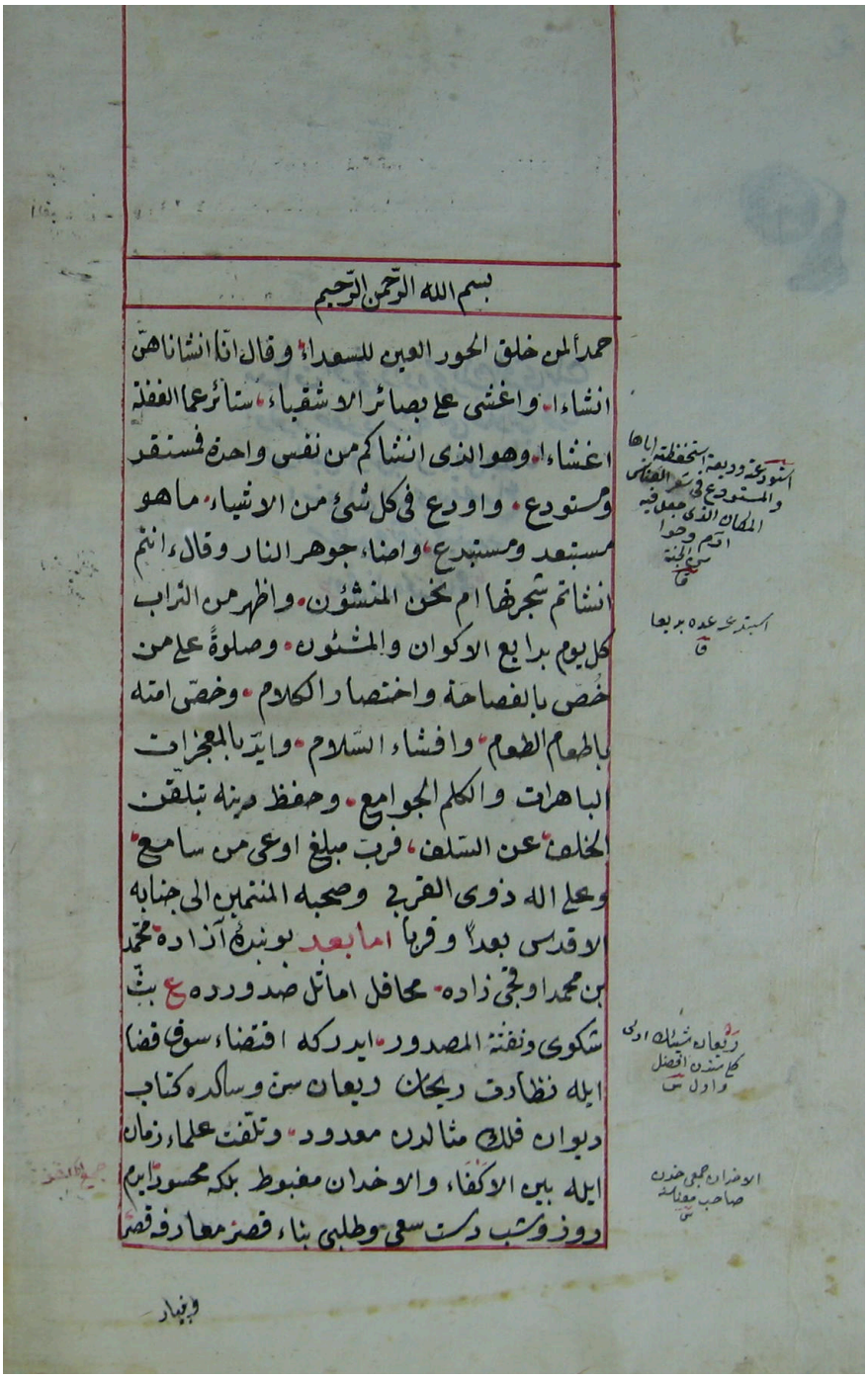
İstanbul, Süleymaniye Kütüphanesi, Esad Efendi, 3330-01

Ek 14 - SE2/1b

İstanbul, Süleymaniye Kütüphanesi, Esad Efendi, 3294-1

Ek 15 - SHZ/1b

بسم الله الرحمن الرحيم

حمداً لمن خلق الحور العين للسعداء وقال انا انشاناهن
انشاءا واغشى على بصائر الاشقياء ستائر عما الغفلة
اغشاء وهو الذى انشاكم من نفس واحدة فمستقر
ومستودع واودع فى كل شئ من الاشياء ماهو
مستبعد ومستبدع واضاء جوهر النار وقال وانتم
انشاتم شجرتها ام نحن المنشؤن واظهر من التراب
كل يوم بدايع الاكوان والمنشئون وصلوة على من
خص بالفصاحة واختصار الكلام وخص امته
باطعام الطعام وافشاء السلام وايد بالمعجزات
الباهرات والكلم الجوامع وحفظ دينه تبلغ
الخلف عن السلف فرب مبلغ اوعى من سامع
وعلى اله ذوى القربى وصحبه المنتمين الى جنابه
الاقدس بعداً وقرباً امابعد بونبرك آزاده محمد
بن محمد اوجى زاده محافل امائل صدوده ع بث
شكوى ونفثة المصدور ايدركه اقتضاء سوق قضا
ايله نظادف ريحان ريعان سن وساكده كتاب
ديوان فلك مثالدن معدود وتلقت علماء زمان
ايله بين الاكفاء والاخدان مغبوط بلكه محسود ايام
روز وشب دست سعى وطلبى بناء قصر معارف قصر

وينار

İstanbul, Süleymaniye Kütüphanesi, Hz. Nasuhi Dergâhı, 249

ÖZGEÇMİŞ

1. Adı Soyadı: İlknur Özer

2. Öğrenim Durumu:

Derece	Alan	Kurum	Yıl
Lise	Türkçe-Matematik	Beyoğlu Anadolu Lisesi (English High School)	2001-2005
Lisans	Türk Dili ve Edebiyatı	Marmara Üniversitesi	2005-2009
Y.Lisans	Türkiyat Araştırmaları	Marmara Üniversitesi	2009-2012
Doktora	Türkiyat Araştırmaları	İstanbul Üniversitesi	2016-2022

3. Meslekî Deneyim:

Unvan	Görev Yeri
Editör	Eylül Reklam
Genel Yayın Yönetmeni	Fark Vizyon Reklam
Metin Yazarı / Editör	Küçükçekmece Belediyesi / Basın-Yayın Müdürlüğü
Basın Danışmanı / Editör	Kadimsanat Grubu
Koordinatör	Başakşehir Belediyesi / Kültür ve Sosyal İşler Müdürlüğü

4. Yüksek Lisans Tezi:

Özer, İlknur, "Mecmû'a-i Nezâir (vr. 100b 150a) (H. Hüsnü Paşa 1031) İnceleme-Tenkitli Metin", Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Eski Türk Edebiyatı Bilim Dalı, İstanbul, 2012.

5. Doktora Tezi:

Özer, İlknur, "Okçuzâde Mehmed Şâhî ve Münşeâtı: Münşe'âtü'l-inşâ' (İnceleme-Metin)", İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türkiyat Araştırmaları Anabilim Dalı, Eski Türk Edebiyatı Bilim Dalı, İstanbul, 2022.

6. Yayınlar:

Kitap:

Oyuna Geldik - Halil Gülel (2005) | Havuz Yayınları | *Editör*

Güldeste-i Hazret-i Nûreddin - Murat Özer (2010) | MEŞK Yayınları | *Editör*

Osmanlı'da bir Maarif-Paşa-Şeyh Ailesi MOREVÎLER - Murat Özer (2010) | Kaknüs Yayınları | *Proje Yönetmeni*

Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Bir Müzik Adamı Hafız Sadettin Kaynak (2011) | İBB Özel Etkinlik Yayınları | *Editör*

Türk Edebiyatında Peygamber Şiirleri 3 Cilt (2013) | Küçükçekmece Belediyesi Yayınları | *Editör*

Sikkenin Altındaki Sanat | Eskişehir Valiliği | *Editör*

Ayasofya'nın Nişânesi Kazasker Mustafa İzzet (2020) | Kuveyt Türk Katılım Bankası Kültür Yayınları | *Editör*

Makale:

Özer, İlknur, "Şairin Gönlündeki Arzu: Dîvân Şiirinde Teşne", **Dil ve Edebiyat Araştırmaları**, S. 22, Ekim 2020, s. 331-366.

7. Eğitim/Sertifika Bilgileri:

İstanbul Üniversitesi Dil Merkezi, Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretimi, 2020.